

**UPI BANA
NUCËN PAPA DIOSAN
'INAN
Jesucristo ñui quicë**

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
cashibo
(cacataibo)

LA LIGA BÍBLICA

LAS SAGRADAS ESCRITURAS PARA TODOS

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
cashibo
(cacataibo)

Primera edición, 1978
Segunda edición, 1995
Tercera edición, 2008

Publicado por
© La Liga Bíblica 2008

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

CONTENIDO

Mateonëan 'a upí bana	(Mt.)	7
Marcosnëan 'a upí bana	(Mr.)	79
Lucasnëan 'a upí bana	(Lc.)	121
Juanëan 'a upí bana	(Jn.)	195
Jesucristonën caíscë unicama usai 'ia	(Hch.)	244
Pablonëan Romanu 'icë unicama buánmia		
quirica	(Ro.)	308
Pablonën Corintonu 'icë unicama a pain buánmia		
quirica	(1 Co.)	339
Pablonën Corintonu 'icë unicama buánmitëcëan		
quirica	(2 Co.)	368
Pablonëan Galacianu 'icë unicama buánmia		
quirica	(Gá.)	386
Pablonëan Efesonu 'icë unicama buánmia		
quirica	(Ef.)	397
Pablonëan Filiposnu 'icë unicama buánmia		
quirica	(Fil.)	408
Pablonëan Colosasnu 'icë unicama buánmia		
quirica	(Col.)	415
Pablonëan Tesalónicanu 'icë unicama a pain		
buánmia quirica	(1 Ts.)	422
Pablonëan Tesalónicanu 'icë unicama aribi		
buánmitëcëan quirica	(2 Ts.)	428
Pablonëan Timoteo a pain buánmia quirica	(1 Ti.)	432
Pablonëan aribi Timoteo buánmitëcëan quirica	(2 Ti.)	441
Pablonëan Tito buánmia quirica	(Tit.)	447
Pablonëan Filemón buánmia quirica	(Flm.)	451
Unían hebreo banan banacë unicama buánmia		
quirica	(He.)	453
Santiagonëan judíos unicama buánmia quirica	(Stg.)	477
Pedronëan a pain buánmia quirica	(1 P.)	485
Pedronëan aribi buánmitëcëan quirica	(2 P.)	493
Juanëan a pain buánmia quirica	(1 Jn.)	498
Juanëan aribi buánmitëcëan quirica	(2 Jn.)	506
Juanëan aribi amiribishi buánmitëcëan quirica	(3 Jn.)	507
Judasnën buánmia quirica	(Jud.)	509
Usai ñu 'itia Jesucristonën Juan ismia	(Ap.)	512

**Camabi Nucën Papa Diosan banax ca anbia
sinánmicëxuan aín unicaman cuënëo 'icën. Usa 'ain
cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara
Nucën Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan,
uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax
caranuna 'uchatancëxbi Nucën Papa Diosbë upí
'itëcënti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna asérabi
Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun.**

2 Timoteo 3.16

MATEONĒAN 'A UPI BANA

I. USAI CA JESUS XUX 'IACĒXA QUIXUN ŅUIA BANA (1-2)

Jesusan 'unánpapan rara 'iá
(Lc. 3.23-38)

1 ¹Jesucristo ax Davitan rēbúnqui 'aish ca Abrahamnēn rēbúnquiribi 'iacēxa. Jesucristonēn raracama ca ēnē unicama 'iacēxa: ²Abraham ax ca Isaacnēn papa 'iacēxa. Isaac ax ca Jacobnēn papa 'iacēxa. Jacob ax ca Judá 'imainun aín xucéantun papa 'iacēxa. ³Judá ax ca Fares 'imainun Zara aín papa 'iacēxa, Tamar atun tita 'imainun. Fares ax ca Esromnēn papa 'iacēxa. Esrom ax ca Aramnēn papa 'iacēxa. ⁴Aram ax ca Aminadabnēn papa 'iacēxa. Aminadab ax ca Naasonēn papa 'iacēxa. Naasón ax ca Salmonēn papa 'iacēxa. ⁵Salmón ax ca Booznēn papa 'iacēxa, Rahab aín tita 'imainun. Booz ax ca Obednēn papa 'iacēxa, Rut aín tita 'imainun. Obed ax ca Isaínēn papa 'iacēxa. ⁶Isaí ax ca David, axa 'apu 'icē, aín papa 'iacēxa. David ax ca Salomonēn papa 'iacēxa, aín titax ca Uríasnēan casunan xanu 'iacēxa.

⁷Salomón ax ca Roboamnēn papa 'iacēxa. Roboam ax ca Abíasnēn papa 'iacēxa. Abías ax ca Asan papa 'iacēxa. ⁸Asa ax ca Josafatnēn papa 'iacēxa. Josafat ax ca Joramnēn papa 'iacēxa. Joram ax ca Uzíasnēn papa 'iacēxa.

⁹Uzías ax ca Jotamnēn papa 'iacēxa. Jotam ax ca Acaznēn papa 'iacēxa. Acaz ax ca Ezequíasnēn papa 'iacēxa. ¹⁰Ezequías ax ca Manasésnēn papa 'iacēxa. Manasés ax ca Amonēn papa 'iacēxa. Amón ax ca Josíasnēn papa 'iacēxa. ¹¹Babilonia cacē nētēnu judíos unicama bētsi non buánti 'urama 'ain ca Josíasnēn Jeconías 'imainun aín xucécama bēchiacēxa.

¹²Babilonia nētēnuxun ca Jeconíasnēn Salatiel bēchiacēxa. Salatiel ax ca Zorobabelnēn papa 'iacēxa. ¹³Zorobabel ax ca Abiudnēn papa 'iacēxa. Abiud ax ca Eliaquimnēn papa 'iacēxa. Eliaquim ax ca Azornēn papa 'iacēxa. ¹⁴Azor ax ca Sadocnēn papa 'iacēxa. Sadoc ax ca Aquimnēn papa 'iacēxa. Aquim ax ca Eliudnēn papa 'iacēxa. ¹⁵Eliud ax ca Eleazarnēn papa 'iacēxa. Eleazar ax ca Matanēn papa 'iacēxa. Matán ax ca Jacobnēn papa 'iacēxa. ¹⁶Jacob ax ca Josénēn papa 'iacēxa. José ax ca María an Jesús, Cristo cacē, a tuua, aín bēnē 'iacēxa.

¹⁷Abraham ax ca judíos unibunēn rara 'iacēxa. An bēhicēxun aín bēhicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēhicē nēnribi canitancēxun bēchipacēxun anuax cuanx Davidnu sēnēn ca Davitan chaitiocēcama catorce 'iacēxa. David an bēhicēxun aín bēhicēnēn canitancē xun bēchipacēxun aín bēhicēnēnribi canitancēxun bēchipacēxun anuax cuanx anun Babilonia cacē nētēnu judíos

unicama buan nètë anúan Jeconías bacéan, a nètë sënën ca Jeconíasnën chaitiocëcama catorce 'iacëxa. Jeconías an bëchpacëxun aín bëchicënën canitancëxun bëchpacëxun aín bëchicë nënribi canitancëxun bëchpacëx anuax cuanx anúan Cristo bacëncë nètë sënën ca aín chaitiocëcama catorce 'iacëxa.

Jesucristo bacéan

(Lc. 2.1-7)

¹⁸Ënë menua Jesucristo uti ca ësai 'iacëxa: María ax ca Josénën binuxun 'unánti ocë xanu 'iacëxa. Josébë biranancëma pan 'aish ca Nucën Papa Diosan Bëru Nünshin Upitan sinanënshi 'imicëx tuñu 'iacëxa. ¹⁹José ax ca upí uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca unínma chaniöia quixun unin 'unánunma María ënti sináncëxa. ²⁰Usoquin sinántancëx 'uxun ca Josénën namáquin Nucën 'Ibu Diosan xucë aín ángel achúshi isacëxa. Iscëxun ca cacëxa: —José, Davitan rëbúnqui, cana mi cain. Maríanën tuá ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Nünshin Upitan 'imicëxë shia 'icë 'icën. Usa 'ain camina timaquinma min xanu 'inun María biti 'ain. ²¹Ax ca tuá achúshi bacénti 'icën. Bacënia camina min a tuá Jesús caquin anëti 'ain. Ainshi ca uni aín 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun iémiti 'icën. Usa 'ain camina a tuá Jesús caquin anëti 'ain.

²²An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían cuënëosabi oquin ca ángelnën José usaquin cacëxa. A bana ca ësai quia:

²³Xanu achúshi unibë 'icëma pain 'aish ca tuñu 'itancëx bacénti 'icën. Aín tuá ax ca Emanuel caquin anëcë 'iti 'icën.

Emanuel quicë ax ca “Nucën Papa Dios ca nubë 'icë” qui quicë 'icen.

²⁴Usa 'ain ca namámiqian Nucën 'Ibu Diosan ángelnën cacësabi oquin Josénën

María aín xanu 'inun biacëxa. ²⁵Biaxhi ca abë 'iáma pan 'icën, aín rëcuën tuá bac'ëncë cuni ca Josénën aín xanu 'inun María biacëxa. A bac'ëncë tuá a ca Josénën Jesús caquin anëcëxa.

An ñu 'unáncë unicaman Jesús rabia

2¹Herodes axa Judea cacë menu 'icë unicaman 'apu 'aish Jerusalénu 'ain ca a menu 'icë ëma, Belén cacë, anuax Jesús bacëancëxa. Belënuaxa Jesús bacéan ca aucüaxa bari urucë anuax an ñu 'unáncë unicama, Belén 'urama 'icë Jerusalén ëmanu cuancëxa. ²Cuaní bëbaquin ca ñucácëxa:

—¿Uinu cara axa judíos unibunën 'apu 'inun bërí bacëncë a 'ic? Aucüaxa bari urucë anuxun cananuna anun a 'unánti 'ispa isbëtsian. A isbëtsini cananuna 'unánbëtsini a rabi ain.

³Usaía quia a bana cuati ca Herodes 'imainun Jerusalénu 'icë unicama masá nuituti, uisa cara ënë ñu 'iti 'icë quiax sináncasmaquín ca Herodesnën camabi judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana judíos unicama 'unánmicë unicamaribi camicëx ricuatsianxa timëtia ñucácëxa, uinuax caraisa Cristo axa utia judíos unibunën caíncë, ax bacénti 'icë quixun. ⁵Ñucácëxun ca cacëxa:

—Belén cacë ëma, Judea menu 'icë, anuax ca bacénti 'icën. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin ca Belén ñuiquin ësöquin cuënëocëxa:

⁶Belén, Judá menu 'icë ëma, anu 'icë uni achúshi ax 'apu 'ixun ca 'ën unibu, Israelnën rëbúnquicama, a bërúanquin 'aquinuxun 'aia. Usa 'ain ca Belén ax bëtsi ëmacama-sama 'icën.

⁷Quia cuatancëxun ca Herodesnën an ñu mëxuncë unicama —uni itsin isnunma camina unëxun an ñu 'unáncë

unicama 'ë bëxúnti 'ai —quixun cacëxa. Usoquian camicëx ucë ca ñucácëxa, añu nëtën caraisa 'ispa isaxa quixun.

⁸Usoquin ñucátancëxun ca Herodesnën an ñu 'unáncë unicama Belénu cuanun xuacëxa. Xuquin ca ësaquin cacëxa:

—Anu cuanxun uinu cara a tuá 'icë quixun istancëxun camina 'ënribi a rabi cuanun 'ë cai uti 'ai —quixun.

⁹Usoquian Herodesnën cacëx ca a tuá bari cuancëxa. Cuancëbë ca aucüaxa bari urucë anuxuan atun iscë 'ispa ax anúan a unicamax cuanti anúnbi cuancëxa. Cuanx ca anu a tuá 'icë a manámibi a 'ispa niracëacëxa. ¹⁰A isi cuëenquiani ca anúan a 'ispa cuancë anúnbi an ñu 'unáncë unicama cuancëxa. ¹¹Cuanx a manámia 'ispa niracëcë xubu anu atsínxun ca anua a tuá Jesús aín tita Mariábë 'icë mëracëxa. Mërai rantin puruni tsóbuquin ca Jesús rabiacëxa. Rabiquin ca atun bunánti bacáxun anua buáncë curi 'imainun tsépasa ñu 'aíshbi nëëncëx sanuira a 'imainun i baca sanuira acama 'ináncëxa. ¹²Usoquian 'ináncë ca namámiquin Nucën Papa Diosan anua Herodes 'icë anun cuanxma 'inun cacëx bai itsin cuantancëx aín nëtënu bëbacëxa.

**Josénën aín titacëñun
Jesús Egíptonu buan**

¹³An ñu 'unáncë unicamaxa aín menu cuantëcëan ca Nucën 'Ibu Diosan ángelnën José namámiquin cacëxa:

—Herodesnën ca a tuá 'aminuxun bariminuxun 'aia. Usa 'ain camina niruquianquin aín titacëñun a tuá bibiani Egípto menu cuanti 'ain. Cuantancëx camina 'ën mi cacëxmi utëcëñun anu 'iti 'ain.

¹⁴Usoquian ángelnën cacëx niruquin aín titacëñun a tuá bibiani ca José imé Egípto menu cuancëxa. ¹⁵Anu ca

Herodes pan bamatamainun 'iacëxa. Nucën 'Ibu Diosan 'amicëxuan aín unin cuënéosabi oi ca Egípto menu 'iacëxa. A banax ca ëesai quia: “Egíptonua cana 'ën Bëchicë bëan”.

Tuácama rëñun quixun Herodesnën ca

¹⁶Usa 'ain ca —an ñu 'unáncë unicaman ca 'ë paránxa —quix Herodes 'aisamairai nishacëxa. Nishquin ca an ñu 'unáncë unin ñuicë bana sinánquin Jesús isa rabé baritia aín bacëncë 'icë quixun sináncëxa.

Sinánxun ca aín uni xuacëxa, camabi Belénu 'icë rabé baritiañu bëbu tuácama 'anan rabé baritiañuma bëbu tuácama-ribi 'abianxun a 'urama 'icë ëmacama-nuaribi bariquin cëñunun quixun.

¹⁷Usaquin 'acëbë ca Jeremíasnën cuënéo bana quiásabi oi 'iacëxa. A banax ca ëesai quia:

¹⁸Ramá cacë ëmanuxun ca rarumatía inia cuacaxna. Ax ca Jacob 'imainun aín xanu Raquelnën rëbúnqui a xanucamaxa aín tuacën rabanán incë 'iixa. Aín tuá 'aíma cupí a sinani upí 'iisama tani ca uínbi nëtémisamai ianxa.

¹⁹Usa 'ain ca Herodes bama 'ain Egíptonuxun namáquin Josénën Nucën 'Ibu Diosan ángel achúshi isacëxa.

²⁰Iscëxun ca amiribishi cacëxa:

—Niruquiani ca aín titacëñun a tuá bibiani amiribishi Israel nëtënu cuantëcëñun. An a tuá 'aisa tancë unicama ca bamaxa. Usa 'ain camina cuantëcëñi 'ain.

²¹Usoquian ángelnën cacëx ca José aín titacëñun a tuá bibiani Israel nëtënu cuantëcëancëxa. ²²Usa 'ain ca José cuantëcëñi 'aíshbi —Herodes axa bama 'ain ca aín bëchicë Arquelao, ax Judea menu 'apu 'icë —quixun ñuia cuax anu cuantëcëñi racuéacëxa. Racuéti ca

namáquin istancëx Judea me anu Arquelao 'icë anu cuaníma Galilea menu cuancëxa, aín namácësabi oi. ²³Galilea menu bëbatancëx ca Nazaret ëmanu tsoti cuancëxa, usai 'itioquian an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi. A banax ca ësai quia, Jesús ca Nazaretnu 'icë uni 'icë quixun ca unin caia.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (3-20)

Juanën anu uni 'icëma menuxun unicama bana ñuixuan

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3 ¹Jesús Nazaretnu 'ain ca Juan, an unicama nashimicë, ax Judea nëtënu 'aish anu uni 'icëma menu 'iacëxa. Anuxun ca an bana ñuia cuati cuania unicama bana ñuixuancëxa.

²Bana ñuixunquin ca cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosmi sináncë 'aishmabi sinanati ami sinan.

³Juan ax ca a Isafásnën Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ñuiá a 'icën. Èsai ca a bana quia:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ësai quia:
Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mënioquin racanati 'ain.

⁴Juan ax ca camello rani 'acë chupa pañuanan ñuina xacá 'acë anun tsitëcërë quicë 'iacëxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rëpa 'iacëxa. ⁵Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicama Juanu riquiancëxa. Judea menu 'icë unicama 'imainun baca, Jordán cacë, a 'urama 'icë mecama anuaxribi ca 'aisamaira uni Juanën bana ñuixunia cuati cuancëxa.

⁶Cuanxúan atun 'uchacama chiquinatia

ca Juanën Jordán bacanuxun nashimiacëxa.

⁷Juanën bana ñuixunia cuati 'itsa uni ricuatsinmainun ca 'itsa fariseo uni 'imainun 'itsa saduceo uniribi an nashiminun quiax anu uacëxa. Aia isquin ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsu rara 'iásaribiti runu, an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócé 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸Unían mitsu camina asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ënquin upí ñuishi 'ati 'ain. ⁹—Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ¹⁰Ca ësa 'icën. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtançëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëñquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. ¹¹Uníxa an ñu 'atima 'acëcama ëni sinanacë cupí cana 'ën a 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi a buánxun-tima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíinu 'inun 'imiti 'icën. 'Imiquin ca tsi rëquirucënën ñu 'acësoquin aín cushin aín nuitunua sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icën. ¹²An ñu 'apacë unin 'acésaribi oquin ca 'ati 'icën. Èsa ca 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancë

xun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bëruánxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bënántisamanën nëënia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

Juanën Jesús nashimia

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³Usa 'ain ca Galilea me anuax cuanx Jesús Judea nëtënu 'icë baca, Jordán cacë, anua Juan 'ain, anu cuancëxa, anuxuan Juanën nashiminun. ¹⁴Cuanxa bëbaiabi ca Juanën nashimisama tanquin Jesús cacëxa:

—¿Miinra 'ë nashimisa 'aishbi caina 'ën mi nashiminun quiax ain?

¹⁵Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Uisai cara Nucën Papa Dios quia, usai cananuna 'iti 'ain. Usa 'ain camina min 'ë bërí nashimiti 'ain.

Cacëxun ca Juanën —cana mi 'ati 'ain —quixun caxun Jesús nashimiacëxa.

¹⁶Usoquin Juanën nashimicëx ca Jesús bacanuax 'iruquiani cuancëxa. Cuanquinbi ca Jesusan naí panárabëcë bëtan isquin anuax numacuru tinax uáxa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'irua isacëxa. ¹⁷Usai 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui: “Ènëx ca 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'icën. Ami sinani cana chuámarua tani cuëënin”.

Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 ¹Nashimicë 'icë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiecëxa, anuxun ca ñunshin 'atimanën

'apun ñu 'atima 'amicatsi quixun 'ati 'icë quixun 'unánquinbi.

²Anu 'ixun ca Jesús anu ñubi cuarenta imé 'imainun cuarenta nëtën piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa.

³Panancë ca ñunshin 'atimanën 'apun anu uxun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxáxcama pán 'inun cat.

⁴Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuëneo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios quia a bana 'airibi ca uni tsóti 'icën”.

⁵Uotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalén ëma upí anu buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan sënëncënu buánruacëxa.

⁶Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Diosan bana cuëneo ca ësai quia:

An ca aín ángelcama mi bëruánmía. Bëruáncëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mëcënan biquin mi bacáruiti 'icën. Usa 'ain ca mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ënuax nuánquianx menu nipacëtan.

⁷Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Èsairibi ca aín bana quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

⁸Uotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun amiribishi tantëcëncatsi quixun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacamaxa cha 'aish upí 'icë ismiacëxa. ⁹Ismiquin ca cacëxa:

—Minmi 'ë rantin puruni tsóbuquin 'ë rabricëxun cana ënë mecama, camabi anu 'icë ñucamacëñunbi minan 'inun mi 'inánti 'ain.

¹⁰Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

¹¹Usoquian cacëx ca ñunshin 'atimanën 'apu Jesús ëbiani cuancëxa. Cuancëbëtan ca Nucën Papa Diosan ángelcaman uxun Jesús 'aquiancëxa.

**Galilea nëtënuxuan 'atabaquin Jesúsán
bana ñuixuanan ñu 'a bana**
(*Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15*)

¹²Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, ami nishquin 'apun sipuacëxa. Juan sipuacë ñuicania cuabiani ca Jesús Judea nëtënuax Galilea nëtënu cuantëcëancëxa. ¹³Anu cuanx Nazaret ëmanu bëbatancëx ca a ëbiani Galilea cacë parúmpapa rapasu 'icë ëma, Capernaúm, anu 'i cuancëxa. A me anu Capernaúm 'icë ax ca Zabolón 'imainun Neftalí cacë me 'iacëxa. ¹⁴Anu ca Jesús 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Isaíasnën cuënëocëxa, ësáquin:

¹⁵Zabolón me 'imainun Neftalí me, a Jordán baca 'ucë manan 'icë, 'imainun anun parúmpapanu cuanti bai acamax ca Galilea me, anu judíosma unibu bucucë, anu 'icën. ¹⁶Anu 'icë unicamax ainanma 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati 'unáncëma 'aishbi ca Cristo ucëbë an 'unánmicë 'iixa. Ainanma 'aish bamati 'aishbi ca Cristo ucëbë an 'unánmicëx xabánu 'icësa 'iixa.

¹⁷Bana ñuixuntabaquin ca Capernaúm ëmanu 'ixun Jesusan anu 'icë unicama ësáquin cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca ami sináncë 'aishmabi sinanati ami sinan. Usaquian anuxun

bana ñuixunquin cacësabi oquin ca Jesusan 'itsa oquin a bana unicama ñuixuancëxa.

**An tsatsa bicë uni rabé 'imainun rabé
Jesusan abë cuanun ca**
(*Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11*)

¹⁸Parúmpapa Galilea cuëtani cuanquinbi ca Jesusan rabé uni mëracëxa. A uni rabëtax ca achúshi Simón 'icëbi Pedroribi cacë, a 'imainun aín xucén Andrés cacë 'iacëxa. A rabëtax an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania ca Jesusan mëracëxa. ¹⁹Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ebë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi catamënunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

²⁰Usaquian Jesusan cacëxuinshi aín rica ëbiani ca abë cuancëxa.

²¹A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan bëtsi uni rabëribi, Zebedeonën bëchicë, Jacobo 'imainun aín xucén Juan, an aín papa Zebedeobëtan nuntinun rica mëníoia mëracëxa. ²²Mëraquian cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa ëbiani Jesúsabë cuancëxa.

**Galilea nëtënuxun Jesusan
bana 'itsa uni ñuixuan**
(*Lc. 6.17-19*)

²³Usa 'ain ca Jesusan Capernaúm anuax cuanxun Galilea mecamanuxun anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa. —Nucën Papa Diosan ca ami catamëcë unicama abë 'inun ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama ñuixuanan ca uni ñucëcama pëxcüacëxa. ²⁴Usoquian 'aia Jesús chaníoia cuaquin ca Siria nëtënu 'icë unicaman axa ñucëcama Jesusan pëxcunun quixun anu buáncancëxa. Bëtsi bëtsi ñucëcama 'imainun ñunshin

'atimanën 'ibuacë unicama 'imainun uni ñucë nirucuainquinbi tancëma, 'imainun aín nami nimëti saquiquicë acama anu buáncëxun ca Jesusan pëxcüacëxa.

²⁵Usoquin bana ñuixuanan unicama pëxcubiania cuania ca 'aisamaira unin Jesús nuibiancëxa. Galilea menu 'icë unicama 'imainun Decapolis cacë menu 'icë unicama 'imainun Jerusalénu 'icë unicama 'imainun Judea mecamanu 'icë unicama 'imainun Jordán baca 'ucë manánuaxribi ucë unicaman ca abë cuanquin Jesús nuibiancëxa.

**Matánu tsóxun Jesusan
aín unicama bana ñuixun**

5 ¹Aisamaira uni isbiani cuantancëxa Jesús matá me mapëracëtancëx anu tsóbutia ca aín 'unánmicë unicaman nëbétsioracëxa. ²Nëbétsioracëxun ca Jesusan uisa unicamax cara cuënti 'icë quixun atu 'unánmiquin cacëxa, ësaquin:

³An —'ënbi cana 'ën nuitu upí 'imitima 'ai —quixun 'unáncë uni, ax ca 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan aín nuitu upí 'imianan ainan 'imicë cupí, chuámarua tani cuëñia.

⁴Axa masá nuitucë uni a ca Nucën Papa Diosanbi aín masáquin sináncë nëtémíti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëñia.

⁵Axa cëruti banacëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'inánti ñucamañu 'iti 'icën, an cacësabi oi. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua cuëñia.

⁶Acëñuma bamaia uni piti cuëñcësaribi oi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëñcë uni, a ca an usaía 'inun 'imíti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëñia.

⁷An 'aquinsa 'icë uni itsi nuibaquin 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosanribi nuibaquin 'aquinti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëñia.

⁸Axa aín nuitu Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan aín sinan upí uni an ca Nucën Papa Dios 'unánan isti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëñia.

⁹An raíri uni bëtsibë nishananíma nuibanun 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan —mix camina 'ën bëchicë 'ai —quixun cati 'icën. Usa unix ca chuámarua tani cuëñia.

¹⁰Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi 'icë cupía, uni itsin tëmëramicë uni, ax ca —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ai —quixun sinani chuámarua tani cuëñia.

¹¹Mitsun 'ën bana cuacë upí unin mitsu 'atima banan canan bëtsi bëtsi onan cëmëi mitsumi manáncëxbi camina chuámarua tani cuënti 'ain.

¹²Usaribi oquin ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama unin bëtsi bëtsi ocëxa. Usáquin sinánquin camina cuëñquin, Nucën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunquin aín nëtënu abë 'i upitax tsónun mitsu 'imíti 'icë quixun 'unani chuámarua tani cuënti 'ain.

**Aín unicamax ca tashi 'imainun
lamparínsa 'icë Jesús quiá bana
(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)**

¹³Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa: —Mitsux camina ëñë nëtënu 'aish tashisa 'ain. Tashin ca anun tashíncëxun ñu mucoquin upí 'imia. Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucunun 'aquinin. Tashi axa aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. Usa 'aish ca a tashi mucañuma ñancáishi 'icën. 'Aisama 'icë ca unin putia, putia unin amácëx ca nëtëtia. Mitsun upiti bucunun mibë 'icë unicama 'aquincëma 'aish camina a tashíxa mucañuma 'icësaribi 'iti 'ain.

¹⁴Tashisa 'ianan camina mitsux lamparínsaribi 'ain. Usa 'ixun camina mibè 'icè unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinin. Ca èsa 'icèn. Èma cha matánu 'icè ax ca unètima, a ca camabi unin isia. ¹⁵Usaribi oquin ca unin lamparín bimitancëxun bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca lamparinëan a xubunu 'icè unicama pëcatanun ñu manámi nania. ¹⁶Usaribi oquin camina mitsun mibè 'icè unicama upiti bucuti 'unánun 'aquincè 'aish lamparínsaribi 'iti 'ain. Mitsun ñu upí 'aia isquin ca cuëenquin a unicaman min Papa Dios naínu 'icè a rabiti 'icèn.

Nucèn Papa Diosan bana cuëñö quicësabi oi 'iti Jesús quia

¹⁷Camina 'unánti 'ain, Moisésnën cuëñö bana 'imainun Nucèn Papa Diosan aín unibu cuëñöomia banacama quicësabi oquin 'axunma 'anun qixun uni cai cana 'ëx uáma 'ain. 'È ñuiquian cuëñö banacama quicësabi oi 'i cana ènè nètënu uacën. ¹⁸Cana mitsu asérabi cain, naí 'imainun mecama cëñúcëma pain 'ain ca a banacama quiásabi oi 'iti 'icèn. Usai ca 'iti 'icè quiáxa quiá 'ain ca achúshi banabi usai 'icëma 'itima 'icèn. ¹⁹Usa 'ain ca ui unicaman cara a banacama achúshirabi —a bana cananuna 'atima 'ai —quixun caquin uni itsi usaribi oquin sinánun 'unánmia, ax ca Nucèn Papa Diosan nètënu 'aish, bëtsi unicamabëtan sënénmaraira 'iti 'icèn. Usa 'aínbi ca an a banacama quicësabi oquin 'aquin uni itsínribi usaribi oquin 'anun 'unánmicé uni, ax Nucèn Papa Diosan nètënu 'aish, raíri unicamabè sënénmaira 'iti 'icèn. ²⁰Cana mitsu cain, mitsun an Moisésnën cuëñö bana 'unáncé unicama 'imainun fariseo unicaman 'acësamaira oquin Nucèn Papa Diosan bana quicësabi oquin 'acëma 'aish

camina ainanma 'ianan aín nètënu abè 'itima 'ain.

Uni itsimi nishtima Jesús quia
(Lc. 12.15-59)

²¹Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, èsai quicè: “Uni camina 'atima 'ain. Uin cara uni 'ati 'icè ax ca Nucèn Papa Diosan 'uchocè 'aish cast'icancé 'iti 'icèn”. A bana unin mitsu ñuixunia camina cuan. ²²Usaía quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa uni itsi, aín xucénsa 'icëbi ami nishcè uni ax ca 'uchocè 'aish cast'icancé 'iti 'icèn. Axa uni itsi ñu cai 'atimati banacé uni a ca mitsun cushibu-nën 'apucaman 'uchoti 'icèn. 'Imainun ca an ami nishquin uni itsi —ñunshin bacé camina 'ai —quixun cacé uni ax, axa manè tsinu 'iti uníxa 'uchacësaribi 'icèn.

²³Usa 'ain camina Nucèn Papa Dios rabinuxun a 'inánti ñu bëxun —uni itsi ca 'ëmi nishaxa —quixun sináncé 'ixun ²⁴Nucèn Papa Dios 'inántimi buáncé ñu anubi pain nanbiani cuanx, axa mimi nishcè uni abè pain mëníonanti 'ain. Mëníonantancëx abè upí 'ixun camina cuantécënquin min 'inánti ñu Nucèn Papa Dios 'inánquin a rabiti 'ain.

²⁵Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abè mëníonanti 'ain. Mëníonancëxunma ca mimi nishcè uni axa mi ñui ami manán-cëxun min cushin mi sipuati 'icèn. Usa 'aíshmi sipuacé 'itin rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibè mëníonanti 'ain. ²⁶Cana mitsu asérabi cain, sipuacé 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcè unibè mëníonanti 'ain.

**Uni itsin xanubë camina 'itima
'ai quicë bana Jesusan ñuia**

²⁷Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain”. ²⁸Usai quia 'aínbi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unix cara ainanmabi xanu itsi isi aín nuitu mëu cuëñia a unix ca a xanubë 'icësa 'ia.

²⁹Min bëru mëqueu anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëñcë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabëñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën. ³⁰Min mëcën mëqueu anun 'aisama ñu 'ati cuëñcë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën achúshi tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën achúshi tëaxun niti ca asábi 'icën.

**Uni aín xanubë énanantima
Jesús quia bana**

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹Moisésnën cuëñëo bana ca ësairibi quia: “Ui unin cara aín xanu ëinsa tania an ca —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica a cuëñëoxunti 'icën”. ³²Usaía Moisésnën cuëñëo bana quicë 'aínbi cana 'ën mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëmbi ëncë unin ca a xanumi 'uchaquin a 'aisama xanu 'icësaí 'inun 'imia. Usaribíti ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni ax 'uchaia, uni itsin xanubë 'icësaribiti.

—Cëmëma ca —quiti bana Jesusan ñuia

³³Moisésnën mitsun raracama 'unánmiquin cuëñëoxuan bana unin mitsu ñuixunia camina cuan, ësai quicë:

“Unin aín bana ca asérami 'icë quixun uni itsin 'unánun —Nucën 'Ibu Diosan ismainun cana mi cain, asérami cana 'ën cacësabi oquin 'ati 'ai —quicë 'ixun camina asérami mix quicësabi oquin 'ati 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi isia quixun 'unánquin”. ³⁴Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, —Nucën Papa Diosan ismainun cana mi cain —qui camina banatima 'ain. 'Imainun camina —naitan cuamainun cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain, naínu ca Nucën Papa Dios 'icë, usa 'ain. ³⁵'Imainun camina —menbi cuamainun cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain, mecama ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun unioçëxa, usa 'ain. 'Imainun camina —Jerusalénu 'icëcaman cuamainun cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain, Jerusalénu ca judíos unicaman 'Apu 'icë, usa 'ain. ³⁶'Imainun camina —'ën maxcá sinánquin cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain. Min maxcánu 'icë buxa tunan 'icëbi camina minbi uxua 'imitima 'ain, uxua 'icëbi camina tunan 'imitima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca 'imiti 'icën. Usa 'ain camina usai banatima 'ain. ³⁷Usai quima camina cëmëma banan cuni banati 'ain. Cëmëcëma 'aish camina —Nucën Papa Diosan ismainun cana asérami mi cain —qui banatima 'ain. A ñunshin 'atimanën sinánmicë uni ax ca usai banaia.

Uni cupitima Jesús quia

(Lc. 6.29-30)

³⁸Moisésnëan mitsun rara ñuixuan, ësai quicë bana a camina cuan: “An uni itsin bëru 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín bëru 'atimoti 'icën. An uni itsin xëta 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín xëta 'atimoti 'icën”. ³⁹Usai quia 'aínbi 'ën mitsu cain, mitsua 'atimocë

xunbi camina ami nishquin cupiquin 'atimotima 'ain. Usoquin 'aquinma camina mitsua mëqueu bêtáshcacëxun 'aïsa tania amoribia mitsu bêtáshcanun 'amiti 'ain. ⁴⁰An min camisetami 'inánun quixun policífa cacë uni a camina min cutúnribia biïsa tania 'inánti 'ain. ⁴¹Unían mi achúshi kilometro aín ñu buánxunun cacëxun camina rabé kilometro buánxunti 'ain. ⁴²An mi ñu 'inánun quixun ñucácë uni a camina 'inánti 'ain. An —min ñu ca mi bëxuntë cënun 'ë 'inan —cacë uni a camina 'inánti 'ain.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai
—quicë bana Jesusan ñuia
(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³Ësai quicë banaribia ñuia camina cuan: “Axa mimi nishcë uni nuibaquinma camina axa mibë nuibanancë unishi nuibati 'ain”. ⁴⁴Usai quíá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa mimi nishcë unicama nuibaquin 'aquianan camina axa mimi 'atimati banacë unicama 'imainun an mi bëtsi bëtsi ocë unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁴⁵Usaquin 'acë 'aish camina asérabi mitsun Papa Dios axa naínu 'icë an sináncësabi oquin sináncë 'ain. An ca camabi uni, upí uni 'imainun upíma uni aribia pëcanun bari urumianan camabi unin ñu 'apácë chabónun 'uíribi 'ibúmia. Usaribi oquin camina camabi uniribi nuibaquin 'aquinti 'ain. ⁴⁶Mitsúnmi an mitsu nuibacëma unicama nuibaquinma an mitsu nuibacë unicamaishi nuibatia ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isima. An 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'aisama 'ixunbi ca usaribi oquin an a nuibacë uni a nuibananquinia. Mitsun camina an mitsu nuibacë unishima camabi uni nuibati 'ain. ⁴⁷Mitsun aintsishi sináncë 'aish camina an Nucën Papa Dios

'unáncëma unibu 'icësaribi 'ain. Atun ca aín aintsishi sinania. Usa 'aínbi camina mitsun aintsishima camabi uni sinánti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin. ⁴⁸Usa 'ain camina mitsun Papa Dios, axa naínu 'icë, an sináncësaribi oquin sinánti 'ain.

Ësaquin ñu upí 'ati Jesús quia bana

6 ¹Ëx upí 'icëa camabi unin isnun cana ñuñuma uni ñu 'inánti 'ai quixun camina sinántima 'ain. An usaquin sinánquin uni itsi ñu 'ináncë uni a ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an upí isima. ²Usa 'ain camina ñuñuma uni ñu 'inánquin an uni paráncë unicaman 'acësaribi oquin 'atima 'ain. Unin atu rabiti cuëenquin ca anu judíos unicama tímëti xubunuxun ñu 'inánan bainuxunribi camabi unin isnun ñuñuma uni ñu 'inania. Usoquian 'inania isquin ca an a iscë unicaman a rabiquin, ax ca upí uni 'icë quixun caia. Unicaman usa uni rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ³A unicamax usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Min ñuñuma uni ñu 'inánquin camina bëtsi uni catima 'ain, min abë nuibanancë uni abi camina catima 'ain. ⁴Rafrí unin isnunma camina uni ñu 'inánti 'ain. Usaquinmi 'aia isi ca Nucën Papa Dios, an camabi unin ñu 'aia iscë, ax cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mi upí oquin sinánxunti 'icën.

Ësai ca aín uni Nucën Papa Diosbë banati 'icë Jesús quia bana
(Lc. 11.2-4)

⁵Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an uni paráncë unicama 'icësa oi 'itima 'ain. Atux ca unían a isnun quiax anua judíos unicama tímëti xubunuax 'ianan anun niti bai cuëbí anuaxribi Nucën Papa Diosbë banaia. Asérabi cana mitsu cain, a unicamaxa usai Nucën

Papa Diosbë banaia iscë unicaman —ax ca upí uni 'icë —quixun sinánquin rabiá. Usaquin rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ⁶A unícamaxa usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Mitsux min Papa Diosbë bananux min 'itinu atsínquin camina min xëcuë xëputi 'ain. Xëputancëx camina, min Papa Diosribi ca anu 'icë quixun 'unani, abë banati 'ain. Mitsua unin isiamabi ca min Papa Dios, an camabi ñu isanan camabi sinan 'unáncë, ax mixmi abë banaia cuati cuëënti 'icën. Cuëënquin ca mitsu upí oquin sinánxunti 'icën.

⁷Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unícamaxa 'icësaribiti banatima 'ain. Atux ca —nux usai banaia ca Nucën Papa Diosan nun bana cuati 'icë —quixun sinani 'aisamairai banaia, uisai quiti cara quixun sinanimabi. ⁸Usa uníxa 'icësaí camina 'itima 'ain. Mitsun Papa Dios an ca mitsun cacëma pan 'ixunbi uisa ñucama caramina a ñucáti 'ai quixun 'unania. ⁹Usa 'ain camina ésaquin cai Nucën Papa Diosbë banati 'ain:

Nucën Papa Dios, naínu 'icë, mix camina asérabi min sinan upíira 'ain. Usa camina mix 'ai quixun ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. ¹⁰Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabiti cana cuëënin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Mín nëtënu-xuan ángelcaman 'acësaribi oquian ënë nëtënxun unicaman mix cuëëncësabi oquin 'ati cana cuëënin. ¹¹Camabi nëténni 'acësaribi oquin camina ënë nëténribi nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ¹²Unían nu 'atimocë xunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucësaribi oquin camina nun 'acë 'atima ñucama nu térénxunquin manuti

'ain. ¹³Ñunshin 'atimanën 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bërúanti 'ain. Nun ñu 'atima 'ati 'icëbi camina nu usa ñu 'axunma 'anun nu iémiti 'ain. Mix cushiira 'aish xëñibua 'aínbi 'Apu 'icë ca camabi unin mi rabiti 'icën. Usai 'inun min 'imiti cana cuëënin.

¹⁴Mitsun axa mitsumi 'uchacë uni usaribi oquin cupiquinma a manumi abë upí 'ia ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsux ami 'uchacëcama téréñquin manuti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca mitsumi 'uchacë uni a usaribi oquin cupimi abë upí 'iama oquin mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsun ami 'uchacëcama téréñquin manutima 'icën.

**Uníxa Nucën Papa Diosmi
sinani samáti Jesús quia bana**

¹⁶Mitsux Nucën Papa Diosbë upiti bananuxun piima camina an uni paráncë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. A unícamax ca —Nucën Papa Diosmi sinánquin picëma 'aish ca upí uni 'icë —quixuan raíri unin sinánun quiax picëma 'ianan masá nuitucësa 'ia. Usai 'ia uni raírinën a rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ¹⁷A unícamax usai 'icëbëbi camina mitsux Nucën Papa Diosmi sinani samatibi mëníocati min bu mëníonan bëchucati 'ain. ¹⁸Unían 'unántisama 'inun usai mëníocaxmi samatia ca mitsun Papa Dios, an camabi unin sinan 'unáncë, ainshi mitsu isti 'icën. Isi cuëënquin ca upí oquin mitsu sinánxunti 'icën.

**'Itsa ñuñu 'iti sinánquinma,
Nucën Papa Diosan nëtënu
upí 'iti sinánti Jesús quia bana
(Lc. 12.33-34)**

¹⁹Ënë nëtënuax ñuñuira 'iti cuëënquian unin 'aisamaira ñu bitsiabi

ca bētsi bētsi ñu nacuaxan cēñumainun bētsi bētsi ñuxa puibuax chēquimainun bētsi bētsi ñu an ñu mēcamacē unin unēxun xubunu atsínxun mēcamatia. Usa 'ain camina axa ñuñuira 'iti cuēencē uni asaribi 'itima 'ain. ²⁰Ēnē nētēnuaxa 'icēsai ca Nucēn Papa Diosan nētē nañu 'icē ñucama 'atimati cēñutíma, an ñu cēñuti nacuáxbi ca 'aíma 'icēn, anuax ca ñu puibutiribi 'aíma 'icēn, 'imainun ca an xubunu atsínxun ñu mēcamacē uni anu 'aíma 'icēn. Usa 'ain camina mitsux ēnē menu 'icē ñuñuishi 'iti sinánquinma Nucēn Papa Dios cuēencēsabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancēxmi aín nētēnu abē 'icē ca an mitsúnmi a cuēenminxun 'acē ñucama cupí, mitsu cupíira oquin chuámarua cuēenun 'imiti 'icēn. ²¹Uisa ñun cara cuēenia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ēnē nētēnu 'icē ñuñu 'iti cuēencē unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Diosan a cupíoquin aín nētēnuxun chuámarua 'imiti cuēencē uni an Nucēn Papa Dios cuēenun ax cuēencēsabi oquin 'atishi sinania.

**Aín unicama xabánu nicēsa
'iti Jesús quia bana**
(Lc. 11.34-36)

^{22,23}Lamparínēn pēcacēbētan ca unin bēruñu cupíshi an pēcacē ñucama 'imainun xabá isia. Min bēru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mēēti 'ati 'ain. Min bēru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mēēti upí oquin 'atima 'ain, bēánquibucēnuxun 'acēsoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucēn Papa Diosan 'imicēx min sinan upí 'ianan an sinánmicē 'aish min sinan an pēcacēsa 'ain. Usai 'ibi camina an sináncēsaribi oquin sináncēma 'aish bēánquibucēnu nicēsa 'ain. Ami sinánquinma bētsi bētsi ñu sináncē 'aish ca uni bēánquibucēnuira nicēsa 'icēn.

**—Ñuñu unix ca Nucēn Papa Diosmi
sinanima —Jesús quia bana**
(Lc. 16.13)

²⁴Ēsa ca: Achúshi unin ca rabé uni ñu mēēxuntima 'icēn. Rabé uni ñu mēēxuncē 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icēn. Usa 'ixun achúshinēn bana cuaquin bētsian cacēxun aín bana paréti 'icēn. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncē 'aish Nucēn Papa Diosmi upiti sinanima.

**Nucēn Papa Diosan ca aín unicama
bērúanquin 'aquinia Jesús quia bana**
(Lc. 12.22-31)

²⁵Usa 'ain cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasa-maira camina mitsux 'ain, ¿usa cat? An mitsúxmi ēnē nētēnu tsoti oquin unio Nucēn Papa Dios, aínshi ca a mi piti ñu mitsu 'inánan a mi pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icēn. ²⁶Mitsun camina axa nuáncē ñu pēchiucama 'unanin. Atun ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. Usa 'icēbi ca mitsun Papa Dios, ax nañu 'icē, an atun piti 'inania. An ñu pēchiu 'acēsamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icēn. ²⁷Nucēn Papa Diosainshi canimicē 'aish camina mitsúxbi masá nuituti canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain.

²⁸Usaribi oquin camina añu chupa caramina pañuti 'ai quixun sinani masá nuitutima 'ain. Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēēanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icēn. ²⁹A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucē 'aishbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iama

'icën. ³⁰Upíira upí 'itancëxbia xania unin tsin nëncëx ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ³¹Usai 'ima camina masá nuituti —¿añu ñu caranuna xëanan piti 'ain? —quianan —¿añu chupa caranuna pañuti 'ain? —quiquin usa ñuishi sinántima 'ain. ³²An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Dios nañu 'icë an 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³³Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën. ³⁴Usa 'ain camina —iméishi carana uisai 'iti 'ain, bëtsi nëtëñribi carana uisai 'iti 'ai —quixun sinani masá nuitutima 'ain. A nëtë ucëbëtainshi camina isti 'ain.

—Unin ca uni itsi 'uchotima 'icë
—quíaxa Jesús quia bana
(Lc. 6.37-38; 41-42)

7 ¹Nucën Papa Diosanma mitsuribi 'uchoia, usa 'ain camina bëtsi uni ñui manánquin 'uchotima 'ain. ²Mitsúnmi uni itsin ñu 'aia isquin a uni 'uchoia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi, mitsúnribi caramina uisa ñu 'ai quixun isti 'icën. Mitsun —min usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun uni itsi cacë 'ixunbi usaribi oquin 'aia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi mitsúnmi bëtsi uni 'uchocësaribi oquin mitsu 'uchoti 'icën. ³Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a

sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ëñëx ca ësa 'icën. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? ⁵Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

⁶An Nucën Papa Dios timaquin aín bana cuaisama tancë uni camina 'ën mitsu cacë banacama ñuixuntima 'ain, ñuixuncëxbia atux Nucën Papa Dios 'usani ami 'atimati banai mitsumi nishquin mitsu 'atimoti rabanan. Usa unicamax ca an ñu upí pimicëxunbia uni 'uchítinën ami nishquin picësaribi 'icën. 'Ianan ca unían aín cënënu niia cuchin 'aisamaira cupícë ñu a amáquin chuoórucësa 'icën.

Nucën Papa Diosbë banaquin
a ñucáti Jesús quia bana
(Lc. 11.9-13; 6.31)

^{7,8}Camina 'unánti 'ain, ui unin cara Nucën Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucën Papa Diosan 'inania. Ësa ca: Bari bariquin ca unin ñu mëraia. 'Imainun ca unin bëtsi unían xëcuë taxcaia quiaquin a xubunu 'icë unin xëocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacëxun ca mitsun bana cuaquin Nucën Papa Diosan mitsux cuëncë ñu mitsu 'axunti 'icën.

⁹¿Mix aín papa 'ixunbi caramina min bëhcicënëan mi pán ñucácëxun maxax

'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain.

¹⁰¿Tsatsa mi ñucácëxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain.

¹¹Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bëchicë upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acësamaira oquin ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an a ñucácë uni a upí ñu 'inánti 'icën.

¹²Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuëncë, usaribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain. Usaquin 'anun ca Moisés-nën cuëñëo bana quia. 'Imainun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëo banaribi usai quia.

Rabé ca bai 'icë quiáxa Jesús quia bana
(Lc. 13.24)

^{13,14}Ësa ca. Anúan uni cuanti bai ca rabé 'icën, cha 'imainun chucúma. Bai cha anun atsínti, anúinra ca 'aisamaira uni cuania. A bain cuanx ca uni anu Nucën Papa Dios 'icëma nëtë anuaxa 'aisamaira tëmëratí, anu bëbati 'icën. Bëtsi bai chucúma, anun atsínti chucúma, anun ca 'itsamashi uni cuania. A bain atsínquiani cuantancëx ca uni nëtëtimoi Nucën Papa Diosan nëtë upí anu abë 'iti 'icën. A bai chucúma anun camina mitsux cuanti 'ain.

Aín bimi isquin uisa i cara quixun i 'unánti Jesús quia bana
(Lc. 6.43-44)

¹⁵Bëtsi bëtsi unin ca mitsu parántisa tanquin —Nucën Papa Diosan sinánmi-cëxun cana mitsu bana ñuixunin —quiquinbi anbi sináncë bana ñuixunia. Usa unin ñuicë bana camina cuatima 'ain. A unicamax ca 'unánmaratsu ñuinasa 'aishbi aín nuitu mëu 'atima sinánñu 'aish pianancë ñuinasa 'icën. ¹⁶Atun ñu 'acë isquin camina uisa uni cara quixun 'unánti 'ain. Ësaribi ca. A

cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ¹⁷Usaribiti ca aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain aín bimi 'aisama 'icën. Aín íxa upí 'ain cuni ca aín bimíxribi upí 'ia. ¹⁸Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimi upí 'ima. ¹⁹Apácëxbia upiti bimiamá ca unin i rëtancëxun nëënia. ²⁰Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina unin ñu 'aia isquin asérabi cara Nucën Papa Diosan uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

Camabi uníxira Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima Jesús quia bana
(Lc. 13.25-27)

²¹An —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë cacë unicama ax ca camáxira Nucën Papa Dios naínu 'icë aín nëtënu abë 'itima 'icën. An aín cuëncësbabi oquin 'acë unicamax cuni ca anu abë 'iti 'icën. ²²Anun ënë nëtëcama cëñúcë nëtën ca 'itsa unin 'ë cati 'icën: Mix nun 'Ibu 'ain cananuna min cushínbi bana ñuixuan, min cushin ñunshin 'atima uninua chiquíanan cananuna min cushin uni itsin 'acëma ñu 'an. ²³Quiabi cana atu cati 'ain: Mitsux camina 'ën unima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan.

Upí oquin 'acë xubu 'imainun 'atimaquin 'acë xubu Jesusan ñuia bana
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

^{24,25}Usa 'aínbi ca an 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësbabi oquin 'acë uni ax an upí oquin sinánxun masinuma matánu xubu 'acë unisaribi 'icën. A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquinbi uisabi ocëma 'icën. ²⁶Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana

quicësabi oquin 'acëma uni an upí oquin sinánxunma masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. ²⁷A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'íbúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bēquiquin puxuaxa. Usoquin ca aín itácamaribi tsasipaquin cēñuaxa.

^{28,29}An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuëño bana 'unáncë unicaman banasamaira ca Jesusan bana 'iacëxa. Jesusan bana ñuixunquin sēnéoncëbë ca an aín bana cuacë unicama ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ain —quiacëxa.

**Jesusan an aín nami chēquímicë
'insínñu uni pëxcüa**

(Mr. 1. 10-45; Lc. 5.12-16)

8 ¹Bana ñuixunquin sēnéontancëx matánuax cuantëcënia ca 'itsa unin Jesús nuibiancëxa. ²Nuibiancëbë ca an aín nami chēquímicë 'insínñu unin amiquiquiani cuani rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

³Cacëxun aín mecënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nētëacëxa. ⁴Pëxcutia ca Jesusan a uni 'ësëquin cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catíma 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabíquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérábi pëxcüa quixun camabi unin 'unánun.

**An Romanu 'icë capitán ñu
mëëxuncë uni Jesusan pëxcüa**

(Lc. 7.1-10)

⁵Usoquin 'atancëxa Jesús Capernaúm ëmanu cuantëcëncëbë ca Romanu 'icë

capitán achúshi, ax amiquiquiani cuancëxa. ⁶Cuanquin ca ësaquin cacëxa:

—An 'ë ñu mëëxuncë bëná uni ca 'insíanxbi baquirucëma paë tani bënëti 'ën xubunu racataxa.

⁷Quia ca Jesusan cacëxa:

—Cana a pëxcui cuanti 'ain.

⁸Cacëxunbi ca capitánën cacëxa:

—Mix cushi 'imainun 'ëx mi meura 'ain camina 'ën xubunu atsíntisama tanti 'ain. Usa 'ain camina cuanquinma ënuxunbi 'ën ñu mëëmicë uni pëxcúnun cati 'ain. ⁹Cana 'unan min banaxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'ën 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ë bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

¹⁰Usaía judíosma uni 'aíshbi a capitán quia cuaquin ca Jesusan an a nuibiancë unicama cacëxa:

—Asérábi cana 'ën mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúshibi iscëma 'ain. ¹¹'Ën cana mitsu cain, 'aisamaira judíosma unicamaxribi ca aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúccë amiaxribi unuxun 'aia. Ai ca anua Abraham, Isaac, Jacob, 'imainun axa 'ëmi catamëcë judíos unicama 'icë, anu acamabë Nucën Papa Diosan nētënu 'iti 'icën. ¹²Usaía atux 'imainun ca judíos unicama axira Nucën Papa Diosan nētënu 'iti 'aíshbi 'ën bana cuaisama tancë, acamax ëman 'icë bëanquibucë anu 'iti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamabë tēmërai bënëti inti 'icën.

¹³Usaquin unicama catancëxun ca Jesusan capitán cacëxa:

—Camina min xubunu cuanti 'ain.

'Ëmi catamëquinmi 'ën usoquin 'axúnun

quixun 'ë cacësabi oi ca min uni pëxcutia.

Jesús ësai quicëbëshi ca capitanën ñu mëëmïcë uni anu 'aíshmabi pëxcüacëxa.

Pedronën nachi Jesusan pëxcüa

(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

¹⁴Usaquin cabiani Pedronën xubunu cuanxun ca Jesusan Pedronën nachi 'itsisan 'i racácë mëracëxa. ¹⁵Mëraxuan aín mëcën mëcëxëshi ca aín 'itsis nëtëacëxa. Usocëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa

(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

¹⁶A nëtënbi ca bari cuabücëbëa bëbáquishbucëbëtan a émanu 'icë unicaman ñunshin 'atimañu unicama an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca Jesusan aín banáinshi ñunshin 'atimacama uninua chiquífanan uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁷Isaías quiásabi oquin ca usaquin 'acëxa, ësai quicë: "An ca nun ñucë pëxcüanan an nu paëocëcama nu tërécaxuanxa".

—Aín unicamax ca ax cuëncësoi 'ima Jesús mishi sinánti 'icë —quicë bana

(Lc. 9.57-62)

¹⁸Aisamaira unían nëbétsioracëxun oquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan.

¹⁹Usaquin cacëbë anu cuanquin ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëxbi ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu

'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

²¹Caia ca bëtsi uniribi an aín bana cuacë, an cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pan cuainsa tanin. A bamaia maíntan-cëx cana mibë cuanti 'ain.

²²Quia ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ëmi sinánan 'ëbë cuanti 'ain. Axa Nucën Papa Diosmi sinánti-sama tancë uni, an bamacë uni maínun éanan camina 'ëbë cuanti 'ain.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³Usaquin cabiania 'ucë manan cuanux manë nuntinu 'iruquiancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi 'iruacëxa.

²⁴'Iruquiani cuanía Jesús 'uxánbi suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni ca 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ²⁵Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin cacëxa:

—Nu ca iémit, cananuna nanëtin.

²⁶Quia ca Jesusan bësuquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?

Mitsun camina Nucën Papa Diosan ca asérami nu bërúanquin 'aquinia quixun sinaniman.

Caí niruquin ca suñúan —ca nëtët —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñu nëtëishimainun ca baca bëchúnribi nëtëacëxa. ²⁷Usoia isi ca aín 'unánmicë unicama ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic?

Suñúanëmbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni rabë Gadara menuxun Jesusan pëxcüa

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸Usaquin 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani

cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni rabëtan, anu uni maíncënuax uquin Jesús mërácëxa. A uni rabëtan ca ñunshin 'atimañu 'aish uinu 'icë unínbia chichabiantisama 'ixun anun cuanti bai bëaraxun ui unibi anun inumiam a 'icën. ²⁹Usa 'ixun ca a isi munuma cuëncénquin Jesús cacëxa:

—¿Uisati caramina Jesús, Diosan Bëchicë, min nu ubíoin? ¿Anúnmi nu masóti nètë ucëma pan 'aínbi caramina nu ubíoi uan?

³⁰Usaia 'imainun ca 'aisamaira cuchi atu 'urama pi bucúiacëxa. ³¹Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën Jesús cacëxa:

—Nu ënuaxuquin camina nux cuchicamanu 'inun nu xuti 'ain.

³²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan.

Cacëx ca ñunshin 'atimacama a uni rabënuax chiquíquianx cuchicamanu atsíncëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtunuax parúmpapanu rëcubuti bacamíqui cëñuácëxa.

³³Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman a 'urama 'icë ëma chanu abáquiani cuanxun anu 'icë unicama usaia cuchicama 'icë ñuixuanan ñunshin 'atimañu uni rabéribi usai 'icë ñuixuancëxa. ³⁴Ñuixunquin chanoia cuabiani ca a ëmanu 'icë unicamax aín ëma ëbiani Jesús isi riquiancëxa. Riquianxun isquin ca camaxunbi atun nëtënuaxa cuantánun Jesús cacëxa.

Uni ñucë niruquinbi tancëma

Jesusan pëxcüa

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9 ¹A menuaxbi nuntin cuantëcëntancëx ca Jesús aín ëmanu bëbacëxa. ²Bëbacëbëa 'itsa uni timëcëbëtan ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacëtinu racánxun bëacëxa. Bëquin ca —Jesusan ca ënë

uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Min 'uchacama ca tërëncë 'icën.

³Usaquian caia cuaquin ca anu 'icë an Moisésnën cuëñë bana 'unáncë uni raírinën sináncëxa: Ënë unix ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërënti 'icën.

⁴Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁵Ën cana uni “Min 'uchacama ca tërëncë 'icë” quixun cananbi “Niruquiani ca cuantan” quixunribi cati 'ain. ⁶Nucën Papa Diosan cushímbi 'ën ënë uni pëxcuia isquin camina aséribi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi tërënti 'ai quixun.

Caquin ca Jesusan racábucë uni cacëxa:

—Niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

⁷Cacëxëshi ca niruquiani aín xubunu cuancëxa. ⁸Usai niruquiani cuania isi ca anu 'icë unicama racuëacëxa. Racuéquin ca —Nucën Papa Diosan aín cushi 'ináncëxun ca ënë unin ñucë uni pëxcüanan aín 'uchacama tërëanxa —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Jesusan Mateo aín uni 'inun ca [Ënëx ca an ënë quirica cuëñëo Mateo, abi 'icën.]

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹Uobiani cuantëcënquinbi ca Jesusan Mateo cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mërácëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Jesusan cacëxëshi ca Mateo niruquiani ami sinani abë cuancëxa.

¹⁰Cuanquin ca Jesúscēñun aín 'unánmicē unicama aín xubunuxun pi cuanun Mateonēn buáncēxa. Buáncēbē atúxribi atubē cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicē unicama 'imainun an fariseocaman bana tancēma uni raírinēxribi atubētan pi buciácēxa. ¹¹Jesúsβētan a unicaman piia isquin ca aín 'unánmicē unicama fariseo unicaman ñucáquin cacēxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicē unín an 'apu buánmiti curíqui bicē unicamabētan pianan 'uchañu unicamabētan pin?

¹²Usai quía cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—Paē tancēma uni , ax ca rucuturúan a ronti cuēñima. Paē tancē uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuēñia. ¹³Usaribiti cana 'ēn an —'ēx cana asábi 'ai —quixun sináncē unicama a 'ēmia catamēnun cai uáma 'ain. Ama, an —'ēn nuitu 'aisama 'aish cana 'ēxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncē unicama a cuni upí 'inúxa 'ēmi catamēnun cai cana 'ēx uacēn. Usa cana 'ēx 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, uisai quicē cara Nucēn Papa Diosan bana ēnēx 'icē quixun: “Unían 'ē rabianan aín 'ucha tērēncē 'inuxun 'aracacē ñuina rēxun xaroiá isi cuēñcēsamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin 'aquinsa 'icē 'aquinia isi cuēñin”.

Pima samátí ñuiquin ñucácēxun

Jesusan uni ca

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicē, aín 'unánmicē unicaman anu cuanxun Jesús cacēxa:

—Nux cananuna Nucēn Papa Dios sinani bētsi bētsi nētēn pima samatin. Fariseo unibunēxribi ca usaribiti pima samatia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicē unicaman samáquinma pin?

¹⁵Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿An bití xanua unin bicēma pan 'ain cara axa abē nuibanancē unicama ax a unibē 'aish masá nuituti 'ic? Ca masá nuitutima 'icēn. Ca ēsa 'icēn: An xanu bití unin xanu biquin abētan pi unun camicēx ca axa abē nuibanancē unicama masá nuitutima abē cuēñia. Xanu bibiani cuanquian a unin ēbiancēxun cuni ca axa abē nuibanancē unicaman masá nuituquin pima. Usaribiquin ca 'ēn 'unánmicē unicama 'ēbē 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ē bicēxun 'ēn ēbiancēxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icēn.

¹⁶Catancēxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicē banasama 'ain, aín banabē fariseonēan 'unánmicē bana mēscúti rabanan Jesusan ēsaquinribi a unicama cacēxa:

—Ca ēsaribi 'icēn. Nun aintsi uinu 'icē xanúnbi ca chupa xēni, chupa sani iotan aín tuquicē a 'unuima. Usocēxbi ca chupa xēni ax chēqui anun 'unucē ió ax nípacētia. Usai 'i ca aín tuquicē ax chaia. ¹⁷Ésaribi ca: Uí unínbi ca ñuina xacá anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acē, axa xēni 'ain, anu ñu chēcacē 'aruima. Anu 'arucēxunbi ca ñu chēcacē ax cubini uruquin ñuina xacá xēni a tucaia. Axa tuquicēbē ca chēcaxun anu 'arucēxa cubíncē ñu ax tutuqui nētētia. Usa 'ain ca ñu chēcacē, ñuina xacá chumusa oquin acē iónushi 'aruti 'icēn, asábi 'inun.

Xanu 'insíncē pēxcüanan Jesusan

Jaironēn bēhíicē bamacēbi baísquimia

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸Juanēn 'unánmicē unibubēa Jesús banacēbēbi ca anua judíos unicama timécē xubunu 'icē 'apu, Jairo cacē, ax uacēxa. Uquin ca aín bēmánon rantin purúnquin Jesús cacēxa:

—'Ēn ini bēhíicē ca bērí bamaxa. Bamacēbi camina mix 'ēbē cuanxun a

ramëti 'ain. Min ramëcëxëshi ca asábi 'inux baísquiti 'icën.

¹⁹Cacëx niruia abë cuancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi Jesúsbé cuancëxa.

^{20,21}Cuaniabi ca xanu achúshi ñucë, ax męcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aíshbi aín imi nětécëma, an —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin, a caxu cuanquin Jesusan chupa cuébbi ticacëxa. ²²Ticaia tani niracëti cuainacëquin ca Jesusan a xanu mëraquin cacëxa:

—Camina chuámarua 'iti 'ain. 'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan.

Cacëxëshi ca pëxcúacëxa.

²³Usobiani cuanx ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, aín xubunu bëbacëxa. Bëbaquin ca Jesusan, xanu ñucë a maíncëbëtan an 'ati unicaman pacun bana otishi 'ixun caínmainun 'aisamaira uni rarumati sharatia cuaquin isacëxa. ²⁴Usaria isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ënuax ca chiquít. A xu xanu ca bamacëma 'icën. Ca 'uxaxa.

Ësaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. ²⁵'Usáncëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús anua xu xanu 'icë anu atsínxun aín męcën biacëxa. Bicéxëshi ca tsoruacëxa. ²⁶Usa 'ain ca Jesusan usaquin ñu 'aia anu 'icë unicaman chanioia a menu 'icë unicaman cuacëxa.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpëxcüa

²⁷Usobiani anuax cuaniabi ca uni bëxuñu rabëtan Jesús caticabianquin munuma cuëncëonquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nu nuibaquin ca nu pëxcut.

²⁸Cacëxa xubunu atsíncëbë ca a bëxuñu uni rabëtaxribi 'atsínquiani Jesús rapasu cuancëxa. Cuania ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina sinanin, 'ën cana mitsu pëxcuti 'ai quixun?

Cacëxun ca a unin cacëxa:

—Camina nu 'ati 'ain.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín bëru mëëquin cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën cana mitsu bëmënioti 'ai quixun sináncësabi oquin cana mitsu 'ati 'ain.

³⁰Usaquian cacëx ca bënëtishi bëmëniocacëxa. Bëmëniocatia ca Jesusan cacëxa:

—Unían 'ën mi ësoquin 'acë ënë 'unánxunma 'anun camina ui unibi ñuixuntima 'ain.

³¹Usaquian Jesusan cacëxunbi ca a uni rabëtan cuanquin a nëtënu 'icë unicama chaniocëxa.

Banañuma unia Jesusan banamia

³²Bëxuñu 'icëa pëxcucë uni rabëtaxa cuancëbëtan ca uni raírinën achúshi uni ñunshin 'atimanëan banañuma 'imicë a Jesúsnu bëacëxa. ³³Bëia ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëbë ca a uni banañuma 'ía 'aíshbi banacëxa. Usaria isi ca anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Nun nëtë Israel anuxunbi ca uínbi ësa ñu isáma 'icën.

³⁴Quia unicama ratúmainun ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apun cushínshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

Jesús uni bana ñuixuni bëtsi bëtsi ëmanu caun

³⁵Usoancëxun ca ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin anua judíos unicama timéti xubucamanu atsínquin anu timëtia Jesusan bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca —'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama

ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni ñucëcamaribi pëxququin an paëocëcama tërécaxuancëxa. ³⁶Uinu cara Jesús 'icë anubi ca 'aisamaira uni 'iacëxa. Usai 'ia an atu Nucën Papa Dios ñuiquin 'unánmianan ami sinánun 'aquinti 'aíma 'ain ca axa piánancë ñuinacan ubiöcëxa 'aracacë ñuina, an a bërúanti aín 'ibu 'aíma 'ain, bënëti sináncasmai 'icësaribiti 'iacëxa. Usaia 'ia atu isquin ca Jesusan a unicama nuibacëxa. ³⁷Nuibaquin atu 'aquinsa tanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira uníxa ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënua 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an bití uni 'itsamashi, usaribi 'icën. ³⁸Usa 'ain camina Nucën Papa Dios, axa 'ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi bití uni xucësaribi oquin.

**Aín 'unánmicë unicama 'iminuxun
Jesusan męcën rabé 'imainun
rabé uni caísa**
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 ¹Usa 'ain ca Jeusasan aín 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—'Ën cushi cana mitsu 'inanin. Anun camina ñunshin 'atima uninua chiquífanan uni 'insíncëcamaribi pëxcuti 'ain.

²A usaquin cacë unicamax ca 'iacëxa Simón 'icëbi Pedroribi cacë, 'imainun aín xucën Andrés. 'Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobo cacë a 'imainun aín xucën Juan 'iacëxa. ³Raírnëx ca Felipe cacë 'imainun Bartolomé cacë 'imainun Tomás 'imainun Mateo, an 'apu buánmiti curíqui bicë, acama 'iacëxa. 'Imainun ca Jacobo, Alfeonën bëchicë, a 'imainun Lebeo 'icëbi Tadeoribi cacë a 'iacëxa. ⁴'Imainunribi ca Simón axa

judíos unibun rabanan nëëti banacë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

**Unicama bana ñuixunun Jesusan aín
'unánmicë unicama xua**
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6; 10.3-11)

⁵Aín 'unánmicë unicama caístancëxun ca unicama bana ñuixuntanun xunuxun Jesusan ësaquin cacëxa:

—Camina anu judíosma unibu 'icë nëtënu cuantima 'ain. Samaria nëtënu 'icë ëmacamanuribi camina cuantima 'ain. ⁶Israel unicama axa 'ëmi sinánti 'aíshbi 'ëmi sináncëma acama 'ëmi sinánun 'aquini camina cuanti 'ain. Atux ca 'ëmi catamëcëma 'aish 'ibuñuma carnerosa 'icën. ⁷Cuanquin camina —anúan Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë —quixun caquin bana ñuixunti 'ain. ⁸Ñuixuanan camina 'insíncë unicama pëxcüanan uni bamacé baísquimianan an aín nami chëquímicë 'insínñu uni asábi 'itëcënen pëxcüanan uninua ñunshin 'atima chiquínti 'ain. 'Ën cana anúnmi uni 'aquinun cushi 'inánquin mitsu cupíomícëma 'ain. Usa 'ain camina mitsúnmi 'aquincë uni cupí ñucátima 'ain.

⁹Curíqui camina buántima 'ain.

¹⁰Camina burasa ió anun min ñu buánti bitima 'ain. Camina rabé tari 'imainun bëtsi taxaca 'imainun min tsati buántima 'ain. An unicama 'aquincë uni a ca a 'aquincë unin aín piti 'imainun aín cuëncë ñu 'inánti 'icën. Usa 'ain camina ñu buanima usashi cuanti 'ain.

¹¹Cuanx ëmanu bëbaquin camina isti 'ain, ui unin cara upí oquin min bana ñuixuncëxun cuaisa tania. A unin xubunushi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹²Anu 'iti xubunu atsíntancëx camina —chuámashi ca 'ican —cai anu 'icë unicamabë nuibananti 'ain.

¹³Usa'imi 'icëbë ca a xubunu 'icë unicama mitsubë upí 'ixun min bana cuati mitsúxmi anu 'icë cupí cuëëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquin an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usaí 'itima 'icën. ¹⁴Uinu 'icë émanu 'icë unicaman cara, uinu 'icë xubunu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, anuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani bëtsi émanu cuanti 'ain. ¹⁵Asérabi cana 'ën mitsu cain, Sodomá émanu 'icë unicama 'imainun Gomorra émanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castífcancëxa. Usamaira oquin castífcancë ca an a émanu 'icë unicama mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

Mitsumi ca uni nishti 'icë quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama ca

¹⁶'Ën cana carnero 'inúan nëcë nëbétsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëarati 'icën. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbë camina bërúancati 'ain, runu 'icësaribiti. Bërúancanan camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain, numacuru 'icësaribiti. ¹⁷Axa mitsumi nishcë unicaman ca judíos unibunën 'apucamanu mitsua 'atimonun buánti 'icën. Uson ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu rishquiti 'icën. Usa ca uni 'icë quixun 'unani camina ami catamëtima bërúancati 'ain. ¹⁸'Ën bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishquin judíosma unibunën 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usocëxunbi camina a 'apucama 'imainun judíosma

uniburibi 'ën mitsu 'unánmicë banacama ñuixunti 'ain. ¹⁹A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuéquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi banacëbëtainshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën. ²⁰Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnbi sináncë banan camina banatima 'ain, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain.

²¹'Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucénbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënen ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ²²Mitsúxmi 'ëmi sináncëbë ca axa 'ëmi sináncëma unicamax mitsumi nishti 'icën. Usa 'aínbi ca an uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ²³Achúshi émanuxun bana ñuixuniabi unin mitsun bana cuaisama tanquin bëtsi bëtsi ocëx camina bëtsi émanu cuanti 'ain. Anuxunribi bana ñuixunia unin mitsu bëtsi bëtsi ocëx camina anuaxribi bëtsi émanu cuanti 'ain. 'Ën cana asérabi mitsu cain, anu Israel unibu 'icë émacamanuxun mitsun unicama bana ñuixuncëma pain 'ain cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx utëcënti 'ain.

²⁴Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni inuima. Usaribiquin ca an uni ñu mëëxuncë uni an, an a ñu mëëmicë uni inuima. ²⁵Mitsux 'ën 'unánmicë unicama 'ain ca axa 'ëmi nishcë unicamax mitsumiribi nishti 'icën. Atúan 'ë bëtsi bëtsi ocësaribi oquin ca mitsuribi bëtsi bëtsi oti 'icën. Atun 'ë

ñunshin 'atimanën cushi, Beelzebú,
caquin anëquin ca mitsúxmi 'ën unicama
'icë, mitsuribi usaribi oquin anëti 'icën.

**Uími caranuna racuétí 'ai
quiáxa Jesús quia**

(Lc. 12.2-9)

²⁶Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cë unicama bana ñuixuntanun xuquin
cacëxa:

—Unían mitsu bëtsi bëtsi ocëxbi
camina an mitsu bëtsi bëtsi ocë
unicamami racuétima 'ain. Unían uni
itsi paránxun ñu 'acëxbi ca camabi
unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca
unían ñu upí unéxun 'acëxbi camabi
unían 'unáncë 'iti 'icën. ²⁷Ën mitsu
iméribi cacë banacama camina camabi
unían cuanun ñuiti 'ain. Ñuianan
camina mitsun xubunuxun 'ën mitsu
cacëcamaribi camabi unían cuanun
ëmánxun ñuiti 'ain. ²⁸An uni bëtsi bëtsi
oquin bamamicë unicamami camina
racuétima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca unín
bëru ñunshin bamamitima 'icën. Usa
'ain camina usa unimi racuétima Nucën
Papa Dios, an uni aín cushínbi
bamamianan aín bëru ñunshínribi manë
tsi anuaxa xëñibua 'aínbi tëmëрати anua
'inun 'imiti amishi racuétí 'ain.

²⁹Isáratsu ca cupíma 'icë unín curíqui
'itsamaratsu anun maruquin rabé biti
'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí
'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan
camabi 'isá achúshi achúshi isia.
Usaquian bërúancë 'aish ca Nucën Papa
Dios cuëncëbëma bamaíma. ³⁰An
'isácama bërúancë Nucën Papa Diosan
ca mitsuribi camabi 'unánan uiti buñu
caramina 'ai quixun 'unania. ³¹Mitsux
camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá
chamaratsucama 'acësamaira oquin
Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin
isia. Usa 'ain camina unían mitsu
bamamisa tancëxbi racuétima 'ain.

**—'Ëx cana Jesúsnan 'ai
—quiax quicë uni ñuicë bana
(Lc. 12.8-9)**

³²Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cë unicama cacëxa:

—Axa an 'ën bana cuacëma unicaman
cuanun 'ë ñui, —'ëx cana Jesusan uni
'ain —quicë uni a ñuiquin cana 'ënribi,
—ax ca 'ën uni 'icë —quixun 'ën Papa
Dios naínu 'icë a cati 'ain. ³³Usa 'afñbi
cana axa 'ëmi rabini, —'ëx cana Jesusan
unima 'ain —quicë uni a ñuiquin, —ax
ca 'ën unima 'icë —quixun 'ën Papa Dios
naínu 'icë cati 'ain.

**Axa ami sináncëma unix ca
Jesusan unimi nishti 'icë quicë bana
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)**

³⁴Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cë unicama cacëxa:

—'Ëx uá 'ain ca camabi unix bëtsibë
bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsun
sináncëxbi ca usama 'icën. 'Ëx uá 'ain ca
axa 'ëmi sinántisama tancë unicaman
axa 'ëmi sináncë unicama nuibatíma,
ami nishquin 'atimoisa tanti 'icën. ³⁵'Ëx
uá 'aían 'ëmi catamëcëbë ca bëtsi bëtsi
unix aín papami nishti 'icën. Usaribiti ca
xanu raírinëx 'ëmia catamëcëbë aín
titami nishti 'icën. 'Ëx ënë nëtënu uá
'aían 'ëmi catamëcëbë ca xanux aín
ñemi nishti 'icën. ³⁶Usa 'ain ca axa 'ëmi
catamëtia oquin unín aín aintsibi
'atimoti 'icën.

³⁷Ën unicaman ca aín papa, aín tita
nuibati 'icën. Nuibatibi ca atu nuibacë
samaira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ëmi
sináncëma 'aish ca 'ën unimasa 'icën.
Usaribiti ca 'ëmi sináncësamaira oquian
aín bëchicë nuibacë uni ax 'ën unimasa
'icën. ³⁸—A 'ai bamanuxunbi cana
Jesúsmi catamëti bana ënquinma 'ai
—quixuan an sináncëma uni ax ca 'ën
uní 'itima 'icën. ³⁹Uix cara aín

cuëencësa oquin 'ai ënë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

**Uicama cara Nucën Papa Diosan
cupíoti 'icë quicë bana
(Mr. 9.41)**

⁴⁰Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni an ca 'ën banaribi cuatia. An 'ën bana cuacë uni an ca Nucën Papa Dios, an ënë nëtënu 'ë xua, aín banaribi cuatia. ⁴¹Aséribi 'ënan 'ixuan 'ën unin 'ë ñuiquin bana ñuixunia cuaquin ca uni itsin sinánti 'icën, —a banax ca aséribi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun. Usaquin sinani ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën. Usa uni ca an bana ñuixuncë unia iscësaribi oquin Nucën Papa Diosan upí isia. Usaribi oquin ca an upí uni isquin —ax ca aséribi Jesúsmi catamëcë uni 'icë —quixun sinánquin a nuibaquin aín bana cuacë uni a Nucën Papa Diosan upí isia, upí uni iscësaribi oquin. ⁴²Ax 'ën uni 'aísha 'ëmi upiti catamëcë 'icëmabi axa shimaia isquin —ax ca Jesucristonën uni 'icë —quixun sinánquin 'umpax 'inancë uni a ca Nucën Papa Diosan upí isia.

**Juan an unicama nashimicë an aín
'unánmicë uni Jesús isnun xua
(Lc. 7.18-35)**

11 ¹Aín 'unánmicë unicama an ñuixuncë bana unicama ñuixuntanun catancëx ca Jesús anribi Galilea menu 'icë ëmacamanuxun bana ñuixunux cuancëxa.

²Usai 'imainun ca sipunu 'ixun Juan, an uní nashimicë, an Jesusan ñu 'aia

ñuicania cuacëxa. Cuaquin ca aín uni raíri Jesús istánun quixun xuacëxa, aséribi cara ax utia judíos unbunën caíncë a 'icë quixuan isnun. ³Xucëx cuanxun ca Juanën cacësabi oquin ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina aséribi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti nun caínti 'ain? ⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniamí cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. ⁵Cuanxun camina cati 'ain: Bëxunü unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquímicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ⁶Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima, ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëënia quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

⁷Juan, an unicama nashimicë, aín unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ⁸¿Ax usama 'ain caina añu isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën?

Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ⁹¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Aséribi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios

quicé bana unicama ñuixuncé unicaman ñuixuan bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncé bana 'icën. ¹⁰Juan ñuiquian ëné menu ucéma pan 'icé 'ë cacé bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuënëomia-cëxa, ësai quicé:

A caxumi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mënóquin racanacësaribi oquin camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

¹¹Usaquin cuënëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icé unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman ñuixuncé bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicé bana 'iäxa. Usa 'ain ca a unicamax 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

^{12,13}Juan ucéma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncé ax ca uaxa quiax quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamécé unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania. ¹⁴Mitsun asérabi cuaisa tanquin camina 'unánti 'ain, Elías ca uti 'icé quicé bana ax ca Juan ñui quíá 'icën. A bana quiásabi oi ca Juan, an unicama nashimicé, ax Nucën Papa Diosan mënósabi oi uaxa. ¹⁵An aín pabitan ëné bana cuacé unin ca aín nuitunënbí sinánquin cuati 'icën.

¹⁶Ësaquinribi ca Jesusan anu 'icé unicama cacëxa:

—Ëné nëtënuä bërí bucué unicamax cara uísa 'icé quixun cana mitsu cati

'ain. Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécé 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinën raíri ësáquin caia: ¹⁷“Cuai chirini cuëñun nun paca bana ocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacécé unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan”. ¹⁸Usaribi ca ëné nëtënuä bucué unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mësú picéma 'ianan ñu xëacëma 'icën. Usa 'icé ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icé —quixun caxa. ¹⁹Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësáquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacé uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicé unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania —quixun. Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ëné menu unun 'ë xua, an 'acé ñucamax asábí 'icën. Usa ca quixun ca axa ami sináncé unicaman 'unania.

Axa bëtsi bëtsi ëmanuax ami sinántisama tancé unicama Jesusan ca
(Lc. 10.13-15)

²⁰Usaquin catancëxun ca Corazín 'imainun Betsaida 'imainun Capernaúm a ëmacamanuax ucé unicama, atun ëmanuxun bana ñuixuanan uni itsin 'acëma ñu 'acëbëbia aín bana cuati ami sinanacëma, a unicama ësáquin Jesusan cacëxa: ²¹—Corazín ëmanuax ucé unicama 'imainun Betsaidanuax ucé unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icé unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicé pañuanan chimaputan

mashiquia 'itsíanxa. ²²Usa 'ain cana mitsu cain, anúan an camabi uni aín ñu 'acè isti nètèn ca Tiro 'imainun Sidónu 'icè unicama 'acèsamaira oquin Nucèn Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícanti 'icèn. ²³Capernaúmnuax ucè unicama, ÷mitsun caramina sinanin, camina Nucèn Papa Diosan nètènu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancèx cuancè, anu 'iti 'ain. Mitsun èmanuxun 'èn cushínbi 'èn ñu 'acèsaribi oquian Sodomanaxun-ribi 'acè 'ain ca aín 'uchacama èni anu 'icè unicama nēēncēma 'iá 'itsíanxa. ²⁴Usa 'ain ca anúan camabi uni aín ñu 'acè isti nètèn Sodomanu 'icè unicama 'ásamaira oquin Nucèn Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icèn. 'Uchoquin ca a èmanu 'icè unicama 'acèsamaira oquin mitsu 'ati 'icèn.

—**Chuámarua tani cuēēnux camina 'ēmi catamēti 'ai —quixun Jesusan ca**
(Lc. 10.21-22)

²⁵Catancēxun ca Jesusan Nucèn Papa Dios cacēxa:

—'Èn Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icè ñucaman 'Ibu 'icè cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncè unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracēma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acè cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuēēan. ²⁶—Ñu 'unánma ca —quixuan unin sináncè unicaman min 'imicēxun 'èn bana cuati camina cuēēan.

²⁷Usaquin aín Papa Dios catancēxun ca Jesusan anu 'icè unicama amiribishi cacēxa:

—'Èn Papa Diosan ca camabi aín sinan 'è 'unánmiaxa. Uinu 'icè unínbi ca uisa uni 'ianan añu 'ai carana 'èx uacèn quixun 'unanima. 'Èn Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icè unínbi, uisa cara Nucèn Papa Dios 'icè

quixun 'unanima. Aín Bēchicē, 'èn cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'èn uisaira cara ax 'icè quixun 'unánmisa tancè unicama anribi 'unania. ²⁸Nucèn Papa Diosan mi upí isnun quixun 'aisamaira ñu 'anan unin cacè ñuribi 'ai bēnēti atsáncè 'ixun camina 'ēmi catamēquin 'èn mi 'aquinun 'è cati 'ain. Cacēxun cana a ñucama mēñoquin 'ēnan 'aishmi tanti 'icēsaribitimi upí oquin sinani cuēēnux mitsu 'imiti 'ain. ²⁹Mitsúxmi cuēēnia cana uisari caramina upí 'iti 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'ain. Ñu caquinma cana tēmēraquinmami 'ati sēnēinshi 'èx cuēēncēsabi oi 'inun mitsu 'imiti 'ain. 'Imixun 'èn 'aquincēx camina upí oquin sinani chuámashirua tani cuēēnti 'ain. ³⁰Mitsúxmi 'ēnan 'ain ca 'èn mitsu 'aquincēx mitsun 'ati ñux 'aisa 'icèn.

Anun ñu mēētima nētēan Jesusan 'unánmicē unicaman trigo bēru piá ñuicē bana
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 ¹Usaquin catancēx ca anun ñu mēētima nētèn Jesús bain anu trigo 'apácè naèn cuancēxa. Abè cuanquinbi ca aín 'unánmicē unicaman piisa tanquin trigo bēru pécécè sirícaquin bixun piacēxa. ²Usoia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacēxa:

—Ca is, anun ñu mēētima nētèn usaquin ñu 'ati 'aínmabi ca min 'unánmicē unicaman usoia.

³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Mitsun caramina Davidnèn ca 'acēñuma 'ixun axa abè cuancè unicama-bētan èsoquin ñu 'acēxa quixun cuēnēo bana a iscēma 'ain? ⁴Davidnèn ca 'acēñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucèn Papa Dios rabin xubunu atsínxun anu 'icè pán, Nucèn Papa Diosan isti oquin nancè, a bixun piacēxa. A panēxa judíos sacerdotenēinshi piti 'aífan uni

itsin piti 'icēmabi ca sacerdotenēn 'ināncēxun David 'imainun abē 'icē unicaman piisa tanquin piacēxa.

⁵¿Mitsun caramina judíos sacerdotecama ñui quia cuēñeo bana a iscēma 'ain? Bētsi nētēn 'acēsariibi oquin ca anun ñu mēētima nētēnriibi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun an 'ati ñucama 'acēxa. Usoquin 'afbi ca 'uchama 'icēn.

⁶Ēn cana mitsu cain , anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu Moisésnēn ñuiasamaira ca a 'ēn mitsu cacē bana ēnēx 'icēn.

⁷Nucēn Papa Diosan bana ca ēsai quia: “Unían 'ē rabianan aín 'ucha tērēncē 'inuxun 'aracacē ñuina rēxun xaroiā isí cuēēncēsamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin axa 'aquinsa 'icē 'aquinia isí cuēēnin”. A bana cuacē 'aish camina 'ēn 'unānmi cē unicaman trigo bēru bixun piia isí manāncēma 'itsían.

⁸Uní 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ēn anun ñu mēētima nētēn cara añu 'ati 'icē quixun uni cati 'ain.

Aín mēcēn bamacē unia Jesusan pēxcūa
(*Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11*)

⁹Anuax cuanx ca Jesús anua judíos unicama timēti xubunu cuani atsiāncēxa. ¹⁰Anu ca uni achúshi aín mēcēn amo 'icē bamacē 'iacēxa. A uni isquin ca fariseo unicaman —Jesús, an ca nux quicēsama oquin 'aia —quiax ami manāncatsi quixun sinānquin —¿anun ñu mēētima nētēn uni ñucē pēxcuti cara asábi 'ic? —quixun ñucácēxa. ¹¹Cacēxun ca Jesusan cacēxa: —¿Micama uinu 'icēn caramina anun ñu mēētima nētēan mitsun 'aracacē ñuina quininu nipacētia biquinma isēshiti 'ain? Camina isēshiquinma biti 'ain, ¿usa cat? ¹²'Aracacē ñuinasamaira ca uni 'icēn. Usa 'ain ca anun ñu mēētima nētēn uni pēxcuti asábi 'icēn.

¹³¿Catāncēxun ca Jesusan, uni aín mēcēnmi ñucē cacēxa:

—Ca mēshpat.

Cacēx mēshpatishi ca mēpēxcūacēxa, aín mēcēn itsisaribi upí 'itánun. ¹⁴Uso cē bē chiquiquiani cuanx ca fariseo unicama Jesús ñui uisoxun 'ati cara quiax 'ēsēnancēxa.

An Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unin Cristo ñuiquin cuēñeo bana

¹⁵Usax ca fariseo unibu 'ēsēnania 'unānbiani Jesús anuax cuancēxa. Cuancēbē ca 'itsa uni abē cuancēxa. Cuania ca Jesusan uni ñucēcama pēxcuquin, ¹⁶—an ca usoquin ñu 'aia quixun camina 'ē chaniotima 'ai —quixun cacēxa. ¹⁷Nucēn Papa Diosan 'amicēxuan a ñuiquin Isafasnēn cuēñeo-sabi oi ca Jesús 'iacēxa, ēsai quicē:

¹⁸Ēnēx ca 'ēx cuēēncēsabi oquin 'anun 'ēn caiscē 'ianan 'ēn nuibairacē a 'icēn. A isí cana cuēēnin. 'Ēn cushi cana a 'inánti 'ain. 'Ināncēxun ca judíosma unicamaribi uisoquin carana 'ēn atúxa upí 'inun 'imiti 'ai quixun ñuixunti 'icēn. Ñuixuanan ca 'ēn cana camabi unían ñu 'aia isquin uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ai quixun ñuixunti 'icēn. ¹⁹Ax ca unicamabē cuēbicanantima 'icēn, ca cērúanantima 'icēn. Bain cuani munuma cuēncēni banaquin ca unicama cuamitima 'icēn.

²⁰Pēcú pēchi sitan oquin pēsínpacē a ca xanun 'aisama 'icē putia. Usa 'aínbi ca 'ēn Bēchicēnēn uni 'aisama 'aísha 'uchañu 'aíshbi ainan 'iisa tania cuantánun xutima 'icēn. Lamparín bēnabuti cuñcēsa ca axa ami sinanibi ami cushiira-cēma uni ax 'icēn. Usa unibi ca ainan 'iaxma cuantánun xutima 'icēn. Anun camabi ñu 'aisama-cama cēñuti nētē utámainun ca aín cushínbi ami catamēcē

unicama 'aquinti 'icën. ²¹Judíosma unibunëxribi ca ami catamëti 'icën, an ca atu 'aquinia quixun 'unani.

Ñunshin 'atimanën cushin ca Jesusan ñu 'aia quiáxa fariseo unicama quia
(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

²²Usai 'icëbëtan ca uni achúshi ñunshin 'atimanën 'imicëxa bëxuñu 'ianan banañuma, a Jesúsnu unin bëacëxa. Bëia Jesusan pëxcucëxun ca banaquin isacëxa.

²³Jesusan usoia isi ca anu 'icë unicamax ratuti sináncasmai canancëxa:

—¿Ënë unix cara asérabi Davitan rëbúnqui, axa uti nun caíncë, a 'ic?

²⁴Jesusan usoquin ñu 'aia ñuicania cuati ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú, an 'amicëxuinshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

²⁵Usai quia aín sinan 'unánquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—Ca ësa 'icën. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucuçë unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bëtsibë bëtsibë nuibananima 'acanani cëñutia. Usaribiti ca ëmanu 'icë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibananima nishanani upitax bucuíma cëñutia. Usaribiti ca aín aintsibë bucuíaxbia nishanancë unicamax amanu amanu cuani tsuáqui nëtëtia. ²⁶Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, Beelzebúrribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquin. Usámi mitsux 'ë ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷Ën ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara

mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi unin ñunshin 'atima uninua chiquinti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca aséribima 'icë quixun. ²⁸Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'iminuxun ënë menu unun 'ë xuaxa quixun.

²⁹Ësa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.

³⁰Ësaribi ca. Unían bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuinacama tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'ímia.

³¹Usa 'ain cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tërénti 'icën, amia 'atimati banacëribi. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni, a Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërënima. ³²Axa uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërénti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tërënima, bamatancëxribi ca xëñibua 'aínbi aín 'ucha tërëncë 'itima 'icën.

**Aín bimi cupíshi i 'unánti
bana Jesusan ñuia**
(Lc. 6.43-45)

³³Ca ësa 'icën: Upí i 'apacëx ca aín bimi upí 'iti 'icën. I 'aisama 'apacëx ca

aín bimi 'aisama 'iti 'icën. Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina 'ën ñu 'aia isquin 'unánti 'ain, uin cushin carana ñu 'ai quixun. ³⁴Mítsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti an uni picë runusaribi 'ain. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia. Mitsun nuitu 'aisama 'ain camina 'atimati banain. ³⁵Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raírí unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. ³⁶Ën cana mitsu cain, anúan an camabi unin 'acë ñucama isti nëtën ca Nucën Papa Diosan uisai cara banaxa quixun 'unánan uisa banan cara sinanima 'atimati banaxa quixun camabi uni 'unánti 'icën. ³⁷Mítsun banacama 'unánquin ca Nucën Papa Diosan 'uchañuma caramina 'ain quixun isanan 'uchañu caramina 'ai quixun isti 'icën.

**'Aisama unicaman uni itsin
'acëma ñu 'anun Jesús ca
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)**

³⁸Cacëxun ca an Moisésnën cuëñö bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Min camina asérabi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'ai quixun nun 'unánun camina nun nu isnun uni itsían 'acëma ñu 'ati 'ain.

³⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ëñëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ⁴⁰Jonás ax ca bacanu 'icë ñuina cha aín pucunu rabé 'imainun achúshi nëtë, 'imainun rabé 'imainun

achúshi iméribi 'iacëxa. Usaribiti cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx rabé 'imainun achúshi nëtë, 'imainun rabé 'imainun achúshi imé matá quiniocë anu racáncë 'iti 'ain. ⁴¹Nínive cacë ëmanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonásnën Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ëñë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, Nínivenu 'icë unicaman ëñë nëtënu bucucë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai —quixun. ⁴²Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëënquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca ëñë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acë isti nëtën, a xanu 'apu an Salomonën bana cuacë 'ixun, ëñë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën.

**Anuax chiquífcë anubi ñunshin
'atima cuantëcënti bana
(Lc. 11.24-26)**

⁴³Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uninuax chiquítancëx anua 'umpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraqinma ca sinania ⁴⁴—anuax 'ëx chiquífa anubi cana cuantëcënti 'ai —quixun. Sinánbiani cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëniocëx upí 'aíshbi 'ibuñuma usaribi 'icë anuaxa chiquífa uni aín nuitu isia. ⁴⁵Isbiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabé

ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bërâma 'iásamaira 'ia. A uníxa 'icësaribiti ca ënë nëtënu bucucë unicamaxribi 'iti 'icën, atuán 'ën bana cuaisama tancë cupí.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

**Jesusan ca amia sináncë
unicama aintsi oia quicë bana**
(*Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21*)

⁴⁶Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixunmainun uxun ca ëmánxun aín tita 'imainun aín xucéantun —Jesúsbë cananuna banacatsi —quixun anu 'icë uni cacëxa. ⁴⁷Caia cuaquin ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Min tita 'imainun min xucéantu ca ëman 'icën. Ca mibë banatisa tania.

⁴⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uix cara 'ën tita 'ic? ¿'Imainun cara uicamax 'ën xucéantu 'ic?

⁴⁹Usai quiquin ca aín 'unánmicë unicama aín mëcënan sanánquin cacëxa:

—Ënë unicamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën. ⁵⁰Uicaman cara Nucën Papa Dios naínu 'icë ax cuëencë sabi oquin 'aia, acamax ca 'ën xucën 'imainun 'ën chirabacë 'imainun 'ën tita 'icën.

**Bana itsi ñuicësoi an ñu
'apácë uni ñui quicë bana**
(*Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8*)

13 ¹A nëtën xubunuax cuanx ca Jesús parúmpapa cuëbí tsóbua-cëxa. ²Tsóbucëbë ca 'aisamaira uni a nëbétsiorati timéacëxa. Timécëbë manë nuntinu 'irutancëxa Jesús tsómainun ca unicamax masinu bucubua-cëxa. ³Bucubucë ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiquin bana itsi ñuicësoquin ñuiquin ësaquin cacëxa:

—An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. ⁴Sacacëx ca raírinëx anúan uni nicë me iru anu nipacëaxa. Nipacëcë isbëtsini uxun ca ñuina pëchíñunën 'eaxa. ⁵Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax ca me cëxtúma 'ain bënëtishi cooxa.

⁶Coóxbi ca uruquian barin xarocëx aín tapun 'aíma 'ain chushiaxa. ⁷Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruxunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën.

⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca raírinëx aín bimi 'itsaira, cien 'iaxa, raírinëxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta 'iaxa, raírinëxribishi ca aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa. ⁹An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuiacëxa quicë bana**
(*Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10*)

¹⁰A bana ñuixuncëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbétsioraxun ñucácëxa:

—¿Uisacasquin caramina bana itsi ñuicësoquin ënë unicama bana ñuixunin?

¹¹Ñucácëxun ca cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicë xun an 'unánmicë ñu 'unanin. Usa 'aínbi ca raíri unin 'unanima. ¹²An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiríbia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. ¹³Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun

cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Usa 'ain cana acaman cuaisabi oquin ñuiquinma bana itsi ñuicësoquin ñuin. ¹⁴Isaíasnëan a unicama ñuiquin cuënëo bana quicësabi oi ca usai 'ia, ësai quicë:

Mitsun pabitan 'ën bana ñuia
cuaquinbi camina uisai cara quia
quixun 'unántima 'ain. Mitsun
bërun 'ën 'aia isibi camina 'ëx
cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima
'ain. ¹⁵Atun nuitu mëu 'unánti-
sama tanan ca judfos unicaman
atun pabitan cuaquinbi uisai
quicë cara quixun 'unántisama
tania. Atun bërúmbi 'ën 'aia
isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi
sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia
cana atu 'ën uni 'inun iémitsian.
Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

¹⁶Atúxa Isaías quiásabi oi 'ëmi sinánti-
sama tancëbëtanbi camina mitsun bërúmbi
'ën ñu 'aia isi 'ëmi catamëtin. 'Ën bana
camina mitsun pabitan cuaquin mitsun
nuitu mëúribi upí oquin sinanin. Usa
'aish camina chuámarua tani cuëënin.
¹⁷Asérabi cana mitsu cain, 'ëx ucëma
pan 'ain ca bëráma an Nucën Papa Dios
quicë bana uni ñuixuncë unicama
'imainun axa Nucën Papa Diosmi
sináncë unicamanribi —Cristo ca uti 'icë
—quixun 'ë ñuiquin cuënëo bana
'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun
ístisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana
carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa
tanquinbi ca cuama 'icën.

**Uisai quicë cara an ñu 'apacë uni ñui
quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia**
(*Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15*)

¹⁸An ñu 'apacë uni ñui quicë bana
uisai quicë cara quixun mitsu ñuixun-
mainun camina cuati 'ain. ¹⁹Anúan uni
Nucën Papa Diosnan 'iti ënë bana aín
pabitan cuaquinbia uisai qui quicë cara

quixun upí oquin 'unáncëbëma uxun ca
ñunshin 'atimanën 'apun bënëñquinshi
uni manumia. Usa banax ca anúan uni
niti me iru anua nipacëcë ñu bëru
asaribi 'icën. ²⁰Maparañu me bëxbánua
ñu bëru nipacëcë asaribi ca raíri uni
'icën. Usa unin ca Nucën Papa Diosan
bana cuati cuëëñquin bënëñquinshi —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
aín nuitunën sinania. ²¹Usaquin
sinánquinbi ca maparañu menu
nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma
asaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana
'itsama nëtëinshi sinania. Sinánquinbi
ca anbi masáquin sinánan Nucën Papa
Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin
'atimocëxun a bana manuquin ënia.
²²Muxañu menua nipacëcë ñu bëru
usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca
Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
sinania. Usaquin sinanibi ca ënë menu
'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish
cana cuëënti 'ai —quixun sinani, 'itsa
ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia.
Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan
sináncëxbi ñu bëru 'apacëa coiabi
chucun mapurucësa usaribi 'aish
bimiñumasa 'ia. ²³Me upí anua ñu bëru
nipacëcë usaribi ca raíri unicama 'icën.
A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana
asérabi cuaquin a bana quicësabi oquin
'acë 'aish me upínu 'apacë ñu bëru, axa
coi canitancëxun upí oquin tuacë,
asaribi 'ia. Raírinëx ca 'itsaira, cien,
bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribi
'itsa, sesenta, bimiñusa 'ia, 'imainun ca
raírinëxribishi 'itsamashi, treinta,
bimiñusa 'ia.

**Unían ñu bëru upí 'apacënu uni itsin
chucu 'aisama 'apacë ñuicë bana**

²⁴Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca
Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi
cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca ñu bëru upí aín naënu 'apáxa. ²⁵Apánbi ca camabi uníxa 'uxan, anu cuanxun axa ami nishcë achúshi unin a naënu ñu bëru 'aisama 'apáxa, 'apábiani ca cuanxa. ²⁶Usa 'ain ca ñu bëru 'apácë ax upí 'aish coi canitancëx bimiáxa. Bimiñu 'aínbi ca ñu bëru 'aisama axribi coi caníaxa. ²⁷Usaíá coia isibiani cuanxun ca an ñu mëëxuncë unicaman aín 'ibu ësáquin caxa: Mín camina min naënu ñu bëru upí 'apan. ¿Usa cat? ¿Usa 'aínbi cara chucu 'aisama uisax coax? ²⁸Cacëxun ca aín 'ibun caxa: Axa 'ëmi nishcë unin ca usaquin 'axa. Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman caxa: ¿Nunu a chucu 'aisamacama bëchiti cuanti cara uisa 'iti 'ic? ²⁹Quia ca aín 'ibun caxa: A échíquin mina ñu 'apácë aribi échiti, usa 'ain camina chucu échítima 'ain. ³⁰Anun aín bimi bití nètë utámainun abëbi canitanun camina ënti 'ain. A nètë ucëbëtan cana an naënu 'icë bimi bití unicama cati 'ain: Chucucama pain camina bëchítí 'ain. Bëchíxun camina nëënxun nëati 'ain. Ñu bëru upí 'apácë aín bimi bitancëxun camina anu ñu bimi bucúnti xubu anu upí oquin bucúnti 'ain.

Mostaza bëru ñui quicë bana
(*Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19*)

³¹Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësáquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë, an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icë quiax cana mostaza bëru ñui quin. Ca ësa 'icën. Axa chamaratsu 'icëbi ca mostaza bëru bitancëxun unin aín naënu 'apatía. ³²Mostaza bëru ax ca chamaratsuirá 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, 'aíshbi

ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani iisaribi 'inun pëñana-cëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacamax anu nooi aia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñui quicë bana
(*Lc. 13.20-21*)

³³Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësáquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara bana itsi ñuicësoquin bana ñuia quiáxa Jesús quia bana
(*Mr. 4.33-34*)

³⁴Usoquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin bëtsi bëtsi ñu ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Bëtsi banánma usoquinshi ca bana ñuixuancëxa. ³⁵Jesusan ca usaquin bana ñuixunti 'icë quiax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unix bëráma quiacëxa, ësai qui:

'Ën cana bana itsi ñuicësoquin ñuiquin bana ñuixunti 'ain, uinsaranbia unin 'unánma ñu ñuiquin cana unicama ñuixunti 'ain.

Ësai quicë ca ñu bëru upí 'imainun chucu 'aisama ñui quicë bana ax 'icë quixun Jesusan ca

³⁶Usoquin bana ñuixuntancëxun anu 'icë unicama ëbiani cuanx ca Jesús xubunu atsíanacëxa. Atsinia ca aín

'unánmicë unicaman nēbétšioraquin
Jesús cacëxa:

—Uisai quicë cara naënu 'icë chucu
ñui quicë bana ax 'icë quixun camina nu
ñuixunti 'ain.

³⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu bëru upí 'apácë uni asaribi
cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá
'ëx 'ain. ³⁸Anu ñu bëru 'apácë naë
asaribi ca camabi ënë me 'icën. Ñu bëru
upí asaribi ca Nucën Papa Diosan
unicama 'icën. Chucusaribi ca a ñunshin
'atimanën 'apun sinánmicë unicama
'icën. ³⁹An chucu 'apácë uni asaribi ca
ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Anun bimi
biti nētë ñuiquinbi cana 'ëx utëcënti
nētë ñui quian. An bimi bicë unicama
asa ca ángelcama 'icën. ⁴⁰Anun ñu bimi
biti nētëan unin chucu pain bëchítancë
xun tsin nënti nētë usaribi ca anun 'ëx
utëcënti nētë 'iti 'icën. ⁴¹'Ëx uni 'inux
Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën
ángelcama xucëxun ca an ñu 'aisama
'acë unicama 'imainun an bëtsi uni ñu
'aisama 'anun 'amicë unicamaribi
bitancëxun ⁴²manë tsi cha rëquirucë
anu puti 'icën. Anuax ca anu 'icë
unicamabë tēmërai bënëti 'inuxun 'aia.
⁴³Usai 'icëbë ca barin uruquian
pëcacëxa upí 'icësaribiti an Nucën Papa
Diosan bana 'acë unicamax abë 'aish
upíra upí 'iti 'icën. An aín pabitan ënë
bana cuacë unin ca aín nuitunëmbi
sinánquin cuati 'icën.

**Unëcë 'aisamaira cupícë
ñu ñui quicë bana**

⁴⁴Catancëxun ca Jesusan ësaribi oquin
aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara
ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti
'icë quixun ñui cana 'aisamaira cupícë
ñu ñui ëesai quin: Achúshi unin ca
'aisamaira cupícë ñu, me 'ucë mëu uni
itsían unëa, mëraxa. Mëraquin ca

—'ënan ca 'iti 'icë —quixun sinani
cuëenquin maputëcëanxa. Mapubiani
cuanquin ca aín ñucama anun a me
maruti curíqui binuxun maruaxa.
Marutancëx curíqui bëi utëcënquin ca a
me ainan 'inun maruaxa. Usaribiti ca
uni bëtsi ñu cuëencësamaira oi Nucën
Papa Diosnan 'iti cuëënia.

Perla cacë ñu cupíra cupí ñui quicë bana

⁴⁵Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan
'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi
'icën. Achúshi uni an ñu marucë ax ca
muruca ñu, perla cacë, ax po namë
iscësa, a ñu upíra upí 'aish 'aisamaira
cupícë, a biisa tanquin bari nitsia.
⁴⁶Bariquin mëraxun biisa tani ca anun
maruti curíqui binuxun aín ñucama
marui cuanxa. Cuanxun maruquin
curíqui bitancëx utëcënquin ca a perla
'aisamaira cupícë, ainan 'inun maruaxa.
Usaribi oi ca uni bëtsi ñu cuëencësa-
maira oi Nucën Papa Diosnan 'iti
cuëënia.

Anun tsatsa biti rica ñui quicë bana

⁴⁷Catancëxun ca Jesusan ësaribi oquin
cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara
uisoquin ainan 'iti unicama aín uni
'imiti 'icë quixun ñui cana rica anun
tsatsa biti ñui ëesai quin. An tsatsa bicë
unicaman ca aín rica bacanu
saracabianquin anun ñu bëaratia.
Usoatancëxun ca anua cëñúruia tsatsa
'aisamaira bitsia. ⁴⁸Bitancëxun masinu
buánxun ca anu tsóxun upíbushi
caísquin biquin caquínu puruua.
Puruquin ca a pitima ñu a bacanu putia.
⁴⁹Usaribi ca anun 'ëx utëcënti nētë
'inuxun 'aia. 'Ëx utëcëncëbë uquin ca
ángelcaman unicama Nucën Papa
Diosan iscëx upí 'icë acama abë 'inun
bianan an iscëxa upíma 'icë unicama
bixun, ⁵⁰manë tsi cha rëquirucë anu

punuxun 'aia. Anuax ca anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti 'inuxun 'aia.

**Jesusan bana 'icësaribi ca bërâma Nucën
Papa Diosan bana cuënëo ax
upí 'icë quicë bana**

⁵¹Catancëxun ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿'Ën mitsu cacë bana caina cuatin?

Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman —cananuna cuatin —quixun cacëxa.

⁵²Quia ca Jesusan cacëxa:

—An Nucën Papa Dios naínu 'icë aín bana únáncë uni, an ca 'ën uni ñuixuncë bana unicama ñuixuanan bërâma 'ë ñuiquin cuënëo bana aribi ñuixunia. Ax ca xubuñu unían a isi ucë uni aín ñu ió 'imainun aín ñu ióma 'afshbi upí, aribi ismicësa 'icën.

**Jesús Nazaretnu 'iá
(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)**

⁵³Bana itsi ñuicësoquin unicama bana ñuixunquin ancëbiani cuanx ca Jesús anuaxa canicë menu bëbacëxa. ⁵⁴Bëbatancëxun ca anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. Usoqian bana ñuia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ënë uni usaqian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uin cushin cara ënë menuxuan unin 'acëma ñu 'ain? ⁵⁵Ënëx ca carpinteronën bëchicë 'icën, 'imainun ca aín titax María 'icën. Jacobo, José, Simón, Judas acamax ca aín xucën 'icën. ⁵⁶Aín chirabacëcamaribi ca ënu nubë 'icën. ¿Uin 'unánmicëxun cara ësaquin bana ñuianan ësaquinribi ñu 'ati 'unanx?

⁵⁷Usai canani ami nishcëxun isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicë unían anuaxa canicë menuxun bana

ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aintsí 'ibucamanribi cuaisama tania.

⁵⁸Usaqian Jesús quicësabi oquin ca anu 'icë unicaman —an ca asérabí Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia —quixun sinánma 'icën. Usa 'ain ca Jesusan 'itsa ñu 'aquinma uni itsían 'acëma ñu 'itsamashi 'acëxa.

**Juan, an uni nashimicë, ax bama
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)**

14 ¹Usa 'ain ca unicaman Jesús ñuiquin chanioia Galileanu 'icë unicaman 'apu, Herodes, an cuacëxa. ²Cuaquin ca Herodesnën ratúquin, an ñu mëmicë unicama cacëxa:

—Jesús, ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísqiuxa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

^{3,4}An Juan aín uni tëbiscamia 'aish ca usai Herodes quiacëxa. Ësai ca 'iacëxa: Herodes, an ca aín xucën Felipenën aín xanu, Herodías, a biacëxa. Usa 'ain ca —mínmi a xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën aín unicama Juan bimiácëxa. Bimixun ca nëamixun sipuamiácëxa.

⁵Aín unicaman Juan 'anun 'amitisa tanquinbi ca camabi unían —Juan an ca Nucën Papa Dios quicë bana nu ñuixunia —quixun sináncë 'ain —'ëmima nishcania —quixun sinánquin 'amiama 'icën. ⁶Usa 'aínbi ca anúan bacëan nëtën Heródesnën camicëx uxúan unicaman pimainun, Herodíasnën tuá xanu xuntacu ax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca Herodes chuáma tani cuëëncëxa.

⁷Cuëëncëxun ca xanu xuntacu cacëxa:

—Añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucati a cana asérabí mi 'inánti 'ain. Sinanatëcentimoquin cana ashiquin mi cain.

⁸Cacëxun aín tita pain ñucátancëxun ca aín titaxa quicësabi oquin cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, a tëbísca-mixun camina 'ë aín maxcá manë xampami 'inánti 'ain.

⁹Usaquian cacëxun cuaquin masá nuitoiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatë cëntimoquin cana mi cain —quixuan cacë sínanan anu 'icë unicamanribia cuacë cupí usoquian xanu xuntacu 'inánun aín uni cacëxa. ¹⁰Caquin ca sipunuabia Juan tëbíscaun quixun aín unicama xuacëxa. ¹¹Xucëx cuanxun tëbíscaabëtsinquin bëxun ca aín maxcá manë xampami xanu xuntacu 'inancëxa. 'Inancëxun buánxun ca aín tita 'inancëxa.

¹²Usoquian tëbíscaacë bixun maínbiani cuanxun ca Juanën 'unánmicë unicaman Jesús ñuixuancëxa.

**Jesusan 'aisamaira 'aish,
cinco mil uni pán pimia**

(*Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14*)

¹³Usaquian Juan 'acëa aín unicaman ñuixuncëx ca Jesús anuax nuntin cuanx anua uni 'icëma menu cuancëxa. Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicamax men anua Jesús 'icë anu cuancëxa. ¹⁴Usaía 'itsa unia riquiancëbë manë nuntinuax 'ibúquianquin ca unicama tímécë isquin Jesusan atu nuibacëxa. Nuibaquin ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa. ¹⁵Usaquin 'acëbëa bari xupíbuacëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantima 'icën. Mitsun ca piti 'inan.

¹⁷Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca męcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën.

¹⁸Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënu ca 'ë bëxun.

¹⁹Cacëxuan bęcëbëtan ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. Cacëxa bucubucëbëtan ca Jesusan męcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'inancëxa. 'Inancëxun ca anu 'icë unicama pán mëtícaquin 'inancëxa. ²⁰'Inancëxun biquin ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pia sënëan ca usai 'iisa 'áimabia tëxécë piti aín 'unánmicë unicaman męcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ²¹An pucháquin picë nucë bënëcamax ca 'aisamaira 'aish, cinco mil uni 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa.

**Jesús parúmpapa camánanën
niquiani cuan**

(*Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21*)

²²Usoancëxun ca an tsíanquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiani 'ucë manan cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ²³Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús axëshi matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. Nucën Papa Diosbëa banamainun ca bari cuabuacëxa. Bari atsíncëbëa baquíshcëbë Jesús axëshi anu 'imainuan ²⁴aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa nëbëtsi cuania ca suñúonpitan cuaínsa-moquin bęcacëxa. Bëcaia ca bëchunanribi tucáncaquin manë nuntinua rëútiisoquin 'acëxa. ²⁵Uso-mainuan pëcaracëbë ca parúmpapa camánanën niquiani Jesús atunu cuancëxa. ²⁶Parúmpapa camána-nën niquiania Jesús cuania isi ca atun

bëmánan pëqui racuëti —ñunshin sapi ca —quiax ratuti sharáruí quiacëxa.

²⁷Usai quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

²⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina asérabi Nucën 'Ibu 'ain. Usa 'ixun ca 'ëx parúmpapa camánanën niqiuani minu cuanun 'ë cat.

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ut.

Cacëx ca Pedro manë nuntinuax 'íbúquiani parúmpapa camánanën niqiuani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰Cuanibi ca suñúan upitan parúmpapa béchúaian isi racuëti nanébuti cuëncëni quiacëxa:

—Cana bacamiquin, 'ë ca bitsi ut.

³¹Cuëncënquia cacëxun biquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ën mi parúmpapa camánanën nicuatsinimi 'ënu unun 'imicëxbi 'ëmi catamëtiman? Camina 'ëmi sináncëmasa 'ain.

³²Jesúsbéa Pedro manë nuntinu 'irucëbé ca suñúan nëtéacëxa.

³³Nëtéacëbëtan ca manë nuntinu 'icë unicaman a tanáin rantin puruni tsóbuti ami sinánquin Jesús cacëxa:

—Mix camina asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë a 'ain.

Genesaret menuxuan Jesusan

'insíncë unicama pëxcúa

(Mr. 6.53-56)

³⁴Parúmpapa 'ucë manan cuanx ca Genesaret cacë menu bébacëxa. ³⁵Bëbaia isquin ca a menu 'icë unicaman —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unánquin a menu 'icë unicaman 'unánun chaniocëxa. Chaniocëbëtan ca uni 'insíncëcama Jesúsnu bëacëxa. ³⁶Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesús cacëxa:

—Min chupa cuëbíshi ca nu ticamit. Èsaquin caquin ticaishi ca 'insíncë unicamax pëxcúacëxa.

Aín nuitu upíma cupía unín

'atíma ñu 'acë bana

(Mr. 7.1-23)

15 ¹Fariseo unicamabëtan ca an Moisésnën bana 'unáncë unicanmanribi Jerusalén ëmanuax ricuatsini uxun Jesús cacëxa: ²—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën rara quía bana tanímin? A bana quiásabi oi 'iquinma ca mëchucaxunmashi piia.

³Cacëxun ca Jesusan atu ñucáquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina mitsux mitsun rara quía bana taníbi Nucën Papa Dios quiásabi oi 'iman? ⁴Nucën Papa Dios ca ësai quiacëxa: “Min papan bana, min títan bana camina cuati 'ain”. 'Imainun ca ësaribiti quiacëxa: “Axa aín papa, aín tita ñui 'atímati banacë uni a camina bamamiti 'ain”. ⁵Usa 'aínbi camina mitsux ësai quin: Unín ca aín papa, aín tita ësáquin cati 'icën: Mi 'inánti ñucama Nucën Papa Dios 'inan. ⁶Axa usai quicë uni an aín papa aín tita ñu 'aquintima ca asábi 'icë quiax camina mitsux quin. Usai quiquin camina mitsun raran ñuíá bana ashi sinánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aiman. ⁷Mitsux camina cëmë 'ain. Isafásnëan mitsu ñuiquin cuëñëo bana ca ësai quia:

⁸Ènë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁹Nucën Papa Diosan bana isa quíxun ca unfnbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia. Isafásnën cuëñëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in.

¹⁰Catancëxun ca ësáquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—'Ën, bana ñuimainun ca upí oquin cuacan. ¹¹Aín ñu picë cupíma, aín

nuitunën 'atimaquin sinania, aín cuëbitan upíma banan banacë a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isía.

¹²Usaquian caía ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nêbêtsioraxun cacëxa:

—¿Caramina isan, fariseo unicamx ca usaquinmi unicama ñuixunia cuati mimi nishaxa?

¹³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara Nucën Papa Dios naínu 'icë an anan 'imicëma 'icë, acamax ca asérabi ainanma 'aish abëma 'iti 'icën, aín tapúncëñunbi échíçëxa i 'icësaribiti ñancáishi 'iti 'icën. ¹⁴Fariseo unicamaxa nishiabi camina isëshiti 'ain. Atun Nucën Papa Diosan bana uni itsi 'unánmiti 'ixunbi ca uisai cara quia quixun 'unanima. Ca bëxuñu unisa 'icën. Bëxuñu unin abë bëxuñu uni itsi buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima, a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën.

¹⁵Usai quia cuaquinbi ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë quixun ca nu ñuixun.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? ¹⁷Unían ñu aín cuëbitan picëx ca aín pucunuishi atsinia. Atsántancëx ca amiribishi chiquitia. ¿A caramina 'unaniman? ¹⁸Usa 'aínbí ca uni masáquin sinani 'atimati banaia. Aín nuitu upíma 'ain ca usai banaia. Usa 'icë Nucën Papa Diosan iscëx ca uni 'atima 'icën. ¹⁹Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, uni 'ati, aín xanuma 'aínbí xanubë 'iti, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, cëmëi uni itsimi manánti, uni itsi ñui 'atimati banati. ²⁰An usa ñucama 'acë unicama ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën. Mëchuca-

xunma picë 'aíshbi aín sinan upí 'icë ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mr. 7.24-30)

²¹Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro cacë ëma 'imainun Sidón cacë ëma 'icë a menu bëbacëxa. ²²Bëbaia ca anu 'icë Cananea xanu, an anu cuanquin munuma banaquin Jesús caráishiacëxa: —Mix camina Nucën 'Ibu, Davitan rëbúnqui 'ain. Usa 'ixun camina 'ë 'aquinti 'ain. 'Ën ini tuá ca anua ñunshin 'atima 'ain 'itsaira paë tania.

²³Caquian caráishicëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. Caiama oquin ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin —an ca cuëncënquin nu nuia. Camina a cuantánun cati 'ai —quixun cacëxa.

²⁴Usaquian cacëxun ca Jesusan xanu cacëxa:

—Judíosma unibuma, judíos unicamaishi ami sinanaminun ca 'ën Papa Diosan 'ë caxa. Axa 'ura cuancëa 'aracacë ñuina aín 'ibun bëtëcëncësaribi oquin judíos unibu ami sinánun quixun canun ca Nucën Papa Diosan 'ë caxa.

²⁵Cacëxun cuaquinbi ca a tanáin rantin puruni tsóbuquin a xanun cacëxa:

—Camina 'ën tuá 'ë pëxcuxunti 'ain.

²⁶Cacëxun ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën.

²⁷Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbí ca cuënan tëmúxun aín 'ibúan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix camina asérabi 'ëmi catamëti 'ën mi upí oquin 'aquinun quiax 'ëmi sinan. Usa 'ain ca mix cuëncësabi oi 'iti 'icën.

Quixuan cacëbëshi ca aín ini tuá pëxcúacëxa.

**Galilea menuxuan Jesusan
uni ñucëcama pëxcúa**

²⁹Anu Tiro 'imainun Sidón 'icë me anuax cuanx ca Jesús parúmpapa Galilea ratábiani matá menu mapëracëtancëx anu tsóbuacëxa. ³⁰Anua tsotan ca anu ricuatsinquín 'aisamaira unin, uni 'insíncë 'itsaira bëacëxa. Axa aín niti bëtsicë uni 'imainun aín bërumi ñucë 'imainun pabë 'imainun banañuma, a unicama 'imainun bëtsi bëtsi 'insinan 'icë unicamaribi a tanáin bëia ca Jesusan pëxcúacëxa. ³¹Pëxcucëx ca banañuma unicamax banacëxa. Banamainun ca axa aín quisi aín pëñánmi ñucë unicamaxribi pëxcúacëxa. Pëxcúmainun ca axa aín niti bëtsicë unicamax upiti niacëxa. Aín bërumi ñucë unicamanribi ca bëoquiquin isacëxa. Usaia 'ia isquin ca anu 'icë unicaman uisa uni cara ënëx 'icë quixun sinani cuëénquin chuáma tanquin Nucën Papa Dios, a Israel unicaman rabicë, a rabiacëxa.

**Jesusan 'aisamaira 'aish,
cuatro mil uni pán pimía
(Mr. 8.1-10)**

³²Itsa uníxa timëcamë 'ëocë 'ain ca aín 'unánmicë unicama cuënxun Jesusan atu cacëxa:

—Ënë unicamax ca ënu rabé 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. Cuanfíbima atux bainuax bëënanía, usa 'ain cana ñu naracamixunma xuisama tanin.

³³Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uinua caranuna ënë unicaman pimiti piti biti 'ain?

³⁴Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabé pán 'imainun 'itsamashi tsatsaratsu 'icë —quixun cacëxa.

³⁵Usaquin cacëxun ca Jesusan axa timëcamë 'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa. ³⁶Usoxun ca páncamacë-ñun tsatsaribi bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun a piti ñu tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pinun mëtícaquin 'ináncëxa. Aín 'unánmicë unicaman a unicama 'ináncëx cëñútisa 'aishbi ca a piticamax cëñúama 'icën, ³⁷a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin tëxëcë piti biacëxa. ³⁸An a piti picë nucë bënëcama ca 'itsaira 'aish cuatro mil 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa. ³⁹Usoquin pimitancëxun a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cabiani ca Jesús manë nuntinu 'iruquiani cuanx Magdala cacë menu cuancëxa.

**Fariseo unicamabëtan saduceo
unicaman uni itsían 'acëma
ñu 'anun quixun Jesús ca
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)**

16 ¹Fariseo unicama 'imainun saduceo unicaman ca anu cuanxun Nucën Papa Diosan cushin caráisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesús aín sinanënbi isa unían iscëma ñu naínua 'anun quixun cacëxa. ²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. Bari cuabúcebëtan naf isi camina quin: “Nëtë ca upí cuabutia, iméishi ca nëtë upí pëcarati 'icën”.

³Bëtsi nëtën camina bësuquin naf isi

quin: “Nětë ca bëitia, ’uí ca ’itsa ’ibúti ’icën”. Naí isquin camina uisai cara nětë ’iti ’icë quixun ’unanin. Usa ñu ’unáncë ’ixunbi camina ’ën bana ñuixunia cuanan ’ën ’aia isquinshi ’unántisa ’ixunbi ’unaniman, ’ëx cana aséرابي Nucën Papa Diosnuax ucë ’ai quixun. ⁴Ënë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma ’ixun ca atun isnun uni itsin ’acëma ñu ’anun quixun ’ë caia. Usa ’aínbí cana, ’ëx cana aséرابي Nucën Papa Diosnuax uá ’ai quixun atun ’unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi ’aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás ’iásaribiti cana ’ëx ’iti ’ain.

Usoquin cabiani ca Jesús anu ’icë unicama ëbiani cuancëxa.

Anun pán chamiti ñusa ’icë fariseo unibunën bana cuatima quicë bana
(Mr. 8.14-21)

⁵Parúmpapa ’ucë manan cuanquinbi ca Jesusan ’unánmicë unicaman atun piti ñu buánquinma manuacëxa. ⁶Manu-biancëbë ca Jesusan cacëxa:

—Fariseo unibu ’imainun saduceo unibunëxa anua pán chamiti ñusa ’icë ax ’icësa usaribi ’itin rabanan camina bërúancati ’ain. ⁷Cacëx ca —nunu pán bęcëma cupí ca nu usaquin caia —quiax aín ’unánmicë unicamax canancëxa.

⁸Canania ’unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bęcëma ’ai quiax cananin? Mitsux camina ’ëmi catamëcëmasa ’ain.

⁹¿’Ën ñu ’aia isúnbi caramina ui carana ’ëx ’ai quixun ’unaniman? ¿Caramina ’ën unicama pimiami iscancë a manuan?

¿Ën męcën achúshi pán pimicëxuan cinco mil unin tëxëocë, męcën rabé ’imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹⁰¿Bëtsi nětënribi ’ën męcën achúshi ’imainun rabé pán pimicëxuan cuatro mil unin tëxëocë a męcën achúshi ’imainun rabé caquí

buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹¹’Ën cana fariseo unibu ’imainun saduceo unibunëxa anun pán chamiti ñusa ’icësa usaribi ’itin rabananmi bërúancanun quixun mitsu can. Caíbi cana pán ñuira quicëma ’ain. ¿Usaquin ’ën cacëxun caramina cuacëma ’ain?

¹²Cacëxun ca aín ’unánmicë unicaman —Jesusan ca anun pán chamiti ñu ñuiquin caquinbi fariseo unibu ’imainun saduceo unibunëan ’unánmicë banacama ca aséرابي ’icë quixun sinánquin a cuatin rabanan bërúanca-nun nu caxa —quixun ’unáncëxa.

Jesús ax ca aséرابي Cristo ’icë quíaxa Pedro quia
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³Uso tancëx anu Cesárea de Filipino cacë ëma ’icë me anu cuanx riquianquin ca aín ’unánmicë unicama Jesusan ñucáquin cacëxa:

—¿Uni ’inux Nucën Papa Diosnuax uá ’aish carana ’ëx ui ’ai quiax cara unicama quin?

¹⁴Cacëxun ca atun cacëxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a ’ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a ’ain. Raírinëx-ribi ca quia, mix sapi ismina Jeremías a ’ain, ama ’aish ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi ’iti ’ain.

¹⁵Cacëxun ca ain ’unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux ’ëx caraisana ui ’ai quin?

¹⁶Quia ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mix camina axa bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a ’ain.

¹⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Simón, Jonasan bëchicë, cana mi cain, unin ca usaquin mi sinánmicëma ’icën. ’Ën Papa naínu ’icë an ca mi

sinánxunquin usoquinmi sinánun mi sinánmiaxa. An ca mi sinánmiaxa quixun 'unani camina cuënti 'ain.

¹⁸Caxun ca mapara, griego banan "petra" cacë, a sinánquin Jesusan Simón cacëxa:

—'Ën cana mi cain, mix camina Pedro caquin anëcë 'iti 'ain. Minmi 'ëmi bëri cacë bana sináncë usaribi oquin sináncë ca axa 'ëmi catamëcë unicamax 'iti 'icën. Bamatancëxibi cëñútimoi ca a unicamax 'ënan 'iti 'icën. ¹⁹'Ën cana 'ën cushi mi 'inánti 'ain, ami cushixunmi 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunun. An minmi 'ë ñuiquin bana ñuixuncëxun cuacë unicamax ca 'ën Papa Diosan uni 'iti 'icën. A cushínbi Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinánquin, aín unicamax ca usai 'iti 'icë quixun caquin, ësa ñu ca 'ati 'icë quixun canan, ësa ñu ca 'atima 'icë quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an, —usa ca —quixun sinánti 'icën.

²⁰Usaquin Pedro catancëxun ca aín 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ax utia judíos unibunën caíncë Cristo a 'ai quixun camina uinu 'icë unibi catima 'ain.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quíaxa Jesús quia
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹Ësaquin caquin sënëontancëxun ca aín bamati ñuixuntabaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën Papa Dios cuëncësabi oi cana Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbacë ca anu 'icë uni apáncamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax 'ën bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatan-cëx cana rabë nëtë 'iönxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²²Usaria quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun ñu caquin cacëxa:

—Usai camina 'itima 'ain, Nucën Papa Diosax ca mixmi usai 'iti cuëntima 'icën.

²³Usaquin cacëx cuainacëquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. Min camina 'ë ñu 'atima 'amitisa tanin. 'Ën Papa Dios cuëncësabi oi 'iáxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

²⁴Catancëxun ca aín 'unánmicë unicama ësaquin Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁵Uin cara aín cuëncësä oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënuishi upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁶Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábä bicë 'icën. ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin añu ñun cupióti 'ic? Anun cupióti ñu ca 'aíma 'icën. ²⁷'Ëx cana 'ën Papa Diosan nëtënu cuantancëx anu abë 'Apu 'iti 'ain. 'Ëx 'Apu 'aish utëcëcëbë ca 'ën ángelcamaribi uti 'icën. Uxun cana unicama achúshi achúshi atun nuitu 'unánquin an ñu 'atima 'acë unicama a 'atimonan an upí ñu 'acë unicama 'ëbë 'inúxa cuëñun 'imiti 'ain. ²⁸'Ën cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni rafrinën ca bamacëma pain 'ixun, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax

uá 'icë, 'ëx cana asérami 'ën unicaman cushi 'ai quixun isti 'icën.

Axbia Jesús bëtsia

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 ¹Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun aín xucën Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa.

²Anu cuantancëx ca a unicaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. Bëtsii ca barin pëcacësa 'inun aín bëmánan ichúacëxa. Aín chuparibi ca uxuira 'aish bari upí uruia iscësa 'iacëxa. ³Usa 'icë isanan ca Elíasbëa Moisés chiquiracëti Jesúsbë banaia isacëxa. ⁴Usai 'ia abë banaia isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. Mix cuëncëbëtan cananuna rabé 'imainun achúshi xuburatsu 'ati 'ain. Ax ca minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi 'iti 'icën.

⁵Usaquián Pedronën cacëbëtainshi ca acama cuin pëquicësanën tupëoncëxa. Usocëxun ca Pedro, Jacobo, Juan acaman nëtë cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sinani cuëncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁶Ësai quia cuati ca 'aisamairai racuëti memi bëúmpucuti racábuacëxa.

⁷Usai 'ia racuëtan bamaiaibi ca Jesusan anu cuanquin ramëquin cacëxa: —Ca nirucan, racuëaxma ca 'it.

⁸Ësaquián cacëx bëpëquí chairuquin iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹Usaquiáni matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi isanan cuacë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain.

Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰Usaquin cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi asérami Cristo 'ainbi cara uisacatsi an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quíax quin?

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérami 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë banax ca asérami 'icën.

¹²Asérami 'ainbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman ui cara ax 'icë quixun 'unáncëma 'icën.

'Unánquinma ca atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa. A 'atimocësaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ëribi 'atimoti 'icën.

¹³Usaquián Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman 'unáncëxa, —Elías ca uti 'icë quíá bana, ax ca Juan, an uni nashimicë, a ñuia quíá 'icë —quixun.

An upí 'icëbi aín nami bërërumiquin uni bënánmicë 'insínñu tuá Jesusan pëxcüa

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴Matánuax cuanx ca anua 'aisamaira uni timëcë anu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca achúshi unin cacëxa:

¹⁵—¿'Ën bëchicë caramina 'ë pëxcuxun-tima 'ain? Aín namix nimëti bërërumi saquiquiquin ca paë tania. Nimëti saquiqui ca 'itsai tsinu 'iruanan bacanu nipacëtia. ¹⁶Usaia 'ia cana min 'unánmicë unicamanu 'ëa pëxcuxunun quixun bëan. Bëiabi ca 'ë pëxcuxuncëma 'icën.

¹⁷Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérami cushi 'icë quixun sinaniman.

Camina ami catamëisama tanin.
 ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti
 nētën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi
 nētën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti
 'ain? 'Ë ca a tuá bëxun.

¹⁸Cacëxuan bécëbëtan ca Jesusan a
 tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquínun
 caquin chiquíancëxa. Chiquícëbë ca
 péxcuti asábi 'iacëxa.

¹⁹Usaquian 'acë ca atúxëshi abë 'ixun
 aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:
 —¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu
 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
 —Mitsun camina uisaira cushi cara
 Nucën Papa Diosan cushi icë quixun
 sinaniman. Mostaza bëru ax ca chamara-
 tsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi
 Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, Ënë ñu
 cana 'atima 'ai, quixun sinánquinbi
 asérabi ami catamëquin ñucáquin camina
 uisa ñu caramina 'aisa tani a 'ati 'ain.
 Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi
 ënë matá, Ënuax ca 'uri tacút, cacëx ca
 'uri tacúti 'icën. ²¹Ësa ñunshin 'atima
 chiquíntix ca pima samáquin Nucën Papa
 Dios ñucáquin chiquínti 'icën.

—'Ëx cana unín 'acëx bamati 'ai
 —quiáxa Jesús quitëcëan
 (Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²²Usoxun ca abëa Galilea menu cuania
 Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá
 'icë ca 'ë unín an raíri uni 'aminun uni
 'inánti 'icën. ²³Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati
 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabë nētë
 'iónxa pëcaracëbë baísqinuxun 'ain.

Quixuan cacëxun cuati ca aín
 'unánmicë unicamax masá nuituacëxa.

**Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
 anun mëníoti curíqui ñui quicë bana**

²⁴Capernaúmnu cuanxa Jesús 'imainun
 aín 'unánmicë unicamax bëbacëbëtan ca

an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
 anun mëníoti curíqui bicë unín anu
 cuanquin Simón Pedro ñucáquin cacëxa:

—¿Mitsun 'ibun cara curíqui, anun
 anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
 mëníoti, 'inanimin?

²⁵Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ca 'inania.

Usaquin catancëxbia a ñucánux
 xubunu atsinia ca Jesusan Simón Pedro
 ñucácëxa:

—Simón, ¿uisaquin caramina sinanin?
 ¿Ënë nētënu 'icë 'apucaman cara a
 curíqui 'inánun ui cain? ¿A curíqui
 'inánun quixun cara aín aintsicama
 cain? ¿A curíqui 'inánun cara bëtsi
 unicama cain?

²⁶Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Aín aintsicamama, bëtsi unicama ca
 a curíqui 'inánun quixun caia.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën. Aín aintsicaman ca a
 curíqui 'inania. ²⁷Usa 'ain curíqui
 'inántima 'aínbí camina an curíqui bicë
 unínma numi nishquin masá sinania
 quixun ësaquin 'ati 'ain. Camina
 parúmpapanu mishqui cuanti 'ain.
 Mishquiquinmi a pain bicë tsatsa, aín
 ana 'ucë mëu isquin camina anua
 curíqui mërati 'ain. Mëraquin a curíqui
 bixun camina an curíqui bicë uni 'inánti
 'ain. A curíquinëx ca 'iti 'icën, minan
 'inánanmi 'ëribi 'inánxuncë.

**Uix cara bëtsi unicamabëtan
 sënénmaira 'icë quicë bana**
 (Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 ¹Usai 'icëbëtan ca anu cuanquin
 aín 'unánmicë unicaman Jesús
 ñucáquin cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan nētënu cara
 uix anu 'icë unicamabëtan sënénmaira
 'iti 'ic?

²Cacëxun ca Jesusan, tuá achúshi
 cuënxun atu nëbëtsi nitsínxun cacëxa:

³—Asérabi cana mitsu cain, mitsux cha 'iisa tanquin usaquin 'è ñucati camina sinanati 'ain. Sinanacëma 'ianan tuácamaxa cha 'iti sinanima an a bërúancë unimi catamëcë, usaribiti 'ëmi catamëcëma 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁴Ui unix cara ënë tuásaribi 'aish cha 'iti sinanima 'ëmi catamëtia, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an iscëx aín uni raírisamaira 'icën. ⁵Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia.

'Uchati rabanán bërúancati

Jesús quíá bana

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶Usa 'ain ca an 'ëmia sináncë uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tètëcërcatancëxun parúnmapa nëbëtsi nicéxa uni nanécësamaira oi castíancë 'iti 'icën. ⁷Ësaribiti ca 'ia. Bëtsi unían ñu 'atima 'anun sinánmicëxun 'ai ca uni aín 'ucha cupí 'itsaira tëmëraia. Camabi unix ca ñu 'atima 'anun quixuan bëtsi unin sinánmicë 'icën. Usa 'aímbi ca an bëtsi uni 'atima ñu 'amicë ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën, aín 'ucha cupí.

⁸Min mëcën, min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën, min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmëraí cuantima cupími min mëcën, min taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁹Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti

'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmëraí cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën.

Carnero nëtécë ñui Jesús quíá bana

(Lc. 15.3-7)

¹⁰Ën unicamax ca tuáratsusa 'aish ñuumama 'icë quixun camina sinántima 'ain. 'Ën cana mitsu cain, ca ñuumama 'icën. An a bërúancë ángelcamax ca Nucën Papa Diosbëbi 'icën. ¹¹Uni 'inux cana 'ëx Nucën Papa Diosnuax uacën, unicama ami sináncëma 'aish ainanma 'icëbi ainan 'inun 'iëminux.

¹²Ësaribiti oquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. ¿Cien carneroñua 'aínbia achúshi amanu cuani nëtëtia cara unin a baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an matá menuxun pasto piia ëbianxun ca axa nëtécë a bariti 'icën, ¿usa cat? ¹³Ën cana asérabi mitsu cain, bariquin mërax ca bëtsi carnerocama isia cuëncësamaira oi axa nëtécë a mërax cuëñia. ¹⁴Usaribiti ca mitsun Papa Dios naínu 'icë ax aín unicama achúshiratsunënbia a ënti cuëñima.

Usoquin axa numi 'uchacë uni

aín 'ucha manumiti bana

(Lc. 17.3)

¹⁵Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina abëishi banaquin —ësaí camina 'ëmi 'ucha —quixun a cati 'ain. Usoquinmi cacëxun cuati sinanati ca mibë upí 'itëcënti 'icën. ¹⁶Min cacëxuan cuaisama tancëbë camina bëtsi uni an a ñucama 'unáncë, a buani, axa mimi nishcë uni anu cuantëcënti 'ain. Abëmi cuancë uni anribia cacëxun ca axa mimi nishcë uni an, asérabi ca minmi ñuicë bana ax 'icë quixun 'unánti 'icën.

'Unánan ca mix camina asérabi abè upí 'iisa tani quixun 'unánti 'icèn. ¹⁷Usaquin 'acèxunbia mín bana cuaisama tancèbè tan camina axa 'èmi catamècè Nucèn Papa Diosan unicamax timècè a ñuixunti 'ain. Ñuixuncèxun ca atúnribi a uni 'èsèti 'icèn. 'Èsècèxunbia atun bana cuaisama tania camina, a unix ca axa Nucèn Papa Diosmi sináncèma unisa 'ianan an 'apu buánmiti curíqui bicè uni 'icèsaribiti 'uchañu 'icè quixun isti 'ain.

¹⁸Èn cana asérabi 'èmi catamècè 'icè mitsu cain, asérabi 'èn sinánmicè 'ixunmi mitsun, 'èn unicama uisai cara 'iti 'icè quixun sinánquin —èsa ñu ca 'ati 'icè —quixun canan —èsa ñu ca 'atima 'icè —quixun cacèbètan ca Nucèn Papa Dios nañu 'icè, an —usa ca —quixun sinánti 'icèn.

^{19,20}Èn unicamaxa 'èmi sinani timècèbè cana 'èx atu nèbètsi 'ain. Rabé 'imainun achúshia 'èmi sinani timècèbè cana 'èx atu nèbètsi 'ain. 'Imainuan rabètaxribi timècè 'ain cana 'èx atubè 'ain. 'Èx atubè 'ixun cana añu 'ati cara asábi 'icè quixun 'unánmiti 'ain. Usa 'ain cana èsaquinribi 'èn mitsu cain, mitsu rabètan camina uisañu 'iti cara Nucèn Papa Dios cuèenti 'icè quixun upí oquin sinántancèxun an mitsu 'axunun ñucáti 'ain. Ñucácèxun ca an mitsúnmi cacèsabi oquin mitsu 'axunti 'icèn.

²¹Èsaquian aín 'unánmicè uni raíricè-ñun cacèxun ca Pedronèn Jesús cacèxa: —¿Min uni itsíxa 'èmi nishi 'uchaia carana uiti oquin aín 'ucha abè mëníonanquin manumiti 'ain? ¿Carana mēcèn achúshi 'imainun rabé oi abè mëníonanti 'ain?

²²Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Mēcèn achúshi 'imainun rabé oquinmi manuminun cana mi caiman. Uiti oi cara 'uchati 'icè a camabi camina manumiti 'ain.

**An uni ñu mēēxuncē unían
axa ami 'uchacē uni aín 'ucha
manumisama tan bana**

²³Jesusan ca èsaquinribi cacèxa:

—Nucèn Papa Diosnan 'itix ca èsa 'icèn: Achúshi unin ca an ñu mēēxuncē unicama uiti curíqui cara achúshi achúshi unin ribinia quixun istisa tanxa. ²⁴Istisa tancèbètan ca aín unin an 'aisamaira 'itsa millones curíqui ribíncè uni bèaxa. ²⁵Bècèx uxun ca curíquiñuma 'ixun cupíocasmata. Cupíocèxunma ca an ñu mēēmīcè unin aín uni itsi caxa: Camina acèñun aín xanu 'imainun aín bēchicècamaribi bētsi unia ñu mēēxunun maruti 'ain. Maruxun curíqui bixun camina 'èa ribíncè a cupíocquin mi bicè curíqui a 'è 'inánti 'ain. ²⁶Usaquian cacèbè a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca an ribíncè uni a ñu mēēmīcè uni caxa: 'Èn cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'èn mi ribíncè curíqui. 'Èn mi munu cupíonun camina cañpainti 'ain. ²⁷Cacèxun cuaquin ca an a ñu mēēmīcè unin caxa: 'È cupíoima camina cuanti 'ain. Minmi 'è cupíocèxmabi ca asábi 'icèn. ²⁸Cacèx cuanquinbi ca an abètan a uni ñu mēēxuncē uni mēraxa. Mēraqin ca —ènèn ca 'è ribinia —quixun sinánquin 'itsamashi curíquia ribíncèxunbi aín tēxatan biquin tētsécaquin caxa: Minmi 'è ribíncè ca 'è cupíot. ²⁹Cacèxun ca caxa: 'Èn cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'èn mi ribíncè curíqui. 'Èn mi munu cupíonun camina cañpainti 'ain. ³⁰Cacèxunbi ca caxa: Cana 'èmi cupíonun cainiman. Caxun ca a ribíncè curíquicama a cupíoia sipunu 'inun sipuaxa. ³¹Usoquian 'aia isi masá nuituti ca an abètan ñu mēēxuncē uni raíricamax an a ñu mēēmīcè uni ñuixun cuanxa. ³²Cuanxun ñuixuncèxun cuaquin camicèxa ucè ca an ñu mēēmīcè unin an ribíncè uni caxa: Mix camina

'aisama 'ain. Minmi 'ë cacëxun mi nuibaquin cana 'ëmi ribíncë curíquica-mami 'ë cupíoxunma 'anun mi can. ³³Ën mi 'acësaribi oi camina an mi ribíncë uni a sipuamima upiti abë mënfonanti 'ian. ³⁴Cai ami nishquin ca an ñu mëemicë unin an sipu bërúancë uni caxa: An 'ë ribíncë curíquicama cupíoxun sënëontamainun camina ënë uni sipunu tëmëraminun xëputi 'ai —quixun.

³⁵Usaribi oquin ca 'ën Papa Dios naínu 'icë, an axa mími 'uchacë unimi aín 'uchacama abë mënfonanquin manumicëma 'icë, mitsun 'uchacama manuquinma uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

**Unix ca aín xanubë ënanántima
'icë quicë bana**

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 ¹Usaquin a ñucama ñuiquin cabiani ca Jesús Galilea menuax cuanax Judea me Jordan cacë baca 'ucë manan anu bëbacëxa. ²Bëbaquin ca 'aisamaira uníxa timécëbëtan Jesusan uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

³Usa 'ain ca fariseo unbunën anu timéxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Uisai cara 'iashia unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

⁴Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camabi ñu unioquin ca Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu unioçëxa. ¿Acama ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo caina iscëma 'ain?

⁵Uniotacëxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “Ën usoquin unioçë 'ixun ca unin aín xanu biquin, aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë ënananquinma 'iquinti 'icën. A rabëtaxbi ca achúshisa 'iti 'icën”. ⁶Usa 'ain ca uni aín xanubë rabë 'aishbi achúshisa 'icën. Usaia achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë ënanan-

tima 'icën, uni itsínribi ca ënánanmi-tima 'icën.

⁷Cacëxun ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Mixmi quicë bana ënéxa asérami 'aínbi ca Moisésnéan cuënëo banax ësai quin, ënquin ca unin —ënë xanu ca bëri 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icën. ¿Uisai cara usai quin?

⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judfós unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncë 'ain ca Moisésnéan a bana cuënëoçëxa. 'Ën Papa Diosan ca bëbu 'imainun xanu unioquin —unin ca aín xanu ënti 'icë —quixun cáma 'icën. ⁹Ën cana ësóquin mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëma 'icëbi ënxun, xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti.

¹⁰Usaquin cacëxa fariseo unicamax riquiancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—Unin ca aín xanu ëntima 'icë quiaxmi mix quicë 'ain sapi ca unin xanu bitima asábi 'icën.

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaia uni 'iti ca asábi 'icën, 'aínbi ca camáxirama, a Nucën Papa Diosan usai 'inun quixun sinánmicë, axëshi usai 'iti asábi 'icën. ¹²Bëtsi bëtsi unin ca aín nami 'aisama cupí bacë bëchima, usa 'ixun ca xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca uni itsían axa bëchicëñuma 'inun mëníoçë 'ixun xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca Nucën Papa Diosmishi sinánquin aín bana quicësabi oquin upí oquin 'anuxun xanu bitsima. Usa cupía axa xanuñuma 'iisa tancë uni ax xanuñuma 'iti ca asábi 'icën.

**Jesusan ramëquin tuácama
Nucën Papa Dios ñucáxuan
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)**

¹³Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxun

quixun tuáracama Jesúsnu bécancëxa. Bëiabi ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bécëcama ñu caquin —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁴Caiabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuua unun ën. 'Ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën.

¹⁵Usaquin catancëxun ca Jesusan a tuácama ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. Ñúcáxuntancëx ca Jesús anuax cuancëxa.

Jesús bëa 'itsaira ñuñu bënë uni bana

(*Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30*)

¹⁶Anuaxa cuania ca bënë uni achúshinën anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Mix camina upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ð'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana uisa ñu upí 'ati 'ain?

¹⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina min 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Nucën Papa Diosaxëshi ca asérami upí 'icën. Mix aín nëtënu abë 'iisa tanquin camina aín bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

¹⁸Cacëxun ca a bënë unin cacëxa:

—¿Uisaia ax quicë banacama carana 'ati 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. ¹⁹Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain. Míxmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain.

²⁰Cacëxun ca a bënë unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in. ¿Añu ñuribi carana 'acëma pan 'ain?

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iisa tanquin camina cuanxun min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina mix ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²²Usaquin Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a bënë uni masá nuituti uténbuax cuancëxa.

²³Usoquin cacëxa cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ën cana asérami micama cain, 'aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosan 'itima 'icën. ²⁴Amiribishi cana mitsu cain, camello, ax ca chaira 'aish xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucën Papa Diosan 'itima 'icën.

²⁵Usaia quia cuati ca aín 'unánmicë unicamax, a banax ca asérami 'icë quixun sináncasmai —asérami a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosan 'inux iétima 'icë —quix canancëxa.

²⁶Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca an 'acasmati ñu 'aíma 'ain Nucën Papa Diosan ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁷Usaquin atu cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama ëan. ¿Usa 'ain caranuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish uisa ñuñu 'iti 'ain?

²⁸Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérami cana 'ën mitsu cain, uni 'inux anuax uá, 'ëx Nucën Papa Diosan

mēnósabi oi nētē iótēcēncēbē 'apuira 'ain camina, asérabi 'ēn bana cuacē 'aish mitsun 'ēbē cushi 'ixun Israelnēn bēhicē mēcēn rabé 'imainun rabé aín rēbúnqui judfoscamax cara atúan ñu 'acē cupí, uisai 'iti 'icē quixun cati 'ain. ²⁹Ēsaquinribi cana mitsu cain, uinu 'icē unin cara 'ēx cuēēncēsabi oquin 'anuxun aín xucēn, aín chirabacē, aín papa, aín tita, aín bēhicē, aín naē, añu ñu cara, abi éanxa, a unix ca éncē ñuñu 'icēsamaira oi ñuñu 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucēn Papa Dios quicēsabi oi aín nētēnu abē nētétimoi 'iti 'icēn. ³⁰Usa 'aínbi ca bēría uni —cha ca a uni 'icē —quixun sináncē uni a Nucēn Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Imainun ca bērí unin iscēxa ñuuma 'icē uni a Nucēn Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn.

**An uvas bimi bicē unicama
ñui quicē bana**

20 ¹Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: —Nucēn Papa Diosan uni ainan 'imiti ax ca ésaribi 'icēn: Achúshi unix ca aín naē anu uvas 'apácēnu 'íaxa. Usa 'aish ca pécaracēma 'aínshi, an a naē mēníoti uni bari cuanxa. ²Bariquin mēraxun ca ulti cara nētē camabi cupíoti 'icē quixun atubētan mēníotancēxun aín naēnuxuan ñu mēēnun xuaxa. ³Xutancēx bari manámi 'ain cuantēcēnxun ca raíri uníxa ñu mēētiñuma 'aish anuxun unin ñu marucē anu bucucē isaxa. ⁴Isquin ca caxa: Mitsúxribi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. Cuanxunmi ñu mēēia cana mitsun ñu mēēcēsabi oquin mitsu cupíoti 'ain. Cacēx ca ñu mēēi cuanxa. ⁵Bari xamarucēbē cuantēcēnxun ca naē 'ibun uni raíriribi a mēēti ñu 'áima 'ain bucucē mēraquin aín naēnu ñu mēēnun quixun xuaxa. Bari cuanbucēbētanribi

ca usaribi oquin 'axa. ⁶Bari xupíbucēbē ribi cuanquin ca uni raíriribi ñu mēēima bucucē mēraxa. Mēraquin ca caxa: ¿Uisacatsí caramina mitsux ñu mēēima énuishi bucubaitin? ⁷Cacēxun ca a unicaman caxa: Uinu 'icē unínbia nu ñu mēēxunun cacēma 'aish cananuna énu bucüan. Cacēxun ca naē 'ibun caxa: Mitsúxribi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. ⁸Usa 'ain ca ñantánbucēbē tan cuēnxun naē 'ibun aín uni caxa: An 'ē ñu mēēxuncē unicama cuēntancēxun camina camabi cupíoti 'ain. Axa tsiáncuatsini ucē uni acama pain camina cupíoti 'ain. Usotancēxun camina raíri unicamaribi cupíotancēxun axa bēráma upuncē unicamaribishi cupíoti 'ain. ⁹Cacēxun ca axa bari xupíbucēbē ucē unicama cuēncēx aia achúshi nētēn cupíocēsa oquin 'inánxa. ¹⁰Usaquián cupíoiá isquin ca an paían ñu mēēnun bicē unicaman —nun cananuna a unicaman bicēsamaira oquin curíqui cha biti 'ai —quixun sinánxa. Sinánxunbi ca bari xupíbucēbē ucēcaman bicēsaribi biaxa. ¹¹Usoquin biquin ca ami manánquin ¹²an atu ñu mēēmicē uni caxa: Ēnē unicaman ca bēnénquinshi 'itsamashi ñu mēēaxa. Nun nu bari xamárutainun 'anan bari atsíntamainunribi ñu mēēbaitiabi camina an chucúmashi ñu mēēcē unicamami 'acēsaribi nu cupíon. ¹³Cacēxun ca an unicama ñu mēēmicē unin caxa: 'Ēn cana mi paraniman. Mibētan mēníopuncēsabi oquin cana mi cupíon. ¹⁴Ēn mi 'ináncē curíqui bix camina cuanti 'ain. Mí 'ináncēsaribi oquin an 'ē chucúmashi ñu mēēxuncē unicamaribi 'inánti cana cuēēnin. ¹⁵¿Ēn curíquinéxa 'ēnanbi 'ain carana 'ēx cuēēncēsabi oquin an 'ē ñu mēēxuncē unicama cupíotima 'ain? ¿'Ēn uni itsi curíqui 'ináncēbētan caramina nutsiquin masáquin sinanin? ¹⁶A unin —ñuumara

ca ax 'icë —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca unin iscëxa cha 'icë uni, a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Aisamaira unia ainan 'inúxa 'ëmi catamënun sinánmi-cëxbia 'icëbëtanma ca axa 'ëmi catamëcë ashi Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imía.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun
Jesusan aín unicama catëcëan
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷Anuaxa Jerusalénu Jesús cuancëbë ca 'itsa uni 'imainun xanuribi abë cuancëxa. Usa 'ain ca cuënbiani atubëshi cuanquin Jesusan aín 'unánmi-cë unicama cacëxa: ¹⁸—Mitsúnbi camina isin, bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ë unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenën cushicamabë tan an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman binun. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun ¹⁹judíosma unicaman 'anun 'ë 'inánti 'icën. 'Ë bëtsi bëtsi onan 'ëmi cuaianan 'ë mëëtancëxun 'ëx bamanun i curúsocënu matásnun ca judíos unicaman 'ë judíosma unicama 'inánti 'icën. Usoquian 'ë 'acëx cana bamatan-cëx rabé nëtë 'iönxa pëcaracëbë baísquti 'ain.

Jacobo 'imainun Juanën titan Jesús ñucá
(Mr. 10.35-45)

²⁰Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Juan 'imainun Jacobo, aín tita Jesús rapasu cuani a bëtánain rantin puruni tsóbuquin abë banatisa tancëxa. ²¹Abë banatisa tania isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina cuëënin?
Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish min nëtë upínu tsotan 'ën tuacëx bëtsíxa min mëqueu tsómainun bëtsix min mëmiu tsónun camina 'imiti 'ain, mibëa 'apu 'inun.

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ë cain.

Caxun ca Jesusan Juan 'imainun Jacobo cacëxa:

—¿'Ë 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain?

Cacëxun ca —usaribi oquin cananuna tanshiti 'ai —quixun cacëxa.

²³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ain. Usa 'ainbi cana 'ën, mix camina 'ën mëqueu tsónan 'ën mëmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. 'Ën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsóti 'icë quixun, an mëñósabi oía 'inun.

²⁴Usaquian aín titabëtan Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni rafri, mëcën rabé, ax a rabémi nishacëxa. ²⁵Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncë sabi oquin tëmëraquinbi ñu mëënun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësabí oquian 'anun 'amia. ²⁶Usa 'ainbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mëëquin 'aquinti 'icën. ²⁷Uinu 'icë mitsux caramina aín cushi uni 'iisa tani, an ca mitsu ñu 'axúnti 'icën, ²⁸'ën 'acësaribi oquin. Uni itsían ñu mëëxunun cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ëx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacën. 'Ëx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'ënansa 'ain bamai uacën.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bēpéxcüa*(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)*

²⁹Ësaquin catancëx ca Jesús abëa cuancë unicamabë Jerusalénu cuani Jericó ëmanu bëbacëxa. Bëbax anuaxribi cuania ca anu 'icë unicaman-ribi a nuibiancëxa. ³⁰Usaquiian nuibiania ca bai amo tsóxun, uni rabé bëxuñu, an —Jesús ca aia —quixuan ñuicania cuati cuëñishquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³¹Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima atúxa 'icësamaira oi munuma cuëñishtëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³²Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan a uni rabé unun quixun cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mitsu uisoti caina cuëñin?

³³Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi nu bēpéxcuti cananuna cuëñin.

³⁴Usaquiian cacëxun nuibaquin ca Jesusan atu bëmëëacëxa. Bëmëëcëxuinshi ca isacëxa. Isi cuëñiquiani ca Jesús bē cuancëxa.

III. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A ÑUI QUICË BANA (21-25)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 ¹Jerusalénu cuani Betfagë ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin ²Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro xanu

achúshi tēcëracacë, aín tuácëñun mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unín mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ënë burra aín tuácëñun a buánxunun quixun nu caxa. Bënëñquinshi ca mi bëmitëcënti 'icën. Cacëxuinshi ca mitsu cati 'icën: Ca buántan.

⁴Usaía 'iácama ax ca Nucën Papa Diosan aín uni cuëñomiasabi oía 'iá 'icën. Ësai ca a bana quia:

⁵Sión cacë ëma, anu 'icë unicama camina cati 'ain: Bërí ca mitsun 'apu aia, uni chacama 'icësaríma ca burro xanun tuánu tsotax aia.

⁶Usa 'ain Jesusan xucëx cuanxun a uni rabëtan usaquiian 'anúan Jesusan cacësabi oquin 'acëxa. ⁷Burro aín titacëñun aín tuá buántancëxun chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jerusalénu cuancëxa.

⁸Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unín anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unín i pëchi chuíshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa.

⁹Usobiani ca sharáquiiani unicama cuancëxa, raírinëxa rëcuëñmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuanquin a rabi cuëñi sharati quicancëxa:

—Davitan rëbúnqui Nucën 'Ibu ax ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca camabi unín rabiti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, naínu 'icë, aribinu cuëñinquin rabinun ca 'acan.

¹⁰Usai 'iquiania bëbaia isi ca Jerusalénu 'icë unicamax —¿ui uni cara ënëx 'ic? —quix ratuti canancëxa. ¹¹Canania ca axa Jesús bē 'icë unicaman cacëxa:

—Ënëx ca Jesús, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, a 'icën, ax ca Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anuaxa ucë 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(*Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22*)

¹²Jerusalénu bëbatancëx ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsiáncëxa. Atsiñquinbi anuxuan ñu maruía isquin ca Jesusan a unicama chiquínquin an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamax anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹³Usaquin 'aquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuënëo bana quicë 'aínbi camína mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁴Usaquin catancëx anuax cuancëma pan 'ixun ca Jesusan bëxuñu unicama 'imainun axa aín niti bëtsicë unicamaribi anua aia pëxcüacëxa. ¹⁵Unicama pëxcüa isanan anu 'icë xucamax —Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu, ax ca upíra 'icë —quíaxa cuëeni sharatia isi ca judíos unibunën 'apucama ax nishacëxa.

¹⁶Nishquin ca Jesús ñucáquin cacëxa:
—¿Ënë xucamaxa quicë bana caramina cuatiman?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Cana cuatin. ¿Mitsun caramina cuënëo bana axa ënë ñui quicë a iscëma 'ain? A bana ca ësai quia:

Xucamabëtan ca tuáracamanribi min 'imicëxun upí oquin mi rabia.

¹⁷Usaquin cabiani ca Jesús Betania ëmanu 'i cuancëxa.

**Jesusan higuera cacë i,
bimiñuma 'inun ca**
(*Mr. 11.12-14,20-26*)

¹⁸Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa.

¹⁹Pananquiani cuanquin ca higuera cacë i, bai cuëbí nicë, isbiani anu cuanquinbi tuáñuma 'aísha aín pëchishi ocëxa. Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëntima 'ain.

Usaquian cacëxëshi ca higuera i chushi xanancëxa. ²⁰Usaquian cacëxa xanancë isquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara ënë higuera bënëtiishi xananx? —quixun.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérami mitsu cain, Nucën Papa Diosax ca cushiira 'ianan ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unáncë 'ixun camina —ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —ca asérami 'ati 'icë —quixun sinánti 'ain. Usaquin sináncë 'ixunmi 'ën ënë higuera 'acësoquinshi ñu 'aquinma ënë matáribi “ënuax ca parúmpapanu racati cuantan” quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²²Mitsun —asérami ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácsabi oquin mitsu 'axúnti 'icën.

Jesús ca cushi 'icë quicë bana
(*Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8*)

²³Jerusalénuxun ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsiñxun anu 'icë unicama 'unánmicëxa. 'Unánmia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicaman anu cuanxun ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucacëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ësáquin 'ai quixun. ²⁵¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx?

¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacanani quicancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu —Nucën Papa Diosan ca cacëxa —quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai —quixun nu cati 'icën. ²⁶Nun nu —unfan unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa —quixun cati, 'aishbi cananuna 'apuma unicamami racuëtin. Acaman ca aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

²⁷Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixun-cëxunma cana 'ënribi uin cushin carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Unin bëchicë rabé ñui quicë bana

²⁸Usaquin catancëxun ca Jesusan judíos unibunën 'apucama ësaquinribi cacëxa:

—¿Uisai quicë cara ënë bana 'ic? ësai quicë. Achúshi unix ca bëchicë rabéñu 'iaxa. 'Ixun ca achúshi caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain.

²⁹Cacëxun ca aín bëchicënën caxa: Cana cuaniman. Usaquin caxbi ca sinanabiani ñu mëëi cuanxa. ³⁰Usaribiquin ca aín bëchicë itsiribi aín papan caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. Cacëxun ca: Cana cuanin, caxa. Caxbi ca cuancëma 'icën. ³¹¿Mitsun sináncëxun cara a uni rabé uinu 'icën aín papa cuëëncësabi oquin ñu 'ax?

Cacëxun ca cacëxa: An —cana cuanima —quixun caxbi cuancë, an ca aín papa cuëëncësabi oquin 'axa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérabi mitsu cain, mitsun ainan isamina 'ai quixun caquinbi ax cuëëncësabi oquin 'acëma 'aishmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'aínbi ca 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë, 'imainun 'itsa xanu mitsun sináncëx 'uchañu, acamax sinananti 'ëmi sinánquin ax cuëëncësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ³²Unicamaxa sinanati aín nuitu asérabi upí 'inun 'unánmia ucëbi camina Juanën bana cuaisama tan. Mitsúnmi aín bana cuaisama taniabi ca 'aisama uni, an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun xanu 'uchañucamaxribi Juanën bana cuati sinanati upí 'iaxa. Usaía 'ia isquinbi camina sinanaquin aín bana cuacëma 'ain.

An naë bërúancë uni ñui quicë

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³Usoquin caxun ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi judíos unibunën 'apucama ñuixuancëxa:

—Bëtsi banaribi mitsu camainun camina cuati 'ain. Ca ësa 'icën. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

³⁴Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëëmicë uni rafri xuquin caxa: An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³⁵Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman axa ucë unicama bitancëxun bëtsi 'anan bëtsiribi ami mëparaméquin mëëanan bëtsiribishi maxaxan 'axa. ³⁶Usoçëxa bimi bëfma panácëbëtan ca naë 'ibun an ñu

mëemicë uni raíri a 'itsaira xutëcëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman ax paían ucë unicama 'acësaribi oquin 'atimoxa.

³⁷Usoquian an naë bërúancë unicaman an xucë unicama 'acëbëtan ca naë 'ibun —'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ³⁸Xucëx cuanxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ³⁹Canantancëxun bibianquin naë 'uri buánxun ca 'axa. ⁴⁰¿Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun uquin an naë bërúancë unicama uisoti 'ic?

⁴¹Ñucácëxun ca judíos unibunën 'apucaman Jesús cacëxa:

—Usa 'ain ca a unicama cëñuquin 'ati 'icën. Usoquin 'atancëxun ca bëtsi unicama aín naë bërúanxun quixun cati 'icën. Cacëx cuanxun ca a unicaman naënu 'icë bimicamaxa bimia aín bimi mësú naë 'ibu 'inánti 'icën.

⁴²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicë a caramina mitsun iscëma 'ain?:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bëri amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiaxa. An usoquin mënocëx ca nun iscëx asábiira 'icën”.

¿Usaquián maxax ñuiquinbi 'ë ñuiquin cuënëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain? ⁴³Cana mitsu cain, mitsúxmi judíos unibu 'aish Nucën Papa Diosan ainan 'iti caísa 'aishbi usai 'icëbëma ca bëtsi unibunëx aín bana cuacë 'aish ainan 'iti 'icën. ⁴⁴Imainun ca a maxáxa an cuëncëma unicama usaribi an 'ë

cuëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqui chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

⁴⁵Usoquian cacëxun cuati ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicamax —nu ñui ca bana itsi ñuicësa oi quia —quixun sinani ami nishacëxa. ⁴⁶Nishquin sipuaisa tanquinbi ca camabi unían, Jesusan ca asérabia Nucën Papa Diosan xucë 'ixun aín bana unicama ñuixunia quixun sináncë 'ain, 'apucamax atumi racuéacëxa. Racuéquin ca Jesús biáma 'icën.

Unían aín bëchicë xanu biminuxun unicama camia bana

22 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ca Jesusan judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicama bana itsi ñuicësa oquin ënë banaribi ñuiquin cacëxa: ²—Nucën Papa Diosan 'iti ax ca ësá 'icën. Achúshi 'apun ca aín bëchicë xanu 'inánxun an ñu mëemicë uni piti 'amiquin aín aintsicamaxa pi unun quixun camiti sinánxa. ³Sinánxun ca piti 'itsaira 'amimainuan camabi unin pi unun catánun quixun aín uni raíri xuaxa. Xucëx cuanxuan cacëxbi ca a cacë unicama uinu 'icë uníxbi uisama tanxa. ⁴Usaquin camicëxbia ucëbëtanma ca amiribishi aín ñu mëemicë uni raírribi xuquin a cacë unicama ësouquin caxuntanun quixun caxa: Bëráma cana a piti ñucama mëníomian. Usonan cana 'ën vaca 'aracacë rëmianan 'ën ñuina rëracacëribi rëmian. Camabi ca mënocë 'icën. Usa 'aían camáxbi 'ën xubunu 'ën bëchicënëan xanu bicëbëtan, nubëtan pi unun camina cati 'ain. ⁵Usaquián 'apun camicëxbi ca a camicë unicamax cuainsama tanxa. Cuainsama tanía bëtsix

aín naënu cuantamainun ca bëtsix anuxuan ñu marucë xubunu cuanxa. ⁶Rairinën ca 'apúan ñu mëemicë uni cuaniabi bixun mëëquin ténánquin rëaxa. ⁷Usoquian 'acëbë ca 'apu xuatati nishaxa. Nishquin ca an aín ñu mëemicë unicama 'acë unicama 'anan aín ëma nëënun quixun aín suntárucama xuaxa. Cacëx cuanxun ca 'apun cacëabi oquin 'axa. ⁸Usoquian 'anun 'amitancëxun ca 'apun aín ñu mëemicë unicama caxa: Piti ca mëniocë 'icën. Usa 'aínbi ca a 'ën camicë unicamax utima nuituñu 'aish utima 'icën. ⁹Usa 'ain camina amiribishi cuantancëxun mitsúnmi bainua mëraccë unicamaishi pi unun quixun cati 'ain. ¹⁰Usoquian 'apun cacëx cuantëcënquin ca an ñu mëëxuncë unicaman bainua mëraquin upíma unicamacëñunbi upí unicama timëbëtsinquin bëaxa. Bëcëxun ca xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucanxa. Pañutancëx atsini ca 'aisamaira 'aish a xubunuax tsitsiruaxa.

¹¹Usai 'icëbë atsinquian 'apun iscëxbi ca anu achúshi uni xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucëma 'iaxa. ¹²Usa 'icë isquin ca 'apun a uni caxa: ¿Uisa 'aish caramina mix ënu atsinxun pañuti chupa pañuaxmabi ënu atsían? Cacëxbi ca a uni banaima tsóaxa. ¹³Usa isquin ca 'apun an mesanu piti nancë unicama caxa: Ënë uni camina mëtanianan tatanitancëxun ëman bëánquibucënu buántancëxun niti 'ain. Nicëx ca anuax anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën. ¹⁴Ën mitsu bërí ñuixuncë bana a sinánquin camina 'unánti 'ain, 'aisamaira uníxa ainan 'inux 'ëmi catamënun Nucën Papa Diosan sinánmicëxbi 'icëbëma ca axa 'ëmi catamëcë unicama axëshi ainan 'ia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan bana
(*Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26*)

¹⁵Jesusan bana ñuixunia cuatancëx, 'uri cuanquin ca fariseo unicama ami

manáncatsi quixun sinánquin, uisai cara quia cuanuxuan an Jesús ñucáti uni xuti sináncëxa. ¹⁶Sinántancëxun ca aín uni raíri 'imainun axa Herodesmi sináncë unibu Jesús ñucánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanxun ca a unicaman Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérami 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma asérami ñuín, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ¹⁷Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax asérami nun cushi 'ain cara min sináncëx Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Uisa caramina sinanin?

¹⁸Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain. ¹⁹Uisa cara isnun ca a César buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxun ca bëacëxa. ²⁰Bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uín bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uín anë cara cuëneocë ënëx 'ic?

²¹Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Césarnën bëmánan tanquian 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²²Cacëxun cuati ratuti ca —¿uisa uni cara ënëx 'icë? —quixun sinani a ñui ami manánti bana 'aíma 'ain Jesús ëbiani cuancëxa.

**Unix cara bama 'aish baísquiti
'icë quicë bana**

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³A nëténbi ca Jesúsnu saduceo unicamax cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ²⁴—Nun cananuna 'unanin, Moisés ca quiacëxa: “Uni achúshi bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan an casunancë xanu bixun ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën”. ²⁵Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Nubë ca uni achúshi, mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biáxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²⁶Baman aín xucënan casunancë xanu biáxbi ca aín xucëna xribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biáxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca a xucën camáxbi a xanu biáxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ²⁷Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²⁸Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uísaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ³⁰Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëribi ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ³¹Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania

cana mitsu ñucatin, ¿Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana, ësaia quicë, a caramina iscëma 'ain? A banax ca ësaia quia: ³²“Ëx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios a 'ain”. A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aisha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. ³³Usaquian Jesusan bëtsi unin 'acësamaira oquin uni bana ñuixunia cuati ca anu 'icë unicamax —ësa bana cananuna cuama 'ai —quixun sinani ratúacëxa.

**Nucën Papa Diosan bana raíri
banasamaira axa quicëسابi oi 'iti
Jesusan ñuia
(Mr. 12.28-34)**

³⁴Atun —uni bamacëcamax ca baísquitima 'icë —quixun sináncë 'icëbia —ca usama 'icë —quixun upí oquin ñuixuncëxun ca saduceo unibunën Jesús ñucáquin catëcëanma 'icën. —Upí oquin ca ñuixuanxa —quixun sinánquin ca fariseo unicaman Jesús nëbétsioracëxa. ³⁵Nëbétsioraquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën —uisaquin cara 'ë cati 'icë —quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa: ³⁶—¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíra caranuna 'iti 'ain?

³⁷Quixuan cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Axa quicëسابi oíra 'iti bana ax ca ësaia quia: “Min 'Ibu Diosmi camina aséribi cuëeni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëencë sabi oíshi 'iti 'ain”. ³⁸Ënëx ca axa quicëسابi oíra 'iti bana a 'icën. ³⁹Bëtsi bana asaribi ca ënëx 'icën: “Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquina 'icë 'aquinti 'ain”. ⁴⁰Ënë rabé bana quicëسابi

oquian camabi unin 'anun ca Moisés 'imainun ax quicë bana an uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan cuëñö-miacëxa. Uisa bana cara cuëñö 'icë a ca Nucën Papa Diosmi sinánan uni raíribi nuibacë 'ixun unin tania.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹Fariseo unicamaxa abë timécë 'icë ca Jesusan ñucáquin ësaquin cacëxa:

⁴²—¿Mitsun sináncëx cara Cristo, axa 'apu 'itia judfós unbunën caíncë, ax uisa uni 'ic? ¿Uin rëbúnqui cara ax 'iti 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ax ca Davitan rëbúnqui 'iti 'icën.

Usa 'aish ca Davidbë sënën 'iti 'icën.

^{43,44}Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Davitax ca ëesai quiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo

caxa: Axa mimi nishcë unicama

'ën mi 'ibumimainun camina mix

'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

Axa aín rëbúnquin 'ainbi ca Cristo ñui David Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx —Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Uisa 'aish cara David usai quiacëx? ⁴⁵¿Usaria David, Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quicë 'ain, cara Cristo ax uisari Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

⁴⁶Usaquian fariseo unicama ñucatia ca uínbi —usa ca a bana 'icë —quixun Jesús ñuixuanma 'icën. Usa 'ixun ca atun iscëxa bëtsi unin sinánsama 'aish usai quia oxun a unicama amiribishi ñucátëcanma 'icën.

An Moisésnën cuëñö bana 'unáncë unicamacëñuan fariseo unicamaribi ñui Jesús quíá bana

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹Usaquin catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicamaxa 'aisamaira 'ain acamacëñunbi aín 'unánmicë

unicama ësaquin cacëxa: ²—An quirica cuëñöcë unicama 'imainun fariseo unbunëribi ca sinania, atux isa, an Moisésnën cuëñö bana 'unánun mitsu ñuixunti, a 'icë quixun. ³Atun mitsu ñuixuncësabi oquin camina Moisésnën cuëñö bana 'ati 'ain. 'Anan camina atúan mitsu cacësabi oi 'iquinbi atúan a bana quicëma ñu 'acësaribi oquin 'atima 'ain, mitsuma paránxun 'amia, usa 'ain. Atux ca unicama bana ñuixunibi an uni ñuixuncë banaxa quicësabi oi 'ima. ⁴Moisésnën cuëñö banaishima atúnbi sináncë banaribi ca unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunia. Usaquin ñuixuncëxbi ca a banacamax ax quicësabi oi 'iisama 'icën. Atúxribi ca usai 'ima. Atúan ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun ca unicama 'aquinima. ⁵Añu ñu cara 'aia a 'aquin ca unicaman axira isa upí 'icë quixun sinánquina unin a rabinun quixun 'aia. 'Anan ca bëtsi unisama isa ax 'icë quixun camabi unin isnun quixun chupa aín cuëbí chooquin cuëcápuncë pañuia. Pañuanan ca cuëñö bana aín bëmánanu 'anan aín pëñan mëmiu təcërecaia, a unicamax ca a bana cuacë 'icë quixuan unin sinánun quixun. ⁶Pi timéxun ca anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. 'Ianan ca anu judfós unicama timéti xubunu unicama-bë timéti, anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëñia, camabi unínsa atu isnun quiax. ⁷Ianan ca anuxun unin ñu marucë anuxuan a isquin bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin atu mëcën 'inánquin biti cuëñia. Usai 'ianan ca unían —an ca nu cuëñö bana ñuixunia —quixun cati cuëñia.

⁸Atúxa usai 'icëbëbi camina mitsux unían usaquin mitsu cati cuëñtima 'ain. Mitsux camina xucëonanti 'ain. Mitsux camina achúshi 'ibuñushi 'ain, ax ca

Cristo 'icën. ⁹Uinu 'icë unibi camina ënë menua Nucën Papa caquin anëtima 'ain, Nucën Papa Dios naínu 'icë, ax cuni ca asérabi mitsun Papa 'icë, usa 'ain. ¹⁰Ëx Cristo 'aish cana 'ëxëshi mitsun 'Ibu 'ain. Usa 'ain camina, mix camina aín 'ibu 'ai quixuan bëtsi uni mitsu canun quitima 'ain. ¹¹Micama uinu 'icë cara upitaxmi buacunun mitsu ñu 'axunia ax ca mi raíribë sënénmaira 'aish upí 'icën. ¹²Anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín uni raíribë sënénmara 'imiti 'icën. Usonan ca cha 'iti sinania ax rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹³An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Uisa cara oti 'icë usoquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixunbi a bana quicësabi oquian 'anun 'aquinquinma unicama a bana bëtsi oquin ñuixunin. Mitsun camina a bana quicësabi oquin 'aiman. 'Aquinma camina uni itsínribia a bana quicësabi oquin 'axunma 'anun 'unánmin.

¹⁴Usai 'ianan camina casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuin. Cëñuanan camina mitsux isamina upí 'ai quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banain. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin mitsu 'uchoquin castícantí 'icën.

¹⁵An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. 'Ura cuanquin ui caramina 'unánmiti 'ai quixun bariquin mëraxun camina Nucën Papa Diosmi sinánun 'unánmiquinma mitsun sináncësaribi oquin sinánun 'unánmin. Usaquinmi mitsun 'unánmicëx ca a unicamax

mitsúxmi 'icësamaira oi 'aisama 'ia. Mitsúxmi anuaxmi tëmërati manë tsi rëquirucë anu 'iti 'aínbi ca atux mitsúxmi 'icësamaira oi anuax tëmërai anu 'iti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁶Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uní itsi anun cuanti bai 'unánmima. Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsux camina ësai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —curi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë a sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icën. ¹⁷Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncëma unisa 'ain. Anuxun a rabiti xubunuxuan unicaman a rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëñia. Anu 'icë curi 'acë ñucama cupíma, aín unicaman anuxun a rabiti xubunuxun rabicë cupíshi ca Nucën Papa Dios cuëñia. ¹⁸Usaribiti camina mitsux ësai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiquin 'aracacë ñuina xarotia maxax bucúncë, a sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —anuxun Nucën Papa Dios rabiquin ñuina xaroti maxax bucúncë, anu 'icë ñuina sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icën. ¹⁹Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncë masa 'ain. Anuxun ñuina xaroti maxax bucúncë anuxun ca unicaman ñuina rëxun xaroquin Nucën Papa Dios rabia. Usaquian rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëñia. Anu 'icë ñuina cupíma anuaxa

aín unicamax ami sináncë cupíshi ca ax cuëënia. ²⁰Camina 'unánti 'ain, anuxun ñu xarotia bucúncë maxax a sinánquin ca unin anua xaroti nancë ñu aribi sinania. ²¹Usaribi oquin ca axa aín bana ca aséribi 'icë quixun uni itsin 'unánun, —anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana aséribi mitsu cain —quicë uni, an a xubuiishi sinánquinma anu 'icë Nucën Papa Diosribi sinánquin caia. ²²Axa aín bana ca aséribi 'icë quixun bëtsi unin 'unánun —naí anu Nucën Papa Dios 'icë a sinánquin cana aséribi mitsu cain —quicë uni ax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a 'imainun Nucën Papa Diosribi sinani quia.

²³An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina an Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama ñu 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi ofíra 'iti, a quicësa oquin 'aiman, Nucën Papa Diosmi upiti catamëanan ax cuëëncësabi oquin upí sinánñu 'ixun unicama nuibaquin, 'aquina 'icë, 'aquinti, acama. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ñu mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa. ²⁴Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unanima. Usaribi camina mitsux 'ain. Ca ësa 'icën. Chupan xanpa bëpucëbë ca anua aín chua, 'imainun sia acamax bërúmainun 'unpax upíshi xanpa 'ucë mëu 'ibutia. Sia 'eti rabanan usaquin 'aibi camina ñuina cha, camello, a 'ecësa 'ain.

²⁵An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama,

mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Paránquin camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun xanpa 'imainun ñutë acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin mitsun cuëëncë ñu bití acama sinanin. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën. ²⁶Fariseo uni, bëxuñu unisa camina mix 'ain. Xanpa aín namé pain chucacëx ca aín caxuribi chuañuma 'iti 'icën. Usaribi oquin camina min nuitu pain upí 'inun mënfoiti 'ain, min 'acë ñucamaxribi upí 'inun.

²⁷An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Anu uni maíncë me ax ca upí oquin mënfoicë 'ianan ëman upíra upí uxua 'inun roncë 'afshbi 'ucë mëu, uni bamacënën xo 'imainun ñu chëquicë 'aisama 'icën. ²⁸Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsúnmi bëtsi bëtsi ñu 'acë cupía unin mitsu upí isti 'ixunbi camina mitsun nuitu upíma 'ixun atu paranin.

²⁹An Moisésnën cuëñëocë bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usai oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mënfoin. Mënfoinan camina anu uni upíburibi maían me aribi upí 'inun mënfoin. ³⁰Usoquin 'ai camina quicanin, nux nucën raracamabë 'ixun cananuna atun an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicama masóquin 'aia 'aquianma 'itsían. ³¹Usai quiquin camina 'unanin, aséribi camina mitsux

an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama an 'á, atun rëbúnqui 'ain. ³²Mitsux usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'aquin sënëonti 'ain.

³³Atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsux runu an uni picë asa 'ain, mitsun raracama 'iásaribiti camina 'in. Mitsúxmi usai 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan asérabi mitsux bamaia anuaxmi tēmēratí manē tsinu mitsu 'imiti 'icën.

³⁴Ēn cana unicama 'ēn bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'ēn bana unicama 'unánminun 'imicēbi camina raíri 'anan raíri i curúsocēnu matásun bamaminuxun 'ain. Raíri camina anu timéti xubu anuxun rishquinoxun 'ain. Raírinēan 'achushi ēmanuxun bana ñuixuniámí mitsun bētsí bētsí ocēbēa bētsí ēmanu cuancēbē anu mitsúxribi cuanxun camina usaribi oquin 'atēcēnuxun 'ain. ³⁵Usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'ain. Abel pain ca 'uchañuma 'icēbi mitsun rara achúshinēn 'acēxa. Usaribi oquin ca mitsun raran an Nucën Papa Dios quicēsabi oquin 'acē unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acēxa. 'A 'aían ca raírinēnribi Zacarías, Baraquíasnēn bēchicē, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun 'acēxa. Usaribi oquin camina mitsun 'ain. ³⁶Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, mitsun raracama 'ásaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. Mitsúxmi usa 'icē ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icën.

Atun aín bana cuacēma cupía Jerusalénu 'icē unicama nuibati Jesús masá nuitua

³⁷Jerusalenu 'icē unicama, cana mitsu cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucē unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Utishi

oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanēan aín tuácama cuëntancēxun aín pēchin mapuxun bërúancēsaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancēxbi camina mitsux cuēñcēma 'ain. ³⁸Usa 'ain cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ėnti 'ain. ³⁹Ēn cana mitsu cain, mitsun camina utēcēnia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucēxa ucē bērí aia. A ca camabí unin rabiti 'icē —quiaux quiquin 'ē rabiti 'ain. A nētē utámáinun camina 'ē istēcēntima 'ain.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubua rurucubúti bana

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicē unicaman a rapasu cuanquin Jesús cacēxa:

—Ēnē xubux ca cahaira 'aish upí 'icën.

²Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēnē xubu camina maxax 'acē 'aish upí isin. Usa 'aínbi cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncēma unicaman ėnē xubu camáxbi aín maxáxcamaribi rurupacēbē rurucubúti 'icën.

Ax utēcēnti nētē 'uramacuatsinia unin 'unánti Jesusan ñuíá bana

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Usaquin atu cabiani cuanx matá me Olivos cacē anu tsóbutia ca uni 'aíma 'ain, aín 'unánmicē unicaman a nēbētsioraquin cacēxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicēsabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín maxáxcama rurupacē 'iti 'ic? ¿Mix anun utēcēnti nētē anúan ėnē mecama cēñúti, a nētēx ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

^{4,5}Usaquián aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—Itsa unin ca, “Èx cana Cristo 'ai” quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquián mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁶Mitsun camina uni itsían —bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acania —quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan —raíri unicamaxribi ca raíribë 'acania —quixun ñuia cuatibi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁷Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Bëtsi bëtsi mecamax ca shaíquinuxun 'aia.

⁸Usoquin pain tëmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra unin an 'acësamaira oquin tëmëranuxun 'aia.

⁹Usoquin canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Èmi sináncëma uni raírinën ca uni itsían mitsu bëtsi bëtsi onun 'inánuxun 'aia. 'Inánan ca micama raíri 'anuxun 'aia. Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca camabi menu 'icë unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁰Unían ami nishquin 'atimocëxun ca 'itsa unin 'ëmi catamëti ënti 'icën. Usai 'i abë nishánanquin ca uni raíri, bëtsi unin 'atimonuxun binun 'inánti 'icën. ¹¹Usai 'icëbëtan ca —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni —quiquinbi anbi sináncë banaishi uni ñuixunuxun 'aia. Usaquin ñuixunquin ca 'itsaira uni paránquin Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun 'imiti 'icën. ¹²Usai 'icëbëtan ca unin 'aisamaira 'atima ñu 'ati 'icën,

'anan ca bëtsibëa nuibanani 'aquiánanti a ënuxun 'aia. ¹³Usai ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ¹⁴Uicamax cara 'ëmi catamëtia acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacë bana ënë ca 'ën unicaman camabi menu 'icë unicaman cuanun ñuixunti 'icën. Usaquin camabi menu 'icë unicama ñuixuncëbë ca 'ëx utëcëncëbë ënë mecama cëñúnuxun 'aia.

¹⁵Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Danielnëan a ñuiquin cuënëo uni ax ca 'atimaira 'icëa unin timacë 'aíshbi aín suntárucamabë uti 'icën. Danielnëan ñuia uni ax ca utancëx ami sinanimabi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu Jerusalénu 'icë, anu 'iti 'icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quice cara quixun 'unánti 'icën.

¹⁶Usai 'icëbë ca unicamax ami racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiáni matánu cuanti 'icën. ¹⁷Aín xubu ëman 'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntëcënima ashiti cuanti 'icën.

¹⁸Imainun ca aín naënuxuan ñu mëcëcë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi xubunu cuaníma naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁹Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiáni cuani nuibacanuxun 'aia.

²⁰Usaími anun ñu mëëtima nëtën 'ianan mitaño 'itin rabanan camina Nucën Papa Dios ñucátí 'ain. ²¹Usai 'i ca unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacë 'aían uínsaranbi 'íasamairai tëmëratí 'icën, amiribishi usai tëmëratë cëntimoi. ²²Anúan paë tani nëtëxa cëñúcëbëma ca usabi 'i camabi unix bamati 'icën. Usa 'aínbí ca Nucën Papa Diosan, ainan 'inun an caíscë unicama

nuibaquin, atu cupí anúan unin päë tanquin tēmēрати nētēcama sēnēnmiti 'icēn.

²³Anúan usoquin unicaman tēmēрати nētē ucēbētan unin mitsu —ca is, ēnu ca Cristo 'icē —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icē —quixun cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁴Anúan usoquin unicaman tēmēрати nētē ucēbētan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'ēx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinēn cēmēquin —'ēn cana Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Cana ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acēma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caiscē unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²⁵Usai 'icēma pan 'aínbi 'ēn mitsu cacē 'aish camina a ñucamaxa usai 'icēbēbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bēruancati 'ain. ²⁶Usa ñucama 'icēbētan unin —Cristo ca uaxa. Ca anu uni 'icēma menu 'icē —quixun mitsu cacēxbi camina isi cuantima 'ain. 'Ianan unin —Cristo ca uaxa, ca xubu mēu 'icē —quixun mitsu cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁷Mēríquín ca canacan anúan bari urucē 'imainun anúan bari cuabúcé, camabi naicamē'ēo pēcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnti 'iti 'icēn. ²⁸Unix ca quia —uinu cara ñuina bamacē 'icē anu ca xētē cēñúbuti 'icēn. Usai ca 'iti 'icēn.

Anun Jesús utēcēnti nētē ñui quicē bana
(*Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30,34-36*)

²⁹Usoquin canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: —Usaía tēmērai anun uni bēnēti nētēcama 'icēbē ca bari bēanquinuxun 'aia, 'uxēnribi ca pēcanuxunma 'aia.

'Isparibi ca rēucunuxun 'aia, naícamē'ēo shaíquicēbē ca anua 'icē ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ³⁰Usaía 'icēbētan ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnia isti 'icēn. Isi ca camabi menu 'icē ui unicamax cara Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'icē, acamax masá nuituti bēnēti inti 'icēn. Usai 'iquin ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēn nētē cuín mēúxun 'ēn cushin pēcabētsinia isnuxun 'aia. ³¹Manē banañu bana ocēbē uquin cana 'ēn ángelcama xuti 'ain, 'ēnan 'inun 'ēn caiscē unicama camabi menua 'ēbēa 'inun 'ē timēxunun.

³²Ēnē ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsíncēbē aín pēchi rēucubutancēx amiribishi corutēcēnia. Usaria 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ³³Usaribítia 'ēn mitsu ñuixuncē ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anun 'ēx utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quixun. ³⁴Asérabi cana mitsu cain, bēria ēnē nētēnu bucuē unicamaxa bamacēma pain 'ain ca 'ēn mitsu ñuixuncē banacēma quicēsabi oi 'iti 'icēn. ³⁵Naí, me, acamax ca cēñúti 'icēn, 'aínbi ca 'ēn banaxa nētēimoí usabi 'ain camabi ñu 'ēx quicēsabi oi asérabi 'iti 'icēn.

³⁶Añu nētēinra carana 'ēx utēcēnti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icē quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icē ángelcamanbi ca 'unanima, 'ēx Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ixunbi cana 'ēnribi 'unanima. Nucēn Papa Diosan cuni ca 'unania.

³⁷Bērāma Noé 'iá nētē usaribiti ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnti nētēn 'iti 'icēn. ³⁸Anúan aín nuntinu 'iruti nētē utámainun aín aintsibētan Noénēn anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xēanan xanu bianan aín bēchicē bēnumianan an 'acēsabi oquin cuēñquin ñu 'acēxa. Ca sinánma 'icēn, Noenēn ñuicēsabi oi ca

asérabi 'iti 'icë quixun. ³⁹Uí 'aisamaira 'ibúcëbë baca 'ëquian ñucamacëñun unicama buáncëbëtainshi ca —Noenën nu cacë bana ca asérabi 'icë —quixun 'unáncëxa. Noenën bana cuatíma unicama 'íasaribiquin ca unicaman 'ën bana cuatima 'icën. Usai 'iquinbi ca 'ëx anun uti nëtë 'icëbëtainshi sinánti 'icën. ⁴⁰Ëx ucëbë ca ésaribi 'iti 'icën: Rabé unían aín naëñuxun ñu mëëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi éncë 'iti 'icën. ⁴¹Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócë achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi éncë 'iti 'icën.

⁴²Uisa nëtën carana min 'Ibu 'aish 'ëx utécënti 'ai quixun 'unánquinmabi camina upí oquin sinánquin —'ën 'ibu ca uti 'icë —quixun 'unani cuëenquin caínti 'ain. ⁴³Camina 'unanin, únsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsiánxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanax atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁴Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

An uni mëëxuncë uni rabé, upí 'imainun upíma, ñuicë bana
(Lc. 12.41-48)

⁴⁵Anun 'ëx utécënti nëtë ca ésaribi 'iti 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icëcama upí oquin piminun quixun aín ñu mëëmicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca —an ca asérabi 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë —quixun sinánxa. Sinánquin usoquian ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. ⁴⁶Cuanx anu 'itancëx utécëenquin ca an ñu mëëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia iscëx ca an a uni

ñu mëëxuncë uni ax chuámarua tani cuëënti 'icën. ⁴⁷Ën cana asérabi mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëëmicë unin ésaquin cati 'icën: Minmi 'ën cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'ën ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁸Usa 'aínbi ca an a unix 'atima sinánñu 'ixun —an 'ë ñu mëëmicë uni ca panatia —quixun sinánquin ⁴⁹abëtan ñu mëëcë uni raíri mëëanan axa paéncë unicamabëtan ñu pianan xëati 'icën. ⁵⁰Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmbabi ca an a ñu mëëmicë uni uti 'icën. ⁵¹Uquin ca usai 'ia isquin 'atimonan anu an uni paráncë unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamax paë tani bënëti inti 'icën.

Mëcën rabé xanu ñuia Jesus quiá bana

25 ¹Aín 'unánmicë unicama bana ñuixunquin ca Jesusan aín uti nëtë ñuiquin ésaquinribi cacëxa:

—'Ëx anun 'ën unicaman 'apu 'inux uti nëtë ca ésa 'iti 'icën: Achúshi unían xanu biti 'ain ca an axa bënuti xanu nuibacë mëcën rabé xanucamax, an xanu biti uni ax aia bitsi, lamparín bibiani cuanxa. ²⁻⁴Mëcën achúshi xanucama ca sinánñuma 'ixun xënisa ñu anun aín lamparín érénti buáncëma 'icën. 'Aínbi ca raíri mëcën achúshi xanu ainshi sinánñu 'ixun aín lamparíncëñun xënisa ñuribi buánxa. ⁵Atúxa lamparín buani cuanbi ca an xanu biti uni panáxa. Panacëbë ca 'uxcënan ténáncëx 'uxcanxa. ⁶Uxánbia imé naëx a uni aia isi ca raírinëx cuëncëni quiaxa: An xanu biti uni ca aia. Ca bitsi cuan. ⁷Quia sharatia bësuquin ca bënëenquinshi a xanucaman aín lamparín mëníoaxa. ⁸Usoçëbëtan ca sinánñuma xanucaman raíri xanucama caxa: Nun lamparín-cama ca bënaia. Mitsun xënisa ñu 'éish ca nu 'inan. ⁹Cacëxunbi ca sinánñu

xanucaman caxa: Nun xënisa ñu sapi ca mitsun lamparín 'imainun nun lamparí nuribi 'aruti sënéntima 'icën. Mitsúnbi ca an xënisa ñu marucë uninu cuanxun bitan. ¹⁰Cacéxa sinánñuma xanucama xënisa ñu bitsi cuancëbë ca an xanu biti uni uaxa. Aía atsíncëbë ca sinánñu xanucamaribi abëtan pinux xubunu atsiánxa. Atsíncëbëtan ca xëcuë xëocatë cëinsama oquin xëpuaxa. ¹¹Usafa 'icëbë uquin ca sinánñuma xanucaman ëmánxun —nu ca xëócaxun —quixun caxa. ¹²Cacëxunbi ca caxa: Asérabí cana 'ën 'unaniman, ui caramina mitsux 'ain.

¹³Usaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnribi camina añu nëtëinra 'ianan uínsaran carana 'ëx utécënti 'ai quixun 'unánquinmabi —ca uti 'icë —quixun sinani cuëenquin 'ëx uti caínti 'ain.

**Bana itsi ñuicësaria Jesús
curíqui ñui quia**

¹⁴Anúan ax utécënti nëtë ñuixuntécën-quin ca Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'ëx anun uti nëtë ca ësa 'iti 'icën. Amanu cuanuxun ca achúshi unin aín ñu mëëmicë unicama cuënxun aín curíqui anun ñu mëëquian curíqui itsiribi binun mëtícaquin 'inánxa, a curíquinën ñu 'atancëxuan an bicë curíqui a 'inántécënun quixun.

¹⁵Uisoquin curíquinën ñu 'ati cara 'unánxa usoquian anun ñu 'ati sënéinshi ca 'inánxa. Achúshi ca 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui 'inánxa. Bëtsi uniribi ca 'itsatani, rabé mil curíqui 'inánxa. Bëtsiribi ca 'itsamashi achúshi mil curíqui 'inánxa. 'Inántancëx ca amanu cuanxa. ¹⁶Cuancëbëtan ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicë uni an a curíquinën ñu bitancëxun maruquin bitécënquin usaribi mëcën

achúshi mil curíqui biaxa. ¹⁷Usaribi oquin ca an 'itsatani, rabé mil curíqui bicë uni an bëtsi rabé mil curíquiribi biaxa. ¹⁸Usa 'aínbi ca an 'itsamashi, achúshi mil curíquishi bicë uni an me naëtancëxun a curíqui maíanxa.

¹⁹Usaquian 'an ca 'itsa 'uxë 'icëbë an a unicama ñu mëëmicë unix utécëanxa. Utécënquin ca uisaquin cara aín unicaman a curíquinën ñu 'axa quixun istisa tanxa. ²⁰Istisa tancëbë uquin ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicë unin an bicë curíquicama bëxun caxa: Min camina mëcën achúshi mil curíqui 'ë 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi mëcën achúshi mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²¹Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuënti 'ain.

²²Usaquian cacëbë uquin ca an rabé mil curíqui bicë uni an bicë curíquicama bëquin caxa: Min camina 'ë rabé mil curíqui 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi rabé mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²³Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuënti 'ain.

²⁴Usaquian cacëbë uquin ca an achúshi mil curíqui bicë unin caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. ²⁵Usa 'aín cana racuéquiani cuanxun nëtëmiti rabanán me naëxun anu maínquin min curíqui

unëan. Min curíqui ami 'è 'inancé a ca ënëx 'icën, camina bití 'ain. ²⁶Cacëxun ca an ñu mëëmicé unin caxa: Mix camina 'aisama 'ianan chiquish 'ain. Uni itsi ñu 'apámitancëxun a bimi 'enánshi 'inun 'ën unicama bimicé cana 'ai quixun camina sinanin. ²⁷Usaquin 'è 'unánquin camina 'ën curíqui a banconu nanti 'ian. Anu nancé 'ain cana 'ëx utécënquin 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁸Caxun ca aín uní itsi caxa: Mil curíqui 'ën 'inan, a camina a uninua bixun axa mëcën rabé mil curíquiñu uni a 'inánti 'ain. ²⁹Uisa ñu cara a 'inancé 'icé anúan an cacësabi oquin ñu 'acé uni a ca aín 'ibun 'inánta-baquin 'inancësamaira oquin 'inántécënti 'icën. Usonan ca anúan aín 'ibu ñu 'axuncëxunma a 'inancé ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ³⁰Usa 'ain camina bicuanxun a curíqui bëtsi uní 'inánan an curíquinën upí oquin ñu 'acéma uni a ëman bëánquibucé anua 'inun niti 'ain. Anuax ca anu 'icé unicamax paé tani tëmërai bënëti inti 'icën.

Camabi menu 'icé unicama Jesucristonën uisa cara oti 'icé usoquin 'ati bana

³¹Usaquin catancëxun ca Jesusan aín uti nētē ñuixuntécënquin ësaquinribi aín 'unánmicé unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish 'ën cushínbi utécëanx cana 'Apuira 'inuxun 'ain. Usa 'ain ca 'ëbë 'ën ángelcamaribi 'iti 'icën. ³²Ëx usa 'ain ca camabi menu 'icé unicama 'ën ángelcaman bëcëx 'ënu timécé 'iti 'icën. Anua timécé isquin cana 'ën unicama amo sëtënanan 'ënanma unicama amoribi sëtënatí 'ain, an 'aracacé ñuina unin aín carnerocama amo bucunanan aín chivocama amo bucunacësaribi oquin. ³³Ñuina 'ibun ca aín carnero aín mëqueua 'inun 'imia. 'Imianan ca aín chivo aín mëmia 'inun 'imia. Usaribi

oquin cana 'ën unicama 'ën mëqueuqa 'inun 'imianan 'ënanma unicama 'ën mëmia 'inun 'imiti 'ain. ³⁴Usai 'itancëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun axa 'ën mëqueu 'icé unicama cati 'ain: 'Ën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunia. Mecama 'imainun anu 'icé ñucama unioquin ca an mitsu sinánxunquin anu mitsux abé 'iti mënocëxa. Ax quiásabi oi camina bërí anu 'iti 'ain. ³⁵Ëx 'acëñuma 'icé camina 'è piti 'inancën. 'Ëx 'umpax 'aisa tani shimaia camina 'è 'inancën. Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina ui cara quixun 'unánquinmabi 'ëx anu 'iti 'è 'inancën. ³⁶Chupañuma 'icé camina 'è chupa 'inancën. 'Insíncé 'ain camina 'è isi cuancën. Sipuacé 'ain camina 'è isi cuancën. ³⁷Cacëxun ca 'ën unicaman 'è cati 'icën: ¿Uisa nētën caranuna mixmi 'acëñuma 'icé, nun piti mi 'inancën? ¿Uisa nētën caranuna mixmi shimacé, nun mi 'umpax 'inancën? ³⁸¿Uisa nētën caranuna amanu nitsi cuanxmi anu 'itiñuma 'icé mi anu 'iti 'inancën? ¿Uisa nētën caranuna chupañuma isquin mi chupa 'inancën? ³⁹¿Uisa nētën caranuna mixmi 'insíncé 'ianan sipuacé 'icé mi isi cuancën? ⁴⁰Cacëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun 'ën unicama cati 'ain: 'Ën cana asérabi mitsu cain, mitsun 'ën xucéncama achúshi, uní raíribë sënënmara 'icëbi 'aquinquin camina ashí 'aquincéma 'ain, camina 'ëribi 'aquian. ⁴¹Usaquin catancëxun cana axa 'ën mëmiu 'icé unicama cati 'ain: Mitsux 'ën unibuma 'aish ca 'è 'ura cuantan. Cuanx ca manë tsi anua aín 'apubë ñunshin 'atimacama 'inun mënío anu 'itan. ⁴²Ëx 'acëñuma 'icé camina 'è piti 'inánma 'ain. 'Ëx shimacé camina 'è 'umpax 'inánma 'ain. ⁴³Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina 'ëx anu 'iti 'inánma 'ain. Chupañuma 'icé camina 'è chupa 'inánma 'ain. 'Insíncé

'ianan sipuacè 'ain camina 'ë isi cuanma 'ain. ⁴⁴Cacèxun ca atun 'ë cati 'icèn: ¿Uisa nètèn caranuna mixmi 'acèñuma 'ianan shimacè 'ianan amanu nitsi cuancè anu mi 'iti 'aíma 'ain mi 'aquianma 'ain? ¿Uisa nètèn caranuna mixmi chupañuma 'icè mi chupqa 'inanima 'ianan mixmi 'insincè 'ianan sipuacè 'ain mi isi cuanma 'ain? ⁴⁵Cacèxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun acama cati 'ain: 'Ën cana asérabi mitsu cain, 'ën unicama achúshi, uni raíribè sènénmara 'icèbi, 'aquinquinma camina mitsun 'ëribi 'aquincèma 'ain. ⁴⁶Usaquin 'ën cacèx ca acamax anuxuan xènbua 'aínbi tèmèrati anu cuanti 'icèn. Cuancèbè ca 'ën unicamax Nucèn Papa Diosan nètènu xènbua 'aínbi 'èbè 'i cuanti 'icèn.

IV. BAMAXBIA JESUCRISTO BAISQUIA BANA (26-28)

Judíos unicamax Jesúsmi 'esénan
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Uran bana ñuixuntancèxun ca Jesusan aín 'unánmicè unicama èsaquin cacèxa: ²—Camina 'unanin, rabé nètè 'icèbè ca Pascua anun carnero 'ati nètè 'iti 'icèn. A nètèn ca unían binun uni itsin 'ë 'inánti 'icèn. 'Ináncèxun ca i curúsocènu bamanun 'ë matásti 'icèn. Usaquin ca Jesusan aín 'unánmicè unicama cacèxa. ³Usa 'ain ca judíos sacerdotenèn cushicama 'imainun caniacècè unicama, anua atun cushiira Caifás ax 'icé, a xubunu timéacèxa. ⁴Anu timéax ca —'anuxun caranuna uisoxun Jesús unían 'unánunmaishi biti 'ai —qui ax 'esénancèxa. ⁵'Esénani ca quicancèxa: —Unicamaxma anun rabanan nëeti tsuáquiruía, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nètèn bitima 'ain.

Betanianuxuan xanuxun
Jesúsmi ro tutuca
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Betania èmanu cuanx ca Jesús Simonan xubunu 'iacèxa. Simón ax ca an aín nami chèquímicè 'insínñu 'aíshbia pèxcúcè uni 'iacèxa. ⁷Anua mesanu pi tsoan ca xanu achúshinèn, anu sanuira 'inínti ro 'aruti ñu bëi uxun a ro cupíra cupí 'icèbi Jesusan maxcá a ron chabócèxa. ⁸Usoia isi ca Jesusan 'unánmicè unicamax a xanumi nishi canancèxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cèñuax?
⁹Anun ñuñuma uni 'aquinti ènè ro 'itsaira curíqui cupí maruti ca 'i axa.
¹⁰Usai canania cuaquin ca Jesusan cacèxa:

—¿Uisati caramina ènè xanu ami nishquin ñuin? Èsoquian 'ë 'acé ènèx ca asábiiira 'icèn. ¹¹Camabi nètèn camina ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xènbuquin 'ë istima 'ain. ¹²Bamacé mafnuxun usoquin unin 'ati tanquin ca ènè xanun 'ë ron 'axa. ¹³Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ën unibunèn 'ën bana, anúan uni Nucèn Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ènè xanúan èsoquin 'e 'acé ènèribi ñuixunti 'icèn, camabi unían 'unánun.

Judasnèan Jesús uni 'inan
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicè uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenèn cushicama 'icé anu cuancèxa. ¹⁵Cuanxun ca cacèxa: —¿'Ën Jesús mitsu 'inánun caramina uiti curíqui 'ë 'inánti 'ain? Cacèxun ca atun Judas treinta curíqui 'ináncèxa. ¹⁶Ináncèxun ca Judasnè, uisaxun carana ènè unicama Jesús bimiti 'ai quixun sináncèxa.

**Jesús bētan aín 'unánmicē
unicaman ashiquin piia**

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

¹⁷Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán
anun piti nētēa 'ain ca aín 'unánmicē
unicaman anu cuanxun Jesús ñucáquin
cacēxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nētēn a
piti ñu mi mēñoxunti caramina
cuēñin?

¹⁸Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēma 'uri cuantancēx bēbaquin
camina 'ēn mitsu a ñuiquin cacē uni a
ēsoquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni
an ca ēsaquin mi canun nu caxa, Anúan
bamanun 'ē bicanti nētē ca uaxa. Usa
'ain cana min xubunuxun pain 'ēn
'unánmicē unicamabētan Pascua nētēn
piti ñu piti 'ain.

¹⁹Usaquin cacēx cuanxun ca aín
'unánmicē unicaman an cacēsabi oquin
an ñuicē xubu mēraxun anuxun Jesús bē
tan piti ñucama mēñocēxa.

²⁰Mēñocē 'ain ca Jesús bē aín
'unánmicē unicama mēcēn rabé
'imainun rabé acamax bēbaquishcēbē
pinux mesanu bucubuacēxa. ²¹Bucubu-
xuan abētan piia ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mitsu cain,
micama achúshinēn camina axa 'ēmi
nishcē unicama 'ē 'inánuxun 'ain.

²²Ēsaquin cacēxun oi masá nuituquin
ca aín 'unánmicē unicama achúshi
achúshinēn Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Ēn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿Ē
cat?

²³Quia ca Jesusan cacēxa:

—An 'ēbētan manē xampami pán
chabóxun picē, an ca 'ē uni 'inánti 'icēn.

²⁴Asérabi Nucēn Papa Diosan bana
cuēñēosabi oi cana uni 'inux anuax uá,
'ēx bamati 'ain. Usa 'aímbi ca an
'atimonuxun binun uni 'ē 'inancē uni, ax

'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icē
usoquin Nucēn Papa Diosan 'acē 'iti
'icēn. Usai 'itima cupí ax unitima ca
'iacēxa.

²⁵Quia ca an a binun uni 'inánti Judas
an Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Ēx carana a 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ca usa 'icēn, mixmi quicēsa.

²⁶Usaquin cacēxuan aín 'unánmicē
unicaman pimainun ca Jesusan pán
biquin Nucēn Papa Dios —asábi ca
—catancēxun, pán tucapaxun 'inánquin
atu cacēxa:

—Ēñē ca pit. Mitsúnmi piti pán ēñēx
ca 'ē 'icēn.

²⁷Cacēxun a pán cama pian ca Jesusan
uvas baca anu 'arucē xampa biquin,
Nucēn Papa Dios pain —asábi ca
—catancēxun aín 'unánmicē unicama
'inánquin cacēxa:

—Camaxunbi camina ēñē uvas baca
'ati 'ain. ²⁸Ēn imi 'apati 'ēx bamacē cupí
ca 'aisamaira unix aín 'uchacama
tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'iti
'icēn. Ēñēx ca a 'apati 'ēx bamati a 'icēn.
²⁹Ēn cana mitsu cain, ēsa uvas baca
cana ēnuxun 'atēcēniman. 'Ēn Papan
nētē anua axa aín unicaman 'Apu 'icē,
anuxun cuni cana mitsubētan 'atēcēnti
'ain.

—'Ēn 'unáncēma ca —quiaxa Pedro a ñui
quiti Jesusan ñuiá bana

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Nucēn Papa Dios rabi cantatancēx
ca Jesús bē aín 'unánmicē unicama
Olivos cacē matánu cuancēxa. ³¹Anu
cuantancēxun ca Jesusan aín 'unánmicē
unicama cacēxa:

—Unin 'ē bicēbē camina mitsux
racuēti abati tsuáquiti 'ain, Nucēn Papa
Diosan bana cuēñēo ēsai quicēsabi oi:
“An carnero bēriancē uni 'ēn 'acēbē ca
carnerocamax abati tsuáquiti 'icēn”.

³²Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ëx pain baísquiquiani Galileanu cuaunti 'ain.

³³Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Raírinëxa mi ëbiani axa mimi nishcë unicamami racuëti abácëbëbi cana 'ëxëshi mi ëbiani abátima 'ain.

³⁴Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérami cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min ësamina 'ë 'unáncëma 'ain quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³⁵Cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—'Ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ësaquian caia ca raírinënríbi cacëxa.

**Jesúsa Getsemaní naënuax aín
Papabë bana**

(Mr. 14.32-42; Lc. 22. 39-46)

³⁶Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëniocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëx 'uríax Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë cain.

³⁷Usaquin cabiani Pedro 'imainun Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobocëñun Juan, acama buani cuaníbi ca Jesús —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani masá nuituacëxa. ³⁸Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiqit. 'Aíshbi camina 'ëmi sinani 'uxtima 'ain.

³⁹Cabiani 'urira cuani memi bëúmpucuti racábuquin ca aín Papa Dios cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtan cana 'ën bërí paë tantima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴⁰Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca bësúnquin Pedro cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ëmi sinanima bënëtishi 'uxan? ⁴¹Mitsux 'ëx cuëncësoi 'iisa taníbi camina asérami usai 'iman. Usa 'ain camina 'uchati rabanán 'uxti tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

⁴²Usaquin cabiani cuantëcënxun ca Jesusan Nucën Papa Diosbë banatëcënxun quín ësaquin catëcëancëxa:

—'Ën Papa Dios, mixmi 'ën bërí paë tantima cuëncëbëma cana mix cuëncë sabi oi 'iti 'ain.

⁴³Cabëtsini uquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan tënëntëcëncëx 'uxcë mëratëcëancëxa. ⁴⁴'Uxcënan tënëncëxa 'uxcë isquin ëbiani cuantëcënxun ca Jesusan usaribiquin aín Papa Dios catëcëancëxa.

⁴⁵Catëcëanx amiribishi utëcënxun ca Pedro, Juan, Santiago, acama cacëxa:

—Asá ca. Bërí camina tantianan 'uxti 'ain. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa.

⁴⁶Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë unin binun 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mr. 14.43-52; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni, manë xëtocë bëanan imaxu tëacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan caniacëcë unicamanríbi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁸Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë 'icë unicama cacëxa:

—'Ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin camina a biti 'ain.

⁴⁹Usaquian unicama cacësabi oquin ca anua Jesús 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën ax pain anu cuanquin çënu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁵⁰Bëtsucucacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mix 'ën 'unáncë uni 'aíshbi caramina uisacatsi 'ë bari uan?

Caia ca abë ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁵¹Bicëbëtan ca aín uni achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotecaman cushia an ñu mëëxuncë uni mëëquin aín pabí amocúa pabíscacëxa. ⁵²Pabíscaiabi ca Jesusan cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. Axa manë xëtocën 'acancë unicama ax ca anúnribi 'acë 'iti 'icën. ⁵³¿Caramina 'unaniman, 'ën cana 'ën Papa aín ángelcama 'ë 'aquinun xunun ñucáquin cati 'ain? 'Ën ñucácëxun ca aín ángelcama uitishi cara 'ë 'aquinun bëríbi xuti 'icën. ⁵⁴An aín ángelcama 'ë 'iémínun xucëbë cana bamatíma 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx aín bana quiásabi oi 'iisa tancë cupí an aín ángelcama xunun caiman.

⁵⁵Usaquin catancëxun ca Jesusan axa anu ucë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux ucan? Camabi nëtën 'ën mitsu nëbétsi tsóxun, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. ⁵⁶Anuxun 'ë bixunmabimi mitsun bërí 'ë bicë ënëx ca asérabia an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quicësabi oi 'ia.

Usoquian atu caia cuabiani ca aín 'unánmicë unicamax Jesús ëbiani abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mr. 14.53-65; Lc. 22. 54-55, 63-71;

Jn. 18. 12-14, 19-24)

⁵⁷Usoquin bitancëxun Jesús buánxun ca a unicaman judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás cacë, anua an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë

unicamabë caniacëcë unicama timéccë, anu buáncëxa. ⁵⁸Jesúsa buántamainun ca 'uránxun nuibiantancëx Pedro a xubu rapasu me mëníocënu bërúax suntáruca-mabë tsoócëxa, uisa cara oia quixun iscatsi quiax.

⁵⁹Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun camabi judíos unibunën 'apucama anu timéxun, uix caraisa asérabia usai 'iánmabi, cëmëi atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa.

⁶⁰Cuaisa tancëbëa 'itsa unix cëmëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Usaía manáncëbë anu cuanquin ca cëmë uni rabëtan 'apucama cacëxa: ⁶¹—Ënë unix ca quíaxa: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatanccë xun rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ain.

⁶²Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Mi ñuia quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ësai mi ñui quicanin?

⁶³Quixuan cacëxbi ca Jesús quiáma 'icën. Quiamoquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—Nucën Papa Dios axa bamatimoi tsócë, an cuamainun ca nu ñuixun, ¿mix caramina asérabia aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain?

⁶⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë cacë, usa cana 'ëx 'ain. Mitsun camina, uni 'inux anuax uá, 'ë Nucën Papa Dios, cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucúax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶⁵Usai quia cuati xuamairai nishquin aín chupabi tucaquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Mitsun camina Nucën Papa Dios ñuia, 'atimati banaia cuacan.

⁶⁶¿Usa caramina sináncanin?

Cacëxun ca camaxunbi cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Usa 'ain ca bamati 'icën. Axbi ca 'atimati banaxa.

⁶⁷Usai quiquian a 'urama 'icë uni raírinën bëtushucamainun ca raírinënríbi Jesús mēëacëxa. Usoia ca raírinënríbishí bētáshcacëxa. ⁶⁸Bētáshcaquin ca cacëxa:

—Cristo cana 'ai quiax camina quin. Usa 'ixun ca uin cara mi mēëaxa quixun nu cat.

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ai

—quixuan Pedronën ca

(Mr. 14.66-72; Lc. 22. 56-62;

Jn. 18. 15-18, 25-27)

⁶⁹Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mēñocë anu 'iacëxa. Anu 'icë ca xanu an 'apu ñu mēëxuncë ax Pedronu cuanquin: Mixríbi camina Jesús, Galileanu 'icë uni, abë 'ion quixun cacëxa. ⁷⁰Cacëxun ca Pedronën anu 'icëcaman cuanun cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'ën 'unaniman.

⁷¹Usaquin cabianía ëman cuancëbëtan ca xanu itsi, anribia 'apu ñu mēëxuncë, an a 'urama 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unix ca Jesús, Nazaretnu 'icë uni, abë 'iixa.

⁷²Cacëxun ca Pedronën amiribishi catëcëancëxa:

—'Ën cana a uni 'unaniman. Nucën Papa Diosan ca 'unania, 'ën mi cacë ënëx ca asérabi 'icën.

⁷³Usaquian cacëa panácëma 'aínshi ca anu 'icë uni raírinën anu cuanquin Pedro cacëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë unix banacësari banain. Usa 'aish camina mix Jesús bē nicë uni a 'ain.

⁷⁴Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—'Ëx cēmëia ca Nucën Papa Diosan 'ë 'atimoti 'icën. An cuamainun cana mitsu cain, 'ën cana a uni 'unaniman.

Usaía quicëbëshi ca 'atapa banacëxa. ⁷⁵Banacëbëtan ca Pedronën ësaquian Jesusan cooncë bana sináncëxa: 'Atapa banatisama 'ain camina min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoquian Jesusan cooncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mēscuti iancëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Pëcaracuatsincëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë ampan caniacëcë unicamax timéax Jesús 'acatsi quiax 'ësénancëxa. ²Usai quitancëxun nëaxun ca Poncio Pilato, a nētënu 'icë unicaman cushi, anu buáncëxa.

Usaía Judas bama

(Act 1.18-19)

³Usa 'ain ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax Jesús a 'anuxun bicancë isi sinanatëcëancëxa. Sinanabiani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun ca anu 'icë judíos unibunën cushicama treinta curíquia biixancë a 'inántëcëancëxa. ⁴Inánquin ca cacëxa:

—'Ën cana ñancánbi 'uchañuma 'icëbi a uni mitsu 'inan. Usa 'aish cana 'ëx 'uchañuira 'ain.

Cacëxunbi ca cacancëxa:

—A ñu cananuna nun 'unaniman. Ax ca min 'uchabi 'icën, minbi camina mēñoti 'ain.

⁵Usoquian cacancëxun curíquicama anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun pubiani cuanx ca Judas axbi tētsëqui bamacëxa. ⁶Judasnëan pubian-

cè a curíqui bitsi ca judíos unibunèn cushicamax canani quiacèxa:

—Anun uni itsin 'aminun uni cupíocè 'aish ca ènè curíquinèx anu curíqui nancè ñu anu nainsama 'icèn.

⁷Usai cananxunbi sinántècènxun ca a curíquinènbí an me ñutèocè uni aín me maruaxa, a mex isa amanuax ucè uni bamaia anu maínti 'iti 'icè quixun sinánquin. ⁸Bèrí nèténribi ca unix a me ñui quia —a mex ca uni 'aminuxun cupíocè curíquinèn bíá 'icè —quiax. ^{9,10}Usai ca 'iti 'icè quixuan Nucèn Papa Diosan cacèsabi oquin ca Jeremíasnèn èsaquin cuèñèocèxa: “Treinta curíqui judíos unibunèan Jesús atu 'inánun uni itsi 'ináncè, a curíqui bitècènquin ca anua mapú 'icè me a maruaxa. Usoquin Nucèn 'Ibu Diosan 'è cacèsabi oquin cana cuèñèoin”.

Jesús a Pilato 'ináncan

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹Usoxun ca judíos unima 'aishbi anu 'icè unicaman cushi, Pilato cacè, anu Jesús buáncancèxa. Buania ca Pilatonèn cacèxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Asérabi cana 'èx a 'ain, minmi cacè, usa.

¹²Judíos sacerdotenèn cushicamabèa ampan caniacècè unicamax Pilatomi manáncèbèbi ca Jesús banama 'icèn.

¹³Usaía judíos unibunèx quicèbètan ca Pilatonèn Jesús cacèxa:

—¿Mimia manáncania caramina cuatiman?

¹⁴Cacèxbi banaquinma ca Jesusan a ñuia quicè bana achúshirabi —usama ca —quixun cáma 'icèn. Ax banaiama oquin —¿uisa uni cara ènèx 'ic? —quixun sinani ca Pilato ratúacèxa.

Jesús ca bamati 'icè quixuan

Pilatonènríbi ca

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵Anun chamiti ñucèñunma 'acè pán piti nètèa sènéncèma pain 'ain ca Pilátònèn usabi oquin 'acè 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunèn ñucacè, a sipunua chiquínti sináncèxa. ¹⁶Usa 'ain ca anu sipuacè unicama a achúshi 'iacèxa Barrabás cacè, camabi unían uisa uni cara ax 'icè quixun 'unáncè. ^{17,18}—Nutsi ami nishquin ca judíos unibunèn Jesús 'ènu bèaxa —quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilatonèn judíos unibunèn 'apucamaxa timètia cacèxa:

—¿Mitsux cuèñcèbètan carana ui uni mitsu chiquínxunti 'ain? ¿Carana Barrabás chiquínti 'ain? ¿Carana Jesús, Cristo cacè, a chiquínti 'ain?

¹⁹Pilatoa anuxun uni manania cuati, anu 'ain ca aín xanun achúshi uni xuquin Pilato èsoquin camiacèxa:

—Ènè uni cupí cana masáquin namáan. Ax ca 'uchañuma 'icèn. Usa 'ain camina a 'anun uni 'inántima 'ain.

Èsaquian aín xanun camicè banaribi sinánquin ca Pilatonèn Jesús chiquíntisa tancèxa.

²⁰Pilátònèn —¿ui carana chiquínti 'ai? —quixun ñucacèxbi ca judíos sacerdotenèn cushicama 'imainun ampan caniacè cè unicamax anu 'icè judíos unicama timècamèèocè a tsuaquirumi quiacèxa, —Camáxbi cananuna qiti 'ain, Barrabas chiquíanan ca Jesús 'ati 'icèn. ²¹Usa 'ain ca Pilatonèn —¿ènè uni rabé carana uinu 'icè mitsu chiquínxunti 'ai? —quixun ñucátècènquin cacèxun —Barrabás camina nu chiquínxunti 'ai —quixun cacèxa. ²²Cacèxun ca Pilatonèn cacèxa:

—¿Barrabás chiquíanan Cristo cacè ènè 'èn uisoti caramina cuèñin?

Cacëx ca quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²³Quicania cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²⁴Usa 'ain ca mënóisama 'inun sharati unicama tsuáquirumisari 'ia isi, atun ismainunbi, 'umpaxan mëchuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—Ënë uníxa bamacëbëbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsux cuënxun camina 'ati 'ain.

²⁵Cacëxun ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Ca nun 'ucha 'imainun nun rëbúnquicamanaribi 'iti 'icën. ²⁶Quicë bëtan ca Pilatonën Barrabás chiquíanan suntáru rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun atu 'inancëxa.

²⁷Uso mitancëxuan 'inancëxun ca suntáru caman anua Pilato 'icë xubu mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntáru caman rafri timëacëxa. ²⁸Timëxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin aín chupa pëmixun chupa minanën pucucësa a pañumianan ²⁹muxa mañuti otancëxun mañumianan aín mëcën mëqueua tuínun tsati 'inancëxa.

Uso tancëx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca 'usánquin cacëxa:

—Judíos unicaman 'apu camina mix 'ain. ³⁰Caía rafirinëx ami tushuquimainun ca rafirinënribi a 'inancë tsati bitëcënxun anun matáxcacëxa. ³¹Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³²Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene cacë ëmanu 'icë uní, Simón cacë, a mëraqin cacëxa:

—Min camina anu Jesús matásti i curúsocë ënë 'iábianti 'ain.

Cacëxun ca a unin buánxuancëxa.

³³Buáncëbëtan Jesús buaunx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën.

³⁴Anuxun ca vino mirra mucairacëñun mëscucë a isa xëanun quixun Jesús 'inancëxa. 'Inancëxunbi ca tantancëxun 'aisama tancëxa.

³⁵Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uín cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niqin tantancëx Jesusan chupa mëtíquiácëxa. Usa 'ain ca a Nucën Papa Dios quicë bana uní ñuixuncë uní quiásabi 'iacëxa, ësai quicë: “Ën chupa ca ñuratsu pain niqin tantancëx mëtíquiáxa”. ³⁶Bitancëx anu tsóxun ca unínma Jesús i curúsocënu nampatia quixun bërúancëxa. ³⁷Bërúanquin ca Jesusan maxcá manámi, uisa 'icë cara bamamiáxa quixun cuëñocë bana matásacëxa, ësai quicë: “Ënëx ca Jesús, judíos unibunën 'apu, a 'icën”.

³⁸Jesús 'acësaribi oquian suntárunën i curúsocënu matáscë ca an ñu mëcamacë uní rabé 'iacëxa. Bëtsíxa aín mëqueu 'imainun ca bëtsi Jesusan mëmiu 'iacëxa. ³⁹Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin, ⁴⁰unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatan-cëxun rabé 'imainun achúshi nëtëinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax quian. Usa 'aish ca min cushínbi iët. Mix Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish ca iénux i curúsocënuax 'ibút.

⁴¹Usaribiti ca sacerdotenën cushica-mabë an Moisésnën cuëñeo bana 'unancë unicama 'imainun fariseo unicama 'imainun ampan caniacëcë

unicama, acamax Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësai canancëxa: ⁴²—An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima. Ax ca Israel unicaman 'apu 'icë quixúnu nun 'unánun bërí i curúsocënuax 'ibutibi ca 'ibutíma. ⁴³Ax isa aín Bëhichë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëtia ca quiaxa. Ax aséribi anun cuëñcë 'ixun ca Nucën Papa Diosan bërí iémitsianxa, usa 'aínbi ca iémima.

⁴⁴Usaribi oquin ca aribia i curúsocënu matáscë an ñu mëcamacë uni rabëtan-ribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(*Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30*)

⁴⁵Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me beánquiacëxa. Beánquix ca rabé 'imainun achúshi hora bari pëquitëcëan-cëxa. ⁴⁶Usai 'icëbë bari pëquitëcëntishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa: “Elí, Elí, lama sabactani”. Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'è èan? —quí quicë 'icën. ⁴⁷Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—A unin ca unun quixun Elías cuënia.

⁴⁸Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca anu 'icë uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. ⁴⁹Usoquian 'inancëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Mëëxunma ca èn, Elías cara a iémi aia isti.

⁵⁰Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishi Jesús bamacëxa.

⁵¹Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacëxa. Usai 'icëbëa me shaíquicëbë ca maparacamaxribi tuquibuacëxa. ⁵²Tuquimainun ca

mapara quiniocë anu uni bamacë mënóccëma axribi turabëacëxa. Turabëcëbë ca anuax Nucën Papa Diosnan 'aisha bama unicamax baísquiacëxa. ⁵³Baísqui nirui anua racan anuax chiquítancëx ca Jesúsba baísquicëbë Jerusalénu cuancëxa. Cuancë ca 'itsa unin anuxun isacëxa.

⁵⁴Me shaíquimainuan usai bëtsi ñuribi 'ia isi ca suntárunën cushibëtan an unínma Jesús i curúsocënu nanpatia quixun a bërúancë suntárumamaxribi 'aisamaira racuëacëxa. Racuëti ca —ñé unix ca aséribi Diosan Bëhichë 'iaxa —quix quiacëxa.

⁵⁵Jesús ñu 'axúnuxa Galileanuax abë ucë 'itsa xanúxribi ca anu 'iacëxa, anu 'ixun ca 'ura nixun isacëxa. ⁵⁶Anu ca María Magdalena 'imainun María itsi, Santiago 'imainun Josénën tita, a rabé 'imainun Zebedeonën bëhichënë tita, acama 'iacëxa.

Jesús bamacë mënío ñui quicë bana

(*Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42*)

⁵⁷A nëtë bari cuabutia bëbaquishcëbë ca 'itsaira ñuñu uni Arimatea ëmanu 'icë, José cacë, ax ami sináncë 'aish, anuaxa Jesús bamacë anu cuancëxa. ⁵⁸Cuantancëx anu cuanxun ca Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

Cacëxun ca Pilatonën aín suntáru-cama buántanun 'inánun quixun cacëxa. ⁵⁹Usaquian cacëxun 'inancëxun biquin ca Josénën sávana upí, anun rabúnbian-quin buánxun ⁶⁰anua aín aintsi mëníotia bërí naëcë matá tëmú anu Jesús mënionuxun buáncëxa. Buánxun anu Jesús mëníotancëxun ca taránbian-xun maxax cha anun naëcë quini xëpuacëxa. Usobiani ca cuancëxa.

⁶¹Usoquian Josénën Jesús mëníoia ca María Magdalena 'imainun María itsi an 'urama tsóxun isacëxa.

**Suntárunëan anu Jesús
mëniocë quini bërúan**

⁶²Anun ñu mëëtima nëtën 'ati ñu mënioti nëtë 'inúon ca anun ñu mëëtima nëtën judíos sacerdotecaman cushicamabë fariseo unicama Pilato isi cuancëxa. ⁶³Cuanxun ca cacëxa:

—A cëmë unix ca bamacëma pain 'aish: 'Ëx cana bamaxbi rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ai quiax quiaxa. A bana cananuna sinanin. ⁶⁴Usa 'ain camina anua a racáncë quini, a rabé 'imainun achúshi nëtë inútamainun min suntáru upí oquin mëniomiti 'ain, aín 'unánmicë unicamánma imé uxun isa baísquiaxa quinuxun bibianquin buania. Buánxun ca unicama paránti 'icën, Jesús isa baísquiaxa quixun. Usaquian paráncëbë ca bëráma 'acësamaira oquin parántëcëncë unicama 'iti 'icën. Usa 'ain camina a quini upí oquin mëniomiti 'ain. ⁶⁵Quía ca Pilatonën cacëxa:

—Ënu ca 'ën suntárucama 'icën. A buánxun camina mitsun cuëncësa oquin a quini upí oquin mëniomitancë xun bërúanmiti 'ain.

⁶⁶Usaquian cacëx cuanxun ca anu Jesús racáncë quini anun xëpúcë maxax cha a unían xëocaia iscatsi quixun 'unántiocëxa. Usotancëxun ca an bërúanan quixun suntáru raíri anu ëancëxa.

Jesús baísquia

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Anun ñu mëëtima nëtë ñantabuonxa pëcaracëma 'aínshi ca María Magdalena 'imainun María itsi anu Jesús mëniocë isi cuantëcëancëxa. ²Cuanxa bëbacëbëbi ca mecama cushíinra shaíquiácëxa. Shaíquicëbëtan ca ángelnën Nucën 'Ibu Diosan xucëx uquin, anúan anu Jesús 'icë quini xëpúcë maxax cha taranacëxa.

Usotancëx ca anu tsóbuacëxa. ³A ángelnëx ca caná mëritia iscësa 'ianan aín chupa uxuira uxu 'iacëxa, matsi uxuira iscësaribi 'iacëxa. ⁴Usa 'icë isi ca anu 'icë suntárucamax 'aisamaira racuëti bërëi bamacësa 'iacëxa. ⁵Usaría suntárucamax racuëmainun ca ángelnën xanu rabé cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cana 'unanin, mitsun camina Jesús, a i curúsocënu matásëxancë, a barin. ⁶Ax ca ënua 'icën. Axa quicësabi oi ca baísquiaxa. Anua unin racáënxancë ca isi ut. ⁷Istancëx bënëtiishi cuanxun camina aín 'unánmicë unicama ësaquin cati 'ain: Jesús ca bamaxbi baísquiaxa. Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina anu cuantancëxun anuxun a isti 'ain. Ësaquin mitsu canux cana ënu 'ain.

⁸Usaquian ángelnën cacëxun, asérabi ca Jesús anuma 'icë quixun istancëx ca quininuax chiquíquiani racuëtibi cuëenquiani aín 'unánmicë unicama ñiuxuni abáquiani cuancëxa. ⁹Bain abáquiani cuanquinbi ca Jesús aia isacëxa. A isia ratutia ca Jesusan —¿caramina ain? —cacëxa. Cacëx a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Jesús tamëëquin rabiácëxa. ¹⁰Rabicëxun ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cuanxun camina Galileanua cuanun 'ën xucëantu cati 'ain. Anuxun ca 'ë isti 'icën.

Suntárucaman judíos unicama ca

¹¹Jesús isbiania, a xanu rabëtax aín 'unánmicë unicama cai cuantamainun ca an anu Jesús mëniocë me bërúancë suntárucama raírinën Jerusalénu cuanxun judíos sacerdotenën cushicamanu cuanxun atúan iscë ángel 'imainun Jesús 'aíma 'icë, acama ñiuiquin cacëxa. ¹²Usoquian cacëx ca 'apucamax uni caniacëcëcamabë bananux timéacëxa. Timéax acamaxbi

banauin ca uisoti cara quixun sináncancëxa. Sinani canantancëxun ca suntárucama 'itsaira curíqui 'inánquin cacëxa: ¹³—Mitsun camina “nuxnu 'uxan ca imé, aín 'unánmicë unicaman bibianquin Jesús buánxa” quixun paránquin unicama cati 'ain.

¹⁴Usoquinmi cacëxuan unicaman chaniocëbëtan mitsun 'apun cuacëbë cananuna nux abë banati 'ain. Nux abë banacëbë camina mitsux uisaríma asábi 'iti 'ain.

¹⁵Usoquian judíos unibunën 'apucaman cacëx ca suntárucamax curíqui bibiani atúan cacësabi oquin unicama parani cuancëxa. Atúan usoquin cá cupí ca bërí nëténribi judíos unicama usai quia.

**Jesusan aín 'unánmicë
unicama ashiquin cá bana**

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶Angelnën cacësabi oi cuanxúan xanucaman cacëx ca Jesusan 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun achúshi, acamax Galileanu 'icë matá me anu

cuancëxa, anu cuanúan Jesusan cacë anu. ¹⁷Cuanxun anua mëraxun ca cuëënquin —ënëx ca asérabi Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sinánquin rabiacëxa, raírinëan —asérabi ca Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sináncëbëtanmabi. ¹⁸Usoquian rabicëxun ca Jesusan a rapasu cuanquin atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca naínuxun 'anan menuxunribi añu ñu carana 'aisa tani a 'ëx cuëęcësa oquin 'anun aín cushi 'ë 'inánxa. ¹⁹Usa 'ain camina mitsun camabi menu cuanquin anu 'icë unicama 'ëmi catamënun sinánmiti 'ain. Usoquin sinánmiquin camina, ëmi ca catamëtia quixun 'unántioquin 'ën Papa Diosmi sinani, 'ëmiribi sinánan aín Bëru Ñunshin Upími sinania, nashimiti 'ain. ²⁰Nashimianan camina 'ën mitsu ñuixuncë banacama 'unánmiquin a banacama quicësabi oquin 'anun quixun atu 'unánmiti 'ain. Usauin 'aquin camina 'unánti 'ain, 'ëx cana camabi nëtën usauin 'acë 'ën unicamabë 'ain, 'ëx utęcënti nëtë sënëntamainun. Ashi.

MARCOSNĒAN 'A UPI BANA

I. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (1-10)

**Juan, an uni nashimicē, an anu uni
'icēma menuxun bana ñuixuan**
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 ¹Ēnēx ca upí bana, Nucēn Papa Diosan Béchicē, Jesucristo, a ñui uisai cara axa uti 'iacēxa quiax quicē 'icēn. ²An Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni, Isaías cacē, an ca Jesucristo ēnē menu uti sinánquin Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun ēsaquin cuēnēcēxa:

A caxu mi cuanun cana uní xutin.

Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mēnfoquin racanacēsaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icēn. ³Anu uni 'icēma menuxun munuma bana ñui ca a unix ēsai quia: Nucēn 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mēnfoquin racanacēsaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain.

⁴Isaíasnēan cuēnēosabi oi ca Juan anu uni 'icēma menuxun, anu cuancē unicama nashimianan bana ñuixuni ēsai quiaçēxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ēni Nucēn Papa Diosmi sinani camina nashimicē 'iti 'ain, mitsun ñu 'atima 'acēcama tērécē 'inun.

⁵Usa 'ain ca Judea menu 'icē unicama 'imainun Jerusalénu 'icē unicamaxribi Juanēn bana ñuixunia cuati cuancēxa. Cuanxuan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanēn Jordán cacē bana anuxun nashimiacēxa.

⁶Juanēx ca camello rani 'acē chupa pañuanan ñuina xacábia 'acē anun tsitēcērēquicē 'iacēxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rēpa 'iacēxa.

⁷Usa 'ixun ca bana ñuixunquin Juanēn unicama cacēxa:

—Ē caxu ca 'ēsamaira uni aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ēx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana a tanáin rantin purúnxun aín taxacabi tubuxun-tima 'ain. ⁸Ēn cana mitsu 'umpaxan nashimin, 'aínbi ca axira uquin uni aín Bēru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icēn.

Juanēan Jesús nashimia
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹Juanēan unicama nashimianan bana ñuixunmainun ca Jesús Galilea menu 'icē ēma, Nazaret, anuax Judea menu cuanx anua Juan 'icē anu bēbacēxa. Bēbacē ca Juanēn Jordán bacanuxun Jesús nashimiacēxa. ¹⁰Usoquin Juanēn nashimicēx, bacanuax 'iruquian Jesusan iscēxbi ca naí panárabēacēxa. Usacēbē tan ca ñumacuru tinax uaxa Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anu 'iruia isacēxa. ¹¹Usaía 'icēbētan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacēxa, ēsai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëñin.

**Ñunshin 'atimanën 'apun Jesús ñu
'aisama 'amitisa tan
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)**

¹²Usaía 'icë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanbi anu uni 'icëma menu cuanti Jesús sinánmiacëxa. ¹³Sinánmicëx cuanx ca cuarenta nëtën anua pianancë ñuina 'icë menu 'iacëxa. Anua cuarenta nëtë 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnën ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Usoiabi ca an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcaman anu uxun Jesús 'aquiancëxa.

**Galilea menuxuan 'atabaquin Jesusan
unicama bana ñuixuan
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)**

¹⁴Juan, an uni nashimicë, a sipuacë 'ain ca Jesusan Galilea menu cuantëcën-quin —aín 'ucha téréncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí bana ñuibiancëxa. ¹⁵Ñuibiani cuani ca ësai quiacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan ainan 'iti unicama aín uni 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Mitsux ami sináncë 'ixunmabi sinanati ca anun aín uni 'inux iéti bana sinan.

**Jesusan rabé 'imainun rabé
uni abë cuanun ca
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)**

¹⁶Parúpapa Galilea cuëtani cuanquínbi ca Jesusan Simón 'imainun aín xucën, Andrés, an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania mëraccëxa. ¹⁷Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi catamënunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

¹⁸Usaquian Jesusan cacëxunshi aín rica ëbiani ca abë cuancëxa.

¹⁹A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan Zebedeonën bëchicë Jacobo 'imainun aín xucën Juan, nuntinuxuan rica mëníoia mëraccëxa. ²⁰Mëraquian cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa Zebedeocëñun aín papan ñu mëemicë uni ëbiani Jesúsëbë cuancëxa.

**Uni achúshi ñunshin
'atimañu Jesusan pëxcüa
(Lc. 4.31-37)**

²¹Cuanx ca abëa nicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu bëbacëxa. Bëbaxun ca anun ñu mëëtima nëtë 'ain anua judíos unicama tíméti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ²²An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca aín bana 'iacëxa. Usaquian Jesusan ñuia cuati ca a xubu anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Usa bana cuacëma cananuna 'ain.

²³Anu ca uni achúshi ñunshin 'atimañu axribi 'iacëxa. A unin ca munuma cuëncénquin Jesús cacëxa: ²⁴—Jesús, Nazaretnu 'icë, min caina nu uisa oti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Ën cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë a 'ain.

²⁵Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nëtët. Ënë ininuax ca chiquit.

²⁶Usaquian cacëxëshi ca saquiquimi-quin bërërumi munuma cuëncëni ñunshin 'atima a uninuax chiquiacëxa. ²⁷Usoia isi ca anu 'icë unicama ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ënëx 'ic? Ënëx ca nun cuacëma bana 'icën. Ënë uni ca ñunshin 'atimanëñbi aín bana cuatia.

Uninuax —ca chiquit —quixuan cacëx ca chiquitia.

²⁸Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë Galilea menua 'icë ëmacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Pedronën nachia Jesusan pëxcüa

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús bē Santiago 'imainun Juan a rabētaxribi Simón 'imainun Andrésnën xubunu bēbai anu atsíancëxa. ³⁰Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insíanx racatan anu 'icë unicaman Jesús —Simonan nachi ca 'insíanxa —quixun cacëxa. ³¹Cacëx anua racacë anu cuanquin ca Jesusan mēínquin biruacëxa. Birucëxēshi ca aín 'itsis nētéquin atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³²A nēténbi ca bari cuabúcëbëa bēbáquishbucëbētan a ëmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcamacēñun uni ñunshin 'atimañu acama an pëxcunun Jesúsnu bēacëxa. ³³Bēcëbë ca a ëmanu 'icë unicamax anua Jesús 'icë xubun xëcuënu timéacëxa. ³⁴Usaria ca Jesusan bētsi bētsi 'insínñu unicama pëxcüacëxa, pëxcüanan ca 'itsa uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëxuan ui cara ax 'icë quixun 'unáncëxun ca Jesusan uisaíbia a ñui banati cuēñquinma ñunshin 'atima banamiama 'icën.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Lc. 4.42-44)

³⁵Usoquin 'oonx ca pëcaracëma 'aínshi niruquiani anua uni 'icëmanu cuanx Jesús Nucën Papa Diosbē banacëxa. ³⁶Axa cuancë caxu ca Simón

abëa 'icëcamabë Jesús bari cuancëxa.

³⁷Cuanxun mēraquin ca cacëxa:

—Camaxunbi ca mi baria.

³⁸Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Urama 'icë ëmacamanuxunribi uni bana ñuixuni cuanun ca cuan. Usoquin 'anux cana Capernaúmnuax upunin.

³⁹Usaquin cabiani cuanxun ca Galileanu 'icë ëmacamanu 'icë anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa, ñuixuanan ca ñunshin 'atimacama uninua chiquíancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë

'insínñu uni pëxcüa

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰Usa 'ain ca an nami chëquimicë 'insínñu unin cuanx a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

⁴¹Cacëxun ca nuibaquin, aín mēcënan ramëquin Jesusan a uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Mín nami ca upí 'itēcëni motia.

⁴²Usaquian cacëxēshi aín ñucë nētëti moquin ca 'insíncë uni an chuáma tancëxa. ⁴³Chuáma tania ca Jesusan a uni xuquin 'esëquin cacëxa: ⁴⁴—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caquinmabi camina cuanxun mín nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina aséربي pëxcüa quixuan camabi unin 'unánun.

⁴⁵Jesusan —'ën mi pëxcucë 'ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —cacëx cuanquinbia aín nami pëxcúcë ñuiquin chaniocëbë ca Jesús, anu uni riquianti rabanan, uinu 'icë ëmanubi cuánma 'icën. Cuaníma anu uni 'icëma menu cuni 'icëbëbi ca camabi menuax cuanx uinu cara cuania anubi timécancëxa.

Usabi 'aish nicëma uni Jesusan pëxcüa*(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)*

2¹Anu uni 'icëma menu 'itancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuantë cëancëxa. Cuanxa anu 'ain ca unicaman —Jesús ca uax xubunu 'icë —quixun chaniocëxa. ²Chaniocëbë ca anua Jesús 'icë xubu tsitsirui, 'itsa uni timëcamë'ëocëxa. Usari 'iquiani anu uni niti 'aíma 'inun xubu xëcuëbi tsitsirucë, ca Jesusan anuxun atu bana ñuixuancëxa.

³Ñuixuncëbëtanbi ca rabé 'imainun rabé unin uni achúshi ñucë, nirucuaínquinbi tancëma, bacétinu racacë bëacëxa.

⁴Bëxun ca 'itsa unia tsitsíruan anun atsínmiti 'aíma 'ain, tapitinën buánrutancëxun, xubu manan tapuacë anua Jesús 'icë puntébi cha oquin bërúaratan-cëxun, aín bacétinuabi nanpácëxa.

⁵Nanpáquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun.

⁶Usoquin Jesusan caia cuaquin ca anu tsócë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman ësaquin sináncëxa:

⁷—¿Uisa 'aish cara ënë unix usai banain? Ënëx ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quitu banan banaia, ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbi ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

⁸Usaquian sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsu usaquin sinanin? ⁹Ën cana ñucë uni ënë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca min bacéti bibiani cuantan —quixunribi cati 'ain. ¹⁰Nucën Papa Diosan cushínshi 'ën ënë uni pëxcuia isquin camina aséribi 'unánti 'ain, uni 'inun Nucën Papa

Diosnuax uá, 'ën cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa: ¹¹—'Ën cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

¹²Cacëxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca a uni, anu 'icë unicaman ismainunbi cuancëxa. Usaría cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi quicancëxa:

—Ësa ñu cananuna isáma 'ain.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca*(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)*

¹³Parúmpapa cuëbía Jesús cuantëcëncëbë ca 'aisamaira uni anu timëcamë'ëocëxa. Timëcamë'ëoia ca Jesusan atu 'unánmiacëxa. ¹⁴Unánmitancëx cuanquinbi ca Jesusan Alfeonën bëchicë, Leví cacë, a anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca Jesusan cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Cacëxëshi ca Leví niruquiani Jesús bë cuancëxa. ¹⁵Cuanquin ca Jesús cëñun aín 'unánmicë unicama aín xubunuxun pi cuanun Levitan buáncëxa. Buania ca 'aisamaira unin atu nuibiancëxa. Nuibiancëbë atúxribi atubë cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabë an fariseocaman bana tancëma uni rafrinëxribi anu cuanx Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan pi buciacëxa.

¹⁶Usoquian atubëtan piia isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabëtan fariseo unicaman Jesusan 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicë unin 'uchañu unicamabëtan pianan an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabë tanribi pin?

¹⁷Usai quia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturúan a ronti cuëenima. Paë tancë uni, ax cuni

ca rucuturúan a ronti cuëënia. Usaribiti cana 'ëx an —'ëx cana asábi 'ai —quixun sináncë unicama a 'ëmia catamënun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'ítima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni upí 'inuxa 'ëmi catamënun cai cana 'ëx uacën.

Unían Jesús pima samáti ñucá

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, aín 'unánmicë unicama 'imainun fariseo unicaman, Nucën Papa Dios sinani samáquin picëbëtanma, uni raírinën anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Juanën 'unánmicë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinani bëtsi bëtsi nëtën pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia.

¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman samáquinma pin?

¹⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Anun xanu biti nëtën cara pi unun quixuan xanu biti unin camicë unicaman, an xanu biti uni axa atubë 'ain, masá nuituquin pima 'iti 'ic? Axa atubë 'ain ca pima 'ítima 'icën. ²⁰Ca ësa 'icën: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

²¹Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Nun aintsí uinu 'icë xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan

aín tuquicë a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucë ió ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicë ax chaia. ²²Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá, anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën.

Ësaquin ca an ñucácë unicama Jesusan cacëxa.

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicama trigo bëru sirícaquin bia

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³Anun ñu mëëtima nëtën ca Jesús anu trigo 'apácë naënu 'icë bain cuancëxa. Cuancëbë abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcécë sirícaquin biacëxa. ²⁴Bitsia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Ca is, ¿uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

²⁵Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñëo bana a iscëma 'ain? ²⁶Abiatar cacë unia judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ain ca Davidnën 'acëñuma 'ixun piisa tanquin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun bixun Davidnën piacëxa. Piquin ca axa abë 'icë unicama anribia pinun 'ináncëxa.

²⁷Ēsaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Unia ñu mēētancëx tanti cushitë cēnti cupí ca Nucën Papa Diosan a nētë tantiti mēñiocëxa. A nētën ca tantiti 'icë quixuinshi sinánun ca Nucën Papa Diosan uni unioma 'icën. ²⁸Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mēētima nētën cara añu 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

Jesusan anun ñu mēētima nētën aín mēcën bamacë uni pëxcüa
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3 ¹Anua judíos unicama timéti xubunu cuantécēni ca Jesús anu atsíncëxa. Anu atsíncëbë ca uni achúshi aín mēcën amo 'icë bamacë anu 'iacëxa. ²Usa 'icë ca anu 'icë fariseo unicaman anun ñu mēētima nētën caraisa uni pëxcüa quixun ami manánuxun iscatsi quixun Jesús bërúancëxa. ³Bërúancëxunbi ca aín mēcën bamacë uni Jesusan cacëxa:

—Nirucuatsini ca nēri ut.

⁴Cacëxa ucëbëtan ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Anun ñu mēētima nētën cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mēētima nētën cara unin uni itsi 'insíncë 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isëshiti 'ic?

Quixuan cacëxbi ca quiáma 'icën.

⁵Quiáma atu ñachai nishi masá nuituquin ca Jesusan —uía cupí cara ëñë unicama axa 'insíncë uni ëñēmi sinanima —quixun sinánquin aín mēcën ñucë uni cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mēpëxcüacëxa. ⁶Usoçëbë chiquíquiáni cuanx ca fariseo unicama axa Herodesmi sináncë unicamabëtan Jesús ñui, uisoxun 'ati cara quiax 'esénancëxa.

Baca cuëbí unicama timëcamë'ëo

⁷Usacëbë ca Jesús parúmpapanu cuancëxa, cuancëbë ca aín 'unánmicë

unicamaxribi abë cuancëxa. 'Imainun ca 'aisamaira uni Galilea mecamanuaxa ucë acamax a nuibiani anu Jesús 'icë anu timëacëxa. ⁸'Imainun ca Jesusan ñu 'aia ñuiquin chanoia cuacë 'aish amanuax amanuax timëcuatsini ai, Judea me, Jerusalén ëma, Idumea me, Jordán baca 'ucë manan 'icë me, 'imainun Tiro, Sidón a ëma rabé 'urama 'icë mecamanuaxribi, camáxbi anu timëcamë'ëocëxa. ⁹Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa, 'aisamaira uni tsitsíruquin chacati rabanan manë nunti mēñioxunun quixun. ¹⁰An 'itsa uni pëxcucë cupía —'ën ticacëxuinshi ca 'ëribi pëxcuti 'icë —quixun sinani, 'insíncë unicamax anuxun a ticanux tsitsírucëbëtan ca usaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa. Cacëxun ca 'axúancëxa. ¹¹Usaria isi aín bëmánon cuani rantin puruni tsóbuti munuma banaquin ca ñunshin 'atimanën 'ibuacë unicaman ñunshin 'atimanën quimicëxun Jesús cacëxa:
—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.
¹²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—'Ëx cana Diosan Bëchicë 'ai quixun asérabi uibi caxunma ca 'at.

Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mēcën rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³Usaquin cabiani matánu cuanxuan, anuxun ainan 'inun uni caísqin, achúshi achúshi cuëncëx ca abë 'inux Jesúsnu cuancancëxa. ¹⁴Usaquin ca Jesusan mēcën rabé 'imainun rabé uni caíscacëxa, abë 'iti 'imainun unia Nucën Papa Diosan bana ñuixuntanun xuti. ¹⁵Caístancëxun ca atu anun uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimacamaribi uninua chiquínun aín cushi 'ináncëxa. ¹⁶Usa 'ain ca Jesusan mēcën achúshi 'imainun rabé uni caíscacëxa. A caíscë unicama ax ca 'iacëxa achúshinëx

Simón cacë 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë. ¹⁷Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobobë aín xucën Juan 'iacëxa. A uni rabë ca Jesusan Boanerges caquin anëacëxa. Boanerges quicë banax ca caná banacësari banacë quicë 'icën. ¹⁸Ráirinëx ca Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás acama 'iacëxa. Bëtsix ca Alfeonën bëchicë, Jacobo, 'iacëxa. Ráirinëx ca Tadeo 'imainun Simón, axa judíos unibun rabanen nëëti banacë, aribi 'iacëxa. ¹⁹Bëtsix ca Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

**Ñunshin 'atimanën cushínsa
Jesusan ñu 'aia quiáxa uni quia**
(Mr. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)

Usaquin abë niti unicama caísbianquin buani ca Jesús anua 'icë xubunu cuantëcëancëxa. ²⁰Cuanbia 'aisamaira uni amiribishi timëtécëan ca atubë banaquin Jesúsbetan aín 'unánmicë unicaman piana 'icën. ²¹Usai 'ia cuabiani ca aín aintsi 'ibu ax —sapi ca ñunshíanxa —quiquiani Jesús bitsi cuancëxa. ²²Usa 'ain ca Jerusalénuax ucë an Moisésnën cuëño bana 'unáncë unicama quiacëxa:

—Ènë unibë ca ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú 'icën. Usa 'ixun ca Beelzebúnën 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinia.

²³Ax ca ñunshin 'atimañu 'icë quiáxa Jerusalénuax ucë unicama quia cuaxun ca Jesusan cuënxun cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara Satanás axbi: Ca chiquit, quti 'ic? ²⁴Èsa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucucë unicama 'itsa 'aishbi upitax bucuí bëtsibë bëtsibë nuibanánima 'acánani cëñutia. ²⁵Usaribiti ca unicamax aín aintsibë nuibanánima mëëanani tsuáqui nëtëtia.

²⁶Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima ráiri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷Èsa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu a pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuanti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²⁸Asérabi cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tërénti 'icën, amia 'atimati banacëribi. ²⁹Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tërënima, ax ca usabi tëréntimoi 'ia.

³⁰—Ax ca ñunshin 'atimañu 'icë —quiáxa quicë cupí ca Jesusan usaquin cacëxa.

**Jesusan ca amia sináncë unicama
aintsioia quicë bana**
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹Usa 'ain ca unia bana ñuixuncëbë uquin aín titabëtan aín xucéantun ëmánxun Jesús isa unun quixun anu 'icë uni camiacëxa. ³²Camicëxun ca a nëbëtsioratia tsócë unicaman Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

³³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uicamax cara 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'ic?

³⁴Usai quiquin bariaráquin isquin ca a rapasu tsócëcama cacëxa:

—Axa 'ëbë tsócëcama, ënëx ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën. ³⁵Uicaman cara Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën xucën

'imainun 'ën chirabacé 'imainun 'ën tita 'icën.

Bana itsi ñuicësoquin an ñu 'apacé uni ñuicé bana

(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

4¹Amiribishi ca Jesusan parúmpapa cuëbíxun unicama 'unánmiacëxa. 'Unánmicëbéa 'aisamaira uni a nëbétsiorati timécëbé ca Jesús parúmpapa cuëbía bëspúcë manë nuntinu 'iruax tsóbuacëxa. Anua tsómainun ca unicama masinu parúmpapa cuëbí bucüacëxa. ²Bucubucé ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiacëxa. 'Unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin ñuiquin ësaquin cacëxa: ³—Ca cuat, 'ën mitsu ñuixunmainun. An ñu bëru 'apacé uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. ⁴Sacacëx ca raírinëx anúan uni nicé me irunu nipacëaxa. Nipacëcé isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁵Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax ca me cëxtúma 'ain bënëtishi coxa. ⁶Coóxbi ca uruquían barin xarocëx aín tapun 'aíma 'ain, chushiaxa. ⁷Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruaxunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca raíri aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iixa, raírinëxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta, 'iixa, raírinëxribishi ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iixa. ⁹An aín pabitan ëné bana cuacé unin ca aín nuitunëmbi sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuicacëxa quicé bana

(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

¹⁰Usaquin cacëxa raíri unicama cuancëbé atux bërúxun ca a rapasu 'icé unicamabëtan aín 'unánmicé unicaman Jesús cacëxa:

—Uisa cupí caramina bana itsi ñuicësoquin unicama bana ñuixuni quixun camina nu cati 'ain.

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicé xun an 'unánmicé ñu 'unanin. Usa 'aínbi cana uni raíri 'ëmi sinántisama tancé cupí bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin. ¹²'Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'inancé a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicé cara quixun 'unanima. Usai 'i ca acamax atun 'ucha térénun Nucën Papa Diosmi sinanatima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

Uisai quicé cara an ñu 'apacé uni ñu quicé bana 'icé quixuan Jesusan ñuía

(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

¹³Usaquin catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina an ñu 'apacé uni ñu 'ëx quicé bana, uisai quicé cara quixun cuatiman? ¿'Ëx bërí quicé bana ëné cuaquinma caramina uisaxun bëtsi banacamaribi 'ën ñuía cuati 'ain? ¹⁴An ñu bëru 'apacé uni asaribi ca an Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuncé uni 'icën. ¹⁵Anúan uni nicé me iru anu nipacëcé ñu bëru asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Usa 'ixuan Nucën Papa Diosan bana cuacëbébi bënëtishi uxun ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sinánxma 'inun a cuacé banacama a manumia. ¹⁶Bëtsi bëtsi unix ca mapara ñu me bëxbá, anu nipacëcé ñu bëru asaribi 'icën. Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun bënëenquinshi sinania. ¹⁷Usaquin sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcé ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana 'itsama nëtëinshi sinania.

Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucèn Papa Diosan bana 'acèbè ami nishquian unin 'atimocèxun a bana manúquin ènia. ¹⁸Muxañu menua nipacècè ñu bèru usaribi ca bètsi bètsi uni 'icèn. A unicaman ca Nucèn Papa Diosan bana cuaquin, ¹⁹—a bana quicèsabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinánquinbi ca atun ènè menu 'icè ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuèenti 'ai —quixun sinani 'itsa ñuñu 'iisa tanan bètsi ñuribi cuèènia. Usa 'aish ca Nucèn Papa Diosan bana sináncèxbi ñu bèru 'apácèa coiabi chucun mapurucè usaribi 'aish bimiñu-masa 'ia. ²⁰Imainun ca bètsi bètsi unix me upínua ñu bèru nipacècèsa usaribi 'icèn. A unicamax ca Nucèn Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicèsabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunèn upí oquin sinánquin a bana quicèsabi oi 'icè 'aish, ñu bèrúxa me upínuax upiti coi canitan-cèx upiti bimicèsaribi 'icèn. Raírinèx ca 'itsamashi, treinta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinèxribi 'itsa, sesenta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinèxribishi 'itsaira, cien, bimiñu 'ia.

**Nucèn Papa Diosan unix ca
lamparínsa 'icè quicè bana**
(Lc. 8.16-18)

²¹Èsaquinribi ca Jesusan cacèxa:
—¿Lamparín bèxun cara unin ñu têmú an bépánun nanti 'ic? ¿Cara anu 'uxti têmú nanti 'ic? Anu nanquinma ca anu lamparín nanti anu nanti 'icèn, ¿usa cat? ²²Uni itsín isnunma 'acè ñucama 'imainun uni itsín cuanunma quicè banacama abi ca 'unáncè 'iti 'icèn. ²³An aín pabitan ènè bana cuacè unin ca aín nuitunènbí sinánquin cuati 'icèn.

²⁴Usaquin catancèxun ca èsaquinribi Jesusan cacèxa:

—Mitsun cuacè banacama upí oquin cuaquin camina a bana quicèsabi oquin

'ati 'ain. An 'èn a ñuixuncè bana uisai quicè cara quixun upí oquin sinánquin axa quicèsabi oquin 'acè uni a ca 'èn bana itsiribi Nucèn Papa Diosan 'unánmiti 'icèn. ²⁵An 'èn bana cuaquin a bana quicèsabi oquin 'acè uni a ca 'èn bana itsiribia cuanun Nucèn Papa Diosan 'unánmiti 'icèn. Usa 'aínbí ca an 'èn bana cuaquinbi sináncèma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncè bana a camabi Nucèn Papa Diosan manumiti 'icèn.

Jesusan ñu bèru corucè ñuia

²⁶Èsaquinribi ca Jesusan cacèxa:

—Nucèn Papa Diosan axa ainan 'iti unicama aín uni 'imiti ax ca èsa 'icèn. Unían naènu 'apácèx, ²⁷ca ñu bèru an imé 'uxtancèx bèsutancèxun nètèn ñu 'amainun coi cania. Usaria ca uisai 'i cara usai cania quixun 'unaníma. ²⁸Menuax ca ñu 'apácè 'iruia. 'Iruí ca aín rara ax chai cania. Canitan-cèxun ca tuaia. Tuai ca aín bimi ax xacáñu 'aish bèruñu 'ia. ²⁹Usa 'aísha shaínquibutia ca anun bití nètèn aín 'ibun aín xacá xucapaquin aín bèru bitsia.

Mostaza bèru ñui quicè bana
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰Amiribishi ñuitècèni ca Jesús quiacèxa:

—¿Nucèn Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ¿Uisa ñu itsiribi ñui caranuna a ñui quití 'ain? ³¹Èsa ca. Mostaza bèru, menu 'apácè, ax ca chamaratsuíra 'icèn, bètsi ñu bèru chamaratsusamaira ca ax 'icèn, ³²'aíshbi ca 'apácèx bètsi ñu bèru canicèsamaira 'ia. Usa 'aísha cani pèñanacètiira chacèbè ca manan nuáncè ñuina aín pèían tupéoncènu na otancèx anu bucuia. Usaribiti ca Nucèn Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuixuancëxa
quicë bana**

(Mt. 13.34-35)

³³Usoquin ca 'itsa oquin Jesusan bana itsi ñuicësoquin anu 'icë unicaman cuaisabi oquin bana ñuixuancëxa. ³⁴Bëtsi banánma ca usoquinshi Jesusan unicama ñuixuancëxa, 'ixunbi ca aín 'unánmicë unicama abëa 'icë uisai quicë cara a banacama 'icë quixun 'unánmiacëxa.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nētémia
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵A nētën ca bari cuabúcëbëa baquísh-cëbëtan manë nuntinu tsóxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan.

³⁶Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nuntinua tsócë buáncëxa. Baca cuëbí unicama ëbianía Jesús ampan sicaracëti cuancëbë ca raírinëx-ribi nuntin sicaracëti cuancëxa. ³⁷Cuancëbëbi ca suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni tucánqui 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ³⁸Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nunti tsipúnua chupami tēcëpimëti 'uxcë bësúnquin cacëxa:

—¿Cananuna bamai quixun caramina sinaniman?

³⁹Cacëx bësúquinshi ca Jesusan suñúan —ca nētët —canan parúmpapari —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nētéishimainun ca baca bëchúnribi nētëacëxa. ⁴⁰Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?
¿Nucën Papa Diosan ca asérabi nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

⁴¹Cacëx ca ratuti racuëti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Suñúnbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

Jesusan ñunshin 'atimañu uni pëxcüa
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5 ¹Parúnppa 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa.

²Bëbatancëxa manë nuntinuax 'ibúquiiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni, anu uni maíncënuax uquin, Jesús mëracëxa. ³Anu uni maíncë, anu ca a unin 'uxti 'iacëxa. A uni ca uinu 'icë unínbi manë risínbi nëáma 'icën. ⁴Usa 'icë unin aín manë risin tanianan mëtanicëxunbi anun nëacë a tēcäpacëxa. Axa unin cushisama 'icë ca uinu 'icë unínbi a nëama 'icën. ⁵Usai 'i ca nēténbi, imébi anu uni maíncë anu 'ianan aín bashinuribi nitsi cuëncëni banai, maxaxan axbi rachacacëxa. ⁶Usa 'aish ca 'uránxun mëräbëtsini, abácuatsianx Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ^{7,8}Usaria ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, ënë uninuax ca chiquit.

Cacëxun ca munuma cuëncënquin Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubfoin? Diosan cuamainun cana mi cain, 'ë tēmëramixunma ca 'at.

⁹Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca cacëxa:

—Nuxnu 'itsa 'ain ca 'ën anëx 'Ëxcuirä 'icën.

¹⁰Caxun ca a menua xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ¹¹Catancëxun ca 'aisamaira cuchí matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

¹²—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

¹³Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquiänx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi 'aisamaira, rabé milsa 'aish,

tsuáquiquiani abáquiani cuanx
cuétúnuax parúmpapanu rëucubuti
bacamiqui cëñúacëxa.

¹⁴Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë
unicaman abáquiani cuanxun, ëma
chanu 'icë unicama 'imainun ëma
chucúmanu 'icëcamaribi, xubu itsi, xubu
itsinu cuanquin ñuixuancëxa.

Ñuixunquian chanoia cuati ca uisai
cara a ñucama 'iata quixun isi riqüian-
cëxa. ¹⁵Riqüianx anua Jesús 'icë anu
bëbaquin ca a uni anua 'aisamaira
ñunshin 'atima 'iá, a an isásama 'aish,
chupa pañuax sinan mëníñushi 'aish
tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca
racuécancëxa. ¹⁶Usa 'ain ca an

iscëcaman, usai ca 'iata quixun,
ñunshin 'atimañu unia pëxcucë 'imainun
cuchinua ñunshin 'atima atsíncë, acama
axa riqüiancë unicama ñuixuancëxa.

¹⁷Ñuixuncëxun ca camaxunbi bënëquin
atun nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús
cacëxa.

¹⁸Cacëxa manë nuntinu 'iruiabi ca
Jesús ñunshínñu 'icëa pëxcucë uni, an
abë cuancatsi quixun cacëxa.

¹⁹Cacëxunbi ca Jesusan abë cuanxma
'inun caquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancë
xun camina min aintsicama uisoxun
cara Nucën 'Ibu Diosan mi nuibaquin
pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

²⁰Usaquian cacëx cuanxun ca Decapo-
lis cacë me, anu 'icë unicama uisaquin
cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.
Ñuixuncëxuan chanoia cuati ca
camáxbi ratúacëxa.

**Jaironën bëchicë baísqüimianan
xanu 'insíncë Jesusan pëxcüa**
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹Usa 'ain ca 'ucë manánuax Jesús
manë nuntin anuaxa cuanpuncë nęcë
manan utécëancëxa. Utécëñfbi ca
'aisamaira uni anu aia isi, Jesús

parún papa cuëbibi tiquiacëxa. ²²Anu
Jesús 'ain ca anua judíos unicama timéti
xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, ax
uacëxa. Uquin a mërai aín bëmánon
rantin puruni ²³tsóbuquin ca Jesús
cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca bamaia. Usa 'ain
camina min mëcënan ramëquin
pëxcuxuni 'ëbë cuanti 'ain.

²⁴Cacëxa a unibë cuaniabi ca atúxribi
a nuibiani cuanquin 'aisamaira unin
Jesús chacatisaira ocëxa. ²⁵A unicama
nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa.
Usa 'aish ca a xanu mëcën rabé
'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín
imi nëtécëma 'iacëxa. ²⁶A xanux ca
'aisamaira rucuturucamanuax pëxcúcase
ro mëëquin paë tënëquin aín ñucama
ñancábi cëñuibi pëxcúama 'icën.

^{27,28}Usa 'aish ca a xanu Jesús ñuicania
cuabiani —aín chupa ticaishi cana
pëxcúti 'ai —quixun sinánquin unicama
nëbétsinën, a caxu cuanquin, Jesusan
chupa ticacëxa. ²⁹Ticaíshi ca aín imicë
nëtéacëxa. Usai nëtéquin ca aín nami
chuámarua tancëxa. ³⁰Usai 'icëbë ca
Jesús —'ën cushin ca uni pëxcúaxa
—quixun aín sinanënbi 'unani, 'itsa uni
nëbétsinuxun caxu bësuquin isi
quiacëxa:

—¿Uin cara 'ën chupa ticax?

³¹Quia ca aín 'unánmicë unicaman
cacëxa:

—¿Mía unin chacatisaira oia isibi
caina, uin cara 'ën chupa ticaxa quiax
quin?

³²Cacëxun ca Jesusan uin cara isa aín
chupa ticaxa iscatsi quixun, amo
bariaráquin isacëxa. ³³Iscëbë ca axa
pëxcúcé xanu, ax —an ca 'ë pëcüaxa
—quixun 'unani racuëti bërëru, anu
cuani aín bëmánon rantin puruni
tsóbuquin, usai cana 'ia quixun
chiquinaquin Jesús cacëxa. ³⁴Cacëxun
ca Jesusan cacëxa:

—'Ēn cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Usai camina 'itëcëniman. Chuámashi 'aish ca cuantan.

³⁵Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

³⁶Caia cuaquin ca Jesusan a 'apu cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ēn cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan.

³⁷Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro 'imainun Jacobo 'imainun Jacobonën xucën Juan, acamaishi abëa cuanun cacëxa.

³⁸Cabiani cuanx bëbaquin cuacëxbi ca a 'apun xubunuax 'aisamaira uni shaquiabati rarumabacëxa. ³⁹Rarumabatiabi ca xubunu atsínquin cacëxa:

—¿Uisacatsí caramina masá nuituti rarumati shaquiquin? Xu xanu ca bamacëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁴⁰Ēsaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. 'Usáncancëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús xanun papa 'imainun aín tita 'imainun abë ucë uni, acamaishi buani, anua xu xanu 'icënu atsíncëxa. ⁴¹Atsínxun mëínquin biquin ca xu xanu cacëxa:

—“Talíta cumi”. Talíta cumi quicë ax ca: Xu xanu, mi cana cain, ca nirut, qui quicë 'icën.

⁴²Usoquian cacëxëshi ca a xu xanu mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu 'aish nirutancëx niacëxa. Usai nitsia isi ca aín bëmánan pëqui ratúancëxa. ⁴³Ratutia ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ēn mitsu cacësabi oquin camina mitsúnmi iscë ñu ënë uibi ñuixuntima 'ain —quixun canan ca —xu xanu ca pimit —quixun cacëxa.

Jesús Nazaretnu 'iá

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6¹Anuax cuanx ca Jesús anuax canicë me anu cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama abë cuancëxa. ²Cuanx bëbaxun ca anun ñu mëëtima nëtë 'ain, anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. Usoquian bana ñuia cuati ca unicama aín patsanëx ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ënë uni usaquian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uisai quicë cara a ñuicë bana ënëx 'ic? ¿Uisoquin cara uni itsin 'acëma ñu 'ain? ³Carpinteroishi ca ënëx 'icën, Marían tuá. Ax ca Jacobo 'imainun José 'imainun Judas 'imainun Simón aín xucën 'icën. Aín chirabacëca-maribi ca ënu nubë 'icën, ¿usa cat? —quiax canancëxa.

Usai canani ca aín bana cuaisama tani ami nishacëxa. ⁴Ami nishcëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicë unían, anuaxbia canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aintsí 'ibucama 'imainun axa aín xubunu 'icëcamanribi cuaisama tania.

⁵Usaquian ax quicësabi oquin aín bana cuatiama ca Jesusan, uni itsían 'acëma ñu anu 'icë unicama 'axuanma 'icën. Uni 'insíncë 'itsama, ashi cuni ca aín mëcënan ramëquin pëxcüacëxa.

⁶An ca asérabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia quixuan sinaniama isi ca Jesús —¿uisa 'aish cara ënë unicama ësa 'icë? —quixun sinani ratúacëxa. Usai 'itancëx ca aín nëtënuax ëma chucúmaracamanu cuanquin Jesusan unicama bana ñuixuancëxa.

**Bana ñuixunuan aín 'unánmicë
unicama Jesusan xua**
(Mt. 10.5-15; Lc. 9. 1-6)

⁷Jesusan ca aín 'unánmicë uni mēcën rabé 'imainun rabé a timëxun aín cushi anúan ñunshin 'atima uninua chiquínti 'inántancëxun bëtsi bëtsi émanua cuanun quixun rabé rabé xuacëxa.

⁸Xuquin ca 'ësëquin cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Pán, burasa, curíquibi buánquinma camina tsatishi buánti 'ain. ⁹Taxaca upíramashi camina tañubianti 'ain, 'imainun camina a pañuti chupa rabéma achúshishi pañubianti 'ain.

¹⁰Ësaquinribi ca cacëxa:

—Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsiní, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a émanuax cuanti nētëa utámainun. ¹¹Uinu 'icë émanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín émanuax cuaní camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcé tacabiani cuanti 'ain. 'Ën cana asérabi mitsu cain, Sodoma émanu 'icë unicama 'imainun Gomorra émanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a émanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

¹²Usaquin caquian xucëx cuanquin ca —ainan 'inux camina Nucën Papa Diosmi sinanati 'ai —quixun caquin unicama bana ñuixuancëxa. ¹³Usonan ca ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncëca-maribi xëni ron ronquin pëxcüacëxa.

Juan an uni nashimicë bana
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴Usa 'ain ca uni itsían 'acëma ñua Jesusan 'aia unicaman chanioçëxa.

Chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodes, quiacëxa:

—Ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísquiäxa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

¹⁵Usai quicëbëa raírinëx —ax ca Elías 'icë —químainun ca raírinëxribi —ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa bëräma 'iásaribi uni a 'icë —quíax quiacëxa. ¹⁶Quia cuati ca Herodes quiacëxa:

—Ax ca Juan, a 'ën tëbíscamia, a 'icën. Usa 'aish ca ax bërí baísquiäxa.

^{17,18}Herodesnën Juan tëbíscamia, ax ca ësa 'iacëxa: Herodes an ca aín xucën Felipenën xanu, Herodías cacë, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi min xucënan xanu bití ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën Juan bimixun nëamitancëxun sipuamiacëxa.

¹⁹Juan sipuacë 'aínbi ca ami nishquin Herodías an Juan 'amicatsi quixun sináncëxa. Usa 'ixunbi ca uisabi oma 'icën. ²⁰Herodías an ami nishquin 'amiti 'icëbi ca Herodesnën —Juan, ax ca mëní sinánñu 'aish upí uni 'icë —quixun sinani ami racuéquin unínma 'aia quixun bërúancëxa. Usa 'ixun ca aín bana uisai cara quia quixun upí oquin cuaquinmabi an bana ñuia cuacëxa. Usa 'ain ca Herodíasnën Juan 'amiama 'icën. ²¹Usa 'aínbi ca achúshi nētë anun Juan 'ati nētë 'iacëxa. Axa anun bacéan nētë 'ain ca Herodesnën aín tucuricubu 'imainun aín suntárúnën 'apucama 'imainun Galileanu 'icë aín cushi uniburibi abëtan pí unun camiacëxa. ²²Camicëx uxuan Herodesbëtan acaman picëbë ca Herodíasnën tuá xanu xuntacu, ax anuax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca anu 'icë unicamax Herodesbë chuáma tani cuëëancëxa. Cuëënquin ca Herodesnën xanu xuntacu cacëxa:

—Uisa ñu caramina cuëñi ca 'ë cat, cacëxun cana a mi 'inánti 'ain.

²³Caxun ca cacëxa:

—Mi cana paraniman, sinanatëcëntimoquin cana asérabi mi cain, añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucatin, 'ëx anu 'apu 'icë me ëñëbi cana 'ëmi ñucácëxun amo 'icë mi 'inánti 'ain.

²⁴Cacëx cuanquin ca aín tita cacëxa:

—¿'Ea 'inánun carana añu ñu ñucáti 'ain?

Quia ca aín titan cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, aín maxcá ca ñucát.

²⁵Cacëx bënëtiishi uquin ca cacëxa:

—Bërfbi camina Juan, an uni nashimicë, a tëbiscamixun aín maxcá manë xampami 'ë 'inánti 'ain.

²⁶Ësaquian cacëx masá nuituiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatëcëntimoquin cana mi cain —quixun cacë a sinánan anu 'icë unicamaribia cuacë cupí masá nuituiraquinbi xanu xuntacu paránti-sama tanquin, ²⁷bënëñquinshí aín suntáru achúshi Juanën maxcá isa bëxunun quixun xuacëxa. ²⁸Xucëx cuanxun sipunuabi tëbiscabëtsinquin manë xampami bëxun ca suntárunën xanu xuntacu Juanën maxcá 'inancëxa. 'Inancëxun buánxun ca xanu xuntacun aín tita 'inancëxa.

²⁹Usoçë cuabiani cuanxun ca aín 'unánmicë unicaman Juan bibianquin buánxun maíancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun, atúan 'acë ñucama ñuixuanan a uni 'unánmicë banacamariibi Jesús ñuixuancëxa.

³¹Ñuixuncëxun ca Jesusan 'aisamaira uni ampan ucë axa cuanmainun raírinëxribi aia, bana ñuixunquin piama

'icën. Usai 'iquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Uri pain cuanun ca cuan, anua uni 'icëma menuax nuxëshi tanti cuanun ca cuan.

³²Cabiani ca manë nuntin a camáxbi anu uni 'icëma menu cuancëxa.

³³Cuania isquin —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánbiani atux pain men abáquiani bëtsi bëtsi ëmanuax cuanx ca anua cuantinuxun Jesús caini cuan timëcamë'ëocëxa. ³⁴Manë nuntinuax 'ibúquian Jesusan iscëx ca anua timëcë unicamax an atu Nucën Papa Diosmi sinánun 'aquinti 'aíma 'ain, 'aracacë ñuinanëxa an bërúanti aín 'ibu 'aíma 'ain sináncasmai bënëcësaribi 'iacëxa. Usai 'ia isquin ca Jesusan unicama nuibacëxa. Nuibaquin ca ca 'itsa ñu ñuiquin atu bana ñuixuancëxa.

³⁵Usaquin 'acëbëa bari xupíbutia bëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. ³⁶Atúan piti ñu ca 'aíma 'icën. Ënu 'iáxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecama-nua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

³⁷Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Nun caranuna doscientos curíquinën atu 'inánti pán maruti 'ain?

³⁸Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uiti pánñu caramina mitsux 'ain? Tain ca istan.

Cacëxun istancëxun ca cacëxa:

—Mëcën achúshi pán 'imainun ca tsatsa rabé anu 'icën.

³⁹Cacëxun ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa.

⁴⁰Cacëx ca unicama cien uni cien uníxa tsómainun cincuenta cincuantanëxribi

tsóbuax buciacêxa. ⁴¹Usai unicama bucubuan ca Jesusan męcĕn achúshi páncĕñun tsatsa rabé bixun manámi bĕsuquin isquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —catancĕxun pán tucapaxun aín 'unánmicĕ unicama 'ináncĕxa, axa bucubucĕ unicama 'inánun quixun. Usaribi oquin ca tsatsa rabé aribi tucapaxun 'ináncĕxa. ⁴²Ináncĕxun bixun ca unicama camaxunbi pucháquin piacĕxa. ⁴³Pucháquin piia sĕnéan ca usai 'iisa 'aímabia tĕxĕcĕ páncĕñun tsatsa aín 'unánmicĕ unicaman męcĕn rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacĕxa. ⁴⁴An pucháquin picĕ unicamax ca 'aisamaira 'aish cinco mil nucĕ bĕnĕ 'iacĕxa.

**Jesús parúmpapa camánanĕn
niquiani cuan**

(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

⁴⁵Usotancĕxun ca an tsíanquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manĕ nuntinu cĕñúruquiani 'ucĕ manan Betsaida ĕmanu cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicĕ unicama xuacĕxa. ⁴⁶Xutancĕxun anu 'icĕ unicama cabiani ca Jesús matánu Nucĕn Papa Diosbĕ banai cuancĕxa. ⁴⁷Cuanx Nucĕn Papa Diosbĕ banacĕbĕa bari atsíncĕbĕ ca baquíshacĕxa. Baquíshcĕbĕa Jesús axĕshi matánu 'imainun ca aín 'unánmicĕ unicamax manĕ nuntinu parúmpapa nĕbĕtsi 'iacĕxa. ⁴⁸Usa 'aish ca suñúan cuainsamoquin bĕcacĕxun bamaira bamaxun inabacĕxa. Usaía 'ia isbiani ca pĕcaracĕbĕ Jesús parúmpapa camánanĕn niquiani atunu cuancĕxa. Cuanquin ca Jesusan atun nunti inuquinbi iĕtancĕxa. ⁴⁹Parúmpapa camánanĕn niquiani Jesús cuania isi ca —ñunshin sapi ca —quixun sinani sharáruí, aín bĕmánan pĕqui ratúcancĕxa. ⁵⁰Camaxunbi a isia racuĕira racuĕtiabi ca Jesusan atu cacĕxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuĕaxma ca 'it, 'ĕ cana 'ain.

⁵¹Ēsaquin cai manĕ nuntinu 'irucĕbĕ ca suñúan nĕtĕacĕxa. Nĕtĕcĕbĕ ca aín 'unánmicĕ unicama ratuti —úisa 'ain cara ĕsa 'ia —quixun sinani sináncasma-cĕxa. ⁵²Jesusan aín sinanĕnshi pán 'itsamia isquinbi uisaira cara aín cushi 'icĕ quixun sinanima ca suñúan nĕtĕcĕbĕ sináncasmacĕxa.

**Genesaret menuxuan Jesusan
'insíncĕ unicama pĕxcĕa
(Mt. 14.34-36)**

⁵³Parúmpapa 'ucĕ manan cuani Genesaret cacĕ menu bĕbaquin ca anu aín nunti tĕcĕrĕcacĕxa. ⁵⁴Tĕcĕrĕcaxa manĕ nuntinuax 'ibutia isquin ca anu 'icĕ unicaman —axa ucĕ ux ca Jesús 'icĕ —quixun 'unáncĕxa. ⁵⁵Unani abáquiani, anu 'icĕ mecamanu cuanquin ca uni 'insíncĕcama aín bacĕtinĕn, anu ca Jesús 'icĕ quixun ñuia cuabĕtsinquin bĕacĕxa. ⁵⁶Uinu cara Jesús cuania, ĕma chucúmara 'imainun ĕma chacamanuribi cara cuania, anuxun ca me mĕñiocĕnu uni 'insíncĕcama Jesusan chupa ticanun quixun bĕquin racáncĕxa. Bĕcĕxun ca ñucĕ unicaman Jesus —min chupa cuĕbĭshi ca nu ticamit —quixun cacĕxa. Ēsaquin caquin ticáishi ca 'insíncĕ unicamax pĕxcúacĕxa.

**Aín nuitu upĭma cupĭa unin
'atima ñu 'acĕ bana
(Mt. 15.1-20)**

7 ¹An Moisésnĕn cuĕnĕo bana 'unáncĕ unicamax Jerusalénuaxa ucĕ, abĕ ca fariseo unicamax Jesúsnu ai timĕacĕxa. ²Timĕxun ca Jesusan 'unánmicĕ unicama raírinĕn aín rara quiásabi oi 'iquinma, mĕchucaxunmashi piia isacĕxa. ³Isquin ca sináncĕxa: Nun cananuna nucĕn chaitiocĕ quiá bana a tani usabi 'icĕ 'ixun Nucĕn Papa Diosan

iscëx upí 'iti sinánquin nun mēcën upíra upiti mēchucaxunma pán piman, ⁴anua ñu marutinuax uxun cananuna nashixunma piman. Nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin cananuna nun manë xampa, nun 'ó ñutë, nun manë ñutë, a 'imainun nun 'uxtiribi chucaian. Usonan cananuna ñu raíriribi nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin 'ain. ⁵Usaquin sinánquin ca fariseo unibu 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën chaitiocëcama quiá bana tanimin? Ca mēchucaxunmashi piia.

⁶Cacëxun ca Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—Mitsúxmi cēmë 'icë mitsu ñuiquian Isafásnën cuënëo bana ca ësai quia:

Ënë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mēu 'ë sinanima. ⁷Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isafásnën cuënëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in. ⁸Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati a ënquin mitsun chaitiocëcaman sinan bana a tanquin axa quicësabi oquin 'ain, mēchucanan ñutë chucati, acama.

⁹Usai quiquin ca Jesusan ësaquinribi atu cacëxa:

—Mitsun chaitiocëcaman ñuia banaishi cuati cupí camina Nucën Papa Diosan bana ënquin a sinaniman.

¹⁰Moisés ca quiacëxa: “Min papa, min titan cacëxun ca aín bana cuat” quianan ca “an aín papa aín tita 'atimaquin ñuicë uni, a camina asérabi bamamiti 'ain”. ¹¹Usa 'ainbi camina mitsux ësa quin: Unin ca aín papa, aín tita cati 'icën, ñu mi 'inánti 'ixunbi cana mi

'inaniman, ca Corbán 'icën, ca Nucën Papa Dios 'inánti 'icën, Nucën Papa Dios usai quiá 'ainmabi. ¹²Usai qui camina mitsux quin: Usai quicë unían aín papa, aín tita 'aquinima 'ianan ñu 'inántima ca asábi 'icë quiax. ¹³Usa 'ixun camina mitsúxmi quicë bana ashi 'unánmianan mitsun chaitiocëcama 'iáishi 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios axa quiá bana ënun quixun sinánmin. Usaribi oquin camina 'itsa ñu 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios quiá bana ënun quixun sinánmin.

Usaquin ca Jesusan fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama cacëxa.

¹⁴Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—Camaxunbi ca 'ën bana ñuimainun upí oquin cuat. ¹⁵An ñu aín cuëbitan picë cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima. Ama. Aín nuitu 'atima 'ixun 'atima ñu 'anan 'atimati banacë, a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ¹⁶An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁷Ësaquin catancëxun unicama ëbiani cuanxa aín 'icënu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñuacáquin cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë ca nu ñuixun.

^{18,19}Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? Piti, ax ca unin nuitunu atsinima. Picëx ca aín pucunui-shi atsintancëx amiribishi chiquitia. ¿Usa cat? Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín cuëbitan ñu picë a cupí uni upíma isima.

Ësai qui ca Jesús, camabi ñu ca piti asábi 'icë, quiacëxa. ²⁰Catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Aín nuitunën 'atimaquin sinánquian ñu 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan

uni upíma isia. ²¹Aín naitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, ²²uni itsin ñu cuëenti, 'atima naituñu 'iti, uni paránti, 'atima 'icëbi tënëquinma ñu 'ati, nutsiti cëmëquin uni ñuiti, rabíti, naituñuma 'iti, acama. ²³Aín naitunën sinánquian a ñucama 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën.

Usaquin ca Jesusan unicama cacëxa.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mt. 15.21-28)

²⁴Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro 'imainun Sidón 'icë menu bëbacëxa. Bëbatancëx ca, 'ëx cana ënu 'ai quixunma unin 'uania quixun sinani achúshi xubunu atsiancëxa. Usaquian sinaniabi ca unicaman 'unáncëxa. ²⁵Usa 'ain ca —anu ca —quixun cuabëtsini ñunshin 'atimañu xanu tuacën titax uax Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ²⁶A xanux ca judíosma, Sirofenicia menu 'icë 'iacëxa. Usa 'ixun ca aín tuánua isa ñunshin 'atima chiquínun quixun Jesús cacëxa. ²⁷Cacëxunbi ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën. Tuá xuratsucun pain ca piti 'icën.

²⁸Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuënan tëmúxun tuá xuan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upiti camina quian. Usa 'ain ca min tuánuax ñunshin 'atima chiquíaxa, camina cuanti 'ain.

³⁰Cacëx cuanx aín xubunu bëbaquin ca aín tuá anuaxa ñunshin 'atima chiquífcë 'ain, anua 'uxcënu, mënf sinan 'aish, racacë mëracëxa.

Pabë 'aish banañuma uni Jesusan pëxcüa

³¹Usaquiani anua Tiro ëma 'icë menuax cuanx ca Jesús Sidón ëma 'imainun Decapolis cacë me aribi rëxcëbiani, parúmpapa Galileanu cuantëcëancëxa. ³²Cuanía bëbacëbëtan ca pabë 'aish banaibi upitiira banacëma uni bëxun unicaman Jesús aín mëcënan isa ramënun quixun cacëxa. ³³Cacëxun ca Jesusan unicama 'uri amo nitsinaxun aín pabínu, aín mëcën rëbu atsínmianan tushuquixun cuñunan aín mëcën rëbu chabóxun, aín ana mëëacëxa. ³⁴Usoquin mëëi manámi bësuquin isi munuma uínquin ca cacëxa:

—“Efata”. Efata quicë ax ca —ca asábi 'it —qui quicë 'icën.

³⁵Usocëxuinshi pabë 'ixunbi bana cuanan ca upitiira banacëma 'aishbi upiti banacëxa. ³⁶Usoquin a uni pëxcutancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama uínu 'icë unibi ñuixunxunma 'anun quixun cacëxa. Usaquin cacëxunbi ca ñuiacëxa. Ñuia asérabi ñuixunxunma 'anun Jesusan catëcëncëxunbi ca a unicaman usai ca a uni pëxcúaxa quixun ñuiraishiacëxa. ³⁷Ñuiquian chaniaioa cuati ca unicamax ratuti quiacëxa:

—Camabi ñu ca an upí oquin 'aia, pabë unínbi ca an pëxcucëxun cuatia, banañuma uníxbi ca an pëxcucëx banaia.

Jesusan cuatro mil uni pán pimia

(Mt. 15.32-39)

8 ¹Usa 'ain ca 'itsa uníxa timëcamë 'ëocë 'ain a piti 'aíma 'ain, Jesusan aín 'unánmicë unicama cuënxun cacëxa: ²—Ënë unicamax ca ënu, rabé 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. ³Ën ñu naracamixunma atun xubunu

xucëxbi ca cuanbí bainuax bëenanti 'icën, raírinëx ca 'uracëox uaxa.

⁴Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uisaxun caranuna ënë unicama pimiti 'ain?

⁵Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca męcën achúshi 'imainun rabé 'icë —quixun cacëxa. ⁶Cacëxun ca Jesusan timëcamë'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa. Usoxun ca páncama bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun tucapaxun pán, aín 'unánmicë unicama, an unicama mëticanun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca atúan pinun anu 'icë unicama 'ináncëxa. ⁷Usoantacëxun ca tsatsa 'itsamararibi bixun Jesusan Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun aribi aín 'unánmicë unicama, an unicama mëticanun quixun 'ináncëxa. ⁸Usoquian 'ináncëx cëñútisa 'aishbi ca a piti cëñúama 'icën, a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman męcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin piti tëxëcë biacëxa. ⁹An picë unicamax ca 'itsaira 'aish cuatro mil unisa 'iacëxa. Usoquin pimitancëxun ca Jesusan a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cacëxa. ¹⁰Cabiani ca Jesúsbe aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani cuanx Dalmanuta cacë me, anu cuancëxa.

Fariseo unicaman uni itsían 'acëma ñu 'anun quixun Jesús ca
(Mt. 16.1-4; 12.54-56)

¹¹Cuanxa bëbacëbë ricuatsinxun ca fariseo unicaman abë cuëbicánanquin, Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesusan aín

sinanënbi isa unían iscëma ñu naínua 'anun quixun cacëxa. ¹²Cacëxun ca munuma uínquin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina ënu bucucë unicama, mitsun Nucën Papa Diosan cushin carana ñu 'ai iscatsi quixun, ñu itsi 'anun quixun 'ë cain? Asérabí cana mitsu cain, 'ëmi ñucácëxunbi cana 'aiman.

¹³Usaquin caxun ca atu ëbiani manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa 'ucë manan cuancëxa.

Fariseo unicaman bana cuatima bana
(Mt. 16.5-12)

¹⁴Ucë manan cuanquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman piti ñu manubiancëxa, manuanan ca pán achúshiratsushi buáncëxa. ¹⁵Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin 'ësëacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun Herodesmi sináncë judíos unicamaxa anun pán chamiti ñusa 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain.

¹⁶Cacëx ca atúxbi canancëxa:
—Nunu pán bëcëma cupí ca nu usaquin caia.

¹⁷Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bëcëma 'ai quiax cananin? ¿'Ën ñu 'aia isunbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman, upí oquin caramina cuatiman? ¹⁸¿Bëruñuxunbi caramina isiman? ¿Anun cuati pabíñu-xunbi caramina mitsun nuitunën sinánquin upí oquin cuatiman? ¹⁹¿'Ën męcën achúshi pán tucapaxun pimicëxun piquian cinco mil unin tëxëocë caina uiti caquí buácaquin pán bia quixun sinánquinma caina manuan?

Usaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Męcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿'Ën mëcën achúshi 'imainun rabé pán tucapaxun pimicëxun piquian cuatro mil unin tëxëocë caina uiti caquí buácaquin pán bian?

Cacëxun ca cacëxa:
—Mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Usoquin 'ën 'aia isúnbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman?

**Bëxuñu unia Jesusan
Betsaidanuxun bëpëxcúa**

²²Usaquin cabiani cuanx ca Betsaida cacë ëmanu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë tan ca uni raírinën bëxuñu uni achúshi anu bëquin a isa ramënun quixun caquin bënëacëxa. ²³Usoçëxun ca Jesusan bëxuñu uni mëmbianquin ëma 'uri buánxun, anuxun tushucaquin cuñunan bëpachiquin aín mëcënan ramëquin —¿caramina ñu isin?

—quixun ñucáquin cacëxa. ²⁴Cacëx bëpëquiquin ca cacëxa:

—Cana isin, i sëtécësa 'aish ca uni chaninabatia.

²⁵Cacëxun ca amiribishi Jesusan aín mëcënan bëmëtécëancëxa. Usoçëx bëpëquiquin ca upí oquin isacëxa.

²⁶Usaquin 'atancëxun aín xubunu xuquin ca Jesusan cacëxa:

—Betsaida ëmanu camina cuantima 'ain, uibimi catima cupí.

**—Jesús ca Cristo 'icë —quiáxa
Pedro quiá bana
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)**

²⁷Usobiani ca Jesús aín 'unánmicë unicama buani Cesárea de Filipo cacë ëma a 'urama 'icë ëmacamanu cuancëxa. Bain cuanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin ësouquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

²⁸Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa: Raírinëx ca quia, mix isamina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix isamina Elías a 'ain.

Raírinëxribi ca quia, mix isamina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi, a 'iti 'ain.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisana ui 'ai quiax quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain.

³⁰Ësaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixun-xunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa.

**—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quiáxa Jesús quiá bana
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)**

³¹Ësaquian catancëxun ca aín bamati ñuiquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ësáquin cacëxa:

—Uní 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax ën bana cuaisama tani 'ëmi nishiti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ain.

³²Atúan upí oquin cuaisabi oquin ñuixunquin ca Jesusan usaquin cacëxa. Usaría quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun —usari camina quitima 'ai —quixun ñu caquin cacëxa. ³³Cacëx cuainacëquin aín 'unánmicë unicama isquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Mín camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin

sinanin. Usaqin sinánxunma ca 'at. 'Ēn Papa Dios cuëencésabi oi 'iaxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

³⁴Catancëxun ca anu 'icë unicamacë-ñun aín 'unánmicë unicamaribi cuënxun Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ³⁵Uin cara aín cuëencësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsotishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ³⁶Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábía bicë 'icën. ³⁷¿Nucën Papa Diosbë batatimoi tsónuxun cara unin añu ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'aíma 'icën. ³⁸Ui unix cara 'ënan 'icëbia axa 'ëmi sináncëma unin 'usánti sinani 'ënan 'itimi rabíanan 'ën bana quicësai 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana 'ëxribi rabínti 'ain, uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni.

9 ¹Jesusan ca ësaquinribi cacëxa: —Aséribi cana mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca aséribi atun cushi 'icë quixun isti 'icën. Nucën Papa Diosan cushínbi ca usai 'iti 'icën.

Axbia Jesús bëtsia
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

²Usaqin aín 'unánmicë unicama catancëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni

raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa. Anu cuantancëx ca acaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. ³Bëtsicëbë ca aín chupa uxuira 'aish chabachabaquicësa 'iacëxa. Usa 'aish ca ënë menu 'icë unínbía chupa chacaquinbi uxuocësamaira 'aish uxuira 'iacëxa. ⁴Usa 'icë isanan ca Moisésbëa Elías chiquiracëti Jesúsbë banaia isacëxa. ^{5,6}Usai banaia isi 'aisamairai racuëti —uisai carana qüiti 'ai —quiax sináncasmaquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mi 'axunti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

⁷Usaqian Pedronën cacëbëtainshia cuinan atu tupéoncëxun ca Pedro, Jacobo, Juan, acaman cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sináncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁸Quia cuati cuainacëquin amocüa iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshí anu 'iacëxa.

⁹Usaqiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰Usaqian Jesusan cacësabi oquin a ñucama ui unibi ñuixunímabi ca atúxbi cuni canani quiacëxa:

—¿Uisai quicë cara, bamatancëx cana 'ëx baísquiti 'ai, quicë ax 'ic? ¹¹Ësai canantancëxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi aséribi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quin?

¹²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérabi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë bana ca asérabi 'icën. ¿Usa 'aínbi cara axa Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uá a ñuicë bana uisai quin? Ca quia, ax ca unin bëtsi bëtsi ocëx tëmëratí 'icën. ¹³Elías ax pain ca uti 'icë quicë banax asérabi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucébi ca judíos unicaman atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa, a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin ca 'acaxa.

Ñunshin 'atimañu tuá Jesusan pëcüa

(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴Aín uni rabé 'imainun achúshibë matánuax anua aín 'unánmicë uni raíri 'icë anu cuanquinbi ca Jesusan isacëxa 'aisamaira unían aín 'unánmicë unicama raíri nëbétsioraxun, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabëtan atubë cuëbicanánquin atu cananquinia.

¹⁵Usai cuëbicanánquinbi Jesús aia isi camáxbi ratuti abáquiani riquianxun ca —¿Caina ain? —quixun cacëxa.

¹⁶Cacëxun ca cacëxa:

—Cana ain. ¿Añu ñui caramina atubë cuëbicanancanin?

¹⁷Cacëxun ca anu 'icë uní achúshinën Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë cana minu bëan.

Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca banañuma 'icën. ¹⁸Uinuxun cara ñunshin 'atimanën 'imia anuax ca menu nipacëtía. Usai 'i aín cuñun bacux bëi cuëtsëqui quin ca aín xëta ñërëxacia, aín namíxbi ca nimëti bërëruí saqui quia. Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxun can, cacëxunbi ca 'acamaxa.

¹⁹Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman.

¿Mitsúxmi 'ëmi catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain? 'Ë ca a tuá bëxun.

²⁰Cacëxuan bëcëbëtan Jesús isquin ca ñunshin 'atimanën a tuá aín nami nimëmiquin bërërumiquin menu nipacëmiacëxa. Usocëx ca aín cuñun bacux bëi menu taramëcëacëxa. ²¹Usaía 'ia isquin ca Jesusan a tuacën papa ñuacëxa:

—¿Uiti barin cara ënë tuá ësai 'in?

Cacëxun ca cacëxa:

—Xuratsu 'aíshbi ca usai 'iacëxa.

²²Usa 'icë ca ñunshin 'atimanën bamamicatsi quixun 'itsa oquin tsinu 'irumianan bacanuribi nipacëmia. Usa 'ain camina min 'aisa 'icë nu a pëxcuxunti 'ain.

²³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë, ca 'axunti 'icë quixun sináncëbëtan cana 'ati 'ain. An 'ëmi catamëquin, 'ën cana asérabi 'axunti 'ai quixun sináncë uni a cana uisa ñu cara abi 'axunti 'ain.

²⁴Cacëxun ca munuma banaquin a tuacën papan cacëxa:

—Min camina camabi ñu 'ati 'ai quixun cana 'unanin. Usa 'aínbi camina, upí oquinra 'unánun 'ë 'aquinti 'ain.

²⁵Ësoquian cacëbëa 'itsa uni anu timëtía isquin ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, an uni banañuma 'imianan pabë 'imicë, mi cana cain, ënë tuánuax ca ashiti chiquit. Chiquítancëx camina amiribishi anu utëcëntima 'ain.

²⁶Cacëx ca ñunshin 'atima munuma cuëncëni amiribishi a tuá aín nami nimëmiquin bërërumi bamacësa 'itánun nipacëmi chiquíacëxa. Usocëxa racacë isi ca —ca bamaxa —quicáncëxa.

²⁷Quia ratúncëbëtanbi Jesusan aín mëcënan mëfnquin birucëx ca a tuá niruacëxa. ²⁸Usoquin 'abiania xubunu

atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman
Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu
'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁹Usaquian cacëxun ca cacëxa:

—Nucën Papa Dios pain pima
samáquin ñucáquin cuni ca unin ësa
ñunshin 'atima chiquínti 'icën.

**Jesúsán —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quixun catëcëan bana
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)**

³⁰Anuax cuanx, Galilea menu 'icë bain
cuanquin ca Jesusan ax cuaniama unin
'unania quixun atuishi aín bana
ñuixunti cupí aín 'unánmicë unicama
'unánquibiancëxa. ³¹'Unánquibianquin
ca acamaishi buánquin ësaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë
ca unin, an raíri uni 'aminun uni 'inánti
'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën.
'Acëx bamatancëx cana rabé 'imainun
achúshi nëtë 'icëbë baísqinunxun 'ain.

³²Usaía quiabi ca atun cuama 'icën.
Cuatímabi ca upí oquian ñuixunun
Jesús catimi racuéacëxa.

**Uix cara bëtsi unicamasamaira
'icë quicë bana
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)**

³³Capernaúm ëmanu bëbatancëx anua
'iti xubunu atsíntancëxun ca Jesusan aín
'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Añu ñui caramina bainuax
cuëbicananpunin?

³⁴Cacëxunbi ca bain cuani —uinu 'icë
nucama achúshinëxira cara nubë
sënëñma 'icë —quíax atúxibi ñucacaná-
puni rabínquin cáma 'icën. ³⁵Usa 'ain ca
tsóbuxun Jesusan aín 'unánmicë
unicama cuënxun cacëxa:

—Uix cara aín cushi uni 'iisa tania an
ca cha 'iti sinánquinma, camabi uni
upitaxa bucunun ñu mëëquinquin
'aquinti 'icën.

³⁶Usai quiquin ca Jesusan tuá achúshi
bixun atu nëbëtsi nitsínxun 'icúquin atu
cacëxa: ³⁷Uicaman cara 'ëmi sinánquin
ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca
—quixun unin sináncë uni a 'aquinsa
'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi
'aquinia. Usaquin 'aquinquin ca
'ëishima, an 'ë xuá, aribi 'aquinia.

**An nu ñuicëma uni, ax ca nubë
upí 'icë quicë bana
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)**

³⁸Quía ca aín 'unánmicë uni, Juan, an
Jesús cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan,
Jesús ca ënë uninuaxmi chiquínti cuëñia
quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua
chiquinia isan. Isquin cananuna axa
nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma
'anun can.

³⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina
catima 'ain. Uin cara 'ën cushin uni
itsfan 'acëma ñu 'ati 'icë ax ca 'atancëx
'ë ñui 'atimati banatima 'icën. ⁴⁰Axa nu
ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.
⁴¹Asérabi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë
unin cara, Cristonan camina 'ai quixun
sinánquin 'umpax mitsu 'inania, an ca
aín cupí biti 'icën.

**'Uchati rabanan bëruanracati bana
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)**

⁴²Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—An uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti
ënun quixun 'atima ñu 'amiquin
'uchamicë unix ca aín 'ucha chaira 'icën.
Usa 'aish ca aín 'ucha cupíbi 'aisamaira
oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca
anun ñu rënti maxax ami tëtëcërecatan-
cëxun parúmpapa nëbëtsi nicëxa uni
nanécësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën.
⁴³Mín mëcën anun 'aisama ñu 'ati
cuëñcë 'ixun camina ashiquin
manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina

min mēcēn tēaxun nicēsa 'iti 'ain. Mix mēcēn rabēñu 'aishmi bēnamētima manē tsinu anuax tēmērai cuantima cupími min mēcēn tēaxun niti ca asábi 'icēn. ⁴⁴Anuax ca an nami picē xēnacama bamaima, manē tsi axribi ca uisa nētēnbi bēnamētima. ⁴⁵Min taē anun 'aisama ñu 'ati cuēñcē 'ixun camina ashiquin manuquin ėnti 'ain. Usoquin 'ai camina min taē tēaxun nicēsa 'iti 'ain. Mix taē rabēñu 'aishmi manē tsinu anuax tēmērai cuantima cupími min taē tēaxun niti ca asábi 'icēn. ⁴⁶Anuax ca an nami picē xēnacama bamaima, manē tsi axribi ca uisa nētēnbi bēnamētima. ⁴⁷Min bēru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuēñcē 'ixun camina ashiquin manuquin ėnti 'ain. Usoquin 'ai camina min bēru achúshi échíxun nicēsa 'iti 'ain. Mix bēru rabēñu 'aishmi manē tsinu anuax tēmērai cuantima cupími min bēru achúshi échíxun niti ca asábi 'icēn. ⁴⁸Anuax ca an nami picē xēnacama bamaima, manē tsi axribi ca uisa nētēnbi bēnamētima. ⁴⁹Nucēn Papa Diosan usoquin 'acēxa upí isnun ca judíos unicaman 'aracacē ñuina xaronuxun tashíancēxa. Usaribi 'icēa Nucēn Papa Diosan nu upí isnun cananuna nuxribi upíshi 'iti 'ain. ⁵⁰Ēsa ca. Tashix ca asábi 'icēn. Asábi 'aishbia aín muca nētētia camina uisaxunbi amiribishi mucotēcēntima 'ain. Mitsúxbi ca tashisa 'it. Bētsibē nishananima ca nuibanani bucan.

Uníxa aín xanubē ėnanántima

(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10 ¹Capernaúmnuax cuanx ca Jesús Judea me, Jordán cacē bēbacēxa. Usaxun ca anua 'aisamaira uni timētēcēnia an 'acēsabi oquin bana ñuixuancēxa. ²Usa 'ain ca fariseo unibunēn anu timéxun Jesús uisai

caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacēxa:

—¿Unin aín xanu ėnti cara asábi 'ic?

³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisaími mitsux 'inun cara Moisés quiacēx?

⁴Cacēx ca quiacēxa:

—Moisésñēan cuēñeo banax ca ėsai quin, “ėnquin ca unin —ėnē xanu ca bēri 'ėn xanuma 'icē —quixun quirica 'atancēxun 'inánquin aín xanu ėnti 'icē” quiax.

⁵Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncē 'ain ca Moisésñēn usai quiquin a bana cuēñeocēxa. ⁶Usa 'aínbi ca camabi ñu unioquin Nucēn Papa Diosan bēbu 'imainun xanu unioocēxa. ⁷Usoquin unio 'ixun ca unin aín xanu biquin aín titacēñun aín papa ėni, aín xanubē ėnananquinma 'iquinti 'icēn. ⁸Usa 'ain ca uni aín xanubē rabē 'aishbi achúshisa 'icēn. ⁹Usaía achúshishi 'inúan Nucēn Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubē ėnanantima 'icēn, uni itsínribi ca ėnananmitima 'icēn.

¹⁰Usaquian cacē ca xubunuxun aín 'unánmicē unicaman amiribishi unin cara aín xanu ėnti 'icē quixun ñucátēcēancēxa.

¹¹Ñucácēxun ca Jesusan cacēxa:

—Aín xanu ėnxuan an xanu itsi bicē uni ax ca a ėncē xanumi 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibē 'ia 'icēsaribiti. ¹²Usaribiti ca xanúxribi, aín bēnē ėnxun uni itsi bitsi 'uchaia, axa aín bēnē 'aímabi bētsi unibē 'i 'icēsaribiti.

Tuácama Jesusan

Nucēn Papa Dios ñucáxuan

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin nuibaquin ramēnun quixun tuá xuracama Jesúsnu bēcancēxa. Bēiabi ca aín 'unánmicē unicaman an bēcēcama ñu caquin cacēxa:

—Ënu tuá xurácama bëxunma ca buántan —quixun.

¹⁴Usaquian caia isi nishquin ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuu unun ën. 'Ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën. ¹⁵Asérabi cana 'ën mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an bërúancë unimi catamëcësa usaribiti 'ëmi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

¹⁶Usaquin caquin ca tuácama 'icúquin biquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

Ñuñuira bënë uni ñuicë bana

(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷Baían Jesús cuancëbëbi ca achúshi uni abácuatsini uacëxa. Ai rantin puruni tsóbuquin ca ñucáquin cacëxa:

—Mix camina asérabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ð'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana aña 'ati 'ain?

¹⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Uinu 'icë uníxbi ca upíma 'icën. Nucën Papa Diosaxëshi ca upí 'icën. ¹⁹Uisai cara aín bana cuënëo quia quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uní camina 'atima 'ain. Uní itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uní itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. Camina uní parántima 'ain. Mìn papa, mìn títan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain”.

²⁰Usaquian cacëxun ca unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²¹Cacëxun ca Jesúsán a isquin nuibaquin cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Ca cuantan. Cuanxun camina mìn ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Uсотancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ënan cupí bamanuxbi 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²²Usaquian Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti uténbuax cuancëxa.

²³Usai 'icëbëtan ca Jesusan ñachaquin isquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁴Usai quicëbëa ratutiabi ca aín 'unánmicë unicama amiribishi catëcëan-cëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi —ñuñu 'aish cana asábi 'ai

—quixun sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ²⁵Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu uni Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁶Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicama, a banax ca asérabi 'icë quixun sináncasmai canancëxa:

—Asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iétima 'icën.

²⁷Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'aíma 'icën. Usa 'ixun ca ainshi ñuñu uníribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁸Quia ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama ëan.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun 'aquinuxun aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín papa, aín bëchicë, aín naë ëanxa, ³⁰a unix ca bërâma 'icësamairai ënë nëtënu aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín bëchicë, aín naë a ñucamañu 'iti 'icën, bëtsi unían ami nishquin 'atimomainun. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu abë nëtétimoi 'iti 'icën. ³¹Usa 'aínbi ca bëría unin —cha ca a uni 'icë —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Imainun ca bërí unin iscéxa ñuuma 'icë uni a Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën.

**Jesusan —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quixun catëcëan bana
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)**

³²Anuax cuanx bain Jerusalénu cuani ca aín 'unánmicë unicamaxa uisai cara 'iti 'icë quixun sináncasmai racuëti tsiánmainun Jesús rëcuénquiancëxa. Rëcuénquiania 'itsa unin a nuibiancëxun ca Jesusan abëa cuanun aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé cuénquin, usai cana 'iti 'ai quixun ñuixunquin, ësaquin cacëxa: ³³—Mitsúnbi camina isin, bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ë unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenën cushicamacë-ñun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun judíosma unicaman 'anun 'ë 'inánti 'icën. ³⁴'Ináncëxun ca 'ëmi cuaianan tushucanan mëëtancëxun 'ë 'ati 'icën. Usoquian 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísqüiti 'ain.

**Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús ñucá
(Mt. 20.20-28)**

³⁵Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobo 'imainun Juan, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cuëncësa oquinmi nun ñucacëxun min nu 'axúnti cananuna cuëenin.

³⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën mitsu 'axúnti caramina cuëenin?

³⁷Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish, min nëtë upínu tsotan, 'ën xucënaxa min mëcën amo tsómainun 'ëx min mëcën amo tsóti cana cuëenin.

³⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ë cain. ¿'Ë 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain? ¿'Ëx 'icësaribiti tëmëraquinbi caina tanshiti 'ain?

³⁹Quia ca cacëxa:

—Usaribi oquin cananuna tanshiti 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'ianan paëira tanti 'ain. ⁴⁰Usa 'aínbi cana 'ën, mix camina 'ën mëqueu tsónan 'ën mëmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. Nucën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsóti 'icë quixun, an mëníosabi oía 'inun.

⁴¹Usaquian a rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni ráiri, mëcën rabé, ax Jacobo 'imainun Juanmi nishacëxa. ⁴²Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncë sabi oquian tëmëraquinbi ñu mëënun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësbabi oquian 'anun 'amia. ⁴³Usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain.

Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu méequin 'aquinti 'icën. ⁴⁴Uinu 'icë micamax cara mitsun cushi 'iisa tania an ca mitsúxmi chuámarua upitax bucunun mitsu ñu 'axúnti 'icën, 'ën mitsu 'acësaribi oquin. ⁴⁵Uni itsían ñu méeexunun cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ëx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacën. 'Ëx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'ënansa 'ain bamai uacën.

Jesusan bëxuñu uni Bartimeo bëpëxcüa
(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶Usaquiani Jericó ëmanu bëbatancëx ca anuax aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uni Jesús bë cuantëcëancëxa. Cuania ca bëxuñu uni, Bartimeo cacë, Timeonën bëchicë, an uni curíqui ñucacë, an bai amo tsóxunbi ⁴⁷—Nazaretnu 'icë Jesús ca aia —quiáxa quicania cuati cuénishquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁸Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima ax 'icësamaira oi ñunshínrui munuma cuénishtëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁹Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënu unun ca cat —quixun cacëxa. Cacëxun ca unicaman bëxuñu uni cacëxa:

—Masá nuituáxma ca 'it. Mí ca cuënia, niruquiani ca anu cuantan.

⁵⁰Cacëxëshi niruquin anúan mapúcé chupa pëxun nibiani ca Jesúsnu cuancëxa. ⁵¹Usaria aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mi uisoti caina cuëenin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi 'ë bëpëxcuti cana cuëenin.

⁵²Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina cuanti 'ain. 'Ën mi bëpëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpëxcüan.

Usaquian cacëxëshi bëpëxcuquin ca isacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuëenquiani ca Jesús bë cuancëxa.

II. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA NUIXUANAN ÑU 'A (11-13)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

11 ¹Jerusalénu cuani Betfagé 'imainun Betania ëma rabé a 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin Jesusan cacëxa: ²—Aminu bësucë ëma anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaxun camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërecacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin: ¿Uisoti caramina tubuin? —cacëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibun ca ënë a buánxunun quixun nu caxa. Bërfíbi ca bëmitëcënti 'icën.

⁴Usaquin caxuan xucëx cuanxun ca burro, bai amo xubu xëcuë tanáin, təcërecacë mëracëxa. ⁵Mëraquian tubuia isquin ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—¿Añu caina 'ain? ¿Uisati caramina burro tubuin?

⁶Cacëxun ca usaquin canun quixuan Jesusan cacësabi oquin cacëxa. Cacëxun ca —ca buántan —cacëxa. ⁷Cacëxun buántancëxuan chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jesús Jerusalénu cuancëxa. ⁸Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unin

anun Jesús cuanti bainu, anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unin naë rësúnua i pëchi chuúshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa. ⁹Usobiani ca sharáquiáni unicama cuancëxa. Raírinëxa rëcuénmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuani a rabi cuëni quicancëxa:

—Ènë unix ca upíra 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ènëx bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Nun a rabinun ca 'acan. ¹⁰Nucën rara Davitan rëbúnqui, ami sinania Nucën Papa Diosan ainan nu 'imiti, a ca ènëx 'icën. Nucën Papa Dios naínu 'icë, aribi cuëenquin rabinun ca 'acan.

¹¹Usaía unicamax sharáquiainun cuanx ca Jesús Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, camabi ñu istancëx bari cuabúcëbë Betania èmanu 'i cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa.

Jesusan higuera cacë i bimiñuma 'inun ca
(Mt. 21.18-19)

¹²Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa.

¹³Pananquiani cuani ca 'uraxun higuera nicë isbiani, bimiñu cara quixun isi cuancëxa. Cuanquin isquinbi ca tuáñuma ñancáishi 'aísha aín pëchishi ocëxa, higuerañen, tuatisama pan 'ain.

¹⁴Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëniman. Achúshira unínbi ca min tuá cutëcënima.

Quixuan caia ca aín 'unánmicë unicaman cuacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵Usaquiáni cuanx Jerusalénu bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu

atsínxun ca Jesusan anuxun an ñu marucë unicama chiquíanan an curríqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamaxa anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹⁶Usonan ca úfxbia ñu buani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquianxma 'inun quixun atu cacëxa. ¹⁷Usaquin 'aquin ca unicama 'unánmiquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëneo ca quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi uni 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëneo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ènuxun ñu maruin.

¹⁸Usaía quicëbë camabi unían aín bana cuati rabanen racuëti ca judíos sacerdotenën cushicamabë an Moisés-nën cuëneo bana 'unáncë unicamax Jesús 'acatsi quiax 'esénancëxa.

¹⁹Usa 'ain ca ñantabucëbë Jesúsübë aín 'unánmicë unicama Jerusalénuax cuancëxa.

Higuera chushi xanan
(Mt. 21.20-22)

²⁰Uxnëti pëcaracëbë Jerusalénu cuantëcënquin ca higuera an isóncësama 'icë aín tapúnmiaxbia chushicë isacëxa. ²¹Usa isquin ca Pedronën a higuera caia conxun Jesús cacëxa:

—Ca is. Minmi ñu concë higuera ca xanáxa.

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ax cushiira 'ixun ca Nucën Papa Diosan ax quicësabi oquin 'aia quixun sinani ca ami catamët. ²³Asérabí cana mitsu cain, unían —sapi ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —asérabí ca Nucën Papa Diosan 'ati 'icë —quixun sinánquin, ènë matá —ënuax ca parúmpapanu racati cuantan —quixun

cacëx ca usai 'iti 'icën. ²⁴Usa 'ain cana mitsu cain, —asërabi ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácësabi oquin mitsu 'axunti 'icën. ²⁵Unibè 'aisama 'aish Nucën Papa Dios naínu 'icë abè banaquin camina axa mimi 'uchacë uni cupiti sinánquinma a pain manuti 'ain, usaribi oquian Nucën Papa Diosan min 'ucha tërénquin manunun. ²⁶Usa 'aínbi ca mitsúxmi uni itsimi nishcë a manutisama tania Nucën Papa Dios naínu 'icë, an mitsun ñu 'atíma 'acë a tërénxunquin manutima 'icën.

Jesusan cushi ñuicë bana

(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷Jerusalénu cuantécëanx ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu Jesús cuantécëancëxa. Cuanx atsíntancëxa anu 'icë isquin ca judíos sacerdotenën cushicama, 'imainun an Moisésnën cuëñë bana 'unáncë unicama, 'imainun ampan caniacëcë unicama anu cuanxun ²⁸ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina an ñu marucë unicama chiquón? ¿Uin cara usoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ësaquin 'ai quixun. ³⁰¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx? Ca 'ë ñuixun.

³¹Usaquian Jesusan cacëxbi ca uisaquin caranuna cati 'ai quixun sinani ñucacanancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —¿usa 'ain caramina uisa

cupí aín bana cuama 'ai? —quixun nu cati 'icën. ³²¿Caranuna —unían 'imicëxun ca Juanën unicama nashimiacëxa —quixun cati 'ain? Usaquin cati 'aínbi ca camabi unin aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca asërabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

Usaquin sinani ca a 'apucamax 'apuma unicamami racuëacëxa. ³³Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin banan carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Bana itsi ñuicësoquin Jesusan an naë

bérúancë unicama ñuia

(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12 ¹Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ëñë banaribi 'apucama ñuixuancëxa:

—Ësa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëntancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëaxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxun quixun ami ëbiani ca 'ura 'icë menu 'i cuanxa. ²Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëëmicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman mëëtancëxun ñuñuma cuantécëntanun xuaxa. ⁴Usaquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëëmicë uni itsi xutécëanxa. Xucëx cuanxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman macuëxquin bëtsi bëtsi oquin 'atimatí banaquin

ñu caxa. ⁵Usocëbëtan amiribishi xucëbi ca bëtsiribi 'axa. A 'acan ca bëtsi xutancë xutancëxun raíriribi xuaxa. Xutiabi ca raíri 'atimonan raíriribi 'acanxa.

⁶Usoquin aín unicama xuquinbi ca aira nuibacë aín bëchicë a xucëma 'icën. Xuxunmabi ca —'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ⁷Usoquin sinánquin xucëx cuanxa bëbacëbë ca an naë bëriancë unicama canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ⁸Canantancëxun 'atancëxun ca naë 'uri racáncanxa.

⁹Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun a unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. Aín naënu cuanxun a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bërüanxunun quixun cati 'icën.

¹⁰¿Nucën Papa Diosan bana cuënéo ësai quicë, a caramina mitsun iscëma 'ain?,

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bëri amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

¹¹Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiáxa. An usoquin mënío-cëx ca nun nu iscëx upíra 'icën.

¿Usoquian cuënéo bana a caramina mitsun iscëma 'ain?

¹²An naë bërüancë unicama ñuicëbë ca judíos 'apucama atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin Jesús ëbiani riquiancëxa.

Unían 'apu curíqui 'inan
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³Usaquiani cuanxun ca atun cushicaman uisai cara Jesús quiáxa quixuan atu

cacëx ami manáncatsi quixun, an Jesús cëmëxun ñucánun fariseo uni raíri 'imainun Herodesnën uni raíriribi xuacëxa. ¹⁴Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca aséabi 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma aséabi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Dios aséabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Caranuna curíqui 'inánti 'ain? ¿Caranuna 'inántima 'ain?

¹⁵Cacëxun ca Jesusan —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain. Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun.

¹⁶Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmañan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënéocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

¹⁷Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

Usaquian cacëxun cuati ca bëtsi unin banasama ca ënën bana 'icë quiax sináncasmai ratúcancëxa.

Uni baísquiti ñui quicë bana*(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)*

¹⁸Usa 'ain ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ¹⁹—Nun 'unánun ca Moisésñen ésaí quicë bana cuëñocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacë bëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁰Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshi ca məcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²¹Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsixribishi bamacëxa. ²²Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²³Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicama baísquiti nètën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ²⁵Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicë ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ²⁶Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania cana mitsu cain, ca usama 'icën. ¿Caramina Moisésñean imaxu nëëmëtia isa ñui quicë bana iscëma 'ain? Imaxu rëquirucënuax banaquin ca Nucën Papa

Dios Moisés ésaquin cacëxa: “Éx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios, a 'ain”. ²⁷A bana cuëñeo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios, ax ca bama 'aisha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën.

A pain Nucën Papa Diosan bana axa quicësabi oiira 'iti*(Mt. 22.34-40)*

²⁸Usaquian Jesusan suduceo unicama caia ca an Moisésñen cuëñeo bana 'unáncë uni achúshinën uquin cuacëxa. Cuacëxuan saduceo unicaman ñucacë bana a upí oquin ñuia cuaxun ca an Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuëñeo quicësa ofíra caranuna 'iti 'ain?

²⁹Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Axa quicësabiira oi 'iti bana ax ca ésaí quia: “Israel unicama, ca cuat. Nucën 'Ibu Dios ax ca achúshi 'icën. ³⁰Mín 'Ibu Diosmi camina aséribi cuëñi cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëñcësabi oíshi 'iti 'ain”. Ax ca a pain Nucën Papa Diosan bana ax quicësabi ofíra 'iti a 'icën. ³¹Éñéxribi ca a banasaribi 'icën: “Mixmi bëruancacësaribi oquin camina mín aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. 'Aíma ca axa quicësabi ofá uni 'iti ëñë bana rabésaribi bana 'icën. ³²Usaquian cacëxun ca an Moisésñen cuëñeo bana 'unáncë unin cacëxa: —Usa ca. Mixmi quicë bana ax ca aséribi 'icën, Nucën Papa Dios, ax ca achúshishi 'icën. Bëtsi Dios ca 'aíma 'icën. ³³Cëmëima aséribi cuëñi, ax cuëñcësabi oi 'i ami sinánan unin axa bëruancacësaribi oquin aín aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquincëbë ca Nucën Papa Dios cuëñia, judfos unían aín 'ucha cupí 'aracacë ñuina rëxun xarocëbëa 'icësamaira oi.

³⁴Usaquian a bana ñuiquin cacëxun ca Jesusan a uni cacëxa:

—Nucën Papa Diosan uni 'iisa camina 'ain.

Usaquian a uni caia cuaxun ca ui unínbi ñucátëcëanma 'icën.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

³⁵Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni ca Jesús quiacëxa:

—¿Uisa 'aish cara an Moisésnëan cuënëo bana 'unáncë unicamax quia, Cristo ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ³⁶Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanbi ca David ësaquin quimiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, “axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain”.

³⁷Usai qui ca David ax —Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Ësaia quía 'ain cara Cristo usax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic? Usaía quia ca 'aisamaira 'ixun unin cuëenquin cuacëxa.

Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama ñuia
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Cuatia ca bana ñuixunquin Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcë pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëënia.

³⁹Usai 'ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timéti, anua aín cushicamax tsóti a anu tsotishi cuëënia, 'ianan ca pi timéxun anu aín

cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁰Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoti 'icën.

Xanu casunamëcëñëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan ñui quicë bana
(Lc. 21.1-4)

⁴¹Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëx ca Jesús anu curíqui nanti ñu 'urama ami bësui tsóbuacëxa. Tsóxun ca anu nanti ñu anua unicaman curíqui nania isacëxa. Iscëxun ca 'aisamaira curíquiñu unicama an 'itsa curíqui nancëxa.

⁴²Nancëbë uquin ca xanu casunamëcë ñuñuma, anribi manë curíqui rabératsu nancëxa, axa cupímara 'icëbi. ^{43,44}Nancë bëtan cuëncëxa aia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'ainbi ca xanu casunamëcë ënën aséribi cuëenquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun aín curíquica-maishi 'aruaxa. Usa 'ain cana aséribi mitsu cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu upíra upí ñui quicë bana
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Ca is, ënë xubux ca maxax 'acë 'aish upíra upí 'icën.

²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ēnë xubu camina maxax 'acë 'aish chaira isin. Usa 'aínbí ca ěnë xubucama aín maxáxcamaribi rurupacë 'iti 'icën.

**Mecama cěńúti nětë 'iisama pain 'ain
bětsi bětsi űu 'iti bana**

(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Usaquin cacëx abë cuanquin ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'uria 'icë matá, Olivos, anu tsóbutia Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, acaman, unia 'aíma 'ain, atúxěshi abë 'ixun Jesús cacëxa: ⁴—¿Úínsaran cara mixmí quicėsabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ěnëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nětë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa űu 'ia isti 'ain? A camina nu űuixunti 'ain.

^{5,6}Usaquian aín 'unánmicë unicaman űucácëxun ca Jesusan anun ax utęcěnti nětë űuixunquin ěsaquin cacëxa:

—Itsa unin ca, 'ěx cana Cristo 'ai, quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanana camina běrúancati 'ain. ⁷Mitsun camina uni itsían —bětsi menu 'icë unicamax ca bětsibë 'acánania quixun űuia cuanuxun 'ain. Cuanan camina —raíri unicamax-ribi ca raíribë 'acánania —quixun űuia cuatíbi racuétima 'ain. Usaía 'icěběbi ca ěnë mecama cěńúcěma pain 'iti 'icën.

⁸Bětsi menu 'icë unicamax ca bětsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bětsi menu 'icë 'apun suntárucama bětsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bětsi bětsi mecama ca shaíquinu-xun 'aia. Bětsi bětsi nětěnu 'icë unicamax ca a piti űuńuma 'inuxun 'aia. Usoquin pain tēmēratancëxunbi ca 'ěx utęcěncěbětainra, unin an 'acėsamaira oquin tēmēranuxun 'aia.

⁹Ēmí sináncěma uni raíríněn ca 'apucamanu ami manánuxun mitsu

buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu manë xon rishquiti 'icën. Mitsúnmi 'ěn bana uni űuixuncë cupí ca unín mitsumi nishqiu judífosma unicaman 'apun mitsu buánti 'icën, ami mitsu űui manánuxun. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unanx camina usaía 'icěbë ratútima 'ain. Usocëxunbi camina a 'apucama 'ě űuiquin bana űuixunti 'ain. ¹⁰Usaía 'icěma pan 'ain ca camabi menuxun uisai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiáxa quicě bana unin űuixunti 'icën. ¹¹A unicaman mitsu 'apun buáncëxun camina racuéquín —uisai carana quiti 'ai —quixun sinántima 'ain. Mitsúxmi banacěbětanshia Nucën Papa Diosan mitsu sinánmicë banan camina cati 'ain. Nucën Papa Diosan Běru űunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain. ¹²Ēmí sináncěma unin ca axa 'ěmí sinania oquin aín xucěnbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín běchicěbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín běchicěněn ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ¹³Mitsúxmi 'ěmí cataměcë cupí ca unicamax 'ěmí sináncěma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. Usa űu 'icěbětánbia 'ěmí sinánquin ěncěma unicamax ca 'ěn Papa Diosan nětěnu 'ěbë 'iti 'icën.

¹⁴Usaquin caxun ca Jesusan ěsaquin-ribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicě bana unicama űuixuncë uni, Danielnéan a űuiquin cuěněo uni ax ca 'atimaira 'icěa unín timacě 'aishbi aín suntárucamabë uti 'icën. Aí ca ax anua ax 'itima anu 'iti 'icën. An ěnë bana iscě uni an ca uisai quicě cara quixun 'unánti 'icën. Usai 'icěbë ca unicama ami racuěti Judea menu 'icë ěmacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icën. ¹⁵Aín xubu ěman

'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsintécënimashiti cuanti 'icën. ¹⁶Imainun ca aín naëñuxuan ñu mëcëcë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi, aín xubunu cuaníma aín naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁷Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia. ¹⁸Usaími mitañu 'itin rabanan camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ¹⁹Usai 'i ca unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacë 'aian uínsaranbi 'iásamairai tëmëratí 'icën, amiribishi usai tëmëratë cëntimoi. ²⁰Anúan paë tanquin tëmëratí nëtéxa cëñúcëbëma ca usabi 'i camabi uni bamati 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan, ainan 'inun an caíscë unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paë tanquin tëmëratí nëtëcama sënénmiti 'icën.

²¹Anúan usoquin unicaman tëmëratí nëtë ucëbëtan unin mitsu —ca is, ënu ca Cristo 'icë —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icë —quixun cacëxunbi camina —asérami ca —quixun sinántima 'ain. ²²Anúan usoquin unicaman tëmëratí nëtë ucëbëtan ca unin ax asérami ama 'ixunbi —'ëx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírnën cëmëquin —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Canan ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acëma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucën Papa Diosan unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²³Usai 'icëma pan 'aínbi 'ën mitsu cacë 'aish camina a ñucama usai 'icëbëbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bërúancati 'ain.

Anúan Jesús utëcënti nëtë ñuicë bana
(Mt. 24.29-35; 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴Catancëxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Usaía tëmërai anun uni bënëti nëtëcama 'icëbë ca bari béánquinoxun 'aia, 'uxénribi ca pëcanuxunma 'aia. ²⁵Isparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamë 'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinoxun 'aia. ²⁶Usaía 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ën nëtë cuin mëuxun 'ën cushin pëcabëtsinia unicaman isnuxun 'aia. ²⁷'Ëx uquin cana 'ën ángelcama xuquin 'ënan 'inun 'ën caíscë unicama camabi menua, naínuaribi 'ëbëa 'inun timéminuxun 'ain.

²⁸Ënë ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsincëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutécënia. Usaría 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ²⁹Usaribitia 'ën mitsu ñuixuncë ñucamax 'icëbëtan camina 'unánti 'ain, anun 'ëx utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ³⁰Asérami cana mitsu cain, ënë nëtënu bucucë unicamax bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³¹Naí, me acamax ca cëñúti 'icën, 'aínbi ca 'ën banaxa nëtétimoi usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asérami 'iti 'icën.

³²Añu nëtéinra carana 'ëx utëcënti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icë quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icë ángelcamanbi ca 'unanima, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'ënríbi 'unaniman. Nucën Papa Diosan cuni ca 'unania. ³³Mitsu uínsaran carana uti 'ai quixun 'unáncëma 'aish camina camabi nëtën 'ën uni 'aish 'ëmi sinánquin 'ëx uti caínti 'ain. ³⁴Ca ësa 'icën. Uní achúshinën ca aín xubunuax amanu cuanuxun an ñu mëëxuncë unicama cuënxun, —utëcëntamainun camina upí oquin ñu 'ati 'ai —quixun canan an xëcuë bërúancë uniribi aín xubu bërúainra onun quixun caia. Usaquin cabiani ca 'ura cuania. ³⁵A unicaman ca uínsaran cara

an atu ñu mēemicē uni uti 'icē quixun 'unanima. Usaribiquin camina mitsun 'ēx uti 'unaniman. Carana bēbaquíšcē bē uti 'ain, carana imé naēx uti 'ain, carana 'atapa bēnē banacēbē uti 'ain, carana pēcaracēbēa bari urucēbē uti 'ai quixun camina 'unaniman. Usa 'ain camina camabi nētēn 'ēmi sinánquin 'ēx uti caínti 'ain, ³⁶uquin atuna 'ēmi manucē mitsu mērain, usa 'ain. ³⁷Ēsaquin 'ēn mitsu cacēsaribi oquin cana axa 'ēmi catamēcē unicamaribi cain, camina 'ēmi sinánquin 'ēx uti caínti 'ai quixun.

III. BAMAXBI JESUCRISTO BAISSQUIA BANA (14-16)

Judíos unicama Jesúsmi 'ēsēnan
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 ¹Anun carnero 'ati 'ianan anun chamiti ñucēñunma 'acē pán piti nētē 'itia rabē nētē 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicamabētan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicaman, uisaxun caranuna 'anuxun Jesús, unicaman 'unánunmaishi, biti 'ai quiax canancēxa. ²Cananíbi ca quiacēxa:

—Unicamama anun rabanan nēēti tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētēn bitima 'ain.

Betaníanuxuan xanun Jesúsmi ro tutuca bana
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³Betania ñacánuax ca Jesús an aín nami chēquimicē 'insínñu 'aishbia pēxcúcē, Simón, aín xubunua 'icē mesanu tsócēxa. Anu 'aisha mesanu tsotan ca xanu achúshinēn anu sanuira sanu 'inínti ro, nardo cacē, 'arucē ñu a bēacēxa. A rox ca mēscucēma 'aish cupíra cupí 'iacēxa. Usa 'ainbi ca anua

'arucē ñu a ruuquin anun Jesusan maxcá chabócēxa. ⁴Usoia isi ca anu 'icē unicama raírinēx a xanumi nishi canancēxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cēñuax?

⁵Anun ñuñuma uni 'aquinti trescientos curíqui cupí maruti ca ēnē ro 'iaxa.

⁶Usai canania cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—Ami nishquin ēnē xanu ñuixunma ca 'at. Ēsoquian 'ē 'acē ēnēx ca asábiira 'icēn. ⁷Camabi nētēn camina ñuñuma uni isin. Isquin camina 'aquinsa tanquin 'aquinquin ñu 'inánti 'ain. Usa 'ainbi camina mitsun xēnibuquin 'ē istima 'ain.

⁸An 'ē usaquin 'aisa tanquin ca 'ē 'axa. Bamacē mañnuxun usoquin unín 'ati tanquin ca ēnē xanun 'ē ron 'axa.

⁹Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ēn unibunēn 'ēn bana, anúan uni Nucēn Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ēnē xanúan ēsoquin 'ē 'acē ēnēribi ñuixunti 'icēn, camabi unían 'unánun.

Judasnēan Jesús uni 'inan
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicē uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenēn cushicama 'icē anu cuanxun —Jesúsmi binun cana mitsu a ismiquin buánti 'ai —quixun atu cacēxa. ¹¹Cacēxun cuati cuēnquin ca —curíqui cananuna mi 'inánti 'ai —quixun cacancēxa. Usaía quicēbētan ca Judasnēn —¿uisaxun carana ēnē unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncēxa.

Jesusan aín 'unánmicē unicamabētan ashiquin pia
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

¹²Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán anun piti nētē ucēbēa, anun carnero 'ati

Pascua nētē 'ain, ca aín 'unánmicē unicaman Jesús cacēxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nētēn a piti ñu mi mēñoxuni cuanti caramina cuēñin?

¹³Usaquian cacēxun xuquin ca aín 'unánmicē uni rabé cacēxa:

—Ēma 'uri anu ca cuantan. Cuanquin mēraqin camina achúshi unían ñutēn 'umpax buania a nuibianti 'ain.

¹⁴Nuibiani anua ax atsíncē xubunu atsínquin camina aín 'ibu ēsaquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni an ca ēsaquin mi canun nu caxa, ¿Uinuxun cara 'ēbētan 'ēn 'unánmicē unicaman Pascua nētēn piti ñu piti 'ic? ¹⁵Usaquinmi cacēxun ca an mitsu anuxunu piti, xubu namé cha, cata itsi manámi 'icē, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mēñocē, a mitsu ismiti 'icēn. Ismicēxun camina anuxun piti mēñoti 'ain.

¹⁶Usoquian cacēx cuanx Jerusalénu bēbaquin ca aín 'unánmicē uni rabētan Jesusan cacēsabi oquin a ñucama mēracēxa. Mēraxun ca anuxun a nētēn piti ñucama mēñocēxa.

¹⁷Usaquian 'an ca Jesús bē bēbaquish-cēbē aín 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun rabé acamax anu bēbacēxa.

¹⁸Bēbatancēxun mesanuxun piia ca Jesusan atu cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mitsu cain, an 'ēbētan picē micama achúshinēn camina axa 'ēmi nishcē unicama 'ē 'inánxun 'ain.

¹⁹Ēsaquian cacēxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicē unicama achúshi achúshinēn Jesús ñucacēxa:

—¿Ēn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿Ē cat?

²⁰Quia ca Jesusan cacēxa:

—Micama achúshi an 'ēbētan manē xampami chabóxun pán picē an ca uni 'ē 'inánti 'icēn. ²¹Asérabi Nucēn Papa Diosan bana cuēñeosabi oi cana uni

'inux anuax uá, 'ēx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ē 'inancē uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icē usoquian Nucēn Papa Diosan 'acē 'iti 'icēn. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacēxa.

²²Usaquian cacēxun pímainun ca Jesusan pán biquin, Nucēn Papa Dios —asábi ca —catancēxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacēxa:

—Ēnē ca bit. Mitsúnmi piti pán ēnēx ca 'ē 'icēn.

²³Cacēxuan a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucé xampa biquin, Nucēn Papa Dios pain —asábi ca —catancēxun atu 'inancēxa. 'Inancēxun ca camaxunbi 'acēxa. ²⁴Aia ca cacēxa:

—Ēn imi 'apati 'ēx bamacē cupí ca 'aisamaira uni aín 'uchacama tēréncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icēn. Ēnēx ca a 'apati 'ēx bamati a 'icēn. ²⁵Asérabi cana mitsu cain, ēnuxun cana uvas baca 'atēcēniman. Nucēn Papa Dios anua ax aín unicaman 'Apu 'icē, anuxun cuní cana 'atēcēnti 'ain.

Pedronēn uni paran

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶Nucēn Papa Dios rabi cantatancēx ca Jesús bē aín 'unánmicē unicama Olivos cacē matánu cuancēxa. ²⁷Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Unin 'ē bicēbē camina mitsux racuēti abati tsuáquiti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo ēsai quicēsabi oi: “An carnero bērúancē uni 'ēn 'acēbē ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icēn”.

²⁸Usai 'itancēxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ēx pain baísquiquiani Galileanu cuanti 'ain.

²⁹Usafa quia ca Pedronēn cacēxa:

—Raírínēxa mi ēbiani abácēbēbi cana 'ēxēshi mi ēbiani abátima 'ain.

³⁰Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ëné ñantan rabëti 'atapa banatisama pan 'ain min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³¹Cacëxun ca Pedronën ñunshínquin Jesús cacëxa:

—Ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ësaquian caia ca usaquinribi camaxunbi cacëxa.

**Getsemaní naënuaxa Jesús
aín Papabë bana**

(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³²Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mënïocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ëx Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë caín.

³³Usaquin cabiani Pedro, Jacobo, Juan, acama buani cuanibi ca —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani bënëti masá nuituacëxa. ³⁴Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiqit. 'Aíshbi camina 'uxtima 'ain.

³⁵Cabiani 'urira cuani menu rantin puruni tsóbuquin ca, ax cuëncëbë ca uisaíbi 'itima 'icë quixun 'unani, abë banaquin aín Papa cacëxa: ³⁶—Papan, min 'aisama ñu ca 'aíma 'icën. 'Ën usoquin paë tanun 'ë 'imixunma ca 'at. Usa 'ainbí cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oishi cana 'iti 'ain.

³⁷Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ¿caina 'uxan? ¿Tënëima caramina bënëtishi 'uxan? ³⁸Mitsux 'ëx cuëncësa oi 'iisa tanibi camina asérabi

usai 'iman. Usa 'ain camina 'uxti tëai, 'uchati rabanan Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

³⁹Usaquin cabiani cuantëcëanx ca Jesús amiribishi usaquinribishi cai aín Papabë banatëcëancëxa. ⁴⁰Banatancëx utëcënquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan ténántëcëncëx 'uxcë mërátëcëancëxa. Mëraquian bësúncë xunbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun sinánma 'icën. ⁴¹Usa 'ain amiribishi cuantëcëntancëx utëcënquin ca cacëxa:

—Bëri camina tantianan 'uxti 'ain. Asá ca. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa. ⁴²Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë uni 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni manë xëtocë bëanan imaxu tëacë bëi uacëxa. Axa ucëcana ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁴Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë cuancë unicama cacëxa:

—'Ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin a bixun camina bërúinra oxun buánti 'ain.

⁴⁵Usaquian unicama cacësabi oquin ca anua 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën, —¿ënu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁴⁶Usa oia ca axa ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁴⁷Bicëbëtan ca anua 'icë unicama achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëëmïcë uni mëëquin aín pabí amocúa pabíscacëxa.

⁴⁸Usocëbëtan ca Jesusan axa anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtoçë 'imainun imaxu tëacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësa oquin 'ë binux ucan? ⁴⁹Camabi nëtën 'ën mitsu nëbëtsinixun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabí oquin 'ë ësoquin 'acanın.

⁵⁰Usoquían Jesús bicëbë ca aín 'unánmicë unicamax a ëbiani abácëxa.

Bëná uni abáa

^{51,52}Raíria abámainun ca bënëa uni achúshinëinshi sábananën racúxun nuibiancëxa. Nuibiania aribi bicancëxbi ca sávana ëbiani ñancáishi abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71;

Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³Usoquin bitancëxun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apunu Jesús buáncancëxa. Anu ca sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama timécë 'iacëxa.

⁵⁴Jesúsa buántamainun 'uránxun nuibiantancëx ca Pedro a xubu rapasu me mëníocënu bërúax suntárucamabë tsi bimicënu sënamëti anu tsoócëxa.

^{55,56}Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë camabi judíos unbunën 'apucama anu timéxun, uix caraisa atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa. Cuaisa tancëbëa 'ítsa uni cëmëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atíma bana anúan Jesús 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi uníxa cëmëi quicëxbi ca bana mëscú 'iacëxa. ⁵⁷Usa 'ain ca uni raírinëx nirui cëmëi ami manani ëesai quiacëxa:

⁵⁸—Nun cananuna ëesai quia ënë uni cuan: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu unin 'a, ënë rurupatancëxun

rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi bëtsi 'atëcënti 'ain, unin 'acëma 'inun.

⁵⁹Usaía quicëbëa raíri raírinëx bëtsi bana ñui quicëxbi ca mëscúcë 'iacëxa.

⁶⁰Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Usaía mi ñui quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ëesai mi ñui quicanin?

⁶¹Quixuan cacëxbi ca Jesús uisaíbi banama 'icën. Quiama oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—¿Mix caramina Cristo, Nucën Papa Dios anu nun rabiçë, aín Bëchicë a 'ain?

⁶²Cacëxun ca Jesúsán cacëxa:

—'Ëx cana a 'ain. Mitsux camina uni 'inix anuax uá, 'ë, Nucën Papa Dios cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucúax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶³Usai quia cuati xuamaírai nishquin aín chupabi tucaquin ca sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Bëtsi unían cacëxunmabi cananuna nunbi 'atímati banaia cuan. ⁶⁴Mitsúnribi camina Nucën Papa Dios ñuia 'atímati banaia cuacan. ¿Uisa caramina sináncanin?

Quixuan cacëx ca camáxbi —ca bamati 'icë —quiacëxa. ⁶⁵Usai qui ami tushuquiquin ca raírinën bëmápuxun mëëquin cacëxa:

—Uin cara mi mëëia, ca 'ë cat.

Usaquían 'aia ca policífacamanribi Jesús bëtashcacëxa.

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ai

—quixuan Pedronën ca

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62;

Jn. 18.15-18, 25-29)

⁶⁶Usaquían Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mëníocënu 'iacëxa. Anua

'ain ca an sacerdotenën cushicaman 'apu ñu mëëxuncë xanu uacëxa. ⁶⁷Uquinbi tsimia sënamëtia isquin ca Pedro cacëxa:

—Mixribi camina Jesús, Nazaretnu 'icë, abë 'ion.

⁶⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ain.

Mixmi a ñui quicë uni a cana 'ën 'unaniman.

Usaquin cabiania anun atsíncë xëcuënu

'icë ëman cuancëbëbi ca 'atapa banacëxa.

⁶⁹Usa 'ain ca amiribishi Pedro istëcënquin a xanun anua 'icë unicama cacëxa:

—'Ënë unix ca axa abë nicë unicama achúshi a 'icën.

⁷⁰Cacëxun ca Pedronën amiribishi catëcëancëxa:

—'Ën cana a uni 'unaniman. Usaquian

cacëa panácëma 'ainshi ca anu 'icë

unicaman Pedro catëcëancëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë uni 'ain.

Usa 'aish camina anu 'icë unicama banacësa 'ain. Aséribi camina mix acama achúshi 'ain.

⁷¹Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—'Ëx cëmëia ca Nucën Papa Diosan 'ë 'atimoti 'icën. An cuamainun cana aséribi mitsu cain, mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁷²Usaía quicëbëshi ca 'atapa amiribishi banatëcëancëxa. Banacëbëtan ca Pedronën

Jesusan ësaquin cacë a sináncëxa: Rabé

'atapa banatisama pan 'ain camina min

isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé

'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Usaquin Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro masá nuítuirai bëunan mëscúacëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15 ¹Pëcaracuatsíncëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisés-nën cuëñëo bana 'unáncë unicama

'imainun judíos cushicaman 'apucamari-
ribi timëacëxa. Timéxun nëaxun ca
Jesús Pilatonu buáncëxa. ²Buáncë ca
Pilátónën Jesús ñucácëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman
'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana 'ëx a 'ain, mixmi
quicë, usa.

³Quicëbë ca sacerdotenën cushicamax

'itsa ñu ñuiquin Pilato cai Jesúsmi

manáncëxa. ⁴Usaquian cacancëxun ca
Pilátónën Jesús catëcëancëxa:

—Ca is. 'Aisamairai ca uni mimi
manania. ¿Usaía quicëbëbi caina uisaíbi
quiman?

⁵Cacëxbia Jesús banacëbëma ca Pilato

—¿uisa uni cara ëñëx 'ic? —quixun

sinani ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë

quixuan unicama quia

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán

piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca

Pilatonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni

chiquínuan judíos unibunën ñucácë, a

sipuanua chiquínti sináncëxa. ⁷Usa 'ain

ca anua 'icë sipuacë unicama raíri ami

nishi tsuáquiruquian an uni 'acë 'iacëxa.

An uni 'acë a unicama achúshi ca

Barrabás 'iacëxa. ⁸Barrabás sipunu 'ain,

uquin ca unicaman Pilato cacëxa:

—Minmi camabi barin nu 'axuncësabi
oquin ca 'at.

^{9,10}Nutsi ami nishquin ca judíos

sacerdotenën cushicaman Jesús 'ënu

bëaxa quixun 'unánquin Jesús chiquín-

tisa tanquin ca Pilátónën cacëxa:

—¿'Ën judíos unicaman 'apu, Jesús,

ënë chiquínti caramina cuëñcanin?

¹¹Usaquian cacëxunbi ca judíos

sacerdotenën cushicaman, anu

timëcamë'ëocë unicama tsuáquirumi-

quin cacëxa:

—Ama, Barrabása chiquínun cananuna cati 'ain.

¹²Usa 'ain ca Pilatonën atu cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan judíos unicaman 'apu isa quixunmi cacáncë, ënë 'ën uisoti caramina cuëencanin?

¹³Quixun cacëxunbi ca cuënishi munuma banaquin atun cacëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁴Cuëncëni quia cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënën 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁵Quicëbëtan ca Pilátónën unicamabë upí 'iisa tanquin Barrabás chiquíanan rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun Jesús atu 'ináncëxa.

¹⁶Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu cha mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timëacëxa.

¹⁷Anuxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin chupa minanën pucucësa Jesús pañumiacëxa. Pañumianan ca mañuti otancëxun muxa mañumiacëxa. ¹⁸Usoatancëxun 'usani ca munuma sharati quicancëxa:

—Chuámashi ca judíos unicaman 'apu 'it.

¹⁹Caquin ca Jesús tsatínribi matáxcacëxa. Matáxcaia raírinën tushucamainun ca raírinënríbi 'usani ami cuaiquin rantin puruni tsóbuquin rabcatsi quixun 'acëxa. ²⁰Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa minanën pucucësa a pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan

(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

²¹Buánquinbi ca Cirene nëtënu 'icë uní, Simón, Alejandro 'imainun Rufo aín

papa, aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárucaman anu Jesús matásti i curúsocëa 'iábianun quixun cacëxa. ²²Cacëxuan buáncëbëtan Jesús buanx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën. ²³Anuxun ca vino, mirracëñun mëscucë, a isa xëanun quixun Jesús 'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca 'ama 'icën. ²⁴Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárúnën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uín cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx suntárucama Jesusan chupa mëtíquiacëxa. ²⁵Manámiquirua bari urucëbëtan ca suntárucaman usoquin 'acëxa.

²⁶Uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuëñoxuan nancë bana ax ca ëesai quicë 'iacëxa: Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën. ²⁷Usoquin Jesús 'anan ca suntárucaman an ñu mëcamacë uni rabéribi i curúsocënu matástancëxun bëtsíxa aín mëqueu 'imainun bëtsix aín mëmiu 'inun nitsíancëxa. ²⁸Usai ca 'iacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuëñeo ëesai quicësabi oi: “Uni 'atimacamabë ca ax 'iixa”.

²⁹Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina, 'ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatançëxun rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax quian. ³⁰Usa 'aish ca min cushínbi iéti i curúsocënuax 'ibút.

³¹Usaribiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicama Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësari canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iéti bi ca iéti.

³²Usai canani ca quiacëxa:

—Cristo, Israel unicaman 'apu, ax bëri i curúsocënuax 'ibutia isquin cananuna ax ca asérabi a 'icë quixun 'unánti 'ain.

Usaribiquin ca aribia i curúsocënu matáscë uni rabé anribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

³³Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquix ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ³⁴Usai 'icëbë bari pëquitishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa:

—Eloi, Eloi, ðlama sabactani?

Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, çuisa cupí caramina 'ë èan? —qui quicë 'icën. ³⁵Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—An ca unun Elías cuënia, ca cuat.

³⁶Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë, a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. 'Amiquin ca raíri unicama cacëxa:

—Mëëxunma ca èn, Elías cara a 'apati aia isti.

³⁷Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishishi Jesús bamacëxa.

³⁸Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacëxa. ³⁹Usaía bamaia ca suntárunën cushin aín bëmánanu nixun isacëxa. Isi ca —asérabi ca ènëx Diosan bëchicë 'iixa —quiax quiacëxa.

⁴⁰Acama 'imainun ca xanu raíriribi 'uránxun isi niacëxa. Abë ca María Magdalena 'imainun María itsi, José 'imainun Jacobo itsi aín tita 'imainun Salomé caquin anëcë xanu axribi 'iacëxa. ⁴¹A xanucamax ca Galileanuxun

an Jesús ñu 'axuncë a 'iacëxa. 'Imainun ca axa Jesús bë Jerusalénu cuancë xanucamaxribi anu 'iacëxa.

Jesús bamacë mënio ñui quicë bana

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁴²Anun ñu mëëtima nëtë 'iisama pain 'ain ca anun ñu mënioti nëtë ñantabuacëxa. ⁴³Ñantabucëbë ca uacëxa

Arimatea èmanu 'icë uni, José. Ax ca judíos cushicaman 'apucama cushi achúshi 'ianan —upí uni ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtëa an caíncë 'iacëxa. Usa 'aish racuëtimaishi anua 'icënu atsínquin ca Pilato —Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin —quixun cacëxa.

⁴⁴Usaquian cacëxun ca Pilátónën —asérabi cara bamaxa —quixun ñucánuxun suntárunën cushi camiacëxa. Camicëx aia ca —Jesús cara bamaxa —quixun ñucácëxa. ⁴⁵Ñucácëxuan —ca bamaxa —quixun cacëxun ca Pilátónën José Jesús buántanun quixun cacëxa.

⁴⁶Usaquian cacëx cuanquin ca sávana upí marutancëxun Jesús i curúsocënu nanpáquin Josénën anun rabúancëxa. Rabúntancëxun matá me tëmúa naëcë anu mëniotancëxun ca taránbianxun maparanën quini xëpuacëxa.

⁴⁷Usoquian 'aia ca María Magdalena 'imainun bëtsi María, Josénën tita, anribi uinu cara mënioia quixun isacëxa.

Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16 ¹Anun ñu mëëtima nëtë ñantabucëbëtan ca María Magdalena 'imainun Salomé 'imainun María itsi, Jacobonën tita, acaman anúan Jesús iméishi 'aí cuanti, sanu ro maruacëxa. ²Maruonx ca pëcaracëbëa bari urucëma 'aínshishi anua Jesús

mēnioëxancēnu cuantēcēancēxa. ³Cuani ca ësai canancēxa:

—¿Uin cara anun quini xēpuçé mapara nu racanaxunti 'ic?

⁴Usai cananquiani cuanx niraçēquinbi ca anun quini xēpuëxancē mapara axa anua naënxancēnuma 'icē, racanacē isacēxa. ⁵Usa 'ain ca quininu atsínquinbi bēnā uni achúshia tari uxua pañuax mēqueu tsócē isi ratúcancēxa.

⁶Ratutiabi ca cacēxa:

—Ratúaxma ca 'it. Mitsun camina i curúsocēnu matásēxancē Jesús, Nazaretnu 'icē, a barin. Ca ënuma 'icēn, ca baísquiaxa. Anua unin racäënxancē ca is. ⁷Isbiani cuanxun camina Pedrocēñun aín 'unánmicē unicamaribi ësakin cati 'ain: Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina cuantancēxun anua a isti 'ain, an mitsu cacēsabi oquin. Usakin camina aín 'unánmicē unicama cati 'ain.

⁸Usaquian ángelnēn cacēxun, asérabi ca Jesús anuma 'icē quixun istancēx ratuti bērēru quinuax chiquiti ca abáquiani cuancēxa. Cuanquin ca racuéquin uibi uisakinbi cáma 'icēn.

María Magdalenanēan Jesús isa

(*Jn. 20.11-18*)

⁹Domingo nētē pēcaracēbē ca Jesús baísquitancēx María Magdalena anua mēcēn achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquían, ami pain chiquiracēacēxa. ¹⁰Usai 'ia isbiani ca masā nuituta bēunan mēscúcē axa Jesús bē nicē unicama a cai cuancēxa. ¹¹Cuanxuan —Jesús cana asábi isan —quixun cacēxun cuaquinbi ca a unicaman —usama ca —quixun sináncēxa.

Ami sináncē uni rabémia

Jesús chiquiracēa

(*Lc. 24.13-35*)

¹²Usai 'itancēxa ëmanuax bain cuancēbē ca Jesús a unicama rabémi,

bētsi unisa 'aish, chiquiracēacēxa.

¹³Usaía ami chiquiracēcēxun

isbianquian —Jesús cananuna isan

—quixun atúnribi cacēxunbi ca rafrinēn

—usama ca —quixun sináncēxa.

Jesusan aín 'unánmicē unicama

usaquian ñu 'anun ca

(*Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23*)

¹⁴Usai 'itancēx ca Jesús aín 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun achúshi ami atúxa mesanu bucubuan chiquiracēacēxa. Atumi chiquiracēquin ca Jesusan atu cacēxa:

—An 'ē baísquicē iscēcaman, asérabi 'ëx baísquicē isun cacēxunbi camina, asérabi ca baísquiaxa quixun 'ē sinánti-sama tan.

¹⁵Usakin caxun ca atu cacēxa:

—Camabi menu cuanquin camina, 'ëmi catamēti, aín 'ucha tērécē 'aish ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun camabi unían 'unánun, bana ñuixunti 'ain. ¹⁶Ñuixuncēxun cuatia 'ëmi catamētia nashimicē ax ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun iémicē 'iti 'icēn. Usa 'aínbi ca axa 'ëmi catamēisama tancē uni ax aín 'ucha cupí xēñibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbēma 'iti 'icēn. ¹⁷Axa 'ëmi catamēcē unicaman ca Nucēn Papa Diosan cushin uni itsin 'acēma ñu ësokin 'ati 'icēn: 'ënan 'ixun ca 'ën cushin uninua ñunshin 'atima chiquínti 'icēn. Chiquíanan ca bētsi banan banati 'icēn. ¹⁸Usai 'ianan aín mēcēnan bicēxunbi ca runun 'atima 'icēn. 'Imainun ca muca ñua xēacēxunbi uisabi otima 'icēn. 'Imainun ca aín mēcēnan ramēcēx uni ñucē pēxcúti 'icēn.

Jesús naínu cuan

(*Lc. 24.50-53*)

¹⁹Usakin aín 'unánmicē unicama catancēx ca Nucēn 'Ibu Jesus, aín mēqueu 'aish Nucēn Papa Diosbē cushi

'i, naínu cuancëxa. ²⁰Usai 'ian camabi menu cuanquin ca aín 'unánmicë unicaman —Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti aín 'ucha tērécë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun

bana ñuixuancëxa. Usaquin bana ñuixunia ca Nucën 'Ibu Jesucristonëmbi 'aquinquín, atúan ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan unin 'unánun, uni itsin 'acëma ñu 'amiacëxa. Ashi.

LUCASNĒAN 'A UPI BANA

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

1 ^{1,2}Teófilo 'ën cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncë unicaman ca atun iscësabi oquin Jesusan ñu 'acëcama 'imainun an unicama 'unánmi-cë ñucamaribi ñuiiixa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin mëníoquin a banacama cuëñëoxa. ^{3,4}Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncancëxun cuan. Minmi asérabi cara a bana 'icë quixun 'unánun cana 'ënribi upí oquin an a ñucama 'unáncë unicama ñucáquin, uisaira cara 'iixa quixun cuatancëxun, cuëñëoxunquin mi ñuixunin.

Angelnëan an uni nashimiti uni, Juan, axa bacénti ñuia

⁵Herodes Judea cacë menu 'apu 'ain ca Zacarías cacë uni judíos sacerdote achúshi 'iacëxa. An mëníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun, Abíasnën unicamabëtan Zacaríasnën Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'axuancëxa. Zacaríasnën xanu ax ca Aaronën rëbúnqui, Elisabet cacë, 'iacëxa. ⁶Zacarías 'imainun Elisabet a rabëtax ca Nucën Papa Diosan iscëx aín nuitu upí 'iacëxa. Upí 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan banacama cuaquin an cacësabi oquin upí oquin 'acëxa. Usa 'ain ca uinu 'icë uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma

'icën. ⁷Usa 'ain ca Elisabet tuáñuma xanu 'ianan a rabëtaxbi xëniira 'iacëxa.

⁸Usabi oquin 'acë 'ixun ca achúshi nëtën Abíasnën unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, ⁹uin cara anu Nucën Papa Diosan caiscë uníxëshi atsínti anu atsínquin tsëpasa ñu xaroti 'icë quixun 'unánuxun Nucën Papa Dios ñucátancë xun tancëxa, judíos sacerdotecaman 'acësabi oquin. Tancëxbi ca Zacarías 'iacëxa. ¹⁰Usa 'ain ca Zacaríasnën tsëpasa ñu xaromainun judíos unicaman ëmánxun Nucën Papa Dios abë banaquin rabiácëxa. ¹¹Tsëpasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnën anuxun tsëpasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcama achúshi ami chiquiracëtia mërácëxa. ¹²Mërai sináncasmai ca ratuti racuëiracëxa. ¹³Usai ami racuëtiabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it, Zacarías. Nucën Papa Diosan ca minmi a cacë banacama cuaxa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icën. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. ¹⁴A tuá aín tita bacéncëx canicëbë camina 'itsaira cuëënti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuëënti 'icën, a uni cupí. ¹⁵Ax ca Nucën Papa Diosan iscëx uni itsisama 'iti 'icën. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacë xëatima 'icën. Aín titaxa bacéncëma pain 'aíshbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icën, usabi 'inux.

¹⁶Juan an ca amia manúcë 'icëbi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántëcënquian a rabinun 'unánmiti 'icën. ¹⁷Juan ax ca Nucën 'Ibu Jesúsca unun ax pain rëcuéncuatsini uti 'icën. Ax ca Elías 'iásaribiti Nucën Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncësaribi oquin aín bëchicë sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancë unicama sinanamiquin, Nucën Papa Diosmi sinánun 'imiti 'icën. Usoquian 'imicëxun ca axa Nucën 'Ibu Diosan xucëx ucëbëtan, Israel unibunën upí oquin aín bana cuati 'icën.

¹⁸Ángelnën cacëxun ca Zacaríasnën cacëxa:

—'Ëx cana xëniira 'ain, 'ën xanuribi ca xëniira 'icën. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'ë cacësabi oi ca asërabi 'iti 'icë quixun?

¹⁹Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—'Ëx cana abë 'ixuan an cacësabi oquin Nucën Papa Dios ñu 'axuncë ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icë ca an upí bana ënë ñuiquin mi canun quixun 'ë xuaxa. ²⁰'Ën mi cacëxunbimi usai ca 'iti 'icë quixun sináncëma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sënëncëbëishi banatëcënti 'ain. Min sináncëbëmabi ca 'ën mi cacë ñu asërabi 'iti 'icën, anun usai 'iti nëtëa sënëncëbë.

²¹Ángelbë Zacarías banamainun ca an ëmánxun chiquitia caíncë unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncëxa. ²²Usaquin sinánquian caíncëx chiquifiquin ca Zacaríasnën banacasmaquin aín mëcënanshi sanánquin tanxuancëxa. Usaía 'icëbëtan ca unicaman —Nucën Papa Diosan ismicëxun ca anuxun a rabiti xubunuxun ñu isaxa —quixun sináncëxa.

²³A nëtëcama anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ñu 'ati

sënëncëbë ca Zacarías aín xubunu cuantëcëancëxa. ²⁴Usa 'ain ca Zacarías cuantëcëan aín xanu Elisabet tuuacëxa. Tuui ca chiquitima mëcën achúshi 'uxë aín xubu mëúishi 'iacëxa. Usai 'iquin ca sináncëxa: ²⁵Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë sinánxunquin unicaman 'ë 'atimaquin ñuitëcënxunma 'anun 'ëx tuáñu 'inun mëñoxa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnën María ca

²⁶Elisabet mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë sënëni natubëncëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷unibë 'icëma pan xanu, María cacë, a istánun xuacëxa. A xanux ca Davitan rëbúnqui, José cacë uni, an binuxun cacë 'iacëxa. ²⁸Usa 'ain ca xucëx cuanx anua 'icënu atsinquin María cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucën 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acësamaira oquin. Ax ca mibë 'icën.

²⁹Usaquin cacëxun cuaquinshi isquin ca Maríanën ratúquin sináncëxa —¿uisoti cara 'ë usaquin cain? —quixun.

³⁰Usaquin sinaniabi ca ángelnën cacëxa: —Racuéaxma ca 'it, María. Mi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹Mix camina tuunuxun 'ain. Tuutancëx camina bëbu tuá bacënti 'ain. A camina Jesús caquin anëti 'ain. ³²Ax ca uni itsisama 'iti 'icën. A ñui ca —Nucën Papa Dios manámi 'icë aín Bëchicë ca ax 'icë —quiax uni quiti 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca aín rara David 'iásaribiti ax 'apu 'iti 'icën. ³³'Apu 'aish ca Israelnën rëbúnquinën 'apu nëtétimoi 'iti 'icën. Ax ca cëñútimo 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴Cacëxun ca Maríanën ángel cacëxa: —'Ëx cana unibë 'icëma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca minu uti 'icën. Manámi 'icë Nucën Papa Diosan sinanën camina tuñu 'iti 'ain.

Usaquian sinánxuncëxunmi tuacëx ca ax Nucën Papa Diosan iscëx upíra 'iti 'icën, —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quiax ca unicamax a ñui quiti 'icën.

³⁶Mín xucën, Elisabet, anribi ca caniacëquinbi bëbu oquin tuaia. Ca tuaíma quicancëbëbi ca aín tuá mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxéinshi chaia. ³⁷Aíma ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'icën.

³⁸Cacëx ca María quiacëxa:

—Ënu cana 'ain, a Nucën 'Ibu cuëencë ñu 'axunti. Mín cacësabi oi ca 'iti 'icën. Usaquian cacëx ca ángel cuancëxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹Itsama nëtë 'icëbë ca María bënëtishi Judea menu 'icë ëma achúshi, matánu 'icë, anu Elisabet isi cuancëxa.

⁴⁰Cuanx bëbai Zacaríasnën xubunu atsínquin ca Maríanën Elisabet —çënu caina 'ain? —quixun cacëxa. ⁴¹Usaquin Marianën cacëxuan Elisabetnën cuacëbë shi ca aín pucunuax aín tuá ubíacëxa. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacëxa. ⁴²Sinánmicëx cuëenquin ca Elisabetnën munuma María cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acësamaira oquin. Mín tuáribi ca an upí oquin sinánxunia.

⁴³Mixmi Nucën 'Ibu ax uti nun caincë aín tita 'aish 'ë isi ucëbë cana cuëëni rabinin. ⁴⁴Ën minmi cacëxun cuacëbë shi ca 'ën pucunu 'icë tuá cuëëni ubíaxa.

⁴⁵Nucën 'Ibu Dios quicësabi oi ca aséribi 'iti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun sinani camina cuëëinra cuëënti 'ain.

⁴⁶Elisabetnëan usaquin cacëxun ca Maríanën cacëxa:

'Ën cana Nucën 'Ibu Dios cuëenquin rabin. ⁴⁷Ën 'Ibu Dios an ainan

'inun 'ë iémicë, a sinani cana cuëëinra cuëënin. ⁴⁸'Ëx ñuñuma 'aishbi ami sináncë 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan 'ë sinánxuanxa.

Usoquin sinánxuncë 'ëx 'ain ca camabi unix 'ë ñui —a ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuanxa —quiti 'icën. Axa ënë nëtënu bucuë unicaman rëbún-quinëxribi ca usai 'ë ñui quiti 'icën. ⁴⁹Nucën Papa Dios ax

cushiira 'ixun ca 'ën sináncëma ñu upíra upía 'ë canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan upíra 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰Usabi oquin ca uicaman cara ami racuéanan aín bana cuatia acama nuibaquin 'aquinia. ⁵¹Cushiira 'ixun ca an unin 'acëma ñu 'axa. Axa —'ëx cana uni itsisamaira 'ai —quixun sinani rabicë unicama ca an ñuuma 'imiaxa. ⁵²Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icë unicamaribi meuma 'inun 'imiaxa. ⁵³Panacë unicama ca pimíaxa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántécën-quinma ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴Israelnën rëbúnquicama ainan 'inúan caiscë acama ca nuibaquin manuquinma 'aquianxa. ⁵⁵Usai ca xënbua 'aínbi 'iti 'icë quixun ca aín rëbúnquicama ñuiquin Nucën Papa Diosan nucën rara Abraham cacëxa.

⁵⁶Ësai qui sënëntancëx rabé 'imainun achúshi 'uxë Elisabetbë 'itancëx ca María aín xubunu cuantëcëancëxa.

An uni nashimicë, Juan, bacéan

⁵⁷Usa 'ain ca Elisabet aín bacénti nëtë sënëncëbë, nucë bënë tuá bacéancëxa.

⁵⁸Bacéncë —a ca Nucën 'Ibu Diosan nuibaquin tuáñu 'inun 'imiaxa —quixun

'unánbiani a 'urama 'icécama 'imainun aín aínsi 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abè banai cuëëancëxa. ⁵⁹Usai 'itancëx ca Elisabet bacëncë achúshi semana 'imainun achúshi nètë 'ain, judíos unbunëan 'acësoquin, a tuá judío 'icë 'unánti oi anu timéacëxa. Timéax ca aín papan anéñbi anëcatsi quiax quicancëxa. ⁶⁰Quicëbëbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anëx ca Juan cacë 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

⁶¹Quia ca cacancëxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anëcë 'iti 'ic? Uinu 'icë min aínsi 'ibúxbi ca usaquin anëcë 'aíma 'icën.

⁶²Usaquin catancëxun ca aín papa uisaquin anëti cara cuëëña quixun ñucáquin męcënan 'unánti oquin sanánquin cacancëxa. ⁶³Usoquian cacancëxun ca aín papan anu cuëñëoti ñua 'inánun quixun aín męcënan tanquin cacëxa. Cacëxun 'inancëxun ca —aín anë ca Juan 'icën —quixun cuëñëocëxa. Usaquian cuëñëocë isi ca uisa cupí cara usaquin anëña quiax sináncasmacancëxa. ⁶⁴Usaquian cuëñëocëbëa sináncasmacancëbëshi ca Zacarías banatëcëancëxa. Banatëcënquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa.

⁶⁵Usai 'icëbë ca anu 'icë unicama sináncasmai ratúacëxa. 'Imainun ca Zacaríasbëa aín bëhichë usai 'icë banacama Judea menu 'icë matácamanu 'icë unicaman chanioia cuacëxa.

⁶⁶Chanioia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicë banacama atun nuitu mëúishi sinánan, Nucën Papa Diosan ca abë 'ixun asérabi a sinánxunia quixun 'unani, —žënë tuáratsu cara canitancëx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancëxa.

Zacarías canta

⁶⁷Usai quimainun ca a tuacën papa, Zacarías, ax aín Bëru Ñunshin Upíñu

'aish, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cuëëni quiacëxa:

⁶⁸—Nucën 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rëbúnquicaman rabicë, a ca camabi unin rabiiti 'icën. An ca aín unicama 'icë nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. ⁶⁹An ca cushiira 'ixuan an nu iëmiti axa unun mëníoxa. Ax ca an Nucën Papa Dios rabia David, aín rëbúnqui 'iti 'icën.

⁷⁰Nucën Papa Diosan ca bëráma an ax quicë bana uni ñuixuncë uni upícaman —usai ca 'iti 'icë —quixun canun camiacëxa, ësaquin, ⁷¹an ca an nu nuibacëma unicaman ubíotima oquin nu iëmianan axa numi nishcë uniman bëtsi bëtsi otima oquin nu iëmiti 'icën. ⁷²Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucën Papa Diosan nucën raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icën. A bana, nucën raracaman rëbúnquinëx ca aín unibu 'iti 'icë quiax quicë, a ca manucëma 'icën. ⁷³Nucën Papa Diosan ca sinanatëcënuxunma nucën rara Abraham cá banax ca ëesai quicë 'icën: ⁷⁴Abrahamnën rëbúnqui nun nu racuëquinma a rabinun ca axa numi nishcë uniman ubíotima oquin an nu iëmiti 'icën. ⁷⁵Usaquian iëmicëxun cananuna an iscë nun nuitu upí 'ixun, ax cuëëncësabi oquin 'aquin, camabi nëtë nun bamati nëtë utámainu a rabiiti 'ain. ⁷⁶Usa 'ain cana mixmi 'ën bëhichëratsu 'icë, mi cain, mi ñui ca unicamax, Nucën Papa Dios manámi 'icë an aín bana unicama ñuixunun xucë camina mix 'ai quiax qüiti 'icën. Min camina, a Nucën 'Ibu Diosan xuti ax ucëma pan 'ain, mix pain

rëcuéncuatsincë 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain. ⁷⁷Mín sinánmicë xun ca 'unánti 'icën, a cupí ca atun 'uchacama tērécë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémitë 'iti 'icë quixun. ⁷⁸Usoquin 'iminu-xun ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin, an nu iémiti, a aín nētënu 'icëbi ënë menu nubë 'inun xuti 'icën. ⁷⁹Xucëxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë upíma 'ianan —'ën bamati ca 'urama 'icë —quixun sinani racuëti masá nuituti bēanquibucënu 'icësa unicama atun 'uchacama tērénquin Nucën Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun nu 'imiti 'icën.

Usai ca Zacarías Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx quiacëxa.

⁸⁰Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nētëa sēnéntamainun anu uni 'icëma menu 'iacëxa.

Jesús bacéan

(Mt. 1.18-25)

2 ¹Ënë menua Jesús uti ca ësai 'iacëxa: Romanu 'icë 'apu, César Augusto, aín bana ca cuacocancëxa, camabi unix ca aín anë quiricanu 'ai cuanti 'icë quixun. ²Cirenio cacë uni axa Siria nētënu 'icë unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancëxa. ³Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icë ëmanuax cara bacéancëxa, anuxun aín anë quiricanu 'ai riquiancëxa. ⁴Usa 'ain ca José Galilea menu 'icë ëma Nazaret cacë, anuax Belén cacë ëmanu cuancëxa. Belén ax ca Judea menu 'icë ëma, anuaxa David

bacéan, a 'iacëxa. José, ax David aín rëbúnqui 'aish, ca aín anë 'ai Belénu cuancëxa. ⁵Cuanquin ca an binuxun 'unántiocë xanu, María, tuñu 'icë, anribia aín anë 'anun buancëxa. ⁶Buancëx cuanx Belénu bëbatancëx ca María aín bacénti nētë sēnéancëxa. ⁷Sēnéncëbë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinuax María bacéancëxa. Bacénxun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncëxa.

Angelcaman an ñuina bërúancë unicama ca

⁸Usa 'ain ca Belén 'urama 'icë pastonu an ñuina bërúancë unicama 'iacëxa. 'Ixun ca imé 'uxti tēaquin aín ñuina bërúancëxa. ⁹Anu 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx ángel achúshi atumi chiquiracëtia isacëxa. Iscëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan pëcacën atu pëcacëxa. Usocëbë ca ratuti racuécacëxa.

¹⁰Usariabi ca ángelnën atu cacëxa:

—Racuécaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Ënëx ca camabi unin cuati 'icën. Cuati ca chuáma tani cuënti 'icën.

¹¹Ënë nētën ca bacéanxa anuax David bacéan ëmanuax an camabi uni aín 'ucha tērécë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti. Ax ca Nucën 'Ibu Cristo, a 'icën.

¹²Ënë isquin camina 'ën mitsu cacë bana ax ca aserabi 'icë quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitinu racáncë isti 'ain.

¹³Quicëbëshi ricuatsini timëti Nucën Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacëxa:

¹⁴—iNafnu 'icë Nucën Papa Dios rabinun ca 'at! iËnë nētënuaxa Nucën Papa Diosbë upí 'icë unicamax ca chuámashirua 'ican!

¹⁵Usoquin atu catancëxa ángelcamax naínu riquiancëbë ca an ñuina bërúancë unicamax canancëxa:

—Tafñ isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucén 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnën nu cacë ënë isi.

¹⁶Cananquiiani bënëtishi riqiianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacëxa.

¹⁷Isquin ca ángelnëan a Tuá ñuiquin cacë banacama ñuixuancëxa.

¹⁸Usaquiian an ñuina bërúancë unin ñuia cuati ca an cuacë unicama ratúacëxa.

¹⁹Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mëúishi ënë ñucama manuquinma sináncëxa. ²⁰Usa 'ain ca an ñuina bërúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacë ñucama sinánquin Nucén Papa Dios rabi, pastonu amiribishi riqiiancëxa. Riqiianquin ca —ángelnëan nu cacësabi oi ca 'iixa —quixun sinánan ax ca upíra 'icë quixun sinánquin Nucén Papa Dios rabiacëxa.

**Josébëtan Maríanën Jesús anuxun Nucén
Papa Dios rabiti xubunu buan**

²¹María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icë 'unántiocëxa. 'Unántioquin ca María tuutisama pain 'aian ángelnën cacësabi oquin Jesús caquin anëacëxa.

²²Moisésnën cuënëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icë —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sënëncëbëtan aín rëcuën tuá Josébëtan Jerusalénu buáncëxa, ax ca ainan 'icë Nucén 'Ibu Dios canuxun. ²³Moisésnën cuënëo bana ca ésaí quia: “Camabi rëcuën bëbu tuá ax ca Nucén 'Ibu Diosnanshi 'iti 'icën”. Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébëtan Maríanën Jerusalénu 'icë xubu, anuxun Nucén Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncëxa.

²⁴Moisésnën cuënëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë

sënëncëbëtan ca xanun an 'aracacë numacuru rabé buánti 'icën, numacuru itsi 'aíma 'ain ca an 'aracacë paru numacuru buánti 'icën. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabéribi judíos sacerdote 'inánuxun buáncëxa.

²⁵Jerusalénu 'icë uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacëxa. A unix ca upí nuituñu 'ixun a rabianan Nucén 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancëxa. Usa 'ain ca abë Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacëxa. ²⁶An ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ësöquin sinánquin 'unáncëxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'ën axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucén 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

²⁷Usa 'ain ca Simeón Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anuxun Jesús buanx atsíancëxa. ²⁸Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeonën Nucén Papa Dios rabiquin cacëxa:

²⁹‘Ën 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'ë cacë a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icën. ³⁰An camabi uni aín 'uchacama tërénquin minan 'inun iémiti a cana 'ën bërúnbi isin.

³¹Ax ca usai 'iti 'icë quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mëníon. ³²An ca Israel unibushima judífosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën. Minan 'inúnmi caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icën.

³³Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icë

quiax sináncasmacëxa. ³⁴Sináncas-maiabi ca Simeónën acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacëxa:

—Ënë tuá cania aín bana cuaisama tani ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icëbëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíra 'iti 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios cuëënia quixuan unicaman 'unánun xucë 'afnbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuëënima a ñui 'atimati banati 'icën. ³⁵Usai 'ia isquin ca an uisoquin cara aín nuitu mëu sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacëxa.

³⁶Anuribi ca achúshi xanu xëniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Asernën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëhichë 'iacëxa. Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'iacëxa. ³⁷Mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nëtën abë banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. A upí oquin sinánxun ca bëtsi bëtsi nëtën piama 'icën. Nëténbi imébi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëënquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an anun Jerusalénu 'icëcama 'imainun camabi judíos uni chuámarua 'inux iéti nëtë caíncë unicama, a Jesús ñuiquin —an nu iémiti a ca ënëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretnu cuantëcëan

³⁹Usa 'ain ca Josébëtan Maríanën Nucën 'Ibu Diosan bana Moisésnën cuëñëo ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë ëma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa. ⁴⁰Anu cuanx ca Jesús Nazaret ëmanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiancëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesús 'ia

⁴¹Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'inux cuancëxa. A nëtë ax ca aín raracama Egipto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iëa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nëtë 'iacëxa. ⁴²Usai cuanquin ca mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu 'icë Josébëtan Maríanën Jesús anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu buáncëxa. ⁴³Anu cuanx anun carnero 'ati nëtë inúmibiani amiribishi Nazaret ëmanu cuantëcënquin ca Maríanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénubi ëbiancëxa. ⁴⁴Ëbiani ca raíri unicamabë cuancësa sinani Josébë María achúshi nëtë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsi 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'aímocëxa. ⁴⁵'Aímobiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénu bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisésnën cuëñëo bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara ënë tuacën ënë ñucama 'unánan nun ñucácxunribi upí

oquin ñuia —quix sináncasmacëxa.

⁴⁸Usaía a uncamabë banai tsócë Jesús mëräi ca Josébë María ratúacëxa.

Ratúquin ca aín títan cacëxa:

—¿Uisa 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabëtan cana mi mëracatsi bënëquin barin.

⁴⁹Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caina 'ë barian? ¿'Ën Papa quicësabi oquin 'ën ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰Cacëxun cuaquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icën.

⁵¹Usa 'ain ca José 'imainun Maríabë Jesús Nazaretnu cuantécëancëxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicësabi oquin ñu 'acëxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuaxa Jesús 'icëcama a manuquinma sináncëxa. ⁵²Sinánmainun ca Jesús caniacëxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usa 'icë ca —ax ca upí tuá 'icë —quixun camabi unín cuëñquin nuibacëxa. Nuibamainun ca Nucën Papa Diosanribi a isi cuëñquin nuibacëxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

Anu uni 'icëma menuxuan an uni nashimicë, Juanën uni bana ñuixuan (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3¹Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancë nëtëa quince baritia 'icëbë ca Poncio Pilato Judea menu 'icë unícaman 'apu 'iacëxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipo, ax Iturea me 'imainun Traconíte menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Lisánias cacë uni, ax Abilinia cacë menu 'icë 'apu 'iacëxa. ²Usaía 'imainun ca Anás

'imainun Caifás a rabëtax judíos sacerdotecaman cushi 'iacëxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëhicë, Juan, axa anu uni 'icëma menu 'icë, a Nucën Papa Diosan aín bana sinánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacëxa.

³Imicëx cuani Jordán cacë baca rapasu 'icë mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ësai quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ëni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun 'uchacama téréncë 'inun.

⁴Usai ca Juan quiacëxa, a ñuiquian an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, Isafásnën cuëñösabi oi, ësai quicë:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a uní ësai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacë saribi oi aín bana cuanax sinanati 'ain. ⁵Matá nancécëcamax ca natacacacë 'iti 'icën, aín bashicama 'imainun matácama ca bëtsibëtan sënën 'iti 'icën, bai tëntúncëcamax ca racanacë 'iti 'icën, bainu 'icë quinicama ca natacacacë 'iti 'icën. ⁶Usoquian 'an ca ax uti 'icën. Axira ucëbëtan ca camabi unín, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iémiti 'icë quixun isti 'icën.

⁷Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancëxa. Riquianxa bëbacë ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uín mitsu cax? ⁸Unífan mitsu aséribi sinanacë 'ai quixun 'unánun

camina ñu 'aisama 'ati enquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamñen rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Aséribi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan enë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamñen rëbúnqui 'imiti 'icën. ⁹Ësa ca. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtançëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

¹⁰Juanëan usaquin ñuixunia cuaquin ca anu 'icë unicaman —¿Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inuxun caranuna añu 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa. ¹¹Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uix cara cutun rabéñu 'icë an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icën. Uix cara pitiñu 'icë an ca pitiñuma uni paná 'inánti 'icën.

¹²An 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaxribi ca an atu nashiminun quíax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inuxun caranuna añu 'ati 'ain?

¹³Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashí camina 'apu buánminuxun bití 'ain.

¹⁴Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna añu 'ati 'ain?

Ñucácëxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imainun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina paránxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cëmëi ami manánxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'ináncëxun camina 'atimati banaquinma cuëenquin ashí bití 'ain.

¹⁵Ësoquian Juanën bana ñuixunia an cuacë unicaman ca —enë uni sapí ca

Cristo, axa uti nun caíncë, a 'icë —quixun cuëenquin sináncëxa.

¹⁶Sinania ca Juanën anu 'icë unicama cacëxa:

—'En cana mitsu 'umpaxan nashimin.

Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia.

Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx

asaribima 'aish ami rabini a 'urama

'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi

tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín

Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën.

'Imiquin ca tsi rëquirucënëan ñu

'acësoquin aín cushin aín nuitunua

sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni

upí 'imiti 'icën. ¹⁷An ñu 'apácë unin

'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ca ësa 'iti

'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia.

'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun

ca bucúnxun chacai. Chacaquian tacia

ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca

aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun

bixun bucúntancëxun ca aín xacácama

tsi rëquirucë bënëntisamanën nëënia.

Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë

ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti

bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë

cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

¹⁸Usaquin bana ñuixuanan unicama

'ësëquin ca Juanën Jesús ñuiquin a

cuatia cuëenun bana ñuixuancëxa.

¹⁹Ñuixuanan ca 'apu Herodes cacë an

aín xucënan xanu, Herodías cacë, a

bianan bëtsi ñu 'atimaribi 'acë 'icë

—minmi 'acë ñu ax ca 'aisama 'icë

—quixun Juanën 'apu Herodes a cacëxa.

²⁰Usaquian cacëxunbi sinanaquinma ñu

'atimaira 'atëcëenquin ca Herodesñen

Juan sipuanun aín unicama cacëxa.

Juanëan Jesús nashimia

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹Sipuacëma pan 'ixun unicama

nashimianan ca Juanën Jesúsribi

nashimiacëxa. Nashimicëx aín Papa

Diosbë banacëbë ca naí panárabëacëxa.

²²Usacëbë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí numacuru iscësa 'aish uax anu 'iruacëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëenin.

**Jesusan chaitiocëcama 'imainun
aín raracamaxa 'ía
(Mt. 1.1-17)**

²³Unicama pain bana ñuixuanan 'aquini ca treinta baritiañusa Jesús 'iacëxa. Unicaman sináncëx ca Josénëx aín papa 'iacëxa. José ax ca Elínën bëchicë 'iacëxa. ²⁴Elí ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Jananën bëchicë 'iacëxa. Jana ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. ²⁵José ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Amosnën bëchicë 'iacëxa. Amós ax ca Nahumnën bëchicë 'iacëxa. Nahum ax ca Eslinën bëchicë 'iacëxa. Esli ax ca Nagainën bëchicë 'iacëxa. ²⁶Nagai ax ca Maatnën bëchicë 'iacëxa. Maat ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Semeinën bëchicë 'iacëxa. Semein ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Judánën bëchicë 'iacëxa. ²⁷Judá ax ca Joananën bëchicë 'iacëxa. Joanan ax ca Resan bëchicë 'iacëxa. Resa ax ca Zorobabelnën bëchicë 'iacëxa. Zorobabel ax ca Salatielnën bëchicë 'iacëxa. Salatiel ax ca Nerín bëchicë 'iacëxa. ²⁸Nerí ax ca Melquin bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Adinën bëchicë 'iacëxa. Adi ax ca Cosamnën bëchicë 'iacëxa. Cosam ax ca Elmodamnën bëchicë 'iacëxa. Elmodam ax ca Ernën bëchicë 'iacëxa. ²⁹Er ax ca Josuénnën bëchicë 'iacëxa. Josué ax ca Elieznën bëchicë 'iacëxa. Eliezer ax ca Jorimnën bëchicë

'iacëxa. Jorim ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. ³⁰Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Simeonën bëchicë 'iacëxa. Simeón ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. Judá ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Jonanën bëchicë 'iacëxa. Jonán ax ca Eliaquimnën bëchicë 'iacëxa. ³¹Eliaquim ax ca Meleanën bëchicë 'iacëxa. Melea ax ca Mainanën bëchicë 'iacëxa. Mainán ax ca Matatanën bëchicë 'iacëxa. Matata ax ca Natanën bëchicë 'iacëxa. ³²Natán ax ca Davitan bëchicë 'iacëxa. David ax ca Isáinën bëchicë 'iacëxa. Isaí ax ca Obednën bëchicë 'iacëxa. Obed ax ca Booznën bëchicë 'iacëxa. Booz ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. Sala ax ca Naasonën bëchicë 'iacëxa. ³³Naasón ax ca Aminadabnën bëchicë 'iacëxa. Aminadab ax ca Aramnën bëchicë 'iacëxa. Aram ax ca Esromnën bëchicë 'iacëxa. Esrom ax ca Faresan bëchicë 'iacëxa. Fares ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. ³⁴Judá ax ca Jacobnën bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénën bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Musalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahalaleel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa.

Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

**Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús
'atima ñu 'amiti sinan**
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4 ¹Juanëan Jordán bacanuxun nashimicëbë abë 'ixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa. ²Cuanx ca cuarenta nètën anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nètëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³Panancë isquin ca ñunshin 'atimanën 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxax pán 'inun cat.

⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵Uosatancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacama cuainacëa bënëñquinshi ismiacëxa. ⁶Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecama 'imainun ami iscë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama ënëx ca 'ënan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, ënë ñucama 'inánti 'ain. ⁷Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'ë rabicëxun cana ënë mecama 'imainun ënë menu 'icë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësaí quia: “Mín 'Ibu Diosëshi

camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹Uosatancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënëñ buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca ënuax nuánquianx menu nipacët.

¹⁰Diosan bana cuënëo ca ësaí quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bërúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹Atun bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín męcënan mi biti 'icën.

¹²Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³Usaquian Jesusan cacëx ca anúan Jesús tantëcënti 'aíma 'ain, ñunshin 'atimanën 'apu, tantëcëni ucatsí quiax, Jesús ëbiani cuancëxa.

Galilea menu Jesús cuantëcëan

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴Usaquian 'acëx ca Jesús, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxë shi, Galilea menu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë mecamanu 'icë unicanaribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵Anua judíos unicama timécë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca Jesusan anu timécë unicama bana 'unánmiacëxa. Usoquian 'aia ca camaxunbi a rabiacëxa.

Jesús Nazaret ëmanu 'ia

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶Anuaxa canicë Nazaret ëma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca

anun ñu mēētima nētēa 'icēbē anua judíos unicama timécē xubunu cuancēxa, axa anun ñu mēētima nētēn 'icēsabi oi. Cuanx atsíanx ca unicaman cuanan Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo ñui niruacēxa. ¹⁷Nirua ca an a quirica bēruancē unin Isafasnēn cuēñēo bana a atu 'axunun quixun 'inancēxa. 'Inancēxun biquin ca aín catanua ēsai quicē bana bariquin mēraqun atu cuanun quixun 'axuancēxa:

¹⁸ Nucēn 'Ibu Diosan xucēx 'ēnu uax ca aín Bēru Ñunshin Upí 'ēbē 'icēn. An ca aín Bēru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucēn Papa Diosnan 'i cuēñun ñuixuanan, axa masá nuítucē unicama upí oquin sinánminun 'ē caxa. 'Imainun ca sipuacē 'aishbia upitax chiquíncē 'inun 'imianan bēxuñu unicama bēxuñuma 'inun 'imianan bētsi bētsi ocē unicama bētsi bētsi ocēma 'iminun 'ē caxa. ¹⁹'Imainun ca anúan atu 'Ibu Diosan nuibaquin 'aquinti nētē ca uaxa quixun unicama canun quixun 'ē caxa.

²⁰Usaia quicē bana 'atancēxun mapuquin, an a quirica bēruancē uni 'inani ca tsóbuacēxa. Tsóbutia ca a xubunu timécē unicaman ēnquinma abi isacēxa. ²¹Usoquin iscēxun ca Jesusan cacēxa:

—Bērí ca anun ēñē bana quicēsabi oi 'iti nētē uaxa.

²²Cacēxuan cuati ca anu 'icē unicamax cuēñi —aín bana ca asábi 'icē —quianan —axa quicē banax ca upíra 'aish uni itsin banasama 'icē —quiax quiacēxa. Usai qui ca —¿Josénēn bēchicē 'aishbi cara usai banain? —quiax canancēxa. ²³Canania 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun sapí camina ēsaia uni quicē bana anun 'ē caisa tanin: “Mix rucuturu

'aish ca mixbi pēxcút”. Usaquin caquin camina 'ē cati 'ain: Mínmi Capernaúm ēmanuxun ñu 'aia nun cuacē usaribi oquin camina anuaxmi canicē me ēnuxunribi 'ati 'ai quixun.

²⁴Canan ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun usaquin 'ē cati sinancē 'aínbi cana asérabi mitsu cain, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unían, anuaxa canicē menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icē unicaman cuaisama tania.

²⁵Ēsaquinribi cana asérabi mitsu cain, bēráma ca Elías an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē 'iacēxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancēxa mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxēn 'uí 'ibúcébēma, piti 'aíma 'ain, unicama 'acēñuma 'iacēxa. ²⁶Usai 'imainuan 'itsa casunamécē xanu 'aínbi ca raírma, Sidón cacē menu 'icē ēma, Sarepta cacē, anu 'icē casunamécē xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucēn Papa Diosan Elías xuacēxa.

²⁷'Imainun ca Eliseonēxribi an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē 'iacēxa. Axa anu 'ain ca an nami chēquímicē 'insínñu uni 'itsa a nētēnu 'iacēxa. 'Itsa 'aínbi ca Siria cacē menu 'icē uni achúshi, Naamán cacē, ashi Nucēn Papa Diosan 'amicēxun Eliseonēn aín nami upí 'itēcēnun 'imiacēxa.

²⁸Jesusan usaquin cacēxun cuati ca anu 'icē unicamax xuamati ami nishacēxa.

²⁹Nishi niruquin ca a ēmanua chiquínbianquin anua a ēma 'icē matá chairucē sēnécēnu anuxun titicacatsi quixun Jesús buáncancēxa. ³⁰Usaquin sinánquian buáncancēxbi ca Jesús a unicama nēbētsinuax atu ēbiani cuancēxa.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pēxcüa
(Mr. 1.21-28)

³¹Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icē ēma itsi, Capernaúm, anu cuancēxa. Cuanx bēbatancēxun ca anun ñu mēētima nētēn anua judíos unicama

timéti xubunu atsinxun, anu 'icé unicama bana 'unánmiacéxa. ³²An xuá 'ixun ca Jesusan Nucén Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancéxa. Usai banaia cuati ca anu 'icé unicamax ratuti —usa bana cuacéma cananuna 'ai —quix quiacéxa.

³³Usa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacéxa. Usa 'ixun ca munuma cuéncénquin ésaquin cacéxa: ³⁴—Jesús Nazaretnu 'icé, ¿mín caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cēñui uan? 'Ēn cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucē, a 'ain.

³⁵Quia ca Jesusan cacéxa:

—Ca nētét. Ēnē uninuax ca chiquít.

Usaquian cacēx ca ñunshin 'atima a uni menu nipacēmi, anu 'icé unicaman ismainunbi, chiquiacéxa, uisabi oíma.

³⁶Usoia isi ca anu 'icé unicamax ratuacéxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacéxa:

—¿Uisa bana cara ěnē 'ic? Ēnē unix ca ñunshin 'atimanēmbia cuaisabi oi cushin banaia. Uninuax, ca chiquít, quixuan cacēx ca chiquitia.

³⁷Usoquian Jesusan 'acē ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icé unicamainshima a 'urama 'icé menua 'icé ěmacamanuxunribi camaxunbi chaniocéxa.

Simón Pedronēn nachia Jesusan pēxcúa

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsiáncéxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'ínsían, anu 'icé unicaman —Simonan nachi caramina nu pēxcuxuntima 'ai —quixun cacéxa. ³⁹Cacēx anua racácēnu cuani, ami bēsui ñanáquian, aín 'itsis nēténun cacēxēshi ca Simonan nachi pēxcuacéxa. Usaquian Jesusan 'acēxēshi pēxcuti niruxun ca atu pimiácéxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pēxcúa

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

⁴⁰Bari cuabucēbēa bëbaquíshbucēbē tan ca a ěmanu 'icé unicaman, uni 'insíncēcama bëtsi bëtsi 'ínsínñu an pēxcunun Jesúsnu bëacéxa. Bēia ca camabi, aín mēcēnan ramēquin, pēxcuacéxa. ⁴¹Ñunshin 'atimanēxribi ca 'itsa uni 'insíncēnuax chiquiacéxa. Chiquiti munuma cuéncēni ca quiacéxa:

—Mix camina Diosan Bēhicē 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nētét —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nētémiacéxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucén Papa Diosan xucē a 'icé quixun 'unáncē 'aishbi usai quiti ca Jesús cuēēanma 'icēn. Usa 'ain ca atúxa quiabi nētémiacéxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Mr. 1.35-39)

⁴²Usoquin 'oonx ca pēcaracēbē Jesús Capernaúmnuax cuanx anu uni 'icēma menu bëbacéxa. Axa cuancē a caxu a baribiani cuanx ca Capernaúmnu 'icé 'itsaira uni anua Jesús 'icé anu bëbaquin a mēracéxa. Mēraquin ca —nu ěbiani camina cuantima 'ai —quixun cacéxa. ⁴³Cacēxun ca Jesusan cacéxa:

—Uicamax cara 'ēmi catamētia acama ca Nucén Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucén Papa Diosan 'ē xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuishima, camabi ěmanu 'icé unicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

⁴⁴Usaquin ca Jesusan an Capernaúmnu 'icé unicama cacēsabi oquin, Galilea menu 'icé ěmacamanu cuanxun, anua judíos unicama timécē xubucamanuxun uni bana ñuixuancéxa.

**Jesusan 'amicëxuan unin
tsatsa 'aisamaira bia**
(Mt. 4.18-22, Mr. 1.16-20)

5¹Parún papa Genesaret cuébia Jesús 'ain ca Nucën Papa Diosan bana ñiuxunia cuaisa tani 'aisamaira uni chëcaisaira oquin tsitsiruacëxa.

²Usoquian chëcaisaira ocëxun ca manë nunti rabé, uniñuma, parún papa cuébi masi 'urama təcërecacë isacëxa. Isanan ca an tsatsa bicë aín 'ibu rabé an anuax 'ibúxun atun rica chucaia isacëxa.

³Iscëxa anua 'icë manë nunti achúshinëx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacëxa. Cacëxuan buan, anu tsóbuxun, ca Jesusan baca cuébia timécë unicama bana ñiuxuancëxa. ⁴Ñiuxunquin sënëontancëxun ca Jesusan Simón cacëxa:

—Baca nëbétsi 'uri ca manë nunti buánxun anuxun rican.

⁵Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Cananuna 'uxti téaquin tsatsa biquinmabi 'uran ricánëtin. Usa 'ainbi cana minmi 'ë cacëxun 'ën rica saracaté cënti 'ain.

⁶Usoquin Jesusan cacëxun aín rica saracaquin bacanu nëpúquin ca tsatsa 'aisamaira biacëxa. Bicëxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica tëatisa 'iacëxa.

⁷Usaía 'ia isquin ca Simónbëtan abë 'icë unicaman nunti itsinua 'icë unicama męcënan sanánquin —nu ca 'aquini ut —quixun cacëxa. Cacëx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanéntisaira oquin a manë nunti rabé buácacëxa. ⁸Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronën aín bëmánon rantin purúnquin —'ëx cana 'uchañu uni 'ain. Usa 'ain camina 'ë ëbiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacëxa.

⁹Simón Pedro 'icësaribiti ca abë 'icë unicama atun bicë tsatsacama isi ratuti

uisa uni cara Jesús 'icë quixun sinani sináncasmacëxa. ¹⁰Jacobo 'imainun Juan, Zebedeonën bëchicë, an Simón Pedrobëtan tsatsa bicë, axribi ca ratuti sináncasmacëxa. Sináncasmaiabi ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicë uni 'ixunbi camina béri 'ën 'imicëxun Nucën Papa Diosan bana ñiuxunquin uni 'ëmi sinánmiti 'ain.

¹¹Usaquian Jesusan cacëxun menu aín nunti rabé rancatancëxun a ëbiani ca ami sinani Jesús bë cuancëxa.

**Jesusan an aín nami chëquimicë
'insínñu uni pëxcúa**
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹²Jesúsa Galilea menu 'icë ëma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chëquimicë 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chëquimicë uni anu 'iacëxa. A unin ca a mërai a tanáin rantin puruni bëúnpuququin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

¹³Cacëxun aín męcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nëtëacëxa. ¹⁴Usaria pëxcutia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabí pëxcúa quixun camabi unin 'unánun.

¹⁵Usoquian Jesusan —'ën mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acë ñucama 'imainun a 'insíncë uni pëxcucë aribi ñuiquin chaniocëxa.

Usaquian chaniocëbë ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa tani anu Jesús 'icënu riquiancëxa. 'Insíncë unicamaribi ca a pëxcunun quiax anu riquiancëxa. ¹⁶Usaía ucëbëbi ca Jesús anu uni 'icëma menu aín Papa Diosbë banai cuancëxa.

Nicëma uni Jesusan pëxcüa

(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷Nëtë itsán xubunuxun Jesusan bana ñuixuncëbë ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana uni 'unánmicë unicamaribi anu tsócë 'iacëxa. Acamax ca Galilea menu 'icë ëmacama 'imainun Judea menu 'icë ëmacama 'imainun Jerusalénuaxribi ricuatsincë 'iacëxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncë unicama pëxcunun Nucën Papa Diosan cushiocë Jesús 'iacëxa. ¹⁸Jesusan bana ñuixunmainun ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacétinu racacë bëacëxa. Bëquin ca sináncëxa, —xubunu atsínmiquin cananuna anua Jesús 'icë anu nanpáti 'ai —quixun. ¹⁹Sináncëbëbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmiti 'aíma 'iacëxa. Atsínmicasmaquin ca tapitinën buáruuxun xubu manánxun aín tapuacë a bërúaratancëxun anun aín bacétinën bëpáquin, anu 'icë unicama nëbëtsi, Jesusan bëmánon nanpácëxa. ²⁰Nanpáquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñuñi cacëxa:

—Min 'uchacama ca téréncë 'icën.

²¹Usaquian caía cuaquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman sináncëxa: ¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Ax ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quitu banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unñbi ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

²²Usaquian sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ²³Ën cana uni ñucë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixunribi cati 'ain. ²⁴Nucën Papa Diosan cushímbi 'ën ënë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:

—'Ën cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵Cacëxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca Nucën Papa Dios rabibiani aín xubunu cuancëxa, anu 'icë unicaman ismainunbi. ²⁶Usai niruquiani cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi —ësa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancëxa.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷Usaquin 'atancëx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

²⁸Cacëxëshi niruquiani ca aín 'ati ñucama ëbiani Jesús bë cuancëxa.

²⁹Jesús bë cuantancëxun ca Levitan, Jesús cëñun aín 'unánmicë unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancëxun aín xubunuxuan abëtan pi unun 'itsa uni camiacëxa. Camicëx uxun ca Levisaribi 'itsa uní an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun usa uni raíribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama bëtan mesanu tsóxun piacëxa. ³⁰Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman atu 'atimaquin ñuiquin Jesusan 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchañu unicama raíribëtan pianan xëain?

³¹Caia ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuëënia. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuëënia. ³²Usaribiti cana an —'ëx cana upí 'ai —quixun sináncë unicama a 'ënan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën ñu 'atima 'acë cupí, 'ën nuitu upíma 'aish cana 'ëxbi upí 'ítima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'ënan 'inun cai cana 'ëx uacën.

Uisacasquin cara aín 'unánmicë unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Juanëan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtën Nucën Papa Diosbë banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xëain?

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An bití xanua unin bití nëtën caramina pí unun camicëxa ucë axa abë nuibanancë unicama masá nuituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain. ³⁵Ësa ca. An xanu bití unin xanu biquin abëtan pí unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

³⁶Usaquin canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain,

aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanán Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsí uinu 'icë xanúnbi ca aín chupa ió tëaima, anun aín chupa xëni cëxëti. Tëaquin aín sani bicëx ca chupa ió ax 'atimatia. 'Imainun ca a chupa iotan sanix chupa xëni iscësama 'ia. ³⁷Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubiní uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. ³⁸Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën. ³⁹Bërámá chëcacë ñu 'axun —ax ca upí 'icë —quixun sinánquin ca unin bëría chëcacë ñu 'aisama tania.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru bia
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

6 ¹Anun ñu mëëtima nëtëan Jesús anu trigo 'apácë naënu 'icë bain cuancëbë, abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcécë sirícaquin biquin, mëcënan shuquicëxa aín ënxë xucatia piacëxa. ²Usoia isquin ca fariseo raírinën atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

³Atúan aín 'unánmicë unicama usoquin caia cuaquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicama-bëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñëo bana a iscëma 'ain? ⁴Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa

judíos sacerdotenēinshi piti 'aian uni itsin piti 'icēmabi ca sacerdotenēn 'ināncēxun bixun Davidnēn piacēxa. Piqin ca axa abē 'icē unicama anribia pinun 'ināncēxa. ⁵Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ēn anun ũu mēētima nētēn cara añu 'ati 'icē quixun uni cati 'ain.

Jesusan aín mēcēn bamacē uni mēpēxcüa
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶Anun ũu mēētima nētē itsin, anua judíos unicama timēti xubunu atśinxun ca Jesusan anu 'icē unicama bana ũuixuancēxa. ũuixunmainun ca aín mēcēn mēqueu bamacē uni achúshi anu 'iacēxa.

⁷A uni isquin ca an Moisésnēn cuēñeo bana 'unāncē unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ũu mēētima nētēn caraisa uni pēxcuia quixun ami manānuxun iscatsi quixun Jesús bēriancēxa.

⁸Usaquian sināncania 'unānquin ca Jesusan aín mēcēn bamacē uni cacēxa:
—Nēri ai ca nēbētsi ēnu niracēt.

Cacēx nirucuatsini ca anu niracēacēxa.

⁹Anua nimainun ca Jesusan an Moisésnēn cuēñeo bana 'unāncē unicama 'imainun fariseo unicama cacēxa:

—Ēsaquin cana mitsu ũucatin, ¿anun ũu mēētima nētēn cara unin ũu upí 'ati 'ic? ¿Cara ũu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ũu mēētima nētēn cara unin uni itsi 'insíncē 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isēshiti 'ic?

¹⁰Ēsaquin caxun atu ũachatancēxun ca Jesusan aín mēcēnmi ũucē uni cacēxa:

—Ca mēshpat.

Cacēx mēshpatishi ca mēpēxcüacēxa.

¹¹Usaquian 'aia isi xuatati nishi ca uisa caranuna Jesús otí 'ai quiax 'esēnani canancēxa.

Aín 'unānmicē uni 'inúan Jesusan mēcēn rabé 'imainun rabé uni caisa
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹²Usa 'ain ca aín Papabē banai Jesús matānu cuancēxa. Cuantancēx ca imé

'uxti tēai abē banacēxa. ¹³Usai bananēquin ca pēcaracēbētan axa ami sināncē unicama timēxun, mēcēn rabé 'imainun rabé caisquin —ēñecamax ca 'ēn 'unānmitancēxun uni bana ũuixunun 'ēn xuti 'icē —quixun cacēxa. ¹⁴Acamax ca 'iacēxa Simón 'icēbia Jesusan Pedro caquin anēcē, a 'imainun aín xucēn Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonēn bēhicicē, 'imainun Simón axa judíos unibun rabanān nēēti banacē, ¹⁶a 'imainun Judas, Jacobonēn bēhicicē, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacēxa.

'Itsa uni Jesusan 'unānmia
(Mt. 4.23-25)

¹⁷'Unānminuxun a unicama caístancēx ca matānuax taramēcēbutancēx me sapānu 'iacēxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecamanuaxribia ucē 'iacēxa. 'Imainun ca Tiro, Sidón a ēma rabé 'urama 'icē me parún papa rapasu, anu 'icē menuaxribia ucē 'iacēxa. ¹⁸Acamaxa Jesusan bana ũuia cuati timēcāmē'ēomai-nun ca 'insíncē unicamaxribi Jesusan pēxcunun quiax uacēxa. Timētia pēxcüanan ca Jesusan ũunshin 'atimanēn ubíocē unicamaribi pēxcüacēxa. ¹⁹Jesusan aín cushínbi 'itsa uni pēxcucē cupí ca anu 'icē 'insíncēcaman —'ēn ticacēxuinshi ca 'ēribi pēxcuti 'icē —quixun sinani a ticanux tsitsíruacēxa. Usaía 'ia ca Jesusan 'insíncē unicama pēxcüacēxa.

Usai 'i cara uni cuēēnti 'icē quicē bana
(Mt. 5.1-12)

²⁰Usa 'ain ca ami bēsuquin Jesusan aín 'unānmicē unicama cacēxa:
—Mitsux ũuñuma 'aishbi 'ēmi catamē tia Nucēn Papa Diosan mitsu ainan 'aish aín nētēnu 'iti 'imicē cupí camina chuámarua tani cuēñin.

²¹Mitsux 'acēñuma pananquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúxmi panani bēñéaxma 'inun ca Nucēn Papa Diosan mitsu 'inánti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani camina chuámarua tani cuēēnti 'ain.

Masá nuituti iníbi camina Nucēn Papa Diosanbi ca 'ē cuēēnun 'imiti 'icē quixun 'unani chuámarua tani cuēēnti 'ain.

²²Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ēn bana cuacé cupí unin mitsumi nishanan, mitsu cuēēnquinma 'atimaquin ñuianan, mitsun anēmibi 'atimati banacēxbi camina chuámarua tani cuēēnti 'ain. ²³Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca an mitsu 'atimocē unin raracaman, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama bētsi bētsi oquin 'atimocēxa. Usaquin 'unani camina unin 'atimocēxbi —Nucēn Papa Diosan ca nu sinánxunquin aín nētēnu abē upiti tsónun nu 'imiti 'icē —quixun sinani, chuámarua tani cuēēnti 'ain.

²⁴Usa 'aínbi camina ñuñuira 'aish mitsux, usabii 'inuxmabi ashiti mitsun ñu cupí cuēēncē 'aish, Nucēn Papa Diosan nētēnuax cuēēnti 'aishbimi cuēēncēma cupí masá nuituirati 'ain.

²⁵Pitiñu 'imainun camabi ñuñu unicama, anúnmi mitsux pitiñuma 'ianan ñuñuma 'iti nētē ca uti 'icēn. Ucēbē camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bēri 'ēmi sinanima cuēēni cuaicē 'aínbi ca anúnmi mitsux rarumati inti nētē uti 'icēn. Ucēbē camina masá nuituirai inti 'ain.

²⁶Unicaman mitsu rabićēxbi camina masá nuituti 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucēn Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ñuixuncē unicama rabićēxa.

—Axa mimi nishcē uni camina nuibati 'ai —quicē bana
(Mt. 5.38-48; 7-12)

²⁷Canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'ēn banami cuatia ēsaquin mitsu cain, axa mimi nishcē unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain. ²⁸Axa mimi 'atimati banacē unicama camina Nucēn Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ñucáxunti 'ain. Ñucánan camina an mi 'usáncē unicamaribi Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ²⁹Mia 'atimocēxunbi camina ami nishquin aribi 'atimotima 'ain. Ēsa ca. Mia bētáshcacēxun camina 'aisa tania amoribia mi bētáshcanun 'amiti 'ain. Mín cutúan unin mi bicuancēxun camina biisa tania mín camisetaribia binun bimiti 'ain. ³⁰An mi ñu 'inánun quixun ñucacē uni a camina 'inánti 'ain. An mín ñu buáncē uni a camina mín ñu bēxuntēcēnun quixun catima 'ain. ³¹Bētsi uníxa mibē upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuēēncē, usaribi oquin camina mín bētsi unibē upí 'ianan a 'aquinti 'ain.

³²An mitsu nuibacēma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacē unicamaishi nuibacē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an a nuibacē uni nuibananquinia. ³³An mitsu 'aquincēma uni 'aquintima 'ianan an mitsu 'aquincē unicamaishi 'aquincē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an 'aquincē uni 'aquiananquinia. ³⁴Mitsun —a unínribi ca 'ē ñu 'inánti 'icē —quixun sinánquin an ñucacēxun ñu 'ináncē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca

'uchañu uni itsfan ñucácëxun ñu 'inania, —an ca 'ëribi ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin. ³⁵Usa 'aínbi camina mitsun axa mitsumi nishcë uni nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. Unían mitsu ñu ñucácëxun camina —anribi ca 'ë 'inántima 'icë —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Dios, manámi 'icë, an cuëenun mitsu 'imiti 'icën. Mitsun usaquin 'ai camina asérabi aín bëhicë 'aish an sináncësaribi oquin sináncë 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacëma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶Nucën Papa Diosan unicama 'aquinsa tanquin nuibacësaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacëxunmabi nuíbatí 'ain.

—Unían uni itsi 'uchoxma 'inun

—Jesusan ñuia

(Mt. 7.1-5)

³⁷Bëtsi uni ami manánquin 'uchocëma 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchotíma 'icën. 'Imainun ca 'uchoquinmi uni, bëtsi uni castícanmicëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchoquin castícantíma 'icën. Uni itsíxa mitsumi 'uchacëxunbi camina abë mënfonanquin manumiti 'ain. Usoquin 'aími unibë mënfonania ca Nucën Papa Diosan mitsux ami 'uchacëxunbi mitsun 'ucha tërénquin manuti 'icën. ³⁸Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnmi uni itsi ñu 'inánan 'aquincë 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Mitsúnmi 'inánan uni itsi 'aquincësaribi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Unían uni itsfan 'ináncëxun aín burasanu tsëncaquin ñu purucësamaira oquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën.

³⁹Uisa unin cara uni itsi 'aquinti 'icë quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—¿Bëxuñu unin cara bëxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'ic? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën. ⁴⁰Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni 'unáncësaribi oquin 'unanima. Usa 'aínbi ca an ñu 'unánmicë unían 'unánmicëxun ñu 'unántancëx asaribi 'iti 'icën.

⁴¹Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ësa ca. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuña 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴²¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

**Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin
unin 'unánti 'icë quicë bana**

(Mt. 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima. ⁴⁴Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutíma i an tuaíma. ⁴⁵Iisaribi ca uni 'icën. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia.

—**Ēsa ca —quixuan Jesusan
rabé xubu ñuia**
(Mt. 7.24-27)

⁴⁶¿Uisacasquin caramina —mix camina 'en 'Ibu 'ai —quixun 'è caquinbi 'en mitsu cacësabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷An 'emi sinánquin 'en bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acé uni ax cara uisa 'icé quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti nēmfonquin me naécé usaribi 'icén. 'Uí 'ibúcëbëa baca 'itsaira 'ëia ami aín bai tucanquicëbëbi ca a xubu upí oquin 'acé 'aish shaiquima. ⁴⁹Usa 'ainbi ca an 'en bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acéma uni ax ca an masinu xubu 'acé unisaribi 'icén. 'Uí 'ibúcëbë, baca 'itsaira 'ëi, ami aín bai tucanquicëbë ca a xubu puxucuti 'icén. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasfbuti 'icén.

Romanu 'icé capitán Jesusan pëxcúa
(Mt. 8.5-13)

7¹Unicaman cuanun bana ñuixun-tancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. ²Capernaúm anu ca Romanu 'icé capitán achúshi 'iacëxa. An a capitán ñu mëëxuncé unix ca an nuibairacé 'aishbi 'insíanx bamatisa 'iacëxa. ³Usa 'ain ca —an uni 'insíncé pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quíaxa raíri unicama quia cuaxun, capitanën judfós caniacécé uni raíri ñucáquin cacëxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'en ñu mëëxuncé uni pëxcúia unun 'è caxunti 'ain.

⁴Cacëx cuanxun ca capitanëan cacësabi oquin Jesús cacëxa. Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icén. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icén.

⁵An ca nuxnu judfós unibu 'icé nu nuibaquin nuxnu anu timéti xubu nu 'amixuanxa.

⁶Usaquian cacëx ca Jesús atubé cuancëxa. Cuanquían aín xubu raraobiancëbëtan ca capitanën aín 'unánccé uni raíri xuquin ësaquin Jesús camiacëxa:

—Mixmi 'esamaira 'ain cana mibé sënëna 'ixun 'en xubunumi unun mi camiman. ⁷Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judfós uni caniacécëshi mia canun can. 'Ën unimi 'è pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitécé nin, anuaxbimi 'en unia pëxcunun quiax quinun. ⁸Cana 'unan min banáxbi ca cushi 'icé quixun. 'Ën cana 'apun 'è cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucaman-ribi ca 'en bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'en cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'en cacëx ca bëtsix aia. An 'è ñu mëëxuncé uni —ñu ca 'at —quixun 'en cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'en ñu mëëmicé uni mixmi —ca pëxcúti 'icé —quicëbëshi pëxcúti 'icén.

⁹Usaía capitanën xucé unicama quia cuati cuëni cuainacéquin ca Jesusan an nuibiancë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ëné uníxa 'emi catamécësaribitia 'ia cana judfó uni achúsibi ca 'en bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'en cacëx ca cuania. —Ca ut —hibi iscëma 'ain.

¹⁰Usaía 'icëbë xubunu cuantécënquin ca capitanëan xucé unicaman a ñu mëëxuncé uni asábi 'icé, pëxcúcé isacëxa.

**Casunamécë xanun tuá
bamacëbi Jesusan baísquimia**

¹¹Itsama nètë 'icëbë ca Naín cacé ëmanu Jesús cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicé unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abé cuancëxa. ¹²Cuanx Naín ëmanu bëbaquin ca uni bamacëa, chupan rabúncé, bacétinën buáncania isacëxa. A unín titax ca tuá itsiñuma 'ianan casunamécë xanu 'iacëxa. Abé ca

'aisamaira uni Nañ ëmanuax a catícabiani cuancëxa. ¹³A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacëxa: —Iánxma ca 'it.

¹⁴Caí anu cuanquian anun buáncë bacëti mëëcëbë ca an a buáncë unicamax niracëacëxa. Niracëcëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bená uni, cana mi cain, ca nirut.

¹⁵Usaquin cacëxëshi ca bamacë uni baísqui tsóracëti banacëxa. Usai 'icëbëtan ca Jesusan —ca asábi 'icën, ca mibë 'itëcënti 'icë —quixun aín tita cacëxa. ¹⁶Usaía 'ia isi ratuti racuëtiubi cuëëni ca unicamax Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuntí uni aira ca ënëx 'icë —quianan ca —Nucën Papa Diosaxbi ca aín unicama 'aquini uaxa —quiacëxa.

¹⁷Usaquian Jesusan 'acëa chanioia ca Judea menu 'icë unicama 'imainun axa Judea 'urama 'icë menu 'icë unicaman-ribi cuacëxa.

**An uni nashimicë Juanëan
aín uni rabé Jesúsnu xua
(Mt. 11.2-19)**

¹⁸Usa 'ain ca Jesusan 'acë ñucama ñuiquin aín 'unánmicë unicaman Juan cacëxa. ¹⁹Cacëxun ca Juanën aín uni rabé Jesúsnu cuantánun xuquin ësaquin ñucáquin catánun quixun cacëxa: ¿Mix caramina asérabí axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsíxa uti caínti 'ain? ²⁰Usaquian canun quixuan xucëx cuanx bëbaquin ca Jesús cacëxa:

—Juan an uni nashimicë an ca mi ñucánun quixun xuquin ësaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina asérabí axa utinu nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsí uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹Juanën xucë unicamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucë pëxcüanan

ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüanan bëxunü unicamaribi bëpëxcüacëxa. ²²Usaquin 'axun ca Juanën a ñucánun quixun xucë unicama Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxunü unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquimicë 'insínü unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ²³Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë químa ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

²⁴Juan, an uni nashimicë, an xucë unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë, Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ²⁵¿Ax usama 'ain caramina uisa uni isi cuancën? ¿Upíra 'aísha cupíra chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíra 'aísha cupíra chupa pañucë 'ianan uisa ñu cara cuëënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ²⁶¿Usa uní isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Asérabí cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'íasamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ²⁷Juan ñuiquian ënë menu

ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isaiás cuëñeomiacëxa, ësai quicë:

A caxu mi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëñoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸Usaquin cuëñë bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iixa. Usa 'ain ca a unicama 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

²⁹An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanën nashimicë, acamax ca —Nucën Papa Diosan mëñosabi oi ca asábi 'icë —quiax quiacëxa. ³⁰Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñë bana 'unáncë unicaman, Juanën bana cuaisama tani an nashimicë 'iti cuëñcëma 'ixun, Nucën Papa Dios cuëñcësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ësakinribi cacëxa:

—'Ënë nëtënu a bërí bucuë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ³²Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinën raíri ësakin caia: Cuai chirini cuëñun nun paca banocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usaribi 'iisama tan. ³³Usaribi ca

ënë nëtënu a bucuë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mëscú picëma 'ianan vino xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ³⁴Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësakin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania quixun.

³⁵Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ënë menu unun 'ë xuá, an 'acë ñucamax asábi 'icën. —Usa ca —quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'iá

³⁶Fariseo uni achúshi aín anë Simón, an aín xubunuxun abëtan pi unun cacëx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancëx abëtan pi tsoócëxa. ³⁷Anua 'ain ca a ëmanu 'icë xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acënu 'arucë sanuira 'inínti ro a bëi uacëxa. ³⁸Uxun ca a caxu uax aín taë 'icë anu nitsax inquin aín bëun Jesusan taënu tuscaquin tachabocëxa. Usaquin 'aquin ca aín bunbi tatëreanan tatsucucaquin 'inínti ron 'acëxa. ³⁹Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacë, an sináncëxa: Ënë unix asérabi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ixun ca uin cara a tamëëtia quixun 'unánan an tamëëc ax cara uisa xanu 'icë quixun 'unántsianxa. Ënëx ca xanu 'aisama 'icën. ⁴⁰Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacëxun ca cacëxa:

—Asábi ca, 'ë ca cat.

⁴¹Cacëxun ca Jesusan ësakin Simón cacëxa:

—Ĕnĕx ca ĕsa 'icĕn. Achúshi uni ca uni rabĕtan curíqui ribíanxa. Achúshinĕn quinientos curíqui ribínmainun ca bĕtsin cincuenta curíquishi ribíanxa.

⁴²Ribínxunbia cupíocĕxunma oquin ca a unin an ribíncĕ uni rabĕ a caxa: 'Ĕmi cupíocĕxmabi ca asábi 'icĕn, cupíoima camina cuanti 'ain. Simón, ¿usa 'ain cara min sináncĕ a uni rabĕ uinu 'icĕxira bĕtsix 'icĕsamaira oi a ribíncĕ unimi sinani cuĕĕnti 'ic?

⁴³Cacĕxun ca Simonan cacĕxa:

—'Ĕn sináncĕx ca an 'itsaira curíqui ribíncĕ, ax bĕtsíxa 'icĕsamaira oi a unimi sinánti 'icĕn.

Quia ca Jesusan cacĕxa:

—Usa ca.

⁴⁴Usaquín cai ami bĕsuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacĕxa:

—¿Ĕnĕ xanúan 'aia caina isin? 'Ĕx min xubunu atsiniami anun 'ĕx tachucanun min 'unpax 'inaniamabi ca ĕnĕ xanun aín bĕunan tachaboxun aín bun 'ĕ tatĕrĕanxa. ⁴⁵Minmi bĕtsucucacĕmabi ca an 'ĕmi sinánquin ĕnquinma 'ĕ tatsucucaxa. ⁴⁶Minmi xĕnin 'ĕn maxcá 'acĕmabi ca an 'inántisa xĕnin 'ĕn taĕ 'axa. ⁴⁷Usa 'ain cana mi cain, an 'itsaira 'ĕ nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aíshbi ca tĕrĕncĕ 'icĕ quixun. An, 'ĕn 'ucha ca 'itsamashi 'icĕ quixun sináncĕ uni, ax ca aín 'ucha tĕrĕncĕ 'aíshbi 'itsamashi 'ĕ nuibatia.

⁴⁸Ĕsoquin Simón catancĕxun ca Jesusan a xanu cacĕxa:

—Min 'uchacama ca tĕrĕncĕ 'icĕn.

⁴⁹Usoquin Jesusan caia cuati ca axa abĕ tsóĕ unicamax ratuti canancĕxa:

—¿Uisa uni cara ĕnĕx 'ic? Anbi ca 'ucha tĕrĕnia.

⁵⁰Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacĕxa:

—'Ĕn min 'ucha tĕrĕnti sinani 'ĕmi catamĕti camina min 'ucha tĕrĕncĕ 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

An Jesús ñu 'axuan xanucama

8 ¹Usotancĕxun ca Jesusan ĕma chacamanu 'imainun ĕma chucúma-racamanuribi cuanquin, anu 'icĕ unicama bana ñuixunquin 'unánmiacĕxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucĕn Papa Diosan 'ĕmi catamĕtia uni ainan 'imiti nĕtĕ ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancĕxa. Usoĕbĕ ca aín 'unánmicĕ unicama mĕcĕn rabĕ 'imainun rabĕ, acamax abĕ niacĕxa. ²Imainun ca bĕtsi bĕtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icĕbia pĕxcucĕ, acama 'imainun bĕtsi bĕtsi xanu 'insíncĕ 'icĕbia pĕxcucĕ, acamaxribi Jesúsĕbĕ niacĕxa. Acamax ca María, aín anĕ itsi Magdalena, anuaxa mĕcĕn achúshi 'imainun rabĕ ñunshin 'atima chiquícĕ, ^{3a}'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincĕ uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincĕ xanu raíriribi 'iacĕxa.

Bana itsi ñuicĕsoi an ñu 'apácĕ uni ñuicĕ bana (Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

⁴Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nĕbĕtsiorati timĕcamĕ'ĕocĕxa. A unicamax ca 'itsa ĕmanuax anu riquiancĕxa. Usaía 'icĕbĕtan ca Jesusan bana itsi ñuicĕsoquin ĕnĕ bana ñuiquin ĕsaquin cacĕxa: ⁵—An ñu bĕru 'apácĕ uni ca aín naĕnu 'apáquin ñu bĕru sacai cuanxa. Sacacĕx ca raírínĕx bainu nipacĕxa. Nipacĕcĕ ca unin amáxa. Usa 'icĕ isbĕtsini uxun ca ñuina pĕchiñunĕn 'eaxa. ⁶Raírínĕx ca maparañu menu nipacĕaxa. Nipacĕax coóxbi ca a mexa cĕxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷Raírínĕx ca muxañu menu nipacĕaxa. Nipacĕax coi ca 'iruaxa. 'Iruyunbi ca muxan abĕ coquin mapurucĕxun tuacĕma 'icĕn. ⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bĕru ax me upínu nipacĕaxa. Nipacĕax

coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa.
Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iixa.

Usaquin catáncëxun ca Jesusan
munuma banaquin cacëxa:

—An aín pabitan ënë bana cuacë unin
ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuicëxa quicë bana**
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

⁹Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñui
quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë
unicaman ñucácëxa. ¹⁰Ñucácëxun ca
Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uni itsían 'unániamabi camina
mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicë
xun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'Ën 'aia
isquin ca atun 'ën cushi Nucën Papa
Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun
pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca
uisai quicë cara quixun 'unanima. Usaía
atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin
bana ñuixunin.

**Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui
quicë bana 'icë quixuan**
Jesusan ñuia bana
(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

¹¹Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñui quicë bana ax
ca ësaí qui quicë 'icën: Ñu bëru
'apácësaribi ca Nucën Papa Diosan bana
'icën. ¹²Anúan uni nicë me iru anu
nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi
uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia
—asérabi ca usa 'icë —quixun sináncë
bëma anu uxun ca a bana aín nuitu
mëu sinani Nucën Papa Diosan 'inux
iéaxma 'inun quixun uni ñunshin
'atimanën 'apun manumia. ¹³Maparañu
me bëxbánua ñu bëru nipacëcë usaribi
ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën
Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
aín nuitunën sinania. Sinánquinbi ca

maparañu menu nipacëcë ñu bëru
tapun 'itsañuma usaribi 'ixun, Nucën
Papa Diosan bana 'acë cupí ami
cuaianan ami nishquin unin 'atimocë
xun, tënëquinma a bana manuquin
ënia. ¹⁴Muxañu menua ñu bëru
nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A
unicaman ca Nucën Papa Diosan bana
cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti
'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi
ca ënë menu 'icë ñuishi sinánan 'itsa
ñuñu 'aish cuëenti sinani, ñu bërúxa me
chucu muxañu menuax aín bimi upiti
pëcëcëma, usaribi a unicama 'icën.
¹⁵Me upínua ñu bëru nipacëcë, usaribi
ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën
Papa Diosan bana asérabi cuacë 'ixun
aín nuitunubi racanaquin upí oquin
sinánquin, uisai cara ñu 'icëbëtanbi
ënquinma a bana quicësabi oquin 'aia.
Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax
cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira
bimiñu usaribi 'icën.

Ca ësa 'icë quixun lamparín ñuicë bana
(Mr. 4.21-25)

¹⁶Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín
bimitancëxun ñu tëmú an bëpánun
nanan anu 'uxti tëmúribi nantima 'icën.
Usaquin 'aquinma ca axa xubunu
atsíncë unicaman upí oquin isnun, anu
lamparín nanti, anu nanti 'icën. ¹⁷Uni
itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni
itsin cuanunma quicë banacama abi ca
'unáncë 'iti 'icën. ¹⁸An 'ën bana cuaquin
a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën
bana itsiribia cuanun Nucën Papa
Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an
'ën bana cuaquinbi sináncëma uni, a, an
isa 'unánxa quixuan sináncë bana a
camabi Nucën Papa Diosan manumiti
'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë
banacama upí oquin cuaquin, a bana
quicësabi oquin 'ati 'ain.

**Jesusan ca amia sináncë
unicama aintsi oia quicë bana**
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹Ësaquian unicama bana ñuixuncëbë aí ca aín tita 'imainun aín xucéantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa. Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtémia
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²²Bëtsi nëtéan manë nuntinu 'iruia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parúnppa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³Cuani ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parúnppa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa. ²⁴Usaía 'icëbë racuéquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësuquin ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan bëchúnribi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtéishimainun ca baca bëchúnribi nëtéacëxa. ²⁵Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bërúan-quin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

Cacëx ratuti racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? An cacëxun ca suñúanëñbi, bacánbi aín bana cuatia.

**Ñunshin 'atimañu uni Jesusan
pëxcüa, cuchi bacamiquia**
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa.

²⁷Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni anu 'icë ëmanuax ucë an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uni maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ^{28,29}Itsa oquian ñunshin 'atimanën 'amicëxun ñu 'aia ca unin uni itsi ubíoxunma 'anun aín manë risin nëacëxa. Usocëxbi ca manë risi tëcapabiani ñunshin 'atimanën 'imicëx anu uni 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'aísha a mërái aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uninuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncénquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? 'Ë tëmëramixunma ca 'at.

³⁰Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ëx cana 'Ëxcuira caquin anëcë 'ain.

³¹Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha nëmínra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ³²Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsinun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. ³³Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíncëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuëtúnuax parúnppanu rëucubuti bacamiqui cëñuácëxa.

³⁴Usaía 'ia isbiani ca an cuchí bërúan-cë unicaman abáquiáni cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa.

³⁵Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iaxa quixun isi riquian-cëxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiqúicë a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mënínushi 'aish, Jesús tanáin tsócé isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuécancëxa. ³⁶Usa 'ain ca an iscëcaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcúaxa quixun axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ³⁷Ñuixuncëxun ca a mecamanu 'icë unicaman racuéiraquin aín nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa. Cacëx manë nuntinu 'iruquiani ca cuancëxa.

³⁸Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiqúicë uni an abë cuancatsi quixun Jesús cacëxa. Cacëxunbi ca Jesusan aín xubunua cuantánun quixun xuquin abë cuanxma 'inun cacëxa. ³⁹Caquin ca ësaquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancë xun camina min aintsi 'ibucama uisoxun cara Nucën Papa Diosan mi pëxcúaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquin cacëx cuanxun ca aín aintsi 'ibuishima a ëma chanu 'icë unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.

Jairo cacë unin bëchicë 'imainun xanu 'insíncë ñui quicë bana
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰Ucë manánuax Gadara menu 'icë unicama ëbëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncë nēcë manan utëcëancëxa. Utëcënia ca 'aisamaira uni parúnppa cuëbí ricuatsinxun caíancëxa. ^{41,42}Caín-cëxa bëbaia ca anu judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo

cacë, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca aratsushi 'icën, męcën rabë 'imainun rabë baritiañu ca ax 'icën. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'ën xubunu cuanti 'ain.

Cacëx abë cuania ca 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa.

⁴³A unicama nëbëtsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. A xanux ca męcën rabë 'imainun rabë baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncëxun a cupíoquin aín ñucama cëñuibi ca pëxcúama 'icën. ⁴⁴Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinani, a caxu cuanquin aín chupa ticacëxa. Ticaíshi ca aín imicë nëtëacëxa.

⁴⁵Usai 'icëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin cara 'ë ticax?

Cacëxun ca a rapasu 'icë unicaman —'ën cana mi 'acëma 'ai —quixun cacëxa. Camaxunbia usaquin cacëbëtan ca Pedro 'imainun abë 'icë unicaman cacëxa:

—Mí ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'aínbi caramina, uin cara 'ë ticaxa, quiax quin?

⁴⁶Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'ën sinanënsi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'ë ticaxa quixun.

⁴⁷Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bërëruí, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcé xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcé aribi Jesús ñuixuancëxa. ⁴⁸Ñuixuncëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

⁴⁹Usaquin Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

⁵⁰Caia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan. Usaquinmi sinácëbë ca pëxcúti 'icën.

⁵¹Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsinun atsinmiquin, uni raíricama émáinshi bërúnun quixun cacëxa. ⁵²Usai xubunu atsinquin cuacëxbi ca ini bëunan mëscuti rarumabacëxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacëxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁵³Ësaquin cacëxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca béri 'aíma 'icë —quixun 'unánquin ca 'usáncacëxa. ⁵⁴Usoquian 'usáncacëxunbi aín mëcënan mëínquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacëxa:

—Xu xanu, ca nirut.

⁵⁵Usoquian cacëxëshi ca baísqui niruacëxa. Nirucëbëtan ca aín aintsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacëxa.

⁵⁶Usoia isi ca aín papa aín tita cuëëni ratúira ratúacëxa. Ratutia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ñu ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9¹Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—Anúnmi uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëca-

maribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

²Usoquin catancëxun ca —Nucën Papa Diosan ca 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë —quixun unicama ñuixunuan 'insíncëcama pëxcunun quixun aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ³Xuquin ca cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti 'ain. Rabé camina ami pañuti chupa buántima 'ain.

⁴Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biísama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain.

⁶Usaquin caquian Jesusan xucëx camabi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëënun, ñuixuancëxa. Ñuixunuan ca uni 'insíncëcama pëxcuacëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷Unicaman Jesusan 'acë ñucama chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icë —quixun sináncasmacëxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísqui axa —quixun quiacëxa. ⁸Raírinëx —Elías ca utëcëanxa —quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixun unicama achúshi sapi ca bama 'aishbi baísqui axa —quixun quiacëxa. ⁹Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacëxa:

—'Ënbi cana Juan tëbís camian. ¿Usa 'aínbi cara a uni camabi unin chaniocë ax ui 'ic?

Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

¹⁰Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun atun 'acë ñucama Jesús ñuixuancëxa.

Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida ëma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa. ¹¹Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chaniaoa cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icë anu cuancëxa. Usaía 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë quixun ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

¹²Usaquin 'acëbëa bari cuabúcébëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Ëñë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

^{13,14}Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën. Sapi cananuna unicama piti maruxuni cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

¹⁵Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. ¹⁶Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin

Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun páncëñun tsatsa tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. ¹⁷Jesusan 'ináncëxuan aín 'unánmicë unicaman mëtífacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin piia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa.

Pedronëan —mix camina Cristo 'ai

—quixun Jesús ca

(Mt. 16.13-28; Mr. 8.27-29)

¹⁸Nëtë itsían Jesús aín Papa Diosbë banamainun ca aín 'unánmicë unicama-xëshi abé 'iacëxa. Anu 'icë ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁹Cacëxun ca cacëxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírinëxribi ca quia, mix ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicamaxa bama a achúshinëxa baísquicë a 'ain.

²⁰Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, Nucën Papa Diosan ënu unun xuti, axa uti nun caíncë, a 'ain.

'Ëx cana unín 'acëx bamati

'ai quiáxa Jesús quia

(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)

²¹Ësaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixun-xunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa. ²²Canan ca cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, 'ën bana cuaisama tani, 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²³Usa 'ain ca anu 'icë unicama Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁴Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënuhi upitax tsóti sínánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁵Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacë bë aín ñucama ax ñancábía bicë 'icën. ²⁶Ui unix cara 'ënan 'itimi rabianan 'ën bana quicëσαι 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ëxribi rabínti 'ain, 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni. ²⁷Usa 'aínbi cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën.

Jesús bëtsia

(Mt. 17.1-13; Mr. 9.2-8)

²⁸Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca męcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtësa 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani Pedrocëñun Juan, Jacobo, acamaíshi buani Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai

cuancëxa. ²⁹Anu cuantancëx bëbatancëx aín Papa Diosbë banai ca aín bëmánan bëtsiacëxa. Bëtsicëbë ca aín chuparibi uxuira 'aish ichuquicë 'iacëxa. Usaía 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacëxa. ³⁰Usa 'icë isanan ca rabé uni, Moisés 'imainun Elías, Jesúsbë banaia isacëxa. ³¹Atun iscëx ca a uni rabëtax Nucën Papa Diosan cushían ichúquin pëcacë nëbëtsi 'iacëxa. Usa 'aish abë banaquin ca Jesús, unífan bicëxa Jerusalé nuax bamati, acama ñuiquin cacëxa. ³²Usa 'ain ca 'uxcënan ténáncëxbi 'uxquinma Pedro 'imainun abë 'icë uni rabëtan Jesús bëtsicë isanan abë 'icë uni rabé aribi isacëxa. ³³Moisésbëtan Elíasnën a ëbiania isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábíira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacëxa. ³⁴Usaía quicëbëtainshi ca cuinan acama mapuacëxa. Usocëx ca Pedro, Juan, Jacobo, acamax racuéacëxa. ³⁵Racuéquin ca cuín mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ën nuibacë bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

³⁶Ësai banaia cuatancëxuan iscëx ca Jesúsëshi anu 'iacëxa. Usaía 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro 'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icën.

Ñunshin 'atimanën bërërumicë tuá Jesusan pëxcüa

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷Usaía 'ion pëcaracëbëa Jesús matánuax ubücëbë ca 'aisamaira uni a bëñai cuancëxa. ³⁸A unicama achúshinën ca cuënishquin Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë ca is. Bëchicë itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'ë

pëxcuxunti 'ain. ³⁹Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca 'itsai cuëncëni aín cuñun bacux bëanan aín namiribi nimëti bërëruia. Usaquin 'ai ca 'ën bëchicënuax chiquítisama tania. ⁴⁰Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmäxa.

⁴¹Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asëräbi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'ënu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa.

⁴²Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacëmiquin aín nami nimëtia bërërunun 'imitëcëancëxa. Usaquian 'imia chiquínun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamaira 'icë —quixun sinani ratúacëxa.

**'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
quiáxa Jesús quitëcëan**

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

An ca bëtsi unían 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

⁴⁴—Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uísa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën.

⁴⁵Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiama pain 'icën. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuéacëxa.

**Uix cara bëtsi unicamabëtan
sënénmaira 'icë quicë bana**

(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënénma 'icë —quiax atúxbi ñucacanáncëxa. ⁴⁷Ñucacania atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsfancëxa. ⁴⁸Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'ëishima, 'ën Papa Dios, an ënu unun 'ë xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan bëtsi unibëtan sënénmaira isia.

**An nu ñuicëma uni, ax ca
nubë upí 'icë quicë bana**

(Mt. 9.38-40)

⁴⁹Ësaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquíti cuëניה quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

⁵⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

**III. JERUSALENUA JESUS CUAN
(9.51-19.28)**

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹Anúan aín Papa Diosnu cuantëcënti nëtë 'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantëcënti sináncëxa. ⁵²Cuanuxun ca uni raíri anpan rëcuénquiani cuanun

xuacëxa. Xucëx cuanx Samaria menu 'icë ëma achúshinu bëbaxun ca uinu cara Jesús aín 'unánmicë unicamabë 'uxti 'icë quixun bariacëxa. ⁵³Bariabi ca anu 'icë unicaman —ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín ëmanu 'imiti cuëëanma 'icën. ⁵⁴Usaía 'ia oi nishquin ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati caramina cuëënin?

⁵⁵Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'ënan 'ixunbi camina uisaira cara 'ën uni 'iti 'icë quixun 'unaniman.

⁵⁶Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun 'iéminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi ëmanu cuancëxa.

Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia
(Mt. 8.18-22)

⁵⁷Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

⁵⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Ñu pëchíñunëx ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

⁵⁹Catancëxun ca Jesusan uni itsi —'ëmi sinani ca 'ëbë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

⁶⁰Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinánti-sama tancë uni, an bamacë uni maínun ëanan camina mín, 'ëmi catamëtia ca

Nucën Papa Diosan uni ainan 'imia quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

⁶¹Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'Ëx cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'ën xubunu 'icëcama pain bërúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

⁶²Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. An vaca bënënu buáncëxun me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icën.

**Setenta unicama Jesusan
bana ñuixunun quixun xua**

10 ¹Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi ëmanu bana ñuixuni cuanti sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé acama xuquinma, uni raíri setenta caístancëxun rabé rabé, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa. ²Xuquin ca cacëxa:

—'Aisamaira uníxa 'ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënua 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icën. Usa 'ain camina Nucën Papa Dios axa ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin. ³Camina cuanti 'ain. 'Ën cana carnero 'inúan nëëcë nëbétsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëaratia. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbëbi camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantíma 'ain. ⁴Burasacëñun

camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina níraccéax 'uran unibë banatima 'ain. ⁵Anumi 'iti xubunu atsinquin camina anu 'icë unicamaxa chuámashi 'inun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁶A xubunu 'icë unin mitsubë upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuëeni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ⁷Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibéquintima 'ain, anu paínmi atsinçë xubu anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xëati ñu a anu 'icë xanúan mitsu 'inancëxun piti 'ain. An ñu mēëxuncë uni a ca an ñu mēëmicë unin cupíoia. Usa 'ain camina atúan mitsu 'inancë ñu a piishiti 'ain. ⁸Cuanx ëmanu bëbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisa tancëbëtan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹Camina anua 'icë 'insincë unicama pëxcuquin, 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan anun a ainan 'imiti nētë ca 'urama 'icë quixun cati 'ain. ¹⁰Cuanx ëmanu bëbaia anu 'icë unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancëbëtan camina anu 'itsa uni 'icë bai, anuxun ësaquin cati 'ain: ¹¹Nunu mitsu cacë bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun mitsun 'unánun cananuna nun taxacanua 'icë mitsun ëmanu 'icë me cupucë tērënbianin. Nux cuancë 'afnbi camina 'unánti 'ain, axa Jesúsmi catamëcëcama Nucën Papa Diosan anun ainan 'imiti nētë ca 'urama 'icë quixun. ¹²Ën cana mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí 'iti 'icën.

**Bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicaman
Jesusan bana cuaisama tan
(Mt. 11.20-24)**

¹³Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ¹⁴Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nētën, Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícantí 'icën. ¹⁵Capernaúmnuax ucë unicama, ímitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nētënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain.

¹⁶Caxun ca a xuti unicama ësaquinribi cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni, an ca 'ën banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsun bana cuaisama tancë uni, an 'ën banaribi cuaisama tania. An 'ën bana cuaisama tancë uni, an ca Nucën Papa Dios, an ënë menu 'ë xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utëcëan

¹⁷Bana ñuixunuan xucëxun ca a setenta unicaman ñuixunbëtsini utancëxun Jesús usoquian ñu 'acëcama ñuixunquin ësaquin Jesús cacëxa:

—Minmi nu xucë ca ñunshin 'atimanënbi nun bana cuaxa, nun nu —ca chiquít —cacëx ca uninuax chiquíaxa.

¹⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Caná náfnuax menu bënëtishi 'ibucësaria ñunshin 'atimanën

'apu Satanás naínuax nipacétia cana isacén. ¹⁹Camina 'unánti 'ain, 'ën cushi cana mitsu 'inan. 'Ën mitsu 'inancé 'ain camina runu 'imainun nibanta amatíbi asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aisa tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanén mitsu 'atima 'icén, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰Ñunshin 'atimanén mitsun bana cuacé cupí cuëncésamaira oi camina mitsun anécama ca Nucén Papa Diosan nētēnu 'icé quiricanu 'acé 'icé quixun 'unani cuëinra cuëenti 'ain.

Jesús cuëéan

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹Usaquin catancëxun ca Jesusan, aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti cuëenquin, aín Papa Dios cacëxa:

—Ën Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icé ñucaman 'Ibu 'icé cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unancé unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acé cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëéan.

²²Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icé unicama amiribishi cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmiäxa. Uinu 'icé unínbí ca uisa uni 'ianan añu 'ai carana 'ëx uacén quixun 'unanima. 'Ën Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icé unínbí, uisa cara Nucén Papa Dios 'icé quixun 'unanima. Aín Bëhicé, 'ën cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ën uisaira cara ax 'icé quixun 'unánmisa tancé unicama anribí 'unania.

^{23,24}Catancëxun ca Jesusan uni raírinëan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicé unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bëräma an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicama

'imainun 'apu unicanaribi, Cristo ca uti 'icé quixun 'ë ñuiquin cuënéo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icé quixun istisa tanquinbi isáma 'icén. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icén. Usa 'aínbi ca an, mitsun 'acësaribi oquin, 'ën ñu 'aia isanan 'ën uni bana ñuixunia cuacé unicanamax cuëinra cuëenia.

Samarianu 'icé uni Jesusan ñuia

(Mt. 22.34-40; Mr. 12.28-34)

²⁵An Moisésnën cuënéo bana 'unancé uni achúshinën ca uisoquin caraisa caia quixun 'unancatsi quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa:

—¿Añu carana 'ëx ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'inuxun 'ati 'ain?

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Moisésnën cuënéo banax cara uisai quixun? ¿Min iscëx cara uisai quin?

²⁷Cacëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Ca quia, "Min 'Ibu Diosmi camina asérabí cuëeni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëencé sabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bërúancacësaribi oquin min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icé 'aquinti 'ain".

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina 'ë can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'iti 'ain.

²⁹Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuënéo bana 'unancé unin amiribishi ñucátëncatsi quixun Jesús catëcëancëxa:

—¿'Ën aintsicama 'acësaribiquin carana ui unicanaribi nuibaquin 'aquinti 'ain?

³⁰Cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—'Ënëx ca ësa 'icén. Achúshi unix ca bain Jerusalénuax, Jericó ëmanu cuanxa. Cuaniabí ca an ñu mëcamacé unicanaribi bixun aín ñucama bianan aín chupaca-

maribi bianan bamatisoquin mēëxun racánbianxa. ³¹Usobiania an mēcamacē unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racácē mēraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa. ³²Ratánbiania a sacerdote cuan ca bētsi sacerdoteribi, Levitan rēbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racácē uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa. ³³Usoquian a rabētan ratánbiancēbēbi ca Samaria menu 'icē uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racácē isquin ca an cuni a uni nuibaxa. ³⁴Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xēni ro 'imainun vino anun 'axa. 'Atancēxun ca anua téacēcamaribi chupa sanin tēcērēcaxa. Ugotancēxun anúan nicē aín ñuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronan pimiquin bēruánxa. ³⁵Usoquian 'oon pēcaracēbē cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ènē uni camina 'ē bēruánxunti 'ain. Bēruánquinmi ènē curíqui cēñuquin minanēnribi 'aquinia cana utēcēnquin mi cupiótēcēnti 'ain.

³⁶Usoquin Samaritano ñuiquin catancēxun ca Jesusan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē uni cacēxa:
—An ñu mēcamacē unicaman mēētan-
cēxun bai rapasu ēbiancē uni a ca rabé
'imainun achúshi unin mēraxa.
¿Mēraquin cara min sináncēxun a
unicama uinu 'icēinra racácē uni a
nuibaquin aín aintsi 'aquincēsaribi
oquin 'aquianx?

³⁷Usaquin cacēxun ca cacēxa:
—An aín aintsi 'aquincēsaribi oquian
axa racácē uni 'aquicē ax ca axira
tsiancuatsini ucē uni a 'iixa.

Usaquin cacēxun ca Jesusan cacēxa:
—Usa ca. Usaribi oquin camina
minmi min aintsi nuibaquin 'aquincēsa-
ribi oquin uni itsiribi nuibaquin
'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain.

Marta 'imainun María ñui quicē bana

³⁸Bain cuanía achúshi ēmanu bēbaia
ca anu 'icē Marta cacē xanun aín
xubunu Jesús atsínmiacēxa. ³⁹'Atsintan-
cēxuan bana ñuixunia ca Martañēn
xucēn, María, axribi anu 'ixun, a tanáin
tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacēxa.
⁴⁰Maríanēan bana cuamainun ca
Martañēn Jesusan bana cuaquinma piti
'aruanan bētsi bētsi ñu 'acēxa. 'Aquin ca
anu cuanquin Jesús cacēxa:

—Caramina isiman, 'ēn xucēnan ca 'ē
'aquinima, 'ēinshi cana ñu 'ain. 'Èa ñu
'aquini unun ca cat.

⁴¹Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ñu
'ati sinani bēnētín. ⁴²Usa ñucama 'ati
asábi 'aínbi ca 'ēn bana cuati, ax bētsi
ñu 'ati sináncēsamaira oquin sinánti
asábiira 'icēn. Maríanēn ca usaquin 'ati
sinánxa. Usa 'ain cana 'ēn a 'axunma
'anun catima 'ain.

Nucēn Papa Diosbē banaquin ēsaquin cati Jesusan ñuia (Mt. 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Nētē itsin aín Papabē banatan-
cēxa sēnēnia ca aín 'unánmicē
uni achúshinēn Jesús cacēxa:

—Juanēn ca aín 'unánmicē unicama
Nucēn Papa Diosbē banati 'unánmiaxa.
Usaribi oquin camina nuribi abē banati
'unánmiti 'ain.

²Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Nucēn Papa Diosbē banaquin
camina ēsoquin cati 'ain:

'Èn Papa Dios, naínu 'icē, mix
camina asérabi min sinan upíra
'ain. —Usa camina mix 'ai
—quiax ca camabi uni mi ñui upí
banáinshi banati 'icēn. Aín 'Apu
'icēa camabi unin mi rabiti cana
cuēnín. Usaquian mi 'anun
camina 'imiti 'ain. Min nētēnu-

xuan ángelcaman 'acēsaribi oquian ënë nētēnuxun unicaman mix cuēēncēsabi oquin 'ati cana cuēēnin. Usaquian 'anun camina 'imiti 'ain. ³Bērī nētēn camina nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ⁴Unían nu 'atimocē xunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucē 'ain camina nuxnu 'uchacēcama nu téréxunquin manuti 'ain. Ñunshin 'atimanēn 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bērúanti 'ain.

^{5,6}Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēnëx ca ěsa 'icēn. Micama achúshinëx camina axa mibē nuibanancē unin xubunu imé naëx cuanxun cati 'ain: Mix camina 'ēbē nuibanancē uni 'ain. Axa 'ēbē nuibanancē uni itsi ca 'uracēox ubaiti bērí bēbaxa. 'Aínbi ca a 'ën 'inánti piti ñu 'áma 'icēn. ¿Usa 'ain caramina a piti ñu a 'inánun 'ë 'inántima 'ain? ⁷Cacēxunbi ca unin aín xubu mēúxun mi cati 'icēn: 'Ē ubóxunma ca 'at. Xēcucē ca xēpucē 'icēn. 'Imainun ca 'ën bēchicē cama 'ēbē 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi ñu 'inani niruiman. ⁸Catancēxunbi ca mibē nuibanancē cupí mi 'inani nirutisama tanquinbi —'ëma ubiotēcē nia —quixun sinani niruxun min cuēēncē ñucama mi 'inánti 'icēn. ^{9,10}Usa 'ain cana 'ën mitsu cain, ui unin cara Nucēn Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucēn Papa Diosan 'inania. Ēnëx ca ěsa 'icēn: Bari bariquin ca unin ñu mēraia. 'Imainun ca unfan bētsi unin xēcucē taxcaia cuaquin a xubunu 'icē unin xēocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacēxun ca mitsun bana cuaquin Nucēn Papa Diosan mitsux cuēēncē ñu mitsu 'axunti 'icēn. ¹¹¿Mix aín papa 'ixun caramina min bēchicē nēan mi pán ñucácēxun maxax 'inánti

'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi ñucácēxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹²¿'Atapa batsi mi ñucácēxun caramina nibanti 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bēchicē upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acēsamaira oquin ca Nucēn Papa Dios naínu 'icē, an a ñucacē uni aín Bēru Ñunshin Upí abēa 'inun 'inánti 'icēn.

**Anun ñunshin 'atima chiquínti
cushi ñui quicē bana**

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

¹⁴An 'imicēxa uni achúshi banañuma 'ain ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancēxa. Usoquin chiquíncēbēa banaia isi ca anu 'icē unicama ratúacēxa. ¹⁵Usoquin Jesusan ñunshin 'atima chiquinia isi ca anu 'icē uni raírinëx quiacēxa:

—Ñunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú, an 'amicēxun ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

¹⁶Quimainun ca raírinēn, Nucēn Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, aín sinanēnbia unin iscēma ñu naínu 'anun quixun cacēxa. ¹⁷Cacēxun ca Jesusan usaquin ca sinania quixun 'unánquin cacēxa:

—Ēsa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicē unibunēn cushicaman bētsi bētsi oquin sináncē 'ain ca a menu bucucē unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucui bētsibē bētsibē nuibananima 'acanani cēñutia. Usaribiti ca unicamax aín aintsibē nuibananima mēēanan tsaúqui nētētia. ¹⁸Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicē 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncēbē an 'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'áma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanēn

abë ñunshin 'atima chiquinima. ¹⁹Ën ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, çcara mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca asérabima 'icë quixun. ²⁰Nucën Papa Diosan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'iminuxun ënë menu unun 'ë xuaxa quixun. ²¹Ënëx ca ësaribi 'icën. Cushí unífan anun 'acananti ñuñu 'ixun aín xubu bërúancëbëtan ca uinu 'icë uníbi aín ñu bicuantima 'icën. ²²Usa 'aínbi ca asamaira cushi uni uquin a mëëquin ñusmoquin axa anun 'acananë ñucama, amia catamëcë, acama bianan aín ñu rafriribi biquin aín unicama mëticaquin 'inánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²³Ësaribi ca. Unífan bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'imia.

**Anuaxa chiquicë uni anubia
ñunshin 'atima cuantëcëan
(Mt. 12.43-45)**

²⁴Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Uninuax chiquítancëx anua 'unpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraquinma ca sinania, —anuax 'ëx chiquía, anubi 'i cana cuantëcënti 'ai —quixun. ²⁵Sinánbia cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mënfocëx upí usaribi 'icë a unin nuitu isia. ²⁶Isbiani

cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bëráma 'iásamaira 'ia.

**Asérabí upí sinánñu 'aish
cuëëinra cuëënti**

²⁷Usaquin unicama ñuixunia ca xanu achúshinën munuma banaquin Jesús cacëxa:

—An tuutancëx bacéñxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana cuanan a bana quicëسابi oquin 'acë uni, axira 'ën titaxa cuëëncësamaira oi cuëënti 'icën.

**'Atima unicaman Jesús uni
itsin 'acëma ñu 'anun ca
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)**

²⁹Itsa unia ricuatsini timëcamë'ëocë bëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bërí bucuë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana asérabí Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ³⁰Nínive cacë ëma chaira anu 'icë unicaman ca Jonasan Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunia cuacëxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën ënë menu 'icë unicama Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunin. ³¹Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu, ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëënquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca

ënë nētēnu bucučë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unían ñu 'acē isti nētēn, a xanun Salomōnēn bana cuacē 'ixun, ënē nētēnu bucučë unicama 'ën bana ñuixuncēxunbia cuacēma 'icē, 'uchoti 'icēn. ³²Nínive cacē ēmanu 'icē unicamax ca 'aisama 'icēbia Jonasnēn Nucēn Papa Dios quicē bana ñuixuncē xun cuati sinanati ami sináncēxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icēbi ca ënē nētēnu bucučë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unían ñu 'acē isti nētēn, Nínivenu 'icē unicaman ënē nētēnu bucučë unicama cati 'icēn: Mitsun Jesusan bana ñuixuncēxunbi cuacēma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

Cristonēn ca aín unicama upí sinánñu 'imia quicē bana
(Mt. 5.15; 6.22-23)

³³Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:
—Uínu 'icē unínbi ca lamparín bimitancēxun xubu amo unēquin nanima. 'Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncē unicaman upí oquin isnun bimitancēxun anu lamparín nantí anu nania. ³⁴Lamparínēn pēcacēbētan ca unin bēruñu cupíshi an pēcacē ñucama 'imainun xabá isia. Mín bēru upí 'ain camina upí oquin isquin mín ñu mēēti 'ati 'ain. Mín bēru 'aisama 'ain camina xabá isquinma mín ñu mēēti upí oquin 'atima 'ain, bēanquibucēnuxun 'acēsoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucēn Papa Diosan 'imicēx min sinan upí 'ianan an sinánmicē 'aish min sinan an pēcacēsa 'ain. Usa 'ainbi camina an sináncēsaribi oquin sináncēma 'aish bēanquibucēnu nicēsa 'ain. ³⁵Usa 'ain camina —anun 'ën sinan upí 'iti ca

'áima 'icē —quixun sinánti rabanán bēruancati 'ain. Mín —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'áima 'icē —quixun sináncē 'aish camina Nucēn Papa Diosan sináncē saribi oquin sináncēma 'aish bēanquibucēnu nicēsa 'ain. ³⁶Usa 'ainbi camina Nucēn Papa Diosmi sinania an 'imicēx min sinan upí 'ixun Nucēn Papa Diosan sináncēsaribi oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuēēncēsabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínēan pēcacēn isquin upí oquin ñu 'acēsaribi oquin.

Fariseo unicamacēñuan an Moisésnēn cuēñeo bana 'unáncē unicama Jesusan ñu ca

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

^{37,38}Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinēn Jesús aín xubunuxuan pi cuanun quixun cacēxa. Cacēx cuanx bēbatancēxbi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mēchucacēsaribiti Jesús 'iama 'icēn. Mēchucatíma ca mesanu pi tsóbuacēxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —¿uisacatsi cara mēchucacēma 'icē? —quixun sináncēxa. ³⁹Usaquin sinania 'unánquin ca Nucēn 'Ibu Jesusan cacēxa:

—Míxmi fariseo uni 'icē cana mi cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucēn Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xanpa 'imainun manē ñutē, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mēu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'ati sinanin. ⁴⁰Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaniman, an ñutē 'acē uni an ca aín namé 'acēsaribi oquin aín caxuribi 'aia quixun? ⁴¹Xanpa, ñutē chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquina 'icē 'aquinñu 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán.

Usaquin 'aia isquin ca Nucèn Papa Diosan mitsu upí isti 'icèn.

⁴²Catancèxun ca èsaquinribi Jesusan atu cacèxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucèn Papa Diosan uisa cara oti 'icè usoquin 'ati 'icèn. Mitsun camina Nucèn Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acè unicama mitsun pitimi anun nèish ocè robi mèsú 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicèsabi oi 'iti, axa quicèsa oquin 'aiman. Nucèn Papa Diosmi upiti sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'aquinti, acama camina 'aiman. Usaquinmi mitsun 'acèx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ro mèsúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa.

⁴³Ianan camina anu judíos unicama timéti xubunu unicamabè timèti, anu mitsun cushicamax tsóti anu tsótishi cuèënin, camabi unínsa mitsu isnun quíax. 'Ianan camina anuxuan unin ñu marucè anuxun isquian bètsi unin —ax ca nun cushi 'icè —quixun sinánquin mecèn 'inánquin biti cuèënin. Usámi 'iti cuèënquinma ca Nucèn Papa Diosan uisa cara oti 'icè usoquin mitsu 'ati 'icèn.

⁴⁴Mitsux camina céméntapun 'ain. Anu uni maíncè meesaribi camina mitsux 'ain. A me 'unánti ocèma 'ain ca uni raírinèx anun niquin —uni bamacè ca anu maíncè 'icè —quixun 'unanima. A meesaribi camina mitsux 'ain. Unían mitsun nuitu 'unánquinma upísa quixun sináncè 'aíshbi camina mitsun nuitu mēú upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuèënquinma ca uisa cara oti 'icè usoquin Nucèn Papa Diosan mitsu 'ati 'icèn.

⁴⁵Usaquin cacèxun ca an Moisésnèn cuèëno bana 'unáncè 'ixun unicama 'èsècè uni achúshinèn Jesús cacèxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin camina nuribi ñuin.

⁴⁶Quia ca Jesusan cacèxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucèn Papa Diosan uisa cara oti 'icè usoquin mitsuribi 'ati 'icèn. Moisésnèn cuèëno banaishima mitsúnbi sináncè banaribi camina unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncèxbi ca a banacamax mitsúxmi quicèsabi oi 'iisama 'icèn. Mitsúxribi camina usai 'iman. Mitsúnmi ñuixuncè bana quicèsabi oquian 'anun camina unicama 'aquiniman.

⁴⁷Upíma isquin cara Nucèn Papa Diosan mitsu uisoti 'icèn. Mitsun raracaman 'acèa an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mēnfoin.

⁴⁸Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icè quixun camina sináncani quixun, camabi unin 'unania. ⁴⁹Nucèn Papa Dios an camabi ñu 'unáncè 'aish ca usaía 'icèma pan 'ain, èsai quiacèxa: “Èn unicama raíri 'èn bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'èn bana unicama 'unánminun 'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bètsi bètsi oti 'icèn”. ⁵⁰Usoquin 'ati ca ènè nētēnua bēri bucuçè unicamax 'icèn. Usa 'ixun camina mitsun raracaman 'ásaribi oquin 'ain. ⁵¹Abel pain ca 'acèxa. Usaribi oquin ca mitsun raracaman an Nucèn Papa Dios quicèsabi oquin 'acè unicama bari itsi bari itsi inímiquin 'acèxa. 'A 'aían ca raírinènrubi 'acèx Zacarías ax anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu rapasu bamacèxa. Mitsun raracaman 'ásaribi oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu 'ásaribi oquin Nucèn Papa Diosan mitsu castícantí 'icèn.

⁵²Èsaquinribi ca Jesusan atu cacèxa:

—Mitsun Moisésnèn cuèëno bana 'unáncè 'ixun unicama 'èsēti 'ixunbi camina uisai quicè cara a bana 'icè quixun 'unánmiman, 'unánmiquinma camina bètsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina mitsúnbi, a bana upí oquin cuaisama

tancë 'ixun, an a bana uisai quicë cara quixun 'unántisa tancë unicamanribia cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icë isquin ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

^{53,54}Usaquin catancëxa fariseonën xubunuax cuania ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman ami nishi, ami manán-catsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bëtsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubfocëxa.

**Cëmëtima bana aín 'unánmicë
unicama Jesusan ñuia**

12 ¹Usomainun ca 'aisamaira uni timëcamë'ëoi tsitsirui anu niti 'aíma 'ain bëtsibë bëtsibë chácancëxa. Usaía 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñua 'icë usaribi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. Èsai quiquin cana èsoquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain.

²Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca unëtima camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acëbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën.

³Mitsúnmi 'ën bana cuacë 'ixun imé uni itsi ñuixunquin cacë ax ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën, 'ën mitsu cacëcamami mitsun xubunuxun ñuicë ax ca camabi unían cuanun ëmánxun ñuicë 'iti 'icën.

**Uimi cara uni racuétí 'icë
quíáxa Jesús quiá bana
(Mt. 10.28-31)**

⁴Èbë nuibanancë unicama, cana mitsu cain, an uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuétima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bëru ñunshin bamamitima 'icën. ⁵A

unicamamimi racuétima 'aínbi cana uimi caramina racuétí 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbi bamamianan uni manë tsi anua 'inun 'imiti, amishi camina racuétí 'ain. 'Ën cana mitsu cain, camina asérabi ami racuétí 'ain. ⁶Isáratsu ca, cupíma 'icë, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin mécën achúshi biti 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷An ca mitsuribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuétima 'ain.

—'Ëx cana Jesusan uni 'ai
—quíáxa ax unin cuanun quicë uni
(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, axa an 'ën bana cuacëma unicaman cuanun 'ë ñui —'ëx cana Jesusan uni 'ai —quicë uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'ën, aín ángelcaman cuamainun, Nucën Papa Dios —ax ca 'ën uni 'icë —quixun cati 'ain. ⁹Usa 'aínbi cana axa 'ëmi rabini —'ëx cana Jesusan unima 'ai —quicë uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'ën unima 'icë —quixun Nucën Papa Dios cati 'ain. ¹⁰Axa, uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha térénti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan téréñima. ¹¹Unin mitsu anu judíos unicama timéti xubunu 'icë unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánuxun buáncëxun camina racuéquín —uisai carana quití 'ai —quixun sinánan —uisa banan

carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain.
 12Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin
 Upitan ca mitsúxmi banacëbëtanshi
 uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu
 sinánmiti 'icën.

Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

13Anu 'icë unicama achúshinën ca
 Jesús cacëxa:

—Ñuquin ca 'ën papocën aín ñu
 casunanxa. Usa 'ain camina 'ën xucën
 apan an a ñucama raíri 'ë 'ínánun cati
 'ain.

14Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usai ca mibë min xucën 'iti 'icë
 quixun cana 'ën mënótima 'ain. Ax ca
 'ën 'atima 'icën.

15Usaquin caxun ca anu 'icë unicama
 Jesusan cacëxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucën Papa Diosan
 iscëx upí 'ianan upitax 'i cuënti 'ai quixun
 camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima
 camina 'itsa ñuñu 'iti sinánun uní itsin
 ñuribi cuënti rabanan bërúancati 'ain.

16Catancëxun ca bana itsi ñuicësoquin
 Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni achúshi-
 nëan aín naënu ñu bëru 'apácëx canitan-
 cëxuan tuacëx ca 'itsaira bimiñu 'i axa.

17A bimicama isquin ca a unin sinánxa,
 anu ënë bimicama bucúnti ca 'áima
 'icën. ¿Añu carana 'ati 'ain? quixun.

18Sinántancëx ca quiaxa: Ësaquin cana
 'ati 'ain. 'Ën anu bimi bucúnti xubucama
 ca chamaratsu 'icën. Acama tencapatán-
 cëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancë
 xun cana anu 'ën ñu bimicama 'imainun
 'ën ñu itsiribi nantí 'ain. 19'Atancëx cana
 quiti 'ain: Cana bucúan, ënë ñucama
 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icëbëbi
 cëñútima 'icën. Usa 'ain cana tantishiti
 'ain. Cana pianan xëanan cuëinshiti
 'ain. 20Usaquin sinania ca Nucën Papa
 Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix
 'ain. Ënë ñantánbi camina bamain.

¿Bamacëbë cara minmi bucúncë ñucama
 uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icën.

21Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios
 cuëncësabi oquin 'ati sinánquinma axbi
 ñuñu 'iti sináncë uni ax 'iti 'icën.

**Nucën Papa Diosan ca aín
 unicama bërúancë bana**

(Mt. 6.25-34)

22Jesusan ca aín 'unánmicë unicama
 ësaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, añu caramina piti
 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai
 quixun acama sinani camina masá
 nuitutima 'ain. 23Mitsun pitisamaira
 camina mitsux 'ain, mitsun chupasa-
 maira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi
 ënë nëtënu tsóti oquin unio Nucën Papa
 Dios ainshi ca ami piti ñu mitsu 'inanan
 ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën.

24Mitsun camina 'iscucama 'unanin. An
 ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima.

An anu bixun bimi nantí xubu ca 'áima
 'icën. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan
 atun piti 'inania. An ñu pëchiu

'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin
 mitsu piti 'inánti 'icën. 25Nucën Papa
 Diosainshi canimicë 'aish camina

mitsúxbi canitisa tani masá nuitutibi
 canitima 'ain. 26¿Mitsux usai 'itima
 'aishbi caramina uisacatsi bëtsi ñucama

sinani masá nuitutin? 27Camina isti 'ain,
 ro uacama ax ca ñu mëëanan chupa
 onuxun risi oímabi upíra upí 'icën. A ro

uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu
 Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa
 upíra upí pañucé 'aishbi aín chupa ax ro

uasaribi upíra upí 'iáma 'icën. 28Upíra
 upí 'itancëxbia xanania unin tsin nëëncëx
 ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën

Papa Diosan aín ua upíra upí 'imia.
 Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro
 ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi

pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux

usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ²⁹Añu ñu caramina piti 'ain, añu ñu caramina xëati 'ai quixun camina bënëti masá nuituquin sinántima 'ain. ³⁰An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuní camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën.

**Aín nëtënuax Nucën Papa Diosbë
'aish cuënti bana**

(Mt. 6.19-21)

³²Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina 'ënan 'ain. Usa 'aish 'itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nëtënu abë 'iti Nucën Papa Dios cuëënia. Usaquin 'unani camina racuëtima 'ain. ³³Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ënë nëtënuaxa 'icësaí ca Nucën Papa Diosan nëtë naínu 'icë ñucamax 'atimati cëñutíma, an ñu mëcamacë uni ca 'aíma 'icën, 'imainun ca an cëñuti nacuáxbi anu 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nëtënu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuëñminuxun 'acëcama cupíoquin chuámarua aíšmi xëñibua 'aínbi cuëñun mitsu 'imiti 'icën. ³⁴Uisa ñun cara cuëënia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ënë nëtënu 'icë ñuñu 'iti cuëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa —Diosan a cupíoquin aín nëtënuaxun chuámarua 'imiti cuëncë uni an Nucën

Papa Dios cuëñun ax cuëncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesús uti caínti bana

^{35,36}Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uníxa an xanu bicë unin camicëx, abëtan pí cuanx utëcënia ca an ñu mëëxuncë unicaman cainia. Caínquin ca an uni ñu mëëxuncë unicama an ñu mëëxunuxuan pañucë chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimitancëxun nania. Usoxun caíncëx uquian, xëcuë taxaica ca cuëñquin bënëñquinshi atsínmiquin xëocaia. Usaribiti camina mitsux 'iti 'ain, 'ëx aia caini. ³⁷A caíncëxuan an ñu mëëmicë unicaman 'uxcëma 'icë mëracëx ca an uni ñu mëëxuncë unicamax cuëëinra cuënti 'icën. Cuëënia ca an atu ñu mëëmicë unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icën. Usaquin 'acëx ca an ñu mëëxuncë unicamax cuëëinra cuënti 'icën. Ca usai asërabí 'iti 'icën. ³⁸Imé naëx uanan pëcarati 'urama uquian a ñu mëëxuncë unin 'uxcëma mëracëx ca an a uni ñu mëëxuncë unicamax cuëëinra cuënti 'icën. ³⁹Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntisianxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanax atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁰Usaribí oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

**An upí oquin uni ñu mëëxuncë uni
'imainun an upí oquinma
uni mëëxuncë uni**

(Mt. 24.45-51)

⁴¹Usaquin cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bëtsi bana ñucësöquin ënë bana ñuian? ¿Cama-xunbi cuati caramina ñuian?

⁴²Cacëxun ca ësöquinribi Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icëcama upí oquin piminun quixun aín ñu mëëmicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca, an ca asérabi 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë, quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. ⁴³Cuanx anu 'itancëx utëcënquin ca, an ñu mëëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia 'iscëx ca an a uni ñu mëëxuncë uni ax chuámarua tani cuëenti 'icën. ⁴⁴Ësöquin cana asérabi 'ën mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëëmicë unin ësöquin cati 'icën: Minmi 'ën cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'ën ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁵Usa 'aínbi ca a unix 'atima sinánñu 'ixun, an 'ë ñu mëëmicë uni ca panatia quixun sinánquin abëtan ñu mëëcë uni raíri mëëanan xëai paénti 'icën. ⁴⁶Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mëëmicë uni uti 'icën. Quin ca usai 'ia isquin castícanan anua 'aisama unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën.

⁴⁷An uisaquin 'ati cara an a ñu mëëmicë unix cuëënia quixun 'unánquinbi ax cuëëncësabi oquin 'ati sináncëma 'ixun ax cuëëncësabi oquin 'axuncëma uni ax ca 'aisamaira oquin mëëquin castícanë 'iti 'icën. ⁴⁸Usa 'aínbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu mëëmicë uni cuëënia quixun upíra oquin 'unáncëma 'ixun upí oquin ñu mëëxuncëma uni ax 'itsamashi oquin mëëquin castícanë 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan uni upí oquin a ñu 'axuntí 'unánmianan upí

sinan 'inántancëxun, —an ca 'ë upí oquin ñu 'axuntí 'icë —quixun sinánquin, usoquian a 'axuntí cuëënia, unían uni itsi 'itsa curíqui 'inántancë xun, —an ca 'ë upí oquin ñu mëëxuntí 'icë —quixun sináncësaribi oquin.

**Usai 'ia ami catamëcëma unicamax
Jesucristomi catamëcë
unicamami nishti bana**
(Mt. 10.34-36)

⁴⁹Ësöquinribi ca Jesusan cacëxa:
—'Ëx uá cupí ca unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani nishanani tsuáquiruti 'icën. Usai 'i unicama bënëtishi tsuáquiruti ca 'ia. ⁵⁰Usai 'ia 'inun cana 'ën pain 'aisamaira oquin tëmëraqin paë tanti 'ain. Usaquin 'ën tëmëraqin paë tanti ashi sënëoncatsi cana bënëtin. ⁵¹'Ëx uá 'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun caramina sinanin? 'Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. 'Ëx uá 'ain ca axa 'ëmi sinántisama tancë unicaman axa 'ëmi sináncë unicama nuibatíma, ami nishti 'icën. Usa 'ain ca unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani nishananti 'icën. ⁵²Achúshi xubunu mëcën achúshi uni 'aish ca rabé 'imainun achúshinëx rabémi nishti 'icën. Usaribiti ca rabëtax rabé 'imainun achúshimi nishti 'icën. ⁵³Aín papax ca aín bëchicë bëbumi nishti 'icën. 'Imainun ca aín bëchicënëx aín papami nishti 'icën. Aín titax ca aín xanu tuámi nishti 'icën. 'Imainun ca aín tuacëx aín titami nishti 'icën. Aín ñëx ca aín ñë xutami nishti 'icën. 'Imainun ca aín ñu xutax aín ñëmi nishti 'icën.

**Naí isquian, uisai cara nëtë 'iti
'icë quixun unin sinánti bana**
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴Ësöquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ësa ca. Anúan bari cuancë anua nëtë cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapí ca

'ibúti 'icën. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ibutia. ⁵⁵Ënë nētēnuax suñu bëquicëbë camina mitsux quin, bēri ca bari cushinun-xun 'aia. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ia. ⁵⁶Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nētē 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi caramina uisa cupí 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ëx cana asérabi mitsúnmi ax uti cañcë a 'ai quixun. Usaquin 'unántisinxunbi —usa ca —quixun 'unántisama tani camina cēmë uni 'ain.

Axa numi nishcë unibë nuibananti bana
(Mt. 5.25-26)

⁵⁷Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—¿Uisacatsi caramina bëtsibë upí 'inux mitsúxbi mēñonaniman? ⁵⁸Bëtsi unífan mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mēñonanti 'ain. Mēñonancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aishmi sipuacë 'iti rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mēñonanti 'ain. ⁵⁹Cana mitsu cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mēñonanti 'ain.

Sinanatía Nucën Papa Diosmi
sinánuan Jesusan ca

13 ¹Unicama bana ñuixunia ca anu 'icë uni raírinën Jesús ësaquin cacëxa:

—Galilea menuaxa ucë uni raírinëan sacerdote 'inánti aín 'aracacë ñuina bëquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rētia ca Pilatonën an ñuina bëcë unicama 'amiaxa.

²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun? ³Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina a judíos unicamax 'icësari-biti bamai cēñúcë 'iti 'ain. ⁴¿Siloénu 'icë torre manáinra 'aish chaxcëira, ax atunu rurucubucëbëa bamacë dieciocho uni ax isa Jerusalénu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin? ⁵Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina atúxa 'icësari-biti bamai cēñúcë 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicë bana

⁶Catancëxun ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ëñëx ca ësa 'icën. Aín naënu 'apácë i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naë 'ibun tuáñumoxa. ⁷Tuáñumoxun ca aín 'ibun an naë bërúancë uni caxa:

—Rabé 'imainun achúshi baritian cana, ënë in cara tuaxa quixun isquinbi tuáñumoin. Tuaímabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rēti 'ain.

⁸Cacëxun ca an naë bërúancë unin caxa: Cara tuaia quixun isti camina ënë barínshi ënti 'ain. Usa 'ain cana a tanáin mēñoquin ñuinacan pui tabucunti 'ain. ⁹Usaquin 'acëxun sapí ca bari itsin tuati 'icën. 'Acëxunbia tuafama camina 'ë rēmiti 'ain.

Anun ñu mēëtima nētëan
Jesusan catúbucë xanu

¹⁰Anun ñu mēëtima nētën ca anu judíos unibu timéti xubunuxun Jesusan bana ñuixuancëxa. ¹¹Ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncë anu 'iacëxa. A xanux ca ñunshin 'atimanën 'imicëx catúbua 'aish chairucëma 'iacëxa. ¹²Usa 'icë isquin cuënxun ca Jesusan cacëxa:

—Min 'insin ca nêtéaxa, camina pëxcúcê 'ain.

¹³Caquian ramëcëxëshi ca chairui asábi 'iacëxa. Usai 'iquin ca Nucën Papa Dios rabiácëxa. ¹⁴Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mëeti nêtën xanu pëxcüan, axa anu judíos unicama timéti xubunu 'icê 'apu nishacëxa. Nishquin ca anu 'icê unicama cacëxa:

—Anun ñu mëeti nêtëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'icën. Anun ñu mëetima nêtën camina utima 'ain, anun ñu mëeti nêtéinshi camina pëxcucê 'inux uti 'ain.

¹⁵Quia ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina cëmê 'ain. Mitsux, 'aracacê ñuina təcërecacëñu 'ixun, camina nêtê camabi 'acésaribi oquin anun ñu mëetima nêténribi min ñuina 'unpax 'anun xëxánu buanin. ¹⁶¿Mitsun ñuinami usoquin 'acê 'ain carana mitsusaribi 'aísha Abrahamnën rëbúnqui 'icê, ñunshin 'atimanën 'apun dieciocho baritian 'insínmicê xanu, ênê anun ñu mëetima nêtê 'aínbi pëxcutima 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷Usaquian cacëx ca axa Jesúsmi nishcê unicamax rabíancëxa. Rabínmainun ca uni rafricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acécama isi cuêëancëxa.

Mostaza bëru ñui quicê bana

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain?

¹⁹Ënëx ca ësa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncê ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñuicê bana

(Mt. 13.33)

²⁰Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic?

²¹Uisoquin cara 'ati 'icê quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuiçëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquion mësioti rëncê ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Bai chucúma ñuicê bana

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Jerusalénu cuani, ëma chacamanu cuanan, ëma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icê unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa.

²³Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucaquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nêtënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴—Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérabi mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibi anun atsíntima 'icën. ²⁵Ësa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu xëcuê xëputi 'icën. Xëpucê camina mitsun ëman nixun xëcuê taxcaquin —nu ca xëócaxun —quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucê caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xëan, min camina nun ëmanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷Cacëx ca quiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucê caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Ñu 'atima 'acê 'aish camina mitsux 'ëbê 'itima 'ain. Ca cuantan. ²⁸Usoquin 'ën cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicê bana uni ñuixuncê unicamaxa anua

Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuituirai bënëti inti 'ain. ²⁹Imainun ca 'aisamaira judíosma uní aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nētēnuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nētēnu tsofax chuámarua 'aish cuëenti 'icën. ³⁰A unin —ñuumara ca ax 'icë —quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca a unin iscëxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian
(Mt. 23.37-39)

³¹A nētēnbi anu cuanquin ca fariseo uni raírinën Jesús cacëxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënētishi ënuax cuanti 'ain.

³²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'ën 'acësabi oquin ñunshin 'atima unicamanua chiquánan 'insíncë unicama pëxcuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sēnéonti 'ain, bërí, iméishi, pëcaratëcēncēbētanribi nētē camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin. ³³Usaía Herodes quicēbēbi cana bërí cuanan iméishi cuanan pëcaratëcēncēbēribi cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē uni 'itsaira bamacëxa. Usaribiti cana 'ëx bētsi ëmanuax bamaima Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucē unicamaribi maxaxan 'á, mitsun

raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúan-quin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërúancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëëncëma 'ain. ³⁵Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Tbu Diosan xucëxa ucë bërí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —quiax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nētē utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

Jesusan aín quisi 'imainun
aín pëñan uacë uni pëxcüa

14 ¹Anun ñu mēetima nētēan fariseo unicaman cushi achúshinën xubunuxun pi cuancë ca fariseo unicaman Jesús utúancëxa. ²Anu acamax 'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uacë anu 'iacëxa. ³A isquin ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unánquin unicama 'ësëcë unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Anun ñu mēetima nētēn uni pëxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴Ñucácëxunbi ca cáma 'icën. Cacëxunma ca Jesusan aín nami uacë uni pëxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacëxa. ⁵Catancë xun ca anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mēetima nētēan mitsun burro, mitsun vaca bënë, anua 'unpax bití naëcë quininu nipacëtia bēnēnquinshi biquinma isëshiti 'ain? Isëshiquinma camina bití 'ain, ¿usa cat?

⁶Ësoquin ñucácëxunbi ca cáma 'icën.

An xanu bicë unían pi
unun camicë unicama

⁷Pi unun quixuan unin camicë unicaman uxun, anua aín cushicama

tsóti anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin, ësaquin atu cacëxa: ⁸—An xanu biti unían pi cuanun camicëx cuanx camina anua min cushi tsóti anu tsótima 'ain. Anumi tsootanbi sapi ca aribia camicë 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icën, anu tsónux. ⁹Ucëbëtan ca an mi camicë unin minu uquin mi cati 'icën: Ënë uníxa ënu tsómainun camina mix 'uri unu tsóti 'ain. Cacëx camina rabini, anua uni cushimacama tsóti, anu tsoiti cuanti 'ain. ¹⁰Usaquian mi cati rabanan camina anua uni aín cushimacama tsóti, anu tsóti 'ain. Anu tsócë ca an mi camicë unin minu uquin isquin mi cati 'icën: Camina anua uni cushicama tsóti, anu tsoiti cuanti 'ain. An mi camicë unían usaquin mi caia isquin ca anu 'icë unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icën. ¹¹Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni itsicamabëtan sënënmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabíçëma uni, a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹²Catancëxun ca an a camicë uni Jesusan cacëxa:

—Unicama pi unun camiquin camina axa mibë nuibanancë unicama 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibucama 'imainun ñuñu uni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bëtsi nëtën miribi pi unun camicë 'aishmi atubë cuëëniabi ca Nucën Papa Diosan mi upí isima. ¹³Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴Usa unicaman ca min 'acësaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icën. Camicëma 'icëbi ca an iscëxmi upí 'icë, anúan bama unicamax baísquiti nëtë

'icëbëtan Nucën Papa Diosan aín nëtënuaxmi cuëënun mi 'imiti 'icën.

**Pi unun quixun camicëxbia
unicama cuainsama tan**
(Mt. 22.2-14)

¹⁵Quia cuaquin ca anuxun piia tsócë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—An Nucën Papa Diosan nëtënuaxun aín unicamabëtan picë uni ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi unin ca piti aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷Usaquin piti mëníocë 'ain ca xutëcënquin ësaquian camicë unicama catánun quixun caxa: Piticama ca mëníocë 'icën. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan. ¹⁸Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxunbi ca cuainsama tanquin a pañan cacë uni an ësaquin caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ¹⁹Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana męcën rabé vaca bënë maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuaniman. ²⁰Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ²¹Usaí quicëbëtan ca an ñu mëxuncë uni anu cuantëcënxun an a ñu mëëmicë uni ñuixuanxa, uisai cara an camicëxbi unicama quíaxa quixun. Ñuixuncëxun cuati nishquin ca an ñu mëëxuncë uni xutëcënquin caxa: Camina bënëtishi cuantëcënquin ëmanu 'icë bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icë ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama bëti 'ain. ²²Caquian xucëx cuanx utëcënquin ca an ñu mëëxuncë unin

caxa: Minmi 'ë cacësabi oquin cana unicama bëan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsícëma pain 'icën.

²³Usaquin cacëxun ca an a ñu mëëmïcë unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icë mecamanu cuanquin camina uisa uni caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'ën xubunu atsini buáquiti cana cuëënin. ²⁴Ën cana mitsu cain, a pain 'ën camicëxbia ucëma unicaman ca 'ëbëtan pitima 'icën.

**An aín cuëëncësa oishi 'iti ëncë
uni axa Cristonan 'iti**

²⁵Aisamaira uníxa abë cuania ca a isi cuainacëquin Jesusan ësoquin cacëxa:

²⁶—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëhïcë, aín xucën, aín chirabacë, acama nuibacësa-maira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'ëmi sinani 'ëx cuëëncësabi oishi 'iti 'icën. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁷An aséرابi 'ëmi catamëquin a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti bana quicësabi oquin 'acëma uni, ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁸Ënëx ca ësa 'icën: Torre ënën ménma chaiorquin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añu ñucama cara a 'ati maruti 'icë quixun sinánan uiti curíquibëtan sënën cara a ñucaman cupí 'icë quixun sinánti 'icën. Cara aín curíqui a ñucama maruti sënënti 'icë quixun ca isti 'icën. ²⁹Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancëxunbi anun aín cënë 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'aíma 'ain, aín torre ancëcasmati 'icën. Sënëóianma isi ca an a iscë unicamax a uni ñuixun 'usani qiti 'icën: ³⁰Torre 'aquinbi ca a unin ancëcasmamaxn ëanxa.

³¹Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabë 'acananun xucëma

pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'ën suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icë, abë 'acananquin ñusmoti 'ic?

—quixun sinánti 'icën. ³²Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icë —quixun sinántancëxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acananantima 'ai —quixun, 'uracëo 'apu itsi a camiti 'icën.

³³Usaquin ñuiquin cana ësaquin mitsu 'unánmin, an ax cuëëncësari 'iti ëinsama tanan aín ñucama cuëënquin ëinsama tancë uni ax ca 'ën uni 'itima 'icën.

Mucañuma tashi ñuicë bana

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴Canan ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Ësa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aíshbia aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. ³⁵Mucotëcëncëma 'aish ca a tashix mucañuma ñancaíshi 'icën. Ñu 'apacë tanáin tabucunuxun ñun puicëñun mëscuti 'aíshbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicëñun mëscucëxbi ñancaíshi 'icën. Usa 'icë ca unin putia. An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbí sinánquin cuati 'icën.

Axa nëtécë carnero ñuicë bana

(Mt. 18.10-14)

15 ¹An 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancëxa. ²Usoquin aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax nishi canancëxa, ënë unin ca 'uchañu unicamabë timéxun abëtan piia.

³Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. ⁴¿Uinu 'icë micama achúshinën cara cien carneroñu

'aínbia achúshi nětétia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icéma menuxun pasto piia ëbianxun ca axa nětécé a mēranuxun bariti 'icēn, ¿usa cat? ⁵Bariquin mēraxun bitsi cuēñquin ca a 'iábětsinti 'icēn. ⁶Iábětsini xubunu bēbaquin ca an nuibacē unicama 'imainun axa a rapasu 'icē unicama timētancēxun cati 'icēn: 'Ēn carnero nětécé cana mēran. Usa 'ain cananuna cuēñti 'ain. ⁷Asérabi cana 'ēn mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncé bē ca Nucēn Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuēñia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ěxbi cana asábi 'ai —quixun sináncé acama isía cuēñcésamaira oi achúshiněxa 'aisama 'aishbi sinanati ami catamětia isí Nucēn Papa Dios cuēñia.

Curíqui nětécé Jesusan ñuia bana

⁸Ēsaribi ca. ¿Xanu achúshinēn cara mēcēn rabé curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nětémixun lamparín bimixun, mēranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹Barixun mēraquin ca axa abē nuibanancē xanucama 'imainun axa a rapasu 'icē xanucama timētancēxun cati 'icēn, —'ēn curíqui nětécé cana mēran. Usa 'ain cananuna cuēñti 'ain. ¹⁰Ēn cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'aishbi sinanati Nucēn Papa Diosmi sináncébē aín ángelcamax cuēñia.

Aín papan 'ináncēxuan bēná unín curíqui cēñua bana

¹¹Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa: —Ēnēx ca ěsaribi 'icēn. —Achúshi unix ca rabé bēchicēñu 'iaxa. ¹²Aín bēchicé 'anácanēn ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancēxa 'ēnan 'iti ñucēñun camina 'ēnan 'iti curíqui a 'ē 'inánti 'ain. Cacēxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bēchicé rabé

'inánxa. ¹³Ináncēx ca 'itsamashi nětē 'icēbē aín 'anácanēx aín ñucamacēñun aín curíqui mēniobiani 'ura 'icē menu 'i cuanxa. Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuēñcēsari 'ianan anun bětsi bětsi ñu 'aisama 'aquin, camaishi aín curíqui cēñuaxa. ¹⁴Usoquin cēñutancēx ca, a nětēnu 'icē unicamax a piti ñuñuma 'aish panancébē, a bēná uníxribi panacēxa. ¹⁵Usa 'aish ca a nětēnu 'icē cuchíñu uni a ñu mēēxunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácēxun ca aín cuchia pastonuxun bērúanun quixun caxa. ¹⁶Cacēxun ñu mēēxunibi pananquian cuchin piti abi piisa taniabi ca uinu 'icē unínbi piti 'ináncēma 'icēn. ¹⁷Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasma-tancēx sinanaquin ca sinánxa: 'Itsaira ca 'ēn papan ñu mēēmicē uni 'icēn. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icē atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ēx ēnuax 'acēñuma bamain. ¹⁸Usa 'ain cana 'ēn papanu cuanti 'ain. Cuanx bēbaquin cana ěsaquin cati 'ain: Papan, cana Nucēn Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹Usa 'ain camina 'ēx cana min bēchicé 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mēēxuncē unisa camina 'ē 'imiti 'ain.

²⁰Usaquin sinántancēx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan mēraxa. Mērai nuibati cuēñi abáquiiani cuanxun ca 'icúquin biquin bětsucaxa. ²¹Usaquin bicēxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucēn Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ēx cana min bēchicé 'ai quiax quitima 'ain. ²²Cacēxun ca aín ñu mēēmicē unicama a aín papan caxa: Chupa upíra bēxun pañumianan camina mēñusuti mēñumiti 'ain, 'anan camina taxaca tañumiti 'ain. ²³Anan camina vaca bacé rēracacé bēxun rēti 'ain. A pi cananuna cuēñti 'ain. ²⁴—Ca bamaxa —quixun 'ēn sináncébēbi ca 'ēn

bëchicë ënëx 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtéa 'aishbi bërí nubë 'icën. Ësai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëenquin picanxa.

²⁵Usafa 'imainun ca aín bëchicë apanën naënuxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana ocëbëa sharati cuëënia cuaxa. ²⁶Cuaquin ca cuënqun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain? —quixun ²⁷Cacëxun ca caxa: Min xucén ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëenquin vaca bacë rëraccacë rëmiäxa. ²⁸Usaquin cacëxun cuati nishi 'atimaquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuënqun atsínun quixun caxa. ²⁹Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë unicamabëtan cuëenquin pinun achúshi chivo bacëratsubi 'ë 'ináncëma 'ain. ³⁰Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënéxa uan vaca bacë rëraccacë rëmian. ³¹Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Mix camina camabi nëtën 'ëbë 'ain. Usa 'ain ca 'ën ñucama ënëx camáxbi minan 'icën. ³²Min xucén —ca bamaxa —quixun 'ën sináncëbëbi ca 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtéa 'aishbi bërí nubë 'icën. Usa 'aian cuëenquin picánti ca asábi 'icën.

**An ñu mëëxuncë unían uni upí
oquin ñu 'axuncëma bana**

16 ¹Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquinribi cacëxa: —Ësa ca. Ñuñu uni achúshinën ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bërúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mëëmicë uni

caxa: Min unin ca min ñu bërúanquinma nëtémia quixun. ²Cacëxun cuatancëxuan unun quixun camicëxa ucë ca an a ñu mëëmicë unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'ën mi bërúanxunun cacë 'ën ñucama cuëëocë quiricacama 'ë bëxúnti 'ain. ³Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unin sinánxa: ¿'Ë chiquíncëxun carana añu 'ati 'ain? 'Ëx cushiirama 'ixun cana me naëquin ñu mëëtima 'ain, 'ëa ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Añu carana 'ati 'ain? ⁴Ënuax chiquítancëxun carana unían aín xubunu 'inun 'ë binun añu 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵Sinántancëxun camicëxa aia ca a unin an a ñu mëëmicë uni ribíncë unicama achúshi achúshi ñucáquin ax paían ucë uni caxa: ¿Uiti caramina an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? ⁶Ñucácëxuan —cien bidones xënin cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Bënëtishi tsóbuquin ca anu minmi ribíncë ñucama cuëëocë quirica ënë nianan min ribin ënéxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu cincuentashi cuëëoët. ⁷Catancëxun ca aia bëtsiribi ñucáxa: ¿Uiti caramina min an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? Ñucácëxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Anu minmi ribíncë ñucama cuëëocë quirica ënë nianan ca min ribin ënéxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu ochentashi cuëëoët. ⁸Usaquin ca an a ñu mëëxuncë unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mëëmicë unin sinánxa: An 'ë ñu mëëxuncë unin ca uisai cara curíquiñuma 'aishbi 'iti 'icë quixun sinánxun ñu 'aquin 'ë paránti sinánxa quixun.

Ësaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa: —An ënë menushi upitax bucuti sináncë unin ca aín cuëëncësari 'iti upí

oquin 'unania, Nucèn Papa Diosmi sináncë unían 'acësamaira oquin. ⁹Ën cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquincëx mitsubë nuibanancë 'ianan 'ënan 'aish bamatancëxun ca mitsúxribimi 'ëbë 'inun, 'ën 'iti anuxun mitsu caínti 'icën.

¹⁰Itsama curíquiñu 'ixunbia nētémiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acë uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nētémiquinma anun upí ñu 'ati 'icën. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nētémianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acë uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nētémianan anun 'aisama ñu 'ati 'icën. ¹¹Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nētémiananmi, mitsux cuëncësa oquinshi ñu 'acë 'icë Nucèn Papa Diosan aín unicama 'unánmicësa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicësa oquin ñu mēemitima 'icën. ¹²An mitsu cacësabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nētémianan upí oquin bërúanxuncëma 'icë ca uínbi minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icën.

¹³Ënëx ca ësa 'icën: Achúshi unín ca rabé uni ñu mēëxuntima 'icën. Rabé uni ñu mēëxuncë 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icën, ca achúshinën bana cuaquin bētsían cacëxun aín bana paréti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncë 'aish Nucèn Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴Usaía quia cuaquin ca fariseo unicaman atux 'itsa curíquiñu 'iti cuëncë 'ixun, aín bana cuaisama tani a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa. ¹⁵Usáncëxun 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unín isnun quixun camina mitsux cuëncë ñuishi 'ain. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan mitsun nuitu mēúmi sináncë a 'unania. Ax isa upí 'icë quixuan unín sináncë uni a ca Nucèn Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isía.

**Moisésnën cuëñëo banacama 'imainun
Jesúsmi catamëti uni
Nucèn Papa Diosnan 'iti bana**

¹⁶Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucèn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucèn Papa Diosnan 'iti sinania.

¹⁷Naí 'imainun mecama cēñúcëbëbi ca Nucèn Papa Diosan bana aín unicaman cuëñëo, axëshi —usai ca 'iti 'icë —quiá 'ain, usabi 'iti 'icën.

**Jesusan unín aín xanu ëntima ñuia
(Mt. 19.1-12; Mr. 10.1-12)**

¹⁸An aín xanu ënxun xanu itsi bicë unín ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. 'Imainun ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubëa 'icësa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicë bana

¹⁹Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:
—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ñuñuira 'aish chupa upíira upí minanën pucucësa 'imainun xapu 'acësa pañucë 'ianan 'aisamaira piti upíira upíñu 'ixun camabi nētën upí oquin pucháquin picë 'iacëxa. ²⁰A unín xubu xëcuë tanáin ca

ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'itsaira cuñu, ax anu racácë 'iacëxa.

²¹Xubu tanáin racáxun ca mesa tēmúxun ñuñu unían piti tēxëocë rēupatia uni itsían a 'inánun quixun caíancëxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama biáxcacëxa. ²²A ñuñuma uníxa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icë anu buáncëxa, buáncëx ca Abrahambë 'iacëxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacëxa, bamacë ca maíncancëxa. ²³Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paë tani tēmëratu anu 'ixun 'uracëo Abrahamcë-ñun Lázaro isacëxa. ²⁴Isi cuëncénquin ca cacëxa: 'Ë ca 'aquin, Abraham. 'Ëx cana ënë tsinuax 'aisamaira paë tanin. Aín mēcën rēbu 'unpaxan chabóxuan 'ën ana matsioi unun ca Lázaro xut.

²⁵Cacëxun ca Abrahamnën ñuñu 'iá uni cacëxa: Mix bamacëma pain 'aish camina Lázaronëxa ñuñuma 'ianan 'insíncë 'aish nuibacamainun mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insíncëma 'aish upitax tsoócën. Usai 'iá 'aíshbi ca bērfí mixmi 'aisamaira paë tani tēmëramainun Lázaro ax asábiira 'icën. ²⁶Imainun ca anu mix 'icë 'imainun anu nux 'icë nēbétsi nancécë nēmíinra 'icën. Usa 'ain ca unix ënuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmatí 'icën, 'imainun ca uni anuax ënu uisa tanibi utima 'icën.

²⁷Usaquin cacëxun ca ñuñu unin cacëxa: Axa ënu uisama 'ain camina Lázaro 'ën papan xubunu xuti 'ain. ²⁸'Ëx cana mēcën achúshi xucénñu 'ain. Atúxribi ënu paë tani tēmërai uaxma 'inuan, uisa cara ënu 'icë quixun atu canun camina Lázaro xuti 'ain. ²⁹Cacëxun ca Abrahamnën cacëxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana anu 'icë quiricañu 'icën. A isquin ca 'unánti 'icën. ³⁰Cacëxun ca ñuñu 'iá unin cacëxa: A bana cuatímabi ca unían anu

uni bamacë 'icënuax cuanxun cacëxun cuati sinanati 'icën. ³¹Quiabi ca Abrahamnën cacëxa: Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana isquinbi cuaisama tancë 'ixun ca anu uni bamacë 'icënuax cuancë unin banaribi cuaisama tanti 'icën.

'Uchati rabanan bërúanracati bana
(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

17 ¹Jesusan ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nētënu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicë uni 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an sinánmiquin bētsi uni 'atima ñu 'amicë, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. ²An 'ënan 'aíshbia 'ëmi cushiiracëma pain 'icën, a uni 'uchamicë uni ax ca 'uchañuira 'icën. A unix ca anun ñu rēnti maxax ami tētēcërcatancëxuan parúnppa nēbétsi nicëxa nanécësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ³Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bërúancati 'ain.

Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina —ësaí camina 'ëmi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Urocëxa sinanatia camina mimia 'uchacë a abë mēñonanquin manumiti 'ain. ⁴Achúshi nētën, mēcën achúshi 'imainun rabé oi, mimi 'uchatancëxbi minu cuanxun —cana mimi 'uchatēcë nima —quixun a unin cacëxun camina abë mēñonanquin a manumiti 'ain.

Axa ami catamécë uni ca
Jesusan 'aquinia quicë bana

⁵Aín 'unánmicë unicaman ca Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—Nux Nucën Papa Diosmi catamëti 'icëbi camina asérabi, upitíira ami catamēnun nu 'aquinti 'ain.

⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, ënë ñu cana 'atima 'ai quixun sináncëbë tanbi ca mitsúnmi a ñucácëxun mitsu 'axunti 'icën. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi ënë i, ënuax ca ëchiquit, parunpapanu ca tacut, cacëx ca usai 'iti 'icën.

**Aín unían Nucën Papa Dios
ñu 'axunti bana**

⁷Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësa ca. Uinu 'icë unin cara an a ñu mëëxuncë uni naënxun ñu mëëanan 'aracacë ñuina bëruánbaiti xubunu aia, nëri uax ca mesanu pi tsót, quixun caimá. ⁸Usaquin caquinma ca ësaquin caia: 'Ën piti 'aruanan a xëati ñuribi mëñotancëxun ca pinun 'ë bëxun. 'Ën pain pian camina minribi pianan xëati 'ain. Usaquin ca caia. ⁹An mi ñu mëëxuncë unían min cacësbabi oquin 'aiabimi 'aisamaira oquin —asábi ca —quixun catima ca asábi 'icën.

¹⁰Usaribi oquin Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu cacë ñu 'atancëx camina mitsux raíribë ësai cananti 'ain:

“Cananuna an nu 'amicëxun 'ati ñucamaishi 'an. Usa 'aían Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin nu rabitima ca asábi 'icën”.

**Mëcën rabë axa an aín nami chëquímicë
'insínñu unia Jesusan pëxcüa**

¹¹Jerusalénu cuani ca Samaria me 'imainun Galilea meribi nëtábiani Jesús cuancëxa. ¹²Cuanx achúshi ëmanu bëbaia ca axa an aín nami chëquímicë 'insínñu uni mëcën rabë, an Jesús aia bëñai cuaníbi 'ura sëtëracëacëxa. ¹³Usai sëtëracëquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴Cacëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos sacerdote usaími 'icë ismianan mitsun nami ismitan.

Usoquin cacëx cuaníbi ca atun nami chëquicëcama pëxcüacëxa. ¹⁵Usaquin pëxcucë isi cuëenquin ca acama achúshinën Jesúsnu cuantëcënquin Nucën Papa Dios munuma banaquin rabiacëxa. ¹⁶Rabiquin ca a tanán rantin puruni tsóbuti bëúnpuquin —ca asábi 'icë —quixun Jesús cacëxa. An usoquin cacë uni ax ca Samaritanu 'icë uni 'iacëxa. ¹⁷Usaquin isi ca Jesús quiacëxa:

—Mëcën rabë unicama cana pëxcüan. ¿Acama achúshinëxëshia —asábi ca —quixun 'ë cai uánbi cara uinu raíri 'ic?

¹⁸¿Judíos unima, Samaritano, ënëxëshia cara Nucën Papa Dios rabiquin —ca asábi 'icë —quixun 'ë cai uax?

¹⁹Usai quitancëxun ca Jesusan Samaritanu 'icë uni cacëxa:

—'Ën mi pëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina pëxcüan. Niruqiani ca cuantan.

**—Axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa
Diosan ainan 'imiti ca ësa 'iti 'icë
—quíaxa Jesús quicë bana
(Mt. 24.23-28, 36-41)**

²⁰—¿Uínsarainra cara anúan Nucën Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nëtë 'iti 'ic? —quixun fariseo unicaman ñucácëxun ca ësoquin Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan, uni ainan 'imia ca unin aín bërúnbi istima 'icën. ²¹Usa 'ain ca uni quitima 'icën, —ca is, ënu ca Nucën Papa Dios 'icën, unu ca —quíax. Nucën Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca axa 'ëmi catamëcë unicamabë 'icën.

²²Usoquin atu catancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicamaribishi cacëxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ëx Nucën Papa Diosnu cuantancëx utëcëncëma pan 'ain, camina 'ëx anun mitsubë 'itëcënti nëtë

istisa tanti 'ain. A nētēcama achúshinèn 'è istisaira tanquinbi camina mitsun 'è istima pan 'ain. ²³Unin ca 'è ñuiquin mitsu cati 'icèn, —ca unu 'icè —canan —ca ènu 'icè —quixun. Cacèxbi camina isí abè cuantima 'ain. ²⁴Mèríquin ca canacan camabi naicamè'ëo pècaia. Usaribi ca uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'aish, 'èx utècènti 'iti 'icèn. ²⁵Èn Papanu cuancèma pan 'ixun cana unían bètsi bètsi ocèxun paè tanti 'ain. 'Imainun ca ènè nētènu bucuè unicaman 'è timaquin 'èn bana cuaisama tanti 'icèn. ²⁶Bèráma Noé 'iá nētè usaribiti ca uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'aish, 'èx utècènti nētèn 'iti 'icèn. ²⁷Anúan aín nuntinu 'iruti nētè utámainun Noénèn anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xèanan xanu bianan aín bèchicè bènumianan an 'acèsabi oquin cuèenquin ñu 'acèxa. Usaquian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti nētè sènèncèbè ca 'aisamaira 'uí 'ibúcèbè, baca 'aisamaira 'èi nuntaruquin ñucamacèñunbi unicama cèñuacèxa. ²⁸Noé 'aían 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nētè 'iacèxa. Anu Lot 'icè èma, Sodoma cacè, anu 'icè unicaman ca pianan xèanan ñu maruanan, atun naènxun ñu 'apánan xubucama 'acèxa. ²⁹Usaquian 'amainun ca anúan Lot anuax cuanti nētè 'icèbètan, Nucèn Papa Diosan tsi 'imainun azufre rëquirucè 'ibúmiquin acama cèñuacèxa. ³⁰Lot 'aían 'iá usaribiti ca uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'aish, 'èx anun utècènti nētè, anúan camabi unin 'è isti, ax 'iti 'icèn.

³¹A nētè 'icèbè ca axa aín xubu èman tsócè unicamax aín ñucama aín xubunu 'aínbi a bitsi cuantècèntima 'icèn. Aín naènxun ñu mècècè unicamaxribi ca aín xubunu cuantècèntima 'icèn. ³²Caxu bèsuquin isí cara Lotnèn xanu uisai

'iacèxa quixun camina manuquinma sinánti 'ain. ³³Uix cara aín cuèncèsa oquin 'ai ènè nētènu upitax tsótishi sinania ax ca Nucèn Papa Diosnan 'itima 'icèn. Usa 'aínbi ca uinu 'icè unin cara ènè nētènu upitax tsóti sinánquinma 'èx quicèsabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucèn Papa Diosan nētènu abè 'iti 'icèn.

³⁴Èn cana mitsu cain, 'èx ucèbè ca èsai 'iti 'icèn: a iméa rabé uni anu 'uxtinu racacè, achúshi 'èbèa 'inun bicè ca achúshi anubi èncè 'iti 'icèn. ³⁵Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócè, achúshi 'èbèa 'inun bimainun achúshi anubi èncè 'iti 'icèn. ³⁶Imainun ca rabé unían aín naènxun ñu mèèia achúshi 'èbèa 'inun bimainun ca achúshi anubi èncè 'iti 'icèn.

³⁷Cacèxun ca aín 'unánmicè unicaman Jesús ñucáquin cacèxa:

—¿Uinuax cara usai 'iti 'ic?

Quia ca Jesusan cacèxa:

—Unix ca quia, uinu cara ñuina bamacè 'icè anu ca xètè cèñúbuti 'icèn. Usai ca 'iti 'icèn.

Casunamècè xanu 'imainun juez ñuicè bana

18 ¹Aín unix ca atsani, abè cana banatisama taní quixun sinanima, nētè camabi Nucèn Papa Diosbè banati 'icè quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicèsoquin, ²Jesusan èsaquin aín 'unánmicè unicama cacèxa: —Ènèx ca èsa 'icèn. Achúshi èmanu 'icè uni an ca amia uni itsi manáncè xunbi 'aquinsama tanan Nucèn Papa Diosmi sináncèma 'ianan unicamaribi sinánquin 'aquincèma 'iaxa. ³Imainun ca a èmanu 'icè xanu achúshi casunamè cè, an a uninu cuanquin —'è ubíoxunma 'anun camina axa 'èmi nishcè uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴Usaquian cacèxunbi ca 'itsa nētèn cuashiquin 'aquincèma 'icèn. 'Itsa nētèn cuashitancèxun ca èsaquin

sinánxa, —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sináncëma 'ain. ⁵Usa 'ixunbi cana ënë casunamëcë xanúan 'ë ubíoxunma 'anun, an 'ë cacësabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acëma 'aish cana 'ëa ubíocëx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—An amia uni itsi manáncëxunbi a xanu 'aquinsama tancë uni a 'ën mitsu ñuixuncë ax aín sinan upíma 'aishbia quicë bana, a camina sinánti 'ain. ⁷¿An usaquin 'acë 'ain cara Nucën Papa Diosan axa ainan 'inúan an caíscë aín unicama an nëténbi, imébi a ñucácë, acama bërúanquin 'aquintima 'ic? ¿Cara 'aquinquinma ténápati 'ic? Usama ca. ⁸Èn cana mitsu cain, ca asérami bënëñquinshi acama 'aquinti 'icën. ¿Usa 'aínbi carana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish anu cuantancëx, 'ëx utëcëñquin, unicama asérami 'ëmi sinani 'ëmi catamëtia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icë quixun cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë uni ñuicë bana

⁹Uni raírinëxa —nuxbi cananuna Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atumi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësoquin cacëxa: ¹⁰—Uni rabëtax ca Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinëxa fariseo uni 'imainun ca bëtsix an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'iäxa. ¹¹Cuanx, nitsax abë banaquin ca fariseo unin ësaquin Nucën Papa Dios caxa: Nucën Papa Dios, 'ëx uni raírisama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírinëx ca an uni paránquin aín curíqui bicë uni 'imainun upí sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'aínbia uni itsin xanubë 'icë uni, usa

'icën. Usa unicama 'aisama 'aínbi cana 'ëx usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicë, ënë uníxribia 'aisama 'aínbi cana 'ëx usai 'iman. ¹²Èx cana camabi semana rabé nëtën pima samatin. 'Èn ñu mëëquin bicë curíquia mécën rabé 'icëbi cana acama mësú, décima parte, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. ¹³Fariseo uníxa usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unin, 'uri niracëti manámi bësúima meuishi bësui, masá nuituquin aín nuitu mëëi abë banaquin, —Nucën Papa Dios, 'ëx 'uchañu 'icë camina 'ë nuibaquin 'ën 'uchacama 'ë tërénxunti 'ai —quixun caxa. ¹⁴Usa 'ain cana mitsu cain, fariseo unima, bëtsi uni a usaquin cacëxun aín 'uchacama tërécë, ax ca aín xubunu cuani Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iäxa. Usaribiquin ca an rabíquin —'ëx cana bëtsi unibëtan sënëñma 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni raíribëtan sënëñmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca axa rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

**Tuácama Jesusan
Nucën Papa Dios ñuixuan
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)**

¹⁵Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramëñun quixun tuáratsucama Jesúsnu bëcancëxa. Bëia isquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bëcëcama ñu caquin, —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁶Caíabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuá unun ën. 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamaribi 'icën. ¹⁷Asérami cana 'ën mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an a bërúancë unimi catamëcësa usaribiti 'ëmi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosan 'itima 'icën.

Ñuñuira bēnā uníxa Jesúsḃē bana

(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸Aín cushi uni achúshinēn ca Jesús ʼesoquin cacēxa:

—Mix camina asérabi upí uni ʼain. Usa ʼixun camina ʼē ñuixunti ʼain, ʼéx nētétimoi Nucēn Papa Diosan nētēnu abē ʼinuxun carana añu ʼati ʼai? quixun.

¹⁹Ñucacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisati caramina ʼēx isana upí ʼai quixun ʼē cain? Uinu ʼicē uníxḃi ca upíma ʼicēn. Nucēn Papa Diosaxēshi ca asérabi upí ʼicēn. ²⁰Uisai cara aín bana cuēñēo quia quixun camina ʼunanin. Ca quia: “Uni itsin xanubē camina ʼitima ʼain. Uni camina ʼatima ʼain. Uni itsin ñu camina mēcamatima ʼain. Camina bētsi unimi cēmēi manántima ʼain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti ʼain”.

²¹Usaquian cacēxun ca aín cushi unín cacēxa:

—Chamaratsu ʼaíshbi minmi ʼē cacē banacama quicēsabi oi ʼía ʼaish cana usabii ʼin.

²²Cacēxun cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—Usari camina ʼin. ʼIxunḃi camina achúshi ñuishi ʼacēma ʼain. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama ʼinánti ʼain. Usotancēx camina ñuñushi ʼiti sinanima ʼēmi sinani ʼēbē cuani uti ʼain. Usaquin ʼatancēx camina Nucēn Papa Diosan nētēnu ʼianan usaquin ʼacē cupí anuax cuēñinra cuēñti ʼain.

²³Usaquian Jesusan cacēxun cuati ca aín ñua ʼitsaira ʼain, a uni masá nuituti utēnbuacēxa. ²⁴Utēnbutia isquin ca Jesusan cacēxa:

—ʼAisamaira ñuñu unix ca ainan ʼiti ʼaíshbi ñuñu ʼitishi sinani Nucēn Papa Diosnan ʼitima ʼicēn. ²⁵Camello, ax ca chaira ʼaish, xumuxan quini chamaratsu ʼain, anun atsínquiantima ʼicēn. A ñuina

chaxa a quinin atsíncasmacēsamaira oi ca ʼaisamaira ñuñu unix Nucēn Papa Diosnan ʼitima ʼicēn.

²⁶Usai quia cuaquin ca anu ʼicē unicaman cacēxa:

—Asérabi a bana ʼain ca ui uníxḃi Nucēn Papa Diosnan ʼinux iétima ʼicēn.

²⁷Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Axbi iétisama ʼicēbi ca Nucēn Papa Diosan usa uniribi iémiti ʼicēn.

²⁸Usaquian atu cacēxun ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—Nun xubucama ʼimainun nun ñu camabi cananuna mibē ninuxun ʼēan.

²⁹Cacēxun ca Jesusan aín ʼunánmicē unicama cacēxa:

—Asérabi cana ʼēn mitsu cain, uinu ʼicē unín cara camabi uníxa ʼēmi catamēti Nucēn Papa Diosnan ʼinun ʼaquinuxun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita, aín xanu, aín bēchicē cama ʼēbianxa, ³⁰a unix ca a ʼēncē ñuñu ʼicēsamaira oi ñuñu ʼiti ʼicēn. Usai ʼianan ca Nucēn Papa Diosan nētēnu ʼaish abē nētétimoi ʼiti ʼicēn.

Jesusan —ʼēx cana unían ʼacēx bamati ʼai

—quixun aín unicama catēcēan

(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹Bain cuanquin ca ʼitsa uni anu ʼainḃi Jesusan aín ʼunánmicē unicama abēa ninun quixun cuēnbianquin cacēxa:

—Bérí cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bēbaxnu anu ʼain ca an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unían ʼē ñui quiásabi oi ʼiti ʼicēn.

³²Judíos unibunēn ca judíosma unibunēan binun ʼē ʼinánti ʼicēn. ʼInáncēxun bixun ca ʼēmi cuaiquin bētsi bētsi onan ʼē tushucati ʼicēn. ³³Usaquin bētsi bētsi oquin mēētancēxuan ʼacēx cana bamatancēx rabé nētē ʼiónxa pēcaracēbē baísquiti ʼain.

³⁴Jesusan usaquin cacēxunḃi ca aín ʼunánmicē unicaman uisai cara quia

quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

**Jericónuxuan Jesusan
bëxuñu uni bëpéxcüa**

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵Cuanía Jericó ëma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíquiñu ñucátinu tsoócëxa. ³⁶Tsóxunbi ca 'aisamaira unian ratábiancëxa cuaquin —¿añu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácëxa. ³⁷Ñucácëxun ca cacancëxa:

—Nazaretnu 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuania.

³⁸Usai quia cuati cuëñishquin ca cacëxa: —Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

³⁹Usaía quia oquin ca ax paian rëcuëñquiani cuancë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtétima axa 'icësamaira oi munuma cuëñishtécëni quiacëxa: —Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁰Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënuu unun ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: ⁴¹—¿'Ën mi uisoti caina cuëënin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpéxcuti cana cuëënin.

⁴²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bëpéquit. 'Ën mi bëpéxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpéxcüan.

⁴³Usaquian cacëxëshi ca bëpéxcüacëxa. Bëpéxcucëxun isi cuëñquiani ca Nucën Papa Dios rabibiani Jesús bë cuancëxa. Jesusan a uni bëpéxcutia isquin ca anu 'icë unicamanribi Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Zaqueo ñui quicë bana

19 ¹Anu bëbaquiani ca Jesús Jericó ëma 'uramaquiani cuancëxa.

²Usaía Jesús cuancëbëbi ca a ëmanu 'icë

uni achúshi Zaqueo caquin anëcë anu 'iacëxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacëxa. ³Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icë quixun istisa tanquinbi mëtúra 'ixun 'aisamaira unían tsitsíru-xun bëpáncëbëtan iscasmacëxa.

⁴Usaquin iscasmati, abáquiiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacë, bai anúan Jesús uti amoa 'icë anu ronruacëxa.

⁵Usaía anu 'icë ca Jesusan anun cuanquin manámi bësuquinbi mëraquin ësaquin cacëxa:

—Zaqueo, bënëtishi ca 'ibúcuatsini ut. Bëri cana min xubunu 'i mibë cuainsa tanin.

⁶Usaquian cacëxëshi chuámarua tani bënëtishi 'ibúquin ca Zaqueonën afn xubunu buánuxun Jesús biacëxa.

⁷Usaria isquin ca uni raificaman —'uchañu unin xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuiacëxa. ⁸Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonën Jesús cacëxa:

—'Ën cana mi cain, bëri cana 'ën curíquicama mësú usaribi 'ënan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. 'Inánan cana 'ën aín curíqui mëcama uni, 'ën ainan mëcama inumiquin rabé 'imainun rabé oquin 'inánti 'ain.

⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëri ca ënë xubunu 'icë unicama

'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën, ënë uníxribia Abrahamnën rëbúnqui 'ain. ¹⁰Uchañu unicama ainanma 'icëbi aín 'ucha téréncë 'ianan ainan 'inun iéminuax, cana Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uacën.

**Bana itsi ñuicësaria Jesús
curíqui ñui quíá bana**

¹¹Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia quaquin, Jerusalén 'urama 'ain, abë 'icë unicaman sináncëxa, —Jerusalénu

bëbatancëx ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Jesúsëshi judíos unibunën 'apu 'iti 'icë —quixun. ¹²Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamai-nun, bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Ësa ca. Achúshi uni, 'apun rëbúnqui, an ca aín menu 'icë unicaman cushi 'iisa tanquin bëtsi menu 'icë 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancëx utëcënti sinánxa. ¹³Sinántancë xun aín uni mëcën rabé camicëx ucë ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aishbi 'itsa cupícë, camabi sënëñ 'inánxa. 'Inánquin, —'ëx utëcëntamainun camina ënë curíquinën ñu bitancëxun maruquin curíqui bitëcënti 'ai —quixun caxa. ¹⁴Usaquin catancëxa cuanbi ca a menu 'icë unicama ami nishcë 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuëñima —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiaxa. ¹⁵Usa 'aínbi ca 'apun, ax paían cuancë uni abi aín menu 'icë unicaman 'apu 'imiäxa. 'Imicëx ca aín menu utëcëanxa. Ai bëbaquin ca uiti curíqui cara biaxa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancë unicama camiaxa. ¹⁶Camicëxa anpan ucë an ca aín 'apu caxa:

—Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën rabé sënëñ 'inun curíqui bian. ¹⁷Cacëxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'ën curíquinën ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinën upí oquin 'acë cupí camina mëcën rabé ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ¹⁸Bëtsíxribi uquin ca caxa: Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën achúshi sënëñ 'inun curíqui bian. ¹⁹Cacëxun ca 'apun caxa: Mix camina mëcën achúshi ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ^{20,21}Cacëbë uquin ca bëtsínribi caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancëxun camina a bimi mináin-

shi 'inun min unicama bimin. Usa 'ain cana mimi racuéquin, pañunan rabúnxun, min curíqui ami 'ë 'ináncë, a nan. A cënë 'icën. ²²Cacëxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Min bana cuaquin cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Ëx unimi nishcësa 'ixun uni itsin ñu 'apámítancëxun a bimi 'enáinshi 'inun 'ën unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'ë 'unan. ²³¿Usaquin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁴Caxun ca 'apun anu 'icë unicama caxa: A curíqui 'ën a 'inan, a camina a uninua bixun, an mëcën rabé sënëñ 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'aínbi ca ax mëcën rabé sënëñ 'inúan bicë curíquiñu 'icën. ²⁶Usaquin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ²⁷Axa 'ëmi nishi 'ëx 'apu 'iti cuëncëma unicama a camina ënu bëxun 'ën ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (19.29-21.38)

Jesús Jerusalénu cuan

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸Usaquin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuiquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa. ²⁹Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'imainun Betania ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin, ³⁰Jesusan cacëxa:

—Aúnu bésucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërecacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³¹Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin —¿uisati caramina ënë burro təcërecacë tubuin? —quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain; Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun quixun nu caxa.

³²Usaquin caquian xucëx cuanxun ca Jesusan atu cacësbabi oquin burro mëracëxa. ³³Mëraquian tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin? —quixun.

³⁴Ñucácëxun ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun nu caxa.

³⁵Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesús 'irumiacëxa. ³⁶Usoquian 'irumicëxa burron cuancëbëtan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷'Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëñquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acëcama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. ³⁸Rabi ca quiacëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ënë 'Apux ca bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Papa Diosaxribi ca cuëñia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹Usai quiquian axa ami sináncë unicaman Jesús rabia cuaquin ca fariseo unicama raírinën Jesús cacëxa:

—Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën cana mitsu cain, ënë unicaman 'ë rabcëbëtanma ca ënë maxáxcama ënën cuëncëni sharáquin 'ë rabiti 'icën.

⁴¹Usai quiquianquin rarobianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitéxëti bëunan mëscuti Jerusalénu 'icë unicama cai quicëesai quiacëxa: ⁴²—Nucën Papa Diosan 'imicëx camina asérabí chuámarua 'aish cuëñti 'ai —quixun bërí nëténbi mitsun 'unánti cana cuëñin. Usa 'aínbi camina mitsun nuitunënbi sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ^{43,44}Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunquin 'ë mitsunu xucë 'icëbi ui carana 'ëx 'ai quixun 'ë 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nëtëcama uti 'icën. Axa mitsumi nishcë unicaman ca mitsu ëman chiquítisama oquin bëararanan mitsun a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin reúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵Jerusalénu bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Jesusan anuxuan ñu marucë unicama chiquíancëxa.

⁴⁶Chiquínquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi inix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

⁴⁷Camabi nëtën ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaía 'ia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'éséncacëxa. ⁴⁸Usai 'éséncanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

**Uin banan cara Jesusan ñu 'aia
quixuan Jesús ñucácan**
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20 ¹Achúshi nētēn anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmianan upí bana anúan uni Nucēn Papa Diosnan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēñeo bana 'unáncē unicama 'imainun anpan caniacēcē unicama anu cuanxun ²ñucáquin Jesús cacēxa:

—¿Uin banan caramina mín usa ñu 'ain? ¿Uin cara 'esoquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Ēnribi cana mitsu bana itsi ñucatin. 'Ē ca ñuixun, ⁴¿uin cara Juan unicama nashiminun cacēx? ¿Nucēn Papa Diosan cara cacēx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacēx?

⁵Usaquian Jesusan ñucáquin cacēxbi ca uisaquin cara cati 'icē quixun 'unanima atúxbi ñucacananí quican-cēxa: ¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucēn Papa Dios naínu 'icē an ca cacēxa, quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacēxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icēn. ⁶Nun nu, unfan unicama nashiminun cacē ca Juan 'iacēxa quixun cati, 'aínbi ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icēn. Acaman ca aín bana cuaquin, Nucēn Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacēxa quixun sinania. ⁷Usari canantancēxun ca Jesús cacēxa:

—Uin xucē cara 'iacēxa quixun cananuna 'unániman.

⁸Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mítsúnmi 'ēn ñucácēxun 'ē ñuixun-cēxunma cana 'ēnribi uin banan carana 'esaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

**An naē bēruáncē 'aisama unicama
ñuiquin Jesusan cá bana**
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

⁹Bana itsi ñuicēsoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, 'ēnē banaribi unicama ñuixuancēxa:

—'Ēsa ca. Achúshi unin ca aín naēnu uvas 'apáxa. 'Apátancēxun bētsi uni aín naēa bēruánxunun quixun ami 'ēbiani ca 'ura menu 'i cuanxa. ¹⁰Cuantancēxun ca uvas bimicēbētan abēa 'icē an ñu mēemicē uni achúshi xuquin caxa:

—An naē bēruáncē unicamanu cuantancēxun camina 'ēnan 'iti a mēsúa 'ē bēxúnun mi 'inánun cati 'ain. Cacēx cuanxa bēbaiabi ca a uni an naē bēruán-cē unicaman mēētancēxun ñuñuma cuantēcēntanun xuaxa. ¹¹Usoquian 'an ca naē 'ibun aín ñu mēemicē uni itsi xutēcēanxa. Xucēxa bēbaiabi ca aribi an naē bēruáncē unicaman mēēquin bētsi bētsi oquin masóxa. Usotancēxun ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa. ¹²Usocē bētan ca bētsiribi amiribishi xutēcēanxa. Xucēbi ca aribishi 'atimoxun, 'ēnuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa.

¹³Usoquian 'acēbētan ca naē 'ibun sinánxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'ēx amiira sináncē bacē bēchicē xuti 'ain. A sapi ca cuania 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icēn. ¹⁴Usoquin sinánquin aira xucēxa bēbaia isi ca an naē bēruáncē unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacēbē ca aín bēchicē 'ēnēx naē 'ibu 'iti 'icēn. Usa 'ain cananuna nux naē 'ibu 'inuxun 'ēnē 'ati 'ain. ¹⁵Canantancēxun naē 'urí buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bēchicē 'acē cara naē 'ibun an naē bēruáncē unicama uisoti 'icē quixun cana mitsu cain. ¹⁶Aín naēnu cuanquin a unicama 'atancēxun ca bētsi uni aín naēa bēruánxunun quixun cati 'icēn.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacë unicamax:

—Usaía 'inun cuëëanxma 'itibi ca Nucën Papa Dios 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

¹⁷Quia ca Jesusan atumi bësuquin isquin cacëxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicë ënë cuëneo bana 'ic?, ë sai quicë:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bëri amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

¹⁸A maxáxa an cuëëncëma unicama usaribi ca an 'ë cuëëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqúi chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹An naë bëríancë unicama ñuicëbë ca an Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin biama 'icën. ²⁰Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'ësénantancëxun ami manáquin usai ca quíaxa quixun 'apu canuxuan, cëmëquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacëxa. ²¹Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérami 'icën, upí oquin camina unicama bana ñuixunin. Mín sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënë 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ²²Usa 'ixun

camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax asérami nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'ë anan camina ami mitsun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun.

Cacëxun bëia isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuëneoëcë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

²⁵Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶Usaía Jesús quia ca anu 'icë unicaman cuacëxa. Acamabëtan an a ñucacë unicamanribi cuacëx ca a ñui Jesúsmi manánti bana 'aíma 'iacëxa. —'Aíma ca —quixun sinánan —upitishi ca quíaxa —quixun sinánquin ca an ñucacë unicaman a ñucátëcëanma 'icën.

Unix cara bama 'aish
baísquitima 'icë quicë bana
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷Usacëbë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. ²⁸Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnën ë sai quicë bana cuëneoëcëxa, uni achúshinëxa

bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicëx aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁹Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³⁰Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³¹Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ³²Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ³³Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —Ënë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicë bënumia. ³⁵Usa 'aínbi ca bama 'aish baísquitancëxun Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë unicaman xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëbi ca bënumitima 'icën. ³⁶Bama 'aish baísquitancëx ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish amatëcënti-moi tsóti 'icën, ángelcamaxa 'icësaribiti. ³⁷Uni bama 'aish ca baísquiti 'icë quixun nun 'unánun ca Moisésnën imaxu nëëmëtia iscë ñuiquin ësaquin cuënëocëxa, Nucën 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios 'icë quixun. ³⁸A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. An iscëx ca aín uni camáxbi tsotia.

^{39,40}Usoquian cacëxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatëcëanma 'icën. Usaria isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë

unicama raírinën —upí oquin camina nu ñuixuan —quixun cacëxa.

**Uin rëbúnqui cara Cristo
'icë quixun ñuicë bana**

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —¿Uisa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ^{42,43}David anbí ca Salmos quirica 'aquin ësoquin cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quiacëxa. ¿Ësaia quíá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

**An Moisésnën cuënëo bana
'unáncë unicama Jesusan ñuia**

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵Usoquin canan ca anu 'icë unicaman cuanun, Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: ⁴⁶—An usaía judfós unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcë pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icë, quixun sinánquin mëcën 'inánquin bití cuëënia. Usai 'ianan ca anu judfós unicama timéti xubunu unicamabë timéti anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënia, 'ianan ca pi timéxun anu aín cushicamax tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribí 'icatsí quixun. ⁴⁷Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoquin castícantí 'icën.

Xanu casunamëcënëan
Nucën Papa Dios curíqui nanxúan
(Mr. 12.41-44)

21 ¹Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëxun anu curíqui nanti ñu ami bësuquin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacëxa.

²Isanan ca xanu casunamëcë ñuñuma anribia manë curíqui rabë nania isacëxa.

^{3,4}Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë ënën asérabi cuëenquin 'aísa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'ítánun, aín curíquicamai-shi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asérabi cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
rurucubutía Jesusan ñuia
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵Anuax cuania ca uni raírinën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ñuiquin ësaquin cacëxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. 'Imainun ca bëtsi bëtsi inían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ⁶—Ënë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acë 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman ënë xubu camabi rurupacëbë aín maxáxcamaribi rurucubúti 'icën. Usaía anun 'iti nëtë ca uti 'icën.

Ënë nëtëcama cëñútisama pain 'ain cara
 uisai ñu 'iti 'icë quicë bana
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷Usaquian Jesusan cacëxun ca a unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸Usaquin ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unix ca: 'Ëx cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utëcënti nëtë ca uaxa quiax quití 'icën. Usai quiquian mitsu paránti rabanan camina bërúancati 'ain. Aín banax ca asérabi 'icë quixun camina sinántima 'ain. ⁹Mitsun camina uni itsían, bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumi tsuáquiruia quixun ñuia cuatfibi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën.

¹⁰Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. ¹¹Bëtsi bëtsi mecama ca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. 'Imainun ca 'itsa unix 'insinan cëñúnu-xun 'aia. 'Imainun ca naínua atun iscëma ñu unicaman isti 'icën, isi ca racuëira racuëti 'icën.

¹²Usai 'icëma pan 'ain ca mitsúxmi 'ëmi catamëti 'ën uni 'icë cupí, unin mitsu bixun bëtsi bëtsi onan anu judíos unbunëx timéti xubunu 'icë unin mitsu 'uchonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icën. ¹³Usaquian 'acëxunbi camina 'ë ñuiquin rabínquinma an mitsu bicë unicama cati 'ain. ^{14,15}A unicama bëmánumi 'ain

cana 'enbi uisoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmi cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicëxunmi cacëx ca axa mimi nishi mimi manáncë unicamax, asérabi ca a bana 'icë quixun 'unani minmi cacë banax ca cëmë 'icë quiax quitima 'icën. Usa 'ain camina a unicama bëmánanu cuancëma pan 'ixun ésaquin sinánti 'ain: Jesusan ca uisoquin carana cati 'ai quixun 'ë sinánmiti 'icën. Usa 'ain cana 'enbi pain sinántima 'ain. ¹⁶Mitsúxmi 'ënan 'icë cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsí 'ibu 'imainun axa mibë nuibanancë unínribi uní itsían mitsu 'atimonun 'inánxun 'aia. 'Ináncëxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icën. ¹⁷Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁸Usa 'aínbi camina 'ën bërúancë 'aish asábi 'iti 'ain, 'ëx cuëncëbëma ca mitsun bu achúshirabi nëtétima 'icën. ¹⁹Tëmëraquinbi 'ëmi catamëti 'ëncëma 'aish camina 'ën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'ain.

²⁰Anu 'icë unicamabë 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nëbétsioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a ëma cëñúti nëtë ca uaxa quixun. ^{21,22}A ëmanu 'icë unicamaxa ami 'uchacë cupí ca castícancë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín uni cuëñomiácëxa. Usai ca bërí 'iti 'icë quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icëbë ca unicamax racuëti Judea menu 'icë émacamanuax abáquiáni matánu cuanti 'icën. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icë unicamaxribi anuax cuanti 'icën. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancë unicamax ca racuëti Jerusalénu cuantëcëntima 'icën. ²³Usai 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcé xanucamaxribi abáquiáni cuani nuibacanuxun 'aia. A nëtënu 'icë

unicamax ca 'aisamaira paë tani tëmëratí 'icën. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucën Papa Diosan castícancë 'aish ca usai 'iti 'icën. ²⁴Uni raíri ca unin abë 'acananquin 'anuxun 'aia, raírinëx ca bëtsi bëtsi menu buáncë 'iti 'icën. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuëncësa oquin 'ati 'icën, atúan usouquin 'ati nëtëa sënëncëbëtan.

**Usacuatsini ca Jesús
utëcënti 'icë quicë bana**

(Mt. 24.29-35; 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—'Éx utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icë bari, 'uxë, 'ispa acamax bëtsiti 'icën. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bëchunia cuati ca camabi menu 'icë unicamax ratuti sináncasmai bënëti 'icën. ²⁶Naicamë'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinoxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icë quixun sinani racuëtan bamai sináncasmai bënëti 'icën. ²⁷Usai 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën, nëtë cuin mëuxun, 'ën cushin pëcabëtsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸'Ën mi ñuixuncë ñucama 'icëbëtan camina, anúnmi mitsux paë tani tëmëratí nëtë sënënti ca 'urama 'icë quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuëñinra cuënti 'ain.

²⁹Usoquin catancëxun ca Jesusan icamaribi ñuiquin ésaquin cacëxa:
—Mitsun iscëx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰acamax baricuatsíncëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcënia. Usaria 'ia isquin camina uni 'itsían mitsu cacëxunmabi mitsúnbi ca baritiacuatsinia quixun 'unanin. ³¹Usaribití'a 'ën mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan

Nucën Papa Dios 'Apu 'iti nētē ca 'urama 'icē quixun. ³²Asérabi cana mitsu cain, béría ènē nētēnu bucuē unicamaxa bamacēma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'iti 'icēn. ³³Naí, me acamax ca cēñúti 'icēn, 'aínbi ca 'ën banaxa nētētimoí usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicēsabi oi asérabi 'iti 'icēn.

³⁴Usa 'ain camina mitsux cuēñcē ñuishi 'anan paéanan ènē nētēnu 'icē ñucamaishi sináncē 'itin rabanán bérúancacē 'iti 'ain. Usai bérúancacēma 'aish camina mitsúnmi sináncēbēmabi 'ëx ucēbē 'ë isi rabínti 'ain. ³⁵Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicēsa usaríbíti ca unin sináncēbēmabi anun 'ëx uti nētē uti 'icēn. ³⁶Usa 'ain camina 'ëx uti nētē caini, 'ën mitsu cacē ñucama èñéxa 'icēbēbi 'ëmi catamēti èníma 'ëmi cushicē 'inuxun, nētē camabi Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Usai 'i, 'ëx utécēncēbē 'ën bémánuuax añu 'uchañumabi 'inuxun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

³⁷Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu xupíbuucēbē imé Olivos cacē matánu 'i cuancēxa. ³⁸Usai anu 'inēti ca bari urucēbē bana ñuixuni Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuantécēancēxa. Cuantécēnxuan bana ñuixunia cuati ca unicama riquiani timéacēxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO
BAISQUIAXA QUIXUN ÑUI QUICĒ
BANA (22-24)

Judíos unicama Jesúsmi 'ësénan

(Mt. 26.1-5,14-16; Mr. 14.1-2, 10-11;

Jn. 11.45-53)

22 ¹Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán piti nētē, Pascua cacē, 'iisama pain 'ain, ²ca judíos sacerdote-

nën cushicama 'imainun an Moisésnën cuēñeo bana 'unáncē unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacē 'aish numi nishti 'icē —quixun sinani atumi racuéquin uisoxun 'ati cara quixun sinani 'ësénancēxa.

³Usacēbē ca Jesusan 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun rabé, acama achúshi, Judas Iscariote, anu ñunshin 'atimanēn 'apu Satanás atsíncēxa. ⁴Usai 'iquian cuanxun ca ñunshin 'atimanēn 'apun sinánmicēx judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icē suntáruacamabē 'ësénanquin —'ën cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacēxa. ⁵Usoquian Judasan cacēx ca cuēñi —curíqui 'inánti ca —quix canancēxa. ⁶Usoquian cacancēx —asábi ca —quixun catancēx cuanquin ca Judasan —¿'apuma unicaman isnunma carana uisaxun ènē unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncēxa.

Ashiquian Jesúsβétan aín unicaman piá

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30;

I Co. 11.23-26)

⁷Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán anun piti nētē achúshi ca Pascua nētē anun carnero 'ati, a 'iacēxa. ⁸A nētē 'icēbētan ca Jesusan Pedrocēñun Juan xuquin cacēxa:

—Ènē nētēnu a piti ñu pinun camina nu mēñoxuni cuanti 'ain.

⁹Cacēxun ca cacēxa:

—¿Uinuxuinra caranuna a piti mēñoti 'ain? ¹⁰Quia ca Jesusan cacēxa:

—Jerusalénu cuantancēx bēbaquin camina uni achúshinēan ñutēn 'unpax buania mērati 'ain. Mēraquin nuibiani camina anua ax atsíncē xubunu atsínti 'ain. ¹¹Atsínquin camina aín 'ibu ésaquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni an ca ésaquin mi canun nu caxa:

¿Uinuxun cara 'ëbëtan 'ën 'unánmicë unicaman Pascua nëtën piti ñu piti 'ic?

¹²Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mëníocë, mitsu ismiti 'icën. Anuxun camina a piti nu mëníoxunti 'ain.

¹³Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca Jesusan cacësabi oquin a ñucama mërácëxa. Mëraxun ca anuxun a nëtën piti ñucama mëníocëxa.

¹⁴Mënífoquian sënéon ca Jesús aín 'unánmicë unicamabë pinux mesanu tsóbuacëxa. ^{15,16}Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Èn cana mitsu cain, ènë nëtënuhun cana ësa piti mitsubë 'atëcëniman.

Nucën Papa Diosan nëtënuhun cuni cana mitsubëtan 'atëcënti 'ain. Usa 'aish cana bamacëma pain 'aish a piti ñumi mitsun 'ëbëtan piti 'itsaira cuëëan.

^{17,18}Catancëxun ca anu uvas baca 'arucë manë xanpa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun, aín 'unánmicë unicama 'inánquin cacëxa:

—Èn cana mitsu cain, ësaquin cana uvas baca ënuxun 'atëcëniman. Axa 'Apu 'aían Nucën Papa Diosan nëtënu aín unicamax abë 'icëbëtan cuni cana 'atëcënti 'ain. Usa 'ain camina ènë biquin camaxunbi 'ati 'ain.

¹⁹Catancëxun ca Jesusan pán biquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Mítsúnmi piti pán ènëx ca 'ë 'icën. Mitsun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun 'ë unin 'acë 'ain, camina 'ëmi sinánquin 'ën mitsu bërí cacë ènë ënquinma usabi oquin 'ati 'ain.

²⁰Cacëxun piti piia sënënia ca Jesusan manë xanpa anu 'icë uvas baca biquin catëcëancëxa:

—Ènë uvas baca ènëx ca 'ën imi 'apatí, 'ëx bamacë cupía mitsun

'uchacama téréncë 'aish ainan 'inun Nucën Papa Diosan mëníocë, a 'icën.

²¹Èn mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'ë 'inánti uni, an ca nubëtan ënuxun piia. ²²Nucën Papa Diosan mëníofabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë, usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën.

²³Jesusan usaquin cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax —¿nucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quiax ñucacancëxa.

Uiira cara bëtsibëtan sënénma 'iti 'icë quicë bana

²⁴Uix cara bëtsibëtan sënénma 'iti 'icë quiax ca Jesusan 'unánmicë unicama cuëbicanancëxa. ²⁵Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncësabi oquian tëmëra-miquinbi ñu mëënun 'amia. Usaquin 'amibi ca bëtsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imia quiax quia. ²⁶Atux usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icë, ax ca cushima uni 'icësaribiti 'iti 'icën. An uni raíri bana 'ináncë uni, an ca an aín bana cuacë uni usaribi 'ixun uni itsi ñu 'axunti 'icën. ²⁷¿An piti 'acë uni ax cara axa mesanu pi tsóçë unibëtan sënën 'ic? An mesanuxun picë uni ax ca an piti 'acë unibë sënénmara 'icën. Usa 'aínbi cana 'ëx an mitsu ñu 'axuncë a 'ain. ²⁸Mitsun camina unicaman bëtsi bëtsi oiabi 'ë èncëma 'ain. ²⁹Usa 'icë cana 'ën Papa Diosan 'ë 'apuirá 'inun 'imicësaribi oími 'ëbë cushi 'inun mitsu 'imin. ³⁰Usa 'ixunmi 'ën nëtënuhun 'ëbëtan pianan, Israelnën bëchicë mëcën rabé 'imainun rabé, aín rëbúnquicamax cara atun ñu 'acë cupí,

uisai 'iti 'icë quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

**Pedronën —'ën cana a 'unanima
—quixun uni cati Jesusan ñuia**

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an usaquin 'anúan ënun quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaífacësaribi oquin mitsu tanti 'icën. ³²Usa 'aínbi cana 'ëmi catamëti ënxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'Ëmi 'uchaxbi sinanati 'ëmi cushiquin camina axa 'ëmi catamëcë uni rafrí 'ëmia asérabí upiti catamënun 'aquinti 'ain.

³³Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mi 'acësaribi oquin sipuanan unin 'anúbí cana mi ëniman.

³⁴Quía ca Jesusan cacëxa:

—Pedro, cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñiantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Anúan unin Jesús 'atimoti nëtë 'iá

³⁵Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, ¿usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icën, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa.

^{36,37}Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë ñuiquian cuënëo quiásabi oi ca 'iti 'icën. A banax ca quia: “An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax quiti 'icën”. A bana quiásabi

oi ca unicamax 'ë ñui quiti 'icën. Usa 'ain camina bërí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocëñuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, ënu ca manë xëtocë rabé 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icën.

**Jesús Getsemaní naënuax
aín Papabë bana**

(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa.

Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰Anu cuanx bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ñu 'atima 'atin rabanan camina mitsu bërúanun Nucën Papa Dios ñucátí 'ain.

⁴¹Usoquin cabiani unin nicéxa maxax 'ibúcé 'urasa cuanx ca rantin puruni, Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa.

⁴²Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtanma cana 'ën bërí tëmëratima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³Usaquian cacëbë naínuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa. ⁴⁴Aisamaira masá nuituti bënëquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátëcëancëxa. Ñucati 'aisamairai bënëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa.

⁴⁵Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucua-tsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituiriaia 'uxcë mëraccëxa. ⁴⁶Mëraquin ca bësúnquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin?
Ca nirut. 'Uchati rabanan camina 'uxti
tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

Jesús bican

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Usaquian Jesusan cacëbëbi ca
'aisamaira uni anu Jesús 'icë anu
uacëxa. Ucebë ca a unicamabë aín
'unámicë unicama achúshi, Judas, ax
rëcuéncuatsini a bësucucanux uacëxa.

⁴⁸Aia ca Jesusan Judas cacëxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucën Papa
Diosnuax uá, 'ëa ënë unicaman binun
caramina 'ë bësucucati 'ain?

Cacëxunbi ca Judasnën cáma 'icën.

⁴⁹Uisoí cara uaxa quixun isquin ca
abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin
cacëxa:

—¿Ënë unicama caranuna manë
xëtocën 'ati 'ain?

⁵⁰Usaquin caquin ca uni achúshinën
aín manë xëtocën sacerdotenën
cushicaman 'apun ñu mëmicë uni aín
pabí mëqueu 'icë pabíscacëxa.

⁵¹Usaquian aín pabí tëaia oquin ca
Jesusan cacëxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mëcënan
pamëquin ca aín pabí usabi 'itëcënun
mómíacëxa.

⁵²Usoancëxun ca Jesusan sacerdotenën
cushicama 'imainun anuxun Nucën
Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntáru-
cama 'imainun anpan caniacëcëcama,
an a bitsi ucë, acama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu
tëacë tuínxun mëcamacë uni
'acësoquin 'ë binux caramina ucan?

⁵³Camabi nëtën anuxun Nucën Papa
Dios rabiti xubunu mitsubë 'iabi
camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë
bicáncëma 'ain. Bërími mitsun
ësoquin 'anun ca Nucën Papa Diosan
mitsu ëanxa, ñunshin 'atimanën 'apun
cushínbi camina ësoquin 'ë 'ain.

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ain

—quixuan Pedronën ca

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72;
Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Usoquin bitancëxun ca a unicaman
Jesús buánxun judíos sacerdotenën
cushicaman 'apun xubunu buáncëxa.
Usoquian buania ca Pedronën
'uránxuinshi nuibiancëxa. ⁵⁵Buanx
bëbaquin a xubu rapasu 'icë me
mënocë, anu tsi ticaia tsóbucamainun
ca Pedronëxribishi atubë tsóbuacëxa.
⁵⁶Usaía anu tsócë, tsin ërëncëxun pëcaia
Pedro isquin ñachai ca anuxuan an ñu
mëcëcë xanux quiacëxa:

—Ënë uníxribi ca a bicë unibë 'iaxa.

⁵⁷Usai quia ca Pedronën cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana
'unaniman.

⁵⁸Usoquin can, basicëma 'aínshi ca
uni achúshinënríbi Pedro isquin
cacëxa:

—Mix camina abë nicë uni a 'ain.

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

⁵⁹Achúshi hora 'icëbë ca bëtsíxribi
quiacëxa:

—Ënë unix ca Galileanu 'icë uni 'icën.
Asérabi ca axribi a unibë 'iaxa.

⁶⁰Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Uisai qui caina usai quín, a cana 'ën
'unaniman.

Quicëbëshi ca 'atapa banacëxa.

⁶¹Banacëbë cuainacëquin ca Nucën 'Ibu
Jesusan Pedro ñachaquin isacëxa.

Ñachacëxun ca Pedronën ësaquian
Jesusan a cacë bana sináncëxa: Ënë imë
camina 'atapa banatisama pan 'ain, min
isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë
ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin
uni paránti 'ain. ⁶²Usoquian Jesusan
coóncë bana sinani ca Pedro ëman
chiquiti masá nuituirai bëunan
mëscüacëxa.

Suntárucama Jesúsmi cuaia*(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)*

⁶³Usa 'ain ca an bërúancë suntáruca-man Jesús 'usani ami cuaiquin mēēacēxa. ⁶⁴Usoquin 'anan ca aín bēru chupan bēmáputancēxun mēēquin —uin cara mi mēēaxa, ca ñuit —quixun cacēxa. ⁶⁵Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usancēxa.

Jesúsa judíos unibunēn cushicaman 'apucamanu buáncan*(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)*

⁶⁶Pēcaracuatsincēbē ca anpan caniacē cē unicama 'imainun judíos sacerdote-nēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēñeo bana 'unáncē unicamax anu timēacēxa. Timécēbētan ca anu atun cushibunēn 'apucama timécē anu Jesús buáncēxa. Usoquian buáncēxa bēbaia ca 'apucaman Jesús cacēxa: ⁶⁷—Mix asérabi ax utinu nun caíncē, Cristo 'ixun camina, asérabi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana a 'ai quixun 'en mitsu cacēxunbi camina 'en bana ca asérabi 'icē quixun sináncantima 'ain. ⁶⁸Usa 'ixun camina 'en mitsu ñu ñucáquin cacēxunbi 'ē caíma 'ianan 'ē chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹Usa 'aínbi cana bēri 'ēñē menu 'itancēxbi Nucēn Papa Dios cushiira, aín nētēnuax aín mēqueu tsotax abē 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰Usoquian atu cacēxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacēxa:

—¿Usa 'aish caramina asérabi Nucēn Papa Diosan Béchicē 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsúnmi 'ē cacē, ax ca asérabi 'icēn.

⁷¹Usai quia cuati ami nishi ca quican-cēxa:

—Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'aínbi cananuna nunribi bēri nun pabitanbi asérabi ax 'atimati banaia cuan.

Jesús Pilatonu buáncan*(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)*

23 ¹Catancēx niruquin ca camaxunbi Jesús buáncan Pilátonu buáncēxa. ²Buanx bēbax aín bēmánon 'ixun ca Jesús ñuiquin ēsaquin Pilato cacēxa:

—Ēñē unían judíos unicama nun caibu bētsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icē quiaxa.

³Usaquian cacēxun ca Pilátonēn Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ēx a 'ain, minmi cacē, usa.

⁴Jesusan cacēxun cuaquin ca Pilátonēn sacerdotenēn cushicama 'imainun anu timécē unicama cacēxa:

—'Ēn iscēx ca 'ēñē uni 'atima ñu 'acēma 'icēn.

⁵Usaía Piláto quicēbēbi Jesúsmi xuamati nishi ca munuma quicancēxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxun-ribi usoquin 'aia.

Pilátonēan Jesús Herodesnu xua

⁶Ēsaquian unicaman ñuia cuaquin ca Pilátonēn —¿'ēñē unix cara Galileanu 'icē uni 'ic? —quixun atu ñucácēxa.

⁷Ñucácēxuan —usa ca —quixun cacēxun cuaquin ca Pilatonēn Jesúsa Herodesnu buántanun quixun xuacēxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icē uni ca Jesús 'icē quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uēxanxa —quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacēxa. ⁸Buáncēx bēbacēa unicaman Jesús ñuia cuati ca

an uni itsin 'acēma ñu 'aia istisa tanquinbi iscēma 'aish, bēri a isi Herodes cuēēancēxa. ⁹Usai cuēēnquia 'itsaira bana ñucácēxunbi ca Jesusan cáma 'icēn. ¹⁰Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēñēo bana 'unáncē unicama munuma banai ami manáncēxa. ¹¹Usaria ca Herodesbētan aín suntárucaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuaiouquin 'apúan pañucē chupa pañumitancēxun Pilátouna buántēcēntanun quixun xuacēxa. ¹²Usa 'ain ca 'itsa baritia abē nishanancē 'aishbi a nētēnbi sinanati Pilátobē Herodes nuibanancēxa.

Jesús ca bamati 'icē quiáxa quican bana
(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)

¹³Usa 'ain ca Pilatonēn, judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacēxa. ¹⁴Camicēxa ucē ca cacēxa:

—Mitsun, ēñē unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacēxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'ēn iscēxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manánquin 'ē cacē, a 'acēma 'icēn. ¹⁵Anu xucēxunbi ca Heródesnēn amiribishi nunua bētēcēnun xuaxa. Anribi ca añu 'uchabia 'acēma 'icē 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscēxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acēma 'icēn. ¹⁶Usa 'ain cana paē tanmitancēxuinshi cuantánun ēnti 'ain.

¹⁷Caquin ca anun pán chamiti ñucēñunma 'acē pán piti nētēa sēñécēma pain 'ain, usabiquin 'acē 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncēxa. ¹⁸Usoquian Jesús chiquínti sináncēbēbi ca unicamax munuma sharáruí quicancēxa:

—Ēñē uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

¹⁹An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icē unicama tsuáquirumicē,

'ianan an uni 'acē cupí ca Barrabás sipuacē 'iacēxa. ²⁰Unicamaxa munuma sharáruí quia cuati ca Pilátoneš amiribishi —nun iscēx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acēma 'icē —quiáx quitēcēancēxa. ²¹Quicēbēbi ca munuma sharáruí quicancēxa:

—Bamatanun ca i curúsocēnu matas, i curúsocēnu ca a matas.

²²Usaía quicaniabi ca rabē oquin cacēsabi oquin Pilatonēn amiribishi catēcēancēxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ēñēn 'ax? 'Ēn iscēx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acēma 'icēn. Usa 'ain cana paē tanmitancēxuinshi cuantánun ēnti 'ain.

²³Quicēbēbi ca usaribiti amiribishi munuma sharáruí quitēcēancēxa, bamatanun i curúsocēnu matáscē ca 'iti 'icē quiáx. Usai quia ca Pilatonēn atu sinanamicasmacēxa. ²⁴Sinanamicasmaquin ca Pilatonēn atúan cacēsabi oi ca 'iti 'icē quixun cacēxa. ²⁵Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uní 'acē cupí sipuacē uní, a judíos unicaman ñucácēsabi oquin chiquían-cēxa. Usaquin chiquíanan ca Jesús, judíos unibunēn 'apucamaxa cuēēncē sabi oquian 'anun quixun, aín suntárucama cacēxa.

I curúsocēnu Jesús matáscan

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

²⁶Usoquian Pilatonēn cacēxun Jesús buani cuanquinbi ca suntáruneš Cirene nētēnu 'icē uni Simón, ax aín naēnuax anúan cuancē bai, anun aia isquin suntáruneš biquin 'íamiquin, anua Jesús matásti i curúsocē, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacēxa.

²⁷Usaía 'ia ca 'aisamaira unin nuibiancēxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nuituti bēunan mēscuti rarumacēxa. ²⁸Usai 'ia cuati cuainacē quin ca Jesusan atu cacēxa:

—Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsu 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

²⁹Anúnmi mitsun tēmëratí nētë ca uti 'icën. A nētë ucëbë ca unicamax ësai quiti 'icën, tuacëma xanux ca cuëenti 'icën, tuacëma 'ixun aín tuá xuma 'amicëma xanux ca xanu itsían 'acësaribi oquin paë tancëma 'aish cuëenti 'icën. ³⁰Anun usai 'iti nētë ucëbëtan ca unicaman unétisa tanquin aín bashicama atunu rëucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icën. ³¹Ën ñu 'atima 'acëma 'icëbia 'ë ësöquin 'acë 'ain ca an ñu 'atima 'acë unicamax atun 'ë 'acësamaira oquin 'acë 'iti 'icën. Usoquian anun 'ati nētë ca uti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

³²Usa 'ain ca uni rabé an 'atima ñu 'acë, aribi Jesúsbea bamati suntárunën buácëxa.

³³Usoxun ca suntárunën a buani cuanx, Mapuxo cacë me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesús matástancëxun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acë uni rabéribi i curúsocënu matástancëxun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancëxa.

³⁴Suntárunëan usoquin 'acëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, ënë unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanima. Usa 'icë camina atun 'ucha tërénquin manumiti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matáscë i curúsocë cama nitsíntancëxun, suntárunën uin cara isa Jesusan chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tancëxa. ³⁵Usaquian Jesús 'aia ca unicaman isacëxa. Ismainun ca judíos unibunën 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai ësai canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima. Ax asérabí Cristo a Nucën Papa

Diosan ënu xunuxun caíscë 'aish ca axbi iéti 'icën.

³⁶Anu 'icë suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimí baca cachacë a xëanun quixun 'inánçëxa. ³⁷Inánquin ca —mix asérabí judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iët —quixun cacëxa.

³⁸Anua a matáscancë i curúsocënu ca Jesús manámi ësáquin cuënëocë bana matáscë 'iacëxa: “Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën”. A banax ca griego banan cuënëocë 'ianan Romanu 'icë unin bana, latín cacë, anun cuënëocë 'ianan judíos unibunën bana, hebreo cacë, anúnribi cuënëocë 'iacëxa.

³⁹A Jesús 'acësaribi oquin i curúsocënu matáscë uni rabé, achúshinën ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix asérabí Cristo 'aish ca mixbi iët. Iéanan ca nuribi iémit.

⁴⁰Usoquian Jesús caia cuaquin ca acëñuan matáscë unin bëtsi ñu caquin cacëxa:

—¿Mix usaribi oquin 'acë 'aishbi caramina Nucën Papa Diosmi racuëti-man? ⁴¹Asérabí cananuna nux nun 'ucha cupí paë tanin. Usa nux 'aínbi ca ënë uni añu 'uchabi 'acëma 'icën.

⁴²Usoquin bëtsi catancëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Jesús, min nëtënuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

⁴³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabí cana 'ën mí cain, ënë nëténbi camina anu 'ëx 'icë anu 'ëbë 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

⁴⁴Usai 'imainun ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁵Usai bari bëánqui-

mainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupax amo rabé 'inun tuquiacëxa.

⁴⁶Usaía 'icëbë ca munuma cuëncënishi Jesús quiacëxa:

—Papan, 'ën cana 'ën bëru ñunshin minmi binun mi 'inanin. Usaquin catancëx ca ashiti bamacëxa.

⁴⁷Usaía 'icëcama isquin ca Romanu 'icë capitán Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Asérabi ca ënë unix 'uchañuma 'iaxa.

⁴⁸Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timécë unicamaxribi masá nuituti, atun nuitu mëi shitáshquiquiani uténbuax, atun xubunu cuancëxa. ⁴⁹Rafrinëxa usai 'imainun ca an a 'unáncë unicama 'imainun axa Galileanuax a nuibëtsini ucë xanucamanribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacëxa.

Jesús bamacë mënión ñui quicë bana
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰Judea cacë menu 'icë ëma, Arimatea, anu 'icë uni achúshi ca José cacë 'iacëxa. Ax ca upí uni 'aish upí sinánñu 'iacëxa. Ax ca judíos cushicaman 'apucama achúshi 'iacëxa. ⁵¹Usa 'aishbi ca José an anun Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtë uti caíncë uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman 'acësaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi quiax 'esénani —'ati ca —quiax quicëbëtanbi, an cáma 'icën. ⁵²Usa 'ixun ca Josénën anu cuanxun Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³Usaquin cacëxuan —camina buánti 'ai —quixun cacëxun ca Josénën Jesús i curúsocëna nanpátancëxun, sávana upitan rabúancëxa. Rabúnbianquin ca anu uni bamaia mëníotia matá me témú bërí naçë, anu uni ñucë mëníocëma

pan, anu mëníonuxun buáncëxa.

⁵⁴Usoquin anun ñu mëëtima nëtën 'atima cupí, a nëtë 'icëma 'ain, ca Josénën Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxuan mënión ca anun ñu mëëtima nëtë 'iacëxa.

⁵⁵Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abë uëxancë xanucaman uinaira cara Jesús mëníoia isanan uisaira oquin cara mëníoia quixun isacëxa. ⁵⁶Isbiani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu oti ro buánxun mëníocëxa. Mëníotancëx ca Moisésnën cuëneo bana quicësabi oi, anun ñu mëëtima nëtë 'ain, tantiacëxa.

Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24 ¹Anun ñu mëëtima nëtë 'iónxa pëcaracëbëa bari urucëma 'ainshi ca axa Galileanuax Jesús bë uëxancë xanucama anun sanu oti ro mëníoëxancë a buani raíri xanubë anua Jesús mëníoëxancënu quantëcëancëxa. ²Buani cuanx anu bëbaquinbi ca mapara, anun quini xëpuëxancë, racana-cë isacëxa. ³Usa 'icë istancëx cuani, quininu atsínquianxun isquinbi ca Nucën 'Ibu Jesús 'aímocëxa. ⁴Aímoi ratuti ca sináncasmacëxa. Usai ratúquian atun iscëxbi ca rabé uni, chupa chaba chabaquicë pañucë, a rapasu 'iacëxa. ⁵Usa isi ca xanucamax racuëti meu tëtúbuacëxa. Tëtúbutiabi ca a unin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun anu uni bamacë mëníotinua axa ashiti bamacëma uni barin? ⁶Ax ca ënuma 'icën, ca baísquiaxa. An Galileanuxun mitsu caëxancë bana camina sinánti 'ain. ⁷Ësaquin ca mitsu caëxanxa: Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, ca 'ë 'atima unin, uni itsían 'ë 'aminun 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Matáscëx

asérabi bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nètè 'iónxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'ai quixun.

⁸Usaquian ángelnën cacëxun ca —asérabi ca Jesusan usaquin nu caëxanxa —quixun xanucaman sináncëxa. ⁹Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscëcama ñuianan ángelnën cacëcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicé unicama mécën rabé 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacé uni raíricamaribi ñuixuancëxa. ¹⁰Usaquian an Jesusan 'unánmicé unicama ñuixuncé xanucama ax ca 'iacëxa, María Magdalena 'imainun Juana 'imainun Jacobonën tita María, 'imainun axa atubé 'icé xanucamaribi. ¹¹Usaquian acaman ñuixuncëxunbi ca —cëmëi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icën. ¹²Usaía raíri 'imainun ca Pedronëxëshi abáquiani a quininu cuancëxa. Cuanx bëbai tétúbuquin isquinbi ca anun Jesús rabúncé chupa ashi isacëxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iata quixun sináncasmai ca aín 'icënu cuantëcëancëxa.

Emaús ëmanu bain cuanía usai 'iá
(Mr. 16.12-13)

¹³A nètënbi ca an Jesusan bana cuacé uni rabé Jerusalénuax, axa mécën rabé 'imainun achúshi kilometrosa 'ain, Emaús cacé ëmanu bain cuancëxa. ¹⁴Usai bain cuani ca a rabëtax usaía Jerusalénuax Jesús 'icé ñui cananquiancëxa. ¹⁵Usaía cananquiancë bëbi ca Jesús a caxu cuani, atubé biránanquiani cuancëxa. ¹⁶Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ënëx ca Jesús 'icé —quixun 'unánma 'icën. ¹⁷Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin?
¿Uisacatsí caramina masá nuitutin?

¹⁸Cacëx niracëquin ca axa bain cuancé uni rabé, achúshi, Cleofas cacé, an Jesús cacëxa:

—¿Amanuax Jerusalénu ucé 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'iata quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caramina mínshi cuacëma 'ain?

¹⁹Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacëxa:

—Nazaretnu 'icé Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi iscëxun upí oquin Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuanan aín cushínbi uni itsin 'acëma ñu 'axa. ²⁰Usa 'icëbi ca nun sacerdotenën cushicamabëtan nun cushi raíricamanribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocënu matáscëx bamanun quixun. ²¹Nun cananuna Romanu 'icé ünían, nux Israel unibu 'icé, nu 'imainun nun nètëcamaribi 'ibuacé 'aínbia nunainshi nun nètè 'inun, an nu mënioxunti sinan, 'aínbí ca bamaëxanxa. ²²Usa 'aínbí ca nuxnu 'icësaribitía ami sináncé xanu raírinën anu Jesús mëníoëxancënu pëcaracëma 'aínshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia. ²³Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtainsa iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icé, ca baísquiata, caxa quixun. ²⁴Usaquin cacëx anua Jesús mëníoëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icé uni raírinën xanúan cacësabi oquin isquinbi Jesús mërAIMA 'ipunia.

²⁵Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unin cuënëo banax ca asérabi 'icé quixun camina sináncëma 'ain. ²⁶¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabë 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paë tani tëmëratí 'iata?

²⁷Caxun ca Moisésnëan cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iixa quixun a uni rabé ñuixuancëxa. ²⁸Atu bana ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús ëmanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa. ²⁹Isquin ca cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atubë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsíancëxa.

³⁰Atsíntancëx mesanu a uni rabëbë tsóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaquin atu 'ináncëxa. ³¹Usa 'ain ca, ënëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxun-mabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca ënëx 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcëbëishi ca Jesús nétéacëxa. ³²Nétéacëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuënëo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëni shimëniocacësa tanpunin, ¿usa cat?

³³Usaquin sinani bënëtishi cuanx ca Jerusalénu cuantécëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi, acama-bëa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timécë mëracëxa. ³⁴Mëracëxun ca axa timécë unicaman cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesús ca aséرابي baísquitécëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵Usaquin cacëxun cuaquin ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëtícaquin 'ináncëxuinshi cananuna ax ca aséرابي Jesús 'icë quixun 'unánpuni —quixun cacëxa.

**Aín 'unánmicë uni mëcën rabé
'imainun achúshi an Jesús isa**
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶Usaquin atu ñuixunía sënëncëma pain 'ainbi axbi chiquiracëti atu nëbétsi niracëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca —ñunshin ca —quixun sináncëxa.

³⁸Usai 'i ami racuëti isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?

¿Uisa cupí caramina 'ëx cana aséرابي Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹Ën mëcën 'imainun ca 'ën taë is. Isquin ca, 'ëx cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'ën namí 'imainun 'ën xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'ë ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰Usaquin caquin ca mëshpáquin aín mëcën ismianan aín taëribi ismiacëxa.

⁴¹Usoquian ismicëxbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quiax cuëñibi sináncasmai ratúacëxa. Ratutia isquin ca Jesusan —¿mitsun a piti ñu cara 'aíma 'ic? —quixun cacëxa. ⁴²Cacëxun ca tsatsa xuicë paná 'imainun buna rëpa tëxëra 'ináncëxa. ⁴³Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

⁴⁴Pitancëx sënënxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx bamacëma pain 'ixun 'ën mitsu cacësabi oi ca 'iixa. 'Ë ñuiquin cuënëo banacama Moisésnën 'a, 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'ë ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacësabi oi cana 'ian.

⁴⁵Usaquin caxun ca a ñuiquian cuënëo banacama upí oquian cuanun ñuixun-quin anu timécë unicama 'unánmiacëxa.

⁴⁶'Unánmiquin ca ësaquin cacëxa:

—Ĕsai ca a bana quia, Cristo ca bamatancĕx rabĕ 'iŏnxa pĕcaratĕcĕncĕ bĕ baĭsquti 'icĕn. ⁴⁷Usa 'ain ca aĭn unicaman Jerusalĕnuxun pain aĭn bana űuitancĕxun camabi menu cuanquin ĕsoquin caquin unicama űuixunti 'icĕn, Nucĕn Papa Diosan atun 'atima űu 'acĕcama tĕrĕncĕ 'inuxun ca sinanaquin bĕtsi oquin sinánti 'icĕ quixun. Ĕsaía a űui cuĕnĕo bana quicĕ a űuixuntancĕ xun ca Jesusan atu cacĕxa: ⁴⁸Mitsun camina 'ĕx 'ia iscĕ 'ixun, uisai carana 'ĕ űuiquin cuĕnĕo banacama quicĕsabi oi 'ia quixun unicama űuixunti 'ain. ⁴⁹Axa uti űuiquian 'ĕn Papa Diosan 'ĕ cacĕ, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucĕn Papa Diosan aĭn cushi

mitsu 'inánun Jerusalĕnu bĕrúxun caĭnti 'ain.

Jesús naĭnu cuan

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰Usa 'ain ca Jesusan Jerusalĕnuax cuanquin Betania ĕma 'urama, aĭn unicama buáncĕxa. Buántancĕxun aĭn mĕcĕn rabĕ manámi oquin ca Nucĕn Papa Dios atu űucáxuancĕxa. ⁵¹Usaquin űucáxuntancĕxun acama ĕbiani ca anua Nucĕn Papa Dios 'icĕ anu cuancĕxa. ⁵²Cuania rabitancĕx ca chuámashi tani cuĕĕnquiiani Jerusalĕnu cuantĕcĕancĕxa. ⁵³Cuantancĕxun ca nĕtĕ camabi anuxun Nucĕn Papa Dios rabiiti xubunu cuanxun cuanxun, a rabiácĕxa. Ashi.

JUANĒAN 'A UPI BANA

Nucĕn Papa Diosan Bana uni 'iá

1 ¹Nucĕn Papa Diosan ñu unioisama pain 'aínbi ca aín Bana 'iacĕxa. Aín Bana ax ca Nucĕn Papa Diosbĕ 'iacĕxa, ax ca Nucĕn Papa Diosbi 'iacĕxa. ²Usa 'ain ca ñu unioĕma pain 'ain aín Bana, ax Nucĕn Papa Diosbĕ 'iacĕxa. ³Aín Banáinshi ca camabi ñu uniacĕxa. Nucĕn Papa Diosan Bana 'aíma 'ia 'ain ca ñu 'aíma 'ianan ñancáishi 'itsíanxa. ⁴A bana anúan Nucĕn Papa Diosan nĕtĕ 'inan 'aish ca camabi ñu 'imainun uníxribi ĕnĕ nĕtĕnu bucuia. Usai 'i ca an 'imicĕx unicama sinánñu 'icĕn. ⁵Ñunshin 'atimanĕn 'imicĕxun unin 'aisama 'iti sinaniabi ca Nucĕn Papa Diosan Bana ax upíra 'ixun uni upí 'inun 'imia. Usaquian 'imia ca ñunshin 'atimanĕn a cuati uni upí 'iaxma 'inun quixun Nucĕn Papa Diosan bana a nĕtĕnima.

⁶Uni achúshi ca 'iacĕxa Juan caquin anĕĕ. A ca Nucĕn Papa Diosan ĕnĕ menua unun xuacĕxa. ⁷Ax ca Nucĕn Papa Diosan Bana, an 'uchañuira 'icĕbi uni aín nuitu upí 'imiti, ax ucĕbĕa ami catamĕnun camabi uni a ñuixuni uacĕxa. ⁸Juan, ax ca an uni aín nuitu upí 'imiti ama 'iacĕxa. Usa 'aíshbi ca axa uti ainra uni aín nuitu upí 'imiti, a unicama ñuixunuan Nucĕn Papa Diosan ĕnĕ menu xucĕ 'iacĕxa. ⁹An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti axa uti ñuiquin ca Juanĕn unicama ñuixuancĕxa.

¹⁰An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti ax ca ĕnĕ menu 'iacĕxa. Usa 'ixun an Nucĕn Papa Diosbĕtan camabi me 'imainun camabi ñucama unio 'icĕbi ca unicaman, ui cara ax 'icĕ quixun 'unánma 'icĕn. ¹¹Ĕnĕ nĕtĕnu 'icĕ unicaman ca an unio 'ixunbi, atubĕ 'inúxa ucĕbi biisama tancĕxa. ¹²Usa 'ixunbi ca uicamax cara ami sinánan ami catamĕtia, acama Nucĕn Papa Diosan bĕchicĕa 'inun 'imiacĕxa. ¹³Unían aín xanumi bĕchicĕ tuá ax ca unishi 'ia. Unin bĕchicĕnĕxa usa 'aínbi ca usama Nucĕn Papa Diosan bĕchicĕ cama 'icĕn. Ax ca aín cushínshia aín bĕchicĕ 'imicĕ 'icĕn.

¹⁴Nucĕn Papa Diosan Bana a ca bĕtsi tuásaribi 'inun xanun bacĕancĕxa, uni 'inun. Nucĕn Papa Diosan sinánsaribi 'ixun ca ĕnĕ menu 'icĕ unicama abĕ 'ixun nuibacĕxa. Ax aín Bĕchicĕ Achúshi 'aish aín Papa Diossaribi 'aish aín sinan upíra upí cananuna isacĕn. ¹⁵Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicĕ, an Nucĕn Papa Diosan Bana ñui munuma banaquin cacĕxa:

—Ĕnĕx ca a ñuiquin ĕsaquin 'ĕn mitsu caĕxancĕ a 'icĕn: Axa 'ĕ caxu uti uni ax ca 'ĕsamaira 'icĕn. 'Ĕx 'icĕma pain 'ain ax pain 'iá 'aish ca 'ĕsamaira 'icĕn.

¹⁶An ca aín sinan upíra 'ixun ax 'icĕsaribitinu nun sinan upí 'inun nuibaquin ĕnquinma nu 'aquinia.

¹⁷Uisai cara Nucĕn Papa Diosan uni 'iti 'icĕ quixun ca Moisésnĕn nucĕn

raracama 'unánmiacëxa. Usa 'aínbi ca axira uxun Jesucristonën asérabi nuibaquin aín 'ucha tērénquin Nucën Papa Dios cuëncësabi oía aín uni 'inun 'imíaxa. ¹⁸Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Dios isáma 'icën. Aín Bëchicë Achúshi, axa aín Papabë 'icë, an cuni ca uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun nu 'unánmiacëxa.

*I. JESUCRISTONĒAN GALILEA ME
'IMAINUN JUDEA MENUXUN BANA
ÑIUXUAN (1.19-12.50)*

Juanëan Jesús ñuía

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë judíos unicaman ax caraisa ui 'icë quixuan Juan ñucátanun, sacerdotecamacëñun levita unicama xuacëxa. ²⁰Xucëx cuanx bëbaxuan ñucácëxun ca parántisama tanquin Juanën cacëxa:

—'Ëx cana Cristoma 'ain.

²¹Cacëxun ca cacëxa:

—¿Ama 'aish caina ui 'ain? ¿Elías caina 'ain?

Quixuan cacëxun ca cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

Cacëxun ca ñucátécëancëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni, axa uti a caina mix 'ain?

Cacëxun ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²²Usaquin cacëxunbi ca catécëancëxa:

—¿Uiira caramina mix 'ain? An nu xucë unicamanu cai cuanun ca mix caramina ui 'ai quixun nu cat.

²³Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ëx cana axa anu uni 'icëma menuax munuma banacë uni a 'ain, ësai qui: “Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanati 'ain”. An ënë bana cuëñëo, Isaías, an Nucën Papa

Dios quicë bana unicama ñuixuncë, axa quiásabi oi cana 'ëx 'in.

²⁴Axa usaquin Juan ñucati cuancë unicamax ca fariseo unicaman xucë 'iacëxa. ²⁵Usa 'ixun ca Juan catécëancëxa:

—¿Mix Cristoma 'ianan Elíasma 'ianan an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti, axa uti ama 'ixunbi caina min uisa cupí unicama 'unpaxan nashimin?

²⁶Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ën cana uni 'unpaxan nashimin, 'aínbi ca mitsúnmi 'unáncëma uni achúshi mitsubë 'icën. ²⁷Ax 'ësamaira 'aish ca mitsúnmi 'unánun 'ë caxu aia. 'Ëx 'iisama pain 'ain, ax pain 'iá 'aish ca 'ësamaira 'icën. Axa upíra 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain.

²⁸Jordán 'ucëmanan 'icë Betábara cacë ëma anuxuan unicama nashimicë, anu cuanx ca unían xucë unicama usai Juanbë banacëxa.

**Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí
bamati, Cristo, a ñuicë bana**

²⁹Usaquin unicama coónxun ca Juanën Jesús aia isacëxa. Aia isi ca quiacëxa:

—Ca is, ënëx ca unin 'ucha cupí carnero bamati 'aínbia ax bamacë cupí Nucën Papa Diosan camabi unin 'ucha tērénti a 'icën. ³⁰Ënëx ca a ñuiquin ësai quiquin 'ën mitsu cacë a 'icën: Axa 'ësamaira uni ax ca 'ë caxu aia. 'Ëx 'icëma pain 'ain ca ax pain 'iacëxa. Usa 'aish ca 'ësamaira 'icën. A ñuiquin 'ën mi cacë, a ca ux 'icën. ³¹'Ënribi cana a 'unáncëma 'ain, 'aishbi cana Israel unicaman uisa uni cara quixun a 'unánun 'unpaxan uni nashimi uan.

^{32,33}Usaquin catancëxun ca, ësai ca 'iixa quixun Juanën unicama ñuixuancëxa:

—'Ēn a 'unáncēma 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan 'ēn 'unpaxan uni nashiminun xuquin 'ē caxa: “Uni achúshinua 'ēn Bēru Ņunshin Upí ubútancēx 'iruia camina isnuxun 'ain. Ainra ca uni 'ēn Bēru Ņunshin Upíbéa 'inun 'imiti 'icēn”. Usaquin ca 'ē caxa. An 'ē cacēsabi oquin cana Nucēn Papa Diosan Bēru Ņunshin Upía űnumacuru tinax naĩnuax ubútancēx a uninu 'iruia isan. ³⁴Usaquin isun cana —ax ca Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'icē —quixun camabi uni cain. Usaquin ca Juanēn cacēxa.

**Jesusan aín 'unánmicē unia
'inun a pain caĩa uni**

³⁵Usaquin coon ca Juanbē aín 'unánmicē uni rabē 'iacēxa. ³⁶Abē 'icē ca Jesús cuainia isquin Juanēn cacēxa:

—Ca is, carnero 'icēsaribiti unin 'ucha cupí bamanuan Nucēn Papa Diosan xua a ca ux 'icēn.

³⁷Usaía quia cuaquin ca Juanēn 'unánmicē uni rabētan Jesús nuĩbiancēxa. ³⁸Nuĩbiancēxun caxu bēsuquin isquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Añu caramina barin?

Cacēxun ca ñucácēxa:

—¿Uinu cara min 'iti 'ic, rabí? (Rabí quicē bana, ax ca an uni 'unánmicē uni qui quicē 'icēn.)

³⁹¿Uinu 'icē cara min 'iti 'ic? quixun cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Isi cuanun ca ut.

Cacēx cuanxun ca aín 'iti isacēxa, istancēx ca bari xupíbucebēa baquíshti 'urama 'ain abē 'iacēxa.

⁴⁰Juanēn cacēxun cuaquin Jesús nuĩbiancē uni rabētax ca bēsix Simón Pedronēn xucēn Andrés 'iacēxa. ⁴¹Jesusan 'itinuax cuanxun ca Andrésnēn aín xucēn Simón Pedro bariquin mēraxun cacēxa:

—Mesías cananuna isan.

Mesías quicē bana, ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caĩncē a qui quicē

'icēn. ⁴²Cabianquin ca aín xucēn Jesúsnu buáncēxa. Buáncēx bēbaia isquin ca Jesusan bēñachaquin cacēxa:

—Mix camina Juanēn bēchicē, Simón, a 'ain. 'Aishbi camina Cefas caquin anēcē 'iti 'ain.

Cefas quicē bana, ax ca Pedro qui quicē 'icēn.

**Jesusan Felipe 'imainun
Natanael abē cuanun ca**

⁴³Usaquin Pedro coon pēcaracēbē, Galilea menu cuanti sinani cuanquinbi ca Jesusan Felipe mēracēxa. Mēraquin ca cacēxa:

—'Ēn mi 'unánminun ca 'ēbē cuani ut.

⁴⁴Felipe Betsaida ēmanu 'icē uni 'ain, ca Andrés 'imainun Pedroribi, anu 'icē uni 'iacēxa. ⁴⁵Usaquin Jesusan cacēx cuanxun ca Felipenēn Natanael cacē uni bariquin mēraquin cacēxa:

—A ñuiquian Moisés 'imainun an Nucēn Papa Diosan sínánmicēxun uni bana ñuixuncē unicaman cuēnēo, a uni cananuna mēran. Ax ca Jesús, Nazaretnu 'icē uni, Josénēn bēchicē, a 'icēn.

⁴⁶Felipenēn cacēxun ca Natanaelnēn cacēxa:

—¿Nazaret ēmanu cara ñu 'unáncē uni 'iti 'ic?

Cacēxun ca Felipenēn cacēxa:

—Usa ca mi isun ca 'ēbē cuani ut.

⁴⁷Cabianquin buáncēxa Natanael aia isi ca Jesús quiacēxa:

—U unix ca asérabi Israel uni upí 'icēn, uni paráncēma ca ux 'icēn.

⁴⁸Quia ca Natanaelnēn cacēxa:

—¿Uisaxun caramina 'ē 'unan?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mi caia Felipe cuancēma pan 'aĩnbi cana mi higuera tanáinua isan.

⁴⁹Cacēxun ca Natanaelnēn cacēxa:

—Mix camina Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ianan Israel unicaman 'apu 'ain.

⁵⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Higuera tanáinua cana mi isan 'ën mi cacëxun caramina bërí, ënëx ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'ë sinanin? Minmi 'ë iscësamaira oquin camina 'ën ñu 'aia isnuxun 'ain.

⁵¹Ësaquinribi ca Jesusan Natanael cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, naí panárabëcëbëtan camina uni 'inux 'ëx anuax uá, "ë manáminuaxa Nucën Papa Diosan ángelcama cuaruanan ubutia isnuxun 'ain.

Unin xanu biti nëtëa Jesús Canánu 'iá

2 ¹Rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbëtan ca Galilea nëtënu 'icë ëma, Caná cacë, anuxun uni achúshinën aín bëchicë xanu bimiti 'ain, aín aintsí 'ibucama pi unun quixun aín uni camiacëxa. Anu ca Jesusan titaribi 'iacëxa. ²Usa 'ain ca Jesúsribi aín 'unánmicë unicamabë aribia camicëx cuanx anu 'iacëxa. ³Anu 'ixun ca unicaman cëñucëxa vino 'aíma 'ain aín títan Jesús cacëxa:

—Vino ca 'aíma 'icën, ca cëñúaxa.

⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ë usaquin cain?

Anun 'ën ñu 'ati nëtë ca 'icëma pain 'icën.

⁵Cacëxun ca aín títan an piti 'ináncë unicama cacëxa:

—'Ën tuacëan mitsu cacësabi oquin ca 'at.

⁶Anu ca 'iacëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi maxax 'acë ñutë, anu anúan judíos unicama mëchucati 'unpax nanti. A ñutëcama sapi ca veinte 'ianan treinta galones 'unpax anu 'aruti 'iacëxa.

⁷Usa 'ain ca Jesusan an piti 'ináncë unicama cacëxa:

—Ñutënu ca 'unpax buácat.

Cacëxun ca usoquin 'acëxa. ⁸Usaquián 'aia ca cacëxa:

—Buácabianquin ca fiesta 'ibunu buántan.

Cacëxun ca Jesusan cacësabi oquin buáncëxa. ⁹Buáncëa fiesta 'ibun, Jesusan 'unpax 'icëbi vino ocë, a tanquin, uinua bëcë cara quixun 'unaniamabi ca an ñutënu buácabianquin buáncë unicama ainshi 'unáncëxa. Usa 'ain ca fiesta 'ibun an xanu biti uni cuënxun cacëxa: ¹⁰—An fiesta 'acë unin ca vino upí pain 'inántancëxun a cëñuia vino asábitanishi uni 'iania. Usa 'aínbí camina min bërí 'atimatani pain 'inántancëxun vino upí 'inanin.

¹¹Usoquin ca Jesusan Galilea menu 'icë ëma, Caná, anuxun aín sinanëinshi 'atabaquin uni itsin 'acëma ñu 'acëxa, uni itsin cushisamaira ca aín cushi 'icë quixuan unicaman 'unánun. Usaquián ñu 'aia isi ca aín 'unánmicë unicama ami catamëacëxa.

¹²Usaquin 'atancëx ca aín tita 'imainun aín xucëantu 'imainun aín 'unánmicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca 'itsama nëtëinshi anu 'iacëxa.

An ñu marucë unicama Jesusan chiquíán
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca Jesús Jerusalénu cuancëxa. ¹⁴Cuanx bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquinbi ca an ñu marucë unicaman vaca bënë 'imainun carnero 'imainun ñumacuru acama maruia isacëxa. Isanan ca anuxun curíqui cambioquin bicë, anua unicamaribi tsócë isacëxa. ¹⁵Acama isquin ca anun rishiquiti itsi mëñóquin, anua 'icë carnero 'imainun vaca bënë 'imainun an marucë unicamaribi chiquíancëxa. Chiquíanan ca an curíqui cambioquin bicë unin curíqui rëúquin, anua curíqui nancë ñucama chashcacëxa. ¹⁶Usonan ca an ñumacuru marucë unicamaribi cacëxa:
—Ënua ca mitsun ñucama buántan.
Anuxun 'ën Papa rabiti xubu camina

anuxun ñu maruti xubusa 'inun ësaquin 'atima 'ain.

¹⁷Usaquian Jesusan caia cuaquin ca aín 'unánmicë unicaman Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quicë a sináncëxa: “Ëx anun rabanán bamaquinbi cana anuxun mi rabiti xubu upí oquin bërúanti 'ain”. Usaquin sináncëxa ca —a banaxa quicësabi oquin ca 'aia —quixun sináncëxa.

¹⁸Usaquin 'aia isquin ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Minmi ësöquin 'acë ax ca asábi 'icë quixúnu nun 'unánun caramina añu ñu nun isnun 'ati 'ain?

¹⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mítsúnmi tencapatiabi cana ënë xubu 'ën rabé 'imainun achúshi nëtéinshi 'atécënti 'ain.

²⁰Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Cuarenta y seis baritian ca nucën chaitiocëcama ënë xubu 'acëxa. Usa 'aínbi 'caramina mín rabé 'imainun achúshi nëtéinshi 'atécënti 'ain?

²¹Ësaquian atun cacë 'aínbi ca Jesús quicë bana ax, axbi ñuiacati quicë 'iacëxa. ²²Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman bamaxa Jesús baísquitëcëan usaquian judíos unicama cacë a bana sináncëxa. Sinánan ca —Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca cëmëma 'icë —quixun sinánan —Jesusan nu cacë bana axribi ca cëmëma 'icë —quixun sináncëxa.

Unicaman sináncë ñucama Jesusan 'unan quicë bana

²³Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'ixuan Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ca 'aisamaira uni —an ca asérabi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'aia —quixun sináncëxa. ²⁴Usaía 'icëbëtanbi ca camabi unían aín nuitu mëu sináncë a 'unáncë íxun, Jesusan —asérabi ca 'ëmi sinanima —quixun

'unáncëxa. ²⁵An ca unían cacëxunmabi camabi unin sinan 'unáncëxa.

Nicodemoa Jesús isi cuan

3 ¹Fariseo uni achúshi ca Nicodemo caquin anëcë 'iacëxa. Ax ca judíos unicaman 'apu achúshi 'iacëxa. ²Usa 'ixun ca anu ñantan cuanxun Jesús cacëxa:

—Unían mix camina cushiira 'ai quixun 'unánun camina uinu 'icë unínbia 'acëma ñu 'ain. Nucën Papa Diosan abëma 'ain ca uinu 'icë unínbi minmi 'acësoquin ñu 'atima 'icën. Usa 'ain cananuna 'unan, Nucën Papa Diosan ca minmi nu 'unánminun ënë menu mi xuacëxa quixun.

³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mi cain, axa aín cushin bacéntëcëncëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'itima 'icën.

⁴Usaquian cacëxun ca Nicodemonën cacëxa:

—¿Uisax cara bërámá cania 'aish uni bacéntëcënti 'ic? ¿Amiribishi cara aín titan pucunu atsiánx bacéntëcënti 'ic?

⁵Nicodemonën cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Asérabi cana 'ën mi cain, 'unpax 'imainun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan bacéntëcëncëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'itima 'icën. ⁶Axa xanunuax bacéncë, ax ca unishi 'ia; axa aín Bëru Ñunshin Upitan bacéncë uni, ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ia. ⁷Nucën Papa Diosan cushin camina bacéntëcëncë 'iti 'ai quixun 'ën mi cacëx ratúaxma ca 'it. ⁸Uinuax cara suñu bëëqui banaquiania camina cuatin, 'ixunbi camina isima, uinuax cara a suñu aia, uinu cara cuania quixun. An ñu shaícaianu suñu iscëma usaribi oquin cananuna Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan uni bacéntëcënmia isiman.

⁹Cacëxun ca Nicodemonën Jesús catëcëancëxa:

—¿Uisa 'aish cara usai 'iti 'ic?

¹⁰Cacëxun ca Jesusan Nicodemo cacëxa:

—¿Mix an Israel unicama 'unánmicë 'ixunbi caramina 'ën mi cacëxun uisai qui quicë cara quixun cuatiman?

¹¹Asérabi cana mi cain, nun 'unáncë ñu ñuianan nun iscë ñuribi ñui cananuna nux quin. Quiabi camina nun bana ca asérabi 'icë quixun sinaniman. ¹²¿Ënë menu 'icë ñu 'ën ñuia cuaquinma caramina uisaxun 'ën naínu 'icë ñu ñuia cuati 'ain? ¹³Uinu 'icë unínbia anu 'icë ñu 'unáncë 'álmabi cana 'ën cuni anuax uá 'ixun 'unanin. ¹⁴Moisésnéan anu uni 'icëma menuxun manë 'acë runu, camabi unin isnun, i nitsínxun anu nansaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ë unin 'ati 'icën, ¹⁵uinu 'icë unix cara 'ëmi catamëtia axa nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'inun.

Nucën Papa Diosan ënë menu 'icë unicama nuibacë bana

¹⁶Camabi uni asérabi nuibaquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi ënë menu xuacëxa, uicamax cara ami catamëtia axa nëtétimoi abë 'inun.

¹⁷Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë an ënë menu 'icë unicama aín 'ucha cupí 'uchonun xuáma 'icën. Ama, ënë menu 'icë unicama aín 'ucha tërénquin ainan 'inun iéminun quixun ca xuacëxa. ¹⁸Aín Bëchicëmia catamëcë uni ax ca Nucën Papa Diosan 'uhocë 'ima. Usa 'aínbi ca axa ami catamëcëma uni ax aín Bëchicë achúshi ami catamëcëma cupí Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí castícantishi 'icën. ¹⁹Axa ami sináncëma uicamax ca aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosan castícantishi 'icën, atúan an aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti ax uánbi ami catamëisama tanquin 'atima ñu 'atishi

cuëncë cupí. ²⁰An ñu 'atima 'acë unicaman ca an 'aia unin isti rabanan xabánuxun 'ati cuëñquinma bëánquibucënxun ñu 'aia. ²¹Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë uni, an 'aia isquian —an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun ñu 'aia —quixun unin 'unánun xabánuxun ñu 'aia.

Amiribishia Juanën Jesús ñuitëcëan bana

²²Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicamabë Judea menu 'icë ëmacamanu cuantancëx anu 'ixun uni nashimiacëxa. ^{23,24}Nashimimainun ca Juanënrubi sipuacëma pain 'ixun Enón caquin anëcë ëma, anua 'itsa 'unpax 'ain, anuxun uni ricuatsincë nashimiacëxa. Enón cacë ëma ax ca Salím caquin anëcë ëma 'urama 'iacëxa.

²⁵Usa 'ain ca judío uni achúshinëx Juanëan 'unánmicë unicamabë, aín raraxa quiásabi oquin Nucën Papa Dios cuëñun ñu 'ati ñui cuëbicanancëxa.

²⁶Usai cuëbicananquiani anu cuanxun ca Juan cacëxa:

—A ñuiquinmi nu cacë uni axa mibë Jordán 'ucë manan 'icë, Jesús, an unicama nashimicëbë ca camabi unix anu ricuatsinia.

²⁷Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Diosan 'imicëxunma usa ñu 'atima 'icën. ²⁸Mitsun camina, Cristoma cana 'ai 'ëx quia cuan. Nucën Papa Diosan ca 'ë caxua ax unun 'ëx pain rëcuëncuatsini unun 'ë xuaxa. ²⁹Ësa ca. Ainan 'inúan unin bicëx ca xanu ainan 'ia. Ainan 'iti xanu bitsia uni cuëñi banaia cuati ca axa abë nicë uníxribi cuëñia. Usaribiti cana 'ëx —unicaman ca Jesusan bana cuatia —quixunmi mitsun 'ë cacëxun cuati chuámarua tani cuëñin. ³⁰Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun ñuiasabi oi, axira 'ësama cushiira 'ain camabi unix 'ë ëanan anuishi cuanti 'icën.

Axa naínuax ucë uni ñuicë bana

³¹Axa naínuax uá, an unio ñucamabë sënénma cushiira 'aish ca bëtsi unisamaira 'icën. Unían bëchicëxa bacëncë uni an ca unishi 'ixun ënë menu 'icë ñuishi ñuia. Axa Nucën Papa Diosnuax uá, ax ca an unio ñucamabë sënénma cushiira 'aish bëtsi unisamaira 'icën. ³²An ca an iscë ñucama ñuianan, an cuacë banacamaribi ñuia, ñuiabi ca uinu 'icë unínbi aín bana ca asérami 'icë quixun sinanima. ³³Usa 'aínbi ca axa aín bana cuati ami catamëcë uni, an —Nucën Papa Diosan banax ca asérami 'icë —quixun sinánan —ca usa 'icë —quixun unicama ñuixunia. ³⁴Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí ñonquinma aín Bëchicë 'inania. Usaquian 'ináncëxun ca an xucéxa ucë uni, Jesús, an aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin unicama bana ñuixunia. ³⁵Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë nuibaquin axa aín 'ibu 'inun camabi ñu a 'ináncëxa. ³⁶Axa aín Bëchicëmi catamëcë uni, ax ca ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'ia. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan Bëchicëmi sinántisama tancë uni, ax ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'ima. A uni ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën.

Samaritana xanubë Jesús bana

4 ¹Fariseo unicaman ca —Juanën 'unánmicë unicama 'itsaribi 'aínbi ca Jesusan 'unánmianan nashimicë unicamaxira 'aisamaira 'icë —quixuan ñuicania cuacëxa. ²Usa 'aínbi ca Jesusanma aín 'unánmicë unicaman cuni uni nashimiacëxa. ³Usaquian fariseo unicaman cuacëxun 'unánbiani ca Jesús Judea menuax amiribishi Galilea menu cuantëcëancëxa.

⁴Anu cuanti sinani ca Jesús Galilea nëtënu cuani Samaria 'abiani cuancëxa.

⁵Cuanx ca Jacobnëan aín bëchicë José 'inan me 'urama 'icë ëma, Sicar cacë, anu bëbacëxa. ⁶Bëbatancëx ca Jacobnëan naëa 'unpax anu 'ain, Jesús 'uran cuanbaiti cuainsama tani, baria xamarucëbë, a rapasu tsóbuacëxa.

^{7,8}Tsóbutancëxa anu tsómainun ca aín 'unánmicë unicama a piti ñu bitsi Jesús ëbiani cuancëxa. Cuan ca Samaria nëtënu 'icë xanu achúshi 'unpax bitsi uacëxa. Chumu bëi aia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ë ca 'unpax 'anun 'inan?

⁹Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—¿Uisati caramina mix judío uni 'ixunbi 'ëx samaritana xanu 'icëbi 'unpax 'inánun quixun 'ë cain?, judíos unicamax samaritano unicamabë nuibanancë 'aínmabi.

¹⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën mi 'unpax ñucacë 'aínbi camina ui carana 'ai quixun 'ë 'unaniman. 'Ë 'unánan añu cara Nucën Papa Diosan mi 'inánti 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'ë ñucátsian. Ñucacëxun cana anúnmi nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax mi 'inántian.

¹¹Cacëxun ca cacëxa:

—Anua 'unpax biti ënëx ca nëmin 'icën. Anun 'unpax biti ñuñuma camina 'ain. ¿Uinua caramina anun 'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax a biti 'ain? ¹²¿Nucën rara Jacóbsamaira caina mix 'ain? An ca ënë anua 'unpax biti naëacëxa, naëxun ca 'acëxa, 'anan ca aín bëchicëribi 'amianan a rabucucë ñuinacamaribi 'amiacëxa. Jacobnën aín rëbúnquica-manribia 'anun naëa 'icë cananuna nunribi ënë 'unpax 'ain.

¹³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë 'unpax 'acë uni, ax ca amiribishi shimatëcënia. ¹⁴Usa 'aínbi ca

an 'ën 'inancëxun 'unpax 'acë uni, ax amiribishi shimatëcëntima 'icën. Me 'ucë mëúciúaxa chiquitia 'unpax xobucësaribiti ca 'ën 'inancë 'unpax nëtëtima uninu 'iti 'icën. Usaía 'icëbë ca uni nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën.

¹⁵Usaquian cacëxun ca xanun cacëxa:

—A 'unpax ca 'ë 'inan. Amiribishi shimai 'unpax bitsi utëcënuma ca 'ë 'inan.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bënë cuënbëtsini ca abë utan.

¹⁷Cacëx ca —'ëx cana bënëñuma 'ai —quiacëxa. Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Bënëñuma cana 'ai qui camina cëmëiman. ¹⁸Mix camina męcën achúshi bënëñu 'iacën. Usa 'afnbi ca axa bërí mibë 'icë uni ax asérami min bënëma 'icën. Usa 'ain ca —bënëñuma cana 'ai —quiaxmi quicë ax cëmëma 'icën.

¹⁹Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Bërí cana mix caina ui 'ai quixun 'unanin. Mix camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni 'ain. ²⁰Samaria unicama nun raran ca tucu ënuxun Nucën Papa Dios rabiácëxa. Usa 'ainbi camina mitsux quin, Jerusalénuxun ca unin Nucën Papa Dios rabiti 'icë quiax.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérami cana mi cain, anúnmi ënë tucunuxunmabi, Jerusalénuxunmabi anumi mitsux 'icënxunbi, Nucën Papa Dios rabiti nëtë ca aia. ²²Mitsun camina ui caramina rabi quixun 'unaniman. Nun cananuna ui caranuna rabi quixun 'unanin. An uni Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti, ax ca judío uni 'iti 'icën. An usaia 'inun mënío, a cananuna nun rabin. ²³Anúan an Nucën Papa Dios rabiçë unis asérami ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti nëtë ca aia, bërí ca a nëtë 'icën.

Usaquian unin a rabiti ca Nucën Papa Dios cuëenia. ²⁴Nucën Papa Dios, ax ca unima 'aish nami, imi, xo, acamañuma 'icën, a ca unin isima. Usa 'ain ca an Nucën Papa Dios rabiçë unin asérami ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti 'icën.

²⁵Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Mesías, Cristo cacë, ax ca uti 'icë quixun cana 'unan. Ax uquin ca nun nu 'unánun camabi ñu ñuixunti 'icën.

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain, abë camina banain.

²⁷Cacëbëbi ca aín 'unánmicë unicama utëcëancëxa. Uquin xanubëa Jesús banaia isi ratúquinbi ca uinu 'icë unínbi —¿añu caramina cuëenin? —canan —¿añu ñui caramina a xanubë banain? —quixun cáma 'icën. ²⁸Usa 'ain ca a xanun aín ñutë tsónbiani aín ëmanu cuanx bëbaquin anu 'icë unicama cacëxa: ²⁹—'Ëbë banaquin ca achúshi unin 'ëx usai 'icëcama ñuiquin 'ë caxa. Ënëx sapi ca asérami Cristo 'icën, ca isi ut.

³⁰Usaquian xanun cacëxa ca a ëmanu bucuçë unicama anua Jesús 'icë anu ricuatsiancëxa.

³¹A xanúa cuancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús —camina piti 'ai —quixun cacëxa. ³²Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun 'unancëma pitiñu cana 'ëx 'ain.

³³Cacëx ca aín 'unánmicë unicamax —bëtsi unin sapi ca a piti bëxuanxa —quiax canancëxa. ³⁴Canania isquin ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menu 'ë xuá axa cuëncësabi oquin 'anan an a 'anun 'ë ca, a sënëonu-xun 'ai cana 'ëx picësa 'ain. Usaquin 'ën 'acëx ca ax 'ën piti ñusa 'icën.

³⁵Ësoquian cacëbëbia a ëmanu 'icë unicamax aia isquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina quin, rabé 'imainun rabé 'uxé cēñúcēbēa shaínquibutia cananuna ñu bimi biti 'ain. Usa 'aínbi cana 'ēn mitsu cain, ca is, axa ucé unicama ēnēx ca anun biti nētē sēnēncēbētan aín 'ibun binuan bimi pēcēti sēnēncēsaribi 'icēn. ³⁶An uni 'ēmi catamēnun 'aquincē uni an ca aín cupí bitsia. A unin 'aquincēxa 'ēmi catamēcē unicama ax ca xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosnan 'ia. Usa 'ain ca an paían 'ēn bana uni ñuixuncē unicamabē an 'ēmi catamēnun uni 'aquincē unicamax-ribi cuēēnti 'icēn, atúan 'ēnan 'inun uni 'aquincē cupí. ³⁷Usa 'ain ca ēsai quicē banax asérabi 'icēn: Bētsi unían 'apácēxa pēcētia ca bētsi unin bimi bitsia. ³⁸Mítsúnmi bētsi unían 'unánmicē unicama 'ēmia catamēnun upí oquin 'aquinun cana mitsu xuan. Uni raírínēan 'unánmicē 'icēbi camina mitsun a unicama upí oquin 'ēmia catamēnun 'imian.

³⁹Usai Jesús aín 'unánmicē unicamabē banamainuan a xanun cuanxun —a unin ca 'ēx usai 'icēcama ñuiquin 'ē caxa —quixun cacēx ca a ēmanu 'icē samaritano uni 'itsáxira —Jesús ax ca Nucēn Papa Diosnuax ucé 'icē —quixun sinani Jesúsmi sináncēxa. ⁴⁰Ami sinánquin a isí cuanxun ca Jesús cacēxa:

—Nubē pain camina 'i cuanti 'ain. Cacēx cuanx ca atubē rabé nētēn 'iacēxa. ⁴¹Ixúan, bana ñuia cuati ca samaritano 'itsáxira —asérabi ca ax Nucēn Papa Diosnuax ucé 'icē —quixun 'unani ami sináncēxa. ⁴²Usai 'iquin ca a unicaman a xanu cacēxa:

—Minmi nu cacēxun cuaxunbi cananuna bērí nunbi aín bana cuaquin 'unanin, asérabi ca ax Cristo, an camabi menu 'icē uni Nucēn Papa Diosnan 'inun iémiti, a 'icē quixun.

An 'apu ñu mēēxuncē unin bēhchicēa Jesusan pēxcūa

⁴³Usa 'ain ca rabé nētē anu 'itancēx Jesús anuax cuanx Galilea nētēnu bēbai cuancēxa. ⁴⁴Cuanux ca quiacēxa:

—An Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni a ca anuaxa canicē nētēnu 'icē unicaman aín bana cuaisama tania.

⁴⁵Usai quiax cuanxa Galilea nētēnu bēbaia ca anu 'icē unicaman upí oquin Jesús biacēxa. A unicamax Pascua anun carnero 'ati nētē 'ain, Galileanuax Jerusalénu cuancē 'ixun ca an ñu 'aia iscē 'ixun a unicaman aín nētēnu bēbaia cuēēnquin Jesús biacēxa.

⁴⁶Usa 'ain ca Galilea nētēnu 'icē ēma Caná, anuxuan bēráma 'unpax vino ocē, anu Jesús bēbacēxa. Bēbamainun ca 'apun uni achúshi aín bēhchicēnēx Capernaúm ēmanu 'insíncē 'iacēxa.

⁴⁷Usa 'ain ca Jesús Judea nētēnuax Galilea nētēnu bēbaia quixuan unin ñuia cuabiani cuanxun 'apun unin mēraquin Jesús cacēxa:

—'Ēn bēhchicē ca 'insíanxa, ca bamatisa 'icēn. A camina 'ē pēxcuxuni cuanti 'ain.

⁴⁸Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun camina 'ēn, uni itsin 'acēma ñu 'aiashi istisa tanin. 'Ēn usa ñu 'acēbētanma camina, ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuaxa uá a 'ai quixun sinántisama tanin.

⁴⁹Cacēxun ca 'apun unin cacēxa:

—'Ēn bēhchicē ca nētētisaira 'icēn. Nētécēmaishí camina a isí cuanti 'ain.

⁵⁰Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Min bēhchicē ca ñuima, asábi ca, ca istan.

Cacēx ca —asérabi ca pēxcúti 'icē —quixun sinánbiani cuancēxa. ⁵¹Usa 'ain ca baían cuania mērananquinquin an ñu mēēxuncē unicaman cacēxa:

—Min bëhçicë ca ñucëma 'icën, asábi ca.

⁵²Cacëxun ca a tuacën papan cacëxa:

—¿Uinu bari 'ain cara 'ën bëhçicë aín 'insin nëtëonx?

Cacëxun ca —imëishi bari cuainacécëbë ca aín 'itsis nëtëonxa —quixun cacëxa. ⁵³Usaquian cacëxun ca a tuacën papan —Anu bari 'ain ca Jesusan 'ë, min bëhçicë ca ñuima, ca pëxcutia quixun 'ë coonxa quixun sináncëxa. Usaquin sinani ca aín xubunu 'icë unicamabë —asérabi ca Jesús Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quiax ami sináncëxa.

⁵⁴Usaquin ca Jesusan Judea nëtënuax cuantancëxun Galilea menuxun bërâma 'acësa oquin uni itsin 'acëma ñu 'atëcëancëxa.

**'Ian Betesda cacë, a rapasunuxuan
Jesusan nicuainquinbi tancëma
uni pëxcüa**

5 ¹Uсотancëx ca anúan judíos unicaman Nucën Papa Dios rabiquin piti nëtë 'ain, Jesús Jerusalénu cuantëcëancëxa. ²Jerusalénu cënëa aín xëcuë achúshi, Oveja cacë, a bëtánain ca unin 'acë 'ian 'iacëxa. Ax ca hebreo banan Betesda caquin anëcë 'iacëxa. A 'ian rapasu, anua uni niti, anu ca męcën achúshi itá nitsíncë 'aish manan tapuñu 'iacëxa. ³Ax ca a tëmú bucuxuan uni 'insíncëcama, bëxuñu 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun racábucë, acaman ángelnëan 'unpax cubínmia caíncë 'iacëxa. ⁴Caíncëxuan uisa nëtën cara 'ibutia, a nëtën 'ibúxun ángelnëan a 'unpax cubínmicëbë caísa ax paían anu butucë, uisa 'insínñu cara, a uníxbi pëxüacëxa. ⁵Usa 'ain ca anu 'icë uni achúshi treintiocho baritia 'insíncë 'iacëxa. ⁶Ax anu racácë isquin ca —'uran ca ënë uni usai 'iaxa —quixun 'unánquin Jesusan cacëxa:

—¿Caramina pëxcútisa tanin?

⁷Cacëxun ca 'insíncë unin cacëxa:

—'Unpax cubíncë nëbëtsi an 'ë butúnti uni ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'ëx cuancëma 'aínshi 'ë rëtibiani cuanx, uni itsix pain 'unpax cubíncënu butuia.

⁸Quia ca Jesusan cacëxa:

—Niruquin anumi racácë min bacéti bibiani ca cuantan.

⁹Usaquian Jesusan cacëxëshi ca a uni aín 'insíncë pëxcüacëxa. Pëxcúquin aín bacéti bibiani ca cuancëxa.

Anun ñu mëëtima nëtë 'aínbia anua racácë aín bacéti bibiani, ¹⁰cuania isquin ca judíos unicaman 'insíncë 'aíshbia pëxcúcë uni cacëxa:

—Ënë nëtëx ca anun ñu mëëtima nëtë 'icën. Ënë nëtën camina anumi racácë ñu 'iábiantima 'ain.

¹¹Cacëxun ca cacëxa:

—An 'ë pëxcucë uni an ca, anumi racácë min bacéti bibiani ca cuantan, quixun 'ë caxa.

¹²Quixuan cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Ui uni cara min bacéti bibiani ca cuantan quixuan an mi cacë, ax 'ic?

¹³Cacëxunbi ca 'aisamaira uni anu 'aían Jesús 'uri cuan, ui unin cara a pëxcüaxa quixun 'unánma 'icën. ¹⁴Usa 'ain ca a pëxcucë uni a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun mëraqin, Jesusan cacëxa:

—Ca is, bërí camina pëxcúcë 'ain. Usa 'ain camina mix 'iásamairai 'insintëcënti rabanam amiribishi 'uchatëcëntima 'ain.

¹⁵Usaquian Jesusan cacëxun, ax ca Jesús 'icë quixun sinánbiani cuanxun ca a unin judíos unicama, —Jesusan ca 'ë pëxcüaxa —quixun cacëxa. ¹⁶Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nëtëan uni pëxcucë cupí, judíos unicamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa. ¹⁷'Ësëniabi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papan 'acésaribi oquin cana 'ën 'ain.

¹⁸Usaía Jesús quia cuati ami nishquin ca judíos unicaman esaquin sináncëxa, —Usai qui ca Nucën Papa Dios ax isa aín papa 'icë quianan ax isa Nucën Papa Diosaribi 'icë quia. Usaquin sinani ca anun ñu meëtima nëtën uni pëxcucë cupí ami nishanan, usaía quicë cupíribi ami nishquin, a 'acatsi quiax 'eséñan-cëxa.

Jesusan aín Papabëtan ñu 'a

¹⁹Usa 'ain ca Jesusan atu cacëxa: —Asérabí cana mitsu cain, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'ënbi ñu 'aiman. 'Ën Papan ñu 'aia isquin cuni cana 'ënribi 'ain. 'Ën Papan bëtsi bëtsi ñu 'acëbëtan cana 'ëx aín Bëchicë 'ixun 'ënribi an 'acésaribi oquin 'ain. ²⁰'Ën Papan ca 'ëxira aín Bëchicë 'icë nuibaquin an 'acë ñucama 'ë ismia. An ca mitsúnmi iscësamaira ñu, a isími mitsux ratúti, a 'ë isminuxun 'aia. ²¹'Ën Papan ca uni bama abi baísquimitancë xun axa tsónun 'imiti 'icën. Usaribiquin cana 'ëx aín Bëchicë 'ixun 'imitisa tanquin 'ënribi tsónun uni 'imiti 'ain. ²²'Ën Papax ca uicamax cara aín 'ucha téréncë 'icë quianan uicamaxribi cara 'uchañu 'icë quiax quima. Usa 'ixun ca 'ëx aín Bëchicë 'icë usoquin 'anun 'ë cuni 'imiáxa, ²³a rabicésaribi oquían camabi unin 'ëribi rabinun. An aín Bëchicë 'icë 'ë rabicëma, an ca 'ën Papa an 'ë xuá, aribi rabima.

²⁴Asérabí cana 'ën mitsu cain, axa 'ën bana cuati an 'ë xuá ami sináncë uni, ax ca ainan 'aish nëtétimoí Nucën Papa Diosnan 'ia. A cupía Nucën Papa Diosnan 'itima 'icëbi aín 'uchacama téréncë cupí 'uchañuma 'aish ca bamatancëxbi nëtétimoí Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. ²⁵Usa 'ain cana asérabí mitsu cain, ca uti 'icën, anúan aín 'ucha cupí bamacësa 'ixunbi unicaman 'ën bana cuati nëtë. 'Ën bana unin cuati

nëtë, a nëtë ca ënëx 'icën. Usa 'ain ca an —asérabí ca aín bana 'icë —quixun 'ë 'unánquin 'ëx quicësabi oquin ñu 'acë unicama ax, aín 'ucha téréncë cupí Nucën Papa Diosnan 'aish, nëtétimoí abë 'iti 'icën. ²⁶Usa 'inun ca Nucën Papa Diosan, ënë nëtënu tsónan ainan 'aish aín nëtënuribi abë 'inun uni 'imia. An ca aín Bëchicë 'ënribi usaribi oquin uni 'iminun 'ë 'imiáxa. ²⁷Uni 'inux anuax uá cupí ca uicamax cara aín 'ucha téréncë 'icë isanan uicamax cara 'uchañu 'icë isnun, Nucën Papa Diosan 'ë 'imiacëxa. ²⁸Usa 'ain ca 'ën mi ñuixuncëxun cuati ratúaxma 'it. Anúan 'ëx ucëbëtan 'ën bana cuati, bama unicama baísquiti nëtë ca uti 'icën. ²⁹Baísqui ca anu maían anuax chiquíti 'icën. An upí ñu 'á unicamax Nucën Papa Diosbë nëtétimoí 'inux baísquimainun ca an ñu 'atima 'á unicamax aín 'ucha cupí 'uchoçë 'inux baísquiti 'icën.

Nucën Papa Diosan Jesús xuá ñui quicë bana

³⁰'Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa: —'Ën cana 'ënbi sinánquin ñu 'aiman. 'Ën Papan 'ë cacësabi oquin cana 'ën, cara castíancë 'iti 'icën, cara castíancë 'itima 'icë quixun uni cain. 'Ëx cuëncë soquin 'aquinma cana an 'ë xuá, axa cuëncësabi oquin ñu 'ain. Usa 'ain ca 'ën uni cacë banax asábi 'icën. ³¹'Ëxbi, usa cana 'ëx 'ai quiax quia ca unin 'ën bana ca asérabí 'icë quixun 'unántima 'icën. ³²Usa 'aínbi ca axa 'ë ñui quicë ax Nucën Papa Dios 'icën. 'Ë ñuia quicë bana ax ca asérabí 'icë quixun cana 'unanin. ³³Mitsun camina 'ë ñuiquian a ñucánun quixun Juanu uni xuan. Xucëx cuanxun ca ñucáxa, ñucácëxuan Juanën 'ë ñuiquin cacë bana ax ca cëmëma 'icën. ³⁴Uisai cara uni 'ë ñui quiti 'icë usai quicëbëtanbi cana 'ënbi, 'ën bana ca asérabí 'icë quixun 'unanin. 'Ën cana

Juanëxa 'ë ñui quicë banami sinánun mitsu sinánmin, a bana sinanimi Nucën Papa Diosnan 'inux 'ëmi catamëti iénun. ³⁵Unían upí oquin isnuan bëanquibucë 'aínbi lamparínën pëcacësaribi oquin ca Juanën 'ë ñuiquin uni bana ñuixuanxa. Usaquian ñuixuncëbë camina mitsux bënëtiishi aín bana cuati cuëëan. ³⁶Juanëan 'ë ñuiquin mitsu cacë 'ixun camina an cacësabi oquin 'ën 'aia isquin upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca 'ë xuacëxa quixun. ³⁷Mitsun aín bana cuacëma 'ixunmi uisa cara ax 'icë quixun iscëma 'aínbi ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banax 'ë ñui aserabi quia. ³⁸Nucën Papa Diosan xucë 'icëbimi mitsun 'ën bana cuacëma 'ain cana 'unanin, camina aín bana mitsun nuitunën sinánquin cuacëma 'ai quixun. ³⁹Uisari caramina ainan 'aish xëmbua 'aínbi abë 'iti 'ai quixun 'unánuxun camina Nucën Papa Diosan bana cuëñëo upí oquin isin. Usa 'aínbi ca a bana 'ë ñuia quicë 'icën. ⁴⁰A banaxa usai 'ë ñui quicë 'aínbi camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'inux 'ëmi catamëisama tanin.

⁴¹Unían 'ë rabiti cana sinaniman. ⁴²Ën cana mitsu 'unan. Mitsun nuitunëmbi camina Nucën Papa Diosmi sinanima cana 'unanin. ⁴³Ëx 'ën Papan xucëx uá 'icëbi camina mitsun 'ën bana cuaisama tanin. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Diosan xucëxmabia axbi ucë unin bana cuati 'ain. ⁴⁴Nucën Papa Dios axëshi Dios 'ixun mitsu upíoti cuëëñima camina mitsúxbi upíonani rabiananti cuëëñin. ¿Nucën Papa Diosan mitsu upí oti cuëëncëma 'aish caramina uisax 'ëmi catamëti 'ain? Camina 'itima 'ain. ⁴⁵Ën isana mitsumi Nucën Papa Dios manóin quixun sinánxunma ca 'at. Moisésñëan cuëñëo bana, ax isa upí 'icë quiáxmi quicë, ax 'ë ñui quicë 'aínbimi 'ëmi sináncëma cupí camina 'uchoçë 'iti

'ain. ⁴⁶Moisésñëan 'ë ñuiquin cuëñëo 'ain camina an cuëñëo bana ca aserabi 'icë quixun sináncë 'aish 'ëmiribi sinántsian. ⁴⁷Usa 'aínbi camina Moisesñëan cuëñëo bana cuaisama tancë 'ixun 'ëx quicë bana cuatima 'ain.

Usaquin ca Jesusan judíos unicama cacëxa.

Jesusan 'itsa uni páncëñun tsatsa pimia
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 ¹Usatancëx ca Jesús parúpapa, Galilea canan Tiberiadesribi cacë, a 'ucë manan cuancëxa. ²Cuancëbë ca an uni itsían 'acëma ñu 'anan uni 'insincë pëxciua iscë unicama Jesús nuibiani cuancëxa. ³Usa 'ain ca anuax matánu mapëracëtancëx aín 'unánmicë unicamabë Jesús tsóbuacëxa. ⁴Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtë 'urama 'ain ca Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama matánu 'iacëxa. ⁵Anuxun 'aisamaira uníxa a nuibëtsini aia isquin ca Jesusan Felipe cacëxa:
—¿Uinua caranuna a ëñë unicama pimiti pán biti 'ain?

⁶An uisoquin cara 'ati 'icë quixun 'unánquinbi ca Jesusan uisai cara quia cuacatsi quixun usaquin Felipe cacëxa. ⁷Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Doscientos curíqui cupí bicëxbi ca pán achúshi achúshi camabi uni 'ináncëx sënëntima 'icën.

⁸Caia ca aín 'unánmicë uni itsi, Simón Pedronën xucën, Andrés cacë, an Jesús cacëxa: ⁹—Ënu ca xu achúshi 'icën. Ax ca cebada 'acë pán mëcën achúshi 'imainun rabé tsatsañu 'icën. 'Aíshbi ca ëñëx 'itsaira uni pimitisama 'icën.

¹⁰Quixuan cacëxun ca Jesusan, anua basi 'itsaira 'ain, aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unicama tsóbunun ca cat.

Usaquian Jesusan cacëxuan aín 'unánmicë unicaman cacëx ca 'aisamaira

uni, cinco mil unisa 'aish, tsóbuacëxa.
¹¹Tsóbuana ca Jesusan pán bixun, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun aín 'unánmicë unicama an unicama 'inánun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca axa tsócë unicama pán mëtícaquin 'ináncëxa. 'Inánan ca tsatsaribi usai 'iisa 'ainmabia anu 'icë pucháquian pinun unicama 'ináncëxa. ¹²'Ináncëxun piia camabi uni puchácëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Pán tœocëcëñun ca tsatsa tœocëcama bit, masóxunma.

¹³Cacëxun ca męcën achúshi 'icëbia unin piquin tœocë cebada 'acë pán a męcën rabë 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ¹⁴Usaquian Jesusan 'aia isi ca anu 'icë unicamax quiacëxa:

—Asérabi ca ënë uni axa Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuni utinu nun caíncë, a 'icën.

¹⁵Usai quiquian atun a 'apu 'iminuxun biisa tancëxun 'unani ca Jesús axëshi unicama ëbiani matánu cuantëcëancëxa.

Jesús parún papa camánanën nia

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶Matánua Jesús cuan ca bari atsíncëbëa bëánquicëbë aín 'unánmicë unicama parún papa cuëbi cuancëxa.

¹⁷Cuantancëx ca nuntinu cëñúruquiiani, 'ucë manan 'icë Capernaúmnu cuani cuancëxa. Bari cuabúcëbë bëánquicëbë bia Jesús aiama obiani ca aín 'unánmicë unicamax cuancëxa. ¹⁸Cuancëbëtanbi ca 'aisamairai bëquiquin suñúanën baca bëchúancëxa. ¹⁹Usocëbëbi parún papa cuëbínua cuani cinco kilómetrosa 'ixun ca aín 'unánmicë unicaman parún papanubi nicuatsinia aia Jesús isacëxa. Isi ca racuëira racuëacëxa. ²⁰Racuëtiabi ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ë cana 'ain.

²¹Usaquian cacëx cuëñquin, nuntinu Jesús 'arubiani cuanx ca anu cuanti

sinánbiania cuancë parún papa 'ucë manan bënëtiishi bëbacëxa.

Unicaman Jesús baria

²²Jesusan 'unánmicë unicama parún papa 'ucë manan cuan ca an pán picë unicama anubi 'iacëxa. Usa 'ixun ca pëcaratancëxun sináncëxa: Achúshi nuntishi ca ënu 'iónxa, 'imainun ca aín 'unánmicë unicamaxa a nuntinu 'irucëbëbi Jesús nuntinu 'iruima 'iónxa.

²³Usaquian sinánmainun ca Tiberias ëmanuax uni raírriribi manë nunti raírinën cuanx, anuxuan Jesusan Nucën Papa Dios —asabi ca —catancëxun pán uni pimioncë, a 'urama bëbacëxa. ²⁴Usa 'ain ca axa anu bërúcë unicama an bariquinbi Jesúscëñun aín 'unánmicë unicamaribi 'aímcocëxa. 'Aímobiani ca axa Tiberiasnuax ucë manë nunticamanu cëñúruquiiani Capernaúm emanuribi Jesús bari cuancëxa.

Aín unicamax ca ami catamëcë 'aish Jesús bë 'ia quicë bana

²⁵Usa 'ain ca 'ucë manan cuanxun bariquin mëraqin Jesús cacëxa:

—¿Uinsaran caramina ënu uan?

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ën pán pimicëx puchonx camina a sinánbëtsini 'ë bari uan. Ui carana 'ëx 'ai quixunmi mitsun 'unánun, uni itsían 'acëma ñu 'ën 'acë a isunbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ²⁷Axa chëquiti piti binuxuinshi camina ñu 'atima 'ain. Usa 'ain camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimo 'inuxun 'ëmi catamëquin axa cuëncësabi oquin 'ati 'ain. Usafími 'inun mitsu 'iminun ca 'ëx uni 'inux anuax uá, Nucën Papa Dios, an 'ë 'imiácëxa.

²⁸Cacëxun ca a cacë unicaman cacëxa:

—¿A 'acëbëa Nucën Papa Dios cuëñun caranuna añu 'ati 'ain?

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca cuëënia, mitsúxmi an ënu unun xuá 'aínmi 'ëmi catamënun.

³⁰Cacëxun ca cacëxa:

—¿Nuxnu mimi sinánun caramina añu nun isnun 'ati 'ain? ¿Añu caramina 'ati 'ain? ³¹Nucën raracaman ca anu uni 'icëma menuxun pánsa piti, maná cacë, piacëxa, cuëñë bana ëesai quicësa oquin: “Nucën Papa Diosan ca naínua 'ibúmiquin unicaman pinun, pán 'inancëxa”.

³²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën cana asérabi mitsu cain, an naínua 'ibúmiquin unicama pán 'inan ax ca Moisésma Nucën Papa Dios 'iacëxa. An a pán 'inan 'aínbi ca Ñucën Papa Diosan bërí 'inancë ax ca anúan uni asérabi upiti tsóti a 'icën. ³³Nucën Papa Diosan uni 'inan piti ax ca axa naínuax uá 'ë 'icën. Usa 'aish cana 'ëx an ainan 'aísha Nucën Papa Diosbë 'inun ënë nëtënu 'icë unicama 'imiti a 'ain.

³⁴Cacëxun ca unicaman cacëxa:

—A piti camina camabi nëtën nu 'inánti 'ain.

³⁵Cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—Ëx cana anúan uni asérabi upiti tsóti a 'ain. Panánxun piisa tanan shimaxun 'unpax 'aísa tania uni bënëcë, usaribitia ax Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tani bënëcë uni, ax ca 'ëmi catamëti amiribishi bënëtcëntima 'icën. ³⁶Axa 'ëmi catamëcë uníxa usa 'aínbi cana 'ën mitsu cacë usaribi oquin mitsu catëcënin, mitsun 'ën ñu 'aia isquinbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ^{37,38}Ëx cuëëncësabi oquin 'ai cana uáma 'ain. An 'ë xucë, axa cuëëncësabi oquinshi 'ai cana uacën. Usa 'ain ca ui unicama cara Nucën Papa Diosan 'ënan 'inun sinánmia acamax ca 'ëmi catamëti 'icën. Axa 'ëmi catamëcë uní, a cana —camina 'ënan 'itima 'ai

—quixun catima 'ain. ³⁹An 'ë xuá 'ën Papa, ax ca an 'ënan 'inun sinánmicë unicamaxa abë 'iti cuëëni, achúshira uníxbia abë 'ima 'iti cuëënimá. Usa 'aish ca an 'ëmi sinánmicë unicama bërúan-tancëxun, ënë nëtë cëñúcëbëtan 'ën baísquimiti cuëënia. ⁴⁰An 'ë xuá ax ca cuëënia, aín Bëchicë, 'ëmi catamëcë unicamax nëtétimoi abë 'iti. A unicama cana 'ën ënë nëtë cëñúcëbëtan abë 'inun baísquimiti 'ain.

⁴¹—Ëx cana Nucën Papa Diosan naínua 'ibúmiquin uni 'inan piti, a 'ai —quiáxa Jesús quicëbë ca judíos unicamax ami nishi Jesús ñui ⁴²quican-cëxa:

—¿Josénën bëchicë, Jesús, ama cara ënëx 'ic? Nun cananuna aín tita 'imainun aín papa 'unan. ¿Uisacatsi cara —'ëx cana naínuax uan —quiáx quin?

⁴³Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Usai banaxma ca 'it. ⁴⁴Uinu 'icë uníxbi ca axbi 'ënan 'inux 'ëmi catamëtima 'icën. 'Ën Papa, an 'ë xuá, an sinánmicëx cuni ca uni 'ëmi sinani 'ënan 'inux 'ëmi catamëti 'icën. 'Ëmia catamëcë 'icë cana ënë nëtëa cëñúcëbëtan baísquimiti 'ain. ⁴⁵An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama achúshinën ca ësaquin cuëñëocëxa: “Nucën Papa Diosan ca camabi uni 'unánmíti 'icën”. A unían cuëñëosabi oi ca ui unicaman cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun 'unania, acamax ca 'ëmi catamëtia.

⁴⁶Uinu 'icë unínbí ca Nucën Papa Dios iscëma 'icën. Axa anuax uá 'ëinshi cana a isacën. ⁴⁷Asérabi cana 'ën mitsu cain, axa 'ëmi sinani 'ëmi catamëcë unicamax ca ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. ⁴⁸Ëx cana anúan uni Nucën Papa Diosbë upí 'iti a 'ain.

⁴⁹Mitsun raracamax ca anu uni 'icëma menuxun Nucën Papa Diosan 'inancë maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoóma

'icën. ⁵⁰Usa 'aínbi cana 'ëxribi naínuax ucë pán unin piá usaribi 'ain. Aín nami cushi 'aish upí 'inuxun ca unin ñu piia, usaribiti ca uni upí 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inux 'ëmi catamëti 'icën. ⁵¹'Ëx cana naínuax uá 'aish anúan uni Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Usa 'ain ca axa 'ëmi catamëcë uni ax ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. Uníxa ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun cana 'ëx bamatsianxmabi bamati 'ain.

⁵²Quixuan cacëx ca judíos unicama ñucacanani quiacëxa:

—¿Uisa 'ixun cara ënë unin anu nun pinun nu pimiti 'ic?

⁵³Usai canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, uni 'inux anuax uá 'ain, 'ëmi catamëquinma 'ën nami picëmasa 'ianan 'ën imiribi xëacëmasa 'aish camina asérabi xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁵⁴'Ëx bamacë cupí 'ëmi catamëti ca uni xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. ⁵⁵Usa unicama cana 'ën ënë nëtë cëñúcëbëtan baísqumiti 'ain. Axa asérabi 'ëmi catamëcë uni ax ca 'ën nami picësa 'ianan 'ën imi xëacësa 'icën. 'Ën imi 'apati 'ëx bamacë cupí ca usai 'iti 'icën. ⁵⁶Ui unix cara 'ëmi catamëti 'ën nami pianan 'ën imi xëacësa 'icë, ax ca 'ëbë 'icën, 'ëxribi cana abë 'ain. ⁵⁷Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, ax ca bamatimoi tsotia. Ax 'ëbë 'ain cana an 'imicëx 'ëxribi tsotin. Usaribiti ca 'ëmi catamëquian an 'ë picësa uni axribi 'ën 'imicëx 'ëbë 'aish 'ëx 'icësaribiti tsóti 'icën. ⁵⁸'Ëx cana naínuaxa uá pitisa 'ai quiax cana 'ëx quin. 'Ëx cana mitsun raracaman piá manásama 'ain. Mitsun raracamax ca maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoóma 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ëmi catamëquin 'ë picësa uni ax ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën.

⁵⁹Capernaúm ëmanuxun ca Jesusan anua judíos unicama timéti xubunuxun usai quiquin a banacama ñuixuancëxa.

Anúan uni xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti bana

⁶⁰Usa 'ain ca an Jesusan bana ñuia cuacë unicama 'aisamaira 'ain raírinëx quiacëxa:

—Axa usai quicë bana ax ca cuaisama 'icën. ¿Uin cara a cuati 'ic?

⁶¹Usaía canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnmi cuacëx cara ënë bana cuaisama 'ic? ⁶²¿Ënë bana cuaquinma caramina uisaxun mitsun 'ëx anuax uá anu cuantëcënia isquin sinánti 'ain? ⁶³'Ëx ënë menu 'aish uni 'icë cupíshima 'ëx bamatancëx baísquti cupí camina ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain. 'Ën a ñuiquin mitsu cacë ñucama ax ca anúnmi 'ëmi catamëti 'ën sinánsaribi 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti, a 'icën. ⁶⁴Usa 'aínbi camina micama raírinëx asérabi 'ëmi sinani ëmi catamëcëma 'ain.

Ësaquin ca Jesusan bana ñuixunquin an cuacë unicama cacëxa, uicamax cara ami catamëtima quixun 'unánan uin cara a uni 'inánti 'icë quixun bëráma 'unáncë 'ixun. ⁶⁵Catancënxun ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Usa 'ain cana mitsu can, Nucën Papa Diosan sinánmicëxma ca uinu 'icë uníxbi 'ëmi sinani 'ëmi catamëtima 'icën.

⁶⁶Usaquián cacëx ca an abë niquin aín bana cuacë unicama 'aisamaira 'aishbi raírinëxa tiqumainun raírinëxribi Jesús ëbiani abë nitëcënimama cuancëxa. ⁶⁷Usa 'ain ca atúxa cuan Jesusan męcën rabé 'imainun rabé aín 'unánmicë unicama a cacëxa:

—¿Mitsúxribi caramina cuainsa tanin?

⁶⁸Quixuan cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Ui uninu caranuna aín bana cuanux cuanti 'ain? Mìnshi camina anun nu Nucën Papa Diosbë nètétimoi 'iti bana nu ñuixunin. ⁶⁹Nux mimi catamëquin cananuna 'unan, mix camina axa uti nun caíncë, Cristo, Nucën Papa Dios, axa batatimoi tsócë, aín Bëchicë a 'ain.

⁷⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Ën carana 'ën 'unánmicë uni 'inun micama mēcën rabé 'imainun rabé caísama 'ain? Usai 'inun caísa 'aíshbi camina micama achúshinëx ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicë 'ain. ⁷¹Usai ca Simonan bëchicë, Judas Iscariote, an aín 'unánmicë unicama achúshi 'ixunbi a uni 'inánti, a ñui Jesús quiacëxa.

Aín xucéncaman —Jesús ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun sinánma bana

7 ¹Usaquin bana ñuixuntancëx ca judíos unicamaxa a 'acatsi quiax 'ësénania 'unanx, Judea nètënu 'icë ëmacamanu cuainsama tani Galilea nètënu 'icë ëmacamanushi nitsi anubi Jesús 'iacëxa. ²Usa 'ain ca Nucën Papa Dios rabinuxa, judíos unicamax anun Jerusalénu timëti 'utano 'iti nètë, a 'urama 'ain, ³aín xucéantun Jesús cacëxa:

—Ënuax ca Judea nètënu cuantan, anuxunmi ñu 'aia an min bana cuacë unicaman isnun. ⁴Camabi unían a 'unánti cuëenquin ca unín unëxun ñu 'aima. Usa 'ain camina ami 'acë ñucamaribi Jerusalénu timécë unicaman isnun 'ai cuanti 'ain.

⁵Aín xucën 'ibu 'ixunbi aín bana cuaisama tanquin ca usaquin cacëxa.

⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën anun usaquin ñu 'ati nètë ca ucëma pain 'icën. Usa 'ain ca mitsux

cuainsa tani cuantan, camabi nètëx ca mitsúnmi anun ñu 'ati asábi 'icën. ⁷Axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unix ca mitsumi nishima, 'ëmi cuni ca nishia. 'Ën —ñu 'atima camina 'ai —quixun cacë cupí ca atux 'ëmi nishia. ⁸Ëx anun anu 'iti nètë ca 'icëma pain 'icën. Usa 'ain cana cuaniman. Mitsux ca cuantan. ⁹Quixun aín xucéantu catancëx ca Jesús Galileanu tiquiaçëxa.

Anun anu timëti 'utano 'iti nètëan Jesús Jerusalénu 'ia

¹⁰Usaquin cacëxa aín xucéantu cuanbi ca Jesús atu caxu cuancëxa, unían —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánunmaishi.

¹¹Cuanx bëbacë ca Jerusalénu timécë judíos unicaman —¿uinu cara a uni 'ic? —cananquin Jesús bariacëxa. ¹²Bari ñucacania unicama raírinëx —ax ca upí uni 'icë —quicëbëbi ca uni raírinëx, —usama ca. An ca camabi uni parania —quiacëxa. ¹³Quibi ca judíos unicaman 'apucamami racuëti, atúan cuati rabanan unéaxëshi canancëxa.

¹⁴Usaía quimainun ca anun Nucën Papa Dios rabinux timécë nètëa sënëncëma pain 'ain, Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiiti xubunu atsínxun bana ñuixuancëxa. ¹⁵Ñuixunia cuati ca judíosnën 'apucamax ratuti quiacëxa:

—¿Uisa 'ixun cara ënë unín nun cushicaman 'acësaribi oquin quirica 'acë 'ixúnmabi uisai cara cuëneo banacama quia quixun 'unanx?

¹⁶Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën uni ñuixuncë bana ënëx ca 'enbi sináncëma 'icën. An 'ë xuá, an 'ë sinánmicë ca ënëx 'icën. ¹⁷Uinu 'icë unín cara Nucën Papa Dios cuëenun ñu 'aisa tania, an ca 'ën carana Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicë bana ñuin, carana 'enbi sináncë bana ñui quixun 'unánti 'icën. ¹⁸Axa anbi sinanx banacë uni ax ca unían a rabinun quixun sinanishi

banaia. 'Aínbi ca an ñuiquin uni canun quixuan a xuá ashia unin rabiti cuëncè uni an cuni cëmëquin uni paranima.

¹⁹Moisésnèn ca uisai cara Nucèn Papa Diosan uni 'iti 'icè quixuan unin 'unánun aín bana cuëncècëxa. ¿Usa cat? Usa 'aínbi camina achúshi unínbi a bana quicësa oquin 'aiman. ¿'Èx Nucèn Papa Diosan bana quicësabi oi uá 'icëbëbi caramina uisa cupí 'è 'acatsi quin?

²⁰Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa: —Mix camina ñunshin 'atimañu 'ain. ¿Uix cara mi 'acatsi quin?

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —Anun ñu mëëtima nètën 'èn uni pëxcucè a camina sinanin. ²²Moisésnèn ca —judíos unicamax ca chamaratsu 'icëishi judío 'icè 'unántiocè 'iti 'icè —quixun cuëncècëxa. Cuëncècëbi ca ax pain usai ca uni 'iti 'icè quiax quiáma 'icèn, aín rarax pain ca usai ca uni 'iti 'icè quiax quiacëxa. Anun aín bëchicè bacënxancè 'unántioti nètë axa anun ñu mëëtima nètë 'aínbi ca a nètën unin aín bëchicè 'unántioia. ²³¿Mitsun bëtsi nètën 'acësaribi oquin anun ñu mëëtima nètënribi Moisés quicësabi oquin 'ati cupí, tuá judío 'icè 'unánti ocè 'aishbi caramina uisa cupí anun ñu mëëtima nètën 'èn uni pëxcucëbë 'èmi nishin? ²⁴Bëtsi unífan ñu 'aia isi camina bënëtishi —an ca ñu 'atima 'aia —quiax quitima 'ain. Usai 'iquinma camina munu upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, usoquin 'ati cara asábi 'icè, cara asábima 'icè quixun.

—'Èx cana Nucèn Papa Diosnuax uacën
—quíáxa Jesús quía bana

²⁵Usa 'ain ca Jerusalénu 'icè uni raírinëx quiacëxa:

—¿A 'acatsi quiáxa ami 'esëncè uni, ama cara ënëx 'ic? ²⁶Ca is, camabi unin ismainuan cacëxunbi ca 'apucaman uisaquinbi caima. ¿Ènëx ca asérami

Cristo, ax utinu nun caíncè a 'icè quixun cara atun 'unánx? ²⁷Cristo aia ca unin 'unántima 'icèn, uinuax cara aia quixun. Usa 'aínbi cananuna nun uinuax cara Jesús ënëx uaxa quixun 'unanin.

²⁸Èsaía canania cuaquin ca Jesusan anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni munuma banaquin cacëxa:

—Mitsun camina 'è 'unan, uinuax carana uan quixun camina 'unanin. Usa 'aínbi cana 'èx, 'èxbi ucëma 'ain. Aín banaxa nètétimoí asérami, an xucëx cana uacën. An 'è xuá a camina mitsun 'unaniman. ²⁹Anuax uá 'ixun cana 'èn a 'unan. An ca ënu unun 'è xuacëxa.

³⁰Usaquin cacëxun sipuanuxun biisa tanquinbi ca anúan a unin biti nètëa sënëncëma pain 'ain achúshira unínbi bíáma 'icèn. ³¹Judíos unin 'apucaman ami nishquin Jesús biisa tancëbëbi ca 'aisamaira unix ami sinani quiacëxa:

—¿Ènë unífan unin 'acëma ñu 'acësamaira oquin cara axa utinu nun caíncè, Cristo, ax uquin 'ati 'ic?

Fariseo unicaman Jesús binun quixun policia xua

³²Èsaía 'aisamaira uni Jesús ñui quia ca fariseo unicaman cuacëxa. Cuan ca acamabëtan judíos sacerdotenën cushicaman sipuanuinsa bitánun quixun aín suntárucama xuacëxa. ³³Xucëxa cuancëbë ca anu 'icè unicama cai Jesús quiacëxa:

—'Èora pain ënu mitsubë 'itancëx cana an 'è xuá anu cuanti 'ain. ³⁴Unu carana 'èx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ain camina bariquinbi cuania 'è mërátima 'ain.

³⁵Quicëbë ca judíos 'apucamax ñucacananí quiacëxa:

—¿Unu cara ënë uni nun mërátimoí cuanti 'ic? Bëtsi bëtsi ëma, anua griego banan banacè unicama 'icè, anua nun

aintsi raíri cuancë, anu sapi ca Jesús anu 'icë judíosma unicama bana 'unánmi cuanti 'icën. ³⁶¿Uisai quicë cara an ésaquin nu cacë bana ênëx 'ic: “Uinu carana 'ëx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ixun camina bariquinbi cuania 'ë mërátima 'ain”?

Anúan unix Nucën Papa Diosbë 'iti bana

³⁷Anúan judíos unicama Nucën Papa Dios rabinux Jerusalénu timécë nètëcama sënénuxa pëcaracë nètë ax ca a nètëcamasamaira 'iacëxa. A nètën ca nirui munuma banaquin Jesusan ésaquin unicama cacëxa:

—Ui unix cara uníxa shiman bamai 'unpax 'aisa tani bënëcësaribi oi 'ënan 'iisa tani bënëtia a unix ca 'ë cai 'ëmi catamëti 'icën. ³⁸Axa asérabi 'ëmi catamëcë uni, an ca aín naitunën 'ë 'unánan 'ën cushiñu 'ixun uni itsiribi 'ëmia catamënun 'aquinti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin.

³⁹Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca axa ami catamëcë unicamanu uti 'icë quixuan 'unánun ca Jesusan usaquin unicama cacëxa. Ax bamatancëx baísquitancëx naínu cuancëma pain 'aían Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamabë 'inun xucëma pain 'ain ca Jesusan usaquin unicama cacëxa.

Unían Jesús ñuiquin bëtsi bëtsi oquin sinan

⁴⁰Ésaquian Jesusan cacëxun cuati ca axa timëcamë'ëocë uni raírinëx:

—Ênëx ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni utinu nun caíncë a 'icë —quiacëxa.

⁴¹Quimainuan raíri —ênëx ca Cristo, axa utinu nun caíncë a 'icë —quicëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Cristo ca Galilea menuax utima 'icën. ⁴²Nucën Papa Diosan bana cuënëo

ca quia, ax ca Davidnën rëbúnqui 'iti 'icën. Usa 'aish ca anuaxa David bacéan, Belén, anu 'icë uni ax 'iti 'icën.

⁴³Usa 'ain ca unin Jesús ñui quiquin bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ⁴⁴Usaquin sinánquin ca bëtsi bëtsi unin sipuanuxun biisa tanquinbi Jesús biáma 'icën.

Judíos unicaman cushicamaxa Jesúsmi catamëisama tan

⁴⁵Usa 'ain ca Jesús binun xucëx cuanxbia ñancáishi aia isquin sacerdote-nën cushicamabëtan fariseocaman suntáru cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina bécëma 'ain?

⁴⁶Quixuan cacëxun ca suntárucaman cacëxa:

—Axa ênë uni banacësari banacë uni ca 'aíma 'icën.

⁴⁷Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mitsuribi sapi ca an paránxa.

⁴⁸Achúshira nun 'apúnbi ca axa quicë aín banax ca asérabi 'icë quixun sináncëma 'icën. Usaribi oquin ca achúshira fariseo unínbi axa quicë banax ca asérabi 'icë quixun sináncëma 'icën. ⁴⁹Usa nun 'apucama 'ain ca ênë unicamax Moisésnëan cuënëo bana 'unáncëma cupí 'aisama 'aish 'uochë 'ianan uisa oquin cara Nucën Papa Diosan 'ati 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën.

⁵⁰Usaquian fariseocaman caia cuaquin ca Nicodemo, ax paían bëráma Jesúsnu imé cuan, axribi fariseo uni 'ixun cacëxa: ⁵¹—Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo ca quia, unin ca aña cara 'axa quixun upí oquin ñucáxunmashi bëtsi uni 'uchotima 'icën.

⁵²Cacëxun ca sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman Nicodemo cacëxa:

—¿Mixiribi caramina Galilea menu 'icë uni 'ain? Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin isquin camina isti 'ain,

uisa 'aishbi ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Galilea menu 'icë uni 'icëma 'icën. ⁵³Usaquian 'apucaman Nicodemo cacëbë ca unicamax aín xubunu cuancëxa.

Aín bënëma 'aínbia uni itsibë 'icë xanu

8 ¹Cuancëbë ca Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. ²Coon pëcaracë bëa amiribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancë ca unicaman manaruquin nëpúaracëxa. Usocëxun ca atu nëbétsi tsóxun bana ñuixuancëxa.

³Usaquian uni bana ñuixuncëbëtanbi ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama raírinën, aín bënëma 'aínbia bëtsi unibë 'ia mërabëtsínquin, achúshi xanu Jesúsnu bëacëxa. Bëxun atu nëbétsi nitsínxun ⁴ca Jesús cacëxa:

—Ënë xanúxa aín bënë 'aímabi unibë 'ia cananuna mëran. ⁵Moisésnëan cuënëo bana ca quia, ësai 'icë xanu ax ca maxaxan 'acë 'iti 'icën. ¿Min caina uisaquin sinanin?

⁶Ami manánuxun uisai cara isa quia cuacatsi quixun ca usaquin atun Jesús cacëxa. Cacëx meu bësui tëtúbuxun ca ñucácëxunbi uni caquinma aín męcën rëbun me cuënëocëxa. ⁷Usa 'ain ca cacëxunma oquian 'itsa oquin ñucácëx chairuquin cacëxa:

—Micama uinu 'icëx cara 'uchañuma 'icë an pain ca maxaxan 'ati 'icën, mitsúnribimi 'anun.

⁸Ësoquin cai amiribishi tëtúbutëcën-xun ca aín męcën rëbun me cuënëotë cëancëxa. ⁹Cuënëomainun ca unicamax Jesús quia cuax —'ëx cana 'uchañu-mama 'ai —quixun sinani cuancëxa. Cuanía męcócamax pain cuancëbë ca usaribiti bërí canicëcamaxribi cuancëxa. Cuancëbëa Jesúsëshi anu 'imainun ca a xanuribi anu 'iacëxa. ¹⁰Usa 'ain ca chairuquin Jesusan xanu cacëxa:

—¿Axa mimi manáncë unicama cara uinu 'ic? ¿Achúshira unínbi cara mi maxaxan 'acëma 'ic?

¹¹Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Achúshi unínbi ca 'ë maxaxan 'acëma 'icën.

Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënríbi cana mi 'uchoiman. Ca cuantan. Cuantancëxun camina amiribishi ñu 'atima 'atëcëntima 'ain.

Jesusan aín unicama aín sinan 'ináncë bana

¹²Usa 'ain ca amiribishi Jesusan unicama cacëxa:

—An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti a cana 'ëx 'ain. Axa 'ëmi catamëti 'ëx cuëncësabi oi 'icë uni ax ca ñu 'atima 'acëma 'ianan aín sinan upí 'aish upiti tsotia.

¹³Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mix camina mixbi, 'ëx cana usa 'ai quin. Usaími quicë 'aish ca cëmëimi quicë 'iti 'icën.

¹⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëxbi 'ëx cana usa 'ai quicëxbi ca 'ën banax asérabi 'icën. Uinuax carana uan, uinu carana cuani quixun cana 'ën 'unanin. 'Ën 'unáncë 'aínbi camina mitsun, uinuax carana 'ëx uan, uinu carana cuani quixun 'unaniman. ¹⁵Unin sináncësa oquínshi sinánquin camina mitsun bëtsi 'uchoin, 'aínbi cana 'ën uni 'uchoiman. ¹⁶Usa 'ixunbi 'ën uni 'uchoquin cacë 'ain ca 'ën Papa, an 'ë xuá, anríbi, usa ca quixun sinania. Usa 'ain ca 'ën 'uchoquin cacë banax asérabi 'iti 'icën. ¹⁷Moisésnën cuënëo bana ca quia, achúshi unin banaxa bëtsix quicësaribi 'ain ca, a uni rabëtan banax ca asérabi 'icë quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁸Aserabi ca usa 'icën. 'Ëx 'ëbi ñuíacati, usa cana 'ëx 'ai quimainun ca an 'ë xuá, 'ën Papa, axribi 'ë ñuí usai quia.

¹⁹Usaquian Jesusan cacëxun ca fariseo unin cacëxa:

—¿Uinu cara min Papa 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unaniman, ui carana 'ëx 'ai quixun. 'Ën Paparibi camina 'unaniman. Asérabi ui carana 'ai quixun 'ë 'unánquin camina 'ën Paparibi 'unántian.

²⁰Usaquin ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuancëxa, anu curíqui nanti ñu rapasunuxun. Ñuixuncëxunbi ca anúan unin a bití nëtëa 'icëma pain 'ain, achúshira unínbi bíama 'icën.

**Anu 'ëx cuanti, anu camina mitsux
cuantima 'ai, Jesús quia bana**

²¹Jesusan ca amiribishi unicama cacëxa:

—'Ëx cana cuantëcënin. Cuancë bariquinbi camina mitsun 'ë mëraiman. Mëraima camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Anu 'ëx cuanti anu camina cuantima 'ain.

²²Cacëx ca judíos unicama quiacëxa:

—Anu 'ëx cuanti, anu camina cuantima 'ai quiax ca quia. ¿Usa 'aish cara axbi bamati 'ic?

²³Quiáxa quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina ënë nëtënu 'icë unishi 'ain. 'Ëx cana nañnu 'icë 'ain. Mitsux camina ënë nëtënu 'icë 'ain. 'Ëx cana ënë nëtënu 'icëma 'ain. ²⁴Mitsun, ui carana 'ëx 'ai quixun 'unani 'ëmi sináncëma 'aish camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Usaquin sinánquin cana —'uchañu 'aish camina usabi bamati 'ai —quixun mitsu can.

²⁵Cacëxun ca judíos unicaman:

—¿Ui caramina mix 'ain? —quixun cacëxa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx carana ui 'ai quixun cana 'itsa oquin mitsu can. A cana 'ëx 'ain. ²⁶'Itsa

ñu ñuiquin cana mitsu cacëma pain 'ain, uisa ñu 'ai caramina 'uchai quixunmi 'unánun. Caquinma cana an 'ë xuá axa quicë banax asérabi 'ain, an 'ë cacëxun 'ën cuacë, ashi ënë nëtënu 'icë unicama ñuixunin.

²⁷Usaía Jesús quiabi ca, Nucën Papa Dios ñui ca quia quixun a unicaman cuama 'icën. ²⁸Cuatiamo ca Jesusan cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ë inu matástancëxun camina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Unánan camina, 'ënbi sinánquin 'aquinma cana 'ën Papan cacësabi oquin ñu 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Ën Papan 'ë cacësabi oquin cana unicama cain. ²⁹An 'ë xuá ax ca 'ëbë 'icën. 'Ën axa cuëncë sabi oquin 'acë 'icë ca an 'ëxbi 'inun 'ë ëncëma 'icën.

³⁰Usaquian Jesusan cacëxun ca 'itsa unin aín bana cuaxun, asérabi ca ax Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quiax ami sináncëxa.

**Nucën Papa Diosan unicama 'imainun
ñunshin 'atimanën sinánmicë
unicama ñuia bana**

³¹Usa 'ain ca Jesusan axa aín bana cuati ami sináncë judíos unicama cacëxa:

—'Ën mitsu cacë bana ënë manuquinma ax quicësabi oquin 'ai camina asérabi 'ën uni 'iti 'ain. ³²Usai 'iquin camina 'ën cushi, anun mitsux upí 'iti, a asérabi 'unánti 'ain. 'Unaniami mitsux 'ëx cuëncësa oíshi 'ia ca uínbi uisa ñu 'atimabi mitsu 'amitima 'icën.

³³Cacëxunbi ca cacëxa:

—Nux cananuna Abrahamnën rëbúnqui 'ain, uinu 'icë unínbi ca nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcamaribi uisa ñubia 'anun 'amiama 'icën, nuribi ca usoquin 'amicëma 'icën. ¿Usa 'ain caina uisa 'aish mix, uínbi ca uisa ñubi nu 'amitima 'icë quiax quin?

³⁴Cacëxunbi ca Jesusan catëcëancëxa:
—Asérabi cana 'ën mitsu cain, an
'atima ñu 'acë unicama an ca 'ëx
cuëncësa oquin 'aisa tanquinbi aín
sinan 'atima 'ixun anbi ñu 'atimashi 'aia.
³⁵Ca ësa 'icën. An uni ñu mëëxuncë unix
ca an ñu mëëmicë unin xubunubi 'ima.
An uni ñu mëëmicë unin bëchicënëx
cuni ca aín papan xubunubi 'ia. ³⁶Usa
'ain camina mitsux Nucën Papa Diosan
Bëchicë 'ixun 'ën 'imicëx uñbia uisa ñu
'atimabi 'amicëma mitsux 'iti 'ain.
³⁷Abrahamnën rëbúnqui camina 'ai
quixun cana 'ën mitsu 'unan. Usaquin
'ën mitsu 'unáncë 'aishbi camina 'ën
bana cuaisama tani 'ë 'acatsi quiax 'ëmi
'ësënanin. ³⁸Ën Papan 'ë ismicë ñu cana
'ën mitsu ñuixunin. Ñuixuncëxunbi
camina mitsun papan cacëxunmi cuacë
ñuishi 'acananin.

³⁹Cacëxun ca atun cacëxa:
—Abrahamnëxëshi ca nucën rara
'icën.

Usoquian cacëxunbi ca Jesusan
cacëxa:
—Mitsux asérabi Abrahamnën
rëbúnqui 'ixun camina Abrahamnëan
'ásabi oquin 'atsían. ⁴⁰Abrahamnëan
'ásabi oquin camina mitsun 'aiman.
Nucën Papa Diosan 'ë 'unánmicë ñu 'ën
mitsu ñuixuncëxbi camina 'ë 'acatsi
quiax 'ësënanin. Usai ca Abraham an
Nucën Papa Diosan unimi 'iáma 'icën.
⁴¹Mitsun papan 'acësabi oquin camina
'ain.

Cacëxun ca a unicaman cacëxa:
—Nux cananuna papa itsiñuma 'ain.
Nucën Papa Dios axëshi ca nun Papa
'icën.

⁴²Usaquian cacëxun ca Jesusan
cacëxa:
—Nucën Papa Diosnuax cana 'ëx ënë
menu uacën. 'Ëx cana 'ëxbi uáma 'ain,
an ca ënu unun 'ë xuacëxa. Usa 'ain
camina mitsux asérabi Nucën Papa

Diosnan 'aish 'ëmi sinántsian. ⁴³¿Uisa
cupí caina mitsun 'ën cacëxun
cuatiman? Mitsúnbi cuaisama tanquin
camina 'ën, bana ñuixuncëxunbi
cuatiman. ⁴⁴Mitsun papax ca ñunshin
'atimanën 'apu 'icën. Ainan 'ixun camina
axa cuëncësa oquinshi 'aisa tanin. An
ca nëtë iónubi uni 'ati sináncëxa. Ax ca
cëmë 'aish axa 'iásabi cëmëia. Cëmëi ca
an sináncësa oquinshi sinani banaia.
Ainra ca cëmëntapun 'ixun unían uni
itsi cëmëquin paránun 'imia. ⁴⁵Mitsux
usaribi 'ixun camina 'ën mitsu cacë
banaxa asérabi 'icëbi cuaisama tanin.
⁴⁶¿Uinu 'icë micaman caramina 'ën
isana 'atima ñu 'a quixun ñuiti 'ain?
Camina 'atima 'ain. ¿Cëmëquinma 'ën
cacëxunbi caramina uisa cupí 'ën banax
ca asérabi 'icë quixun sinaniman?
⁴⁷Uicamax cara ainan 'icë an ca Nucën
Papa Diosan bana cuatia. Usa 'aínbi
camina mitsun, ainanma 'ixun, Nucën
Papa Diosan bana cuatiman.

Abraham 'iisama 'aian Jesús pain 'iá bana

⁴⁸Usaquian cacëxun ca nishquin
judíos unicaman Jesús cacëxa:
—Mix camina Samaria menu 'icë uni
'ianan ñunshin 'atimañu uni 'ai quixun
nun mi cacë, ënëx ca asérabi 'icën.

⁴⁹Usai quia ca Jesusan cacëxa:
—'Ëx cana ñunshin 'atimañuma 'ain.
Ami sinánquin camabi unin 'ën Papa Dios
rabinun quixun cana an 'ë sinánmicësabi
oquin aín bana ñuianan ñu 'ain. Usa
'icëbi camina mitsun 'ën bana cuatiman.
⁵⁰Unían 'ë, ax ca upí 'icë caquin 'ë
rabinun quiax cana quiman. Axa 'ëa unin
rabití cuëëanan, 'ë ñui cara uni cëmëia,
cara cëmëima quixun iscë, ax ca Nucën
Papa Dios 'icën. ⁵¹Asérabi cana 'ën mitsu
cain, an 'ën bana cuacë uni ax ca xëñibua
'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia.

⁵²Quixuan cacëxun ca judíos
unicaman Jesús cacëxa:

—Bëri cananuna upí oquin 'unanin, mix camina ñunshin 'atimañu 'ai quixun. Abraham 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xëñibua 'aínbi 'iti 'icë quiax.
⁵³¿Mix caramina nucën rara Abraham-sáma 'ain? Ax ca bamacëxa. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xëñibua 'aínbi usabi 'iti 'icën. ¿Mix caramina, ui caina mix 'ai quixun sinanin?

⁵⁴Quía ca Jesusan cacëxa:

—Ëx rabiacaëbëtanbi ca, aín banax sapi ca asérabima 'icë quixun unin sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ë rabiçë, ax 'ën Papa 'icën, ami mitsun —ax ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun ñuicë a. ⁵⁵Ax ca Nucën Papa Dios 'icë quiquinbi camina mitsun a 'unaniman. Mitsúnmi 'unaniamabi cana 'ën a 'unan. 'Ën 'unáncëma ca ax 'icë quixun mitsu cai cana 'ëxribi mitsusaribi cëmë 'itsían. 'Ën cana asérabí a 'unan. Usa 'ixun cana axa quicësabi oquin 'ain. ⁵⁶Mitsun rara Abrahamñëx ca 'ëx aia isti sinani cuëëancëxa. Usai ca 'ëx aia isi cuëëinra cuëëancëxa.

⁵⁷Usaquian cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Mix cincuenta bariñu 'ixunmabi caramina Abraham isacën?

⁵⁸Quía ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérabí mitsu cain, Abraham 'icëma pain 'ain cana 'ëx 'iacën.

⁵⁹Usaquian cacëxuan judíos unicaman anun 'acatsi quixun maxax bicëbëbi ca Jesús uni xanpéscabiani, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax cuancëxa.

Usabia bacéan bëxuñu unia Jesusan bëpëxcúa

9¹Usocëx cuáinquin ca Jesusan usabia bacéan bëxuñu uni achúshi isacëxa. ²Isia ca aín unánmicë unicaman Jesús ñucacëxa:

—¿Ënë uníxa bëxuñu bacéñun cara uin ñu 'atima 'acëx, aín papa, aín títan cara 'acëx, ënë unínbi cara 'acëx?

³Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëxuñu ca ax 'icën. 'Aíshbi ca aín 'ucha cupía 'icëma 'icën, 'imainun ca aín tita, aín papan 'ucha cupíribia 'icëma 'icën. Nucën Papa Diosan ñu 'aia unin isnun ca ax bëxuñu 'icën. ⁴Béanquicëbë tan ca unin ñu mëëtima 'icën. Usa 'ain ca nëtën ñu mëëia. Usaribi oquin cana bamacëma pain 'ixun 'ën an 'ë xuá axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. ⁵Ënë nëtënu 'aish cana 'ëx upí oquin sinánuan, an unicama 'imicë a 'ain, béanquibucënu 'icësa 'ima xabánu 'icësa 'inun.

⁶Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx, anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun ca anun uni bëshíacëxa, ⁷bëshíquin ca cacëxa:

—'Ian cha, Siloé cacë, anu cuanx ca anuax bëchucatan. Siloé quicë bana ax ca cuanun xucë qui quicë bana 'icën.

Cacëxëshi cuanx bëchucacuatsini ca bëpëxcúax uacëxa. ⁸Usaía 'ian ca axa a rapasu 'icë unicama 'imainun an a uni bëxuñu 'icë iscë unicamaxribi quiacëxa:

—¿An tsóxun uni curíqui ñucacë uni ama cara ënëx 'ic?

⁹—A ca ënëx 'icë —quíaxa bëtsix quicëbëbi ca raírinëxribi —Ama ca, a iscësaribi ca ënëx 'icë —quiax quiacëxa. Quiabi ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain.

¹⁰Cacëxun ca ñucáquin cacëxa:

—¿Mix a 'aish caramina uisax bëpëxcúan?

¹¹Cacëxun ca cacëxa:

—Jesús cacë uni, an ca anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun 'ë bëshíaxa, bëshíquin ca 'ian, Siloé cacë, anuax ca bëchucatan caxun 'ë xuaxa. Xucëx cuanx bëchucacuatsínquin cana upí oquin isan.

¹²Cacëxun ca atun ñucácëxa:

—¿Uinu cara a uni 'ic?

Cacëx ca —uinu cara, cana 'unanima —quiacëxa.

Fariseo unicaman bëpëxcucë uni aséرابي cara Jesusan usaquin 'axa quixun ñucá

¹³Usa 'ain ca an 'unancë unicaman bëpëxcucë uni fariseo unicamanu buáncëxa. ¹⁴Anun ñu mëëtima nëtéan anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun anun bëshíxun Jesusan bëxuñu uni a bëpëxcucë cupí, ¹⁵ca fariseo unicaman a uni ñucátëcëancëxa, uisax caraisa bëpëxcüaxa quixun. Ñucácëxun ca cacëxa:

—Me chabatan 'ë bëshícëx bëchuca-xun cana upí oquin isan.

¹⁶Quixuan cacëx ca fariseo uni raírinëx quiacëxa:

—A unin ca anun ñu mëëtima nëtën ñu 'aia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosnuaxa ucë uni 'itima 'icën.

Quiáxa quicëbë ca raíri quiacëxa:

—¿An ñu 'atima 'acë unin cara ësaquin uni itsán 'acëma ñu 'ati 'ic?

Usari ca bëtsi bëtsi oquin sinani atúxbi quiacëxa. ¹⁷Usai Jesús ñui quiquin ca bëpëxcucë uni amiribishi ñucátëcëancëxa:

—¿Min sináncëx cara an mi bëpëxcucë uni ax uisa uni 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën sináncëx ca ax an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'icën.

¹⁸Usaquian cacëxunbi ca judíos unicaman, ënë unix ca bëxuñu 'ía 'aíshbi bëpëxcucë 'icë quixun sinántisama

tancëxa. Sinántisama tanquin cuënxun ñucácëxuan aín papabëtan aín tita cacëxun pain ca 'unáncëxa. ¹⁹Cuënxun ca aín papa ñucácëxa:

—¿Ënëx cara min bëchicë 'ic, mitsúnmi bëxuñua bacéan ñuicë, a cara ënëx 'ic? ¿Usa 'ixúnbi cara uisaxun bëri upí oquin isin?

²⁰Usaquian ñucácëxun ca cacëxa:

—Aséرابي ca ënëx 'ën bëchicë bëxuñua bacéan a 'icën. ²¹Uisa 'ixun cara bëri upí oquin isia, uin cara usabia bacéan 'icëbi bëpëxcüaxa cananuna 'unaniman. Ax ca mëcócë 'icën, ca ñucát, an ca mitsu ñuixunti 'icën.

²²Judíos unicamaxa bëráma 'ësënani —uinu 'icë unin cara, Jesús ax ca Cristo, ax utia judíos unicaman caíncë, a 'icë quixun ñuia, ax ca anua judíos unicama timéti xubunua atsintëcëntima oquin chiquíncë 'iti 'icë —quia 'unánxun ca usoquin cacëxa. ²³Usai quia 'unánx atumi racuëquin ca a unin papabëtan aín titan —ax ca mëcócë 'icën, a ca ñucát —quixun judíos 'apucama cacëxa.

²⁴Usaquian cacëxun ca a judíos unicaman amiribishi cuëntëcënxun bëpëxcucë uni ñucátëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan ismainun ca nu aséرابي ñuixun, ¿uisaxira caramina bëpëquian? A uni, Jesús, ax ca 'atima 'icë quixun cananuna 'unan.

²⁵Cacëxun ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—Ax cara 'atima uni 'icë quixun cana 'ën 'unaniman. 'Ëx bëxuñu 'ixunbi 'ën bëri iscë, ënëishi cana 'unan.

²⁶Cacëxun ca cacëxa:

—¿Mí cara uisox? ¿Uisoquin cara mi bëpëxcüax?

²⁷Cacëxun ca cacëxa:

—Ashiquin cana mitsu can, cacëxunbi camina cuaisama tan. ¿Uisati caramina 'ë mitsun ñucátëcënin? Mitsúxribi sapi camina aín 'unánmicë uni 'iisa tanin.

²⁸Quia ca fariseo unicaman bĕpĕxcucĕ uni 'usánquin cacĕxa:

—Mixmi aín 'unánmicĕ uni 'aínbi cananuna nun Moisésnĕan usai nux 'inun quixun cuĕnĕo bana 'unan. ²⁹Nun cananuna 'unan, Moisésbĕ ca Nucĕn Papa Dios banacĕxa. Usa 'ixunbi cananuna uinuax cara a uni uaxa quixun 'unaniman.

³⁰Cacĕxun ca bĕpĕxcucĕ uni cacĕxa:

—¿An 'ĕ bĕpĕxcucĕbi caramina a uinuax cara uaxa quixun mitsun 'unaniman? ³¹Cananuna 'unanin, an ñu 'atima 'acĕ unin bana ca Nucĕn Papa Diosan cuatima. An a ami sinánquin a rabianan axa cuĕĕncĕsa oquinshi 'acĕ uni, aín bana cuni ca Nucĕn Papa Diosan cuatia. ³²Uínsaran nĕtĕnbi ca unin, usabi bacĕan uni bĕxuñu ca unin bĕpĕxcuaxa quixun ñuia cuama 'icĕn.

³³Nucĕn Papa Diosan xuáma 'ixun ca an usaquin 'atsianma.

³⁴Cacĕxun ca fariseo unicaman cacĕxa:

—Mix camina 'uchañubia min tita bacĕan 'aish usabi 'ain. ¿Usa 'ixunbi caramina min nu bana ñuixuinsa tanin?

Usaquin caquin ca bĕpĕxcucĕ uni anuaxa cuantánun quixun chiquíancĕxa.

Jesúsmi sináncĕma unicama bĕxuñusa

³⁵Fariseo unicaman ca bĕpĕxcucĕ uni chiquíanxa quixuan unin ñuia cuaquin ca Jesusan bariquin mĕraxun a bĕpĕxcucĕ uni cacĕxa:

—¿Axa uni 'inuc Nucĕn Papa Diosnuax uá, ami caramina sinanin?

³⁶Quixuan ñucácĕxun ca cacĕxa:

—'Ēx ami sinánun camina ui cara ax 'icĕ quixun 'ĕ cati 'ain.

³⁷Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Camina isin, an mi cacĕ, 'ĕx cana a 'ain.

³⁸Quixuan cacĕxun ca cacĕxa:

—Asĕrabi camina mix a 'ai quixun cana bĕrí 'unanin.

Usaquin caquin ca ami sinánquin aín bĕmánon rantin purúnquin a rabiacĕxa.

³⁹Rabicĕxun isquin ca Jesusan cacĕxa:

—'Ēn a uni 'unánmiti ñu 'unáncĕma pain 'aish bĕxuñusa 'ixunbi ca 'ĕmi catamĕquin bĕxuñumasa 'ixun unin 'unánti 'icĕn. Usa 'aínbi ca an —'ĕn cana ñu 'unani —quixun sináncĕ uni ax 'ĕmi catamĕtiama 'ĕn 'unánmicĕma 'aish usabi bĕxuñusa 'iti 'icĕn. Usaía 'inun cana uacĕn.

⁴⁰Usaquin caia cuaquin ca anua 'icĕ fariseo unicaman Jesús cacĕxa:

—¿Núxribi caranuna bĕxuñu 'ain?

⁴¹Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Mitsun asĕrabi 'ĕ ñui quicĕ bana 'unáncĕma 'aish bĕxuñusa 'aish camina 'uchocĕma 'itsían. Usa 'aínbi mitsun —cana a bana cuati —quicĕ 'ixúnbi —asĕrabi ca a bana 'icĕ —quixun sinántisama tancĕ cupí camina 'uchacĕ 'iti 'ain.

An aín cĕnĕnuxun carnero bĕrúancĕ uni

10 ¹Ēsaquinribi ca Jesusan fariseo unicama cacĕxa:

—Asĕrabi cana 'ĕn mitsu cain, axa anu carnero 'icĕ cĕnĕ aín xĕcuĕn atsinima amo 'icĕ manámitan atsíncĕ uni ax ca an ñu mĕcamacĕ uni 'icĕn, mĕcamaxuan an ñu buáncĕ uni ca ax 'icĕn. ²Usa 'aínbi ca axa aín xĕcuĕn atsíncĕ uni ax asĕrabi an carnero bĕrúancĕ uni 'icĕn. ³Axa ucĕbĕtan an xĕcuĕ xĕócacĕ unin xĕócacĕ bĕ atsínxuan an bĕrúancĕ unin aín anĕn cuĕncĕxun ca carnerocaman aín bana cuatia. Cuabĕtsinia aia ca cĕnĕnua ĕman buania. ⁴Usoxuan rĕcuĕnquianquin buáncĕxun ca carnerocaman aín bana cuaquin a caxu cuanquin nuibiania. ⁵A 'unáncĕma uni, a ca carnerocaman nuima, usa 'aish ca an cuĕncĕxbi aín bana 'unáncĕma 'aish abatia.

⁶Usaquin caquian —an carnero bĕrúancĕ unisaribi cana 'ĕx 'ai —quixun

caquin Jesusan 'unánmisa tancëxunbi ca anu 'icë unicaman uisai quicë cara a bana 'icë quixun cuama 'icën.

**Jesusan upí oquin aín
unicama bërúancë bana**

⁷Usa 'ain ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ëx cana carneronen cënën xëcuësaribi 'ain. ⁸Ëx ucëma pan 'aian anpáinra uá unicama ax ca an mëcamacë unisa 'iacëxa. Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosan bana isa ñuixunia quixun aín bana cuanun quixun uni paráncëxa. Usa 'icë ca atun bana unicaman cuaisama tancëxa. ⁹Ëx cana anua carnero 'icë cënënu anun atsínti xëcuësaribi 'ain. Axa 'ëmi catamëcë unicama ax ca Nucën Papa Diosnan 'inux iëtia. Usa 'aish ca chuámashirua 'aish, carnerocama cënënuax chiquíxun pasto pitancëx atsíntëcëncësaribi 'iti 'icën, 'en bërúancëx.

¹⁰Axa mëcamacë unicama, ax ca mëcamanan 'aracacë ñuina rëquin 'atimoi aia. Usa 'aínbi cana 'ëx a unicaman 'acësa oquin 'aquinma 'ëmi catamëtia upitax bucunun unicama 'imi uacën, bamatancëxribia xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun. ¹¹Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancë asaribi 'ain. Ainra carnero upí oquin bërúancë, ax ca aín carnero bamati rabanan bamanuxunbi bëarati 'icën. ¹²Usa 'aínbi ca an curíqui biti cupíshi carnero bërúanquin ñu mëcëcë uni, ax 'inu aia isquin carnero ëbiani abatia, ax asérabi aín 'ibuma 'aish. Abácëbë uxun ca bëtsi biquin 'inun raíri tsuácaia. ¹³An carnero upí oquin bërúanti sinánquinma curíqui binuxuinshi ñu mëcëcë uni, ax ca carnerocaman rabanan nëëtima abatia.

^{14,15}Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancë a 'ain. 'Ën Papan ca 'ë 'unánxa,

'ënríbi cana a 'unan. Usaribi oquin cana 'ën carnerocamaribi 'ën 'unanin, atúnribi ca 'ë 'unania. Usa 'aish cana 'ëx bamatsianxmabi anun rabanan bamati 'ain. ¹⁶Bëtsi carneroñuribi cana 'ain. A 'aishbi ca ënë cënënu 'icëma 'icën. Aribi cana ënë cënënu 'inun bëti 'ain. Acamanribi ca 'ën bana cuati 'icën. Usaquin 'ën 'acëx ca 'ën carnerocamax achúshi cënënushi 'iti 'icën, achúshishi ca an a bërúancë 'iti 'icën.

¹⁷Baísqütëcëanx tsónux 'ëx bamatsianxmabi bamati cupí ca 'ën Papan 'ë nuibatia. ¹⁸Ëx cuëniama ca unin 'ë bamamitima 'icën. Bamatsianxmabi cana 'ëxbi cuëncë cupí bamati 'ain. 'Ëx cuëncë cupí cana bamati 'ain, bamatancëx cana baísqütëcënti 'ain. Usai 'inun ca 'ën Papan 'ë caxa.

¹⁹Usaquian cacëxun cuaxun ca a banan rabanan judíos unicaman bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ²⁰Sinani ca 'itsa uni —ñunshin 'atimañu ca a uni 'icën, ca ñunshíanxa. ²¹Usa cupí caramina aín bana cuatin? —quiacëxa. ²²Usa 'ain ca raírinëxribishi —ësai ca ñunshin 'atimañu uni banaima. Ñunshin 'atimanënbi ca bëxuñu uni bëpëxcutima 'icë —quiax quiacëxa.

Jesús cuëëanma bana

²²Anuxun a rabiti xubu mëñotancë xun anun ami sinánquin —asábi ca —quixun cá, a nëtë sinánquin Nucën Papa Dios rabinux ca judíos unicama mita 'ain Jerusalénu timéacëxa. ²³Usa 'ain ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo 'icë, anua uni niti, Salomón cacë, anun niacëxa. ²⁴Nítsia ca judíos unicaman nëbétsioraquin cacëxa: —¿Uisati caramina nu chiquiracëquin caiman? Mix Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ixun ca nu upí oquin cat.

²⁵Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana mitsu can, cacëxunbi camina 'ëx cana a 'ai quixun sináncëma 'ain. 'Ën

Papan cacë 'ixun 'ën ñu 'aia isquin ca unin, 'ëx cana Cristo 'ai quixun 'unánti 'icën. ²⁶Ën 'aia isquinbi, camina 'ëmi catamëcëma 'ixun, asérabi cana Cristo 'ai quixun sinaniman. ²⁷Carneronëan an bërúancë unin bana cuacësaribi oquin ca axa 'ëmi catamëcë unin 'ën bana cuatia. Cuatia cana acama 'ën 'unanin. Usa 'ixun ca 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'aia. ²⁸Acama cana nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiti 'ain. 'Imia ca uínbi atu 'ë bicuantima 'icën. ²⁹Atux ca 'ën Papa, axa uínu 'icë unibëtanbi sënénmaira, an 'ënan 'inun 'ëmi sinánmiquin 'ë 'inancë 'icën. Usa 'icë ca uínbi atu a bicuantima 'icën. ³⁰Ëx 'ën Papabë rabé 'aíshbi cananuna achúshishi 'ain.

³¹Usaquin cacëxun ca judíos unicaman anun rëcatsi quixun maxax biacëxa. ³²Bitsia ca Jesusan cacëxa:

—Ën Papan 'ë 'amicëxun cana mitsúnmi isnun 'itsa ñu 'an. ¿Ën usoquin 'acë uínu 'icë ñu cupí caramina 'ë maxaxan 'acatsi quin?

³³Ësoquin cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Minmi upí ñu 'acë cupí cananuna mi maxaxan 'aiman. Mixmi Nucën Papa Dios ñui 'atimati banacë cupí cananuna mi 'ain. Mix camina unishi 'aíshbi mix isamina Dios 'ai quiax quin. A cupí cananuna mi 'ain.

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Mitsúxbi camina dioscama 'ain”. ³⁵Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan bana cuënëo a ca unin —aséra-bima ca —quixun catima 'icën. Usa 'ain ca an asérabi ami sinánquin aín bana cuacë unicama Nucën Papa Diosan “Ën bëchicë 'aish camina dioscama 'ai” quixun cacëxa. ³⁶¿Nucën Papa Diosan ënë menu uni 'inun 'ë xuá 'aínbi caramina mitsun uisa 'ixun, aín Bëchicë

cana 'ai qui cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banai quixun 'ë cain? ³⁷Ën ñu 'acë ax 'ën Papan cushínbi 'acëma 'ain camina 'ëx cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun sinántima 'ain. ³⁸Ëmi sinánquinmabi camina 'ën, uni itsían 'acëma ñu 'aia isquin 'ën Papa Dios ax ca asérabi 'ëbë 'icë quixun 'unánan 'ëxribi cana abë 'ai quixun 'unánti 'ain.

³⁹Usaquin cacëxun biisa tancancëxbi ca anuax cuani nëtëacëxa.

⁴⁰Jordán 'ucë manan cuantëcëntancëx ca Jesús anuxuan Juanën uni nashimia, anu 'iacëxa. ⁴¹Anua 'ain, a isi riquian-xun axa quia cuati ca 'aisamaira uni quiacëxa:

—Juanëan uni itsían 'acëma ñu 'á 'aínmabi ca axa ënë uni ñui quía banacama ax asérabi 'icën.

⁴²Usaquin sinánquin ca anuxun 'itsa unin aín bana cuaxun —ax ca asérabia Nucën Papa Diosnuax uá 'icë —quixun sinancëxa.

Lázaro bama

11 ¹Betania ëmanu 'icë uni Lázaro cacë, ax ca 'insínñu 'iacëxa. Aín chirabacë rabëtax ca Marta 'imainun María 'iacëxa. ²María ax ca an Nucën 'Ibu Jesús aín taë 'iníntisa ron chabóxon aín bun tatëréncë, a 'iacëxa. ³Usa 'ixun ca aín chirabacë rabëtan —axa mibë nuibanancë uni ca 'insíanxa —quixuan Jesús catánun uni xuacëxa. ⁴Xucëx cuanxuan unin cacëx ca Jesús quiacëxa:

—Ca 'insíanxa 'aíshbi ca bamatima 'icën. Unían uisaira cara Nucën Papa Diosan cushi 'icë quixun 'unánan, uisaira cara aín Bëchicënën cushiribi 'icë quixun 'unánun ca a uni 'insíanxa.

^{5,6}Usa 'ain ca —Lázaro ca 'insíanxa —quixun ñuia cuaxbi Jesús, ax Marta, María, Lázaro acama nuibacë 'aíshbi, anua unin usaquin cacë ëma, anu rabé nëtën pain 'iacëxa. ⁷Rabé nëtë 'icëbëtan

ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Amiribishi Judea nètënu cuanun ca cuan.

⁸Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Anu 'icë judíos unicamaxa maxaxan mi 'acatsi quiax 'esénaënxañbi caina amiribishi Judea nètënu cuantëcëncatsi quin?

⁹Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Achushi nètëx ca doce horas 'icën, ¿usa cat? Barían pëcarupuncëbë xabá 'ain ca unin upí oquin isquin chacáquinma upí oquin ñu mëëia. ¹⁰An pëcacëa 'áima 'ain ca imé nitsi chacáñan unin ñu mëëima. Usaribiquin cana 'ëx anun bamati nètëma pan 'ain ñu 'ati 'ain.

¹¹Usaquin caquin ca Jesusan amiribishi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nuxnu abë nuibanancë Lázaro ca 'uxaxa. A bësuni cana cuanin.

^{12,13}Asérabi ca Lázaro bamaxa quixun 'unánquinbi ca —ca 'uxaxa —quixun cacëxa. Usaquian Jesusan cacëx ca atux, asérabi 'uxcë ñuisa quia quixun sinani, quiaçëxa:

—'Uxcë 'aish ca pëxcúti 'icën.

¹⁴Usai quia ca Jesusan atúan upí oquin 'unánun cacëxa:

—Lázaro ca bamaxa, ca 'áima 'icën.

¹⁵Mitsúnmi 'ën cushi isti cupí cana 'ëx anuma 'ian. Usa 'ain cana anu 'ëx 'icëma cupí cuëñin. Bëri anu cuanun ca cuan.

¹⁶Cacëxun ca rabé bacéan 'icë Gemelo caquin anëcë, Tomás, an Jesusan 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Nuxribi abë bamai cuanun ca cuan.

Jesus ax, anun baísquianan anun Nucën Papa Diosbë uni 'iti bana

¹⁷Usai quiquiani cuani bëbaquinshi ca Jesusan, matá tëmú naëcënu mëñoëxancë 'aish Lázaro rabé 'imainun

rabé nètë 'icë ocëxa. ¹⁸Betania ax ca Jerusalénu bëbati tres kilometrosa 'iacëxa. ¹⁹Usa 'ain ca judíos unicama Martacëñun María aín rarëbacë ñucë sinania, masá nuitutia isi riquianx raruai aín xubunu a rapasu buciacëxa.

²⁰Tsóxunbi Jesús isa aia quixun ñuia cuabiani María xubunua tsócë ëbiani cuanquin ca Martañen Jesús aia bëñaquin biacëxa. ²¹Biquin ca cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa. ²²Usa 'ainbi cana añu caramina ñucati a ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë quixun 'unanin.

²³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min rarëbacë ca baísquiti 'icën.

²⁴Usaquian cacëxun ca Martañen cacëxa:

—Ënë nètë cëñúcëbë anun bama unicama baísquiti nètën ca baísquiti 'icë quixun cana 'unanin.

²⁵Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana an uni baísquimiti a 'ain, 'ianan cana anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Axa 'ëmi catamëcë uní, ax ca bama 'aishbi tsónux baísquiti 'icën. ²⁶Axa bamacëma pain 'aish ënë menu tsoti, aín 'ucha cupí bamacësa 'aishbi 'ëmi catamëcë, acamax ca xëñibua 'ainbi nètëtímoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën, bamatancëxbi. ¿Ësai 'ëx quicë ënë caina asérabi ca quixun sinanin?

²⁷Usaquian cacëxun ca Martañen cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëhicicë, Cristo, axa utinu nun caíncë a 'ai quixun cana 'unanin.

Anu Lázaro mëñoëxancënuaxa Jesús bëunan mëscúa

²⁸Usaquin cabiani aín xubunu cuanquin ca Martañen aín xucën María amo nitsinaxun munu cacëxa:

—Unu ca Jesús 'icën, ca uaxa. Mi cuanun 'ën mi canun ca quiaxa.

²⁹Cacëxun cuati ca María bënëtiishi niruquiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰Jesúsa Betania ëmanu bëbacëma pain 'aish, anuxun Martanën mëracë anubi pain 'ain, ca anu María cuancëxa. ³¹Bënëtiishi niruquiania xubunuax cuania isquin ca axa abë xubunu bucucë judíos unicaman, —sapi ca anua aín rarëbacë maíncënuax rarumati cuania —quixun sinánquin María nuibiancëxa. ³²Cuancë bë anua 'icë anu bëbai a tanáin tsóbuquin ca Maríanën Jesús cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa.

³³María ini rumamainuan abë ucë judíos unicamaxribi ini rarumatia isi ca Jesús masá nuituti nitéxëacëxa.

³⁴Nitéxëquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Uinu caramina aín rarëbacë mëñoëxan?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ca isi cuan.

³⁵Cacëx cuani ca Jesús bëunan mëscúacëxa. ³⁶Usai 'ia isi ca judíos unicamax canancëxa:

—An ca Lázaro nuibairaxa, ca is. Usa 'aish ca anun rabanan bëunan mëscutia.

³⁷Usaía quicëbë ca uni raírinëx quiacëxa:

—¿An uni bëxunü bëpéxcucë uni ënën cara ñucëma 'aínshi uxun Lázaro iëmicë 'itsíanx?

Jesusan Lázaro bamacëbi baísquimia

³⁸Usaía quicëbë nitéxëtécëni ca Jesús anua Lázaro mëñoëxancancë anu bëbacëxa. Anu Lázaro mëñocë ax ca matá me naçë 'aish maxax cha achúshinën xëpucë 'iacëxa. ³⁹Anu bëbaquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Maxax ca racanat.

Caiabi ca bamaëxancë uni aín chirabacë Martanën cacëxa:

—Anúan ñuëxancë nëtë ca rabé 'imainun rabé 'icën. Usa 'ain ca anëia.

⁴⁰Usaquian cacëxunbi ca Jesusan Marta cacëxa:

—'Ën cana mi can, aséرابi 'ëmi catamëquin camina Nucën Papa Diosan aín cushin ñu 'aia isti 'ain. ¿Usa cat?

⁴¹Cacëbëtan ca anu 'icë unicaman maxax racanacëxa. Racanamainun ca Jesusan manámi bësuquin Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, camina 'ën bana cuan. Usa 'ain cana mi asábi ca quixun cain. ⁴²'Ën cana 'unanin, min camina camabi nëtën 'ën cacëxun cuatin. 'Aínbi cana min camina 'ë aséرابi xuacën quixuan ënë unicaman 'unánun, ësaquin mi cain.

⁴³Usaquin catancëxun ca munuma banaquin cacëxa:

—Lázaro, anuax ca chiquit.

⁴⁴Usaquian cacëxëshi ca axa bamacë uni tatanianan mëtanicë 'ianan aín bëmánanribi chupan bërábuncë 'aish nirui quinuax chiquícuatsiancëxa. Chiquícuatsincëbëtan ca Jesusan abë 'icë unicama cacëxa:

—Cuantánun ca aín taë tubuanan aín mëcën tubuanan anun aín bëmánan rabúncë chuparibi mabit.

Jesús 'acatsi quixuan sináncan

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵Usoquian 'aia isquin ca axa Maríabë cuancë judíos unicaman, Jesús ca aséرابi Nucën Papa Diosnuaxa uá 'icë quixun sináncëxa. ⁴⁶Usaía 'imainun ca anu cuanxun raírinën fariseo unicama —Jesusan ca uni bamacë baísquimiaxa —quixun ñuixuncëxa. ⁴⁷Ñuixuncëx abë timéxun ca sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicaman judíos cushibunën 'apucama cacëxa:

—Ënë unin ca uni itsían 'acëma ñu 'itsaira 'aia. ¿Usa 'ain caranuna uisa oti 'ain? ⁴⁸Nun nu an usoquin ñu 'aia isëshicëbëtanbi ca camabi unin ami catamëquin aín bana cuati 'icën.

Usocebë uxun ca Romanu 'icë unín anuxun nun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan nu bêtsi bêtsi oquin nun aintsicamaribi bêtsi bêtsi nêtënuu cuanun tsuáquirumiti 'icën.

⁴⁹Cacëxun ca Caifás caquin anecë uni, ax a barin sacerdotenën cushicaman 'apu, an axa timécë unicama cacëxa:

—Mitsun camina bana sinaniman.

⁵⁰Nua unín bêtsi bêtsi oquin ancëcëxnu 'ura 'icë nêtëcamanu cuani tsuáquiti ca 'aisama 'icën. Usai 'imanu nux upitax bucuti cupía uni achúshi bamati ca asábi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun camina mitsun sinaniman.

⁵¹Usai qui ca anbi sinani quiáma 'icën; ax a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun —judíos unicamaxa asábi 'inun ca Jesús bamati 'icë —quixun judíos 'apucama cacëxa. ⁵²Judíos unicamaxëshima bêtsi bêtsi nêtënuaxa ax Nucën Papa Diosmi sinancë unicamaxribia ainan 'aish achúshisa 'inúan Jesús bamati ñuiquin ca usaquin cacëxa. ⁵³Usaquian cacëx ca a nêtën judíos 'apucamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa.

⁵⁴Usa 'ain ca Jesús judíos unicaman istin rabanan Judeanuax anua uni 'icëma menu 'urama 'icë ëma Efraín cacë, anu cuancëxa. Anua 'ain ca abë aín 'unánmicë unicama 'iacëxa.

⁵⁵Pascua, anúan judíos unicaman carnero 'ati nêtëa 'urama 'ain ca axa a 'urama unicamax Jerusalénu cuancëxa, anuax judíos unicama 'icësaribiti Pascua nêtën pinux Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun mêníocati. ⁵⁶Cuantancëx bëbax ca Jesús bari, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu riqüianx, a isímabi atúxbi ñucacánani ësai quiaçëxa:

—¿Mitsun sinancëx cara Pascua nêtë 'ain, Jesús utima 'ic?

⁵⁷Usa 'ain ca sacerdotenën cushicama-bëtan fariseocamanribi anu 'icë unicama —Jesús mëraqin camina nun nu binun nu cati 'ai —quixun cacë 'iacëxa.

Achúshi xanúan Jesús 'inínti ron tachuca
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12 ¹Mécën achúshi 'imainun achúshi nêtë anun carnero 'ati nêtë 'iisama pain 'ain, ca Jesús Betania ëmanu cuancëxa, a emanuxuan Lázaro bamacëbi baísqüimicë anu. ²Cuanxa Jesús atun 'itinu bëban ca Martanën piti 'aruacëxa. 'Aruxuan 'inancëxun ca Jesús bëtan Lázaro 'imainun anu 'icë unicaman mesanuxun piacëxa. ³Pimai-nun ca Maríanën 'itsaira cupicë 'inínti ro sanuira, nardo cacë, a medio kilosa bëacëxa. Bëxun anun tachabotancëxun ca Jesús aín bun tatërancëxa. Usoquian 'acëxa xubu namé camabi tsitsirui bëqui sanuia ca xëcancëxa. ⁴Usoquian Maríanën Jesús 'aia isi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, an uni Jesús 'inánti, ax quiaçëxa: ⁵—¿Uisoti caranuna ënë ro maruxun aín cupí trescientos curíqui bixun ñuñuma unicama 'inancëma 'ain?

⁶Asérabi ñuñuma unicama nuibati sinani ca usai Judas quiáma 'icën. Ax an curíqui mëcamacë uni 'ixun, anua Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan curíqui 'arucë burasa bërúanquin, anua curíqui mëcamacë 'aish ca usai quiaçëxa. ⁷Quia ca Jesusan Judas Iscariote cacëxa:

—Usabia 'inun ca ën. An ca anúan bamaia 'ë 'ati a ro nanxa. A ro ca ënëx 'icën. ⁸Camabi nêtën camina a mitsun 'aquinti ñuñuma uni isin. Usa 'ainbi camina mitsun xëñibuquin 'ë istima 'ain.

Lázaromi unicama 'ësënan

⁹Usa 'ain ca —Jesús ca Betanianu 'icë —quixun cuabiani a isanan, bamacëbia

baísquimicë Lázaro aribi isi judíos unicamax riquiancëxa. ^{10,11}Riquiani ca 'itsa uni an Lázaro baísquimicë cupí, Jesúsmi sináncëxa. Usa 'ain ca Jesusan bana cuaquian unicaman atun ñuicë bana cuaisama tancë cupí, sacerdotenën cushicaman Lázaroribi 'ati sináncëxa.

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹²Usa 'ain ca Pascua anun carnero 'ati nētēn Jerusalénu uëxancë unicamax timëcamë'ëocë, an —Jesús ca Jerusalénu aia —quixun ñuicania cuacëxa. ¹³Cuabiani ca camaxunbi xëbin pëchi tëaquin bibiani, bain aia Jesús bëñaquin bitsi biránanquiani riquiancëxa. Riquiancëbëa ucëbë ca munuma banai sharati quicancëxa:

—Nucën Papa Dios rabinun ca 'acan. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca Israel unibunën 'apu ënëx aia.

¹⁴Usaquian a rabicamainun ca Jesús burro mërai anu 'iruquiani Jerusalénu cuancëxa, usaquiania cuantia Nucën Papa Diosan bana unin ësaquin cuënëosabi oi:

¹⁵Siónu 'icë unicama, racuëaxma ca 'ican. Mitsun 'apu ca burron caxunu tsotax aia.

¹⁶Usai 'ia isquinbi ca aín 'unánmicë unicaman, a ñuiquin cuënëo bana quiásabi oi ca 'ia quixun 'unánma 'icën. Baísquitancëxa Jesús naínu cuantëcëan cuni ca a ñuiquian, usai ca 'iti 'icë quixun cuënëosabi oi ca 'iata quixun 'unáncancëxa.

¹⁷Usa 'ain ca an Jesusan Lázaro bamacë matá me naëcënu mëñoëxancëbi cuënquin baísquimia isëxancë unicaman Jerusalénuxun a bana ñuiacëxa. ¹⁸Ñuia cuabiani ca anu 'icë unicama —usoquin ca Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'axa —quixun sinani a isti sinánbiani Jesús mërananquini riquian-

cëxa. ¹⁹Usaía 'icancëbë ca fariseo unicamax canancëxa:

—Camina iscanin, camabi unix ca ami sinani a isi cuanxa. Usaía 'ia isquin camina 'unáncanti 'ain, nun Jesús 'acatsi quiax 'ësénanquinbi cananuna añubi oiman.

Griego banan banacë unían
Jesús istisa tan

²⁰Judíos unicamax Pascua anun carnero 'ati nētēn Jerusalénu cuanmai-nun ca griego banan banacë unicama raírinëxribi atubë Nucën Papa Dios rabi cuancëxa. ²¹Cuanxun ca Galilea menu 'icë ëma itsi, Betsaida, anu 'icë uni, Felipe, a mëraquin cacëxa:

—Jesús cananuna istisa tanin.

²²Quixuan cacëx cuanxun ca Felipenën Andrés pain cabiani a rabëtaxbi cuanxun —griego banan banacë unin ca mi istisa tania —quixun Jesús cacëxa. ²³Cacëxun ca Jesusan Felipecëñun Andrés cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish cana 'ëx bamatancëx baísquiti 'ain. A nētë ca bërí 'urama 'icën. ²⁴Asérabi cana 'ën mitsu cain, me 'ucë mëu 'apácëma 'aish ca ñu bëru aín nami ax usabi 'imainun aín napu axribi nētëtima usabi 'ia. Me 'ucë mëu 'apácëxun cuni ca aín nami nētécëbëbi aín napu ax cotancëxun upí oquin tuaia. ²⁵Axa ënë nētënu upiti tsótishi sináncë uni ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca axa ënë nētënu ax cuëncësä oishi upiti tsótishi sináncëma uni, ax ainan 'aish nētëtimoï xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. ²⁶Axa 'ënan 'iisa tancë unin ca 'ëx cuëncësäbi oquin 'ati 'icën. Usoquin 'ai ca uinu carana 'ëx 'ain, anuribi ax 'iti 'icën. An 'ëx cuëncësäbi oquin 'acë unicama a ca 'ën Papan nuibaquin 'aquinia.

Jesusan aín bamati ñuia

²⁷Cana 'itsaira masá nuitutin.
¿Uisaquin carana 'ën Papa cati 'ain?

¿Carana, Papan, bĕrĭ uisa cara ocaniabi ca 'ĕ iĕmit quixun cati 'ain? Usama ca. Uisa cara oti 'icĕ usa oquin 'acánun cana uacĕn. ²⁸Papan, unicaman mix cuĕĕncĕsa oquin mi rabinun ca uisashi cara, 'ĕ ocancĕxbi asábi 'iti 'icĕn.

Cacĕxun ca naĭnuax banaquin aĭn Papan cacĕxa:

—Atúan 'ĕ rabinun cana mĕnfocĕn, mĕńfo 'ixun cana 'ĕa rabinun sinánmitĕ cĕnti 'ain.

²⁹Usai naĭnuax banaia cuax ca anu 'icĕ unicama raĭrĭnĕx —caná ca banaxa —quiacĕxa. Quimainun ca raĭrĭnĕxribi —ángel ca Jesús bĕ banaxa —quiax quiacĕxa. ³⁰Quia ca Jesusan atu cacĕxa:

—Ēnĕ banax ca 'ĕn cuanun 'ĕn Papa quicĕma 'icĕn. Mitsúnmi cuanun ca quiaxa. ³¹Bĕrĭ ca ĕnĕ nĕtĕnu 'icĕ unicama, cara 'ĕmi sinania, cara 'ĕmi sinanima quixun Nucĕn Papa Diosan isti 'icĕn. Isanan ca an 'ĕmi sináncĕma unicaman 'apu, ĩnshin 'atimanĕn 'apuribi ax cushi 'icĕbi 'ĕn unicama 'ĭbuatimoquin ĩnsmoti 'icĕn. ³²'Ēx unin i curúsocĕnu matáscĕ 'itancĕxun cana camabi menu 'icĕ uni 'ĕmia sinánun 'imiti 'ain.

³³'Ēsoquin ca uisai 'iax cara bamati 'icĕ quixun cacĕxa.

³⁴Usaquian cacĕxun ca unicaman Jesús cacĕxa:

—An Nucĕn Papa Diosan bana cuĕĕńo uni ĩnuixuncĕ unĭan a bana isquin unicama ĩnuixunia cananuna cuan, ax ca ĕsai quia, Cristo ax ca nĕtĕtimo i xĕnĭbua 'aĭnbi 'iti 'icĕn. ¿Usa 'aĭnbi caramina min, axa Nucĕn Papa Diosnuax uni 'ĭnux uá, ax ca i curúsocĕnu matáscĕ 'iti 'icĕ quixun nu cain? ¿Ui cara Nucĕn Papa Diosnuaxa uni 'ĭnux uá ax 'ic?

³⁵Cacĕxunbi ca Jesusan, 'ĕmi camina sinánti 'ai quixun caquin ĕsaquin catĕcĕancĕxa:

—Itsama nĕtĕĭnshi ca an mitsu upĭ oquin sinánmiti, ax mitsubĕ 'iti 'icĕn. Usa 'ain camina ax cuancĕma pan 'ain, an mitsu 'unánmicĕsabi oi 'iti 'ain, ax cuancĕbĕmi usabi 'ĭnun. A an 'unánmicĕma uni, an ca uisai cara 'iti 'icĕ quixun 'unanima. ³⁶Usa 'ain camina an mitsu upĭ oquin 'unánmiti, axa mitsubĕ 'aĭnshi, an 'acĕsaribi oquinmi mitsúnribi sinánun, aĭn bana ca asĕrabi 'icĕ quixun sinani ami catamĕti 'ain.

Usaquin catancĕx ca Jesús atun ĩsnunma cuani nĕtĕacĕxa.

Judĭos unicama Jesúsmi sinántisama tan

³⁷Itsa oquin Jesusan uni itsin 'acĕma ĩnu 'aia isquinbi ca judĭos unicaman ax ca asĕrabi Cristo 'icĕ quixun sinánma 'icĕn. ³⁸Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕ xun aĭn bana Isaíasnĕn cuĕĕńeosabi oi ca 'iacĕxa. A banax ca ĕsai quia:

Nucĕn 'ĭbu, ¿Uinu 'icĕ unin cara, min bana nun ĩnuixuncĕxun cuaquin, asĕrabi ca quixun sinanx? ¿Uinu 'icĕ unin cara minmi ĩnu 'aia isquin mix camina asĕrabi cushi 'ai quixun sinanx?

³⁹Uisa 'aish cara ami sinántisama tania quixuan unin 'unánun ca Nucĕn Papa Diosan bĕtsi banaribi Isaías cuĕĕńĕomia-cĕxa. Ax ca ĕsai quia:

⁴⁰Nucĕn Papa Diosan ca acama atun nuitu mĕu 'unántisama tanan atun pabitan cuaquinbi uisai quicĕ cara quixun 'unántisama tanun 'ĭmiaxa. 'ĭmianan ca atun bĕrun isquinbi, 'ĕx cana cushiira 'ai quixun sinántisama tanía 'ĕn iĕmisama 'ĭnun 'ĭmiaxa.

⁴¹'Ēsaquin ca Isaíasnĕn cuĕĕńocĕxa, an Nucĕn Papa Diosan 'ĭmicĕxun Jesusan usoquin ĩnu 'ati isanan bana ĩnuixunti ĩscĕ cupĭ.

⁴²Usa 'aĭnbi ca 'itsaira judĭos uni 'ĭmainun aĭn 'apu raĭrĭnĕnribi Jesús, ax ca Cristo, axa utia atun caĭncĕ, a 'icĕ quixun

sináncëxa. Atun nuitu mëu usaquin sinanîbi ca chiquiracëti banama 'icën, fariseo unicamami racuëti —atun sapi ca a anua judfos unicama timëti xubunu nu atsinmitëcëntima 'icë —quixun sinani. ⁴³Nucën Papa Dios cuëñun 'icësamairai ca a unicama fariseo unicamami racuëti atux cuëncësa oîshi 'iacëxa.

**Jesusan bana cuaisama tancë
cupí uni 'uchoçë 'iti**

⁴⁴Usa 'ain ca Jesusan munuma banaquin atu cacëxa:

—Axa 'ëmi catamëcë uni ax ca 'ëmishi catamëtîma, Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, amiribi catamëtia. ⁴⁵An 'ë iscë uni an ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aribi isia. ⁴⁶An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti 'ëx cana unicama ñu 'atima 'acë 'aishbi sinanati 'ëmi catamëti upí 'inun 'iminux uacën. ⁴⁷Uinu 'icë unin cara 'ën bana cuaquinbi 'ëx quicësabi oquin 'aima, a uni cana 'ën 'uchoiman. 'Ëx cana ënë nëtënu 'icë uni 'uchoi uáma 'ain. Atúxa Nucën Papa Diosnan 'inux iéñun cana uacën. ⁴⁸An 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tancë uni ax ca 'ën bana quicësa oquin 'acëma cupí, ënë mecama cëñúti nëtën 'uchoçë 'iti 'icën. ⁴⁹'Ëx cana 'ënbi sinánx banaiman. 'Ën Papa, an 'ë xuá, an ca uisai carana banati 'ain, uisoquin carana uni 'unánmiti 'ai quixun 'ë caxa. ⁵⁰'Ën cana 'unanin, an 'ë cacë bana ax ca anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'iti a 'icën. Usaquin 'unánxun cana 'ën Papan 'ë cacësabi oquin bana ñuin.

*II. BAMATANCËXA JESUCRISTO
BAISQUIA (13-21)*

Jesusan aín 'unánmicë unicama tachuca

13 ¹Pascua anun carnero 'ati nëtëa 'icëma pan 'ain ca Jesusan 'unáncëxa, anúan ënë menuax aín

Papanu cuanti nëtë ca 'uramatia quixun. Jesusan ca ënë menuxuan aín bana cuacë unicama camabi nëtën upí oquin nuibacëxa. Usa 'ain ca Jesús ax an atu nuibacë cupí bamaia aín unicaman —aséabi nu an nuibati ca usai bamaia —quixun 'unánti nëtë 'uramacëxa.

²'Uramacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun Judas Iscariote, Simonan bëhicicë, a Jesús uni 'inánti sinánmiacëxa. Usoquian sinánmicë 'ain ca a ñantan Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan piacëxa. ³Piquin ca —'ën Papan camabi ñu 'ibuamianan ënë nëtënu xuá 'aish cana anuribi cuantëcënti 'ai —quixun sináncëxa. ⁴Usaquin sinani ca pitancëx niruacëxa. Niruxun aín cutun pëxun nantancëx ca anun ratërëmëti chupan tsitëcërëquiacëxa. ⁵Usai 'itancëxun ca 'unpax manë xapanu 'aruxun aín 'unánmicë uni achúshi achúshi tachucatancëxun anun ratërëmëti chupan tatërëancëxa.

⁶Tatërëntancëxa aribishi tachucati aia ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min caramina 'ë tachucati 'ain?

⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uisa cupí carana 'ën ësoquin mitsu 'ai quixun camina bëri 'unaniman. Nëtë itsin cuni camina 'unánti 'ain.

⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx mi meura 'icë camina uisa nëtënbi min 'ë tachucatima 'ain.

Ësoquian cacëxun ca Jesusan catëcëancëxa:

—'Ën mi chucacëma 'aish camina 'ënan 'itima 'ai —quixun.

⁹Cacëxun ca Simón Pedronën:

—Usa 'ain ca 'ën taëishi 'axunma 'ën mëcën rabé 'imainun 'ën maxcáribi chucat —quixun cacëxa.

¹⁰Cacëxunbi ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Nashicëxa aín namicama upí 'ain ca unin nashitëcënquinma aín taëishi anun nicëxa chuaia chucati 'icën. Usaribiti

camina micamax nashicësa 'aish, nuitu upíñu 'ain, 'aishbi camina micama achúshinëxëshi min nuitu upíma 'ain.

¹¹Uin cara a uni 'inánti 'icë quixun 'unánquin ca —micama achúshinëxëshi camina min nuitu upíma 'ai —quixun cacëxa.

¹²Ësoquin caquin atu tachucatancëxun aín cutun bixun pañuax mesa rapasu tsóbutëcëntancëxun ca amiribishi catëcëancëxa:

—¿Uisa cupí carana 'ën ësoquin mitsu 'a quixun caramina 'unanin? ¹³Mitsun camina 'ëx isana mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë a 'ai quixun 'ë cain. Asérabí cana 'ëx usa 'ain. ¹⁴'Ëx mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë 'ixunbi cana mitsu tachucan. Usaribiti camina micamax bëtsibë bëtsibë tachucananti 'ain. ¹⁵'Ënëx ca a tanquinmi usaribi oquin 'acanan 'ën mitsu 'acë 'icën.

¹⁶Asérabí cana 'ën mitsu cain, “an uni ñu mëxuncë uni an ca an a ñu mëmicë uni inuíma”. Usaribiti ca a xucë uni, ax an xucë abë sënënmá 'icën.

¹⁷Ënë banacama 'unánquin a bana quicësabi oquin 'ai camina chuámarua tani cuëncanti 'ain. ¹⁸Mitsux camina cuëenti 'ai quibi cana camabi mitsu ñui quiman. Ama. 'Ën caiscë unicama, mitsux caramina uisa uni 'ai quixun cana 'unanin. 'Ën 'unáncësabi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo, ësai quicësabi oi, 'iti 'icën: “An 'ëbëtan pán picë uni ax ca 'ëmi 'iáxa”. ¹⁹A unían aín sináncë ñu 'acëma pan 'ain cana mitsu can. Usaquin mitsu catancëx, 'ëx usai 'icëbëtan, camina asérabí carana 'ëx ui 'ai quixun 'unánuxun 'acanan. ²⁰Asérabí cana mitsu cain, uin cara 'ën bana ñuixunun 'ën xucë uni aín bana cuatia an ca 'ën banaribi cuatia. Usaribi oquin ca ui unin cara 'ën bana cuatia an Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banaribi cuatia.

Judasnën a uni 'inántia Jesús ñuia bana
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹Usoquin catancëx masá nuituquin ca Jesusan upí oquin atu cuaisabi oquin atu cacëxa:

—Asérabí cana 'ën mitsu cain, mitsu achúshinën ca an 'atimonun uni 'ë 'inánti 'icën.

²²Cacëxbi ca aín 'unánmicë unicama ui ñui cara quia quixun 'unanima sináncasmai isanancëxa. ²³Usa 'ain ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira Jesusan nuibacë, ax Jesús rapasu 'iacëxa. ²⁴Usa 'icë ca Simon Pedronën, ui ñui cara quia ñucánun quixun sanánquin mëtúnquin cacëxa. ²⁵Cacëxun ca axa a rapasu 'icë an Jesús cacëxa:

—¿Nucën 'Ibu, ui uni cara ax 'ic?

²⁶Cacëxun ca Jesusan pán chamara bixun cacëxa:

—A 'ën pán chamara ënë chabóxun 'ináncë uni, ax ca a 'icën.

Caxun ca pán chamaratsu chabóxun Simonan bëchicë, Judas Iscariote, a 'ináncëxa. ²⁷Ináncëxuan bitsiashi ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën Judas bënëncinshi sinánmiacëxa. Usaquian sinánmia ca Jesusan Judas cacëxa:

—Añu caramina 'acasi ca bënëncinshi 'at.

²⁸Usaquin caia ca mesa rapasu 'icë unicaman uisoti cara Jesusan usaquin Judas caia quixun sináncasmaquin cuama 'icën. ²⁹Judas ax ca anu curíqui puruti ñusuti a niquincë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca raírinën, Jesusan sapi isa Pascua nētēn piti ñu marutanun canan, ñuñuma uni ñu 'inántanun caxa quixun sináncëxa. ³⁰Usa 'ain ca pán chamaratsu bixun pitancëx sënëncinshian Judas imé cuancëxa.

Axa quicësabi oi 'iti bana ió

³¹Chiquíquiania Judas cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Bëri, bamatancëx, 'ëx baísquicëbë tan ca unin 'unánti 'icën, 'ëx cana aséjabi Nucën Papa Diosan xuá a 'ai quixun. 'Unánan ca uisaira cushi cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánti 'icëen piti ñu marutanun canan, ñn. ³²Uisaira cushiñu cara ax 'icë quixun 'unánquian unin a rabinun ca Nucën Papa Diosan uni 'inux anuax uá 'icë, 'ë baísquimiti 'icën. Urocëbëtan ca 'ëx cana aséjabi aín Bëchicë 'ai quixun 'unánquian unin 'ëribi rabiti 'icën. Bërfbi ca usai 'iti 'icën. ³³Xëñibutíma cana bënëtishi mitsubë 'iti 'ain. Mitsubë 'itancëx cuancë camina 'ë barinuxun 'ain. Usa 'ain cana 'ën judíos unicama cacësabi oquin bëri mitsuribi cain, anu 'ëx cuancë anu camina mitsux cuantima 'ain. ³⁴Mitsun 'unáncëma bana ió ënëribi cana axa quicësabi oími 'inun mitsu cain, mitsúxbi camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. 'Ën mitsu nuibacësaribi oi camina micamax bëtsibë bëtsibë upiti nuibananti 'ain. ³⁵Micamaxmi bëtsibë nuibanania isquin ca camabi unin, ënë unicamax ca aséjabi Jesusan 'unánmicë 'icë quixun 'unánti 'icën.

Pedronën a ñuiquin uni paránti Jesusan ñuia

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶Usaquian cacëxun ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:
—¿Uinu caramina cuanin?
Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Anu 'ëx cuanti, anu camina bëri 'ëbë cuantima 'ain. Anúnmi cuanti nëtë sënëncëbë camina cuanti 'ain.
³⁷Cacëxun ca Pedronën cacëxa:
—¿Uisa cupí carana bërfbi mibë cuantima 'ain? Unían 'ë 'anúnbi cana mibë cuanti 'ain.
³⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Aséjabi caramina unin mi 'acascëxbi 'ëbë cuanti 'ain? Aséjabi cana

'ën mi cain, 'atapa banatisama pan 'ain camina —'ën cana a uni 'unanima —quixun 'ë ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin uni cati 'ain.

Nucën Papa Diosnan 'inux ca uni Jesúsni catamëti 'icë quicë bana

14 ¹Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:
—Masá nuituaxma ca 'ican. Nucën Papa Diosmi camina catamëti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti ca 'ëmiribi catamët. ²Ën Papan 'icënu ca anu 'iti 'itsa 'icën. Anu 'iti 'aíma 'ain cana, anu 'iti ca 'aíma 'icë quixun mitsu catsían. Usa 'ain cana anumi 'icánti a mitsu mëñfoxuni cuanin. ³Mëñfoxunbëtsini cana anumi 'ëbë 'inun mitsu bitsi utëcëxun 'ain, 'ëx anu 'icë anumi mitsux 'ëbë 'inun. ⁴Ëx anu cuanti a 'unánan camina ëx anun cuanti bai aribi mitsun 'unanin.

⁵Cacëxun ca Tomásnën cacëxa:

—Uinu caramina cuanin, a cananuna 'unaniman. ¿Usa 'ixun caranuna uisaxun mix anun cuanti bai 'unánti 'ain?

⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana anun cuanti bai, a 'ain. 'Ianan cana an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánquian ax cuëncë sabi oquin 'acë, a 'ain. 'Ianan cana an uni anun tsóti nëtë 'ináncë, a 'ain. Uix cara Nucën Papa Diosnu cuainsa tania ax ca 'ëmi pain catamëti 'icën. ⁷Mitsun 'ë upí oquin 'unáncë 'ixun camina 'ën Paparibi upí oquin 'unántsian. Usa 'ain camina bëri a 'unanin, a camina isan.

⁸Quia ca Felipenën cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca nu ismit. Bëtsi ñuuma, ashi cananuna mi ñucatin.

⁹Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Camabi nëtën mitsubë 'iabi caramina uisa uni carana 'ai quixun 'ë 'unaniman? An 'ë iscë uní, an ca Nucën

Papa Diosribi isia. ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí, nu ca Nucén Papa Dios ismit quin? ¹⁰¿'Ēx cana Nucén Papa Diosbē 'ain, Nucén Papa Dios ax ca 'ēbē 'icē quixun caramina sinaniman? 'Ēn mi cacē bana ěnĕx ca 'enbi sinani quicē banama 'icĕn. Ax 'ēbē 'ixun ca Nucén Papa Diosan ax cuĕĕncē ñu 'anun 'ē 'amia. ¹¹'Ēx cana Nucén Papa Diosbē 'ai quianan Nucén Papa Dios ax ca 'ēbē 'icē quia camina a banax ca asérabi 'icē quixun sinánti 'ain. 'Ēx quicē bana ax ca asérabi 'icē quixun sinánquinmabi camina 'en ñu 'aiami iscĕ, acama cupí, 'ĕx cana asérabi Nucén Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unánti 'ain.

¹²Asérabi cana 'en mitsu cain, 'ĕx Nucén Papa Diosnu cuancē cupí ca axa 'ĕmi catamĕcē uni, an 'en 'acē ñuribi 'ati 'icĕn, 'anan ca 'en 'acĕsamaira oquin ñu 'ati 'icĕn. ¹³Añu caramina 'en anĕn ñucácĕsa oquin 'ĕx cuĕĕncĕsabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain, Nucén Papa Dios ca cushiira 'icē quixuan 'en 'aia isquin unin 'unánun. ¹⁴Añu caramina 'ē sinánquin 'ĕx cuĕĕncĕsabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain.

Jesusan aín Bĕru Ñunshin Upí aín unicamanu xuti

¹⁵Asérabi 'ĕmi sináncĕ 'ixun camina 'en mitsu cacĕsabi oquin ñu 'ati 'ain. ¹⁶Usaquinmi 'acĕbĕtan cana an mitsu 'aquinti a mitsubĕa 'inun xunun Nucén Papa Dios ñucátí 'ain, axa xĕnibua 'aínbi mitsubĕ 'inun. ¹⁷Ax ca Nucén Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upí 'icĕn, an Nucén Papa Diosan sináncĕ ñucama 'unáncĕ, a. A ca an Nucén Papa Diosan bana sináncĕma unin ui cara ax 'icē quixun 'unántima 'icĕn, ca a istima 'icĕn. Usa 'aish ca atux Nucén Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upíñu 'itima 'icĕn. Usa 'aínbi camina mitsun a 'unánti 'ain, axa mitsunu 'ianan xĕnibua 'aínbi

mitsubĕ 'icē cupí. ¹⁸'Ēn cana mitsu 'ibuñumoima, cana mitsunu utĕcĕnin. ¹⁹'Itsama nĕtĕ 'icĕbĕtan ca an Nucén Papa Diosan bana cuacĕma unin 'ē istĕcĕntima 'icĕn. Usa 'aínbi camina mitsun 'ē istĕcĕnuxun 'ain. 'Ēx pain Nucén Papa Diosbē 'icē cupí camina usaribiti mitsúxribi abĕ 'inuxun 'ain. ²⁰A nĕtĕn camina 'unánuxun 'acanan, 'ĕx cana 'en Papabĕ 'ain, usaribiti camina mitsux 'ēbē 'ain, 'ĕxribi mitsubĕ 'imainun. ²¹An 'en bana 'unánquin ax quicĕsabi oquin 'acē uni ax ca axa 'ĕmi asérabi sináncĕ uni a 'icĕn. Axa 'ĕmi sináncĕ uni a ca 'en Papánribi nuibatia. Usaribi oquin cana 'enribi a uni nuibaquin uisaira carana 'ĕx 'ai quixun 'unánminuxun 'ain.

²²Cacĕxun ca Judas Iscariote ama, bĕtsi Judasnĕn Jesús cacĕxa:

—¿Uisa cupí caramina nu uisaira caramina mix 'ai quixun ismiquinbi an Nucén Papa Diosan bana cuacĕma unicamaribi ismitima 'ain?

²³Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Uix cara 'ĕmi sinania, ax ca 'ĕx quicĕsabi oi 'iti 'icĕn. Usai 'ia ca 'en Papan nuibati 'icĕn. An nuibacĕbĕ cana 'en Papabĕ 'ĕxribi a unibĕ 'iti 'ain. ²⁴Axa 'ĕmi sináncĕma uni ax ca 'ĕx quicĕsabi oi 'ima. 'Ēn mitsu cacĕ bana, ěnĕx ca 'enbi sinanx quicĕma 'icĕn. Ax ca Nucén Papa Dios, an 'ē ěnu 'inun xuá, an 'ē sinánmicĕ 'icĕn. ²⁵Mitsubĕ ěnĕ nĕtĕnu 'ixúinshi cana ěnĕ banacama mitsu ñuixunin. ²⁶Usa 'aínbi ca Nucén Papa Diosan 'ē cupíshi aín Bĕru Ñunshin Upí, an uní 'aquinti, xuti 'icĕn. Xucĕxun ca an camabi ñu 'unánmianan 'en ñuixuncĕ banacama manutimoquin mitsu sinánmiti 'icĕn.

²⁷'Ēx cuancĕbĕbi camina chuámashi-rua bucucanti 'ain. 'Ēn 'imicĕx camina ěnĕ menu 'icē ñu sinani cuĕĕncĕsamaira oi 'ĕnan 'aish cuĕĕni chuámarua 'iti 'ain.

Usa 'ain ca masá nuituaxma 'ianan racuéaxma 'ican. ²⁸Ēn mitsu, cana cuanin, cuantancēxbi cana mitsubē 'inux utēcēni cuani quixun cacēxun camina camaxunbi cuacan. Asérabi 'ēmi sináncē 'aish camina mitsux, 'ēsamaira 'ēn Papa anu cana cuani quixun 'ēn cacēx cuēēntian. ²⁹Ēnē ñucama 'iisama pain 'ain cana mitsu ñuixuan, mitsúnmi ēnē ñucama 'ia isquin, asérabi cana 'ēx Nucēn Papa Diosan xuá 'ai quixun 'unánun.

³⁰Ēnē banacamaishi cana mitsu cain. An ēnē menu 'icē unicama ax cuēēncēsa oquian 'anun 'amicē 'apu ca aia. Usa 'ain cana bana itsiribi ñuiquin mitsu caiman. Uxunbi ca an 'ē uisoima. ³¹Usa 'ainbi cana camabi unían 'ēx cana 'ēn Papami sinani quixun 'unánun, an 'ē cacēsabi oquin 'ain. Ēnēishi cana mitsu cain. Cuanti ca nirut —quixun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa.

**Aín icēñun uvasnēn pēñan
Jesusan bana ñuixuan**

15 ¹Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēsa ca. 'Ēx cana uvas 'apácē aín i rarasaribi 'ain. 'Imainun ca 'ēn Papax an ñu 'apácē bérúancē unisa 'icēn. ²Usa 'ixun ca an uinu 'icē 'ēn pēñanēx cara bimiñuma 'icē a téaxun nia. Nianan ca uinu 'icē 'ēn pēñanēx cara bimiñu 'icē a upíra oquian tuanun ramēñoia. ³Micaman 'ēn mitsu ñuixuncē bana cuacē cupí camina mitsun nuitu mēniocē 'aish upí 'ain. ⁴Ēx mitsubē 'imainun ca mitsúxribi 'ēbēbi 'it. Ēsa ca: Uva pēñan pēónxquicē 'aish aín i rarami upiti tacáshquicēma 'ixun ca upí oquin tuaima. Upiti aín rarami tacáshquicē 'ixun cuni ca upí oquin tuaia. Usaribiti camina mitsux asérabi 'ēbē 'ima uvas tuáñumasaribi 'iti 'ain.

⁵Ēx cana uvas aín i rarasaribi 'ain. Aín pēñansaribi camina mitsux 'ain. Usa 'aish camina 'ēmi catamēanan 'ēmi upiti sinánan 'ēx mibē 'ain, min sinan 'ēn sinánsaribi 'aish 'ēx cuēēncēsabi oquin 'anan 'ēn bana quicēsabi oi 'iti 'ain. 'Ēx mitsubēma 'ain camina 'ēx cuēēncēsa oi 'itima 'ain. ⁶Uva pēñan bimiñuma ax ca unin téaxun nicēx xanania. Xanania bucúnrutancēxun tsi rēquirucēmi nicēx ca xaratia. Usaribiti ca axa 'ēmi catamēti 'ēmi sináncēma unicamax 'iti 'icēn.

⁷Mitsux 'ēmi catamēanan 'ēn bana manuima 'ēx quicēsabi oi 'icē 'ixunmi ñucácēxun ca Nucēn Papa Diosan mitsúnmi cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icēn. ⁸Mitsun 'ēn sinánsaribi 'ixun upí ñu 'aia isquin ca unin 'unánti 'icēn, mitsux camina asérabi 'ēn uni 'ai quixun. Usa 'ixun ca mitsu cupí unin Nucēn Papa Dios rabiti 'icēn. ⁹Ēn Papan 'ē nuibacēsaribi oquin cana mitsu 'itsaira nuibatin. 'Ēn mi nuibamainun camina 'ē manuima 'ēmi sinánti 'icanin. ¹⁰Ax quicēsabi oi 'ia ca 'ēn Papa Diosan ēnquinma 'ē nuibatia. Usaribitimi 'ēx quicēsabi oi 'ia cana 'ēnribi ēnquinma mitsu nuibatin.

¹¹Ēx 'icēsaribitimi mitsúxribi chuámarua tani cuēēni buccunan cana ēnē banacama ñuixunquin mitsu cain. ¹²Ēnēx ca asérabi ax quicēsaími 'icanti bana a 'icēn: 'Ēn mitsu nuibacēsaribiti camina bētsibē bētsibē nuibananti 'ain. ¹³Abēa nuibanancē uni axa bamati 'ainbi ca a uni bamati rabanana nuibacē uni ax bamati 'icēn. Usa unin ca uni itsin 'acēsamaira oquin uni nuibatia. ¹⁴Ēn cacēsabi oi 'i camina mitsux 'ēbē nuibanancē uni 'ain. ¹⁵Usa 'ain cana 'ēn ñu mēēmīcē uni camina 'ai quixun mitsu caiman. An ñu mēēxuncē unin ca uisoquin ñu 'ati cara an ñu mēēmīcē unin sinania quixun 'unanima. 'Ēbē

nuibanancë unicama camina 'ai quixun cana mitsu cain. Usa 'icë cana 'ën Papan 'ë cacë ñucama mitsu 'unánmian. ¹⁶Ëx mitsun 'ibu 'inúnmi 'ë caiscancëxunmabi cana 'ënan 'inun mitsu 'ënbi caisan. Usotancëxun cana mitsúnmi 'ën sinánsa-ribi 'ixun upí ñuishi 'anun mitsu can, xënbuxa 'ainbia Nucën Papa Dios cuëënun. Usaquin 'aia ca 'ëx cuëëncë sabi oquinmi ñucacëxun mitsu 'axúnti 'icën. ¹⁷Usa 'ain cana mitsu catëcënin, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

**Jesúsçëñun aín unicamamia ënë
nëtënu 'icë uni nisha**

¹⁸Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa mitsumi nishcëxun camina sinánti 'ain, 'ëmi pain ca nishcancëxa quixun. ¹⁹Mitsun atun sinánsaribi 'icë ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman mitsu nuibatsianxa. 'Aínbi camina mitsux 'ën caiscë 'aish, atun sinánsama 'ain. Usa 'ain ca atun nuibatima mitsumi nishia. ²⁰Ën ësaquin mitsu cacë a camina sináncanti 'ain, “an uni ñu mëëxuncë uni an ca an a ñu mëëmicë uni inuíma”. 'Ëmi pain nishquin ca unin 'ë bëtsi bëtsi oia. Usaribi oquin ca 'ënan cupí mitsu unin bëtsi bëtsi oti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën 'ën bana cuati 'icën. Usaribi oquin ca 'ënan cupí uni raírinën mitsun bana cuati 'icën.

²¹Nucën Papa Dios an 'ë xuá a 'unáncëma 'ixun ca 'ënan cupí raíri unin mitsu bëtsi bëtsi onuxun 'aia.

²²Ën atu bana ñuixuni uáma 'ain ca atux usabi 'itsíanxa. 'Aínbi cana 'ëx uá 'ixun atu bana ñuixuan. Usa 'ain ca 'ën bana 'unanibi 'ëmi catamëisama tancë cupí aín 'ucha tërëncëma 'aish atun 'uchabi 'icën. ²³Axa 'ëmi nishcë uni, ax ca 'ën Papamiribi nishia. ²⁴Atúan isnun

'ën uni itsin 'acëma ñu 'acëma 'ain ca atux usabi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca 'ën 'acë ñucama isaxa. A cupí ca 'ëmi nishanan 'ën Papamiribi nishaxa. ²⁵Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ax ca 'ë ñui ë sai quia: “Ën 'atima ñu 'acë 'aímabi ca 'ëmi nishcanxa”. A bana quicëسابi oi ca 'ia.

²⁶Unicamax 'ëmi nishcë 'aínbi ca aín Bëru Ñunshin Upí, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánan uni 'aquincë, an uisa carana 'ëx 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'icën. Ax ca an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, a 'icën. A cana Nucën Papa Dios cuëëncë sabi oquin mitsubëa 'inun xuti 'ain. ²⁷Mitsúnribi camabi nëtën 'ëbë 'ixun 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia iscë 'ixun camina 'ë ñuiquin uisa carana 'ëx 'ai quixun unicama 'unánmiti 'ain.

16 ¹Nucën Papa Diosmi manuaxmami 'icánun cana ënë bana mitsu ñuixunin. ²Mitsúxmi 'ënan cupí ca anua judíos unicama timëti xubunu atsintëcëanxmami 'inun mitsu chiquín-canuxun 'aia. Nucën Papa Dios cuëëncë sabi oquin isa 'aia quixun sinánquin ca unin mitsu bëtsi bëtsi oquin 'ati 'icën. Usai 'ia camina isti 'ain. ³Uisa nëténbi Nucën Papa Dios 'imainun 'ëribi 'unáncëma 'ixun ca usoquin mitsu 'ati 'icën. ⁴Usoquian unin 'atimocëxunmi a sinánun cana usai ca 'iti 'icë quixun mitsu cain.

**Aín Bëru Ñunshin Upitan Nucën Papa
Diosan unicama 'unánmiti bana**

Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nëtën mitsubë 'ixun ñuixunmabi cana cuanuxun bërí, unían bëtsi bëtsi ocëxunmi a sináncanun, ënë banacama mitsu ñuixunin. ⁵Bërfí cana an 'ën xuá anu cuanin, abë 'i. Ësaquin 'ën cacëxunbi camina mitsu achúshi-

nēnbi uinaira carana cuanin quixun 'ë ñucatiman. ⁶Ë ñucatímabi camina 'ën cacēx masá nuitucanin. ⁷Usai 'iabi cana asérabi mitsu cain, upitaxmi 'ë cupí 'icanun cana 'ëx cuanin. 'Ëx cuancēbēma ca an uni 'aquinti, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí, ax mitsubē 'i utima 'icēn. Usa 'aínbi cana 'ëx cuanquin a xuti 'ain. ⁸An ca Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicama atux ca 'uchañu 'icē quixun 'unánmianan, usai ca 'ēmi catamēti, uni upí nuituñu 'iti 'icē quixun 'unánmianan, Nucēn Papa Diosan ca 'ēmi sináncēma unicama atun 'ucha cupí castícantí 'icē quixun 'unánmiti 'icēn. ⁹Ëmi catamēti sináncēma cupí ca atux 'uchañuira 'icēn. ¹⁰Ën Papanu cuancēmi mitsun 'ë istēcēncēbētanma ca atun uisai cara 'ēmi catamēcē 'aish uni upí 'iti 'icē quixun 'unánti 'icēn. ¹¹An ēnē nētēnu 'icē unicama 'ibuacē ñunshin 'atimanēn 'apu ca castícanuxun 'uchocē 'icēn. Usa 'ain ca axa 'ēmi catamēcēma unicamanribi, usaribiti ca atux castícan-cē 'iti 'icē quixun 'unánti 'icēn.

¹²Ën a mitsu ñuixunti bētsi banacamaribi ēnu 'aínbi camina 'ën bērí ñuixuncēxunbi uisai quicē cara quixun cuacantima 'ain. ¹³Aínbi ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí, an Nucēn Papa Diosan sináncē ñucama 'unáncē, an mitsubē 'ixun, 'ën mitsu ñuixuncē banacama ax cara uisaira quicē 'icē quixun mitsu 'unánmianan uisa ñucamax cara upí 'icē mitsu 'unánmiti 'icēn. An ca anbí sináncēsa oquinma, Nucēn Papa Diosan cacēxuan cuacē ñucamaishí mitsu 'unánmiti 'icēn. 'Unánmianan ca uisai cara 'ën unicama ēnē nētēnuax 'ianan Nucēn Papa Diosan nētēnuaxribi 'iti 'icē quixun mitsu 'unánmiti 'icēn. ¹⁴An ca 'ën sináncē ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icēn. An mitsu 'unánmicē cupí camina 'ë rabiti 'ain. ¹⁵Ën Papan

ñu ax ca 'ënanribi 'icēn. Aín sinánsaribi ca 'ën sinan 'icēn, 'ën cushix ca aín cushisaribi 'icēn. Usa 'ain cana mitsu can, aín Bēru Ñunshin Upí an ca 'ën sináncē ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icēn.

**Masá nuitutancēxbi ca aín unicama
chuámarua tani cuēēnti 'icē
quíáxa Jesús quia**

¹⁶Ënu mitsubē 'itancēxbi nētētia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nētēinshi 'ë istēcēncanti 'ain. Anu Nucēn Papa Dios 'icē anu cana cuanin.

¹⁷Ësoquian cacēx ca aín 'unánmicē unicama raírinēx canancēxa:

—¿Uisai quicē bana cara, “ēnu mitsubē 'itancēx nētētia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nētēinshi 'ë 'istēcēnti 'ai”, quianan, “anu Nucēn Papa Dios 'icē anu cana cuanin” quicē ēnēx 'ic? ¹⁸Quianan ¿uisa cupi cara “itsama nētēinshi” quiax quin? Cananuna cuatima —quiax canancēxa.

¹⁹A ñucácatsi quíáxa canania 'unánquin ca Jesusan atu cacēxa:

—Ënu mitsubē 'itancēx nētētia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nētēinshi 'ë istēcēnti 'ai quixun 'ën mitsu cacē bana ñui caramina cananin? ²⁰Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ë cupí camina masá nuituti bēunan mēscúcantí 'ain. Mitsúxmi usai 'imainun ca an Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicama cuēēnti 'icēn. Masá nuitutáncēxbi camina mitsux 'ë cupí chuámarua tani cuēēnti 'ain. ²¹Anúan bacēnti nētēn ca xanu paē tani bēnētia. Usa 'aínbi ca nanipacētancēxun aín tuáratsu isi —cana bacēan —quixun sinani cuēēni, chuámashi tanquin, bēráma paē tancē a manuia. ²²Usaribiti camina mitsux bērí masá nuitutin, 'aishbi camina 'ë istēcēni cuēēnquin chuámashirua tanti 'ain, uinu 'icē unínbi sinanamitisama oi.

²³A nētēn camina uisai quicē cara 'ēn mitsu cacē bana ēnēx 'icē quixun 'ē ñucánuxunma 'ain. Asérabi cana mitsu cain, 'ēx quicēsabi oquinmi a ñucácēxun ca Nucēn Papa Diosan mitsu 'axunti 'icēn. ²⁴Ēnan 'ixunbi camina 'ēx quicēsabi oquin añu ñubi Nucēn Papa Dios ñucácancēma pain 'ain. Ca ñucát. Ñucácēxun ca cuēēinra cuēēnun an mitsu 'axunti 'icēn.

Axa aín unicamami nishcē unicamasama cushiira ca Jesucristo 'icē quicē bana

²⁵Canan ca ēsaquinribi Jesusan cacēxa: —Bētsi ñu ñuicēsoquin cana 'ēn 'unánmisa tancē banacama mitsu ñuixuan. Usa 'aínbi cana 'itsama nētē 'icēbētan bētsi ñu 'acēsoquin ñuiquinma upí oquin cuaquinmi 'unánun Nucēn Papa Dios ñuiquin mitsu ñuixunti 'ain. ²⁶Usacēbētan camina 'ēnan cupí Nucēn Papa Diosan mitsu 'aquinun ñucátí 'ain. 'Ēinshi mitsu a ñucáxunti caínquinma camina mitsúnbi abē banaquin a ñucátí 'ain. ²⁷An ca asérabi mitsu nuibatía. Mitsúxmi 'ēmi sinánan 'ēx cana Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun sináncē cupí ca an mitsu nuibatía. ²⁸Nucēn Papanuax cana ēnē nētēnu uacēn. Uá 'aishbi cana ēnē nētēnuax amiribishi Nucēn Papabē 'i cuantēcēnin.

²⁹Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman cacēxa:

—Asábi ca, bērí camina bētsi ñu ñuicēsoquin ñuiquinma —usa ca —quixúnu upí oquin 'unánun nu bana ñuixunin. ³⁰Bērí cananuna 'unanin, upí oquin camabí ñu 'unánquin camina bana ñuixuanan bētsi ñuribi 'an. A cupí cananuna mi ñucátēcēnquinma, asérabi ca usa 'icē quixun 'unánan mix camina asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin.

³¹Ēsoquian cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—¿Usa 'ain caramina bērí pain 'ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin? ³²'Unanibi camina bēríbi camáxbi 'ē ēbiani tsuáquiquiani amami amamitan cuanti 'ain. Usai camina bēríbi 'ē ēbiani cuancanin. Mistúxmi 'ē ēbiani cuancēbēbi cana 'ēshi 'ima, Nucēn Papa Dios ax ca 'ēbē 'icēn. ³³'Ēmi catamētími chuámashirua 'aish upitax 'icánun cana ēnē banacama mitsu ñuixuan. Ēnē nētēnuax camina mitsux 'ēnan cupía mitsumi nishquin unin 'atimocē 'inuxun 'ain. Usai 'ibi camina bēnētima 'ēmi cushicanti 'ain. An ēnē menu 'icē unicama 'ibuacē 'icēbi cana 'ēn ñunshin 'atimanēn 'apu ñusmon.

Aín 'unánmicē unicama Jesusan Nucēn Papa Dios ñucáxuan

17 ¹Usaquin aín 'unánmicē unicama caíshi manámi bēsui abē banaquin ca Jesusan aín Papa cacēxa:

—Papan, unían 'ē 'ati nētē ca uaxa. Min camina 'ēx, min Bēchicē 'icē, bamacēbi 'ē baísquimiti 'ain, 'ē rabiquian camabi unin mix camina asérabi cushiira 'ai quixun 'unánun. ²Min camina ui unicama caramina min Bēchicē 'ēmi sinánmi, acamaxa xēnibua 'aínbi minan 'aish mibē 'inun 'iminun 'ē can. ³Ui unin cara mixēshimi asérabi Dios 'icē, mi 'unánan minmi ēnē menu unun xuá, 'ē 'unáncē, a unicamaxēshi ca xēnibua 'aínbi minan 'aish mibē 'iti 'icēn.

⁴Mi ñuiquin unicama ñuixuanan cana minmi a 'anun quixun ēnē menu 'ē xuá ñucamaribi 'aquin sēnéon, minmi 'ē cacēsabi oquin. ⁵Usa 'ain camina ēnē nētēa unicēma pain 'ain 'ēx 'iásabi oi misaribi 'itēcēnun, minu cuania 'ē 'imitēcēnti 'ain.

⁶Minmi usama 'icēbi 'ēmi sinánmicē, acama cana uisa caramina mix 'ai

quixun 'unánun bana ñuixuan. Min unio 'aísha minan 'icēbi camina 'ēmia sinánun 'imia. Usaquinmi 'imicēx ca 'en min bana ñuixuncēxun cuati ax quicēsabi oi 'iaxa. ^{7,8}Min 'ē cacēsabi oquin cana enē unicama bana ñuixuan. Ñuixuncēxun ca —asérabi ca —quixun atun sinánquin asérabi cana 'ēx minuax uá 'ai quixun 'unánan min camina 'ē xuacē quixun 'unania. Usa 'ixun ca atun 'unania, 'en atu ñuixuncē banacama ax ca min 'ē sinánmicē 'icē quixun.

⁹Atu sinani cana mibē banain. An min bana cuacēma unicama cana mi ñucáxuniman. Minmi minan 'inun 'emi sinánmicē unicama enēishi cana mi ñucáxunin. ¹⁰Uicamax cara 'emi sinania acamax ca mimiribi sinania. Usaribiti ca uicamax cara mimi sinania acamax ca 'emiribi sinania. 'En sinánsaribi ca atun sinan 'icēn.

¹¹Enē nētēnu cana 'ēx tiquiman, cana mibē 'i cuanin. 'Ēx cuancēbē ca atux enē nētēnu bērúti 'icēn. Mix 'uchañuma 'aish upíra 'ianan cushiira 'ixun camina minmi minan 'inun 'emi sinánmicē unicama enē bērúanti 'ain. 'Ēx mibē 'icēsaribitia atux bētsibē nuibanani achúshi sinánñuishi 'aish achúshisa 'inun camina atu bērúanti 'ain. ¹²Enē nētēnu atubē 'ixun cana minmi 'ē 'inancē unicama min cushínbí bērúan. 'En bērúancēxun ca acama achúshinēnbi 'emi sinánti encēma 'icēn. Usa 'aínbí ca achúshi uni axa usai 'iti 'ia, an cuni 'emi sinánti éanxa, a ñuia min bana cuēñeo quicēsabi oquin.

¹³Bérí cana anu mi 'icē anu cuanin. Enē nētēnuax cuancēma pan 'ixun cana atu 'ēx 'icēsaribitia chuámarua tani cuēēnun atun cuamainun mi ñucáxunin. ¹⁴'En cana enēcama min 'ē sinánmicē bana upí, ashi ñuixunquin 'unánmia. 'Aínbí ca an enē bana cuacēma unicamax atumi nishia, 'ēx 'icēsaribitia

atux enē nētēnu 'icē ñuishi sináncēma 'ain. ¹⁵Enē nētēnuami atu binun quixun cana mi ñucátiman. An min bana cuacēma unicamaxa atumi nishcēbētan-bími ñunshin 'atimanēn 'apun 'ibuati rabanan bērúanun quixun cana mi atu ñucáxunin. ¹⁶'En 'acēsaribi oquin sinánquin ca atun, an min bana cuacēma unicaman sináncēsa oquin sinanima. ¹⁷Usa 'ain camina min sináncēsaribi oquin sinánan min bana quicēsabiira oíshi 'inun atu 'imiti 'ain. ¹⁸Minmi enē nētēnu 'icē unicama mimi sinánun 'aquinun 'ē xuásaribi oquin, cana enē unicama mimi sinánun unicama 'aquinun xutin. ¹⁹Atun min bana upí oquin 'unánquin mix cuēēncē sabí oquinshi 'anun cana 'en mix cuēēncēsabi oquinshi 'ain.

²⁰Ixunbi cana enē unicamaishi mi ñucaxuniman. Atúan bana ñuixuncēxun cuatía ax 'emi catamēti unicamaribi sinánquin cana mi ñucatin. ²¹An 'en bana cuati unicaman, 'emi catamēquin, bētsin sináncēsaribi oquin sinánti cupí cana mi ñucatin. Mixmi 'ēbē 'imainun 'ēx mibē 'icēsaribitia nun sinánsaribi 'aish atux nubē achúshisa 'inun cana mi ñucatin. Enē nētēnu 'icē unicaman, asérabi camina min 'ē xuacē quixun 'unánuan atux bētsin sináncēsa oquinshi sinani, 'itsa 'aíshbí achúshisa 'inun cana mi ñucatin. ²²Nux cananuna rabé 'aíshbí achúshishi 'ain. Usaribitia atux 'itsa 'aíshbí achúshisaishi 'inun cana 'ēx misaribi 'ixun atúxribia 'ēsaribi 'inun 'imian. ²³Mix 'ēbē 'icēsaribiti cana 'ēx atubē 'ain, atúxa asérabi nuibanani bētsin 'acēsaribi oquin sinani achúshisa 'inun. Atúxa usa 'ain ca an min bana cuacēma unicaman 'unánti 'icēn, asérabi camina min 'ē xuacē quixun. 'Unánan ca, 'emi 'acēsaribi oquin camina an 'en bana cuacē unicama nuibatí quixun 'unánti 'icēn.

²⁴Papan, ënë nëtë unitisama pan 'ain camina 'ë nuibaquin misaribi 'inun min cushi 'ë 'inâncën. Usa cana 'ëx 'ai quixun isnúxa minmi 'ë 'inâncë unicamax anu 'ëx 'icë anuribi 'ëbë 'iti cana cuëënin. ²⁵Papan, upíra sinánñu camina 'ain. Usa 'icëbi ca an min bana cuacëma unicaman mi 'unanima. 'Aínbi cana 'ën mi 'unan, an 'ën bana cuacë unicamanribi ca asérabi camina min 'ë xuacë quixun 'unania. ²⁶Ëx atubë 'imainun min 'ë nuibacësaribitia atúxribi bëtsibë bëtsibë nuibananun cana uisaira caramina mix 'ain quixun atu 'unánmian. Usa 'ixun cana usabi oquin 'unánmiti 'ain.

Policíanëan Jesús bia

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18 ¹Ësoquin abë banaquin aín Papa Dios catancëx ca Jesús aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi acama buani Cedrón cacë baca ësquicë, a inubiani 'uri anu i 'apácë naëratsu, anu cuancëxa. ²A naëx ca anu Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama-bëribi 'itsai timécë 'ixuan, Judas, an Jesús uni 'inánti, anribi 'unâncë 'iacëxa. ³Usa 'ain ca an 'unánxun Judasnën, judíos sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman xucë policífacëñun suntárucamaribi buâncëxa. Buâncëxun raírinëan buí ërëncë buánmainun raírinën anun 'acananti manë xëtocë 'imainun i tëacë acama buanx ca Jesúsni bëbacancëxa. ⁴Ami bëbaia ca, bërâma usocanti 'unánxunbi 'ë uisoi cara aia quixun sinánquin mëramiquin Jesusan atu cacëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

⁵Cacëxun ca —Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna barin —quixun cacancëxa. Usaquin cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx cana a 'ain.

Usai quimainun ca Judas, an Jesús atu 'inánti, ax atubë 'iacëxa. ⁶—'Ëx cana ami mitsun baricë a 'ai —quixun Jesusan cacëx ca caxutan titiqui camáxbi menu nípacëacëxa. ⁷Usai 'ia ca amiribishi Jesusan ñucátëcëancëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

Cacëxun ca:

—Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna bari —quixun cacancëxa.

⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana a 'ai quixun cana mitsu can. Usa 'ain camina mitsun 'ë bariquin 'ëbë 'icë unicama ënë cuantánun ënti 'ain.

⁹Atúan bixun 'atimocëxun aín unicaman ami sinánti ënti rabanen ca Jesusan usoquin an biti unicama cacëxa, aín bana, “minmi 'ë 'inâncë unicama achúshinëxbi ca 'ëmi sinánti ëncëma 'icën” quicëسابi oía 'inun. ¹⁰Usaquin cacëbëtan ca Simón Pedronën manë xëtocëñu 'ixun aín xacánua biquin sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëmiecë uni, Malco cacë, a aín pabí mëqueu 'icë biscacëxa. ¹¹Usoiabi ca Jesusan Pedro cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. 'Ëx ënë unicaman bicëx 'aisamaira tëmëratí 'ën Papa cuëëncëbë cana usai 'iti 'ain.

Judíos sacerdotenën cushicaman 'apunua Jesús buáncan

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹²Usa 'ain ca suntárucama, aín comandante 'imainun judíos unibunën xucë policía acaman bixun Jesús nëacëxa.

¹³Usotancëxun ca Anásnën xubunu buâncancëxa. Anás ax ca Caifásnën xanun papa 'iacëxa. 'Ianan ca a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iacëxa. ¹⁴Caifás ax ca —nuxnu upitax bucunuan achúshi uni bamati ca asábi 'iti 'icë —quixuan an judíos 'apucama cacë a 'iacëxa.

**An 'unáncēma isa Jesús 'icē
quiax Pedro cēmēa**

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵Jesúsa suntárunen buáncēbē ca Simón Pedro 'imainun Jesusan 'unánmicē uni itsi, atu nuibiani cuancēxa. Axa Pedrobē cuancē uni ax ca sacerdotenēn cushicaman 'apun 'unáncē 'aish, Jesús bē a 'apun xubu, cēnēcēnua me mēnócē, anu atsiancēxa. ¹⁶Atsinia ca Pedronēn ēman bērúxun xēcuēnuxun caíancēxa. Usa 'ain ca ax paían Jesús bē atsíncē uni, an sacerdotenēn cushicaman 'apun 'unáncē 'ixun, an xēcuē bērúancē xanubē banatancēxun Pedro atsínmiacēxa. ¹⁷Atsínmia ca an xēcuē bērúancē xanun Pedro cacēxa:

—¿Bēría bēcancē uni an 'unánmicē unicama a achúshima caramina mix 'ain?

Cacēxun ca Pedronēn cacēxa:

—Ama cana 'ain.

¹⁸Catancēx ca matsi 'aían 'apun ñu mēēmícē unicama policíacamabē tsi rēcaruax sēnamēcēbē, Pedroribi atubē anuax sēnamēcēxa.

**Sacerdotenēn cushicaman
'apun Jesús ñucá**

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹Usa 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apuiran, ui cara isa aín 'unánmicē unicama 'icē canan uisa bana cara isa 'unánmiāxa quixun 'unáncatsi quixun Jesús ñucácēxa. ²⁰Ñucácēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Ēn cana camabi unían cuamainun, anua judíos unicama timécē xubucamanuxun ñuixuanan anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anua judíos unicama timécē, anuxunribi unéquinma unicama bana ñuixuan. ²¹¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí 'ē ñucatin? An 'ēn cacēxun cuacē unicama ca ñucát. Atun ca añu carana 'ēn 'unánmia quixun 'unania.

²²Caia ca policíā achúshi a rapasu nicē an —¿min caramina ēsoquin sacerdotenēn cushicaman 'apu ēnē cain? —quixun caquin Jesús cuētashcacēxa.

²³Usocēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Ēx 'atimati banaia cuaquin camina uisai carana quia quixun 'ē cati 'ain. Upiti banaia camina 'ē mēētima 'ain.

²⁴Usa 'ain ca Anásnēn, Jesús nēamitancēxun policíacama sacerdotenēn cushicaman 'apu, Caifás, anu buántanun quixun xuacēxa.

**An 'unáncēma isa Jesús 'icē
quiaxa Pedro cēmētēcēan**

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵Usomainun ca Simón Pedro tsemi sēnamēti 'iacēxa. Sēnamētia ca ñucácancēxa:

—¿Mixribi caina ēnē unin 'unánmicē uni achúshima 'ain?

Cacēxunbi ca —ama cana 'ai —quixun cacēxa. ²⁶Quia ca an sacerdotenēn cushicaman apu ñu mēēxuncē uni achúshi, aín aintsia pabísoncē, an Pedro cacēxa:

—¿Naēnua carana miribi a unicēñun isíma 'ion?

²⁷Cacēxun ca Pedronēn amiribishi —ama cana 'ai —quixun catēcēancēxa. Usoquian cacēbēbi ca 'atapa banacēxa.

Policíanēan Jesús Pilátonu buan

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

²⁸Pēcaracēma 'aínshia xabaracēbētan ca Caifásnēn xubunua policíanēn Jesús Romanuaxa ucē 'apu, Pilato, aín xubunu buáncēxa. Usa 'ain ca a 'apua aín caibuma 'ain, aín xubunu atsini 'uchaxuinsa Pascua nētēn 'ati ñu pitima 'icē quixun sinani judíos unicama anu atsíanma 'icēn. ²⁹Usa 'ain ca Pilato aín xubunuax chiquíxun atu cacēxa:

—¿Añu ñu cupí caramina ēnē unimi manáncanin?

³⁰Cacëxun ca atun cacëxa:

—'Uchañuira 'icëma cananuna minu bécë 'itsiama.

³¹Cacëxun ca Pilátónën cacëxa:

—Mitsúnbi camina buántancëxun mitsun cuati bana quicësabi oquin, cara 'uchaxa, cara 'uchacëma 'icë quixun isti 'ain.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Usa 'aínbi ca mitsun 'apux quia, judíos unicaman ca uni 'atima 'icë quiax. ³²—Usai cana i curúsocënu unin matáscëx bamanuxun 'ai —quíáxa Jesús quiásabi oi bamanun ca judíos unicaman usoquin Pilato cacëxa.

³³Usa 'ain ca judíos unicama cabiani aín xubunu atsíntëcënxun cuëncëxa aia Pilátónën Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Minbi sinánquin caramina ësoquin 'ë ñucatin? ¿Bëtsi unin cara 'ë ñuiquin mi cacëma 'ic?

³⁵Cacëxun ca Pilátónën cacëxa:

—'Ëx cana judíos unima 'ain. Min aintsinbi ca sacerdotenën cushicamabë tan ënu mi bëaxa. ¿Añu ñu caramina 'an?

³⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë nëtënu 'icë 'apu 'inux cana uáma 'ain. 'Ëx ënë nëtënu 'icë 'apu 'ain ca judíos unicaman 'ë bitima cupí 'ën unicama atubë 'acanantsianxa. Usa 'ain cana ënë nëtënu 'icë 'apu 'inux uáma 'ain.

³⁷Cacëxun ca Pilátónën catëcëancëxa:

—¿Usa 'ain caramina asërabi 'apu 'ain? Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana 'apu 'ain, min 'ë cacësabi oi. Usai 'inux cana ënë nëtënu uacën, Nucën Papa Diosan sináncë ñucama ñuiquin camabi uni canux. Uicaman cara uisaira cara a bana 'icë quixun 'unántisa tania, an ca 'ën bana cuatia.

³⁸Cacëxun ca Pilátónën Jesús cacëxa:

—¿Uisa cara min Diosan sináncë 'ic?

Jesús ca bamati 'icë —quíáxa Pilato quia
(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Usaquin catancëx amiribishi ëman chiquíquin ca Pilátónën judíos unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'atima ñu 'acëma 'icën. ³⁹Camabi baritia cana Pascua nëtën mitsúxmi cuëncësabi oquin sipuacë uni achúshi chiquinin. Usa 'ain ¿caramina 'ën judíos unibunën 'apu chiquínti cuëncanin?

⁴⁰Cacëxunbi ca amiribishi munuma cuëncëni banaquin judíos unicaman cacëxa:

—A 'axunma ca Barrabásëshi chiquin. Barrabás, ax ca an ñu mëcamacë uni 'iacëxa.

19 ¹Usa 'ain ca Pilátónën xubunu atsíntëcënxun Jesús rishquinun quixun suntárucama cacëxa. ²Cacëxun rishquitancëxun ca 'apu isa quiax ami cuiquin suntárunën muxa mañuti otancëxun mañumianan upí chupa minanën pucucësa aribi pañumiacëxa. ³Uotancëxun ca aín bëmánanu niracëquin 'usánquin —judíos unicaman 'apu ca chuámashi 'it —caquin tantásh-cacëxa. ⁴Usocebë chiquíquin ca Pilátónën judíos unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'icëmi mitsun 'unánun cana a bëtëcënin.

⁵Ësoquian cacëbë ca Jesúsribishi muxa mañutiocë mañuanan chupa minanën pucucësa pañucë 'aish chiquíacëxa. Chiquícebëtan ca Pilátónën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, a uni.

⁶Cacëx ca sacerdotenën cushicama 'imainun policíacamaxribi a isi munuma cuëncëni quiacëxa:

—I curúsocënu ca matas, i curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátónën cacëxa:

—Ën iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'ain ca mitsúnbi buántancë xun i curúsocënu matástan.

⁷Ësaquian cacëxun ca judíos unbunën Piláto cacëxa:

—Ënë unix ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ai quia. Usa 'ain ca axa ësai banacë unix ca 'acë 'iti 'icë quiax Moisënën cuënëo bana quicësabi oi bamati 'icën.

⁸Usa 'ain ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ai quiax quia quixun judíos unicaman ñuia cuati Pilato aín bëmánan pëqui 'aisamaira racuécëxa. ⁹Racuëti aín xubunu atsíntëcënxun ca Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caramina 'ain?

Cacëxunbi ca cáma 'icën.

¹⁰Cacëxunma ca Pilátonën cacëxa:

—¿Ën mi ñucácëxunbi caramina 'ëribi caiman? 'Ëx cuëenquin cana mi chiquínti 'ain; 'ëx cuëenquin cana unían mi i curúsocënu matásnun 'amiti 'ain. ¿A caramina 'unaniman?

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Naínu 'icë Nucën Papa Dios cuëencëbëtanma camina min 'ë uisabi otsíama. Usa 'ain ca an mi 'ë 'inancë unicama ax mix 'icësamairai 'uchaxa.

¹²Usoquian Jesusan cacëxuan Pilátonën Jesús chiquínti sinaniabi ca judíos unicaman munuma cuëníshoquin cacëxa:

—Min ënë uni chiquíanx camina Romanu 'icë 'apu Césarbé upí 'itima 'ain. Uinu 'icë unix cara —'ëx cana 'apu 'ai —quia, ax ca Césarbé nishanancësa 'iti 'icën.

¹³Usaquian judíos unicaman cacëxun Jesús ëman chiquímitancëx ca Pilato anuxuan ami uni manáncëxun cuacë anu tsóbuacëxa. Anu tsóti ax ca me mëníoquian anu maxax nancë 'aish hebreo banan Gabata cacë, 'iacëxa.

¹⁴Pascua nëtë iméishi 'inun a nëtën piti

anun mëníoti nëtëan bari xamárumai-nun ca anu tsóxun Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, mitsun 'apu.

¹⁵Cacëxun ca cuëníshoquin cacëxa:

—Ca bamati 'icën, ca bamati 'icën. I curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—¿Ën carana mitsun 'apu i curúsocënu matásmiiti 'ain?

Quia ca sacerdotenën cushicaman cacëxa:

—Nun 'apu itsi ca 'aíma 'icën. Césarnë xëshi ca nun 'apu 'icën.

¹⁶Usaquian cacancëxun ca Pilátonën atúnbia i curúsocënu matásnun quixun cacëxa. Usoquian Pilátonën cacëxun ca judíos unicama cuëncësabi oquin suntárucaman Jesús buáncëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

¹⁷Buáncëxun ca Jesusan abi anua matáscanti i curúsocë 'iábianquin Calvario cacë matá, hebreo banan Gólgota cacë, anu buáncëxa. ¹⁸Buanx bëbacë ca suntárucaman Jesús i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa. Usoquin ca rabé uniribi, bëtsi amo 'anan bëtsiribi amo i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa, Jesús a nëbétsi 'inun. ¹⁹Usocamainun ca Pilátonën cuënëomitancëxun i curúsocënu ësai quicë bana matásmiacëxa: “Jesús, Nazaretnu 'icë, judíos unicaman 'apu”. ²⁰Usa 'ain ca Gólgota matá anuxuan Jesús i curúsocënu matáscancë, axa Jerusalén 'urama 'ain, raírinëxa umainun raírinëxribi cuanquin judíos unicaman a bana cuënëocë isacëxa. A banax ca hebreo banan 'anan, latín banan 'anan, griego banánribi cuënëocë 'iacëxa.

²¹Usoquian cuënëocë 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman Piláto cacëxa:

—“Judíos unicaman 'apu ca” quixun cuënëoxunma ca 'at. Usoquinma ca

“axa, ’ëx cana judfos unicaman ’apu ’ai quicë, a ca ënëx ’icë” quixun ’at.

²²Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—’Ën cuënëomicë bana ax ca usabi ’iti ’icën.

²³Usaquian ’an ca rabé ’imainun rabé suntárunën Jesús i curúsocënu matástancëxun mëtícananquin aín chupa biacëxa. Aín chupa bitancëx ca chupa itsi cëxëquinma tépëxuinshi pañucë, ²⁴a bitsi canancëxa:

—Tucatima ca. Uin cara a tari biti ’icë quixun isti cananuna ñuratsu pain niquin tanti ’ain.

Nucën Papa Diosan bana cuënoë, axa ësai quiásabi oquin ca suntarucaman ’acëxa: “Ñuratsu pain niquin tantancëx ca ’ën chupacama mëtícananxa”.

²⁵Jesús usocamainun ca aín tita ’imainun aín titan xucën ’imainun Cleofásnën xanu María ’imainun María Magdalena, acamax anua Jesús mastascë i curúsocë a ’urama ’iacëxa. ²⁶Usa ’ain ca Jesusan aín tita a ’uramanua isanan aín ’unánmicë uni achúshi aira nuibacë a, a rapasunua isquin cacëxa:

—Titan, ax ca min tuá ’iti ’icën.

²⁷Canan ca aín ’unánmicë uni aribi cacëxa:

—Ca is, ax ca min tita ’iti ’icë —quixun.

Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca an María aín xubunu ’inun buáncëxa.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸Usa ’ain ca Jesus, ’ën ’ati ñucama cana cënu quixun ’unani Nucën Papa Diosan bana cuënoë quicësabi oi, —cana shimain —quiacëxa. ²⁹Quia ca manë xanpanua vino cachacë buácacë ’ain, tsatimi rënmencë xapusa ñu ami chabótancëxun buáruxun ’amiacëxa.

³⁰Amicëx ca Jesús vino cachacë ’atancëx, —’ën ’ati ñu cana cënuan —qui tëtúbutishi bamacëxa.

Suntárunëan Jesús manë xëtocën aín pichánpurunu ’á

³¹Pascua nëtëa imëishi ’iti ’ain ca a nëtëxa bëtsi nëtësamaira anun ñu mëëtima ’ain, i curúsocënu matáscë unicama anubi ’iti judfos unicaman cuëëanma ’icën. Usa ’ixun ca Pilatonean aín suntárucama i curúsocënu ’icë unicama aín xo təcénmianan i curúsocë nua biminun cacëxa. ³²Cacëxun xucëx cuanxun ca suntárunën Jesús cëñun matáscë uni rabé a bëtsi pain ’atancëxun bëtsiribi aín xo təcëancëxa.

³³Usobëtsini Jesúsribi ’ai uxunbi ca asérabi bamacë isquin ’ama ’icën.

³⁴Aiamabi ca suntáru achúshinëinshi aín pichánpuru amoshi manë xëtocën chachiacëxa. Usocëx ca imi ’unpáxbë mësúcúë ’ibúacëxa. ³⁵Asérabi ënë ñucama isá ’ixun cana ënë bana cuënoëin. ’Ën cuënoëcë bana ënëx ca asérabi cëmécëma ’icën. Usa ca quixun ’unánquin cana ënë banacama mitsu cuënoëxunin, mitsúnribimi asérabi ca usai ’iacëxa quixun ’unánun.

³⁶Nucën Papa Diosan bana cuënoësabi oi ca ënë ñucama ’iacëxa. Ax ca ësai quia: “Aín xo achúshibi ca təcéntima ’icën”. A bana quicësabi oquin ca uínbi aín xo achúshibi təcëanma ’icën. ³⁷Ësairibi ca cuënoë bana quia: “Tarotancëxun ca an ’acëcaman isti ’icën”.

Jesús matá naëcënu mëníocan

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸Arimatea ëmanu ’icë uni, José, an ca Jesusan bana cuacë ’ixunbi judfos unicamami racuëquin uíbi —’ëx cana Jesusan bana cuacë ’ai —quixun cáma ’icën. Usa ’ixun ca bamacë Jesús buántisa tanquin Piláto —¿asábi cara ’iti ’ic? —quixun ñucácëxa. Ñucácëxun ca Pilátonën, —asábi ca, ca buántan —quixun cacëxa. Cacëxun ca bamacë

bibianquin Jesús buáncëxa. ³⁹Buánmainun ca Nicodemo axa imé cuanx Jesús bē bana, anribi 'inínti ro mirra rocēñun álóe ro mēscucē, treinta kilosa bēacëxa. ⁴⁰Uso tancëxun ca Josébētan Nicodemonēn judíos unibunēan bamacē maínuxun uni 'acēsabi oquin, Jesús 'inínti ro mēscucē anun 'acē chupa, anun rabúancëxa. ⁴¹Usoquian Jesús mēniócē 'ain ca i curúsocē 'urama anu i 'apácē naēratsu matánu 'iacëxa. Anu ca me naécē achúshi anu uni bamaia mēnióti 'acē 'aínbia anu uni mēniócëma pan 'iacëxa. ⁴²A quíníxa 'urama 'ain ca Pascua nētē 'aían atux a nētēn tantiti cupí anu racántancëxun Jesús mēniócëxa.

Bamaxbi Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 Domingo nētē pëcaracëma 'aínshi ca María Magdalena ax anua Jesús mēnióexancē quini isi cuancëxa. Cuanx bēbaquin iscëxbi ca anúan quini xëpuëxancē mapara ax racanacē 'iacëxa. ²Uso biani bënētishi abáquiani cuanxun ca aín 'unánmicē uni aira Jesusan nuibacē, acēñun Simón Pedro cacëxa:

—Unin sapi ca Nucēn 'Ibu quininua bibianquin buánxa, uinu cara buánxun racánxa cananuna 'unaniman.

³Cacëx ca Pedrobē Jesusan 'unánmicē uni itsiribi anua Jesús mēnióexancē quininu abáquiani cuancëxa. ⁴Cuaníbi ca Pedro axa munu cuanmainun bētsi axira pain rëcuénquiani cuanx quininu bēbacëxa. ⁵Bēbai xēnirácēti tētúbuquin quini naísquinbi ca 'aímonan anun rabúënxancē chupa ashi anua isacëxa. Isíbi ca quininu atsíanma 'icēn. ⁶Atsíncē bēma ca Simón Pedro ax tsíancuatsini aí ax pain quininu atsíancëxa. Atsínxun ca chupa anun Jesús rabúënxancē, ashi isacëxa. ⁷Isanan ca anun marábuënxan-

cē pañun aribi bētsi chupabēma capúncësa 'aish amo racácē isacëxa.

⁸Iscëbēbi ca ax paían rëcuéncuatsincē uni axribi quini mēu atsínxun —asérabi ca Jesús ènuma 'icē —quixun isacëxa.

⁹A ñu isquinbi ca a rabētan Nucēn Papa Diosan bana cuēnëo, bamatancëx ca ax baísquiti 'icē quíaxa quicē, a uisai quicē cara quixun 'unánma 'icēn. ¹⁰'Unánquinmabi ca Jesús quininuma 'icē obiani aín xubunu cuancëxa.

María Magdalenanēan Jesús isa

(Mr. 16.9-11)

¹¹Usa 'ain ca a uni rabētaxa cuanmainun utécëanx María quini rapasu niracēti aín namé isnux tētúbuti aín bēunan mēscúacëxa. ¹²Usai 'iquinbi ca quini mēucüa ángel rabé, chupa uxuira uxu pañuaxa, anu Jesús racáënxancēnu aín maxcá 'icēu bētsi 'imainun aín taē 'icēu bētsiribishi tsócē isacëxa.

¹³Iscëxun ca ángelnēn María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bēunan mēscutin? —quixun.

Cacëxunbi ca Maríanēn catécëancëxa:

—Unin ca quininu atsínxun 'ën 'Ibu bacarubianquin buánxun amanu racánxa, uinu cara racánxa cana 'unaniman.

¹⁴Cai caxu bēsui cuainacëquinbi ca Jesús a caxu nicē isacëxa, isquinbi ca —ax ca Jesús 'icē —quixun 'unánma 'icēn. ¹⁵'Unáncëxunmabi ca Jesusan María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bēunan mēscutin? ¿Ui caramina barin?

Cacëxunbi ca an naē bërüancē uni isa quixun sinánquin Maríanēn cacëxa:

—Min buánxun camina bitsi cuanun uinu caramina racan 'ë cati 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—María —ësaquinshi.

Cacëx cuainacëquin ca Maríanēn ratúquin, hebreo banan —Raboni

—cacëxa. A banax ca an uni ñu
'unánmicë qui quicë 'icën. ¹⁷Usaquian
cacëxun ca Jesusan María cacëxa:

—'È ramëxunma pan ca 'at, ën
Papanu cana cuancëma pain 'ain.
Cuantancëxun ca ësaquin 'ën
xucëncama catan: An ca 'ë caxa, 'ëx
cana 'ën Papa axa mitsun Paparibi anu
cuanin. Ax 'ën Papa Dios 'aish ca mitsun
Papa Diosribi 'icën.

¹⁸Usoquián Jesusan cacësabi oquin ca
María Magdalenanën aín 'unánmicë
unicama atunu cuanxun:

—'Ën cana Nucën 'Ibu isan —quixun
canan Jesús quicë banacama atu
ñuixuancëxa.

**Aín 'unánmicë unicaman
Jesús baísquicë isa**

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹Anúan Maríanën Jesús ispuncë
domingo nëtë ñantánbucëbë ca aín
'unánmicë unicamax, xubu achúshinu
timéax judíos unibumi racuëti
'aímaquin xëpuax 'iacëxa. Anua 'ain,
atu nëbétsi níracëquin ca Jesusan
cacëxa:

—Cana uan, chuámashirua ca 'ican.

²⁰Ësoquin caquin ca aín męcën rabé
ismianan aín pichánpururibi ismiacëxa.
Ismicëx ca aín 'unánmicë unicama
Nucën 'Ibu isi shimëniocati cuëëancëxa.

²¹Cuëënia ca amiribishi Jesusan atu
cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican. 'Ën Papan
amia sinánun unicama 'aquinun 'ë
xuásaribi oquin cana 'ëmia sinánunmi
unicama 'aquinun mitsu xutin.

²²Canan ca cuëbitan atumi uínpuquin
atu cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin
Upíñu ca 'ican. ²³Mitsúnmi téréncëx ca
axa 'uchacë unin 'ucha téréncë 'ia. Usa
'ainbi ca mitsúnmi téréncëxma a unin
'ucha téréncëma 'ia.

Tomásnëan Jesús baísquicë isa

²⁴Anua Jesús atubë 'imainun ca aín
'unánmicë uni achúshi Tomás, 'icëbi
rabé bacëan 'icë Gemelo caquinribi
anëcë, ax atubëma 'iacëxa. ²⁵Usa 'ain ca
Jesús cuancë caxua aia, an Jesús
iscëcaman Tomás cacëxa:

—Nucën 'Ibu cananuna isan.

Cacëxun ca Tomásnën cacëxa:

—Aín męcën rabé anua rabun
matáscancë isquin anu 'ën męcën rëbun
ticánan aín pichánpurunu 'ën męcën
atsínmiquin tanxunma cana aséabi ca
ax Nucën 'Ibu 'icë quixun sinaniman.

²⁶Jesús baísquixancëa achúshi semana
'ain ca aín 'unánmicë unicama amiribi-
shi achúshi xubunu timéccë 'iacëxa. A
nëtën ca Tomásribi atubë 'iacëxa. Usa
'ain ca xubu xëpucë 'ainbi atu nëbétsi
níracëquin Jesusan aín 'unánmicë
unicama —Cana uan. Chuámashirua ca
'ican —cacëxa. ²⁷Atu catancëxun ca
Tomásribi cacëxa:

—Min męcën rëbun ca ënu ticat, 'ën
męcën rabéribi ca is. 'Ën pichánpurunu
min męcën atsínmiquin ca tan. 'Ëx cana
ama 'ai quixun sinánxunma ca 'ëx cana
aséabi Jesús 'ai quixun sinan.

²⁸Cacëxun ca Tomásnën —mix
camina aséabi 'ën 'Ibu 'ianan 'ën
Diosribi 'ai —quixun cacëxa. ²⁹Cacëxun
ca Jesusan cacëxa:

—Tomás, bëri camina 'ë baísquicë
isquin, aséabi cana 'ën Papa Diosnuax
uá 'ai quixun 'unanin. An 'ë isquinmabi,
aséabi cana 'ëx a 'ai quixun sináncë
uní, a ca Nucën Papa Diosan chuáma-
shirua tani cuëënun 'imia.

**Añu cupí carana ënë bana
cuëñö quiáxa Juan quia**

³⁰Usa 'ain ca unin 'acëma ñu 'itsaira
Jesusan aín 'unánmicë unicaman isnun
'acëxa, ënë quiricanu ca Jesusan 'á

ñucama camaira cuënëocëma 'icën.

³¹Jesús ax ca asérabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unanimi ami catamëti mitsux xëñibua 'ainbi Nucën Papa Diosnan 'inun cana ënë banacama cuënëon.

Aín 'unánmicë unicama mëcën achúshi 'imainun rabémia Jesús chiquiracëtëcëan

21 ¹Usai 'itancëxa aín 'unánmicë unicama Tiberias cacë parún-papa cuëbí 'ain ca Jesús atumi pëasquitécëni ësai 'iacëxa: ²Anu ca Simón Pedro, Tomás 'icëbí rabé bacëan 'icë Gemelo caquinribi anëcë, a 'imainun Natanael, Galileanu 'icë Caná cacë ëmanu 'icë, a 'imainun Zebedeonën bëchicë rabé acamabë Jesusan 'unánmicë uni rabéribishi timécë 'iacëxa. ³Anuxun ca Simón Pedronën —cana tsatsa ricaní cuani —quixun raíri cacëxa. Cacëxun ca —nuxribi cananuna mibë cuani —quixun cacancëxa. Cabiani nuntinu cëñúruquiani coónxun ricánquinbi ca tsatsa achúshirabi biáma 'icën. ⁴Bitsíma 'inëti ñancáishi pëcaraxun ca Jesús masinua nicë iscancëxa, isquinbi ca, ax ca Jesús 'icë quixun 'unáncanma 'icën. ⁵Unáncëxun-mabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Tsatsa caramina bicancëma 'ain?

Cacëxun ca —cananuna bicëma 'ai —quixun cacancëxa. ⁶Usaquian cacëxun ca Jesusan —nunti rapasu mëqueu ca mitsun rica nanpat, anua camina tsatsa bití 'ai —quixun cacëxa. Cacëxun ax quicësabi oqin nanpátancëxun ca rica niacëxa. Ninquínbi ca 'aisamaira 'ixúan tsatsan 'iëoia bërucasmacëxa. ⁷Usocebë tan ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira nuibacë, an —ax ca Nucën 'Ibu 'icë —quixun Pedro cacëxa. Cacëxuinshi pëxúan nancë aín chupa bixun pañutan-cëx ca Pedro nuntinuax bacanu 'ibúquiani Jesúsnu cuancëxa. ⁸Cuanmai-

nun ca raírinëinshi Jesúsnu bëbati cien metrosa 'ixun aín rica tsatsa buáquicë munuishi buani cuancëxa. ⁹Usa 'ain ca masinu atun nunti 'arutancëx cëñúbu-cuatsini uquinbi tsi bëpubucënuu tsatsa xuia isanan pánribi isacëxa. ¹⁰Isia ca Jesusan atu cacëxa:

—Bërimi bicancë tsatsa 'itsamashi ca 'ë bëxun.

¹¹Cacëxun ca Simón Pedronën nuntinu 'iruxun, ciento cincuenta y tres tsatsa chabu buáquicë 'icë, atun rica nëriobëtsinquin masinu bëacëxa. Bëcëxbi ca tsatsa chabu 'itsaira 'ainbi atun rica narásquiama 'icën. ¹²Usoia ca Jesusan —ca pi ucan —atu cacëxa. Cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicama achúshinënbi, ënëx ca Nucën 'Ibu 'icë quixun camaxunbi 'unánquin, —¿ui caramina 'ain? —quixun ñucáma 'icën. ¹³Usa 'ain ca Jesusan atu rapasu niracëquin pán bixun atu 'inántancëxun tsatsaribishi 'inácëxa. ¹⁴Usai ca Jesús bamaxbi baísquitancëx rabëti pain 'itancëx aín 'unánmicë unicamami amiribishi chiquiracëtëcëancëxa.

Simon Pedronëan —'ëx cana asérabi mimi sinanin —quixun Jesús ca

¹⁵Pia sënëncë ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—¿Jonásnën bëchicë, Simón, min ñucama sináncësamaira oi caramina 'ëmi sinánquin 'ë nuibatin? Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero bacë ca piminuxun 'at.

¹⁶Catancëxun ca amiribishi cacëxa: —Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Cacëxun ca catëcëancëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at.

¹⁷Rabé oquin catancëxun ca amiribi-shi catëcëancëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ìcaramina 'ë nuibatin?

Rabé 'imainun achúshi oquian —caramina 'ë nuibati —quixun cacëxun ca Simón Pedronën —ìuisoti cara 'ë 'itsoquin ñucati? —quixun sinani masá nuituquin cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina camabi ñu 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën cana mi nuibati quixun 'unanin.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at.

¹⁸Asérabi cana 'ën mi cain, bënë 'aish camina minbi chupa pañuanan uinu caramina cuainsa tani anu cuancën. Usa 'aínbi ca xëniira 'aishmi mëshpatia uni itsin chupa pañumixun uinu caramina cuainsama tani anubi mi buánti 'icën.

¹⁹An, usai cana bamati 'ai quixun 'unánan bamaibi ami sinánquin ënquinma cana Nucën Papa Dios cuëënmiti 'ai quixun 'unánun ca Jesusan usoquin Pedro cacëxa. Catancëxun ca —'ëx cuëencësabi oíshi ca 'it —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni achúshi, a Jesusan nuibacë, a ñui quicë bana

²⁰Usoquian cacëx caxu bësui cuainacë quin ca Pedronën a nuibairacë aín

'unánmicë uni, Juan, an Jesús nuibiania isacëxa. Ax ca an abëtan pi a rapasu tsóxun —uin cara uni mi 'inánti 'icë —quixun Jesús ñucáëxancë, a 'iacëxa.

²¹A uni isquin ca Pedronën Jesús ñucáëxa:

—ìUisaira cara ënë uni 'iti 'ic?

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Imitisa tanquin 'ën 'imicëxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ëx cuëencësabi oíshi 'iti 'ain.

²³Usaquian cacëxun cuaxun ca an Jesusan bana cuacë unicaman —a uni sapi ca bamatima 'icë —quixun sinánxun chaniocëxa. Usa 'aínbi ca Jesusan —Juan ca bamatima 'icë —quixun Pedro cáma 'icën. Caquinma ca ësoquinshi cacëxa: “'Imitisa tanquin ën 'imicëxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ai” quixun.

²⁴Ëx Jesusan 'unánmicë uni achúshi 'ixun cana ënë ñu camabi ñuiquin cuënëon. 'Ën cuënëocë banacama ënëx ca asérabi 'icë quixun cananuna 'unanin.

²⁵'Ën mitsu ñuixuncë bana ënë 'imainun ca bëtsi ñucamaribi Jesusan 'acëxa. A ñucama ñuiquin achúshi achúshi cuënëocëxbi ca a quirica camabi menu sënëntima 'icën. Ashi.

JESUCRISTONËN CAISCË UNICAMA USAI 'IA

Aín Bëru Ñunshin Upí Ñucën Papa Diosan unibë 'iti

1 ¹Teófilo, 'ën mi a pain buánmicë quiricanu cana Jesusan naínu cuainsama pain 'ixun 'á ñucama a ñuiquin mi cuëñöoxuan. ²An ca naínu cuainsama pain 'ixun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincë xun an aín bana unicama ñuixunun xuti unicama caísacëxa. Acamax ca aín 'unánmicë uni 'iacëxa. Caístancëxun ca añu cara 'ati 'icë quixun 'unánmiacëxa. ³Usoquin ñu 'atancëx bamaxbi ca baísquiacëxa. Usai 'itancëxun ca, ax ca asérabi baísquiaxa quixuan an caíscë unicaman 'unánun, 'uxë achúshi 'imainun mecën rabé nētēn nētéax nētéax atumi chiquiracëcëxa. Usai 'iquin ca uisairai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun atu 'unánmiacëxa.

I. JERUSALENUAXA AN NUCËN PAPA DIOSAN BANA CUACË UNICAMA TIMËA (1.4-8.3)

⁴Naínu cuainsama pain 'ixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama, an uni bana ñuixunun xutia caíscë, a cacëxa:
—Jerusalénuax cuanxunma pan ca anuxunbi 'ën Papa Diosan cacësabi oquin 'ën mitsu ñuixuncë a pain caín.
⁵Asérabi ca Juanën uni 'unpaxan nashimiacëxa. Usa 'aínbi ca 'itsama nētē

'icëma 'aínshi Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun xuti 'icën.

Jesús naínu cuan

⁶Usatancëxun ca bëtsi nētēn abë timéax bucuxun an uni bana ñuixunun xutia caíscë unicaman Jesús cacëxa:

—Nucën 'Ibu, nux cananuna Israelnën rēbúnqui 'ain, nun 'apu 'aíshbi ca nun aintsima 'icën. Usa 'ain 'caramina bēri nun aintsi achúshi nun 'apu 'inun mēñoti 'ain?

⁷Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca an sinácësabi oquin uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun mēñocëxa. Uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun camina mitsun 'unaniman. ⁸Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsunu ucëbë aín cushiñu 'icanti 'ain. Aín cushiñu 'ixun camina mitsun 'ën bana unicama ñuixunti 'ain, Jerusalén ëmanu, Judea mecamanu, 'imainun Samaria menu, 'imainun camabi menu cuanquin.

⁹Ësaquin aín 'unánmicë unicama caíshi ca atun ismainunbi manámiquishi naí cuinan mapucëx istécëntimoi nētéacëxa. ¹⁰Usai 'ia manámi bēsuquin isabacëbëbi ca uni rabé tari uxua pañucë atu nēbētsi 'iacëxa. ¹¹Usa 'ixun ca atu cacëxa:

—Galileanu 'icë unicama, 'añuaquin caramina manámia isabatin? Jesús, axa bēri naínu cuancë, ënëx ca mitsúnmi

cuania iscësa ësaribicuatsini utëcënuhun
'aia.

**Jesusan caiscë unicaman
atubë 'inun Matías caísa**

¹²Ësaquian a uni rabëtan cacëx ca Olivete cacë matá anuaxa Jesús naínu cuancë, anuax aín 'unánmicë unicama Jerusalénu riquiancëxa. Olivete anuax Jerusalénu bëbati ca rabë kilómetroxa 'iacëxa. ¹³Riquianx Jerusalénu bëbatancëx ca anua atux 'icë xubunu atsíanx manámia 'icë cata itsi anu cëñúruacëxa. Atux ca Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeonën bëchicë Jacobo, Simón axa aín aintsin rabanan nëcë, a 'imainun Jacobonën xucën Judas, acama 'iacëxa. ¹⁴A unicamax ca atúxa 'icësabi oi 'i, Jesusan xucëantu 'imainun aín tita María 'imainun bëtsi xanucamabëribi timéax ami sinani Nucën Papa Diosbë banacëxa.

**Jesusan caiscë unicaman
atubë 'inun Matías caísa**

¹⁵Usa 'aish ca anu timéax Jesucristomi sináncë unicama ax ciento veinte xucënsa 'iacëxa. Usa 'ain ca Pedronën atu nëbëtsi niruxun cacëxa: ¹⁶—'Ën xucëantu, ësaquin cana mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxuan Davidnën cuëño bana quicësabi oi ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax 'iixa. ¹⁷Judas ax ca nucama-cëñunbia Jesusan aín bana ñuixunun caístancëxun 'unánmicë 'iixa. ¹⁸Usa 'ixunbi ca Jesús unin binun 'aquintancë xun a cupía bicë curíquinën me bitancëxbi, aín 'atima ñu 'acë cupí axbi ñumi natéquiun aín pucucama antácai bamaxa. ¹⁹Usaía 'icë cuaxun ca Jerusalénu 'icë unicaman a me Acéldama caquin anëaxa, ax ca atun banan Imi Me quicë bana 'icën.

²⁰Salmos quiricanua cuëño bana axa ësai quicësabi oi ca 'iixa:

Aín xubux ca ëncë 'iti 'icën, anu ca uíxbi 'itima 'icën.

'Imainun ca ësairibi quia:

Bëtsi unin ca an ëncë ñu mëeti 'ati 'icën.

²¹Ënu ca an Jesusan nubë 'ixun ñu 'aia nubëtan iscë uni raíri 'icën. ²²Usa 'aish ca atux Juanëan nashimia 'aísha ax naínu cuantamainun nubë 'iixa. Usa cupí ca a unicama achúshinëxa Jesús ax ca bamatancëx baísquitëcëanxa quixun nun 'acësaribi oquin unicama ñuixunun nubë birananti asábi 'icën.

²³Pedronën ësokuin cacëxun ca anu 'icë unicaman rabë uni, José, Barsabás caquin anëcë 'icëbia Justo caquinribi anëcë, acëñun Matíasribi caísacëxa.

^{24,25}Usoatancëxun abë banaquin ca Pedronën Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—An nubëtan mi ñu 'axunun min caiscë 'aíshbi ca Judas mi ñu 'axuanxmabi aín 'ucha cupí anu ax cuanti anu cuanxa. Usa 'ain camina camabi unían aín nuitunën sináncë ñu 'unáncë 'ixun, min ënë uni rabë uiira caramina Judasnën ñu mëeti 'anun caísa quixun nu ismiti 'ain.

²⁶Catancëxun ca uix cara 'iti 'icë isnuxun ñuratsu pain niquin tancëxa, tancëxbi ca Matías 'iacëxa. Usaquian caiscë 'aish ca Jesusan aín bana ñuixunun caiscë uni mëcën rabë 'imainun achúshi, acamabë Matías biranancëxa.

**Nucën Papa Diosan Bëru
Ñunshin Upí aín unicamanu uá**

2 ¹Usa 'ain ca Pentecostés cacë nëtë ucëbë Jerusalénu 'icë achúshi xubunu timéax axa Jesucristomi catamëcë unicama buciacëxa. ²Anu bucuxun ca suñúan upí 'icësaí banacua-tsinia naínuax aia cuacëxa. Cuacëxbi ca

anua bucuçë xubu namé camabi
tsitsiarati sharati banacëxa. ³Usai 'ishi
ca tsi érenrucësa 'aish rêquiabati anu
'icë unicaman maxcánu cëñúruacëxa.
⁴Usacëbëshi ca Nucën Papa Diosmi
cushii aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx
anu 'icë unicamax bëtsi bëtsi banan
banacëxa.

⁵Usa 'ain ca axa Nucën Papa Dios
cuëencësabi oi 'iisa tancë judíos
unicama, ax bëtsi bëtsi menuax Judea
menu uax Jerusalénu tsoócëxa. ⁶A
unicamax ca xubunu bucuäxa bëtsi bëtsi
banan axa Jesucristomi catamécë
unicama banaia cuabiani a xubunu
timénux riquiáncëxa. Riquiani bëbai
timëcamë'ëoquin a xubunu 'icë
unicamaxa banaia, atun banasabi
camaxunbi cuati ca ratuti sináncasma-
cëxa. ⁷Sináncasmai ca atun bëmánan
pëqui ratuti canancëxa:

—¿Galilea menuaxa ucë unishima
cara axa xubunu timéax banacë
unicama ënëx 'ic? ⁸¿Usa 'icëbi caranuna
bëtsi bëtsi nëtënuax uá 'ixunbi atun
bana nun banasabi 'icë cuatin? ¿Uisa
'aish cara usa 'iti 'ic? ⁹Nux cananuna
Partia, Media, Elam, Mesopotamia,
Judea, Capadocia, Pontus, Asia, a
mecamanuax ucë 'ain. ¹⁰Imainun
cananuna Frigia, Panfilia, Egipto,
'imainun Africa menu 'icë ëma raíri
Cirene 'ucëa 'icë anuax ucë 'ain,
'imainun cananuna Roma ëmanu 'icë
judíos unicama 'imainun raírinëx
judíosma uni 'ixunbia an usai judíos uni
'iti Moisésnën cuëñëo bana quicësabi
oquin 'acë 'ain. ¹¹Imainun cananuna
Creta cacë nasínu 'icë 'imainun Arabia
cacë menu 'icë unicama 'ain. Usa 'ixunbi
cananuna ënë unicaman, uisaira oquin
cara Nucën Papa Diosan ñu 'aia quixuan
ñaia nun banan quicësa quia cuatin.

¹²Usai 'icëbë ca camáxbi ratuti
sináncasmai canancëxa:

—¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic?

¹³Usaia quicëbëbi ca raírinëx ami cuai
—ñu bata xëaxbi sapi ca paéncanxa
—quiax canancëxa.

Timëcamë'ëocë unicama Pedronën ca

¹⁴Canancëbë ca Pedro abë 'icë męcën
rabé 'imainun achúshi unibë nirui
munuma banaquin cacëxa:

—Judíos unibu 'imainun Jerusalénu
'icë unicama, mitsúnmi 'unánun ca 'ën
mitsu camainun cuat. ¹⁵Mitsun
sináncëxa ënë unicamax paéncë 'ainbi
ca bari xamárucëma pain 'ain asérabi
paéncëma 'icën, ¹⁶An Nucën Papa Dios
quicë bana uni ñuixuncë uni, Joel cacë,
an cuëñëo bana quicësabi oi ca ësai 'ia.
A banax ca ësai quia:

¹⁷Nucën 'Ibu Diosan ca caia: Mecama

cëñúçëma pain 'ain cana
unicamanu 'ën Bëru Ñumshin Upí
atubë 'inun xuti 'ain. Xucëxun ca
Israel unicama, xanu 'imainun bëbu,
anbi 'ëx quia bana uni ñuixunuxun
'aia. 'Imainun ca bënábu unicaman-
ribi 'ën ismicëxun ñu isnuxun 'aia.
Caniacëcë unicamanribi ca 'ën
'amicëxun namánuxun 'aia.

¹⁸Usaribi oquin cana an 'ën bana
cuacë bëbu 'imainun xanu, abëa
'inun 'ën Bëru Ñumshin upí 'inánu-
xun 'ain. 'Ináncëxun ca 'ë ñuiquin
uni ñuixunuxun 'aia. ^{19,20}Ën 'imicëx
mecama cëñúti nëtë 'icëma pan 'ain
cana a isia ratúti ñu nañua
unicama ismiti 'ain. Usonan cana
menuaribi unin sináncëma ñu, imi
'imainun tsi 'imainun tsin cuin,
acamaribi isminuxun 'ain. 'Imainun
ca bari bëánquinuxun 'aia. Bari
bëánquimainun ca 'uxë imisa
'inuxun 'aia. ²¹Usai 'icëbë ca uinu
'icë unicaman cara aín 'Ibu Dios 'ë
ñucatia, acamax ca 'ënan 'inux iécë
'inuxun 'aia.

Usai ca Joelnën cuënëo bana quia.

²²Usaquin canan ca Pedronën ësaquin-ribe cacëxa:

—Israel unicama, 'ën mitsu camainun ca cuat: Jesús Nazaretnu 'icë, an ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun mitsúnmi ismainunbi, ax ca Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quixuan unicaman 'unánun, uni itsían 'acëma ñuira 'axa. An 'acë ñucama camina mitsun 'unan. ²³Usoquian ñu 'acëbi camina mitsun unían 'inancëxun bixun 'aisama uni rabécëñun i curúsocënu matásmitancëxun bamamian. Usai ca 'iti 'icë quixuan, ënë nëtë unitisama pain 'ain Nucën Papa Diosan mënfosabi oi ca 'iixa.

²⁴Usoquian unin 'acëbi ca Jesús a Nucën Papa Diosan baísquimiaxa, uisatimoia tsónun. Ax asaribi cushiira 'icëa uinu 'icë unínbi ashiquin bamamisama 'icë ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë baísquimiaxa. ²⁵David ax ca Jesús ñui ësai quiacëxa:

'Ën cana Nucën 'Ibu 'ëbëbi 'ia isan.

'Ëx racuëti masá nuitununma ca ax 'ën mëqueu 'icën. ^{26,27}Usa 'ain cana chuámashirua tani cuëëni bana upitainshi banan. 'Ëx bamaxbi anu uni bamatancëx aín bëru ñumshin 'icë, anu 'ën bëru ñumshin 'inun camina ëntima 'ain. Usoquin camina, minan 'icë upí isquin bamacëbi 'ën namicama chëquinun 'ë 'imitima 'ain. Usa cupí cana, bamaxbi cana baísquiti 'ai quixun sinani mimi catamëti cuëënin. ²⁸Min camina upí nuituñu 'aish chuámashirua tsónun 'ë 'unánmian. Usa 'ixun camina 'ëbë 'ixun chuámashirua tani cuëënun 'ë 'imiti 'ain.

Usai quiquin ca David an Jesús ñuiquin cuënëocëxa.

²⁹'Ën xucéantu, aséرابي ca nucën rara, David, bamatancëx me quininu mënfoce

'iacëxa. Usoquian anu 'acan ax ca bëri nëtënbí anu 'icën. ³⁰David, ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Usa 'ixun ca paránu-xunma Nucën Papa Diosan —min rëbúnqui achúshinëx ca judíos unicaman 'apu, Cristo, 'inuxun 'aia —quixun cá bana a 'unancëxa. ³¹Usa 'ixun ca David an bëráma 'unánxun 'acësoquin, aín rëbúnqui Cristo axa bamatancëx baísquiti a ñui, bamatan-cëxbi ca aín bëru ñumshin anu uni bamacëcama cuancë, anu ëncëma 'ianan aín namicamaxribi chëquitima 'icë quixun ñuiacëxa. ³²Davidnën cuënëo bana quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiaxa quixun cananuna nucamanbí 'unan. ³³A ca Nucën Papa Diosan abë 'Apu 'iti aín cushínbi baísquimiquin an cásabi oquin aín Bëru Ñumshin Upí 'inánxa. Usa 'ain ca ami mitsun isanan cuacë ñucama, ënëx aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx ësai 'ia. ^{34,35}David ax ca naínu cuanma 'icën. Naínu cuanxunmabi ca an ësai quicë bana cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina 'ën mëqueu 'ianan 'ëbë 'apu 'iti 'ain.

³⁶Usa 'ain camina mitsux Israel unicama 'ixun aséرابي 'unánti 'ain, mitsúnmi i curúsocënu matásmicë, a Jesúsbi ca Nucën Papa Diosan nucën 'Ibu 'imianan axa utinu nun caíncë, Cristo, a 'imiixa.

³⁷'Ësoquian cacëxun cuati —'atimabi cananuna a —quixun sinani ratúquin ca Pedrocëñun abëa 'icë unicama ñucáquin cacancëxa:

—'Ën xucéantu, 'atimabi cananuna usoquin a 'an. ¿Upí 'inux caranuna bëri usai 'iti 'ain?

³⁸Cacëxun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Atimoquin sinánxunbi camina sinanaquin, upí oquin Nucën Papa

Diosmi sinánti 'ain. Usai 'itancëx camina mitsun 'uchacama tërëncë 'inun Jesucristomi catamëti nashimicë 'icanti 'ain. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñumshin Upí abëmi 'inun mitsu 'inánti 'icën. ³⁹Ënë banacamax ca mitsu 'imainun mitsun bëchicë cama 'imainun bëtsi unicamanribi cuati oquin Nucën Papa Diosan mënío 'icën. Amia sinánmisa tancë unicamanribi cuati oquin ca usoquin mëníocëxa.

⁴⁰Usoquin canan ca bana raíriribi ñiuxunquin Pedronën 'ësëquin cacëxa: —Ënë nëtënu 'icë unían a 'unáncëma 'aínbi camina mitsux Jesucristomi sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'ain.

⁴¹Usaquian Pedronën cacëxun cuaquin ca 'itsa unin —asérabi ca a bana 'icë —quixun sináncëxa. Sinani ca a nëtënbí nashimicë 'aish tres mil uníríbishi axa Jesúsni sináncë unicamabë 'iacëxa. ⁴²Usai 'itancëx ca an bana ñiuxunuan Jesusan cafcscë unicaman bana ñuia cuaquin upí oquin sinani camáxbi nuibanancëxa. Nuibanani ca camabi nëtën timéquin, ënima Nucën Papa Diosbë bananan pán təcënpaxun pi, camáxbi achúshinën sinánsashi 'aish a ëmanu bucüacëxa.

Axira pain Jesucristomi sináncë unicamaxa usai 'ia

⁴³Usa 'ain ca atun 'aia isía, a ëmanu 'icë unicamax ratúmainun aín bana ñiuxunuan Jesucristonën cafcscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁴⁴Usomainun ca axa —asérabi ca Jesusan cushínbi ñu 'aia —quixun sinani Jesucristomi catamëcë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibanani camáxbi ñuñu 'inux atun ñu 'inánani 'aquianancëxa. ⁴⁵Usai 'iquin ca atun ñu maruanan aín me maruxun curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëxa. ⁴⁶Camabi nëtën

anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu a rabinux timéanan ca atun xubunuribi timéxun Jesúsni sinánquin təcënpaxun pán pianan bëtsi ñuribi piquianani cuëni bëtsibë bëtsibë nuibanancëxa. ⁴⁷Usaía 'ia isquin ca axa atubë timécëma unicaman —atux ca asérabi upí nuituñu 'icë —quixun sináncëxa. Sinania ca uicamax cara ainan 'iti 'icë acamaxa Jesucristomi sinánun Nucën 'Ibu Diosan 'imiácëxa.

Aín niti bëtsicë uni pëxcúa

3 ¹Usa 'ain ca bari cuabúcëbë a las tres 'ain camabi nëtëan 'icësabi, Pedrobë Juan anxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu abë banai cuancëxa. ²Cuanx bëbaquin iscëxbi ca uni achúshi aín niti bëtsicë, usabi bacëan, anu tsoócëxa. Camabi nëtëan bëxun bëxun tsónccancëxun ca anxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë Upíira cacë, anxun unicama atsinia curíqui ñucácëxa. ³Usa 'ixun ca anu tsóxun Pedrocëñun Juan atsiní aia isquin, curíqui isa 'inánun quixun cacëxa. ⁴Cacëxunbi ca Juanbëtan isquin Pedronën cacëxa:

—Nu ca is.

⁵Ësaquian cacëxun ca —'ë sapi ca curíqui 'inánti 'icë —quixun sinani cuëñquin caíancëxa. ⁶Caíncëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Curíquiñuma cana 'ain. Usa 'aínbi cana bëtsi ñun mi 'aquinti 'ain. Jesucristo, Nazaretnu 'icë, an 'ë 'amicëxun cana mi cain, niruquiani ca cuantan.

⁷Caxun ca aín məcën mëquenën mëínquin biruacëxa. Usocëxëshi ca aín uxútucuru 'imainun aín taë cushi niisa 'inun pëxcüacëxa. ⁸Pëxcutishi munuma niruishi nitsi cuëni chirini, Pedro 'imainun Juanbë anxun a rabiti xubunu atsinquin ca Nucën Papa Dios

rabiacëxa. ⁹Usai 'iquin Nucën Papa Dios rabia nitsia ca camabi unin isacëxa. ¹⁰Isi ca, ënë unix ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu xëcuë Upíira cacë, anu tsóxun uni curíqui ñucácë a 'icë quixun 'unani atun bëmánan pëqui ratúcan-cëxa.

Anun uni nicë, Salomón cacë, anuxun Pedronën bana ñuixuan

¹¹A unin ca Pedrocëñun Juan ënquinma 'aracaraishiacëxa. Usa 'aísha anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo anun uni nicë, Salomón cacë, anu a rabébëbi cuania isi ca ratuti abáquiiani cuanx anu timécancëxa. ¹²Usaria isquin ca Pedronën anu timécëcama cacëxa:

—Israel unicama, ¿uisacatsí caramina ënë isi ratutin? ¿Uisacasquin caramina nu ñachaira ñachain? Nun cushínbi isanuna 'a quixun sapi camina sináncanin. Nux upí 'ixun isanuna ënë uni nimia quixun sapi camina sináncanin. ¹³Usama ca. Nucën Papa Dios, aira nucën rara Abraham, Isaac, Jacob acama 'imainun nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcaman rabia, an ca aín Bëchicë Jesús asaribi cushi 'inun 'imiäxa. Usa 'icëbi camina uni isa 'aminun quixun mitsun 'apucama 'ináncan. 'Ináncëa Pilatonën ëinsa tancëbëbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ¹⁴Usai 'iquin camina axa ñu 'atima 'acëma 'aish upíira sinánñu, a chiquínun caquinma, an uni 'acë uni a chiquínun quixun mitsun Pilato can. ¹⁵Usoquin camina mitsun an unicama Nucën Papa Diosnan 'inúxa abë 'inun 'imiti, Jesus, a uni 'amian. Usoquinmi 'amicéxa bamacëbi ca Nucën Papa Diosan a baísqumiäxa. Bamacëa baísqumicë cananuna nun asérami isan. ¹⁶Usa 'ain ca nux asérami ami sináncë 'ixun —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixunu nun sináncëbë, mitsúnmi a iscë 'ixun 'unáncë

uni ënëx upiti pëxcúäxa. Jesucristonëan pëxcutisa tancëbëtan nun 'aquincëx ca upitiira pëxcúäxa quixun camina iscanti 'ain.

¹⁷Ësoquin catancëxun ca Pedronën amiribishi cacëxa:

—Ën xucëantu, cana mitsu cain, 'ën cana 'unanin, asérami ca ax Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánxunmaishí camina mitsun 'apucamabëtanbi, mitsun Jesús uni 'amian, ¹⁸Usa 'aínbí camina mitsun, an sinánmicëxun uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan usaia Cristo 'iti ñuiquian cuënëomia banaxa quicësabi oquin 'acan. A banax ca quia, Nucën Papa Diosan ënu unun xuá, Cristo, ax ca paë tani tëmëratí 'icë quiax. ¹⁹Usa 'ain camina 'atimaquin sinánxunbí sinanaquin mitsun 'uchacama tërëncë 'inun Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca Nucën 'Ibu Diosan mitsun 'uchacama tërëanan chuámarua 'inun mitsu cuëñmiti 'icën. ²⁰Usonan ca Jesús, axbí Cristo 'icë, a Nucën 'Ibu Diosanbí bëräma mënífosabi oi mitsun 'apu 'inun ënë menu utëcëñun quixun xuti 'icën. ²¹Ucëma pan 'aísha Jesucristo anu ax 'icë anu 'imainun ca Nucën Papa Diosan, an ax quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëosabi oquin, camabi ñu sënëonti 'icën. ²²Moisésnën ca bëräma nucën rara judífos unicama ësaquin cacëxa: “An 'ë 'imicësaribi oquin ca Nucën 'Ibu Diosan mitsun rëbúnqui achúshi an ax quia bana unicama ñuixunti 'imiti 'icën. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca mitsun rëbúnquicama 'iti 'icën. ²³Uinu 'icë unin cara an ñuia, aín bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish Israel unima 'iti 'icën”.

²⁴Moisésnëan usaquin cuëñëosabi oquin ca Samuelnën pan 'acëbëtan an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raírinëñribí, Cristo uti nëtë ñuiquin unicama ñuixuancëxa.

²⁵Ēsoquin canan ca Pedronën ěsaquin-ribi cacĕxa:

—A unicaman axa uti ñuia, ax ucĕ cupí camina mitsúnribi chuámarua 'inuxun aín bana cuati 'ain. Usai 'iti oquin ca Nucĕn Papa Diosan bĕráma mitsun rara Abraham ěsaquin cacĕxa: “Min rĕbúnqui achúshi cupí ca camabi menu 'icĕ unicamax cuĕñuxun 'aia”.
²⁶Nucĕn Papa Diosan ca aín Bĕchicĕ bamacĕbi baísquimitancĕxun judíos unicama mitsunu pain xuaxa, mitsúnmi a isi ami sinanaquin ñu 'atima 'ati ĕnun quixun.

**Unicaman Pedro 'imainun
Juanmi atun 'apucama manon**

4 ¹Usaquian Pedrobĕtan Juanĕn camainun ca judíos sacerdotecama 'imainun anuxun Nucĕn Papa Dios rabiti xubunu 'icĕ policíanĕn cushi 'imainun saduceo unicamax uacĕxa. ²An —bamaxbia Jesús baísquicĕ 'ain ca camabi uníxribi bama 'aíshbi baísquiti 'icĕ —quixun unicama ñuixuncĕ cupí ca axa ucĕ unicamax Pedro 'imainun Juanmi nishacĕxa. ³Nishi atúan bana ñuixuncĕbĕ uquin ca Pedrocĕñun Juan bibianquin buáncĕxa. Buánxun ca bari cuabúcĕbĕa imĕ 'ain, imĕshiira ñucánuan pĕcaratamainun sipunu atsínmiaĕxa. ⁴Usa 'aínbi ca an a ñuiquin bana ñuixuncĕxun cuati Jesúsmi catamĕcĕ unicamax 'itsaira 'iacĕxa. Acamax ca xanucĕñunma nucĕ bĕñĕcamaishi tupúncĕx cinco milsa 'iacĕxa.

⁵Sipuonx pĕcaracĕbĕ ca judíos unibunĕn 'apucama 'imainun caniacĕcĕ unicama 'imainun an Moisésnĕn cuĕñĕo bana 'unáncĕ unicama, Jerusalénu timĕacĕxa. ⁶Acamabĕ ca judíos sacerdotenĕn cushicaman 'apu, Anás, a 'imainun Caifás, Juan, Alejandro 'imainun judíos sacerdotenĕn cushica-

man aintai 'ibucamaribi anu timĕcĕ 'iacĕxa. ⁷Anu timĕxun ca Juancĕñun Pedro sipunua bĕnun quixun suntáru xuacĕxa. Xucĕxuan chiquínbĕtsinquin bĕxun suntárunĕn axa timĕcĕ unicama nĕbĕtsi nitsíncĕ ca anu 'icĕ 'apucaman ñucáĕxa:

—¿Uían 'amicĕxun caramina aín niti bĕtsicĕ uni pĕxcúan? ¿Uisa cushiñu 'ixun caramina 'an?

⁸Ñucáĕxun ca Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñumshin Upitan quimicĕxun Pedronĕn cacĕxa:

—Judíos 'apucama 'imainun caniacĕcĕ unicama, cananuna mitsu cain: ⁹Aín niti bĕtsicĕ unia pĕxcúcĕ ñuiquin camina uisai cara pĕxcúonxa quixun nu ñucatin. ¹⁰Usa 'ain cananuna Israel unicaman 'unánun mitsu cain, Jesucristo, Nazaretnu 'icĕ mitsúnmi i curúsocĕnu matásmicĕx bamacĕbia Nucĕn Papa Diosan baísquimicĕ, an 'imicĕx ca mitsúnmi iscĕ ĕnĕ uni pĕxcúonxa.

¹¹Cuĕñĕo bana axa ĕsai quicĕ a camina 'unan, an maxax xubu 'acĕ unían a cuĕñquinma raírishi caísun biquin racáncĕ maxax 'aíshbi ca a maxax bĕrí ami a xubu cushicĕ 'icĕn, itá upímia xubucama cushicĕ usaribiti. A banaxa quicĕsaribiti ca Jesucristo ami aín unicama cushicĕ 'iti 'icĕ quixun ca Nucĕn Papa Diosan bĕrí mĕñfoxa.

¹²Nucĕn Papa Diosan ca nuxnu nun 'uchacama tĕrĕncĕ 'aish abĕ 'inúan an nu iĕminun Jesúsĕshi 'imíaxa. Usa 'ain ca an Nucĕn Papa Diosan 'inun nu iĕmiti bĕtsi uni 'aíma 'icĕn.

¹³Usa 'ain ca Pedrobĕtan Juanĕn quirica 'unáinracĕma 'ianan 'apuma 'ixunbi racuĕquinma unicama bana ñuixunia isi judíos 'apucamax ratúacĕxa. Usai 'iquin ca —ĕnĕ uni rabĕtax ca axa Jesúsĕbĕ nicĕ a 'icĕ —quixun sináncĕxa. ¹⁴Usaquin sinánmainun ca a pĕxcucĕ uni axribi atubĕ niacĕxa. Nitsia isquin

ca uisoquinbi Pedrocëñun Juan cacanma 'icën. ¹⁵Caquinmabi Pedrocëñun Juan ëmáxnun cañnun quixun chiquíntancëx ca atúxbi ñucacananí ësai canancëxa: ¹⁶—¿Uisa caranuna ënë uni rabé oti 'ain? Enën ca uni itsin 'acëma ñu 'axa. Usoquian 'acë ca Jerusalénu 'icë unicanaman 'unania. Usa 'ain cananuna, usama ca quixun catima 'ain. ¹⁷Caquinmabi cananuna uni raírinëan cuanúnma ësöquin a rabé cati 'ain, Jesús ñuiquian uinu 'icë unibi catëcënxunma 'anun. Jesús ñuiquinmi uni bana ñuixuntëcënia cananuna mitsu castícantí 'ai quixun cananuna cati 'ain.

¹⁸Usai canantancëxun ca Pedrocëñun Juan cuënxun cacëxa:

—Jesús ñuiquin camina uinu 'icë unibi bana ñuixuanan 'unánmitëcëntima 'ain.

¹⁹Cacëxunbi ca Pedrobëtan Juanën atu cacëxa:

—Mítsúnbi ca sinan, ¿Nucën Papa Dios cara cuënti 'ic, nun nu aín bana manuanan mitsun banaishi cuati? ²⁰An ñu 'aia isananu nun cuacë Jesusan bana ënë cananuna unicama ñuixuntëcënti ëntima 'ain.

²¹Usaquin cacëxun ca 'apucaman castícainsa tanquinbi, atun uni pëxcucë cupía unicanaman Nucën Papa Dios rabicëbëtan 'ama 'icën. Usa 'ixun ca —ñuixuntëcënia caranuna mitsu uisoti 'ai —quixuinshi catancëxun cuantánun ëancëxa. ²²Axa pëxcútisama 'aíshbi pëxcúcë uni ax ca cuarenta baritia inúcë 'iacëxa.

**Aín unicanaman Nucën Papa Dios
aín cushia 'inánun ca**

²³Usa 'ain ca cuanxun Pedrobëtan Juanën —judíos sacerotenën cushicamabëtan ca caniacëcë unicanaman nu usaquin caxa —quixun aín raíri ñuixuancëxa. ²⁴Ñuixunia cuaxun ca

camáxbi abë banaquin Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—Min camina naí, me, bacacama unionan camabi ñuribi uniocën. ²⁵Min Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca nucën rara David, an mi rabicë, ax ësai quiacëxa:

¿Uisa cupí cara judíosma unicanamax tsuáquirui nishia? ¿Uisa cupí cara unicanaman 'atimaquin sinanin? Atúan usaquin sináncëxbi ca ñancáishi 'iti 'icën. ²⁶Nucën 'Ibu Diosmi 'ianan ca aín Bëchicë Jesucristomiribi 'i ënë menu 'icë 'apucama tsuáquiruaxa, aín tucuricucamaxribi ca ami 'i timéaxa.

²⁷David quiásabi oi ca asérami ënë ëmanuax Herodesbë Poncio Pilato 'imainun judíosma unicama 'imainun Israel unicanamaxribi, min Bëchicë upíra sinánñu, Jesús, ënë menu unúnmi cáisa, ami nishi tsuáquirui timéaxa, ²⁸usai ca 'iti 'icë quixunmi mëníosabi oi ca usai ami 'i axa. ²⁹Usa 'ain camina a unicanamaxa usai numi 'esëncancë a bana min 'unánquin, racuëquinma nun min bana uni ñuixunun nu 'aquinti 'ain. ³⁰'Aquianan camina min Bëchicë upíra sinánñu, Jesús, aín cushin, uni 'insíncë pëxcüanan uni itsin 'acëma ñu 'anun nu 'amiti 'ain.

³¹Usaquin abë banaquin Nucën Papa Dios catancëxa sënëncancëbë ca anua bucucancë xubu ax shaiquiacëxa. Usaía 'icëbëshi aín Bëru Ñunshin Upí atunu ucëbëtan ca an quimicëxun racuëquinma Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa.

An Jesúsni sináncë unicama ñu 'inánan

³²Usa 'ain ca axa Jesús ñui quicë bana cuati ami catamëcë unicanaman, camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncëxa. Camaxunbi ca sináncëxa,

—'ën 'aracacë ñucamax ca 'ënanshima, camabi uninansa 'icë —quixun.

³³Usaxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman atun iscë 'ixun, Nucën 'Ibu Jesús bamacë 'afshbia baísqüicë ñuiquin, racuéquinma upí oquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxun unicama ñuixuancëxa. Usa 'ain ca an bana ñuixuncë unicamacëñun an aín bana cuacë unicomaribi upí sinánñu 'aish cuëñun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa.

³⁴Uinu 'icë uníxbi ca anun aín piti aín chupa marutiñuma 'iáma 'icën. Naëñu unicaman atun naë marumainun ca xubuñu unicamanribi atun xubu maruacëxa. ³⁵Maruxun curíqui bixun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'inancëxa. 'Inancëxun bixun ca atun uinu 'icë unix cara anun aín piti, aín chupa maruti 'aíma 'icë, a curíqui mëtícaquin 'inancëxa. 'Inancëx ca uni achúshiratsubi ñuñuma 'iáma 'icën.

³⁶Axa usai 'aquianancë unicama achúshi ca Levitan rébúnqui, José cacë, Chipre nasínu 'icë, 'iacëxa. Ax ca Jesusan caíscë unicaman Bernabé caquinribi anëcë 'iacëxa. A banax ca an masá nuitutiabi cuëñmicë qui quicë 'icën. ³⁷Usa 'ixun ca Bernabénen aín naë maruxun curíqui bixun bëxun Jesusan caíscë unicama 'inancëxa.

Ananíasbëa Safira 'ucha

5¹Usa 'ainbi ca bëtsi uni, Ananías cacë, aín xanu, Safira cacë, abëtan aín naë maruquin curíqui biacëxa.

²Bixunbi ca aín xanúan 'unancëbi, naë cupí bicë curíqui mësú ainanbi 'inun nanan acamaishi isa biaxa quixun paránquin mësúishi buánxun Jesusan caíscë unicama 'inancëxa. ³Inania ca Pedronën cacëxa:

—Ananías, çuisacasquin cara ñumshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'ibuaquin, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí

paráncësa 'ixunmi me cupími bicë curíqui mësú binun mi sinánmiax?

⁴Minan 'aish ca a me maruxunmi a cupí bicë curíqui mix cuëñcësabi oquin 'ati asábi 'iáxa. ¿Uisa cupí caramina cëmëti sinan? Mix usai 'icë ax ca unimishi cëmëcëma 'icën. Camina Nucën Papa Diosmi cëmëan.

⁵Ësai quia cuatishi ca Ananías nipacëti bamacëxa. An usai bamacë ñuicania cuacë unicomamax ca racuéiracëxa. ⁶Bamacëbë uxun ca anu 'icë bënë unicaman chupan rabúnbianquin buánxun Ananías maíancëxa.

⁷Usai 'ian rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë ca aín xanuribishi aín bënëa bamacë 'unánxmaishi uax xubunu atsiancëxa. ⁸Atsinia ca Pedronën cacëxa:

—'Ë ca ñuixun. ¿Min me cupí caramina ënë curíquicamaishi bian? Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Usa ca aín cupí 'iáxa, ashí cananuna bian.

⁹Cacëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—¿Uisaira 'ixun caramina Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí parani ami 'uchati min bënëbëtan sinan? Bënëa unicama ca min bënë maínbëtsini aia. Atun ca usaribitimi bamaia miribi buánti 'icën.

¹⁰Cacëxëshi ca Pedro tanáin nipacëti bamacëxa. Usai 'ia ca bënëa unicama atsiñquinbi bamacë mëraxun bibianquin buánxun aín bënë rapasu maíancëxa.

¹¹Usacëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun an ñuicania cuacë unicomaxribi racuéira racuéacëxa.

Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'a

¹²Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicomaman, ax ca atubë 'icë quixun 'unánun Nucën Papa Diosan 'amicëxun, Jesusan caíscë unicomaman uni itsin

'acëma ñu 'acëxa. Usocëbë ca axa Jesúsmi catamëcë unicamax Salomón cacë anun uni nicë, anubi 'i anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu camabi nëtën timëacëxa. ¹³Anu timëaxa 'icëbëbi ca ami racuëti uni raíri atubë 'iáma 'icën. 'Iquinmabi ca —atux ca atun nuitu asérabi upí 'icë —quixun sináncëxa. ¹⁴Usaía 'imainun ca bëtsi unicamaxribi 'itsaira, xanubëbi bëbuca-maxribi Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. ¹⁵Usa 'ain ca camabi unin, uni 'insíncëcama aín bacéтинëbëxun bëxun, anúan Pedro uti bainu nancëxa, Pedro cuaíncëbëtan aín tupéoncëinshi pëxcúnun quixun. ¹⁶Usomainun ca Jerusalén 'urama 'icë émanu 'icë unicamanribi uni 'insíncë 'imainun uni ñumshin 'atimañu a camabi bëacëxa. Bëcëx ca pëxcúcancëxa.

Pedrocëñun Juan 'atimocan

¹⁷'Aisamaira uni Jesúsmi sinania isi ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë saduceo unicama nishacëxa. ¹⁸Nishi ami tsuáquiruxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caiscë unicama bixun sipuacëxa. ¹⁹Usocëbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx, imé uxun, aín ángel achúshinën sipu xëócaxun chiquínquin cacëxa: ²⁰—Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun camina Jesúsmi catamëcë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quicë bana unicama ñuixunti 'ain.

²¹Ësoquian ángelnën cacësabi oquin ca pëcaracëbë cuanxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa.

Bana ñuixunmainun ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë unicaman, judíos cushibunën 'apucama timémianan sipuacë unicama bënun quixun policia xuacëxa. ²²Xucëx cuanxunbi ca policíacaman sipunua

mëráma 'icën. Usobëtsini utëcënxun ²³ca cacëxa:

—Nun iscëx ca asérabi sipu cushioquin xëtáscë 'i axa. An bërúancë suntáru-camaribi ca aín xëcuë tanáinbi nicë 'i axa. 'Aínbi ca nun xëocaquin iscëxbi uni achúshibi 'aíma 'i axa.

²⁴Policia quia cuati ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë guardianën 'apu 'imainun sacerdotenën cushicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisashi oquin cara ënë unin nu sináncasmamiti 'ic?

²⁵Usai 'ia ca uni achúshinën uxun cacëxa:

—Mínmi sipuoncë unicaman ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixunia.

²⁶Ësoquin cacëx cuanxun ca policíacama bëtan aín cushin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, bana unicama ñuixuniabi a unicama biacëxa. Bixunbi ca unicaman maxaxan 'ati sinani racuëquin, mëëquinma anua judíos cushicaman 'apucama timécë anu upí oxuinshi buáncëxa. ²⁷Usobëtsin-quian bëcancë ca sacerdotenën cushicaman 'apun cacëxa: ²⁸—Nun cananuna mitsu amiribishi Jesús ñuiquin bana ñuixunxunma 'anun quixun can. Cacëxunbi mitsun nëtëquinma a bana uni ñuixunia chaniaia ca Jersualénu 'icë unicaman cuaxa. Usa 'aish camina nun isanuna uni Jesús 'amia quiaxribi quicanin.

²⁹Ësai quia ca Pedrobëtan Jesusan aín bana ñuixunun caiscë unicaman cacëxa:

—Unin cacësa oquin 'aquinbi cananuna Nucën Papa Dios, a 'ati cuëncëma ñu a 'aquinma, a 'atia ax cuëncë, a ñu cuni 'ati 'ain. ³⁰Aín Bëchicë, mitsun i curúsocënu uni matásmicë, a ca Nucën Papa Dios, a nun rabiësaribi oquin nucën raracaman

rabia, an baísquimiaxa. ³¹Uso tancëxun ca abëa aín mëqueu 'Apu 'inun 'imi axa. 'Imianan ca axa atun 'Apu 'aian a cupíshi sinanati Israel unicama atun 'ucha tērēncē 'aish iécē 'inun 'imi axa. ³²Ax ca asérabi usa 'icē quixun cananuna nun camabi uni cain. Nucën Papa Diosan aín bana cuacē unicama 'ināncē aín Bēru Ñunshin Upí, anribi ca —asérabi ca usa 'icē —quixun uni 'unánmia.

³³Quia cuati nishquin ca judfós unibunēn 'apucaman atu 'ati sināncéxa. ³⁴Usa 'ainbi ca 'apucama achúshi, fariseo uni, Gamaliel caquin anēcē, anu 'iacéxa. Gamaliel ax ca an usai judfós unicama 'iti Moisésnēn cuēñeo bana 'unāncē 'icēa camabi unin aín bana tancē 'iacéxa. Usa 'ixun ca niruquin atu cacéxa:

—Ēñē unicama ca ěman pain chiquin.

³⁵Cacëxuan chiquíncēbētan ca esoquin 'apucama cacéxa:

—Israel unicama, ěñē unicama 'anuxun camina upí oquin pain sinánti 'ain. ³⁶Mitsun camina sinánti 'ain, uni achúshi, Teudas cacē, an ca ax isa cushi 'icē quixun uni parāncéxa. Parāncēx ca cuatrocientos uni abē timéacéxa. Usa 'icēbia a uni 'acancēbē ca axa abē nicē unicamax tsuáqui abati nētéacéxa. ³⁷Uso céxa nētéa 'ainbi ca anun camabi unin aín anē 'ati nētēn, Judas cacē uni, Galileanu 'icē, axribi usaribiti ax isa cushi 'icē quixun uni parani cēméacéxa. Usaria aribishi aín bana cuati ca 'itsa uni abē timéacéxa. Usa 'icēbia a uniribishi 'acancēbē ca axa abē nicē unicama tsuáqui nētéacéxa. ³⁸Usai 'ia sinānquin cana mitsu cain, ěñē unicama camina isëshiti 'icanin. Anbi sināncē banaishi uni ñuixuncē 'aish ca ñancáishi 'iti 'icēn. ³⁹Ainbi, Nucën Papa Diosanbi 'unánmicëxun bana ñuixuanan ñu 'acē 'icē camina uisabi ocantima 'ain. Nucën

Papa Diosmi atumina nishcanin ca bēruanracat.

⁴⁰Ēsai quia cuaquin ca —asérabi ca usa 'icē —quixun sināncéxa. Usaquin sinānquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicama cuēnxun rishquitancē xun, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuntécēnxunma 'anun catancëxun, cuantánun xuacéxa. ⁴¹Xucëxun 'apucama ěbiani ca —Jesúsnan cupí tēmēranun ca Nucën Papa Diosan nu caísa —quixun sinani cuēñquiani cuancéxa. ⁴²Cuanxun ca 'apucaman ñuixuntécēnxunma 'anun cacëxunbi ěnquinma camabi nētēn anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'anan anua atux 'icē xubucamanuxunribi, Jesús ax ca Cristo axa uti nun caíncē, a 'icē quixun uni bana ñuixuancéxa.

An raíri 'aquinti mēcēn achúshi 'imainun rabé uni caíscan

6 ¹Usomainun ca amiribi amiribi an Nucën Papa Diosan bana cuati unicamax 'itsacéxa. Griego banan banacē unicama 'imainun hebreo banan banacē judfós unicamaribi ca Jesucristomi cataméacéxa. Usa 'aish ca axa hebreo banan banacē unicama ñui ěsai griego banan banacē unicamax quiacéxa:

—Camabi nētēn piti mētícaquinbi ca nun aínsi xanu casunamēcē a piti 'inanima.

²Ēsai quia cuaquin ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscē uni mēcēn rabé 'imainun rabé an, axa Jesucristomi cataméē unicama camicéxa timétia, cacéxa:

—Nun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinma uni piti mētícati ca upíma 'icēn. ³Usa 'ain camina mitsun mēcēn achúshi 'imainun rabé uni an piti mētícanun caísti 'ain. Aín sinan ca upí 'icē quixuan unin

'unáncë 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan upí oquin sinánmicë 'ianan sinánñuira ca a unicama 'iti 'icën. Caístancëxun camina atúan uni piti mëtícanun cati 'ain. ⁴Usocebëtan cananuna nun abë banaquin Nucën Papa Dios unicama ñucáxuanan aín bana ñuixunti 'ain.

⁵Ësoquian cacëx ca camáxbi cuëëni —cananuna caísti 'ai —quíax canancëxa. Canantancëxun ca Esteban, Nucën Papa Diosmi catamëcë 'icëa aín Bëru Ñumshin Upitan sinánmicë, acëñun Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, 'imainun Nicolás, Antioquíanu 'icë uni 'ixunbia an judíos unicamabëtan Nucën Papa Diosan bana 'unáncë, acama caísacëxa. ⁶Caístancë xuan bëia ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman, męcënan ramëquin, Nucën Papa Dios ñucáxuanacëxa.

⁷Usa 'ain ca amiribi amiribia, Jesús ax ca asérabi Cristo 'icë quixun Jerusalénu-xun cuacocancëbë, ami sinani Nucën Papa Diosnan 'i unicamax 'itsacëxa. Usai 'icëbë ca judíos sacerdotecamaribi 'itsaxira Jesúsmi catamëacëxa.

Esteban bican

⁸Esteban axa upí sinan 'ianan Nucën Papa Diosmi cushicë uni an ca, an 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁹Usa 'ain ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia oi ami nishi, judíos unibunëan ñu mëëmicë 'aíshbia chiquícë unicamabë Alejandría, Cilicia, 'imainun Asia me acamanuaxa ucë unicamax timëax Estebanbë cërúanancëxa. ¹⁰Usai abë cërúanancëxunbia Estebanën atun 'acësama oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxun bana ñuia cuati ca nëtécancëxa.

¹¹Nëtëxunbi ca uni raíri ësaquin cacëxa: —Nun mitsu cupíomainun camina Esteban ñuiquin unicama cati 'ain, nun

cuacëx ca ënë uni Moisésçëñun Nucën Papa Dios ñui 'atimati banaxa quixun.

¹²Cacëx cuanxun ca camabi uni ñuixuanan caniacëcë unicamaribi 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamaribi ñuixunquin tsuácaruacëxa. Tsuácarucëx uxun ca Esteban bibianquin atun cushicaman 'apucamanu buáncëxa. ¹³Abë cërúanan-cë unicaman ca uni raíriri cëmëi isa Estebanmi manánun quixun cacëxa. Cacëx cuanxun ca ësaquin cacëxa:

—Ënë unix ca Nucën Papa Diosan xubu upí ñuianan Moisésnën cuëñëo banaribi ñui nëtëtima 'atimati banaia.

¹⁴Nun cuacëx ca ësai Esteban quiaxa: Jesús Nazaretnu 'icë, an isa anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan, Moisésnëan ax quicësabi oínu 'inun cuëñëo bana aribi bëtsi oti 'icë quiax.

¹⁵Usaia a unicamax a ñui quicëbëtan atun cushicaman 'apucama 'imainun anu timëcëcamaribi iscëxbi ca Estebanën bëmánan ángelnën bëmánansa 'iacëxa.

Bicëxuan Estebanën racuéquinma unicama ca

7 ¹Amia manáncaña cuaxun ca sacerdotenën cushicaman 'apun Esteban ñucácëxa:

—¿A unicaman mi ñuicë bana ax cara asérabi 'ic?

²Cacëxun ca Estebanën cacëxa:

—Ën aintsicama 'imainun caniacëcë unicama nun cushibu, 'ën mitsu camainun ca cuat. Nucën rara Abraham-nëx ca Harán cacë menu 'iisama pain 'aish Mesopotamia menu 'iacëxa. Anua 'icë ca ax upíira 'ixun nucën rara Abraham Nucën Papa Diosan cacëxa:

³“Min mecëñunbi camabi min ainti ëbiani camina me itsinu 'ën mi ismimai-nun cuanti 'ain”. ⁴Cacëx ca Caldea menuax cuanx Harán menu bëbax anu

tsoócëxa. Anuaxa aín papa bamacëbë ca Nucën Papa Diosan ismiasabi oi, anumi bërí nètënbi bucucë, ënë menu uacëxa. ⁵Usaía ucëbi ca ainanbia 'inun me Nucën Papa Diosan 'inánma 'icën, anua aín taën amátiratsubi. 'Inánquinmabi ca sinanatëcënxunma ësaquin Abraham cacëxa: “Ënë mecama cana mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'inánti 'ain”. Bëchicëñuma pain 'icë ca Nucën Papa Diosan usaquin Abraham cacëxa. ⁶Catancëxun ca ësaquinribi cacëxa: “Min rëbúnquicamax ca aín menuma, bëtsi unin menu tsónuxun 'aia. Anua tsócëbi ca anu 'icë unin cuatrocientos baritian min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëëminuxun 'aia”. ⁷Ësaquinribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cacëxa: “Cuatrocientos baritia 'icëbëtan cana an min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëëmicë cupí, anu 'icë unicama tëmëraminuxun 'ain. Usocëxun ca a menuax cuanun min rëbúnqui xuti 'icën. Xucëx ënë menu uxun ca 'ë rabiti 'icën”. ⁸Usaquin caxun ca Nucën Papa Diosan Abraham ësaquinribi cacëxa: “Mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'ënan 'icë 'unánti oquin camina min bëbu tuácama aín inshú maxacara tëati 'ain”. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan cacësabi oquin Abrahamnën Isaac bëchitancëxun achúshi semana aín bacéncë nëtë 'icëbëtan 'unántiocëxa. Usaribi oquin ca Isaacnëribishi Jacob bëchitancëxun 'unántiocëxa. Usa 'ixun ca Jacobnëribi mëcën rabé 'imainun rabé oquin bëchitancëxun a camabi 'unántiocëxa. Jacobnën bëchicë mëcën rabé 'imainun rabé acamax ca nucën raracama 'iacëxa.

⁹Jacobnën bëchicë achúshi ca José cacë 'iacëxa. 'Icëbi ca ami nutsi nishquin aín xucéantun Egipto menu buántanun uni maruacëxa. ¹⁰Marucëxuan unin buáncëxa Egiptonu 'iabi ca Nucën Papa

Diosan abë 'ixun 'aquinquin bërúancëxa. Usoquian 'acëxa upí sinánñu 'ixun upí oquin bana cuacë 'icë nuibaquin ca Egiptonu 'icë 'apu Faraón, an anu 'icë unicaman cushi 'imianan an aín xubunu 'icë ñucama bërúantiribi 'imiacëxa.

¹¹Faraónnën cacësabi oquian Josénën 'amainun ca Egipto mecamanu 'imainun Canaán mecamanuribi trigo 'aíma 'iacëxa. Usa 'ain ca anu 'icë unicama 'acëñuma 'aish nuibacacëxa. Nuibacacë bë ca nucën raracamaribi pitiñuma 'iacëxa. ¹²Piti 'aíma 'ain ca Jacobnën, Egiptonu ca trigo 'itsa 'icë quixuan ñuicania cuaxun aín bëchicë, nucën raracama, anua trigo bitánun quixun xuacëxa. ¹³Xucëxun bitsínquin bëxun trigo ancëax ca amiribishi bitëcëni Egiptonu cuantëcëancëxa. Cuanx bëbaia ca Josénën aín xucéantu isquin, 'ëx cana mitsun xucën 'ai quixun cacëxa. Usa 'ain ca acama isquin Egiptonu 'icë 'apu, Faraónnën, Josénën aintsicama ënëx ca judíos uni 'icë quixun 'unáncëxa.

¹⁴Atubë banaquin ca Josénën aín xucéantu cacëxa, aín aintsi 'ibucamacëñuan aín papa Egiptonu bënun quixun. Aín aintsi 'ibucamax ca setenta y cinco 'iacëxa. ¹⁵Usaquian Josénën cacësabi oi ca Jacob aín aintsi 'ibucamabë Egiptonu 'i cuancëxa. Cuanx anu tsoaxbia Jacobnëx pain 'iá 'ain ca aín bëchicë nucën raracamaxribi bamacëxa. ¹⁶Jacob bamacë ca aín me, Canaán, anu 'icë ëma Siquem cacë, anu buántancëxun anuxunbi aín bëchicënen maíancëxa. A mex ca Abrahamnëan Hamor cacë unin bëchicëcama curíqui 'inánquin marua 'iacëxa.

¹⁷Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën cacëxa:

—Jacob, aín anë itsi Israel, a 'imainun aín bëchicëcama Egiptonuax cëñúa 'aínbi ca aín rëbúnquicama anubi buciacëxa. A nëtën Egiptonuax cuanti

Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, a nètë 'urama 'ain ca Jacobnën bëchicë nën rëbúnquicama nucën rara 'iá, atux 'aisamaira 'inun uati bucüacëxa. ¹⁸Uati Egiptonu bucumainun ca bëtsi uni an José isáma, ax 'apu 'iacëxa. ¹⁹Usa 'ixun ca a 'apux uni paránti 'unáncë 'ianan upíma 'ixun, bëbuaquin bëchicë tuácama bamatanuan 'ura racánun quíxun nucën raracama cacëxa.

²⁰Uomainun ca aín titan Moisés bacéancëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx upíra upí 'iacëxa. Bacéantancëxun ca aín titan aín papabëtan, rabé 'imainun achúshi 'uxën, 'ura racánquinma aín xubunuxunbi unëxun 'unónmiacëxa. ²¹Rabé 'imainun achúshi 'uxë 'icëbëtan, 'ura ëncë mëraxun bixun ca Faraónnën bëchicë xuntacunën aín tuása 'icë caniocëxa. ²²Cania ca Egiptonu 'icë unicaman atun 'unáncë ñucamaribi 'unánmiacëxa. Usa 'aish sinánñuira 'aish ca ax aín bana 'imainun aín ñu 'acëribi upí 'iacëxa.

²³Cuarenta baritiañu 'aish ca aín aintsí Israel unicama isti sinánbiani cuancëxa. ²⁴Cuanquin ca Egiptonu 'icë unin Israel uni achúshi ami mëparamë quin mëëquin 'atimoia mëraxun, anun rabanan nëëquin, Egiptonu 'icë uni 'acëxa. ²⁵Uotancëxun ca aín aintsí 'aquinsa tanquin Moisésnën sináncëxa, 'ën aintsin ca 'unania, Nucën Papa Diosan 'amicëxun cana atu tëmëraiaibi iémiti 'ai quíxun. Usaquian Moisésnën sinaniabi ca aín aintsicaman 'unánma 'icën. ²⁶Usoquin 'onx isi cuantécën-quinbi ca aín aintsí rabé mëëanania mërácëxa. Mëraquin ca ënananmicas-quin cacëxa: ¿Uisacatsi caramina nuibananshitima min aintsibë mëëana- nin? ²⁷Cacëxun ca an bëtsi paëoquin mëëcë an Moisés cushin titicaquin cacëxa: ¿Uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mëñfonuxun isnun mi cax?

²⁸¿Min caramina Egiptonu 'icë unimi 'oncësaribi oquin 'ë rëisa tanin? quíxun cacëxa. ²⁹Usaquian cacëx ratúquiiani abax ca Moisés 'ura 'icë me, Madián, anu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca aín nètë 'aímabi anu tsóquin xanu bitancëxun bëbu rabé oquin bëchiacëxa.

³⁰Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën 'apucama cacëxa:

—Cuarenta baritia Madián menu 'itancëx ca Sinaí cacë aín bashi 'urama, anu uni 'icëma me, anu Moisés 'iacëxa. Anu 'ixun ca imaxu anuax tsi rëquirucë mëúcia ángel achúshi isacëxa. ³¹Usai 'ia isi ratutia —uisa cara —quíxun ñachaquin isnux a 'urama cuaniabi ca Nucën 'Ibu Diosan ësaquin Moisés cacëxa: ³²“Èx cana min raracama aín Dios 'ain. Abraham, Isaac, Jacob acaman Dios cana 'ëx 'ain”. Èsai quia cuati racuëti bërëruquin ca Moisésnën istisama tancëxa. ³³Usaía 'ia ca Nucën 'Ibu Diosan Moisés cacëxa: “Èx ënu 'ain ca anumi nicë me ënëx upíra upí 'icën. Usa 'ain ca min taxaca ëchit. ³⁴Egipto menuaxa 'ën unicama tëmëraia isanan cana atúxa unin bëtsi bëtsi ocëx nuibacati banaiaribi cuan. Cuaxun acama tëmëraiaibi iémi cana uan. Iéminuxun cana mi pain Egiptonu xutin”.

³⁵A aín aintsin titicaquin —¿uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mëñfonuxun isnun mi cax? —quíxun cacë, a Moisésbi ca Nucën Papa Diosan atun cushi 'ixuan aín aintsicama tëmëraiaibi iéminun xuacëxa. Usoquin ca imaxunuax abë banaquian Moisés canun aín ángel camiacëxa. ³⁶Xucëxun ca Egiptonu cuanxun Moisésnën Israel unicama anua buáncëxa. Buánquin ca Egiptonuxun 'anan, parúnppa Xonsa anuxun 'anun, cuarenta baritian anu uni 'icëma menuxunribi Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa.

³⁷Usaquin caxun ca ësaquinribi Estebanën catëcëancëxa:

—Moisés ax ca an Israel unicama ësaquin cá a 'icën: “An 'ë 'imicësaribi oquin ca mitsun rëbúnqui achúshi, an ax quicë bana unicama ñuixunti uni Nucën Papa Diosan 'imiti 'icën. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca 'icanti 'icën”. ³⁸Moisés ax ca axa anu uni 'icëma menuax Israel unicama nëbétsi 'ianan, aín bashi Sinaí cacë a tanáinuax abë banacë ángelbë 'ianan nucën raracamabëribi 'iá 'iacëxa. 'Ianan ca a aín unicamax usai 'iti bana Nucën Papa Diosan 'ináncë, a 'iacëxa. A bana, Israel unicama nun 'unánuan cuënëonun ca Nucën Papa Diosan Moisés usaquin cacëxa.

³⁹Usa 'áinbi ca Moisés quicësabi oquin 'aisama tanquin nucën raracaman Egiptonu cuantëcënti sináncëxa.

⁴⁰Sinánquin ca Moisésnën cucën, Aarón, a cacancëxa: “An nu Egipto menua bëcë Moisés cara uisaxa cananuna 'unaniman. Usa 'ain camina díos raíri min nu unioxunti 'ain, an nu rëcuënxunbianun”.

⁴¹Usaquin caxun ca vaca tuá tanquin ñu unioancëxa. Usotancëxun ñuina caniocë réax ca atun mëcënanbi unioçë ñu a rabi cuëncancëxa. ⁴²Usoia ca Nucën Papa Diosan atúnbia naínu 'icë ñu, 'ispa, 'uxë, bari acama rabinun quixun ëancëxa, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ësaquin cuënëosabi oquian 'anun:

Israel unicama, anu uni 'icëma me anu cuarenta baritia 'iquin 'aracacë ñuina 'aquinbi camina 'ë rabicanma 'ain. ⁴³Usai 'iquin camina anuxun Moloc cacë díos rabiti xuburatsu niqüanan mitsúnbi unioçë 'ispa tanquin unioçë ñu ax isa Renfán cacë díos ainan 'icë quixun rabinuxun buáncën. Usa 'ain cana mitsu 'ë

rabiquinmami usa ñuishi rabiçë cupí mitsun nëtënuu, Babilonia cacë ëma 'ucë, anumi tsónun xuti 'ain.

Usaquin cuënëosabi oi ca 'iacëxa.

⁴⁴Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan ca abë banaquin Moisés anu uni 'icëma menuxun cacëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi oquin 'atancëxun ca Nucën Papa Diosan aín bana anu cuëneo maxax pará, a anu nanxun nucën raracaman bërúancëxa. ⁴⁵A xubu ca nucën raracaman anu uni 'icëma menuax cuanquin capúnquin mëñoquin bibianquin, anu atux tsóti menu cuanquin abi buáncëxa. Nucën Papa Diosan 'amicëxun ca a menu bucuçë unicama nucën raracaman Josuébëtan abámiacëxa. Abámitancëxëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi a aín menu tsómainun ca a chupa xuburibi anu 'iacëxa. 'Ain ca a xubunuxun bari itsi bari itsi buínquin nucën raracaman Nucën Papa Dios rabiácëxa, David axa 'apu 'itámainun. ⁴⁶David an ca nucën rara Jacobnëan aín rëbúnquicamabëtan rabia Nucën Papa Dios, ami sinánquin ax anu 'inun xubu chaira upí oquin 'axunti sináncëxa. ⁴⁷Usoquin sinánxunbia 'ama 'ain ca aín bëhicë Salomón an cuni a xubu 'acëxa. ⁴⁸Axuan 'áinbi ca Nucën Papa Dios, ax 'Apüira 'aish, unín 'acë xubunu tsotíma. Èsai ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unían cuënëo bana quia:

⁴⁹Èsai ca Nucën 'Ibu Dios quia: 'Èx naínu 'icë 'Apüira 'aish cushiira 'ain ca menu 'icë ñucamaribi 'ënan 'icën. ¿Usa 'ëx 'ain

caramina 'ëx anu tsónun uisa xubu 'ë 'axúnti 'ain? ¿'Ëx anu tantiti cara uinuirá 'ic? ⁵⁰¿'Ën cushínbi carana ëné ñucama 'ama 'ain?

⁵¹Usaquín caxun ca ësaquinribishi Estebanën cacëxa:

—Mitsux camina bana sinanima, nuituñuma 'aish pabíñumasa 'iá 'aish usabi 'ain, Nucën Papa Dios 'unáncëma unisaribi 'aish. Camabi nētéan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan mitsu sinánmicë 'itsíanxbi camina an sinánmicë 'iisama tanin. Mitsun rara 'iásaribiti camina mitsux 'in. ⁵²An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca mitsun raracaman bëtsi bëtsi ocëxa. Bëtsi bëtsi onan ca axa, Nucën Papa Diosan Bëchicë Upíira ca uti 'icë quicë unicama aribi 'acëxa. A unicama quiásabi oía uá 'icëbi camina mitsun a bamamicasquin unían i curúsocënu matásnun 'inan. ⁵³Mitsux camina nun cuati bana ángelnëan Moisés cá, a 'unanibi a bana quicësbabi oi 'icëma 'ain.

Esteban bama

⁵⁴Usaquían cacëxun cuati ca 'apucama xuatemati Estebanmi nishacëxa.

⁵⁵Nishmainun ca naíu bësuquin aín Bëru Ñumshin Upitan cushiocë 'ixun Estebanën Nucën Papa Diosan cushi isanan asaribi 'aísha Jesús aín Papa mëqueu nicë isacëxa. ⁵⁶Isquin ca cacëxa:

—Ca is. Naí panárabecëbëtan cana axa uni 'inux anuax uá Jesús, a Nucën Papa Dios mëquea nicë isin.

⁵⁷Ësai quiabi cuaisama tani pamumëti, munuma cuëncëni, ami qui abáquianxun ca bicancëxa. ⁵⁸Bibianquin ca Jerusalénua buánxun maxaxan 'acëxa. Aín cutun pain pëxun bëná uni, Saulo cacë, an bërúanun quixun nantan-

cëxun ca Esteban maxaxan 'acëxa.

⁵⁹Maxaxan 'acëxun ca Estebanën Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—'Ën 'Ibu Jesús, mibë 'inun ca 'ë bit.

⁶⁰Catancëx rantin purúnxun ca munuma banaquin Nucën 'Ibu Jesús catëcëancëxa:

—Atúxa ësari 'uchaiabi camina 'ënun rabanan uisabi otima 'ain.

Ësai quíshi ca bamacëxa.

Jesucristomi catamëcë unicama Saulonën bëtsi bëtsio

8 ^{1,2}Usa 'ain ca Saulonën Esteban bamacëbëtan —usoquin 'ati ca asábi 'icë —quixun sináncëxa.

Usoquian Esteban 'acáncë ca an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raírinën masá nuituti inquin Esteban bibianquin buánxun maíancëxa. Esteban usoquin rëtanccëx atumi nishi tsuáquiruquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocancëxa. Usaira ocancëx ca tsuáqui Judea me 'imainun Samaria mecamanuribi cuanan bëtsi bëtsi ëmanu tsoti cuancëxa. Usai 'icëbëbi ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicamaishi Jerusalénu bërúacëxa. ³Usa 'ain ca Saulonën Jesucristomi catamëcë unicama cëñutisa tanquin xubucama oi atsínquin bëbu 'imainun xanuribi nirínbianquin sipuanuxun buáncëxa.

II. ËMA RAIRINU 'ICË UNICAMAN NUCËN PAPA DIOSAN BANA CUA (8.4-12.25)

Samaria menuxun Jesucristomi catamëti bana unin ñuia

⁴Usa 'ain ca Jerusalénuaxa tsuáquicë unicama an me itsi, me itsinu cuanquin Cristo ñuiquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa. ⁵Usoçëbëtan

ca Felipenëribi Samaria menu 'icë ëma achúshi anu cuanxun Cristo ñuiquin unicama bana ñuixuancëxa.

⁶Ñuixuncëbë timëquin ca camabi unin —asérabi ca usa 'icë —quixun sinánquin aín bana cuacëxa. Cuanan ca Felipenëan uni itsin 'acëma ñu 'aiaribi isacëxa.

⁷Ñunshin 'atima cuëncëni anuax chiquicë uni isanan ca uni raíri aín xon nicëma 'imainun raíri aín niti bëtsicë acamaribi pëxcutia isancëxa. ⁸Usaía 'icëbë ca a ëmanu 'icë unicama chuáma tani cuëëinra cuëëancëxa.

⁹A ëmanu ca ñubé 'ia uni achúshi, Simón cacë, ax 'iacëxa. Usa 'ixun ca a unin —'ëx cana bëtsi unicamasamaira 'ai —quixun Samaritanu 'icë unicama paráncëxa. ¹⁰Usoquian paráncëx ca camabi uni tuáratsubëbi —ënë unix ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'icë —quiax ami sináncëxa.

¹¹Usoquian 'itsa baritian an paráncë 'ixun ca camabi unin aín bana cuacëxa.

¹²Usa 'aínbi ca Felipenën —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun ñuixuncëxun cuati —a banax ca asérabi 'icë —quixun sinani 'itsa uni 'imainun 'itsa xanuribi nashimicë 'iacëxa. ¹³Usaía 'icëbë ca Simónribi a bana cuaxun, asérabi ca ax 'icë quixun sinani nashimicë 'aish Felipebë niacëxa. Abë nitsi ca Felipenëan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ratuti sináncasmaçëxa.

¹⁴Usa 'ain ca Samaritanu 'icë unínribi ca Nucën Papa Diosan bana cuaxa quixuan ñuicania Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman Jerusalénu-xun cuacëxa. Cuaxun ca Pedrocëñun Juan anua cuantánun xuacëxa.

^{15,16}Xucancëx cuanxuan a rabëtan iscëxbi ca anu 'icë unicama Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aíshbi Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñuma pain 'iacëxa. Usa 'icë ca atúxribia aín Bëru Ñumshin Upíñu

'inun quixun Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ¹⁷Ñucáxunquian Pedrobëtan Juanën aín mëcënan ramëcëx ca atux Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icancëxa.

¹⁸Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman aín mëcënan ramëcëxëshi ca uni Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'icë quixun isquin curíqui 'inántisa tanquin Simonan Pedrocëñun Juan cacëxa: ¹⁹—'Ën mëcënan ramëcëx uni aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun camina Nucën Papa Diosan cushi 'ëribi 'inánti 'ai —quixun.

²⁰Cacëxunbi ca Pedronën cacëxa: —Nucën Papa Diosan cushi ax ca cupíoquin bitima 'icën. Min usoquin sináncë cupí camina min curíquibëbi cëñúti 'ain. ²¹Nucën Papa Diosan iscëx ca min nuitu upíma 'icën. Usa 'ain camina min añu ñubi nubëtan ësoquin 'atima 'ain. ^{22,23}'Ën iscëx camina mix 'atimaira nuituñu 'ain. Usaquin sinani camina 'ën iscëx nuituñuma 'aish sinanatimoi 'icësa 'ain. Usa 'aíshbi camina sinanaquin usaquin sinánti ënquin min nuitu mëúmi 'atimaquin sináncë a cara mi térénxunti 'icë mi tanun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

²⁴Cacëxun ca Simonan Pedro cacëxa: —Min 'ë cacë bana usai 'ëx 'iaxma 'inun camina mitsun Nucën 'Ibu Dios 'ë ñucáxunti 'ain.

²⁵Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanën usai ca Jesús 'iaxa quixun caquin an cacë banacama 'itsa uni ñuixuancëxa. Uсотancë xun, Samaria menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën 'Ibu Diosnan 'iti 'icë —quixun ñuixuntancëx ca Jerusalénu cuantëcëancëxa.

Etiopía nëtënu 'icë uni Felipenën bana ñuixuan

²⁶Usaía 'ian ca Nucën 'Ibu Diosan xucëxun ángelnën Felipe cacëxa:

—Jerusalénuax anun Gaza cacë ëmanu cuanti bai anu camina cuanti 'ain.

Usoquian ángelnën anu cuantánun quixun cacë bai ax ca anun anu uni 'icëma menu cuanti bai 'iacëxa. ²⁷Ángelnën cacësabi oi ca Felipe cuancëxa. Cuaníbi ca bainuax Etiopía menu 'icë uni achúshibë mëranancëxa. A unix ca Etiopía menu 'icë 'apu, Candaces cacë xanu, a ñu 'axuanan aín ñucamaribi bërúanxuncë 'iacëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios rabi Jerusalénu cuancë a uni 'iacëxa. ²⁸Usa 'ixun ca Jerusalénuax aín carro, caballonën buáncë, anun aín nëtënu cuantëcëni tsóxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni Isaiasnën cuëñëo bana isacëxa. ²⁹Isia mëraia ca Felipe Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan cacëxa:

—A carronu ca cuantan.

³⁰Quia cuatíshi ca amiqui abáquiani cuancëxa. Cuanquin iscëxuan Isaiasnën cuëñëo bana 'aia cuaquin ca cacëxa:

—¿A mi iscë bana a caramina uisai cara quia quixun cuatin?

³¹Cacëxun ca cacëxa:

—Cana cuatiman. ¿Uni itsin 'ë 'aquincëxunma carana uisaxun 'unánti 'ain?

Ësoquin caquin ca Felipe abë tsotia 'irunun quixun cacëxa.

³²Usaquian cacëx 'iruax abë tsóxun Felipenën iscëx ca a unían 'acë banax ësai quicë 'iacëxa:

Unían 'anuxun buáncëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca unin 'anuxun buáncëx ax banacëma 'icën. Aín rani unin tëacëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca ax banacëma 'icën. ³³Ax upí sinánñu 'icëbia tëmëramicancë bëbi ca uinu 'icë uníxbi anun rabanan nëëti banacëma 'icën.

Axa ënë menu utancëx bama 'ain ca a unin ñuiti aín rëbúnqui 'aíma 'icën.

³⁴Ësai quicë quiricanua istancëxun ca Etiopíanu 'icë unin Felipe cacëxa:

—Cana mi ñucatin, ¿ui ñui cara Isaiás ësai quiacëx? ¿Axbi ñuiacati cara quiacëx? ¿Uni itsi ñui cara quiacëx?

³⁵Cacëxun ca Felipenën quiricanua iscë bana a ñuixunquin, —Jesús ñui ca quia —quixun canan —carnero 'icësaribiti ca Jesús unin 'atimocëxbi banama 'icë —quixun canan —Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí oquin ñuixuancëxa.

³⁶Ñuixunbiancëxun ca baca cuëbí 'urama cuanquin, a unin Felipe cacëxa:

—Ënu ca baca 'icën. ¿Anuxun caramina 'ë nashimitima 'ain?

³⁷Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Asérabi Jesucristo min nuitunënbi sinanimi ami catamëtia cana mi 'ati 'ain.

Quixun cacëxun ca a unin Felipe cacëxa:

—Jesucristo ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun cana 'unanin.

³⁸Usaquin caxun, aín carro nitsinamitancëx ca a rabëtaxbi 'ibúquiani bacanu cuancëxa. Cuanx bacanu nixun ca Felipenën Etiopíanu 'icë uni nashimiacëxa. ³⁹A nashimitancëx caman 'iruiaishia Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan buáncëx nëtëtia ca a unin Felipe istëcëanma 'icën. Istëcëni mabi cuëñquiani ca aín menu cuancëxa. ⁴⁰Usobiania cuancë ca unin Azote cacë ëmanua Felipe mërácëxa. Anuax cuanxun, ëma itsi ëma itsinu cuanquin —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama ñuixunbianx ca Cesárea ëmanu bëbacëxa.

Sinanatia Saulo Jesúsmi catamëa

(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9¹Usa 'ain ca Saulo, axa Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcë unicama cëñuca-tsi quiax, atumi xuumati nishacëxa. Nishquin ca sacerdotenën cushicaman 'apu anu cuanxun cacëxa: ²—Damasco ëmanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun xanucamaribi bixun nëaxun, Jerusalénu bënun camina quirica 'axun 'ë 'inánti 'ain. 'Ináncëxun cana Damasconu cuanxun anua judíos unicama timéti xubucamanu cuanquin atu bariti 'ain.

³Usaquin cacëxuan quirica 'ináncëxun bibiani bain cuanxa, Damasco ëmanu bëbai cuaniabi ca nafxun nëbétsioraquin pëcaquin bëténacëxa.

⁴Usoqian pëcacëx menu nipacëquin ca ësaiá quia cuacëxa:

—Saulo, Saulo, ¿uisati caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?

⁵Ësai quia ca cacëxa:

—¿Ui caramina 'ain, Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain.

Cacëxun ca cacëxa:

—Ëx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in.

⁶Usoqian cacëxun cuati ratúirai racuëti bërëruquin ca Saulonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën 'ati caina cuëënin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Niruquiani ca Damasco ëmanu cuantan. Anuxun ca unin añu caramina 'ati 'ain quixun mi cati 'icën.

⁷Usai quia cuaquinbi a ñubi isíma ca Saulobë cuancë unicamax ratúiracëxa.

⁸Ratúmainun menuax nirui bëpéqui-quinbi ca Saulonën iscasmacëxa.

Iscasmatia ca abëa cuancë unicaman mëñbianquin Damasconu buáncëxa.

⁹Buáncëxunbi ca rabé 'imainun achúshi

nëtë bëxuñu 'ixun pima 'ianan xëama 'icën.

¹⁰Usaía 'imainun ca Jesucristomi catamëcë uni achúshi, Ananías cacë, ax Damasconu 'iacëxa. Anu 'ixun ca namáquin cuacësa oquin ësiquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun cuacëxa:

—Ananías.

Cacëxuinshi ca Ananíasnën cacëxa:

—Ënu cana 'ain.

¹¹Cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Niruquiani camina bai, Tëntúñuma caquin anëcë, anu cuanti 'ain. Cuanxun camina Judasnën xubunu cuanquin anu 'icë uni ñucáti 'ain, Tarsonu 'icë uni Saulo cacë ax cara ënu 'icë quixun.

Anuax ca Saulo Nucën Papa Diosbë banaia. ¹²Banaquin ca namáquin iscësoquin, uni achúshi, Ananías cacë, aín xubunu atsínquin a bëpéxcunun quixun aín mëcënan ramëcëxun isaxa.

¹³Usaquin cacëxun cuaquin ca Ananíasnën cacëxa:

—Itsaira unin ca 'ë caxa, a unin ca 'aisama ñu 'aquin, axa Jerusalénuax mimi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia quixun. ¹⁴Usa 'ixun ca axa minan 'aish mibë banacë unicama sipuanuxun buánun isa quirica 'axunun quixun sacerdotenën cushicama caxa.

¹⁵Cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan Ananías cacëxa:

—Racuëaxma ca cuantan. 'Ën caiscë

'ixun ca a unin judíos unicamaishima, bëtsi mecamanu 'icë unicamaribi aín 'apucamacëñunbi ñuixunquin 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'icën. ¹⁶Usoquin 'ë ñuiquin bana ñuixunquin ca 'unánti 'icën, uisairai cara 'ënan cupi tëmëraia quixun.

¹⁷Usaquin Jesusan cacëx ca Ananías anua Saulo 'icë xubunu cuancëxa.

Cuanx atsínxun ca aín mëcënan ramëquin Saulo cacëxa:

—'Ēn xucĕn Saulo, axa anúnmi ucĕ bainuax mibĕ banaĕxancĕ, Nucĕn 'Ibu Jesús, an ca minu unun 'ĕ xuaxa, amiribishi istĕcĕananmi aín Bĕru Ņumshin Upíñu 'inun.

¹⁸Ēsaquian Ananíasnĕn cacĕbĕshia aín bĕrunuax ñu xacá tñbu rĕucucĕbĕtainshi ca Saulonĕn isacĕxa. Usai 'i nirutanĕx ca Saulo nashimicĕ 'iacĕxa. ¹⁹Nashimicĕ 'ixun pitancĕx amiribishi cushitĕcĕni ca axa Jesucristomi catamĕcĕ unicomabĕ Damasconu pain 'iacĕxa.

Saulonĕan Damasconuxun bana ñuia

²⁰Anu 'ixun ca anua judíos unicama timĕti xubucamanuxun, Jesús ax ca asĕrabi Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ 'icĕ quixun unicama ñuixuancĕxa.

²¹Usoquian Saulonĕn bana ñuixunia cuati ca unicama ratuti a ñui quiacĕxa: —Ēnĕ unix ca an Jerusalĕnuxun ami catamĕquin a iĕminun Jesús ñucacĕ unicama tĕmĕramicĕ, a 'icĕn. Ax ca sacerdotenĕn cushicamanu buánuxun ĕnu 'icĕ unicomaribi bitsi uaxa. ¿Usa cat?

²²Quicancĕbĕtanbi ca Saulonĕn aín bana cushiira 'ixun Damasconu 'icĕ unicama sináncasmamiquin —Jesús ax ca asĕrabi Cristo, axa ĕnĕ menu uti judíos unicomam caíncĕ a 'icĕ —quixun bana ñuixuancĕxa.

Judíos unicama ami 'ĕsĕnancĕx Saulo cuan

²³Usoquin atu bana ñuixunía 'itsa nĕtĕ anu 'icĕbĕ ca judíos unicama Saulo 'acatsi quiax 'ĕsĕnancĕxa. ²⁴A 'acatsi quiáxa 'ĕsĕnancia ñuia ca Saulonĕn cuacĕxa. Usa 'ain ca chiquitia 'anuxun nĕtĕnbi 'anan imĕbi Damasconĕn cĕnĕ xĕcuĕcamanuxun bĕaraquin caíancĕxa. ²⁵Caíncania 'unánquin ca axa Jesucristomi catamĕcĕ unicomam Saulo, caquí

chanu 'aruxun, cĕnĕ manámia 'icĕ xĕcuĕn, imĕ nanpácancĕxa. Nanpácĕx ca 'ibúquiani Saulo Jerusalĕnu cuancĕxa.

Saulo Jerusalĕnu 'iá

²⁶Cuanx bĕbaxa atubĕ 'iisa tancĕxbi ca axa Jesucristomi catamĕcĕ unicomam Saulo isa Jesucristomi catamĕcĕma 'icĕ quixun sinani ami racuĕacĕxa. ²⁷Usa 'aínbi ca Bernabĕnĕn Saulo Jesusan aín bana ñuixunun caiscĕ unicomam buáncĕxa. Buánxun ca Saulo ismiquin ñuixunquin atu cacĕxa:

—Saulonĕn ca bainua Nucĕn 'Ibu Jesús isaxa. Iscĕx ca abĕ banaxa. Usaía banan ca ami catamĕti aín uni 'ixun Damasconu 'icĕ unicama, Jesús ca asĕrabi Cristo 'icĕ quixun ñuixuanxa.

²⁸Usoquian Bernabĕnĕn cacĕxun ca atubĕa 'inun Saulo biacĕxa. Bicĕxun ca Jerusalĕnuxun Saulonĕn atubĕ niquin Nucĕn 'Ibu Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuancĕxa. ²⁹Ñuixunquin ca axa griego banan banacĕ judíos unicomabĕribi bananan cuĕbicananquin racuĕquinma —Jesús ax ca asĕrabi Cristo 'icĕ —quixun cacĕxa. Usoquian cacĕxun ca a 'acatsi quixun sináncancĕxa. ³⁰Usai quicania 'unánxun ca axa Jesucristomi catamĕcĕ unicomam Saulo Cesárea ĕmanu buánxun, Tarso ĕmanua cuantánun xuacĕxa.

³¹Usa 'ain ca Judea menu 'imainun Galilea menu 'imainun Samaria menuribi, axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama uínbi ubiócĕma 'aish chuámarua buciacĕxa, usai 'i ca Jesucristomi catamĕti 'itsarui cushiacĕxa. Usaía 'icĕbĕ ca raírí uniribi abĕ timĕti Nucĕn 'Ibu Diosan bana upí oquin cuati, aín Bĕru Ņumshin Upitan 'aquincĕx 'itsarui Jesúsmi sináncĕxa.

Eneas pĕxcúa

³²Usaía 'imainun ca Pedro bĕtsi bĕtsi ĕmanu cuani Lida ĕmanuribi axa

Jesucristomi catamëcë unicama isi cuancëxa. ³³A ëmanuxun ca uni achúshi, Eneas cacë, ñuá 'aish nirucaínquinbi tancëma 'aísha ocho baritia aín anu 'uxtinubi racácë, a mërácëxa. ³⁴Mëraquin ca Pedronën cacëxa:

—Eneas, Jesucristonën ca mi pëxcuia. Ca nirut, niruxun ca min anu 'uxti mëníot.

Cacëxëshi ca niruacëxa. ³⁵Usai 'íaxa Eneas nitsia isi ca Lida ëma 'imainun Sarona menu 'icë unicama, usama 'aíshbi sinanati Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacëxa.

Dorcas cacë xanu baísquia

³⁶Jesucristomi sináncamainun ca Jope cacë ëmanu 'icë xanu achúshi Tabita, aín anë itsi Dorcas, anribia Nucën Papa Diosan bana cuacë, ax 'iacëxa. A xanun ca ñu upíshi 'aquin usabi ocë 'ixun ñuñuma unicama ñu 'ináncëxa. ³⁷Usa 'ain ca Tabita ax 'ínsíanx bamacëxa. Bamacë nashimitancëxun ca xubu cata itsi manámi buánxun anu racáncancëxa. ³⁸Jopenuaxa Tabita bamacëbëtan ca anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman, Pedro ca Lidanu 'icë quixuan ñuicania cuacëxa. Usa 'ain ca Lida ëma axa Jope 'urama 'ain bënëtishia unúan Pedro catánun rabé uni xuacëxa.

³⁹Xucëx cuanxuan cacëxëshi ca Pedro uni rabé abëbi Jopenu cuancëxa. Cuanx bëbaxa anu Dorcas racáncënu buáncancëx atsinia ca xanu casunamëcëcaman nëbëtsioracëxa. Nëbëtsiorati inquin ca ñutisama pan 'ixúan Dorcasnën 'acë cutúncëñun chupacama Pedro ismiacëxa. ⁴⁰Ismicëxun anu 'icë xanucama ëman chiquínun catancëx ca Pedro rantin purúanx tsóbuax Nucën Papa Diosbë banacëxa. Banatancëxun, anua racácë au bësuquin isquin ca cacëxa:

—Tabita, ca nirut.

Cacëxëshi bëpëquiquin Pedro isi nirui ca tsóracëacëxa. ⁴¹Usariashi ca Pedronën mëñquin biruacëxa. Birutancëxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicamacëñunbi casunamëcë xanucamaribi cuënxun axa baísquicë xanu atu ismiacëxa. ⁴²Usoquin 'acëa cuacoia ca camabi unin Jope ëmanuxun cuacëxa. Cuati ca 'itsa uni Nucën 'Ibu Jesúsmi sinani ami catamëacëxa. ⁴³Usoatancëx ca Pedro 'itsa nëtën Jopenu, an ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón cacë, aín xubunu 'iacëxa.

Cornelio isia Pedro cuan

10 ¹Cesárea ëmanu ca uni achúshi, Cornelio cacë, 'iacëxa. A unix ca cien suntárucama, Itálica cacë, aín cushi 'iacëxa. ²A unix ca aín xubunua 'icë aín aínsi 'ibucamabëtan Nucën Papa Dios aín bana cuaquin rabicë 'iacëxa. Usai 'ianan ca ñuñuma judíos unicama 'itsa oquin curíqui 'ináncëxa. 'Inánan ca camabi nëtën Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³Usa 'ixun ca bëtsi nëtën bari cuabutia, a las tres 'ain, namáquin iscësoquin ángel achúshi Nucën Papa Diosan xucëx anu aia upí oquin isacëxa. Iscëx anua 'icënu atsinquin ca —Cornelio —caquin cuëancëxa. ⁴Cuëncëxun ami bësuquin isíbi racuëtan bamaquin ca cacëxa:

—¿Añu cat?

Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Abë banaquinmi ñuñuma uni ñu 'ináncëcama ca Nucën Papa Diosan asábi isaxa. ⁵Usa 'ain camina min unicama Jope ëmanu xuti 'ain, anu 'icë uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bënun. ⁶Simón Pedro ax ca an ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón caquin anëcëribi bëtsi uni, axa parúmpapa cuëbí tsócé, aín xubunu 'icën.

⁷Ēsoquin catancëx ángel cuan ca Cornelionën, an ñu mëxuncë uni rabécëñun ax 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosmi sináncë suntáru achúshi aribi cuëancëxa. ⁸Cuënxun ca ángelnëan a cacëcama ñuixuntancëxun Jopenu cuantánun xuacëxa.

⁹Xucëx pëcaraquiani bain cuani Jope 'uramaquianmainun ca bari xamárucëbë Nucën Papa Diosbë banai Pedro tapitinën xubu mascuan cata itsi masapan oquin 'acë anu 'iruacëxa.

¹⁰Anu 'iruxun ca pitia 'aruxuncamainun panánxun piisa tanquin Pedronën namáquin iscësoquin isacëxa. ¹¹Iscëxa naí panarabécëbë ca anuax chupa chaira, amácasa 'itánun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin təcërëcacë 'aish meu ubúacëxa. ¹²A chupanu ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë, 'imainun axa men nirícë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acama 'iacëxa. A ñuinacamax ca piti 'icëbia judíos unicaman pitima isa quixun cacë 'iacëxa. ¹³A ñucama ubutia isquinshi ca Pedronën ësai quia cuacëxa:

—Pedro, niruxun ca rëxun pit.

¹⁴Cacëxun cuaquin ca Pedronën cacëxa:

—'Ën 'Ibu, cana 'aiman, pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain.

¹⁵Ēsoquin caquinbi ca ësai quia cuatëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan upí 'inun mënïocë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain.

¹⁶Usaía rabé 'imainun achúshiti quia Pedronën cuacëbë ca a chupabë ñucamaribi naínu cuantëcëancëxa.

¹⁷Usaía 'icëbë ca Pedro uisa cupí cara isa namáquin iscësoquin ñu isaxa quiax sináncasmacëxa. Usaía Pedro 'imainun ca Cornelionën xucë unicamax uinu cara Simonan xubu 'icë quixun ñucábianx aín xëcuënu bëbacëxa.

¹⁸Bëbaxun ca munuma banaquin, uni achúshi, Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, ax cara ënu 'icë quixun ñucácëxa.

¹⁹A baricamainuan namácësoquin iscë ñucama a sinan sinianiabi ca Pedro Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cacëxa:

—Rabé 'imainun achúshi unin ca mi baria. ²⁰Usa 'ain ca 'ibútancëx mënïocaquiani atubë cuantan. 'Ën cana atu xuan. Usa 'ain camina, judíos unima 'ain cana abë cuantima 'ai quima atubë cuanti 'ain.

²¹Cacëx 'ibúquin ca Cornelionëan xucë unicama Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ami baricë a 'ain. ¿Añuui caina uan?

²²Cacëxun ca a unicaman Pedro cacëxa:

—Cornelio cacë suntárnunën cushi, ax upí uni 'ianan an Nucën Papa Diosan bana cuacë 'icëa upí uni 'icë judíos unicaman 'unáncë, a ca Nucën Papa Diosan xucë ángelnën caxa, min bana cuanuxuan aín xubunumi cuanun mi caminun quixun.

²³Ësaquian cacëxun atsínmicëx ca a unicamax Pedrobë a xubunu 'iacëxa. 'Inëti pëcaracëbë ca Pedro mënïocaquiani, axa a buani ucë unicama a 'imainun Jopenuaxa Jesúsmi sináncë uni raíricamabëribi Cesárea ëmanu cuancëxa.

²⁴Coonx ca Cesárea ëmanu bëbacëxa. Bëbamainun ca Cornelionën aín aintsí 'ibucamacëñun an 'unáncë unicamaribi aín xubunu cuanun quixun camiacëxa. Camicëxa timéan ca acamabëtan Pedro caíancëxa. ²⁵Caíncëx bëbax aín xubunu atsinia ëman chiquíquin bitsi, a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Cornelionën Pedro rabiácëxa. ²⁶Rabicëxunbi ca Pedronën Cornelio biruquin, —ca nirut, 'ëxribi cana misaribi unishi 'ai —quixun cacëxa.

²⁷Ēsoquin catancëx Cornelio bē
banaquianx atsínquinbi ca Pedronēn
'itsa uni timécē isacēxa. ²⁸Isquin ca atu
cacēxa:

—Mitsun camina 'unanin, ax quicēsabi
oía judíos unicama 'iti bana ca quia,
judíos uníxa judíosma unibē timéanan
aín xubunu atsinti ca 'aisama 'icē quiax.
'Ēnribi a bana 'unáncē 'icēbi ca Nucēn
Papa Diosan uinu 'icē unibi, 'aisama ca
quixun ñuixunma 'anun 'ē 'unánmiaxa.
²⁹Usa 'ain cana min 'ē camicëx, judío uni
'aish, cana cuanima quixun sinanima
bēnētishi uan. Usa cupí cana uisoti
caramina 'ē camia quixun 'unántisa tanin.

³⁰Cacēxun ca Pedro Cornelionēn
cacēxa:

—Rabé 'imainun rabé nētē ca 'ēx anun
ēsañuribi baria cuabúcēbē, 'ēx 'icēsabi
ñubi piaxma 'ēn xubunuax Nucēn Papa
Diosbē banaëxancē 'icēn. Banaquin iscëx
ca uni achúshi aín chupa chaba chabaqui-
cē 'aish 'ēn bémánanu niracëxanxa.

³¹Niracëquin ca 'ē caëxanxa: Cornelio,
mixmí abē banacécama ca Nucēn Papa
Diosan cuaxa. Cuanan ca minmi ñuñuma
uni ñu 'ináncē acamaribi 'unanx
cuēenquin manuima. ³²Usa 'ain camina
Simón 'icēbi Pedro caquin anēcē a
bētánun min uni Jopenu xuti 'ain. Ax ca
ñuina xacá mēnótō 'unáncē uni, Simón
cacēribi, parún papa cuēbía tsócē, aín
xubunu 'icēn. Ax ca uax mibē banati
'icēn. ³³Cacēxun cana bēnēnquinshia mi
bēnun quixun uni xuëxan. Xucëxun
cacëx camina upí oquin sinánbētsini
atubē ènu uan. Usa 'ain cananuna Nucēn
'Ibu Diosan nu ismainun ènu bērí 'ain, an
mi sinánmicëxunmi nu ñuixuncëxun
cuanux.

**Cornelionēn xubunuxun
Pedronēn bana ñuixuan**

³⁴Ēsoquian cacëxun ca Pedronēn
Cornelio cacëxa:

—'Ēn cana bērí asérabi 'unanin,
Nucēn Papa Diosan ca judíosma unibu
judíos unisaribi isquin camabi uni sēnēn
isia. ³⁵Usa 'ixun ca an aín bana cuaquin
ñu upíshi 'acē unicama camabi menu
ainan 'imia. ³⁶Nucēn Papa Diosan ca
Israel unicama aín bana ñuixunquian
Jesucristo ax ca camabi unin 'ibu 'ixun
an nu chuámarua 'imiti a 'icē quixun
ñuixunun aín unicama xuaxa. ³⁷Mitsun
camina upí oquin 'unanin, Juanēn pain
ca Jesucristo ñuiquin Nucēn Papa
Diosan bana ñuixunquin uni nashimia-
cëxa. Usoquian Juanēn 'a ñucama a
'unánan camina Galilea menuax cara
uisai 'iacëxa quixun 'unanin. ³⁸Camina
'unanin, Nucēn Papa Diosan ca Jesús
Nazaretu 'icē a aín Bēru Ñunshin Upí
abē 'inun 'inánquin aín cushiribi
'ináncëxa. 'Ináncëxun ca ñu upíshi 'anan
ñunshin 'atimañu unicamaribi
pëxcüacëxa, Nucēn Papa Dios abē 'ain.
³⁹Jesuan Judea menu 'icē ëma
chucúmaracamanuxun 'anan Jerusalé
nuxunribi 'acē ñucama a cananuna nun
isacēn. Usoquian ñu 'acēbi ca i
curúsocēnu matásquin unin 'acëxa.
⁴⁰'Acēbi ca Nucēn Papa Diosan rabé
nētē 'iónxa pëcaracëbētanshi baísqui-
miacëxa. Usaía 'ia isnun ca nu
mēnioxuancëxa. ⁴¹Jesús baísquicēbi ca
camabi uníñra isama 'icēn. Nun cuni
cananuna Nucēn Papa Diosan, Jesús
ñuiquin unicama bana ñuixunun
bērāma caísa 'ixun, baísquicē isanan
abētan pianan xëacēn. ⁴²Usa 'icē ca aín
bana unicama ñuixunun xuquin nu
ēsaquin cacëxa: Nucēn Papa Diosan
'imicëxun cana 'ēn, uni bamacëmacama
'imainun bamacē unicamaribi, uisaira
cara ènē menuax 'i axa quixun
'unánquin, Nucēn Papa Diosbē cara 'iti
'icē, cara 'itima 'icē quixun cati 'ain.
Usaquin camina unicama ñuixunti 'ai
quixun ca Jesuan nu cacëxa. ⁴³An

Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca Jesús ñui ësai quiacëxa, camabi uni axa aín bana cuati ami catamëcë, a ca aín 'uchacama Jesusan tērēnxunia quixun.

Abë 'inúan judfósma unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inan

⁴⁴Usoquian Pedronën atu bana ñuixunmainun ca axa aín bana cuati Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanu aín Bëru Ñunshin Upí uacëxa. ^{45,46}Usa 'ain ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun unin cuacëma banan banaquin Nucën Papa Dios rabicancëxa. Nucën Papa Dios rabicania cuati ca Pedrobëa ucë Jesúsmi sináncë unicama ax judfósma unicamaxribia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë isi ratuti sináncasmacëxa. ⁴⁷Usaria ca Pedronën cacëxa:

—Nux 'icësaribitia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë cananuna ënë unicama, 'unpaxan nashimitima ca quixun catima 'ain.

⁴⁸Ësoquin catancëxun ca Pedronën a unicama Jesucristomi catamëcë 'aísha nashimicë 'inun cacëxa. Nashimicë 'ixun ca Pedro a unicaman atubë pan isa 'inun quixun cacëxa.

Judfósma unicamaxribi Jesucristomi catamëtia Jerusalénuxun 'unáncan

11 ¹Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caiscë unicamabë tan Judea menuxun axa Jesucristomi catamëcë unicamanribi, judfós unishima judfósma unicamaxribi ca Nucën Papa Diosan bana cuati Jesúsmi catamëtia quixun ñuicania cuacëxa. ²A ñucama cuacamainun ca Pedro Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbacë ca axa Jesúsmi catamëcë judfós unicama an, judfósma uni Jesucristomi catamëcë ca nux 'icësaribiti 'unántiocë 'iti 'icë quixun

sinánquin ami nishtisa tanquin Pedro ñu cacëxa. ³Ñuiquin ca cacëxa:

—¿Uisa 'ixun caramina aín xubunu atsíanan judfósma unicamabëtan pian?

⁴Cacëxunbi ca uisai cara ñu 'iixa upí oquin ñuixunquin atu ësoquin cacëxa: ⁵—Jope ëmanuax Nucën Papa Diosbë banaquinbi cana namáquin iscësa oquin naí panárabëcëbëa anuax chupa cha amácasa 'itánun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin tēcërecacë 'aish 'ë 'urama ubutia isan. ⁶Usaria ñachaquin iscëxbi ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë 'imainun axa 'acananë ñuina 'imainun men niricë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acamaribi anu 'iixa. ⁷Anu 'icë isquinbi cana ësáía quia cuan: Pedro, niruxun ca rëxun pit. ⁸Cacëxun cana can: 'Ën 'Ibu, cana 'aiman. Pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain. ⁹Cacëxun ca naínuxun 'ë caxa: Nucën Papa Diosan upí 'imicë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain. ¹⁰Usáía rabé 'imainun achúshiti quia cuacëbë ca a chupabëbi ñucama ax naínu cuantëcëanxa. ¹¹Cuan-cëbëbi ca 'ëx anu 'icë xubunu rabé 'imainun achúshi uni bëbáxa, Cesárea ëmanuxuan 'ë barinun xucancëx. ¹²Acamaxa bëbamainun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan, judfós unima ca quixun sinanima a unicamabë cuanun quixun 'ë caxa. Usa 'ain cana atubë cuan, 'imainun ca axribi Jesucristomi catamëcë 'aish mēcën achúshi 'imainun achúshi uni ënëxribi 'ëbë cuanxa. Cuanx cananuna an 'ë camicë unin xubunu atsían. ¹³Atsinia ca ësáquin nu caxa: 'Ën xubunu nicë cana ángel isan. Iscëxun ca 'ë caxa: Jope ëmanu camina uni xuti 'ain. Xucëx cuanxun ca uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bëti 'icën. ¹⁴Bëcëx uxun ca uisai caramina min xubunu 'icë camabëbi Nucën Papa Diosnan 'aish abë 'inux iéti 'ai quixun

mi cati 'icën. ¹⁵Ësaquin ca ángelnën 'ë caxa quixun an 'ë camicë unin 'ë cacëxun cana 'ën Jesucristo ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuan. Atu bana ñuixuncëbëbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí nunua ucësaribiti atunu uaxa. ¹⁶Usai 'icëbëtan cana Nucën 'Ibu Jesús axa ësai quiá sinan: Juanën ca uni 'unpaxan nashimiaxa. Usa 'ainbi camina axa mitsubë 'inux ucëbë Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'iti 'ain. ¹⁷Usa 'aían nu 'acësaribi oquin Jesucristomia catamëtia, atu aín Bëru Ñumshin Upí 'inania cana 'ën 'inánxunma 'anun quixun Nucën Papa Dios catima 'ain.

¹⁸Ësaquin Pedronën ñuia cuati ca a ñu catëcënima Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Bëri cananuna 'unanin, judíos unishima, judíosma unicamaribi ca Nucën Papa Diosan 'atimaquin sináncë 'aíshbi Jesucristomi catamëtia xëñibua 'ainbi ainan 'inun sinanamia —quixun.

Antioquía ëmanuax Jesucristomi catamëcë unicama

¹⁹Esteban pain rëtançëxun ca Jesucristomi catamëcë unicama axa atumi nishcë unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usocëx ca tsuáqui raírinëxa Fenicia menu cuantamainun raírinëxribia nasí cha, Chipre cacë, anu cuantamainun raírinëxribi Antioquía ëmanu cuancëxa. Cuanxun ca bëtsi unibuma judíos unibuishi, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuancëxa. ²⁰Ñuixunmainun ca Chipre 'imainun Cirene menuaxa Jesucristomi catamëcë uni raíri anribishi Antioquía ëmanu cuanx bëbaxun, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun, judíosma uniribi bana ñuixuancëxa. ²¹Nucën 'Ibu Diosan cushiocëxuan

a unicaman aín bana ñuixuncëxun cuati ca 'itsa uni atúan bërâma ñu 'aisama 'acëcama ënquin sinanati, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcëxa.

²²Usaía 'icëa ñuia ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénuxun cuacëxa. Cuaxun ca Bernabé Antioquíanu cuantánun quixun xuacëxa. ²³Xucëx cuanx bëbaquin, Nucën Papa Diosania atu judíos uni 'icëmabi chuámarua 'aísha upí nuituñu 'inun ainan 'imicë isi ca Bernabé cuëëancëxa. Cuëënquin ca 'esëquin cacëxa:

—Mitsúnmi bërâma 'acë ñu 'atëcëníma camina Nucën 'Ibu Jesús ami ëníma catamëti 'ain.

²⁴Ax upí nuituñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'ixuan Bernabénën usaquin cacëxun cuati ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcëxa.

²⁵Itsaira axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ain ca Tarso ëmanu, Saulo bari Bernabé cuancëxa. Cuanxun mëraxun ca Antioquíanu bëacëxa. ²⁶Bëax achúshi baritian anu 'iquin ca Saulobëtan Bernabénën axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timéquin atu 'unánmiacëxa. Usa 'ain ca Antioquíanun pain uni raírinën axa Jesucristomi catamëcë unicama Crisonën uni caquin anëacëxa.

²⁷Saulobëa Bernabé Antioquíanu 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun unicama ñuixuncë uni raírinëx Jerusalenuax Antioquíanu uacëxa. ²⁸Acama achúshinëx ca Agabo caquin anëcë 'iacëxa. An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan 'unánmicë 'aish niruquin anu 'icë unicama cacëxa, camabi menu 'icë unix ca pitiñuma 'iti 'icë quixun. Axa usai quicësabi oi ca Claudio cacë uníxa 'apu 'ain 'iacëxa. ²⁹Usai 'icëbëa Judeanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax atun piti

ñuñuma 'icë ñuicania cuaxun ca Antioquíanu 'icë unicaman curíqui atu buánmiti sináncëxa, axa 'itsa curíquiñu-caman uiti cara nainsa tania 'ati nanmainun uicamax cara 'itsamashi curíquiñu 'icë acamanribi uiti cara nainsa tania 'ati nantancëxun. ³⁰Sinán-xun achúshi achúshinën 'itsaira curíquiñu an 'itsa nanmainun 'itsamashi curíquiñu anribi 'itsamashi nantancëxun a curíquicama Saulocëñun Bernabé 'inánquin cacáncëxa:

—Ènë curíquicama camina Judean-xuan an Jesucristomi catamécë unicama bana ñuixuncë unicama a 'inánti 'ai —quixun.

Jacobo bama 'imainun Pedro sipuacan

12 ¹Usomainun ca 'apu 'ixun Heródesnën axa Jesucristomi catamécë uni raíri bëtsi bëtsi omiacëxa. ²Bëtsi bëtsi omiquin ca Juanën xucën, Jacobo, a manë xëtocën 'amiacëxa. ³Usoquin 'acëbëa judíos unicama cuëënia isquin ca Heródesnën Pedroribishia binun quixun aín suntárucama cacëxa. Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtë 'ain ca Heródesnën Pedro bimitancë xun sipuamiacëxa. ⁴Sipuamiquin ca ësaquin sináncëxa: Ènë nëtëcama inúcëbëtan sipunua chiquíminuxun cana judíos unicaman ismainun uisa carana Pedro oti 'ai quixun isti 'ain. Usaquin sinánquin ca chiquíti rabanan Heródesnën Pedro sipuanun quixun cacëxa. Cacëxun ca dieciseis suntáru a bërúanun mënfoquin policíanën rabé 'imainun rabé suntárúnën paían bërúanun quixun sipuamiacëxa. Usoquin ca suntárucaman an paían bërúancëcamaxa cuancëbë cuancëbë uquin raírinënríbi bërúancëxa. ⁵Usa 'ixun ca Pedro sipunua bërúancëxa. Usa 'aíni ca axa Jesucristomi catamécë unicaman nëtëquinma Nucën Papa Dios Pedro ñucáxuncëxa.

Nucën Papa Diosan Pedro sipunua chiquían

⁶Iméishi Heródesnën ñucánuan përcaratamainun ca acëñunbi manë risin mëtécërcacë 'ixuan suntáru rabëtan pararuamainun Pedro 'uxacëxa. 'Uxmainun ca an sipu bërúancë suntáru rabéribi xëcuë tanáin chiquitin rabanan bërúain niacëxa. ⁷Usa 'aíni ca Nucën 'Ibu Diosan xucëxa aín ángel ucëbëshi aín cushían sipu pëcacë 'iacëxa. Usaía 'icëbëtan aín pichánpurunu ratícaquin bësúnquin ca ángelnën Pedro cacëxa: —Bënëtishi ca nirut.

Quixuan cacëbëshi ca anun mëtécërcë cacë manë risi tubucuti nipacëacëxa. ⁸Usai 'icëbëtan ca ángelnën cacëxa: —Mi cuanun ca anúmni tsitëcërcëquicë mëníonan min taxaca tañut.

Usaquin cacëxa mëníocatia ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Min tarin rabumëxun ca 'ë nuibëtsin.

⁹Cacëx chiquíquin ca Pedronën asérabi ca an 'ë buania quixun 'unánquinmabi ángel nuibiancëxa. 'Unánquinmabi ca —namati cana ëesai 'i —quixun sináncëxa.

¹⁰Sinánbiani cuanquian an bërúancë suntáru ëbianquin an 'urínxun bërúancë suntáru aribishi inubiancëbë ca anun ëman cuantínua 'icë manë xëcuë axbi xëóquiacëxa. Usai 'icëbë chiquíquiiani cuanquin, bai itsi inúishi ca Pedro ëni ángel nëtëacëxa. ¹¹Nëtëcëbë ca upí oquin sinani Pedro quiacëxa:

—Asérabi cana bërí 'unanin, judíos unicamax cuëncësabi oquian Heródesnën 'ë 'ati 'icëbi ca aín ángel xuquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë iémiaxa —quixun.

¹²Usaquin sinánbiani ca Juan 'icëbi Marcosribi caquin anécë uni, aín tita Maríanën xubunu cuancëxa, anuaxa timéax 'aisamaira uni Nucën Papa Diosbë

banacë, a xubunu. ¹³Cuanx bëbaquian xëcuë taxaica cuabëtsini ca xanu xuntacu, Rode, ax xëócai uacëxa. ¹⁴Uquinbi Pedro banaia cuati cuëëni ca xëcuë xëócaíma —Pedro ca ëman nitsaxa —quixun cai amiribishi mëü abáquiancëxa.

¹⁵Abáquianquian cacëxunbi ca cacancëxa: —Sapi camina ñunshían —quixun.

Usaquin cacëxbi ca quiacëishiacëxa: —Asérabi ca Pedro 'icën.

Quia ca:

—Ama ca. Aín ángel sapi ca —quixun cacancëxa.

¹⁶Usaia cananmainun ca Pedronën 'itsa oquin xëcuë taxcacëxa. Usoquian 'acëbëtan xëócaquinbi Pedro mërai ca ratúcancëxa. ¹⁷Ratúcianiabi ca nëténun quixun aín mëcënan sanánquin, usoquin ca Nucën 'Ibu Diosan sipunua 'ë chiquín-bëtsinquin bëxa quixun atu ñuixuan-cëxa. Ñuixuntancëxun ca cacëxa:

—'Ën mi cacë banacama ënë camina Jacobo 'imainun nun xucéantu ñuixunti 'ái —quixun.

Cabiani ca ëma itsinu cuancëxa.

¹⁸Usaía 'ion pëcaracëbë ca an bërúoncë suntárucamax, uimi cara Pedro quiónxa quiax sináncasmai raíribë ñucacanancëxa. ¹⁹Usa 'ain ca —'aíma ca —quixuan ñuia cuaquin Pedro barinun quixun Herodesnën suntárucama cacëxa. Cacëxun bariquinbi ca mërama 'icën. Mëracëbëtanma ca an Pedro sipunua bërúoncë suntárucama a ñucátancëxun 'anun quixun raíri cacëxa. Usomitancëx ca Herodes Judea menuax Cesárea ëmanu tsoti cuancëxa.

Herodes bama

²⁰Usa 'ain ca Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicamami Herodes nishacëxa. Herodes atumi nishcë 'ixunbi ca a isí cuanti sináncancëxa. Usaquin sinánbiani riqiianxun ca an Herodes ñu 'aquincë uni, Blasto, abë pain banacëxa.

Abë banai mëníonanquin ca ësoquin cacëxa:

—Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicama nux cananuna aín menua piti marui, Herodesbë nuibanani tsótisa tanin. Usa 'ain cananuna abë banatisa tanin.

²¹Usaquian atun Blasto cacë bana cuaxun ca Herodesnën anúan a unicamabë banati nëtë mëníocëxa. Anúan abë banacanti nëtëa ucëbë ca 'apu pañucë chupa upíra pañuax anu 'apu tsótinu tsoócëxa. Tsotax ca a isía ricuatsincë unicaman cuanun banacëxa.

²²Banaia cuati ca sharáruí quicancëxa: —Axa banacë uni ënëx ca unima 'icën, ënëx ca achúshi dios 'icën.

²³Usaía quicancëbëbi ca Herodes: 'Ëx cana diosma 'ain, 'ë rabixunma ca Diosëshi rabican —quiama 'icën. Usa 'ain ca unicaman a rabricëbëtan, Nucën 'Ibu Diosan bënëñquinshi xucëxuan, aín ángelnën 'imicëx Herodes 'insíancëxa. 'Insíanx ca xënan picëx bamacëxa.

²⁴Usa 'aímbi ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsni catamëacëxa. Usai 'imainun ca camabi menuxunribi ami sinánquin Jesús ñuiquin cuacocancëxa. ²⁵Usaía 'imainun ca Saulobë Bernabé Jerusalé nuxun a buáncë curíqui unicama 'inántancëx, Juan 'icëbi Marcosribi cacë a buani, Antioquíanu cuantëcëancëxa.

III. JUDIOS UNIBUNËXËSHIMA UNI ITSIRIBI JESUCRISTOMI CATAMËA (13-28)

Mecama oia Pablo Jesús ñuiquin bana ñui cuan (13.1-15.33)

Saulobëa Bernabé Jesús
ñui bëtsi nëtënu cuan

13 ¹Antioquíanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama raírinëx ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun

bana uni ñuixuncë uni 'iacëxa, raírinëx ca an aín bana unicama 'unánmicë 'iacëxa. Usa 'ain ca Bernabé 'imainun Simeón 'icëbi Tunan Uni caquinribi anëcë, a 'imainun Cirene menu 'icë uni, Lucio, a 'imainun Manaén, axa Galilea menu 'icë 'apu Herodes, abë canicë, a 'imainun Saulo, acamax Antioquíanu 'iacëxa. ²Usa 'ixuan achúshi nètën timéxun ñu piquinma Nucën 'Ibu Dios rabicëxun ca aín Bëru Ñunshin Upitan atu cacëxa:

—'Ën caiscësabi oquian bana ñuixunun camina Saulocëñun Bernabé cati 'ain.

³Usaquian cacëxun piquinma Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun atun mëcënan ramëquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Bernabécëñun Saulo, Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia bërúanx cuantánun caxun xuacëxa.

**Pablobëtan Bernabënën
Chiprenuxun bana ñuixuan**

⁴Usaquian 'acëx ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan xucëx Saulobë Bernabé Seleucia ëmanu cuancëxa. Cuanx ca anuax manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁵Chiprenu 'icë ëma Salamina anu bëbatancëxun ca anu judíos unicama timécë xubucamanuxun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa. Bana ñuixunia ca Juanënríbi 'aquiancëxa. ⁶Salaminanu 'icë unicama bana ñuixuntancëx ca Chipre nasícamanu cuantancëx Pafos cacë ëmanuríbi bëbacëxa. Anua ca judíos uni achúshi, Barjesús caquin anëcë, ñubé uni a mërácëxa. Barjesús ax ca cëmëi —'ëx cana an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ai —quiacëxa. ^{7,8}Barjesús ax ca aín anë itsi Elimas cacë 'iacëxa. Elimas quicë ax ca ñubé qui

quicë bana 'iacëxa. Barjesús ax ca Sergio Paulo cacë 'apu an ñu mëëxuncë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Sergio Paulonën sinánñuira 'ixun Nucën Papa Diosan bana cuaisa tanquin Bernabécëñun Saulo unun quixun camiacëxa. Sergio Paulonëan Nucën Papa Diosan bana sinántisa taniabi ca Barjesúsnë a bana sinánxma 'inun quixun cacëxa. ⁹Usa 'aínbi ca Saulo 'icëbi Pablo caquinribi anëcë, an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Barjesús ñachacëxa. ¹⁰Ñachaquin ca cacëxa:

—Cëmë camina mix 'ain. 'Ianan camina 'atima uni 'aish ñunshin 'atimanën sinánmicë 'ain. Usa 'ixun camina min ñu upí cuëñiman. Nucën 'Ibu Diosan banaxa cuaisa 'aish upí 'aínbi 'caramina min uisa cupí a cuaxunma 'anun quixun uni paranin? ¹¹Usa 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan bërí mi castícania. An 'imicëx bëxuñu 'ixun camina 'itsa nètën xabá isnuxunma 'ain.

Usaquian cacëxuinshi ca Barjesús bëxuñu 'ixun iscasmacëxa. Iscasmaquin ca uin cara isa mëñbianquin buánti 'icë quixun mancasmacëxa. ¹²Usaía 'icëbëtan ca Pablonën Nucën 'Ibu Jesús ñuia cuanan usaria Barjesús 'ia isi ratuti Sergio Paulo ami sinani Jesucristomi catamëacëxa.

**Pisidia menu 'icë ëma, Antioquía, anu
Pablobë Bernabé cuan**

¹³Pafos ëmanuax nuntin cuanx ca Pablobë axa abë cuancë unicamabë Panfilia menu 'icë ëma, Perge, anu bëbacëxa. Bëbax ca raíri uni ëbiani Juan Jerusalénu cuantëcëancëxa. ¹⁴Cuancëbë Perge ëmanuax cuanx ca Pisidia menu 'icë ëma Antioquía anu bëbacëxa. Bëbatancëx ca anuax anun ñu mëëtima nètën anua judíos unicama timéti xubunu atsíntancëx tsoócëxa. ¹⁵Tsotan anu 'icë unicamanribia cuamainun

Moisésnën cuëño bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuëño bana 'atancëxun ca a xubunu 'icë 'apucaman Pablocëñun Bernabé cacëxa:

—'Ën xucéantu, mitsúnribi unicama 'ësëtisa tanquin camina cati 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Pablonën niruquin an cacëxun cuanun quixun aín mecënan sanánquin ësaquin cacëxa:

—Israel unicama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana sináncë unicama, 'ën mi camainun ca 'ën bana cuacan.

¹⁷Nucën Papa Dios, Israel unibunën Dios, an ca nucën raracama ainan 'inun caísacëxa. Caístancëxuan an 'imicëx ca Egipto menu pain tsoti anuax uácëxa. Uatia ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi atu Egiptonua béacëxa.

¹⁸Bëquin ca cuarenta baritian anu uni 'icëma men aia, atux ami catamëisama tancëxunbi bërúancëxa. ¹⁹Usaquian 'acëxa atux bébacëbëtan ca Nucën Papa Diosan Canaán menua 'icë mecën achúshi 'imainun rabé 'apu a aín unicamacëñunbi cëñuacëxa, a mecama ainan 'inun nucën raracama 'inánuxun.

²⁰Usaquin 'atancëxun ca cuatrocientos cincuenta barin Nucën Papa Diosan bëtsix paían 'iá 'ain, 'afan 'inun achúshi achúshi uni atun cushi 'imiacëxa, Samuelnëan anun axa quicë bana unicama ñuixunti nëtëa 'itámainun.

²¹Usaía 'icëbëa Samuel anu 'ain ca Israel unicamax 'apuñu 'iisa tancëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Benjaminën rëbúnqui, Cis cacë unin bëhicë, Saúl, a cuarenta baritia 'apu 'imiacëxa.

²²Cuarenta baritia 'icëbëtan Saúl chíquíntancëxun ca Nucën Papa Diosan David Israel unicaman 'apu 'imiacëxa. David ñui ca Nucën Papa Dios quiacëxa: “'Ën iscëx ca Isáinën bëhicë, David, ax 'ën sinánsaribi 'icën. Usa 'ixun ca 'ëx cuëncësabi oquin 'ati 'icën”. ²³David-

nën rëbúnquicama achúshi ca Jesús 'iacëxa. Amia catamëcëxuan Israel unicama aín 'uchacama tërénquin ainan 'inun iéminun ca Nucën Papa Diosan a 'imiacëxa, ax usai 'iti ñui quiásabi oquin. ²⁴Jesús uisama pain 'ain ca Juanën Israel unicama bana ñuixunquin ësoquin cacëxa: 'Atimaquin sinanibi sinanati camina nashimicë 'iti 'ain. ²⁵Aín bamati nëtëa 'urama 'ain ca ësai Juan quiacëxa: Mitsun camina 'ëx isana Cristo 'ai quixun sinanin. Ama cana 'ain. 'Ëx ama 'ain ca 'ë caxu 'ësamaira uni aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ²⁶'Ën xucéantu, mitsúxmi Abrahamnën rëbúnqui 'aish raírinëx an Nucën Papa Diosan bana sináncë 'icë cana mitsu cain, Jesucristomí catamëti ca uni aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiáxa quicë bana, ënëx ca mitsúnribimi cuati 'icën.

²⁷Ësaquinribi ca Pablonën Pisidia menu 'icë ëma, Antioquíanu 'icë anua judíos unicama timéti xubunuxun cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicamabëtan ca aín cushicamanribi Jesús, ax ca Cristo, axa uti atun caíncë, a 'icë quixun 'unánma 'icën. Anun ñu mëëtima nëtën 'icëbë timéxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëño bana iscë 'ixunbi ca uisai quicë cara quixun 'unanimabi —ax ca bamati 'icë —quiacëxa, a bana quicësabi oi. ²⁸Jesús 'anuxun sináncancëbëbi ca an ñu 'atima 'acë 'aíma 'iacëxa, a cupía 'ati. Usa 'aínbi ca judíos unicaman ainsa Jesús 'aminun quixun Pilato cacëxa. ²⁹Usai ca ax 'iti 'icë quiáxa a ñui cuëño bana quiásabi oquin ca bamamiacëxa. Usa 'ain ca i curúsocënuua bamacë bitancëxun mapara naëcënu nanxun

mēniócēxa. ³⁰Mēniócēbi ca Nucēn Papa Diosan baísquimiacēxa. ³¹Baísquimicēx ca 'itsa nētēn pain 'i, abēa Galilea menuax Jerusalēnu cuancē unicamami 'itsai chiquiracēacēxa. Usa 'ain ca atun bēri a ñuiquin unicama ñuixunia.

³²Usa 'ain cananuna mitsúxmi cuēēnun upí bana ēnē mitsu cain, Nucēn Papa Diosan nucēn raracama a ñuiquin cá a ca axa ucē ax 'i axa quixun.

³³Salmos dos, anu ca Nucēn Papa Diosan aín bēchicē cá bana 'icēn, ēsai quicē: “Míx camina 'ēn Bēchicē 'ain. Usa 'icē cana xēnibua 'aínbimi 'ēbē 'inun mi 'imin”. Usai 'inun ca Nucēn Papa Diosan aín Bēchicē Jesucristo baísquimiacēxa. Usaqin ca 'acēxa quixun cananuna nun 'unanin. ³⁴A banacamānu nun, an ca aín Bēchicē aín nami chēquítimoquin baísquimiti 'icē quixun 'unánun ca Nucēn Papa Diosan aín uni ēsaquinribi cuēnēomiacēxa: “Ēn upí bana ñuiquin David cásabi oquin cana mitsu chuámarua 'inun 'imiti 'ain”. ³⁵Quianan ca ēsairibi Salmos quiricanu quia: “Mínan 'aish upí 'icē isquin camina bamacēbi 'ēn nami chēquinun ēnquinma 'ē baísquimiti 'ain”. ³⁶Usaquin Davidnēn cuēnēo 'aínbi cananuna 'unanin, Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oquin 'apu 'ixun aín menu 'icē unicama 'aquintancēx ca David bamacēxa. Bamacē ca anu aín aínsi maían anuribi maíncancēxa. Maíncēx ca chēquiacēxa. ³⁷David chēquia 'aínbi ca a Nucēn Papa Diosan baísquimicē Jesús ax chēquia 'icēn. ³⁸Ēn xucēantu, usa 'ain camina 'unánti 'ain, Jesús cupíshi ca uni aín 'uchacama tērēncē 'iti 'icēn. Ca usa 'icē quixun cananuna mitsu cain. ³⁹Usaía judíos unicama 'itia Moisésnēn cuēnēo bana cuatíbi uni aín sinan upí 'iáma 'aínbi ca axa Jesucristomi catamēcē unicamax aín 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosan 'imicēx aín sinánribi upí 'icēn.

⁴⁰Camina bēruancacanti 'ain, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman cuēnēo bana quicēsabi oi mina 'in, a banax ca ēsai quia:

⁴¹Mítsux, 'ēn banami cuaicē 'aish, camina uisashiti caramina ratúanan cēñúti 'ai quixun sinánti 'ain. 'Ēx Dios 'ixun cana mitsúnmi ismainun unin 'acēma ñu 'ati 'ain. A 'ēn 'aia isquian ñuicania cuaquinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain.

⁴²Usaquin caquin bana ñuixuntancēxa anu judíos unicama timéti xubunuax chiquitia ca abēa 'icēcamacēñun Pablo —anun ñu mēētima nētē itsínribi camina ēnē banacama nu ñuixuntécēnti 'ai —quixun unicaman cacēxa. ⁴³Usa 'ain ca unicamaxa a xubunuax chiquicē bē judíos uni raíri 'imainun judíosma 'ixunbi Nucēn Papa Diosan bana sinánquin ax quicēsabi oquin 'acē, acamax Bernabé 'imainun Pablobē cuancēxa. Cuania buánquin ca Pablobē tan Bernabénēn 'ēsēquin ēsaquin cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan mitsu nuibacēx camina ami manutima ax cuēncēsabi oi 'iti 'ain.

⁴⁴Usai 'iixan Pablobētan Bernabénēn anun ñu mēētima nētēn Nucēn Papa Diosan bana ñuixuntécēnia cuati ca a ēmanu 'icē unicamax camáxēshi timécēsa 'inun timéacēxa. ⁴⁵Usaía 'itsaira uni timécē isi ca judíos unicamax pishui Pablomi nishacēxa. Ami nishi ca —cēmēi ca quia —quiax 'atimati Pablomi banacēxa. ⁴⁶Usa 'ain ca Pablobētan Bernabénēn racuéquinnma atu cacēxa:

—Nun nu judíos uni 'icē mitsu pain Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēxbi camina 'iti 'aíshbi ainan 'iisama tanquin aín bana cuaisama tancanin. Usa 'ain cananuna judíosma unicama Jesús

ñuiquin bana ñuixuni cuanti 'ain.
⁴⁷Usaquinu 'ati ca Nucèn 'Ibu Dios
 cuëënia quixun cananuna 'unanin,
 Jesucristo ñuiquian ësoquin aín bana
 cuëñëo isquin:

Israel unicamaishima bëtsi unicama-
 ribi aín sinan upí 'inun 'iminun
 cana mi 'imian. 'Imianan cana aín
 'uchacama tërëncë 'aísha 'ënan
 'inunmi camabi menu 'icë
 unicama iéminun mi 'imian.

⁴⁸Usoquian caia cuati ca judfosma uni
 raírinëx cuëëni, —Nucèn Papa Diosan
 bana ënëx ca asábi 'icë —quiacëxa. Usa
 'aish ca uicamax cara Nucèn Papa
 Diosnan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'icë
 acamax Jesucristomi catamëacëxa.

⁴⁹Usai 'imainun ca anu 'icë unicaman
 Nucèn 'Ibu Diosan bana a mecamanu-
 xun ñuixuncania cuacëxa. ⁵⁰Usa 'aínbi
 ca judfós unicaman Pablocëñun Bernabé
 ñui ami 'atimati banaquin bëtsi bëtsi
 xanu Nucèn Papa Diosmi sináncë 'ianan
 —atux ca aín nuitu upí 'icë —quixun
 unin cacë acama 'imainun a ëmanu 'icë
 cushi unicamaribi Bërnabé 'imainun
 Pablomia nishnun quixun tsuáquirumia-
 cëxa. Usocëxun ca Pablocëñun Bernabé
 bëtsi bëtsi oquin aín nëtënuaxa cuanun
 quixun xuacëxa. ⁵¹Usa 'ain ca a
 ëmanuax cuanquin —nun aín bana
 cuatima ca Nucèn Papa Diosan iscëx
 'aisama 'icë —quixuan anu 'icë
 unicaman 'unánun quixun aín taxacanu
 'icë me cupúcë tacabiani, Iconio cacë
 ëmanu cuancëxa. ⁵²Cuanbi ca Antioquífa
 ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë
 unicama aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish
 chuámashirua tani cuëëancëxa.

Pablobë Bernabé Iconio ëmanu 'ia

14 ¹Antioquíanuax cuanx Iconio
 ëmanu bëbax ca Pablobë Berna-
 bé anua judfós unicama timëti xubunu
 atsíancëxa. Atsínxuan bana ñuixuncëx

ca 'itsaira judfós uni 'imainun judfósma
 uni acamaxribi ami sinani Jesúsmi
 catamëacëxa. ²Catamëcëbëtanbi ca
 Jesucristomi sinántisama tancë judfós
 unicaman, judfósma unicama
 'atimaquin sinánmiquin axa Jesucris-
 tomi catamëcë unicamami nishnun
 quixun tsuáquirumiacëxa. ³Usaífa
 'icancëbë ca Pablobë Bernabé anu pain
 atubë 'iacëxa. 'Ixun ca Nucèn 'Ibu
 Jesúsmi catamëti racuëquinma a
 ñuiquin upí oquin bana ñuixuancëxa.
 Ñuixuanan ca —nu nuibaquin ca Nucèn
 Papa Diosan ainan 'inun nu iéminun aín
 Bëchicë xuacëxa —quixun cacëxa.
 Usoquin an atu ñuixuncë banax ca
 aséribi 'icë quixuan camabi unin
 'unánun ca Nucèn 'Ibu Jesusan
 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu a rabëtan
 'acëxa. ⁴Usa 'aínbi ca Iconio ëmanu 'icë
 unicama raírinëxa —judfós uni 'ixun
 cananuna Jesucristomi catamëti bana
 cuatima 'ai —quimainun raírinëxribishi
 —Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni
 rabé ënën bana ca upííra 'icë
 —quiacëxa. ⁵Usax ca judfós uni raíri
 'imainun judfósma uni raíriribi, acamax
 Iconionu 'icë atun cushicamabë Pablocë-
 ñun Bernabé ami nishquin ñu catancë
 xun maxaxan 'anux 'ësénancëxa.
⁶Ësénania ñuia cuabiani ca Licaonia
 menu 'icë ëma rabé, Listra 'imainun
 Derbe, 'imainun a 'urama 'icë me
 camanuribi cuancëxa. ⁷Cuanxun ca a
 menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucris-
 tomi catamëti aín 'uchacama tërëncë
 'aish ca uni Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icë
 —quixun unicama bana ñuixuancëxa.

Listranuxuan Pablo maxaxan 'acan

⁸Usa 'ain ca uni achúshi aín niti
 bëtsicë usabi bacéan 'aísha nicëma, ax
 Listranu 'iacëxa. ⁹Usa 'ixun ca a unin
 tsóxun Pablonëan bana ñuia cuacëxa.
 Cuatia isquin ca Pablonën, ënë unin ca

—Nucën Papa Diosan ca 'ë pëxcuti 'icë
—quixun sinania quixun 'unáncëxa.

¹⁰Unánquin ca munuma banaquin
cacëxa:

—Cushi ca nirut.

Cacëxëshi nirui ca chirini niacëxa.

¹¹Pablonëan usoia isi ca anu 'icë
unicamax ratuti Licaonia menu 'icë
unicaman banan munuma banai
quiaçëxa:

—Unisa 'aish ca dios rabë nunu uaxa.

¹²Quitancëx ca Bernabé ñui —ax ca
Júpiter 'icë —quianan Pablo ñui, an uni
bana ñuixuncë 'ain, —ax ca Mercurio
'icë —quiaçëxa. ¹³Usai quiquin ca
anuxun Júpiter rabiti xubu axa a ëmanu
atsínti bainubi 'ain, an a rabicë
sacerdote achúshinën Pablocëñun
Bernabé rabinuxun, vaca bënëcamacë-
ñun ñu ua upí oquin xëocë bëacëxa.
Bëtançëxun ca unicamabëtan vaca
bënëcama a rëquin Pablocëñun Bernabé
rabitisa tancëxa.

¹⁴Usaquián 'aísa tancëxunbi 'unani ca
Pablobë Bernabé ratúacëxa. Ratuti atu
nëbétsi cuanquin ca aín chupabi tucai
munuma banaquin cacëxa: ¹⁵—¿Uiso-
casquin caramina ësöquin ñu 'acanın?
Nuxribi cananuna mitsusaribi unishi
'ain. Usa 'aíshbi cananuna an mitsu
'aquincëxunmabimi ñancábi ñu rabicë, a
ënquin Nucën Papa Dios ashí rabinun
quixun mitsu cai uan. An bamatiomoi
tsóo 'ixun naí, me, bacacama 'imainun
anu 'icë ñucamaribi unio, a camina
sinánti 'ain. ¹⁶Bëráma ca Nucën Papa
Diosan camabi baritian atun cuëncësa
oquin ñu 'anun quixun unicama
ëancëxa. ¹⁷Usaquin ënquinbi ca, ax ca
asérabi Dios 'icë quixun 'unánun, an
'acësabi oquin upí oquinshi camabi
menu 'icë unicama 'aquinquin, 'uí
'ibúmiquin ñu 'apácëcamaribi canimi-
quin bimimia. Usoquin an 'imicë cupí
cananuna ñu pí nux chuámarua bucuin.

¹⁸Pablobëtan Bernabénën usoquin
cacëxbi ca a unicamax vaca bënë rëxun
atu rabricatsi quíax sinanaisama tancëxa.
Usai 'iquinbi munu sinanaquin ca
rabiama 'icën.

¹⁹Usaía 'icëbë Antioquía 'imainun
Iconionuax uquin ca judíos unibunën
raíri sinanamiquin Pablocëñun Bernabé
maxaxan 'acëxa. 'Atancëxun —ca
bamaxa —quixun sinánquin ca
nirínbianxun ëma 'uri racáncëxa.

²⁰Usoquin 'acëa bamacësa sinánquin
axa Jesucristomi catamëcë unicaman
nëbétsioracëxbi ca niruquiani a
ëmanubi cuantëcëancëxa.

Usai 'ionx ca pëcaracëbë Pablobë
Bernabé, Derbe ëmanu cuancëxa.

²¹Cuanx bëbatancëxun ca —Jesucris-
tomi catamëti ca aín 'uchacama téréncë
'aish uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë
—quixun unicama bana ñuixuancëxa.
Ñuixunia cuati ca 'itsa uni Jesucristomi
catamëcëacëxa. Usaquin 'atancëx ca
Derbenuax Listranu cuantëcëanx
Icónionuax Cuanan Antioquíanuribi
cuanquincëancëxa. ²²A ëmacamanu 'iquiani
cuanquin ca axa Jesucristomi catamëcë
unicama cushioquin Jesucristomi
catamëti ënxunma 'anun 'ësëanan nux
Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna uni
itsían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ai quixun cacëxa.
²³Usoquin canan anua 'icë ëmacamanuax
axa Jesucristomi catamëcë unicamabë
timéquin ca atun cushi 'inun, axa asérabi
Jesucristomi catamëcë unicamaishi
anëacëxa. Anëtancëx píma abë banaquin
ca —axa mimi catamëcë ënë unicama
camina upí oquin ñu 'anun sinánmíanan
bëréanti 'ai —quixun Nucën Papa Dios
atu ñucáxuancëxa.

**Siriano 'icë Antioquíanu
Pablobë Bernabé cuantëcëan**

²⁴Usoquin 'atancëxun Pisidia menu
'icë Antioquíanuxunuribi bana ñuixuntan-

cëx ca anuax cuanax Panfilia menu bëbacëxa. ²⁵Panfilia menu 'icë ëma Perge anuxun bana ñuixuntancëx ca Atalia ëmanuribishi cuancëxa. ²⁶Anuax ca Sirianu 'icë Antioquía ëmanu manë nuntin cuantëcëancëxa. Ax ca anuxun axa Jesucristomi catamëcë unicaman Nucën Papa Diosan 'amicëxun, atun ñu mëeti sënëonquin 'atánun quixun xucë, a ëma 'iacëxa. ²⁷Usa 'ain ca bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama timëacëxa. Timëxun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuan 'acë ñucama ñuixuanan —judíos unicamaxëshima, judíosma unicamaxribi ca Nucën 'Ibu Diosan sinánmicëx Jesucristomi catamëtia —quixun ñuixuancëxa. ²⁸Ñuixuntancëx ca anu pain axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Bernabë 'imainun Pablo 'itsa 'uxën pain Antioquíanu 'iacëxa.

Jerusalénu timëcan

15 ¹Usa 'ain ca judíos uni raíri Judea menuax Antioquíanu cuanxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama ësaquin cacëxa: Mitsux asërabi Nucën Papa Diosnan 'inux iétisa tani camina Moisés quiásabi oi 'unánti oracacë 'iti 'ain. ²Usaía quicëbëbi ca Pablobë Bernabë —usama ca —qui ax atubë canancëxa. Canantancëxun ca Pablocëñun Bernabë 'imainun raíribi Jerusalénu cuanxuan, anua 'icë an aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamacëñun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama, —judíosma 'aíshbi cara uni Jesucristonan 'iisa tani 'unántiocë 'iti 'icë —quixun ñucátanun quixun xuacëxa.

³Xuquian Antioquíanu 'icë unicaman —bëruánx ca cuantan —quixun cacëx cuani Fenicia me 'abiani cuanan Samaria me 'abiani cuanquin ca —judíosma unicamaxribi ca sinanati Jesucristomi catamëcëxa —quixun

ñuixuancëxa. Usaquian ñuia cuati ca Fenicia 'imainun Samaritanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax cuëëinra cuëëancëxa.

⁴Usaquin ñuixunbiani cuani ca raíribë Bernabë 'imainun Pablo Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabëtan, atun cushicama 'imainun aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamanribi cuëëinquin —¿caina ain? —caquin atu biacëxa. Bicëxun ca —nun nu bana unicama ñuixuncëxuan cuatia ca Nucën Papa Diosan 'itsa uni Jesucristomi sinánmiaxa —quixun ñuixuancëxa. ⁵Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë fariseo unicama raírinëx nirui quiacëxa:

—Judíosma 'aíshbia ax Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'unántiocë 'ianan usaía judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana raíri quicësaribi oi 'iti 'icë —qui ax.

⁶Usaí quicëbë ca Jesusan aín bana ñuixunuan caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama —uisa cara 'iti 'icë —quixun sinánux timëacëxa. ⁷Timëxun sinania 'uran canania oi niruqiun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Ën xucëantu, camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca, Jesucristomi catamëtishi ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixun judíosma unicama ñuixunuan micama achúshi 'ë caíscacëxa, usaquin 'ën ñuixuncëxun cuatía atúxribi ainan 'inun. ⁸An camabi unían sináncë ñu 'unáncë 'ixun ca Nucën Papa Diosan, a unicamax ca judíosma 'aíshbi Jesucristomi asërabi sinánxa quixun 'unánquin, nu 'imicësaribi oquin aturibi aín Bëru Ñunshin Upínu 'inun 'imi axa. ⁹Nuxnu judíos 'icëa nu 'imicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama Jesucristomi catamëcë cupí aín 'uchacama tërénquin aín sinan upí

'imiaxa. ¹⁰¿Usa 'aínbi caramina mitsux uisa cupí, usama ca quiax Nucën Papa Diosmi 'uchanan, judíosma unibu ca judíos unibu 'icësaí 'iti 'icë quiax quin? Moisésñëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana cuacë 'aíshbi ca a banacama quicësabiira oi nucën raracamax 'iáma 'icën. Nuxribi cananuna atúxa 'iá usaribiti 'iacën. ¹¹Usa 'aínbi cananuna 'unanin, nun 'uchacama cupí ainanma 'aíshbi ami catamëcëxun ca nun 'uchacama téréñquin Nucën 'Ibu Jesusan nu Nucën Papa Diosnan 'imiaxa. Judíosma unicamaxa ami catamëtia ca usaribi oquin ainan 'imiaxa.

¹²Pedronën cacëx ca anu 'icë uni camáxbi banaima nētēshiacëxa. Nētēshitancëxun ca Pablonëan Bernabé bētan uisaira oquin cara judíosma unicaman aín bana cuaxa quixun ñuixuanan uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, aín cushímbi, atu uni itsin 'acëma ñu 'amiaxa, quixun ñuixuncëxun cuacëxa. ¹³Usaquin cafa Pablobë Bernabé sēnécëbētan ca Jacobonën anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën xucéantu, 'ën mitsu camainun ca cuat. ¹⁴Simón Pedronën ca nu ñuixuanxa, Nucën Papa Diosan cara uisaira oquin judíos unicamaishima, judíosma unicamaribi nuibaquin ainan 'inun 'imiaxa quixun. ¹⁵Usai ca 'iti icë quixun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo-cëxa. A banax ca ësaí quia:

¹⁶Mitsu 'aquintécënquin cana aín rēbúnquinëxa 'apuma 'aínbi Davidnën rēbúnqui achúshi 'apu 'imiti 'ain. ¹⁷Judíos unicamainshima judíosma unicamanribia 'ënan 'inuxun 'ë ñucácë cupí cana acaman 'apu, Davidnën rēbúnqui achúshi 'imiti 'ain. ¹⁸Usai cana mitsun 'Ibu Dios an ënë banacama bëräma ñuiá 'ëx quin.

¹⁹Usa 'ain cana 'ën sinanin, judíosma unicama axa sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux Jesucristomi catamëcë, a cananuna usai judíos unicama 'iti Moisésñën cuënëo bana quicësabi oquian 'anun catima 'ain. ²⁰Ësaquinshi caquin cananuna acama quirica buánmiti 'ain: Unínbia unioçë ñu rabiquian 'acë ñuina a camina pitima 'ain, 'imainun camina min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain, 'imainun camina tētscacë ñuina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain. ²¹Nucën raracaman 'ázaribi oquin ca camabi ëmanuxun unin anua judíos unicama timéti xubunuxun anun ñu mēëtima nētëcaman, Moisésñën cuënëo bana ñuixunia. Usa 'ixuan Moisésñën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana 'unáncë 'icë cananuna ësaquin caquinshi atu quirica buánmiti 'ain.

²²Usaía Jacobo quia cuaquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caiscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman aín cushicamabētan sináncëxa, Antioquíanua Bernabé 'imainun Pablobë cuantánun cananuna rabé uni caísti 'ai quixun. Usaquin sinánxun ca axa Jesucristomi catamëcë uni rabé, Judas 'icëbi Barsabásribi cacë, acëñun Silas caiscacëxa. ²³Caístancëxun ca atúan buánun quixun ësaquin cuënëoxun quirica 'ináncëxa:

“Nux Jesusan aín bana uni ñuixunun caiscë 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman nun cushicamabētan cananuna mitsu quirica buánmin. Mitsux judíosma 'aíshbimi Jesucristomi catamëcë 'aish nun xucéantu 'icë, Antioquíá ëmanu, 'imainun Siria menu, 'imainun Cilicia menu 'icë, cananuna ësaquin mitsu cain. ²⁴Nun xucéxmabi cuanxun isa uni raírinën mitsubë banaquin, usai judíos unicama 'iti Moisés quiasabi oi camina 'iti 'ain

quixun caquin mitsu masá nuitumiaxa quixuan ñuicania cananuna cuan. ²⁵Usa 'ain cananuna timéxun, axa nubë nuibanancë Bernabé 'imainun Pablobë cuanxuan mitsu isi cuanun rabé uni caístancëxun xuti sinan. ²⁶Nun caíscë uni a rabëtan ca ami nishquian unin 'aisa tancëxunbi Nucën 'Ibu Jesucristoa usai 'ia ñuiquin racuéquinma unicama ñuixunia. ²⁷Usa 'ain cananuna Judascë-ñun Silas xutin, Bernabé 'imainun Pablobëa cuanun. Xucëxun ca atun ënë quirica quicësabi oquin mitsu ñuixunti 'icën. ²⁸Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun cananuna sinan, ca asábi 'iti 'icën, mitsúnmi Moisésnën usai judfos unicama 'iti cuëñëo banacama quicësabi oquin 'aquinma ënë ñuishi 'ati: ²⁹Uníbia unioçë ñu a rabiquian 'acë ñuina a camina pitima 'ain 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain 'imainun camina têtsécacë ñuina pitima 'ain 'imainun ca aín xanuma 'ain uni xanubë 'itima 'icën. Ënë banacama cuati camina mitsux asábi 'iti 'ain. Bëruánx camina 'icanti 'ain”.

³⁰Usaquin quirica 'atancëxuan xucëx cuanx ca Antioquíanu bëbacëxa. Bëbaia cuatía timëtía ca axa Jesucristomi catamécë unicama a buáncë quirica 'ináncëxa. ³¹Ináncëxun a quirica uisai cara quia quixun istancëx ca cuëëni chuámashirua 'icancëxa. ³²Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni 'ixun Judas 'imainun Silasnën 'itsa oquin bana ñuixunquin anu 'icë unicama 'ësëacëxa. 'Ësëcëxun upí oquin Jesús sinani chuámarua tani ca unicama cuëëancëxa. ³³Itsa nëtën Antioquíanu 'itancëxa Judasbë Silas an xucë unicamanu cuantécënia ca anua 'icë axa Jesucristomi catamécë unicaman —bëruánx camina cuanti 'ai

—quixun caquin xuacëxa. ³⁴Usa 'aínbi ca Silanën Judas cuantámainun ax bërúti sináncëxa. ³⁵Usaquin sinántancëx bërúxun ca anuxun Pablobëtan Bernabénën an Jesucristomi catamécë 'ixun aín bana ñuixuncë unicamabë tan —Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun bana ñuixunquin Antioquíanu 'icë unicama 'unánmia-cëxa.

Pablo mecama oi cuantécëan (15.34-18.22)

³⁶Usa 'ain ca anu pain 'itancëxun Pablonën Bernabé cacëxa:

—Anuxunu Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuncë ëmacamanu cuanquin cananuna anua 'icë nun xucéantu uisa cara istécëni cuanti 'ai —quixun.

³⁷Cacëxun ca Bernabénën Juan 'icëbi Marcosribi cacë uni, a buántisa tancëxa. ³⁸Buántisa taniabi ca Pablonën Bernabé cacëxa:

—Panfilia nëtenuax ca nubëtan Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunima nu ëbëtsini uaxa. Usa 'ain cananuna a buántima 'ain.

³⁹Usai canantancëx ënananquin Marcos buani ca Bernabé, manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁴⁰Cuancëbëtan ca Pablonën Silas abëa cuanun caístacëxa. Caíscë ca axa Jesucristomi catamécë unicaman —Nucën 'Ibu Diosan ca nuibaquin bërúanquin mi 'aquinia —quixun catancëxun xuacëxa. ⁴¹Xucëx cuanquin ca Pablobëtan Silasnën Siria menu cuanan Cilicia menuribi cuanquin a mecamanuaxa Jesucristomi catamécë unicama bana ñuixunquin Jesucristonan 'aísha cuëënun sinánmiacëxa.

Pablo 'imainun Silasbë Timoteo cuan

16¹Cuanx ca Pablobë Silas Derbe ëmanu cuanan anuribi cuani Listra ëmanu bëbacëxa. Anu ca axa Jesucristomi catamëcë Timoteo cacë uni 'iacëxa. Aín titax ca judío xanu 'ianan Jesúsmi sináncë 'iacëxa, 'imainun ca aín papax griego banan banacë 'iacëxa. ²Listra 'imainun Iconio ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —upí uni ca —quixun ñuicë ca Timoteo 'iacëxa. ³Usa 'ain ca abëa Timoteo cuanti cuëenquin Pablonën sináncëxa, —Timoteonën papax ca judío unima 'aish griego banan banacë 'icë quixun ca Listranu 'icë 'imainun Iconionu 'icë judíos unicaman 'unania. Usa 'ain ca Timoteo judíos unicaman aín bana cuaisama tanti rabanán judíos uni 'icësaí 'unántiocë 'iti 'icë —quixun. Sinántancëxun 'unánti oracamibianquin ca Pablonën Timoteo buáncëxa. ⁴Listranuax Timoteo buani bëtsi bëtsi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama, uisaquin cara Jerusalénu 'icë Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman caxa quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca atúxa quicësabi oquin camina 'ati 'ai quixun axa Jesucristomi catamëcë unicama cacëxa. ⁵Usaquian Pablobëtan Timoteonën bëtsi bëtsi ëmanu cuanquin bana ñuixuncëx ca axa ami catamëcë unicamax upiti Jesúsmi sináncëxa. Usai 'icëbëa camabi nètën un raírinëxribi ami sináncëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira 'iacëxa.

**Namácësa oquian Pablonën
Macedonianu 'icë uni isa**

⁶Usaquiania cuania Asianuxun bana ñuixunxunma 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx ca

Pablobë Silas 'imainun Timoteo Frigia cacë me 'imainun Galacia cacë menuribi cuancëxa. ⁷Cuanx anu bëbaquin Misia cacë me inubiani, Bitinia cacë menuribi-shi cuainsa taniabi ca Nucën 'Ibu Jesusan Bëru Ñunshin Upitan anu cuanxma 'inun sinánmiacëxa. ⁸Sinánmicëx ca Misia inubianx Troas cacë ëmanu bëbacëxa. ⁹Bëbaxun ca Pablonën imé namáquin iscësoquin Macedonia menu 'icë uni achúshia nicë isacëxa. Iscëxun ca cacëxa: Macedonia ënu uxun camina nu 'aquinti 'ain. ¹⁰Usoquian Pablon namáquin iscësa oquin isan cananuna nun Macedonia menuxun, Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë quixun bana ñuixuni cuanti ca Nucën Papa Dios cuëënia quixun sináncën. Sinánquin cananuna bënëenquinshi anu cuanuxun ñu mëníocën.

Pablobëa Silas Filipos cacë ëmanu 'ia

¹¹Manë nuntin Troasnuax cuanshiax Samotracia cacë nasínu bëbonx cananuna Neápolis ëmanu bëbacën. ¹²Anuax cuanx cananuna Filipos ëmanu bëbacën. Filipos ax ca Macedonia menu 'icë ëma cha anuribia Romanu 'icë unicama 'icë 'iacëxa. Anu cananuna 'itsamashi nëtë 'iacën. ¹³A ëmanuax cananuna anun ñu mëëtima nëtën baca cuëbí cuancën, anuaxa axa ami sináncë unicamax usabii 'icë 'aish Nucën Papa Diosbë banacë, anu. Cuanquinbi xanucama timécë isi anu tsóbuquin cananuna Jesúsmi catamëti bana atu ñuixuancën. ¹⁴A xanucama achúshi ca Lidia cacë 'iacëxa. Ax ca Tiatira ëmanu 'icë xanu 'ianan, an chupa upí minanën pucucësa marucë 'iacëxa. Usa 'aish ca ami sinánquin Nucën Papa Dios rabicë 'iacëxa. Usa 'ixuan Pablonën bana ñuia cuatia ca Nucën 'Ibu Diosan Jesucristomi catamëtia ainan 'inun sinánmicëxa. ¹⁵Sinánmicëx Jesucristomi

catamëti ca Lidia, aín xubunu 'icëcamabë, nashimicë 'iacëxa. Nashimicë 'ixun ca nu cacëxa:

—Mitsun, 'ëx cana asérabi Jesucristonan 'ain quixun sinani camina 'ën xubunu 'iti 'ain.

Usaquin nu cafa nux anu 'iti cuëncë bë cananuna anu 'iacën.

¹⁶Nëtë itsin anuaxa uni abë banacë anuax Nucën Papa Diosbë banai cuanquinbi cananuna xanu xuntacu achúshi ñunshin 'atimañu isacën. A xanun ca ñunshin 'atimanëan 'unánmicë xun uisai cara 'iti 'icë quixun ñucácëxun uni usai camina 'iti 'ain quixun ñuixuancëxa. Usoquin 'aquin ca aín patróncoma 'itsa curíqui bimiacëxa. ¹⁷A xanu xuntacunëx ca Pablocëñun nu nuibiani munuma banai quiacëxa:

—Ënë unicaman ca Dios, naínu 'icë 'Apuira a ñu 'axunia. Usa 'ixun ca anúnmi mitsun 'uchacama téréncë 'aish anun 'iti bana mitsu ñuixunia.

¹⁸Usai quiquin ca 'itsa nëtën nu nuiacëxa. Usoquin 'uran ubfocëx cuainacëquin ca Pablonën ñunshin 'atima cacëxa:

—Jesucristonëan quimicëxun cana mi cain, ënë xanunuax ca chiquit.

Quixuan cacëxëshi ca bënëtishi ñunshin 'atima chiquiacëxa.

¹⁹Usai 'icëbëtan ca aín patróncaman, a xanuan an 'acësabi oquin ñu 'acëbëtanma ca curíqui bitima 'icë quixun sinánquin, Pablocëñun Silas biacëxa. Bibianquin ca anua 'apu 'icënu buácëxa. ²⁰Buánxun ca an uni bëtsi unimi manania cuacë uni cacëxa:

—Ënë uni rabëtan judíos uni 'ixun bana ñuixuncëxun cuati ca nun ëmanu 'icë unicamax tsuáquiruia. ²¹Tsuáquiru-miquian bana ñuixuncë 'aínbí cananuna nun romano uni 'ixun an ñuixuncë bana axa quicësabi oquin 'atima 'ain.

²²A xanun patróncaman usaquin an uni uni itsimi manania cuacë unicama caia cuati, ca camabi uni Pablo 'imainun Silasmi tsuáquiruacëxa. Tsuáquirucëbëtan ca a unicaman, aín chupa pëmitancëxuan manë xon rishquinun quixun aín unicama cacëxa. ²³Usoquin cacëxun cushílnra 'itsa oquin rishquitancëxun ca sipuacëxa. Sipuatan-cëxun ca an sipunu 'icë unicama bërúancë uni cacëxa, Pablocëñun camina Silas machiquitia upí oquin bërúanti 'ai quixun.

²⁴Usoquin 'anúan cacëxun ca sipu 'ucë mëúira atsínmixun i quini ocën tabíata-xacëxa.

²⁵Usoquian 'acëx ca Pablobë Silas imë naëx Nucën Papa Diosbë bananan a rabi cantacëxa. Usaría 'ia ca anua 'icë sipuacë uni raírinën cuacëxa. ²⁶Usaía 'icëbëa me cushílnra shaíquicëbë ca ami tapuocë icama shaíquicëbëa xëcuëcamaxribi xëoquimainun manë risi anun uni sipuacë təcërecacëcama tubucuti rëucüacëxa. ²⁷Usaía 'icëbë bësuquinbi, xëcuëcama xëóquicë isquin ca an sipuacë unicama chiquítí rabanan bërúancë unin sinácëxa, —sipuacë unicama ca chiquíquiiani cuanxa —quixun. Sinánquin ca axbí taroracáca-tsi quixun aín manë xëtocë biacëxa. ²⁸Bitsiabi ca Pablonën munuma banaquin cacëxa:

—Taroracaxma ca 'it. Camáxbi cananuna ënu 'ain.

²⁹Cacëxuinshi, anun pëcaxun isti a aín uni ñucácun bibianx ca bënëtishi abáquiiani sipu mëú atsíancëxa. Atsiní, bërëqui racuëtan bamai ca Pablo 'imainun Silas tanáin rantin purúancëxa. ³⁰Usai 'itancëxun ëman buánquin ca Pablo 'imainun Silas cacëxa:

—¿Añu carana 'ën 'uchacama téréncë 'aish iénuxun 'ati 'ain?

³¹Quia ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesucristomi sinani ca ami catamët. Ami catamëti camina min xubunu 'icë min aintsí 'ibucamabëbi mitsun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain.

³²Caxun ca a 'imainun aín xubunu 'icëcamaribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. ³³Ñuixuncëxuinshi ca imëbí an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo 'imainun Silas anua manë xon 'acë aín namicama chucaxuancëxa. Chucaxuncëbë ca an sipuacë unicama bërúancë unibë axa aín xubunu 'icëcamaxribi Jesúsmi catamëti nashimicë 'iacëxa. ³⁴Usa 'ixun ca an sipuacë unicama bërúancë unin aín xubunu buánxun Pablocëñun Silas pimiacëxa. Usocëx ca a unibë aín xubunua 'icë aín aintsí 'ibucamaxribi Nucën Papa Diosmi catamëti ainan 'aish, chuámashirua tani cuëëancëxa.

³⁵Usaía 'ian pëcaracëbëtan ca an uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman policíaxuquin cacëxa:

—An sipuacë unicama bërúancë uninu cuanxun camina a uni rabéa cuantánun ënun quixun cati 'ain.

³⁶Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxun ca an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo cacëxa:

—An uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman ca mi chiquínun quixun 'ë camiaxa. Usa 'ain camina chuámashirua 'aish cuanti 'ain.

³⁷Usaquian an sipuacë unicama bërúancë unin cacëxun ca Pablonën policíacama cacëxa:

—Nux románo uni 'aish quiricañu 'icëbi, añu caranuna 'a quixun nu ñucáxunmabi, ca camabi unían ismainun rishquimitancëxun nu sipuamionxa. ¿Usaquin 'amionxunbi cara bërí uni raírinën isnúnma nu chiquinin? Ax ca 'aisama 'icën. Atúxbi ca nu chiquini uti 'icën.

³⁸Ësoquian Pablonën cacëxun cuabiani cuantëcënxun ca policíacaman an uni uni itsimi manania cuacë unicama cacëxa. Caquian, románo uni 'aish ca quiricañu 'icë quixun cacëxun cuati ca racuëacëxa. ³⁹Racuëti anu cuanxun ca Pablocëñun Silas cacëxa:

—Mix camina románo uni 'aish quiricañu 'ain quixun 'unánxunma cananuna mi 'ón.

Caquin ëman buánxun ca —ënë ëmanuax camina cuanti 'ai —quixun cacëxa. ⁴⁰Usaquian cacëx sipunuax chiquíquiiani ca Lidianën xubunu cuancëxa. Cuanx atsínquinbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicama anu timëcë isquin upí oquin 'ësétancëx anuaxribi cuancëxa.

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

17 ¹Usaquiani cuani Anffópolis ëma 'imainun Apolonia ëma anun cuanx ca Tesalónica ëmanu bëbacëxa. Tesalónicanu ca anua judíos unicama timëti xubu achúshi 'iacëxa. ²Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi semana anu 'i, Pablo axa 'icësabi oi anun ñu mëetima nëtë 'icëbë 'icëbë, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun, anua timëtia unicama cuëñëo bana 'unánmiquin, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun cai atubë canancëxa. ³Cuëñëo bananu ñuicësabi oquin 'unánmianan ca —a bana quicësabi oi 'iti 'aish ca Cristo paë tantancëx bamatancëx baísquiaxa —quixun canan ca —'ën mitsu ñuixuncë Jesús abi ca axa uti nun caíncë Cristo ax 'icë quixun ñuixuancëxa.

⁴Ñuixunia cuati ca judíos unicama raíri, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun sinani, ami catamëti Silas 'imainun Pablobë timëacëxa. 'imainun ca griego banan banacë uni 'ixunbia

Nucën Papa Diosan bana cuacëcama, a 'imainun —ax ca aín naitu upí 'icë —quixuan unin cacë xanucamaxribi Jesúsmi catamëacëxa. ⁵Usa 'aínbi ca judíos unicama, an Jesús sináncëma, ax ami nutsi Silas 'imainun Pablomi nishquin uni 'atima chiquíshcama timëtancëxun a ëmanu 'icë unicama tsuáquirumiacëxa. Tsuáquirumi, Jasón cacë uni aín xubunu banaruquin barri ca, camabi unían isnun ëma nëbëtsi buánti ca Pablocëñun Silas chiquínti 'icë quiax quicancëxa. ⁶Usai quiquinbi mëraquinma ca Jasóncëñun axa Jesucristomi catamëcë unicama raíri nirínbianquin a ëmanu 'icë unicaman 'apun buáncëxa. Buani ca munuma sharatí quicancëxa:

—An camabi menu 'icë unicama tsuáquirumicë uni rabëtax ca ënu uaxa. ⁷Ucë ca Jasonën anua 'inun aín xubunu atsinmiaxa. A unicamax ca Romanu 'icë 'apu César quicë bana cuaisama tani, 'apu itsi ca Jesús 'icë quia.

⁸Pablocëñun Silas ñuicania cuati ca unicamabë a ëmanu 'icë 'apucamaxribi sharati tsuáquiruacëxa. ⁹Tsuáquiruiabi ca Jasónbëtan raírinën a ënun quixun curíqui 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca Jasóncëñun raíri cuantánun quixun ëancëxa.

Pablobë Silas Berea ëmanu 'iá

¹⁰Usai 'icëbëtan ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënëñquinshi imë Pablocëñun Silas Berea cacë ëmanu cuantánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanx bëbatancëx ca anua judíos unicama timéti xubunu atsiáncëxa. ¹¹Atsínxuan bana ñuixuncëbëtan ca anua 'icë judíos unicaman, Tesalónica ëmanua 'icëcamasamaira 'ixun, cuëenquin Pablonëan Jesús ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuacëxa. Cuaquin ca asérabí cara

Pablonëan ñuixuncë bana ax 'icë quixun 'unáncasquin camabi nëtën Nucën Papa Diosan bana cuënëo isacëxa. ¹²Usaquin 'ai ca atux 'itsáxira —asérabí ca —quixun sinani Jesucristomi catamëacëxa. Usai 'imainun ca griego banan banacë unicama 'imainun xanucamaribi —upí sinánñu ca —quixuan unin 'unáncë, acamax Jesucristomi catamëacëxa. ¹³Usaía 'icëbëbi ca Tesalónicanu 'icë judíos unicamax, Pablonëan Bereanuxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunia ñuicania cuabiani anuribishi cuancëxa. Cuanxun ca Pablomia nishnun quixun anu 'icë unicamaribi tsuáquirumiacëxa. ¹⁴Tsuáquirumicëbë tanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënëñquinshi Pablo manë nuntían cuantánun quixun xuacëxa. Xucëbë ca Timoteobë Silas Bereanubi bërúacëxa. ¹⁵Bërumainun ca an buáncë unicaman Pablo Atenas ëmanu buáncëxa. Buántancëxun a ëbianía Bereanu cuantëcënia ca Pablonën a unicama Timoteocëñuan Silas bënëtishi a isi unun quixun camiacëxa.

Atenas ëmanua Pablo 'iá

¹⁶A unicama cuan ca Pablonën Atenas ëmanuxun Timoteocëñun Silas aia caíancëxa. Caini a ëmanu niquin, unían uniocë ñu a unin rabicë, a 'aisamaira isi ca Pablo masá nuituacëxa. ¹⁷Usa 'ixun ca anua judíos unicama timéti xubunuxun, judíos unicama 'imainun judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabicë unicamaribi, Jesús ax ca asérabí Cristo, axa uti judíos unicaman cañcë, a 'icë quixun sinánmisa tani cuënëo bana ñui atubë canancëxa. Usai 'ianan ca camabi nëtën anuxun ñu marutinuaxribi anua 'icë unicamabë Jesús ñui canancëxa. ¹⁸Cananmainun ca raíri unicama usa isa uni 'iti icë quixun epicúreo cacë unicaman bana ñuia cuacë, 'imainun

estoico cacë unicamanribia bëtsi bana ñuia cuacë, a unicamaxribi uax Pablobë banacëxa. Abë banatancëx ca raírinëx quiacëxa:

—¿Añu cara banañuira 'ixun ënë unin nu ñuixuinsa tanin?

Quicëbë ca raírinëx Pablonëan Jesús ñuianan —bama 'aish ca uni baísquiti 'icë —quixun cacëxun cuax quiacëxa:

—Nun rabicë diosma, bëtsi dios ñui sapi ca quia.

¹⁹Usai quitancëxun ca Pablo bibianquin matá, Areópago cacë, anu buánxun cacëxa:

—Nun nu cuacëma a ñuiquinmi nu cacë bana ënë cananuna upí oquin 'unántisa tanin. ²⁰Nun cuacëma ñu camina min ñuín. Uisai qui quicë cara quixun cananuna 'unántisa tanin.

²¹Usa 'ain ca Atenasnu 'icë unicama 'imainun 'uracëox uax atubë 'icë unicama an uisa bana cara an cuacëma 'icë a cuaisa tancëxa. 'Imainun ca unían ñuia cuacëma ñuribi ñuiquin uní caisa tancëxa. Usai ca a unicamax 'iacëxa.

²²Usa 'ain ca Pablo Areópagonu timécë unicama nëbétsinuax niruquin cacëxa:

—Atenasnu 'icë unicama, 'ën iscëxun camina mitsun dioscama 'itsaira sinánquin a rabin. ²³Ëx ënë ëmanu 'icë bain niquin cana anuxunmi mitsun dioscama rabicë 'itsa isan. Isanan cana anuxun mitsun dios rabiquinmi anu ñu nanti ñu achúshinumi ësaquin cuënëocë isan: “Ënëx ca anuxun nun 'unáncëma dios rabiti a 'icën”. 'Unánxunmabimi rabcancë dios a cana 'ën mitsu ñuixunin.

²⁴An ca me 'imainun anu 'icë ñucamaribi unioçëxa. Ax ca naí, me acaman 'Ibu 'icën. Usa 'aish ca ax anuxun a rabiti unin 'acë xubunu 'ima. ²⁵Unin a ñu 'axuncëxmabi ca ax usabi 'ía 'aish usabi 'ia. An ca anun nux tsóti nëtë

'imainun suñu, piti, 'imainun camabi ñuribi nu 'inania.

²⁶An ca achúshi uni aín rëbúnquicamaxa mecamanu tsónun unioçëxa.

Unioquin ca uiti barin cara aín rëbúnquicamax camabi menu tsóti 'icë quixun mëníonan, anua aín me sënëncëcamaribi mëníoxuancëxa.

²⁷Nucën Papa Diosan ca ami sinánquian a 'unánun uni unioçëxa. Uisaxun caranuna a 'unánti 'ai quixunu sináncëxbi ca Nucën Papa Dios nu 'urama 'icën. ²⁸Nucën Papa Dios cupí cananuna tsotin, a cupí cananuna nitsin, a cupí cananuna ënë menu 'ain. Mistun aintsí raírinëx ca ëesai quiacëxa: “Nux cananuna diosan rëbúnqui 'ain”. ²⁹Nux aín rëbúnqui 'ixun cananuna sinántima 'ain, ax ca unían 'acë curi 'acë ñuusa 'ianan uxua manë 'acë ñuusa 'ianan maxax 'acë ñuusa 'icë quixun. ³⁰Nucën Papa Dios 'unáncëma 'ixun ca unin anbia unioçë ñu rabiácëxa. Rabia isquinbi ca Nucën Papa Diosan isëshiacëxa. Isëshia 'ixunbi ca bërí camabi menu 'icë uni 'atimaquin sináncë 'ixunbia sinananun quixun aín unicaman canun camia. ³¹Nucën Papa Diosan ca mënioçëxa, anúan achúshi uni, Jesucristonën camabi uni, aín nuitu cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti nëtë. Usaquian 'anun ca an caísacëxa quixuan camabi unin 'unánun, ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiacëxa.

³²Usaquian bamatancëx ca Jesús baísquiacëxa quixun ñuia cuati ca uni raírinëx Pablomi cuaiacëxa. Cuaimainun ca raírinën Pablo cacëxa:

—Minmi ñuicë bana ënëmi ñuitëcënia cananuna bëtsi nëtën cuatëcënti 'ain.

³³Usaquian cacëx ca Pablo acama ëbiani cuancëxa. ³⁴Cuancëbë Pablobë cuani ca raírinëx ami sinani Jesúsni catamëacëxa. Acamax ca Dionisio,

Areópagonu 'icë uni a 'imainun xanu achúshi Damaris cacë a 'imainun raíriri 'iacëxa.

Pablo Corinto ëmanu 'ia

18¹Areópago cacë matánuxun bana ñuixuntancëx ca Pablo Atenas ëmanuax Corinto ëmanu cuancëxa. ²Cuanx bëbaxun ca judío uni achúshi, Aquila cacë, mëraccëxa. Ax ca Ponto cacë menuaxa bacëan 'iacëxa. Usa 'aish ca aín xanu Priscilabë Italia menu 'icë Roma ëmanu 'iacëxa. 'Icëbëbia anu 'icë 'apu Claudio ax —judíos unicamax ca camáxbi Romanuax cuanti 'icë —quicëbë ca Corintonu tsoti cuancëxa. Usa 'ain ca Corintonu bëbatancëx Pablo Aquilacëñun Priscila isi cuancëxa. ³Aquila ax ca Pablonëan 'acësaribi oquian an chupa xubu 'acë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën aín xubunu 'ixun Aquilabëtan chupa xubu 'acëxa. ⁴Usoquin 'anan ca anun ñu mëëtima nètëcaman anua judíos unicama timéti xubunu cuanxun —Jesús ax ca asérabi Cristo, axa utia judíos unicaman cañcë, a 'icë —quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun ca judíos unicama raíri 'imainun judíosma unicama raírinënríbi —Jesús ax ca asérbia Nucën Papa Diosan xuá a 'icë —quixun 'unánquin sináncëxa.

⁵Usa 'ain ca Timoteobëa Silas Macedonianuax Corintonu bëban Pablonën bëtsi ñu mëëti 'aquinma Jesús ñui quicë banaishi ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca judíos unicama, Jesús ax ca asérabi Cristo axa utia atun cañcë a 'icë quixun upí oquin ñuixuancëxa. ⁶Cacëxbi ca aín bana timanan ami 'atimati banai ami nishacëxa. Usaía 'ia ca Pablonën anuax ca cuania quixuan atun 'unánun aín chupa tacaquin cacëxa:

—Mitsúxbi 'iisama tani camina Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. Usaími 'icëxbi

ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsúnmi ënë bana cuaisama tancëbëtan cana judíosma unicama ñuixuni cuanin.

⁷Catancëx anua judíos unicama timéti xubunuax chiquíquiani ca judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabiçë, Justo cacë uni, aín xubunu cuancëxa, axa anua judíos unicama timéti xubu rapasu 'ain.

⁸Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Crispo, abë aín xubunu 'icë aín aintsi 'ibucamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usai 'imainun ca Pablonëan bana ñuixunia cuati, 'aisamaira Corintonu 'icë unicamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi cataméti nashimicë 'iacëxa.

^{9,10}Usa 'ain ca Pablonën namáquin cuacësa oquin ësaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun imé cuacëxa:

—Ë cana mibë 'ain. Usa 'ain ca uinu 'icë unímbi mi paë tanmiquin mëëtima 'icën. Ënë ëmanuax ca 'aisamaira uni 'ënan 'iti 'icën. Usa 'ain camina racuéquin ënquinma 'ën bana ñuixunti 'ain.

¹¹Usaquian cacëxun ca Pablonën achúshi bari 'imainun męcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë Corintonu 'iquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa.

¹²Usaquian ñuixuncëbëbi ca Galión, axa Acaya menu 'icë unicaman 'apu 'ain, judíos unicamax Pablomi nishi tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin bibianquin ca an uníxa unimi manania cuacë unicama timécë anu buáncëxa. ¹³Buánxun ca Galión 'imainun abë 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unin ca usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësama oquin Nucën Papa Dios rabinun quixun unicama caia.

¹⁴Quixuan cacëbëa Pablo quicascëbë tanbi ca Galiónën judíos unicama cacëxa:

—Ēnē uníxa ñu 'aisama 'acē 'ianan uni 'acē 'ain cuni cana mitsúnmi a ñuiquin cacēxun cuatsian. ¹⁵Aínbi ca an mitsun cuati banaishi ñuixunquin, usai ca quia quixun ñuixunia. Usa 'ain camina mitsúnbi mēníoti 'ain. 'Ēn cana ěnē ñu mitsu mēníoxuntima 'ain.

¹⁶Usaquin catancēxun ca Galiónēn axa Pablomi manáncē unicama a cuantánun quixun cacēxa. ¹⁷Cacēx cuanquinbi ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icē 'apu, Sóstenes, a bixun mēēcancēxa. Usoia isquinbi ca Galionēn caquinma isēshiacēxa.

Antioquíanu cuantēcēntancēxa Pablo amiribishi mecama oi cuantēcēan (18.18-21.26)

¹⁸Usocēx 'itsa nētēn pain Corintonu 'itancēx ca Pablo Siria menu cuanti sinani axa Jesucristomi catamēcē unicama —cana cuanin —cabiani, Priscila 'imainun Aquílabē manē nuntin cuancēxa. Cuanx Cencrea ěmanu bēbaxun ca Pablonēn, —'ěn Nucēn Papa Dios cacēsabi oi 'i cana sēnēni —quixun sinánquin aín bu tēamiacēxa. ¹⁹Tēamitancēx cuanx ca Efeso ěmanu bēbacēxa. Bēbax Priscila 'imainun Aquila ěbiani cuanx anua judíos unicama timéti xubunu atsíanx ca anuax Pablo anua timécē judíos unicamabē banai atubē usai Jesús 'iti ñuiquin Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo ñui canancēxa. ²⁰Usaía 'ia judíos unicaman atubēa 'inun cacēxbi ca Pablo anu 'iáma 'icēn. ²¹Abē 'iquinma ěbianquin ca atu cacēxa: —Judíos unicama anun timéti nētē sēnécēbē atubē Jerusalénu 'itancēx cana Nucēn Papa Dios cuēñécēbē mitsu isi utēcēnti 'ain.

Quixun cabiani ca Efesonuax cuancēxa. ²²Cuanx Cesárea ěmanu bēbax ca nuntinuax 'ibúquiani taēn Jerusalénu cuancēxa. Cuanx bēbaxun

atu istancēxun axa Jesucristomi catamēcē unicama —cuanmainun ca 'it —cabiani ca Antioquíanu cuancēxa.

²³Antioquíanu 'ěora pain 'itancēx ca Galacia menu 'icē ěma 'imainun Frigia menu 'icē ěmacama oi cuanquin Pablonēn axa Jesucristomi catamēcē unicama upiti Jesucristomi sinani ax cuēñécēsabi oi 'inun quixun caquin atu 'ēsēacēxa.

Efesonuxuan Apolosnēn bana ñuixuan

²⁴Pablonēan Galacia menu cuanan Frigia menuribi cuanquin axa Jesucristomi catamēcē unicama 'ēsēmainun ca Alejandría ěmanu 'icē judíos uni achúshi, Apolo, ax Efeso ěmanu cuanx anu 'iacēxa. Ax ca an Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo upí oquin 'unáncē 'aish unicama upí oquin bana ñuixuncē 'iacēxa. ²⁵Nucēn 'Ibu Jesús ñuixunquian 'unánmicancē 'ixun ca Apólósnēn cuēñēi banaquin, Jesús ñuiquin, upí oquin Efesonu 'icē unicama ñuixuancēxa. Usaquin Jesús ñuiquin bana ñuixuanan, —aín 'uchacama chiquinatia ca Juanēn uni nashimiacēxa —quixun 'unánquinbi ca Apolosnēn —Jesucristonēn ca aín Bēru Ñunshin Upí aín unicama abéa 'inun 'inania —quixun 'unánma 'icēn.

²⁶Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunuxun Apolosnēn racuéquinma bana ñuixunia cuaquin ca Aquílabētan Priscilanēn 'uri buánxun Apolos, Jesúsmi catamēti ca uni usai 'ia quixun upí oquinra ñuixuancēxa. ²⁷Usa 'ain ca Acaya menua Apolos cuainsa tancēbētan axa Jesucristomi catamēcē unicaman —asábi ca —catancēxun atuan upí oquin Apolo binun quixun caquin axa Acayanuax Jesucristomi catamēcē unicama quirica cuēñēoxuancēxa. Cuēñēoxunia quirica bibiani manē nuntin cuanx Acayanu bēbatancēxun ca Apolosnēn anua 'icē a Nucēn Papa

Diosan nuibaquin Jesúsmi sinánmicë unicama upí oquin 'aquiancëxa.

²⁸'Aquianan ca unicaman cuamainun —Cristo ca ucëma 'icë —quixuan sinaniabi abë banaquin judíos unicama, Jesús ax ca asérabi Cristo, axa utia atun caíncë a 'icë quixun canan usai ca Cristo 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia quixun 'unánmiacëxa.

Pablo Efesonu 'ia

19 ¹Corinto ëmanua Apolos 'ain ca Pablo matá me sapáncama oi cuantancëx Efesonu bëbacëxa. Bëbaxun ca anu 'icë axa Jesucristomi sináncë unicama mëracëxa. ²Mëraxun ca ñucácëxa:

—¿Mitsúxmi Jesucristomi sináncëbë cara aín Bëru Ñunshin Upí mitsunu uax?

Quixuan ñucácëxun ca cacëxa:

—Nun cananuna Jesucristomi catamëti ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia quixun ñuia cuacëma 'ain.

³Usaía quia ca Pablonën atu cacëxa:

—¿Añu sinani caramina nashimicë 'ian?

Cacëxun ca cacëxa:

—Juanëan uni 'unánmicë bana sinani cananuna nashimicë 'ian.

⁴Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Atimaquin sináncë 'ixunbia sinanatia ca Juanën uni nashimiacëxa. Nashimiquin ca cacëxa, axa a caxu uti uni achúshi, Jesús, axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, ami sinánun quixun.

⁵Usaía Pablo quia cuati ca Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti a unicamax nashimicë 'iacëxa. ⁶Usa 'ain ca a unicama Pablonën aín mëcënan ramécëbë atunu Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí uacëxa. Usaría 'icëbë unin 'unáncëma banan bananan ca a unicaman, usaqian Nucën Papa Diosan sinánmicë

bana unicama ñuixuancëxa. ⁷Anu 'icë uni nashimicëcama ax ca mëcën rabé 'imainun rabé unisa 'iacëxa.

⁸Usa 'ain ca Pablonën anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iquin, anua judíos unicama timéti xubunuxun racuéquinma upí oquin Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixuan 'unánun anu 'icë unicama ñuixuancëxa. ⁹Ñuixuniabi ca rafrinën masáquin sinánquin cuaisama tancëxa. Usaqin cuaisama tani ca anu timécë unicaman cuamainunbi —Jesúsmi sinánti ca 'aisama 'icë —quiax quiacëxa. Usai quicëbë, anuax chiquíquianquin ca Pablonën axa Jesucristomi catamécë unicama buani, Tirano cacë unían anuxun uni 'unánmicë xubu, anu cuancëxa. Cuanxun ca anuxun camabi nëtën bana ñuixuancëxa. ¹⁰Usaqin ca Pablonën rabé barin anuxun bana ñuixuancëxa. Pablonëan usaqin ñuixuncëxun ca Asianu 'icë unicama, judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquian ñuixuncë bana cuacëxa. ¹¹Cuacëbëtan ca Pablonën anuxun Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ¹²Usa 'ain ca amia Pablo ratíquicë chupa 'imainun pañun abia anu buania mëi uni ñucëcamax pëxcúacëxa, pëxcúmainun ca ñunshin 'atimacamaxribi uninuax chiquíacëxa.

¹³Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën usoquin 'aia istancëxun ca an cuaínbëquini niqin uninua ñunshin 'atima chiquíncë judíos unicama rafrinën, Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën 'acësaribi oquin 'ati sináncëxa. Usaqin sinánquin ca uninu 'icë ñunshin 'atima cacëxa:

—Pablonëan unicama ñuixuncë Jesús an 'amicëxun cana mi cain, ënë uninuax ca chiquit —quixun.

¹⁴Usaquian an ñu 'acë uni raírinëx ca judíos sacerdotenën cushicama achúshi, Esceva cacë, aín bëchicë mëcën achúshi 'imainun rabé 'iacëxa. ¹⁵Usa 'ixuan cacëxunbi ca ñunshin 'atimanën Escevanën bëchicëcama cacëxa:

—Jesús 'imainun cana Pablorigi 'unan. Usa 'ixunbi cana ui caramina 'ai quixun mitsu 'unaniman.

¹⁶Quixun cai chirínquianx anu 'iruquin ca ñunshin 'atimañu uni an cupinunma atu mëëacëxa. Mëëquian cushíinra mëëcëx ca chupañuma 'aish aín nami téátéabu 'aish xubunuax chiquiti abácëxa. ¹⁷Usoquian 'acëa ñuia ca Efesonu 'icë judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi cuacëxa. Cuati racuéquin ca:

—Nucën 'Ibu Jesús, ax ca cushiira 'icë —quiquin a rabiacëxa.

¹⁸Usaía 'icëbë uxun ca axa Jesúsmi catamëcë 'itsa unin —usaribi oquin cana 'ën ñu 'atima 'acë —quixun chiquinacëxa. ¹⁹Usomainun ca an ñubéti 'unáncë unicaman anua ñubéti 'unáncë quiricacama bëxun, camabi unían ismainun nëëancëxa. Usa 'ain ca a quiricacaman cupí cincuenta mil curíquisa 'iacëxa. ²⁰Usaría 'imainun ca a ñuiquin bana ñuia cuati Jesucristomi catamëti unicamax amiribi amiribi 'itsacëxa.

²¹Usa 'ain ca Pablonën Macedonia me 'imainun Acaya menu pain cuantancëx Jerusalénu cuanti sináncëxa. Jerusalénu cuanti sinani ca quiacëxa: Anu pain 'itancëx cana Roma émanuribi cuanti 'ain. ²²Usaquin sinánxun ca Pablonën an 'aquincë uni rabé, Timoteo 'imainun Erasto, a Macedonia menua cuantánun xuacëxa. Xutancëx ca Asia menua 'icë ëma Efeso, anu 'ëora pain í bëruacëxa.

Efesonu 'icë unicamaxa tsuáquirua

²³Efesonuaxa Pablo cuancëma pan 'ain ca Jesucristo ñuicë bana cuaisama

tani, a émanu 'icë unicamax tsuáquiruacëxa. ²⁴Usaía 'inun ca Demetrio, an uxua manë unioquin ñu chucúmarama 'ati 'unáncë, an tsuáquirumiacëxa. Demetrio an anuxun diosa Artemisa cacë rabiti xubu iscësa 'itánun chamaburatsu oquin manë uxua unioçëxa. Unioxun maruquin ca a 'imainun abëtan ñu 'acë unicamanribi 'itsaira curíqui biacëxa. ²⁵Demetronën ca abëtan usoquin 'acë unicama 'imainun anribia usaribi oquin ñu 'acë unicamaxa, an camicëx timëtia cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ënë ñu ësoquin 'atancëxun maruquin cananuna anun nun ñu maruti curíqui bitsin.

²⁶Usa 'ainbi camina mitsun Pablo isanan an ñuicë banaribi cuatin. An ca Efeso émanushima, Asia menu 'icë émacama oquin, unían a rabinuxun 'acë ñu ax ca asérami diosma 'icë quixun caquin, a rabixunma 'anun caquin 'aisamaira uni sinánmiaxa. ²⁷Usoquian sinánmicëxun ca unin nun nu unioçë uxua manë 'acë xuburatsu bitima 'icën. 'Imainun ca Diananëxa cushi 'ainbi unicaman anuxuan a rabicë xubu cha manuti 'icën. Diana axa Asianu 'icë unicama 'imainun camabi menu 'icë unicaman rabicë 'aishbi ca rabicëma 'iti 'icën.

²⁸Usai Demetrio quia cuati ca nishi sharati tsuáquirui quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

²⁹Usari quicëbë ca Efeso émanu 'icë unicama sharati tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin Macedonia menu 'icë uni rabé, Gayo 'imainun Aristarco, axa Pablobë nicë, a bixun nirínbianx ca anua unicama timëcë xubunu abáquianx atsíncëxa. ³⁰Atsíncëbëa anu 'icë unicama cai axribi atsíntisa taniabi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman —miribima bitsia atsíanxma ca 'it —quixun Pablo cacëxa. ³¹Camainun ca

an 'unáncë Asia menu 'icë 'apu raírinën-
ribi anu timécanti xubunu atsanxma
'inun quixun Pablo camiacëxa. ³²Usa
'ain ca axa timécë unicamax tsuáquirui,
raírinëxa bëtsi ñu ñui quimainun
raírinëxribi bëtsi ñu ñui banai
sharácëxa. Sharáquinbi ca aín patsanën
añu 'anux cara timéaxa quixun 'unánma
'icën. ³³Pablomia 'icësaribiti ca anua
timécë unicamax anua atubë 'icë judíos
unicamamiribi nishacëxa. Usaía ami
nishcëxun ca judíos unicama an
Alejandro, uisai 'i cara timéaxa quixun
an anua timécë unicama canun quixun
cacëxa. Cacëxun ca Alejandronën aín
mécënan sanánquin aín bana cuanun
quixun cacëxa. ³⁴Cacëxbi ca —ax ca
judío uni 'icë —quixun 'unani nētētima
rabé horan pain munuma sharati
quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë
unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

³⁵Usa 'ain ca sharatia nēténun cacëxbi
nētētisama taniabi an 'apu quirica
cuñëoxuncë unin nētémíacëxa.
Nētémia ca cacëxa:

—Efesonu 'icë unicama, 'ën mitsu
camainun ca cuat. Ënë ëmanu 'icë
unicamax ca an anuxun Diana rabiti
xubu bërúanan a iscësa maxax naínuax
nipacëcë bërúancë 'icën. Usa ca quixun
ca camabi menu 'icë unicaman 'unánxa.
³⁶Usa 'ain ca, usama ca quíax úixbi
quitima 'icën. Usa 'ain camina nētéti
'ain. Nētéanan camina sinánxunmaishi
ñu 'atima 'ain. ³⁷Mitsúnmi bëcë uni
rabëtax ca mitsun rabicë diosa ñui
'atimatí banacëma 'icën. ³⁸Usa 'afnbi ca
Demetrio 'imainun an abëtan uxua
manë 'acë ñu 'acë unicaman, unimi
manántisa tanquin, an uníxa uni itsimi
manania cuacë unicama cati 'icën.
Canan ca 'apu raíriribi cati 'icën.
Cacëbëtanbi ca Demetrio 'imainun abë
'icë unicamaxa ami manáncë unicaman-

ribi, an uníxa uni itsimi manania cuacë
unicama cati 'icën. ³⁹Usa 'ain camina
bëtsi ñuribi mënóisa tanquin anúan
'apucama timéti nētën anu timécë
unicaman cuamainun cati 'ain. ⁴⁰Uisai 'i
caranuna sharati quixun ñucácancëxun
a ñuiquin cati ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca
'apumi nishínu 'icësa sináncanti 'icën.

⁴¹Usaquin catancëxun ca timécë
unicama cuantánun quixun xuacëxa.

Macedonia me 'imainun Grecia menu Pablo cuan

20 ¹Usaquin cacëxa cuancëbëtan ca
Pablonën axa Jesucristomi
catamécë unicama camicëx aia 'esëanan
bana ñuixuntancëxun —cuanmainun ca
'ican —quixun atu cabiani Macedonia
menu cuancëxa. ²Cuanquin ca a menua
'icë ëmacamanua 'icë axa Jesucristomi
catamécë unicama, ëníma Jesúsmi
cataménun quixun caquin sinánmiacëxa.
Sinánmibiani ca Grecia 'icëbi Acayaribi
cacë menu cuancëxa. ³Cuanx bëbax ca
anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iacëxa.
Anu 'aish ca manë nuntin Siria menu
cuanti sinánquinbi, judíos unicamaxa
ami 'esënanía ñuia cuati sinanacëxa.
Sinanabiani ca Macedonia anu pain bain
cuancëxa. ⁴Cuancëbë ca Berea ëmanu
'icë uni, Sópater, a 'imainun Tesalónica
ëmanu 'icë uni rabé, Aristarco 'imainun
Segundo, 'imainun Derbe ëmanu 'icë uni,
Gayo, 'imainun Asia menu 'icë unicama,
Tímoteo, Tíquico, Trófimo, acamax
Pablobë cuancëxa. ⁵Cuanx Macedonia
menu bëbacëbë ca atux pain Troas
ëmanuxun nu caini cuani nu ëbiani
rëcuénquiancëxa. ⁶Usa 'ain cananuna
anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun
piti nētë inúmitancëx, nuxribi
Filiposnuax manë nuntin cuanx, mecën
achúshi nētë 'icëbë Troasnu bëbacën.
Bëbax cananuna mecën achúshi
'imainun rabé nētë anu 'iacën.

Troas ëmanu Pablo 'ia

⁷Anu 'aish cananuna domingo nëtën axa Jesucristomi catamëcë unicamabë pán tucapaxun pi timéacën. Timéan ca Pablonën, imëishinu cuanti 'ain, ñantón-paquin 'uran bana ñuixuancëxa.

Usoquin ca imé naëx 'itámainun 'acëxa.

⁸Usoquin ca Pablonën xubu cata itsi manáinra 'icë, anua lamparín 'itsaira tiríocë 'icë anunu timécë, anuxun bana ñuixuancëxa. ⁹Usaquian Pablonën manámi 'icë xubu cata rabé 'imainun achúshi, anuxun bana ñuixuncëbëbi ca bënë uni achúshi, Eutico cacë, ax xubu manámia 'icë xëcuë anu tsotax, 'uxcënan ténancëx 'uxax ëman nipacëacëxa. Nipacëtía bamaia ca bicancëxa.

¹⁰Bicëbë xubunuax 'ibúquianquin bënë uni 'icúquin bitsi rantin purúnquin ca Pablonën anua 'icë unicama cacëxa: —Ratúaxma ca 'ican, ca uinacëtía.

¹¹Catancëx manan 'irutécënxun, pán tucapaxun pianan pëcaratamainun bana ñuixunëti, ca Pablo atu ëbiani cuancëxa. ¹²Cuancëbë ca bënë uni Eutico axa chuáma 'aish asábi 'icë buani cuëenquiani cuancancëxa.

Troasnuaxa Pablo Miletonu cuan

¹³Usa 'ain cananuna Pablonëan taën cuainsa tanquin, anua bitsi cuanun cacëx, nux pain rëcuëenquiani manë nuntin Asón cacë ëmanu cuancën.

¹⁴Cuanx bëbaquin Asónua Pablo bibiani cananuna abë nuntin Mitilene cacë ëmanu cuancën. ¹⁵Mitilenenuax coonx cananuna Quíó cacë nasí rapasu bëbacën. Bëbax anuax coonx cananuna Samos cacë nasínu bëbacën. Bëbatancëx cananuna anu 'icë ëma Trogilio anuax pain tantiacën. Tanti anu 'inëti cuanx cananuna Mileto cacë ëmanu bëbacën.

¹⁶Anuxun ca Pablonën Pentecostés cacë nëtë 'iisama pain 'ain Jerusalénu bëbati

sinánquin 'uran Asia menu 'iisama tanquin, Efeso ëma 'urama 'aínbi anu cuantima sináncëxa.

Efesonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unin cushicama Pablonën bana ñuixuan

¹⁷Usaquin sinánxun ca Miletonuxunbi Efesonua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa anu unun quixun Pablonën camiacëxa. ¹⁸Camicëx aia ca cacëxa:

—Asia menu utancëx carana mitsubë 'aish uisai 'ëx 'ia quixun camina mitsun 'unanin. ¹⁹Ëx mitsubë 'ixun cana mitsúnmi 'ë rabiti sinánquinma axa cuëencësabi oi 'iquin Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuan. Usoquin 'ai cana bëunan mëscúanan judíos unicaman 'ë bëtsi bëtsi ocëx 'aisamaira tëmëran. ²⁰Usai 'iquinbi cana ënquinma uisai caramina Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inux upí 'iti 'ai quixun racuëquinma mitsu bana ñuixuan. Usaquin nëtéquinma mitsúxmi timécë ñuixuanan cana mitsun xubucamanuxunribi mitsu bana ñuixuan.

²¹Ñuixunquin cana judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi Nucën Papa Dios cuëencësa oi 'inux sinanatía Nucën 'Ibu Jesucristomi catamënun quixun can. ²²Usa 'ain cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë sabi oi Jerusalénu cuanin, uisai carana anuax 'iti 'ai quixun 'unanimabi. ²³An 'unánmicëxun cana 'unanin, uinu 'icë ëmanu carana cuani anuxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë caia, anuax cana sipuocancë 'ianan unían 'atimocëxun 'aisamaira oquin tëmëranuxun 'ai quixun. ²⁴Usaquian 'unánmicëxbi cana 'ëx uisai carana 'iti 'ai quixun sinani bënëtiman. Bamanuxunbi Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin 'ai cuëenquin sënëonti cana cuëënin, Nucën Papa Diosan ca

nuiباقuin unicama ainan 'inun iémisa tania quixuan camabi unin 'unanún.

²⁵Usaquin sinánquinbi cana 'unanin, uicama carana Nucén Papa Diosan uni 'inun bana ñuixuan acaman ca 'è istécènxunma 'aia quixun.

^{26,27}Mitsúnmi 'è istécèncèxunmabi cana èsoquin mitsu cain, uisai cara Jesucristo cupí aín unicamax, an mēnosabi oi 'iti 'icè quixuan Nucén Papa Diosan 'è 'unánmicè, acama ñuiquin cana mitsuishima camabi èmanu 'icè unicamaribi ñuixuan. Usa 'ain ca 'èn Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuatibia ami catamécema 'ain 'èn 'uchama 'icèn. ²⁸Usa 'ain camina mitsun mina ñu 'aisama 'ai bérúancati 'ain. Bérúancanan camina axa Jesucristomi catamécè unicamaribia upí 'inun bérúanti 'ain. Nucén Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan ca usoquinmi axa Jesucristomi catamécè unicama bérúanun mitsu 'imi axa. A unicamax ca axa bama cupí Nucén 'Ibu Jesucristomi catamécè 'aish aín uni 'icèn. ²⁹Èn cana 'unanin, 'èx cuancèbè ca uni raíri uti 'icèn. Uxun ca axa ami sináncè unicama, Jesucristomi catamèti bana a ènun quixun paránti 'icèn. 'Inúanèan bètsi biquin carnero tsuácacèsaribi oquin ca a unin axa ami sináncè unicama Jesús manunun quixun parántisa tanti 'icèn. ³⁰Èsaquinribi cana 'unanin, axa Jesucristomi catamécè unicamabè timécè unicama bètsi bètsin ca Nucén Papa Dios cuèèncèsabi oquin ñuixunquinma, cémè bana ñuixunti 'icèn, a bana quicèsabi oi isa 'inun quixun. ³¹Usa 'ain camina unin paráncema 'inuxun upí oquin sináinrati 'ain. Camina sinánti 'ain, rabé 'imainun achúshi barin cana ñantánbi nèténbi nètéquinma bèunan mescúquin mitsu 'èséan.

³²Béri cana an bérúanun Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin. An ca nuiباقuin

mitsu ami cushinun 'imianan axa ami sináncè unicama 'imicèsaribi oquin asérabi ainan 'aishmi ax cuèèncèsa oíshi 'inun mitsu 'imiti 'icèn. ³³Èn cana curíqui ñucánan chupa uibi ñucácema 'ain. ³⁴Mitsúnbi camina 'unanin, 'èn mēcènanbi ñu mēèxun cana 'èn piti 'imainun 'èn chupa bianan 'èx abè 'icècamaribi bixúan. ³⁵Usaquin ñu mēècè 'ixun cana mitsu 'unánmia, mitsúnribimi usoquin 'anun, ñuñuma uni ñu 'inánuxun. Usaquin 'ati sinani ca Nucén 'Ibu Jesús èsai quiacèxa: “A unin ñu 'ináncè uni ax cuèèncèsamaira oi ca an uni ñu 'ináncè uni ax cuèènia”. A bana camina manuquinma sinánti 'ain.

³⁶Èsaquin catancèx ca Pablo rantin puruni tsóbuti anu 'icè unicamabè Nucén Papa Diosbè banacèxa. ^{37,38}Banai sènènia ca —'è camina istécènxunma 'ai —quia oi camáxbi masá nuituti abè 'icúcanani bèunan mescúquin bérúanxa cuanun caquin manè nuntinu 'irumiquin Pablo buáncèxa.

Jerusalénu Pablo cuan

21 ¹Buáncèx 'iruax Efesonu 'icè unicama èbiani cuanx cananuna Cos cacè nasínu cuancèn. Anuax coonx cananuna Rodas cacè nasínu cuanx, anuaxribi Pátara cacè èmanu bèbacèn. ²Bèbaxun cananuna anua axa manè nuntin Fenicia menu cuanti uni raíri mēracèn. Mērax cananuna a nuntin atubè cuancèn. ³Cuanxun Chipre nasía mēmiu 'icè inubiani cananuna Siria menu cuancèn. Cuanx cananuna anu 'icè unicaman buáncè aín ñucama a nanpáxunti cupí Tiro èmanu cuancèn. ⁴Usai Tironu bèbaxun, axa Jesucristomi catamécè unicama mērax, cananuna mēcèn achúshi 'imainun rabé nètèn atubè anu 'iacèn. Nuxnu anu 'ain ca Nucén Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan sinánmicèxun a unicaman uisai

cara Pablo 'iti 'icë quixun 'unánquin Jerusalénu cuanxma 'inun quixun cacëxa. ⁵Usaquian cacëbëbi cananuna a nëtëcama inúcëbë cuancën. A ëmanuax cuancëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín xanu 'imainun aín bëhicië bëbi nubë masinu cuancëxa. Cuanx cananuna rantin puruni tsóbuax masinuax Nucën Papa Diosbë banacën. ⁶Usai 'itancëxun atubë 'icucananquin —cuanmainun ca bëruánx 'ican —quixun atu cai cananuna manë nuntinu 'iruacën. 'Irucëbë ca a unicamax aín 'icënu cuantëcëancëxa.

⁷Anuax cuanx cananuna Tolemaida ëmanu cuancën. Cuanx bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama catancëx cananuna achúshi nëtën atubë 'iacën. ⁸Anuax pëcaratëcëncëbë cuanx cananuna Cesárea ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna Filipenën xubunu abë 'i cuancën. Felipe ax ca an Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuncë 'ianan mëtëcën achúshi 'imainuan rabé uni Jerusalénuxun an piti mëticanun caíscan acama achúshi 'iacëxa. A Felipebë cananuna 'iacën. ⁹Aín bëhicië ca rabé 'imainun rabé xanu bënëñuma 'iacëxa. A xanucaman ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuancëxa.

¹⁰Anu 'itsa nëtë 'icëbë ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni achúshi Agabo cacë, ax Judea menuax bëbacëxa. ¹¹Bëbax nu isi uxun anun Pablo tsitëcërëquicë, a bíax anun tanëacanan anun mënëacati ca quiacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca ësari quia: Ënën 'ibu ca ësaribi oquin nëaxun Jerusalénu 'icë judíos unicaman judíosma unían binun 'inánti 'icën.

¹²Ësaría Agabo quia cuaquin ca nubëtan Cesárea nu 'icë unicamanribi,

Jerusalénu cuanxma 'inun quixun Pablo cacëxa. ¹³Cacëxbi ca Pablo quiacëxa:

—¿Añu cupí caramina usai banai bëunan mësúcúquin 'ë masá nuitumin? Jerusalénuxuan Nucën 'Ibu Jesúsnan cupí 'ë nëacancëxbi cana bënëtima 'ain. Usoquin nëanan 'ë 'acancëxbi cana asábi 'iti 'ain.

¹⁴Usai quia Jerusalénu cuancatsi quia cananuna Pablo sinanamiasmácën. Usa 'ain cananuna quiacën:

—Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi ca 'iti 'icën.

¹⁵Usa 'ain cananuna ñu mënóbiani Cesárea nuax Jerusalénu cuancën.

¹⁶Cuancëbë ca nubë Cesárea nuax ax Jesucristomi catamëcë unicama raíri cuancëxa. Acaman ca Chiprenuax ucë uni Mnasón, axa 'itsa baritian Jesucristomi catamëcë, a 'unáncë 'ixun aín xubunu anunu 'inun nu buáncëxa.

Pablo Jacobo isi cuan

¹⁷Usa 'ain ca Jerusalénu bëbaia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuëenquin nu biacëxa. ¹⁸Usaquian bicëx 'inëti cananuna pëcaracëbë Pablobë Jacobo isi cuancën. Abë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicamaribi 'iacëxa. ¹⁹Icë —¿uisa caina 'ai?

—quixun catancëx atubë banaquin ca Pablonën uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan 'amicëxun, anua judíosma unicama 'icë ëmacamanuxun ñu 'axa quixun ñuixuancëxa.

²⁰Usaquian Pablonën ñuixuncëxun ca —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. Rabitancëxun ca Pablo ësaquin cacëxa:

—Asábi ca. Usa 'aínbi camina 'unanin, 'aisamaira judíos unicamax ca Jesúsmi sinánxa. Sinánxunbi ca ësaquinribi sinania, Moisésnéan usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana quicësabi oi cananuna 'iti 'ai quixun. ²¹A unicamax ca quia,

min isamina bëtsi bëtsi menua judíos unicama, Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'i axma 'inun quixun can. Canan isamina judíos unicaman 'acësaribi oquin bëbu tuá 'unántioxunma 'anun quixunribi can. ²²An usa bana cuacë unicamax ca mi ucë cuati timéti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisai 'iti 'ain? ²³Nun ësaquin cacësabi oquin camina 'ati 'ain. Ënu ca rabé 'imainun rabé judíos uni, an Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i sënënuqian aín bu tëamitishi 'icën. ²⁴Ënë uni buani camina abë judíos uni 'icësaribiti 'inun mixribi nashi mëniocati 'ain. Mëniocan camina a unicamaxa Moisésnën cuënëo bana usai 'iti quicësabi oi 'ianan aín bu tëacë 'inun cupioquin mëniocamiti 'ain. Mínmí usoia isquin ca judíos unicaman 'unánti 'icën, mix camina Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'i quixun. 'Unánan ca mimia manáncë bana ax ca cëmë 'icë quixun 'unánti 'icën. ²⁵Mixmi judío uni 'aish usai judíos unicama 'iti bana quicësabi oi 'iti 'aínbi ca nun sináncëx judíosma unicamax usai 'itima asábi 'icën. Usaqin sinánquin cananuna ësaquin 'axun acama quirica buánmian: Judíos unicama usai 'iti banacama quicësa oquin 'aquinma camina ësaquinshi 'ati 'ain, unínbia unioçë ñu rabiquian 'acë ñuina camina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain, 'imainun camina tëtécacë ñuina pitima 'ain, 'imainun ca bëtsi xanubë 'ima uni aín xanubëishi 'iti 'icën.

Roma ëmanua Pablo cuan ñuicë bana (21.27-28.31)

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun Pablo bican

²⁶Usaqian abëa 'icëcamabëtan Jacobonën cacësabi oquin, rabé

'imainun rabé uni a buonx ca Pablo judíos unicama 'icësaribiti nashi abë mëniocacëxa. Mëniocan ca uisa nëtën cara anun mëniocati nëtë sënënti 'icë quixun canan uisa nëtën cara Nucën Papa Dios rabiquin ñuina rëti 'icë quixun anu 'icë sacerdotebëtan mënoi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa.

²⁷Anun mëniocati nëtë mëcën achúshi 'imainun rabé sënënti 'uramara 'ain ca judíos unicama raíri, Asianuax ucë, acaman Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua isacëxa, isquian tsuácarucëxun Pablo biacëxa. ²⁸Bitsi ca munuma cuënishi quicancëxa:

—Israel unicama, nu ca 'aquin. Ënë unix ca an camabi menu cuanquin judíos unicamamia 'inun quixun unicama ñuixuncë a 'icën. Usa 'ixun ca nun cuati bana Moisésnën cuënëo quicësabi oi 'i axma 'inun quixun canan, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënë 'atimaquin ñuiquinribi unicama caia. Usa 'ixun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma, axa griego banan banacë unicama raíriribi atsínmi axa. Atsínmixun ca ënë xubu upí 'atimami axa —quíax.

²⁹Jerusalënu axa abë nitsia isbaiëxanx ca Efesonu 'icë uni, Trófimo, a Pablonën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínmicësa sinani usai quicancëxa.

³⁰Usaía quicëbë tsuáquirui abácuatsini uquin ca Jerusalénu 'icë unicaman biquin, Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ëman nírínbianquin bënënuquinshi xëcuëcama xëpuacëxa.

³¹Usaqin 'ai Jerusalénu 'icë camabi uni tsuáquirucëa ñuia ca comandantenën cuacëxa. ³²Usaqin cuaquin aín suntáru-camacëñun suntárunën cushicama timëtancëxun abáquianquin buanx ca comandante anua unicama 'icë anu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca mëëquinbi

Pablo äancëxa. ³³Usocëbë uquin ca Pablo biquin comandantenën ain suntárucama manë risi rabëtan təcëreca-nun quixun cacëxa. Caquin ca ui cara ax 'icë quixun ñucánan añu cara 'axa quixun ñucácëxa. ³⁴Ñucácëbëbia unicamax bëtsi bëtsi bana ñui sharácëbë tan upí oquin cuaquinma ca comandantenën anua suntáru buccë xubunua buánun quixun cacëxa. ^{35,36}Cacëxuan buáncëbë, a caxu cuanquin catfcabiani ca unicama sharati tsuáquirui quiacëxa: —Ca bamati 'icën.

Usai quia tsuáquirucëbëtan ca unínma 'aia quixun suntárucaman atun xubunua 'icë tapítia 'urama 'ain Pablo 'icúquin birubianquin buáncëxa.

Unicamax ami manáncëxuan Pablonën ca

³⁷Usoquin buánxuan atun xubunu suntárucaman atsínmicëxunbi ca Pablonën comandante cacëxa:

—¿Bananun caina 'ë 'imitima 'ain?

Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—¿Griego banan banati caina 'unan?

³⁸¿Mix caramina Egiptonu 'icë uni an bari itsin, 'apumi nishquin unicama tsuáquirumitancëxun uni 'aquin cuatro mil uni, anu uni 'icëma menu buáncë, ama 'ain?

³⁹Usaquin ñucácëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ëx cana judío uni 'ain, Cilicia menua 'icë ëma cha, Tarso, anu 'icë.

¿Usa 'ain caramina 'ën axa tsuáquirucë unicama canun 'ë camítima 'ain?

⁴⁰Cacëxun ca comandantenën —camina cati 'ai —quixun cacëxa. Cacëx tapitinu nixun mecënan sanáncëxa nètëtia ca Pablonën hebreo banan banaquin ësaquin unicama cacëxa:

22 ¹Ën aintsicama 'imainun caniacëcë unicama, uisai carana 'ia quixun 'ën asërabi mitsu ñuixunmai-nun ca cuat.

²Caía, hebreo banan Pablo banaia cuati ca pascësarua 'inun nètëacëxa. Nètëtia ca Pablonën cacëxa: ³—'Ëx cana judíos uni, Cilicia menua 'icë ëma Tarso, anuax bacëan 'ain. Usa 'ixunbi cana Jerusalén ënuax caniquin, an uni 'unánmicë uni, Gamaliel, an 'unánmicë xun quirica 'unánquin, nucën raracaman cuatia Moisésnën cuëneo bana upí oquin 'unáncën. 'Imainun ca mitsúxmi 'icësaribiti Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati cuëëncën. ⁴Usa 'ixun cana axa Jesucristomi sináncë unicama bëtsi bëtsi ocën. Bëtsi bëtsi oquin 'anan cana bëbu 'imainun xanuribi nëaxun tëmëramianan sipuanun buáncën. ⁵Sacerdotnën cushicaman 'apubëtan ca caniacëcë unicamanribi 'unánxa, atun ca Damasconu 'icë judíos unicama 'inani cuanun quirica 'ë 'ináncëxa quixun. 'Ináncëx cana axa Jesucristomi sináncë unicama Jerusalén ënuxun tëmëraminuxun bitsi cuancën.

Pablonëan axa usai Jesucristomi catamëa ñuia bana (Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶Bain cuani Damasconu bëbai cuanquin, 'ën usai 'iti sináncëma 'ainbi ca bari xamáruti 'urama 'ain, naínuax cushiira pëqui ichúquin nëbëtsioraquin 'ë pëcacëxa. ⁷Usaquián pëcacëx menu nipacëxun cana ësaquián 'ë cacë bana cuacën: “Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?” ⁸Ësaquián cacëxun cana cacën: “¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain”. Cacëxun ca 'ë cacëxa: “'Ëx cana Jesús, Nazaretnu 'icë, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain”. ⁹Usaquián 'ë cacëbëtan pëquia isquinbi ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'ëbëa banaia cuama 'icën. ¹⁰Ësaquián cacëxun cana cacën: “Mix camina 'ën 'Ibu 'ain. ¿Usa 'aish caramina añu 'ën 'ati cuëënin?” Cacëxun ca 'ë cacëxa: “Niruquiáni camina Damasconu cuanti

'ain. Anuxun ca uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mi unin cati 'icën". ¹¹Usaquin cacëx menuax niruiabia axa pëquicë an bëtëncëx bëxuñu 'ixun iscasmatia, axa 'ëbë cuancë unicaman mëñbianquin buáncëx cana Damasconu bëbacën.

¹²Anu ca uni achúshi, Ananías cacë, an Moisésnën cuëñeo bana quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'aish ca a unix Damasconu 'icë judíos unicaman, ax ca upí nuituñu 'icë quixun ñuicë 'iacëxa. ¹³Usa 'aish ca 'ë isi uacëxa. Uxun ca 'ë cacëxa: Saulo, mix camina 'ën xucën 'ain. Camina amiribishi istëncënti 'ain. Quixuan cacëxuinshi cana a isacën.

¹⁴Iscëxun ca 'ë cacëxa: Nucën Papa Dios, a nucën raracamanribi rabia, an ca mi caíscacëxa, añu cara ax cuëñia quixun 'unánanmi aín Bëchicë aín sinan upíira aribi 'unánan ax banaia cuanun. ¹⁵Usa 'ixun camina min ami iscë ñucama 'imainun usaquian mi cacëxunmi cuacë banacamariibi camabi menu 'icë unicama ñuixunmi 'ain. ¹⁶Usaími 'inúan caíscë 'aish camina bënëtishi nirui min 'uchacama tërëñun Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicë 'iti 'ain.

Judíosma unicama bana ñuixunun Jesusan Pablo xua

¹⁷Usa 'ain cana Ananías quicësai 'itancëx Jerusalénu cuantëcëancën. Cuanx cana Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuancën. Anu 'ixun cana namáquin iscësoquin Nucën 'Ibu Jesús isacën. ¹⁸Iscëxun ca ësaquin 'ë cacëxa: Jerusalénu 'icë unicaman ca mínmí 'ë ñuiquin cacëxunbi cuaisama tanti 'icën. Usa 'ain camina bënëti Jerusalénuax cuanti 'ain. ¹⁹Usaquian cacëxunbi cana Nucën 'Ibu Jesús cacën: Ënu 'icë judíos unicaman ca 'unánxa, 'ën cana anua judíos unicama timéti xubucamanu cuanquin, axa mimi catamëcë unicama sipuanuxun buánan

mëëa quixun. ²⁰Estébanën an mi ñuiquin uni bana ñuixuncë, a maxaxan 'acanmainun cana 'ëx anu 'ixun cuëñnquin an Esteban rëcë unicaman chupa bërúan. ²¹Usaquin cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacëxa: Camina cuanti 'ain. Cana 'ura 'icë judíosma unicamami bana ñuixunun mi xuti 'ain.

Comandantenëx Pablobë bana

²²Usaquian Pablonën ñuixuncëxun pascësarua 'aish sëtëxun cuatibi ca judíosma unicama ñuia quia cuati sharatëcëni quicancëxa:

—Ëñë uni ca bamati 'icën, 'aíma 'inun.

²³Usai qui munuma banai sharati nishquin ca aín chupabi pëxun niquin me cupúcë bixun manámi mësuquin puacëxa. ²⁴Usaría unicama 'ia isquin ca comandantenën anua suntárucama bucuçë xubunua Pablo atsínminun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca, uisa cupí cara a ñui usai sharácania quixuan nu ñuixunun camina Pablo rishquiti 'ai quixun cacëxa. ²⁵Usaquian comandantenën cacëxuan rishquiminun xun nëamicëxunbi ca Pablonën anua 'icë capitán cacëxa:

—¿Mitsúnmi románo uni, añu cara 'axa quixun upí oquin cuaxunmashi rishquiti cara asábi 'ic?

²⁶Ésaía Pablo quia cuabiani cuanxun ca capitanën ësaquin comandante cacëxa:

—Ëñë unix ca románo 'aish quiricañu 'icën. Usa 'ain camina uisaquin caramina 'aisa tani usoquin 'anuxun upí oquin sinánti 'ain.

²⁷Usaquian cacëx anu cuanquin ca comandantenën Pablo ñucáquin cacëxa: —¿Asérabi caramina mix románo 'aish quiricañu 'ain?

Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—Usa cana 'ain.

²⁸Cacëxun ca comandantenën cacëxa:
—Románo 'aish quiricañu 'inuxun
cana 'ën 'itsaira curíqui cupíocën.

Quía ca Pablonën cacëxa:
—'Ën papan Romanu 'icë quiricañu
'ixun bëchia 'aish cana 'ëx románo 'ain.

²⁹Usaía quia cuaquin ca axa a rishqui-
nux cuaíncëcaman Pablo ëancëxa.
'Ëncëbë ca comandantenëxribi, románo
'aísha quiricañu 'icëbi cana Pablo
nëamia quixun sinani, racuéacëxa.

Judíos cushin 'apucaman Pablo ñucá

³⁰Usa 'ain ca pëcaracëbëtan coman-
dantenën añu cupí cara Pablomi judíos
unicama manania quixun 'unántisa
tanquin, anúan nëacë manë risi tubunun
quixun cacëxa. Canan ca sacerdotenën
cushicama 'imainun judíos unibunën
cushicaman 'apucama timënun quixun
aín unicama cacëxa. Cacëxuan an
cacësabi oquin timëan ca comandante-
nën Pablo axa timécë 'apucaman isnun
chiquímiacëxa.

23 ¹Usa 'ain ca suntárucaman
bëcëxun isquin Pablonën judíos
unibunën 'apucama cacëxa:

—Mitsux judíos uni 'aish camina 'ën
xucéantu 'ain. 'Icë cana mitsu cain, 'ën
cana ñu 'atima 'acëma 'ai quixun ca
Nucën Papa Diosan 'ë isia.

²Quiáxa quicëbëtan ca sacerdotenën
cushicaman 'apu, Ananías, an a rapasu
'icë unicaman Pablo cuëtáshcanun
quixun cacëxa. ³Caia ca Pablonën cacëxa:

—Unían, upí ca quixun mi sináncë
'aíshbi camina mix usama 'ain. Nucën
Papa Diosainra ca 'ëmi 'amicësa usoquin
mi 'ati 'icën. Moisésnën cuënëo bana
quicësabi oquin uisa caramina 'ë oti 'ai
isti cupíshi camina anu tsoan. ¿A bana
quicësabi oquin 'ë ñucáxunmabi
caramina 'ë mënun quixun uni cain?

⁴Caia oquin ca a rapasu 'icë unicaman
Pablo cacëxa:

—¿Usaquin caramina Nucën Papa
Diosnan 'icëbi min sacerdotenën
cushicaman 'apu cain?

⁵Cacëxun ca Pablonën cacëxa:
—'Ën aintsicama, Moisésnën cuënëo
bana ca quia: “Min aintsicama 'apumi
camina 'atimati banatima 'ain”. Usa
'aínbi cana ax ca sacerdotenën cushica-
man 'apu 'icë quixun 'unánquinma
usaquin can.

⁶Usaquin catancëxun ca Pablonën
anua timécë 'apucama, a raírinëxa
saduceo uni 'imainun raírinëx fariseo
uni 'icë 'unáncëxa. 'Unánquin ca
munuma banaquin cacëxa:

—'Ën aintsicama, 'ëx cana fariseo uni
'ain, fariseo unin bëchicë cana 'ëx 'ain.
Usa 'ixun cana bama 'aish ca Cristo
utëcëncëbë uni baísquiti 'icë quixun
sinanin. 'Ën usaquin sináncë 'ain ca 'ëmi
manáncania.

⁷Ësaía quia cuati acamaxbi cuëbica-
nantancëx ënananquin ca fariseo
unicaman bëtsi oquin sinánmainun
saduceo unicamanribishi bëtsi oquin
sináncëxa. ⁸Saduceo unicaman ca
—bama 'aish ca uni baísquitima 'icë
—quixun sinánan —ángel 'imainun ca
ñunshínribi 'aíma 'icë —quixun sinania.
Sinánmainun ca fariseo unicaman
—bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë uni
baísquiti 'icë —quixun sinánan —ángel
'imainun ca ñunshinribi anu 'icë
—quixun sinania. ⁹Usa 'aísha camáxbi
cuëbicanani sharámainun ca fariseo uni
raíri, an Moisésnën cuënëo bana
'unáncë, an niruquin munuma banaquin
cacëxa:

—Nun iscëx ca ënë unix añu ñubi
'acëma 'icën. Sapi ca ñunshin banaia
cuaxa, ángel banaia sapi ca cuaxa. An
'imicëxuan nu bana ñuixuncëxunbi ënë
uni 'atimoi atununa Nucën Papa Diosmi-
ribi nishi, usa 'ain cananuna 'atimotima
'ain.

¹⁰Usarfá 'aisamairai cuëbicanáncëbë ca comandante, unicaman Pablo 'ati sinani racuëacëxa. Usai 'iquin ca comandantenën —unicama nëbëtsinuabi bibianquin camina Pablo anunu 'icë xubunu buánti 'ai —quixun aín suntárucama cacëxa. Cacëxun ca suntárucaman anua atux 'icënu buánxun atsínmiacëxa.

¹¹Usaquian 'oon ñantánbucëbëtan ca Nucën 'Ibu Jesusan a rapasu niracëquin Pablo cacëxa:

—Masá nuituti bënëaxma ca 'it. Jerusalén ënuxunmi 'ë ñuiquin cacësaribi oquin camina Roma ëmanuxunribi 'ë ñuiquin unicama bana ñuixunti 'ain.

Pablo 'acatsi quiax unicama 'esënan

¹²Usaquian Nucën 'Ibu Jesusan Pablo can pëcaran ca judíos unicama raírinëx timéax 'esënaní ëсай canancëxa: Pablo 'axunma cananuna pima 'ianan añu ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. ¹³Axa usai 'esënançë unicama ax ca cuarenta unibëtan sënëna 'iacëxa. ¹⁴A unicaman ca anu cuanxun sacerdotenën cushicamacëñun caniacëcë unicama ësaquin cacëxa:

—Nux cananuna, Pablo 'axunma cananuna añu ñubi pima quiax canan. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'anun cananuna quia. ¹⁵Usa 'ain camina 'apu raíribëtan paránquin mitsun ësaquin comandante cati 'ain: An ñu 'acë a upíra oquin 'unánuxun cananuna Pablo ñucátëcëntisa tanin. Nun nu ñucátëcënen camina pëcaracëbë tan min suntárucama bëmiti 'ain. Mitsúnmi usaquin cacësabi oquian comandantenën cacëxun aín suntáruca-man bëia cananuna Pablo 'ati 'ain.

¹⁶Usai 'esënaníabi ca Pablonën chirabacën tuacën cuacëxa. Cuabianxun ca suntárunën xubunu atsínxun Pablo ñuixuancëxa. ¹⁷Ñuixuncëxun cuaquin cuënxun ca Pablonën capitán achúshi cacëxa:

—Ënë xu camina comandantebë ca banatisa tania anu buánti 'ain.

¹⁸Quixuan cacëxun bibianquin buánxun ca capitánen comandante cacëxa:

—Sipunua 'icë Pablo an ca cuënxun 'ë caxa, ënë tuá camina comandantebë ca banatisa tania anu buánti 'ai —quixun.

¹⁹Cacëxun mëinbianquin 'uri buánxun ca comandantenën a tuá ñucáquin cacëxa:

—¿Añu ñuiquin caramina 'ë caisa tanin?

²⁰Cacëxun ca cacëxa:

—Judíos unicaman ca Pablomi 'esënan-quin sinánxa, pëcaracëbëtanmi, atun isa aín ñu 'acë upí oquin istëcënen, judíos 'apucamanu Pablo buántëcënen cëmëquin mi camicatsi quixun. ²¹Usaquian cacëxunbi camina an mi cacësabi oquin 'atima 'ain. Axa Pablomi 'esënançë uní ax ca cuarenta unibëtan sënëna 'icën. Acaman ca 'anuxun unëxun Pablo cainia. Ësai ca quiaxa: Pablo 'axunma cananuna añu ñubi pima 'ianan añu ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. Usaquin Pablo 'acatsi quixun ca minmi cacëxuan min suntáruca-man Pablo buántishi unëxun cainia.

²²Quixuan cacëxun ca cuantánun xuquin, comandantenën Pablonën chirabacën tuá cacëxa:

—A ñuiquinmi 'ë cacë bana ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Comandantenëan Felixnu Pablo buántanun aín suntárucama xua

²³Cacëxa a tuá cuancëbëtan ca capitán rabé cuënxun comandantenën cacëxa:

—Doscientos taën nicè suntárucēñun camina setenta caballonèn nicè suntáru-cēñun doscientos masíibun tuíncè suntárucama béanquitancèxa imé naèx 'iisama pain 'aian Cesáreanu cuanun mēniocamiti 'ain. ²⁴Imainun camina anúan Pablo cuanun bētsi caballoribi mēnioti 'ain, anúnmi unínma 'aia bérúanxun, Pablo gobernador Felix anu buánun.

²⁵Usaquin aín capitán rabé catancè xun ca comandantenèn Felix buánminu-xun ésaquin quirica cuēñeocèxa:

²⁶“Éx Claudio Lisias 'ixun cana Felix, mixmi 'apu 'aish sinánñuira 'icè, mi quirica buánmin, camina bití 'ain. ¿Uisa caina 'ain? ²⁷Judíos unicaman bixun 'aia taniabi cana èñè uni, ax ca románo 'icè quixun 'unánquin, 'èn suntárucama buánxun bian. ²⁸Añu cupí cara ami manancia quixun 'unántisa tanquin cana judíasnèn 'apucamaxa timécenu Pablo buan. ²⁹Buánxun ñucácèxunbi ca Pablonèx isa usai judíos unicama 'itia Moisésnèn cuēñeó bana quicēsabi oi 'ima quixun 'è caxa. Cacèxun iscèxbi ca an 'acè ñu a cupí Pablo 'ati 'aíma 'ianan a cupí sipuatibi 'aíma 'iixa. ³⁰Judíos unicamaxa a 'acatsi quíax ami 'esénania ñuia cuaquin cana bēñénquinshi minua cuanun Pablo xutin. Xuanan cana axa ami manáncè unicamaribi añu cupí cara ami 'esénania quixuan mi canun quixun minu xutin. Èñèishi cana mi cain”.

³¹Ésoquian cuēñeocè quirica buánquin ca comandantenēan cacēsabi oquin, suntárucaman bibianquin Pablo imé Antípatris cacè émanu buáncèxa. ³²Buón pēcaracèbè ca caballonèn nicè suntárucamainshi Pablo buántamainun taën nicè suntárucamax anua 'icè Jerusalénu cuantécèancèxa. ³³Cuanta-mainun Pablo buanx ca caballonèn nicè suntárucamaxèshi Cesárea émanu bēbacèxa. Bēbaxun anu Pablo buánquin

ca a ñuiquin cuēñeocè quirica Felix 'ináncèxa. ³⁴Ináncèxun a ñuiquin 'acè quirica istancèxun ca Felixnèn Pablo bēisquin ñucáquin cacèxa:

—¿Uinu 'icè uni caina 'ain?

Cacèxun ca —'èx cana Cilicia menu 'icè uni 'ai —quixun Pablonèn cacèxa.

³⁵Cacèxun ca Felixnèn cacèxa:

—Axa mimi manáncè unicama ucèbètan cana mixmi quia cuati 'ain.

Caxun ca Herodesnèn xubunuxun bérúanun quixun suntárucama cacèxa.

Felixnèn ñucácèxuan Pablonèn ca

24 ¹Mécèn achúshi nètè 'icèbè ca sacerdotenèn cushicaman 'apu, Ananías, abè caniacècè uni raíri 'imainun Tértulo cacè uni, an banati 'unáinracè, acamax Cesárea émanu cuancèxa. Cuanx bēbax ca Pablomi manánux Felixnu riquiáncèxa. ²Riquian, suntárunèn Pablo bēcèbètan, ca Tértulo-nèn Felix ésaquin cacèxa:

—Mixmi 'apu 'ain cananuna upitax bucuín. Sinánñuira 'ixun camina min nuxnu upitax bucunun upí oquin bana mēnióin. ³Mix camina usa 'ai quixun sinánquin cananuna camabi émanuxun camabi nètèn, asábi ca quixun sinani, upitax bucuín. ⁴Usa 'ain camina mix upí nuituñu 'ixun, nun 'itsaira ñuixun-quinma bana 'itsamashi mi ñuixunmai-nun, nun cacèxun cuati 'ain. ⁵Èñè unix ca nun iscèx an camabi menua judíos unicama bētsi bana ñuixunquin ubíoquin tsaúquirumicè 'ianan nazareno cacè unicaman cushi a 'icèn. ⁶Usa 'ixun judíosma uni anu atsnímixun anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu 'atimamiti 'icèbi cananuna Moisésnēan cuēñeó nun cuati bana quicēsabi oquin 'anuxun biixan. ⁷Bicèbi ca comandante Lisiasnèn aín suntárubè cuanxun nu bicuaēn-xanxa. ⁸Nu bicuantancèx ca axa Pablomi manáncè unicamainsa minu

uxun a ñuiquin mi cati 'icë quiax quixanxa. Usa 'ain camina caisa tanquin Pablo ñucáti 'ain. Ñucácëxa quia cuaquin camina minbi nuxnu a ñui quicë banacamax ca asérabi 'icë quixun 'unánti 'ain.

⁹Usaquian Tértulonën Felix can, ca abë ucë judíos unicamanribi Tértulo quicësabi oi ca asérabi 'iaxa quixun cacëxa. ¹⁰Ësaquian cacëxun cuatancë xun ca Felixnën Pablo axribi bananun quixun aín mecënan sanánquin tanxuncëxa. Tanxuncëxun ca Pablonën cacëxa:

—Minmi 'itsa baritian ënë menuxun uni itsi ñuia mimi uni manáncëxun cuacë 'icë cana racuëtima cuëënquin uisai carana 'ia quixun mi cain. ¹¹Usa 'ain camina asérabi cara 'ën mi cacë bana 'icë quixun 'unántisa tanquin bëtsi uni ñucáti 'ain. Anuxun Nucën Papa Dios rabinux 'ëx Jerusalénu cuaënxancë ca mecën rabé 'imainun rabé nëtësa 'icën. ¹²Anu 'icë ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'imainun anu judíos unicama tímëti xubucama 'imainun ëmacamanuxunribi abë cuëbícananquin 'ën unicama tsuáquirumia uinu 'icë unínbi iscëma 'icën. ¹³Imainun ca ënë unicamaxa quicë bana ënëx ca asérabi 'icë quixuan an mi cati uni 'aíma 'icën. ¹⁴Usa 'ain cana mi cain, Nucën Papa Dios a 'ën raracaman rabia, a cana 'ënribi rabin. Aín bana, Moisésnën cuëñëo 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuëñëo, a banacamax ca asérabi 'icë quixun cana 'unan. Usa 'aish cana a banacama quicësabi oía uá aín Bëchicë amia ax 'ëbë sináncë unicamabë ami catamëtin, judíos unicama raírinëxa ami sinántisama tancëbëbi. ¹⁵Atúan sináncë saribi oquin cana, bama 'aish ca uni upfcama 'imainun uni 'atimacamaxribi baísquti 'icë quixun sinanin. ¹⁶Usaquin sináncë 'aish cana Nucën Papa Diosmi

'uchaima 'ianan uisa unimibi 'uchaima 'iisa tanin. Usai 'inuxun cana camabi nëtën ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ain.

¹⁷Usa 'ain cana 'itsa barin bëtsi bëtsi menu 'itancëx Jerusalénu utëcëan. Uquin cana nun aintsí ñuñumacama 'inánun quixuan uni raírinën 'ë bëmicë curíqui bëan. Bëanan cana 'ën curíquiribi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'inánuxun bëan. ¹⁸Bëxun 'inánun cana judíos unicama 'icësaribiti nashi mëníocan. Anun mëníocati nëtë sënëncëbë cana 'ën bëcë curíquicama 'inani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuan. Anua ca axa Asianuax ucë judíos unicaman 'ë mëraxa. Axa 'ëbë tsuáquiruti 'itsa uni ca anu 'aíma 'iaxa. ¹⁹Asianuax ucë unicama ax 'ëmi manántisa tani ca ënuxun mi 'ë ñuiquin cai utsíanxa. ²⁰Usa 'ain ca atúxa ucëma 'ain, axa Tértulobë ucë ënë unicaman mi cati 'icën, Jerusalénuxuan judíos 'apucaman 'ë ñucácëbëtan cara uisa ñu 'acë 'ë isaxa quixun. ²¹Caquin ca, 'apucaman cuamainun, bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë unicama baísquti 'icë quixun 'ën sináncë 'ain camina 'ëmi manáncani quiax 'ëx quixancë bana mi ñuixunti 'icën.

²²Usaía Pablo quia cuaquin ca Felixnën, Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun 'unáncë 'ixun nëtë itsin mëníonuxun, Tértulo 'imainun abë ucë unicama ësaquin cacëxa:

—Comandante Lisias ax ucëbëtan cana Pablo ñuimi quicë bana ënë mëníoti 'ain.

²³Catancëxun ca Felixnën aín capitán cacëxa:

—Chiquíti rabanan camina Pablo bërúanti 'ain. Bërúanquinbi camina aña cara 'aisha tania a 'amianan axa abë nuibanancë unicaman a istisa tania ismianan aña ñu cara cuëñia a 'axunun 'amiti 'ain.

²⁴Usa 'ain ca nētē itsin Felix, judía xanua biá, Drusila cacē, abē utēcēan-cēxa. Uxun ca Cristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun űuia cuaisa tanquin Pablo camiacēxa.

²⁵Camicēx uxuan, Jesucristomi catamētia uni, aín 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'iti bana űuixuanan 'atima űu 'atēcēinsa tanquinbi tēnēti banaribi űuixuanan aín űu 'atima 'acē cupía unin paē tanquin tēmērati bana űuixuncēxun cuati ratúquin ca Felixnēn Pablo cacēxa:

—Camina cuanti 'ain. A 'ēn 'ati űu 'aíma 'ain cana amiribishi mi camitēcēnti 'ain.

²⁶Usaquin cacēxa cuan ca Felixnēn —'ēn chiquínun ca Pablonēn 'ē curíqui 'inánti 'icē —quixun sínancēxa. Usaquin sínánquin camicēxa cuancēbē cuancēbē ca Pablobē 'itsai banacēxa. ²⁷Usaquin rabé baritia inúnmi 'apu 'aishbi chiquíquin ca Felixnēn judíos unicamabē upí 'iisa tanquin Pablo sipunubi ēancēxa. Felix chiquícēbē ca bētsi uni Porcio Festo cacē, ax 'apu 'iacēxa.

Festonēn Pablo űuacá

25 ¹Usa 'ain ca 'apu 'inux cuanx Festo Judea menu bēbacēxa. Bēbax ca rabé 'imainun achúshi nētē 'icēbē Cesárea ēmanuax Jerusalénu cuancēxa. ²Anua 'icē ca judíos sacerdotēnēn cushicama 'imainun judíos 'apucamanribi Pablomi manánquin Festo cacēxa, ³ēsaquin, —Nux cuēēncē sabi oquin camina Pabloa Jerusalénu mín unin bēnun camiti 'ain. Bain aia 'acatsi quiax 'ēsēnanxun ca Pabloa bēnun quixuan caminun quixun judíos unicaman Festo usaquin cacēxa.

⁴Cacēxunbi ca Festonēn cacēxa:

—Pablo ca Cesáreanu sipuocē 'icēn. 'Ēx cana 'itsama nētēinshi ēnuax anu cuanin. ⁵Usa 'ain ca mitsun cushicamax

'ēbē Cesáreanu cuanti 'icēn. Cuanxun ca a unían űu 'atima 'acē 'ain, uisa űu cara 'axa quixun nu cati 'icēn.

⁶Catancēx ca mēcēn rabé nētēsa 'icēbē Festo Jerusalénuax Cesárea ēmanu cuancēxa. Coonx pēcaracēbē, anua uníxa unimi manania cuacē uni tsóti, anu tsóbuxun ca Pablo bēcánun quixun camiacēxa. ⁷Camicēxun bēcēbē ca Jerusalénuaxa ricuatsíncē judíos unicamax a nēbētsiorati, ēnē unin ca 'atima űuira 'axa quiacēxa. Usaía quicancēbēbi ca Pablo űuia, usai quicancē bana ax ca asérabi 'icē quiáxa ax quti uni raíri 'aíma 'iacēxa. ⁸Usa 'ain ca Pablonēn amia manáncancēxun ēsaquin Festo cacēxa:

—'Ēn cana Moisésnēan usai judíos unicama 'iti cuēnēo bana quicēsabi oi 'iaxma 'inun judíos unicama cacēma 'ain. Usa 'aish cana 'ēxribi a bana quicēsabi oi 'ian. 'Ianan cana anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu judíosma uni atsínmicēma 'ain, atsínmima 'ianan cana Romanu 'icē 'apu, César, aín bana tanxunma 'anun uni cacēma 'ain.

⁹Quia ca Festonēn judíos unicamabē upí 'iisa tanquin Pablo cacēxa:

—¿Mi űuia quicancē bana ēnē 'ēn anuxun mi mēfoxunun caina Jerusalénu cuainsa tanin?

¹⁰Cacēxun ca Pablonēn cacēxa:

—'Ēx románo uni 'icē ca Romanu 'icē 'apu, Césarnēn 'imicē an uníxa románo unimi manania cuacē uni ainshi 'ē űuia uni quicē bana mēníoti 'icēn. Usa 'ain camina 'ēx románo 'aían 'ēmi uni manania minbi mēníoti 'ain. Minbi camina 'unanin, judíos unicamami 'ēx 'uchacēma 'ain ca 'ēn 'acē űu a aín 'apucaman mēníoti 'aíma 'icēn. ¹¹Axa quicēsabi oquin nun 'ati bana quicēsa oquin 'acēma 'icēa unin 'ē bamamiti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca uisa űubi

'uchacëma 'icë atúxa 'ë ñui quicë bana asérabima 'ain, uinu 'icë unínbi atúan 'anun judíos unicama 'ë 'inántima 'icën. Usa 'ain cana Romanu 'icë 'apu Césarnëmbia uisa cupí cara uni 'ëmi manania quixun isti cuëënin.

¹²Usaquian cacëxun ca an a 'aquincë unicamabë banatancëxun Festonën Pablo cacëxa:

—Césarnëmbi uisa cupí cara uni mimi manania quixun isti cuëëncë cupí camina Césarnu cuanti 'ain.

'Apu Agripanën Pablo ñucá

¹³Itsama nëtë 'icëbë ca 'apu Agripabë Berenice Cesárea ëmanu Festo isi cuancëxa. ¹⁴Cuanx anu 'itsa nëtë 'ia ca Festonën Pablo ñuiquin cacëxa:

—Ënu ca sipuacë 'icëa Felixnën anubi ëbiancë uni achúshi 'icën. ¹⁵Jerusalénu 'icë ca sacerdotenën cushicamabëtan judíos caniacëcëcaman a ñui ami manánquin 'ë caxa, 'ën a uni 'aminun quixun. ¹⁶Cacëxunbi cana can: Románo 'apucaman ca, amia uni manáncë uni a uisa 'ixunbi, ca bamati 'icë quixun caima, axa ami manáncë unicaman abë banaquin a uni añu ñu cara 'axa quixun cacëma pain 'ain. ¹⁷Usa 'ain cana atúxa Jerusalénuax ënu uóncë nëtë pëcaracë bëtan, anua an uníxa unimi manania cuacë uni tsóti, anu tsóbuxun Pablo bëcanun quixun camian. ¹⁸Camiquin cana, 'atima ñuira sapi ca Pablonën 'axa quixun sinan. Sinánquin camicëxuan Pablo bëánbi ca 'ën sináncësa oi axa ami manáncë unicamax quicëma 'icën. ¹⁹Quimabi ca ësai cuni quíaxa, nuxnu usai 'iti bana quicësabi oi 'ima 'ianan ca Pablonën, uni achúshi Jesús cacë, ax isa bamaxbi baísquiacëxa quixun ñuia quíax. ²⁰Usa 'ain cana uisa carana ënë uni oti 'ai quixun sinántancëxun, ¿mi ñuia quicancë bana ënë anuxun mi mëníoxunun caramina Jerusalénu

cuainsa tani? quixun Pablo ñucan.

²¹Ñucátancëxun cana, César Augusto-nën ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun 'ë cati 'icë quixun 'ë cacë cupí, anun Césarnu xuti nëtë sënëntamainuan sipunubi 'inun quixun can.

²²Usaquian cacëxun ca Agripanën Festo cacëxa:

—'Ënribi cana a unían bana ñuia cuaisa tanin.

Quiáxa quia ca Festonën cacëxa:

—Iméishibi camina axa quia cuati 'ain.

²³Usaquian coon pëcaracëbë ca suntárunën cushicama 'imainun a ëmanu 'icë unin cushicamabë Berenice 'imainun Agripa afn ñun curánanën mëníocacuatsini uacëxa. Ucëbëtan ca Festonën Pablo bënun quixun afn suntárucama cacëxa. ²⁴Cacëxuan Pablo bëcëbëtan ca Festonën axa ucëcama ësáquin cacëxa:

—'Apu Agripacëñun cana axa ënu nubë timécë unicama cain, ënu ca a uni ñuia judíos unicamax, Jerusalénu 'imainun Cesáreanuaxribi, ami manani munuma banaquin, ax ca bamati 'icë quixun 'ë cacë ax 'icën. ²⁵Aínbi ca 'ën sináncëx a cupí bamati uisa ñubi 'acëma 'icën. Usa 'afnbi cana axbi, César Augustonënbi ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun isti 'icë quixun 'ë cacë cupí Césarnu xuti sinan. ²⁶Sináncëxbi ca a ñuiquin, usai ca ënë uni 'iixa quixun cati bana 'afma íaxa. Usa 'ain cana mitsúnmi fúcanuan a bënun quixun can. Agripa, mix nun 'apu 'ixun camina a ñucáti 'ain. 'Imainun ca ënu 'icë unicamanribi a ñucáti 'icën, uisa ñu cara 'axa quixun. Ñucácëxa quia cuaxun cana añu cara 'axa quixun caquin nun 'apuíra César quirica buánmiti 'ain. ²⁷Añu ñu 'aisama cara 'axa quixun

ñiuxunxunmashi cana Césarnu sipuacé uni xutima 'ain. Xuáxbi cana nuituñuma 'ixun añu ñu 'acéma 'icébi a uni xucésa 'iti 'ain.

Usai cana 'ia quixuan Pablonën Agripa ca

26¹Festonën cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Mixribi camina banati 'ain.

Usaquin cacëx ca camabi unin cuamainun aín mecënan sanani ësai Pablo quiacëxa:

²—Agripa, 'emia judíos unicamax manáncé banacama ñuiquin uisai carana 'ia quixun mi cai cana cuëñin.

³Min camina judíos unicamaxa usabi 'icé 'aish, usai 'ia 'unanin. 'Imainun camina añu ñu ñui cara quia quixunribi 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën mi camainun bënëquinma cuati 'ain.

⁴Judíos unicaman ca uisai 'i carana 'ën nētēnuax cania quixun 'unanán uisai carana Jerusalénuaxribi 'ia quixun 'ë 'unánxa. ⁵Usa 'ain ca atun 'unáncé 'ixun, 'ëx cana 'itsa baritian fariseo uni 'ai quixun caisa tanquin mi cati 'icën. Nux fariseo 'aish cananuna nux judíos unicama raíri 'icësamairai Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëñeo bana quicësabi oi 'ain. ⁶An nucën raracama cásabi oquin ca Nucën Papa Diosan uni bamacama baísquimiti 'icé quicé banax ca asérabi 'icé quixun cana 'ën sinanin. Usaquin 'ën sináncé cupí ca ëñë unicamax 'ë ñui 'ëmi manánxa. ⁷Nucën rara Israel, aín bëchicëcamax ca mecën rabé 'imainun rabé 'iacëxa. Aín bëchicé caman rëbúnquinën ca anúan Nucën Papa Diosan uni bamacama baísquimiti nētë cainia. Anúan aturibi baísquimicé 'iti nētë ca uti 'icé quixun sinánquin ca nēténbi imébi ami sinánquin Nucën Papa Dios rabia. Usa 'ain cana mi cain, usaribiti 'ëx 'icé cupí ca ëñë unicamax 'ëmi manania. ⁸Mitsúnribi camina,

Nucën Papa Diosan ca uni bamacama baísquimiti 'icé quixun sinanin. ¿Usa cat?

Ami catamëcëma 'ixuan Pablonën Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi o

⁹Catancëxun ca ësasuquinribi Pablonën cacëxa:

—'Ën cana sináncën, 'ën Jesús Nazaretnu 'icé ami catamëcë unicama bëtsi bëtsi oti isa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icé quixun. ¹⁰Usaquin sinánquin cana Jerusalénuxun a unicama bëtsi bëtsi oquin tēmëramiannan, sacerdotenën cushicaman 'ë cacësabi oquin axa Jesúsmi catamëcë uni 'aisamaira sipuacën. Sipuaila unin atu 'acëbëtan cana, asábi ca quixun sináncën. ¹¹Itsa oquin cana amia sinaniabi Jesucristomi catamëti ëña, ami 'atimati bananun quixun aín unicama bëtsi bëtsi ocën. Anua judíos unicama timéti xubucamanubi cuanquin cana usoquin 'acën. Usonan cana ñunshinacëquin bëtsi bëtsi menu 'icé ëmacamanuribi cuanquin, anu 'icé axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocën.

Uisai cara Jesucristomi catamëacëxa quixuan Pablonën ñuitécëan

¹²Catancëxun ca ësasuquinribi Pablonën cacëxa: i —Damasco ëmanuxunribi usaribi oquin 'anux cana sacerdotenën cushicaman usoquin 'anun quixun 'ë 'axuncé quirica buani cuancën. ¹³Cuanquin cana bari xamárucëbë ñafnuax pëqui, barían pëcacësamaira oi ichuquin nëbëtsioraquin axa 'ëbë cuancé unicamacëñunbi 'ë pëcacëxun isacën. ¹⁴Pëcacëx cananuna camáxbi menu nipacëacën. Nipacëxun cana hebreo banan ësai quia cuacën: “Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'ë bëtsi bëtsi oin? Ami

tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in. Usaquin 'ë 'ai 'ëmi sinántisama tani camina mixbi 'atimóracatin". ¹⁵Ësai quia cana cacën: "¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain". Cacëxun ca 'ë cacëxa: "Ëx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. ¹⁶Ca nirut. Minmi 'ë ñuiquin, unicama canan bërími 'ë iscë ñuianan, minmi 'ën 'aia isti ñucamaribi ñuiquin, unicama canun cana mi cain. ¹⁷Usa 'ixun cana 'ë ñuiquinmi bana ñuixunun judíos unicama 'imainun judíosmacamanu mi xutin. Usaquinmi 'aia cana unían bëtsi bëtsi onan bamamisa taniabi mi bërúanti 'ain. ¹⁸Minmi 'ë ñuixuncëxa atux ñu 'atima 'atishi sinani bëánquibucënu nicësa 'aishbi sinanaquin ñu upíshi 'ati sinánun cana mi xutin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanásnën 'ibuacë 'aishbi sinanatía Nucën Papa Diosnan 'inun. Usai 'ëmi catamëcë 'aisha aín 'uchacama téréncë 'inun cana atunu mi xutin. Usa 'ain ca an mëñosabi oi atux aín unicamabë Nucën Papa Diosnan nëtënu 'iti 'icën".

Jesusan cacësaabi oía Pablo 'ia

¹⁹Pablonën ca ësaquinribi Agripa cacëxa: 'Apu Agripa, cana mi cain, usaquian Jesusan nañunxun 'ë cacëxun cana aín bana paréquinma an cacësaabi oquin 'acën. ²⁰Aquin, Jesús ñuiquin, Damasconu 'icë unicama ñuixuntancë xun cana Jerusalénu 'icë unicama ñuixuanan Judea menu 'icë ëmacamanuxunribi bana ñuixuan. Ñuixuanan cana judíosma unicamaribi ñuixunquin ësaquin can: 'Atimaquin sináncë 'aishbi sinanati camina Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ami sinánquin camina ñu 'aisama 'aquinma ax cuëncësabi oquinshi 'ati 'ain, mix camina ainan 'ai quixuan camabi unin 'unánun.

²¹Usaquin 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca judíos unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bitancëxun 'ë 'aisa tanxa. ²²Atúan 'ë 'aisa taniábia Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia 'ë 'acëma 'ixun cana 'ën 'acësabi oquin uni aín cushibu 'imainun cushimacamaribi, Nucën Papa Dios ñuiquin bana ñuixunin. 'Ën unicama ñuixuncë bana ax ca bëtsima, Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia, usai ca 'iti 'icë quixun ñuia bana abi 'icën. ²³A banax ca ësai quia: Tëmëratancëx ca Cristo bamati 'icën. Bamatancëxa baísquia 'ain ca usaribiti camabi uni bama 'aishbi Cristo utécëncëbë baísquiti 'icën. Usai baísquia 'ixun ca Jesusan judíos unicamaishima judíosma unicamaribi sinanati ami catamëtía aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën.

Cristomi sinánun quixuan Pablonën Agripa cá

²⁴Usaía Pablo an ñu 'acëcama ñui quicëbë ca Festo munuma banai quiacëxa:

—Pablo, camina ñunshían. 'Itsairami quirica 'acë cupí camina ñunshían.

²⁵Cacëxunbi ca Pablonën cacëxa:

—Festo, 'ëx cana ñunshíncëma 'ain. 'Ën ñuicë bana ënëx ca sinánñuma uníxa quicësama 'icën, ax ca cëmëi quicëma 'icën. ²⁶Apu Agripa ënën ca 'ëx a ñui quicë ñucama ënë upí oquin 'unánxa. Unían isnunma ñu 'acëma 'ixun cana 'ën, an ca asérabi 'ën ñuicë ñucama 'unánxa quixun 'unanin. Usa 'ain cana racuëquinma ënë ñucama a ñuixunin.

²⁷Usaquin Festo catancëxun ca Pablonën Agripa cacëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banax cara asérabi 'icë quixun caina sinanin?

’Ēn cana ’unanin, asérabi ca a bana ’icē quixun camina sinanin.

²⁸Cacēxun ca Agripanēn Pablo cacēxa:

—Bēnēnquinshi camina ’ē Cristonēn uni ’imitisa tanin.

²⁹Quia ca Pablonēn cacēxa:

—Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi cana mishima an ’ēx quia cuacē unicamaxribia, ’ēx ’icēsaribiti, bēnētishi Cristonēn uni ’iti cuēēnin. Bēnētishi ’iananbia abi munu sinanati Cristonan ’iti cana cuēēnin. Mix ’ēx ’icēsaribiti Cristonan ’aishmi, ’ēx ’icēsaribiti manē risin tēcērēcacēma ’iti, cana cuēēnin.

³⁰Usaquian Pablonēn cacēx ca Agripa ’imainun Festo ’imainun Berenice ’imainun abēa anu tsōcēcama ax niruacēxa. ³¹Nirūquiani ’uri cuanx ca canani quiacēxa:

—Ēnē unían ’acē ņu ’atima ca ’aíma ’icēn. Usa ’aish ca a cupí sipuanan bamamiti an ’acē ņu ’aíma ’icēn. ³²Usai quiquin ca Agripanēn Festo cacēxa: —Chiquíntisa ’aishbi ca ēnē unix Romanu ’icē ’apu, Cēsarnēinsa ēnē ņu mēnioxunun anu cuancatsi quiaxa.

Roma ēmanua Pablo cuan

27 ¹Usaquin anua Cēsar ’icē Italia menu nu xuti sinántancēxun ca Agripabētan Festonēn, Pablocēñuan sipuacē uni rafriribi, an buánun quixun Julio cacē capitán a cacēxa. Julio ax ca Augusto cacē suntárucama achúshi ’iacēxa. ²Usa ’ain cananuna parúnpapa cuēbí cuanx, Adramitio ēmanuaxa ucē manē nunti, axa Asia menu cuanti, anu ’iruačēn. Nubē ca Macedonia menu ’icē ēma Tesalónica, anua ’icē uni Aristarco, axribi cuancēxa. ³Usaquiani coonx cananuna Sidón cacē ēmanu bēbacēn. Anu bēbaxun ca abē upí ’ixun Julionēn Pablo a ēmanua ’icē axa abē nuibanancē unicama isanan abē bananan, atun xubunuxun pitánun quixun cacēxa. ⁴Usa

’ain cananuna Sidónuax cuaniabia suñun anúnu cuancē amiax uquin bēcacēx, caxutanma nu buania quiax, nu mēmíua ’icē Chipre nasí inubiani amotan cuancēn. ⁵Cuanx cananuna Cilicia me ratábíanxun Panfilia meribi ratábíanx Licia menua ’icē ēma Mira cacē anu bēbacēn.

⁶Mira ēmanuxun ca a capitanēn Alejandría ēmanuax ucē manē nunti isacēxa. Isun ca anúnu nux Italianu cuanun aín ’ibubētan mēnócēxa.

⁷Mēnócēbē cuanx ’itsa nētē munu cuanquin cananuna Gnido cacē ēma isacēn. Isbiani cuaniabia anúnu cuancē amiax uquin nētēquinma suñun bēcacēx cananuna Salmón ēma inubiani Creta cacē nasí a rapasu cuancēn. ⁸Cuanx cananuna numi ’iquian suñun bēcacēx cuētsinan munu cuanx, Buenos Puertos cacē ēma, Lasea cacē ēma cha ’urama ’icē, anu bēbacēn.

⁹Anu bēbaquiani cuancēbēa, mita rēnimēbúcēbē ca parúnpapan cuanti ’aisama ’iacēxa. Usa ’ain ca Pablonēn axa nubē cuancē unicama ēsaquin cacēxa: ¹⁰—’Ēn sináncēx ca usabi cuanti ’aisama ’icēn. Usabi cuani cananuna nunti ’imainun ņucama nētémianan nuxribi cēñúti ’ain.

¹¹Cacēxbi ca an manē nunti niquincē unicaman cushi ’imainun nunti ’ibúxribi anu ’uran ’iisama tanmainun Julionēxribi Pablonēn bana cuaisama tani cuancatsi quiax bēnéacēxa. ¹²Usa ’ain ca mita inúmi anu ’iti cuēēnquinma, unicama aín patsanēn ēsaquin sináncēxa:

—Ēnuax cuanx caranuna Fenice ēma, Creta nasí aúa bari cuabúcē, au cuanx mita inútamainun anu ’i cuanti ’ai quixun cananuna tanti ’ain.

Parúnpapa tucánquia

¹³Usaquin sináncēbēbia aín tsipúmíax suñu munuishi bēquicēbētan ca an

manë nunti niquincë unicaman —cananuna cuanti 'ai —quixun sináncëxa. Sinánbianquin ca Creta nasí cuëtsinan nu buáncëxa. ¹⁴Cuancëbëbi ca suñúan matámiax bëquiácëxa. ¹⁵Usai 'iquian cuainsama oquin manë nunti tuíncëbë tan cananuna anbia nu buántanun quixun sináncën. ¹⁶Suñúan bëquiquin buáncëx cananuna nasí chucúma, Cauda cacë, a rapasu cuani ami catamëacën. Ami catamëquin cananuna nunti chamaratsu bëchunan buaniabi anun təcërëcacë itsi a biquin anun bëacën. ¹⁷Bëxun cananuna manë nunti chanu 'aruacën. 'Arutancëxun ca an manë nunti niquincë unicaman manë nunti cushioquin aín amo camabi runucaxun nëacëxa. Nëatancëxun ca sináncëxa, Sirte cacë masi 'urama sapi cananuna 'ai quixun. Uinu 'icë unin cara a masi amatia, ax ca anu pëánquiax ëchiqiu-tima 'icë quixun sinani ca anu cuainsama tancëxa. Usa 'ain ca racuëti amiquisama tanquin, chupa ami suñu bëquicë, an nunti niquincë unin buánpacëxa. Buánpaquin ca suñúinshia nu buántanun quixun sináncëxa. ¹⁸Usaquiani coónbia suñúan nètécëbëtanma ca an manë nunti niquincë unicaman ñu buáncëcama raíri parúnppa nëbëtsi puacëxa. ¹⁹Usaquin 'ón cananuna nunribi nuntinua 'icë ñucama parúnppa nëbëtsi puacën. ²⁰Usobiani cuanquin cananuna 'itsa nètën bari isíma, 'isparibi isíma, 'ianan suñúanën parúnppa bëchúancë, ashi isquin —ënuax cananuna bamati 'ai —quixun sináncën. ²¹Usa 'ain 'itsa nètën picëma 'ain ca Pablonën atu nëbëtsinuax niruquin unicama cacëxa: —'Ën mitsu cacësabi oi Buenos Puertosnubi bërúax cananuna asábi 'ianan nun ñucama pucëma 'itsfan. ²²'Aínbi camina masá nuitutima

chuámashi 'icanti 'ain. Achúshi uníxbi cananuna bamatima 'ain, manë nuntíxë shi ca nanéti 'icën. ²³Ënë imé cana ainan 'ixun 'ën a rabicë, Nucën Papa Diosan xucëxa ucë ángel isan. ²⁴Iscëxun ca 'ë caxa: Pablo, camina racuétima 'ain. Mi cupí ca micëñun axa mibë manë nuntinu 'icë unicamaribi bacamiquti 'icëbi Nucën Papa Diosan iémiti 'icën. Iémicëx cuanx camina Romanu 'icë 'apu, Césarnu bëbati 'ain. ²⁵Angelnën 'ë cacë sinani camina chuámarua 'icanti 'ain. 'Ën cana 'unanin, Nucën Papa Diosan 'imicëx ca ángelnën 'ë cacësabi oi 'iti 'icën. ²⁶Usa 'aínbi ca manë nuntíxëshi nasínu 'irui anu ránquiti 'icën.

²⁷Usa 'ain cananuna rabé semana 'icëbë suñúanëan amo amo oquin buáncëx, parúnppa Adria cacë, anu 'iacën. Anuxun ca imé naëx an nunti niquincë unicaman —sapi cananuna menu bëbai —quixun sináncëxa.

²⁸Sinánxun ca parúnppa nëmin tanquin —ca treinta y seis metros 'icë —quixun isacëxa. Isax 'uri cuanxun tantëcënquin ca —ca veintisiete metros 'icë —quixun isacëxa. ²⁹Isax ca maparami 'ia manë nunti tuquti sinani racuëquin aín tsipúnuxun rabé 'imainun rabé manë cha, tèsë itsin təcërëcaxun, manë nunti anubi bëspúnun nipácëxa. Imé naëx nipátancëxun ca pëcaranun quiax bënëquin caíancëxa. ³⁰Caínquin ca an nunti niquincë unicaman manë nunti rëbunuxun tèsë itsin təcërëcaxun manë nipácësa 'itánun, nunti chucúmara a anun menu cuanuxun nanpácatsi quixun sináncëxa. ³¹Usoquian a unicaman 'aia oquin ca Pablonën Capitán Juliocëñun aín suntárucama cacëxa:

—Ënë unicama manë nuntinu bërúcëbëma camina mitsux bacamiquti 'ain.

³²Pablonën cacëxun ca suntárucaman anun nunti chucúma təcërëcacë

itsicama tēaxun, bacan buántanun nipácēxa.

³³Usa 'ain ca pēcarati 'urama 'ain Pablonēn camaxunbia pinun quixun ēsaquin cacēxa:

—Rabé semana camina ñu pima 'ianan 'uxcēma 'ain. ³⁴Uinu 'icē uníxbi ca nētétima 'icēn. Camina usabi 'inuxun 'acatin. Usa 'ain camina min nami cushinuxun piti 'ain.

³⁵Usaquin caquin ca Pablonēn pán bixun, acaman ismainunbi —asábi ca —Nucēn Papa Dios catancēxun, tucapaxun piacēxa. ³⁶Usaquin caquian piia isquin ca masá nuitucē a nētéquin camaxunbi piacēxa. ³⁷Manē nuntinua 'icē unicamax cananuna doscientos setenta y seis uni 'iacēn. ³⁸Acaman ca uiti cara piisa tania pitancēxun, manē nuntia xanúntanun trigo sacocama parúnpapanu puacēxa.

Manē nunti nanéa

³⁹Usa 'ain ca pēcaracēbētan me isquinbi uinu cara quixun an nunti niquincē unicaman 'unánma 'icēn. 'Unánquinmabi ca parúnpapa tsintúncē nua masi isquin anu manē nunti 'aruti sináncēxa. ⁴⁰Sinánxun ca anun tēcērēcācē itsi tēaquin manēa nipácē a parúnpanubi ēancēxa. Ēanan ca anun puntēbianquin buánti manē nunti tsipúnua 'icē inti, a anun tēcērēcācē itsicama tubuacēxa. Tubutancēxun ca manē nunti rēbunu nitsíncē iimi, ami 'iquian suñun manē nunti buánun quixun chupa buánruacēxa. ⁴¹Chupa buánrucēbē bēqui, ami 'i cushiquin buánxun, ca suñun baca xobucē rabé nēbētsia 'icē masinu ráncaisama oquin manē nunti 'aruacēxa. Usa 'ain ca ráncaisama 'ain ami 'i cushi xuquiquin bacan manē nunti tsipun tucapacēxa. ⁴²Tucapacēbētan ca sipuacē unicama mēñuquianx abáti rabanan suntáruca-

man 'acatsi quiacēxa. ⁴³Acatsi quiabi ca aín capitán Julionēn Pabloribima 'aia quixun sinánquin, sipuacē unicama 'axunma 'anun quixun aín suntárucama cacēxa. Canan ca an mēñuti 'unáncēcāmax paían mēñuquianx 'irumainuan, ⁴⁴an mēñuti 'unáncēma unicamaxribi manē nunti panatan mēñuquianx caman 'irutanun quixun cacēxa. Capitán Julionēn cacēsabi oi mēñuquiani cuanx ca camáxbi caman 'irui cēñúruacēxa.

Malta cacē nasínua Pablo 'ia

28 ¹Usai camáxbi bacamiquibi iéxun cananuna —Malta cacē nasí ca ēnēx 'icē —quixun a isacēn. ²A nasínu 'icē unicaman ca nu nuibaquin, 'uí 'imainun matsi 'ain, ami nux sēnamē nun quixun tsi tīcaquin ērénruacēxa. ³Ērénrucēbētan ca Pablonēn mēchan xanúncē bixun, tsi rēquirucēnu niacēxa. Nicēbē tsian xarocēxun tanbētsini uquin ca Pablo runun mēchāncēxa. ⁴Usoia isi ca a nasínu 'icē unicamax ratuti ēsai canancēxa:

—Ēnē unix ca asérabi an uni 'acē uni 'icēn. Bacamiquibi iéaxbi ca aín 'ucha cupí bamati 'icēn.

⁵Canancēbētanbi ca Pablonēn runu mētúasquiquin tsinu niacēxa. Usofbi ca Pablo uisafbi 'iama 'icēn. ⁶Usai 'ia isquin ca aín mēcēn ca uáti 'icē quixun anu 'icē unicaman sináncēxa. Sinánan ca —ca bamati 'icē —quixun sináncēxa. Sinánxun 'uran caíncēxbia uatima 'ianan bamaiaia oi ca bētsi oquin sinani —ēnē unix ca dios achúshi 'icē —quiacēxa.

⁷Anunu 'icē a 'urama ca a nasínu 'icē Publio cacē uni aín tucuricu aín me 'iacēxa. Usa 'ain ca a unin bitancēxun aín xubunu 'inun quixun nu cacēxa. Cacēx anu rabé 'imainun achúshi nētēn abē 'ia ca pimianan nu 'aquiancēxa. ⁸Nux anu 'ain ca Publionēn papa

'insinan 'ianan chixutanribi 'i, racacë 'iacëxa. Usa 'icëa ñuia cuati ca Pablo a isi cuancëxa. Cuanxun ca Nucën Papa Diosbë banatancëxun aín męcënan ramëquin pëxcüacëxa. ⁹Usocebëa anu aia ca Pablonën a nasíuna 'icë uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁰Usocebëtan ca a nasíu 'icë unicaman numi sinánquin nu 'aquiancëxa. 'Aquianan ca nuxnu cuancëbëtan, manë nuntinu nun pibianti ñucamaribi nu 'aruxuancëxa.

Pablo Romanu bëba

¹¹Usa 'ain cananuna rabé 'imainun achúshi 'uxën Malta nasíu 'iacën. 'Itancëx cananuna anuxun míta inúmia aín 'ibu anu 'ain, Alejandríanuxuan bëcë manë nuntí anun cuanux anu 'iruacën. A manë nuntin rëbunu ca uni rabëtan bëmánan tanxun 'acë i 'iacëxa, ax ca Cástor 'imainun Pólux caquin anëcë 'iacëxa. ¹²Malta nasíuax a nuntinu 'iruquiani cuanx cananuna Siracusa cacë émanu bëbacën. Bëbax cananuna anu rabé 'imainun achúshi nëtën 'iacën. ¹³'Itancëx cuanquin me ratábiani, parúnppa cuëbíushi cuanx cananuna Regio cacë émanu bëbacën. Bëbonx suñúan caxucüax uquin nu bëcacëx cuanx cananuna rabé nëtë 'icëbë Puteoli cacë émanu bëbacën. ¹⁴Bëbaxun cananuna anuxun axa Jesucristomi catamëcë uni raíri mërácën. Mërácë xuan abë 'inun cacëx cananuna anu achúshi semana 'iacën. Achúshi semana 'itancëx cananuna Roma émanu bain cuancë. ¹⁵Usa 'ain ca nuxnu cuania cuabëtsini axa Jesucristomi catamëcë uni raíri Romanuax ricuatsini Apio Foro cacë émanuax nubë mëranani uacëxa. 'Imainun ca raírinëxribi Tres Tabernas cacë émanuax nubë mëranancëxa. Acamabënu mëranancëbëtan ca Pablonën Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin upí oquin sináncëxa. ¹⁶Usari 'i

cananuna Roma émanu bëbacën. Bëbacëbëtan ca capitán Julionën an bëcë sipuacë unicama a guardianën cushi 'ináncëxa. 'Inánan ca Pablo bëtsi xubunua 'inun canan an bërúanun quixun suntáru achúshi cacëxa.

Romanuxuan Pablonën bana ñuixuan

¹⁷Romanu bëbax, rabé 'imainun achúshi nëtë 'itancëxun ca Pablonën judíos uní aín cushicamaxa a isi unun quixun camiacëxa. Camicëx aía timëtia ca Pablonën cacëxa:

—'Ën aintsicama, cana mitsu cain, 'ën cana judíos unicama uisa ocëma 'ain, uisa oíma cana nun chaitiocëcama 'iásabi 'ian. Usai 'iabi ca Jerusalénuxun judíos unicaman an sipuanun quixun romános unicama 'ë 'inánxa. ¹⁸'Ináncë xun 'ë ñucáxun ca 'unánxa, 'ën ñu 'acë 'aíma 'ain ca a cupía 'ë 'ati 'aíma 'icë quixun. Usa 'ain ca 'ë chiquíntisa tanxa. ¹⁹Chiquíntisa taniabi ca judíos unicaman 'ëa chiquínxunma 'anun caxa. Usaquian caia cana 'apucama can, Romanu 'icë 'apu, Césarnën ca 'ëmia manáncë banacama mëníoti 'icë quixun. 'Ëmia atux manáncë banacama a ñuixunibi cana Césarmi judíos unicama ñui manántima 'ain. ²⁰Usa 'ixun cana mitsu isanan mitsubë banatisa tanquin, 'ëmi isi unun quixun mitsu camian. Judíos unicaman sináncësaribi oquin cana —bama 'aish ca uni baísquti 'icë —quixun sinanin. 'Ën usaquin sináncë cupí cana manë risi ënën təcërecacë 'ain.

²¹Usaía quia ca anua 'icë judíos unicaman Pablo cacëxa:

—Nun cananuna Judea menuxuan bëmicë quirica mi ñuiquian 'acë achúshiratsubi bicëma 'ain. 'Imainun ca anuax ucë judíos unicamax mi ñuiquin, min isamina ñu 'atima 'ai quixun nu cacëma 'icën. ²²Cananuna 'unanin,

mecama oquin ca axa Jesúsmi sináncë unicama ami nishquin unin ñuia. Usa 'ain cananuna minmi a uisaira cara a ñucama 'icë quixun ñuia cuaisa tanin.

²³Usa 'ain ca a nētēan Pablonēn bana ñuia cuacatsia quicë a nētēn 'aisamaira uni anua Pablo 'icēnu uacëxa. Aía timëtia ca bari xamárutamainun ñuixuanan xupíopaquinribi bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca uisari cara uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icë quixun canan —Moisés 'imainun an Nucēn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribia, axa uti Cristo a ñui quiásabi oi ca Jesús uacëxa —quixun ñuixuancëxa. ²⁴Pablo quia cuaquian raíri unicaman —a banax ca aséabi 'icë —quixun cuamainun ca raírinēn —a banax ca aséabima 'icë —quixun cuaisama tancëxa. ²⁵Usai 'i ca raírinëxa —asábi ca —quimainun uni raírinëxribi —usama ca —quicëbētan, camaxunbi bētsi bētsi oquin sináncëxa. Usaía 'ia ca Pablonēn ësaquin cacëxa:

—Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan Isaíasnēn nucēn raracama cá banax ca aséabi 'icēn. A banax ca ësai quia:

²⁶Camina anu cuanxun atúan cuanun ësaquin judíos unicama cati 'ain: Mitsun pabitan 'ēn bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia

quixun 'unántima 'ain. Mitsun bērun 'ēn 'aia isíbi camina 'ēx cushiira 'aínbi 'ēmi sinántima 'ain. ²⁷Atun nuitu mēu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bērunbi 'ēn 'aia isquinbi ca 'ēx cushiira 'aínbi 'ēmi sinántisama tania. 'Ēmi sinanatia cana atu 'ēn uni 'inun iémitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

²⁸Camina 'unánti 'ain, 'ēn mitsu ñuixuncë bana, Jesucristomi catamētishi ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icë quiax quicë, a bana ñuixunia ca judíosma unicaman cuaxa. Usa 'aish ca atux a bana quicësabi oi 'iti 'icēn.

²⁹Usaquian Pablonēn cacëx ca judíos unicamax Pablonēan ñuicë banacama a ñui qui atúxbi cuëbicananquiani atun xubunu cuancëxa.

³⁰Usa 'ain ca Pablo aín xubunu 'iquin xubu 'ibu cupíoi anu rabé baritia 'iacëxa. Anu 'ixun ca axa a isi ucë unicama nuibaquin biacëxa. ³¹Biquin ca uisari cara uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixuanan uisai cara Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēti 'iti 'icë quixun ñuixuancëxa, uinu 'icë unfnbia ubfocëma 'ixun.

PABLONĚAN ROMANU 'ICĚ UNICAMA BUANMIA QUIRICA

**Romanu 'icĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ
unicama Pablonĕn quirica buánmia**

1 ¹Ĕx cana Pablo 'ain, an Jesucristo quiásabi oquin aín bana uni ñuixuncĕ. Usa 'ixun cana mitsu quirica buánmin. Nucĕn Papa Diosanbi ca Jesucristomi catamĕquin ainan 'inux iĕnnun unicama aín bana ñuixunun 'ĕ caísacĕxa.

²Nucĕn Papa Diosan ca ainan 'inux iĕti bana an sinánmicĕxun aín bana uni ñuixuncĕ unicama bĕráma cuĕñĕomia-cĕxa. ³A cuĕñĕomia banax ca aín Bĕhichĕ, Nucĕn 'Ibu Jesucristo ñui quicĕ 'icĕn. Aín 'unan papa ax ca Davidnĕn rĕbúnqui 'iacĕxa. ⁴Usa 'icĕbi ca bamatancĕx baísquicĕ cupía, Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan 'amicĕxun unin 'unánti 'icĕn, Nucĕn 'Ibu Jesucristo ax ca Nucĕn Papa Diosan Bĕhichĕ 'ianan asaribi upí 'aish cushiira 'icĕ quixun. ⁵Jesucristo cupí ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin nun nu uni aín bana ñuixunun mĕñfocĕxa, camabi menua an Nucĕn 'Ibu Jesucristomi catamĕquin an cacĕsabi oquin 'acĕ unicama 'inun. ⁶Mitsúxribi camina Nucĕn Papa Diosan Jesucristonan 'inun caísĕcĕ 'ain.

⁷Ĕnĕ quirica cana cuĕñĕoxunin, Roma ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun caísĕcĕ 'aish ax cuĕñĕĕsabi oi 'icĕ, micamaishi. Nucĕn

Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕxmi chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

Romanu cuantia Pablonĕn sinan

⁸Ĕsoquin pain cana mitsu cain, mitsu camina asĕrabi Jesucristomi catamĕti quixun camabi menu 'icĕ unicaman chanioia cuaquin, cana 'ĕxribi Jesucristonan 'ixun Nucĕn Papa Dios —asábi ca —quixun caquin a rabin. ⁹Ĕn cana Nucĕn Papa Dios cuĕñĕĕsabi oquin chiquishquinma aín Bĕhichĕ ñuiquin unicama bana ñuixunin. An ca 'unania, 'ĕn cana abĕ banaquin nĕtĕ camabi mitsu ñucáxunin. ¹⁰Mitsu ñucáxuanan cana a ñucatin, bĕráma cuainsa taníbi cuancĕma cupí, bĕrí mitsu isi cuanuan 'ĕ 'aquinun. ¹¹Mitsúxmi asĕrabiira Jesucristomi cushicĕ 'inun 'aquinun cana mitsu isi cuainsa tanin. ¹²Ĕx Jesucristomi cushicĕ 'ixun 'aquincĕxmi mitsúxribi ami cushicĕ 'ain mitsubĕ cushionani cuĕñĕmiananux cana mitsu isi cuainsa tanin.

¹³Ĕn xucĕantu, cuainsa taníbi cana cuancĕma 'ain. 'Itsai cana mitsu isi cuainsa tan quixunmi 'unánti cana cuĕĕnin. Mitsúxmi Jesucristomi catamĕnun, bĕtsi menu 'icĕ unicama 'aquincĕsaribi oquin mitsu 'aquini cuainsa cana tan. ¹⁴Raĕĕcĕ 'imainun raĕĕcĕma unicama, 'imainun an quirica 'unáncĕcĕ 'imainun an quirica 'unáncĕma

unicama, a unicamanbi Jesucristo ñui quicë bana 'unánun cana an cacësabi oquin 'ën aín bana ñuixunin. ¹⁵Usa 'aish cana 'ëx, Roma ëmanu 'icë mitsuribi anun Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'iti bana ñuixuinsa tanin.

Uisai cara Jesucristomi catamëti 'icë quicë bana 'icë quixun Pablonën ñuia

¹⁶Ëx cana ënë bana unicama ñuixuni rabiniman. Axa a bana quicësabi oi Jesucristomi catamëcë uni a ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi ainan 'inun iémia. Judíos unicama pain ñuixuntancë xun cana judíosma unicamaribi a bana ñuixunin. ¹⁷A bana 'unáncë 'ixúinshi cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iémia quixun. Nun 'ucha térénun Jesucristomi catamëtiashi ca ainan 'inun nu iémia. Usai ami catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quiax ca aín bana cuëñëo ësai quia: “Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asérábi ami catamëti tsóti 'icën”.

Unicaman Nucën Papa Dios 'unánma bana

¹⁸Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca an aín bana quicësabi oquin 'aisama tancë 'ixun bëtsi uniribi ami sinánxma 'inun quixun paráncë unicama, a uisa cara oti 'icë usoquin castícantí 'icë quixun. ¹⁹Usa unicamax ca an unio ñucama isquinshi uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sinanima. ²⁰Isquinmabi ca unin Nucën Papa Dios 'unánti 'icën, an unio ñucama isquin. Usa 'ain ca an camabi ñu unio cupí, unin Nucën Papa Dios, ax ca asérábi Dios 'icë quixun 'unánan ax ca nëtétimoí usabi cushiira 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sináncëma 'icën. Usa 'aish ca,

'unáncëma 'aish cana ami sináncëma 'ain, a unicamax quitima 'icën. ²¹A unicaman, ui cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánquinbi ca a sinánquin, —mix camina Nucën Papa Dios 'ai —quixun caiman. Nucën Papa Diosan ñu 'axuncëxunbi ca a unicaman —camina nu ñu 'axuan, ca asábi 'icë —quixun rabiquin cacëma 'icën. Caquinma atun sináncësa oquinshi 'acë ñuishi 'acë 'ixun ca 'atima ñuishi 'ai sinánñuma unisa 'icanxa. ²²—Ëx cana sinánñu 'ai —quicë 'aíshbi ca sinánñu-masa 'icën. ²³Usa 'ixun ca Nucën Papa Dios, ax cushiira 'aish bamatimoí tsócë, a rabiquinma ami manúanan axa bamati 'aínbi uni iscësa oquin ñu unionan ñuina pëchíñu 'imainun axa men nírícë ñuina, axa men nicë ñuina, acama iscësa oquin —ax ca nun dios 'icë —quiquin a rabinuxun unioia.

²⁴Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan atúxa upí 'iti 'aquinti éanan a unicaman aín cuëñcësabi oquin ñu 'atima 'anun éanxa. Usaquin Nucën Papa Diosan ëncëxun ca atúnbi a 'ai rabínquinma 'atima ñuira 'axa. ²⁵Usa ñu 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaquinma, unin cëmëquin ñuicë banaishi sinánxa. Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a rabiquinma ca an unio ñuishi rabiáxa. Nucën Papa Dios ax ca xëñibua 'aínbi aira unin rabiçë 'iti 'icën.

²⁶Atúxa usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atúnan cuëñcësabi oi 'iquian ñu 'atima 'anun éanxa. Xanúxribi ca bënëñu 'iisama tani bëbúxmabi bëtsi xanubë 'ia. ²⁷Usaribiti ca nucë bënë uníxribi xanuñu 'iisama tani, xanúxmabi bëtsi unibë ñunshini 'ia. Usai 'iquin ca uni itsi rabínmia. Usai 'i ca asérábi nucë bënë unin 'acësa oquin sinaníma axbi 'uchai Nucën Papa Diosmi sinántisama tania.

²⁸Usa unicama ca ami sinántisama tania Nucën Papa Diosan aín sinan

upíma 'ixun 'atima ñuira 'anun quixun éanxa. ²⁹Usa 'ixun ca uisa ñucamax cara 'atima 'icë acama 'aia, bëtsi uni 'atimonan, ainanmabi uni itsin ñu biisa tanan, aín xanuma 'aínbi xanubë 'ianan, xanúxmabi bëtsi unibë 'ianan, bëtsi uni 'icësamaira oi ñuñu 'iisa tania. 'Ianan ca uni 'aisa tanan, bëtsibë cuëbicanánan, uni itsi paránan, uni itsimi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unicamax 'aisamairai banai uni itsimi manania. ³⁰Usai 'i ca uni itsi ñui cëmënan ami sinanima Nucën Papa Diosmi manutia. Usai 'iquin uni itsi —'aisama ca —quixun ñuianan ca abi rabiacati cërúanan raíri unimi nëtëtima 'esënanan aín tita aín papan bana cuaisama tania. ³¹Usa 'aish ca sinánñuma 'ianan, aín quicësabi oquin ñu 'acëma 'ianan uni itsi nuibacëma 'ianan abë nishanxbi uni itsibë mënfonainsama tanan 'aquinsa 'icëbi uni 'aquinima. ³²Atun ca 'unania, Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca usa unicama ainanma 'aish xëñibua 'aínbi abë 'itima 'icë quixun. Usaía Nucën Papa Dios quia a 'unánxunbi ca usa ñu 'aia. Atúinshi 'aíma ca uni itsínribia usaribi oquin 'aia isti cuëñia.

**Unin sináncama
Nucën Papa Diosan 'unáncë**

2 ¹Mitsúnmi uni itsi 'uchocëbëtanbi ca uni raírinën 'unánti 'icën, mitsun camina usa ñu 'ati ca 'ucha 'icë quixun 'unanin. Usa 'ain camina minribi usa ñu 'atancëx —'unánxunma cana 'a —quitima 'ain. ²Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca uni aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin 'aquinbi, upí oquin sinánquin an mëníosabi oquin 'aia quixun. ³¿Bëtsi unimi, an ca ñu 'aisama 'aia quia manánquinbi minribi usaribi oquin ñu 'acëbi ca Nucën Papa Diosan a unishi 'uchonan mí 'uchotima

'icë quixun caramina sinanin? Usama ca. ⁴Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi nuibaíranan, mi 'atima ñu 'acë 'icëbi 'atimoquinma mix sinanati ami sinánun cainia. ¿Axa usa 'aínbi caramina min 'atima ñu 'acë ëni ami sinántisama tanin? ⁵Usa 'aínbi camina min sinan 'aisama 'aish sinanaisama tan. Usai 'iquin camina ënquinma camabi nëtën 'atima ñuishi sinánquin usaquin 'ain. A cupí camina anúan Nucën Papa Diosan 'uchañu unicama aín 'ucha cupí castífcanti, a nëtën 'aisamaira oquin castífcancë 'inuxun 'ain. ⁶A nëtën ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisaquin cara oti 'icë quixun isti 'icën, atun ñu 'acësabi oquin. ⁷Axa —Nucën Papa Diosan ca 'ë upí isquin abë nëtëtimoí tsónun 'imiti 'icë —qui cuëncë uni, an ca ënquinma Nucën Papa Dios cuëncë sabi oquin ñu 'aia. Usoquin an 'acë uni a ca Nucën Papa Diosan xëñibua 'aínbi abë 'inun 'imia. ⁸Usaquin 'imianan ca uicamax cara ami sinántisama tanan aín bana quicësabi oquin 'aisama tanquin, atux cuëncësa oquinshi ñu 'atima 'aia, a unicama Nucën Papa Diosan ami nishquin castífcanti 'icën. ⁹An castífcancë 'aish ca an ñu 'aisama 'acë unicama aín 'ucha cupí, Nucën Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'íma 'aisamairai tëmëratí 'icën. Judíos unibunëxëshia tëmëratí 'aínbi ca judíosma unibunëxribi aín 'ucha cupí tëmëratí 'icën. ¹⁰Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan an ainan 'ixun ax cuëncë sabi oquin 'acë unicama a uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima chuámarua 'inun 'imianan, abë aín nëtënu 'inun 'imiti 'icën. Judíos unibu 'imainun judíosma uniburibi ca an usaquin 'imiti 'icën. ¹¹An ca judíos unisaribi judíosma unicamaribi isia.

¹²An Nucën Papa Diosan bana Moisés-nën cuëñëo, a 'unáncëma 'ixun ñu 'atima 'acë unicamax ca atun 'ucha

cupíbi ainanma 'aish Nucèn Papa Diosbè 'itima 'icèn. 'Imainun ca an Nucèn Papa Diosan bana Moisésnèn cuèñëo 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'acè unicama atux ca aín 'ucha cupí, a bana quiásabi oquin Nucèn Papa Diosan 'uchoçè 'iti 'icèn. ¹³Aín bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni a ca Nucèn Papa Diosan upí isima. Usa 'aínbi ca an a bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acè unicama a cuni Nucèn Papa Diosan upí 'icè isia. ¹⁴Usa 'ain ca judíosma unin Nucèn Papa Diosan bana Moisésnèn cuèñëo 'unánquinmabi atúnbi sinánquin a bana quicësabi oquin 'acè 'ixun, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icè, uisa ñu 'ati cara upí 'icè quixun 'unania. ^{15,16}Usoquin upí ñu 'aia isquin ca uni itsin 'unánti 'icèn, a unicaman ca aséabi aín nuitu mëu 'unania, uisa ñu 'ati cara asábi 'icè 'unánan uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icè quixun. Anúan Nucèn Papa Diosan camabi uni isti nètën ca a unicaman aín nuitu mëúbi 'unánti 'icèn, Nucèn Papa Diosan cara 'è upí isti 'icè, cara 'è upíma isti 'icè quixun. A nètën ca Nucèn Papa Diosan camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun 'unánan uisa ñu cara unéxun aín nuitu mëúbi sinánxa, a camabi 'unánquin, uisa cara oti 'icè usoquin 'anun Jesucristo 'amiti 'icèn, 'ën unicama ñuixuncësabi oquin.

Moisésnèn cuèñëo bana 'unánquinbia judíos unicaman 'acëma ñuicè bana

¹⁷Usa 'aínbi camina —'ëx cana judío uni 'ai —quianan —usaía judíos unicama 'inun Moisésnèn cuèñëo bana 'unáncè 'aish cana Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ai quianan —judíosma unicamama, nuishi ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caísacëxa —quixun sinani rabiacatin. ¹⁸Moisésnèn cuèñëo bana 'unáncè 'ixun camina uisa oquin

unin ñu 'ati cara Nucèn Papa Dios cuèñëo quixun 'unánan a banaxa quicësabi oquin 'aquin ca unin upí ñu 'aia quixun 'unanin. ¹⁹Usa 'aish camina, 'ën cana an Nucèn Papa Diosan bana 'unáncëma unicama bëxuñusa 'aísha bëanquibucënu nicësa 'icèbi a bana 'unánmiti 'ai quin. ²⁰Moisésnèn cuèñëo bana ca uisai cara judíos uni 'iti 'icè quiax aséabi quía. A bana 'unani camina quin, 'ën cana an èñë ñucama 'unáncëma unicaman upí oquin cuanun 'unánmiti 'ain. ²¹¿Mitsun Nucèn Papa Diosan bana 'unánquin uni itsi 'unánmicè 'ixunbi caramina uisa cupí a bana quicësabi oquin 'aiman? ¿Mitsun, unin ca uni itsin ñu mëcamatima 'icè quixun caquinbi caramina uisa cupí mitsúnribi ñu mëcamatin? ²²¿Mitsux, aín xanuma 'ain ca uni itsin xanubè uni 'itima 'icè quíbi caramina uisa cupí mitsúxribi min xanuma 'aínbi uni itsin xanubè 'in? ¿Diosma 'icèbi ax isa dios 'icè quixun unin cacè, a rabiti ca 'aisama 'icè quixunbi caramina uisa cupí anuxun usa ñu rabiti xubunu atsíntancëxun anu 'icè ñu mëcamatin? ²³Mitsux —'ën Moisésnèn cuèñëo bana 'unáncè 'aish cana Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ai —quixun sináncè 'ixunbi a bana quicësabi oquin 'acëma 'ain ca uni itsin mitsun 'aia isquin sinánti 'icèn, —Nucèn Papa Diosan unix usai 'icè 'ain cana aín uni 'iisama tani —quixun. ²⁴Aséabi mitsu ñui ca Nucèn Papa Diosan bana cuèñëo ësai quía: “Mitsux judíos unibu 'ixunbi ñu 'aisama 'aia isi ca judíosma unibunëx Nucèn Papa Diosmi 'atimatí banaia”.

²⁵Mitsun Nucèn Papa Diosan bana Moisésnèn cuèñëo quicësabi oquin aséabi 'acè 'ain ca mitsúxmi 'unántioraca ax asábi 'icèn. Usa 'aínbi ca a bana quicësabi oquinmi 'acëma 'ain, mitsúxmi 'unántioraca ax ñiancáishi

'icën. ²⁶Usaribi oquin ca unicama ax 'unántiocëma 'ixunbi ami catamëquin aín cuëncësabi oquin 'acë 'icë Nucën Papa Diosan upí isia, axa 'unántioracacë unicama 'acësaribi oquin. ²⁷Usa 'ain ca an 'unántiocëma 'ixunbi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë uni a Nucën Papa Diosan upí isti 'icën. Isanan ca an 'unántiocë 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma unicama Nucën Papa Diosan upíma isti 'icën. ²⁸'Unántioracacë cupíshima ca uni judío uni 'icën. 'Imainun ca 'unántioracacë uni, ax 'unántioracacëishima aséabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iti 'icën. ²⁹Axa aín nuitu mëu upiti Nucën Papa Diosmi sináncë uní ax ca aséabi judío uni 'icën. 'Unántioracacë uni ax ca Moisésnën cuëncësabi oquin aín namishi usoquin 'acë cupíma aín nuitu mëu Nucën Papa Diosmi sináncë cupí aséabi judío uni 'icën. Usa uni ca unían upí isiamabi Nucën Papa Diosan upí isia.

3 ¹¿Usa 'ain cara judíos unicamax bëtsi unicamasamaira 'ic? ¿Unántioracacë 'iti ax cara ñancáishima 'ic? ²Ca aséabi usama 'icën. Judíos unibu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'inácëxa. 'Inánquin ca camabi unin 'unánun a bana judíos uni raíri cuëncëomiacëxa. ³¿Bëtsi bëtsi judíos unicaman Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixunbi ñu 'aisama 'acë ax cara Nucën Papa Diosan 'ucha 'ic? ⁴Ca usama 'icën. Uníxa aín quicësä oquin 'ananbi cëmëti 'aínbi ca Nucën Papa Diosainshi aséabi camabi ax quíásabi oquin 'aia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios ñui aín bana cuëncëo ësai quia:

Camabi unin ca 'unánti 'icën, min bana ca aséabi upí 'icë quixun. Asábi cara quixun 'unántisa tanquin isquinbi ca min 'acë ñu asábiira isquin unin —mix

camina upí 'ai —quixun 'unánti 'icën.

⁵¿Nun nu ax cuëncësabi oquin 'aiama oquin, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinan upíira 'icë quixun 'unáncë 'ain caranuna uisoquin sinánti 'ain? ¿An nu castícançë cupí ca Nucën Papa Dios upíma 'icë quixun caranuna sinánti 'ain? Usai quicë banax ca unin abi sináncësa 'icën. ⁶Usama ca. ¿'Atima ñu 'aiabi isëshicë 'ixun cara Nucën Papa Diosan uisaxun anúan 'ati nëtë sënëncëbëtan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isti 'ic? ⁷¿Ami 'u, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinachacë 'icë upí 'inun 'ë castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios ax ca aín sinan upíira 'icë quixun 'unáncë 'aínbi cara uisacasquin Nucën Papa Diosan 'ë castícania? —quixun sapi ca bëtsi bëtsi unin sinania. ⁸¿Usa 'ain caranuna uisacasquin ñu 'atima 'aiman?, Nucën Papa Diosan sinan ca upí 'icë quixun unicaman 'unánun. Usai 'uchati ca asábi 'icë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama quia quiax ca bëtsi bëtsi uni nu 'atimoti sinani nu ñui quia. Usaía ax quicë unicama a ca Nucën Papa Diosan 'uchoquin castícantí 'icën.

Camáxbi cananuna 'uchañu 'ain, quicë bana

⁹¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicama bëtsi unicamasama upíira isin? Usama ca. Cana mitsu can, judíosma unicama 'icësaribiti ca judíos unicamaribi aín sinan upíma 'aish 'uchañu 'icën. ¹⁰Nucën Papa Diosan bana cuëncëo ca quia:

An ñu upíshi 'acë uni ca 'aíma 'icën, achúshirabi. ¹¹An Nucën Papa Diosan bana cuacë uni ca 'aíma

'icën. Axa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'iisa tancë uni ca 'aíma 'icën. ¹²Camabi unix ca Nucën Papa Diosmi manúaxa. Ami manúxun ca 'atima ñu 'atishi sinania. An upí ñuishi 'acë uni ca 'aíma 'icën. Achúshirabi ca 'aíma 'icën. ¹³Anu uni bamacë racáncë quini mapucëma 'ain ca anuax aín anecë chiquitia. Usaribiti ca 'atima uní aín cuëbínuax bana 'atima 'imainun cëmëi quicë bana chiquitia. Aín banan ca uni itsi ñui cëmëia. Usaquin ca amia cëmecë uni masá nuitumia. Aín banax ca runun cuëbínu 'icë muca, an uni paëocë, usaribi 'icën. ¹⁴Usa 'aish ca uní itsi ñui 'atimati bananan uni itsimi nishi banaia. ¹⁵Sinánñumasa 'ixun ca uni 'atishi sinania. ¹⁶Uinu cara cuania anuxunbi ca 'atimati banaquin masá nuitumianan uni 'atimamia. ¹⁷Ca uni itsibë nuibanani upiti 'iti 'unaníma. ¹⁸Axa nun cushi 'aínbi ca Nucën Papa Diosmi racuétí sinaníma.

^{19,20}Usa banacama ca judíos unibunën cuanun Nucën Papa Diosan aín unicama cuëñëomiacëxa quixun cananuna 'unanin. Aín bana 'ináncëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama ainan 'inun 'imiacëxa. Ainan 'imitancë xun ca uisaira cara ainan 'aish uni upí 'iti 'icë quixuan 'unánun aín bana judíos unicama 'ináncëxa. A bana isquin ca judíos unicamainshima camabi unin 'unánti 'icën, uisairai 'i cara Nucën Papa Diosan iscëx atun nuitu upíma 'icë quixun.

Cristomi catamëcë unicamaxa Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'icë ñuicë bana

²¹Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana 'acë cupíma Cristo cupíshi

ca usaira oquin Nucën Papa Diosan uni upí 'imia quixun ca bërí camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuëñëocëxa. ²²Camabi uni an Jesucristomi catamëquin —aín quicësabi oquin ca 'ën 'uchacama tērēnti 'icë —quixun 'unáncë, acama ca Nucën Papa Diosan upí isia. Jesucristomi catamëcë cupíshi ca an judíos uni 'imainun judíosma uniribi upí isia. ²³Camabi unix ca Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañu 'icën. Upíira 'inuan Nucën Papa Diosan unio 'aishbi ca usama 'icën. ²⁴Usa 'icëbi ca Jesucristo, camabi unin 'ucha cupí bama 'aían, cupíoima ami catamētiashi Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tērēnquin uni 'uchañuma isia. ²⁵Ami catamētía, uni aín 'uchacama tērēncë 'inun ca camabi unin 'ucha cupía Cristo bamanun Nucën Papa Diosan mēñiocëxa. An Jesucristo bamati mēño 'ixun ca bërāma 'iá uniribi, axa sinanatia Nucën Papa Diosan aín 'uchacama ashiquin manumiacëxa. Usaquin an 'á cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan ca asérabi upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mēñósabi oquin 'aia quixun. ²⁶Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan Jesucristo bamati mēño 'ixun, bëríríbi axa Jesucristomi catamëcë unicama aín 'uchacama tērēnquin manumia. Usaquin 'acë cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, asérabi ca Nucën Papa Diosan upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mēñósabi oquin 'aia quixun.

²⁷An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë uni, ax sapi ca rabíti 'icën, —'ën nuitu ca Nucën Papa Diosan upí isia —quixun sinani. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin 'unania, —Jesucristo cupíshi ca

Nucèn Papa Diosan 'è upí isia —quixun. Usaquin 'unani ca rabítima. ²⁸Cananuna 'unanin, aín ñu upí 'acé cupíma, Jesucristomi sinani ami catamècè cupíshi ca uni Nucèn Papa Diosan aín 'uchacama téréñquin an iscèx upí 'inun 'imia quixun.

²⁹¿Nucèn Papa Diosan cara judíos unicamaishi aín uni 'imianan judíosma unicamaribi aín uni 'imitima 'ic? Ca aturibi ainan 'imiti 'icèn. ³⁰Nucèn Papa Dios ax ca achúshi 'icèn. An ca judíos unicama 'acésaribi oquin judíosma uniribi Jesucristomi catamècè cupíshi, an iscèx aín nuitu upí 'inun 'imia. ³¹¿Jesucristo cupíshi cana 'èn 'ucha téréncè 'aish Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ai quixun sinánquin caranuna Nucèn Papa Diosan bana Moisésnèn cuèñèo ax ca cuatima 'icè quixun sinánti 'ain? Usama ca. Jesucristomi catamèti-shi cananuna asérabi Nucèn Papa Diosan bana quicésabi ofíra 'iti 'ai quixun cananuna unicama ñuixunin.

Amia catamètia Nucèn Papa Diosan Abraham upí isa

4 ¹Usa 'ain sapi cananuna quiti 'ain, 'áuisa cupí cara nucèn rara Abraham a Nucèn Papa Diosan upí isacèx? ²Aín ñu 'acé cupía Nucèn Papa Diosan upí iscè 'aish ca Abraham —'èxbi cana upí 'ai —quiaux rabía 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan iscèx, a cupía Abraham rabítí ñu 'aíma 'iacéxa. ³Abraham ñui ca Nucèn Papa Diosan bana cuèñèo èsai quia: "Ami sinánquian, an ca asérabi aín quicésabi oquin 'ati 'icè quixun 'unáncè 'aish ami catamècè cupí ca Nucèn Papa Diosan Abraham upí isacéxa". ⁴Usa 'ain ca ènèx èsa 'icèn. An uni ñu mēèxuncè uni a ca an ñu mēèmicè unin cupíoia. A curíqui ax ca 'ináinshicéma 'icèn, ax ca aín ñu mēècè

cupí 'ináncè 'icèn. ⁵Usa 'aínbi ca axa ñu upí 'acéma 'aishbi, Nucèn Papa Diosan ca aín quicésabi oquin 'aia quixun 'unani ami sináncè uni a Nucèn Papa Diosan ainan 'imia, an 'uchañu unibi ami catamètia ainan 'imicè 'ixun. ⁶Upí ñu 'ananbi upíma ñu 'acé 'icèbi ca aín 'uchacama téréntancèxun Nucèn Papa Diosan uni upí isia. Usaquian iscè unix ca cuèènia quiax ca David èsai quiacéxa:

⁷Ui unicama cara Nucèn Papa Diosan téréñquin aín 'ucha manuaia, acamax ca chuáma tani cuèènia.

⁸Ui unicama cara Nucèn 'Ibu Diosan aín 'ucha manuquin sinánmitècènimia, ax ca chuámarua tani cuèènia.

⁹¿Judíos unicamaishi ñui cara David usai quiacèx? Usama ca. Judíosma unicamaxribi ca aín 'uchacama téréncè 'aish usai cuèènti 'icèn. Cananuna mitsu can, ax aín quicésabi oquin ca Nucèn Papa Diosan 'ati 'icè quixun sinani ami catamècè cupí ca Nucèn Papa Diosan Abraham upí isacéxa. ¹⁰¿Uinsaran cara Nucèn Papa Diosan a upí isacèx? ¿Unántioracacè 'icè cara Abraham Nucèn Papa Diosan upí isacèx? Usama ca. 'Unántioracacéma pain 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan a upí isacéxa. ¹¹Nucèn Papa Diosan ca Abraham ami catamètia an upí iscè cupía 'unántioracanun cacéxa. Usaquian Nucèn Papa Diosan Abraham cá cupí cananuna 'unanin, judíosma unicamax ca judíos unibu 'icésaribiti, 'unántioracacéma 'aishbi Nucèn Papa Diosmi catamècè 'aish Abrahamnèn rēbúnquisa 'icè quixun. ¹²Judíos unicamax Abraham 'íasaribiti 'unántioracacè 'aishbi ca axa Abraham 'íasaribiti Nucèn Papa Diosmi catamècè cama axèshi asérabi Abrahamnèn rēbúnqui 'icèn.

An ca aín quicēsabi oquin nu ainan 'inun iēmīti 'icē quixun sināncē unishi ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun iēmīa quicē bana

¹³Nucēn Papa Diosan ca Abraham ēsaquin cacēxa: “Mi 'imainun min rēbúnquicamax ca 'itsa 'aish 'ēnan 'ianan 'ēn mi 'inánti me anu 'iti 'icēn”. Axa usai ca uni 'iti 'icē quicē bana quicēsabi oquin 'acē cupíma asérabi ami catamēcē cupíshi ca Nucēn Papa Diosan usaquin Abraham cacēxa. ¹⁴Usai ca uni 'iti 'icē quicē bana quicēsabi oquin 'acē cupíshi unicama Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'aish ainan 'ain ca, ami catamēcē cupíshi ca Nucēn Papa Diosan uni upí isia quicē bana ax cēmē 'itsíanxa. Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan aín rēbúnqui ñuiquin Abraham cá bana ax ñancáishi 'itsíanxa. ¹⁵Cananuna 'unanin, usai ca uni 'iti 'icē quicē bana atúan cuati, a 'áima 'ain ca anun uni 'uchoti bana 'áima 'icēn. Usa 'aínbi ca usai ca uni 'iti 'icē quicē bana 'unáncē 'ixunbi axa quicēsabi oquin 'acēma 'aish uni 'uchocē 'iti 'icēn.

¹⁶Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan Abraham 'imainun aín rēbúnquicamaxa atun ñu 'acē cupíma ami catamētíshi asérabi ainan 'iti mēníocēxa. Judíos unibu, an atun cuati bana quicēsabi oquin 'acē, a unicamaishima, uicamax cara Abraham 'icēsaribiti Nucēn Papa Diosmi catamētia, a camabi ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun 'imīa. Usa uni 'aish cananuna nucamaxribi Abraham-nēn rēbúnquisa 'ain. ¹⁷Nucēn Papa Diosan bana a ñuiquian cuēñeo ax ca ēsai quía: “Mí cupía min rēbúnqui 'itsaira 'inun cana mi aín rarami 'inun 'imin”. Usaquin ca Nucēn Papa Diosan amia catamēcē 'ixun Abraham cacēxa. Nucēn Papa Dios ax ca an uni bamacēbi tsótécēnun baísquimiti 'ianan an aín sinanēinshi, 'áima 'icēbi, ñu unioce a 'icēn.

¹⁸Nucēn Papa Diosan “Min rēbúnqui ca 'aisamaira uni 'iti 'icē” quixun cacēxun ca Abrahamnēn sināncēxa, Nucēn Papa Diosan 'ē cacēsabi oi ca 'ēn rēbúnqui 'aisamaira 'iti 'icē quixun. Uisai cara usai 'iti 'icē quixun 'unánquinmabi ca ami catamēquin, Nucēn Papa Dios quicēsabi oi ca 'iti 'icē quixun sināncēxa. ¹⁹Abraham cien baritiañusa 'aish cushima 'imainun ca aín xanu Sara axribi xēni 'aish tuatisama 'iacēxa. Usa 'ixunbi ca Abrahamnēn —uisa 'aish carana bēchicēñu 'iti 'ai —quixun 'unánquinmabi —Nucēn Papa Diosan 'ē cacēsabi oi ca asérabi 'iti 'icē —quixun sināncēxa. ²⁰Usai ca 'itima 'icē quixun sinánquinma, Nucēn Papa Diosan ca asérabi aín quicēsabi oquin 'ati 'icē quixun sinani ami catamēquin ca Abrahamnēn Nucēn Papa Dios rabiácēxa. ²¹Rabiquin ca, an ca asérabi cushi 'ixun ax quicēsabi oquin ñu 'ati 'icē quixun sināncēxa. ²²Usai 'ía ax ami catamēcē cupíshi ca Nucēn Papa Diosan Abraham asérabi upí uni 'icē isacēxa.

²³An iscēx ca ami catamēcē cupí Abraham upí uni 'icē quixun cuēñeomia 'aínbi ca a banax Abrahamishi ñuiquinma, ²⁴nuribi ñuiquin Nucēn Papa Diosan aín uni cuēñeomia 'icēn. Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Dios, an Nucēn 'Ibu Jesús bamacēbi baísquimia, an ca ami catamēcē cupíshi nu upí isia quixun 'unánti 'ain. ²⁵Nucēn Papa Diosan ca nun 'uchacama tērécē 'aishnu upí 'inúan bamanun 'imitancēxun Jesucristo baísquimiácēxa. An usoquin 'á 'aínnu ami catamētia ca Nucēn Papa Diosan nu upí isia.

Jesucristomi catamēcē cupía uni Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'aish xēnibua 'aínbi abē 'iti bana

5 ¹Usai nux Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēcē 'icē, a cupí ca Nucēn Papa Diosan nu upí isia. Usaquian iscēx cananuna abē upí 'ain, Jesucristo cupí.

²Jesucristomi catamēcē cupíshi cananuna uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan nu nuibaquin nu ainan 'inun 'imia quixun 'unanin. Usoquin 'unani cuēēnquin cananuna, nux cananuna Nucēn Papa Diosnan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'ai quixun 'unanin.

³Usaquin sinánquin cananuna uisai cara ñu 'icēbētanbi ami sinánti ēníma cuēēnin. Cananuna 'unanin, tēmēraquinbi tanshiquin cananuna upíti Jesucristomi catamēti 'unánti 'ai quixun.

⁴Tēmērafi an 'imicēx masá naitutima ami catamēcē 'aish cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. An iscēx upí 'ixun cananuna 'unánti 'ain, asérabi cananuna aín nētēnu abē 'iti 'ai quixun.

⁵An ca —asérabi camina 'ēbē 'iti 'ai —quixun caquin nu paraníma. An ca aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'inun nu 'inánxa. Nubē 'ixun ca nu 'unánmia uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan nu nuibatia quixun. An ca asérabi nu nuibatia quixun 'unánquin cananuna, nux cananuna asérabi aín nētēnu abē 'iti 'ai quixun 'unanin.

⁶Nucēn Papa Diosan nu nuibaquin mēníosabi oi ca, nuxbi nun 'ucha tērēni iétima 'aínbi Cristo aín bamati nētē ucēbē, unicaman 'ucha tērēnux bamacēxa. ⁷Uinu 'icē uníxbi ca bētsi uni cupí bamatima 'icēn, ax upí uni 'aínbi. Usa 'aínbi sapi ca asérabi upí uni 'icē axa bamati rabanán cuni bētsi uni bamati 'icēn. ⁸Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan nuxnu 'uchañu 'icēbi nu nuibaquin nun 'ucha tērēnuxa Cristo bamanun mēníocēxa. Usaquian mēnío sinánquin cananuna 'unanin, uisaira oquin cara nu nuibatia quixun. ⁹Cristo bama cupí nun 'ucha tērēncē 'aish cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. Usa 'aish cananuna anúan Nucēn Papa Diosan camabi unin ñu 'acē isti nētēn an iscēx upí 'aish asérabi

'uchocēma 'iti 'ain. ¹⁰Nuxnu 'atimaquinshi sinani ami sináncēma 'icēbi ca aín Bēhicicē bama cupí Nucēn Papa Diosan nun 'ucha tērēnquin nu nuibaquin ainan 'imiáxa. Nu nuibaquin ainan 'imicē 'icē ca Jesucristo bamaxbi baísquicē ax nubē 'ixun nuxnu asérabi upí 'inun nu 'imia. ¹¹Usaquin 'imicēx cananuna —Nucēn 'Ibu Jesucristo a cupí cana Nucēn Papa Diosnan 'aish abē upí 'ai —quixun 'unani cuēēinra cuēēnin.

Adán 'iá 'imainun Jesucristo usai 'iá bana

¹²Usa 'ain ca an pain ñu 'atima 'á achúshi uni a cupíshi camabi unin ñu 'atima 'ati 'unánquin 'aia. Aín 'ucha cupí ca a uni bamacēxa. A uníxa 'atima ñu 'atancēx bama 'ain ca camabi uní atun 'ucha cupí aín bamati nētē ucēbē Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamaia. ¹³Unían ax quicēsa oquin 'ati bana 'aíma pan 'aínbi ca unin ñu 'atima 'ati 'unáncēxa. Usa 'aínbi ca ax quicēsabi oquin 'ati bana 'aíma 'ain, anun uni 'uchoti bana 'aíma 'iacēxa. ¹⁴Usa 'aínbi ca Moisés 'aíma pan 'ain Adanēn rēbúnquicama 'uchatancēx bamacēxa, Adanēxa Nucēn Papa Diosan cacēsa oi 'ima 'uchásari 'imabi. Adán cupía camabi uni 'uchacē 'aínbi ca axa a caxu uti a cupíra camabi unin 'ucha tērēncē 'iti 'icēn.

¹⁵Adán cupía unicama 'uchañu 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan a 'uchacama tērēncē 'inun mēníocēxa. Adanēxa Nucēn Papa Diosmi 'uchacē cupí ca 'aisamaira uni Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamaia. Usa 'aínbi ca achúshi uní, Jesucristo, a cupía 'aisamaira uní cupíoima abē nētétimoi 'inun Nucēn Papa Diosan mēníocēxa. ¹⁶Achúshi uníxa 'ucha cupí ca camabi uní Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'iacēxa. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan atun 'uchacama 'itsaira 'icēbi acama tērēnquin nētétimoi abē 'inun uní iémia,

cupí ñucáquinmabi. Adanëxa 'uchatan-cëx bama 'aian camabi uni usaribiti 'ucha 'aínbi ca Cristo cupíira, atun 'uchacama téréncë 'aish, abë upí 'inun Nucën Papa Diosan uni iémia.

¹⁷Achúshi unia 'uchá cupí ca camabi uni 'uchañu 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamaia. Usa 'aínbi ca uicama cara Nucën Papa Diosan nuibaquin atun 'ucha térénquin upí isia, acamax Jesucristo cupí bëtsi sinánñu 'ixun, upí ñu 'atancëx Nucën Papa Diosbë nëtétimoi aín nëtënu 'iti 'icën.

¹⁸Ënëx ca ësa 'icën. Adán cupía camabi uni 'uchocë 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën bamaquin camabi uníxa 'uchocëma 'ianan Nucën Papa Diosnan 'inun mëníocëxa. ¹⁹Achúshi uni, Adán, axa Nucën Papa Dios quicësabi oi 'iáma cupí ca 'aisamaira uni 'uchañu 'icën. Usa 'aínbi ca bëtsi uni, Jesucristo, axira Nucën Papa Dios quicësabi oi 'iá cupí 'aisamaira uni Nucën Papa Diosan upí isia.

²⁰Unían —nux cananuna 'uchañuira 'aish upíma 'ai —quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan uisai cara uni 'iti 'icë quicë bana Moisés cuëñömiacëxa. 'Uchañuira 'icëbi uni nuibairaquin ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama téréncë 'inun mëníocëxa. ²¹Usoquin mëníocëx ca camabi uni aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'aishbi Nucën 'Ibu Jesucristo cupí aín 'ucha téréncë 'ianan bëtsi sinánñu 'ixun upí ñu 'atancëx Nucën Papa Diosan nëtënu abë xëñibua 'aínbi 'iti 'icën.

Ainan 'aish 'uchatëcënxma Cristo cupí Nucën Papa Diosnan 'iti bana

6 ¹¿Nux 'uchañuira 'icëbi ca Nucën Papa Diosan Jesucristo cupí nu upí isia quixun sinani caranuna uisari quti 'ain? ¿Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha téréntëcënun caranuna

amiribi amiribi 'uchati 'ain? ²Usama ca. Nun 'ucha cupí Jesucristo bama 'ain cananuna nux 'uchatëcënxma abë bamacësa 'ain. Usa 'aish cananuna unin bamaquin aín 'ucha ashiquin ëncësa usaribi 'ain. ¿Usa 'aish caranuna uisa cupí 'uchaíshi tsóti 'ain? ³Cananuna usai 'itima 'ain. ¿Jesucristonën uni ax ca nashimicë 'aish 'uchatëcëntimoi Cristobë bamacësa 'icë quixun caramina 'unaniman? ⁴Nux nashimicë 'aish cananuna Jesucristo, nun 'ucha cupí bama 'ain 'uchatëcëntimoi abë bamacësa 'ian. Usa 'aish cananuna bamacëbia Nucën Papa Diosan Jesucristo, aín cushínbi baísquimia cupí, usaribi 'aish bëtsi sinánñu 'ianan bëräma 'icësaí 'itëcëntima oquin Nucën Papa Diosan 'imicë 'ain.

⁵Nubëa Cristo 'ain cananuna abë bamacësa 'aish axa bamatancëx bëtsi 'inun baísquicësaribi 'iti 'ain. ⁶Cananuna 'unanin, Cristonanma pain 'ixun cananuna ënquinma nux cuëncësa oquinshi ñu 'atima 'acën. Usa ñu sinántëcënxunma cananuna Cristobë bamacësa 'ixun 'uchati sinántëcëntima 'ain. Uni bamacë an ca ñu 'aisama 'ati sinántëcëntima. Usaribi oquin cananuna nux Cristobë bamacësa 'ixun ñu 'atima 'atëcënti sinántima 'ain. ⁷Usa 'aish cananuna unían bamaquin aín 'ucha ashiquin ëncësa usaribi 'ain. ^{8,9}Cananuna 'unanin, bamaxbi baísquia 'aish ca Cristo uínsaran nëtëñbi bamatëcëntima 'icën. Axa bamatëcënti ca 'aíma 'icën. —Usa ca —quixun 'unánquin cananuna ësaquinribi 'unanin, nun 'uchacama ëni Cristobë bamacësa 'aish cananuna abë baísquicësa 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ain. ¹⁰Cristo ax ca camabi unían ñu 'atima 'acëcama nëtënx achúshitishi bamacëxa. Bamatancëx, bamatëcëntimoi baísquia 'aish ca ax Nucën Papa Dios cuëncësabi ofíra 'ia. ¹¹Usaribiti

camina mitsux Cristobë bamacësa 'ixun mitsun 'ucha ashiquin ëncë 'aish, abë baifquicësa 'aish Jesucristo 'icësaribiti Nucën Papa Dios cuëëncësabi ofira 'iti 'ain.

¹²Usa 'ixun camina 'uchañu 'aish 'atima sinánñu 'ixun mitsun sináncësa oquinshi 'aisama ñu 'atima 'ain. ^{13,14}Cristonanma 'ixun uisa ñu cara 'atima 'icë quixun 'unánquinbi 'á 'aishbi camina Cristo cupí Nucën Papa Diosan uni 'aish usai 'iman. Usa 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iá 'aishbi bërí aín uni 'aish ax cuëëncësabi oi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'aisama 'aquinma Nucën Papa Dios cuëëncë ñuishi 'ati 'ain.

**An ñu mēemicē unin uni ñu
mēexuncēsaribi oquin 'uchañu unin
ñunshin 'atimanēn 'apu ñu
mēexuncē bana**

¹⁵¿Axa quicësabi ofnu 'iti bana quicësabi oquinu 'acë cupíma ami catamētiaishi ca Nucën Papa Diosan 'ën 'uchacama tērēnti 'icë quixun sinánquin, caranuna amiribi amiribi 'aisama ñu 'atēcēnti 'ain? Cananuna 'atima 'ain. ¹⁶Camina upí oquin 'unanin, mitsun uni itsi —'ëx cana min uni 'iisa tani —quixun catancëxun camina aín uni 'ixun ax quicësabi oquinshi ñu 'axunti 'ain. Usaribiti ca uni ñunshin 'atimanēn 'apu cuëëncësa oquinshi 'acë 'aish aín uni 'icën. Aín uni 'aish ca Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. Usa 'afñbi ca uni itsix Nucën Papa Dios cuëëncë sabi oquin 'acë 'aish aín uni 'ianan an iscëx upí 'icën. ^{17,18}Mitsux ñunshin 'atimanēn 'apu cuëëncësa oquinshi 'acë 'iá 'aishbi camina bërí usama 'ain. Camina a aín unicaman mitsu 'unánmícë bana Cristo ñuicë sinánan a bana

quicësabi oquin 'ain. Mitsun ñu 'atima 'ácama ëncë 'ixun camina Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usaquinmi 'aia mitsu 'unánquin cana cuëënquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹Mitsúxmi unin sináncësa oquin sináncë 'icë cana mitsúnmi cuaisa banáinshi mitsu ñuixunin. Béráma camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'atima 'atishi sinánquin usoquinshi 'acën. Usoquin 'á 'ixunbi camina bërí mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu upíshi 'ati sinánquin usoquinshi 'ati 'ain, usaquinmi 'acëbëa Nucën Papa Dios cuëënun.

²⁰Ñu 'atima 'atishi sináncë 'ixun camina mitsun béráma Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati sinánma 'ain. ²¹Ñancábi camina usa ñu 'acën. Mitsúxmi usai 'iá sinani camina bërí rabinin. Usa ñucama 'ati an 'ëncëma unix ca usabi 'aish ashiti Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. ²²Mitsúnmi ñu 'atima 'atęcënxonma 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina ax cuëëncësabi oquin 'ain. Usoquin 'aia ca Nucën Papa Diosan mitsu an iscëxmi upí 'inun 'imía. 'Imianan ca nētétimoimi abë 'inun mitsu 'imía. ²³Aín 'ucha cupí ca uni iétimoí bamati 'icën. Usa 'afñbi ca axa aín 'ucha tērénun Nucën 'Ibu Jesucristomi catamēcë unicama a abë xenibua 'afñbi 'inun Nucën Papa Diosan iémia.

Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana

7 ¹Ën xucéantu, mitsúnribi a bana 'unáncë 'ixun camina 'unanin, bamacëma pain 'ixuinshi ca unin atúan ax quicësabi oquin 'ati bana axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Bamaxun cuni ca a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. ²Ësa ca. Nun ax

quicēsabi oquin 'ati bana ca quia, bēnēnu xanun ca aín bēnē bamacēma pain 'icē ěntima 'icēn. Aín bēnē bamacē bē cuni ca bēnutisa tani bēnuti 'icēn. ³Aín bēnē bamacēma 'áfan bētsi unibē 'iti ca 'ucha 'icēn. Usa 'aínbi ca aín bēnē bamacēbētan 'aisa tanquin uni itsi bēnēoti 'icēn. Usaquian bēnēoti ca 'uchama 'icēn. ⁴Ēn xucéantu, usaribi camina mitsux 'ain. Usai uni 'iti bana quicēsa oíshi 'iá 'aishbi camina bērí abē axa bamaxbi baísquicē Cristo ami catamēti, aín bana quicēsabi oíshi 'in. Usa 'ixun camina ax cuēencēsabi oi 'iquin Nucēn Papa Dios cuēnmin. ⁵Ainanma pain 'aish nux cuēencēsabi oi 'iquin cananuna, ñu 'atima 'ati ca 'aisama 'icē quicē bana 'unánxunbi nun sinan upíma 'ixun, usa ñu 'acēn. Usa ñu 'acē 'aish cananuna Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'iacēn. ⁶Usai 'iá 'aishbi cananuna nun, ax quicēsabi oquin 'ati bana axa quicēsabi oquin 'acē cupíma, Cristomi catamētishi ainan 'ixun aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēxun bētsi oquin sinánquin Nucēn Papa Dios cuēencēsabi oquinshi 'ain.

**Nun sinán upíma cupí cananuna
'atima ñu 'ai quicē bana**

⁷A bana, uisa ñu cara 'ati 'icē, uisa ñu cara 'atima 'icē quicē, a banacama ca asábi 'icēn. A bana 'áíma 'ain cananuna uisa ñuxira cara 'atima 'icē quixun 'unánma 'itsían. A bana "mix camina bētsi unin ñu minan 'inun cuēencē 'itima 'ai" quicēma 'ain cananuna usai 'iti ca 'aisama 'icē quixun 'unánma 'itsían. ⁸A bana usai ca uni 'itima 'icē quicē, ax asábi 'aínbi cananuna nun sinan upíma 'aish, a bana 'unáncē 'aishbi usai 'icē cupí 'uchoti 'iacēn. A bana, usai ca uni 'itima 'icē quicē, ax 'áíma 'ain ca anun nu 'uchoti bana 'áíma 'itsíanxa. ⁹Ēn uisa ñu cara 'ati 'icē, uisa ñu cara 'atima 'icē

quicē bana 'unánma 'ixun cana ñu 'aisama 'aquinbi usaquin 'ati ca 'aisama 'icē quixun 'unánma 'ain. Usai 'itancēxunbi cana a bana 'unáncēn. 'Unánquin cana ñu 'atima 'ati ax ca 'uchaira 'icē quixun 'unánxunbi 'acē 'aish 'ēn 'ucha cupí Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'iacēn. ¹⁰Ēsa ca. A isía ax cuēencē sabi oi, usai aín uni 'inuan Nucēn Papa Diosan 'inan bana, ax quicēsabi oi 'icēma cupí 'uchocē 'aish cana Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'iacēn. ¹¹A bana quicēsabi oquin 'ai cana 'uchatima 'ai quixun sinaníbi a bana quicēsabi oíira 'icēma 'ixun cana, uisaira carana 'uchai quixun sinani bēnéacēn. A bana asábi 'aínbi a bana cupí 'uchocē 'aish cana Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'iacēn.

¹²Usa 'ain cananuna 'unanin, nun ax quicēsabi oquin 'ati banax ca upí 'icēn, a bana uisa ñu cara 'ati 'icē, uisa ñu cara 'atima 'icē quicē, ax ca asérabi upí 'icēn. ¹³¿A bana asérabi upí 'aínbi caranuna a bana cupí Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'ain? Usama ca. Nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ai cananuna Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamati 'iacēn. Usai 'iquin cananuna 'unáncēn, 'uchati ca 'aisama 'icē quixun. Usa 'ixun cananuna uisa ñu cara upí 'icē, uisa ñu cara 'aisama 'icē quicē bana axa asérabi 'aínbi ax quicēsabi oquin 'acēma 'aish cananuna 'aisama 'ai quixun 'unáncēn.

¹⁴Cananuna 'unanin, a bana uisa ñu cara 'ati 'icē, uisa ñu cara 'atima 'icē quicē, ax ca upí 'icē quixun. A bana asábi 'aínbi cananuna Jesucristonanma 'aish nun sinan 'aisama 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncēn. ¹⁵Upí ñu 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. A 'aquinma cananuna a nun 'aisama tancē ñu a 'ain. Uisa 'ixun carana 'ēn a 'aisa tancē ñu upí 'aquinma a 'ēn 'aisama tancē ñu 'atima a 'ai quixun cana 'unaniman. ¹⁶Ñu 'aisama 'acē 'ixunbi,

usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánquin, 'ën usa ñu 'aisama tania isquin ca unin 'unánti 'icën, 'ën sináncëx ca a bana upí 'aish cuati 'icë quixun.

¹⁷Aisama tanquinbi cananuna ñu 'atima 'ain, nun sinan upíma cupí. ¹⁸Ënëx ca ësa 'icën. Cananuna 'unanin, nun sinan upíma 'ixun cananuna ñu upí 'atima 'ain. Ñu upíshi 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. ¹⁹Nun 'aisa tancë ñu upí a cananuna 'aiman. Nun 'aisama tancë ñu 'atima a cananuna 'ain. ²⁰Nun ñu 'atima 'atëcëinsama tanquinbi 'acë ax ca nunbi cuëenquin 'acëma 'icën. Nun sinan upíma 'ixun 'acë ca ax 'icën.

²¹Nun 'unáncëx ca ësa 'icën: Ñu upíshi 'ati sinánquinbi cananuna bënëncuinshi ñu 'atima 'atëcënin. ²²Nun nuitu mëu cananuna asérabi Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'aisa tanin, axa usañnu 'inun quicë bana ca upí 'icë quixun 'unánquin. ²³Usaquin 'unánquinbi cananuna nun sinan 'atima 'ixun bëtsi oquin sinanin. Usaquin sinánquin cananuna ñu 'atima 'atëcënti sinanin. Sinántancëxun cananuna 'atëcënin.

²⁴Usa 'aish cananuna masá nuituirai sináncasmain. ¿Nun sinan upíma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamaima 'inun cara uin nu iémiti 'ic? ²⁵An nu iémiti ax ca Nucën Papa Dios 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cupí. An ca nu iémiti 'icë quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun cain. Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati 'ixunbi cananuna nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ain. Usaquin 'axunma 'anun ca Nucën Papa Diosainshi nu iémiti 'icën.

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxa Nucën Papa Diosan unicama bëtsi sinánñu 'iti bana

8 ¹Usa 'ain ca uicamax cara Cristo Jesús abë 'icë, acama Nucën Papa Diosan 'uchoima. Usa unicamax ca

Cristonanma uni 'icësaí ax cuëencësari-shi 'ima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi 'ia. ²Nuxnu ami catamëcë 'aish Cristo Jesúsabë achúshisa 'icë ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ixun ñu 'atima, a 'aia uni Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati, a 'atëcënxunma 'anun nu 'imiáxa. ³Uisa ñux cara 'ati 'icë, uisa ñux cara 'atima 'icë quicë bana a 'unánquinbi ca aín sinan upíma 'ixun unin a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unán a bana quicësabi oquin 'anun quixun Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, nusaribi uni 'inun, xuacëxa. Xutancëxun ca aín Bëchicë, 'uchañuma 'aishbia camabi unin 'ucha cupí bamanun 'imiquin uni, aín 'uchacama tërëanan 'uchatëcëanxma 'inun mëniocëxa. ⁴Nuxnu uisa ñu 'ati cara upí 'icë quicë banaxa quicësabi oquin 'anan, nunbi 'atima ñu 'ati sinánquinbi tënëquin a 'aíma, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi 'inun ca aín Bëchicë bamanun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa.

⁵An Jesucristomi sinánquinma aín cuëencësa oquinshi 'ati sináncë unin ca ënë nëtënu 'icë ñuishi 'ati sinania. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi sináncë unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun an sinánmicë sabi oíshi 'iti sinania. ⁶An Nucën Papa Dios cuëencësoi 'iti sinánquinma ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni, ax Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itimoí bamati 'icën. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oíshi 'iti sináncë uni, ax Nucën Papa Diosbë upí 'aish abë nëtétimoí tsóti sinani chuámarua tani cuëenia. ⁷An ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni an ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'iti sinanima. Usa 'ixun ca asérabi aín bana 'unáncëma 'aish ami

nishcësa 'ixun añu ñu cara 'aisa tania a ñu 'aia. Usaquin 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaisama tanan a bana quicësabi oquin 'aima. ⁸Usa 'ain ca axa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani atun cuëncësa oíshi 'icë unicama an Nucën Papa Dios cuëmima.

⁹Usa 'ainbi camina mitsux usama 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina an ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa oquin sinánquinma, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquinshi sinanin. Uicamax cara aín Bëru Ñunshin Upíñuma 'icë, acamax ca Cristonanma 'icën. ¹⁰Aín 'ucha cupí ca camabi uni bamaia. Usa 'ainbi camina mitsux, Cristo mitsubë cupí, Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'ain ca mitsun namíxa bamacëbëbi mitsun bëru ñunshin bamatimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. ¹¹Nucën Papa Dios, an Jesús bamacëbi baísquimia, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ixun ca an Cristo Jesús bamacëbi baísquimia anbi mitsuribi bamacëbi Cristo utëcëncëbëtan baísquimiti 'icën, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain.

¹²Ën xucéantu, mitsu cana cain, nux Jesucristonan 'aish aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ain cananuna ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani nux cuëncësa oi 'itima 'ain. ¹³Axa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani aín cuëncësa oíshi 'icë uni ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itima 'icën. Usa 'ainbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin ñu 'atima 'ati ëncë uni, ax cuni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën.

¹⁴Uicaman cara an sinánmicëxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin 'aia, acamax ca asérami Nucën Papa Diosan bëchicë 'icën. ¹⁵Usa uni camina mitsux 'ain. Mitsu aín bëchicë 'imiquin ca

Nucën Papa Diosan mitsúxmi bërámá 'iásaribiti mitsun 'ucha cupí ami racuétëcënun 'imicëma 'icën. Aín Bëru Ñunshin Upí an ca, ainan 'aish cuëenquinu Nucën Papa Dios, Paponun nu 'imia. ¹⁶Aín Bëru Ñunshin Upitanbi ca nun nuitu mëuxun nu 'unánmia, nux cananuna asérami Nucën Papa Diosan bëchicë 'ai quixun. ¹⁷Aín bëchicë 'icë ca Nucën Papa Diosan ax quicësabi oquin nu 'aquianan aín nëtënu abë 'inun nu 'imiti 'icën. Ainan 'icë ca Nucën Papa Diosan Cristosaribi nu 'imiti 'icën. Cristonan 'ixunu tëmëraquinbi ax cuëncësabi oquin 'ati ëncëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nuribi aín quicësabi oquin aín nëtënu Cristobë 'inun nu 'imiti 'icën.

¹⁸Ën cana —asérami ca usai 'iti 'icë —quixun 'unanin. Ënë nëtënuax Cristonan cupí tëmëracë 'ixunbi cananuna Cristobë aín nëtënu 'aish cuëenquin —ën tëmëratí ca asábi 'iixa —quixun sinánti 'ain. ^{19,20}Cristo utëcëntamainun ca axbi 'iti 'aíshmabi, usai 'itioquian Nucën Papa Diosan mënosabi oi camabi ñu tëmëranan cëñutia. Unin 'ucha cupí usai tëmëranan chëquiti 'ixunbi ca camabi ñu 'imainun camabi unínribi anúinra 'aímai tëmëranan chëquiti nëtë cainia. ²¹A nëtë ucëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín bëchicëcama cuëeni Cristosaribi 'inun 'imiti 'icën. 'Imianan ca camabi ñuxa chëquitëcë nunma ió 'imiti 'icën. Uisairai cara Nucën Papa Diosan bëchicëcama Cristosaribi 'iti 'icë quixun ca camabi ñu, a Nucën Papa Diosan unio, an istisa tanquin Nucën Papa Diosan atu isiminun quixun bënëquin cainia. ²²Cananuna 'unanin, nëtë ióñu a pain unioçëxbi uni 'ucha cupía camabi ñu, uniribi, tëmëranan chëquiti oquin Nucën Papa Diosan 'imiá 'aish ca bërí usai 'ia quixun. Usa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan ióotëcënun cainia, anun bacénti nëtéan xanun tëmëraquin aín bacénti caíncë,

usaribi oquin. ²³Camabi ñun a Nucèn Papa Diosan ióotécēnun caínmainun cananuna nunribi Nucèn Papa Diosan nu ióotécēnun bēñéquin cainin. Nucèn Papa Diosan nu aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'inun 'inancē 'ain cananuna 'unanin, an ca asérabi camabi aín bana quicēsabi oquin nu 'imiti 'icē quixun. Usaquin 'unánquin cananuna nun aín bēchicē 'aish aín nētēnu bētsi namíñu 'iti cainin. ²⁴Nux Cristomi catamēti ainan 'aish abē nētētímoi tsónun iémiquin ca Nucèn Papa Diosan uisoquin cara nu 'imiti 'icē quixun isnuxun cañnun nu iémiacēxa. Nua camabi an cacēsabi oquin 'imicē 'ixun cananuna, bētsi cananuna 'iti 'ai quixun sinánquin cañtsianxma. ²⁵Usa 'aínbi cananuna usaquin nu 'imicēma pain 'ixun usai 'iti cainin. Cananuna —bētsi cana 'iti 'ai —quixun sinánquinbi uisa caranuna 'iti 'ai quixun 'unánquinmabi a isnuxun —asérabi ca usai 'iti 'icē —quixun cuēñquin cainin.

²⁶Uisa caranuna 'iti 'ai quixun isnuxun cainia ca Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí an nuxnu tēmēraiaibi nu 'aquinia. An nu 'aquinun quixun caquinbi cananuna uisaquin cai carana Nucèn Papa Diosbē banati 'ai quixun upí oquin 'unaniman. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anbí nu Nucèn Papa Dios ñucáxunia. Usoquin nu 'aquinquin ca nun nu a Nucèn Papa Dios ñucácēma banacama a nu ñucáxunia. ²⁷An ca Nucèn Papa Dios cuēñcēsabi oquin aín unicama a ñucáxunia. Usa 'ain ca Nucèn Papa Dios, an camabi unín nuítu mēu sinancē ñu 'unancē, an uisa ñu cara aín Bēru Ñunshin Upitan nu ñucáxunia a cuatia.

Uisai cara ainan 'inun Nucèn Papa Diosan caíscē unicama 'iti 'icē quicē bana

²⁸Cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan ca uisa ñu cara 'ia abi, ax ami

sinancē unicamaxa an 'aquincēx, upí 'inun mēñoxunia, atúan ax cuēñcēsabi oquin ñu 'amainun. A unicama ax cuēñcēsabi oquin ainan 'inun sinánmicē 'ixun ca Nucèn Papa Diosan usoquin 'aia. ²⁹Uí unicama cara ainan 'iti 'icē quixun 'unánquin ca Nucèn Papa Diosan aín Bēchicēñēxa aín unicaman cushi 'inun atux aín Bēchicē 'icēsaribiti 'inun mēñocēxa. ³⁰Uicamax cara usai ainan 'iti 'icē quixun 'unánquin ca Nucèn Papa Diosan acama an sinánmicēxa ami catamētia atun 'uchacama tērēñquin ainan 'imiáxa. 'Imiquin ca atux aín nētēnu abē 'iti 'imiáxa.

³¹¿A ñucama sinánquin cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan bēruáncē 'icē ca an ēncēma 'icē uñbi uisashi cara oquinbi a nubē énanamima. ³²An ca —'ēñ Bēchicē ca bamatima 'icē —quiquinma nun 'uchacama cupía bamanun ēñē nētēnu aín Bēchicē xuacēxa. Usa 'ixun ca aín Bēchicē cupíñu nux upitax tsónun nu 'imianan anun nu upitax tsóti ñucamaribi nu 'inánti 'icēñ. ³³¿An ainan 'inun caíscē unicamaxa an iscēx upí 'ain cara uin Nucèn Papa Dios —min unix ca 'uchaxa —quixun cati 'ic? Usaquin cacēxunbia an —ax ca 'uchañuma 'icē —quixun cati ca Nucèn Papa Dios 'icēñ. ³⁴¿Uin cara nu 'uchoti 'ic? Cristo bamacēbia Nucèn Papa Diosan baísqumicē, an ca aín nētēnu abē 'Apu 'aish aín mēqueu 'ixun, nu Nucèn Papa Dios ñucáxunia. Ñucáxuncē 'ixun ca an asérabi nu 'uchotima 'icēñ. ³⁵¿Uinu 'icē unín cara Cristocēñun nu énananmiti 'ic? Ca 'atima 'icēñ. Nuxnu tēmēranan masá nuituanan bētsi unín bētsi bētsi ocē 'ianan 'acēñuma 'ianan chupañuma 'ianan bamatisa 'ianan unín 'aisa tancē 'iti, a ñucamanribi ca Cristocēñun nu énananmitima 'icēñ. ³⁶Ésai ca Nucèn Papa Diosan bana cuēñēo quia:

Nuxnu minan 'icë ca unin numi
nishquin nuibaquinma nu bëtsi
bëtsi oia. 'Aracacë ñuinacama
'anuxun 'acësa oquin ca nu 'aisa
tanquin bëtsi bëtsi oia.

³⁷Usa ñu 'icëbëtanbia Cristonën nu
nuibaquin cushiocëx cananuna ami
catamëti ënïma amiira cushiin, tëmëra-
cëma pain 'aishnu 'icësamairai. ³⁸Usa
'ain cana aséribi 'unanin, Nucën Papa
Dioscëñun an nu ënananmiti ñu ca
'aïma 'icën. Nux bamati 'imainun nun
tsóti 'imainun ángelcama 'imainun
ñunshin 'atimacama 'imainun uisa cushi
cara, acama 'imainun axa bërí uisai cara
'icë uisa ñucama cara, 'imainun axa
uisai cara 'iti, a ñucamanbi ca Nucën
Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën.
³⁹Ñunshin 'atimanën 'apucama
'imainun, uisa ñunshin cara, acama
'imainun ënë nëtënu 'icë 'apucamaribi
'imainun axa naí manámi 'icëcama
'imainun axa naí meu 'icëcamaribi,
'imainun uisa ñucama cara Nucën Papa
Diosan unio 'icë, acamanbi ca Nucën
Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën.
Uisaira oquin cara an nu nuibatia
quixun ca Nucën Papa Diosan Jesucristo
ënë menu xuquin nu ismiacëxa.

Israelnën rëbúnqui ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísa

9 ¹Cristonan 'ixun cana cëmëquinma
ënë banaribi mitsu cain. Nucën
Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë
'unánmicëxun cana 'ën nuitu mëu
'unanin, 'ën mitsu bërí caisa tancë bana
ënëx ca aséribi 'icë quixun. ²Ësaquin
cana mitsu cain, judíos unibu 'ën
aintsicama Jesucristonanma 'icë, imébi
nëténbi sinani cana 'aisamaira masá
nuitutin. ³Usai 'iti 'aïnbi atúxa Cristonan
'inun 'ëx ainanma 'aish Nucën Papa
Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acé
'iisa cana tanin. ⁴Ën aintsicama judíos

unibu atux ca 'ésaribi Israelnën
rëbúnqui 'icën. Israelnën rëbúnqui,
judíos unicama, ca Nucën Papa Diosan
aín uni 'inun caíscacëxa. Caístancëxun
ca, aséribi ca ax Dios 'icë quixun
'unánun, Israel unicama aín cushi
ismianan aín pëcacë aribi ismiacëxa. An
ca atu ainan 'imiquin atúan uisai cara
ainan 'aish 'iti 'icë quixun 'unánun aín
banacama Moisés cuëñëomiacëxa.
Cuëñëomiquin ca anuxun a rabiti xubu
'atancëxun cara uisoquin a rabiti 'icë
quixun canan uisaira oquin cara an atu
bëruánti 'icë quixun cacëxa. ⁵Israel
unicamax ca Abraham 'imainun Isaac
'imainun Jacob, Israelribi cacë, acaman
rëbúnqui 'icën. Uni 'aish ca Cristonën
'unánpararibi Israelnën rëbúnqui
'iacëxa. Ax Diosribi 'aish ca camabi uni,
camabi ñun 'ibu 'ianan ángelcaman
'iburibi 'icën. A ca camabi unin xëñibua
'aïnbi rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

⁶Israelnën rëbúnqui judíos unicama
camáxira Nucën Papa Diosnanma 'aïnbi
cananuna sinántima 'ain, Nucën Papa
Diosan ca aín quicësabi oquin Israel
unicama ainan 'imiama 'icë quixun.
Israelnën rëbúnqui 'aishbi ca axa Nucën
Papa Diosmi sináncëmacamax aséribi
Nucën Papa Diosnanma 'icën. ⁷Nucën
Papa Diosan ca Abraham cacëxa: “Min
bëchicë Isaac aín rëbúnquishi ca aséribi
min rëbúnqui 'aish 'ën unibu 'iti 'icë”
quixun. —Min bëchicë itsi aín rëbúnqui-
camax ca 'ën unibu 'iti 'icë —quixun ca
Nucën Papa Diosan Abraham cáma
'icën. “Isaacnën rëbúnquinëxëshi ca
'ënan 'iti 'icë” quixun ca cacëxa. ⁸Usa
'ain cananuna 'unanin, ui uníxbi ca aín
chaiti cupíshi Nucën Papa Diosan uni
'itima 'icën. Nucën Papa Diosan aín
bana quicësabi oquin usaquin 'imicë
'aish cuni ca uni ainan 'aish aséribi
Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁹Ënëx ca
Nucën Papa Diosan, Isaac bëchitisama

pain 'icë, Abraham cá bana a 'icën:
 “Achúshi baritia 'icëbëa Sara tuáñu 'ain
 cana minu utécënin”.

¹⁰Ēnëribi cananuna sinánti 'ain:
 Rebecanën tuá rabé ax ca nucën rara
 Isaacnëmbia bëchicë 'iacëxa. ¹¹⁻¹³A tuá
 rabé bacëncëma pain 'ixun ñu 'atima 'ati
 'unáncëma 'ianan ñu upí 'ati 'unáncëma
 pain 'ain, ca Nucën Papa Diosan Rebeca
 cacëxa: “A painmi bacëncë tuá an ca
 canitancëxun aín 'anáca ñu 'axunuxun
 'aia” quixun. A tuá rabé aín rëbúnqui
 ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo
 ësairibi quia: “Esaúnën rëbúnqui
 'acësamaira oquin cana Jacobnën
 rëbúnqui nuibatín”. Usaquin sinánquin
 cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan
 ca aín cuëncësabi oquinshi uni ainan
 'inun caisia, aín ñu upí 'acë cupíma.

¹⁴¿Usaquián caíscë cupí caranuna
 —Nucën Papa Diosan ca 'atimaquin
 sinania —quiti 'ain? Cananuna usai
 quitíma 'ain. ¹⁵An ca Moisés ësöquin
 cacëxa: “Axa 'ëx cuëncësabi oi 'ën uni
 'iti unicama a cana 'ënan 'imiti 'ain. A
 'ëx cuëncësabi oquin 'ën nuibati
 unicama a cana nuibati 'ain”. ¹⁶Usa 'ain
 cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan
 ca aín cuëncësabi oquinshi uni nuibaquin
 ainan 'inun caisia. —Ē ca an caísti 'icë
 —quicë cupíma 'imainun a cuëncëminu-
 xun ñu upí 'acë cupíma, aín cuëncësabi
 oquinshi ca Nucën Papa Diosan ainan
 'inun uni caisia. ¹⁷Usaribi oi ca Faraón
 ñui Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai
 quia: “Camabi unían 'ën cushi 'unánun
 cana mi Egipto menu 'icë unicaman 'apu
 'imin. Míxmi 'apu 'icëbëtan 'ën min
 menuxun ñu 'aia chaniaia cuaquin ca
 camabi menu 'icë unin 'ëx cana asérabi
 cushi 'ai quixun 'unánti 'icën”. ¹⁸Nucën
 Papa Diosan ca aín cuëncësabi oquin
 uni raíri nuibaquin ainan 'inun 'imia.
 'Imianan ca uni raíri axa 'aisama 'icë
 usabia 'inun 'imia.

¹⁹Usaquián 'acë cupí sapi camina 'ë
 cati 'ain:

—¿Usa 'ain cara usabi 'inun 'imicë
 'ixunbi uisa cupí Nucën Papa Diosan uni
 'uchoin? ¿Usashia 'inuan 'imicë uni an
 cara usai 'inuan Nucën Papa Diosan
 'imicë a bëtsiotti 'ic? Ca 'atima 'icën.
²⁰Mitsúnmi 'ë usaquin cacëxunbi cana
 mitsu cain, ¿Mitsux unishi 'aishbi
 caramina Nucën Papa Diosbë cuëbica-
 nánti 'ain? ¿Ñutë banati 'unan 'ixun
 cara —¿uisotti caramina ësöquin 'ë 'ai?
 —quixun an 'acë xanu cati 'ic? Ca
 catíma 'icën. ²¹An ñutë ocë xanu an ca
 ax cuëncësabi oquin ñutë 'ati 'icën. 'Aisa
 tanquin ca bëtsi ñutë anun ñu xëati 'ati
 'icën. 'Anan ca a mapúbí bëtsi ñutëribi
 anun ñu 'aruti 'ati 'icën.

²²Nucën Papa Diosanribi ca aín
 cuëncësabi oquin 'aia. Unin ñu 'aisama
 'ati ca ax cuëncësabi quixuan camabi
 unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan an
 'aisama ñu 'acë uni uisoquin cara 'ati
 'icë usoquin 'ati 'ixunbi caínpainia.
²³Caínpainquin ca uisaira oquin cara an
 'atima ñu 'acë 'icëbi uni nuibaquin aín
 sinan upí 'imiti 'icë quixun camabi unin
 'unánun, ainan 'inun caísa 'ixun nu
 usaquin 'imia. ²⁴Raírinëxa judíos uni
 'imainun raírinëxribi judíosma uni 'icëbi
 ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu
 'imiáxa. ²⁵Usoquinribi ca an aín uni,
 Oseas cacë, a ësöquin aín bana cuëñëo-
 miacëxa:

Axa bëráma 'ën unima 'ía unibi cana
 —mitsux camina 'ën unibu 'ai
 —quixun cati 'ain. 'Énanma 'icë
 nuibáma 'ixunbi cana —mitsux
 camina 'ën nuibacë uni 'ai
 —quixun cati 'ain. ²⁶Anuxuan
 —mitsux camina 'ën unima 'ai
 —quixun cá anuxunbi ca Nucën
 Papa Dios, axa bamatimoi tsócë,
 an —mitsux camina asérabi 'ën
 bëchicë 'ai —quixun uni cati 'icën.

²⁷Isaíasnënribi ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun judíos unibu ñuiquin ësaquin cacëxa: “Israelnën rëbúnqui 'aisamaira, parúnppa cuëbí 'icë masisa, 'aíshbi ca acama 'itsamanëxëshi asérami Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën. ²⁸Anúan usaquin 'ati nëtë ucëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan ënë menuxun unin 'acë ñucama istancëxun bënëquinshi camabi aín quíásabi oquin 'ati 'icën”. ²⁹Ësairibi ca Isaíasnën cuënëo bana quia:

Nucën 'Ibu Dios, ax 'Apuira 'ixun,
Israelnën rëbúnquicama aín raíri
iémicëma 'ain cananuna Sodoma
'imainun Gomorra anu 'icë
unicama 'íasaribiti camáxbi 'aíma
'itsían.

Judíos unicamaxa Jesucristomi catamëcëma bana

³⁰¿Usa 'ain caranuna uisai quiti 'ain? Cananuna quiti 'ain, judíosma unibunën ca, judíos unibu ca usai 'iti 'icë quicë bana 'unáncëma 'ixun Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun a bana 'ati sinánma 'icën. Sinánma 'icëbi ca aín 'uchacama tërénun Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isia. ³¹Judíosma unibu usa 'aínbi ca, judíos unibunëx ca aín nuitu upí 'icë quixuan Nucën Papa Diosan isnun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'aquinbi a banacama quicësabi oquínra 'acëma 'icën. ³²Nucën Papa Diosan ca aín cuëncësabi oquin 'anun 'ë 'aquinti 'icë quixun sinani ami catamëquinma —'ënbi ñu upí 'aia ca 'ë upí isia —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan atu upí isáma 'icën. Judíos unibunën ca —Nucën Papa Diosan ca Cristo ënë menu xuti 'icë —quixun 'unánquinbi —ami catamëtishi ca unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti 'icë quixun sinántisama tanxa. Bain cuanía uni bai nëbétsi racacë

maxáxmi tatíqui chacacë usaribi ca usa uni 'icën. A maxáxa ca Cristo 'icën. Judíos unicamax Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti 'aíshbi ca Cristomi sinántisama tancë cupí ax cuëncësabi oi 'ima. ³³Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca maxax ñuicësa oquin Cristo ñui ë sai quia:

Camina 'unánti 'ain, 'ën cana Sión
cacë ëmanua, maxax achúshi
'inun mënfoin. Ami ca uni
raírinëx tatíquianan maxax cha
'ain chacati nipacëti 'icën. Usa
'aínbi ca axa ami catamëcë unica-
man 'unánti 'icën, an ca asérami
ax quicësabi oquin atu 'aquinia
quixun.

10 ¹Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain, Israel uni judíos unicama Cristomi catamëtia ainan 'inun iémiti cuëncëquin cana Nucën Papa Dios ñucáxunin. ²Cana mitsu cain, atun ca asérami Nucën Papa Dios cuëncëmisatania. Usa 'ixunbi ca uisoquin cara atun a cuëncëmiti 'icë quixun 'unaníma. ³Uisai cara unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun ca 'unánma 'icën. —'Ënbi Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupíshi ca an 'ën nuitu upí isia —quixun sinani ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oi Cristomi catamëti sinántisama tanxa. ⁴Cristonëxa ucëbëtan judíos unibunën asérami ami catamëti 'unánun quixun ca Nucën Papa Diosan aín bana Moisés cuënëomiacëxa. Uí unicamax cara Cristomi catamëtia a ca Nucën Papa Diosan upí isanan ainan 'ímia quixuan 'unánun ca a bana judíos unibu 'ináncëxa. Usa 'aínbi ca ax ucëbë judíos unicama ami sinántisama tanxa. ⁵An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'acë cupí Nucën Papa Diosan a 'uchañuma isti sináncë uni, a ñuiquin ca Moisésnën ësaquin cuënëocëxa: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésnën cuënëo bana

quicēsabi oi 'iti sináncē unin ca asérabi a banacama quicēsabi oquin 'ati 'icēn".
⁶Usa 'aínbi ca unin ami catamētia ca Nucēn Papa Diosan uní upí isia quixun 'unánan Cristo ca uti 'icē quixun 'unánun aín bana cuēnēo ěsai quia: "Min nuitu mēu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara naínu cuanti 'ic?" Cristo ěnē nētēnu bēnux. ⁷Ěsairibi ca quia: "Min nuitu mēu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara anua uní bamacē 'icē anu cuanti 'ic?" anua Cristo bēnux. ⁸Usai quianan ca ěsairibi quia: "A bana Cristo űni quicē, a űnia camina cuatin. A űni camina banain. Min nuitu mēu camina a bana sinanin". Usai quicē 'imainun cananuna nunribi Cristomi catamēti űnia quicē bana unicama űnixunin. ⁹A bana ca ěsai quia:

—Jesús ca 'ēn 'Ibu 'icē —quianan bamacēbi ca Nucēn Papa Diosan a baísqumiacēxa quixun min nuitunēn sinania ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun mi iēmiti 'icēn. ¹⁰Nun nuitu mēu, asérabi ca nun 'ucha tērēnti 'icē quixun sinani Jesucristomi catamētia, ca Nucēn Papa Diosan nun 'ucha tērēnquin nu upí isia. Usoquin an iscēxnu —Jesucristo ax ca asérabi 'ēn 'Ibu 'icē —quia ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun nu iēmia.

¹¹Cristo űniquian Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ca ěsairibi quia: "Axa ami catamēcē unicaman ca, an ca ax quicēsabi oquin 'ē 'aquinia quixun 'unania". ¹²Judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi 'imainun uisa uni cara, axbi ca Cristomi catamēti ainan 'ia. Cristo ax ca camabi uní axa ami catamēcē aín 'Ibu 'icēn. Usa 'ixun ca an űnucacē unicama upí oquin 'aquianan ax cuēēncēsamaira oquin űnu 'inania. ¹³Nucēn 'Ibu Diosan bana cuēnēo ca quia: "Uin cara an iēminun űnucatia a ca Nucēn 'Ibu Diosan ainan 'inun iēmiti 'icēn". ¹⁴¿Usa 'aínbi cara an Nucēn 'Ibu

Diosan ca a iēmiti 'icē quixun sináncēma unin a űnucáti 'ic? Ca űnucátima 'icēn. ¿Uisaxun cara uní itsin űnia cuacēma 'ixun, Nucēn 'Ibu Diosan ca 'ē iēmiti 'icē quixun sinánti 'ic? Ca sinántima 'icēn. ¿Uisaxun cara uní itsin űnixuncēxunma cuati 'ic? Ca cuatima 'icēn. ¹⁵¿Uisaxun cara unin uní itsin xucēma 'ixun uní raíri bana űnixunti 'ic? Ca 'atima 'icēn. An aín bana űnixuncē unicama űni ca Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ěsai quia: "Ěn unibunēxa upí bana, —Nucēn Papa Diosan ca aín 'ucha tērēnquin abēa upí 'inun uní 'imia —quicē, a űni aia unin iscēx ca upíira upí 'icēn".

¹⁶A bana cuēnēo 'aínbi ca camabi uníinra a bana sináncēma 'icēn. Ěsai ca Isaiásnēn cuēnēo bana quia: "Camabi uníinrama, 'itsama unínshi ca nun űnixuncē bana cuaquin —ca asérabi 'icē —quixun sinania". ¹⁷Usa 'ain cananuna 'unanin, uní itsían Cristo sinánquin aín bana űnixuncēxun ca uní cuatia. Cuaquin ca —a banax ca asérabi 'icē —quixun 'unani Cristomi catamētia.

¹⁸Unicaman cara a bana cuaxa quixun cana sinanin. Camaxunbi ca asérabi cuaxa, ěsai Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi:

Aín unicamax ca camabi mēnuxun bana űnixuni cuanxa. Usa 'ain ca camabi menu 'icē unicaman a bana űnixunia cuaxa.

¹⁹Ěsaquinribi cana sinanin, ¿Judíos unicaman cara a bana Cristo űnicē cuaquin, usai quicē cara a bana 'icē quixun 'unánma 'ic? 'Unántsinxunbia judíos unicaman a bana cuaisama tania oquin ca Nucēn Papa Diosan judíos unibu caquin, Moisés ěsaquin cuēnēo-miacēxa:

Judíosma unibunēxa mitsun aintsima 'icēbi 'ēn 'ēnan 'imicēbē camina mitsux nutsí nishti 'ain.

Mitsúnmi a —sinánñuma ca
—quixun ñuicè unicama 'ën 'ënan
'imicëbë camina mitsux 'ëmi
nishti 'ain.

²⁰Nucën Papa Diosan ca —judfosma
unibunëx ca 'ëmi sinánti 'icë —quixun
'unánquin Isaías ësaquin cuënëomia-
cëxa:

Ax 'ëmi sinánma uníbi ca 'ë
'unánxa. 'Ënan 'inuxuan an 'ë
ñucáma unibi cana 'ëmi catamë
nun sinánmian.

²¹Usai judfosma unibu ñui quianan ca
Isaías judfós unibu ñuiribi ëesai quiacëxa,
Nucën Papa Dios quicësabi oi: 'Ën bana
cuaisama tanan 'ëmi sinántisama taniabi
cana judfós unibu ënquinma —'ën mitsu
'aquinun camina 'ëmi sinánti 'ai
—quixun can. Cacëxibi ca 'ën bana
cuaisama tani 'ëmi sinántisama tanxa”.

Judfós unicama raíri Nucën Papa Diosnan 'iti

11 ¹Usa 'ain cana sinanín, ¿judfós
unibu cara Nucën Papa Diosan
aín bana cuaisama tania oquin ëanxa?
quixun. Usama ca. 'Ëxribi judfo uni,
Abrahamnën xutan bëhichë, Benjamín,
aín rëbúnqui 'icëbi ca Nucën Papa
Diosan 'ë manuquinma upí oquin
sinánxunia. Usa 'ain cana 'unanín, an ca
judfós unicama ëncëma 'icë quixun.
²Bërâma ca Israelnën rëbúnqui judfós
unibu ainan 'inun Nucën Papa Diosan
caísacëxa. Usaqin 'á 'ixun ca a unicama
—'ën unima ca —quiax ami manúcëma
'icën. Nucën Papa Diosan bana cuënëo
isquín camina 'unanín, Nucën Papa
Diosbë banai ca Elías Israel unibumi
manani ëesai quiacëxa: ³“Ën 'Ibu Dios,
axa mimi sináncëma unicaman ca an
min bana ñuixuncë unicama cëñuaxa.
Cëñuanan ca mi rabisama tanquin
anuxun mi rabiquín ñuina xaroti
acamaribi masóxa. 'Ëishi ca 'acëma

'icën. Usa 'ixunbi ca 'ëribi 'aisa tania”.
⁴Usaquian cacëxunbi ca Nucën Papa
Diosan Elías cacëxa: “Mishima, siete mil
uníxribi ca 'ën bërúancëx 'ëmi sinania.
Baal ax isa dios 'icë quixuan uni
raírinën rabíabi ca atun a rabicëma 'icë”
—quixun. ⁵Usaía bërâma uni 'íasaribiti
ca bëríribi judfós unicama aín patsan
Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ainbi
raírinëx ainan 'inún caíscë 'aish Nucën
Papa Diosmi sinania. ⁶A caíscëcama a
ca atun ñu upí 'acë cupíma, nuibaquin-
shi Nucën Papa Diosan ainan 'inun
caísaxa. Atun ñu 'acë cupía ainan 'inun
caíscë 'aish ca acamax nuibaquinshia an
caíscë 'itsíanma.

⁷Usa 'ain ca ëesai 'iixa: Judfós
unibunëxa abë upí 'iisa taníbi ax
quicësabi oi 'i Jesucristomi catamëcëma
'aish abë upíma 'ainbi ca raírinëxëshi
Nucën Papa Diosan sinánmicëx Jesucris-
tomi catamëcë 'aish abë upí 'ia. Judfós
unicama aín patsanëxa ami sinántisama
tania oquin ca Nucën Papa Diosan atux
cuëncësa oía 'inun ëanxa. ⁸Nucën Papa
Diosan bana cuënëo ëesai quicësabi oi ca
'iixa: “Usa unicamax ca usabia 'inun
ëncë 'aish Nucën Papa Diosmi sinaníma.
An 'acë ñu isquinbi uisáíra cara aín
cushi 'icë quixun sináncëma 'aish ca
bëxunü unisa 'icën. Aín pabitan aín
bana cuaquinbi a bana quicësa oquin
'aisama tancë 'aish ca pabë unisa 'icën,
Nucën Papa Diosan usaía 'inun ëncësabi
oi. Bëri nëténbi ca usai 'ia”. ⁹A
banacama quicësaribi oquin ca Davitan
usa unicama ñuiquin ënë bana cuënëo-
cëxa:

A unicama ca Nucën Papa Diosan
ratuquinshi castícanuxun 'aia.
Usa 'aish ca ñuina, trampanu
—ënë ñun ca 'ë maputi 'icë —qui-
xun 'unanimaishi atsíncësaribi
'inun castícançë 'iti 'icën. Uisáíbi
cana 'itima 'ai quixun sinani bëtsi

unin pi unun quixun camicëx
 cuëenibi ca usai 'iti 'icën. Usai
 atux 'iti cana cuëenin. ¹⁰Bëxüñu
 unin ca aín bëru upíma 'ixun
 uinu cara cuania quixun
 'unaníma. Usaribiti ca uni catúbu-
 cë ax aín caxu 'aisama 'ain
 tëmëraia. Usaribitia a unicama 'iti
 cana cuëenin.

Usaquin ca Davitan cuëenëocëxa.

**Judíosma unicama
 Nucën Papa Diosnan 'iti**

¹¹Usa 'ain cana sinanin, ¿aín 'ucha
 cupí cara Nucën Papa Diosan judíos
 unicamaira xëñibua 'aínbia aín unima
 'inun éanxa? —quixun. Usama ca.
 Judíos unibu ami sináncëma 'ain ca
 Nucën Papa Diosan judíosma unibu ami
 sinánun sinánmia. Judíosma unibunëxa
 'ëmi sinania isi ca judíos uniburibi
 usaribiti 'ëmi sinánti 'icë quixun
 sinánquin ca Nucën Papa Diosan
 judíosma unibu ami sinánun sinánmia.
¹²Judíos unicamaxa Cristomi
 catamëcëma 'aish Nucën Papa
 Diosnanma 'ain ca judíosma unicamax
 Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan
 'ia. A isi ca Nucën Papa Dios cuëenia.
 Usai cuëencësamaira oi ca judíos
 uniburibi asérabi Cristomi catamëtia isi
 cuëenti 'icën.

¹³Anu 'icë judíosma unicama, cana
 mitsu cain, 'ën judíosma unicama aín
 bana ñuixunun Jesucristonën cacë 'ixun
 cana usaquin chiquíshquinma
 cuëenquin 'ain. ¹⁴'Ën bana ñuixuncëxun
 judíosma unibunën cuatia isía 'ën aintsi
 judíos unicamaxribi Cristomi catamëti
 iëti cana cuëenin. ¹⁵Judíos unibunëx
 Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa
 Diosnanma 'ain ca judíosma unibu
 Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan
 'ia. Usa 'aínbí ca judíos unicamaxribi
 Cristomi catamëcë 'aish, uni bamacë

'aíshbi baísquicësa 'ain, Nucën Papa
 Dios cuëeinra cuëenti 'icën. ¹⁶Judíos
 unibunën ca aín ñu 'apácë an pain
 tancëma aín bimi anuxun a rabiti
 xubunu buáncëxa, Nucën Papa Diosan
 camabi aín bimi upí isnun quixun.
 Usaribi ca i aín tapun upí 'aish camabi
 aín pëñáncamaribi upí 'ia. Usa ñu
 sinánquin cananuna 'unanin, judíos uni
 bëtsix bëtsíxa Nucën Papa Diosmi
 sináncë 'ain ca atúxa 'icësaribiti judíos
 unicama camáxbi Cristomi catamëtia
 Nucën Papa Diosan upí isti 'icën.

¹⁷Ësa ca. I aín pëñan achúshi tëatancë
 xun bëtsi i aín pëñan anu tëacë anubi
 tacáshcacëx ca a i aín tapúnuaxa aín
 baca cuancë cupí aín pëñánsabi 'inun
 coti 'icën. Usaribi camina mitsux 'ain.
 Judíos unicama Nucën Papa Diosan
 bana 'unáncë 'aíshbi Cristomi catamëi-
 sama tancë 'aish ca i pëñan tëacësa
 'icën. Usa 'imainun camina mitsux
 judíosma uni 'aíshbi Cristomi catamëcë
 'aish bëtsi i aín pëñan anua tëacë anu
 tacáshcacësa 'ain. ¹⁸Usa 'aíshbi camina
 rabiti —'ëx cana judíos unicamasamaira
 'ai —qui cërútima 'ain. Camina sinánti
 'ain, aín tapúnmi cushicë cupí ca in
 pëñan cania. Usaribiti cana 'ëx judíosma
 'aíshbi, judíos unibu cupí, Cristomi
 catamëti Nucën Papa Diosnan 'ain.

¹⁹Usa 'aínbí sapi camina ésaquin
 sinanin, —judíos unima 'aíshbi 'ëx ainan
 'inun ca Nucën Papa Diosan judíos
 unibu ainanma 'inun éanxa —quixun.

²⁰Usa ca. Usa 'aínbí camina 'unánti 'ain,
 Jesucristomi catamëcëma cupí ca judíos
 unibu ainanma 'ia. Mitsux ami catamëcë
 cupíshi camina ainan 'ain. Usa 'ain
 camina —'ëx cana judíos unibusamaira
 'ai —quiax cërútima 'ain. Judíos unibu
 'icësaribiti Jesucristomi catamëcëma
 'itin rabanan camina bërúancati 'ain.
²¹Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa
 Diosan ca ainan 'inun caísa 'ixunbi

judíos unibu ami catamëtiana aín 'ucha téréncema 'ixun judíosma unibu 'aishmi mitsux ami catamécëxunma mitsun 'ucharibi téréntima 'icën.

²²Usa 'ain camina 'unánti 'ain, ax upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan unicama nuibaquin upí 'imianan axa aín 'ucha ëni ami catamécëma uni uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca mitsúxmi a ëníma ax quicësabi oquin 'ai, ami catamëtia oquin nuibaquin 'aquinia. Usai mitsux 'icësabi camina 'iti 'ain. Usai 'ima camina mitsúxribi judíos unibu 'icësaribiti ainanma 'iti 'ain. ²³Aín raracama 'íasaribiti ami sinántisama taníbia ami sinanatia ca Nucën Papa Diosan asérabi aín uni 'inun judíos uniburibi 'imiti 'icën, judíosma unibu 'imicësaribi oquin. ²⁴Mitsux judíosma uni 'aish aín unima 'iá 'icëbi ainan 'inun 'imicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa judíos unicama, amia catamëtia, ainan 'inun 'imiti 'icën, i pëñan téacë 'icëbi amiribishi aín raranu tacáshcatëcëncësa 'inun. Usa 'ain ca i itsi téaxun, bëtsi inu tacáshcacësamaira 'inun, aín pëñánbi aín raranu tacáshcatë cëncëx asérabi upíra 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainan 'itëcënun 'imiti 'icën.

**Asérabia judíos unicama
Jesucristomi catamëti bana**

²⁵Ën xucéantu, mitsux judíosma uni 'ixun —nux cananuna judíos unían 'acësamaira oquin Cristomi catamëquin Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmiti ñu 'unáncë 'ai —quí rabíaxma 'inun quixun cana ësaquin unín 'unáncëma ñu a ñuiquin mitsu cain: Judíosma unibu uicama cara Cristomi catamëti 'icë acamax pain ami catamëtainun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama aín patsan Jesucristomi catamécëma 'aish usabi 'inun ëanxa.

²⁶Judíosma unibu ami catamécëbë ca judíos unibunëxribi ami catamëti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi:

An unicama asérabi Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti ax ca Siónu 'icë judíos unicama achúshi 'iti 'icën. An ca Jacobnën rëbúnqui judíos unicama ami catamécëxun atun 'ucha téréntin atun nuitu upí 'imiti 'icën. ²⁷Ëmi catamëtia 'ën atun 'uchacama téréncëx ca judíos unibu asérabi 'ënan 'iti 'icën, 'ën cásabi oi.

²⁸Nucën Papa Diosan ca unicamax Cristomi catamëtia ainan 'imiti 'icë quixun sinántisama tancë 'aish ca judíos unibunëx ami nishcësa 'icën, mitsux paínmi judíosma uni 'aishbi ainan 'itámainun. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan atun rara —mitsun rëbúnqui ca 'ënan 'iti 'icë —quixun cá 'ixun a bana manuquinma judíos unibu nuibatia. ²⁹Bërâma judíos unibu —'ënan ca mitsu 'imainun mitsun rëbúnqui 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Diosan cá 'ain ca a banacama usabi 'iti 'icën. Nucën Papa Diosan ca —mitsux camina 'ënan 'iti 'ai —quitancëxun bëtsioquin sinántëcënima. ³⁰Mitsux judíosma unibu 'ixun aín bana 'unanima camina Nucën Papa Dios cuëncësoi 'iâma 'ain. Usai 'iâma 'icëbi ca judíos unibu ami sinántisama tancë 'ain Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiâxa. ³¹Judíos unima 'aishmi ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiâxa. Usaribi oquin ca judíos unicama ami sinántisama tania ainanma 'aishbi ami sinania Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icën. ³²Judíos unibu ainan 'inun caísa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan judíos unibu 'icësaribitia ami catamëtiana judíosma uniburibi ainanma isia. Usaquin 'aquinbi ca an nuibaquin camabi uni Cristomi catamëtía ainan 'inun 'imia.

³³Uiti cushiira cara aín sinan 'icë quixun cananuna 'unántima 'ain. An ca camabi ñu 'unania. An 'unáncëma ñu ca 'aíma 'icën. Uisaira 'ixun cara usoquin ñu 'aia quixun cananuna 'unaniman. ³⁴Ësai ca aín bana cuëñëo quia: “Uinu 'icë unínbi ca Nucën 'Ibu Diosan sinan 'unaníma. Uínbi ca Nucën 'Ibu Dios —ësaquin camina 'ati 'ai —quixun 'unánmima”. ^{35,36}Nucën 'Ibu Diosan ca camabi ñu ainan 'iti oquin unioçëxa. Usa 'ain ca aín bana cuëñëo ësairibi quia: “¿An aribi 'inánun quixun sinánquin cara unin Nucën 'Ibu Dios ñu 'inánti 'ic? Ca 'inántima 'icën”. A ca aín unicaman xëñibua 'aínbi rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

Aín unicamaxa asérami Nucën Papa Dios 'inanmëcë 'iti bana

12 ¹Usa 'ain cana ësaquin mitsu cain, 'ën xucéantu. Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin ainan 'inun caíscë 'ixun camina 'atima ñu 'aquinma asérami ax cuëñcësabi oquinshi 'anan, ainanshi 'iti 'ain. Mitsúxmi usa 'iti ca Nucën Papa Dios cuëñia. ²An ëñë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina sinanaquin uisairaimi upí 'iti cara Nucën Papa Dios cuëñia, usai 'iti 'unánan an 'aquincëx usai 'iti 'ain.

³Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixunun Nucën Papa Diosan caíscë 'ixun cana mitsu cain, camabi unia Cristomi cushicë 'inun 'aquinun mitsu caíscë 'ixun camina ui unínbi —'ëx cana bëtsi unibëtan sënëñmaira 'iti 'ai —quixun sinántima 'ain. Uisa cara Nucën Papa Diosan mi 'imia, usa 'ixun camina —usaishi cana 'iti 'ai —quixun sinánti 'ain. Sinánñu 'ixun camina rabíquinma —Nucën Papa Diosan a 'anun 'ë 'ináncëxuinshi cana ñu 'ai

—quixun sinánti 'ain. ⁴Ëñëx ca ësa 'icën. Unix ca aín taë, aín mëcën, aín xo, aín bëru, aín pabí acamax 'itsa 'aínbi achúshi unishi 'icën. Unix ca aín taën nitsia, aín mëcën anun ca ñu mëëia, aín bëru anun ca isia. Camabi unin nami ca anúan an bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icën. ⁵Usaribiti cananuna nux 'itsa 'aishbi camáxbi Cristonan 'aish ax nubë 'ain achúshi unisa 'ain. An 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin bana ñuixunmainun ca rafrinën bëtsi bëtsi ñu 'aia. Usoquin bëtsi bëtsi ñu 'afbi cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ain.

⁶Nucën Papa Diosan nu bëtsi bëtsi ñu 'anun caíscë 'ixun cananuna an 'imicësabi oquin upí oquin 'ati 'ain, usoquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëñia quixun 'unánquin. An aín bana ñuixunun caíscë 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin aín bana unicama upí oquin ñuixunti 'ain. ⁷Nun uni raíri 'aquinun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'aquinti 'ain. Aín bana unicama 'unánminun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin unicama 'unánmiti 'ain. ⁸Axa upí 'inun uni raíri 'ësëñun quixun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'ësëti 'ain. Nun uni raíri ñu 'inánun quixun 'imicë 'ixun cananuna unin nu rabinun quixun sinánquinma cuëñquinshi 'inánti 'ain. Nux unin cushi 'inun 'imicë 'ixun cananuna nun unicama upí 'inun upí oquin bërúanti 'ain. Usoquin 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna uni 'aquinsa 'icë cuëñquin upí oquin 'aquinti 'ain.

Usai Jesucristomi catamëti uni iti bana

⁹Mitsux asérami Jesucristomi catamë cë uni 'aish camina paránanima asérami bëtsibë nuibananti 'ain. Ñu 'atima 'ati cuëñquinma usa ñu timai camina Nucën Papa Dios cuëñcësabi oishi 'iti 'ain. ¹⁰Camina bëtsibë bëtsibë

'aquianani nuibananti 'ain, mitsun xucénbè 'icésaribiti. Asamaira 'iisa tanquin 'atimoquinma camina bëtsi uni isquin upí oquin 'aquinti 'ain.

¹¹Nucèn 'Ibu Jesucristo cuëncésabi oquin 'aquin camina ênquinma, chiquíshquinma cuëenquin upí oquin 'ati 'ain.

¹²Nucèn Papa Diosan ca ax quicésabi oquin mitsu 'aquianan abè 'inun mitsu 'imíti 'icè quixun sinani camina chuáma tani cuëni bucuti 'ain. Tëmëraibi camina masá nuituti bënëtima 'ain. Ênima camina Nucèn Papa Diosbè banati 'ain.

¹³Axa Cristomí catamécè uni ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icè camina min ñu raíri 'inánti 'ain. 'Inánan camina axa min xubunu bëbacè uniribi pimianan anua 'uxtiribi 'inánti 'ain.

¹⁴Axa mitsumi nishcè uni a camina ami nishquinma axribi upí 'inúan 'aquinun Nucèn Papa Dios ñucáxunti 'ain. Ami nishquin a 'atimonun quixun caquinma camina axa upí 'inúan 'aquinun Nucèn Papa Dios a uni ñucáxunti 'ain.

¹⁵Axa chuámarua 'aish cuëncè uni abè camina cuënti 'ain. Axa masá nuituti incè uni a camina abè masá nuituquin nuibati 'ain.

¹⁶Camina bëtsibè bëtsibè nishananíma nuibananishi upíti banati 'ain. Usai 'i camina cërúananima, axa uni itsibëtan sënënmara unibè upí 'aish abè upíti banati 'ain. Rabíquin camina —'ên cana uni itsin 'acésamaira oquin ñu 'unanin —quixun sinántima 'ain.

¹⁷An pañan mimi nishquin 'atimocè xunbi camina uisa uni cara, abi mixribi ami nishquin aribi cupitima 'ain. Mitsun camina usa ñu 'ati ca upí 'icè quixuan camabi unin 'unáncè a ñucamaishi 'ati 'ain. ¹⁸Mitsux camina ax pañan mimi nishcèxma uni raírími nishtima 'ain. Usa

'aish camina atúxa mitsumi nishcèxbi mitsux abè nishanantima 'ain. ¹⁹Ên xucéantu, axa mimi nishcè uni camina mitsúnribi cupitima 'ain, ésaía Nucèn Papa Diosan bana cuëño quicè cupí: “Uix cara 'uchaia a cana 'ênbi usaribi oquin cupiti 'ain”. Usa 'ain camina unin mitsu 'atimocèxunbi, Nucèn Papa Diosainshi ca cupiti 'icè quixun sinánti 'ain. ²⁰Mitsun a cupiima camina ênè bana cuëño ésaí quicésabi oi 'iti 'ain: “Axa mimi nishcè uni 'acéñuma 'icè camina piti 'inánti 'ain. Shimaia camina 'unpax 'inánti 'ain. Usaquinmi 'acèxun ca ax mimi nishtancèxbi rabini sinanaquin upí oquin sinánti 'icèn”.

²¹Mitsúxribi 'uchatin rabanan camina mitsu unin 'atimocèxunbi usaribi oquin cupitima 'ain. Usoquinmi nuibacèx ca ax sinanati 'icèn.

13 ¹Camabi 'apux ca Nucèn Papa Diosan 'imicè 'icèn. An 'imicèma 'apu ca 'aíma 'icèn. Usa 'ain camina mitsun 'apucaman bana cuati 'ain. ²Usa 'ain ca an aín 'apu quicèsa oquin 'acèma uni an Nucèn Papa Dios quicèsa oquinribi 'aima. Usai 'icè uni ax ca Nucèn Papa Diosan bana 'imainun aín 'apúnribi cacèsa oquin 'acèma cupí axbi 'uchai castíancè 'iti 'icèn. ³An ñu upí 'acè uni ax ca aín 'apumi racuétíma. An ñu 'atima 'acè uni ax cuni ca aín 'apumi racuétia, 'è cara uisoti 'icè quixun sinani. 'Apucaman ca an ñu upí 'acè unicama upíoia. Usa 'ain camina mitsux 'apucamami racuécèma 'iisa tanquin ñu upíshi 'ati 'ain. ⁴Nucèn Papa Diosan ca 'apucaman camabi uníxa upíti bucunuan an ñu 'atima 'acè unicama, uisoquin cara 'ati 'icè usoquin 'anun mëníocèxa. Usa 'aínbi camina ñu 'atima 'acè 'aish 'apumi racuétí 'ain, uisa cara mi oti 'icè quixun sinani. Nucèn Papa Diosan mëníofabi oquin ca 'apucaman an ñu 'atima 'acè unicama uisa cara oti

'icë usoquin 'aia. ⁵Usa 'ain camina 'apucaman bana cuati 'ain. Mitsu casticanti sinanishi ami racuécë cupíma camina mitsux Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oquin mitsun 'apun bana cuati 'ain. ⁶Usaribi oquin sinánquin camina 'apu buánmiti curíqui 'inánti 'ain, 'apun mëníosabi oquin. Usa 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa.

⁷Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin camina 'apu buánmiti curíqui buánmicë 'inun 'inánti 'ain. Mitsun emanu 'icë uniribia 'apun anëcë 'ain camina an cacësabi oquin ñu 'ati 'ain, mitsun ëmacamaxa upí 'inun. Mitsun cushibë cuëbicananquinma camina aín bana cuati 'ain. ⁸Uni camina ribíntima 'ain. Usa 'ixun camina a nuibacëma 'aish a ribíncësa 'itin rabanan, uni itsi upí oquinra nuibati 'ain. Aséribi uni nuibacë 'ixun ca unin uni itsi uisabi otima 'icën. ⁹Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quía: “Uni itsin xanubë camina 'ítima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Unin ñu camina mëcamatima 'ain. Minanma, bëtsi unin ñu minan 'iti camina cuëéntima 'ain”. Èsai ënë banacama quicë 'aínbi ca bëtsi banaribi axa quicësa oquinra 'ati ax ësai quía: “Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. Ènë bana quicësa oquin 'aquin camina bëtsi banacamaribi quicësa oquin 'ain. ¹⁰Mitsun aintsicama nuibanan amanu 'icë uniribi nuibacë 'ixun camina uisa unibi 'atimotima 'ain. Usa 'ain camina uni nuibacë 'ixun Nucën Papa Diosan bana camabi quicësabi oquin 'ain.

¹¹Èsoquinribi camina sinánti 'ain, nux ami catamëtabaquin cananuna —Jesucristo ca utëcënti 'icë —quixun 'unáncën. Usaquin 'unan 'ixun cananuna 'unanin, axa utëcënti nëtë ca 'uramatia quixun. Usa 'ain cananuna unían 'uxnëti

pëcaracëbë bësuquin, bari ca uruia quixun sinani bënëtishi aín ñu mëëti 'ai cuancësaribi oquin, Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'ináncë ñu 'ati 'ain.

¹²Jesucristo utëcëncëma pan 'ain cananuna imé upí oquin isíma nicësa 'ain. Usa 'aishbi cananuna ax utëcëncë bë abë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. Usaquin sinani cananuna ñu 'atima 'ati ëni ami cushicë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. ¹³Ami cushicë 'aish cananuna upitaxëshi niti 'ain. Paénti, paéanx cuëëni sharáti, uni aín xanuma xanu itsibë 'iti, ñunshínquin ñu 'atima 'ati, cuamianani nishananti, unimi nutsiti, a ñucama ënquin cananuna usa ñu 'atima 'ain. ¹⁴Usa ñucama ëni camina Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu usai 'inun quixun sinánmicësabi oi 'iti 'ain. Ènë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni an ñu 'atima 'acësaribi oquin 'ati camina sinántima 'ain.

Axa nubë Jesucristomi catamëcë unicama ñuitima bana

14 ¹Axa Jesucristomi catamëcë unin uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'icëbi camina mitsubë timétisa tania cuëenquin biti 'ain. Uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë qui camina abë cuëbicanántima 'ain. ²Bëtsi bëtsi unin ca uisa ñux cara piti 'icë, a cananuna 'aisa tanquin piti 'ai quixun sinánquin usaquin piia. Bëtsi bëtsi unin ca camabi ñu piti ca asábi 'icë quixun 'unánquinma nami piquinma bëtsi ñuishi piia. ³An camabi ñu picë unin ca bëtsi unían an picë ñu piamoquin ñuitima 'icën. Usaribi oquin ca an camabi ñu picëma uni an bëtsi unían piia isquin ñuiquin —min camina ñu 'atima 'ai —quixun caquinma a uníxribi ca Nucën Papa Diosan 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴Mitsux camina bëtsi unin ñu mëëmicë uni a ñui —an ca

'atima ñu 'aia —quitima 'ain. Aín 'ibúinshi ca 'unánti 'icën, cara upí oquin 'aia, cara upí oquin 'aima quixun. Usaribi oi camina mitsux Nucën 'Ibu Diosan uni itsi ñui, —ñu aisama ca 'aia —quitima 'ain. Aín 'Ibúinshi ca 'unánti 'icën. Nucën 'Ibu Diosan ca aín unicama ax cuëncësabi oíshia 'inun 'imiti 'icën.

⁵Ënëx ca ësaribi 'icën. Uni raírinën ca sinánti 'icën, ënë nètëx ca bëtsi nètësamaira 'aish anúan unin Nucën Papa Dios rabeti 'icë quixun. Sinánmainun ca uni raírinën —camabi nètë ca sënën 'icë —quixun sinánti 'icën. Mitsun bëtsi bëtsi oquin sinanibi camina cuëbicanántima 'ain. Micama achúshi achúshinën camina 'ën uisoquin 'ati cara Nucën Papa Dios cuënti 'icë quixun sinántancëxun usoquinshi 'ati 'ain. ⁶Axa Jesucristomi catamëcë unin ca Jesucristoa cuëñun aín 'ati ñucama 'aia. An —ënë nètëa bëtsi nètësama 'ain cana anun Nucën Papa Dios rabeti 'ai —quixun sináncë unin ca a nètën ami upiti sinánquin a rabia. Bëtsi unin ca —anun Nucën Papa Dios rabeti ca camabi nètë sënën 'icë quixun sinánquin usaquin rabia. An camabi piti ñu picë unin ca Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin a rabiquin piia. Usaribi oquin ca an bëtsi bëtsi ñu picëma uni anribi bëtsi bëtsi ñuishi piquin Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquin piia.

⁷Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ain. 'Ianan cananuna bamatancëxribi ainan 'ain. ⁸Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oi 'in. 'Ianan cananuna nux anun bamati nètë ucëbë ax cuëncësabi oi abë 'inux bamati 'ain. Nuxnu tsotax 'icësaribiti cananuna bamatancëxribi aín uni 'ain. ⁹Aín unicamax bamacëma 'aish 'ianan bamatancëxribi ainan 'inun ca Cristo

bamaxbi baísquiacëxa. ¹⁰Anúan ax uti nètë sënëncëbëtan ca Cristonën uisai caranuna 'ia, uisa ñu caranuna 'a quixun nu isti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisacasquin Nucën Papa Diosan uni itsíxa miisaribi uni 'aínbi, a ñui manánti 'ain? Camina 'itima 'ain. ¿Uisacasquin caramina a ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¹¹Nucën Papa Diosan bana cuëñö ca ësai quia:

Nucën 'Ibu Dios ca quia: 'Ëx bamati-moi tsócë 'icë ca camabi nètënu 'icë unicaman aséribi rabiquin 'ë cati 'icën, mix camina aséribi nun 'Ibu 'ai quixun. Canan ca camabi unían cuanun 'ë rabiquin —mix camina aséribi Dios 'ai —quixun cati 'icën.

¹²Usoxun ca Nucën Papa Diosan nu achúshi achúshi uisa ñucama caranuna 'acën, uisai caranuna 'iacën, acama 'unánquin, uisa cara oti 'icë isti 'icën.

Uni 'uchamitima bana

¹³Usa 'ain cananuna nux Cristonan 'aish raíri ñui —an ca ñu 'aisama 'aia —quixun manántima 'ain. Usai ami manánquinma camina sinánti 'ain, uni raírinëxa —usa ñu piti ca 'aisama 'icë —quixun sinánxbi 'ën piia isquin anribi pi 'uchatin rabanan cana 'ën a ñu pitima 'ain. ¹⁴Nucën 'Ibu Jesúsnan 'ixun cana 'unanin, camabi piti ñu piti ca asábi 'icë quixun. Usa 'aínbi ca a uni —Nucën Papa Diosan sinánëx ca a ñux pitima 'icë —quixun sinánquinbi picë 'aish 'uchati 'icën. ¹⁵Usa 'ain ca axa —'ën usa ñu pi cana 'uchati 'ai —quixun sinánquinbi mitsúnmi 'aia isquin anribi usa ñu pi 'uchacë, ax ca min 'ucha 'iti 'icën. Min a uni nuibacëma 'ixun camina usaquin 'an. Usa 'ain camina mitsun an picëma ñu piquin, anun rabanan Cristo bama 'icëbi, uni 'uchamitima 'ain. ¹⁶Usa 'ain camina mitsúnmi a ñu piia oquian

uni itsin —pitimabi ca a ñu piia
—quixun mitsu ñuitin rabanan —pitima
ca —quixuan an sináncé ñu a pitima
'ain. ¹⁷Aín ñu picé cupíma 'imainun aín
ñu picéma cupíma ca uni Nucèn Papa
Diosbè upí 'icèn. Aín Bèru Ñunshin
Upitan sinánmicé cupíshi ca unin Nucèn
Papa Diosnan 'ixun upí ñu 'anan,
bètsibè nishananíma nuibananan cuèëni
upí oquin sinani tsotia. ¹⁸Usai 'icé
unicamax ca Cristo cuèëncésabi oquin
'acé 'aish Nucèn Papa Diosan iscèx upí
'ianan unínribia iscèx upí 'icèn. ¹⁹Usa
uni 'ixun cananuna camáxbia bètsibè
nuibananan uni raíri nuibaquin 'aquinti
'ain. 'Aquianan cananuna Cristomia
upiti sinánun bètsibè bètsibè sinánmia-
nanti 'ain.

²⁰Usa 'ain camina a Nucèn Papa
Diosan ainan 'imicé uni a mitsun ñu
picé cupía 'uchanun 'imitima 'ain.
Asérabi camabi ñu piti asábi 'ainbi ca,
mitsúnmi a ñu piia isía bètsi uni 'uchati
ñu a piti 'aisama 'icèn. ²¹—Usaquin ñu
'ati ca 'aisama 'icé —quixun sinánquinbi
usa ñu 'ai ca uni 'uchanan Cristomi
cushicéma 'ia. Usa 'ain camina nami
piti, ñu xéati, uisa ñu 'ati cara, a mitsun
'aia isía uni itsi 'uchati rabanan usa ñu
'atima 'ain. Usaquinmi 'atima ca Nucèn
Papa Dios cuèënia. ²²A picéma 'ixunbi a
pífa bètsi uni 'uchati rabanan camina an
picéma ñu pitima 'ain. Usa 'ixunbi
camina min —usa ñu piti ca 'uchama
'icé —quixun min 'acésabi oquin sinánti
'ain, usoquin sinánti ca Nucèn Papa
Diosan iscèx asábi 'icé quixun
'unánquin. Uí unin cara ñu 'aquin, —'èn
ésa ñu 'ati ca asábi 'icèn, 'èn ésaquin 'ati
ca Nucèn Papa Dios cuèënia —quixun
'unania ax ca chuámarua tani cuèënia.
²³Usa 'ainbi ca a uni —ésa ñu 'ati sapi
ca Nucèn Papa Diosan iscèx asábima 'icé
—quixun sinánquinbi a ñu 'ai 'uchaia.
Usaribiti ca an ñu piquin —ésa ñu piti

sapi ca Nucèn Papa Diosan iscèx 'aisama
'icé —quixun sinánquinbi picé uni ax
'uchaia.

Jesucristomi upiti sinánun uni raíri 'aquinti bana

15 ¹Bètsi bètsi ñu 'ati ca asábi 'icé
quixun nun 'unáncé 'ixunbi
cananuna uni itsían, usa ñu 'ati ca Nucèn
Papa Dios cuèënimá quixun sináncé cupí
a ñu 'aisa tanquinbi 'atima 'ain.
²Cananuna nun 'unáncé unicamabé upí
'ianan axribia upiti Cristomi catamèti ami
cushinun 'aquinti 'ain. ³Usaribi ca Cristo
'iacéxa. Ax cuèëncésa oi 'iti sinanima ca
aín Papa Dios cuèëncésabi oíshi 'iacéxa.
Nucèn Papa Diosan bana quicésa oía aín
Papabé banaí Jesucristo ésaí quicé ax ca
asérabi 'icèn: “Mímia 'atimati banaa
usaribiti ca unicama 'emiribi 'atimati
banaxa”. ⁴Cananuna 'unánti 'ain, Nucèn
Papa Diosan ca nunribinu a 'unánti oquin
aín bana aín unicama cuèëniomiacéxa.
Usa 'ain cananuna a banacama cupí
'unánti 'ain, nux Cristomi cushicé 'icé ca
tèmëraquinbi éníma ami catamënun
'imianan, uisa ñu cara 'icébëtanbi nu
bërúanquin 'aquianan, aín nètënu abè
'inun Nucèn Papa Diosan nu 'imia quixun.
⁵Nucèn Papa Dios, an aín unicama
tèmëraquinbi éníma ami catamënun
'imianan uisa ñu cara 'icébëtanbi atu
bërúanquin 'aquincé, an Cristo Jesús
cuèëncésabi oquin mitsu bètsibè nishana-
níma nuibananquin, bètsin sináncésaribi
oquin sinánun 'aquinti cana cuèënin.
⁶Usai 'iquinmi mitsun, camáxbi
cuèënquin bètsin sináncésa oquin
sinánquin Nucèn Papa Dios, Nucèn 'Ibu
Jesucristonën Papa, a rabiti cana cuèënin.

Judíosma unicaman Jesucristomi catamèti bana cua

⁷Cristonën nu ainan 'inun bicé 'ixun
cananuna a sinánquin nunribi axa ami

catamëcë raíri uniribi nubë timétisa tania biti 'ain. Usaquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënia. ⁸Ën cana mitsu cain, Cristo ax ca Nucën Papa Diosan atun raracama cásabi oquin ënë menu judíos unibu 'aquini uacëxa, judíos unicaman Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia quixun 'unánun. ⁹Judíos unibushima, judíosma unibunënríbi Nucën Papa Diosan ca nu nuibaquin 'aquinia quixun 'unánquin a rabinun ca Cristo uacëxa. Judíosma unibunën ca a rabiti 'icë quixun ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia:

Judíosma unibubëtan cana mi rabiti 'ain. Mi rabi cana cantati 'ain.

¹⁰Ësairibi ca quia:

Judíosma unibu 'aishbi camina mitsux judíos unibubë Nucën Papa Dios rabi cuënti 'ain.

¹¹Ësairibi ca quia:

Mitsux judíosma unibu 'ixunbi camina Nucën 'Ibu Dios rabiti 'ain. Camabi menu 'icë unicama ca —mix camina cushiira 'ai —quixun caquin a rabiti 'icën.

¹²Nucën Papa Diosan bana Isafásnënríbi cuëñëo ca ësai quia:

Davitan papa, Isaí cacë, aín rëbúnquin achúshi uax ca 'Apu 'aish judíosma unibunën 'Apuríbi 'iti 'icën. An ca nu 'aquinti 'icë quixun sinani ca judíosma unibunëx ami catamëti 'icën.

¹³Nucën Papa Diosan ca nu 'unánmia, an ca nu 'aquianan nux xënbua 'aínbi abë 'itioquin nu 'imia quixun. An mitsu ami catamëti cuëëni chuámarua 'aish bucunun 'imiti cana cuëënin. Mitsux usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quicësabi oquin 'aia quixun upí oquin 'unánti 'ain.

¹⁴Ën xucéantu, 'ën cana 'unanin, mitsun camina bëtsibë bëtsibë

nuibanani 'aquiananquin Nucën Papa Diosan bana Cristonën ñuicë a upí oquin 'unanin. 'Unánan camina ami cushicë 'inux raíri unibë 'ësëanánti 'unanin. ¹⁵Usai camina mitsux 'i quixun 'unánquinbi cana mitsúxmi manúti rabanen ënë ñucama upí oquin mitsu cuëñëoxunin. Nucën Papa Diosan ca 'ë nuibaquin, ¹⁶aín bana judíosma unibu ñuixunun quixun 'ë cacëxa. Nucën Papa Diosan ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ainan 'inun iémia quixun judíosma uniburíbi 'unánminun ca an 'ë 'imiacëxa. Nucën Papa Diosan 'ë usaquin 'anun casabi oquin cana judíosma unicama, mitsuríbi a bana ñuixunin, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxunmi upíti ami catamëquin a rabinun.

¹⁷Cristo Jesúsñën cushiocëxun cana Nucën Papa Diosan casabi oquin judíosma unibu bana ñuixuan quixun sinani cana cuëënin. ¹⁸Judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamënun ca Cristonën 'ë a banacama ñuixunun 'aquianxa. An usaquin 'acë ñucamaishi cana unicama ñuixunin. 'Ë cushioquin ca Cristonën aín cushínbi 'ën judíosma unibu upí oquin bana ñuixuanan atun aín cushi 'unánun uni itsin 'acëma ñuríbi 'anun 'ë 'imiaxa. ¹⁹Aín Bëru Ñunshin Upía 'ëbë 'ain usaquin 'anan cana Jerusalénuxun 'atancëxun anuaxbi cuanquin bëtsi bëtsi me 'abiani cuantancëx cuainacëtancëx Ilírico cacë me, anu bëbaquin, camabi menu 'icë unicama Cristo ñuiquin bana ñuixunquin sënëon. ²⁰A nëtëñuxun uinu 'icë uninbi Cristo ñuiquin ñuixuncëma, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin. Uni raírinëan ñuixuncë uni a ñuixuntëcëquinma, anuxuan unin Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncëma nëtë, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin, ²¹Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oía ësai 'inun:

An Cristo ñuiquin bana ñuixunia cuacëma unibunëx ca ami sinánti 'icën. An a ñuicë bana cuacëma unibunën ca a bana cuati 'icën.

Romanu cuantia Pablonën sinan

²²Usaquin an Cristo ñuicë bana cuacëma unibunën cuanun bëtsi bëtsi menu bana ñuixuni cuancë cupí cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. ²³Cuanxunma cana anu 'ëx cuancë nëtëcamanuxun bana ñuixunquin sënëón. 'Itsa baritian cana mitsu isi cuainsa tan. ²⁴Usa 'ain cana bërí cuanti sinanin. Cuanx 'itsama nëtëishi mitsubë 'iquiani España nëtënu mitsúnmi 'ë 'aquinmainun cuanti cana sinanin.

²⁵Jerusalénu pan cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti curíqui buani cuanin. ²⁶A curíqui ca Macedonia 'imainun Acaya nëtënuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénu 'icë ñuñuma unicama a buánmiti timëaxa.

²⁷Judíos unibunën ñuixuncë cupí ca judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuacëxa. Usa 'ain ca judíosma unibunën judíos unibu 'aquinti asábi 'icën. Usaquin sinani cuëenquin ca ñuñuma 'aísha ax Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicaman binun buánmiti atun curíqui mësú 'inánxa. ²⁸A curíquicama buánquin Jerusalénu 'icë unibu 'inánbiani España nëtënu cuanquin cana mitsu isbianti 'ain.

²⁹Cana 'unanin, 'ëx mitsubë 'ain ca Cristonën cushioquin ami sinani cuëënun nu 'imiti 'icën.

³⁰'En xucéantu, 'ëx 'icësaribitimi mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ianan aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'aish 'ëbë nuibanancë 'icë cana mitsu cain, Cristomi catamëcëma 'ianan Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish ca 'itsa uni 'ëmi nishia. Usa 'ain camina asérabí ami cushicë 'ixun 'ë Nucën Papa

Dios ñucáxunti 'ain. ³¹Uisabi 'ë oxunma 'anuan Judea nëtënu 'icë axa Jesucristomi catamëcëma unicama sinánminun camina Nucën Papa Dios ñucátí 'ain. Ñucánan camina 'ën Jerusalénu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti buáncë curíquia atun cuëenquin binuan sinánminun Nucën Papa Dios ñucátí 'ain. ³²Usaquin ñucácëx Nucën Papa Dios cuëëncëbë cuanxun mitsu isi cana chuámarua tani cuëënti 'ain. Mitsucë-ñuan 'ë Jesucristonën cushiocë 'aish cana ami sinani cuëënti 'ain. ³³Nucën Papa Dios, an aín unicama bënëtíma chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'ixun mitsuribi usaquin 'imiti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën.

Bëtsi bëtsi uni camina 'ë caxúnti 'ai quixun Pablonën ca

16 ¹Nucën chirabacë, Febe, a ñuixun cana mitsu cain, ax ca asérabí aín nuitu upí 'icën. An ca Cencrea émanuxun axa Jesucristomi catamëcë xanucama 'aquianxa. ²Usa 'icë camina mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish bëtsibë bëtsibë 'aquianancë sabi oquin Feberibi upí oquin bixun ax cuëëncësabi oquin 'aquinti 'ain, an 'itsa xanu 'aquianan 'ëribi 'aquincë cupí.

³Priscila 'imainun Aquila, an 'ëbëtan Cristo Jesús ñuixun bana ñuixuncë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.

⁴Atun ca, —Pablo 'aquini sapi cananuna bamati 'ai —quixun 'unánquinbi 'ë bamati 'icëbi 'aquinquin iémiaxa.

Usaquin 'ë 'acë cupí cana —asábi ca —quixun cain. 'Einshima ca judíosma unicama a 'ën bana ñuixuncë, acamanribi, Priscilabëtan Aquilanën 'ë 'aquincë cupí, —asábi ca —quixun cai cuëënia.

⁵Axa Jesucristomi catamëcë 'aish Priscila 'imainun Aquilanën xubunu timëcëcamaribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. Acama 'imainun camina,

'en nuibacë Epeneto, ax pañan Acaya menuax Cristomi catamëcë, aribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁶María an mitsu 'itsa oquin 'aquincë, aribi camina bërúanxa 'inu 'ë caxunti 'ain. ⁷Adrónico 'imainun Junias, 'en aintsi rabé, axa 'ecëñun sipuacë 'icë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. —Atux ca asérabi upí uni rabé 'icë —quixun ca a Jesucristonën bana ñuixunun caiscë unicaman ñuia. 'Ëx Cristomi sináncëma pain 'ain ca atux pain Cristomi sináncëxa.

⁸Amplias axribi Nucën 'Ibu Jesucristo-nan 'aish 'en nuibacë 'icë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁹Urbano an nubëtan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncë, a 'imainun Estaquis, 'en nuibacë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁰Apeles, camaxunbia asérabi Cristonan 'icë 'unáncancë, a 'imainun Aristóbulonën xubunu 'icëcamaribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹¹'En aintsi Herodión, a 'imainun Narcisonën xubunu 'icëcama, axa Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹²Trifena 'imainun Trifosa, a xanu rabé Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ixun tëmëraquinbi ax cuëncësabi oquin 'acë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. Nucën chirabacë Pérsida, a nun sináncë, anribi tëmëraquinbi upí oquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin ñu 'acë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹³Rufo, axa asérabi Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oi 'icë uní, a 'imainun aín tita, a 'enribi titocë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁴'Imainun camina Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes 'imainun acamabë 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acama bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁵'Imainun camina Filólogo, Julia, Nereo 'imainun aín

chirabacë, 'imainun Olimpás, 'imainun acamabë 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acama bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.

¹⁶Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina bëtsibë bëtsibë nuibanani bërúanx 'inun cananti 'ain. Camabi ëmanu 'icë axa Cristomi catamëcë unicamax timéxun ca mitsu bërúanxmi 'icánun 'en mitsu canun 'ë caxa.

¹⁷'En xucéantu, cana mitsu cain, bëtsi bëtsi unix Jesucristomi catamëcë 'aish mitsubë timécë 'ixunbi ca an mitsu bana ñuixuncë unin 'unánmicësabi oquin 'aima. Usa unin ca uni raíri bëtsibë bëtsibë cuëbicanánmiquin 'atimaquin sinánun 'imia. Usai 'icë uni abë camina nitima 'ain. Abë camina ënánanti 'ain.

¹⁸Usa unin ca Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin 'aquinma aín cuëncësa oquinshi 'aia. Atux ca an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicamabë upiti banaibi cëmëia. Usaquin paránquin ca aín bana cuanun uni sinánmia.

¹⁹Camabi unin ca mitsu, asérabi camina mitsux Jesucristo cuëncësabi oi 'i quixun 'unania. Usaquin mitsu ñuicania cuati cana cuëenin. Usa 'ain cana mitsúxmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'anux upí sinánñu 'iti cuëenin.

²⁰Usoquin mitsun 'acëbëtan ca Nucën Papa Dios, an aín unicama chuámarua 'imiti, an ñunshin 'atimanën 'apu mitsu ubíotécënxunma 'anun bënëquinshi ñusmamiti 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristo-nën mitsu nuibaquin 'aquincëx mitsux upí 'iti cana cuëenin.

²¹Timoteo, an 'ëbëtan Cristo ñuiquin bana ñuixuncë, abëtan ca Lucio, Jasón, Sosípater, acamax 'en aintsi 'ixun bërúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa.

²²'Ëx Tercio 'ixun Pablonën 'amicëxun ënë quirica cuëneoquin cana 'ëxribi

Jesucristonan 'ixun bërúanxmi 'inun mitsu cain.

²³Ëx cana Gayonën xubunu 'in. Ënë xubunu ca axa Jesucristomi catamëcë unicama timëtia. Gayo, anribi Jesucristonan 'ixun ca bërúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa. Erasto, an ënë ëmanu 'icë curíqui anun uni cupíoti a bërúancë uni, a 'imainun nucën xucën, Cuarto, anribi ca mitsúxmi bërúanx 'inun quixun mitsu canun 'ë caxa.

²⁴Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën.

Pablonëan Nucën Papa Dios rabia bana

²⁵Cananuna Nucën Papa Dios asérabi rabiti 'ain. Mitsux ainan 'aish Jesucristomi catamëtia ca an mitsu upíira upiti ami sinánun mitsu cushiotti 'icën. Usoquin ca 'ati 'icë quixun ca aín unicaman mitsu 'unánmiaxa. 'Ënribi

cana usoquin unicama ñuixunin. Ënë mecama uniocëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan, usai ca Jesucristo 'iti 'icë quixun sináncëxa. A ñucama unín 'unánma 'aínbi ca bërí Jesucristo ucë cupí unín 'unánti 'icën. ²⁶Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca aín unicaman, Cristo ca uti 'icë quixun cuëñöcëxa. Usai ca 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsóçë, an mënfoçëxa. A bana cuëñö 'icëbi ca uisai quicë cara ax 'icë quixun unín 'unánma 'icën. 'Unánma 'aínbi ca bërí camabi nëtënu 'icë unicaman Cristomi catamëquin aín cuëëncësabi oquin 'anuxun 'unánti 'icën. ²⁷Nucën Papa Dios, ainshia camabi ñu 'unáncë, axëshi ca Dios 'icën. A cananuna asérabi cuëenquin nëtétimoquin rabiti 'ain, nux Jesucristo cupí ainan 'ixun. Usoquin cananuna asérabi 'ati 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONĒN CORINTONU 'ICĒ UNICAMA A PAIN BUANMIA QUIRICA

Corintonuaxa Jesucristomi catamēcē unicama Pablonĕn quirica cuĕnĕoxuan

1 ¹Ēx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin aín bana unicama ñuixunun ca Jesucristonĕn 'ĕ caíscacĕxa. An caísa 'ixun cana Sóstenes-bĕtan mitsu quirica buánmin. Axribi ca Jesucristomi catamēcē 'aish nucĕn xucĕn 'icĕn. ²Mitsúxmi Corinto ĕmanuax Jesucristomi catamēcē 'icĕ, cana cuĕnĕoxun ĕnĕ quirica mitsu buánmin. Mitsux Cristo Jesúsmi catamēcē 'aish camina Nucĕn Papa Diosnan 'ain. An ca ax cuĕĕncĕsabi oíshi 'inun mitsu caíscacĕxa. Camabi menu 'icĕ unicama, an Nucĕn 'Ibu Jesucristo aín 'uchacama tĕrĕnxunun quixun ñucácĕ, a unicama usai 'inun caíscĕsaribi oquin ca Nucĕn Papa Diosan mitsu caíscacĕxa. Jesucristo ax ca a unicaman 'Ibu 'ianan nun 'Iburibi 'icĕn. ³Usa 'aíshmi mitsux Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕx chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

Cristo cupí nuibaquin Nucĕn Papa Diosan uni 'aquinti bana

⁴Cristo Jesús cupía mitsu nuibaquin ainan 'imicĕ cupí cana camabi nĕtĕn Nucĕn Papa Dios —asábi ca —cain. ⁵Cristobĕ 'aíshmi aín sinánsaribi 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan an aín unicama

'unánmiti ñu 'unánmiquin upí oquin sinanimi upiti bananun mitsu 'imiaxa. ⁶Usa 'aish camina mitsux an Cristo ñui quicĕ bana 'unánquin, a bana quicĕsabi oquin 'acĕ 'ain. ⁷Usa 'ixunmi Nucĕn 'Ibu Jesucristo utĕcĕnti nĕtĕ cainia ca Nucĕn Papa Diosan aín unicama 'aquincĕsaribi oquin ami 'unánun mitsu 'aquinia. ⁸Nucĕn 'Ibu Jesucristo utĕcĕncĕbĕtan uinu 'icĕ unínbi mitsu ñuiquin —a unix ca 'atima ñu 'acĕ 'icĕ —quixun canúnma ca Nucĕn Papa Diosan mitsúnmi ami catamĕquin 'atima ñu 'axunma 'anun ĕnquinma mitsu bĕrúanti 'icĕn. ⁹Nucĕn Papa Diosan ca ax quicĕsabi oquin ñu 'aia. Mitsúnmi aín Bĕchicĕ, Nucĕn 'Ibu Jesús bĕ 'ixun, an sináncĕsaribi oquin sinánun ca mitsu caíscacĕxa.

I. PABLONĒAN CORINTONU 'ICĒ UNICAMA 'ĒSĒA BANA (1.10-6.20)

Axa Jesucristomi catamēcē unicama bĕtsi bĕtsi oquin sinántima bana

¹⁰Mitsux Jesucristomi sináncĕ 'aish camina 'ĕn xucĕantu 'ain. Usa 'icĕ cana Nucĕn 'Ibu Jesucristo cuĕĕncĕsabi oquin mitsu ĕsoquin cain: Bĕtsin sináncĕsaribi oquin sinani camina bucucanti 'ain. Masáquin sinani camina bĕtsibĕ nishanancantima 'ain. Nishananíma nuibananshiti camina camaxunbi bĕtsin sináncĕsa oquinshi sinani upitax

bucucanti 'ain. ¹¹Ën xucéantu, cana mitsu cain, Cloénèn aintsí 'ibun ca mitsux ismina bëtsibë bëtsibë ubfonan ubfonani bucuí quixun è caxa. ¹²Usoquian cacèxun 'èn sináncèx ca èsa 'icèn: mitsu raírinèx ca ax isa 'èn 'unánmicè 'icè quia. Quimainun ca raírinèxribi ax isa Apolonèn 'unánmicè 'icè quimainun, raírinèxribishi ax isa Pedronèn 'unánmicè 'icè quimainun raírinèxribishi ax isa Cristonèn 'unánmicè 'icè quia. ¹³¿Mitsun sináncèx cara Cristo 'itsa 'ic? Cristo ca 'itsama 'icèn, ax ca achúshishi 'icèn. 'Èx cana mitsun ñu 'aisama 'acècama téréncè 'inun i curúsocènu bamama 'ain. 'Èmi catamètima Cristomishi catamèti camina nashimicè 'ian. ¹⁴Ën mitsu achúshibi nashimicèma cupí cana Nucèn Papa Dios —asábí ca —cain. Crispo 'imainun Gayo a rabéishi cana nashimian. ¹⁵Usa 'ain camina mitsux Cristomi sinanima —Pablonan 'aish cana nashimicè 'ai —quiax quitima 'ain. ¹⁶A 'imainun cana axa Estéfanasnèn xubunu 'icècamaishi nashimian. 'Èn sináncèx ca bëtsi uniribi a 'èn nashimicè 'aíma 'icèn. ¹⁷Cristonèn ca uni nashimianun 'è cáma 'icèn. Uni aín 'uchacama téréncè 'aish Nucèn Papa Diosnan 'inun iéminux ca Cristo i curúsocènu bamacèxa quixun camabí uni canun ca Cristonèn 'è 'imiacèxa. An quirica 'unáncè unicamaxa quicèsaí unin cuaisama banan banaquinma unin cuaisabi oquin, upí oquin aín bana ñuixunun ca 'è cacèxa.

Cristonèx ca Nucèn Papa Diosan cushiñu 'ianan aín sinánsaribi 'icè quicè bana

¹⁸Cristo ca unin 'ucha cupí i curúsocènu bamacèxa quixun ñuicè bana a ca an Nucèn Papa Dios cuèncèma unicaman —a banax ca cémè 'icè —quixun ñuiquin 'usania. Usa 'aínbi ca

axa Nucèn Papa Diosbë 'inux iéti unicaman a bana cuaquin, aín cushin 'imicèx cananuna nun 'uchacama téréncè 'aish Nucèn Papa Diosnan 'ai quixun 'unania. ¹⁹Èsaí ca 'iti 'icè quiax ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo èsaí quia:

'Èn sinanéinshi cana ñu 'unani quixun sináncè unicama ax ca 'èn 'imicèx aín sinan ñancaíshi 'iti 'icèn. 'Èn cana ñu 'unani quixun sináncè uni ax ca 'èn 'imicèx ñu 'unáncèma unisa 'iti 'icèn.

²⁰Sinánñu uni 'imainun an quirica 'unáncè uni 'imainun an ènè menu 'icè ñuishi ñuiti 'unáncè uni acaman, ñu 'unáncè cana 'ai, quixun sináncè 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan sinan abè sénénmaira 'icèn. Usa 'ain ca usa unicaman aín sinánsamaira Nucèn Papa Diosan sinan 'icè quixun isti 'icèn. ²¹Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánquin mënósabi oi ca uni anbí aín sinanèmbi sinani Nucèn Papa Diosnan 'itima 'icèn. Usa 'aínbi ca aín bana cuati ami catamècè unicama ainan 'inun 'imia, raírinèxa —a bana ca ñancaíshi 'icè —quicèbètanbi.

²²Judíos unicaman ca, nun cananuna asérabi Nucèn Papa Diosan cushínbi ñu 'ai quixun 'unántisa tanquin unin 'acèma ñunu 'aia istisa tania. Usai atux 'imainun ca griego banan banacè unicaman unían 'unáncè ñu camabí 'unántisa tania. ²³A unicamaxa usa 'aínbi cananuna nun i curúsocènu matáscè Cristo, a ñuiquin unicama bana ñuixunin. A bananu nun unicama ñuixuncèbè ca judíos unicamax rabini, uisa 'aish caraisa Cristo i curúsocènu bamati 'icè quixun sinani, ami catamèisama tania. Usaía judíos unicama 'imainun ca judíosma unicaman —Diosan Bèchicè ca i curúsocènuax bamacèxa —quixun ñuiquin 'usania. ²⁴A

unicama usai 'imainunbi ca uicama cara Nucèn Papa Diosan Cristomi catamènun sinánmicè 'icè acama, judíos unicama 'imainun griego banan banacè judíosma unicamanribi, —Cristo cupíshi ca Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánquin nun 'uchacama tèreñquin ainan 'inun nu iémia —quixun 'unania. ²⁵Nucèn Papa Diosan Cristo i curúsocènuaxa bamanun èncè, ax ca 'aisama 'icè uni quicèbètanbi ca axa usai quicè unicaman sináncèsa-maira oquin sinánquin Nucèn Papa Diosan Cristo nun 'ucha cupí i curúsocè nuax bamanun èancèxa. —Ax cushima 'ixun ca Diosan Jesucristo bamanun èanxa —quixun sináncancèbètanbi ca Nucèn Papa Diosan unin cushisamaira 'ixun iémitsinxunbi camabi unin 'ucha cupía bamanun Cristo 'imiácèxa.

²⁶Èn xucéantu, mitsun camina èsoquin 'unánti 'ain: mitsux camina raírinèxèshi unin 'unáncè ñu 'unáinracè 'ain, raírinèxèshi camina 'apusa 'ain, raírinèxèshi camina uni itsibètan sènénmaira unin bèchicè 'ain. 'Itsamanè xèshi camina usa uni 'ain. Usa 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun micama caísaxa. ²⁷Nucèn Papa Diosan ca unían sináncèxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. Caísun anbi atu 'unánmia isi ca an ñu 'unáncè unicama ax rabinia. Usaribi oquin ca unin iscèxa cushima unibu Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caísaxa. Caísuan anbi atu sinánmicèbè ca unin iscèx cushi unicama ax —nun sináncèsamaira oquin ca atun sinania —quixun 'unani rabinia. ²⁸Ainsa ñu 'unánxa quixuan sináncè unicaman, —Diosan 'amicèxun ca aín unicaman nun sináncèsamaira oquin sinania —quixun istánun ca Nucèn Papa Diosan axa ènè nètènu 'icè unían ñu 'unánma isa quixun sináncè unibu ainan 'inun caísaxa. ²⁹Uinu 'icè unínbia —'ènbi cana ñu 'unáncè 'ai —quixun sinánunma ca

Nucèn Papa Diosan ènè nètènu 'icè unían sináncèxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. ³⁰Nucèn Papa Diosan 'imicèx camina ami catamèti Cristo Jesúsbé 'ianan an sinánmicè 'ain. Usa 'aish camina Cristo Jesús cupía, ax cuèncèsabi oquinshimi 'anun Nucèn Papa Diosan iémicè 'ain. ³¹Usa 'ain ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo quicèsabi oquin, “Uinu 'icè unix cara rabítisa tania ax ca axbi rabiaticatima —Nucèn 'Ibu Diosan 'imicèx cana asábi 'ai —quixun sinánquin ashi rabiti 'icèn”.

Cristo i curúsocènu bama bana

2 ¹Èn xucéantu, Nucèn Papa Diosan bana mitsu ñuixuni cuanxun cana an quirica 'unáncè unicamaxa quicèsaí unin cuaisama banan banaquinma mitsu ñuixuan. ²Mitsubè 'ixun cana bètsi bana ñuixunti sinánquinma, Jesucristo, unin i curúsocènu matáscè, ashi mitsu ñuixunti sinan. ³Mitsubè 'èx 'ain ca 'èn nami 'aisama 'i'axa. Mitsúnmi 'èn bana cuaisamasa sinani cana racuèti bèrean. ⁴An ñu 'unáncè unían aín sinanènsi sinánquin bana ñuicèsa oquin cana Jesucristo ñuiquin mitsu ñuixuncèma 'ain. Ama, aín Bèru Ñunshin Upitan 'aquincèxun cana Nucèn Papa Diosan cushínshi ñuixunquin Jesucristomi catamènun mitsu sinanamian. ⁵Unían aín sinanènsi sináncè banami catamècè cupíma, aséabi aín cushían Nucèn Papa Diosan sinanamicè mitsux 'inun quixun cana usaquin bana ñuixuan.

Aín Bèru Ñunshin Upitan sinánmicèxuan unin Nucèn Papa Diosan 'unánmicè ñu 'unánti bana

⁶Axa Jesucristomi catamècè unicaman aín bana quicèsabi oquin 'aia cananuna a unicama uisaira cara aín banacama quia quixun ñuixunin. Nun banax ca ènè nètènu 'icè axa Cristomi

catamëcëma unicaman ñuicë bana ama 'icën. 'Ianan ca aín 'apucaman ñuicë bana ama 'icën. Acaman banaxa cushi 'icëbi ca xëñibuquin unin sinanima. 7Usa bana ñuixunquinma cananuna Nucën Papa Diosan ënë me unioçëma pan 'ixunbi sinan bana a ñuixunin. A bana quicësabi oi ca Jesucristo cupí uni aín 'uchacama tërëncë 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosan 'iti 'icën. Usa 'icëbi ca bërâma Nucën Papa Diosan, unicaman a bana 'unánun sinánmiamia 'icën. Bërí cananuna an nu cacësabi oquin unicaman 'unánun a bana ñuixunin. 8Ënë menu 'icë 'apucaman ca a bana 'unánma 'icën. A bana 'unánxun ca Nucën 'Ibu Jesús, Diossaribi cushi, a i curúsocënu matásmiamia 'itsíanxa. 9Nun nu ñuicë banax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñöosaribi 'icën. A banax ca ësai quia:

Uinu 'icë unínbi ca iscëma 'icën, uinu 'icë unínbi ca a ñui quia cuacëma 'icën, uinu 'icë unínbi ca aín sinanën sináncëma 'icën, uisairai cara an a nuibacë uni abë 'aish 'iti 'icë quixun, Nucën Papa Diosan mëníosabi oi.

10Nucën Papa Diosan mëníocëxun ca unin 'unáncëbëtanmabi aín Bëru Ñunshin Upitan nu 'unánmiäxa. An ca camabi ñucama 'unania, Nucën Papa Diosan sináncë ñucamaribi ca 'unania.

11Uinu 'icë unínbi ca bëtsi unían sináncë ñu 'unanima, a unínshi ca an aín naitu mëu sináncë ñu 'unania. Usaribi oquin ca unin Nucën Papa Diosan sináncë ñu 'unanima. Aín Bëru Ñunshin Upitáinshi ca Nucën Papa Diosan sináncë ñu 'unania. 12Nucën Papa Diosan ca nu äxa Jesucristomi sináncëma unían sináncësaribi oquin sinánun 'imicëma 'icën. Ama, uisaira oquin cara an nu 'imiti 'icë quixun nun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru

Ñunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa.

13Nunbi sináncë bana cananuna unicama ñuixuniman. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxunu sináncë bana ashí cananuna äxa aín Bëru Ñunshin Upíñu unicama a ñuixunin.

14An sinánmicëma uni an ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë ñu 'unanima. A ñucamax ca an iscëx 'usani ami cuaitisa 'icën. Unin ca a ñu 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë xuínshi. 15Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë uni an, unin 'acë ñucama 'imainun aín banacama, asérabi cara upí 'icë quixun 'unania. Usa 'aínbi ca uní itsin, a unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun 'acë ñu cara asérabi an sinánmicëxun 'acë 'icë quixun 'unanima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma 'ixun. 16Aín bana cuëñöo ca quia: “¿Uin cara Nucën Papa Diosan sinan 'unanx? ¿Uin cara a 'unánmiti 'ic? An usaquin 'unánti uni ca 'aíma 'icën”. Usa 'aínbi cananuna nun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Cristonën sináncësaribi oquin sinanin.

An Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë uni ñuicë bana

3 1Ën xucéantu, ëx mibë 'ixun cana äxa aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánmicësa oquin mitsu 'unánmiamia 'ain. Ama, an ënë menu 'icë ñuishi sinánquin ëncëma pan unisa 'icë cana mitsu 'unánmiacën, bërími Cristo 'unáncë 'icë. 2Tuá xuratsu aín títan ñu pain pimiquinma aín xuma pain 'amicësa oquin, cana a pain 'unánti banaishi mitsu 'unánmiacën, Cristonëan mitsu 'unánmiti ñumi asérabi 'unánti-

sama pain 'icë. Bëribi camina usabi 'ain. ³Usai 'aish nutsi cuamianani nishanan-quin camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin. Usa 'i camina an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa 'icësa 'in. ⁴Usa 'aish camina raírinëxa —'ëx cana Pablonën 'unánmicë 'ai —quimainun raírinëx —'ëx cana Apólonën 'unánmicë 'ai —quin. Usai qui camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin.

⁵¿'Ëx Pablo 'aish carana min sináncëx uisa uni 'ain? ¿Mitsun sináncëx cara Apolo uisa uni 'ic? Nucën Papa Diosan nu sinánmicësabi oquin mitsu bana ñuixuncëishi cananuna nux 'ain. Nun aín bana ñuixunia cuati camina Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacën.

⁶Ënëx ca ësa 'icën: Unían ñu bëru anu 'apatia ca a me bëtsi unin 'umpaxan chabóia. Usoiabi ca Nucën Papa Diosainshi ñu bëru comia. Usaribi oquin cana 'ën mitsu Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin 'unánmiacën. 'Ën mitsu 'unánmicë bana a ca Apólonën mitsu ñuixuntëcëancëxa. Usoquinu nu rabëtan ñuixuniabi ca Nucën Papa Diosainshi Jesucristomi catamënun mitsu sinánmiacëxa. ⁷An ñu bëru 'apácë uni 'imainun an a me 'unpaxan chabócë uni anbi ca ñu comima. Nucën Papa Diosan cuni ca comia. Usaribi oquin ca unin aín bana ñuixuniabi Nucën Papa Diosanshi uni Jesucristomi catamëti ainan 'inun 'imia. ⁸Ainra paían uni bana ñuixuncë uni asaribi ca anribia uni bana 'unánmitëcëncë uni ax 'icën. Uisoquin cara aín ñu mëëti 'axa istancëxun ca Nucën Papa Diosan a unicama cupióti 'icën. ⁹Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin cananuna nucaman mitsu Jesucristomi sinánun aín bana ñuixuncën, unían ñu bëru 'apácësa-ribi oquin. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unían 'apácë ñu bërua comicësaribi oquin Jesucristomi upíti catamënun mitsu 'imia.

'Imainun ca ësa 'icën: Xubuquin ca unin amia cushiti itácama pain nitsíntancëxun i puruia. Usotancëxun ca aín mascuáncama 'aia. Usoquian 'acëx ca xubu upí 'ia. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí oquin 'acë xubu achúshisa 'inun 'imia. ¹⁰An xubu 'ati 'unáncë unin ca itá upí pain caístancë xun nitsinia. Usaribi oquin cana 'ën pain mitsu Jesucristomi catamënun 'unánmiacën. Usa 'ain ca uni ísían, ami xubu 'ati nitsíncë itámia unin i purucësa 'itánun mitsu Cristomi catamënun bana ñuixunquin mitsu 'unánmia. Usa 'ain ca uicaman cara mitsu 'unánmia an Jesucristo cuëncësabi oquinshi mitsu 'unánminux, bëtsi bana mitsu ñuixunti rabanan bërúancati 'icën. ¹¹Unían bëtsi bana ñuixuncëxbi ca 'ën a ñuiquin ñuixuncë banaishi cuati Jesucristomi catamëti uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icën. ^{12,13}Jesucristonën uni, an uni bana ñuixuncë, an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun aín bana upí oquin 'unánquin, Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun unicama 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën, usaquin 'unánmiquinma unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun 'unánmima. Usa 'ain ca utëcënquin Jesucristonën uin cara aín bana upí oquin 'unánmiaxa quixun isnuxun 'aia. An upí oquin 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca upí 'aish maxax upí 'imainun curi 'imainun uxu manë tsin nëënquinbi picëma usaribi 'iti 'icën. An upí oquinma 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca i, pëi, basí xo acama nëënquin tsin picë usaribi 'iti 'icën. ¹⁴An a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati ami catamëquian unin Jesucristo quicësabi oquin 'acë 'ain ca an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquin camina uni 'ë ñuiquin bana ñuixuncë quixun caquin cuëncëquin upí

oquin cupíoti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca an aín bana cuacë unicama asérabi Jesucristomi catamëquin ax quicësabi oquin 'ati 'unánmiam cupí, an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquinmi 'ën bana uni 'unánmiam 'icë cana mi cupíoima quixun cati 'icën. Usa 'aish ca a uni —ñancábi cana uni 'unánmiacë —quixun sinani, cupí bitsimabi iéti 'icën, tsin nëncëxbia uni iécésaribi.

¹⁶¿Mitsun caramina 'unaniman, anua Nucën Papa Dios 'icë a camina mitsux 'ai quixun? Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca mitsunu 'icën. ¹⁷Aín Bëru Ñunshin Upí anu 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíra 'icën. Usa uni camina mitsux 'ain. Usa 'ain ca ui unin cara usa unicama sinanamiquin bëtsi bana ñuixunquin ami manumia, a Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁸Uni itsían mitsu sinanamiti rabanan camina bërúancati 'ain. Mitsun camina —'ënbi ñu 'unáncë cana 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina Jesucristonën sinánmicë 'inux ñu 'unáncëma unisa 'iti 'ain. ¹⁹Abia unin sináncë bana ax ca Nucën Papa Diosan iscëx ñancáishi 'icën. Nucën Papa Diosan bana aín unin cuënëo, ax ca ësai quia: “Ui unin cara bëtsi uni parania, a uni ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun bëtsi unínribi usaribi oquin cupiti 'icën”. ²⁰Ësairibi ca aín bana quia: “An ñu 'unáncë unicama anbi sináncë banax ca ñuuma 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania”. ²¹Usa 'ain camina uin cara mi 'unánmia a unin 'unánmicëxbi rabítima 'ain. Uisa ñu cara aín unicama Nucën Papa Diosan 'unánmia, a camina mitsunribi 'unánti 'ain. ²²Ë 'imainun Apolo 'imainun Pedro, nucaman mitsu ñuixuncë banacama camina camaxunbi 'unánti 'ain. Nucën Papa Diosan ca ënë

menu 'icë ñu mitsu 'inania. An 'imicëx camina ënë menu upiti bucuin. An 'imicëx camina bamatancëxbi abë upiti bucuti 'ain. Bërí camina an 'imicëx asábi 'ain, usabi camina 'iti 'ain, xëñibua 'aínbi. ²³Ianan camina Cristonan 'ain. Cristo ax ca Nucën Papa Diosan 'icën.

**Usaía an aín bana ñuixunuan
Cristonën caiscë uni 'iá bana**

4 ¹Mitsun camina 'unánti 'ain, nux cananuna an 'amicëxun Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixuncëishi 'ain. Usa 'aish cananuna unían 'unánma 'icëbi, usai Cristomi catamëti ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan sinan bana, a uni ñuininun 'imicë 'ain. ²Uinu 'icë unin cara uni ñu mëëxunia an ca —upí oquin ca ñu mëëxunia —quixuan an ñu mëëmicë unin 'unánun upí oquin ñu mëëti 'icën. Usaribi ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni 'iti 'icën. ³Usa 'aínbi cana 'ën mitsúxmi 'ë ñui 'ëmi manáncë bana 'imainun an uni ñui uni itsimi manáncëxun cuacë 'apucaman 'ë 'uchocë bana, abi taniman. Uisa uni carana 'ëx 'ai quixun cana 'ënbi sinaniman, Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni ca 'unania. ⁴Ën ñu 'atima 'acë 'ën chiquinacëma ca 'aíma 'icë quixun 'ën sinaniabi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni carana asérabi ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun 'unania. ⁵Usa 'ain camina Jesucristo utëcëncëma pain 'ain, uisa uni cara uni itsi 'icë quixun sinántima 'ain. Utëcënxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, camabi uni an unéxun ñu 'acëcama 'imainun aín nuitu mëúa sináncë ñucamaribi, an upí oquin 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Unánmicëbëtan ca Nucën Papa Diosan ui unicaman cara aín 'ucha tërécë 'ixun ñu upí 'axa, a usaribi oquin —upí oquin camina 'a —quixun caquin cuëënmitti 'icën.

⁶Ën xucéantu, Apolobë 'ëx 'icésaribi-timi mitsux bëtsi bana sinanima Nucën

Papa Dios quicēsabi oíshi 'inun cana ënë ñucama ñuiquin mitsu cain. —An mitsu 'unánmicë unin 'unánmicēsamaira oquin ca an nu 'unánmicë unin nu 'unánmía —quixun camina bëtsi uni catíma 'ain. 7¿Uin cara mitsu raíri, bëtsi unicama 'icēsamaira oími upí 'inun 'imíaxa? Nucën Papa Diosan 'imicëxma camina upí 'itsianma. Nucën Papa Diosan 'imicëx upí 'ixun ¿caramina uisa cupí —'ëxbi cana upí 'ai —quixun rabíquin sinanin?

8Mitsun camina ësaquin sinanin, —nun cananuna upí oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun camabi ñu 'unanin —quixun. Usa 'aish camina nun bëtsi ñu mitsu 'unánmiti cuëñiman. Mitsun sinani camina mitsúxbi 'apusa 'ain, Jesucristo utëcëncëma 'aínbi. Mitsúxmi 'apu 'ain cananuna nuxribi cuëñi 'apu 'itsían. 9Usami mitsux 'aínbi ca 'ën sináncëxun Nucën Papa Diosan nu uní raíri meúra 'imíaxa, aín bana ñuixunun Jesusan caíscë nux 'icëbi. Unían —'uchañu 'aish ca bamati 'icë —quixun ñuicë unisa cananuna nux 'ain. Nuxnu usaquin unin ñuicë 'icë ca unicama 'imainun ángelcamanribi 'isia. 10Cristonën cacēsabi oquin 'acë cupí mitsun iscëx nux ñuumara 'imainun camina mitsux aín bana 'unáncë 'ain. Mitsun sináncëxa nun bana racuëti banacësa, 'imainun ca mitsun bana cushi 'icën. Usa 'icë nu timaquin nu ñuianan ca mitsuishi unin nuíia. 11Bërí nëtënbi cananuna bërâma 'íasaribiti 'acëñuma 'íanan shimanan chupa upíñuma 'ain. 'Imainun ca unin nu bëtsi bëtsi oquin 'atimoia. Usa 'aish cananuna anu 'iti xubunmabi 'ain. 12'Atsánxunbi cananuna nun piti binuxun nun mëcënan ñu mëëin. Numia 'atimati banaiabi cananuna nun Nucën Papa Dios a unicama ñucáxunin. Nu bëtsi bëtsi ocëxunbi cananuna tanshitin. 13Nu ñui 'atimati banaiabi

cananuna nun abë nuibanainsa tanquin upí oquinshi 'ësëin. Unin sináncëx cananuna nux 'aisama 'icëa unin pucë chinan usaribi 'ain, bëríríbi cananuna unin nu sináncëx usa 'ain.

14Mitsúxmi masá nuitunun cana ënë ñucama mitsu cuëñoxuniman. Mitsúxmi 'ën bëchicësa 'icë cana nuibaquin upí 'inun mitsu 'ësëin. 15'Itsá unin Cristo ñuiquin mitsu ñuixununbi cana 'ën pain Jesucristo mitsu ñuixuncën. 'Ën ñuixuncëxun cuati camina ami catamëacën. Usa 'ain cana 'ëxëshi mitsun papasa 'ain. 16'Ën pain Jesucristonën bana mitsu ñuixuncë 'aish camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain.

17Mitsúxmi 'ëx 'icësaribiti 'inun cana Timoteo mitsu istánun xuan. 'Ën bana ñuía cuati axribi aséribi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish ca 'ën nuibacë bëchicësa 'icën. Mitsunu cuanxun ca uisai carana 'ëx Jesucristomi catamëcë 'aish 'i, a mitsu ñuixunti 'icën. Camabi ëmanuaxa tímécë axa Jesucristomi catamëcë unicama a cana usaí cana 'ëx Jesucristomi catamëti 'i quixun 'unánmin. 18Mitsun raírinëx camina 'ëx sapi isna anu cuanti racuëti quixun sinani cërutin. 19Usaquin sináncëbëbi cana Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncëbë 'itsama nëtë 'icëbë mitsu isi cuanti 'ain. Cuanxun cana a unicaman cara aín cuëbitainshi banaquinma aséribi ax quicēsabi oquin 'aia quixun isti 'ain. 20Axa —'ëx cana Nucën Papa Diosan 'ai —quicë uni ama, an aín bana quicēsabi oquin 'acë uni ax cuni ca aséribi Nucën Papa Diosan 'icën. 21¿'Ën mitsu ñu cai cuanti caramina cuëñin? ¿'Ën ñu caquinma mitsu nuibaquin upí oquinshi cai cuanti caramina cuëñin?

**Ax aín xanuma 'aínbi xanubë
'icë uni ñuicë bana**

5 1'Ën cana ësoquian chanioia cuan, micama achúshinëx ismina min papan xanubë 'in. Usaí 'iti ca 'aisama

'icën. An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma uníxbi ca usai 'ima. ²¿An usa ñu 'acë uni mitsubë 'aínbi caramina mitsun —nux cananuna asábi 'ai —quixun sinanin? Usaquin sinanima camina mitsux —nux cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani rabínti 'ain. Rabínquin camina a uni mitsubë 'inúnma chiquínti 'ain. ³Èx mitsubëma 'ixunbi cana mitsubë tan 'acésaribi oquin ènuxunbi sinanin. Èxbi anu 'ixun 'acësa oquin cana —a uni ca 'aisama 'icë —quixun sinanin. ⁴Usa 'ain camina ami sinánquin an cushiocëxun Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësa oquin 'anux timéti 'ain, 'enribi an cushiocëxun, an ca mitsu 'aquinia quixun sinánxunmai-nun. ⁵Timéxun camina a uni ñunshin 'atimanën 'apun uisoquin cara 'ati 'icë usoquian 'anun ènti 'ain. Usaquian 'acéxa sinanacë ca a uni bamacëbi aín bëru ñunshin Nucën 'Ibu Jesusan utécënquin upí isti 'icën.

⁶Bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aíbi camina mitsux rabinima —nux cananuna asábi 'ai —quí cuëënin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¿Caramina 'unaniman, “anun pán chamiti ñun ca chamaratsu 'ixunbi xucëma pain 'icë páncama choia?” Usaribi oquin ca anu 'icë uni achúshinën 'uchaxbi sinanacëma 'ixun anu 'icë unicama usaribitia 'inun 'imiti 'icën. ⁷Usa 'ain camina an a 'ai 'uchati ñu 'acë uni a ñua 'atécënuxunma ashiquin ènun sinánmiti 'ain. Bërâma judíos unicamax carnero imi atun xëcuënu 'unánti oquin shiix, bamati 'aíshbi iéa, usaribiti cananuna Cristo bama cupí iéan. Bërâma axa iécë unicaman anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piá usaribi 'inuxun camina mitsun Cristonan cupí uisa 'uchabi 'atécëntima 'ain. ⁸Usa 'ixun cananuna nun 'ása oquin 'atimaquin sinánquinma upí oquinshi sinánan cëmë 'ixun uni paránquinma, —nun 'ucha téréncë 'aíshnu Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo bamacëxa

—quixun sinánti 'ain. Usa 'ixun cananuna ñu 'aisama 'ati sinanima asérabi Cristomishi sinani ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain.

⁹Mitsu buánminuxun 'èn cuëñeocë quirica itsi anu cana èsaquin mitsu cacën, ainanmabi xanu cuëñbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni abë niaxma 'inun. ¹⁰Camabi unibë niaxma 'inun quixun cana mitsu caiman. Ènë nètënu 'icë ñuishi sináncë unicaman ca ainanmabi xanu cuëëanan, uni itsin ñu cuëëanan, ñu mëcamanan, Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabia. Camabi menu ca usa uni 'icën. Usa unibubë 'iisa tanquinmabi camina uinu 'icë menuabi usa uni isíma 'itima 'ain.

¹¹Èsaquinshi cana mitsu caisa tanin. Axa —'èx cana Jesucristomi sináncë 'ai —quibi cëmëcë unibë camina nitima 'ain. Jesucristonainsa quiquinbia ainanmabi xanu cuëñbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibëribi 'icë uni 'imainun bëtsi unin ñu cuëncë uni 'imainun Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabicë uni 'imainun ñuianancë uni 'imainun paéncë uni 'imainun mëcamacë uni, usa unibubë camina nitima 'ain, abëtanbi camina pitima 'ain. ^{12,13}Èn cana axa Jesucristomi sináncëma unicama 'uchoquin —mix camina 'aisamaira uchañu 'ai —quixun catima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca atu 'uchoti 'icën. Usa 'aínbi camina mitsúnbi ax mitsubë Jesucristomi catamëcë 'ixunbia 'atima ñu 'aia 'unánquin a uni 'uchoti 'ain. Usoquin 'aquin camina axa mitsubë 'icë uni aín 'ucha cupí mitsubë 'iaxma 'inun chiquínti 'ain.

**Axa Jesucristomi sináncë uníxa,
an Nucën Papa Diosan bana
'unáncëma 'apumi manántima bana**

6 ¹Mitsux Jesucristonën uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëxun camina axa Cristomi

sináncëma 'apumi manánquinma, mitsúnbi an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raíribëtan mëníoti 'ain.

²Jesucristo nun 'apu 'inuc ecëbëtan ca aín unicaman abëtan camabi unin uisa ñu cara 'axa quixun isti 'icën. ¿Mitsux Jesucristobë 'apu 'iti 'ixun caramina unían bërí 'acë ñu 'unánquin mëníoxuntima 'ain? ³Angelnëribi cara ñu upí 'axa quixun cananuna isti 'ain. Angelcaman cara ñu upí 'axa quixun 'unánti 'ixun cananuna aséabi ënë nëtënu 'icë unin cara ñu upí 'aia quixun 'unánti 'ain. ⁴¿Mitsux Jesucristonën uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëx caramina axa ami sináncëma uninu ami manani cuanti 'ain? ⁵Usai 'itimimi rabínun quixun cana usaquin mitsu cain. ¿Mitsúxbi caramina usa ñu mëníonantima 'ain? ⁶¿Axa Jesucristomi catamëcë uníxa bëtsi ñui ami manani, axa Jesucristomi sináncëma 'apunu cuanti cara asábi 'ic? ⁷An mitsubëtan Jesucristonën bana 'unáncë unimi manánbëquinti ax ca 'aisama 'icën. Ami manánquinmami an uisa cara mi ocëxunbi tanshiquin min ñua mëcamatiabi isëshiti ca asábi 'iti 'icën. ⁸Usai 'iti asábi 'aínbi camina mitsun uni itsimi 'uchaquin aín ñu mëcamanan bëtsi bëtsi ñuríbi 'ain, abëtanmi Jesucristonën bana cuacë unibi camina usoquin 'ain.

⁹¿Aín nëtënu abë 'iisa 'aíshbi ca an ñu 'aisama 'acë uni aín nëtënu Nucën Papa Diosbë 'itima 'icë quixun caramina 'unaniman? Camina 'unánti 'ain, ainanmabi xanu cuëncë unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabicë unicama 'imainun aín xanuma 'aínbi bëtsi unin xanubë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni, ¹⁰imainun an ñu mëcamacë uni 'imainun an bëtsi unin ñu cuëncë uni, 'imainun axa

ñuianancë uni 'imainun paéncë uni 'imainun an uni paránxun aín ñu bicë uni, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. ¹¹Usa uni camina mitsu raírinëx 'iacën. 'Íá 'aínbi ca mitsun ñu 'atima 'acëcama tërëncë 'ain mitsun nuitu upí 'icën. Usa 'aish camina Nucën 'Ibu Jesucristo cupí, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx, an iscëx ainan 'ain.

Nun namia Jesucristonan 'ain 'uchatima bana

¹²Aséabi ca ënë bana quia, "unin ca aín cuëncësoquin ñu 'ati 'icën". Usa 'aínbi cana 'ëx upí 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Unin ca aín cuëncësoquin ñu 'ati 'icën. Usa 'aínbi cana unían ñunshínquin 'acësoquin ñu 'atima 'aisama tanin. ¹³Ësaía uni quicë ax ca aséabi 'icën: Piisa tanquin nun picë ñu ax ca nun pucunu atsíntancëxun nun nami cushioia, Nucën Papa Diosan mënífosabi oquin. Usa 'aínbi cananuna ënë menuxunu 'acësa oquin Nucën Papa Diosan nëtënu 'ixun usa ñucama sinántëcëniman. Usa 'aínbi ca unin usai 'iti sinánquinbi tënëquin aín nami 'uchotima 'icën, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ianan unix uni itsibë 'iquin. Unían ainan 'ixun ax cuëncësa oquinshi sinánun ca Nucën 'Ibu Diosan camabi uni unioçëxa. ¹⁴Usoquin nu unio 'ixun ca an Nucën 'Ibu Jesús baísqumiasaribi oquin aín cushínbi nuríbi baísqumiti 'icën.

¹⁵¿Caramina, mitsux camina Jesucristonan 'ai quixun 'unaniman? ¿'Ëx Jesucristonan 'aíshbi carana 'ëx 'atima xanubë asaribi 'inuc 'iti 'ain? Uisa 'aíshbi cana 'itima 'ain. ¹⁶¿Axa xanu 'atimabë 'icë uni ax ca abë achúshisa 'icë quixun caramina 'unaniman? Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oi ca uni xanubë rabé 'aíshbi achúshisa

'icën. ¹⁷Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, an sináncësaribi oquin sinani abë achúshisa 'icën.

¹⁸Usa uni 'imainun usa xanumi camina 'unánti 'ain. Aín xanu 'aímabi xanu itsibë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni an ca abi aín namibi 'uchoquin 'atimamia. Ñu raíri 'aisama 'aquinbi ca unin usoquin aín nami 'uchoima. ¹⁹¿Aín Bëru Ñunshin Upí a Nucën Papa Diosan mitsu 'ináncë, ax ca minu 'icë quixun caramina 'unaniman? Mitsux camina anu ax 'icë, a 'ain. Usa 'ain camina miishima 'ain, ax ca min 'Ibu 'icën. ²⁰Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi ainainshi 'iti oquin aín Bëhicë bamati oquin mënfiocëxa. Ainan 'aish camina mitsux cuëencësa oi 'ima ax cuëencësabi oíshi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun nami 'imainun mitsun sinan upí 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësa oquinshi ñu 'ati 'ain. Usámi mitsux 'ia isquin ca raírinën —upí ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun 'unánti 'icën.

II. CORINTONU 'ICË UNICAMAN ÑUCÁCËXUAN PABLONËN CA (7-16)

Unin cara xanu biti 'icë quixuan Corintonu 'icë unicaman ñucácëxuan Pablonën ca

7 ¹Mitsúnmi 'ë quirica bëmiquin ñucácë banacama a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain, unin xanu bitima ca asábi 'icën. ²Usa 'aínbi ca camabi unin xanu cuëñia. Usa 'ain ca xanu itsi cuëñti rabanan camabi uni xanuñu 'iti 'icën, camabi xanúxribi ca bënëñu 'iti 'icën. ³Nucën Papa Diosan mënfiocësa oi ca uni aín xanubë 'iti 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëbë 'iti 'icën. ⁴Xanux ca axëshima 'icën, ax ca aín bënënanribi

'icën. Usaribiti ca uni axëshima 'icën, ax ca aín xanunanribi 'icën. ⁵Usa 'ain ca xanun aín bënë aín nami 'aisa tancëxun timatima 'icën. 'Imainun ca unínribi aín xanu aín nami 'amitisa tancëxun timatima 'icën. A rabëtaxbi upiti Nucën Papa Diosbë banatisa tani cananquin mënfiotancëx cuni ca ënánanti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apúan 'atimaquin sinánmicëx tënëtisama tani 'uchati rabanan biránantëcëxubi ca bënëtishi ënánanti 'icën.

⁶Unían asérabi xanu binun quixun cana 'ën caiman. Biisa tanquin ca biti 'icën. ⁷Ën sináncëx ca camabi uni 'ësaribi xanuñuma 'iti asábi 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan achúshi achúshi uni, xanuribi, uisai cara 'iti 'icë quixun mënfiocëxa.

⁸Ësaquin cana mitsu cain, xanuñuma unin xanu bitima ca asábi 'icën, 'ëx 'icësaribiti. 'Imainun ca bënëñuma xanu 'imainun casunamëcë xanu bënütima asábi 'icën. ⁹Usa 'aínbi ca xanuñuma 'iti tënëtisama tanquin unin xanu biti 'icën, xanúxribi ca bënëñuma 'iti tënëtisama tani bënüti 'icën.

¹⁰Bënëñu xanu ñuiquin cana ësaquin cain, an ca aín bënë ëntima 'icën. 'Ën sinanënbi caquinma cana Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëxun usaquin cain. ¹¹Aín bënë ënquinbi ca xanun uni itsi bitima 'icën. Biisa tanquin ca aín bënë bitëcënti 'icën. Usaribi oquin ca unin aín xanu ëntima 'icën.

¹²Ënë banaribi ñuiquin cana Nucën 'Ibu Jesusan 'ë sinánmicëma, 'ënbi sinánquin, ësaquin mitsu cain: axa Jesucristomi catamëcë unin ca aín xanúxa Jesucristomi catamëcëma 'aishbi abë upí 'ixun ëinsama tancëxun ëntima 'icën. ¹³Usaribi oquin ca xanuxun ax Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bënë Jesucristomi catamëcëma 'icëbi an ëinsama tancëxun ëntima 'icën. ¹⁴Usa

'ain ca aín xanu Jesúsmi catamécë 'ixun aín bënëribi Jesúsmi sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca aín tuácamaribi Jesucristomi sinánun sinánmiti 'icën. Usaribi oquin ca aín bënën Jesúsmi catamécë 'ixun aín xanuribi Jesúsmi sinánun sinánmianan aín bëchicë Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'icën. Usaquinmi 'aquincëx ca mitsun bëchicë cama ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin bëchicësa 'itima 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamécëma unin aín xanu Jesúsmi catamécë 'icë ëinsa tanquin ënti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín xanun 'uchama 'icën. Usaribi oquin ca axa Jesúsmi catamécëma xanun aín bënë Jesúsmi catamécë 'icë ëinsa tanquin ënti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín bënën 'uchama 'icën. Nucën Papa Dios ca nuxnu nun xanubë 'atimonani cuëbicanani tsoti cuëñima. ¹⁶Camina 'unaniman, mix xanu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min bënë Jesucristomi sinánti 'icë quixun. Camina 'unaniman, mix bëbu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min xanu Jesucristomi sinánti 'icë quixun.

¹⁷Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi camina a nētēan an mitsu ainan 'imicë, usaíbi 'iti 'ain. Usoquin cana camabi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama cain. ¹⁸Ënëx ca ësa 'icën. Mitsux judíos uni 'icë Nucën Papa Diosan Jesúsmi catamēnun sinánmicëx camina mitsux judíos unicama 'icësari-biti 'unánti ocë 'aish usabi 'iti 'ain. Usaribiti mitsux judíosma uni 'aish Jesúsmi catamēti ami sinántancëx camina judíos uni 'icësari-biti 'inux 'unánti oracatima 'ain. ¹⁹Unánti oracacë 'ianan 'unánti oracacëma 'ixunbia aín bana quicësabi oquin 'aia cuni ca Nucën Papa Diosan uni upí isia. ²⁰Uisai cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imicëma pain 'aish 'iaxa, usaíbi ca

ainan 'aish uni 'iti 'icën. ²¹Mixmi an uni ñu mëxuncë uni 'icë Nucën Papa Diosan ainan 'imicëxun camina bënëquinma min 'acësabi oquin an mi ñu mëemicë uni ñu mëxunti 'ain. Usa 'aínbi camina an mi 'aia tanquin chiquíncëx anuax cuanti 'ain. ²²Uni an uni ñu mëemicë uninan 'ixun ca aín 'ibu cuëncësabi oquin 'aia. Usa 'aishbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën ainan 'inun 'imicë 'ixun a unin an ñu mëemicë uni ñu mëxunfbi, Nucën 'Ibu Jesucristomi catamécë 'ixun upí oquin 'acë 'aish, abi 'axuncësa 'ia. Usaribi oquin ca uni an uni ñu mëxuncëma a Nucën Papa Diosan ainan 'inun Cristomi sinánmicë 'ixun, ax aín bamati nētë sēñētamainun Cristonën uni 'ixun ax cuëncësabi oquinshi 'aia. ²³Mitsúxmi ainainshi 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicëbi camabi uni cupí bamati oquin mēñocëxa. Usa 'ain camina uinu 'icë unñbia Jesucristo cuëncësouquinma ax cuëncësouquinshi 'acë 'itima 'ain. ²⁴Ën xucéantu, cana mitsu catëcënin, uisai caramina Nucën Papa Diosan Jesucristomi sinánmicëma pan 'aish 'ia, usabii camina 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëma 'ëxbi cana, bënëñuma xanu 'imainun xanuñuma uni ñuiquinmi mitsun 'ë ñucacë a ñui ëesai quin, Nucën 'Ibu Jesusan aín bana unicama ax cuëncë sabi oquin ñuixunti 'imicë 'aish. ²⁶Axa ami catamécëma unicaman ca axa Jesucristomi catamécë unicama ami nishquin bëtsi bëtsi oia. Usaquian 'acëx cananuna upitax bucuiman. Usa 'ain ca 'ën sinancëx, xanuñuma uni ax usabi 'iti 'icën, bënëñuma xanu axribi ca usabi 'iti 'icën. ²⁷Xanuñu 'ixun camina a ënti sinántima 'ain. Xanuñuma 'ixun camina xanu biti sinántima 'ain. ²⁸Unin xanu biti, ax ca 'uchama 'icën. Usaribiti ca

xanu bēnuti ax 'uchama 'icēn. Usa 'aínbi ca an xanu bicē uni 'imainun axa bēnucē xanu, ax an Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicaman 'atimocēx 'aisamaira tēmēрати 'icēn, an xanu bicēma uni 'imainun bēnucēma xanu 'icēsamaira oi.

²⁹Ēn xucēantu, ēsaquin cana mitsu caisa tanin, xēnibuirai cananuna tsótima 'ain. Usa 'ain ca uni xanuñu 'aishbi xanuñumasa 'iti 'icēn. ³⁰Axa rarumacē uni an ca aín rarumatishi sinántima 'icēn. Axa bētsi unicamabē timéax cuēēncē unicamax ca axa cuēēncēma unicamasaribi 'iti 'icēn. An ñu bicē uni axribi ca ñuñu 'aishbi ñuñumasa 'iti 'icēn. ³¹Ēnē nētēnuanu iscē ñu ēnēx ca cēñutia. Usa 'ain ca ēnē nētēnuxuan an ñu bicē uni ax ñu bicēma unisa 'iti 'icēn.

³²Mitsúxmi ēnē nētēnu 'icē ñu 'aisamaira oquin sinani masá nuituti bēnēti cana cuēēniman. Xanuñuma unin ca Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēsa oquinshi 'ati sinania, axa cuēēntanun. ³³Usa 'aínbi ca xanuñu uni an ēnē nētēnu 'icē ñuñu 'iti sinania, aín xanu cuēēntanun. ³⁴Usaribi oquin ca bēnēñuma xanun Nucēn Papa Diosan iscēxun ñu upíshi 'ati sinánan aín sinan upí 'ixun Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēsa oquinshi 'ati sinania, ax cuēēntanun. Usa 'aínbi ca bēnēñu xanu an ēnē nētēnu 'icē ñuishi sinania, aín bēnē cuēēntanun.

³⁵Mitsu ēnē nētēnu 'icē ñucama 'aisamaira sinánxma 'inun caquin cana mitsu masá nuitumitisama tanin. Mitsúxmi chuámarua 'iti cupíshi cana usaquin mitsu can, mitsúxmi bētsi ñumi sinanima Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēsabi oíshi 'i cuēēnun.

³⁶Usa 'aínbi ca unin aín bēchicē xanu, aín bēnuti sēnēncēbētan, 'iisa tania bēnumiti 'icēn. Ax ca 'uchama 'icēn. Usaía 'iti ca asábi 'icēn. ³⁷Usa 'aínbi ca uni itsin upí oquin sinánxun, aín

bēchicē xanu bēnumisama tanquin axribia bēnutisama tania, a bēnumitima 'icēn. Usaía 'iti ca asábi 'icēn. ³⁸Usa 'ain ca unin aín bēchicē bēnumiti asábi 'icēn. 'Imainun ca unfan aín bēchicē bēnumitima ax asábiira 'icēn.

³⁹Bēnēñu xanu an ca usai uni 'iti quicēsabi oquin, bamacēma 'icē aín bēnē ēntima 'icēn. Aín bēnē bamacēbē cuni ca 'iisa tani bēnuti 'icēn, Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēbē. ⁴⁰Usa 'aínbi ca 'ēn sináncēx bēnēñu 'aish 'icēsamairai bēnēñuma 'aish chuámarua tani cuēēnti 'icēn. 'Ēn sináncēxun ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan usaquin 'ē sinánmiaxa.

Unin 'acē ñu rabiquin ñuina 'acē piti ñuiquian Pablonēn ca bana

8 ¹Unían unínbi 'acē ñu rabiquin 'aracacē ñuina 'acē a namix cara piisa 'icē quixunmi 'ē ñucacē bana, a ñuiquin cana ēsaquin mitsu cain. 'Ēn 'unánčesaribi oquin camina mitsun asérabi 'unan, Nucēn Papa Diosēshi díos 'ain ca unin 'acē ñu rabiquin ñuina rēcē a nami ax bētsi namisaribi 'aish piti 'icēn. Usaquin sinani ca uni raíri ainra isa ñu 'unánxa quixun sinani, a nami pi, bētsibē cēruanánia. Usa 'aínbi ca raírinēx, a namix ca bētsi namisaribi 'aish piti 'icē quixun 'unánxunbi an picēma unicama nuibaquin 'uchamisama tanquin piima, Jesucristonēn sinánsaribi 'ixun. ²An —'ēn cana ñu 'unan —quixun sináncē uni an ñu 'unánxunbi ca asérabi usai 'iti cara quixun upí oquin 'unánima. ³Usa 'aínbi ca axa asérabi ami sináncē uni a Nucēn Papa Diosan ainan 'icē 'unania.

⁴Unínbi 'acē ñu rabiquin ñuina rēcē aín nami piti cara asábi 'icē quixunmi 'ē ñucacē bana a ñuiquin cana ēsaquin mitsu cain. Cananuna 'unan, unin 'acē ñu ax ca ñuishi uniocē 'aish asérabi

diosma 'icën. Nucën Papa Dios ax ca achúshi 'icën, bëtsi dios ca 'aíma 'icën. ⁵Raíri unin ca sinania, 'aisamaira ca dios 'icë quixun. Usa 'aish ca naínu 'icë 'imainun menu 'icëribi 'icën. Ax ca dios 'icë quianan ax ca nun 'ibu 'icë quiax quia. ⁶Usaquian sináncëbëtanbi cananuna nun 'unanin, achúshi ca Nucën Papa Dios 'icën. An ca camabi ñu unioçëxa. Aínan 'inun ca nuribi unioçëxa. 'Imainun ca Nucën 'Ibu achúshi, Jesucristo, ashi 'icën. An ca aín Papabëtan camabi ñu unionan nuribi unioçëxa.

⁷Usa 'aínbí ca axa Jesúsmi catamëcë uni raírinën —unían rabinuxun 'acë ñu ax ca ñuishi 'aish anu nun rabiti dios, ama 'icë —quixun upí oquin 'unaníma. 'Unánquinma ca usabi oquin unin 'acë ñu rabiçë 'ixun, Jesucristomi catamëquinbi a ñu rabiquin ñuina rëxun aín nami piia. Piquinbi ca —unían a ñu rabiquin rëcë ñuina nami pi sapi cana 'ucha —quixun sinania. ⁸Nucën Papa Diosan iscëx ca an ñu picëma uni 'icësaribi an ñu picë uni 'icën. Usa 'ain cananuna nun ñu picë cupí 'ianan nun ñu picëma cupí Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ima. ⁹Aisa tanquin camina uni itsin usa ñu rabiquin ñuina 'acë aín nami piti 'ain. Usa 'aínbí camina an upí oquin —a ñux ca unin 'acë 'aish ñuishi 'icë —quixun 'unáncëma uni a 'uchamiti rabanan sinánti 'ain, —cana pitima 'ai —quixun. ¹⁰Ënëx ca ësa 'icën. Min a rabinuxun unin unioçë ñu a rabiquinma camina —a rabiqian unin rëcë ñuina nami a piíbi cana Nucën Papa Diosmi 'uchaima —quixun sinánquin, anuxun a ñu rabiti xubunuxun a nami piti 'ain. Usa 'aínbí ca minmi a nami piia iscë cupí an —unin unioçë ñux ca ñuishi 'icë —quixun upí oquin 'unáncëma uni, an a ñu rabiquin a nami piti 'icën. ¹¹Min a nami piquin camina, minun rabanan

'icësaribitia anun rabananribi Cristo bama uni, a 'uchamin. ¹²Usaquin piquin camina axa mibë Jesúsmi sináncë uni, an —unin unioçë ñu ax unínbí 'acë 'aish cushiñuma 'ain ca a rabiquin unin 'acë ñuina namix bëtsi namisaribi 'icë —quixun 'unáncëma 'ixunbi anribi pinun sinánmin. Sinánmi ami 'uchai camina Cristomiribi 'uchain. ¹³Usaquin 'ën a nami piquin axa Jesúsmi sináncë uni itsi 'uchamiti rabanan cana xëñibua 'aínbí unin 'acë ñu rabiquin pitia 'acë ñu a pitima 'ain.

An Jesucristomi catamënun uni bana ñuixuncë uni ca cupí biti 'icë quicë bana

9 ¹Nucën 'Ibu Jesusan aín bana uni ñuixunti caísa cana 'ëx 'ain. An caíscë unicaman 'acësaribi oquin cana 'ënribi Nucën 'Ibu Jesús isacën. 'Ën aín bana ñuixuncë cupí camina mitsúxribi ami catamëtín. Usa 'ain camina mitsúnbi 'unánti 'ain, 'ëx cana asérabi a usaquin 'anúan Nucën Papa Diosan caísa 'ain. ²—Jesucristonën aín bana uni ñuixunun 'imicëma ca Pablo 'icë —quixuan uni itsin sináncëbëtanbi camina mitsun —an 'imicë ca —quixun 'unánti 'ain. 'Ën aín bana ñuixunia cuati camina mitsux Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëtín. Usa 'ain camina asérabi 'unánti 'ain, an ca 'ë aín bana ñuixunun xuaxa quixun.

³An 'ë ñuicë unicama cana ësaquin cain: ⁴—An 'ën bana ñuixuncëxun cuacë unicaman 'ë piti 'ináncëxun 'ën biti ca asábi 'icën. ⁵A Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíri 'imainun Nucën 'Ibu Jesusan xucéantu 'imainun Pedro, acaman aín xanu abë cuanun buáncësaribi oquin cana 'ënribi 'aísa tanquin xanu buánti 'ain. ⁶¿Axa mitsubë 'icë uni raírinën 'acësaribi oquin 'ënribi Bernabëbëtan 'ën mecënan ñu mëëquinma, Nucën Papa Diosan

banaishi ñuixunti cara asábima 'itsíanx? Ca asábi 'itsíanxa. ⁷Suntárunen ca anbi aín ñu maruima, 'apun cuni ca a 'inania. Usaribi oquin ca an ñu 'apacé unin an 'apacé ñuxa tuaia, aín bimi bixun piia. Usaribi oquin ca an vaca bérúancé unin vaca xuma bixun xéaia. ⁸'Enbi 'en sinanén sináncéma ca ené bana 'icén. Moisésnén cuenëo banaribi ca usai quia. ⁹Moisésnén cuenëo bana ca ésaí quia: “Trigo bimima réucubutia piia quixun camina vaca bënë cuétanitima 'ain”. Axa tēēcé cupía an piti ca asábi 'icén. Vaca bënëxēshi ca usai 'iti quixun ca Nucén Papa Diosan Moisés ené bana cuenëomíama 'icén. ¹⁰Numiribi sinánquin ca usaquin Moisés cuenëomiácēxa. Unin ca ñu bēru 'apánuxun me mēñoia. Mēñoquin ca —'apacēx canitancēxuan ñu bērun tuaia cana aín bimi biti 'ai —quixun sinania. Usaribi oquin ca unin trigo bimi biquin, —enē bimi cana pinuxun 'ai —quixun sinania. ¹¹Nun mitsúxmi Jesúsni catamēnun Nucén Papa Diosan bana ñuixuncé xunmi mitsun nun piti ñu nu 'inánti ca asábi 'icén. ¹²Nun cananuna bētsi unin 'acēsamaira oquin mitsu 'unánmian. Usa 'ain ca bētsi unimi 'ináncēsamaira oquin mitsun nu ñu 'inánti asábi 'itsíanxa.

Usa 'aínbí cananuna a ñubi mitsunua bicēma 'ain. Mitsun nun Jesucristo ñuicé bana cuaisama tanti rabanán cananuna ñuñuma 'ixunbi mitsu ñu ñucácēma 'ain. ¹³Camina 'unanin, Nucén Papa Diosan mēñosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun an ñu 'acé unicama 'imainun sacerdotecamánribi Nucén Papa Dios rabiquin 'acé ñuina aín nami paná piia. ¹⁴Usaribi oquin ca Nucén 'Ibu Jesusan mēñocēxa, an a ñuiquin aín bana uni ñuixuncé unicama a ca an aín bana cuacé unicaman anúan aín ñu biti 'inánti 'icén. ¹⁵Usa 'aínbí cana 'en Jesusan bana unicama ñuixun-

quinbi añu ñubi bicēma 'ain. Bēríribi cana 'emi ñu 'inánun quixun ené quírca mitsu buánmiman. Bana ñuixuncé cupí cana añu ñubi bicēma 'ai quixun 'en mitsu cacé, a bana cēmé 'iti cana cuēēniman. 'Acēñuma 'aish 'ēx bamacé bēbi ca a bana cēmēma 'iti 'icén.

¹⁶'En Jesusan bana unicama ñuixuncé cupí cana rabiácátima 'ain. ¡Aín bana ñuixunun Jesucristonén 'ē cacé 'ixunbi an cacēsa oquin 'acēma 'aish carana uisai 'icé 'itsían! ¹⁷Nucén Papa Diosan ca Jesucristo cupía unicama ainan 'inun iémiti 'icé quicé bana, a 'ēxbi cuēēnquin ñuixuncé 'ixun cana cupí biti sinántian. 'Ixunbi cana 'enbi sináncéma, an 'ē a bana ñuixunun 'ē cacé cupí, an cacēsabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁸'En cupí biti asábi 'aínbí cana cupí biquinma unicama Jesucristo ñuicé bana ñuixunin. Ñuixuni cana curíqui bitsi cuēēncēsamaira oi mitsúnmi 'ē cupíoquinmashi a bana cuati cupí cuēēnin.

¹⁹'Ea unin ñu mēēmícēma, 'aíshbi Nucén Papa Dios cuēēncēsabi oíshi 'iquin cana an camabi uni ñu mēēxuncé unisa 'ixun, Cristomi catamēnun unicama aín bana ñuixunin. ²⁰Judíos unicamabē 'aish cana atu Jesucristomi sinánmisa tani judío uni 'icēsai 'in. Usaía judíos unicama 'inun Moisésnén cuenëo bana quicēsabi oi 'icé cupíma Nucén Papa Diosmi catamēcē cupíshi cana íéti 'ai quixun 'unánquinbi cana an usai judíos unicama íti Moisésnén cuenëo bana cuacé unicama Jesucristomi sinánmisa tanquin a bana quicēsaribi oquin 'ain. ²¹Usa 'aínbí cana judíosma uni, an Moisésnén cuenëo bana 'unáncēma, acamabē 'ixun Jesucristomi sinánun 'unánmiti cupí atux 'icēsaribiti 'inux, usaía judíos unicama 'inun Moisésnén cuenëo bana manucēsa 'ian. Usai 'ibi cana Jesucristonan 'aish Nucén Papa Diosan bana quicēsabi oi 'in.

²²Jesucristomi catamëcë 'ixunbi upí oquin ami catamëti 'unáncëma unicama Jesucristomi upiti catamënun quixun cana atun sináncë ñu timaquinma bana ñuixunin. Camabi uni cana uisai cara atux 'ia usairibi 'iquin, Cristomi upiti catamënun 'aquinin. ²³Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'inun iéminun cana unicama bana ñuixunin, Jesucristomi catamëcëbë atubë cuëñuxun.

²⁴Camina 'unanin, cuai ca uni uix pain cara bëbati 'icë isnux, camáxbi abatia. Camáxbi abácëbëtanbi ca ax paían bëbacë ainshi ñu bitsia. Usaribi-quin camina Jesucristobë tsóti sinani cuëñquin ax quicësabi oquinshi 'ati 'ain. ²⁵Uní axa cuaiticama ax ca aín nami cushi 'inux bachuaquin tania. Aín namia cushi 'iti cupí ca ñu 'atima 'aima. Usai 'itancëx abati ax pain bëbaquin ca ñu bitsia. Usai 'iquian bicëxbi ca a ñu chëqui 'atimatia. Usa 'aínbi cananuna nux Jesús cuëñcësabi oi 'inux camabi nëtën upí 'iti 'ain. Usai 'itancëx cananuna an 'imicëx asaribi upí 'aish uinsaranbi nëtétimoi abë tsóti 'ain. ²⁶Amanu amanu sinánquinma cana Jesucristo cuëñcësabi oquin upí oquin 'ati sinanin. Bëxuñu uníxa abati amo amotan cuancësari cana 'iisama tanin, 'imainun cana unia suñubë mëëanan-cësä 'iisama tanin. ²⁷Ën Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuncë 'ixunbi ax cuëñcësabi oi 'ima 'ëxbi cëmëia ca an aín bana ñuixma 'inun 'ë cati 'icën. Usaquian 'ë cati rabanan cana 'ën nami ñu 'atima 'ati cuëñcëbëtanbi 'aíma Jesucristo cuëñcësabi oíshi 'in.

**Unían a rabinuxun uiocë
ñu rabitima bana**

10 ¹Ën xucéantu, ënëmi mitsun 'unánun cana mitsu cain:
—Nucën raracamaxa Egiptonuax cuania

ca Egiptonu 'icë suntárucaman 'atin rabanan Nucën Papa Diosan nëtë cuin bëararamiacëxa. Usaquiani ca Nucën Papa Diosan parún-papa tëárabëoquin aín nëbëtsi ësquimiquin me racáncëbë anun 'ucë manan sicaracëacëxa.

²Usaquin nëtë cuinan bëararacë 'aish parún-papa sicaracëtancëx ca nucën raracamax Nucën Papa Diosmi catamëti Moisésbë upí 'aish an buáncëx abë cuancëxa. ³Cuanquin ca camaxunbi Nucën Papa Diosan 'ináncë piti piacëxa. An 'ináncë 'unpáxribi ca camaxunbi xëacëxa, xaxún-papanuaxa shaquibutia. ⁴Xaxunuaxa chiquícë 'unpáxsaribi 'ixun ca Cristonën abë cuanquin atu cushiocëxa. Usa 'ain ca anuaxa 'unpax chiquícë xaxusa Cristo 'iacëxa. ⁵Usa 'aínbi ca ax quicësä oquian 'aíama oquin, usaía atux 'iti cuëñquinma Nucën Papa Diosan anu uni 'icëma menuxun 'itsamashi bërútamainun aín patsan cëñúmiacëxa.

⁶Nun atun ñu 'aisama 'ati cuëñsaribi oquin cuëñuxunma, nun a 'unánti oi ca usai 'iacëxa. ⁷A unicama raírnëan 'ásaribi oquin camina unin 'acë ñu rabitima 'ain. Atu ñuiquin ca Moisésnën ësaquin cuëñocëxa: “Aín paë bata xëanan pi bucubutancëx cuëñi ca ransacëxa”. ⁸Usai 'ianan ca a unicama raírnëx aín xanuma xanu itsibë 'i 'uchatancëx achúshi nëtéinshi 'itsaira veintitrés mil uni bamacëxa. A unicama raírnëxa aín xanuma xanu itsibë 'iásaribiti cananuna 'itima 'ain. ⁹Atúnbi —Nucën Papa Diosan sapi ca nu 'atimotima 'icë —quixun sinánquin ñu 'aisama 'atancëxbi ca runun picëx a unicama bamacëxa. A unicamaxa Nucën Papa Diosmi 'uchasaribi oi cananuna usaquinribi sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi 'uchatima 'ain. ¹⁰Usaribitia a unicama raírnëx a ñui 'atimati banaía ca Nucën Papa Diosan cëñúmiacëxa. A unicama

'iásaribiti cananuna Nucën Papa Dios ñui 'atimati banatima 'ain.

¹¹Nucën raracama usai 'iá, anu nun Jesucristomi catamëti ainan 'ixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan Moisés cuëñomiacëxa. ¹²Nux cananuna usai 'itima 'ai quixun sinanibi camina bërúinraoracati 'ain, usai atu mina 'in. ¹³Ñu 'atima 'ati sinánquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúinshima uni itsínribi ca usaribi oquin sinani tëmëraia quixun. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan, ax quicësabi oquin mitsu 'aquinquin, ñunshin 'atimanën mitsu 'aisamaira oquin tanun ënima. An ca ami catamëquinmi min ñu 'atima 'ati sináncë ënun mitsu cushioquin, uisaxun caramina ënti 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën.

¹⁴Ën nuibacë xucéantu, unínbi 'acë ñu a camina ami 'unánquin rabbitima 'ain. ¹⁵Mitsúxmi sinánñu uni 'icë cana usaquin mitsu cain. Usa 'ixun camina 'ën mitsu cacëxun cuaquin ëñë banax ca asérábi 'icë quixun 'unánti 'ain. ¹⁶Timéxun cananuna, Jesucristo ca nun 'ucha cupí aín imi 'apati i curúsocënuax bamacëxa quixun sinánquin —asábi ca —quixun Nucën Papa Dios cain. Catancëxun cananuna manë xanpanua bimí baca xëaquin —Cristo aín imi 'apati bama cupí cananuna nun 'ucha tërécë 'ai —quixun sinanin. Pánribi tëaxun tucatancëx mëtícanantancëxun piqin cananuna camaxunbi —Cristo ca nun 'ucha cupí i curúsocënuax bamacëxa —quixun sinanin. ¹⁷Itsa uni 'ixunbi cananuna camaxunbi a pán piqin, —nux cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ai —quixun sinanin.

¹⁸Camina 'unanin, an a rabiquin ñuina 'acë Israel unicaman ca Nucën Papa Dios rabia. 'Imainun ca an a ñuina nami picë unicamanribi Nucën Papa Dios

rabia. ¹⁹Usaquin caquin cana unían a rabinuxun unioçë ñu ax ca cushi 'icë quixun mitsu caiman. 'Imainun ca a rabiqian 'acë ñuina nami axribi bëtši namisama 'icë quixun cana mitsu caiman. ²⁰Ësaquin cana mitsu cain, judíosma unibunëx Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñuina 'axun unin 'acë ñu rabiquin ca Nucën Papa Dios rabiqinma ñunshin 'atima rabia. Usaribiquin ñunshin 'atima rabimi mitsux aín uni 'iti cana cuëñiman. ²¹Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'ucha cupí bamacëxa quixun sinánquin uvas bimí aín baca 'acë 'ixun camina uni itsibëtan ñunshin 'atima rabiquin xëati ñu xëatima 'ain. Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin uvas bimí aín baca 'anan pán picë 'ixun camina ñunshin 'atima sinánquin a rabiquin 'ati ñu pitima 'ain. ²²Nucën 'Ibu Jesús nishmiquin camina ñunshin 'atima rabbitima 'ain. Nuxnu cushima 'imainun ca axira nubë sënénmaira 'aish cushi 'icën.

Ainanshia 'inun 'aquinma bëtši uniribi sinánquin unin ñu 'ati bana

²³Ëñë banax ca asérábi 'icën, “Unin ca aín cuëñcësa oquin ñu 'ati 'icën”. Usa 'aínbi cananuna nux asábi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Asérábi ca “unin aín cuëñcësa oquin ñu 'ati 'icë” 'aínbi cananuna nux Jesusan bana quicësabi oi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. ²⁴Axa Jesúsmi sináncë unin ca 'ënanshi ca quixun sinánquin ñu 'atima 'icën. Bëtši uniribia upí 'inun 'aquinti sinánxun ca ñu 'ati 'icën.

^{25,26}Mecama 'imainun menu 'icë ñucama ax ca Nucën 'Ibu Diosan unio 'aish ainan 'icën. Usa 'ain camina anuxun nami maruti anu 'icë nami maruxun piishiti 'ain. Uinua bécë cara quixun camina ñucátima 'ain. —A pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain.

²⁷Axa Jesucristomi catamëcëma unían abëtanmi pi cuanun quixun cacëx camina cuainsa tani cuanti 'ain. Cuanxun camina —uinua bècë cara a nami 'icë —quixun ñucáquinma piishiti 'ain. —A nami pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain. ²⁸Mitsun piti 'ainbia uni itsin mitsu —ënë namix ca unin 'acë ñu rabiquin piti 'acë 'icë —quixun mitsu cacëxun cuni camina pitima 'ain. An mitsu cacë uni an Jesucristomi catamëcë 'ixunbi, camabi nami ca bëtsi namisaribi 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'ixun, —ënë nami pi cana Nucën Papa Diosmi 'uchain —quixun sináncë 'ain camina a nami pitima 'ain. ²⁹—A piti ca asábi 'icë —quixun mitsun sináncëbëtanbi an mi cacë unin —usa ñu 'ën piti ca 'ucha 'icë —quixun sináncëbëtan camina pitima 'ain.

Sapi camina 'ë ñucáti 'ain, uisacasquin carana uni itsían, ënë nami piti ca 'ucha 'icë quixun sináncë cupí 'ën pitima 'ai quixun. ³⁰¿Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caxun 'ën piabi cara unin 'uchoquin, —Nucën Papa Diosmi 'uchaquin camina pia —quixun 'ë cati 'ic? ³¹Ënëx ca ësa 'icën. Ñu piquin, ñu xëaquin, añu ñu caramina 'ai, usa ñu 'aquin camina Nucën Papa Dios cuëënun a sinánquin 'ati 'ain. ³²Usoquin camina uinu 'icë unibi, judíos uni 'imainun judíosma uniribi, 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi, Nucën Papa Diosmi 'uchati sinánmitima 'ain. ³³Ënribi cana camabi uníxa 'ën 'aia isi cuëënun ñu 'ain. 'Ën cuëëncë ñu 'atishi sinánxun cana ñu 'aiman. Jesucristomi catamëtía iënun camabi uni 'aquínti sinánxun cana ñu 'ain.

11 ¹Ëx Cristo 'iásaribiti 'icësaribiti camina mitsúxribi 'iti 'ain.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcëbë usai xanucama 'iti bana

²Ën xucéantu, mitsun 'ë manuquinma camina 'ën mitsu ñuixuncë bana

quicësabi oquin 'ain. Usaími 'ia cuaquin cana —asábi ca —quixun mitsu cain. ³Ënë banaribi cana mitsúnmi 'unánun ësaquin mitsu cain, Cristonën aín Papan bana cuacësaribi oquin ca camabi unin Cristonën bana cuati 'icën. Usaribi oquin ca camabi xanun aín bënë bana cuati 'icën. ⁴Axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcëbëtan ca nucë bënë unin Nucën Papa Diosbë banaquin aín mañuti mañutima 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan sinánmicë bana uni ñuixunquin aín mañuti mañutima 'icën. Usoquian unin aín mañuti mañucëx ca 'aisama 'iti 'icën. ⁵Usa 'aínbi ca xanux abë bananan Nucën Papa Diosan sinánmicë bana ñuixuni mapúcë 'iti 'icën. Usaía 'icëxma ca 'aisama 'aish maxcúcë xanusa 'ia. ⁶Axa mapútisama tancë xanu ax ca maxcúcë 'iti 'icën. Usa 'aish ca maxcútimi rabíanan, maruñusa 'aish rabíntisama tani mapúti 'icën. ⁷Nucën Papa Diosan ca asaribi 'itánun uni uniocëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan asaribi 'inun unio 'aish uni mapútima 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan an uni 'aquinti oquin xanu uniocëxa. ⁸Nucën Papa Diosan ca xanun putu bixun uni unioma 'icën. Usaquin 'aquinma ca nucë bënë unin putu bixun xanu uniocëxa. ⁹Xanunan 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan bëbu unioma 'icën. Bëbunan 'iti oquin ca xanu Nucën Papa Diosan uniocëxa. ¹⁰Ën uni 'aquinquin ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë uniocëxa quixun sinani ca xanux mapúcë 'iti 'icën, ángelcaman —a upí sinánñu ca —quixun isnun. ¹¹Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman ësaquin 'unánti 'icën, bëbu uni ashi 'ixunbi ca camabi ñu aín cuëëncësa oquin 'atima 'icën. Usaribi-quin ca xanun ashi 'ixunbi camabi ñu aín cuëëncësa oquin 'atima 'icën. ¹²Bëráma ca Nucën Papa Diosan xanu

unioquin unin putu bixun unioçëxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin xanúinshi uni tuaia.

¹³Mitsúnbi camina upí oquin sinánquin 'unánti oi 'ain, Nucën Papa Diosbë banaia xanu mapútima cara asábi 'icë quixun. ¹⁴Cananuna 'unan, uni aín bu chaxcéira 'aish ca rabin 'iti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca usabiiti oi unia 'aish xanux aín bu chaxcé 'icën. Usabi anun mapúti oquin ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'aish ca xanunanëx upí 'icën. ¹⁶Axa ënë bana cuati cuëbicanán-cë unicama cana cain, usai ca xanu 'iti 'icë quixun cananuna camabi uni cain. Axa Jesucristomi catamécë unicama timécëcamanribi ca —usai ca 'iti 'icë —quixun sinania.

Pán pianan uvas baca 'aquin Jesucristo asérabi sinánquin 'ati bana

^{17,18}Ësaquian mitsu ñuicania cana cuan, mitsux isamina Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca 'anux timéaxbi camáxbi nuibananima bëtsibë bëtsibë nishananin. Usaquin ñuicania cuaquin cana sinan, usai sapi camina 'icani quixun. Usa 'aish camina ñancábi timécenin. Timéaxbi camina anuaxira nishanancanin. Usaquin Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca xëaibi camina asérabi ami sinánquinmi 'acëma cupí 'uchain. Usoquinmi ñu 'aia cana mitsu, upí oquin camina 'ai quixun caiman. ¹⁹Usaquin bëtsi bëtsi oquin sinania raírinëx cuamiananmainunbi raírinëx nishananiama isquin ca unin isti 'icën, uicamax cara asérabi Cristonan 'icë quixun. ²⁰Camáxbi timéxun nuibananquinma piquin camina asérabi Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin 'aiman. ²¹Usa 'ixun camina uni raíri ténánan micama raírinën mitsun bécë ñu pin. Uni raírinëxa 'acëñuma 'aish panántamainun camina

micama raírinëx 'aisamaira oquin pitancëx paënin. ²²Mitsux camina anuxun pianan xëati xubuñu 'ain. Axa Jesucristomi catamécë unicamabë timéaxmi usai mitsux 'icëbë ca uni raírinëx Nucën Papa Dios timai ainan 'iisama tanti 'icën. Usami ocëx ca anu 'icë ñuñuma unicamax ñuñuma 'aish rabinia. ¿Uisoquin carana mitsu cati 'ain? ¿Usámi 'ia carana uisa 'ixun mitsu —asábi camina 'ai —quixun cati 'ain? Cana catima 'ain.

Jesucristo sinánquin pán pianan uvas baca 'ati bana

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacë bana ñuiquin cana ësaquin mitsu can, anúan uni itsin 'anun quixun unin a 'inánti, a ñantan ca Nucën 'Ibu Jesusan pán biacëxa. ²⁴Bitancëxun ca aín Papa —asábi ca —catancëxun təcënpaxun mëtícaquin cacëxa: “Ënë ca pit. Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën, axa minun rabanam bamati a. Ësoquin piquin camina 'ë sinánquin 'ati 'ain”. ²⁵Usaribi oquin ca pitancëx sënënxun xanpanu 'icë uvas baca biquin cacëxa: “Ëx 'ën imi 'apati bamati cupí ca mitsúxmi ainan 'iti 'ën Papa Diosan mëníocëxa. Ënë sinánquin camina ësoquin bimi baca 'aquin 'ë sinánquin 'ati 'ain”. ²⁶Usa 'ain ca Nucën 'Ibu Jesucristo utécëntamainun aín unicaman ësoquin pán 'imainun bimi baca 'ati 'icën. Usaquin aín unicaman 'aia isquin ca unin 'unánti 'icën, atun 'ucha cupía Jesucristo bama 'ain ca a sinánquin usoquin 'aia quixun.

Asérabi Jesucristomi sinánquin pán 'imainun uvas baca 'ati bana

²⁷Usa 'ain ca uix cara Nucën Papa Dios cuëcënsabi oi 'íma 'ianan —Jesucristo ca nun 'uchacama téréñux aín imi 'apati

bamacëxa —quixun sinánquinma a manucë 'ixunbi usoquin pán 'imainun bimí baca 'aia, a unix ca Nucën 'Ibu Jesucristomí 'uchaia. ²⁸Usa 'ain camina pán 'imainun bimí baca 'anuxun, mitsux caramina asérabi ami sinani Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'i quixun upí oquin sinánti 'ain. ²⁹Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'uchacama cupí bamacëxa quixun sinánquinmabi usoquin pán 'imainun bimí baca 'ai 'uchacë cupí camina castícançë 'iti 'ain. ³⁰Usai 'uchacë cupí camina Nucën Papa Diosan 'imicëx raíri cushima 'ianan 'insínñu 'ain. Usa 'aish ca raíriribi bamaxa. ³¹Usa 'aínbi ca nun 'uchacama mëníocë 'ixun —asérabi ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan iscëx 'ën nuitu upí 'icë —quixun sinánquinu pán 'imainun bimí baca 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'uchotima 'icën. ³²Usa 'aínbi ca asérabi ami sinánquinmabi usoquin a ñu 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'uchoquin, axa ami sináncëma unicama-bënu nuxribi 'uchocë 'itin rabanan, usoquin 'atëcëníma 'inuxun 'unánun, uisai caranuna 'i usaínu 'inun nu castícania.

³³Ën xucéantu, Jesucristo sinánquin pán 'imainun bimí baca 'anux timëti camina pinux cañanpanti 'ain. ³⁴Usai 'iimi upiti timëtiama isquian Nucën Papa Diosan mitsu castícantí rabanan camina panancë 'ixun mitsun xubunuxun piti 'ain. Usa 'ain cana mitsu isi cuanxun uisai caramina 'icani, a mitsu mëníoxunti 'ain.

Aín cushi 'ináncëxun ca Nucën Papa Diosan unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia quixuan Pablonën ca

12 ¹Ën xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana ësaquin mitsu cain, axa Jesucristomí catamëcë unicaman ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicësabi oquin bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icën.

²Camina 'unanin, mitsux Jesucristomí catamëcëma pan 'aish camina unían 'acë ñu banañumabia, ax isa dios 'icë quixun unin cacë ñu rabi axa Jesúsmi sináncëma unibubë niacën. ³Usa 'aínbi camina bërí Jesúsmi catamëcë 'ixun 'unánti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx cuni ca uni "Jesús ca Nucën 'Ibu 'icë" quia. 'Imainun ca axa "Jesús ca 'aisama 'icë" quicë unicama ax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma 'icën.

⁴Nucën Papa Diosan ca atúan bëtsi bëtsi ñu 'anun quixun aín unicama sinánmiquin usaquian 'anun aín cushi 'inania. Achúshi 'ixunbia aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun ca axa Jesúsmi catamëcë unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia. ⁵Bëtsi bëtsi ñu 'ananbi ca camaxunbi achúshi, Nucën 'Ibu Jesús, ashi rabiquin ñu 'axunia. ⁶Usa 'ain ca atúan ñu 'anun aín unicama bëtsi bëtsi sinan 'inanibi Nucën Papa Dios ax achúshi 'icën. ⁷Nucën Papa Diosan ca aín unicama achúshi achúshi, anúan aín unicama raíri upiti Jesucristomí sinánun quixun 'aquinun 'inania. 'Ináncëxuan aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ixun upí oquin ñu 'aia isquin ca unicaman 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun ca 'aia quixun. ⁸Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxa, uni raíri sinánñuira 'aish upiti bananun quixun 'imia. 'Imianan ca uni raírinëxa aín nuitu mëu racanaquin uisai cara quiti 'icë quixun sinántancëx upiti bananun quixun 'imia. ⁹Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxuan uni raírín ami catamëquin —Nucën Papa Diosan ca asérabi 'ë 'aquinia —quixun 'unánquin upí ñu 'anun 'amia. 'Amianan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin uni 'insíncë pëxcunun

quixun 'amia. ¹⁰Aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun ca bëtsi bëtsi unin, uni itsían 'acëma ñu 'aia. An sinánmicë xun ca bëtsi bëtsi unin Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin aín bana unicama ñuixunia. An 'imicëxun ca bëtsi bëtsi unin, uni itsían bana ñuia cuaquin, asérabi cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana ñuia quixun 'unania. An sinánmicëx ca bëtsi bëtsi unix Nucën Papa Dios rabi, uni itsían cuacëma bana banaia. Banacëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan bëtsi unin uisai quicë cara a bana 'icë quixun uni ñuixunun 'unánmia. ¹¹Usaquin 'aquin ca aín Bëru Ñunshin Upí ax achúshi 'ixunbi, Nucën Papa Diosan unicama bëtsi bëtsi ñua 'anun 'imia, ax cuëncësabi oquin.

Aín unicamaxa Jesucristonan 'aish achúshisa 'icë quicë bana

¹²Ënëx ca ësa 'icën. Aín taë, aín məcën, aín xo, aín pucu, aín bëru, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristo achúshishi 'icën. ¹³Nux Cristonën uni 'aish cananuna ësa 'ain: raírinëx judíos uni 'imainun raírinëxribi axa griego bana banacë uni 'imainun raírinëxribi an ñu uni məcëxuncë uni 'imainun cananuna raírinëxribi an uni ñu məcëxuncëma uni 'ain. Usa 'aishbi cananuna nucamax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ianan Cristonan 'aish achúshisa 'ain. Abënu 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nucama 'inánxa.

¹⁴Unia achúshi 'aínbi ca aín taë, aín məcën, aín xo, aín pucu acamax 'itsa 'icën. ¹⁵Aín taëx banati 'unán 'ixun ca catsíanxa: “Ëx aín məcënma 'aish cana 'ëx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca ax aín məcënma 'aishbi ax a uninan 'icën. ¹⁶Aín pabítax banati 'unan 'ixun ca

catsíanxa: “Ëx aín bëruma 'aish cana 'ëx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca aín bëruma 'aishbi ax a uninan 'icën.

¹⁷Bëruñushi 'ixun ca unin uisaxunbi cuatima 'icën. Pabíñushi 'ixun ca unin uisaxunbi xëtima 'icën. ¹⁸Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan an sináncësabi oquin pabí, bëru, taë, quisi, pucu acamañua 'itánun uni unioçëxa.

¹⁹Pabíshi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Bëruishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Taëishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa.

²⁰Usa 'ain ca uni taë, pabí, bëru, acamañu 'aishbi achúshishi 'icën.

²¹Unin bëru banati 'unan 'ixun ca a unin məcën: “Mixmi 'aíma 'aínbi 'ëxëshi 'aishbi cana asábi 'itsían” quixun catima 'icën. Usaribi oquin ca unin maxcatax banati 'unan 'ixun a unin taë: “Mixmi 'aíma 'aínbi cana 'ëxëshi 'aishbi asábi 'itsían” quixun catima 'icën. ²²Bëru, məcën, maxcá, acama 'imainunbi nun nami raíri anu bëruínra ocëma acamaxa 'aíma 'ain cananuna uisa 'aishbi tsótsíanma. ²³Imainunribi cananuna nami an bépánti chupa pañuin.

Pañuanan cananuna nun namicamaira unin isti rabanan rabínquin, chupan mapuquin bëruínroin. ²⁴Acama bërúanquinbi cananuna nun bëru, nun məcën acama unínma isia quixun mapuima. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan mënósabi oi nun namicama asábi 'icën. A mapucëcamax ca anu mapucëmamacasaribi 'icën. ²⁵Usa 'ain cananuna —amo 'icëxa 'aisama 'imainun ca amo 'icëxëshi nun nami upí 'icë —quixun sinántima 'ain. Camabi nun namix ca upí 'icën. ²⁶Nun məcënaxa paëia ca camabi nun namin tania. Usaribiti ca nun pabítax paëia camabi nun namin tania. Usaribiti cananuna unían —min bu, min bëmána, min pëñan ca upí 'icë —quixun cacëx nun namicamabëbi chuámarua tani cuëñin.

²⁷Usa ca ënëx 'icën. Aín taë, aín məcën, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristobè aín unicama achúshishi 'icën. ²⁸Nucën Papa Diosan mënfosabi oquin ca axa Jesucristomi catamécë unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia. Raíri unix ca aín bana ñuixunuan Jesucristonën caíscë 'ia. Raíri unin ca Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia. Raíri unin ca axa Jesúsni catamécë unicama aín bana 'unánmia. Raíri unin ca uni itsin 'acëma ñu 'aia. Raíri unínribi ca uni ñucë pëxcuia, raíri unin ca unicama 'aquinia, raíri unix ca Nucën Papa Diosan bana cuatia timécë unicama aín cushi 'ia, raíri uníxribi ca Nucën Papa Dios rabi unían cuatíma banan banaia. ²⁹Usa 'aishbi ca camáxira aín bana uni ñuixunuan Jesusan caíscë 'ima, camáxira ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ima, camáxira ca an axa Jesúsni catamécë unicama aín bana 'unánmicë 'ima, camáxira ca an uni itsin 'acëma ñu 'acë 'ima. ³⁰Camáxira ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatíma banan banacë 'ima, camáxira ca uníxa bëtsi banan banacë an ñuixuncë 'ima. ³¹Camabi ñu 'aquinmabi camina añu 'aquin caramina camabi unia Jesucristomi upiti sinánun 'aquinti 'ai, a ñumi 'anúan mi 'aquinun Nucën Papa Dios ñucátí 'ain. A ñucamami upí oquin 'aiabi cana mitsu 'unánmiti 'ain, bëtsi ñu upírami 'anun.

**Unicama camina nuibati 'ai
quixuan Pablonën ca**

13 ¹Ëx bëtsi bëtsi banan bananan anun ángel banacë banánribi banacëxbi ca uni nuibacëma 'aish 'ën bana rata tancácësa ñancáishi 'icën. ²Ën Nucën Papa Diosan a sinánmicë ñu

ñuiquin unicama ñuixunuan, camabi ñu 'unánquin uni itsin 'unáncëma ñuribi 'unánan, —Nucën Papa Diosan ca 'ë 'aquinti 'icë —quixun sinánquin aín cushin aín bashibi amanu tacuiabi, ca uni itsi nuibaquin 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan 'ë upí isima. ³Ën ñucama ñuñuma uni 'inánan upí ñu 'acë cupí bëtsi unin nëëncëx bamaiaibi ca uni nuibati 'icëma 'icë, Nucën Papa Diosan 'ë upí isima.

⁴An uni raíri nuibacë unin ca bëtsi unia abë upíma 'icëbi ami nishquinma upí oquinshi caia. Usa 'aish ca bëtsi unibë upí 'ia. An uni raíri nuibacë uni ax ca bëtsimi nutsima. Ca —bëtsi unibë sënënmaira cana 'ai —quixun sinanima. Ca rabiacaatima. ⁵Ca nishcësashi 'aish aín cuëncësa oíshi 'ima. Aín cuëncësa oquinshi ñu 'acë ca 'ima. Ca bënëtishi nishima. Ami nishquian unin 'atimocë xunbi ca axribi ami nishquinma tanshitia. ⁶Ñu 'atima unin 'acëbë ca cuëñima. Usa 'aish ca upí ñu cuati cuni cuëñia. ⁷An uni nuibacë unin ca amia nishcëxunbi uni, axribi ami nishquinma —sapi ca sinanati 'icë —quixun cainia. Axa upíma 'aínbi ca ami nishíma usabi abë upí 'ia.

⁸Ënë nètëcama cëñúcëbëtan camaxunbi a 'unáncë cupí ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuntëcëntima 'icën, uinu 'icë uníxbi ca Nucën Papa Dios rabi unin cuatíma banan banatíma 'icën, unían bëtsi uni 'unánmiti ca 'aíma 'iti 'icën. Usai 'iti a 'aíma 'aínbi ca nux nuibananti ax cëñutíma, bamatancëxribi cananuna Nucën Papa Diosan nètënu 'aish anuaxribi bëtsibë nuibananti 'ain. ⁹Ënë nètënu xun cananuna 'unánquinbi camabi uisai caranuna 'iti 'ai quixun 'unaniman. Usa 'ixun cananuna camabiira 'unáncëma 'ixun nun 'unáncë shi ñuixunin. ¹⁰Usa 'aínbi cananuna ënë

menuxun 'acësamaira oquin aín nētënu-xun upíra oquin an sinánmiti ñucama 'unánuxun 'ain.

¹¹Xuratsu 'aish cana 'ëx tuá xuratsu 'icësari banacën. Usa 'ixun cana tuá xuratsunën sináncësa oquin sináncën. Xuratsu 'ixun cana xuratsunëan cuacësa oquin cuacën. Usa 'ixunbi cana canitan-cëxun xura 'aish 'ëx 'iá acama ëancën. ¹²Espejo upírama 'aínu upí oquin anun ñu iscëma usaribi oquin cananuna uisaira cara Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun camaira 'unaniman. Usa 'aínbi cananuna aín nētënu 'ixúinra 'unánti 'ain. Bëri cana camabiira 'unaniman. Usa 'ixunbi cana 'unánti 'ain, an 'ë 'unáncësaribi oquin. ¹³Bëtsi ñucama cëñútcëbëbi cananuna nux cëñútimoí abë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëti 'ain. —Cananuna ënë Nucën Papa Diosan nētënuax cëñútimoí 'iti 'ai —quixun 'unani cananuna cuëëinra cuëënti 'ain. Anu 'aish cananuna camáxbi cëñútimoí bëtsibë nuibananti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti cuëëanan abë nētétimoí 'iti sinani cuëëinbi cananuna bëtsibë nuibanancë cupíra cuëëinra cuëënti 'ain.

**Unin 'unáncëma banan
banati ñui quicë bana**

14 ¹Usa 'ain camina manúquinma unicama nuibati 'ain. Nuibanan camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu bëtsi bëtsi ñumi 'anun 'amiti cuëënti 'ain. Bëtsi ñu 'ati cuëëncësamaira oi camina an mi sinánmicëxun aín bana upí oquin unicama ñuixunti cuëënti 'ain. ²Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni, ax ca unin uisai cara quia quixun cuanunmabi Nucën Papa Dios rabi an cuanun banaia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca ax unin cuacëma banan banaia. ³Usa

'aínbi ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia. 'Unánmianan ca ñu upíshia 'anun cushioquin 'ësëia. 'Ëséanan ca masá nuitutiabi sinanami-quin upí oquin sinánmia. ⁴Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni ax ca axbi Jesucristo upiti sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia.

⁵Mitsúxmi unin cuacëma banan banati cana 'ëx cuëënin. Usa 'aínbi cana mitsúxmi usai banati cuëëncësamaira oi mitsúnmi Nucën Papa Diosan sinánmicë xun aín bana unicama ñuixunti cuëënin. Unin cuacëma banan banaquinbi uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixuncë xunma ca bëtsi unin uisai quicë cara quixun 'unántima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëxuinshi ca unin 'unánti 'icën. Usa 'ain ca ami catamëcë unicama Jesucristo cuëëncësabi oi 'inun 'aquin-uxun an a bana 'unáncë unin uisai quicë cara quixun raíri ñuixunti 'icën. ⁶Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain. Mitsu isi cuanx Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banaquinbi, an 'ë sinánmicë ñu mitsu ñuixuncëma 'ianan usai ca axa Jesúsmi sináncë uni 'iti 'icë quixun caíma, 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsu upí oquin sinánmi-quin 'ësëima, 'ianan aín bana ñuixun mitsu 'unánmicëma 'aish cana upitimi Jesúsmi sinánun mitsu 'aquincëma 'itsían.

⁷Ënëx ca ësa 'icën. Unían paca 'imainun arpasa, a upí oquin banaocëbë tanma ca uni itsin uisai quiquin cara bana oia quixun 'unanima. ⁸Bëtsían upí oquin manë xo bana ocëbëma ca

suntárucama —cananuna 'acanánti 'ai —quixun 'unanima mēniocatima 'icēn. ⁹Usaribi oquin ca mitsúxmi Nucēn Papa Dios rabi unín cuacēma banan banacēbē tan uínbi a bana cuatima 'icēn. Usa 'aish camina ñancábi banati 'ain. ¹⁰Camabi menuax ca uni bētsi bētsi banan banaia. Usaía quiabi ca an a bana 'unáncē uni an a bana cuatia. ¹¹Usa 'aínbi ca an cacēxunbi 'ēn aín bana uisai cara quia quixun cuacēbētanma —ax ca 'ēn aintsima 'icē —quixun sinánti 'icēn. 'Ēnribi cana —'ēn aintsima ca ēnē uni 'icē —quixun sinánti 'ain. ¹²Mitsux asérabi bētsi bētsi ñu 'anun Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'iisa tanquin camina añu 'aquin caramina camabi uníxa Jesucristomi upiti sinani ax cuēncēsabi oi 'inun sinánmiti, a ñuishi 'ati 'ain.

^{13,14}Ēx unín cuacēma banan banaquin cana Nucēn Papa Dios rabiquinbi uisai carana qui quixun 'unaniman. Usa 'ain ca axa unín cuacēma banan banacē uni, an unicama ñuixunuxun uisai cara a banacama quia quixuan a 'unánminun Nucēn Papa Dios ñucáti 'icēn. ¹⁵Usa 'aish cana 'ēn nuitu mēu a sinánquin Nucēn Papa Dios rabi 'ēn cuacēma banan banaibi 'ēn cuacē banánribi banati 'ain. A rabi cana 'ēn cuacēma banan cantanan 'ēn cuacē banánribi cantati 'ain. ¹⁶Unín cuacēma banan banaquinmi Nucēn Papa Dios rabiabi ca min bana cuaquinma an Nucēn Papa Diosan bana upí oquin 'unáncēma unicaman mibētan Nucēn Papa Dios rabi sinántima 'icēn. ¹⁷Mínmi a banan Nucēn Papa Dios rabi axa asábi 'aínbi camina bētsi uniribi upitia Jesúsmi sinánun 'aquiniman. ¹⁸Mitsúxmi 'icēsamaira oi cana 'ēx Nucēn Papa Dios rabi unín cuacēma banan banain. 'Ēn usai banati 'unáncē cupí cana Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

¹⁹Usa 'aishbi cana axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcē 'ain, unín cuacēma banan 'itsaira banati cuēncē samaira oi unían cuacē banan banati cuēñin. A banan 'itsamashi banaquinbi unicama atun cuaisabi oquin 'unánmiti ca asábi 'icēn.

²⁰'Ēn xucéantu, tuáratsunēn sináncēsa oquin camina sinántima 'ain. Ñu 'atima 'ati 'unáncēma 'aisha tuáratsu 'icēsaribiti camina 'iti 'ain. 'Iananbi camina bētsi ñucama sinánquin uni apanēn upí oquin sináncēsabi oquin sinánti 'ain. ²¹Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo ca ēsai quia: “Bētsi banan banaquin cana ēnē unicama ñuixunbi 'ain, bētsi nētēnu 'icē unín ca 'ēn 'imicēxun atu cati 'icēn. Usaquian cacēxbi ca 'ēmi sinántima 'icē quiax ca Nucēn 'Ibu Dios quia”. ²²Axa Jesucristomi catamēcē uníxa unín cuacēma banan banaia cuaquinbi ca raírínēn uisai cara quia quixun 'unánquinma a bana sinanima. An sinaniamabi ca Jesucristomi sináncēma unín a bana cuaquin sinánti 'icēn, Nucēn Papa Diosan 'imicēx sapi ca banaia quixun. Usa 'aínbi ca an sinánmicēxuan Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncē uníxa banaia cuati aín unicama upiti Jesucristomi sinánti 'icēn. Usa 'aínbi ca axa ami catamēisama tancē unicaman a bana cuaquinbi asérabi ca usa 'icē quixun sinanima. ²³Aín bana cuacē 'aishmi mitsux timéax camáxbi Nucēn Papa Dios rabi unín cuacēma banan banacēbē ca an mitsúxmi usai 'ia 'unáncēma uni raíri 'imainun axa Jesúsmi sináncēma uní raírínēx atsínti 'icēn. Atsínquin mitsúxmi usai banaia cuaquin ca —sapi ca ñunshíanxa —quixun sinánti 'icēn. ²⁴Usa 'aínbi ca timéxunmi mitsun Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun bana ñuicēbē, axa Jesucristomi catamēcēma uní 'ianan mitsúxmi usai 'ia 'unáncēma

uni, ax atśínxun mitsúnmi ñuia cuaquin —a banax ca asérabi 'icën, 'atima ñu cana 'ën 'a —quixun sinánti 'icën.
²⁵—'Ën unéxun 'acé ñuribi ca Nucën Papa Diosan isaxa —quixun sinánquin ca a ñucama chiquinaquin Nucën Papa Dios rabiți 'icën. Rabianan ca —asérabi ca Nucën Papa Dios mitsubë 'icë —quiti 'icën.

Timéax sharáruima banati bana

²⁶'Ën xucéantu, timéax camina ësai 'iti 'ain. Raírinëx camina 'iisa tani cantati 'ain, raírinën camina Nucën Papa Diosan bana ñuixunti 'ain, raírinën camina añu cara Nucën Papa Diosan mitsu sinánmiaxa a ñuiquin cati 'ain, 'iisa tani camina raírinëx unin cuacëma banan banati 'ain, raírinën camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'ain. Timéxun caramina uisa ñu 'ai a 'ai camina camáxbi ami upiti sinani Jesucristo cuëëncësabi oi 'inun sinánmiananti 'ain. ²⁷Usa 'ain camina unin cuacëma banan Nucën Papa Dios rabi banatisa tani, rabëtaxëshi banati 'ain. 'Ianan camina rabé 'imainun achúshtaxëshi banati 'ain. Usa 'aishbi camina achúshi achúshitaxëshi banati 'ain. Banaquin camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun unicama ñuixunti 'ain. Min ñuixuniama ca bëtsi unin uisai qui caramina quia quixun ñuixunti 'icën.
²⁸An uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'aíma 'ain camina uni timécë anuax Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banatima 'ain. Usari banaíma camina min nuitu mëtúshí ami sinani Nucën Papa Dios rabi abë banati 'ain. ²⁹Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana ñuixuinsa tanquin rabéxuinshi unicama ñuixunti 'ain. Ñuixuanan camina rabé 'imainun achúshixuinshi ñuixunti 'ain. Ñuixunia camina raírinën —a unin

banax cara asérabi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun cuati 'ain. ³⁰Usa 'ainbi ca an bana ñuixuncë uni, uni itsínribia bana ñuixuinsa tania isi, nëtëti 'icën. ³¹Usoquin camina uicamax caramina Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ain, an achúshi achúshixun bana ñuixunti 'ain. Usoquin bana ñuixuncëx camina camaxunbi upí oquin Nucën Papa Diosan bana 'unani ami cushicë 'iti 'ain. ^{32,33}Nucën Papa Diosax ca aín unicamaxa timéax an bana ñuixuncë unían ñuixuncëxun bana cuatima raíri sharáruí banati cuëënima. Usa 'ain ca raíri unin bana ñuixuinsa tanquinbi tënëpaínti 'icën.

Uinu cara timëtia, anuax ca axa Jesucristomi catamécë unicamax ësai 'ia. Usa 'ain camina usaribiti mitsux 'iti 'ain. ³⁴Axa Jesucristomi catamécë unicama timécë 'ain ca xanu banatima 'icën. Usa 'ixun ca bëbu uníxa banaiaishi cuati 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oquin. ³⁵Bana upí oquin 'unántisa tanquin ca aín xubunuxun xanun aín bënë ñucáti 'icën. Axa Jesucristomi catamécë unicama timécë anuax xanux banati ca upíma 'icën.

³⁶Camina 'unánti 'ain, mitsu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'unánun 'imiama 'icën. —Nuinshi cananuna aín bana 'unani —quixun camina sinántima 'ain. ³⁷Micama an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë 'imainun a aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë unicama, mitsun camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu cuëñëoxuncë banacama, ënëx ca an 'ë sinánmicëxun 'acë 'icë quixun. ³⁸Ui unin cara usaquin sinánquinma —anbi sinani ca Pablo quia —quixun sinania, a uni camina —asérabi ca aín bana 'icë —quixun sinántima 'ain.

³⁹'Ën xucéantu, cana mitsu cain, an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín

bana uni ñuixuncë 'iti camina sinánti 'ain. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Dios rabia unin cuacëma banan banaxma 'inun uni catíma 'ain. ⁴⁰Usa 'aínbi camina micamax timéax sharáruí banatíma, bëtsix paían quimainun caini upí oquin sinani banati 'ain.

Bamaxbi Jesús baísquia

15 ¹Ën xucéantu, 'ën mitsu ñuixuncë Jesucristo ñui quicë bana, anúan unicama ainan 'inun Nucën Papa Diosan iémiti, a bana cana mitsu sinánmitécëinsa tanin. A bana upí oquin cuati camina Jesucristomi catamëtancëx ax quicësabi oi 'in. ²Ën mitsu ñuixuncë bana manucëma 'ianan a bana quicësabi oi 'i camina mín ñu 'atíma 'acëcama ëni Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë 'ain, asérabí cëmëíma ami catamëcë 'aish.

³Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman 'ë unánmicë bana, a paínmi 'unánun quixun cana ësaquin mitsu cacën: Nun ñu 'aisama 'acë nu téréxunux ca Cristo bamacëxa. Usai ca 'iti 'icë quíax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia. ⁴Bamacëa maíncancëxbi ca rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiacëxa. Usaía 'iti ñuiquin ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun aín unin cuënëocëxa. ⁵Baísquitancëx ca Pedromi chiquiracëanan aín 'unánmicë unicama, męcën rabé 'imainun rabé uni, amiribi chiquiracëacëxa. ⁶Usai 'itancëx ca 'aisamaira, quinientos uni timécë acamamiribi chiquiracëacëxa. A unicamax ca raíri bamacëxa. Aín patsanëx ca bamacëma paín 'aish tsotia. ⁷Usai 'ianan ca Jacobomiribi chiquiracëanan an aín bana ñuixunun caíscë unicamamiribi chiquiracëtécëancëxa.

⁸Acamami chiquiracëtancëx ca 'ëmiribi chiquiracëacëxa. 'Ëx aín 'unánmicë uni 'icëmabi ca an 'ë ami sinánun sinanamiacëxa. Usa 'ain ca

acamami pain chiquiracëa 'aish 'ëmiribi chiquiracëacëxa. ⁹Ëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocë 'aish cana 'ëx Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raírübë sënënmá 'aish acama meuraira 'ain. Usa 'aish an caíscë uni 'iisama 'icëbi ca 'ë aín bana ñuixunun cacëxa. ¹⁰Nucën Papa Diosan nuibaquin 'imicëx cana 'ëx bërámá 'iásama 'ain. Ñancáma ca 'ë aín uni 'imiacëxa. 'Imicëxun cana aín 'unánmicë unicaman 'acësamaira oquin a ñuiquin unicama ñuixuan. Ñuixunquinbi cana 'ënbi 'acëma 'ain, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi cana 'an. ¹¹A aín bana ñuixunun Jesusan caísa unicaman ñuixuncë banasaribi ca 'ën unicama ñuixuncë bana 'icën. Nun a bana ñuixuncëxun cuati camina —a banax ca asérabí 'icë —quixun sinani Jesucristomi catamëacën.

Bama 'aishbi ca uni baísquiti 'icë quicë bana

¹²¿Nun mitsu —Cristo ca bamaxbi baísquiacëxa —quixun ñuixuncëxbi caramina uisa 'aish mitsu raírinëx uni isa bama 'aish baísquitíma 'icë quin? ¹³Bama 'aísha Jesucristo utécëncëbë uni baísquitíma 'ain ca Cristo baísquiama 'itsíanxa. ¹⁴Cristoa baísquiama 'ain ca nun ñuixuncë bana cëmë 'itsíanxa. Mitsúxmi Jesucristomi catamëcë axribi ca ñancáishi 'itsíanxa. ¹⁵Cristo baísquimíama 'ain cananuna —Nucën Papa Diosan ca Cristo baísquimiacëxa —qui cëmëtsian. Unicamax ax utécëncëbë baísquitíma 'ain ca Cristoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁶Uni bama 'aishbi baísquitíma 'ain ca Cristoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁷Cristo baísquiama 'ain ca mitsúxmi ami catamëti ax ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'ain camina mitsun ñu 'aisama 'acëcama téréncëma 'aish usabi 'itsían. ¹⁸Cristo

baísquiama 'ain ca axa ami catamëti bama unicamax abëma 'itsíanxa. ¹⁹Aín nētēnuaxribi cana ainan 'iti 'ai quixun sinanima, ënë nētēnuaxëshi Cristonan 'iti sináncë 'aish cananuna uni raíri 'icësamaírai masá nuituti bënëtsían.

²⁰Usama ca. Bamatancëxbi ca Cristo asérabi baísquiacëxa. Cristo baísquia usaribiti ca axa ami catamëcë unicama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquinoxun 'aia. ²¹Achúshi uni 'uchaa cupí ca camabi uni bamaia. Usaribiti ca achúshi uni baísquia cupí axa ami catamëcë cama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquiti 'icën. ²²Adanën ñu 'atima 'a cupí ca aín rëbúnquicama ñu 'atima 'ai bamaia. Usa 'aínbi ca Cristonan 'aish uni bama 'aíshbi baísquitancëx tsóti 'icën. ²³Nucën Papa Diosan mënífosabi oi ca Cristo pain baísquiacëxa. Baísquitancëx naínu cuan 'aísha ax utëcëncëbë ca aín unicama baísquiti 'icën. ²⁴Nucën Papa Dios axëshia 'Apuira 'inun, ca Cristonën utëcëncëx ñunshín 'atima 'imainun an Nucën Papa Dios quicësama oquin ënë nētēnuxun uni sinánmicë cushicama cëñuti 'icën. ²⁵Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca Cristonën 'Apu 'ixun axa ami nishcë unicama 'ibuaquin ax quicësabi oquian 'anun 'imiti 'icën. ²⁶Usoatancëxun ca uni bamatima oquin 'imiti 'icën. ²⁷Nucën Papa Diosan 'imicëx ca Cristo camabi uni, camabi ñu aín 'ibu 'ia. Usai ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia. A bana quicësabi oi Cristo ax Nucën Papa Diosan 'imicëx camabi uni, ñu, acaman 'ibu 'aíshbi ca ax Nucën Papa Dios, an camabi ñun 'ibu a 'imicë, aín 'ibuma 'icën. ²⁸A camabi uni 'imainun camabi ñun 'Ibu 'imicë 'ixun, ca Cristonën Nucën Papa Dios —mix camina 'ën 'Apuira 'ai —quixun canuxun 'aia. Usai 'icëbë ca Nucën Papa Dios aín unicama 'imainun uisa ñu cara, aín cushi 'iti 'icën.

²⁹¿Uni bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquitima 'ain cara uisax uni raírinëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bama abë 'iti sinani nashimicë 'iti 'ic? Ca 'itsíanxma. ³⁰Bama 'aísha uni baísquitima 'ain carana uisa cupí unían 'ë bëtsi bëtsi ocëxunbi Jesucristo ñuiquin bana ñuixuan. Cana 'acëma 'itsían. ³¹Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'amicëxun 'ën micama a ñuiquin bana ñuixuncëx camina ami sinan. Mítsúxmi ami sináncë cupí cana cuëinra cuëënin. Usa cupí cana cuëëni quixun 'unáncësaribi oquin cana 'unanin, 'ëx Jesucristonan cupí cana uinu carana 'ai, uinu carana cuani anuax sapi cana bamati 'ai quixun. ³²Efeso ëmanu 'icë unicamax pianancë ñuinasa 'aish, 'ëmi nishcëxunbi Cristo ñuiquin a unicama bana ñuixunia ca acaman 'ë bëtsi bëtsi oxa. Usa 'aínbi ca bamatancëxa Cristo baísquiama 'aínbi 'ëx unin bëtsi bëtsi ocë 'inuxun bana ñuixuncë ax ñancáishi 'itsíanxa. Unia bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquitima 'ain cananuna uni raírinëxa quicësaribiti ësai quítsían: “Bëtsi nētēnbi cananuna ashiti bamati 'ain. Usa 'ain cananuna bamacëma pain 'ixun pucháquin pianan xëai nux cuëëncësa oíshi 'iti 'ain”.

³³Atimati banacë unínma mi parania ca bërúancat. Èsaífa uni quicë bana ax ca asérabi 'icën: “Upí 'ixunbi 'atimatia bëtsi banaia cuaquin ca unin 'atimaquin sinánquin ñu 'atima 'ati 'icën”. ³⁴Micama raírinën uisai 'iti cara Nucën Papa Dios cuëënia quixun sináncëma 'ixun camina ñu 'atima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aíshmi rabínun quixun cana ësaquin mitsu can. Usa 'ain camina ami sinanati ax cuëëncë sabi oi 'iquin ñu 'atima 'atima 'ain.

**Uisai cara uni bama 'aíshbi
baísquiti 'icë quicë bana**

³⁵Raíri unix sapi ca quiti 'icën:
—¿Uisai cara uni bama 'aish Cristo

utęcęcębė baísquiti 'ic? ¿Baísquiox cara uisa uni 'iti 'ic?" ³⁶Usaía quicė uni ax ca bana cuacėma unisa 'icėn. Ęnėx ca ęsa 'icėn. Unían 'apácėx ca űu ęnėx aín íxa cotanun aín nami chėquia. ³⁷Trigo 'apánan bėtsi űuribi 'apáquin ca unin aín i 'apáquinma aín bėruishi 'apatia. ³⁸An mėńosabi oquin ca Nucėn Papa Diosan űu ęnėx 'apácė anua aín i comiquin canimía. Bėtsi bėtsi űu ęnėx ca aín íxa uisa cara, usa 'ítánun canimía. ³⁹Camabi űux ca mėscú 'icėn. Unix ca űuina iscėsama 'icėn. Men nicė űuinanėx ca űu pėchińu iscėsama 'icėn, űu pėchińunėx ca bacanu 'icė űuina iscėsama 'icėn. ⁴⁰Nańnu 'icė űux ca menu 'icė űu iscėsama 'icėn. Nańnu 'icė űux ca upí 'icėn, 'imainun ca menu 'icė űuxribi upí 'icėn. Usa 'aíšbi ca nańnu 'icė űun upí ax menu 'icė űun upí iscėsama 'icėn. ⁴¹Usa 'ain ca barín pėcacė ax bėtsi 'icėn. 'Uxėn pėcacėribi ca bėtsi 'icėn. Usaribiti ca 'ispan pėcacė bėtsiribi 'icėn. Usa 'ixun ca camabi 'ispan bėtsin pėcacėsaribi oquin pėcaima. Usa 'aíšbi ca camáxbi upí 'icėn. ⁴²Usaribiti ca uni bama 'aish baísquicė, ax bamacėma pain 'aish uni 'icėsaribiti 'itima 'icėn. Uni bamacė mańcė ax ca aín nami, aín xo acamax chėquia. Usa 'aíšbi ca baísquitancėx chėquitėcėnux bamatėcėntima 'icėn. ⁴³Bamacė mańcėx 'aisama 'itancėxbi ca baísqui upíira upí 'iti 'icėn. Bamacė mańcėx aín cushi 'aíma 'itancėxbi ca baísqui cushi 'iti 'icėn. ⁴⁴Ęnė menua tsócė unicamax ca aín nami, aín xo, acamax chėquiti 'icėn. Usa 'aíšbi ca bama 'aish baísquitancėx aín nami, aín xo, acamax bėtsi 'aish chėquitima 'icėn. Axa chėquiti nami, xo acamańu 'ía 'aíšbi ca axa chėquitima nami, xo, acamańu 'inuxun 'aia.

⁴⁵Acama űui ca Nucėn Papa Diosan bana cuėnėo ęsai quia: "Nucėn Papa

Diosan a pain unio uni, Adán, ax ca sinánńu 'ianan banańu 'ianan an űu 'ati 'iacėxa". Usa 'ańbi ca Cristo, Adánsaribi uni 'ixunbi an Nucėn Papa Diosnan 'inun uni iėmiquin abė chėquítimo i nėtėtimoia tsónun 'imiti, a 'icėn. ⁴⁶Axa chėquitima namińu pain ca uni 'itima 'icėn. Axa chėquiti namińu pain 'itancėx ca uni axa chėquitima namińu 'iti 'icėn. ⁴⁷A pain unio uni ax ca me 'acė 'iacėxa. A caxua ucė ax ca me 'acėma, nańnuaxa ucė, Nucėn 'Ibu Jesucristo, 'iacėxa. ⁴⁸A pain unio cė uníxa me 'acė 'íasaribi ca ęnė menu 'icė unicama 'icėn. Usa 'ańbi ca uicamax cara ainan 'icė acamax nańnu 'icė Jesucristo, asaribi 'iti 'icėn. ⁴⁹A pain me 'acė uni ax ca namińu 'ianan xońu 'iacėxa. Usa cananuna nuxribi 'ain. Usa 'aíšbi cananuna nux ainan 'aish Jesucristonėn namisaribi 'iti 'ain.

⁵⁰Ęn xucėantu, ęsaquin cana mitsu cain, nucėn nami, nucėn xo, acamax ca Nucėn Papa Diosan nėtėnu 'itima 'icėn. Aín nėtėnu 'icė űucamaxa chėquitima 'ain ca chėquiti űucamax anu 'itima 'icėn. ⁵¹Unin 'unánma űu cana mitsúnmi 'unánun quixun ęsaquin űuin, camáxira cananuna bamatima 'ain. Bamacėma 'aíšbi cananuna camáxbi bėtsi 'iti 'ain. ⁵²Nuxnu bėriquicė usariishi cananuna bėnėtishi aín manė banańua banocėbėishi bėtsi 'iti 'ain. Usai 'i cananuna bama 'aish amiribishi bamatėcėntimo i baísquiti 'ain. Usai 'imainun cananuna bamacėma-cama nuxribi bėtsi 'iti 'ain. ⁵³Nun nami, nun xo, acama chėquiti 'aíšbi cananuna bėtsi 'aish nun nami, nun xo acama chėquitima 'ain. Usari ca nun nami, nun xo acamax bamati 'aíšbi amiribishi bamatėcėntimo i 'iti 'icėn. ⁵⁴Nun nami, nun xo, acama chėquiti aíšbia bėtsi 'aish chėquitima 'ianan nun nami, nun xo, acamax bamatėcėntimo i 'icė 'ain ca Nucėn Papa Diosan bana cuėnėo

quiásabi oi 'iti 'icèn. A bana ca ësai quia: “Bama 'aishbi ca baísquiaux uni bamatècèntimoi tsóti 'icèn. ⁵⁵Usaía 'icèbè ca bamaquin anun unin paè tanti 'aíma 'iti 'icèn. Bama 'aishbi ca uni bamatècèntimoi tsóti 'icèn”. ⁵⁶Aín 'ucha cupí ca unicama chèquinux bamaia. Nucèn Papa Diosan bana cuèneo anua ca unin 'unania, uisa ñu 'ati cara 'ucha 'icèn, uisa ñu 'ati cara upí 'icè quixun. A bana quicèsoi 'ima ca uni 'uchaia. ⁵⁷Usa 'aínbi cananuna Nucèn 'Ibu Jesucristo cupí nun 'uchacama téréncè 'aish bamatimi racuètima ax utècèncèbè baísquitancèx bamatècèntimoi tsóti 'ain. Usaquin 'unánquin cananuna cuèenquin Nucèn Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

⁵⁸Èn nuíbacè xucéantu, uisa ñu cara 'icèbèbi camina èníma ami catamèti Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèencèsabi oi 'iquin aín bana unicama ñuixunti 'ain. Camina 'unanin, usaquinmi Cristonèan cushiocèxun 'acè ax ca ñancábimi 'acèma 'icèn. Usaquin 'unánquin camina ènquinma mitsun 'acèsamaira oquin nètè camabi 'ati 'ain.

**Axa Jerusalénu 'icè Jesucristomi
catamècè unicama curíqui buánmia**

16 ¹Axa Jesucristomi catamècè unicama curíqui 'inánti ñuiquinmi 'è ñucácèxun cana mitsu cain, 'èn Galacia menu 'icè unicama cacèsabi oquin camina mitsúnribi curíqui 'inánti 'ain. ²Domingo nètècaman camina mitsu achúshi achúshinèn mitsúnmi bicè curíqui uiti caramina 'inánuxun nanti 'ai quixun upí oquin sinántancèxun min xubunuxun nanti 'ain. 'Èx bèbacèbètan 'atíma cupí camina usaquin 'ati 'ain. ³Mitsúnmi nancè curíquia an Jerusalénu buánti camina uni raíri caísti 'ain. Usa 'ain cana bëbaquin, 'èn a unicama mitsúnmi nancè curíqui acèñun uisa cupí cara atux cuania quixun caquin

cuèneo xun quirica 'inánquin, Jerusalé nua a buani cuantánun xuti 'ain. ⁴Èxribi cuanti asábi 'ain ca a unicamax 'èbè cuanti 'icèn.

**Pablo Macedonia me 'imainun Corinto
èmanu cuanti sinan**

⁵Macedonia mecamanu cuanti cana sinanin. Anu cuantancèx cana anuax mitsu isi cuanti 'ain. ⁶Cuantancèx bëbatancèx sapi cana mitsunu pan 'iti 'ain, anuxun mita inúmi. 'Itancèx anuax cuania camina 'èn cuanti 'è mènioxuncanti 'ain. ⁷Inúquinshi mitsu isti cana cuèeniman. Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèencèbè cana mitsubè 'èora pain 'i cuanti 'ain. ^{8,9}Efeso ènuxun 'èn a ñuiquin bana ñuixunia cuati cuèeni ca 'itsa uni Cristomi catamètia. Usaía 'icèbètanbi ca 'itsa uniribi 'èn ñuicè bana cuaisama tanquin timanan 'èn ñuixunxunma 'anun 'è 'imitisa tania. Usa 'ain cana Pentecostes nètè utámainun Efeso èma ènu pan 'iti sinanin.

¹⁰Èn 'acèsaribi oquin ca Timoteonèn Nucèn 'Ibu Jesucristo ñuiquin unicama bana ñuixunia. Usa 'ain camina axa bëbaia upí oquin biti 'ain, mitsubè 'aísha upí oquin sinani cuèenun. ¹¹Usa 'ain camina a ñui uisaíbi banacantima 'ain. Axa nucèn xucéantu raíribè aia cana cainin. Usa 'ain camina mitsubè 'itancèxa ènu unun anúan uti ñu 'inánan upí oxun xuti 'ain.

¹²Nucèn xucèn, Apolo, a ñuiquinmi mitsun 'è ñucacè, a ñuiquin cana mitsu cain, a cana axa Jesucristomi catamècè uni raíribèa mitsu isi cuantánun quixun can. Cacèxbi ca bèri cuainsama tanxa. Usa 'ain ca uinsaran cara cuanti 'icè quixun isti 'icèn.

**Pablonèan ashiquin bérúanxa
'icánun quixun ca**

¹³Mina 'atíma ñu 'ai quiax bérúancaquin camina uisa ñu cara 'icèbèbi

manutima Jesucristomi catamëti 'ain.
Ami catamëti camina unimi racuëtima
an cushiocë 'iti 'ain. Upí sinánñu unfan
sináncësa oquin camina sinánti 'ain.

¹⁴Uisa ñu caramina 'ain a 'aquin camina
uni nuibaquin 'ati 'ain.

¹⁵Ën xucéantu, camina 'unanin,
Acaya menu 'icë raírinëxa 'icëma pan
'ain ca Estéfana 'imainun aín xubunu
'icëcamax Jesucristomi catamëacëxa.
Ami sinánquin ca axa Jesucristomi
catamëcë unicama 'aquinquin ñu
'axunia. —Ësaquin nun 'ati ënëx ca nun
ñu mëëti 'icë —quixun ca sinánxa. ¹⁶A
unicamabë upí 'ianan camina aín bana
cuati 'ain. An 'acësaribi oquin ñu 'acë
unicama 'imainun an unicama
'aquinquin ñu mëëcë unicama camina
abë upí 'ianan aín bana cuati 'ain.

¹⁷Estéfanas, Fortunato, Acaico acamaxa
mitsunuax 'ë isi ucëbë cana cuëëan.

'Ëbëma 'ixunmi mitsun 'ë 'axuntima
'ainbi ca a unicaman 'ë ñu 'axuanxa.

¹⁸Mitsúnmi xucëxa ucëbë cana cuëëan.

Usaribiti camina mitsúxribi acama 'ënu

unun xuti cuëëan. Usa unicama camina
ax ca upí uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

¹⁹Asia menu 'icëcama axa Jesucris-
tomi catamëcë, acaman ca bërúanxmi
'inun mitsu camia. Aquila 'imainun
Priscila 'imainun aín xubunu
timëcëcama, an ca Nucën 'Ibu Jesucris-
tomi sináncë 'ixun bërúinroxmi 'icánun
quixun 'ë mitsu camia. ²⁰Axa Nucën
'Ibu Jesucristomi catamëcë uni
raíricamanribi ca mitsu bërúanxmi
'icanun camia. Jesucristo cupí mitsun
nuitu upí 'aish camina nuibanani
bërúanxa 'inun bëtsibë bëtsibë cananti
'ain.

²¹Ëx Pablo 'ixun 'ënbi cuëëoquin
cana bërúanx mi 'icanun cain.

²²Ui unin cara Nucën 'Ibu Jesucristo
sinánima ax ca Nucën Papa Diosan iscëx
'aisama 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristo axa
uti cana 'ëx cuëënin.

²³An mitsu upiti bucunun nuibaquin
'aquinti cana cuëënin. ²⁴Mitsúxribimi
'ësaribi Cristo Jesúsnan 'icë cana
micama sinanin. Ashi, Pablo.

PABLONËN CORINTONU 'ICË UNICAMA BUANMITËCËAN QUIRICA

Corintonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën quirica cuënëoxuan

1 ¹Ëx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina bití 'ain. Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin ca Jesucristonën 'ën a ñuiquin aín bana uni ñuixunun 'ë cafsacëxa. An caísa 'ixun cana Timoteobëtan mitsu quirica buánmin. Axribi Jesúsmi catamëcë 'aish ca nun xucën 'icën. Mitsúxmi Corinto ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun Acaya menu 'icëcama axa Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icë, micama cananuna ënë quirica buánmin. ²Usa 'aínmi Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibacëx chuámarua bucucanti cana cuënin.

Tëmëraibi ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia quixuan Pablonën ca

³Nucën Papa Dios ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icën. Camabi unin ca a rabiti 'icën. Ax ca Nucën Papa Dios 'icën. Ax ca an nuibaquin upí 'inun nu 'imianan nu masá nuitutiabi upí oquin sinánmiti, a 'icën. ⁴Uisa ñu cara 'ia 'icëbënu a cupí tëmërai masá nuitutiabi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánun nu 'imia. An nu usaquin 'imicë cupí cananuna bëtsi uni nux 'icësaribitia tëmërai masá nuitutiabi, 'ë 'aquincësaribi oquin ca

Nucën Papa Diosan mi 'aquinti 'icë quixun caquin 'aquinti 'ain. Usaquinu uni itsi 'aquinun ca Nucën Papa Diosan nuxnu masá nuitutiabi upí oquin sinánun nu 'imia. ⁵Jesucristonan cupí cananuna axa tëmërasaribi oi 'aisamairai tëmërain. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan, nuxnu Jesucristonan cupí, upíira oquin nu 'aquinia. ⁶Mitsúnmi —Nucën Papa Diosan ca nu nuibatia —quixun 'unánan Jesucristomi catamëti mitsun 'ucha tërëncë 'aish aín uni 'inun cananuna tëmëraquinbi aín bana mitsu ñuixuan. Mitsúnmi Nucën Papa Diosan ca mitsu tëmërafbimi cuënenun 'imiti 'icë quixun 'unánun ca an nuxnu tëmëraquinbi tanshiti cuënenun nu 'imia. Usaquin 'unánquin camina mitsun nux 'icësaribiti tëmëraquinbi Jesucristomi catamëti ënquinma tanshiti 'ain. ⁷Cananuna 'unanin, nux 'icësaribiti mitsux masá nuituti tëmëraibi camina Nucën Papa Diosan upí oquin sinánmicë 'ain. Usa 'ain cananuna, uisa ñu cara 'icëbëbi camina Jesucristomi catamëquin ënima quixun sinani, masá nuitutíma cuënin.

⁸Ën xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu cain, Asia menuxun 'aisamaira oquin tëmëraquin cananuna sinan, cananuna tënëtima 'ai quixun. Usa 'ain cananuna bamati sinan. ⁹Aséribi cananuna bamai quixun cananuna sinan. A ñucamax ca ësaquin nun

sinánun 'iaxa: Nuxbi cananuna iétima 'ain, Nucën Papa Dios, an uni bamacëbi baísqumiti, ainshi ca nu iémiti 'icë quixun. ^{10,11}Nuxnu bamati 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu iémiaxa. Usa 'ixun ca usabi oquin nu 'ati 'icën. Cananuna 'unanin, mitsúnmi a nu ñucáxuncëxun ca an 'acésabi oquin nu iémiti 'icën. 'Itsa unían a nu ñucáxuncë xuan, an nu iémianan nu 'aquincë cupí, nun upí oquin bana ñuixunia cuati ca ami sinánquin 'aisamaira unin cuëenquin, asábi ca quixun caquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën.

I. —ASERABIA NUCËN PAPA DIOSAN CAISCË 'IXUN CANA BANA ÑUIXUNI —QUIXUAN PABLONËN CA (1.12-7.16)

Uisa cupí cara Pablo Corintonu cuanma 'icë quicë bana

¹²Cananuna asérabí 'unanin, Nucën Papa Diosan 'imicëx nun nuitu upí 'ixun cananuna unicama paránquinma ñu upíshi 'a quixun. Unícaman ca usaínu 'ia nu isaxa. Uni itsían nu iscësamaira oquin camina usaínu 'ia mitsun nu isacën. Usaquin sinani cananuna cuëeinra cuëenin. Nunbi unin sináncësa oquin sinani cananuna usai 'icëma 'ain. Nucën Papa Diosan nu nuibaquin 'aquincëxëshi cananuna usai 'ian. ^{13,14}Nun cananuna mitsúnmi ënë bana cuaisama oquin 'axun mitsu paránuxun quirica buánmicëma 'ain. Nucën 'Ibu Jesús ucëbëmi mitsux abë 'icë isi cananuna —nun bana ñuixuan cupí ca atux Jesucristobë 'icë —quixun sinani cuëeinra cuëenti 'ain. Nux cuëencësaribi oi camina, —Pablobëtan ca abë 'icë unicaman nu 'unánmiacëxa —quixun sinani, nu nuibati cuëenti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unánquinmi mitsun upíira oquin 'unánti cana cuëenin.

¹⁵Mitsúxmi usai nubë cuëenti 'unánx cana mitsu isi rabëti cuanti sinan, mitsúxmi nubë isanani cuëenun. ¹⁶Macedonia menu cuanquin mitsu isbiantancëxun Macedonia menuax utëcënquinribi mitsu isti cana sinan. Anu 'icëmi Judea menu cuanun mitsun 'ë 'aquinti cana sinan. ¹⁷¿Sinánxunmaishi carana usaquin mitsu can? Jesucristonanna mitsu ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unanibi —cana 'ati 'ai —quia. ¿Mitsúnmi sináncëx carana 'ëx usa uni 'ain? ¹⁸Usama cananuna nux 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, nux —cananuna cuanti 'ai —quiquin cananuna —asérabí cananuna cuanti 'ai —quixun sinan. ¹⁹Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesucristo, a 'ëbëtan Silvano 'imainun Timoteonën mitsu ñuixuncë, an ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unánquinbi —cana 'ati 'ai —quixun uni cáma 'icën. An ca axa quicësabi oquin 'aia. ²⁰Nucën Papa Dios quicësabi oi ca camabi ñu Cristo Jesús cupí sënëoncë 'iti 'icën. Usaquin 'unánquin cananuna Jesucristo cupí, aín bana quaquin —ca usai 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Dios rabin. ²¹Nucën Papa Dios ax ca an micama 'acësaribi oquin nuribi Cristomi catamëcë 'aish ax cuëencësabi oi 'inun 'imicë a 'icën. 'Imianan ca nuxnu asérabí ainan 'inun nu 'imiacëxa. ²²Nux ainan 'aish cananuna xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ai quixunu 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun nu 'inácëxa. ²³Nucën Papa Diosan ca 'ën nuitu mëu 'ën ësaquin sináncë 'unania, mitsu nuibaquin mitsúxmi upí 'icë isti cuëeni cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, usa ca quixun. ²⁴Jesucristomi upiti sinani camina mitsux ami cushicë 'ain. Mitsúxmi usai 'ia cananuna nun cacësa oími 'inun mitsu caiman.

Jesucristomi upiti catamēcē 'aíšmi chuámashirua tani cuēēni upitax bucunun quixuinshi cananuna mitsu 'aquinsa tanin.

2¹Mitsu masá nuitumiti rabanan cana mitsu isi bēnētishi cuantēcēntima sinan. ²¿'Ēn mitsu masá nuitumia cara uin 'ē upí oquin sinánmiti 'ic? 'Ēn sapi cana mitsu masá nuitumia, usa 'aínbi camina mitsúinshi 'ē upí oquin sinánmiquin 'ē cuēēnmiti 'ain. ³Mitsu isi cuaniami 'ē masá nuitumiti rabanan cana cuanquinma mitsu usaía quicē quiricashi buánmian. Buánmiquin cana sinan, 'ēx cuani masá nuitutíma cuēēnia isi camina mitsúxribi upí oquin sinani cuēēnti 'ai quixun. ⁴Mitsu buánminuxun a quirica cuēnēoi cana mitsu sinani masá nuituti bēunan mēscuti 'ian. Mitsúxmi masá nuitunun quixun cana a quirica 'acēma 'ain. 'Ēn cana asérabi mitsu nuibati quixunmi 'unánun cana usaquin 'an.

**Axa numi 'uchacē uni aín
'ucha manumiti bana**

⁵Aisamaira oquin mitsu masá nuitumitisama tanquinbi cana mitsu cain, an ñu 'atima 'acē unin ca 'ēishima micamaribi masá nuitumiaxa. ⁶Timéxunmi mitsun 'ēn mitsu cacēsa oquin 'acē uni a camina usashi oxun ēnti 'ain. ⁷Usaquin 'acēxa sinanatia camina aín 'acē ñu manuquin a nuibaquin aín masá nuitucē nētémiquin, upí oqian sinánun 'aquinti 'ain, axa 'aisamaira masá nuituti rabanan. ⁸Usaquin 'aquin camina axribia mitsubē timénun canan mitsun camina a nuibati quixuan 'unánun abē upíonanti 'ain. ⁹Asérabi caramina Jesucristo cuēēcē sabi oquin 'aquin, 'ēn mitsu cacē bana cuaquin 'ati 'ai quixun 'unánuxun, cana a quirica mitsu buánmian. ¹⁰Usoquin 'aquinmi mitsun aín 'ucha manuquin,

aribi manumicēbētan, cana 'ēnribi aín 'ucha manuín. Axa 'ēmi 'uchacēbi cana mitsúnmi aín 'ucha manucē cupí, 'ēnribi aín 'ucha manuán, Cristo cuēēcēsabi oquin. ¹¹Usoquin manucēma 'icē ca ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, an nu 'atimaquin sinánmiquin 'atimamiti 'icēn. Usa ca ax 'icē quixun cananuna 'unan. An usoquin nu 'atimaquin sinánmiti rabanan cananuna aín 'ucha manuí a unibē upí 'iti 'ain.

Troasnuaxa Tito isíma Pablo bēnéa

¹²Troas ēmanuxun Cristo ñuiquin bana ñuixunux bēbatancēxun, ax cuēēcēsabi oquin 'ēn ñuixuncēxun cuati ca unicama cuēēanxa. ¹³Cuēēnia ñuixunti 'aíšbi cana nucēn xucēn Titobē mērananxma bēnēti, anu 'icē unicama ēbiani, Macedonia menu cuan.

**Cristomi catamēti aín
unicama cushi 'iti bana**

¹⁴Ñunshin 'atimanēan nu 'atimaquin sinánmisa tanan aín bana ñuixunxunma 'anun 'imitisa taniabi ca Nucēn Papa Diosan, Cristo Jesús cupí, nun 'acēsabi oquinu aín bana ñuixunun nu 'imia. An ca aín 'acēsabi oquin nu 'aquinia quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun caquin a rabin. Uinu caranuna cuani, anuxun ca nun nu Cristo Jesús ñuiquin aín bana ñuixunia, a banax ca asérabi upíira 'icē quixun unin sinania. ¹⁵Nun Cristo ñuiquin aín bana unicama nuibaquin ñuixuncēbē ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. Nun nu ñuixuncēxun cuatia rafrí uni ainan 'inun iémicē 'imainuan rafrí unix ami sinántisama tani iémicēma 'aínbi ca Nucēn Papa Dios nun nu a unicama nuibaquin aín bana ñuixuncēbē cuēēnia. ¹⁶Axa ami sinántisama tancē unicamax ca nun nu Cristo ñuixuncēxun cuatíbi cuēēnima, xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbēma 'iti

'icën. Usa 'aïnbi ca axa ami sinántisa tancë unicamax nun nu Cristo ñuixuncë xun cuati, ami catamëti —usai 'inux iëmicë 'aish cana xënbua 'aïnbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai —quixun 'unani cuëënia. ¿Usoquin unicama sinánmiquin bana ñuixunti cara uin 'ati 'ic? ¹⁷Itsa unin ca curíqui biti cupíshi Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinbi a bana quicësa oquin ñuiquinma bëtsi oquin ñuixunia. Usa 'aíshbi cananuna nux a unicamasama 'ain. Usa 'ixun cananuna Cristonan 'ianan Nucën Papa Diosan nu aín bana ñuixunun caíscë 'ixun, axa cuëëncësabi oquin aín bana unicama ñuixunin.

**Anun uni upí 'aish ainan 'iti
Nucën Papa Diosan mënío bana**

3 ¹¿Ësaquinu mitsu cacëxun caramina nux cananuna nubi rabiacati quixun sinanin? Usama ca. Uni raírinën 'acësa oquin cananuna mitsu isi cuanquin, uisa uni cananuna nux 'ai quixun 'acë quirica buántima 'ain. 'Anan cananuna usa quiricami nu 'axunun quixun mitsu catima 'ain. ²Usaquin 'acë quirica isquinmabi ca nun nu mitsu bana ñuixuncë cupí unin mitsu isquin nux caranuna uisa uni 'ai quixun 'unánti 'icën. ³Nun cananuna usoquin mitsu 'unánmia quiáxa quicë bana ax ca quiricanu tintan 'anan maxax paránu 'acëma 'aíshbi Cristo cupía Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitunu 'imicë 'icën.

⁴Nucën Papa Diosan ca Cristo cupí mitsu aín bana ñuixunun nu 'aquianxa quixun 'unánquin cananuna usaquin sinanin. ⁵Nun cushínbi cananuna Cristo ñuiquin mitsu bana ñuixuan quixun cananuna sinaniman. Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi cananuna mitsu aín bana ñuixuan. ⁶Moisésnën usafa judíos unicama 'iti ñuiquin cuëëno bana

ca quia, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati 'icën. Usa 'aïnbi ca a banama bana ió, a ñuixunun Nucën Papa Diosan nu 'imiáxa. A banax ca quia, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca uni ainan 'aish xënbua 'aïnbi Nucën Papa Diosbë upí 'iti 'icën.

⁷Aín bashinuax maxax paránu Nucën Papa Diosan cuëënocë bana a 'unánquian unin, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun sinánti, a bëi atu 'inani aia ca Moisés Israel unicaman aín bëmánan ichúquin bëténancëxun ami racuéquin ñachama 'icën. Usai 'ia iscasmacëxbi ca aín ichúcë ax munuira munu nëtébuacëxa. ⁸A bana Nucën Papa Diosan Moisés 'inan, asamaira ca —Cristo cupí ca uni aín 'uchacama téréncë 'ianan Nucën Papa Diosnan 'aish aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia —quicë bana ax 'icën. ⁹Moisésnëan uni 'inan banaxa upíra upí 'aïnbi ca a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ia. Usa 'aïnbi ca a ñuí quicë bana cuati Cristomi catamëti aín 'ucha téréncë 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'ain ca Moisésnën cuëëno banasamaira 'aish Cristo ñuí quicë banax upí 'ia. ¹⁰Moisésnëan uni 'inan banaxa 'iásamaira oi ca Cristo ñuí quicë bana upí 'icën. ¹¹Nucën Papa Diosan 'inancë bana uni 'inancëbë ichutibi ca Moisésnën bëmánan bënëtishi aín ichúcë nëtébuacëxa. Usa 'ainbi ca Cristo ñuicë bana axira bëtsi banasamaira upí 'ain usai ami catamëtia uni upí 'iti ax nëtëtima.

¹²Cristo ñuí quicë banaxa nëtétimoí upí 'ain, usai 'i ami catamëtia ca uni upí 'iti nëtëtima quixun asérami 'unánquin cananuna rabínquinma unicama ñuixunin. ¹³Aín bëmánan ichúcë axa nëtëtiamá Israel unibunën isia quiax ca Moisés bëmápucüacëxa. Moisés usai 'ia

'aínbi cananuna nux usai 'ima. ¹⁴Israel unibunën ca uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan atu upí 'imitisa tancëxunbi 'unánma 'icën. Usa 'aish ca bëmápucucësa 'iacëxa. Bëri nëténribi ca a bana isquinbi cuatima. Cristomi catamëquin cuni ca unin, uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan Moisés 'inan bana quicësabi oi 'inun aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánti 'icën. ¹⁵Bëri nëténbi ca Moisésnën cuënëo bana isquinbi uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan aín unicama 'imitisa tania quixun 'unanima. ¹⁶Usa 'aínbi ca, Nucën 'Ibu Jesús ca asérabi Cristo 'icë quixun sinánan ami catamëquin cuni 'unánti 'icën. ¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën sináncësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinania. Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun, upí oquin uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánan, Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i cuëënia. ¹⁸Usa 'ain cananuna bëmápucucësama 'ixun, Jesús ca asérabi Cristo 'icë quixun 'unani ami catamëti ainan 'ain. Barían pëcaquin espejo ichucësaribi oquin ca Jesucristonënbi asaribi 'inun aín upí nu 'inania. Usaquian nu 'acëx cananuna bërámanu 'á ñucama ëuncubiani Jesucristo cuëëncësabi oi bëtsi sinánñu 'aish, asaribi 'in. Aín Bëru Ñunshin Upitanbia 'imicëx cananuna usai 'in.

4 ¹Ësoquin cana mitsu cain, 'uchañuira 'icëbi nuibaquin sinanamixun ca Nucën Papa Diosan aín bana uni ñuixunun nu 'imiaxa. Usa 'ain cananuna masá nuituquin ënquinma aín bana uni ñuixunin. ²Uni itsimi unéxunu 'acë ñucama ënquin cananuna a 'aínu rabínti ñu 'atimaribi 'aiman. Uni paránti sinánquinma cananuna Nucën Papa Diosan banaribi bëtsi oquinma ax

asérabi quicë banaishi uni ñuixunin. Usaquin ñuixunia cuaquin ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan iscëxun cananuna ax quicësabi oquin aín bana ñuixuni quixun. ³Nun nu Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixun uni ñuixuncë 'aínbi sapi ca axa Jesucristomi catamëti iétisama tancë unicaman a banax ca upí oquin cuaisama 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴Usaquin sináncë unicaman ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicëxun, uisairai cara aín 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosaribi, Cristo, ainan 'iti 'icë quixun 'unanima. ⁵Nuxbi ñuiacaquin cananuna unicama bana ñuixuniman. Usoquin cananuna —Jesucristo ax ca Nucën 'Ibu 'icë —quixun unicama bana ñuixunin. Nuxbi ñuiacaquinma cananuna Jesús, an nu nuibacë, an nu sinánmicësabi oquin aín bana mitsu ñuixunin. ⁶Nucën Papa Dios axa bëráma, “Bëanquibucë ca pëquiti 'icë” quiá, anbi ca Cristonëan nun nuitu mëúxun nu chuámashi tani cuëënuinu uisaira upí cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánun 'imiaxa.

Jesucristomi catamëtishi uni upiti tsóti bana

⁷Nun cushínbi 'atsínxunmabi cananuna an 'amicëxuinshi ax cuëëncë sabi oquin 'ati 'ai quixuan unicaman 'unánun ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan nux abë upí 'ixúnu aín cushínbi ñu 'anun nu 'imia. ⁸Unían nu 'atimocëxbi cananuna Nucën Papa Diosan nu 'aquincë cupí asábi 'ain. Uisa ñu cara 'icëbëbi cananuna sináncasmai bënëtiman. ⁹Unin bëtsi bëtsi oiabi ca Nucën Papa Diosan nu ënima. Unin bamatanun quixun mëcëcëxbi cananuna bamaiman. ¹⁰Uinu caranuna cuani anuax cananuna Jesús 'iásaribiti, camabi nëtën tëmërai unin bëtsi bëtsi

ocē 'ain. Usaínu 'iabia Jesusan nubē 'ixun nu 'aquinia ca camabi unin isti 'icēn. ¹¹Jesusan ca nu iémiquin 'aquinia quixun camabi unin isnun ca nun aín bana ñuixuncēbē uni raíri nētétima nu bamamicatsi quiax 'ésénania. ¹²Aín bana ñuixuncē cupí nu bamamisa tani uni numi ésénanmainunbi camina mitsux nun nu ñuicē bana cuati Jesúsmi catamēti nētétimoí Nucēn Papa Diosnan 'inux iécē 'ain.

^{13,14}Cananuna 'unanin, Nucēn Papa Dios, an Nucēn 'Ibu Jesús bamacēbi baísqumia, an ca usaribi oquin nuribi ainan 'icē Cristo utēcēncēbētan baísqumiti 'icēn. Baísqumitancēxun ca mitsubēnu abē aín nētēnu 'inun nu 'imiti 'icēn. Usaquin 'unánquin cananuna —ainan 'inun an nu iémicē 'ixun ca Nucēn Papa Diosan nu 'aquinia —quixun unicama cain, béráma Nucēn Papa Diosan 'amicēxun aín unin ésaquin cuēñeosabi oquin: “Nucēn Papa Diosan ca 'è 'aquinia quixun 'unánquin cana camabi uni —usa ca —quixun can”. ¹⁵Nun tēmēraquinbi mitsu bana ñuixuncē camina 'itsaxira Nucēn Papa Diosan nuibaquin 'aquincēx ainan 'aish cuēñenin. Usai 'iquin camina mitsun 'itsaxuinra Nucēn Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin, Nucēn Papa Dios cuēñenun.

¹⁶Usa 'ain cananuna masá nuituquinma aín bana ñuitiribi ēniman. Nucēn nami axa abiira abi xēnibucēbē tanbi ca Nucēn Papa Diosan camabi nētēn ami catamēti cuēñenun nu cushioia. ¹⁷Cananuna 'unanin, ēnē nētēnuaxnu tēmēracē 'ainbi ca a ñucamax bēnētishi cēñutia. Tēmēracēbi ca nun sináncēsamaira oquin Nucēn Papa Diosan nux tēmēracē cupínu abē 'aish chuámarua tani cuēñinra cuēñenun nu 'imiti 'icēn. ¹⁸Usa 'ixun cananuna nun bérúnbi iscē ñu 'aisamaira oquin sinánquinma unin iscēma ñu, uni

nuibati, cēmēi banatima, upí sinánñu 'iti, acama sinanin. Nun bērun nu iscē ñucamax ca cēñúti 'icēn. Usa 'ainbi ca unin aín bērun iscēma, nun nuitu mēúnu sináncē ñucamax, Nucēn Papa Dios rabití, uni 'aquinti, acamax cēñútima 'icēn.

5 ¹Cananuna 'unanin, béráma unin 'á 'aísha xubu chēquicēsaribiti ca nun nami anu nun bēru ñunshin 'icē ax 'ia. Usaía nun nami 'iti 'ainbi ca Nucēn Papa Diosan chēquitimoínu anu abē 'iti a aín nētēnu nu mēnioxuanxa. Ax ca unían 'acēma 'icēn. ²Usai cananuna Nucēn Papa Diosan nētēnu 'iti 'ai quixun 'unani cananuna asérabi ēnē nētēnuax anu cuainsa tani bēnētín. ³Anuax cananuna ēnē namima bētsi namiñu 'iti 'ain. ⁴Ēnē nētēnu 'aish cananuna paē tani masá nuituti bēnētín. Usa 'aish cananuna ēnē namiñuma bētsi nami bamatima, axa usabii 'iti, aañu 'iti cuēñenin. ⁵Usaínu 'inúan an nu 'imicē ax ca Nucēn Papa Dios 'icēn. An ca, usai cananuna 'iti 'ai quixúnu 'unánun aín Bēru Ñunshin Upí nubēa 'inun nu 'ináncēxa.

⁶Usa 'ain cananuna an ca aín quicēsabi oquin nu 'imiti 'icē quixun sinani, Nucēn Papa Diosmi catamēti bēnētíman. Ēnēribi cananuna 'unanin, ēnē nētēnu 'aish, nun nami, nun xo acamax ió 'icēma pain 'aish, cananuna Nucēn 'Ibu Jesús bē aín nētēnuirama pan 'ain. ⁷A isímabi cananuna ēnē nētēnuax ami catamēti ax cuēñēcēsoi 'in. ⁸Usa 'aish cananuna —an ca abē 'inun nu 'imiti 'icē —quixun 'unani chuámashi tani cuēñenin. Usai 'i cananuna ēnē nētēnu 'ima Nucēn 'Ibu Jesús bē aín nētēnu 'iisa tanin. ⁹Usa 'ain cananuna ēnē nētēnu 'aish 'icēsaribiti aín nētēnu-xunribi ax cuēñēcēsa oquin ñu 'ati cuēñenti 'ain. ¹⁰Utēcēntancēxun ca Cristonēn unicama achúshi achúshi uisaquin cara ēnē nētēnuaxun ñu 'axa

quixun isti 'icën. Usoquin ca, atun ñu 'acë cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti 'icën. Atun ñu 'acësabi oquin istancëxun ca raíri ax cuëncësabi oquin 'acë, axa cuëñun 'imianan raíri an aín bana quicësabi oquin 'acëma uni a uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

**Uisai cara uni chuámarua
'iti 'icë quicë bana**

¹¹Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën unicama ashúshi achúshi isti 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuéquin camabi unínribi 'unánun a ñucama ñuiquin bana ñuixunin. An nu sinánmicsabi oquin cananuna bana ñuixuni quixun ca Nucën Papa Diosan 'unánxa. Usaquinu 'aiami mitsúnribi 'unánti cana cuëñin. ¹²Nuxbi rabíacatécëni banaquinma cananuna mitsun uisa caranuna nux 'ai quixun 'unánquin axa nu ñui banacë unicama canun quixun usaquin mitsu can. A unicaman ca —nux cananuna upí 'ai —quixun uni sinánmisa tanquinbi aín nuitu upí 'iti sinanima. ¹³Uni raírinëan, nux cananuna ñunshíncësa 'ai quixun sinánmainunbi cananuna Nucën Papa Dios ax cuëncësabi oquin ñu 'ain. Usaribi oquin cananuna raíri unínribia, nux cananuna ñunshíncëma asábi 'ai quixun sinánmainun, mitsúxmi upiti Nucën Papa Diosmi sináncë 'inun, aín bana mitsu ñuixunin. ¹⁴Cristonën ca camabi uni 'itsaira nuíbatia quixun 'unánquin cananuna a sinánquin —usa ca —quixun atu cain. Cananuna 'unanin, ax achúshi 'aíshbi ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oi camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usaía Cristo 'iá 'ain, cananuna tēmëraíbi nux cuëncësabi oi 'ima, ax cuëncësabi oi 'iti 'ain. ¹⁵Aín unicamaxa ëñë nētēnuax atux cuëncësa oi 'ima, ax cuëncësabi oi 'inun ca Cristo, axa atu cupí bamatancëx

baísqüia, ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. ¹⁶Bëráma uni isquin, ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bërí, uísa uni cara, —axribi ca Jesucristonan 'iti 'icë —quixun sinanin. Usaribi oquin —Cristo ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bërí Cristo ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë, an nu ainan 'inun iémicë, a 'icë quixun 'unanin. ¹⁷Usa 'ain ca uinu 'icë unix cara Cristomi catamëtia ax Cristobë 'aish bëtsi uni 'icën. Usa 'ixun ca bëráma 'acësa oquin sinántécënima. Bëtsi oquin ca sinania.

¹⁸Nucën Papa Diosan 'imicëx ca axa Cristomi catamécë uni usai 'ia. Cristo cupí nux abë upí 'inun ca Nucën Papa Diosan nu 'imiacëxa. 'Imianan ca camabi uníxa abë upí 'inun aín bana ñuixunun nu 'imiacëxa. ¹⁹Ëñëx ca ësa 'icën: Nucën Papa Diosan ca Cristo cupía camabi uni abë upí 'inun mēñócëxa. Mēñónan ca atun ñu 'atima 'acëcama a sinántécënuunma tērēnxuanan, nun aín bana anun unicama abë upí 'inun ñuixunun nu cacëxa. ²⁰Nux Cristonën 'imicë 'ixun cananuna an sinánmicsabi oquin mitsu ësaquin cain, Nucën Papa Dios anbia mitsu cacësa 'inun: Nucën Papa Diosbë upí 'inux camina min 'uchacama tērēncë 'inun Jesucristomi catamëti 'ain. ²¹Cristo axa añu 'uchañumabi 'icëbi ca nun 'uchacama tērēncë 'inúan, nun 'ucha bitsi 'uchañuirasa 'inun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa, nux an iscëx 'uchañuma 'inun. Nuxnu abë 'imainuan Cristo axribi nubë 'icëbëtanu ax cuëncë sabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan nun 'uchacama a 'inancëxa.

6 ^{1,2}Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia:
Anúnmi 'ë ñucacë nētën cana min
bana cuan. Cuaquin cana anúnmi
'ënan 'inux iéti nētën mi iémian.

A bana quicēsabi oi ca bēřiribi anúan mitsun ñucácēxun cuati nētē a 'icēn, bēřiribi ca anúan mitsu ainan 'inun iēmiti nētē 'icēn. Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Diosbētan mitsu cain, an mitsun bana cuanan 'aquinsa tancēxun camina an mitsu 'aquinun axa cuēēncēsabi oquin a ñucáti 'ain.

³Uinu 'icē unínbia nun bana —'aisama ca —quixun caquin cuaisama tanunma cananuna ñu 'atima 'aquinma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquinshi 'ain.

⁴Bētsi bētsi onan numi nishquin unin tēmēramicē 'ianan uisa ñu cara 'icēbēbi bēnēquinma tanshiquin Nucēn Papa Diosan bana ñuixunia isquin ca camabi unin 'unánti 'icēn, nux cananuna asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'ai quixun.

⁵Unían nu mēēanan sipuanan rařiri uni numi tsuáquirumimainun 'aisamaira oquin ñu mēēanan, 'uxti tēanan 'acēñuma 'aish panancē 'ixunbi cananuna bēnēquinma tanshitin. ⁶Usa 'ixun ñu 'aisama 'ati sinánquinma Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē 'ixun ami nishíma unibē asérabi upí 'ianan Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'ianan, paránquinma asérabi uni nuibanan ⁷bētsi bana ñuixunma, an cushiocēxuinshi aín bana ñuixunia isquin ca nux cananuna asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'ai quixun camabi unin 'unánti 'icēn. An iscēx nun nuitu upí 'ixun cananuna racuēquinma uni itsiribi Cristomi sinánun 'aquinti 'ain. Usoquin 'aia ca numi manánquinbi unin 'unánti 'icēn, nun cananuna ñu 'aisama 'acēma 'ai quixun. ⁸Rařiri uni nu ñui —a unicamax ca aín nuitu upí 'icē —quimainun rařirínēxribishi nu ñui 'atimati banaia. Usaribiti rařirínēx nun isanuna Nucēn Papa Diosan bana upí oquin ñuixuni quimainun ca rařirínēxribi nun isanuna Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'ai quia. Usaribiti ca rařiri

uníxa —Pablonēn bana ca asérabi 'icē —quimainun rařirínēxribishi —a banax ca cēmē 'icē —quia. ⁹—Uínbi 'unáncēma ca a uni 'icē —quixun nu ñui quicancēbēbi ca rařiri —nun 'unáncē ca Pablo 'imainun abē 'icē unicama 'icē —quia. Bamatisa 'aishbi cananuna iéan. Usai 'ínu upiti ami catamēti 'unánti cupía Nucēn Papa Diosan nu castican-cēxbi cananuna bamacēma 'ain. ¹⁰Masá nuitucē 'aishbi cananuna chuámaruishi 'ain. Ñuñuma 'ixunbinu Cristo ñuixun bana ñuixuncēx ca an a bana cuacē unicamax uni ñuñu 'icēsamaira oi chuámarua tani cuēēnia. Ñuñuma 'icēbi ca Cristonēn nubē 'ixun ax cuēēncēsabi oínu anun 'inun nu ñu 'inania.

¹¹Corintonu 'icē nucēn xucéantu, asérabi mitsu nuibaquin cananuna nux 'icēcama 'imainun nun sináncē ñucamaribi mitsu ñuixuan. ¹²'Itsaira mitsu nuibaquin nun cacēsaribi oquin mitsun nu nuibaquin cati sináncēbētanbi camina nu cacēma 'ain. ¹³Usa 'icē cana unían aín bēchicē cacēsaribi oquin mitsu cain, 'ēn mitsu 'acēsaribi oquin camina 'ēribi nuibacanti 'ain.

**Nux cananuna anu Nucēn Papa Dios
'icē a 'ai quicē bana**

¹⁴An ñu upíshi 'acē unin sináncēsaribi oquin ca an ñu 'aisama 'acē unicaman sinánima. Usa 'ain camina mitsux Jesucristomi catamēcē 'ixun axa Jesucristomi catamēcēma unicamabētan atun cuēēncēsa oquin ñu 'atima 'ain. Nētēx ca imēbē mēscutíma. Usaribiti ca Cristonēn unicamax Cristonanma unicamabē nuianantima 'icēn. ¹⁵¿Cristonēn cara ñunshin 'atimanēn 'apúan sináncēsa oquin sinanin? Usaqin ca sinánima. ¿Axa Cristomi catamēcē unin cara axa Cristomi catamēcēma unin sináncēsaribi oquin sinanin? Usaqin ca sinánima. ¹⁶¿Anuxun Nucēn Papa Dios

rabiti xubunuxun cara atúnbi 'acè ñu unin rabiti 'ic? Ca 'atima 'icèn. Nucèn Papa Dios, ax bamatimoi tsócé, a aín unicaman rabicè, ax ca mitsunu 'icèn, axa ësai quíásabi oi:

'Èx cana atubèbi 'ianan uinu cara atux cuania anuribi atubè 'iti 'ain. 'Èx cana aín Dios a atun rabiti a 'ain, atux ca 'èn unibu 'iti 'icèn.

¹⁷Èsairibi ca Nucèn 'Ibu Diosan bana quia:

Axa 'èmi sináncèma unicamabè 'ima 'ianan camina atun sináncèsaribi oi 'icantima 'ain. Usai 'iquin camina 'èx cuèèncèma ñu 'atima 'ain. Usai 'ia cana 'ènan mitsu 'imiti 'ain. ¹⁸Imianan cana mitsun Papa 'iti 'ain. 'Icèbè camina mitsux, bèbu 'imainun xanucamaxribi, 'èn bèchicè 'iti 'ain. Usai cana mitsun 'Ibu Dios, cushiira, 'èx quin.

7 ¹Èn nuibacè xucéantu, a banacama nun cuanun ca Nucèn Papa Dios quiacèxa. A banacama 'unánquin cananuna nun sinanèn upíra oquin sinánan nun nuituribi upí 'ianan nun 'acè ñuribi upí 'inun camabi nètèn bèrúancati 'ain. Usai 'i cananuna aín bana cuati ainanshi 'aish ax cuèèncèsabi oishi 'iti 'ain.

Corintonu 'icè unicamaxa sinana bana

²Mitsun nuitunèmbi camina upí oquin sinánquin nu nuibati 'ain. Mitsu achúshibi cananuna uisa ocèma 'ain, mitsu achúshibi cananuna 'atimaquin sinánmicèma 'ain, mitsu achúshibi cananuna paráncèma 'ain. ³Uchoquin cana mitsu caiman. Bèráma cacèsabi oquin cana mitsu catècènin, cana 'aisamaira mitsu nuibatín. Mitsux cuèèncèbè cana 'èxribi cuèènin, mitsux masá nuituti tèmèracèbè cana 'èxribi masá nuituti tèmèracèsa 'ain. ⁴Mitsun

camina upí oquin 'ai quixun sinani cana cuèènin. Usa 'aish cana, nux tèmèra-quinbi mitsun upí oquin 'aia cuati, chuámarua tani cuèènin.

⁵Macedonia menu uax cananuna upíma 'aish masá nuituan. Ènuax cananuna 'aisamaira tèmèran, numi uni nishcè cupí 'ianan mitsucèñun Titoribi sinani masá nuituti. ⁶Usai 'iabi ca Nucèn Papa Dios, an uni tèmèrai masá nuitutiabi chuámarua 'inun 'imicè, an Tito mitsunux ènu unun mènfoxun nu chuámarua 'imiixa. ⁷Tito ucè cupíshima, an mitsu ñuiquin 'è cacè bana aribi cuati cananuna chuámarua tani cuèèan. Mitsunux uxun ca Titon nu caxa, axribi masá nuituti cuanxbisa mitsu isi cuèèanxa quixun. Nux mitsu isi cuanti cuèèanmí 'èn mitsu quiricanu cacè ñucama sinani masá nuitutími 'itsaira 'èmi sináncancè, acama Titon ñuia cuati cana cuèèan.

⁸A quirica buánmixun cana mitsu masá nuitumian. Usa 'aínbi cana, a quirica buánmiti ca 'aisama 'icè quixun pain sinánxunbi bèr' 'unanin, 'aisamairai camina masá nuitucancèma 'ai quixun. ⁹Mitsúxmi 'èn buánmicè quirica isi masá nuitucè cupíma, mitsúnmi masá nuitutan-cèxunbi sinanacè cupí cana cuèènin. Nucèn Papa Dios cuèèncèsabi oi camina usai 'ican. Usa 'ain ca nun mitsu buánmicè quirica an uibi 'atimaquin sinánmicèma 'icèn. ¹⁰Aín 'uchacama cupí masá nuitutan-cèxa uni sinanati ca Nucèn Papa Dios cuèènia. Sinanatan-cèx ca aín 'ucha tèrèncè 'aish Nucèn Papa Diosnan 'inux iécè 'ia. Usai 'itancèx cuèènquin ca —'èx 'èn 'uchacama sinani pan masá nuituti ca asábi 'iixa —quixun sinánti 'icèn. Usa 'aínbi ca uni raíri aín ñu 'atima 'acè cupí masá nuituquinbi acama èni ami sinanacèma 'aish Nucèn Papa Diosnan 'ima. ¹¹Nucèn Papa Dios cuèèncèsabi oi masá nuitutancè xun camina 'èn mitsu cacè bana upí oquin sinan. —Sinanima cananuna usai 'ia

—quixun sinánan —ami rabínquinma an 'aisama ñu 'acé uni 'axunma 'anun cacéma 'aish cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani racuéquin camina upí oquin mênfoti sinan. Camina 'ên mitsu isi cuanti cuëënan, an ñu 'aisama 'acé uni upía 'inun 'ë mitsu cacésabi oquin 'aquian. Mitsun camina 'ên mitsu cacé ñucama upí oquin mênío quixun cana 'unanin. ¹²Ën mitsu quirica buánmiquin cana an ñu 'atima 'acé uni ashi sinánquin cuëñocéma 'ain, ami ax 'uchacé uni aribishi sinánquin cana 'acéma 'ain. Nucën Papa Diosan iscëxun camina asérabi nu nuibaquin nun bana cuati quixunmi mitsun 'unánun cana a quirica mitsu buánmian. ¹³Usa 'ain cananuna acama sinani masá nuitutíma chuámarua tani cuëëan.

'Ianan cananuna Titóxribia usaími 'icancé bana ñui cuëënia isi cuëëinra cuëëan. Mitsun camina Tito chuámarua tanquian upí oquin sinánun 'imian. ¹⁴Mitsunua cuantánun Tito caquin cana —a unicamax ca upí 'icé —quixun mitsu rabiquin can. Nun nu Tito ñuiquin mitsu cacé bana axa cëmëma 'ain ca nun mitsu ñuiquin Tito cacé banacamaxribi cëmëma 'iixa. ¹⁵Mitsúnmi axa bëbaia aín bana cuaisa tanquin nuibaquin bicé, a sinánan an cacésabi oquinmi mitsun 'acé ñucama aribi sinánquin, ca an asérabi mitsu nuibatía. ¹⁶Usa 'ain cana, mitsun camina asérabi upí oquin sinánquin ñu 'ai quixun sinani cuëënin.

**II. AXA JERUSALENUAX
JESUCRISTOMI CATAMËCË UNICAMA
CURIQUI BUANMITIA PABLO QUIA
(8.1-9.15)**

'Aquinsa 'icé uni upí oquin 'aquenti bana

8 ¹Ën xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu caisa tanin, Macedonia nëtënu 'icé unicamax ca ainan 'aish ësai

Nucën Papa Diosan sinánmicëx 'ia. ²Amia uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi tëmëraquinbi Jesucristomi catamëti ëníma ca chuámaruishi 'aish bucuía. Chuámarua 'ixun ca ñuñuma 'ixunbi cuëënquin ñuñu unin 'acësa oquin curíqui 'inánxa. ³Ënbi cana uisoquin cara atun curíqui 'inánxa quixun 'unan. Cuëënquin ca a 'inánti a 'inánanbi ainan 'itia nancé aribi 'inánxa. ⁴Itsa oquin ca ëssoquin nu caxa:

—Nunribi cananuna axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin curíqui 'inántisa tani —quixun. ⁵Nun sináncësamaira oquin 'aquin ca Nucën 'Ibu Jesús pain —nux minan 'ixun cananuna mix cuëëncésabi oquin 'ati 'ai —quixun catancëxun Nucën Papa Diosan sinánmicésabi oquin nun bana cuanan nun nu Jerusalénu buánun atun curíqui nu 'inánxa. ⁶Macedonianu 'icé unían 'acé sinánquin cananuna an bërâma mitsúnmi Jerusalénu buánmiti curíqui biquinbi sënëonma cupí, a sënëonquin bitsia isía cuanun quixun Tito xutin. ⁷Raírinëan 'acësamaira oquin camina upí oquin sinani Jesucristomi catamëanan, Nucën Papa Diosan bana 'unánquin a bana uni 'unánmiti 'unánan, asérabi chiquísh-quinma cuëënquin ñu 'anan, asérabi nu nuiban. Usáquin 'axun camina raírinëan 'acësamaira oquinribi Jerusalénu 'icé unicama nuibaquin atu buánmiti curíqui timëquin nanti 'ain.

⁸Usoquin 'ati cuëënquinmabimi 'anun quixun cana mitsu caiman. Macedonianu 'icé unicanan ca cuëënquin axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inania quixunmi 'unánun quixuinshi cana mitsu can. Usoquin 'unánquin camina 'unánti 'ain, caramina asérabi Jerusalénu 'icé unicama nuibati 'ai quixun. ⁹Uisaira oquin cara Nucën 'Ibu Jesucristonën nu

nuibatia quixun camina 'unanin. Mitsúxmi chuámarua 'ianan aín nētènu xēnibua 'aínbi abē 'iti cupí ca ax aín Papan nētē upí ēbētsini ēnē menu ñuñuma 'inux uacēxa.

¹⁰Usa 'ain cana 'ēn mitsu cacē cupímami mitsúxbi cuēēnquin Jerusalénu 'icē unicama curíqui 'inánti sinan 'icē ésaquin mitsu cain: bētsi baritian camina mitsun curíqui 'inánti sinani cuēēancēn. Usaqin sinánxun atu 'inánti curíqui biquinbi camina sēnéoncanma 'ain. ¹¹Sēnéonma 'ixun camina bērí sēnéoncanti 'ain. Uiti curíquiñu caramina 'icanin, a camina mitsúnbi sinánquin, mēsú 'inánti 'ain. Mitsúxmi a 'ati sinani cuēēansabi oquin sēnéonquin 'inani camina cuēēncanti 'ain. ¹²Curíquiñu 'ixun unin 'inántisa tanquin 'inánti ax ca Nucēn Papa Diosan iscēx asábi 'icēn. Usaribiti ca curíquiñuma 'ixun unin 'inántisa tanquinbi 'inancēma, axribi Nucēn Papa Diosan iscēx asábi 'icēn.

¹³Atu curíqui 'inántancēxmi mitsux curíquiñuma 'inun cana mitsu caiman. Mitsux 'icēsaribitia atúxribi ñuñu 'iti cupíshi cana mitsu cain. ¹⁴Usa 'ain camina mitsux bērí ñuñu 'ixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usaribi oquin ca atúxribi ñuñu 'ixun mitsu ñuñuma 'icē 'inánti 'icēn. Usai 'i ca camabi uni ñuñu 'iti 'icēn. ¹⁵Usaribi oi ca Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo éσαι quía: “An piti 'itsa bicē, ainan ca tēxēcēma 'icēn. 'Imainun ca an 'itsamashi bicē, anribi pucháquin piaxa”.

**Titocēñun abē 'icē unicama
ñui quicē bana**

¹⁶Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun ca 'ēn 'acēsaribi oquin Titon mitsu nuibaquin 'aquinsa tania. An usaqin Tito sinánmicē cupí cana Nucēn Papa Dios —asábi ca —cain. ¹⁷Ēn mitsu isi cuantánun cacēx ca axribi cuainsaira

tani cuēēanxa. Usa 'aish ca ax cuēēncē sabi oquin mitsu 'aquinuxun isi cuania.

¹⁸Bētsi uniribi —an ca upí oquin Cristo ñuiquin bana ñuixunia —quixuan camabi ēmanuxun 'unáncancē, aribi cananuna Titobē cuanun xutin. ¹⁹A uni ca camabi ēmanuxun axa Jesucristomi catamēcē unicaman ēnē ñu mēēti nu 'aquinia nubē cuanun caísaxa. Mitsúnmi usaqin 'inancē isquian unicaman Nucēn 'Ibu Jesús rabinun cananuna ēnē curíqui bixun Jerusalénu 'icē unicama 'inani cuanin. ²⁰Unían nunan 'inun a curíqui biisa sinánquin nu ñuiti rabanan ca a uni nubē cuania. ²¹Nun cananuna ēnē curíquicama mēcamaquinma upí oquin buánti 'ai quixun Nucēn 'Ibu Diosan ismainuan unicamanribi 'unánti cananuna cuēēnin.

²²Tito 'imainun 'ēn mitsu ñuixuncē uni, acēñun cananuna bētsi uniribi mitsunu cuanun xutin. Ax ca Cristomi catamēcē 'aish nun xucēn 'ixun nu upí oquin ñu 'axúanxa. Mitsun camina Jerusalénu 'icē unicama curíqui buánmisa tani quixun 'unani ca axribi mitsu 'aquini cuainsa tania. ²³An 'unancēma unicaman —ui cara Tito 'icē —quixun ñucácēxun camina cati 'ain, —an Pablobētan ñu mēēquin mitsu 'aquinti uni ca ax 'icē —quixun. Canan camina abē cuancēcamaribi ñuiquian —ui cara —quixun ñucácēxun cati 'ain, acamax ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman xucéxa cuancē 'icē quixun. Cristonēn 'imicē 'ixuan atun upí oquin ñu 'aia isquin ca —usa ca Cristonēn uni 'icē —quixun camabi unin 'uania. ²⁴Usa 'ain camina ēnē unicama upí oquin biti 'ain. Mitsun usaqin 'aia cuaquin ca camabi ēmanuaxa ax Jesucristomi catamēcē unicaman 'unánti 'icēn, mitsun camina acama nuibati quixun. 'Unánan ca nux mitsu ñui quicē bana ca aséribi 'icē quixun 'unánti 'icēn.

Axa Jerusalénuax Cristomi catamēcë unicama buánmiti curíquia Pablonën ñuia

9 ^{1,2}Cana 'unanin, 'ën cacëxunmabi camina mitsúnbi cuëenquin axa Jesucristomi catamēcë unicama curíqui buánmiti sináncancën. Usaquinmi sináncë cupí cana mitsu ñuiquin —bëtsi baritian ca Acaya menu 'icë unicaman curíqui timëti sinánxa —quixun Macedonia menu 'icë unicama can. Usaquin 'ën ñuia cuaquin ca Macedonianu 'icë unicaman mitsun 'acësaribi oquin 'ati sinánxa. ³Usa 'aínbi cana 'ën mitsu ñuiquin atu cacë bana cëmë 'iti rabanan, ënë unicama mitsunu cuanun xutin, 'ëx quicësabi oía mitsun curíqui mënfiocë 'iti cupí. ⁴Macedonianu 'icë unían 'ëbë mitsunu cuanxun iscëxbi nun sináncësabi oquin mitsun 'acëma 'ain cananuna rabínti 'ain. A ñucama mitsun sináncësabi oquin 'acëma 'aish camina nux 'icësamairai rabíncanti 'ain. Usaínu 'ítima cupí cana ënë unicama mitsunu cuanun xutin. ⁵Usa 'ain cana ënë unicama atux pain cuanxuan, mitsun sinánsabi oquin curíqui timëti 'aquinun quixun rëcuëonquin xuti sinan. Usoquin mitsun 'aia ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'unánti 'icën, nun sinánmicë xunmabi camina mitsúxbi cuëenquin curíqui Jerusalénu 'icë unicama 'inani quixun.

⁶Ësa ca quixun camina sinánti 'ain, an ñu bëru 'itsama 'apácë uni, an ca aín bimiribi 'itsamaribi bitsia. Usaribi oquin ca an ñu bëru 'itsa 'apácë uni an aín bimiribi 'itsa bitsia. ⁷Usa 'ain camina mitsúnbi mitsun nuitu mëu upí oquin sinántancëxun 'inánti 'ain. Sinánquinbi 'inántisama tanquin camina 'inántima 'ain. Usaribi oquin camina uni itsían mi cacëxuinshi 'inántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca an asérabi cuëenquin uni ñu 'ináncë uni a nuibatia. ⁸Nucën Papa

Diosan ca camabi ñu anúnmi mitsux ami sinani cuëëni bucuti mitsu 'inánti 'icën. 'Inánan ca anúnmi usaribi oquin bëtsi uniribi 'aquinun mitsu 'inánti 'icën. ⁹Usa 'ain ca axa ami sináncë uni ñui Nucën Papa Diosan bana cuëneo ësairibi quia:

Upí oquin sinánxun ca ñuñuma uni ñonquinma 'itsaira 'inánxa. Usoqian 'acë a ca Nucën Papa Diosan manuquinma xëñibua 'aínbi sinania.

¹⁰Nucën Papa Dios, an 'apáti ñu bëru uni 'ináncë, an ca 'apáxuan aín bimi piti oquin uni 'inania. Usaribi oquin ca anun uni itsi 'aquinti ñu mitsuribi 'inánti 'icën, camabi nëténmi anun upí oquin uni 'aquinun. ¹¹Usa 'ain ca ñonquinmami anun uni itsi 'aquinun Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën. An 'ináncëxunmi mitsun buánmicë curíqui nun 'ináncëxun biquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamēcë unicaman —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. ¹²Usoquin 'aquinquin cananuna anun aín cuëëncë ñuñu 'inun 'inanin. Usaquin 'inánquin cananuna —asábi ca —caquin rabia Nucën Papa Diosmi sinánun acama 'aquinin.

¹³Usoquin mitsun 'aquincëxun ca a unicaman —mitsun camina Cristonan 'ixun aín cuëëncësabi oquin 'ai —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Rabianan ca mitsun camina atu 'imainun uni raíriribi ñonquinma ñu 'inani quixun sinánquin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati 'icën. ¹⁴Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëxunmi mitsun curíqui 'ináncë cupí, atun mitsu nuibaquin Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. ¹⁵¿Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi nu iéminuxa bamanun xuá, a sinani caranuna uisairai quiti 'ain? A sinánquin cananuna cuëenquin —asábi ca —caquin 'itsaira rabin.

III. JESUCRISTONËN AÍN BANA
ÑIUXUNUN CAISCË UNI ÑIUIQUIN
PABLONËN CA (10.1-13.14)

—Aín bana ñiuxunun Jesusan cá cana 'ëx
'ai —quíaxa Pablo quia

10 ¹Ëx Pablo 'icë Cristonën sinánmicëxun an 'acësaribi oquin mitsu nuiباقuin upí oquin cati cana cuëënin. Uni raírinëx cáísa quia, 'ëx mitsubë 'aish isana mitsu ñu cáíma upitishi banain. Bëtsi émanuxun quirica buánmiquin cuni isana ñu caquin cacësa oquin mitsu cain. ²Usai quicëbëtanbi cana mitsu cain, mitsu isi cuanquin, 'ën isna axa 'ëbë nicë unibëtan, Nucën Papa Diosan sinánmicëma, nunbi sinánxun bana uni ñiuxuni quixuan an nu ñuicë unicama, abë banaquin cati cana sinanin. 'Ën mitsu isi cuanxun ñu caquin catima cupía upitishi bananun camina a unicama uisa cananuna nux 'ai quixun upí oquin 'unánmiti 'ain. ³Aséribi cananuna nux unishi 'aíshbi ënë nëtënu 'icë unicama 'icësaribiti 'acanáman. ⁴Usa 'aish cananuna ënë nëtënuaxa anun suntáru 'acánancë ñu anúnribi nux 'acanáman. Nucën Papa Diosan cushínshi cananuna axa ami nishcë unicama usai 'iaxma 'inun nëtémiti 'ain. ⁵Usaribi oquin cananuna unían 'atimaquin nu ñuicë bana, 'imainun unin anbi sinánquin, Nucën Papa Diosan bana cuaxunma 'anun caquin 'atimaquin sinánmicë banacamari, Nucën Papa Diosan cushínshi ñancáishi 'itánun nëténti 'ain. Usa 'ain cananuna aín cushínbía 'imicëxun Cristo cuëëncë sabi oquinshi 'ati sinanin. ⁶'Ën mitsu cacë ñucamami mënfoquin sënëoncëbë mitsunu cuanquin cananuna an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama sinananun 'ësëquin, atun

'aisama ñu 'acë a ëínsama taniabi ëmiti 'ain.

⁷Mitsun camina uisaira caranuna nux 'ai quixun isti 'ain. Aséribi camina Cristonan 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, nuxribi cananuna Cristonan 'ai quixun. ⁸Nucën 'Ibu Jesucristonën ca aín bana mitsu ñiuxunun 'ë cacëxa, masá nuitumiquin 'uchoquin ñu caquinma ax quicësabi oquin 'anun mitsu 'unánminun quixun. Usoquin 'anuan Jesucristonënbi 'imicë 'aish cana 'itsa oquin mitsu cáíbi rabiniman. ⁹Racuéoti cupí cana mitsu quirica buánmi quixunmi sináncanti cana cuëëniman. ¹⁰Uni raírinëx cáísa quia, 'ën quiricanu cuëënocë bana ax cushi 'aínbi isana 'ëx mitsubë 'aish cushima 'ianan 'ëx quicësa oquin unin 'aisama 'ai quiax. ¹¹Axa usai quicë unin ca 'unánti 'icën, 'uránxun quiricanën cacësa usaribi oquin cananuna mitsubë 'ixun mitsu cati 'ain. 'Anan cananuna quiricanu nun mitsu cacësabi oquin 'ati 'ain.

¹²An nu ñuicë unicamax ca atúxbi rabiaca. Usairibi cananuna nux 'itima 'ain. Atun sináncësabi oi ca 'ia, atux ca bëtsibë tanánantishi cuëënia. Upí oquin sinanima ca usai 'ia. ¹³Atux ca atun sináncësabi oi 'ia. Usa 'aínbi cananuna nun Nucën Papa Diosan nu mënfoxuncë sabi oquinshi 'ain. An mënfoxuncësabi oquin cananuna mitsuribi aín bana ñiuxuan. ¹⁴Nunbi sináncë cupíma, Nucën Papa Diosan nu mënfoxuncë cupíshi, cananuna mitsun émanu cuanxun aín banami 'unánun mitsu ñiuxuan. Nucën Papa Diosan mënfosabi oquin cananuna nun pain mitsu Cristo ñiuiquin bana ñiuxuancën. ¹⁵Bëtsi unin 'aquincë cupía uni Jesucristomi sinania cananuna —'ën bana ñiuxuncë cupíshi ca usai 'iaxa —quixun caiman. Usa 'aínbi cananuna mitsúnmi Cristomi catamëquin ënquinma ax quicësabi

oquin 'acé cupí, aín bana mitsu 'unánmitéceni cuainsa tanin, Nucèn Papa Dios cuèëncëbë. ¹⁶Usoquin mitsu amiribishi 'unánmitécëntancëx cananuna mitsu 'ura 'icë ëmacama, anua unin bana ñuixuncëma, acamanu cuanquin Cristo ñuiquin bana ñuixuni cuanti sinanin, nun 'unánmixunmabi uni itsían 'unánmicë, nun 'unánmicë isa quixun catima cupí.

¹⁷Ui unin cara —'ën cana upí oquin 'ai —quixun sinania, an ca —Nucèn 'Ibu Jesusan 'amicëuinshi cana upí oquin 'ai —quixun sinánti 'icën. ¹⁸Axa rabiacacë uníxma, axa Nucèn 'Ibu Jesucristonën iscëx upí 'icë uni, ax cuni ca asérabi upí 'icën.

Pablo 'imainun Jesucristonën 'imicëxun isa aín bana ñuixunia quicë unicama

11 ¹Sinánñuma uni 'icësaí 'ëx rabiti banaiaibi mitsu 'ën bana cuati cana cuëënin. Usai banaiaibi 'ën bana cuatibi camina 'icanin. ²Cristonainshi 'inun cana mitsu aín bana ñuixuan. Usa 'ixun cana xanúxa bëtsi unin bana cuatima aín bënëñ banaishi cuati ami sináncësaribi oi, mitsux bëtsi bana quicësa oíma Cristo quicësabi oíshi 'iti cupí, mitsu cain, Nucèn Papa Diosan 'ë sinánmicëxun. ³Ax cëmëti 'unan 'ixun ca runun Eva paráncëxa. Usaribi oquin sapi ca anu 'icë unicaman mitsu parania quixun cana 'itsa sinanin. Cristomi asérabi upiti catamëcë 'ixunbi sapi camina bëtsi oquin sinánquin aín bana ënti 'ai quixun cana sinan. ⁴Mitsu camina uni itsían nun 'acësabi oquin Jesusan bana ñuixunquinma, a bana bëtsi oquin ñuixuncëxun cuatin. Cuanan camina Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma, bëtsi ñunshinan sinánmicë unicaman mitsu ñuixuncëxun a bana cuatin. Cuanan camina Jesucristo cupía Nucèn Papa

Diosan nu íëmiti a bana pain cuaxunbi ënquin bërí bëtsi bana, unin ñuixuncë, aribishi cuacanin. ⁵Mitsúnmi, 'esamaira isa a unicama mitsun aín bana cuacë, ax 'icë quixun sináncëbëbi, cana 'ën sináncëx 'ëx atu meuma 'ain. ⁶'Ëx upíira upiti banati 'unáncë 'ixunmabi 'ën ñuicë bana ax ca asérabi 'icën, nun mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'ia camina nu iscan.

⁷'Ën añubi ñucáquinma mitsu anun Nucèn Papa Diosan 'iti bana ñuixuncë cupí, sapi camina, mitsux ismina 'ëx meura 'imainun 'ë manámi 'ai quixun sináncanin. ¿Mitsun sináncëx cara añubi ñucáquinma 'ën mitsu bana ñuixunti 'aisama 'iax? ⁸Mitsu bana ñuixunti cupí cana bëtsi ëmacamanuxuan axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'ináncëxun curíqui bian. ⁹Mitsubë 'aish ñuñuma 'ixunbi cana mitsu ñu ñucácëma 'ain. Macedonianuaxa ucë axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuni ca 'ën cuèëncë ñucama 'ë 'inánxa. 'Ën mitsu 'acësabi oquin cana mitsu ñu ñucátima 'ain. ¹⁰Cristonan 'aish cëmëquinma cana mitsu cain, Acaya menu 'icë unicamaxa atúinsa 'ë ñu 'inánxa quitin rabanan cana a ñubi bitima 'ain. ¹¹¿Uisacatsí carana usai banain? Mitsun sapi camina sinanin, 'ën cana mitsu nuibatima quixun. Nucèn Papa Diosan ca uisaira oquin carana 'ën mitsu nuibati quixun 'unania.

¹²Usoquinmi sináncancëbëtanbi cana 'ën 'acësabi oquinshi 'ati 'ain. Mitsubë 'icë unicama, an nun ñuicë banama bana itsi ñuicë, acamax ca quia, nux cananuna Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icësaribi 'ain, abë sënëñribi 'aish. Nun 'acësaribi oquin ca Pablonën curíqui bitsia. A unicamaxa usai quitin rabanan cana curíqui bitsiman. ¹³A unicamax ca —Cristo unicama ñuixunun ca Nucèn Papa Diosan nu

'imiaxa —quix quia. Usai quibi ca asérabi usama 'icën. Cëmëquinshia an uni parancë ca atux 'icën. ¹⁴Usaquin uni parania isfbi camina ratúcantima 'ain. Ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, anribi ca aín bana isa Diosan banasaribi 'icë quixun sinánmisa tanquin uni parania. ¹⁵Usaribiti ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicë uni, ax bëtsi unían iscëx an ñu upí 'acë unisa 'icën. Usa 'aishbi ca asérabi Nucën Papa Diosmi sinánquin ñu 'acëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'icën.

Jesusan bana ñuixuncë cupí Pablo tëmëra

¹⁶Amiribishi cana mitsu cain, mitsúnmi —sinánñuma ca —quixun 'ë sinánti cana cuëñiman. —Sinánñuma ca —quixun 'ë ñuiquinbi camina 'ën mitsu cacëxun cuati 'ain, an 'ë ñuicë unicamaxa 'icësaribiti 'itsamashi 'ëx rabiacamainun. ¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën ca rabiacanun 'ë cacëma 'icën. Sinánñuma uni 'icësaishi cana rabiaca-tin. ¹⁸Itsaira uníxa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani rabiacaçesaribi oi cana 'ëxribi rabiacati 'ain. ¹⁹Mítsun, nux sinánñuma 'imainun ismina mitsux sinánñuira 'ai quixun sinánquinbi camina a unicamax banaia cuëñquin cuatin, atúxa sinánñuma 'icëbi. ²⁰A unicaman atun cuëncësa oquin 'acëxunbi camina mitsun tanshitin. Atun ca mitsu ñu mëëmianan, paránxun mitsun ñu bianan, mitsux camina meu 'aish atubë sënëma 'ai quixun canan, mitsu bëtashcaia. Usaquin 'acëxunbi camina tanshitin. ²¹Nux cushima 'ixun cananuna mitsu usoquin 'acëma 'ai quixun sapi camina sináncanin.

Uni sinánñuma banacësa 'aishbi cana a unicama rabiacaçesaribi oi 'ëx rabiacati 'ain. ²²¿Atúxëshi cara hebreo banan banacë uni 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Israelnën

rëbúnqui 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Abrahamnën rëbúnqui 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ²³¿Atun cara Cristo ñuiquin bana ñuixunin? Sinánñuma uni quicëσαι cana quin, atun 'acësamaira oquin cana 'ën 'acën. Atux 'icësamairai cana bana ñuixuni tëmëracën, atu 'acësama oquin ca 'ë 'itsa oquin sipuacancëxa, atu 'acësama oquin ca 'ë 'itsa oquin rishquicancëxa, 'itsai cana bamaibi íeacën. ²⁴Mëcën achúshi oquin ca judíos unicaman 'ë treinta y nueve oquin rishquiacëxa. ²⁵Rabé 'imainun achúshi oquin ca 'ë manë xon rishquicancëxa. Achúshi oquin ca 'ë maxaxan 'acancëxa. Rabé 'imainun achúshiti ca 'ëx anun cuancë manë nuntí nanëti nëtéacëxa. Achúshi oi cana manë nuntí nëtécëbë achúshi imé 'imainun achúshi nëténribi parún-papa nëbétsinuax mënuacën. ²⁶Ën nicënuax cana 'aisamaira tëmëracën, bacan cuani 'ianan men cuaniribi. Bëtsi nëtën cana bacamiquisa 'iacën, bëtsi nëtën cana an ñu mëcamacë unin 'aisa 'iacën. Bëtsi nëtën ca judíos unibu 'imainun judíosma unibu, acamanribi 'ë bëtsi bëtsi oti sináncëxa. Bëtsi nëtën ca ëma chanu 'icë unicamaribi 'ëmi tsuáquiruacëxa. Bëtsi nëtën cana anu uni 'icëma menuax tëmëracën. Bëtsi nëtën cana parún-papanuax tëmëracën. Bëtsi nëtën ca axa —Cristonan cana 'ai —quibi cëmëcë unicamaxribi 'ëmi nishacëxa. ²⁷Ñu mëëi cana tëmëracën. 'Uxti tëanan cana 'acëñuma 'aish panacë 'ianan, shimanan, chupañuma 'aish matsin bamatisa 'iacën. Usai cana tëmëracën. Usa 'aish cana usabii 'in.

²⁸Ënë ñucama 'imainun cana camabi nëtën, camabi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama cara asérabi Jesucristomi catamëtia quixun sinani bënëtin. ²⁹Ui unix cara ami catamëcë 'aishbi Jesucristomi manutia a uni cupí

cana 'èxbi Jesucristomi manucësa 'aish masá nuitutin. Usa 'aish cana unían axa Jesucristomi catamëcë uni 'uchamicëbë 'ëribia usoquin 'acësa 'aish rabíanan an a uni 'uchamicë unimi nishin. ³⁰'Èx rabiácátisa tani cana —'ënbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquianxa —quixun sinánquin a rabi rabiácátí 'ain. ³¹'Èn mi cacë ax ca cëmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. Ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'aish aín Paparibi 'icën, a ca camabi unin nëtétimoquin rabiti 'icën. ³²'Èx Damasconu 'ain ca an Aretas cacë 'apu ñu mëëxuncë unin a 'apun suntárucama 'ëa chiquitia binun quixun, a ëma aín cënën xëcuëcama bëaramiacëxa. ³³Usoquian bëaracancë 'aínbi ca caquí chanu 'aruxun, cënë manámia 'icë xëcuë chararatsunën 'ë ëman 'apácancëxa. Usocëx cana 'iacëacën.

Namácësa oquian Pablonën isa

12 ¹'Èx rabiácacë 'aishbi ca ñancaíshi 'iti 'icën. Usa 'aínbi cana 'ën namáquin iscësa oquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ismicë ñu 'imainun an 'ë sinánmicë ñu a ñuiti 'ain. ²'Èn cana ësaía 'ia ñu 'unanin. Axa Cristomi catamëcë uni achúshinëx ca naí cata rabé 'ucë cuancëxa, Nucën Papa Diosan 'imicëx. Aín namibëbi cara cuancëxa, aín bëru ñunshínshi cara cuancëxa cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. Usai a uni 'iá ca catorce baritia 'icën. ³A uni cara aín namibë cuancëxa, cara aín namibëma cuancëxa quixun cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. ⁴'Èn cana 'unanin, an 'imicëx ca a uni Nucën Papa Diosan nëtënu cuancëxa. Cuanxun ca uinu 'icë unínbia ñuitima bana cuacëxa, cuanan ca uinu 'icë unínbia chiquinaquin uni ñuixuntima bana cuacëxa. ⁵'Èxbi ënë ñu

ñui rabiácátisa 'aishbi cana 'èxbi rabiácátiman. 'Ènbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquianxa quixuinshi sinani cana rabiácátin. ⁶Rabiácátisa tani 'èx quicëxbi ca 'ën bana, cëmëma 'aish sinánñuma uni banacësa 'itima 'icën. Usa 'aínbi cana rabiácátima 'ain. 'Èx rabiácátiamabi camina 'ën 'acë ñucama isanan 'ën bana cuaquin mitsun uisa uni carana 'èx 'ai quixun 'unánti 'ain. Usaribi oquin camabi unin 'ë 'unánti cana cuëënin.

⁷Insíncë 'aish 'ën nami paëi 'èx ubiti tëmëracë 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'èx aín nëtënu cuanxun ñu iscë cupí rabiácátí rabanan usoquin 'ë 'iminun ñunshin 'atimanën 'apu ëanxa. ⁸Rabé 'imainun achúshi oquin cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'ën ñucë ënëa 'ë tërécaxunun quixun ñucan. ⁹Ñucácëxunbi ca 'ë caxa: "Èn mi nuibaquin 'aquincëxun 'unani camina usashi 'iti 'ain. An —cushima cana 'ai —quixun sináncë uni, a cana 'ën cushínbi upí oquin ñu 'anun 'aquinin". Usoquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upiti ami catamëquin ñucë 'ixunbi ñu 'anun 'ë 'aquinia quixun 'unani cana 'èx ñucë 'aishbi cuëënin. ¹⁰Usa 'aish cana Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixuncë cupí uni 'ëmi 'atimati banacë 'ianan ñuñuma 'ianan unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan numi uni nishmainun bëtsi ñu cupíríbi tëmëraquinbi bënëquinma tanshitin. Usa 'aish cushima 'ixunbi cana Cristonën cushiocë xun ax cuëëncësabi oquin cushiñu 'ixun ñu 'ati 'ain.

Corintonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamami sinania Pablo bënëa

¹¹Mitsúnmi 'ë rabicëma cupí cana sinánñuma uni banacësari rabiácac. Mitsúxira 'ë rabi upiti banatisa 'ixunbi camina —Pablosamaira 'aish ca an

Pablo ñuicé unicama ënëx Nucën Papa Diosan uni 'icé —quixun sinánan 'ën bana isa ñancáishi 'icé quixun sinánquin a unicaman mitsu ñuixuncé bana cuacanin. Usaquinmi mitsun sináncé bëbi cana 'ëx a unicama meuma 'ain, 'ënbi 'aquinma, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi 'ën 'acé cupí. ¹²Mitsubë 'ixun cana têmëraquinbi tanshiquin, Cristo ñuiquin bana ñuixuan, uni itsin 'acëma ñu 'acën. 'Ën 'aia isquin camina, 'ëx cana asérami Nucën Papa Diosan aín bana ñuixunun caíscë 'ai quixun 'unancën. ¹³'Ën bëtsi bëtsi ëmanu 'icé axa Jesucristomi catamécë unicama 'acésaribi oquin cana mitsu nuiban, mitsúxmi atusaribi 'icé. Usa 'aínbí sapi camina mitsúnmi curíqui 'inánti sinántisa tancëxunbi 'ën bicëma cupí masáquin sináncanin. 'Ën mitsun curiqui bicëma axa 'aisama 'ain camina 'ëmi masáquin sinánquinma a ñu manucanti 'ain.

¹⁴Rabëti cana mitsu isi cuan. Amiribishi mitsu istëcëni cuanti cana sinanin. 'Ën 'acésabi oquin cana curíqui 'inánanmi 'ë ñu 'ináncanun mitsu ñucátima 'ain. Mitsun 'ë ñu 'inánquinmabimi mitsun 'ë nuibati ashi cana cuëënin. Aín bëhichënen ca uni curíqui timëxuntima 'icën. Aín papan cuni ca aín bëhichë curíqui timëxunti 'icën. Usa 'ain cana 'ëx mitsun papasa 'ixun mitsun curíqui bitima 'ain. ¹⁵'Ëx asérami mitsu nuibati têmëraquinbi cana Cristo cupí mitsux upí 'inun mitsu aín bana ñuixunquin, 'ën curíqui cëñúanan 'ën cushi cëñúquinbi 'aquenti 'ain. 'Ën mitsu asérami nuibacëxunbi sapi camina 'ën 'acésaribi oquin mitsun 'ë nuibatiman.

¹⁶Micama raírinëx caísmína 'ën isna mitsúnmi 'ë 'itsaira nuibaquin 'aquinun quixun mitsu paránquin bana ñuixunquin ñu ñucácëma 'ai quiax quin. ¹⁷¿An mitsu paránun carana uni xuan?

Cananuna xucëma 'ain. ¹⁸Mitsu istánun cana Titocëñun axa Cristomi catamécë uni itsiribi xuan. ¿Titon cara mitsu paranx? Titobëtan ca axa abë 'icé unin mitsu paráncëma 'icën. 'Ën 'acésaribi oquin sinánquin ca atun ñu 'axa.

¹⁹Nun usaquin mitsu cacëxun oquin mitsun nu nuibanun quixun isanuna ësaquin mitsu cai quixun sapi camina sináncanin. 'Aíshbi ca usama 'icën. 'Ën nuibacé xucéantu, cana mitsu cain, ami catamëti ax quicésabi oíshi 'inun cananuna Cristo cuëncësabi oquin mitsu 'aquina tanquinshi ënë ñucama mitsu ñuixuan. Asérami ca usa 'icé quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. ²⁰'Ën mitsu isi cuanxun iscëxbi sapi camina 'ën sináncësama 'icanti 'ai quixun cana sinanin, 'ëxribi mitsun sináncësama 'imainun. Usa 'ixun cana sinanin, mitsux sapi camina nutsi cuamianani cuëbicananan, bëtsibë bëtsibë nishánancé 'ianan, bëtsimi manáncé 'ianan, minainshi ñu 'ati sinánan bëtsi unibë ñuianancé 'ianan, rabiacaquin upí oquin sináncëma uni 'ain. ²¹Mitsu isi cuantëcënia sapi ca aín bana cuacé 'aíshbimi usai 'icancëbëtan Nucën Papa Diosan mitsu cupí 'ë rabínmiti 'icé quixun cana sinanin. 'Imainun cana sinanin, mitsu raírinën ñu 'aisama 'ai mitsunanmabi xanu itsibë 'ianan xanusa unibë 'ianan ñunshinacé quin ñu 'atima 'aquin, a ñucama manuquin sinanacëma cupí sapi cana bëunan mëscúti 'ai quixun.

**Pablonëan ashiquin 'ësëanan
bëruánxa 'inun ca**

13 ¹Mitsu isi rabëti cuan 'aíshbi cana amiribishi mitsu isi cuantë cënti 'ain. Camabi ñu ca unin, rabé unían ñuia cuapánti 'icën. Rabé 'imainun achúshi unían ñuiaira ca asérami ca quixun 'unánti 'icën. ²Mitsu

isi cuanx anu 'ixun cana mitsu can, 'ën mitsu istëcëni uxun iscëxa an ñu 'atima 'acë unicama 'imainun raíri uníxribi sinanatíma usabi 'ain, cana atu 'ësëquin cushin cati 'ain. Usoquin 'ën mitsu cacësabi oquin cana 'ura 'ixunbi ënë quiricanën mitsu catëcënin. ³Mitsun camina upí oquin 'unántisa tan, carana Cristonën sinánmicësabi oquin unicama bana ñuixuni quixun. 'Ëx mitsu isi amiribishi cuanxun, an ñu 'aisama 'acë unicama cushin cacëbëtan, camina 'unánti 'ain, Cristo ax ca asérami 'ëbë 'icë quixun. Cristo ax ca cushiñúmama 'icën. Usa 'ixun ca mitsu sinanamianan ami catamëtími upí 'inun 'imiquin, aín cushi mitsu ismiti 'icën. ⁴Cristo ax ca uni itsi 'icësaí i curúsocënu matáscë 'iacëxa. Usai 'iá 'aíshbi ca bërí Nucën Papa Diosan cushin uisatimoi tsotia. Usa 'ain cananuna nux Cristo 'iásaribiti 'iquin uisa cara unin ocëxunbi cupiquinma tanshiti cushimasa 'ixunbi an 'imicëxun Nucën Papa Diosan cushin mitsu 'aquinin.

⁵Mitsúnbi camina sinánti 'ain, caramina asérami Cristomi catamëti ax cuëncësabi oi 'i quixun. Upí oquin ca sinan. ¿Caramina 'unaniman. Jesucristo ax ca asérami mitsubë 'icë quixun? Asérami Cristonanma 'ain ca ax mitsubëma 'icën. ⁶Cristo ca asérami nubë 'icë quixunmi mitsun 'unánti cana cuëënin. ⁷Mitsun —usama ca —quixun nu sináncëbëtanbi cananuna ñu 'atima 'axmami 'icanun quixun Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. Nun cananuna mitsu upí oquin 'unánmia quixuan unin

sinánti cupíma, mitsúnmi upí ñu 'ati cupíshi, cananuna Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. ⁸Cristonën bana quicësama oquin cananuna 'aiman. Aín bana quicësabi oquinshi cananuna 'ain. ⁹Nux cushimasa 'ixunbi 'aquincëxmi mitsux upí 'ain cananuna cuëënin. Mitsun ñu 'atima 'acëcama mëníocë 'aish upíshi 'inun cananuna ënquinma Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁰Nucën 'Ibu Jesucristonën, mitsu 'atimoquinma an iscëx upí 'inun 'aquinun 'ë cacë 'ixun, cana mitsu isi cuantëcënxunmashi ënë quirica mitsu buánmin, cuanxun 'ën iscëxmi 'aisama 'icania cushin banaquin masá nuitumi-quin mitsu catin rabanan.

¹¹Ën xucéantu, chuámashi camina 'icanti 'ain. Añu ñucama cara 'aisama 'icë camina mënfoquin sinántëcëntima 'ain, 'ën mitsu cacë banacama cuati camina bëtsin sináncësabi oquin sinani nishananíma nuibananishi 'icanti 'ain. Usai 'ia ca Nucën Papa Dios, an aín unicama nuibaquin bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën. ¹²Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina chuámarua 'inux bëtsibë bëtsibë cananti 'ain. ¹³Axa 'ëbë 'icëcama Cristonën 'imicë 'aish aín sinan upíra upí acamanribi ca mitsu chuámarua 'aishmi bërúanx 'icanun 'ë camiata.

¹⁴Mitsux 'uchacëbi Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin iémicë 'icëa Nucën Papa Diosanribi nuibamainuan aín Bëru Ñunshin Upí axribi mitsubë 'icëbëmi chuámarua bucantí cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN GALACIANU 'ICĒ UNICAMA BUANMIA QUIRICA

**Galacia menuaxa ax Jesucristomi
catamēcē unicama Pablonĕn quirica
cuĕnĕoxuan**

1 ¹Ēx cana Pablo 'ain. Unin ca Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixunun 'ĕ caísama 'icĕn. Nucĕn Papa Dios, an a bamacĕ 'icĕbi baísquimicĕ, abĕtan ca Jesucristonĕn aín bana ñuixunun 'ĕ caísacĕxa. ²Ēnu 'icĕ axa ami catamēcē unicamabĕtan cana Galacia mecananu 'icĕ ĕmacamanuaxmi Jesucristomi catamēcē 'icĕ, ĕnĕ quirica mitsu cuĕnĕoxunun. ³Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn mitsu nuíbaquin 'aquincĕxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin. ⁴Ēnĕ menu 'icĕ ñuishi 'atia an sináncĕ unicaman 'acĕsaribi oquin ñu 'atima 'ati rabanan nu iĕmi ca ax bamatsianxmabi nun 'ucha cupí bamacĕxa, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi. ⁵Nucĕn Papa Dios ax ca unicaman xĕnibua 'aínbi rabicĕ 'iti 'icĕn. Usaquin ca 'ati 'icĕn.

**Jesucristomi catamĕtishi ca uni Nucĕn
Papa Diosan iscĕx upí 'icĕ quicĕ bana**

⁶Cristonĕn nuibacĕ 'aíshmi ainan 'inúan Nucĕn Papa Diosan caísquin sinánmicĕ 'ixunbimi mitsun aín bana ĕnquin bĕtsi bana cuacĕbĕtan, cana uisacatsi caramina usari 'icani quixun sinanin. ⁷Anúan uni aín 'ucha tĕréncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosnan 'inux iĕti bĕtsi

bana ca 'aíma 'icĕn. Usa 'aínbi ca uni rafrínĕn mitsu 'atimaquin sinánmiquin a bana bĕtsi oisa tanquin bĕtsi oquin ñuia. ⁸Uin cara nun nu Cristo ñuiquin mitsu ñuixuncĕ Nucĕn Papa Diosnan 'inux anun uni iĕti bana, abi ñuixunquinma bĕtsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucĕn Papa Diosan uisa cara oti 'icĕ usoquin 'ati 'icĕn. Usoquin ca 'ĕ 'imainun naínuax ucĕ ángelribi, bĕtsi bana uni ñuixuncĕ 'icĕ, 'ati 'icĕn. ⁹Ēn cacĕsaribi oquin cana mitsu catĕcĕnin, ui unin cara nun ñuixuncĕxunmi cuacĕ a banama bĕtsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucĕn Papa Diosan uisa cara oti 'icĕ usoquin 'ati 'icĕn.

¹⁰¿Ēsaquin mitsu caquin carana unían 'ĕx cana asĕrabi upí 'ai quixun 'ĕ rabiti sinan? Usaquin sinánquinma cana Nucĕn Papa Diosan 'ĕ upí isti sinan. ¿Carana unicamabĕ upí 'iti sinan? Cana usaquin sinaniman. Nucĕn Papa Diosma unishi cuĕĕnmiti sinani cana Cristonĕn unima 'itsfan.

**Uisax cara Pablo an Jesucristonĕn bana
uni ñuixuncĕ uni 'iacĕxa quicĕ bana**

¹¹Ēn xucĕantu, mitsúnmi 'unánun cana ĕsaquin mitsu cain, Jesucristo ñui quicĕ bana 'ĕn mitsu ñuixuncĕ ax ca unínbia sináncĕ banama 'icĕn. ¹²A bana cana unin ñuia cuacĕma 'ain. Uinu 'icĕ unínbi ca a bana 'ĕ 'unánmicĕma 'icĕn. Jesucristonĕnshi ca a bana 'ĕ

'unánmiaxa. ¹³Ën judíos unicama cuëncësa oquin ñu 'aia unin ñuia camina cuacën. 'Ën cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira oquin bëtsi bëtsi ocën, Jesucristomi sinánti bana ënun quixun. ¹⁴Usoquin 'anan cana judíos unin sináncësa oquinshi sináncën. 'Ën aintai 'ëbë sënëburibi an 'acësamaira oquin cana uni apáncaman 'ë 'unánmicësa oquinshi 'ën chaitinën ñuiasabi oquin 'aisa tancën, 'ëx asérabi judío uniira 'ixun. ¹⁵Usai 'iabi ca Nucën Papa Diosan, 'ën titan pucu mëücüabi 'ë aín bana ñuixunun caísa 'ixun nuibaquin asérabi ainan 'inun 'ë sinánmiquin, ¹⁶aín Bëchicëmi catamëti 'unánmianan, atúxribia ami catamënun judíosma unicamaribi bana ñuixunun 'ë 'imiácëxa. Usaquin 'anúan 'imicëxun cana uibi uisai carana 'iti 'ai quixun ñucáma 'ain. ¹⁷Ën a 'unáncëma pain 'aían a pain aín bana ñuixunun Cristonën caísa uni camabi ñucati cana Jerusalénu cuánma 'ain. Anu cuaníma cana Arabia cacë menushi cuantancëx Damásconu cuantëcëancën.

¹⁸Rabé 'imainun achúshi bari inúcëbë pain cana Jerusalénu Pedro isi cuancën. Cuanx cana anu abë rabé semana 'imainun achúshi nëtë 'iacën. ¹⁹Aribia Nucën 'Ibu Jesusan aín bana ñuixunun caísa uni raíri isquinmabi cana Jacobo, Nucën 'Ibu Jesusan xucën, ashi isacën. ²⁰Ën a cuëñoquin mitsu cacë bana ënëx ca cëmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania.

²¹Jerusalénu 'itancëx cana Siria me 'imainun Cilicia menu cuancën. ²²Usa 'ain ca Judea menu 'icë ëmacamanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'ë 'unánma 'icën. ²³Unánquinmabi ca ësaquían 'ë ñuicania cuacëxa: An nu bëtsi bëtsi o uni, an ca bëri Jesucristomi catamënun quixun unicama bana

ñuixunia, ami catamëtia ënun quixun unicama bëtsi bëtsi o 'ixunbi.

²⁴Usaquían 'ë ñuia cuaquin ca Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Jesucristonën aín bana ñuixunun caíscë raírínëan cuëenquin Pablo bia

2 ¹Usa 'ain cana catorce baritia 'icëbë Tito buani, Bernabébë Jerusalénu cuantëcëancën. ²Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanx bëbax cana anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamabëshi banacën. Banaquin cana 'ën judíosma unicama Jesucristo ñuiquin ñuixuncë banacama ñuixuancën, usaquin cana unicama ca quixun caquin. 'Ën usaquin bana ñuixunti cara atun sináncëx asábi 'icë quixun 'unánuxun cana 'ën judíosma uni ñuixuncë banacama chiquinaquin cacën, 'ën uni ñuixuncë bana axa 'ëx cëmëi banacësa 'aish ñancáishi 'itin rabanan. ³Ën usoquin judíosma uni bana ñuixuncë chiquinaxuncëxun ca —asábi ca —quixun sinánquin —griego uni 'icë camina Tito judíos unicama 'icësaribitia 'inun 'unántioracamiti 'ai —quixun 'ë cáma 'icën. ⁴Usa 'aínbi ca a cushi unicaman 'ë uisaquin cacëbëmabi, nuxnu anu timéanbi ax isa Jesucristomi catamëcë 'icë quibi cëmëcë unicama, axribi anu atsíancëxa. A unicamax ca, judíosma unicama ca Jesucristomi catamëcë 'aish judíos unicama 'icësaí 'inun 'unántioracacë 'iti 'icë quixun nu sinánmisa tani, uisa cupí caranuna judíosma unicama 'unántiocë 'inun 'imicëma 'ai quixun isí uacëxa. A unicaman, judíosma uniribi ca 'unántiocë 'iti 'icë quixun caquin nu sinánmisa tancëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman Tito, 'unántioracamicëma 'icëbi nu uisaquinbi cáma 'icën. ⁵A unicaman judíosma unicamax ca judíos unicama 'icësa 'iti

'icë quixun nu sinánmisa tancëxunbi cananuna, mitsúnmi Jesucristomi catamëtishi ca uni iéti 'icë quixun aséjabi 'unánti cupí, atun nu cacësa oquin sinánma 'ain.

⁶—Axa ami sináncë unicaman cushi 'inun Jesucristonën 'imicë ca atux 'icë —quixun unin cacë 'ixunbi ca a unicaman bëtsi ñu 'anun 'ë cáma 'icën. A unicamax nun cushi 'aínbi cana 'ën 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín naitu 'unánquin, camabi uni aséjabi uisa uni cara quixun 'unania. ⁷Bëtsi ñu 'anun 'ë caquinmabi ca a cushi unicaman, judíos unicama bana ñuixunuan Pedro 'amicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama bana ñuixunun 'ë 'amiaxa, quixun 'unáncëxa. ⁸An judíos unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunun Pedro 'imia 'ixun ca 'ëribi judíosma unicama bana ñuixunun 'imiacëxa.

⁹Nucën Papa Diosan usaquin 'ë 'imicë 'icë 'unánquin ca Jacobo, Pedro, Juan, acaman atux Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun Bernabécëñun 'ë aín mëcën 'inánquin, —aséjabi camina nu 'acësaribi oquin Cristo ñuiquin aín bana ñuixunun Nucën Papa Diosan caíscë 'ai —quixun canan —nun nu judíos unicama bana ñuixunmainun camina mitsun judíosma unicama bana ñuixuni cuanti 'ai —quixun nu cacëxa. ¹⁰Canan ca ësöquinshi nu cacëxa, —camina ñuñuma uni 'aquinti 'ai —quixun. Usoquin 'ati cana sináncën.

Antioquíanaxuan Pablonën Pedro ñu ca

¹¹Usa 'ain cana 'ëx Antioquía emanu 'ixun Pedro Jerusalénuaxa ucë upí oquian aséjabi Jesusan bana 'aiamoquin ñu cacën. ¹²Jacobonëan xucëxa uni raíri ucëma pain 'ain ca Pedronën judíosma unicamabëtan piacëxa. Usaquin 'axunbi ca Jacobonëan xucë unicama ucëbëtan

atubëtan piquinma, judíosma unicama ëancëxa, axa Jerusalénuax ucë unicaman a ñu cati rabanan. ¹³Pedronëan usaquin 'aia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë judíos unicama raírinënríbi, judíosma unicama axribi Jesucristomi sináncë 'icëbi, atubëtan piquinbi ëancëxa. A unicamaxa usai 'ia isi ca Bernabënëxribi usaribiti 'iacëxa. ¹⁴Acamaxa —judíos uni cupíma Jesucristomi catamëtishi ca uni iéti 'icë —quixun 'unanibi usai 'ia isquin cana axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënxun Pedro ësäquin cacën: ¿Mix judío uni 'aishbi judíoma uni 'icësaí 'iquinbi caramina uisa cupí judíosma unia judíos unicama 'icësaí 'inun quixun cain?

Judíos unicamaxa judíosma unicama 'icësaribiti Nucën Papa Diosan 'iti bana

¹⁵Ë 'imainun 'ëbë 'icë unicamax cananuna judío unin rëbúnqui 'aish judío uni 'ain. Nux cananuna an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma judíosma unicamasaribima 'ain. ¹⁶Usa 'ixunbi cananuna 'unanin, Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quiásabi oquian ñu 'acë cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi ca uni Nucën Papa Diosan aín 'uchacama tërénquin ainan isia. Usaquin 'unani cananuna nuxribi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inux Jesucristomi catamëacën. Usai ca unicama 'iti 'icë quicë bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia.

¹⁷Nun 'ucha sinánquin cananuna nun 'ucha tërénquin nu iëminun Cristo cain. ¿Usaquin caquin caranuna Cristonën ca nu 'uchañu 'imia quixun cain? Usama ca. ¹⁸—Nun 'acë upí ñu a cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx abë upí 'ai —quixun 'unáncë 'ixunbi, amiribishi

—'ën upí ñu 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sináncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañumama 'ain. ¹⁹Moisésñëan usai ca judfós unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin sënëonquin 'acëma 'aish cana iétimoí bamati 'iacën. Usai 'icëbi ca Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan ax cuëncë sabi oi 'inun, 'ën 'uchacama tērēnquin 'ë ainan 'inun iémiacëxa. ²⁰Uchatëcënu-xunma ashiquin 'ën 'uchacama ëni cana Cristobë bamacësa 'ain. Usa 'aish cana 'ëshima, Cristo ax 'ëbë 'ain, aín cushínbi ax cuëncësa oíshi 'in. Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa 'ë nuibati bamatsianxmabi 'ën 'ucha cupí bama, ami catamëti cana ax 'ëbë 'ain, ax cuëncësabi oi 'in. ²¹Moisésñëan usai ca judfós unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupí ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia quixun sináncë 'aish cana Cristo bama ax ca ñancáishi 'icë quicësa 'itsían. Usa 'aínbi cana, Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë ñancábi bamanun xuacëxa quixun sinanima, asérabi ami catamëtin.

Moisésñën cuënëo bana quicësabi oi 'icë cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshia uni upí 'iti bana

3 ¹Gálatas unicama, mitsux camina sinánñumasa 'ain. Unin 'ucha cupía ax i curúsocënu bama Jesucristo ñuiquin cananuna mitsu upí oquin bana ñuixuancën. Ñuixuncëbi ca uni raírinën bëtsi bana ñuixunquin, Jesucristo ñui quicë bana cuaxunma 'anun quixun mitsu paránxa. ^{2,3}Camina 'ë cati 'ain, ¿Moisésñëan usai ca judfós unicama 'iti 'icë quixun cuënëo banami cuacë cupí cara Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun mitsu 'ináncëx? Usama ca. Jesucristo ñui

quicë bana cuatími ami catamëcëxuinshi ca aín Bëru Ñunshin Upí mibëa 'inun mitsu 'ináncëxa. ¿Usa 'ixunbi caramina mitsun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu upí 'imiti sinántancëxunbi —'ën ñu upí 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan 'ë upí isia —quixun sinanin? Usaquin sinani camina sinánñuma unicamasa 'ain. ⁴¿Ñancábi caramina cëmëishi tēmëraibi Jesucristomi sináncën? Mitsúxmi usai 'icë ax ñancábimi usai 'icëma 'itibi ca 'ia. ⁵Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánan uni itsían 'acëma ñu mitsu 'amia. ¿Uisa cupí cara mitsu usoquin 'amia? An ca usaquin 'aia, mitsúnmi Moisésñëan usai judfós unicama 'iti cuënëo bana cuacë cupíma mitsúxmi Jesucristo ñui quicë bana cuati, ax ca asérabi 'ëbë 'icë quixun sinani, ami catamëcë cupí.

⁶Abrahmnën ca sináncëxa, Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham aín nuitu upí 'icë isacëxa. ⁷Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, an ax quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'aia quixun sinani ami catamëcë unicamax ca axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahmnën rëbúnqui 'ia.

⁸—Judfós unicamaishima camabi uni cana axa Jesucristomi catamëtia nuibaquin aín nuitu upí isti 'ai —quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan an Abraham ésaquin cacë bana aín uni cuënëomiacëxa: “Mi cupí ca camabi menu 'icë unicama 'ën 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuënti 'icën”. ⁹Usa 'ain ca ui unicamax cara Abraham 'iásaribiti —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia —quixun sinani ami catamëtia ax ca Abraham 'iásaribiti Nucën Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuënti 'icën.

¹⁰Usa 'aínbi ca ësairibi a bana usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo ax quia: “Ui unicaman cara camabi cuënëo bana quicësabi oquinra 'acëma ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën”. A bana asérabi 'ain cananuna 'unanin, a bana quicësabi oquin 'acë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'ai quixun sináncë unix ca a banacama quicësabi oquinra 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën. ¹¹Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësaribiti quia: “Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamëti tsóti 'icën”. Usaqin cuënëo bana 'unánquin cananuna 'unanin, Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia, quixun. ¹²Moisésnën cuënëo banax ca quia: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. Usai quibi ca, ami catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icë quima.

¹³A bana, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo, a banacamaxa quicësabi oquiinra 'acëma 'icë, nu uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinma, Cristo, nun 'ucha cupí tēmëramia cupí, nu ami catamëtia uisotima 'icën. Camabi unin 'ucha cupí ca 'uchañuira uni 'icësari Cristo i curúsocënu bamacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi: “Ui unix cara i curúsocënu matáscë 'icë ax ca asérabi 'uchañuira 'aish Nucën Papa Diosan uisaira cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën”. ¹⁴Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oía judíosma unicamax-ribi Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo Jesús 'uchañuira uni 'icësari bamacëxa. Ax usai bama cupí ca axa ami catamëcë

unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inania, ax quiásabi oquin.

Moisésnën cuënëo bana 'imainun Nucën Papa Diosmi catamëti quicë bana

¹⁵Ën xucëantu, ësa ca ënë bana 'icën. Achúshi unían, usa ca ënë ñu 'iti 'icë quixun quiricanu cuënëocë 'icë ca uinu 'icë unímbi a bana térécaquin bëtsi otëcëntima 'icën. ¹⁶Usaribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cá bana 'icën. An ca Abraham aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icë quixun cacëxa. Usaqian Nucën Papa Diosan Abraham cá bana ax ca “aín rëbúnquicama” ñui quima, “aín rëbúnquí achúshi” ñui quia. Usa 'ain ca aín rëbúnqui achúshi a ñuia quíax ax Cristo 'icën. ¹⁷Ësa ca a bana 'icën. Nucën Papa Diosan ca aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icë quixun caquin Abrahambëtan ashiquin mëníocëxa. Usaqian mënío 'ixun ca cuatrocientos treinta baritia inúcëbëtan Nucën Papa Diosan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana Moisés cuënëomiacëxa. Usaqin cuënëo-miquinbi ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishia 'inun Nucën Papa Diosan térécamá 'icën. ¹⁸Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca usama 'icën. A ñuiquian an Abrahambëtan mënío achúshi uni a cupíshi ca uni ami catamëtia Nucën Papa Diosan upí isia.

¹⁹¿An Abraham cá bana xëñibua 'aínbi asérabi 'ain cara uisacasquin Nucën Papa Diosan usai judíos unicama 'iti bana cuënëonun Moisés cacëx? Uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixuan unin

'unánti cupí ca a bana judíos unicama 'ináncëxa. Abrahamnën rëbúnqui, Cristo, axa utia Abraham ñuixuan, a utámainuan a bana quicësabi oquin pain 'anun ca Nucën Papa Diosan a bana Moisés cuënëomiacëxa. Nucën Papa Diosan cacëxuan ángelcaman a cacë bana ca Moisésnën cuënëo bana 'iacëxa. ²⁰An cacë bana ñuiquin judíos unicama canun Moisés 'iminuxbi ca Nucën Papa Dios achúshi, ax Abraham-bëbi banacëxa, uni itsi camima.

Uisa cupí cara Nucën Papa Diosan usáa uni 'iti bana Moisés 'ináncëxa quicë bana

²¹¿Ëx ësai qui carana Nucën Papa Diosan Abraham cá banaxa bëtsi 'imainun ca an Moisés cá banáxribi bëtsi 'icë quin? Usama ca. Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Diosan 'ain, ca a bana 'acë cupíshi uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'itsíanxa. ²²Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo —camabí unin ca ñu 'atima 'aia —quia. A banaxa aséribi 'ain ca axa Jesucristo cupí ami catamëcë unicamaxëshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icën, an aín rëbúnqui achúshi ñuiquin Abraham cásabi oi.

²³Ami catamëtínu iéti Jesucristo utámainun ca judíos unicaman Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ati 'iacëxa. ²⁴Usa 'ain cananuna an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin, Moisésnën cuënëo bana tanquin, a bana quicësabi oquinshi 'aquin, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun 'unáncën, aminu catamënuan Cristo utámainun. Usai 'ia 'aishbi cananuna Cristo uá 'ain, ami catamëtia nun 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ²⁵Nux ami catamënuan Cristo uá 'ain cananuna ami catamëquin an bërúancë xanun

bana tuacën tancësaribi oquin Moisésnën cuënëo bana tancë cupíma, Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain.

²⁶Usa 'ain camina mitsux Cristo Jesúsmi catamëti abë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. ²⁷Ami catamëtia ainan 'icë nashimicë 'aish camina uían aín chupa xëni 'aisama pëquin chupa ió pañucë usaribi 'aish mibëa Cristo 'ain min nuitu upíra 'ain. ²⁸Judíos unicama 'imainun axa griego banan banacë judíosma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, bëbu 'imainun xanu, acamáxbi camina Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan iscëx bëtsisaribi 'aish achúshisa 'ain. Jesucristonan 'ixun camina camaxunbi bëtsin sináncësaribi oquin sinanin. ²⁹Mitsux Cristonan 'aish camina axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cásabi oi aín uni 'ain.

4 ¹Ësaquin cana mitsu cain, aín papa bamacëbëtan ca aín ñucama ainan 'icëbi canicëma pain 'ixun aín bëchicë nën bitsima. Canitancëxun cuni ca biti 'icën. Usa 'aish ca a tuá aín papan ñucama axa ainan 'aínbi a ñucama bicëma pan 'aish, an aín papa ñu mëëxuncë unisaribi 'icën. ²Aín papan anúan aín ñu biti mënío nëtë sënëntamainun ca aín papan caiscë unin aín bëchicë bërúanan aín chupa acama aín papan curíquinë bixunti 'icën. ³A tuásaribi ca Jesucristo ucëma pan 'ain judíos unicama 'iacëxa. Usa 'ixun ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anan aín nuitu upí 'inúan unin sináncë ñuishi 'ati sináncëxa. ⁴Usa 'aínbi ca aín uti nëtë sënëncëbëtan Nucën Papa Diosan aín Bëchicë ënë nëtënu xuacëxa. Achúshi xanúxa bacéncëx canitancëx ca

judíos unicama 'icēsaribiti Moisésnēn cuēñeo bana, usaía judíos unicama 'iti, a 'unáncē 'iacēxa. ⁵Ax ca judíos uni 'aíshnu nux Moisésnēn cuēñeo bana cuacē 'icē, an 'imicēxēshi nun 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosan bēchicē 'inun nu 'iminux uacēxa.

⁶Mitsux camina asérabi aín bēchicē 'ai quixunmi 'unánun ca Nucēn Papa Diosan aín Bēchicēnēn Bēru Ñunshin Upí mitsubēa 'inun xuacēxa. Usa 'ain camina aín bēchicē 'ixun —'ēn Papa Dios camina mix 'ai —quixun Nucēn Papa Dios cain. ⁷Usa 'aish camina an uni ñu mēēxuncē uni 'icēsai 'ima xubu 'ibu unin bēchicē 'icēsai asérabi Nucēn Papa Diosan bēchicē 'ain. Mixmi aín bēchicē 'icē ca Cristo ax quiásabi oquin mitsun 'uchacama tērēnquin an iscēxmi upí 'inun 'imianan aín Bēru Ñunshin Upí mitsubē 'inun 'inania.

**Axa Jesucristomi catamēti
unicamamia Pablo sinan**

⁸Bērāma camina —Nucēn Papa Dios ca asérabi Dios 'icē —quixun 'unáncēma 'ixun Diosma ñucama rabiquin bētsi bētsi ñu 'acēn. ⁹Usaquin bētsi ñu rabiá 'ixunbi camina an sinánmicēxun —Nucēn Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icē —quixun 'unanin. ¿An mitsu ainan 'imicēxunbi caramina uisa cupí mitsúnmi bērāma rabia ñucama rabitēcēnti sinan? ¹⁰Nucēn Papa Diosan mitsu upí isnun quiax camina bērāmami quiásaribiti nētē ñui —ēñē nētēx ca bētsi nētēsama 'icē —quianan 'uxē ñui —ēñē úxēx ca bētsi 'uxēsama 'icē —quianan bari ñui ēñē barix ca bētsi barisama 'icē —quin. ¹¹Usaquin sinanimi 'ēn mitsu 'unánmicē banacama manucēsa 'ain cana —sapi cana ñancábi mitsu 'unánmia —quixun sinanin.

¹²Ēn xucéantu, mitsux judíos unima 'ixun camina Moisésnēan cuēñeo bana

'unáncēma 'ixun a bana quicēsabi oquin 'ama 'ain. 'Ēnribi cana —a bana quicēsabi oquin 'acē cupí cana Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ai —quixun bērf sinaniman. Usa 'ain camina mitsúxribi 'ēx 'icēsaribiti Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'inux asérabi Jesucristomishi catamēti 'ain. 'Ēx mitsubē 'ain camina 'ēmi 'icēma 'ain. ¹³Camina 'unanin, 'ēn nami 'aisama 'ixun cana bētsi menu cuanti sinánquinbi anuxuinshi Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixunta-baquin ñuixuancēn. ¹⁴Ēx 'ñucē 'aish upíma 'icē isquinbi camina 'ē timáma 'ain. Usa 'ixun camina Nucēn Papa Diosan xucē ángel bicēsa oquin upí oquin bianan Jesucristo 'acēsa oquin 'ē biacēn. ¹⁵Ē isi camina cuēñancēn. ¿Usai 'iá 'aíshbi caramina bērf uisacatsi usama 'ain? Usama 'aínbi cana 'unanin, usoti 'icē cuni camina mitsun bēru échíxun 'ē 'inan 'itsían. ¹⁶¿Ēn mitsu asérabi cacē bana sinánquin caramina 'ēx cana mitsumi nishi quixun sinanin? Usama ca.

¹⁷An mitsu bana itsi 'unánmicē unicamax ca cēmēquin parani mitsubē upiti banaia. Usai 'iquinbi ca asérabi mitsu 'aquinti sinaníma. Mitsúnmi 'ē sinánquinma atuiishi sinánquin aín banaishi cuati ca cuēñenia. ¹⁸Usa 'aínbi cana mitsu cain, paránquinma unin upí oquin ñu 'aquincēxmi mitsux abē nuibananti ca asábi 'icēn. Usaribi oquinmi mitsubē 'icē 'acēsaribi oquin mitsubē 'icēmabi 'ē sinánti ca asábi 'iti 'icēn. ¹⁹Mitsux camina 'ēn bēchicēsa 'ain. Usa 'ain cana mitsúnmi Cristo 'unáncēma pain 'ain 'iásaribiti mitsúxmi asérabi ami upiti catamēnun quixun sinani, masá nuituti bēnētín, bacénuxun paē tania xanu bēnécēsaribi oi. ²⁰Ēx anu mitsubē 'iti cana cuēñenin. 'Ēx anu 'ixun cuni cana mitsubē banaquin, upí oquin mitsun sinan 'unánquin, mitsu upí

oquin 'ësëtsian. Mitsübëma 'ixun cana uisai caramina 'icani quixun 'unaniman. Usa 'ain cana uisaquin carana mitsu cati 'ai quixun 'unaniman.

Agarcëñun Sara ñuicë bana

²¹Mitsux Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ati cuëncë 'ixun camina 'ën ñucácëxun 'ë cati 'ain, 'caramina uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unáncëma 'ain? ²²A banax ca quia, Abraham ca rabé bëbu bëhichëñu 'iacëxa. Bëtsin titax ca Abrahamnën xanúan ñu mëemicë, Agar cacë xanu, 'iacëxa. Bëtsix ca Abrahamnën xanun tuábi 'iacëxa. ²³An Abrahamnën xanu ñu mëëxuncë xanun tuacëx ca camabi tuásaribi 'aish unín bëhichëñu 'iacëxa. Usa 'ainbi ca bëtsix Abrahamnën xanu, Sara, ax tuacëma 'aishbi Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oi tutancëx bacéancëxa. ²⁴Ënëx ca ësa 'icën. Ënë xanu rabé 'imainun tuá rabé ñui quicë bana isquin cananuna bëtsi bana rabéribi sinánti 'ain, ësai quicë: A bana achúshinëx ca Cristo ñui quicë 'icën. A bana ca asérabi 'icë quixun sinani Cristomi catamëcë unicamax ca Saran rëbúnquisa 'icën. Bëtsix ca Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana a ñui quicë 'icën. Aín bashi Sinaí, anuax 'itsa nëtë abë banaquin ca Nucën Papa Diosan usai ca 'ën uni 'iti 'icë quixun Moisés cacëxa. A bana quicësabi oquin aín unicaman 'anun 'inan 'ainbi ca 'itsa unín, a 'acë cupíshi cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sinania. Usaquin sináncë unicama ax ca Agarnën rëbúnquisa 'icën. ²⁵Aín bashi Sinaí ax ca Arabia menu 'icën. Aín bashi Sinaínu-xuan abë banaquin Nucën Papa Diosan Moisés, usai ca aín unicama 'iti 'icë quixun cá bana 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sináncë unicamax ca Jerusalénu 'icë unicamasa

'icën. Usaquin sináncë unicamax ca Agarnën tuá 'iásaribi 'icën. Usa 'aish ca ësa 'icën. Nucën Papa Diosan, min xanun ca mi tuaxunuxun 'aia cá bana sinánquinma ca Abrahamnën bëhichëñu 'iti cuëenquinshi Agar cacë xanumi bëhiacëxa. Usa 'aish ca a tuá a Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, ama 'iacëxa. ²⁶'Itsa uníxa Agarnën tuá 'iásaribi 'ainbi cananuna usama 'ain. Nux cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë Jerusalén anu abë 'iti uni 'ain. ²⁷Abrahamnën xanu ñui ca cuënëo bana ësai quia:

An tuacë xanun rëbúnquinëxa 'icësamaira oi ca —'ën cana tuaima —quixuan an sináncë xanu aín rëbúnqui 'aisamaira 'iti 'icën. Usa 'ain camina mix tuatima 'aish tuáñuma xanu 'aishbi —tuáñu cana 'iti 'ai —quixun 'unani cuëenti 'ain; tuacën paë tancëma xanu 'aishbi camina tuá 'imainun rëbúnquiñu 'icë cupí chuámarua tani cuëenti 'ain.

²⁸Ën xucéantu, Nucën Papa Diosan Abraham cacësabi oquin ca Isaac aín titan tuacëxa. Usaribiti cananuna nux Nucën Papa Diosan mëníosabi oi Cristo cupí ainan 'ain. ²⁹Béráma ca Agarnën tuá, axa camabi tuá 'icësaribi unín bëhichëñu 'inun aín titan tua, an, Isaac, Nucën Papa Diosan cacësabi oquian Abrahamnën bëhichë, a bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca an Nucën Papa Diosan 'inuxun, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana 'acë unín, axa Nucën Papa Diosan 'inux Cristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia. ³⁰Usa 'ainbi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia: “Aín xanúan ñu mëemicë xanun tuacën rëbúnquinëx ca Nucën Papa Diosan cásabi oi Abrahamnën xanun tuacën rëbúnquisaribi 'itima 'icën. Usa 'ain ca aín xanúan ñu mëemicë xanubë

aín tuá ashiti Abrahamnën xubunuax utëcëntimoi cuanti 'icën". ³¹Ën xucéantu, usa 'ain cananuna nux Agarnën tuá 'iásaribima 'aish Saran tuása 'ain.

Jesucristonan 'ixun bëráma 'á ñucama sinántëcëntima bana

5 ¹Nun Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñö bana quicësabi oquin 'acë cupíma cananuna Cristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosnan 'ain. Usa 'ain camina asérabi Cristomi catamëquin a ënti sinántima 'ain. Usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñö bana quicësabi oquin 'acë cupí cana Nucën Papa Diosnan 'ai quixun camina sinántëcëntima 'ain.

²Pablo 'ixun 'ën mitsu camainun ca cuat, Nucën Papa Diosnan 'inux cana judíos unicama 'icësaí 'unántioracati 'ai quixun sinanibi camina Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'ítima 'ain. ³Cana mitsu catëcënin, uicaman cara —'unántioracacëma 'aish cana Nucën Papa Diosnan iscëx 'ën nuitu upí 'inux 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun sinania, a uicaman ca 'unántioracacë 'iti ashima camabi usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuëñö bana quicësabi oquin 'ati sinánti 'icën. ⁴Uicaman caramina —Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñö bana quicësabi oquin 'acë cupí ca ainan 'icë Nucën Papa Diosnan 'ë upí isía —quixun sinani, mix camina upí 'inux ami catamëtancëxunbi Cristo ëncë 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosnanmasa 'ain. ⁵Usa 'aínbi cananuna nun, ami catamëti ënquinma aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx cananuna Nucën Papa Diosnan iscëx upí 'iti 'ai quixun sinanin. ⁶Nux asérabi Jesucristonan 'aish cananuna 'unántioracacë

unicama 'icësaribiti 'unántioracacëma 'aishbi Nucën Papa Diosnan iscëx upí 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixúan an uni nuibacë uni ax ca Nucën Papa Diosnan iscëx upí 'icën.

⁷Mitsux camina upiti Jesucristomi sináncën. ¿Ui unin cara Jesusan banami ënun quixun mitsu sinanamiax? ⁸Nucën Papa Dios an mitsu ainan 'inun sinánmicë, an ca Jesusan bana ënun quixun mitsu sinánmicëma 'icën. ⁹Unix ca quia, "Anun pán chamiti ñu an ca xanpanu 'icë pán 'ati ñu acëñun mëscucëxun camabi chamia". Usaribi 'ixuan an uni paráncë unin ñuixuncëxun ca camabi unin aín bana cuatia. Usa unin sapi ca mitsu paránxa. ¹⁰Usa 'aínbi cana mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ain ësaquin sinanin, mitsun camina 'ën 'acësaribi oquin —Moisésnëan cuëñö bana cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosnan iscëx upí 'ai —quixun 'unanin. Usa 'aínbi ca an mitsu 'atimaquin sinanamisa tancë uni, uisa uni cara, abi Nucën Papa Diosnan castícantí 'icën.

¹¹Ën xucéantu, cana mitsu cain, 'ën —Nucën Papa Diosnan iscëx upí 'inux ca uni 'unántioracacë 'iti 'icë —quixun caquin, unicama bana ñuixuncë 'aish cana judíos uicaman bëtsi bëtsi ocëma 'itsían. I curúsocënuaxa ax bama, Jesucristo, ami catamëtishi ca uni upí 'iti 'icë quixun a bana 'ën ñuicëbëma ca uni 'ëmi nishtsíanma. ¹²An mitsu 'unántioracanun quixun ubíocë unicama aín namiribi tëatibi ca 'ia.

¹³Ën xucéantu, mitsun ñu 'acë cupíma Cristomi catamëcë cupíshi an iscëx upí 'inun ca Nucën Papa Diosnan mitsu caísaxa. Usa 'ixun camina mitsux cuëncësabi oquin ñu 'atima 'ati sinántima 'ain. Usaquin 'aíma camina bëtsibë nuíbanani asérabi 'aquiananti 'ain. ¹⁴Nucën Papa Diosnan bana ca quia:

—“Mixmi bërúancacésaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa ’aquinsa ’icé ’aquinti ’ain”. A bana quicésa oquin ’acé ’ixun camina bêtsi uni nuibati ’ain, mix bërúancacésaribi oquin. Usoquin ’acé ’ixun camina Nucèn Papa Diosan bana raírinéxa quicésabi oquin ’acé ’iti ’ain. ¹⁵Usa ’ainbi bêtsibè nishanani cuamianani camina mitsux Jesucristonèn unimasa ’iti ’ain. Usai ’itin rabanan camina bërúinraocati ’ain.

**Unin sináncésa oquin sinanima Nucèn
Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan
sinánmicé ’iti bana**

¹⁶Én cana mitsu cain, mitsux cuéencé sabi oquin ñu ’atima ’aquinma camina Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan sinánmicésa oquinshi sinánquin ñu ’ati ’ain. ¹⁷Nun sináncésa oquinshi ènè nètènu ’icé ñu ’aquin cananuna Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí cuéencésama oquin ’ain. Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí ax ca nun sináncésa oquinu ñu ’ati cuéénima. Usa ’ixun camina mitsux an sinánmicé ’ixun mitsun cuéencé ñu ’atima ’ain. ¹⁸Mitsun aín Bèru Ñunshin Upitan sinánmicèxun sinánquin ñu ’acé ’aish camina usai ca uni ’iti ’icé quixun Moisésnèn cuenèo bana quicésamaira oi ’icé ’aish ’uchocéma ’iti ’ain.

¹⁹Camina ’unanin, unin ca ’aia tanquinbi tènèquinma aín cuéencésa oquin ésa ñucama ’aia quixun: aín xanuma ’ainbi xanubé ’iti, xanúxmabi uni itsibé ’iti, ’imainun ñunshínquin ñu ’atima ’ati. ²⁰Anan ca ’aia, Nucèn Papa Diosmi sinánquinma unin ’acé ñu rabiti, ñubé ’iti, bêtsibè nishánanti, cuamianani nishánanti, ñuñanánti, unimi pishui nishti, bènètishi unimi nishti, anbi ñu ’acatsi quixun sináncé ’iti, ’imainun uni raírí, raírí unibé nishananquin amanu amanu sinánun sinánmiti,

acamaribi. ²¹’Imainunribi ca ’aia, bêtsi unin ñu cuéenti, uni ’ati, paénti, picéntapun ’iti, acama. Usa ñucama ca unin aín cuéencésa oquin ñu ’aquin ’aia. Usa ’ain cana èn mitsu cacésaribi oquin mitsu catécènin, usa ñua an ’acé unicamax ca aín unima ’aish Nucèn Papa Diosan nètènu abé ’itima ’icèn.

²²Usa ’ainbi ca Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan sinánmicèxun an sináncé uni ax éesai ’ia: unicama nuibacé, chuámarua ’aish cuéencé, uisa ñu cara ’icébèbi chuámarua ’aish bènécéma, an ’atimocèxunbi uni cupicéma, cuémèninínshi banacé, upí nuituñu, ’imainun Jesucristomi upiti catamécé, ²³rabícéma, aín cuéencésari ’iisa tanquinbi tènécé. Usa uni ñuia, ax —usai ’itima ca —quicé bana ca ’aíma ’icèn. ²⁴Cristo nun ’ucha cupí i curúsocènu bama ’ain cananuna nun nu ñunshínquin ’asaribi oquin ’atécènu-xunma ñu ’atimacama éan. ²⁵Usa ’ain cananuna nux aín Bèru Ñunshin Upitan ’imicèx Nucèn Papa Diosan uni ’ixun, aín Bèru Ñunshin Upitan an nu sinánmicésabi oquin ’ati ’ain.

²⁶Usa ’ain cananuna —’èx cana bêtsi unisama ’ai —quíax rabítima ’ain, cananuna cuébicanani unibé nishanan-tima ’ain, ’imainun cananuna bêtsimi nutsitima ’ain.

Bêtsibé ’aquiananti bana

6 ¹Én xucéantu, axa Jesucristomi catamécé unían manúxun ñu ’aisama ’aia camina mitsux aséjabi Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan sinánmicé ’ixun axa upí ’inun quixun nuibaquin ’aquinti ’ain, rabíquin —’èx cana ’uchañuma ’ai —quixun sinánquinma. Mixribi usai ’itin rabanan camina bërúancati ’ain. ²Min ñuishi ’ati sinánquinma camina uni raíriribi ami sinánquin ’aquinsa ’icé ’aquinti ’ain.

Usai camina bētsibē bētsibē 'aquiananti 'ain. Usai 'i camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain.

³Ui unin cara aséabi upí 'ixunmabi ax isa upí uní 'icē quixun sinania, ax ca aín sinanéinshi cēmēia. ⁴Ñu 'aquin ca aín unin —¿Cristo cuēēncēsabi oquin carana 'ai? —quixun sinánti 'icēn. Usai 'i ca unían a cuēēnti sinanima —Cristo cuēēncēsabi oi cana 'i —quixun sináncē cupí a uní chuámarua taní cuēēnti 'icēn.

⁵Cristonan 'ixun ca unin uisa cara aín sinan 'icē quixun sinánan uisa ñu cara 'ati 'icē quixun anbi sinánti 'icēn.

⁶An Nucēn Papa Diosan bana 'unánmicē uni a ca a 'unánmicē unin cupíoquin uisa ñuñu cara, a mēsú 'inánti 'icēn.

⁷Camina upí oquin 'unánti 'ain, Nucēn Papa Dios parani ca uni ami cuaitima 'icēn. Ēnēx ca ēsa 'icēn: An 'apácē ñu bēru aín bimibi ca unin biti 'icēn.

⁸Usaribiti ca axa aín 'uchacama ēnima aín cuēēncēsa oíshi 'icē uní ax ainanma 'aish xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'íma. Usa 'aínbi ca an aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēxun sinánquin ñu upí 'acē uní ax Nucēn Papa Diosnan 'aish xēnibua 'aínbi abē 'ia. ⁹Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'aquin atsánquin ēntima 'ain. Usoquin ñu upí oquin 'ai cananuna ax quiásabi oi an 'aquincē 'ianan aín nētēnu abē 'iti 'ain. ¹⁰Usa 'ain cananuna axa nubē Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna 'aquinsa 'icē uní raírriribi camabi 'aquinti 'ain.

**Pablonēan ashiquin 'ēsēanan
bērúanxa 'inun ca**

¹¹Ēn mēcēnanbi chaira letranēn mitsu cuēēnoxuncē bana ēnē camina isti 'ain.

¹²An —camina 'unántioracacē 'iti 'ai —quixun caquin mitsu 'unánmicē

unicaman ca judíos unicama cuēēnmiti cupíshi usaquin 'unánmia. I curúsocē nua ax bama, Cristo, ami catamētishi ca uní iēti 'icē quicē, a bana cupí bētsi bētsi ocē 'itin rabanan ca —mitsux camina 'unántioracacē 'iti 'ai —quia.

¹³Axa 'unántioracacē unicamanbi ca camabi Moisésnēn usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēēno banacama quicēsabi oquiinra 'aima. Usa 'ixunbi ca atun 'unánmicē cupí camina mitsux judíos uní 'icēsaribiti 'unántioracacē 'ai quiax rabiácati sinánquin usaími 'inun quixun mitsu 'unánmia. ¹⁴Usa 'aínbi cana 'ēxbi rabiacaquinma, i curúsocēnua ax bama 'afan a cupí uní iēti, Nucēn 'Ibu Jesucristo, ashi rabin. Cristo i curúsocēnu bama cupí cana a 'ēn 'atia Nucēn Papa Dios cuēēncēma ñucama ēni, usa ñu 'atēcēnti cuēēniman. 'Imainun ca unin a 'atia Nucēn Papa Dios cuēēncēma ñu 'ē 'amitima 'icēn.

¹⁵Nux aséabi Cristonan 'aish cananuna, axa usabi 'unántioracacē unicamaxa 'icēsaribiti 'unántioracacēma 'aishbi Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. Ainan 'icēa Cristonēn nu 'imicēxun bērámanu 'ása oquin sinántēcēnquinma bētsi oquin sináncē cupíshi cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. ¹⁶Axa usai 'icē unicamacēñuan uicamax cara aséabi aín uní 'icē, acama Nucēn Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tēréanan chuámashirua 'imiti cana cuēēnin.

¹⁷Nucēn 'Ibu Jesúsnan 'icē unin bētsi bētsi ocē cupí, 'ēn nami tēacē mocē, aín bērucama isquin ca uí uní cara, anbi, 'ēx cana aséabi Nucēn 'Ibu Jesusan uní 'ai quixun 'unánti 'icēn. 'Unánquin ca uisa uní carana 'ai quixun 'ē ñucátēcēntima 'icēn.

¹⁸Ēn xucéantu, Nucēn 'Ibu Jesucristonēan nuibaquin mitsu asaribi 'aishmi upí 'inun 'aquinti cana cuēēnin. Usai ca 'iti 'icēn. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN EFESONU 'ICĒ UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Efeso ėmanuax ax Jesucristomi catamēcĕ unicama Pablonĕn quirica cuĕnĕoxuan

1 ¹Ēx cana Pablo, Nucĕn Papa Dios cuĕncĕsabi oquin aĭn bana ĩuxunun Jesucristonĕn caĭsa 'ain. Usa 'ixun cana Efeso ėmanuaxmi Cristo Jesúsmi sinani ami catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ ĕnĕ quirica mitsu buánmin. ²Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn mitsu nuibaquin 'aquincĕxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

I. AIN UNICAMAX CA CRISTOBĒ ACHUSHISA 'ICĒ QUIXUN PABLONĒN CA (1.3-3.21)

**Cristonan cupía Nucĕn Papa Diosan uni
nuibaquin 'aquinti**

³Nucĕn Papa Dios ax ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo aĭn Dios 'ianan aĭn Papa 'icĕn. A rabinun ca 'acan. Aĭn nĕtĕnuxun nu sinánxunquin ca nuxnu Cristonan cupí nuibaquin 'aisamaira ĩu nu 'aquinquin upí oquin sinánmianan nu cuĕĕnmia. ⁴Mecama uniocĕma 'ixunbi ca Nucĕn Papa Diosan Cristo cupínu an iscĕx 'uchañuma 'ianan ainanshi 'inun nu caĭsacĕxa. ⁵Axa cuĕncĕsabi oquin ca nu nuibaquin Jesucristo cupí aĭn bĕchicĕ 'inun nu caĭsacĕxa. ⁶Usaquin ainan 'inun caĭstancĕxun an nu nuibaquin, aĭn

nuibacĕ Bĕchicĕ nubĕ 'aĭnu ainan 'aish upí 'inun nu 'imicĕ 'ixun cananuna ami catamĕquin, xĕnibua 'aĭnbi a rabin. ⁷An ca nun 'ucha cupínu ainanma 'icĕbi Cristo bama 'ain, nun ĩu 'aisama 'acĕcama tĕrĕnquin ainan 'inun nu iĕmiaxa, an nu nuibaquin. ⁸Usa 'ixun ca nuibaquin uisairai cara uni ainan 'iti 'icĕ quixun upí oquin 'unánun nu 'imiaxa. ⁹Unin 'unánma 'icĕbi ca nu 'unánmiaxa, uisa cupí cara ax cuĕĕan-sabi oquin Cristo ĕnĕ nĕtĕnuaxa bamanun xuacĕxa quixun. ¹⁰Ēsaquin ca nu 'unánmiaxa: An ca anúan ax utĕcĕnti nĕtĕa sĕnĕncĕbĕtan Cristo xuti 'icĕn, an unio ĩucama, naĭnu 'icĕ 'imainun menu 'icĕ aĭn 'ibua 'inun.

¹¹Nux Cristonan cupí aĭn uni raĭri 'acĕsaribi oquin nu axa cuĕncĕsabi oi 'ianan aĭn nĕtĕnu abĕ 'iti nu 'iminuxun ca Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun nu caĭsacĕxa. Usai nux 'inun ca Nucĕn Papa Diosan camabi ĩu ax cuĕncĕsabi oquin 'aquin mĕnĭocĕxa. ¹²Nun nu an sinánmicĕxun upí oquin ĩu 'aia isquian uni raĭrinĕnribi a rabinun ca nux pain Cristomi catamēcĕ 'aĭshnu ax cuĕncĕsabi oi 'inun nu caĭsacĕxa. ¹³Mitsúxribi camina —Jesucristo cupí ca uni aĭn 'ucha tĕrĕncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ —quixun ĩuicĕ bana cuati Cristomi catamĕacĕn. Cristomi catamĕtia ca Nucĕn Papa Diosan ax quicĕsabi oquin aĭn Bĕru Nĭnshin Upí

mibëa 'inun mitsu 'ináncëxa, mitsúxmi aséribi ainan 'icë 'unánti oquin. ¹⁴Aín Bëru Ñunshin Upí axa nubë 'ain cananuna 'unanin, anúan Nucën Papa Diosan an caíscë aín unicama biti nëtë sënëncëbë cananuna aín nëtënu abë 'iti 'ain, ax quiásabi oi. Ax cushiira 'ixuan nuibaquin 'imicëxunu a rabinun ca usai 'iti 'icën.

Efesonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën Nucën Papa Dios ñucáxuan

¹⁵Usoquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxmi mitsux aséribi Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëanan axa ami sináncë unicamabë nuibanania ñuicania cana cuan. ¹⁶Usa 'ain cana ënquinma —asábi ca —quixun caquin rabianan abë banaquin Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën Dios 'ianan 'Apuira, Nucën Papa Dios, a cana an 'unánmicëxunmi upí oquin sinánquin a 'unáncanun quixun mitsu ñucáxunin. ¹⁸'Imainun cana mitsu ñucáxunin, an 'imicëx caramina uisairai ënë nëtënuax Jesucristosaribi 'aish upí sinánñu 'iti 'ai quixunmi mitsun 'unánun. Ñucánan cana uisairai caramina aín nëtënu abë 'aish, axa ami catamëcë unicamabë 'iti 'ai quixunmi 'unánun mitsu ñucáxunin. ^{19,20}Usaribi oquin cana mitsu ñucáxunin, uisaira cara aín cushi anúan axa ami catamëcë unicama 'aquinti a 'icë quixunmi mitsun 'unánun. A cushínbi ca bamacëbi baísqumixun Cristo aín nëtënu aín mëqueu 'aish abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. A cushínra ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia. ²¹Usai 'inúan 'imicëx ca Cristo ax, a unin iscë 'apu 'imainun a unin iscëma 'apuribi 'imainun uisa cushi cara, 'imainun uisa 'apu cara, uisaquin caquin anëcë cara, acamabë sënënmaira 'icën. Usa bërí 'aish ca ënë nëtë cëñúcëbëribi

usai 'iti 'icën. ²²Nucën Papa Diosan ca camabi ñu, uni, ángel, acaman 'ibu 'inun Cristo 'imiacëxa. 'Imianan ca axa ami catamëcë unicaman 'iburibi 'inun 'imiacëxa. ²³Axa ami catamëcë unicamax ca 'itsa 'aishbi camáxbi Cristonan 'icën. Usa 'ain ca an abë 'ixun an sináncësaribi oquian sinánun aín unicama 'imia. Ax ca uinubi 'aímama 'icën. Abë 'ixun ca Cristonën aín unicama an iscëx aín nuitu upí 'ixuan ax cuëncësä oquinshi 'anun aín cushi 'inania.

An nuibacë cupí ca uni Nucën Papa Diosnan 'ia quicë bana

2 ¹Mitsun ñu 'atima 'acë cupí ainanma 'aíshmi uni bamacësa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu xëñibua 'aínbi abë 'inun ainan 'imiaxa. ²Ënë nëtënu 'icë ñuishia an sináncë unicaman sináncësä oquinshi sinánquin camina ñu 'aisama 'acën, ñunshin 'atimanën 'apu cuëncësäbi oquin. An ca an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama ax cuëncësäbi oquin 'anun sinánmia. Usaribiti camina mitsux an sinánmicë 'iacën. ³Nunribi cananuna camaxunbi nun sináncësä oquinshi sinánan nun sinan 'atima 'ixun nux cuëncësäbi oquin 'acën. Usai 'icë 'aish cananuna raíri unicamasaribi 'aish numi nishquian Nucën Papa Diosan castícantí 'iacën. ⁴Usai 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aisamaira nuibaquin, ⁵nux nun 'ucha cupínu ainanma 'aish bamacësa 'iá 'icëbi ainan 'aish upiti tsónun nu 'imiaxa, nuxribi bama 'aishbi Cristobë baísqücësä 'inun. ⁶Nux Cristo Jesús bë baísqücësä 'inun 'imianan ca Nucën Papa Diosan nuxribi ënë nëtënuaxbi Cristo Jesús bë, aín nëtënuribi abë 'inun nu 'imiaxa. ⁷Jesucristonan 'aíshnu usai 'icë isquían camabi unin uisaira oquin cara an nu

nuibatia quixun nētē xēnibucēbētanbi isnun ca Nucēn Papa Diosan usaínu 'inun mēnīocēxa. ⁸Nuibaquin ca asērabi cuēēnquin mitsúxmi Cristomi catamēti cupíshi mitsu ainan 'inun iémiaxa. Mitsúnmi ñu upí 'acē cupíma ca Jesucristo bama cupíshi Nucēn Papa Diosan ax cuēēnquinshi mitsu ainan 'inun iémiaxa. ⁹An ca an ñu upí 'acē cupí ainan 'inun uni iémima. Usa 'ain ca uinu 'icē unínbī —'ēn upí ñu 'acē cupí cana iéa —quixun rabíquin sinántima 'icēn. ¹⁰Cristo Jesús nubē 'inúan an 'imicēxun ñu upíshi 'anan nun sinan bētsi 'inun ca an mēnīosabi oquin nu 'imiaxa.

Cristo cupía judíos unicama 'icēsaribiti judíosma unicamaribi Nucēn Papa Diosnan 'iti

¹¹Usa 'ain camina manútima 'ain, mitsux judíos unima, uni itsi 'aish camina axa 'unántioracacē judíos unicaman —a unibunēx ca 'unántioracacēma 'icē —quixun ñuicē 'iacēn. ¹²Judíos unima 'aish camina Cristo ñui quicē bana cuacēma 'iacēn. Judíos unicaman 'unan 'aínbi camina mitsun Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'ianan an Cristo ñuiquin Abraham cá bana a 'unáncēma 'iacēn. Usa 'ixun camina Nucēn Papa Diosan ca nuibaquin uni 'aquianan ainan 'imiti 'icē quixun 'unáncēma 'aish mitsux cuēēncēsa oíshi tsóti sináncēn. ¹³Usai 'iá 'aíshbi camina camabi unin 'ucha cupía Cristo bama 'ain, ami catamēcē 'aish ainan 'ain. Usa 'aish camina Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'iá 'aíshbi bēri a 'unani ainan 'ain. ¹⁴Cristonēn ca judíos uni 'icēsaribitia judíosma uniribi Nucēn Papa Diosnan 'inun 'imiaxa, camáxbia raíri unisaribi 'inun. Judíos unicamaxa judíosma unicamabē nuibanancēma 'aish nishanancēsa 'iá 'icē ca bēri

Cristonēn judíos uni 'imainun judíosma uniribia ainan 'aish camáxbi bētsibē nuibananun 'imiaxa. ¹⁵Ax camabi unin 'ucha cupí bamaquin ca Cristonēn nux judíos uni 'ixun Moisésnēn cuēnēo bana quicēsabi oquin 'acē cupíma ami catamēcē cupíshi Nucēn Papa Diosnan 'iti mēnīocēxa. Usouni 'icēsaribitia judíosma uniuquin ca nux judíos uni 'aish 'icēsaribitimi mitsúxribi ami catamēcē cupí ainan 'inun 'imiaxa. Usa 'ain cananuna camáxbi ainan 'aish sēnēn 'ain. ¹⁶Ax camabi unin 'ucha tērēncē 'iti cupí i curúsocēnuax bamax baísquiquin ca Cristonēn judíos unicama Nucēn Papa Diosnan 'inun mēnīocēxa. Usoquian 'acē cupí ca axa ami catamēccamax Nucēn Papa Diosnan 'aish, judíosma unibē judíos uni nishánantēcēntima 'icēn. ¹⁷Ax ēnē nētēnu utancēxun ca Cristonēn bana ñuixunquin, camabi unix ca ami catamēti Nuncēn Papa Diosan iscēx upí 'iti 'icē quixun cacēxa. Usa 'ain ca judíosma uni, an Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma, 'imainun judíos uni, an Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē 'ixun a ñuia quicē bana cuati, Cristomi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'ia. ¹⁸Usai Cristomi catamēti Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upíñu 'aish cananuna camáxbi, judíos uni ucēn Papa Diosnan 'iti mēnīocēxa. Usoquin ca nux judíos un'imainun judíosma uníxribi, Nucēn Papa Diosbē banati 'ain. ¹⁹Usa 'ain camina judíosma uni 'aíshmi Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'aish 'iásaribima 'ain. A ñuiquian Nucēn Papa Diosan Abraham cá, Cristo, a camina mitsun bēri 'unanin. Usa 'ain cananuna mitsúxmi judíosma uni 'imainun nuxribi judíos uni 'aish, ainan cupí aín nētēnu abē 'iti 'ain. ²⁰Mitsux camina an aín bana uni ñuixunun Jesusan caiscē unicama 'imainun an Nucēn Papa Dios

quicè bana uni ñuixuncè unicaman ñuiasabi oi, Jesucristomi catamèti ami cushicè 'ain. Usa 'aish camina unin maxax xubu oquin ami cushiti pain nantancèxun raírribi bucúnrucésaribi 'ain, Cristo a pain nancè maxáxa 'ain. ²¹Amia catamètia ca Nucèn 'Ibu Jesucristonèn aín unicama ax cuèèncè sabi oía 'inun 'imia. Usaquin 'imicéxa, asérabi ami catamècè aín unicama abè ca Nucèn Papa Dios 'ia. ²²Mitsun èmanu 'icè axa Jesucristomi catamècè unicama-bèribi ca aín uni raírribèa 'icésaribiti Nucèn Papa Dios 'ia, aín Bèru Ñunshin Upía aín unicamabè 'ain.

Judíosma unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucèn Papa Diosan Pablo caísa

3 ¹Mitsúxmi judíosma uni 'aishbi Cristo Jesúsmi sinánun aín bana mitsu ñuixuncè cupí cana 'èx, Pablo 'aish, sipuacè 'ain. Usa 'ixun cana mitsu Nucèn Papa Dios ñucáxunin. ²Mitsúnbi camina 'èa ñuicania cuaquin 'unánti 'ain, mitsu nuibaquin ca Nucèn Papa Diosan Cristo ñuiquin aín bana mitsu ñuixunun 'è cacéxa quixun. ³A bana uisai quicè cara quixun unin 'unánma 'icèbi ca bérí unin 'unania. Nucèn Papa Diosanbi ca 'èribi 'unánmiaxa. 'Itsamashi pain cana an 'è 'unánmicè bana mitsu ñuixunquin cuèñèon. ⁴Èn mitsu buánminuxun cuèñèocè bana ènè isquin camina 'unánti 'ain, 'èn cana uisai quicè cara Cristo ñui quicè bana 'icè 'unani quixun. ⁵A bana ca béráma Jesucristo ucéma pain 'ain, uisai cara quia quixun uni Nucèn Papa Diosan 'unánmiama 'icèn. Usa 'aínbi ca bérí aín Bèru Ñunshin Upitan an aín bana ñuixunuan caíscè unicama uisai cara a bana quia quixun 'unánmiaxa. ⁶Unin 'unánma 'aínbi ca a bana èsai quia, judíos unicama 'icésaribiti ca judíosma

unicama, Cristo Jesús bama cupí ami catamèti Nucèn Papa Diosan uni 'ianan abè aín nètènu 'iti 'icèn, ax quíasabi oi.

⁷Èxbi usai 'itima 'icèbi ca ax asérabi cushi 'ixun Nucèn Papa Diosan Cristo Jesús ñui quicè bana unicama ñuixunun 'è 'imiacéxa. ⁸Èx axa ami catamècè uni raírribè sènénmara 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan nuibaquin, judíosma unicama Cristo ñui quicè bana 'unánminun 'è 'imíaxa, uisaira oquin cara Cristonèn aín unicama nuibaquin 'aquinia quixuan ènè nètènuxun aín unicaman 'unáinracéma 'icèbi. ⁹Nucèn Papa Dios, an camabi ñu unio, an ca —Cristo ca uti 'icè —quixun béráma mènío 'ixunbi Cristo ucèmapan 'ain, a ñui quicè bana uisai quicè cara quixuan unin cuanun 'unánmiama 'icèn. 'Unánmiama 'ixunbi ca bérí a bana unicama 'unánminun Nucèn Papa Diosan 'è caxa. ¹⁰Axa ami catamècè unicamaxa an 'imicèx upí isquian naínu 'icè ángelcama, aín cushicamanribi uisaira cushiñu 'ianan uisaira sinánñu cara ax 'icè upí oquin 'unánun ca Nucèn Papa Diosan aín unicama usai 'inun mèníocéxa. ¹¹Usaquin aín unicama 'iminuxuan usabi 'iti oquin an mèníosabi oquin ca Nucèn Papa Diosan aín Bèchicè, Nucèn 'Ibu Jesucristo, a ènè nètènu xuacéxa. ¹²Cristo cupí cananuna racuètima uisa ñu cara, Nucèn Papa Diosbè banati 'ain, an ca Cristomi catamècè cupí nun bana cuatia quixun 'unani. ¹³Usa 'ain camina 'èx mitsu bana ñuixuncè cupí tèmèraia ñuicania cuatíbi racuèti masá nuitutima 'ain. 'Èn tèmèraqunbi Cristo ñui quicè banacama mitsu ñuixuncèxmi ami catamètia Nucèn Papa Diosan mitsu ainan 'imicè 'aish camina masá nuitutíma cuèènti 'ain.

Uisaira oquin cara Cristonèn aín unicama nuibatia quicè bana

¹⁴Usa mitsux 'ain cana Nucèn 'Ibu Jesucristonèn Papa, Nucèn Papa Dios, a

rantín purúnquin mitsu ñucáxunin. ¹⁵Ax ca menu 'icë unicama 'imainun naínu 'icë ángelcamaribi an unio 'aish acaman 'Ibu 'icën. ¹⁶Ax upíra 'aish cushiira 'ixúan aín Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitu mëu sinánmiquin, ax cuëncësabi oquinmi 'anun mitsu cushionun, cana a mitsu ñucáxunin. ¹⁷Imainun cana Cristomi catamëtia an mitsubë 'ixun an cushiocë 'aish, uisai cara 'íbi bëtsibë bëtsibë nuibananquinmi, ¹⁸axribia ami sináncë unicamabëtan, uiti chaira aín sinan 'ixun cara Cristonën camabi menu 'icë unicama, 'apucama 'imainun 'apuma unicamacëñunbi ñumaraira unibi nuibatia quixun mitsun nuitu mëu 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹Nun nu camaira 'unántisama 'icëbimi mitsun, uisaira oquin cara Cristonën mitsu nuibatia quixun, aín cushi an mitsun nuitu upí 'imiti axa asérabi mitsubë 'ain 'unánun cana Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.

²⁰Ax cushiira 'aish nubë 'ixun ca Nucën Papa Diosan nun ñucácësamaira oquin nu 'axúanan nun sináncësamaira oquinribi sinánxunquin nu 'aquinti 'icën. ²¹Usa 'icë ca Cristo Jesús cupí aín unicaman xëñibua 'aínbi a rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

II. ÈSAI CA NUCËN PAPA DIOSAN UNI 'ITI 'ICË QUIXUN PABLONËN CA (4-6)

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun
Nucën Papa Diosan unicaman bëtsin
sináncësaribi oquin sinánti bana

4 ¹Usa 'ain cana 'ëx ainan 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ixun mitsu cain, an caíscë aín unicamaxa usai 'iti oquian Nucën Papa Diosan mënóisabi oi camina ax cuëncësabi ófshi 'iti 'ain. ²Cuamiananima camina upí sinánñu

'aish upiti banati 'ain. Bënëtishi nishíma camina bëtsibë nuibanani 'aquiananti 'ain. ³Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina bëtsin sináncë saribi oquin sinani achúshi sinánsa 'aish, ëníma bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. Usai 'iti sinani camina usaíbi 'iti 'ain. ⁴Jesucristonan 'aish ca aín unicama achúshisaishi 'icën. An atu 'aquincë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca achúshishi 'icën. Usa aín ca bëtsin 'unáncësaribi oquin aín unicaman 'unania, Nucën Papa Diosan ca aín nëtënu abë 'inun nu caíscëxa quixun. ⁵Nucën 'Ibu Jesucristo axëshi ca aín unicaman 'Ibu 'icën. Ax ca achúshi 'icën, amishi catamëti cananuna camáxbi nun 'ucha tërëncë 'aish ainan 'ain. Jesucristomishi catamëcë cupí cananuna nashimicë 'ain. ⁶Nucën Papa Dios axëshi ca aín unicaman Dios 'ianan aín unicaman 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca ax cuëncësabi oquian ñu 'anun aín unicama 'aquinia. Ax ca aín unicamabë 'icën.

⁷Usa 'ain ca axa ami catamëcë unicama bëtsin sináncësaribi oquin sináncë 'icëbi ax cuëncësä oquian bëtsi bëtsi ñu mëëti 'anun Cristonën nu 'imiaxa. ⁸Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia:

Capitanëan abë 'acánanquin axa ami nishcë unicama ñusmoxun cuëñquin aín unicama an bicë ñu 'ináncësabi oquin ca Cristonën bamax baíscuitancëx naínu cuantëcëntancëxun cuëñquin aín unicama an 'ati ñu 'inánquin bëtsi bëtsi ñu 'anun 'imiaxa.

⁹Usa 'ain cara Cristo naínu cuantëcëan quicë bana uisai quicë 'ic? Ax ca ësai quia, aín Papan nëtënuax ënë menu utancëx ca anu cuantëcëancëxa, quiax. ¹⁰Axa ënë nëtënu uá, axbi ca anuxun aín unicama camabi aín cushi

anúan aín cuëncësä oquin 'ati a 'inánux abè 'Apu 'i aín Papan nètènu cuantécëancëxa. ¹¹An ca ax cuëncësä oquían bètsi bètsi ñu 'anun aín unicama 'imía. Bètsi bètsi unix ca aín bana ñuixunuan 'imicë 'icën. Raírinën ca Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia. Raírinën ca axa Jesucristomi catamécëma unicama amia catamënun upí oquin 'aquinia. Raírinën ca axa ami catamécë unicama upiti Jesucristo cuëncësabi oi ínun áquinia. Raírinën ca uisai cara Nucën Papa Diosan bana cuëncësabi quia quixun uni 'unánmia. ¹²Axa ami catamécë unicaman upí oquin sinánan ax cuëncësabi oquin ñu upíshi 'ati 'aquinun ca Cristonën aín unicama bètsi bètsi ñu 'anun 'imía. ¹³Usai 'aquianani cananuna nishána-nima nuibanani uisa ñu cara 'icëbëbi asérabi ami catamëti 'ain. Ainan 'ixun Nucën Papa Diosan Bëchicë a asérabi 'unani cananuna an 'imicëx aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna camáxbi nun sinan upíra upí 'aish ax cuëncë sabi oi 'iti 'ain. ¹⁴Usai 'i cananuna bërámanu 'iásaribiti bërí 'itima 'ain. Bërí cananuna tuáxunratsunën unín paráncëxun sinánbëquincësä 'aish unín bètsi bètsi bana ñuixunquin paráncëxun amanua amanua sinani usaribi 'itima 'ain. An uni paráncë unicaman cëmëquin nu paránquin ñu 'atima 'anun quixun 'imicëx usai 'iá 'aishbi cananuna bërí usai 'itëcëntima 'ain. ¹⁵Nuxnu ainan 'aían aín unicaman 'Ibu, Cristo, ax nubë 'ain cananuna nètë camabi an nu 'unánmicësabi oquin 'ai, aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna bètsibë bètsibë nuibananquin, cëmëquin uni itsi paranima, Cristo cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁶Nun namicama amanu amanu 'aish nun mécën, nun taë, nun pëñan, nun bëru, acama upiti tacáshquiama 'aish cananuna unima 'itsían. Usa 'aishbi

ca uni camabi aín namia upiti unia 'ain, asábi 'icën. Usaribiti ca axa Jesucristomi catamécë unicamax amanu amanu sinánquinma Cristonën 'aquincëx camaxunbi bètsin sináncësä oquin sináncë 'iti 'icën. Usai 'i ca Cristonëx cuëncësabi oi bètsibë bètsibë nuibanani, an sináncësaribi oquin sinani Cristosaribi 'ia.

Cristonan 'aisha uni bètsi 'iti bana

¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë sinánmicësabi oquin cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma uníxa 'icësaribiti 'iá 'aishbi camina usai 'itëcëntima 'ain. A unicamax ca Nucën Papa Dios cuëncësä oíma atúnbia sináncësä oíshi 'i bucuia. ¹⁸Usa 'aish ca bëánquibucë 'ain mancas-matia uni bënëcësaribi oi 'ia. Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'ixun ca ainan 'iti 'unáncëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'itsianxbi ainanma 'icën. ¹⁹A 'ai ñunshíncë 'ixun ca rabínquinma uisa ñu 'atima cara 'aisa tania a 'aia. Aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, usa ñucama 'ati cuëñia. ²⁰Usaía atux 'icëbëtanbi ca Cristonën usaími 'inun mitsu sinánmicëma 'icën. ²¹Mitsúxmi a rabi timécë 'ain cara Jesús uisai mitsux 'iti cuëñia quixun 'unánmicë 'ixun camina 'unanin, Jesusax ca mitsúxmi a unicama 'icësaribiti 'iti cuëñima quixun. ²²Usaribiti 'iquin camina bëráma mitsux cuëncësabi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'acën. Usaqin 'aquin camina mitsun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'aquinbi, ax ca 'aisama 'icë quixun sinani rabíanma 'ain. Usai 'iá 'ixunbi camina ñu 'atimami 'á, acama ënti 'ain. ²³A ëni camina Nucën Papa Diosan 'imicëx bètsi sinánñu 'iti 'ain. ²⁴Bètsi sinánñu 'imicëx camina an iscëx asérabi upí 'ianan unínribia iscëx upí nuituñu 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵Usai 'iquin camina cēmëquin uni parántima 'ain. Camáxbi cananuna Cristonan 'ain. Usa 'ain camina abë banaquin min aintsicama asérabi banáinshi caquin parántima 'ain.

²⁶Unibë nishanantancëxbi camina 'uchati rabanan xënibutíma a nēténbi bënētishi manúti 'ain. ²⁷Nishtancëxunbimi manuiama ca ñunshin 'atimanën mitsu masá sinánmiquin mitsun nuitu upíma 'imiti 'icën. Usaquin 'atin rabanan camina mitsun nishcë bënénquinshi manuti 'ain.

²⁸An ñu mēcamacë uni an ca usaquin 'atēcëntima 'icën. Usaquin 'atēcëquinma ca chiquishquinma aín mēcënanbi upí oquin ñu mēēti 'icën, cupí bixun anun ñuñuma uníríbi 'aquinti sinánquin.

²⁹'Atimati banaima upitishi banaquin camina uni Jesucristomia upiti catamēnun 'aquinti 'ain. Mitsúxmi usai banaia cuati Jesucristomi upiti catamētía Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ca cuēēnti 'icën. ³⁰'Atimati banaquin camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí masá nuitumiquin rabínmitima 'ain. Axa mibë 'inun 'inánquin ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun 'unántioxa, Jesucristo utēcëncëbëmi aín nētënu abë 'iti oquin.

³¹Usa 'ain camina uinu 'icë unibëbi nishanantima 'ain, uni itsimi camina xuamati nishtima 'ain, unibë camina ñu canantima 'ain, uni ñui camina 'atimati banatima 'ain, uisa ñu cara 'atima 'icë a camina 'atima 'ain. ³²Usai 'ima camina abë nuibanani uni itsibë 'aquiananti 'ain. Mitsumi nishquian unin 'atimocëxbi camina abë tanánantima 'ain. Usai 'ima camina uisa cara mi ocëxbi a manui abë upí 'iti 'ain. Mitsun ñu 'aisama 'acëcama manuia, Nucën Papa Dios Cristo cupí mitsubë upí 'ain, camina usaribiti uni itsibë 'iti 'ain.

Uisai cara Nucën Papa Diosan unicama 'iti 'icë quicë bana

5 ¹Mitsux aín bëchicë 'icë an nuibacë 'aish camina usai 'iti sinani Nucën Papa Dios 'icësaribiti 'iti 'ain. ²Nucën Papa Dios cuēęcësabi oquin judíos unin aín 'ucha cupí rēcëxa carnero 'iásaribiti ca bamatsianxmabi Cristo nu nuibati nun 'ucha cupí bamacëxa, ami catamētíshinu iénu. Cristonëan nu usoquin nuibacë 'ain camina mitsúxribi usaribiti bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

³Nucën Papa Diosnan 'ixun camina mitsun uisa ñux cara 'atima 'icë a 'ati sinántima 'ain. Mitsun xanuma 'ainbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, minanmabi uni itsin xanu 'imainun ñu cuēēnti, usa ñu 'ati sinanima 'ianan camina usa ñu ñui banatima 'ain. ⁴Anun tupuananti 'atima banan camina banatima 'ain, uni 'imainun xanu rabínmi camina 'usánani banatima 'ain, cuaínta-pun 'aish camina 'atimati banatima 'ain. Usai 'iquinma camina a rabiquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. ⁵Camina asérabi 'unánti 'ain, axa aín xanuma 'ainbi xanubë 'icë uni, axa xanúxmabi unibë 'icë uni, an ainanma uni itsin ñu cuēęcë uni, a unicamax ca Nucën Papa Diosmabi, unínbi 'acë ñuishi rabicësa 'icën. Usa unicamax ca Nucën Papa Diosan nētë anua Cristoribi 'icë anu abë 'itima 'icën. ⁶Uni raírinëan —ñu 'atima 'acë 'aishbi camina Nucën Papa Diosan nētënu 'iti 'ai —quixun cacëxunbi camina mitsun, —cëmëi ca quia —quixun sinánti 'ain. An aín bana cuaisama tanquin usa ñu 'acë unicama a ca ami nishquin Nucën Papa Diosan castícantí 'icën. ⁷Usaribi 'itin rabanan camina an usa ñu 'acë unicamabë 'itima 'ain.

⁸Bërâma Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'aish unían bëánquibucënu-

xun ñu 'atima 'acësa 'iá 'ixúnbi camina bérí Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun ax cuëëncësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usa 'aish camina bérí xabánu nicësa 'iti 'ain. ⁹Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish ca uni upí sinánñu 'ianan asérabi banáinshi bananan ñu upíshi 'aia. Usaribi camina mitsux 'iti 'ain. ¹⁰Añumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia a camina upí oquinra 'unánti sinánti 'ain. ¹¹Ax béánquibucënu nicësa uni an ca axa cuëëncësa oquinshi ñu 'aquin, Nucën Papa Diosmi sinánquinma uni itsiribi ami sinánun 'aquinti sinanima. Usaía ax 'icë unicama camina atun 'acësaribi oquin 'aquinma, —usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun upí oquin 'unánmiquin 'ësëti 'ain. ¹²Usa ñua a unicaman unéxun 'acë, ax ca a cuati rabínti 'aish ñuitisama 'icën. ¹³Usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quixun unéquinma cacëxun ca camabi unin —asérabi ca usaquin 'ati 'aisama 'icë —quixun 'unánti 'icën. ¹⁴Usa 'ain ca ësai Nucën Papa Diosan bana cuëmëo quia:

'Uxcësa 'aishbi bësucësa 'inux ca Cristomi catamët. Ainanma 'aish min 'ucha cupí bamacësa 'aishbi ca Cristomi catamëti iët. Usa 'icë ca min ñu 'aisama 'acëcama ëmianan mix asaribi upí 'inun 'imiti 'icën.

¹⁵Sinánñuma unisa 'ima an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë unisa 'ixun camina ax quicësabi oquin ñu upíshi 'ati 'ain. ¹⁶Ax cuëëncësa oquinshi unin ñu 'atima 'acëbëtanbi camina mitsun ñancáishi nëtë inúmi 'iquinma Jesucristomi sináncë 'ixun, ax cuëëncësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁷Sinánñuma camina 'itima 'ain. Uisa ñumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia, a camina 'unánti 'ain. ¹⁸Mitsux camina paéntima 'ain. Paéncë uni ax ca uisai cara banatisa tania usai bananan, añu cara 'aisa tania

a 'aia. Usai 'ima camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsubë 'ixun anbi upí oquin cushiocë 'aish upiti bananan upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹Usa 'aish camina mitsun nuitu mëu Nucën 'Ibu Jesucristo rabianan Nucën Papa Diosan bana sinani, bëtsibë bëtsibë bananan cantati 'ain. ²⁰Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun camina usoquian 'aquianan, an nu 'imicëcama, a sinánquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin rabiti 'ain. ²¹Nucën Papa Diosnan 'aish camina bëtsibë nishananima an cacëxun aín bana cuati, uni raíribë nuibananti 'ain.

**Èsai ca uni aín xanubë
nuibananti 'icë quicë bana**

²²Xanun aín bënënan 'ixun aín bana cuati 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncësabi oquin. ²³Cristo ax ca an aín unicama aín 'ucha téréñquin Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë a 'icën. An iémicë 'ixun ca aín unicaman aín bana cuatia. ²⁴Aín unicaman Cristo cuëëncë sabi oquin ñu 'acësaribi oquin ca xanun aín bana cuaquin aín bënë cuëëncësabi oquin 'ati 'icën.

²⁵Ainan 'inun unicama nuibati ca Cristo bamatsianxmabi bamacëxa. Usoquin ca an aín unicama nuibatia. Usaribi oquin ca bëbuxun xanuñu 'ixun aín xanu nuibati 'icën. ²⁶Aín unicama aín nuitu upí 'imiquin ca Cristonën ax aín sinan 'aisama 'icëbi bëtsi oquin aín sinan upí 'imia. Usoquin ca ax quicësabi oquían 'anun aín bana 'unánmiquin aín unicama aín nuitu upí 'aísha chucacësa 'inun 'imia. ²⁷Usoquin 'imitancëx utëcënxun ca aín unicama uisa 'uchañu-mabi 'ianan Nucën Papa Diosan iscëx atun ñu 'atima 'acë ëni upí 'icë isti 'icën. ²⁸Cristonëan aín unicama nuibaquin bërúancësaribi oquin ca unin aín xanu nuibati 'icën. Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Usaribi oquin ca unin

ami nishquinma aín xanu nuibati 'icën. An aín xanu nuibaquin bërúancë uni ax ca axbi bërúancacësa 'icën. ²⁹Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Aín nami upí 'aish cushi 'iti cupí ca chupa pañuanan ñu upí oquin pianan axbi aín nami bërúanracati upitax tsotia. Usaribi oquin ca Cristonën aín unicama bërúanquin upitax tsónun 'imia. ³⁰Nux aséرابi ainan 'aish ax cuëncësabi oi 'ianan ami catamëti abë achúshisa 'icë ca usoquin nu bërúanquin 'aquinia. ³¹Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Usa 'ain ca unin aín papacëñun aín tita ënquin abë ënanantimoquin aín xanu bitsia. Usa 'aish ca a rabëtaxbi achúshisa 'ia”. ³²A bana bërúama cuënëo ax ca unin cuaisamasa 'icën. Usa 'aíshbi ca 'ën sináncëx a bana uníxa usai aín xanubë 'iti ñui quicë 'aíshbi Cristonëx ca usaribiti aín unicamabë achúshisa 'icë quicë 'icën. ³³Usa 'aínbi cana mitsu cain, min namimi bërúancësaribi oquin camina mitsun xanuribi nuibaquin bërúanti 'ain. Usaribi oquin ca xanúrribi ami sinánquin aín bënëna bana cuati 'icën.

6 ¹Papañu titañu tuácama, ësáquin cana mitsu cain, min papan bana, min titan bana cuaquin camina an mi cacësabi oquin 'ati 'ain, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin. Mitsux usai 'iti ca asábi 'icën. ^{2,3}Ax quicësabi oquin 'atia Nucën Papa Diosan 'inan bana achúshinëx ca ësai quia: “Chuámarua 'aish xëñibuti ënë menu tsónuxun camina min papan bana, min titan bana upí oquin cuaquin, an mi cacësabi oquin 'ati 'ain”. Bëtsi bëtísi bana ax quicësabi oquin 'ati 'aínbi ca ënë banaxëshi ësai quia: Usai 'i ca uni chuámarua 'aish xëñibuti ënë menu tsóti 'icën.

⁴Bëhichëñu unicama, mitsuribi cana cain, min bëhichë camina nishmitima 'ain. Min bana parëquinma min cacësabi oquin 'anun camina canioti 'ain.

Usoquin canioquin camina a ñuixunquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin 'anun 'unánmiti 'ain.

⁵An uni itsi ñu mëëxuncë unicama, mitsun camina upí oquin sinánquin an mi ñu mëëmicë unia cuëntanun paránquinma an cacësabi oquin 'ati 'ain, Cristoribimi 'axuncësa 'itánun.

⁶An mi iscëxuinshi camina axa cuëntanun quixun uni ñu mëëxuntima 'ain. Usoquin 'axunquinma camina an iscëxunmabi Cristonën uni 'ixun chiquíshquinma cuëenquin upí oquin uni ñu mëëxunti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin. ⁷—Ënë ñu cana unishi 'axunima, Nucën 'Ibu Jesucristoribi cana 'axuni —quixun upí oquin sinánquin camina an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain. ⁸Camina 'unanin, an upí oquin ñu 'acë uni a ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, uisa ñu upí cara 'axa, usaribi oquin cupíoti 'icën, an uni ñu mëëxuncë uni 'imainun an uni ñu mëëmicë uniribi.

⁹An uni itsi ñu mëëmicë unicama, mitsun camina an mi upí oquin ñu 'axuncësaribi oquin uni upí sinánñu 'ixun ami nishquin ñu caquínma ñu mëëmiti 'ain. Camina 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristo aín nëtënu 'icë, ax ca mitsun 'Ibu 'ianan ami ñu mëëmicë unicaman 'Iburibi 'icën. An ca aín unicama bëtsibë sënëna isia.

Ñunshin 'atimanëan ñu 'atima 'anun sinánmicëxbia uni Cristomi catamëti bana

¹⁰Ën xucéantu, ënë banaribi cana mitsu ñuixunin. Ax mibë 'ixúan mí sinánmicë sabi oquin 'ai camina Nucën 'Ibu Jesucristomi aséرابi catamëti 'ain. Usaími 'ia ca aín cushínbi mitsu cushioti 'icën.

¹¹Ñunshin 'atimanëan paránquin mitsu ñu 'atima 'amitisa tancëxbi camina an mitsu 'ibuati rabanan uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë, usaquin Nucën Papa Diosan

cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. ¹²Nux cananuna suntárunëxa 'acanançesaribiti 'in. Usai 'ibi cananuna unibë 'acananiman. Nun nuitu mëúishi cananuna 'acanáncësa 'ain, ñunshin 'atimanën nu 'ibuati rabanan. Aín 'apubë cushiquin ca ñunshin 'atimacaman nu ñu 'atima 'anun nu 'amitisa tania. Atun an ënë menuxun ñu atima 'acë unicama 'ibuacë 'ixun ca nuribi ñu 'atima 'amitisa tania. ¹³Ñu 'atima 'anun an sinánmicë xunbi 'aquinma ñunshin 'atima abáminux cushi 'iti cupí camina manutima, uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë usaquian Nucën Papa Diosan cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. Usai cushicë 'ixúnmi abámicëxuan ñunshin 'atimanën mitsu tantëcëncëxbi usabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish camina uisabi 'itima 'ain. ¹⁴Ñunshin 'atima nun nuitu mëúnu abë 'acanançë an tanquinbi uisabi otima cupí camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Romanu 'icë suntárunëan amia catamëti aín manë chupa pañucësa 'iti 'ain. Aín manë chupa pañuquin ca anúan tsitëcërë quiti anun tsitëcërëquianan, aín shican bëpánti manë chupánribi shimápucüanan, aín taxacaribi tañuanan, aín manë mañuti mañuanan, aín manë pará tuíanan aín manë xëtocëribi tuinia. Suntáru aín manë chupami catamëcë 'aínbi camina mitsúxribi mitsun nuitu mëu upiti 'acananux manë chupa ami catamëti pañucësa 'iti 'ain. Uni paráncëma 'ianan cëmëima asérabi banan banacë 'aish camina suntáru aín manë chupa pañuax upiti tsitëcërëquicësa 'iti 'ain. Ñu 'atima 'ati ëncë 'ixun upí ñuishi 'ati sináncë 'aish camina suntáru aín shican bëpánti manë chupan shimapucucësa 'iti 'ain. ¹⁵—Cristo cupí nun 'ucha tërëncë 'aish cananuna Nucën Papa Diosbë upí 'ai —quixun uni ñuixunux mëníocacë 'aish camina suntárunëan aín taxaca tañucësa 'iti 'ain.

¹⁶Ñunshin 'atimanëan uisashi oquin cara tanquinbi mitsu uisabi otima cupí camina Jesucristomi sinani, an ca 'ë bërúanquin 'ë 'aquinia quixun 'unani, ami catamëti 'ain. Usa 'aish camina suntárunëan 'acáanquin anua pia atsínti rabanan, aín manë pará ami catamëti tuíncesaribi 'iti 'ain. ¹⁷Mitsun camina asérabi 'unánti 'ain, Jesucristo cupí mitsun 'uchacama tërëncë 'aish camina Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ai quixun. Usaquin 'unani camina suntáru manë mañutinën mapucësa 'iti 'ain. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin 'unani camina ñunshin 'atimami racuétima 'ain. A banami catamëti camina suntárunëan aín manë xëtocë ami catamëquin tuíncësa 'iti 'ain. ¹⁸Usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin añu caramina 'ai a ñu 'ai Nucën Papa Diosbë bananan an mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. Usai abë bananux camina atsanima ami manúaxma 'ianan axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹Ñucáxuanan camina aín bana unicama racuëquinma ñuixunuan uisoquin carana ñuixunti 'ai quixun 'ë sinánminun Nucën Papa Dios 'ë ñucáxunti 'ain, Cristo ñui quicë bana a bëráma unín upí oquin 'unánma 'icëbi bërí unín 'unánun. ²⁰Cristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'imicë 'aish cana a ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ain. Sipuacë 'ixunbi an 'ë cacësabi oquin racuëquinma a bana upí oquin ñuixunun camina 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain.

Bërúanx 'inúan Pablonën Efesonu 'icë unicama ca

²¹Mitsúnmi uisai carana 'ëx 'i quixun 'unánun ca Tíquiconën minu cuanxun mitsu ñuixunti 'icën. Axribi ainan 'aish nun nuibacë xucën 'ixun ca Nucën 'Ibu

Jesucristo ñuiquin upí oquin uni bana ñuixunun 'ë 'aquianxa. ²²An uisai caranuna 'i quixun nu ñuia cuatími masá nuitutíma cuëënun quixun cana a mitsunu cuanun xutin.

²³Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën 'imicéxmi mitsux 'ëx

'icësaribiti ami catamëcë 'aish ami sinánan bëtsibë bëtsibë nuibanani chuámarua 'aish upitax bucuti cana cuëënin. ²⁴Mitsúxmi a manutëcëntimoi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'icëa, Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsu 'aquinti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN FILIPOSNU 'ICĒ UNICAMA BUANMIA QUIRICA

**PalonĒan sipunuxunbi Filiposnuaxa
Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica
cuĕnĕoxuan**

1 ¹Ēx Pablo 'ixun cana Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. Jesucristonĕn casabĭ oquin aín bana uni ñuixuncĕ cananuna nux 'ain. Micamaxmi Filipos ĕmanu 'aish Jesucristomi sinania cana mitsun cushicama 'imainun an axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama 'aquincĕ unicamaribĭ ĕnĕ quirica buánmin. ²Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibacĕxmi mitsux chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

**Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama
Pablonĕn Nucĕn Papa Dios ñucáxuan**

³Mitsux camina upiti Jesucristomi catamĕcĕ 'ai quixun sinánquin cana —asábĭ ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. ⁴Abĕ banaquin cana upĭ oquin sinani cuĕĕnquin mitsu ñucáxunin. ⁵Ēn mitsubĕ timĕxun bana ñuixuntabacĕxun camina 'ĕn 'acĕsaribĭ oquin, Jesucristomi catamĕquin uni raíriribĭ amia catamĕnun 'aquinin. Usa 'ain cana —asábĭ ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. ⁶Cana 'unanin, an mitsu Jesucristomi catamĕnun sinánmicĕ 'ixun ca axa utĕcĕntĭ nĕtĕ 'itámainun Nucĕn Papa Diosan Jesucristosaribĭ 'aish upĭ 'inun mitsu 'imia. ⁷Sipuacĕ 'icĕa, 'apun

ñucáĕxun cana 'ĕn, Jesucristomi catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'iti bana ax ca asérabi 'icĕ quixun can. Usaquin 'ĕn 'amainun camina mitsúnribĭ nuibaquin Nucĕn Papa Dios 'ĕa 'aquinun quixun ñucan. Usa 'ain ca 'ĕa 'aquincĕ saribĭ oquin Nucĕn Papa Diosan mitsuribĭ tĕmĕraibĭ nuibaquin 'aquinia. Usaími mitsux 'icĕbĕtan cana nuibaquin mitsu sinánquin Nucĕn Papa Dios —asábĭ ca —caquin mitsu ñuixunin. ⁸Nucĕn Papa Diosan ca 'unania, Jesucristonĕan unicama nuibacĕsaribĭ oquin cana 'ĕn mitsu nuibaquin 'aisamaira sinani quixun. ⁹Usa 'ain cana mitsu nuibaquin Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin, mitsúnmi 'acĕsamaira oquinmi upĭ sinánñu 'ixun ax cuĕĕncĕ sabĭ oquin 'ati 'unánquin uni nuibanun. ¹⁰An 'unánmicĕxunmi ñu 'atima 'aquinma ñu upĭshi 'ati 'unánun cana Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Usai 'iquinmi ax cuĕĕncĕsa oquinshi 'acĕ 'icĕ ca Cristonĕn utĕcĕnquin mitsu 'uchoquinma upĭshi isti 'icĕn. ¹¹Jesucristonĕn 'aquincĕxunmi mitsun ñu upĭshi 'aia isquin ca unin —Nucĕn Papa Dios ax ca asérabi upĭ 'icĕ —quixun caquin a rabĭti 'icĕn.

—'Ēishima, Cristo 'ĕbĕ 'ain cana abĕtan
ñu 'ai —quíaxa Pablo quia

¹²Ēn xucĕantu, mitsun 'unánun quixun cana ĕsaquin mitsu caín, 'ĕ

sipuacancë cupí ca 'itsa uni Jesucristomi sinania quixun. ¹³Apun suntárucama 'imainun camabi unínribi ca 'unania, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí cana sipuacë 'ai quixun. ¹⁴Ëx usai 'ia 'unáncë cupí ca axa Cristomi catamëcë uni aín patsanën, atun 'acësamaira oquin Jesucristomi catamëquin, racuéquinma Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia. ¹⁵Usa 'ain ca raírinën 'ëmi nutsiquin, 'ën bana 'acësamaira oquin isa unin aín bana cuanun quixun, Cristo ñuiquin bana ñuixunia. Ñuixunmainunbi ca raírinën aséribi, an Jesucristomi catamënun uni 'aquinti sinánquin upí oquin bana ñuixunia. ¹⁶Axa 'ëmi nutsicë unicaman ca 'ëx sipunu 'ain, Jesucristomia sinánun ñuixunquinma aín cuëncësa oquinshi uni bana ñuixunia, 'ëx a cuati béënun quixun. ¹⁷Usa 'aínbi ca raírinën 'ë nuibaquin, Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosan 'iti bana ax ca aséribi 'icë quixun ënuxun cati cupí cana 'ëx ënu 'ai quixun 'unánquin, upí oquin a bana ñuixunia. ¹⁸Atúan uisaquin cara uni bana ñuixuinsa tania, usoquin ñuixuncëxbi ca asábi 'icën. Usaquian Jesucristo ñuiquin 'itsa unin bana ñuüia unin ñuüia cuati cana cuëñin.

'Ianan cana 'ëx 'icësamairai cuëñti 'ain, ¹⁹mitsúnmi Nucën Papa Dios 'ë ñucáxuncëxuan Jesucristonën Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx cana chuámarua chiquíti 'ai quixun sinani. ²⁰Usa 'ain cana 'ëx Jesucristomishi catamëtia uni iéti bana, a ñui rabínquinma, 'ën 'acësabi oquin ñuitisa tanin. Usoquin 'ai cana nëtë camabi ami catamëti asaribi 'iisa tanin, ax ca aséribi upíira 'icë quixun 'unania camabi uni ami catamënun. Bamacëma 'ixun 'ën bana ñuixuncë cupí 'iananbia, 'ëx bamacëbëbi uni 'ën aín bana ñuixuncë cupí Jesucris-

tomi sinánti cana cuëñin. ²¹Ainan 'aish cana ënë nëtënuax abë 'aish cuëñinra cuëñin. Usai 'itancëx bamatancëx cana ënë nëtënuax 'icësamairai abë aín nëtënu 'aish cuëñinra cuëñti 'ain. ²²Usa 'aínbi cana 'ëx bamacëma pain 'ixun uni Cristo ñuiquin bana ñuixunquin ëniman. Usoquin 'ën ñuixuncëx ca uni Cristomi sinanati 'icën. Usa 'ain cana uisairai 'iti carana cuëñi quixun 'unaniman. ²³Uisaira carana 'iti 'ai quixun sinani cana sináncasmáin. Bamatancëx ënë nëtënuax 'icësamairai Cristobë aín nëtënu chuámarua 'iti sinani cana anu 'iisa tanin. ²⁴Usa 'aínbi ca mitsúnmi upí oquin Jesucristo 'unánun mitsu 'aquinti cupí 'ëx ënë nëtënu pain 'iti asábi 'icën. ²⁵Aséribi ca usa 'icë quixun sinánquin cana 'unanin, Jesucristomi upiti sinánun 'aquianan ami catamëti cuëñun mitsu 'aquinti cupí cana 'ëora pain ënë menu 'iti 'ai quixun. ²⁶Usa 'aish cana mitsúxmi Cristo Jesúsmi upiti catamëti cuëñun mitsu isi cuantëcëñti 'ain.

²⁷Ësafshi 'iti camina sinánti 'ain, ainan 'aish camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain. 'Ëx mitsu isi cuananbi, cuanquinmabi cana, mitsux camina bëtsibë nuibanani Jesucristomi catamënun 'aquianani quixuan unin ñuüia cuaisa tanin.

²⁸Cuanan cana mitsumi nishquian unin 'atimocëxunbi camina racuéquin a ëníma Jesucristomi catamëti quixuan unin ñuüia cuaisa tanin. Mitsúxmi usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun axa mimi nishcë unicaman 'unánti 'icën, ainanma 'aish ca atux nëtétimoí usabi 'inux bamati 'icë quixun. 'Unánan ca mitsux camina ainan 'inux iécë 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai quixun 'unánti 'icën.

²⁹Nucën Papa Diosan ca Cristomi catamënun mitsu 'imíaxa. 'Imianan ca ami catamëtia unin mitsumi nishquin 'atimocëxbimi cuëñun mitsu 'imíaxa.

³⁰Usaribi oquin ca 'eribi 'imiāxa. Jesucristonan cupía unin 'ë 'atimoia camina isacën. Bërríribi cana tēmërai quixun 'ën mitsu quirica buánmicëxun camina 'unanin. 'Ëx 'icësaribiti camina mitsúxribi tēmërain.

**Bamatancëx baisquia 'icëa Cristo
camabi unin rabiti bana**

2¹Mitsux an 'aquincëx Cristomi cushianan an nuibacëx cuëëni, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upfñu 'ianan 'ë nuibacë 'aish, ²camina 'ë cuëënminux ësai 'iti 'ain, bëtsin sináncë saribi oquin sinani asérabi camáxbi bëtsibë nuibananquin amanua sinánquinma achúshi oquinshi sinani 'iti 'ain. ³Bëtsi uni 'aquinti sinánquinma camina minánshi 'iti ñu 'atima 'ain. 'Ëx cana bëtsi unisama 'ai quixun sinani rabíquinma camina —uni raírinëx ca 'ëx 'icësamairai upí 'icë —quixun sinánti 'ain. ⁴Mitsúxëshi chuámarua 'aish cuëënu xun ñu 'atishi sinánquinma camina uni raíriribi chuámarua 'i cuëënun 'aquinti 'ain.

⁵Jesucristonëan 'asaribi oquin camina sinánti 'ain. ⁶Aribi 'aish Nucën Papa Diosbë 'ixunbi ca —anu 'ëx asaribi 'aish 'ën Papa Diosbë 'icë ënë nëtë cana ëbíántima 'ai —quixun sinánma 'icën. ⁷Aín nëtë ëbëtsini utancëx uni 'aish ca aín Papa cuëëncësabi oquin camabi uni 'aquinux ënë menu 'iacëxa. ⁸Aín Papa cuëëncësabi oi ca bamatsianxmabi i curúsocënuax bamacëxa, 'uchañuira uni 'icësaribiti. ⁹Usaía 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo, unicama 'imainun ángelcamabëtan sënënmaira 'imiācëxa. Bëtsi unicamasamaira ca a uni Jesús caquin anecë, a 'icën. ¹⁰Usa 'ain ca a ñuicë a bana cuaquin, camabi nëtënu 'icë unicama 'imainun nañu 'icë ángelcama 'imainun anua uni bamacë anu 'icëcamaribi ami racuëquin a

rabiti 'icën. ¹¹Usa 'ain ca camaxunbi —Jesucristo ax ca asérabi camabi menu 'icë uni 'imainun ñucaman 'Ibu 'icë —quixun cati 'icën, Nucën Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unanquin.

**Axa Jesucristo catamëcë unicaman, upí
'inun bëtsi unicamaribi 'aquinti bana**

¹²'Ën nuibacë xucéantu, a ñucama 'unani camina 'ëx mitsubë 'ain, 'ën Jesucristo ñuiquin mitsu cacë bana quicësabi oi 'ian. Usa 'ain camina 'ëx mitsubë 'ain 'icësamaira oi 'ëx mitsubëma 'ain, 'ën mitsu cásabi oi 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'atimi racuëti. ¹³Nucën Papa Diosanbi ca ñu upí 'aími ax cuëëncësabi oi 'inun mitsu sinánmia. Sinánmianan ca a 'atimi sináncë ñu a 'anun mitsu aín cushi 'inania.

¹⁴Usa 'ain camina aña ñu caramina 'ai a ñui quianan cuëbicanánquinma nëtéxuinshi 'ati 'ain, ¹⁵bëtsi unicaman, mitsúxmi ñu 'aisama 'aíma Nucën Papa Dios cuëëncësabi oíshi 'ia isnun. Usaí 'ia ca 'aisama 'aísha ax ami sináncëma unicaman, Nucën Papa Diosan bëchicë 'aíshmi mitsun nuitu upí 'icë isti 'icën. Usa 'aish camina mitsux 'ispacaman bëánquibucë 'icëbi pëcacë usaribi 'ain, ¹⁶—Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'ia —quixunmi unicama bana ñuixuncë cupí. Mitsúxmi usa 'ain cana 'ën Cristo ucëbëtan —ñancábi cana tēmëraquinbi Cristo ñuiquin Filiposnu 'icë unicama bana ñuixuanma 'ai —quixun 'unani cuëënuquin upí oquin sinánti 'ain. ¹⁷Mitsun camina tēmëraquinbi Jesucristomi catamëquin ax cuëëncësabi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabin. Mitsúxmi usaí 'icëbë cana 'ën mitsu 'aquincë cupí mitsux 'icësaribiti cuëënin. Cristomi sináncë cupí sapi cana bamati 'ai quixun 'unanibi cana masá nuitutíma mitsúxmi 'icësaribiti

cuëënin. ¹⁸Ëx usai cuëëncëbë camina mitsúxribi —Jesucristonan 'iti ca asábi 'icë —quixun sinani cuëënti 'ain.

Timoteo 'imainun Epafrodito 'ia bana

¹⁹Nucën 'Ibu Jesús cuëëncëbëtan Timoteo mitsu istánun 'itsama nëtë 'icëbëtan xuti cana sinanin. An mitsu isbëtsintancëxun uisa caramina 'icani quixun ñuixuncëxun cuati cana cuëënti 'ain. ²⁰Timoteonënsi ca 'ën 'acésaribi oquin mitsu sinania. Usaquian an sináncë bëtsi uniribi ca 'aíma 'icën.

²¹Ënu 'icë uni raírinën ca aín cuëëncë ñu 'atishi sinánquin a 'anúan Cristo Jesús cuëëncë ñu 'ati sinanima.

²²Acamaxa usa 'aínbi camina Timoteonën ca Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'aia quixun 'unanin. An ca 'ëbëtan Cristo ñuiquin bana ñuixuanxa. Aín bëchicënéan aín papa 'aquincësaribi oquin ca Timoteonën 'ë 'aquianxa.

²³Uisaquin cara an 'emia uni manáncë xun cuacë 'apun 'ë caia quixun cuatancë xun Timoteo xuti cana sinanin.

²⁴Sinánan cana Nucën 'Ibu Jesucristonëan 'aquincëx 'itsama nëtë 'icëbë mitsu isi cuanti sinanin.

²⁵Nun xucën Epafrodito, ami mitsun 'ëa 'aquinun xucë, a mitsunu cuanun xuti ca asábi 'iti 'icë quixun cana sinan. Suntárunëan tëmëraquinbi aín capitanën bana tancësaribi oquin ca Epafroditonën Jesucristonën bana quicësabi oquin racuéquinma 'anan 'ëbëtan unicama bana ñuixuanxa.

²⁶Mitsúnmi a 'insíncë cuacë a 'unani ca mitsu isi cuanti sinani bënëtia. ²⁷Insíncë 'aish ca asérami bamatisa 'iixa. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan pëxcúmiixa. 'Ëx a sinani masá nuitutan-cëx axa bamacëbë 'aisamairai masá nuituti rabanan ca 'eribi nuibaquin Nucën Papa Diosan pëxcúmiixa, 'ën upí oquin sinánun. ²⁸Usa 'aínmi a sinani

masá nuitutíbi —ñucëma ca —quixa a istëcëni cuëënti cupí cana bënëntinshin mitsunu cuanun xutin, 'ënríbi upí oquin sinánun. ²⁹Usa 'ain camina cuania, axa Nucën 'Ibu Jesucristonan cupí cuëëntin upí oquin bicanti 'ain. Usa unicama camina —upí uni ca ax 'icë —quixun sinánquin aín bana cuati 'ain. ³⁰Ëx 'ura 'icëmi mitsun 'ë 'aquiniamabi ca —sapí cana bamati 'ai —quixun sinanibi Epafroditonën ënu uxun 'ë 'aquianxa. Asérami ca Jesucristo cuëëncë sabi oquin 'acë cupí bamaibi iéaxa.

Jesucristomi catamëtishia

uni upí 'iti bana

3 ¹Ën xucéantu, ësaquinribi cana mitsu cain, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish camina chuámashirua tani cuëënti 'ain. 'Ën cacësabi oquin mitsu catëcëni cana atsaniman, mitsúxmi upí 'iti cupí. ²An ñu 'aisamashi 'ati sináncë uni 'imainun axa 'atimati banacë unicama 'imainun an —Nucën Papa Diosan uni 'inux cananuna 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun sináncë uni, acaman mitsu cacësa oi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ³Atúxa judíos uni 'icë 'unántiocë 'aínbi cananuna nux asérami Nucën Papa Diosan uni 'ain, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx. Usa 'ixun cananuna a rabianan Cristo Jesúsmi catamëcë 'ixun cuëëntin 'unanin, nux 'unántioracacë cupíma Cristo Jesúsmi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁴Ëx 'unántioracacë cupí cana judíos uni 'aish upí 'ai quixun atun sináncë 'aínbi cana 'ëx 'iisa tani atúxa 'icësamairai rabítian. Uinu 'icë unínbi ca 'ën 'acësamaira oquin usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëëncë bana quicësabi oquin 'acëma 'icën. ⁵Ëx mëcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'icë ca judíos unin bëchicë

'icë 'ë 'unántiocëxa. Usa 'aish cana Benjamínën rëbúnqui 'aish 'ën aintsi 'icësaribiti hebreo banan banain, 'ën papa 'ën tita 'icësaribiti. Usa 'aish cana 'ëx Moisésnën cuëñëo bana fariseo unicaman 'unánmicësabi oi 'iacën. ⁶Judíos unicaman cuati Moisésnën cuëñëo bana axëshi ca asábi 'icë quixun ñunshínquin sinánquin cana —axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'aisama 'icë —quixun sinánquin atu bëtsi bëtsi ocën. Axa quicësabi oquin 'ati Moisésnën cuëñëo banacama quicësabi oquin cana 'ën 'acën. Usa 'ain ca a ñuiquian 'ë 'uchoti ñubi 'aíma 'iacëxa. ⁷—Usa ñucama 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinan 'ixunbi cana bërí Cristo 'unánquin usai 'ëx 'íá ax ca ñancáishi 'icë quixun 'unanin. ⁸Judíos unicama Nucën Papa Diosan uni 'icë 'unántiocë 'aish 'íásamaira ca Nucën 'Ibu Jesucristo amishi catamëti upíra 'icën. Usa 'ain cana 'ën 'á ñucama ñu 'atima pucësa oquin ëni Jesucristonan 'inux amishi catamëtin. ⁹Usa 'aish cana usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma axa 'ëbë 'inun Cristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'icë ca an axa Cristomi catamëcë aín unicama 'acësaribi oquin Nucën Papa Diosan 'ë upí isia. ¹⁰Usa 'ixun cana Jesucristonën sináncësaribi oquin sinánan, anun Jesucristo baísquimia aín cushi anúan Nucën Papa Diosan 'ë cushiocë 'iti cuëñin. Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi tëmëratancëx ca Jesucristo bamacëxa. Axa tëmërasa usaribiti 'ëxribi ainan cupí tëmëratí ca asábi 'icën. Cristo bamasaribi oquin 'ën 'uchacama 'atëcëntimoquin ëncë 'iti cana cuëñin. ¹¹Usai 'itancëx axa bamaxbi baísquiasaribi oi 'ëx bama 'aíshbi asaribi 'inux ax utëcëncëbë baísquiti cana sinanin.

Aín nëtënu abë 'inux Jesucristosaribi 'iti cupí ax cuëñcësabi oi 'iti bana

¹²Usa 'aínbi cana asérami asaírama pain 'ain. Asaírama 'ixun cana asérami an 'acësaribi oquiinra sinaniman. Usa 'ixunbi cana 'unanin, axa quiásabi oi asaribi 'inun ca 'ë iémiacëxa quixun. Usaquin 'unánquin cana asaribi 'inuxun, ënquinma aín bana quicësabi oquin 'ain. ¹³Ën xucéantu, 'ëx cana —asaribi cana 'ai —quiman. Usaquin sinánquinmabi cana 'ën 'á ñucama sinántëcëñquinma, asérami ami catamëti ax cuëñcësa oíshi bërí 'iti sinánan, uisai caranuna asaribi 'iti 'ai quixun sinánquin an 'ë sinánmicë ñuishi upí oquin 'ain. ¹⁴Usoquin 'atancëxun cananuna uisaira caranuna aín nëtënu abë 'aish asérami asaribi 'iti 'ai quixun isti 'ain. Isanan cananuna uisaira oquin cara Cristo Jesúsnan 'icë Nucën Papa Diosan nu 'imiti 'icë quixun isti 'ain.

¹⁵Usaquin cananuna nun Nucën Papa Diosan bana asérami 'ati 'unáncë 'ixun sinánti 'ain. Usaquinmi mitsun sinaniama ca Nucën Papa Diosan mitsuribi usaquin sinánun 'unánmiti 'icën. ¹⁶Usa 'ain cananuna uisai 'inun cara Nucën Papa Diosan nu 'unánmiäxa, usai 'iti 'ain.

¹⁷Ën xucéantu, mitsun camina 'ëx usai 'íia 'unanin. Usa 'ain camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain. 'anan camina mitsúxribimi usai 'inun nux 'íia an iscë unicamaxa 'icësaribiti 'iti 'ain. ¹⁸Usaquin caquin cana bëráma 'itsa oquin cásaribi oquin bëunan mëscuquin ësaquin mitsu catëcënin, 'itsa unin ca 'ën mitsu cacësabi oi 'iquinma axa unin 'ucha cupí i curúsocënu bama, Cristo, a ñui quicë banacama cuaisama tania quixun. ¹⁹Atúan ñunshínquin aín cuëñcësabi oquinshi ñu 'aia isquian unin —ñu 'aisama ca 'aia —quixun ñuicëxbi rabínquinma an 'acësabi oquin 'ai ca

rabitia. Jesucristomi sinánquinma ca ènë menu 'icë ñuishi sinania. Usaía 'icë cupí ca ainanma 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. ²⁰Atúxa usai 'imainunbi cananuna nux Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'ain. Usa 'ain cananuna a nëtënuaxa Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosnan 'inun nu iémicë, axa uti cuëénquin cainin. ²¹Nux bamai chëquiti 'icëbi ca ax uquin nu axa bamax baísquiasaribi oquin, asaribi 'inun, nu bëtsi oti 'icën. Usonan ca aín cushi anun ax camabi ñun 'ibu 'iti anúnribi nu bëtsi oti 'icën.

Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuëénti bana

4 ¹Èn xucéantu, mitsu nuibaquin sinánquin mitsu istisa tani cana cuëénin. 'Èn mitsu ñuixuncëxmi Jesucristomi catamëcë cupí cana cuëéinra cuëénin. Mitsux usai 'icëbë cana cupí bitsi cuëëncësaribi oi cuëénin. Usa 'ain cana nuibaquin mitsu cain, mitsun 'acësabi oquin camina ènquinma Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëquin an cacësabi oquin 'ati 'ain.

²Evodiaceñun cana Síntiqueribi cain, mitsux cuamianancë 'aishbi camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuamiananima bëtsin sináncësabi oquin sinani nuibananti 'ain. ³An 'ëbëtan Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë a cana èsoquin cain, ènë xanu rabé camina bëtsibë upí 'inun 'aquinti 'ain. Atun ca 'ë 'imainun Clemente, 'imainun anribia 'ën 'acësaribi oquin aín bana ñuixuncë a unicamabëtan, Jesucristomia sinánun unicama 'aquianxa. An usoquin uni 'aquincë unicaman anë ca Nucën Papa Diosbë 'itioquian aín nëtënu 'icë quiricanu cuënéo 'icën.

⁴Mitsux camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai quixun sinani camina camabi nëtën uisa ñu cara 'icëbëbi chuámarua

tani cuëénti 'ain. Usai 'inun caxunbi cana mitsu catëcënin, chuámarua ca 'ican. ⁵Uisa ñu cara 'icëbëbi nishímami upí sinánñu 'icëa camabi unin mitsu isti cana cuëénin. Nucën 'Ibu Jesús anun utëcënti nëtë ca 'uramatia.

⁶Usa 'ain camina uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'ain. Bënëquinma camina abë banaquin Nucën Papa Dios a ñucama ñuiquin cati 'ain. An mitsu 'aquinun ñucaquin camina ami catamëquin —asábi ca —quixun rabiquin cati 'ain. ⁷Usaquinmi cacëxun cuaquin ca Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin bënëtima chuámarua 'inun mitsu 'imiti 'icën, uisa 'aish cara aín uni usai 'ia quixuan uni raírinën 'unáncëbëtanmabi. Usaquin 'imianan ca Jesucristobë 'icë mitsun sinan 'imainun mitsun nuitu upí 'inun bërúanti 'icën.

Upí ñuishi sinánti bana

⁸Èn xucéantu, èsaquinshi cana mitsu cain, unían èsa ñu 'aia isquin camina mitsun —ax ca asábi 'icë —quixun sinánti 'ain, cëmëma banacama 'imainun —upí ca —quixun ñuicë ñucama, 'imainun uni itsi paránquinma upí ñu 'acë, 'imainun ñu 'atima 'ati sinánquinma upíshi 'iti sináncë, 'imainun bëtsibë upiti nuibananti, acama 'imainun rabiquian unin —upí ca a uni 'icë —quixun mitsu ñuixuncë, acama. 'Imainun camina uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati ñui cara —asábi ca —quixun uni quiti 'icë, acama sinánti 'ain.

⁹Èn mitsu 'unánmicë banacama quicësabi oquin 'anan camina, 'ën 'unánmicëxunmi 'acësabi oquin 'anan 'ën mitsu ñuixuncëxunmi cuacë banacama quicësabi oquinribi 'anan 'ën 'aiami iscësabi oquin 'ati 'ain. Usoquinmi 'acëbë ca Nucën Papa Dios, an aín unicama bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën.

**Filiposnu 'icë unicaman
Pablo curíqui 'inan**

¹⁰Mitsúnmi 'ë nuibaquin curíqui buánmiquin 'aquinti sinántëcëncëbë cana Nucën 'Ibu Jesucristo —asábi ca —quixun cai cuëënin. Bërâma ca a curíquimi mitsun 'ë bëmiti 'aínbi an bëti uni 'áima 'iâxa. ¹¹Usa 'ain cana uni ucëbëmabi asábi 'ian. Ñuñu 'aish 'icësaribiti cana ñuñuma 'aishbi bënëtiman. ¹²Ñuñuma 'iti 'unánan cana 'aisamaira ñuñu 'itiribi 'unanin. Uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'unánan cana pitiñu 'aish puchácë 'ianan pitiñuma 'aish 'acëñuma 'itiribi 'unan. 'Aisamaira ñuñu 'ianan ñuñuma 'itiribi cana 'unan. ¹³Usa 'ixun cana uisa ñu cara 'icëbëtanbi tënëquin Cristo cuëëncësabi oquin 'ati 'ain, usai 'inun an cushiocë 'ixun. ¹⁴Usa 'aínbi ca mitsúnmi 'ëx tëmëraia 'aquinquin 'ë curíqui bëmicë asábi 'iâxa.

¹⁵Mitsux Filipos ëmanu 'icë uni 'ixun camina 'unanin, anuxun Jesucristo ñuiquin ñuixuntabaquin bana ñuixuntancëx Macedonia menuax cuania, camina mitsúninshi curíqui bëmiquin 'ë 'aquiancën, 'ën mitsu 'aquincë a sinánquin. Axa bëtsi ëmanuax Jesucristomi sináncë unicaman ca 'ë 'aquianma 'icën. ¹⁶'ëx Tesalónica ëmanuax cuancëma pan 'icë camina mitsun curíqui timëtancëxun 'ë buánmiacën. Achúshi oquinshima, camina buánmitancëxun amiribishi 'ë buánmitëcëancën, 'ën cuëëncë ñu anun binun.

¹⁷Mitsúnmi 'ë curíqui 'ináncë ashi sinanima cana 'ëmi 'aquincë cupími mitsux Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëënin. ¹⁸'ëmi bëmicë curíquicama cana bian. Anun 'ën cuëëncë ñu bitiribi ca tëxëaxa. Epafroditonën ca mitsúnmi bëmicë curíquicama 'ë 'inánxa. Mitsúnmi ainan cupí nuibaquin 'ë usaquin 'inania isi ca Nucën Papa Dios cuëëanxa. ¹⁹A 'ën rabicë Nucën Papa Dios, an ca ami cuëëncë ñu mitsu 'inánti 'icën. Jesucristonëan mitsu ainan 'inun 'imicë 'icë ca Nucën Papa Dios ax camabi ñun 'Ibu 'ixun mitsúnmi cuëëncë ñu a 'inánan mitsu 'aquinti 'icën. ²⁰Axa asérabi Nucën Papa Dios a ca camabi aín unin rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca asérabi 'ati 'icën.

**Bërúanx 'inuan Pablonën
Filiposnu 'icë unicama ca**

²¹Anu 'icë axa Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan unicama aribi, camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'ëbëa 'icë axa nubë Jesucristomi sináncë nucën xucéantunribi ca bërúanxmi 'icánun quixun mitsu canun 'ë caxa. ²²Axa Jesucristomi catamëcë ënu 'icë unicamabëtan ca atúxribi Jesucristonan 'ixun Romanu 'icë 'apu Césarnën xubunu 'icëcamanribi bërúanxmi 'icanun mitsu canun 'ë caxa.

²³Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi mitsun nuitu upí 'iti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN COLOSASNU 'ICĒ UNICAMA BUANMIA QUIRICA

**PablonĒan Colosasnuax Jesucristomi
catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan**

1 ¹Ēx cana Pablo, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin aín bana uni ñuixunun Jesucristonĕn caísa 'ain. Usa 'ixun cana axribi Jesucristomi sináncĕ 'aísha nucĕn xucĕnsa 'ain, Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. ²Colosas ĕmanuaxmi Cristomi sinani ami catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ, cana ĕnĕ quirica mitsu buánmin. Nucĕn Papa Diosan mitsu nuibaquin upí oquin sináxuncĕxmi chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

*I. CRISTONĒXA CUSHIIRA 'AISH UPIIRA
'AIN CA ASARIBI AÑU ÑUBI 'AIMA 'ICĒ
QUICĒ BANA (1.3-2.23)*

**Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama
Pablonĕn Nucĕn Papa Dios ñucáxuan**

³Mitsu ñucáxuni abĕ banaquin cananuna nun 'acĕsabi oquin, Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn Papa, ax Nucĕn Papa Dios 'icĕ, a —asábi ca —quixun cain. ⁴Usa 'ixun cananuna Jesucristomi asĕrabi catamĕtími Nucĕn Papa Diosan unicamabĕ nuibanania ñuicania cuan. ⁵Nucĕn Papa Diosan mĕnĭosabi oi aín nĕtĕnu abĕ 'iti sinani camina usai 'icanin. Jesucristomi catamĕti aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'aish ca uni ainan

'aish xĕnĭbua 'ainbi Nucĕn Papa Diosbĕ 'iti 'icĕ quixuan aín unin mitsu ñuixuncĕ xun camina a bana cuaquin upí oquin 'unáncan. ⁶Nucĕn Papa Diosan ca usaquin nu nuibatia quixun unin ñuia mitsun cuacĕ a banabi ca bĕtsi bĕtsi menu cuanquin 'itsaira unin ñuia. Usa 'ain ca unin ñuia cuatishimi mitsux 'icĕsaribiti camabi menu 'icĕ uni a bana cuati —asĕrabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamĕtia. ⁷A bana ca nun nuibacĕ Epafrasnĕn, axribi nubĕtan uni bana ñuixuncĕ 'ixun nux cuancĕbĕtan-mabi ñuixunquin upí oquin mitsu 'unánmiaxa. ⁸An ca Cristonan 'aish camina mitsux bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibanani upitax bucuí quixun nu caxa.

⁹Epafrasnĕan mitsu ñuiquin nu cacĕ bana cuaxun cananuna ĕnquinma Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Uisámi 'iti cara Nucĕn Papa Dios cuĕĕnia, a mitsu 'unánminun ñucáxuan cananuna an aín unicama 'unánmiti ñucama mitsu 'unánminun a ñucatin. ¹⁰Mitsux usai 'i camina Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'aísha uni 'icĕsai 'iti 'ain. Usa 'aish camina ax cuĕĕncĕsabi oquinshi 'aquin, uisa ñu cara upí 'icĕ ashi 'anan, asĕrabi mitsun nuitu mĕu upí oquin Nucĕn Papa Dios 'unánti 'ain. ¹¹'Anan cananuna ax cushiira 'ixúan, uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕtima cuĕĕnquin tanshinuan mitsu 'aquinun quixun a mitsu ñucáxunin. ¹²Usoquin

cananuna uisaira oquin cara aín unicama cuëñnimiti 'icë quixun 'unánquinmi mitsun a —asábi ca —canun, Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.

¹³Ñu 'atima 'atishi sinánan nux cuëñcésabi oíshi 'iisa taniabi ca Nucën Papa Diosan aín nuibacë Bacë Bëchicë nan 'inun nu 'imiáxa. ¹⁴Nun 'uchacama cupínu abë 'itima 'icëbi ca aín Bëchicë bamacë cupí Nucën Papa Diosan nun 'ucha téréñquin ainan 'inun nu iémiacëxa.

**Cristo bama cupía uni
Nucën Papa Diosbë upí 'iti**

¹⁵Uinu 'icë unínbia Nucën Papa Dios istima 'aínbi ca unían uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánun asaribi 'aish aín Bëchicë èñè menu uacëxa. Añu ñubi unitisama 'ain ca axira pain aín Papabë 'iacëxa. ¹⁶Nucën Papa Diosan uniomicëxun ca aín Bëchicëñen naínu 'icë ñucama 'imainun menu 'icë ñucamaribi 'anan bëtsi bëtsi ñu unin aín bërúnbi iscë 'imainun unin iscëma ñucamaribi uniocëxa. Usonan ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara, acamaribi uniocëxa, ainan 'aish ax cuëñcésabi oi 'inun. ¹⁷Ñucama uniocëma pan 'aish ca axira pain 'iacëxa. 'Ixun ca uniotancëxun, usabia 'inun camabi ñu mëníocëxa. ¹⁸Cristo axira ca axa ami catamëcë unicaman cushi 'aish amiira aín unicama catamëcë 'icën. Èsa ca Cristobë aín unicama 'icën. Mëcëññu, taëññu, xoññu, nuituñuribi 'aíshbi ca uni achúshi 'icën. Usaribiti cananuna Jesucristonan 'aish 'aisamaira 'aíshbi abë achúshisa 'ain. Aín unicamaxa usaribiti 'iti oi axira pain bamatancëx baísquia 'aish ca an unio ñucamabë sënëñmaira 'icën. ¹⁹Nucën Papa Dios cuëñcésabi oi ca Jesucristo ax asaribi cushiira 'ianan upíra sinánñu

'iacëxa, uni 'aíshbi. ²⁰Aín nuitu 'aisama 'aísha uni abë upí 'itima 'aínbi ca Nucën Papa Dios cuëñcésabi oquin Cristonën i curúsocënu bamaquin èñè menu 'icë ñucama 'imainun naínu 'icë ñucamaribi an iscëxa upí 'inun mëníocëxa.

^{21,22}Mitsun Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñu 'aisamaishi 'acë 'aish camina abë upíma 'aish ami nishcësa 'iacën. Usai 'iá 'icëbi ca Cristo uni 'aish bama cupími abë upí 'inun Nucën Papa Diosan mitsu 'imiáxa. Mitsúxmi upíra sinánñu 'ianan 'uchañuma 'aish Nucën Papa Diosnanshi 'inun ca Cristo bamacëxa. ²³Usa 'inuxun camina camabi nëtën Cristomishi catamëcë 'ixun sinánbëquinquinma ainan 'aíshmi aín nëtënu abë 'iti ashí manuquinma sinánti 'ain. Usai 'i ca uni aserabi Nucën Papa Diosnan 'icë quixunmi cuacë bana ca camabi menuxunribi ñuicania. 'Èñribi cana unicama a bana ñuixunin.

**Nucën Papa Diosan Pablo axa
Jesucristomi catamëcë unicama aín bana
ñuixunun 'imía**

²⁴Mitsux ainan 'inun 'èx tëmëracë cupí cana cuëñnin. Usai 'i cana Cristonëan camabi uni ainan 'inun tëmëra 'ain, 'èxribi camabi menu 'icë unicama a 'unánti cupí tëmëraíbi cuëñinra cuëñnin. ²⁵Aín unicamabë tanmi mitsúnribi upí oquin aín banacama cuanun a bana ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'è 'imiácëxa. ²⁶Uínsaran nëténbi uinu 'icë unínbí a bana 'unánma 'icëbi ca bërí aín unicama, an iscëxa upí 'icë, Nucën Papa Diosan 'unánmia. ²⁷Uisaira upí cara a bana 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmisa tancëxa. A banax ca judíosma unicamanaribi 'icën. A banax ca èsai quia, Cristo ax ca mitsubë 'icën. Axa mitsubë 'ain camina aín nëtënuribi abë 'iti 'ain.

²⁸Nun cananuna Cristo ashi ñuiquin aín unicama ñuixunin. Ñuixunquin cananuna aín unicaman upí oquin cuanan, Cristonan 'aish ax cuëncësabi oíshi 'inun quixun upí oquin 'ësëquin, aín unicama 'unánmin. ²⁹Usaía aín unicama 'inun quixun cana Cristonën 'ë cushiocëxun ënquinma aín bana ñuixunin.

2 ¹Ënë ñucama 'unánun cana ësoquin mitsu cain: Mitsúnmi 'acésaribi oquian Laodiceanu 'icë unicama 'imainun bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicamanribi 'ë iscëma 'ixunbi cana mitsu 'imainun aturibi sinánquin Nucën Papa Dios 'itsaira ñucáxunin. ²Mitsúnmi Cristomi cushicë 'aish bëtsibë bëtsibë nuibanani achúshisaishi 'ianan upí oquin a 'unáncëma 'ixunbi bëri Cristo 'unánquin, uisaira oquin cara mitsu 'aquinti 'icë quixun 'unánun, cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ³An camabi ñu 'unáncë 'ixun ca ainan cupíshi Cristonën aín unicama 'unánmia.

⁴Cristonan 'icëa bëtsi unin paránquin mitsu 'atimaquin sinanamiti rabanan cana mitsu ësaquin cain, ⁵mitsu 'ura 'aishbi 'ën sináncënëinshi mitsubë 'icësa 'aish cana mitsúxmi uisa ñu cara 'icëbëbi a ëníma Cristomi catamëti ami cushicë 'icë cuati cuëënin.

⁶Usa 'ain camina ainan 'iisa tania Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu ainan 'imicë cupí axa mitsun 'ibuira 'ain, upitiira ami catamëti abë 'i ax cuëncë sabi oíshi 'iti 'ain. ⁷A upí oquin 'unánun uisa cara ax 'icë quixun 'unani camina aín unían mitsu cacësabi oi, ami upiti catamëcanti 'ain. Usai 'iquin camina camabi nëtën Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain.

Cristonan 'aísha uni bëtsi 'icë quicë bana

⁸An uni bëtsi bëtsi bana ñuixunquin paráncë unicaman mitsu, Cristomi

catamëcë 'icëbi, ami manúnun quixun paránti rabanan camina bërúancati 'icanin. A unicaman ca Cristo ñuixunma atúnbi sinánxuan unin ñuicë bana 'imainun ënë nëtënu 'icë ñu sinánti, a banacamaishi uni 'unánmia.

⁹Cristonëx ca uni 'icën, 'aishbi ca uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë usaribi 'icën. ¹⁰Ax cushiira 'ixuan an 'imicëxma ca ángelcama 'imainun ñunshíncamaribi 'imainun uisa ñun cushi cara, acamaxbi ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'ain ca Cristobëmi achúshisa 'ain, aín cushi anúnmi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati ax mitsubë 'icën.

¹¹Mitsux usai Cristobë achúshisa 'aish camina Nucën Papa Diosnan cupí 'unántioracacésaribi 'ain. Judíos unicamaxa chamaratsu 'aish 'unántiocë usa 'aishmabi camina Cristonëmbia mitsun sinan upí 'imianan ñu 'aisama 'ati ëmicë 'aish, Nucën Papa Diosnan cupí 'unántiocësa 'ain. ¹²Mitsun, Nucën Papa Diosnan ca bamacëbi Cristo baísquimiacëxa quixun 'unánquin, an ca a cushínbi 'ë iémiti 'icë quixun 'unani camina ax 'iásaribiti nashimicë 'aish Cristobëbi bamacë acëñun maíncëx abëbi baísquiasa 'ain. ¹³Mitsun cuëncësa oquinshi ñu 'aími bamacësa 'ianan judíos unicamaxa 'icésaribiti 'unántioracacëma 'aish ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosnan a cupíshi mitsun 'uchacama tërénxunquin Cristobë baísquicësa mitsu 'imiáxa. ¹⁴Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosnan nun 'uchacama tërénxunquin, nun nu Moisésnën cuëñë bana quicësabi oquin 'acëma 'icëbi Cristo 'i curúsocënu bama cupí, nun 'uchacama sinántëcënxunma nu tërénxuancëxa. ¹⁵Usonan ca Cristonën i curúsocënu bamaquin uisa ñunshinax cara uisaira cushiñu 'icë, abi camabi unían 'unánun ñusmoquin cushiñuma 'imiacëxa.

Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti bana

¹⁶Atúan 'acësaribi oquinmi ñu pianan ñu xëaima 'ianan camabi nètë ca bëtsi nëtësaribi 'icë quixun sinánan 'uxë isicëbëa atux 'icëσαι 'ima 'ianan anun tantiti nètën atux 'icësaribiti 'iama oquian unin ñuicëxunbi camina tantima 'ain. ¹⁷Usai cara Cristo ucë 'ain 'iti 'icë quixuan unin sinánun ca ënë ñucama 'iacëxa. Usa 'aínbi cananuna Cristo uá 'ain ainan 'ixun, uisa caranuna Cristobë 'iti 'ai quixun 'unanin. ¹⁸Atúnbi ca —'ëx asama 'ixun cana Nucën Papa Diosma ángelcamaishi rabiti 'ai —quixun sinánquin atúnbi sináncë ñu ñui rabíquin unicana bana ñuixunia. Usa 'ain camina Cristonan 'iti ëntin rabanat atúan mitsu ñuixuncë bana a tantima 'ain. ¹⁹A unicaman ca ami sináncëma 'ixun Cristonëan ësaquin aín unicama 'imiti a sananima. An ca aín unicama asaribi upí 'inun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'imia. Aín męcën, aín xo, aín imi acamañu 'aíshbia uni achúshi 'icësaribi oquin ca Cristonën aín unicamaxa 'itsa 'aíshbi bëtsin sináncë sabi oquin sináncë 'aish achúshisa 'inun 'imia.

²⁰¿Mitsux 'uchatëcënxuma Cristobë bamacësa 'aíshbi caramina uisa 'aish bërámami unin ñuicë ënë nëtënu 'icë ñuishi sinánquin rabicësa 'itëcënin?

²¹Axa usai 'icë unicamax ca ëσαι quia: —Nucën Papa Diosbë upí 'inun camina bëtsi bëtsi ñu ramántima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu pitima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu min męcënan bitima 'ain. ²²Usoquian ñuicëxbi ca a ñucama cëñutia, a banacamax ca unían sinánxun ñuicëshi 'icën. ²³—Usaquin 'ën ñu 'acë ax ca asërabi 'icë —quixun sinánquin an usashi oquin ñu 'acë uni a isquin ca uni itsin sinánti 'icën, ax isa asërabi sinánñuira 'icë quixun. Usa

'aínbi ca usaquin ñu 'aíbi aín nuitu usabi upíma 'ia.

*II. AXA JESUCRISTOMI CATAMËCË
UNICAMAX CA ËSAI 'ITI 'ICË QICË
BANA (3.1-4.6)*

3 ¹Cristonan 'aish camina mitsux axa bamax baísquicësaribi 'ain. Usa 'ain camina ax, asaribi cushiira 'aish aín Papa mëqueu tsócë, ax cuëncësabi oi 'itishi sinánti 'ain. ²Camina ënë menu 'icë ñuishi sinánquinma Cristo cuëncësa oishi 'iti sinánti 'ain. ³Mitsun 'ucha cupía Cristo bama 'ain camina 'uchatëcëntimoi abë bamacësa 'ain. Usa 'aish camina axa baísquitancëx abë 'ain, mitsúxribi aín Papabë 'ain, mitsux Cristobë 'aish. ⁴Cristo, anun nux tsóti, axa upíra 'ianan cushiira 'aish utëcëncë bë camina nëtëtimo abë 'ianan asaribi upíshi 'iti 'ain.

**Bëráma 'acësa oquin ñu 'aisama
'atëcëntima bana**

⁵Usa 'ain camina bërámami 'acansa oquin Nucën Papa Diosnanma unicaman 'acësa oquin ënë menu 'icë ñuishi 'ati sinántëcëntima 'ain. Unix ca aín xanuma 'aínbi bëtsi xanubë 'itima 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëma 'aínbi bëtsi unibë 'itima 'icën. 'Imainun ca uni xanúxmabi bëtsi unibë 'itima 'icën. 'Imainun camina ñunshinacëquin 'atima ñu 'ati cuëntima 'ain. Camina ñuñu 'itishi sinántima 'ain. Ñuñu 'itishi cuëncë unix ca Nucën Papa Dios rabima, a cuëncë ñuishi rabicësa 'icën. ⁶Usai 'iia, ax cuëncësabi oi 'iisama tancë unicama ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin castfcanti 'icën. ⁷Jesucristo 'unáncëma pain 'ixun camina mitsúnribi usa ñucama 'acën. ⁸Usa 'ain camina bëráma 'á 'ixunbi ënë ñucamaribi ënti 'ain: Bëtsi unibë nishánanti, 'imainun bënëtishi

nishti, 'imainun bĕtsi unibĕ 'atimonanti, 'imainun bĕtsi unimi 'atimati banati.

⁹Acama ĕanan camina bĕrĕma 'atimaquin sinan 'ixunbi bĕrĭ Cristonĕn sinĕncĕsa oquinshi sinĕncanin. Usa 'aish camina cĕmĕi paranĕntima 'ain.

¹⁰Mitsun bĕtsi oquin sinĕnquin camina Cristonĕn sinĕncĕsa oquin sinĕnti 'ain. Usai 'iquinmi a upĭ oquin 'unĕnun ca an unio 'ixun Nucĕn Papa Diosan mitsu 'imia. ¹¹Judĭosma unicama 'imainun judĭos unicama, 'unĕntioracacĕ unicama 'imainun 'unĕntioracacĕma unicama, bĕtsi menu 'icĕ unicama 'imainun raĕcĕma unicama, an uni ņu mĕĕxuncĕ unicama 'imainun an uni ņu mĕĕxuncĕma unicama, a unicamaxbi ca Cristonan 'aish bĕtsibĕ sĕnĕn 'icĕn. A unicamaxbi ca Cristo abĕ 'ain Cristonainshi 'icĕn.

¹²Itsaira nuibaquin ca Nucĕn Papa Diosan ainan 'aish an iscĕx upĭ 'inun mitsu caĭsacĕxa. Usa 'ixun camina mitsunribi bĕtsi uni nuibaquin upĭoti 'ain. Usoquin 'anan camina —'ĕx cana bĕtsi unisamaira 'aish upĭ 'ai —quixun sinĕntima 'ain, masĕquin sinani camina bĕnĕtishi unimi nishtima 'ain. ¹³Mimi nishquian unin 'atimocĕxunbi aribi 'atimoĭma camina usaquian mi 'acĕ ņucama a manui abĕ upĭshi 'iti 'ain. Nucĕn 'Ibu Cristonĕan tĕrĕnxunquin mitsun 'uchacama manucĕsaribi oi camina axa mimi 'uchacĕ uni aĭn 'ucha manumi abĕ upĭ 'iti 'ain. ¹⁴Ĕsai 'inux camina bĕtsibĕ nuibananti 'ain. Bĕtsibĕ nuibanancĕ 'aish camina 'itsa 'ixunbi bĕtsin sinĕncĕsa oquinshi sinĕnan 'ĕn mitsu cacĕsabi oi 'icanti 'ain. ¹⁵Usa 'aĭshmi 'itsa 'aĭshbi achúshisaishi 'aish chuámashirua 'inun ca Nucĕn Papa Diosan mitsu ainan 'imiacĕxa. Usa 'inĕnan an mitsu 'imicĕx camina usai 'iti 'ain. Usai 'iquin camina cuĕnquin a —asĕbi ca —quixun cati 'ain.

¹⁶Bĕtsi bana 'acĕsamaira oquin Cristonĕxa a ņui quicĕ bana sinani camina axa quicĕsa oĭshi 'icanti 'ain. 'Ianan camina a bana upĭ oquin 'unani 'unĕnmianani 'ĕsĕĕnani 'icanti 'ain. 'Ianan camina a rabi Nucĕn Papa Diosan banan cantanan mitsunmi 'acĕ bananribi a rabi cantati 'ain. Camina Nucĕn Papa Dios min nuitu mĕu sinĕnquin —asĕbi ca —cai cantati 'ain. ¹⁷Uisa ņu caramina 'ain, a upĭ oquin 'anan camina banairibi upiti banaquin mitsux Nucĕn 'Ibu Jesúsnan 'ixun a 'axuncĕsa oquin 'ati 'ain. 'Anan camina Cristonan 'ixun Nucĕn Papa Dios —asĕbi ca —cati 'ain.

**Cristonĕn unix ca bĕtsi unibĕ
ĕsai 'iti 'icĕ quicĕ bana**

¹⁸Asĕrabia ax Nucĕn 'Ibu Jesucristomi sinĕncĕ xanux ca aĭn bĕnĕan cacĕxun cuati 'atimaquin sinanima abĕ upĭshi 'iti 'icĕn. Bĕnĕnu xanucama, mitsux camina usai 'iti 'ain. ¹⁹Imainun camina xanuŭu unicama, mitsunribi mitsun xanu nuibanan, masĕ sinĕnquin timatima 'ain. ²⁰Papaŭu tuĕcama, mitsunribi camina mitsun papabĕtan mitsun titan cacĕxun a cuĕbĭquinma aĭn bana cuaquin an cacĕsabi oquin ņu 'ati 'ain. Usaĭmi mitsux 'ia isi ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo cuĕĕnia. ²¹Bĕchicĕnu unicama, mitsun camina min bĕchicĕnĕan 'atima ņu 'aia isquin a 'axunma 'anun caquinbi 'aisamaira oquin ņu catima 'ain, usaquinmi cacĕxuan masĕ nuituquin —cana upĭ oquin ņu 'ati 'unanima —quixun sinĕnti rabanen. ²²An uni ņu mĕĕxuncĕ unicama, mitsunribi camina an mi ņu mĕĕmicĕ unĭan cacĕsabi oquin 'ati 'ain. 'Aquin camina axa cuĕĕnun an iscĕbĕtan upĭ oquin 'anan an iscĕxunmabi, 'ĕn 'Ibu Dios ca ĕnĕ ņu mĕĕti 'ĕn upĭ oquin 'ati cuĕĕnia

quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain.
²³Uisa ñu caramina 'ain, abi camina
 'aisabi tanquin —unishima 'ën 'Ibu
 Jesucristoribi cana ënë ñu 'axuni
 —quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain.
²⁴Usaquin ñu 'aquin camina 'unanin,
 ax Nucën 'Ibu 'ixun ca Cristonën
 mitsun a ñu mëëxuncë cupí, cuëënmi-
 quin aín nētēnu abë xëñibua 'aínbi
 tsónun mitsu biti 'icë quixun. ²⁵Usa
 'aínbi ca an 'aisama ñu 'acë uni, a aín
 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin
 Nucën Papa Diosan 'ati 'icën. Usa 'ain
 ca 'apu uni, 'imainun 'apuma uni, uisa
 uni cara, acamaxbi 'aisama ñu 'acë
 'aish an ñu 'acë usaribi oquin castícan-
 cë 'iti 'icën.

4 ¹Mitsux an uni ñu mëëmicë uni
 'ixun camina an mi ñu mëëxuncë
 unibë upí 'ianan upí oquin cupíoti 'ain.
 Usa 'ixun camina uni ñu mëëmiquin
 sinánti 'ain, —'ëxribi cana Nucën Papa
 Dios naínu 'icë an ñu mëëmicë 'ai
 —quixun.

²Ami manúquinma ábi sinani
 camina atsánquin ëníma Nucën Papa
 Diosbë banati 'ain. —Asábi ca
 —quixun cai camina abë banati 'ain.

³Abë banaquin camina nun unían
 'unánma bana Cristo ñui quicë
 ñuixunuan 'aquinun Nucën 'Ibu Dios
 ñucátí 'ain. A bana uni ñuixuncë cupí
 cana sipuacë 'ain. ⁴Atúan cuaisabi
 oquin, unicama aín bana ñuixunquin
 'unánminun camina 'ë Nucën Papa
 Dios ñucáxunti 'ain, 'ën ax cuëëncë
 sabi oquin 'anun.

⁵Uisa nētēn caramina axa Cristomi
 sináncëma unibë 'ain, a nētē ñancáishi
 inúmima camina upí oquin sinani abë
 banati 'ain. ⁶Unibë banai camina upí
 oquian sinánun upí sinánñu 'aish
 upitishi banati 'ain. Usa 'ixun camina
 mia ñucácëxun caramina uisoquin cati
 'ain quixun 'unánti 'ain.

III. BĒRUANX 'INUAN PABLONĒN CA (4.7-18)

Bērúanxa 'inuan Pablonën Colosasnu 'icë unicama ca

⁷Nun nuibacë xucën Tíquico, an upí
 oquin 'ë 'aquianan 'ëbëtan Nucën 'Ibu
 Jesús ñuiquin uni bana ñuixuncë, an ca
 mitsu isi cuanxun nun 'acë 'imainun 'ëx
 usai 'icëcamaribi mitsu ñuixunti 'icën.
⁸Ëx cana usa 'ai quixun caquian mitsu
 upí oquin sinánminun cana a mitsu isi
 cuanun xutin. ⁹Imainun cana mitsubëa
 Colosasnu 'icë uni Onésimo, axribia
 Jesucristomi catamëcë 'aish nubë
 nuibanancë, aribi xutin. Usa 'ain ca a
 uni rabëtan ënuxun nun 'acë 'imainun
 ënuaxnu 'icëcama mitsu upí oquin
 ñuixunti 'icën.

¹⁰Acëñun 'ë sipuacancë Aristarco,
 'imainun Bernabënën sēcënanë, Marcos,
 anribi ca bërúanx 'inun mitsu camia. A
 ñuiquin 'ën cacë 'ixun camina Marcos
 mitsu isi cuania upí oquin bicanti 'ain.
¹¹Imainun ca Jesús, Justo caquinribi
 anëcë, anribi mitsu bërúanx 'inun
 camía. Cristomi catamëcë judíos
 unicamama, rabë 'imainun achúshi
 ënéinshi ca 'ëbëtan Nucën Papa Diosnan
 'iti bana ñuixuanxa. Atun ca 'ë upí
 oquin sinánmiaxa. ¹²Axribia Colosasnu
 'icë uni, Epafras, anribi ca bërúanxmi
 'inun quixun mitsu camía. An ca Cristo
 cuëëncësabi oquin 'anan camabi nētēn
 Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunia, ami
 sinánti ënquinmami ax cuëëncësabi
 oquinshi upí oquin 'anun. ¹³Cana mitsu
 cain, 'ënbi cana 'unanin, Epafrasnën ca
 mitsu 'imainun axa Laodicea 'imainun
 Hierápolis ëmanuax Jesúsmi sináncë
 unicama 'itsaira sinánquin, camabi
 nētēn ënquinma Nucën Papa Dios
 ñucáxunia. ¹⁴Lucas an uni roncë, axa

nubë nuibanancë, abëtan ca Demasnënrìbi bërúanxmi 'inun quixun mitsu camía.

¹⁵Laodiceanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun camina Ninfascëñun aín xubunua 'icë axa Jesúsmi catamëcë camarìbi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.

¹⁶Mitsun pain timéxun istancëxun camina ënë quirica Laodiceanuaxa Jesúsmi catamëcëcamarìbia isnun atu buánmiti 'ain. 'Imainun camina Laodiceanu 'icë unicaman isnun 'ën

buánmicë quirica itsi arìbi mitsúnribi bixun isti 'ain. ¹⁷Arquipo arìbi camina Nucën 'Ibu Diosan 'inancë ñu mëëti a ënquinma upí oquin 'axunun cati 'ain.

¹⁸'Ëx Pablo 'ixun cana 'ën mëcënanbi cuëñoquin bërúanxmi 'icánun quixun mitsu cain. Usa 'ain camina 'ëx cana unin sipuacë 'ai quixun manúquinma sináncanti 'ain. Nucën Papa Diosan nuibacëxmi chuámashirua 'aish cuëëni upítax bucucanti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TESALONICANU 'ICĒ UNICAMA A PAIN BUANMIA QUIRICA

**Pablonĕan abĕ 'icĕ unicamabĕtan
Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi
catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan**

1 ¹Ēx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobĕtan Tesalónica ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'icĕ, mitsu ĕnĕ quirica buánmin. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕan nuibaquin chuámarua 'aíšmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuĕĕnin.

*I. USAI CA AX 'IAXA QUIXUAN
PABLONĒN ŅUIA BANA (1.3-3.13)*

**Tesalónicanu 'icĕ unicaman ca upí oquin
Jesucristo űicĕ bana cuatia quixuan
Pablonĕn ca**

²Mitsúxmi asĕrabi Nucĕn 'Ibu Jesucristomi cushicĕ 'ain cananuna camabi nĕtĕn abĕ banaquin —asábi ca —quixun cain. ³Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin cananuna mitsúnmi amiira pain catamĕquin ax cuĕĕncĕsabi oquin 'anan, upí oquin unicama nuibaquin 'aquianan, a ĕníma, Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn ca ax quicĕsabi oquin nu 'imiti 'icĕ quixun manuĕma cupí —asábi ca —quixun a cain. ⁴Nun xucĕántu, asĕrabi ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun mitsu caísaxa quixun cananuna 'unanin. ⁵Jesucristomi catamĕti ca uni

Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ quixun bana űuixunquin cananuna nun cuĕĕbitainshi banaquinma, aín Bĕru űunshin Upitan nu sinánmicĕx Nucĕn Papa Diosmi cushicĕ 'ixun aín bana mitsu űuixuan. Nun űuicĕ banax ca cĕmĕma 'aish asĕrabi 'icĕ quixun 'unáncĕ 'ixun cananuna upí oquin a bana mitsu űuixuan. Mitsúxmi upí 'iti cupí cananuna mitsubĕ 'aish usai 'ia quixun camina 'unáncanin.

⁶Nux 'icĕsaribiti 'ianan Nucĕn 'Ibu Jesús 'iásaribiti tĕmĕraibi camina mitsux Jesucristo űuicĕ bana cuati ainan 'aish Nucĕn Papa Diosan Bĕru űunshin Upitan 'imicĕx cuĕĕinra cuĕĕan. ⁷Tĕmĕraibi usari 'i camina mitsux Macedonia menu 'icĕ 'imainun Acaya menu 'icĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cuacĕx upíira sinánűu 'ain. Usaími 'ia mitsu cuaquin ca —usai ca Jesucristonan unicama 'iti 'icĕ —quixun sináncaia. ⁸Usaími mitsux 'icĕbĕtan ca Macedonia 'imainun Acayanu 'icĕ unicamainshima, bĕtsi bĕtsi menu 'icĕ unicamanribi Jesucristo űuicĕ bana 'unánan mitsúxmi asĕrabi Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ cuaxa. Nun űuixuncĕxunmabi ca camabi unin, uni rafrínĕan camabi menuxun mitsu chanioia cuaquin, mitsux camina asĕrabi Nucĕn Papa Diosmi upiti catamĕti quixun 'unania. ⁹Usa 'ixun ca nun cacĕxunmabi mitsúnmi nu upí

oquin bicë a ñuia. Ñuianan ca mitsux ismina unínbia 'acë ñuishi rabia 'ixunbi a ënquin, axëshia Dios 'aish bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios, ashi rabianan ax quicësabi oi 'i quixun ñuia. ¹⁰Acama ñuianan ca mitsun camina Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesús bamacëbia anbi baísquimia, axa naínuax uti caini quixunribi ñuia. Ax ca an Nucën Papa Diosan, uni aín 'ucha cupí castíancëbë tanbi, ainan 'icë nu iémiti a 'icën.

Tesalónica ëmanu 'icë unicama Pablonën bana ñuixuan

2 ¹Nun xucéantu, mitsúnbi camina, nun bana ñuixuncëxun aséribi cuaxun 'unanin, nux cananuna mitsu isi ñancábi cuancëma 'ai quixun. ²Filipos ëmanuxun ca nu ñui 'atimati bananan bëtsi bëtsi oquin unin nu tëmërami axa quixun camina 'unanin. Usai tëmëratancëxunbi cananuna Nucën Papa Diosan 'aquincëxun mitsuribi Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixun a bana ñuixuan, 'aisamaira uníxa numi nishcëxunbi. ³Nun cananuna Jesucristo ñuiquin bëtsi oquin uni bana ñuixuncëma 'ain. 'Imainun cananuna 'atimaquin sinanx banaquin uni paráncëma 'ain. ⁴Usama ca, Nucën Papa Diosanbi ca aséribi caranuna aín bana uni ñuixunti 'ai quixun upí oquin 'unántancëxun —atun ca aséribi 'ati 'icë —quixun sinánquin aín bana unicama ñuixunun nu cacëxa. Usaqin 'anun cacë 'ixun cananuna an —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'inux iéti 'icë —quixun unicama ñuixunin. Usaqin 'aquin cananuna Jesucristo ñuiquin unicama cuëenmiti sinánquinma, Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu 'unáncë, axëshia cuëentanun uni bana ñuixunin. ⁵Mitsúnbi camina 'unanin, uisa 'aíshbi cananuna mitsúnmi nux cuëencësa

oquin nu ñu 'axúnun quixun sinani cëmëi banacëma 'ain. Mitsun curíqui binuxun cananuna mitsu paráncëma 'ain. Nucën Papa Diosanbi ca usai 'ia nu isaxa. ⁶Uisa nëténbi cananuna, raíri unicamanribia 'amainun camina mitsúnribi nu rabiti 'ai quixun sináncëma 'ain. Unin ca nun nu aséribi Cristonën xucë 'ixun aín bana ñuixuncëxun upí oquin a bana cuaquin nun cacësabi oquinshi 'ati 'icë quixun 'unánxunbi cananuna unífan nu rabiti sináncëma 'ain. ⁷Nun cananuna xanúan aín tuá chamara 'icë anun cuëenquin 'acësa oquin, 'itsaira nuibaquin mitsu 'aquian. ⁸Usa 'ixun cananuna 'itsaira nuibaquin, Jesucristomi catamëti iéti banaishi ñuixunquinma Nucën Papa Diosan nu 'unánmicë ñucamaribi mitsu 'unánmisaira tan. Usa 'ixun cananuna nuibairaqin mitsu 'itsaira sinanin.

⁹Nucën xucéantu, mitsun camina 'unanin, nun cananuna pitiñuma 'ianan nun curíqui cëñuti rabanan tëmërai atsánquinbi ñu mëëan. Mícamá uínu 'icë uníxbia nu ñu 'ináncasi bënëñunma cananuna nëtën 'anan, iméribi nun cuëencë ñu biti cupí usoquin 'an. 'Anan cananuna Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixun caquin mitsu bana ñuixuan. ¹⁰Mitsun camina 'unanin, Nucën Papa Diosanribi ca 'uania, nux cananuna mitsúxmi Jesucristomi catamëcë 'ain mitsubë 'ixun uisa ñu 'atimabi 'aima upí 'ia quixun. Usai 'ia ca uínu 'icë unínbí nu 'uchocëma 'icën. ¹¹Usaribi oquin camina 'unanin, unífan aín bëchicë 'acésaribi oquin cananuna mitsu achúshi achúshi upí oquin sinánmiquin 'ësëa quixun. ¹²Mitsúxmi Nucën Papa Dios, axa upíira, ax mitsubë 'ain, aín nëtë upí anu abë 'iti sinani, an sinánmicësabi oíshi aín uni 'aish 'inun quixun cananuna mitsu upí oquin 'ësëquin 'unánmian.

¹³Nun Nucèn Papa Dios cuëencësabi oquin aín bana ñuixuncëxun cuaquin camina —a banax ca unínbi sináncëma 'icën, asérabi Nucèn Papa Diosan sinánmicëxun ca nu ñuixuncania —quixun sinan. A banax asérabi ainan 'ain camina mitsux a cuati Nucèn Papa Diosnan 'ain. Mitsux usai 'ia 'unánquin cananuna nètéquinma a —asábi ca —quixun caquin rabin. Mitsúnmi —a banax ca asérabi 'icë —quixun cuatia ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa.

¹⁴Nucèn xucéantu, mitsux camina Judea menuaxa Jesucristomi catamëti Nucèn Papa Diosan unicamax 'icësaribi 'ain. Acama ca aín aintai 'ixunbi judfos unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca mitsuribi mitsun aintsinbi bëtsi bëtsi oxa. ¹⁵Aín raran bërâma an Nucèn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raíri 'ásaribi oquin ca Judeanu 'icë unin Nucèn 'Ibu Jesús 'acëxa. Usa 'ixun ca nuribi nun bana cuaisama tanquin aín émanuax cuantánun quixun bëtsi bëtsi ocëxa. Usa 'aish ca Nucèn Papa Dios cuëencësä oquin 'ati sinanima unicamamiribi nishia. ¹⁶Nun judíosma unicama Cristomi sinánun bana ñuixuinä taniabi ca usaquinu bana ñuixunun nu ëncëma 'icën. Usai 'ia aín 'ucha cëxtutia ca Nucèn Papa Diosan 'aisamaira oquin castícanti 'icën.

**Tesalónicanu 'icë unicama isía
Pablo cuainsa tan**

¹⁷Ën xucéantu, mitsubë énanantancë xun cananuna isquinmabi mitsu 'itsaira sinanin. Usa 'aish cananuna mitsu isi cuainsaira tanin. ¹⁸Cuanti cananuna sinan. Raírinëxa cuancëbëmabi, cana 'ëxëshi 'itsai mitsu isi cuainsa tan. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apun nux cuanti bëaraxa. ¹⁹¿Nucèn 'Ibu Jesucristo ucëbëtan añu isti caranuna cuëënin?

Abë 'icë mitsu isi cananuna cuëëinra cuëënti 'ain, nun mitsu aín bana ñuixuncë cupí camina abë 'ai quixun sinani.

²⁰Nun 'aquincëxmi upiti Jesucristomi catamëcancë cupí cananuna cuëënquin upí oquin sinanin.

3 ¹Mitsu istëcëncëma 'aish cananuna uisa caramina 'ai, caramina asérabi Jesucristomi sinani quixun sinani bënëan. Bënëti nuxëshi Atenas émanu bërúanan ^{2,3}nucèn xucën Timoteo mitsu istánun quixun xuti cananuna sinan. Anribi ca ami sináncë 'ixun —Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë —quixun Nucèn Papa Diosan bana nubëtan camabi uni ñuixuanxa. Usa 'ixun ca cuantancëxun an mitsúxmi Jesucristonan 'aish tëmëraíbi ami manuaxma 'inun upí oquin 'ësëquin mitsu cushiotti 'icën. Mitsúnbi camina 'unanin, Nucèn Papa Diosan unicamax ca bëtsi unían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'icë quixun. ⁴Anan cananuna mitsubë 'ixun, unin ca nu bëtsi bëtsi oti 'icë quixun mitsu can. Usai cananuna 'ia quixun camina 'unáncanin. ⁵Mitsux usai tëmëraia cuati bënëquin cana mitsun caramina asérabi Jesucristomi catamëti ëncëma 'ai quixun isnun Timoteo xuan. Mitsu sapi ca ñunshin 'atimanën 'apu, an uni paránquin 'aisama ñu 'ati sinánmicë, an Jesús ñuicë bana ënun quixun sinanamiaxa quixun cananuna sinan. Usa 'ixun cananuna nun nu mitsu bana ñuixuncë ax ca ñancáishi 'iti 'icë quixun sinan.

⁶Usa 'aínbi ca Timoteonën mitsunuax uxun nu caxa, mitsun camina asérabi Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibanquin, nun mitsu 'acësaribi oquin 'itsaira istisa tanquin nu sinani quixun. ⁷Nun xucéantu, usaími mitsux asérabi Jesucristomi catamëtia cuaquin cananuna unin nu bëtsi bëtsi omainun raíri ñu cupíribi tëmëraquinbi masá

nuituquinma upí oquinshi sinani cuëënin. ⁸Usa 'aish cananuna mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesúsmi asérabi sinania cuati mitsu sinani masá nuitutancëxunbi upí oquin sinani cuëëinra cuëënin. ⁹Mitsu sinani cuëenquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiqinbi, cananua uisaira oquin caranuna rabiqin a cati 'ai quixun 'unaniman. ¹⁰Jesucristomi catamëquin aín cuëencë sabi oi 'ianan upí oquinra a 'unánun mitsu 'aquini cuanúnan nu 'iminun quixun cananuna nëtën 'anan iméribi abë banaquin Nucën Papa Dios ñucatin.

¹¹Nucën Papa Dios abëtanbia Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu isi cuanti nu 'aquinti cananuna cuëënin. ¹²Mitsúnmi béráma 'icësamairai upitiira bëtsibë nuibananquin raíri uniribi nuibanuan, Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu 'aquinti cananuna cuëënin, usai 'iquinmi nun mitsu 'acésaribi oquin mitsun camabi uni nuibanun. ¹³Usoquian an 'aquincëxmi asérabi a 'inamëcë 'aish ami cushicë 'icëa, Cristo aín unicamabë utëcëncëbëtan, Nucën Papa Diosan aña 'uchañumabi 'icë mitsu isti cananuna cuëënin.

*II. 'ATIMA ÑU 'AXUNMA 'ANUN
QUIXUAN PABLONËN 'ËSËA BANA
(4-5)*

Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iti bana

4 ¹Nucën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësabi oquin 'esëquin cananua ésaquinribi mitsu cain, uisai 'ianan caramina uisaira oquinribi Nucën Papa Dios cuëëntanun 'ati 'ai quixunu mitsu 'unánmicësabi oquin 'aquinbi camina mitsun 'acésamaira oquin camabi nëtën 'ati 'ain.

²Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin nun mitsu cacë bana camina mitsun

'unanin. ³Nucën Papa Dios ca cuëënia mitsúxmi ainan 'aish ax cuëëncësabi oíshi 'iti. Ax ca cuëënia mitsun xanuma, xanu itsibë 'itima 'ianan xanúxmabi bëtsi unibë 'itima. ⁴Ax ca cuëënia, mitsúnmi xanu bitancëxun masóquinma abë nuibananquin upí oxun 'iquinti. ⁵Ca cuëënia, mitsúxmi an Nucën Papa Dios 'unáncëma unicamaxa ñunshini aín cuëëncësabi oíshi xanubë 'icësaribiti 'itima, ⁶ianan aín xanubë 'i bëtsi unimi 'uchatima. Usafa ax 'icë uni a ca aín 'ucha cupí, Nucën 'Ibu Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën, nun mitsu ñuixuncësabi oquin. ⁷Nucën Papa Diosan ca usaquin ñu 'atima 'anux ainan 'inun nu 'imicëma 'icën. Ama. Ax cuëëncësabi oquin 'ai upíshi 'inun ca nu ainan 'imiáxa. ⁸Usa 'ain ca, ui unin cara nun mitsu 'unánmicë banacama ënë cuaisama tania an, unin banama, Nucën Papa Dios, an aín Bëru Ñunshin Upí nu 'ináncë, aín bana timaia.

⁹Nucën Papa Diosan 'unánmicëxunmi upí oquin 'unáncë cupí cana, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsu cuëënoxuniman. ¹⁰Usai 'iti 'unani camina mitsux Macedonia menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamabë nuibananin. Usa 'icëbi cananuna mitsux 'icësamairaimi camabi nëtën upitiira nuibananun quixun mitsu cain.

¹¹Camina upítaxëshi bucuquin uni raíri ubíoquinma mitsun ñu mëëtishi mitsúnbi 'ai bucuti 'ain, nun mitsu cacësabi oi. ¹²Usai 'i camina axa Jesucristomi sináncëma unicaman upí uni 'icë 'unáncë 'ianan, ñuñumaribi 'icantima 'ain.

Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti bana

¹³Nucën xucéantu, bamacë unicamax cara uisai 'iti 'icë quixun 'unáncëma mitsux 'iti cananuna cuëëniman, an ënë

ñu 'unáncëma unicamaxa aín aintsí bamacëbë 'icësaribítimi mitsux 'aisamaira masá nuitutima cupí. ¹⁴Jesús ax ca bamatancëx baísquiacëxa quixun 'unáncë 'ixun cananuna, a 'imiasaribi oquin ca axa ami catamëcë 'aish bama unicama Jesucristo utëcëncëbëtan Nucën Papa Diosan baísquimiti 'icë quixun 'unanin.

¹⁵Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Jesusan nu cacësabi oquin mitsu cain, ax ucëbëa aín uni bamacamax baísquicëma pan 'ain cananuna bamacëmacama nux Nucën 'Ibu Jesucristobë 'itima pan 'ain. ¹⁶Nucën Papa Dios axbi quicëbëtan, aín ángelcaman cushi an munuma banaquin aín manë banañu, anun Nucën Papa Dios rabiti, a bana obëtsinmainun ca Nucën 'Ibu Jesucristo axbi naínuax unuxun 'aia. Usai 'icëbë ca axa Jesucristomi catamëcë 'aish bama unicamax pain baísquiti 'icën. ¹⁷Usacë bë cananuna Nucën Papa Diosan 'imicëx, bamacëmacama nuxribi atubëbi biranani manámiquiquianx, nëtë cuín mëúciäx, Nucën 'Ibu Jesús bë birananuxun 'ain. Usaquiani cuanx cananuna Nucën 'Ibu Jesucristobë xëñibua 'aínbi ënánantimoi 'inuxun 'ain. ¹⁸Usa 'ain camina ënë bana, abëmi 'icë unicamabë masá nuituaxma 'inun quixun ñuixuni, sinánmiananti 'ain.

5 ¹Nucën xucëantu, uisa nëtën 'ianan cara uínsaran Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti 'icë quixun cananuna mitsu cuëñëoxuniman. ²Mitsun camina upí oquin 'unanin, unían sinánmabia an ñu mëcamacë uni imé ucësa usaribi ca anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti nëtë 'iti 'icën. ³Axa Jesucristomi sináncëma unicamaxa: “Chuámashi cananuna bucuin, uisa ñunbi ca nu uisotima 'icë” quicëbëbi ca anúan cëñúcanti nëtë atun sináncë 'áfmabi unuxun 'aia. Xanu tuñunën ca anúan ax bacënti nëtë

sënécëbëtan paë taníma 'ima. Usaribiti ca axa usai banacë unicama anúan cëñúti nëtëa ucëbë iétima 'icën. ⁴Usa 'aínbi camina mitsux axa Jesucristomi sináncëma unicama 'icësaí 'ima. Usa 'aish camina mitsux aín nëtë sënécëbëa Nucën 'Ibu Jesucristo ucëbë ratútima 'ain, an mëcamacë unían aín ñu mëcamaquin ratucëxa uni 'icësaí camina 'icantima 'ain. ⁵Nucën Papa Diosnan 'aish camina mitsux an nëtën upí ñu 'acë unisa 'ain. Cananuna an imé ñu 'atima 'acë unicamasama 'ain. ⁶Usa 'aish cananuna uni raírisaribi 'uxcësa 'itima 'ain. Cananuna manúcëma 'aish upí oquin sináncë uni 'iti 'ain. ⁷Axa 'uxcë unicamax ca imé 'uxia. Usaribiti ca axa paéncë unicama 'uxanan imé paënia. ⁸Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosan uni 'aish camabi nëtën upí oquin sináncë 'iti 'ain. Cristonën ca ax quicësabi oquin 'ë 'aquinia quixun sinánquin cananuna ami catamëquin uni raíriribi nuibati 'ain, ñunshin 'atimanëan nu ñu 'atima 'anun sinánmitima cupí. Cristomi catamëquin raíri uniribi nuibacë 'aish cananuna suntárunëan 'acánani ami catamëti cupí anun aín shican bëpánti manë chupa pañucësa 'ain. Usai 'iquin, Jesucristo utëcëncëbë cana asaribi upí 'iti 'ai quixun sináncë 'aish, cananuna axa ami nishcë unían 'ati rabanan suntárunën aín maxcá manë mañutinën mapucësaribi 'ain. ⁹Nucën Papa Diosan ca nun 'ucha cupí numi nishquin castícanuxun nu caíscëma 'icën. An ca Nucën 'Ibu Jesucristo cupíshi upí 'inun iéminuxun nu caísa. ¹⁰Jesucristo ax ca nuxnu bamacëma pain 'aish abë 'ianan bamatancëxbi abë tsónun nu cupí bamacëxa. ¹¹Ënë ñucama sinani camina ami catamëti Jesucristomi cushicë 'inux upiti bëtsibë bëtsibë sinánmiananti 'ain, mitsúxmi 'icësabi oi.

**Pablonëan axa Jesucristomi catamëcë
unicama 'ësëa bana**

¹²Nucën xucéantu, cananuna mitsu cain, mitsun cushicama 'imainun an mitsu 'aquincëcama 'imainun an mitsu Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin 'ësëcë unicama acaman mitsu cacësabi oquin 'anan camina atun bana cuati 'ain. ¹³Atúan upí oquin mitsu 'aquincë cupí camina acama nuibaquin, aséribi ca upí uni 'icë quixun sinánquin, atun bana cuati 'ain. Camina bëtsibë bëtsibë nishána-nima upí onani chuámashi bucucanti 'ain.

¹⁴Nucën xucéantu, ënë ñucamaribi 'anun cananuna mitsu cain, an ñu mëëtisama tanquin uni itsí ubíocë unicama, a camina sinananun 'ësëti 'ain. Jesucristonan 'aíshbi upiti ami catamëcëma unicama a Jesucristomi upiti catamënun sinánmianan camina an Jesucristonan 'ixunbi an ñu 'atima 'ati sináncë unicama aribi upí 'inun 'aquinti 'ain. 'Aquiánan camina camabi uni ami nishquinma nuibaquin upí 'inun 'aquinti 'ain.

¹⁵Mitsu uinu 'icënbi camina bëtsi uni mimi nishquian 'atimocëxun ami nishquin aribi cupiquin nishananquintima 'ain. Usai 'ima bëtsibë bëtsibë 'aquiananquin camina camabi uni 'aquinti 'ain.

¹⁶Masá nuitutíma camina camabi nētēn cuëni chuámashi 'icanti 'ain. ¹⁷Usai 'i camina camabi nētēn Nucën Papa Diosbë banacanti 'ain. ¹⁸Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina mitsun Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixunmi

mitsun usaquin a cati ca Nucën Papa Dios cuëënia.

¹⁹Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan unin upí ñu 'aia camina ëmitima 'ain. ²⁰Nucën Papa Diosan sinánmicëxuan unin ñuixuncë xun camina a bana cuaisama tantima 'ain. ²¹Unían bana ñuixuncëxun camina, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cara quia quixun pain cuati 'ain. Cuacëxa usa 'icë camina aín bana upí oquin cuati 'ain. ²²Uisa ñucamax cara 'atima 'icë, acama ënquin camina uisa ñu 'atimara-tsubi 'atima 'icanin.

²³Nucën Papa Dios, an nu bënëtima chuámarua 'imiti, an mitsu upíshi 'inun 'imianan mitsun sinan, mitsun nuitu 'imainun mitsun namíxbia uisa 'uchañu-mabi 'inun mitsu 'imiti cana cuëënin, utëcënquian Nucën 'Ibu Jesucristonën usa 'icë mitsu isti cupí. ²⁴Nucën Papa Dios, an ainan 'inun mitsu caíscë, an ca mitsu usoquin 'imiti 'icën, ax quicësabi oquin.

**Upí oquin sinánxunquian ashiquin
Pablonën bërúanxa 'inun ca**

²⁵Nucën xucéantu, camina nu sinánquin Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain.

²⁶Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'ixun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanxa 'inun cati 'ain.

²⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën uni 'ixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin mitsu cain, ënë quirica camina axa ami catamëcë unicaman cuanun ñuixunti 'ain.

²⁸Mitsu Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TESALONICĀNU 'ICĒ UNICAMA ARIBI BUANMITĒCĒAN QUIRICA

**PablonĒan abĕ 'icĕ unicamabĕtan
Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi
catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan**

1 ¹Ēx Pablo 'ixun cana Silvano
'imainun Timoteobĕtan, Tesalónica
ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Dios 'imainun
Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'icĕ, mitsu ĕnĕ
quirica buánmin. ²Nucĕn Papa
Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn
nuibaquin chuámarua 'aíšmi buacunun
mitsu 'aquinti cananuna cuĕĕnin.

I. JESUCRISTO UTĒCĒNTIA PABLONĒN ÑUIA BANA (1.3-2.17)

**Cristo utĕcĕncĕbĕtan Nucĕn Papa Diosan,
'uchañu unicama uisa cara oti 'icĕ quixun
isti bana**

³Nucĕn xucĕantu, mitsu sinánquin
cananuna nĕtéquinma —asábi ca
—quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin.
Mitsux camina bĕráma 'icĕsamairai
Jesucristomi catamĕanan bĕtsibĕ bĕtsibĕ
nuibananin. Usaími mitsux 'icĕbĕtan
nun Nucĕn Papa Dios —asábi ca
—caquin rabiti ca asábiira 'icĕn, anbi
mitsu upíra oquin sinánmicĕ cupí. ⁴A
rabianan cananuna camabi ĕmanuxun
axa Jesucristomi catamĕcĕ unicamaxa
timĕcĕ mitsu ñuiquin ĕsaquin cain,
mitsux camina unían ubíonan bĕtsi bĕtsi
ocĕx tĕmĕraquinbi tanshianan, uisa ñu

cara 'icĕbĕtanbi ĕníma Jesucristomi
catamĕti quixun. ⁵Ainan cupí usai
tĕmĕratancĕxmi mitsux aín nĕtĕnu abĕ
'inuan an mĕnĕocĕ cupí camina 'unánti
'ain, Nucĕn Papa Dios ax ca asĕrabi aín
sinan upí 'icĕ quixun.

⁶An mitsumi nishquin mitsu tĕmĕra-
micĕ unicama a usaribi oquin Nucĕn
Papa Diosan tĕmĕramiti ca asábi 'icĕn.
⁷Usoquin 'anan aín ángelnĕn cushicama-
bĕtan, tsi rĕquirucĕsa 'ixuan pĕcacĕ
nĕbĕtsi, Nucĕn 'Ibu Jesús naínuax
ucĕbĕtan, an nucĕñun unían tĕmĕrami-
cĕ 'icĕbi mitsu chuámarua 'imiti ca
asábi 'icĕn. ⁸Aín ángelnĕn cushicamabĕ
utancĕxun ca Nucĕn 'Ibu Jesusan ui
unicaman cara ami catamĕisama tancĕ
'ixun Nucĕn Papa Dios 'unáncĕma 'icĕ,
acama uisa cara oti 'icĕ usoquin 'ati
'icĕn. ⁹Usoquian xĕnibua 'aínbi
cĕñútimoquin 'aisamaira oquin castícan-
cĕ unicamax ca Nucĕn Papa Diosan nĕtĕ
upí, aín cushían pĕcacĕ, anu Nucĕn 'Ibu
Jesús bĕma 'aish, a 'ura 'ianan aín cushin
'aquincĕma 'iti 'icĕn. ¹⁰Usai ca 'iti 'icĕn,
a nĕtĕ anúan Nucĕn 'Ibu Jesucristo uti,
aín unicaman —upíra ca Nucĕn 'Ibu
Jesucristo 'icĕ —quixun ami sinani
cuĕĕnquin a rabinun. Mitsúnribi nun aín
bana ñuixuncĕxun cuati ami catamĕcĕ
'ixun camina aín unicamabĕtanbi
cuĕĕnquin a rabiti 'ain.

¹¹Usai 'iti cupía anan 'inun caíscĕ
'ixun usai ca aín uni 'iti 'icĕ quixun an

sináncēsabi oi 'inun mitsu 'iminun cananuna Nucēn Papa Dios mitsu nētē camabi ñucáxunin. Ñucáxuanan cananuna ax cuēēncēsabi oquinmi mitsun upí ñu 'aisa tancē acama 'anan ami catamētia an mitsu sinánmicēxunmi upí oquin 'anun aín cushínbi mitsu cushionun quixun a ñucatin.

¹²Usaquinmi mitsun 'acēbētan ca Nucēn 'Ibu Jesucristo, ax asérabi upí 'ianan cushiira 'icē 'unánquin unin rabiti 'icēn. Rabicēbētan ca mitsúxribi Jesucristosa 'icē unin isti 'icēn. Nucēn Papa Dios 'imainun Nucēn 'Ibu Jesucristo an mitsu nuibaquin 'imicēx camina mitsux usa 'iti 'ain.

Axa uti cēmēi paránanti 'unáinracē uni achúshi ñuicē bana

2 ¹Nucēn xucéantu, Nucēn 'Ibu Jesucristo uti 'imainun nux abē biranani timēti ñuiquin cananuna ēnē bana mitsu cain. ²Aín uti nētē ñuiquin ca unin —Nucēn Papa Diosan 'unánmicē xun cana 'unanin, anúan Jesucristo uti nētē ca uaxa —quixun mitsu cati 'icēn. Camainun ca rafrínēnribi —aín uti nētē ca asérabi sēnēnia —quixun bana ñuixunquin mitsu cati 'icēn. Rafrínēnri-bishi ca —Pablonēn ca nu, anúan Nucēn 'Ibu Jesucristo uti nētē ca sēnēnia quixun quirica bēmiaxa —quixun mitsu cati 'icēn. Usaquian cacēxbi camina bēnēti ratuti sináncasmatima 'ain. ³Usai quicē bana ñuia cuaquinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. Jesucristo uti nētē ucēma pan 'ain ca 'aisamaira unin Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tanti 'icēn. Usaía 'icēbē ca aínra unicama paránquin aín bana cuanun quixun 'aisama ñu 'amiti uni achúshi, axa aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castícancē 'iti, ax uti 'icēn. ⁴A unin ca camabi uni Nucēn Papa Dios 'imainun atúan rabiquin, ax ca nun dios

'icē quixun cacē, a ñucama ēnquin aishi rabinun cati 'icēn. Canan ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunubi atsíanx —'ēx cana Dios 'ai —quixun sinani tsóti 'icēn.

⁵¿Mitsubē 'ixun 'ēn usai ca 'iti 'icē quixun mitsu ca, a caina sinánaniman? ⁶Mitsun camina 'unanin uisa cupí cara 'aisama uni ax aín uti nētē sēnēncēma 'aínshi aima quixun. ⁷A unia ucēma pan 'aínbi ca anúan 'atima unin uni paránquin ñu 'atima 'ati a cushínribi unin bērf nētēnbi ñu 'atima 'aia. An aín uti bēaracē axa nētécēbē cuni ca uti 'icēn. ⁸Usoquin ēncēx pain aia cēmēn tapun 'atima uni a camabi unin isiabi ca Nucēn 'Ibu Jesusan axira uquin aín cuēbítan úfncēnēnshi 'aquin aín cushían pēcabētsincē anúinshi cēñuti 'icēn. ⁹Cēmēi paránanti 'unáinra uni ax ca ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, an 'imicēx aín cushibē uti 'icēn. Uquin ca cushiira 'ixun unían 'acēma ñu 'itsaira aín cushínbi 'aquin uni paránti 'icēn. ¹⁰Usonan ca Jesucristomi catamēisama tancē cupía xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosnan 'itima unicama, a atun 'ucha cupíbi paránuxun uisa ñu cara 'aisama 'icē abi 'ati 'icēn. ¹¹Nucēn Papa Diosanbi ca a unían paráncē unicama a —asérabi ca a bana usa 'icē —quixun sinánun usoquin 'imiti 'icēn. ¹²An Jesucristo ñuicē bana cuatíbi ainan 'iisama tancē 'ixun atun cuēēncē ñuishi 'aquin 'atima ñu 'acē unicama, axa atun 'ucha cupíbi castícancē 'inun ca usai 'iti 'icēn.

Nucēn Papa Diosan ainan cupía iénun caiscē unicama

¹³Nucēn xucéantu, usa 'aínbia Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nuibaquin mitsu ainan 'imicē cupí cananuna Nucēn Papa Dios —asábi ca —ēnquinma cati 'ain. Mecama unioisama pain 'ixunbi ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inux iéti

mitsu sinánxuancëxa. Usa 'aish camina aín Bëru Ñunshin Upí an ax cuëncësa oíshi 'inun mitsu sinánmicë, a cupí 'ianan aséribi Jesucristo ñuicë bana sináncë cupí, ainan 'ain. ¹⁴Nucën Papa Diosan ca nun nu —Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë —quixun aín bana ñuixuncëxmi ami catamëti, asaribi upí 'aish aín nëtënu abë 'inun mitsu cafsaxa.

¹⁵Nucën xucéantu, usa 'ain camina, mitsun Jesucristomi catamëti ëntima 'ain. Ëníma 'ianan camina nun nu mitsu ñuixuncë banacama 'imainun nun nu mitsu buánmicë quiricanu 'icë banacamaribi cuaquin manuima a banacama quicësabi oi 'iti 'ain. ¹⁶Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun Nucën Papa Dios an nuibaquin nux chuámashi tani cuëñun 'imianan xëñibua 'aínbi abë 'inun nu 'imicë, ¹⁷anbia, mitsu upí oquin sinánmianan Jesucristomi catamëti ënquinma ax cuëncësabi oquin upí banaishi ñuianan ñu upíshi 'anun 'aquinti cuëñin.

II. PABLONËN 'ËSËA BANA (3)

Nucën Papa Dios camina nu ñucáxunti 'ai quixuan Pablonën ca

3 ¹Nucën xucéantu, ësaquinribishi cananuna mitsu cain, camabi menu 'icë unicaman nun Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuanun camina Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain, nun mitsu bana ñuixuncëxun cuaquinmi —a banax ca upíra 'icë —quixun caquin mitsun 'acésaribi oquian atunribi sinánun. ²Imainun camina an 'atima ñu 'acë 'aisama unicaman nu ubíoxunma 'anun Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain. Camabi uníxira ca Jesucristomi catamëcëma 'icën, ³usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesusan aín quicësabi oquin mitsu

ami catamënun cushioquin, ñu 'atima 'axunma 'anun bërúanti 'icën.

⁴Cananuna 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquincëxun camina mitsúnmi nun cacëxun béri 'acésabi oquin ënquinma 'ati 'ai quixun. ⁵Nucën 'Ibu Jesucristonëan —Nucën Papa Diosan ca aséribi mitsu nuibatia —quixun upí oquin 'unánan, ax 'icésaribiti uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquinma tanshiti 'unánun mitsu 'aquinti cananuna cuëñin.

Axa Jesucristomi catamëcë unicaman ca ñu mëëti 'icë quixun Pablonën ca

⁶Nucën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën nu sinánmicësabi oquin cananuna mitsu cain, uí unin cara Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nun mitsu 'unánmicë sabi oi 'iisama tanan ñu mëëtisama tania, abë camina ënananti 'ain. ⁷Mitsúnbi camina 'unanin, uisai caramina nux 'icésaribiti 'iti 'ai quixun. Mitsubë 'aish cananuna ñu mëëima 'icëma 'ain. ⁸Cupíóquinma cananuna unin piti picëma 'ain. Nun mitsun piti 'imainun mitsun curíqui cëñuti rabanan cananuna nëtën 'anan iméribi tëmërai atsánquinbi ñu mëëan. ⁹Mitsúnmi nu cupíóquin mitsun piti 'imainun mitsun curíqui 'ináncëxun nun biti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi cananuna, mitsúnribimi nun 'acésaribi oquin 'anun, nun cuëncë ñu binuxun nunbi ñu mëëan. ¹⁰Mitsubë 'ixun cananuna ësoquin mitsu can, an ñu mëëtisama tancë uni an ca pitima 'icë quixun. ¹¹Ësaquin mitsu ñuicania cananuna cuan, micama rafrínëx ismina ñu mëëimabi bana ñuibëquinishi nitsi quixun. ¹²Usa unicama cananuna Nucën 'Ibu Jesucristonën nu sinánmicësabi oquin 'ësëquin cain, atun cuëncë ñu binuxun ca uni itsi ubíóquinma atúnbi ñu mëëti 'icë quixun.

¹³Nucën xucéantu, camina unicamaxa chuámarua bucunun ñu upí 'ati, a 'aisama tanquin ëntima 'ain. ¹⁴Ui unin cara nun cuënëocë bana ënë ënxun nux quicësabi oquin 'aisama tania, a unibë camina nitima 'ain, axa rabíntanun. ¹⁵Aishbi camina abë nishanantima 'ain. Nishananquinma camina nun bana quicësaribi oquin 'anun 'ësëti 'ain, nun xucénu 'acësaribi oquin.

**Upí oquin sinánxunquian ashiquin
Pablonën bërúanxa 'inun ca**

¹⁶Nucën 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bënëtima chuámarua 'inun

'imicë, anbia mitsúxribimi uisa ñu cara 'icëbëbi camabi nëtë chuámarua 'inun mitsu 'imiti cana cuëënin, axbi mitsubë 'iquin mitsu bërúanti cana cuëënin.

¹⁷Ëx Pablo 'ixun cana 'ën mēcënanbi cuënëoquin bërúanxmi 'icanun quixun mitsu cain. Ënë isquin camina 'unánti 'ain, ënëx ca Pablonëan cuënëocë 'icë quixun. Ësoquinshi cana cuënëoin. ¹⁸Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TIMOTEO A PAIN BUANMIA QUIRICA

PablonĒan Timoteo quirica cuĕnĕoxuan

1 ¹Ēx cana Pablo, aín bana uni ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain. Usa 'inun ca Nucĕn Papa Dios, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, abĕtan Jesucristo, an nu asaribi 'iminunu nun caíncĕ an mĕnócĕxa. ²Timoteo, 'ĕn cana ĕnĕ quirica mi buánmin. 'Ēx ami sináncĕsari-ri oi mix Jesucristomi sináncĕ 'aish camina 'ĕn bĕchicĕsa 'ain. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibaquin min 'uchacama tĕrĕncĕ cupími ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuĕĕnin.

Unin cĕmĕquin ñuicĕ bana cuatima bana

³Ēx Macedonia menu cuantámai-nunmi Efeso ĕmanu bĕrúnun quixun cana mi can, anuxunmi an Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'unánmiquinma bĕtsi bana uni ñuixuncĕ unicama usoquin 'axunma 'anun quixun canun. ⁴Usa 'ain camina a unicama cati 'ain, uni raírínĕan nun rara tsóa 'imainun uisai cara nun rara 'iacĕxa quixun ñuicĕ banacama a cuaxunma 'anun quixun. Usa banacama cuati ca uni ñancábi cuĕbicanania. Usa 'ain ca an a banacama ñuicĕ unicaman Jesucristomi catamĕquin Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'anun nu 'aquinima.

⁵Nucĕn Papa Dios ca cuĕĕnia aín unicamaxa ĕsai 'inúnu 'unánmiti: aín

nuitu upí 'ianan aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'ixun 'atĕcĕnti sináncĕma 'ianan Jesucristomi asĕrabi catamĕcĕ 'ixun unicama nuibati. ⁶Usaía 'inun 'unánmi-nun ca Nucĕn Papa Dios cuĕĕnia quixun sinanima ca bĕtsi bĕtsi uni amanu amanua sinani banaia. Usa 'ixun ca Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oía 'inun aín unicama 'aquinima. ⁷Nucĕn Papa Diosan bana unicama 'unánmisa tanquin ñuixunquinbi ca a bana —uisai cara quía —quixun cuatima. 'Imainun ca a ñuixuncĕ banacama —asĕrabi ca usa 'icĕ —quixun ñuixunquinbi uisai quicĕ cara quixun a bana anbi cuatima.

⁸Camabi unia upí 'iti oquin ca Nucĕn Papa Diosan aín bana uni 'ináncĕxa. Usa 'ain ca a bana quicĕsabi oi 'iquin unin 'unánti 'icĕn, a banax ca upíira upí 'icĕ quixun. ⁹Cananuna 'unanin, aín nuitu upí 'ixun ca unin usai ca uni 'itima 'icĕ quixun cuĕĕno bana isquinmabi ñu 'aisama 'aima. 'Aínbi ca an ĕsa ñu 'acĕ unicaman —usaquin 'ati ca 'aisama 'icĕ —quixun 'unánti cuĕĕno ca a bana 'icĕn: an Nucĕn Papa Diosan bana cuĕĕncĕma, 'imainun an aín bana tancĕma, 'atima 'aish 'aisama sináñu, 'uchañuira, an Nucĕn Papa Diosmi racuĕquinma aín bana quicĕsabi oquin 'acĕma, 'imainun an aín papa 'acĕ, an aín tita 'acĕ, an uni itsi 'acĕ, acama 'imainun, ¹⁰aín xanuma 'aínbi xanubĕ 'icĕ unicama, aín bĕnĕma 'aínbi unibĕ 'icĕ xanucama, xanúxmabi

unibë 'icë unicama, an ñu mëcamacë unicama, cëmëcë unicama, axa anun Nucën Papa Diosbë upí 'iti bana, ënéxa quicë ñucama cuëncëma unicama. Ësa ñu 'acë unicaman —usai 'iti ca 'aisama 'icë —quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan uni aín bana 'ináncëxa. ¹¹Axa usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana, usaribiti ca Jesucristo ñui quicë bana, a uni ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'ë caíscë, ax quia.

Nuibaquian ainan 'imicëxun unin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati bana

¹²Nucën 'Ibu Jesucristonën ca 'ën an cacësabi oquin 'ati 'unánxun, aín bana ñuixunun caxun, usoquin 'anun 'ë cushioxa. Usa 'ain cana a ñucama sinánquin —asábi ca —quixun a cain. ¹³Jesús ñui 'atimati bananan 'atimaquin sinánquin aín unicama tëmëramianan 'atimaquin ñuia 'icëbi ca 'ë aín uni 'imiacëxa. 'Ëx Jesucristomi catamëcëma pan 'ianan ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unáncëma 'ixun usoquin 'a 'icë ca Nucën Papa Diosan nuibaquin 'ën 'uchacama 'ë tërénxuancëxa. ¹⁴Tërénxuanan ca Cristo Jesúsnan 'aish abë achúshi sinánñushi 'ixun, unicama upí oquin nuibanan upiti ami sinánun 'imiquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cushioxa.

¹⁵Ënë banax ca asérabi 'icën. Usa 'ain ca camabi unin —asérabi ca —quixun 'unánti 'icën: Camabi uni aín ñu 'aisama 'acë cupía tëmëрати 'icëbi Nucën Papa Diosan 'inun iëminux ca Cristo Jesús ënë menu uacëxa. Uni itsi 'icësamairai 'uchacë 'icëbi ca ainan 'inun 'ë iëmiacëxa. ¹⁶'Ëx 'uchañuira 'icëbia Jesucristonën 'ëmi nishquinma ainan 'ë 'imicë cupí ca axa ami catamëti xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti unicaman 'unánti 'icën, usaribi oquin ca Jesucristonën aribi Nucën Papa Diosnan 'inun

'imiti 'icë quixun. Atúan usaquin 'unánun ca Nucën Papa Diosan nuibaquin 'ë ainan 'imiacëxa. ¹⁷Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios, axa usabi 'Apuira 'iá 'aish cëñútimoí usabi 'iti, a unin aín bërúnbi iscëma, 'ianan an camabi ñu 'unáncë, axëshia Dios, a xënbua 'aínbi rabití 'ain. Usai ca 'iti 'icën.

¹⁸Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë, cana mi cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëx ca aín unicama mi ñui quiacëxa, —Timoteonëx upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunti 'icën. Mi ñuia usai quicë unicaman bana sinánquin camina ami catamëquin, Jesucristo cuëncëma ñu 'aquinma 'aisama ñu 'ati sinánquinbi tënëquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹Usa 'aínbi ca —ësa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinbi usaquin 'acë 'aish uni raíri Jesucristobë upiti nitsima. ²⁰Usai ca Himeneo 'imainun Alejandro 'iixa. A uni rabé cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banatëcënunma ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnëan tëmëraminun ëan.

Camabi uni Nucën Papa Dios ñucáxunti bana

2 ¹Ënë ñucama pain ñuiquin cana mi cain: Timoteo, min camina axa Jesucristomi catamëcë unicaman, uni raíri upiti bucunun 'imianan aín cuëncë ñuribi bianan ami catamëanuan sinánminun, Nucën Papa Dios ñucáxunun 'ë caxunti 'ain. Canan camina atúan Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun canun cati 'ain. ²Usonan ca camabi nëtënu 'icë 'apucama 'imainun 'apun anëcë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën, nuxnu upí sinánñu 'ianan ubíonananima chuámashirua 'aish ax cuëncësabi oi 'i bucunun. ³Usoquin Nucën Papa Dios camabi uni ñucáxunti ca asábi 'icën. Nucën Papa

Dios, an nu ainan 'inun iémicë, ax ca usoquian aín unicaman 'ati cuëënia. ⁴Ax ca camabi unían ainan 'inux iéquin ax cuëëncësabi oi 'iti 'unánti cuëënia. ⁵Nucën Papa Dios ax ca achúshishi 'icën. An abéa camabi uni upí 'inun 'imiti axribi ca achúshishi 'icën, a uni ca Jesucristo ax 'icën. ⁶Camabi uníxa aín 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun ca 'itsianxmabi bamacëxa. Usai ca 'iacëxa quixun ca aín unicaman Nucën Papa Diosan mënfosabi oquin unicama ñuixunia. ⁷Usa 'ain cana an 'imicë 'ixun judíos unicamaishima judíosma unicamaribi Jesucristomi catamëtía Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'inun 'unánmin. Usaquin uni 'unánminun ca Nucën Papa Diosan 'ë caísacëxa quixun ñuixunquin cana Cristonan 'ixun cëmëquin paránquinma mi can.

⁸Èsa cana 'ëx cuëënin, uinu cara axa Jesucristomi catamëcë unicama timëtía anuax ca nucë bënë unix upí oquin sinani, unimi nishi abë cuëbicananima, aín męcën manámi oi Nucën Papa Diosbë banati 'icën. ⁹Usaribiti ca axa Jesucristomi catamëcë xanucamaxribi ax tanxëshi mënócati 'icën, 'aisamaira cupícë ñu, chupa, curi, 'imainun perla, acama ca pañutima 'icën. Aín buribi ca unin isnun quixun 'aisamaira oquin mënótima 'icën. ¹⁰Usai 'iquinma ca uisoquin cara axa Nucën Papa Diosmi catamëti ami cushicë xanun ñu 'ati 'icë, usoquinshi aín nuitu upí 'ixun 'anan nuibaquin 'aquinsa 'icë raíri 'aquinti 'icën. ¹¹Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécë 'ain ca xanuxun banaquinma nucë bënë unían Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaquin, a banaxa quicësabi oquin 'ati sinánti 'icën. ¹²Cana mi cain, axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëbëtan ca xanuxun bana ñuixuntima 'icën, nucë bënë unían aín bana tanquin an

cacësabi oquin 'anun quiax ca quitima 'icën. Usai 'ianan ca unían Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëbë banatima 'icën. ¹³Nucën Papa Diosan ca uní achúshi, Adán, a pain uniotancëxun xanu achúshi, Eva, aribi uniocëxa. ¹⁴Uniocëbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicë xun runun Adánma, Eva paránquin ñu 'atima 'amiacëxa. Usocëx ca 'uchacëxa. ¹⁵Usa 'aínbi ca uinu 'icë xanun cara tuáñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'ixun, bëtsibë nuibananquin upí sinánñu 'ixun 'atima ñu sinánquinma, tuáñu xanúan 'ati ñucama upí oquin 'aia, a xanux Nucën Papa Diosan upí oquin 'aquincë 'iti 'icën.

Axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa usai 'iti bana

3 ¹Ènë bana ca asérabi 'icën: Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'iisa tancë uni an ca 'unánti 'icën, ènë ñu mëëti ca upíra 'icën. —Usa 'ain cana upíra oquin 'ati 'ai —quixun sinánti 'icën. ²Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi ax èsa uni 'iti 'icën: Ca 'iti 'icën, —'aisama ca —quixun unin ñuicëma, xanu achúshi ñuishi, upí sinánñu, cuaibë banacëma, upí oquin sináncë 'ixun ñu 'atima 'acëma. 'Ianan ca a isi aia cuëënquin uni bicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'unáncë 'iti 'icën. ³Paéncëma 'ianan ca unibë mëëananti sinánñuma 'iti 'icën. Usa 'aish ca bënëtima cuëmëni-nishi unibë bananan curíquiñu 'iisa tani bënëtima 'icën. ⁴Aín xubunu 'icë aín aintsicamaxa upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. An upí oquin 'unánmicë xuan aín bëchicënëñ aín bana cuacë ca 'iti 'icën. ⁵Aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti 'unáncëma 'ixun ca unin axa Jesucristomi catamëcë unicama upí 'inun bërúantima 'icën. ⁶Bëríratsu ami

catamēcë uni ax ca axa Jesucristomi catamēcë unicaman cushi 'itima 'icën. Usa 'ixunbi ca —'ëx cana bêtsi unisamaira 'ai —quixun sinánti 'icën. Usaribiquin rabíquin —'ëx cana Nucën Papa Diossaribi 'ai —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, aín nētēnua chiquáncëxa. Usaribítia rabíti rabanan camina axa béríratsu ami catamēcë uni axa Jesucristomi catamēcë unicaman cushi 'imitima 'ain. ⁷Axa Jesucristomi catamēcë unicaman cushi ax ca axa Jesúsmi sináncëma unínbia —ax ca upí nuituñu 'icë —quixun 'unáncë 'iti 'icën. Usama 'icë ca unia a ñui 'atimati banamainun ñunshin 'atimanën 'apúnribi ñu 'atima 'amiti 'icën.

An axa Jesucristomi catamēcë unicama 'aquincë unicamaxa usai 'iti bana

⁸Axa Jesucristomi catamēcë unicaman cushi 'icēsaribiti ca an atu 'aquincë unicamáxribi 'iti 'icën. Upí uni ca quixuan unin 'unáncë ca 'iti 'icën. 'Ianan ca cēmëma 'ixun aín quicēsabi oquin ñu 'acë 'iti 'icën. Paéncëma 'ianan ca curíqui binuxun uni paráncëma 'iti 'icën. ⁹Usa 'ixun ca Jesucristomi catamēquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë ñucama upí oquin 'unani an 'imicēsabi oi 'iti 'icën. Usai 'i ca —'ën cana Nucën Papa Dios cuéñcëma ñu 'aima —quixun 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁰An axa Jesucristomi catamēcë unicama 'aquinti uni cásnuxun camina uisa uni cara, uisoquin cara ñu 'aia quixun pain istancëxun caísti 'ain. ¹¹An axa Jesucristomi catamēcë unicama 'aquincë unin xanux ca —upí xanu ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iti 'icën, ca cēmëi bêtsimi manáncëma 'iti 'icën, paéncëma 'ianan ca aín ñu 'ati upí oquin 'acë 'iti 'icën. ¹²An axa Jesucristomi catamēcë

unicama 'aquincë unix ca achúshi xanuñuishi 'iti 'icën. Aín bëchicë 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. ¹³Usa uni 'ixuan axa Jesucristomi catamēcë unicama upí oquin 'aquinia isquin ca camabi unin —atux ca upí uni 'icë —quixun ñuiti 'icën. Usaquian ñuicëxun ca ami cushicë 'aish racuéquinma Cristo Jesús unicama ñuixunti 'icën.

Uni itsínma axa Jesucristomi catamēcë unicamainshi 'unáncë bana

^{14,15}'Ën cana bënētishi mi isi cuanti sinanin. Usa 'ixunbi cana 'ëx bënëquiancëbëtanmami, usai ca Jesucristomi catamēcë unicama bucuti 'icë quixun 'unánun, quirica pan mi buánmin. Axa Jesucristomi catamēcë unicamax ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín uni 'icën. Aín unicama cupíshi ca camabi unin uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánan uisax cara uni ainan 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. Atu cupíshi ca bêtsi unicaman ënë ñucamax ca aséرابi 'icë quixun manutima 'icën. ¹⁶Asérabia unin 'unáncëma ñu Nucën Papa Diosan aín unicamaishi 'unánmicë 'ain ca nun ñuicë bana ënëx aséرابi 'icën:

Jesucristo ax ca Diosribi 'aish ënë menuax uni 'iacëxa. Jesucristonën ca aín nuitu upí 'ixun upí ñuishi 'aia quixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan unicama sinánmiacëxa. 'Imainun ca Jesucristonëx ángelnëribia iscë 'iacëxa. Usa 'ain ca a ñuiquin aín unicaman camabi menuxun uni 'unánmia. A ñuicë banax ca aséرابi 'icë quixun sinani ca camabi menuax, uni ami catamëtia. Usa 'aish ca ënë menu 'itancëx aín Papabë 'i aín nētēnua cuancëxa.

**An Nucën Papa Diosan banamabi bana itsi
uni ñuixuncë uni ñuicë bana**

4 ¹Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca nu upí oquin 'unánun 'unánmia, Jesucristo utëcënti nëtë 'urama 'ain ca ñunshin 'atima, an uni paráncë, acaman sinananmicëxun, uni raírinën 'atima ñu 'aquin Jesucristomi catamëti ënti 'icë quixun. ²Usai 'iquin ca axa cëmëcë unin bana cuati 'icën. A cëmëcë unicama an ca cëmëntapun 'aish cëmëquin, usai banati ca 'aisama 'icë quixun 'unaníma. Usa unicamax ca aránpi 'itsisan mëpëpëcacéxa mocënu ñun naxcacëxunbia paë tancëma unisaribi 'icën. ³A unicamax ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicaman isa xanu bitima 'icë quianan bëtsi bëtsi ñuribi pitima 'icë quiax quia, an 'ináncëxun aín unicama an aín bana 'unáncë 'ixun a —asábi ca —caquin piti oquian camabi ñu Nucën Papa Diosan unio 'afnbi. ⁴Nucën Papa Diosan unio camabi ñux ca upí 'icën. Usa 'ain ca aín unicaman —pitima ca —quixun timaquinma Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin piti 'icën. ⁵Aín banaxa —asábi ca camabi piti ñu 'icë —quiax quicë cupí cananuna an nu ñu 'ináncëxun, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin piti 'ain.

**An Jesucristo cuëncësabi oquin bana
ñuixuncë uni ñuicë bana**

⁶Ën mi cacë bana ënë axa Jesucristomi catamëcë unicama ñuixuncë 'aish camina an Jesucristo cuëncësabi oquin bana ñuixuncë 'iti 'ain. 'Ianan camina ami ñuixuncë bana upí oquin 'unánquin a banaxa quicësabi oquin 'ati 'ain. ⁷Usai 'iquin camina unían aín rara usai 'iá bana ñuicëbëtanbi, usaribi oquin 'aquinma, upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'ati 'ain.

⁸Ënëx ca ësa 'icën. Camabi nëtën cuai aín nami bachura 'ianan cushi 'aish ca uni upiti cuai cuëënia. Usai cuëncësamaira oi ca camabi nëtën upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ai, uni ënë menuax upitax bucuí cuëëanan usai 'itancëx Nucën Papa Diosan nëtënuaxribi abë 'aish cuëënti 'icën. ⁹Usai ca 'iti 'icë quicë banax ca aséribi 'icën. Usa ca quixun ca camabi unin upí oquin 'unániti 'icën. ¹⁰Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, an camabi uni ainan 'inun iémisa tanquin Jesucristomia ax catamëcë unicama iémicë, an ca axa quicësabi oquin ënë menuxun 'imianan aín nëtënuxunribi aín unicama upitax 'inun 'imiti 'icë quixun cananuna 'unanin. Usa 'ixun cananuna nun 'acésaribi oquian camabi unin 'unánun, tëmëranan uni numi 'atimati banacë 'ixunbi unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixunin.

¹¹Ën mi cacë banacama ënë camina axa Jesucristomi catamëcë unicama usaquian 'anun quixun caquin 'unánmiti 'ain. ¹²Usoquin 'anan camina mix mëcö uníma cupía unin timaquin min bana cuaisama tanti rabanan upí uni 'iti 'ain. Mixmi 'icésaribitia axa Jesucristomi catamëcë unicamaxribi upí 'inun camina upiti bananan, upitishi 'ianan, unicama nuibanan, uisa ñu cara 'icëbëbi Jesucristomi catamëanan, min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain. ¹³Ëx mi isi cuanmainun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënxun Nucën Papa Diosan bana, min 'acësabi oquin camaxunbia cuanun cushin banaquin 'ati 'ain. Atúxa upiti Jesucristomi catamënan camina bana ñuixunquin upí oquin sinánmiti 'ain. ¹⁴Axa Jesucristomi catamëcë unicamaxa timécë 'aian atun cushicaman aín mëcën minu nanxun, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun mi cá bana a camina manutima 'ain. Atúan

cacësabi oquinmi 'anun ca Nucën Papa Diosan mi cushiotti 'icën.

¹⁵—An ca Jesucristomi catamëcë 'ixun, upí oquin ñu 'aia —quixuan unicaman mi isnun camina upí oquin sinánquin 'ën mi cacë banacama quicësabi oquin ënquinma 'ati 'ain.

¹⁶Amanu amanua sinanima camina a bana quicësabi oi 'ianan a banaxa quicësabi oquin uni bana ñuixunti 'ain. Usaquin 'ámi mix iécë 'imainun ca an mínmí a bana ñuixuncëxun cuacë unicamaxribi Nucën Papa Diosnan 'inux iécë 'iti 'icën.

Axa Jesucristomi catamëcë unicamabë usai 'iti bana

5 ¹Uni apan camina ñu catima 'ain. Ñu caquinma camina min papami 'acësaribi oquin uni apan upí banaishi ñuixunquin 'ësëti 'ain. Min xucénmi 'acësaribiquin camina bënë unicamaribi nuibaquin 'ësëti 'ain. ²Min titami 'acësaribi oquin camina nuibaquin xanu xënicama 'ësëti 'ain. 'Anan camina min chirabacëmi 'acësaribi oquin xanu xuntacucamaribi 'atimaquin sinánquinma upí oquin sinánquin 'ësëti 'ain.

³Casunamëcë xanucama camina an ñu 'aquinti 'áima 'ain, 'aquinti 'ain. ⁴Usa 'áinbi ca xanu casunamëcënëx tuáñu 'ianan babañu 'icë aín tuábëtan aín baban 'aquinti 'icën, chamará 'icë ca aín papabëtan aín títan tëmëraquinbi nuibaquin tuá canioia, usa cupí. Usa 'ain camina uni 'imainun xanu, aín tita, aín papa 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicamaribi 'aquianan ñu 'axunti 'unánmiti 'ain. Usoquian 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënia. ⁵An ñu 'aquinti 'áima 'ain ca xanu casunamëcënëx Nucën Papa Diosmishi catamëtia. Usa 'aish nëtënbí, imëbí ëníma abë banaquin ca Nucën Papa Dios raíri uni ñucáxunia.

⁶Casunamëcë xanu axa xanu raíri 'aquinti sinanima, aín cuëncësarishi 'icë, ax ca bamacëma pain 'aishbi bamacësa 'icën. ⁷Usa 'ain camina 'ën mi cacë banacama ënéxa quicësabi oía 'inun, axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmiti 'ain, unían —aín aintsi 'ibu ca upí oquin 'aquinima —quixun ñuiti rabanan. ⁸Uni 'imainun xanu Jesucristomi catamëcë 'ixunbia, an aín xubunu 'icëcama 'imainun aín aintsi 'ibucamaribi ami sinánquin 'aquincëma, ax ca Jesucristomi catamëcëmasa 'icën. Usa 'aish ca axa Jesucristomi catamëcëma uníxa 'icësamaira oi 'atimaira 'icën.

⁹An ñu 'aquintia 'áima 'ain ca xanu casunamëcë, axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'aquinti 'icën. 'Aquincëxun ca atúinshia ñu 'axunun caínquinma, anribi axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinti 'icën. Usaquian 'anun aín anë quiricanu 'acë xanu, ax ca sesenta baritiañuma pan 'itima 'icën. Casunamëcëma 'aish achúshi bënëñuishi 'iá ca 'iti 'icën. ¹⁰Upí oquian ñu 'aia unin 'unáncë ca 'iti 'icën. Cara aín tuá upí oquin canioxa, cara uni 'imainun xanu a isi aia upí oquin biaxa, cara axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquianxa, cara axa tëmëracë unicama chuámarua 'inun 'aquianxa, 'imainun cara uisa ñu upíribi 'axa quixun 'unáncë 'aish ca aín anë 'acë 'iti 'icën.

¹¹Usa 'ain camina casunamëcë xanu xutani 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama an 'aquinun 'imitima 'ain. Usa xanux ca Jesúsni manuti amiribishi bënëutisa tanti 'icën. ¹²Usari 'i ca —'ën cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinti 'ai —quixunbi 'aquiníma 'uchati 'icën. ¹³Ianan ca usa xanux ñu mëëtisama tani chiquishi, bëtisi bëtisi xubunu atsínbëquinquin bana ñuibëquini niti 'icën. Nianan ca a

ñuitima ñuribi ñuiti 'icën. ¹⁴Usaía 'itima cupí cana cuëënin, xutani 'aísha ax casunamécë xanux ca bënuti 'icën. Bënutanécëxun tuatancëxun ca aín tuá 'imainun aín xubunu 'icë ñucama upí oquin bërúanan, aín bënëribi 'aquinti 'icën. Usaquian 'acëbë ca axa Jesucristomi sináncëma unicama a xanu ñui 'atimati banatima 'icën. ¹⁵Usai 'iquinma ca casunamécë xanu raírinën Nucën Papa Diosmi sinánti énxun ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnëan sinánmicë sabi oquinshi 'aia.

¹⁶Usa 'ain cana mi cain, bëbu 'imainun xanu axa Jesucristomi catamécëcaman ca aín aintsí 'ibu casunamécë 'icë upitaxa 'inun bërúanti 'icën, axa Jesucristomi catamécë unicaman isa a bërúanan quixun sinánquinma. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamécë unicaman, an 'aquinti aín aintsí 'ibu 'aíma 'ain, xanu casunamécë 'aquinti 'icën.

¹⁷Aín cushían upí oquin 'aquincëxun ca axa Jesucristomi catamécë unicaman ami sinánquin nuibaquin aín bana cuati 'icën. Usa 'ixun ca bëtsi 'acësamaira oquin an bana ñuixuanan upí oquin 'unánmicë, ami sinánquin nuibanan upíra oquin aín bana cuati 'icën.

¹⁸Moisésnëan cuëñëo bana ca quia: “Trigoma rëucubutanun amáquin piia quixun camina vaca bënë cuëtanitima 'ain”. Jesusaxribi ca ësai quiaçëxa: “An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia”. Usaribiti ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni an aín cupí bití asábi 'icën.

¹⁹Axa Jesucristomi catamécë unicaman cushia, usai ca 'ia quixun uni achúshinën ñuia camina cuashiti 'ain. Rabé unían ñuia camina cuapánti 'ain. Rabé 'imainun achúshi unían ñuiafra camina —asérabi ca —quixun 'unánti 'ain. ²⁰Usa 'ixuan asérabi ënquinma

'aisama ñu 'aia camina axa Jesucristomi catamécë unicama timécëñuxun sinanatánun 'ësëti 'ain, usaquinmi caia cuaquian axa Jesucristomi catamécë uni raírinën —'enribi cana usaquin 'atima 'ai —quixun sinánun. ²¹Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun aín ángel upícamanribia ismainun cana ësáquin 'anun mi cain: Min aintsí 'ibu 'imainun uisa uni cara, anbia axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'ixunbi ñu 'aisama 'aia camina axa Jesucristomi catamécë unicama timécëñuxun sinanamiquin cati 'ain, 'ën mi cacësabi oquin. ²²Upí oquin aín nuitu 'unánxunmaishi camina uni axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'imitima 'ain. Upí oquin pain uisa uni cara quixun istancëxun camina min mécën anu nanquin anëti 'ain. Isunmabi upíma uni anëaxbi camina usaribiti upíma 'iti 'ain. Usaquin ñu 'ati rabanán camina bërúancati 'ain.

²³Min pucu 'aisama 'iquin camina 'unpáxëshi 'aquinma vino chamara 'unpáxcëñun mëscuxun 'ati 'ain.

²⁴Uni raírinëan unéquinma ñu 'aisama 'aia ca a unicama policíanën buáncëma 'aínshi unin isia. Isananbi ca uni raírinënribi unéxun ñu 'aisama 'aiabia policíanën a unicama buáncëbëtan cuni unin 'unania. ²⁵Usaribiquin ca unían ñu upíshi 'aia camabi unin isia. Usaquian iscëma 'aíshbi ca unían upí oquin 'acë ñu ax raíri unían 'unáncëma 'itima 'icën.

6 ¹An uni ñu mëëxuncë uni, ax Jesucristomi catamécë 'ixun ca an ñu mëëmicë uni ñuiquinma upíxuinshi ñu mëëxunti 'icën, unían Nucën Papa Dios ñuianan aín banaribi 'atimaquin ñuiti rabanán. ²A rabëtaxbi Jesucristomi catamécë 'ixun ca an uni ñu mëëxuncë unin —an ë ñu mëëmicë uni cana upí oquin ñu mëëxunima —quixun sinántima 'icën. Usai 'iquinma ca an ñu

mëemicë uni axa Jesucristomi catamëcë 'aish aín nuibacë xucénsa cupí, bêtsi uni 'acésamaira oquin ñu mëëxunti 'icën. Usai 'inun camina camabi uni ñuixun-quin 'unánmiti 'ain.

**Jesucristomi catamëcë uni
ñuñu 'iisa tani bënëtima bana**

³Ui unin cara unínbi sináncë bana uni 'unánmiquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ñuicë bana, anun uni iéti, a 'imainun an sinánmicëxuan aín unicamanribi ñuicë bana cuaisama tania, ⁴a unin ca rabiaca-quinbi añu ñubi 'unáncëma 'icën. Usa unin ca abë cuëbicanantishi cuëenquin —usama ca, ësaira ca bana 'icë —quixun raíri unicama cuëbicananquinia. Usai 'i ca a unicamax nutsianan, nishánanan, ñuianani 'atimati banaia. Usa 'ixun ca uinu 'icë unínbi ca aséabi bana ñuima quixun sinania. ⁵Usa 'aish ca a unicamax usaíshi 'iquin uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati cara upíma 'icë quixun 'unanima nētētima nishánani cuamiana-
nia. Usai 'icë unicaman ca Nucën Papa Diosan bana 'aquin isa unin curíqui biti 'icë quixun sinania. A unicamabë camina nitima 'ain. ⁶Axa ñuñu 'iisa tani bënëtima Jesucristomi catamëcë uni ax cuni ca upí oquin sinani cuëënia. ⁷Ñuñu cananuna bacéanma 'ain. Usaríbiquin cananuna bamaquianquin uisa 'ixunbi nun ñucama buaniman. ⁸Usa 'ain cananuna pitiñu 'ianan chupañu 'aish cuëenquin 'aisamaira ñuñu 'iti sinántima 'ain. ⁹Axa 'aisamaira ñuñu 'iti cuëencë uni a ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'anun sinánmia. Sinánmicëxun ca a unicaman, uni sinánñuman 'acésaribi oquinshi 'ati 'icën. Atúan usoquin sináncë cupí ca an 'aisama ñu 'atishi sináncë unicamax, aín sinan ñancáishi 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamanuxun 'aia. ¹⁰Axa ñuñu 'ianan 'aisamaira curíquiñu

'iti cuëencë uni an ca masáquin sinan sinánquin, uisa ñu cara upíma 'icë abi 'aisama sinánñu 'ixun 'aia. Usa 'ain ca raíri unin Jesucristomi sináncë 'ixunbi 'aisamaira ñu biti cuëenquin, Jesucristo manubianxun ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca masá nuituti nitsia.

**Jesucristonan 'ixun ñu 'atima 'ati
sinánquinbi tënëti bana**

¹¹Uni raírinëan 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'iti cuëencë cupí 'atima ñu 'acëbëbi camina mix Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish atumi 'unánti 'ain. 'Unánquin camina upí sinánñu 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'anan, amí catamëti unicamabë nishána-nima nuibananan, uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'ianan, rabbitima cuëmëinishi banati 'ain. ¹²Ñunshin 'atimanëan 'atimamitisa tancëxunbi tënëquin camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'ixun ax cuëencësabi oquinshi ñu 'ati 'ain. Usoquin 'atancëxmi xënbua 'aínbi aín nētënu abë 'inun ca an mi caísacëxa. Aséabi cana 'ëx usai 'i quiax camina 'itsa unían cuamainun quiacën. ¹³Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a 'imainun Jesucristo, Poncio Pilatonën ñucácëxun chiquinaquin —'Apu 'inux cana uacë —quixun cá, ax cuëencësabi oquin cana mi cain, ¹⁴Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti nētë 'itámainuan xënbua 'aínbi uínbi min camina ñu 'atima 'acë quixun sinánti rabanan camina ñu 'aisama 'aquinma, 'ën mi cacë bana bêtsi oquinma ax quicësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁵Aín nētëa sënëncëbëtan ca Nucën Papa Dios, ax achúshishi 'icëa camabi unin ashi rabiti, 'ianan cushiira cushi 'aish, 'apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu, anbi Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënun xuti 'icën. ¹⁶Nucën Papa Dios axëshi ca cëñutima usabi 'ia. Ax ca uíxbi bëbaquiantisama

oquian pëcacë nëbëtsi 'icën. Uínu 'icë unínbi ca a isáma 'icën. Istisama ca ax 'icën, uínbi ca a isima. Ax cushiira cushi 'icë ca xëñibua 'aínbi camabi unicama 'imainun ángelcamaribi a rabeti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

¹⁷Axa Jesucristomi catamëcë uni, 'itsa curíquiñu 'imainun 'itsa ñuñu 'icë camina ësaquin cati 'ain: Curíquiñu 'ixun camina —'ëx cana ñuñuira 'aish bëtsi unisama 'ai —quixun sinántima 'ain. Curíqui 'imainun ñucamaxribi ca nëtéti 'icën. Usa 'ain camina min curíquimi catamëquin —uínbi ca 'ë uisoima, añu ñu carana 'aisa tani a cana 'ati 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina Nucën Papa Dios an bamatimoi tsócë 'ixun, anun nux chuámarua bucunun camabi ñu nu 'inácë, amishi catamëti 'ain. ¹⁸Canan camina ësaquinribi atu cati 'ain, ënquinma upí ñuishi 'anan ca uix cara ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icë aribi ñonquinma 'aquínti 'icë

quixun. ¹⁹Usoquin 'acë 'aish ca ñuñu uni ax Jesucristonën 'acësaribi oquin sinácë 'aish ënë menuxun pain Nucën Papa Dios cuëñmitancëx, bamatancëxribi xëñibua 'aínbi chuámarua abë 'iti 'icën.

Ashia Pablonën Timoteo cá bana

²⁰Timoteo, cana mi cain, bana itsi ñuixunquinma camina Jesucristo ñuicë banaishi bëtsi oquinma unicama ñuixunti 'ain. Jesucristo ñui quicë bana isa quixunbi ca bëtsi bëtsi unin asérabi a bana quicësa oquin ñuixunquinma bëtsi bana ñuia. A banax ca an ñu 'unácë unicaman asérabi isa quixun ñuicë 'aishbi ñancáishi 'icën. A bana camina cuatima 'ain. ²¹Raírinën ca a bana cuaquin Nucën Papa Diosmi sinánti ëanxa.

Nucën Papa Diosan nuibaquin mi 'aquinmainun ca bërúanx 'it. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN ARIBI TIMOTEO BUANMITĒCĒAN QUIRICA

PablonĒan Timoteo quirica cuĕnĕoxuan

1 ¹Ēx cana Pablo, aín bana ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin. —Jesucristomi catamĕtĕshi ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ —quixun unicama canun ca Jesucristonĕn 'ĕ 'imiacĕxa. ²Timoteo, 'ĕn bĕchicĕsa 'icĕ nuibaquin cana ĕĕnĕ quirica mi buánmin. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibaquin min 'uchacama tĕrĕncĕ cupími ainan 'aish chuámashirua 'iti cana cuĕĕnin.

Cristo ñuiquin uni cati bana

³Nucĕn raracaman 'asaribi oquin 'ĕnribi asĕrabi a 'inamĕcĕ 'ixun rabiĕĕ, Nucĕn Papa Dios, a cana imĕbi nĕtĕnbi abĕ banaquin mi ñucáxunquin —asábi ca —quixun cain. ⁴Mixmi bĕunan mĕscúĕĕ aribi manucĕma 'ixun cana chuámarua tani cuĕĕinra cuĕĕnuxun mi istĕcĕinsa tanin. ⁵Imainun cana mixmi asĕrabi Jesucristomi sinania 'ĕn mi iscĕ a manuiman. Min chichi, Loida, 'imainun min tita, Eunice, axa 'icĕsari-bitĕ camina mix asĕrabi Jesucristomi sináncĕ 'ai quixun cana 'unanin.

⁶Usa 'ain cana manúaxmami 'inun mi cain, 'ĕn mĕcĕn minu nancĕbĕtan ca Nucĕn Papa Diosan aín bana ñuixunun aín cushi mi 'ináncĕxa. A cushia minuax

nĕtĕnnuma camina bĕnamĕbutibia tsi rĕquirutĕcĕncĕsa 'inuxun, ami catamĕquin aín bana ñuixunti 'ain. ⁷Ainan 'aishnu racúĕ 'inun ca Nucĕn Papa Diosan nu 'imiama 'icĕn. An ca nu ainan 'imiacĕxa, aín cushiñu 'ixúnu nuibaquin unicama 'aquianan upí oquin sinánquin ñu 'anun.

⁸Mix ainan 'aish camina —'ĕx cana Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixun uni catimi rabíntima 'ain. 'Imainun camina Jesucristonĕn bana uni ñuixunia 'ĕ sipuacancĕ cupí rabíntima 'ain. Usai 'iquinma camina miribia uni Nucĕn Papa Diosan bana ñuixuncĕ cupí, unin tĕmĕramicĕxunbi rabínquinma tanshĕti 'ain, Nucĕn Papa Diosan ax cuĕĕncĕsabi oquin mi cushiomainun. ⁹Nucĕn Papa Diosan ca nu iĕmiquin ainan 'imiacĕxa, nuxnu ax cuĕĕncĕsabi oishi upí 'inun. Nun ñu upí 'acĕ cupíma, axbi nuxnu ainan 'iti cuĕĕnquinshi, ca nu nuibaquin Jesucristo cupí nu ainan 'imiacĕxa. Camabi ñu unioĕĕma pain 'ixun ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin, Cristo Jesusan nu iĕminun mĕníocĕxa. ¹⁰Mĕnío 'ixun ca camabi unían —an ca nu nuibatia —quixun 'unánuan nu iĕmiti Jesucristo xuacĕxa. Xuá 'aish ca axa ami catamĕcĕ unicamaxa ax utĕcĕncĕbĕ usaribiti 'iti oi bamatancĕxbi baísquia-cĕxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, ainan 'aish ca uni aín nĕtĕnu cĕñútĕmoi abĕ 'iti 'icĕ quixun.

¹¹Usaía Jesucristo ñui quicë banacama camabi judíosma unicama ñuixuanan aín bana quicësabi oía 'inun 'unánminun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'imiácëxa. ¹²An 'imicëxun usoquin 'acë cupía bëtsi bëtsi ocancëxbi cana rabiniman. Ami catamëquin cana 'unanin, ax cushiira 'ixun ca Nucën Papa Diosan, 'ëx a 'inamécë 'icë bërúanquin aín bana bëtsi oquin ñuiquinma upí oquinshi unicama 'unánminun 'ë 'aquinti 'icën. 'Aquianan ca anúan ax utécënti nètën uquin an 'ën 'acë ñucama upí isti 'icën.

¹³Ën mi ñuixuncë banacama quicësabi oquin camina manuquinma 'ati 'ain. 'Anan camina ainan 'icëa Cristo Jesusan mibë 'ixun cushiocëx ami catamëti camabi uni nuibacë 'iti 'ain. ¹⁴Aín Bëru Ñunshin Upí an nubë 'ixun nu sinánmicë, an 'aquincëxun camina Nucën Papa Dios cuëencësabi oíshi 'ianan Jesucristo ñuicë banaishi ñuixunti 'ain.

¹⁵Camina 'unan, Asia menuax ucë unicamabëtan ca Figelo 'imainun Hermógenes, axribi anuax ucë 'ixun, anribi 'ë ëbianxa. ^{16,17}Usa 'ainbi ca Onesíforonën 'ëx masá nuitucasíabi 'ë 'ësëquin 'ë cuëenmiaxa. Romanu ax bërí ucë 'ixun mëraccatsi bënëquin bariquinbi 'acasmantancëxun 'ë mërax ca 'ëx sipunu 'ainbi rabinima 'itsai 'ë isi uaxa. Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Diosan Onesíforonën xubunu 'icëcama nuibaquin 'aquinti cuëenin. ¹⁸'Imainun camina 'unanin, Efeso ëmanuxunribi ca Onesíforonën ñu nu 'itsa oquin 'axuanxa. Usa 'aian Nucën 'Ibu Jesucristo utécëncëbëtan Nucën 'Ibu Diosan a upí isti cana cuëenin.

Aín cushían cacësabi oi suntáru 'icësaribiti Jesucristonan 'aish, 'iti bana

2 ¹Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë cana mi cain, Jesucristonëan nubë 'ixun nuibaquin nu 'inánti aín cushi a bitsi

camina ami cushicë 'iti 'ain. ²Axa timécë unicama 'ën caiami cuacë banacama, a camina, an asérabi uni rafíri 'unánmii-sabi sinánñu uni caístancëxun usaribi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

³Suntárunëan upí 'ixun aín cushían cacësabi oquin tëmëraquinbi 'acësaribi oquin camina mix, Jesucristonën uni 'ixun, tëmëraquinbi an cacësabi oquin 'ati 'ain. ⁴Suntárunën ca suntáru unicamabëtan ñu mëëquinma atun 'ati ñuishi 'aia. Usa 'ixun ca aín comandante cuëenminuxun aña 'anun cara caia a 'atishi 'ixun cainia. Usaribi oquin camina min 'Ibu, Jesucristo, ax cuëencësa oquinshi 'ati 'ain. ⁵Ënëx ca ësaribi 'icën. An pelota 'acë unicamax ca usaquin pelota 'ati 'unáncëma 'aish ñancábi cuaia. Usai 'iquin ca aín cupí bitsima. ⁶Ësaribi ca. An ñu mëécë unínribi ca aín naënu ñu 'apáxun mënóquin, ax paían 'icëcama a ainan 'inun cuëenquin bitsia. ⁷Ën mi cacë banacama ënë camina upí oquin sinánti 'ain. Sinania ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upí oquinmi cuanun mi 'unánmiti 'icën.

⁸Axa bamaxbi baísquia Jesucristo, Davidnën rëbúnqui, a camina manuquinma sinánti 'ain. A ñui quicë bana anun uni Nucën Papa Diosan 'inux iéti, a ca 'ën unicama ñuixuncë ënëx 'icën. ⁹A bana ñuixunia oquin ca unin 'ë sipuaquin tëmëramianan 'uchañu uni 'acësaira oquin 'ë manë risin təcërcëcaxa. Usoquin 'ë 'aquinbi ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Diosan bana cëñuima. A bana cuati ca 'itsa uni Jesúsmi sinania. ¹⁰An sinánmicëx ca 'itsa uni Nucën Papa Diosan 'inux Cristo Jesúsmi sinánti 'icën. Acamaxa aín 'uchacama tërécë 'ianan Cristo Jesúsbé 'aish xëñibua 'ainbi Nucën Papa Diosan 'inun cana unían tëmëramicë xunbi tanshiti cuëenquin a bana ñuin.

¹¹Ĕsaía quicë bana ënëx ca asérabi 'icën:

Nun 'uchacama ëni Cristobë
bamacësa 'itancëx abë baísqi-
cësa 'aish cananuna abë 'iti 'ain.
¹²Nucën Papa Dios ainan cupí
tëmëraquinbi ëncëma 'aish
cananuna abë 'apusa 'iti 'ain. Usa
'aínbi ca nuxnu —'ëx cana
Jesucristonën unima 'ai —quicë
bë axribi nu ñui —ax ca 'ën
unima 'icë —quiti 'icën. ¹³Axa
quicësabi oquinu 'acëbëtanmabi
ca ax cëmëma 'ixun asérabi ax
quicësabi oquin Nucën Papa
Diosan 'aia.

**Upí oquin 'unáncë 'ixun Nucën Papa
Diosan bana uni ñuixunti**

¹⁴Atúan a bana manuxunma 'anun
sinanamiquin camina axa bëtsibë
cuëbicanani —usama ca, ësaira ca bana
'icë —quíax cuamianáncë unicama, a
Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi usai
'iaxma 'inun quixun cati 'ain. Usai
cuamiananti ca 'aisama 'icën. Usa bana
cuaquin ca uni itsin 'atimaquin sinánti
'icën. ¹⁵Nucën Papa Diosan iscëxun
camina aín bana upí oquin 'unáncë 'ixun
rabínquinma unicama ñuixunti 'ain.
¹⁶Ënë nëtënu 'icë ñuishi ñuia, ax
'aisamairai banacë unicamasaribi
camina 'itima 'ain. Usai ax banacë
unicamax ca Nucën Papa Diosmi
sinanima camabi nëtën 'uchaia. ¹⁷Nunu
'irutancëx chaaquin ca cun, nucën nami
tsitsiaráquin paë oia. Usaribi oquian
upíma ñicaman 'aisama bana
chanioquin ñuia ca 'aisamaira unin
cuatia. Usa uni ca Himeneo 'imainun
Fileto 'icën. ¹⁸A uni rabëtax ca Nucën
Papa Diosan banamabi cëmë bana ñui,
anun baísquiti nëtë isa inúacëxa. Usa
'aínsa uni bama 'aish baísquitima 'icë
quixun caquin, uni raíri uisa cara 'iti 'icë

quixun sináncasmamia. ¹⁹Unían bëtsi
bëtsi ñu sináncë 'aínbi ca
sinanatëccéntima oquian, xëñibua 'aínbi
usabi 'iti oquin, Nucën Papa Diosan
'inan bana, ënëx ësai quia: "Uicamax
cara asérabi ainan 'icë quixun ca Nucën
'Ibu Diosan 'unania". Quianan ca
ësairibi quia: "Uicamax cara —'ëx cana
Cristonan 'ai —quia, an ca ñu 'aisama
'ati ënti 'icën".

²⁰Ñuñu unin xubu chanu ca curi 'acë
xanpa 'imainun uxu manë 'acë xanpa
'imainun i 'acë xanparibi 'imainun mapú
'acë xanparibi 'icën. Usa 'ain ca curi 'acë
'imainun uxu manë 'acë upíra anúinshi
aín 'ibun piti 'icën. Usa 'aínbi ca i 'acë
'imainun mapú 'acë ñu ax anun ñu
'arutishi 'icën. ²¹Usaribiti ca an Nucën
'Ibu Diosbëtan upí ñu mëëti 'acë uni ax
añu ñu 'atimabi 'ati sináncëma 'iti 'icën.
Usa 'aish ca uisa ñu upía 'anun cara
Nucën 'Ibu Dios cuëña, a cuëenquin
'anuxun caínti 'icën.

²²Bëná unicaman ñunshínquin ñu
'acë, usaribi oquin 'ati sinántima cupí
camina atumi 'unánti 'ain. Usai 'i
camina axa aín nuitu upí 'aish Nucën
'Ibu Diosbë banacë unicamabëtan upí
ñuishi 'anan Jesucristomi catamëti, abë
nuibanani pëcananíma chuámashi 'iti
'ain. ²³Sinánñuma unían 'acësa oquin
camina unia cuëbicanáncë bana a
cuatima 'ain. Usai cuëbicanani ca
unicama bëtsibë nishánani upitax 'ima.
²⁴An Nucën 'Ibu Dios ñu 'axuncë
unicaman ca abë cuëbicanánquinma
camabi uni upíoti 'icën. Nucën Papa
Diosan bana 'unáncë 'ixun ca bëtsi
uniribi anribia 'unánun 'unánmiti 'icën.
'Ianan ca ami uni nishcëxbi axribi unimi
nishtima 'icën. ²⁵Usa 'ixun ca ami
nishquinma an Nucën Papa Diosan bana
cuaisama tancë unicama munu upí
oquin 'ësëquin 'unánmiti 'icën. 'Unánmi-
quin ca —Nucën Papa Diosan 'imicëx ca

sinanati Jesucristomi catamëti 'icë —quixun sinánti 'icën. ²⁶Usaquian 'aquincëxa sinanacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun ax cuëencësabi oquian ñu 'atima 'anun 'imicë 'ixunbi a uni ënti 'icën.

**Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama
'ain usai uni 'iti bana**

3 ¹Ësaquinribi camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca aín unicamax 'aisamaira tëmëranuxun 'aia. ²Usaía 'icëbë ca ësa uniribi 'iti 'icën: an ainanshia 'inun ñu cuëencë, curíquishi biti cuëencë, axa rabiacati —'ëx cana uni itsisama 'ai —quicë, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë, an aín tita aín papan banabi cuacëma, axa ñu 'inancëxbi —asábi ca —canancëma, axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë. ³Usa 'aish ca bëtsibë nuibanainsama tanan aín ami nishcë uniribi abë mënfonantëcëinsama tanti 'icën. Usai 'iquin ca cëmëi bëtsimi manánan ñunshinacëquin aín sináncë ñuishi 'ati 'icën. 'Anan ca sinánñuma 'ixun raíri uni tëmëramiti 'icën. Usai 'iquin ca uisa ñux cara upí 'icë a 'aisama tanti 'icën. ⁴Aín quicësabi oquin ca ñu 'atima 'icën. Nuituñuma 'ixun ca ax cuëencësabi oquinshi ñu 'ati 'icën. Usai 'i cërúquin ca añu cara Nucën Papa Dios cuëënti 'icë quixun sinánquinma ax cuëencësoquinshi ñu 'ati 'icën. ⁵—Uni raírinëxa 'icësaribiti cana 'ëx Nucën Papa Diosmi sinani nitsi —quiquinbi ca an sinánmicëxunma aín bana quicësabi oquin 'atima 'icën.

Usaía ax 'icë unicamami 'unani camina bërúancati 'ain. ⁶A unicama raírinëan xubu itsi xubu itsinu atsínbëquinquin, bana ñuixunquin paráncëxun ca anua 'icë an ñu 'atima 'acë xanucaman sinánñumasa 'ixun, aín bana cuatia. Upí oquin sinánquinma ca

a xanucaman bëtsi bëtsi oquin sinania. ⁷Usa 'ixun ca bëtsi bëtsi bana cuaquinbi uisai cara Jesucristomi catamëti 'icë quixun 'unanima. ⁸Usa unicaman ca Janesbëtan Jambresnën Moisésnën 'acë ñu ax ca cëmë 'icë quixun uni sinánmia-saribi oquin Nucën Papa Diosan bana ax ca cuatima 'icë quixun unicama sinánmia. Aín sinan upíma 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx ainanma 'icën. ⁹Usa 'afnbi ca —cëmëntapun 'aish ca sinánñuma uni 'icë —quixun sinánquin unin aín bana 'uran sinánquinma manuti 'icën, bëráma unin Jannes 'imainun Jambresnën bana manuasaribi oquin.

**Ashiquin usai 'inun
Pablonën Timoteo cá bana**

¹⁰Mín camina 'ën bana ñuia upí oquin cuanan uisai carana 'ëx 'i abi 'unánan añu carana 'aisa tani quixun 'unan. 'Unánan camina 'unan, 'ën cana Nucën Papa Diosmi catamëquin, aín bana cuaisama taniabi ami nishquinma uni upí oxuinshi bana ñuixuan quixun. Camina 'unan, tëmëraquinbi ënquinma cana atu nuibaquin Nucën Papa Diosan banaishi sinánquin unicama ñuixuan. ¹¹Mín camina 'unan, axa 'ëmi nishcë unicaman ca bëtsi bëtsi oquin 'aisamaira 'ë tëmëramiäxa. Uisai carana 'ëx Antioquía, Iconio, Litra, a ëmacamanuax 'ia quixun camina 'unan. Anuax tëmërai bamati 'icëbía Nucën 'Ibu Jesusan 'aquincëx cana iéan. ¹²Asérabí ca axa Cristo Jesús quicësabi oi 'iisa tancë unicama unin bëtsi bëtsiocëx tëmëratí 'icën. ¹³Usaía 'imainun ca 'aisama unicama 'imainun an uni paráncë unicama, ax bëtsi unían paráncë 'ixun atúnribi usaribi oquin uni paráncë 'aish axa 'iásamaira 'iti 'icën. ¹⁴Usa 'afnbi camina a ënfma mínmi 'unáncë bana quicësabi oi 'iti 'ain.

—Asérabi ca —quixun sinánquin camina a bana 'unan. Uicaman cara mi 'unánmiaxa quixun camina 'unanin. ¹⁵Chamará 'ixunbi 'á 'ixun camina Nucën Papa Diosan bana 'unanin. A banacama 'unánquin camina uisai caramina 'iti 'ai quixun 'unánan, uisari caramina Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'ai quixun 'unánti 'ain. ¹⁶Camabi Nucën Papa Diosan banax ca anbia sinánmicëxuan aín unicaman cuënëo 'icën. Usa 'ain cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan, uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax caranuna 'uchatancëxbi Nucën Papa Diosbë upí 'itëcënti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna asérabi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun. ¹⁷Usaquin 'unani ami catamëcë 'ixuan aín unicaman bëtsi unicamaribi 'unánminun ca Nucën Papa Diosan aín bana aín unicama cuënëomiácëxa.

4 ¹Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo, ax 'Apuira 'aish uxuan uni bamacëmacama 'imainun uni bamacëcamaribi, uisa cara oti 'icë quixun isti, an cuamainun cana mi cain, ²minmi ñuixuncëxuan min bana cuanan, cuatiamabi camina uni bana ñuixunti 'ain. Ñuixunquin camina Jesucristo ñuicë banax ca asérabi 'icë quixun 'unánmiquin amia sinánun 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina an ñu 'aisama 'acë unicamaribi 'ësëanan camabi uni Jesúsmi catamëcë 'aísha upí 'inun 'ësëti 'ain. Min cacëxun cuacëbëma bënëquinma camina minmi upí oquin 'unancë bana ñuixunquin uni 'ësëti 'ain. ³Jesucristo utëcënti nëtë 'urama 'ain ca unin Nucën Papa Diosan bana anúan atux upí 'iti a cuaisama tanti 'icën. A bana cuaisama tanquin ca unin, ainsa atúan cuaisa tancë bana ñuixunun

quixun bëtsi unicama bariti 'icën. ⁴Nucën Papa Diosan bana cuaisamaira tanquin ca unían anbi sinánquin ñuicë banaishi cuati 'icën. ⁵Usa 'aínbí camina min upí oquinra sinánxun ñu 'ati 'ain. Tëmëraquinbi tanshiquin camina ënquinma —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun caquin uni bana ñuixunti 'ain. Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin camina sënëonuxun ënquinma min ñu mëëti 'ati 'ain.

⁶Nucën Papa Dios cuëenminuxun cana aín ñu mëëti 'an. Usa 'ain ca 'ën bamati nëtë 'urama 'icën. ⁷Uisa ñuishi cara 'icëbë tëmëraquinbi cana Nucën Papa Diosan bana ënquinma uni ñuixunquin Jesucristonëan 'ë cacësabi oquin 'aquin sënëon. Usonan cana asérabi Nucën Papa Diosmi sinánti ëníma aín bana quicësabi oi 'ian. ⁸Usa 'ixun cana Nucën 'Ibu Jesucristonën utancëxun, upí oquin ax cuëncësabi oquin 'ën 'acë cupí cara uisaira 'ë 'imiti 'icë quixun isti 'ain. An ca asérabi aín quicësabi oquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca 'ëishima, an axa uti cuëenquin caíncë unicamaribi, utancëxun uisaira oquin cara aturibi 'imiti 'icë usoquin 'imiti 'icën.

Ësaquinribia Pablonën Timoteo cá bana

⁹Bënëtishi camina 'ë isi uti 'ain. ¹⁰Demas ax ca ënë menu 'icë ñuishi 'aisamaira cuëëni, 'ë ëbiani Tesalónica ëmanu cuanxa. Crescente axribi ca Galacia menu cuanxa. Cuanmainun ca Titoxribishi Dalmacia menu cuanxa. ¹¹Lucasëshi ca 'ëbë 'icën. Usa 'ain camina Marcos barixun mërabëtsínquin 'ëa Nucën Papa Diosan bana ñuiquínun bëti 'ain. ¹²Tíquico cana Efeso ëmanu xuan. ¹³Uquin camina Troas ëmanu Carponën xubunu 'ën nanbëtsíncë tari a 'ë bëxunti 'ain. Bëxuanan camina 'ën quiricacama 'ë bëxuanan quirica

catacama aribi manuxunma 'ë bëxunti 'ain, a cana cuëënin.

¹⁴Alejandro, an manë ñu unioçë uni, an ca 'ëmi manánxun 'itsaira 'ë tëmëramiäxa. Usa cupí ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ati 'icën.

¹⁵Nun nu Nucën Papa Diosan bana ñiuxuncëbë ca a bana ñui 'atimati banäxa, Usa 'ain camina mix an ñuicë bana cuati rabanan abë nitima 'ain.

¹⁶Ë ñuia ami uni manáncëxuan, 'atabaquin amia uni manáncë 'apun camicëx cuanxun, 'ën usai cana 'i quixun chiquinaquin caiabi ca uinu 'icë unínbi 'ënun rabanan 'apu cacëma 'icën. Camáxbi ca 'ë ëbiani cuanxa. Usa 'ë ocëbi Nucën Papa Diosan uisabi oxunma 'atibi ca 'iti 'icën. ¹⁷Acaman ëniäbia Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquinia ca a 'apun 'ë uisabi ocëma 'icën. Usoquin ca 'inúan nëëcëñëan piisa tancëxbia ñuina abácësaribi oquin, unin 'aisa taniabi Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë iëmiaxa. Usoquian iëmitancëxun cushiocëxun cana aín bana ñuitëcëan, judíofosma unicamánbia cuanun. ¹⁸Usaquin ca Nucën 'Ibu

Jesucristonën 'ë 'aquianxa. Usaribi oquin ca 'ë 'aquintëcëñquin uisa cara ocaniabi 'ë 'aquinti 'icën. 'Aquintancë xun ca 'ëx aín nëtënu abë tsónun 'ë 'imiti 'icën. Upíira 'icë ca cëñútimoquin unin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

**Upíoquin sinánxunquian ashiquin
Pablonën bëruanxa 'inun ca**

¹⁹Prisca 'imainun Aquila camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Imainun camina Onesíforonën xubunu 'icëcamaribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.

²⁰Corinto ëmanu Erasto bërúmainun cana Trófimo aín nami upíma 'icë, Mileto ëmanu ëbian. ²¹Mitabúcëma 'aínshi camina bënëtiishi uti 'ain. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, acama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamanribi ca bërúanxmi 'inun quixun mi camia.

²²Mibë 'ixuan Nucën 'Ibu Jesucristonën mi cushiomainuan Nucën Papa Diosan mibë 'icëcamacëñun mi nuibaquin 'aquincëx camina bërúanx 'iti 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TITO BUANMIA QUIRICA

Pablonĕan Tito quirica cuĕnĕoxuan

1 ¹Ēx cana Pablo, an Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'anan Jesucristonĕan a ņuiquin aĭn bana ņuixunun caĭsa 'ain. Usa 'aish cana 'ĕx, uisai cara a Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun caĭsa unicama Jesucristomi catamĕti upĭ 'iti 'icĕ quixun 'unĕnmicĕ unĭ 'ain. ²Usa 'ixun cana ainan 'aish ca uni xĕnibua 'aĭnbi aĭn nĕtĕnu abĕ 'iti 'icĕ quixun unicama 'unĕnmin. Ax asĕrabi cĕmĕma 'aish ca Nucĕn Papa Dios bĕrĕma, me 'imainun camabi ņu uniosama pain 'aĭshbi, ĕsai ca 'ĕn unicama 'ĕn nĕtĕnu 'ĕbĕ 'iti 'icĕ quiax quiacĕxa. ³An mĕnĭosabi oquin ca anĭuan unicama ĕnĕ ņucama 'unĕnti nĕtĕa 'icĕbĕtan aĭn unicaman bana ņuixuncĕxun camabi unin cuanun mĕnĭoquin, 'ĕnribi uni aĭn bana ņuixunun Nucĕn Papa Diosan 'ĕ caĭsacĕxa. An ca Cristomi catamĕtia ainan 'inun unicama iĕmia. ⁴Tito, 'ĕn cana ĕnĕ quirica mi buanmin. 'Ēx ami sinĕncĕsaribi oi mixribi Jesucristomi sinĕncĕ 'aish camina 'ĕn bĕchicĕsa 'ain. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuĭbacĕxmi ainan 'aish chuĕmarua 'iti cana cuĕĕnin.

Creta nasĭnuxun Titon usoquin ņu 'a

⁵Anuax uquin cana nun nu sĕnĕoncĕma ņucama ami sĕnĕonun

Creta nasĭnu mi ĕbĕtsĭan, anuxunmi 'ĕn mi cacĕsabi oquin ĕmacamanu cuanquin, uicamax cara axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushi 'iti 'icĕ quixun caĭstancĕxun anĕnun. ⁶Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushi 'inun camina ĕsa uni caĭsti 'ain: Unin —'aisama ca —quixun ņuicĕma ca 'iti 'icĕn. Usa 'ianan ca xanu achĭshiņuishi 'iti 'icĕn. 'Ianan ca aĭn bĕchicĕcamaxribi upĭ oquin bana cuacĕ 'iti 'icĕn. Aĭn bĕchicĕcamax ca —bana cuacĕma 'ixun ca 'aisama ņu 'aia —quixuan unin ņuicĕma 'iti 'icĕn. ⁷Usa 'icĕmi mitsun caĭscĕ unicaman ca atun cushi 'ixun aĭn unicama Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin bĕrĭuanti 'icĕn. Usa 'aish ca upĭ ņuishi 'ai —ņu 'aisama ca 'aia —quixuan unin ņuicĕma 'iti 'icĕn. 'Ianan ca bĕtsi uni ņuuma ca quixun sinĕnquin ashi ņu 'axunun cacĕ 'itima 'icĕn. 'Ianan ca bĕnĕtishi masĕquin sinani nishtima 'icĕn. 'Ianan ca paĕntima 'icĕn. 'Ianan ca unibĕ mĕĕananti sinĕnņu 'itima 'icĕn. 'Ianan ca curĭquĭņu 'inuxun uni parĕnti sinĕntima 'icĕn. ⁸Usai 'iquinma ca a isi aia cuĕĕnquin uni biti 'icĕn. Aņu ņucamax cara upĭ 'icĕ ashi 'ati ca sinĕnti 'icĕn. Upĭ oquin sinĕncĕ 'ixun ņu 'atima 'acĕma ca 'iti 'icĕn. Nucĕn Papa Diosan bana quicĕsabi oi ca 'aisama ņu 'aĭma upĭshi 'iti 'icĕn. ⁹Atun ca nun ņuixuncĕ bana upĭ oquin cuacĕ 'ixun bĕtsi uniribi a bana cuanun 'unĕnmiti 'icĕn.

'Unánmianan ca a bana ca cēmē 'icē quixuan an sináncē unicamaribi sinanamiti 'icēn.

¹⁰Itsa unix —'ēx cana Nucēn Papa Diosan bana cuati —quicē 'aíshbi ca a bana quicēsabi oi 'íma. Usa 'ixun ca uni parania. Uni itsíxa usari 'icēsamaira oi ca judíos unicama raírínēx 'ia. ¹¹A unicaman ca curíqui biti cupíshi unicama parántisa tanquin bētsi bana ñuixunquin, bētsi bētsi uni 'imainun aín xubunu 'icēcamaribi, atun sináncēsa oquían sinánun quixun sinánmia. A unicama camina amiribishi uni parántē cēanxma 'inun cati 'ain.

¹²Cretanu 'icē uni achúshi, ax isa banati 'unáncē 'icē quixuan aín aintsicaman cacē, ax ca aín aintsicama ñui ésaí quiaxa: “Cretanu 'icē unicamax ca usabi cēmēcē 'ianan, ñuina pianancēsa 'ianan ñu mēētisama tancē 'ianan 'aisamaira oquin picē 'icēn”. ¹³A unían aín aínsi ñuicē bana ax ca aséabi 'icēn. Usa 'ain camina a unicama 'ēsēquin Nucēn Papa Diosan bana upí oquin cuatía a bana quicēsabi oi 'inun upí oquin sinanamiti 'ain. ¹⁴Unin sináncēsa oquinshia judíos unicaman anbí sinánxun ñuíá bana cuaxunma 'anun camina sinánmiti 'ain. Sinánmianan camina an Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tancē unin cēmēquin ñuicē banaribi cuaxunma 'anun upí oquin sinánmiti 'ain.

¹⁵Ēnēx ca ésa 'icēn. Uí unix cara aín sinan upí 'icē an ca ñu upíma isquinbi upí oquinshi sinania. Usa 'aínbi ca ui uníx cara Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ianan aín sinan upíma 'icē, an upí ñu isquinbi 'atima ñuishi sinania. Aín nuitu 'aisama 'ixun ca usa unin 'atimaquin sinania. ¹⁶Atúxa —'ēx cana Nucēn Papa Diosan uni 'ai —quiabi ca an ñu 'aisama 'aia iscē unicaman —usama ca —quixun 'unania. Atúan ñu 'aisama 'acē cupí ca unin atu cuēñima.

A unicaman ca bana cuacēma 'ixun ñu upí 'ati sinanima.

Uisai cara uni upí 'iti 'icē quicē bana

2 ¹Usa 'aínbi camina, an upí oquin min bana cuacē unicama a Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oishía 'inun bētsi bana ñuixunquinma Jesucristo ñuicē banaishi upí oquin ñuixunti 'ain. ²Uni apan, anpan mēcócama, ax ca paéncēma 'ianan upí oquin sinánquin ñu 'anan ñu 'aisama 'acēma 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi 'ianan bētsibē nuibanan an uisa ñu cara 'icēbēbi bēnēquin Nucēn Papa Diosmi catamēti éntima 'icēn. ³Xanu apáncama camina usaribi oquin cati 'ain, amí sinani ca Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oi upí nuituñu 'iti 'icē quixun. Bēbu 'imainun xanunbi ca cēmē bana ñuitima 'icēn. Ca paéntima 'icēn. Atúan aín sinan upí 'ixun ñu upí 'aia isquin ca atun xanu tuácama 'imainun atun ñe xutacamanribi usaribi oquin 'ati 'icēn. ⁴Xanu apáncaman ca ésaí 'iquin aín tuá 'imainun aín ñe xutacamaribi ésaía 'inun 'unánmiti 'icēn: atun bēnē nuibanan ca atun tuáribi nuibaquin bērúanti 'icēn. ⁵Ñu 'aisama 'acēma 'ianan ca bēcántapun 'itima 'icēn. 'Ianan ca aín xubu upí oquin bērúancē 'ianan upiti abē cananquin bētsi xanu 'aquincē 'iti 'icēn. Aín bēnēn bana ca cuati 'icēn. Unínma Nucēn Papa Diosan bana ca upíma 'icē quixun caia, usa 'ain ca an aín bana cuacē xanucamax usai 'i upí 'iti 'icēn.

⁶Usaribi oquin camina uni bēnácamaribi upí oquin sinánquian ñu upíshi 'anun cati 'ain. ⁷Imainun camina minribi min 'aia isquian usaribi oquin unin 'anun upí ñuishi 'ati 'ain. Atu 'ēsēquin camina amanu amanua sinánquinma upí oquin Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'unánmiti

'ain. ⁸Unánmiquin camina upí oquin 'unánquin Nucèn Papa Diosan bana quicēsabi oía 'inun upí oquin unicama ñuixunti 'ain, bētsi unían —min bana ca 'aisama 'icē —quixun ñuiti rabanan. Usoquinmi 'acēbē ca axa mimi nishtisa tancē unicama ax a cupía mi ñuiti bana 'áima 'ain, rabínti 'icēn.

⁹Anan camina an uni ñu mēēxuncē unicamaribi 'ēsēquin an a ñu mēēmicē unin bana paréquin cuēbíquinma, an cacēsabi oquin 'anun cati 'ain. ¹⁰Anan camina a unicama ēsaquin 'unánmiti 'ain, an iscēxun 'ananbia an ñu mēēmicē unían iscēxunmabi, ñu mēcamaquinma upí oquinshi ñu mēēnun. Atúxa usai 'icēbētan ca camabi unin —Nucèn Papa Dios, an uni ainan 'inun iémicē, aín unicamax ca asérabi upí 'icē —quixun 'unánti 'icēn.

¹¹Nucèn Papa Diosan ca camabi uni nuibaquin 'aquinquin abēa upí 'inun 'iminuxun aín Bēchicē ēnē menu xuacēxa, unían uisaira oquin cara an atu nuibatia quixun 'unánun. Usa ca Nucèn Papa Dios 'icē quixun 'unáncē 'ixun camina 'ēn mi cacēsabi oquin unicama 'unánmiti 'ain. ¹²Nucèn Papa Diosan ca nu 'unánmia, nux aín uni 'aish cananuna abē upí 'aish ax cuēñcēma ñu 'ati ēni, upíshi 'ianan axa ami sináncēma unicamaxa 'icēsai 'iti sinanima, 'ianan ami cushicē 'ixun, añu ñucama nun 'ati cara cuēñnia ashi 'ati 'ai quixun. ¹³Usaquin 'unánmianan ca nu 'unánmia, nux ainan 'ixun cananuna ax quiásabi oía an nu iémicē Jesucristo, ax Nucèn Papa Diosribi 'aish, aín cushibēbi utēcēnti nētē caínti 'ai quixun. ¹⁴Jesucristo ca 'itsianxmabi nu cupí bamacēxa, nun 'uchacama tērēnxunquin Nucèn Papa Diosbē upí 'inun iémianan nun sinan upí 'ixúnu bētsi ñu sinántēcēnquinma ax cuēñcēsabi oquinshi 'anun.

¹⁵Ēn mi cacē banacama ēnē camina unicama 'unánmiti 'ain. Atúxa, asérabi ca a bana icē quixun sinani racuētima Jesucristomi cushicē 'inun 'ēsēanan camina atúan 'aisama ñu 'axunma 'anun caquin 'ēsēti 'ain. Usoquin 'aquin camina ui unínbi mi timaquin min bana cuaisama tanun 'imitima 'ain.

Usaia axa Jesucristomi catamēcē unicama 'iti bana

3 ¹Axa Jesucristomi catamēcē unicama camina manuaxma 'inun ēsaquinribi cati 'ain: Aín 'apucama 'imainun aín cushicaman bana cuaquin ca atun cacēsabi oquin 'ati 'icēn. Uisa ñu cara upí 'icē a ca chiquíshquinma 'ati 'icēn. ²Uinu 'icē unimibi ca 'atimati banatima 'icēn. Bētsi unibē cuēbicanan-cēma 'ianan ca upí sinánñu uni 'aish rabiti cuamianantima 'icēn.

³Nuxribi cananuna sinánñuma 'aish Nucèn Papa Diosan bana quicēsabi oi 'iáma 'ain. Usa 'aish cananuna ñu 'atimaishi 'anúan bētsi unin sinánmicē xun 'anan nunbi sinani nux cuēñcēsabi oi ñunshini 'iacēn. 'Aisama ñuishi 'anan cananuna bētsi unimi nutsianan numia uni nishcēx abē nishanancēn. ⁴Usánu 'iá 'icēbi ca Nucèn Papa Dios, an nu ainan 'inun iémítí, an, an ca upíra 'ixun nu nuibatia quixun nu 'unánmiacēxa. ⁵Usoquin ca nun ñu upí 'acē cupíma, nuibaquinshi nu ainan 'inun iémíacēxa. Iémiquin ca bacéñtēcēncēsa 'inun nun 'uchacama tērēnquin aín Bēru Ñunshin Upítan nu bētsi ocēxa. ⁶Jesucristo, an nu iémicē, a cupíshi ca Nucèn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upí nubēa 'iti oquin nu 'ináncēxa. ⁷Usa 'ixun cananuna anbia nuibaquin nu 'aquinquin upí 'imicē cupí, abēnu xēñbua 'aínbi tsóti, a caínti 'ain.

⁸Ēnē banacamax ca asérabi upí 'icēn. Usa 'aían ax quicēsabi oi camabi

uni 'iti ca asábiira 'icën. Usa 'ain camina axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iquian ënquinma ñu upíshi 'anun upí oquin 'ësëti 'ain. ⁹Bëtsi bëtsi unix ca sinánxmaishi aín rara 'iá bana ñui bëtsi unibë cuëbicanánan, usaía judíos unicama 'itia Moisésnën cuëño bana uisai quicë cara quixun ñui cuamianani bëtsibë nishánania. Usaía 'iabi camina mixribi usai 'iquinma atu isëshiti 'ain. Usai 'iquin upí oquin sinani banacëma 'ixun ca unin bëtsi uni upitaxa 'inun 'aquinima.

¹⁰Uinu 'icë unin cara axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsin sináncësa oquian sinánunma amanu amanu sinánmia, a camina usai 'iaxma 'inun quixun caquin 'ësëti 'ain. Cacéxbia sinanatiam camina amiribishi catëcënti 'ain. Cacëxunbia cuatiama camina mitsubëa 'inúnma ënti 'ain, ¹¹ax upí sinánñu 'iá 'aishbi ca bërí usama 'icë quixun 'unánquin. Aín ñu 'aisama 'acë sinanaquin ëncëma cupí camina usoquin 'ati 'ain.

Ësaquinribia Pablonën Tito cá bana

¹²Nicópolisnuxun mita inúmiti cana sinanin. Usa 'ain, Artemas carana xuti 'ain, Tíquico carana xuti 'ain, xucëbë camina panatima Nicópolisnu 'ë isi uti 'ain. ¹³Ucëma pain 'ixun camina an bana 'unánquin unicama 'ësëcë uni, Zenas, abëtan Apolonën cuanuxun aín ñu mëníoia 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina cuania uisa ñu cara cuënia a 'inánti 'ain. ¹⁴Usa 'ain camina axa Jesucristomi sináncë unicaman upí ñuishi 'anan bëtsi uniribi 'aquinsa 'icë 'aquinun sinánmiti 'ain, usaquin 'aquian uni raíriribi Jesucristomi catamënun 'aquinun.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

¹⁵Ëbë 'icëcaman ca camaxunbi bërúanxmi 'icanun mitsu canun quixun 'ë caxa. Uicaman cara nuxnu Jesúsni sináncë 'icë nu nuibatia acama camina bërúanxa 'inun cati 'ain. Nucën Papa Diosan micama nuibaquin 'aquincëxmi upitax 'iti cana cuënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN FILEMON BUANMIA QUIRICA

Pablonĕan Filemón quirica cuĕnĕoxuan

¹Filemón, 'ĕx Pablo, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'ixun, cana axribi Jesucristomí catamĕcĕ 'aísha nucĕn xucĕn 'ain, Timoteobĕtan mi quirica buánmin. Minribimi nubĕtan Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncĕ 'icĕ cananuna ĕnĕ quirica mi cuĕnĕoxunin.

²Usa 'ain cananuna axa Jesucristomí catamĕcĕ 'aish min xubunu timĕcĕ unicama 'imainun nucĕn chirabacĕsa, Apia, 'imainun Arquipo, anribia nubĕtan tĕmĕraquinbi Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ, acaman cuanun ĕnĕ quirica mi buánmin.

³Mítsúxmi Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕx chuámarua 'iti cana cuĕĕnin.

Ainan 'aish aín unicamabĕ nuibananan Filemón upiti Jesucristomí sinan

^{4,5}Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin cana camabi nĕtĕ mi sinánquin a mi ñucáxunin. Ñucáxuanan cana, mitsux isamina Nucĕn 'Ibu Jesúsmi upiti sinani ami catamĕti, aín unicamabĕ nuibananin quixun ñuicania cuaquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin. ⁶Mix Jesucristomí catamĕquinmi ax cuĕĕncĕ sabi oquin 'acĕ cupí, ca uni raírinĕxribi ami catamĕaxa. Acaman uisaira oquin cara Jesucristonĕn aín unicama 'aquinia quixun 'unánun cana aturibi Nucĕn Papa Dios ñucáxunin. ⁷Ēn xucĕn, cana

mi cain, axa anuax Jesucristomí catamĕcĕ uni raírinĕan masá nuitucĕ 'ixunbi minmi nuibaquin 'aquincĕxun upí oquin sinania ñuia cuaquin cana cuĕĕnquin upí oquin sinan.

Onésimo binuan Pablonĕn Filemón ca

⁸Cristonĕan 'ĕ aín bana ñuixunun 'imicĕ 'ixun, 'ĕx cuĕĕncĕsabi oquinmi 'anun 'ĕn mi cati ca asábi 'icĕn. ⁹Usa 'aínbi cana —'ĕ nuibaquinshi camina ĕx cuĕĕncĕsabi oquin 'ati 'ai —quixun sinánquin mi cain. 'Ēx cana Pablo, caniacĕcĕ uni 'aish, Cristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'ain. ¹⁰Usa 'ixun cana Onésimo ñuiquin mi cain. Ēnĕ sipunuxun 'ĕn aín bana ñuixuncĕ xun cuati ca Onésimo Jesucristomí catamĕaxa. Ax bĕrĭ Jesucristonan 'aish ca 'ĕn bĕchicĕsa 'icĕn.

¹¹Bĕráma ca Onésimo min ñu mĕĕmicĕ uni 'ixun 'aquinsa 'ixunbi mi 'aquincĕma 'icĕn. Usa 'ixunbi ca bĕrĭ 'ĕa 'aquincĕsaribi oquin miribi 'aquinti 'icĕn. ¹²Minu cuantĕcĕnun cana a xutin. 'Ēn nuibairacĕ 'aish ca ax 'ĕn taná bĕchicĕsa 'icĕn. Usa 'icĕ camina upí oquin bití 'ain. ¹³Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'icĕa, min 'aquiniamabi an ĕnuxun 'ĕ ñu 'axunun bĕrĭnti cana sinan. ¹⁴Usa 'ixunbi cana mi ñucácĕma pain 'ixun a bĕrĭncĕma 'ain. 'Ēx cuĕĕnquinbi, 'ĕn mi ñucácĕxunmabimi mix cuĕĕnquin a 'ĕ ñu 'amixunti cana sinanin. ¹⁵Ēnanantĕcĕntimoi mibĕ 'iti cupí sapi ca Onésimonĕn mi ĕanxa. ¹⁶Min ñu

mëemicë unishi 'iá 'aishbi ca bërí Onésimo Jesucristomi catamëcë 'aish min xucénsa 'iti 'icën. 'Ën cana a nuibatin. Usa 'icëbi camina miinra 'ën 'acësamaira oquin a nuibati 'ain, min ëmanu 'icë cupishima, Jesucristomi catamëcë 'aisha min xucénsa 'icë.

¹⁷Usa 'ain camina —'ëx cana Pablobë nuibanancë 'ai —quixun sináncë 'ixun minmi 'ë bicësaribi oquin a biti 'ain. ¹⁸An min ñu mëcamanan mi ribíncë 'ain camina 'ën mi a cupíonun 'ë cati 'ain. ¹⁹'Ëx Pablo 'ixun cana 'ën mëcënanbi cuënëoquin mi cain, 'ën Jesucristo ñuiquin cacë cupí ainan 'ixunmi min 'ë cupíoti asábi 'ainbi cana Onésimonëan mi ribíncë a mi cupíoti 'ain. ²⁰Usa 'ain camina mix Jesucristonan 'aish 'ën xucénsa 'ixun, Jesucristomi catamëcë unin 'acësoquin upí oquin sinánquin, 'ëxribi ainan 'icë upí oquin sinani cuëënun 'ë 'imiti 'ain.

²¹'Ën cacësa oquinshi 'aquinma camina minbi 'ën mi cacësamaira oquin 'ati 'ai quixun sinánquin cana mi buánminuxun ënë quirica cuënëoin. ²²Nucën Papa Diosmi 'ë ñucáxuncëx cana mitsu isi cuanti 'ai quixun cana sinanin. Usa 'ain camina anu 'ëx 'i cuanti 'ë meníoxunti 'ain.

**Upí oquin sinánxunquian ashiquin
Pablonën bërúanxa 'inun ca**

²³Epafrasnën ca 'ecëñuan Jesucristo-
nan cupí sipuacancë 'ixun bërúanxmi
'inun mi canun 'ë caxa. ²⁴Imainun ca an
ëbëtan bana uni ñuixuncë unicama
Marcos, Aristarco, Demas, Lucas,
acamanribi bërúanxmi 'inun mi canun
quixun 'ë caxa.

²⁵Nucën 'Ibu Jesucristonëan
nuibaquin 'aquincëxmi min sinan upí
'aish chuámarua 'iti cana cuëënin. Ashi,
Pablo.

UNIAN HEBREO BANAN BANACË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

I. CRISTONËX CA ANGELCAMA IMAINUN MOISESBËTAN SËNËNMAIRA 'ICË QUICË BANA (1-4)

Aín unicama pain xutancëxuan Nucën
Papa Diosan aín Bëchicëira xua

1 ¹Bërâma ca Nucën Papa Diosan nucën raracaman aín cushi 'unânan uisai cara aín uni 'iti 'icë quixun 'unânun, Nucën Papa Dios, an sinânmicë bana uni ñuixuncë unicamabë bananan namâmiquin canan, bëtsi bëtsi ñu ismiquin canan, bëtsi bëtsi ñu 'aquinribi atu ismiacëxa. ²Bërâma usaquin nucën raracama 'unânmia 'aínbi ca an xucëxun aín Bëchicë anbi aín Papan bana unicama ñuixuancëxa. Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë camabi ñu uniomiacëxa. Usa 'ain ca an camabi ñu, naíu 'icë ángelcama 'imainun, ënë menu 'icë unicama 'imainun, camabi ñu unio 'icë aín Papan a 'ibuamiacëxa. ³Nucën Papa Dios ax ca unin sinânsamaira 'aish upíra 'icën. Usa 'ain ca aín Bëchicë Jesucristo axribi asaribi 'icën. Usa 'ain ca uisa cara ax 'iacëxa quixun 'unânquin unin 'unânti 'icën, aín Papa Dios ax ca asaribi upí 'icë quixun. An unio 'ixun ca an unio ñucama, aín banânbia usabi 'inun 'imia. Usa 'aish ca camabi unin 'ucha tërëncë 'inun bamax baísquitancëx, aín Papan

nëtënu cuan 'aish aín mëqueu abë 'Apu 'icën. ⁴Nucën Papa Diosan Bëchicë ax ca aín Papa cuëncësabi oi 'icë cupí, aín ángelcamasamai upíra 'icën. Usa 'ain ca aín Bëchicë Jesucristo axribi asaribi 'icën. Usa 'ain ca uisa cra 'aish aín Papabë 'Apu 'icën. Usa 'aísha ax aín Papabë 'Apu 'ain ca ángelcama abë sënénma 'icën.

**Nucën Papa Diosan Bëchicë, ca
ángelcamabëtan sënénmaira
'icë quicë bana**

⁵Nucën Papa Diosan ca uinu 'icë ángelbi cáma 'icën:

Mix camina 'ën Bëchicë 'aish xënbua 'aínbi 'ëbë 'iti 'ai quixun. 'Imainun ca uinu 'icë ángelbi ñuima, Jesúsëshi ñui, Nucën Papa Dios ësairibi quiacëxa:

'Ëx cana aín Papa 'iti 'ain. Ax ca 'ën Bëchicë 'iti 'icën.

⁶Usa 'aish ca aín Bëchicë aratsushi 'icëbi ënë menu xuti ësai quiacëxa:

'Ën ángelcaman ca a rabiti 'icën.

⁷Ángelcama ñui ca Nucën Papa Dios ësai quiacëxa:

'Ën 'amicëxun ca 'ën ángelcaman 'ën cacësabi oquin ñu 'aia. Usa 'ain cana 'aia tanquin suñusa 'imianan 'aia tanquin tsi rëquirucësa 'imin. Usa 'ixun ca 'ë ñu 'axunia.

⁸Usai quiquinbi ca aín Bëchicë aira ësáquin caia:

Mixribi Dios 'aish camina usabi 'itioi 'ën nētēnu 'Apu 'ain. Mix 'Apu up'fira 'aian min banaribi upí 'ain ca min 'ati ñucamaribi upí 'icēn. ⁹Unían upí ñuishi 'ati cuēēanan camina atúan 'aisa tancē 'atima ñu a cuēēncēma 'ain. Usa 'icē cana 'ēx Dios 'aish min Dios 'ixun, unicama 'imainun ángelcamaribi 'acēsamaira oquin, cuēēinra cuēēnun mi 'imian.

Usaquin canan ca Nucēn Papa Diosan ēsaquinribi aín Bēchicē caia:

Mix camina camabi ñu aín 'ibu 'ain. Min camina bēráma mecama 'imainun naí 'imainun anu 'icē ñucamaribi uniocēn. ¹¹A ñucamax ca nētēti 'icēn. Nētécēbēbi camina mix nētétima 'ain. Chupa 'icēsaribiti ca a ñucama xēnibuti 'icēn. ¹²Usa 'icēmi min, chupa xēni 'acēsaribi oquin capúncēxbi ca me 'imainun naí iótēcēncē 'iti 'icēn. Acamaxa usai 'icēbēbi camina mix usabi 'in. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'iti 'ain.

¹³Uínsaranbi ca uinu 'icē ángelbi Nucēn Papa Diosan ēsoquin cáma 'icēn:

Axa mimi nishcē unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ēbē 'Apu 'aish 'ën mēqueu 'iti 'ain.

¹⁴Camabi ángelnēx ca an Nucēn Papa Dios ñu 'axuncē 'icēn. Usa 'ixun ca an xucēxun, uicamax cara an mēñosabi oi Nucēn Papa Diosnan 'inux iénuxun 'aia, acama 'aquinia.

**Jesucristomi catamēti
iētisama tantima bana**

2 ¹Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Diosan Bēchicē ñui quicē bana a upí oquinra bēméquiu cuati 'ain, a bana manuquinma ax quicēsabi oquin 'anuxun. ²Bērāma ca ángelcaman

'aquinmainun Nucēn Papa Diosan nucēn raracama ñuixunun quixun, Moisés aín bana 'ináncēxa. Usa 'ain ca rafrinēn a bana quicēsabi oquin 'amainunbia an a bana quicēsabi oquin 'acēma unicama, a Nucēn Papa Diosan atun 'ucha cupíbi castfcancēxa. ³¿Asérabi usa 'ain caranuna nux —Jesucristomi catamētia uni Nucēn Papa Diosnan 'inun iēti bana a cuatíbi, a bana quicēsabi oi 'icēma 'aish uisa tancēx iēti 'ain? A bana anun nun 'ucha tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'inux iēti, a ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn pain unicama ñuixuancēxa. Usa 'ain ca an cuacē uni rafrinēn, a bana ca asérabi 'icē quixun 'unánquin, nuribi 'unánmiacēxa. ⁴A unicama ca Nucēn Papa Diosan uni itsin 'acēma ñu 'anun 'amiacēxa, an aín bana ñuixunia cuacē unicaman, asérabi ca aín bana 'icē quixun 'unánun. 'Imianan ca atu bētsi bētsi ñua 'anun aín Bēru Ñunshin Upí 'ináncēxa, ax cuēēncēsabi oquin.

**Axa ami catamēti unicamasaribia
Jesucristo 'iá bana**

⁵Aín unicama cara uisai 'iti 'icē quixun ñuiquin cana mitsu cain, Nucēn Papa Diosan ca ángelcama —mitsux camina 'ën unicaman 'apu 'iti 'ai —quixun cáma 'icēn. ⁶Usama 'aínbi ca bēráma Nucēn Papa Diosan bana cuēñō ēsai quia:

Nucēn Papa Dios, ¿axa añu 'icē caramina uni sinánxunin? ¿Axa añu 'ain caramina axa chēquiti unicama 'aisamaira oquin sinanin? ⁷Min camina usabi 'inuxmabia ángelcamabē sēnēnmara 'inun uni 'imiacēn. Usa 'imiquinbi camina minan 'aísha mibē xēnibua 'aínbi 'itioquin 'imianan min unio ñucamaribi 'ibuamiacēn. ⁸Usonan camina unicama camabi ñu aín 'ibu 'inun 'imiacēn.

Usa 'ain ca camabi ñun 'ibu 'inun 'imiquin Nucën Papa Diosan añu ñubi an 'ibuacëma 'itimoquin unicama unioçëxa. Usa 'aïnbi cananuna 'unanin, camabi ñuira ca unin 'ibuacëma pain 'icën. ⁹Usa 'aïnbi cananuna Jesús 'unanin. A ca Nucën Papa Diosan, usabi 'inuxmabi ënë menu uni 'aish ángelcama meura 'inun xuacëxa. Unicama nuibaquián Nucën Papa Diosan sinánsabi oi ca ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísqumitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísqumitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa.

¹⁰Nucën Papa Diosan ca camabi ñu ainan 'inun unioçëxa. Usoquin 'á 'aish ca, an aín bana cuacë aín bëchicëcamaxa aín nëtënu abë 'iti cuëënia. Usa 'ixun ca axa uni 'aish tëmëranan paë tani bamacë cupíshi Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni iéminun Jesucristo 'imiacëxa. ¹¹Jesús, an aín unicama Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun 'imicë a 'imainun an usaquin 'imicë unicama, acaman Papa ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'ain ca Jesús aín unicama sinani rabinima, atux ca 'ën xucéantu 'icë quia, ¹²aín bana quiricanu cuëñëo quicësabi oquian aín Papa ësaquin cásabi oi:

Usa camina mix 'ai quixun cana 'ën xucéantu ñuixunti 'ain. Min unicamaxa timécë, abëtan cana mi rabiti 'ain.

¹³Ësaribitia Jesús quia ca cuëñëo bananu 'icën:

'Ëx cana 'ën Papa Diosmi catamëtín. Ësaribi ca cuëñëo bananu 'icën:

'Ëx cana ënu 'ain, 'ën Papa Diosan 'ë 'ináncë aín bëchicëcamabë.

¹⁴Achúshi unin bëchicëcamax ca aín xucénsaribi 'ia. Usaribiti ca Nucën Papa

Diosan bëchicëcamaxa uni 'ain, axribi uni 'inux Jesús uacëxa. Uni 'aish ca, an ñu 'atima 'ati sinánmicë 'aísha Nucën Papa Diosbë uni 'itima 'icëbi ñunshin 'atimanën 'apu a ñusmonux bamati cupí, Jesús uni 'iacëxa. ¹⁵Usai 'iquin ñunshin 'atimanën 'apu ñusmoquin ca Jesusan axa ami catamécëma 'aish aín bamati sinani racuécë unicama, ax ainan 'aish aín bamatimi racuétimoquin mënioçëxa. ¹⁶Usa 'aish ca Jesús ángelcama 'aquinti sinani uni 'inux uáma 'icën. Uicamax cara Abraham Nucën Papa Diosmi catamëasaribiti ami catamëtia acama 'aquinti sinani ca Jesús uni 'inux uacëxa. Asérami ca usa 'icë quixun cananuna 'unanin. ¹⁷Ësaquin nu 'aquinti cupí ax nusaribi uni 'ixun, ñunshin 'atimanën 'apun tancëxun 'unánan paë tani tëmëрати 'unan 'ixun ca Jesusan aín unicama Nucën Papa Dios upí oquin ñucáxunia. Usa 'aish ca nun 'ucha tërénux bamati cupí nusaribi uni 'iacëxa. ¹⁸Ax tëmëranan ñunshin 'atimanën 'apun tancëxunbi ñu 'atima 'aíma 'ixun ca an, a ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun sinánmicë aín unicamaribi usoquin 'axunma 'anun cushioti 'icën.

Moisésbëtan sënénmaira ca Cristo 'icë quiax quicë bana

3 ¹Ën xucéantu, mitsux ainanshi 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina, Nucën Papa Diosan a ñuiquin unicama ñuixunun ënë nëtënu xuá 'ixuan an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Cristo Jesús, a uisa uni cara 'iacëxa quixun upí oquinra 'unánti 'ain. ²Bëráma ca Jesús ucëma pain 'ain, Moisésnën nucën raracaman cushi 'ixun, Nucën Papa Diosan cacësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Usaribi oquin ca Jesusan, aín Papan usaquin 'anun caíscë 'ixun, an cacësabi oquin camabi ñu

'acëxa. ³Nucën Papa Diosan Moiséscë-ñun judíos unicama ainan 'inun caísa 'aínbi, ca a unicama asérabi Nucën Papa Diosnan 'imiti Jesucristo axira 'icën. Usa 'ain ca Moisésbë sënénmaira Jesucristo 'icën. Ënëx ca ësa 'icën. An 'acë xubu rabiçesamaira oquin ca an xubu 'acë uni a unin rabia. Usaribi oquin ca Moisés 'imainun judíos unicama 'acësamaira oquin unin Jesucristo rabiti 'icën. ⁴Ësa ca. Uisa 'aishbi ca xubu abi uníma. Unin 'acëx cuni ca 'ia. An 'acë uni ax ca aín 'ibu 'icën. Usaribi oquian an Moisés 'imainun judíos unicama ainan 'itioquin mëníonan camabi menu 'icë ñucama unio ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵Nucën raracama judíos unibu 'ain ca Moisés atun cushi 'iacëxa. Aín cushi 'ixun ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Uisairai 'i cara ainan 'iti 'icë quixuan judíos unicaman 'unánuan atu ñuixunun quixun Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën nucën raracama 'itsa ñu ñuixuancëxa. ⁶Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan unicaman cushi ax aín Bëhicë, Cristo, an aín Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë, a 'icën. Usa 'aish ca Cristo ax nun cushiribi 'icën, nun nu ami catamëti ënquinma cuëenquin abë aín nëtënu 'iti sináncë 'ain.

Nucën Papa Diosan unicamaxa abë chuámarua 'iti bana

⁷Usa 'ain ca a bana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun unin cuëño, ax ësai quia:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin ⁸camina cuacëmasa otima 'ain, mitsun raracama 'ásaribi oquin. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banai, —Nucën Papa Diosan ca nu uisabi oima

—quicësa 'iacëxa, anu uni 'icëma menuax. ⁹Ësai ca Nucën Papa Dios quia: Anuax ca 'ën cuarenta baritia atu bërúanquin ñu 'axuncë xun isíbi mitsun raracama 'ëmi sinanima 'atimati banacëxa.

¹⁰Usai 'ia oi atumi nishi cana ësai quiacën: Ënë unicaman ca bëtsi bëtsi ñu sinani 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësai 'iti 'unántisama tanxa.

¹¹Quianan cana atumi nishi sinanatëcëntimoí ësaribiti quiacën: Atux ca a 'ën atu ñuixuncë me anu chuámarua bucunux bëbatima 'icën.

¹²Ën xucéantu, mitsúxribimi usai 'itima cupí camina bërúancati 'ain, 'atimaquin sinánquin Nucën Papa Dios, axa bamatimoí tsócë, a ami catamëquinma ëntin rabanan. ¹³Usai 'ima camina micama uinu 'icëxbi 'atima ñu 'atishi sinani Nucën Papa Diosmi manúti rabanan, camabi nëtën, axa Jesucristoí catamëcë unicamabë ami upiti sinánmiananti 'ain, ënë nëtëa cëñútisama pan 'aínshi. ¹⁴Anun nux aín nëtënu 'iti nëtë sënéntamainun cananuna ami catamëtabatínu 'iasabi 'i ami catamëti 'ain. Usai 'i cananuna camabi nëtën Cristobë 'ain.

¹⁵Ësairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuëño quia:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin camina cuacëmasa otima 'ain. Mitsun raracama 'iasaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banacëxa.

¹⁶¿Uicamax cara Nucën Papa Diosan bana cuaquinbi cuacëmasa oi ax quicësabi oi 'iisama tancëx? Moisésnëan Egipto menua bëcë unicamax ca usai 'iacëxa. ¹⁷¿Imainun cara uicamami Nucën Papa Dios cuarenta baritian

nishacëx? Axa aín 'ucha cupíbi an anua bēbati ñuixuncē menu bēbaima, anu uni 'icēma menuax cēñúa unicamami ca Nucēn Papa Dios nishacēxa. ¹⁸¿Imainun cara uicamaribi Nucēn Papa Diosan sinántecēntimoquin, an atu ñuixuncē menu ca chuámarua tani bucunux bēbatima 'icē quixun cacëx? An a timaquin aín bana cuaisama tancē unicama ca Nucēn Papa Diosan usaquin cacēxa. ¹⁹Usa 'ain cananuna a ñucama sinánquin 'unanin, atúan aín bana ca asérabi 'icē quixun sináncēma 'ianan ami catamēcēma cupí ca Nucēn Papa Diosan a unicama anua chuámarua tani 'itia ñuixuncē menu bēbamiama 'icēn.

4 ¹Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiti nētē inúcēma 'aínshi, ainan 'iti sinánti 'ain. Mitsu raírinëxmi Nucēn Papa Diosnanma 'itin rabanana camina bēruáncati 'ain. ²A me anu chuámarua 'iti ñui quicē bana a ca nucēn raracaman cuacēxa. Cuaquinbí ca —asérabi ca a menunú 'inun nu buánti 'icē —quixun sinánma 'icēn. Usa 'aish ca a ñuixuan menu bēbama 'icēn. Anu nucēn raracama bēbama 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan nucēn rara cásaribi oquin nux Jesucristomi catamēti aín nētēnu abē 'inux iéti bana ñuiquin nuribi caxa. ³Nucēn raracama ñuiquin cuēñeo bana ca ësai quia:

Atumi nishi cana sinanatēcēntimoi a unicama ñui quiacēn: Atux ca a 'ën atu ñuixuncē me anu chuámarua bucunux bēbatima 'icēn.

Atúxa usai 'iá 'aínbi cananuna nux Nucēn Papa Diosmi catamēti ax nubē 'ain chuámarua 'i cuēñin. Usáinu 'itioquin ca Nucēn Papa Diosan camabi ñu unioquin mēñocēxa, ⁴aín bana cuēñeo ësai quicēsabi oquin:

Camabi ñu mēcēn achúshi 'imainun achúshi nētē cēñuquin uniotancēx ca Nucēn Papa Dios nētē itsin

tanti —'ë ñu unioçecama ca asábi 'icē —quixun isi upí oquin sinani cuēñancēxa.

⁵Nucēn raracama ñui ca Nucēn Papa Diosax ësaribiti quiacēxa:

Atux ca 'ën atu ñuixuncē me anu 'ëbē chuámarua 'aish cuēñi bucunux bēbatima 'icēn.

⁶Usa 'ain ca ëñē nētēnu 'icē unicama Nucēn Papa Diosmi catamēti abē upí 'aish chuámarua 'iti, 'aishbi raírinëx ami sináncēma pain 'icēn. Usaribiti ca atun pain cuaquinbi a bana quicēsabi oquin 'acēma 'aish a Nucēn Papa Diosan ñuixuncē menu bēbama 'icēn. ⁷A pañan ñuixuncē unicaman aín bana cuama 'ain ca ëñē nētēnu 'icē unicaman cuati oi Nucēn Papa Dios amiribishi quitēcēni, bērí camina 'ëmi catamēcanti 'ai quiax quiacēxa, ësai:

Bēría Nucēn Papa Diosan mitsu cacēxun cuaquin camina cuacēmasa otima 'ain.

Usaquin ca Davitan, Josuénēan judíos unicama Nucēn Papa Diosan ñuixuan menu bēbaquífan 'ain, a xēnibucēbētan cuēñeocēxa. ⁸A unicama Nucēn Papa Diosan anu chuámarua 'aish bucuti ñuixuncē menu bēbama 'aínbi ca aín bēhicēcamax Josuénēn buáncëx anu bēbacēxa. Josuénēan anua atux chuámarua 'aish bucuti menu buáncëx bēbatancēxuan ax quicēsabi oquin 'ai ami catamēcē 'ain ca Nucēn Papa Dios amiribishi anun uni chuámarua 'iti bana ñui quitēcēanma 'itsíanxa. ⁹Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucēn Papa Diosan ca aín unicamaxa ainan 'aish ax cuēñecē sabi oi ëñē menu chuámarua 'itancëx aín nētēnuira chuámarua 'aish bucuti oquin mēñocēxa quixun. ¹⁰Uicamax cara ax cuēñecēsa oíshi 'iti sinani bēñéti a ëni, ami catamēti Nucēn Papa Dios cuēñecēsabi oi 'ia, ax ca Nucēn Papa Dios ñucama uniotancëx cuēñansaribi oi

'ia. ¹¹Nucën Papa Diosan atu ñuixuncë menu bëbâma unicama usaribiti nuxribi ami catamëcëma 'itin rabanana cananuna ainan 'aish upí oquin sinani ami catamëquin ëníma bërúancati 'ain.

¹²Cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bamatimoi tsotia. Ax ca cushiira 'icën. Usa 'ixun ca aín bananu 'aia nu 'unánmia, nun caranuna asérami upí oquin sinani, caranuna upí oquin sinanima quixun. 'Unánmianan ca uisa cupí caranuna usoquin 'ai quixun nu 'unánmia. ¹³Axa an unio 'aish Nucën Papa Diosmi unéti uisa ñubi ca 'aíma 'icën. An uni aín ñu 'acé cupí, uisa cara oti 'icë quixun 'unáncë, Nucën Papa Dios, an ca camabi ñua unin 'aia 'unánan aín nuitu mëúa chíquinaquinma sínáncë ñubi 'unania.

An aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Jesucristo ñuicë bana

¹⁴Jesús ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan, an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aish aín Papa Diosan nëtënu abëbi 'icën. Usa 'icë cananuna ami catamëquin aín bana cuati ëntima 'ain.

¹⁵Jesús an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë, ax ca uni 'aish nux 'icësaribiti tëmëraíbi 'uchama 'icën. Usa 'ixun ca nuribi tëmëranan ñunshin 'atimanën 'atíma ñu 'amitisa taniabi nuiباقin nu 'aquinti 'icën. ¹⁶Asérami ca usa 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuéquinma, an nu nuibacë Nucën Papa Dios a nun 'uchacama tërénquin nu 'aquinun ñucáti 'ain, an nu nuibacë cupí. Usaquin cananuna anúnu uisai cara 'icë nëtën, nuibaquinan nu 'aquinun ñucáti 'ain.

II. LEVITAN RËBUNQUI 'IASAMA CA CRISTO 'ICË QUICË BANA (5-8)

5 ¹Nucën Papa Diosan mënósabi oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun, judíos unicaman

'ucha 'imainun aín 'ucharibi tërécë 'inun 'aracacë ñuina 'axunquin Nucën Papa Dios ñucáxunia. ²Usa 'ixun ca axribi uni 'icëa ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atíma 'anun quixun tancëxun 'unan 'ixun uni itsi usaribiti 'ia 'aquinti 'unania. An ca, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinma an ñu 'acë unicama 'imainun, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinbi 'acë unicama aribi, ami nishquinma atux upí 'inun 'aquinti 'icën. ³Axribi ñu 'atíma 'acë 'ixun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun judíos uni raírinën 'uchacama 'imainun aín 'uchacamaribi tërécë 'inun quixun 'aracacë ñuina 'aia.

⁴Ui uníxbi ca axbi 'iisa tani judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'itíma 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx cuni ca usai 'iti 'icën, Nucën Papa Diosan —Aaronën ca 'ën unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun Moisés cásaribi oi.

⁵Usaribiquin ca Cristonën anbi judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iti sínánma 'icën. Nucën Papa Dios an Mix camina 'ën Bëchicë 'aish xëmbua 'aínbi 'ëbë 'iti 'ai, quixun cacë, anbi ca Cristo judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imiacëxa. ⁶Ësairibi ca cuënëo bananua Nucën Papa Diosan aín Bëchicë cá bana quia:

Mix camina nëtétimoi usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

⁷Jesusan ca ëné menu 'aish abë banaquin aín Papa ñu ñucácëxa. Ñucáquin ca axa bamatimoquin a iémiti cushiñu 'icë 'unánquin, munuma banaquin cacëxa. Usaquian ax cuëncë sabi oquin 'aquinun quixun ñucácë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo 'aquiancëxa. ⁸Usa 'ain ca Cristonën, ax aín Bëchicë 'aishbi tëmëracë 'ixun,

Nucën Papa Dios cuëncësabi oquinshi 'ati 'unáncëxa. ⁹Ax tëmëraibi aín Papa Dios cuëncësabi oi 'iá 'ixun ca an aín bana cuaquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a aín 'ucha tërënquin Nucën Papa Diosnan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'inun iémia. ¹⁰Ax ca ësaquian Nucën Papa Diosan cá, a 'icën, —mix camina sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribiti.

Jesucristomi catamëquin ëncë 'icë 'aish 'unánmitëcëinsa bana

¹¹Usa 'aínu mitsu ënë banacama ñuixuinsa tancëxunbi camina mitsun asérami upí oquin a bana cuaisama tanin. ¹²Mitsúinra a ñuicë bana a 'unáncë 'ixun uni itsi 'unánmisa 'aishbi camina mitsúnmi bërâma cuacë bana Jesucristo ñui quicë, a 'unánmitëcëinsa 'ain. Ënë ñu upí oquin cuacëma 'aish camina mitsux tuáratsu ñu iru piisama pain 'ixun aín titan xuma 'acësa 'ain. ¹³Bërâma cuacë bana 'unánmitëcëinsa 'aish camina an aín titan xuma 'acë tuázaribi 'ain, uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun 'unáncëma 'aish. ¹⁴An Nucën Papa Diosan bana upí oquin sinánquin an cacësabi oquin 'acë uni, an ca upí oquin 'unania, uisa ñu 'ati cara Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. 'Unánquin ca usoquin 'aia. Usa unix ca tuá xuratsusama 'aish uni apánsa 'icën.

6 ¹Usa 'ain cananuna tuá xuratsu 'icësaíma uni apan 'icësaí 'inuxun a paínu cuacë bana Cristo ñui quicë, aishima bëtsi ñuribi 'unánti 'ain. Cananuna a paínu 'unan banacama ësaí quicë, a ñuitëcëntima 'ain: nunbi ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'aish bamati 'aishbi sinanati Nucën Papa Diosmi catamëtishi iéti, ²imainun Jesús sinani nashimicë 'iti, 'imainun Jesúsnan 'ixun axa ami catamëcë uni itsinu nun

mëcën nanquin Nucën Papa Dios ñucáxunti, 'imainun camabi uníxa baísquia ca Nucën Papa Diosan an 'acë ñucama 'unánquin uisa cara oti 'icë quixun cati, acama. ³Ësa banacama mitsu ñuixuntëcënquinma cananuna Nucën Papa Dios cuëncëbëtan bëtsi ñu mitsu ñuixunti 'ain.

⁴Ui unicamax cara Jesucristomi catamëcë 'ixun, ax ca abë 'icë quixun 'unáncë, 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan aín nuitu mëu sinánmicë 'ianan, ⁵Nucën Papa Diosan bana ca upíra upí 'icë quixun sinánquin cuanan, Nucën Papa Diosan cushi, anun cana aín quicë nëtënu 'iti 'ai quixun sináncë, ⁶'ixunbi ami sinánquinbi ëni uni raírinën cuatánun —'ëx cana Jesucristomi sinántëcënima —quia, a unix ca an Nucën Papa Diosan Bëchicë i curúsocënu matáscë uníxa 'iázaribi 'icën. Usai 'icë uni ax ca amiribishi Jesucristomi sinanatëcënima. ⁷Usa unicamax ca anu ñu 'apáti meesaribi 'icën. Ësa ca. Nucën Papa Diosan, menu 'uí 'itsa 'ibúmicëxun chabócëx ca ñu bëru 'imainun unían 'apácë ñu cotancëx tapunia, tapúanan ca tuaia. Usáfa 'inúan Nucën Papa Diosan 'imicëxa 'ia ca an ñu 'apácë uni an aín naënu 'icë ñu pinuxun bitsia. ⁸Usa 'aínbi ca bëtsi me camabi ñu 'atima, muxa, chucu, acama anu coi canicëbë anu upí ñu 'iruima. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx a me 'aisama 'icën. Usa 'icë ca aín 'ibun axa corucë ñucama nëñia.

Xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti cupí bënëtima chuámarua 'iti

⁹Ën nuibacë xucéantu, uni raírinën ca Nucën Papa Diosan Bëchicëmi catamëtancëxunbi ënia quixun ñuixunquinbi cananuna 'unanin, mitsux camina Jesucristo cupí ainan 'inun iémicë 'ixun ëncëma 'aish asérami Nucën

Papa Diosan upí oquin 'aquíncë 'ai quixun. ¹⁰Nucën Papa Dios, an ca aín sinan upí 'ixun, mitsúnmi aín unicama nuibaquin upiti bucunun 'aquianan bëríribi usoquin mitsun 'aia, manuquinma sinania. ¹¹Usa 'aínbi cananuna anúnmi Nucën Papa Diosan nètënu 'iti nètë utámainunmi mitsun 'acësabi oquin chiquíshquin ënquinma Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati cuëñin. Usaquin 'aquin camina Nucën Papa Diosan nètënu cëñútimoi abë 'iti sinánquin caínti 'ain. ¹²Mitsúxmi chiquish 'iti cananuna cuëñiman. Cananuna cuëñin, Nucën Papa Diosan aín quicësabi oquin 'aquíncëxa aín uni raírínëx a ëníma ami catamëti upiti 'ia isími usaribiti 'iti.

¹³Nucën Papa Diosbë ca camabi uni 'imainun ángelcamaribi sënëníma. Usa 'ixun ca anbi sinanatëcëntimoquin Abraham cacëxa: ¹⁴“Ësoquin cana asérabi 'ati 'ain. Cana mi upí oquin sinánxunquin bëchicëñu mi 'imianan mín rëbúnqui 'itsaira 'inun uámiti 'ain”. ¹⁵Usaquian cacëxun ca Abrahamnën —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun sinánquin bënëquinma, caíancëxa. Caíncëbë ca Nucën Papa Dios quicësabi oi Abrahamnën xanu tuutancëx Isaac bacéancëxa. ¹⁶Ënëx ca ësa 'icën. Unix ca uni itsían aín bana isa asérabi 'icë quixun 'unánun quiax, aín 'apu axa asamaira 'ain, a ñui ësaí quia: Nun 'apúnbi ca 'unania, 'ën mi cacë bana ënëx ca asérabi 'icën. Usai quicëbë tan ca an aín bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquin abë cuëbicanántima 'icën. ¹⁷Usaribiti ca Nucën Papa Dios axribi, axa ami catamëti ainan 'iti unicaman —aín quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icë —quixun 'unánun, —xëñibua 'aínbia sinanatëcëntimoi usabi 'iti ca ënë bana 'icë —quiax quiacëxa. ¹⁸Usa 'ain cananuna an ca ax quicësabi oquin 'aia

quixun 'unánan, axa —sinanatëcëntimoquin cana mitsu cai —quicë cupí ca an asérabi usoquin 'ati 'icë quixun 'unanin. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, nun nu an nu 'aquinun ñucácë 'ixun ca nu asérabi 'aquinti 'icë quixun. 'Unánan cananuna ami catamëquin —aín bana quicësabi oi cana asérabi ainan 'aish aín nètënu abë 'iti 'ai —quixun 'unanin.

¹⁹Ënëx ca ësaribi 'icën. An manë nunti niquincë unicaman ca aín manë nuntia bëchunan tucáncaquin amami amami buánti rabanan, manë cha manë risin təcërecaxun, an cushioquin tuínun quixun baca nëbétsi nipatia. A manë chan tuíncë cupí ca nunti amanu amanu cuanima. Usaribiti cananuna Cristo anu Nucën Papa Dios 'icë anu cupí nun amanu amanu sinánbëquínquinma Jesucristomi sinánti ëntima 'ain.

²⁰Cristo axa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ain cananuna nuxribi anu abë 'iti 'ain. Ax ca nètëtimoi xëñibua 'aínbi usabi sacerdotenën cushicaman 'apu 'aish, an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti a 'icën, Melquisedec 'iásaribiti.

**Jesús ax ca Melquisedec 'iásaribiti
an aín unicama Nucën Papa Dios
ñucáxuncë 'icë quicë bana**

7 ¹Mitsux Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina 'unanin, Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Ax ca sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios manámi 'icë a ñucáxuncë 'iacëxa. Usa 'ain ca bëtsi menu 'icë 'apucaman Abrahamnën xucënan bëchicë Lot cacë, aín nètënu 'icë unicamabë 'acánanquin ñusmotancë xun aín ñucamacëñunbi 'itsa uni 'imainun xanu 'imainun tuáribi buáncëxa. Usoquin 'acë cuabiani aín unicama buani cuanxun ca Abrahamnëñribi a suntárucama ñusmoxun

abámianan anu 'icë 'apucaman buáncë unicamacëñun camabi ñu bitëcëancëxa. Bibiani cuantëcëni ca Abraham Melquisedecbë mēranancëxa. Abë mērananquin ca Melquisedecnën, Nucën Papa Diosan ca Abraham 'aquianxa quixun 'unanquin —an ca mi upí oquin sináxnunia —quixun caquin, a Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ²Usaquin cacëxun ca Abrahamnën an bëcë ñucama mësú Melquisedec 'inancëxa. Melquisedec quicë bana ax ca “upí 'apu ca ax 'icë” qui quicë bana 'icën. Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unibu aín 'apu 'iacëxa. Salem quicë bana ax ca “bëtsi unibubë 'acananima ca chuámarua bucuia” qui quicë bana 'icën. Usa 'ain ca Melquisedec 'acánanti sináncëma 'apu 'iacëxa. ³Melquisedec a ca uix cara aín papa 'iacëxa, uix cara aín tita 'iacëxa, añu nētën cara bacéancëxa, añu nētën cara bamacëxa, uicamax cara aín rara 'iacëxa, abi unin 'unánma 'icën. Usa 'ain ca judíos unibunëx —Melquisedec ax ca bamama 'icë —quia. Nucën Papa Diosan Bëchicënëx ca nētétimoi xëñibua 'ainbi sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'icën, uni Melquisedec ñui quiásaribiti.

⁴Abraham a pain nucën rara, anbi ca abëa 'acánancë unicama ñusmoxuan bicë ñu mësú ax 'apu 'icë, Melquisedec, 'inancëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Abraham ax ca Melquisedec meu 'iacëxa quixun. ⁵Moisés cuëñeomiquin ca Nucën Papa Diosan —ësaí ca 'iti 'icë —quixun caquin ësaquin cacëxa:

—Abrahamnën rëbúnqui achúshi, Leví cacë, aín rëbúnquicamaxa sacerdote 'icë ca Abrahamnën rëbúnquicama raírinën aín ñucama mësú 'inánti 'icë —quixun. A uni camáxbi Abrahamnën rëbúnqui 'aish aín aínsi 'ixunbi sacerdotecama usaquin aín ñu 'inánun ca Nucën Papa Diosan mēñocëxa. ⁶Usa

'ainbi ca Melquisedec, Levitan rëbúnqui 'ixunmabi, Abrahamnën aín ñucama mësú 'inancëxun biacëxa. Nucën Papa Diosan upí oquin sináxnuncë, Abraham, a ca Melquisedecnën aín ñu biquin —an cacësabi oquin usoquin ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë —quixun caquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ⁷Uni itsían Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni ax ca an Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni meu 'icën. Uinu 'icë unñbi ca —usama ca —quixun caima. Usa 'ain ca Abraham Melquisedec meu 'iacëxa.

⁸Levitan rëbúnqui, judíos sacerdotecama, a judíos unicama raírinën aín ñu mësú 'inancë, acamax ca uni 'aish bamaia. Usa 'ainbi ca Abrahamnën aín ñu mësú Melquisedec, a ñuia uni —ax ca bamama 'icë —quicë, a 'inancëxa.

⁹Usa 'ain ca ësoquinribi sinánti asábi 'icën: Levitan chaítioç Abraham, an ca Melquisedec aín ñu mësú 'inancëxa, ax a meu 'ixun. Usa 'ain ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, a judíos unicaman bërí aín ñu mësú 'inancë, acamaxribi Abrahambëtan aín ñu mësú Melquisedec 'inánsa 'icën. ¹⁰Levitan rëbúnquicama 'aíma pain 'aishbi ca Abrahambë 'icësa 'iacëxa, aín rëbúnqui 'aish. Usa 'ain cananuna 'unanin, Melquisedec, ax ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, acamabë sēñémaira cushi 'iacëxa quixun.

¹¹Bëráma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Moisésnën, uisai cara judíos unicama 'iti 'icë quicë bana cuëñeocëxa. A bana Levitan rëbúnquicama, sacerdotecama 'ixun, judíos unicama 'unánminun ca Nucën Papa Diosan mēñocëxa. Usa 'ixuan Levitan rëbúnquinën 'aquincëx judíos unicama asérabi aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Dios quicësabi oi 'icëbë ca sacerdote itsi Aarón 'iásama, Melquisedec 'iásaribi, Jesús uáma 'itsianxa. ¹²Usa 'ain ca

usaquin judíos unicaman 'ati bana, Levitan rëbúnquicama sacerdote 'ixun judíos unicama 'unánmicë, a 'unanibi aín sinan upíma 'ain, a ênquin bëtsi bana Jesús ñui quicë unin cuanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ¹³Nucën 'Ibu Jesús a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicë, ax ca judíos uni 'aíshbi Levitan rëbúnquima Judanën rëbúnqui 'iacëxa. Judanën rëbúnquinëx ca judíos sacerdote 'iti 'icë quiax ca Moisésnën cuënëo bana quiáma 'icën. ¹⁴Camabi unin ca 'unania, Nucën 'Ibu Jesús ax ca Judanën rëbúnqui 'iacëxa quixun. Usa 'aínbi ca Moisés sacerdote ñui, Judanën rëbúnquinëx ca sacerdote 'iti 'icë quiax quiáma 'icën. Levitan rëbúnquishi ca usai 'iti 'iacëxa.

¹⁵Usa 'ain cananuna upí oquin 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Melquisedec 'iásaribitia sacerdote 'inun Jesúsëshi, ¹⁶ax bamaxbi bamatëcënti-moi baísquicë 'icë, a sacerdote 'imiácëxa, Moisésnën cuënëo bana, Judanën rëbúnqui ca sacerdote 'iti 'icë quicë 'aímabi. ¹⁷A ñuiquin ca Nucën Papa Diosan ësaquin cacëxa:

Mix camina nëtétimoi usabi
sacerdote, an 'ën unicama 'ë
ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec
'iásaribi.

^{18,19}Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana upí 'aínbi ca anun unin sinan upí 'iáma 'icën. Usa 'aínbi cananuna bëtsi bana, Jesús ñui quicë, a cupí asérabi nun 'uchacama tërëncë 'ianan nun sinan upí 'aish Nucën Papa Diosan 'ain.

²⁰Aín Bëchicë an aín unicama a ñucáxunti oquin ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin mëníocëxa.

²¹Levitan rëbúnquinën ca 'ën unicama ë ñucáxunti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin cáma 'icën. Usa 'ixúnbi ca an sinanatëcëntimoquin caquin, Jesús asérabi an unicama a

ñucáxunti 'imiácëxa, aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Diosan ca sinanatëcënti-moquin aín Bëchicë ësaquin cacëxa: Mix camina nëtétimoi usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi, quixun.

²²Usa 'ain ca an Moisésnën cuënëo bana cuacë uni 'iásamaira oi an Jesús ñuicë bana cuacë uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ia. ²³Levitan rëbúnqui sacerdotecama ca ax pain 'itancëxa bëtsix bamacëbë bamacëbë sacerdote 'icë 'aish 'itsaira 'iacëxa. ²⁴Usa 'aínbi ca ax bamatimoi tsócé 'aish usabi sacerdote 'ixun Jesusan cuni aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ²⁵Ui unicaman cara a cupí abë upí 'iisa tanquin Nucën Papa Dios ñucatia, a ca Jesusan xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun iémia. A unicama Nucën Papa Dios ñucáxunux ca bamatimoi tsotia.

²⁶Usa 'aian Jesús axira nun sacerdote 'iti ca upíra 'icën. Nucën Papa Diosan iscëx upíra 'ixun ñu 'atima 'acëma 'ianan ñu 'atima 'ati sináncëma 'ianan ax upíra sinánñu 'aish ca aín Papabë 'Apuira 'icën. ²⁷Ax ca Levitan rëbúnqui 'icësaí 'iáma 'icën. Atun ca camabi nëtën aín 'ucha pain tërëanan judíos unicaman 'uchacamaribi tërënan Nucën Papa Dios ñucáxunia, ñuina rëtancëxun xaroquin. Usama ca Jesús 'icën. Axbi ca camabi unin 'ucha cupí ñuina rëxun xarocësa 'itánun bamatsianxmabi achúshitishi bamacëxa. ²⁸Usa 'ain ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi Levitan rëbúnqui, 'uchañu 'aíshbi an judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ia. Usa 'aínbi ca an Moisés 'inan bana xëñibucëbëtan, Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin caquin, aín Bëchicë Jesús, axa asérabi 'uchañuma 'iá 'aish usabi 'uchañuma 'ia, an aín unicama a ñucáxunun 'imiácëxa.

Jesús ñui quicé bana

8 ¹Ënë banaxa bëtsi banasama 'icëmi mitsuñ 'unánun cananuna ënë ñuiquin mitsu cain, an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxunti, Jesús, ax ca usa 'aish bërfi aín nëtënu abë 'aish, Nucën Papa Diosbë 'Apu 'icën. ²Tabernáculu cacë xubu unin 'acë anuxuan Levitan rëbúnqui achúshinën judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aínbi ca anuxunma, aín nëtë anu Nucën Papa Dios 'icë, anuxunbi Jesusan nu Nucën Papa Dios ñucáxunia, Nucën Papa Diosan mëñósabi oquin. ³An unicaman 'ucha Nucën Papa Diosan tërénun ñuina rëcë xaronux ca sacerdotenën cushicaman 'apu an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxuncë 'ia. Usaribiti ca Jesús unicaman 'ucha tërécë 'inun ñuina rëtíma, a cupía unicaman 'ucha tërécë 'inun bamatsianxmabi bamacëxa. ⁴Bërfibi nubë 'aish ca Jesús sacerdote 'itsianxa. Levitan rëbúnqui-nëxëshi Moisés quiásabi oi sacerdote 'ixun ca ñuina rëtançëxun xaroquin judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ⁵—Jesucristo ax unicaman 'ucha tërécë 'inun bamax baísquitancë xun ca ënu 'ëbë 'ixun unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun sinánquin ca Nucën Papa Diosan bërâma Jesucristo ucëma pain 'ain —Levitan rëbúnquinën ca tabernáculu xubunuxun judíos unicaman 'ucha tërécë 'inun ñuina rëxun xaroquin unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun mëñócëxa. Tabernáculu xubu 'ati ñuiquin ca Nucën Papa Diosan Moisés “aín bashinuxun 'ën mi ismicësabi oquin camina a xubu 'imainun anu 'icë ñucama 'ati 'ai” quixun cacëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Jesucristo aín nëtënu abë 'ixun nu a ñucáxunti sinánquin ca judíos sacerdotenën tabernáculonu 'icë

ñucama 'anun Nucën Papa Diosan mëñócëxa. ⁶—Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana quicësabi oi 'i ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quiáxa ax quicë bana, asamaira ca —Jesúsmi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quicë bana, ax 'icën. Usa 'ain ca Levitan rëbúnquinën unin 'ucha tërécë 'inun 'ásamaira oquin Jesusan nun 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosbë upí 'inun nu 'imía.

⁷Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ai aín nuitu upí 'ain ca bëtsi bana Jesús ñui quicë a Nucën Papa Diosan mëñóma 'itsíanxa. ⁸Nucën Papa Diosan ca judíos unicama an cacësabi oi 'iama isacëxa, aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Dios ca quia, usai ca judíos unicama, Israelnën rëbúnqui 'iti 'icë quixun Moisés cuënëomia bana 'inan, 'ixunbi cana 'itsa bari inúcëbëtan bëtsi bana judíos unicama 'inánti 'ain. Anun 'ën a bana 'inánti nëtë ca uti 'icën. ⁹A banax ca judíos unicama Egipto menua buánquin uisai cara atux 'iti 'icë quixun 'ën Moisés cá banasama 'iti 'icën. Judíos unicama 'aquinsa tanquinbi cana atúan 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'acëma cupí atu ëancën. ¹⁰Usa 'ixunbi cana 'ëx mitsuñ 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ën a pain 'inan bana sënëncëbëtan cana bëtsi bana judíos uni Israel unicama 'inánti 'ain. Èsai ca a bana qüiti 'icën: 'Ën cana 'ën cacë bana 'ën unicaman manuquinma sinánan aín nuitu mëu upí oquin 'unánun 'unánmiti 'ain. 'Ëx cana aín Dios 'aish atúan rabicë 'iti 'ain.

'Imainun ca atux asérabi 'ën unicama 'iti 'icën. ¹¹'Ën unicaman ca 'ë 'unánti 'icën. Ñu 'unáncëma 'imainun ñu 'unáncë uni, apan 'imainun xucamanribi ca 'ë 'unánti 'icën. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi bētsi uni, aín xucénbi, abē 'icë unibi cacëxunmabi atúnbi 'ë 'unánti 'icën. ¹²Usaía ax 'icë uni a cana ñu 'atima 'acēbi nuibacquin aín 'uchacama tērēnti 'ain. Tērēnxun cana manuquin aín 'uchacama sinántecēntima 'ain.

¹³Ēsaía Cristo cupí aín unicama aín naitu upí 'iti ñui ca Nucën Papa Dios —'ën bēráma usai ca judíos unicama aín 'ucha tērēncē 'iti 'icë quixun Moisés cuēñomia bana a camina ěnti 'ai —quiax quia. Usa 'aish ca a bana sēñéntishi 'icën.

*III. LEVITAN RĒBUNQUINĒN ÑU 'ACĒ
CUPI UNI 'IASAMAIRA OI CA JESUS
CUPI UNI AIN 'UCHA TĒRĒNCĒ 'IA
(9-10)*

**Anuax judíos sacerdotecama
Nucën Papa Diosbē baná tabernáculu
ñuianan Jesucristo anu
Nucën Papa Dios 'icë ñuicē bana**

9 ¹Bēráma ca Nucën Papa Diosan judíos unicaman usoquin a rabinun quixun caquin, anuxuan Levitan rēbúnquinēn judíos unicama a ñucáxunti tabernáculu cacē xubu 'anun quixun cacēxa. ²An Moisés cacēsabi oquin ca judíos unicaman tabernáculu 'aquin, amo rabēa aín namé 'itánun nēbētsi chupan bēpáncēxa. Anu paín atsínti anu ca anu lamparín nanti 'imainun curi mesa, anu uni itsin pitima pán nancē, acama 'iacēxa. Anu uni aín 'ucha tērēncēma 'ianan upiti mēñioca-cēma 'aish atsíntima 'ain ca a 'iti Cata

Upí cacē 'iacēxa. ³Cata Upí a 'ucē ca bētsi cata 'iacēxa. Ax ca Cata Upíira cacē, 'iacēxa. ⁴Tabernáculu nēbētsi rabé oquin bēpáncē chupa rapasu ca anuxun tsēpasa ñu sanutanun xaroti nancē 'iacēxa, a Cata Upíira cacē, a rapasu. A Cata Upíira cacē, anu ca bunánti, curin ratacacacē 'aish anúnribi aín naménu rocē 'iacēxa. A bunántinu ca curi 'acē chumu, anu maná cacē piti ñu 'itsama-shi purucē, 'imainun Aaronēn tsati 'aishbi coo, a 'imainun maxax parúsha rabé, anu usai ca aín uni 'iti 'icë quixun Nucën Papa Diosan cuēñeo, acama 'iacēxa. ⁵A bunánti aín mapútinu ca querubín rabé, Nucën Papa Diosan suntárusa oquin curi uniocē, bēsúnarabé oquin tsóncē 'iacēxa. A nēbētsinuax ca aín pēcacē 'ucē mēucüax Nucën Papa Dios banacēxa. Anu ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apun 'aracacē ñuiananēn imi ánsacacēxa, Nucën Papa Diosan atun 'uchacama tērēnun. Ēnē ñucama camina 'unáncan. Usa 'ain cananuna camaira ñuiquin mitsu caiman.

⁶Usaquin tabernáculu xubunu 'icē ñucama mēñio 'ain ca anu pain atsíncē cata, ax Cata Upí cacē, anu atsínxun judíos sacerdotenēn an 'ati ñu 'aia, lamparín mēñioti, pán mesanu nanti, acama, Nucën Papa Diosan mēñosabi oquin. ⁷Acamax ca tabernáculu cata, anu pain atsínti, anuishi atsinia. Usa 'aínbi ca cata itsi, Upíira cacē, anu judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu axēshi camabi baritian achúshi oishi atsinia. Anu atsínquin ca 'aracacē ñuiananēn imi buania, aín 'uchacēñuan judíos unicaman 'uchacamariibi Nucën Papa Diosan tērēnun quixun ánscaquin. ⁸Nun nu a ñucama sinania ca Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan nu ēsaquin 'unánmia, anu pain atsínti cata anuxun atun 'acēsabi oquian camabi

nētēn ñu 'acēbē ca judíos unicamax Cata Upíira cacē, anu Nucēn Papa Dios 'icē, anu abē bananux atsinima. ⁹Usai ca 'ia quixun 'unánquin cananuna sinanin, Moisés quicēsabi oquin ñuina rēxun xaroquinbi ca a unicaman, aín nuitu ca Nucēn Papa Diosan iscēx asérabi upí 'icē quixun 'unanima. Usaribi cananuna nux 'ai quixun cananuna sinanin. ¹⁰Nucēn Papa Diosan ca usoquin judíos unibunēn 'ati ñuiquin bētsi bētsi ñuina nami pitima 'imainun amiribi amiribi mēchucati, usa ñucama 'anun quixun mēñocēxa. Usai a banacama quicēsabi oi 'ibi ca atun nuitu upí 'ima.

An Jesucristo xuisama pain 'aían judíos unibunēn usa ñucama 'anun ca Nucēn Papa Diosan mēñocēxa.

¹¹Usa 'ain ca Cristo ēnē menu uá 'aish anu Nucēn Papa Dios 'icē, anu cuantēcēancēxa. Ēnē menuax cuantēcēan 'aish ca anua Nucēn Papa Dios 'icē, anu 'icē sacerdote, an Nucēn Papa Dios nu ñucáxuncē, a 'icēn. Anu ax sacerdote 'icē ax unin 'acēma 'aish ca ēnē nētēnu 'icē tabernáculosamaira 'icēn. ¹²Tabernáculonu 'icē cata Upíira cacē, anua sacerdotenēn cushicaman 'apun chivo 'imainun vaca bacē rēxun aín imi buan 'aínbi ca Jesucristo aín imi 'apati bamatancēx baísquiaux, anuira Nucēn Papa Dios 'icē anu cuancēxa. Anu ashiti cuan 'ixun ca nun 'uchacama tērēncē 'aishnu xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosnan 'inun nu 'imia. ¹³Judíos unicaman ca aín 'ucha cupí chivo 'imainun vaca bacē, tabernáculo xubunu buánxun rēxun judíos sacerdotenēn a xaroxúnun 'inánia. 'Ináncēxun ca sacerdotenēn a ñuinacan imi bianan aín nami xaroxun aín chimapu bixun a unicamanu sácaia. Usoquian 'acēx aín 'ucha tērēncē 'aishbi ca 'uchatēcēnima 'inúan 'acēma 'icēn. ¹⁴Ñuina rēcē aín imi cupí uni 'icēsamaira oi cananuna

Cristo bama cupí nun 'ucha tērēncē 'aish upí 'iti 'ain. Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icē, ax abē 'ain ca Cristo, ax 'uchañuma 'aishbi bamatsianxmabi, nun 'uchacama tērēncē 'inun bamacēxa. Xēnibua 'aínbi abē 'itimoinu bamati 'icēbi ca nun 'uchacama tērēnquin, ax aín imi 'apati bama cupí, Nucēn Papa Dios, axa bamatimoi tsócē, a rabinu ax cuēncē sabi oi 'inun nu 'imia.

¹⁵Usa 'ain ca Nucēn Papa Dios quiásabi oi, an Cristomi catamēnun sinánmicē unicama xēnibua 'aínbi abē 'inun Cristo bamacēxa. An Moisésnēn cuēnēo bana cua nucēn raracaman 'ucharibi ca Cristo bama cupí, tērēncē 'icēn. Usa 'ain ca Moisésnēn cuēnēo bana 'iásama Cristo ñui quicē bana 'icēn. ^{16,17}Unin ca uin cara ax bamacēbē tan aín ñu biti 'icē quixun ñuiquin, —usai ca 'iti 'icē —quicē quirica mēñoia. Usa 'aínbi ca a uníxa bamacēma pain 'ain, aín ñu bētsi uninanma 'icēn. Aín 'ibúxa bamacēbē cuni ca aín ñucama asérabi bētsi uninan 'ia. ¹⁸Usaribi oquin ca 'aracacē ñuina aín imi 'apati bamacēbētainshi Nucēn Papa Diosan judíos unicama aín 'uchacama tērēnquin manúmiacēxa.

¹⁹Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin ca Moisésnēn a banacama ñuiquin judíos unicama catancēxun vaca bacē imicēñun chivo imi bixun 'unpáxcēñun mēscutancēxun ro, hisopo cacē, aín xo, xónsa carnero rani 'acē risi anun tēcērēcacē a chabóquin, cuēnēo banami 'anan unicamamiribi ánsacēxa.

²⁰Ansaquin ca judíos unicama cacēxa: “Ēnē imi ánsacē isquin camina 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca asérabi ax quiásabi oquin mitsun 'ucha tērēnquin, mitsúxmi aín uni 'imainun ax mitsun Dios 'ixun mitsu sinánxunia” quixun.

²¹Usaribi oquin ca Moisésnēn taberná

culo xubu 'imainun aín Cata Upí anu 'icë ñucama anun Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'ati, acamamiribi a ñuina imi ánsacacëxa. ²²Usa 'ain ca usoquin ca judíos sacerdotenën 'ati 'icë quixun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin, anun Nucën Papa Dios rabiti ñucama ami imi ánsacacë 'iacëxa, a ñuxa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun. Ñuina bamacacëbëma ca judíos unin 'ucha tērécëma 'iá 'itsíanxa. Usaribiti ca Jesús bamama 'ain unin 'ucha tērécëma 'itsíanxa.

Bamax Cristo baísquia cupíshi unin 'ucha tērécë 'iti 'icë quicë bana

²³Usaria Jesucristo anua Nucën Papa Dios 'icë anu atsínti tani ca unin 'acë tabernáculo xubu aín Cata Upíira cacë, anu judíos sacerdotenën cushicaman 'apu atsíancëxa. Usai Jesucristo 'iti 'ain ca a ñucama Nucën Papa Diosan upí isnun 'aracacë ñuinanën imi anu a sacerdotenën ánsacacëxa. Usa 'aínbi cananuna ñuinanën imi ánsacacë cupíma, Jesucristonëxbi aín imi 'apati bama cupíshi anua Nucën Papa Dios 'icë anu nux abë 'iti 'ain. ²⁴Ax ca tabernáculo, anua Nucën Papa Dios 'icë tanquian unin 'acë, anuma, anua Nucën Papa Dios 'icë anubi atsíancëxa, anuxuan nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë anu. ²⁵Judíos sacerdotenën cushicaman 'apu ax ca tabernáculo xubu aín Cata Upíira anu camabi baritia achúshitishi, aín imima, 'aracacë ñuinanën imi ánscai atsinia. Usa 'aínbi ca Cristo, anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'itsai atsínima. ²⁶Itsai atsínux ca 'itsai bama 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Cristo aín uti nētë sēñécëbë uni 'inux uá 'aish bamatsianxmabi achúshitishi unin 'ucha cupí bamacacëxa. ²⁷Enë nētënu 'icë camabi unix ca achúshitishi bamati 'icën. Usa 'icë ca aín ñu 'acëcama 'unáquin Nucën

Papa Diosan uicamax cara aín nētënu abë 'iti 'icë quixun canan uicamax cara anu abë 'itima 'icë quixun cati 'icën. ²⁸Usaribiti ca Cristo enë menuax achúshitishi bamacacëxa. Ax 'uchañuma 'aishbi ca camabi unin 'ucha ainansa 'aish tērécë 'inun bamacacëxa. Bamatancëx baísquitancëx ca aín Papa Diosnu cuan 'aish amiribishi enë nētënu utécënti 'icën. Camabi unin 'ucha cupí bamatécëni aima ca an aín uti caíncë unicama abëa 'inun bitsi utécënxun 'aia.

10 ¹Jesucristo enë menu utancëx unicaman 'ucha cupí usai 'iti tanquian judíos unicaman aín 'ucha cupí castíancëma 'inuxun 'aracacë ñuina 'anun ca Nucën Papa Diosan mēñocëxa. Usoquin mēñocë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tanquin camabi baritia 'aracacë ñuina 'axun xaroiá. Usoquin 'acë 'aínbi ca aín nuitu asérabi 'uchatécëntimoquin upí 'inun mēñocëma 'icën. ²Aín 'ucha tērécë 'ianan aín nuitu asérabi upí 'imicë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosan isnun quixun 'aracacë ñuina amiribi amiribi 'á 'itsíanma. Usoquin 'aracacë ñuina 'acë cupía aín 'ucha tērécë 'aish aín sinan asérabi upí 'ain ca 'aracacë ñuina rēmitécënti sinancëma 'itsíanxa. ^{3,4}Vaca bacë 'imainun chivo rëxun xaroonan aín imi ánsacacë 'aínbi ca a unicama aín sinan ashiquin upí 'inun mēñocëma 'icën. Usa 'ain ca judíos unicaman camabi baritia ñuina rēmiquin —'ën sinan ca asérabi upíma 'icë —quixun sinántécënia. ⁵Usa 'ain ca Cristonën enë nētënu uquin aín Papa Dios esaquin cacëxa:

Ñuina unin rëxun xaroti
cuëñquinma camina 'ëx uni 'aish
unicaman 'ucha cupí bamati
mēñón. ⁶Aín 'ucha cupía unin
ñuina rëxun mi xaroxuncë a

camina cuëeniman. ⁷Usa 'ain cana mi can: 'Ën Papa Dios, mix cuëencësabi oquinshi 'anux cana ënë nëtënu ain, min bana cuënëo quicësabi oi.

⁸Moisésnën cuënëo bana, ain 'ucha tērēncē 'inun ca unin ñuina rēxun xaroti 'icē quicē 'aínbi ca Cristonēn aín Papa Dios cacēxa, "aín 'ucha cupía unin ñuina rēxunmi xaroxuncē a camina cuëeniman". ⁹Catancēxun ca Cristonēn ësaquinribi aín Papa Dios cacēxa: "Ën Papa Dios, mix cuëencësabi oquinshi 'anux cana ënë nëtënu ain". A bana cuënëosabi oi utancēxa Cristo camabi unin 'ucha cupí bama 'ain ca bērí unin aín 'ucha cupí ñuina rēxun xarotēcēntima 'icēn. ¹⁰Jesucristo aín Papa Dios cuëencësabi oi, bamatsianxmbi achúshitishi bama 'ain cananuna nux Cristo bama cupí Nucēn Papa Diosan iscēx nun 'ucha tērēncē 'aish asérabi ainan 'ain.

¹¹Judíos sacerdotecaman ca camabi nētēn 'uchañu unían bēxuncēxun aín 'ucha tērēncē 'inun 'aracacē ñuina rēxunia. Usoquian 'acēbēbi ca aín nuitu upíma usabi 'ia. ¹²Usa 'aínbi ca Jesucristo achúshitishi camabi unin 'ucha tērēncē 'inun bamax baísquitancēx anu aín Papa 'icē anu abē 'Apu 'aish aín mēqueu 'i cuancēxa. ¹³Anu 'aish ca axa ami nishcē unicama a Nucēn Papa Diosan 'ibuamimainun anua Nucēn Papa Dios 'icē anu 'icēn. ¹⁴Usa 'ain ca achúshitishi bama 'ixun axa ami catamēcē unicama aín 'ucha tērēanan nētétimoia abē upí 'inun 'imia. ¹⁵Usa ca quixun ca aín Bēru Ñunshin Upitan nu 'unánmia, ësai ca Nucēn Papa Diosan bana cuënëo quia quixun nu sinánmi-quin:

¹⁶Ësoquin cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun caquin 'ë

a pain 'inan bana sēnēncēbētan cana bētsi atu 'inánti 'ain. Ësai ca a bana quiti 'icēn: 'Ën cana 'ën cacē bana 'ën unicaman aín nuitu mēu upí oquin 'unánan manu-quinma sinánun 'unánmiti 'ain.

¹⁷Quianan ca ësairibi a bana quia:

Aín ñu 'atima 'acēcama tērēnxun cana manuquin aín 'uchacama sinántēcēntima 'ain.

¹⁸Usa 'afan unin 'ucha sinántēcēntimo-quin tērēncē 'inun Cristo bama 'ain ca unin aín 'ucha tērēncē 'inun 'aracacē ñuina rēxun xarotēcēntima 'icēn.

Cristonan cupí abē banaquin Nucēn Papa Dios ëntima ñui quicē bana

¹⁹Ën xucēantu, Jesucristo aín imi 'apati bama cupí nun 'uchacama tērēncē 'ianan Nucēn Papa Diosnan 'aish cananuna —Cristo cupí ca Nucēn Papa Diosan nux banaia cuati 'icē —quixun sinani racuētima abē banati 'ain.

²⁰Bamax baísquitancēx aín Papan nētēnu abē 'i cuan 'ixuan, Jesusan nu 'aquincēx cananuna ax bamatimoi tsócē Nucēn Papa Dios, abēbi banati 'ain, nucēn rara judíos unicama 'iásamai.

²¹An Nucēn Papa Diosan unicama a ñucáxuncē ax ca Jesús 'icēn. ²²A cupí nun 'uchacama tērēncē 'aish cananuna uisa ñu cara 'aisama 'icē quixunu 'unánquin mēniocē 'aish asérabi ax cuëencësabi oi 'iisa tani Nucēn Papa Diosbē banati 'ain, an ca cuati 'icē quixun 'unani. Ax Nucēn Papa Diosbē banai tabernáculo xubunu atsinux ca sacerdote aín 'ucha tērēncē 'ianan upiti nashi mēniocacēxa. Usaribiti cananuna Jesucristo cupí chucacēsa 'aísha nun nuitu, nun sinan upí 'ain Nucēn Papa Diosbē banain. ²³—Nucēn Papa Diosan ca aín quicësabi oquin nu upí 'imianan nux aín nētēnu abē 'inun 'imia —quixun 'unánquin cananuna asérabi ami

catamëquin aín bana ënquinma an nu cacësabi oquin 'aquin bëtsi uniribi —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin, usoquin nu 'aquinia —quixun ñuixunti 'ain. ²⁴Camaxunbi cananuna uisai caranuna bëtsibë bëtsibë nuibananan Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin ñu 'anun 'aquiananti 'ain quixun sinánti 'ain. Sinántancëxun cananuna asërabi usoquin 'ati 'ain. ²⁵Usabi 'icë aísha bëtsi bëtsi uni axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timétisama tancëbëbi cananuna nux usai 'ima, aín unicamabë timéanan bëtsibë bëtsibë Jesucristomia catamënun 'aquiananti 'ain, Jesucristo utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun sinani.

²⁶Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nunbi 'aísa tanquin ënquinma ñu 'atima amiribi amiribi 'ai cananuna nun 'ucha térénnun Jesucristomi catamëti cuëncëma cupí nun 'ucha téréncëma 'aish usabi 'iti 'ain. ²⁷Usa 'icë, anun an camabi unin ñu 'acë isti nëtën Nucën Papa Diosan ax cuëncësa oi 'iisama tani ami nishcë unicama 'acësaribi oquin nuribi 'uchoquin manë tsinu 'imicëx cananuna nux abë 'itimoi 'iti 'ain. ²⁸An usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acëma uni a ñuia, rabé 'imainun achúshi uni —asërabi ca usa 'icë —quicëbëtan ca nuibati sinanaquinma a uni uni itsin 'aia. Rabé unixëshia a ñui usai quicëbëtanribi ca usaquin 'aia. ²⁹A unia usoquin 'ásamaira oquin ca axa aín Bëchicë 'imainun aín Bëru Ñunshin Upími 'atimati banacë uni a Nucën Papa Diosan castícantí 'icën. Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa unicama 'uchañu 'icëbi iéminux aín imi 'apati bama, a ami 'atimati bananan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí an uni nuibaquin 'aquincë ami 'atimati banacë, a unicamax ca an Moisésnën

cuëñëo bana 'acëma unia 'acësamaira oquian Nucën Papa Diosan castícantë 'iti 'icën. ³⁰Cananuna 'unanin, ësai ca Nucën 'Ibu Dios quiacëxa quixun: “Uix cara 'uchaia, a cana 'ënbi uisaira oquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain”. Èsairibi ca quiacëxa: “Uinu 'icë 'ën unicaman cara 'ëx quicësabi oquin 'acëma 'icë a cana 'ën uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ain”. ³¹Usa 'ain cananuna nun 'ucha ëncëma 'aish, Nucën Papa Diosan ca ax cushiira 'ixun uisaira oquin cara 'ati 'icë usoquin nu 'ati 'icë quixun sinani ami racuëti 'ain.

³²Jesucristomi catamëtabatia, unin mitsu bëtsi bëtsi oquin tëmëramicë xunbi camina bënëquinma tanshiacën. Usaími mitsux 'ia a camina sinánti 'ain.

³³Mitsu raírinëx camina unin mitsumi cuaiquin 'itsa unin ismainun mëcë 'iacën. Usai 'imainun ca axa Cristomi catamëcë uni raírinën mitsux usai 'icë isi masá nuituquin ënquinma 'aquiancëxa. ³⁴Usa 'ixun camina Jesucristomi catamëcë cupía sipuacë unicama nuibaquin 'aquiancën. Mitsumi nishquian mitsun ñu bicancëbëbi camina masá nuitutíma usabi cuëñancën. —Ènë nëtënuax ñuñu 'aish cuëncë samaira oi cana Nucën Papa Diosan 'aish aín nëtënu nëtétimoi abë 'iti 'ai —quixun sinani camina cuëñancën.

³⁵—Usai cana 'iacë —quiaux manúquinma camina min 'acësabi oquin Jesucristomi catamëti ëntima 'ain. Ami catamëcë 'aish camina a cupí nëtétimoi abë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ain. ³⁶Jesucristo ucëbë ax quicësabi oi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun camina uni itsían mitsu tëmëramicëxbi a taníma usabi Cristomi catamëquin ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. ³⁷Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia:

Xënibutíma ca ax bënëtishi uti 'icën.

A nun caíncë ax ca nëtëbutima

uti 'icën. ³⁸Ën iscëxa ax upí 'icë 'ën unicamax ca tëmëraibi 'ëmi catamëti tsóti 'icën. Usa 'ainbi cana an 'aquinbi racuëquin 'ën bana ëncë uni a isi cuëëntima 'ain”.

³⁹Usaía an aín bana 'aquinbi ëncë uni ax Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'itima 'ainbi cananuna nun ami catamëquin ëncëma 'aish, asérabi Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ain.

IV. CRISTO UCËMA PAIN 'AIN CA JUDIOS UNI RAIRINËX ASERABI NUCËN PAPA DIOSMI CATAMËACËXA QUIAX QUICË BANA (11-13)

Usaía judíos unicaman rara raírinëx Nucën Papa Diosmi catamëa bana

11 ¹Nun Nucën Papa Dios isquinmabi cananuna asérabi ca anu 'icë quixun 'unanin. Aín bana ca cëmëma asérabi 'icë quixun sinánquin cananuna 'unanin, an ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin ca axa ami catamëcë unicaman 'uania.

²Nucën Papa Diosan ca axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun sinánquian, ami catamëquin nucën raracaman ñu 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëëancëxa.

³Ënë nëtëcamax ca Nucën Papa Dios quicëbëshi an sináncësabi oi uniacëxa. Uisa ñu 'aíma 'ainbi ca an unin iscë ñucama unioçëxa. Usoquin unioia isáma 'ixunbi cananuna a bana acama ñuiquin cuëñeo a isquin, usai ca 'iacëxa quixun 'unanin.

⁴Bérí nëténma ca Adanën bëchicë, Abel, an ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin a rabiquin 'aracacë ñuina rëxun xaroxuancëxa. Usomai-nunbi ca aín xucën Cainan aín cuëëncësa oquinshi aín ñu bimishi Nucën Papa Dios xaroxuancëxa. Cainan

usoia isi ca Nucën Papa Dios cuëëanma 'icën. Abelnëan 'axuncëxun isi cuni ca cuëëancëxa. Abel bama 'ainbi cananuna —Abelnën ca asérabi Nucën Papa Diosmi catamëquin ax quicësabi oquin 'acëxa —quixun sinanin.

⁵Ënënsaran nëténma ca Enoc cacë uni, amia catamëcë cupía anun Nucën Papa Dios cuëëncë 'iacëxa. Usa 'icë ca ënë menuax bamaima aín nëtënu 'inun Nucën Papa Diosan buáncëxa. Buáncë ca unin mëräma 'icën. Usoquin buáncëma pain 'aish ca Nucën Papa Dios Enocnën cuëëancëxa quiax ca aín bana cuëñeo quia. ⁶Uicamax cara Nucën Papa Diosbë banatisa tania, uicamax cara ainan 'iisa tania, an ca —Nucën Papa Dios ca asérabi anu 'icë —quixun sinánti 'icën. Sinánan ca —an ca 'ën ñucácëxun cuati 'icë —quixun sinánti 'icën. Usaía ax asérabi ami catamëcë uni anun cuni ca Nucën Papa Dios cuëënia. Axa ami catamëcëma unin ca Nucën Papa Dios cuëënmima.

⁷Ënënsaran nëténmaribi ca Noénën ami catamëquin —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unáncë 'icë ca Nucën Papa Diosan Noé cacëxa, —camabi uníxa 'aisamairai 'uchacë cupí cana unían usai ñu 'iti sináncëbëtanmabi camabi me baca mapumiquin cëñuti 'ai —quixun. Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquin ca Noénënshi, 'itsa 'uí 'ibúcëma pain 'ainbi aín manë nunti chaira anua aín aintsí 'ibucama atsínmiti 'acëxa, Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin. An usoquin 'aia iscë unicama ca —ënë menu 'icë unicama 'aisamairai 'uchacë cupí ca Nucën Papa Diosan cëñuti 'icë —quixun Noénën ñuixuancëxa. Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun sinánquian Noénën, an cacësabi oquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëëancëxa.

⁸Bērámari bi ca Abraham cacē uni aribi ami catamēcē 'icē Nucēn Papa Diosan cacēxa:

—Camina min me ēbiani, bētsi me 'ura 'icē, anu 'i cuanti 'ain. Min rēbúnquicamanan ca a me 'iti 'icēn. Cacēx ca Abraham uinu cara a me 'icē, uisa me cara quixun 'unánxmabi, aín me, Ur cacē, anuax cuancēxa, Nucēn Papa Diosan ca an cacēsabi oquin 'ati 'icē quixun 'unani. ⁹Nucēn Papa Diosmi catamēcē 'aish ca Abraham a me, a Nucēn Papa Diosan a űuixuncē, anu bēbatancēx anu tsoócēxa. Anu 'aish ca aín menumabia uni tsócēsa 'iacēxa. Anu 'aishbi ca upí oquin xubuóima, chupa 'acē xubunuishi 'iacēxa. Usaribiti ca aín bēchicē Isaac 'imainun Isaacnēn bēchicē Jacob, acamaxribi 'iacēxa. —Abraham, mix camina 'ēnan 'iti 'ain, min rēbúnquicamaribi ca 'ēn uni 'iti 'icē —quixun ca Nucēn Papa Diosan Abraham cacēxa. Usaribi oquin ca Nucēn Papa Diosan Abrahamnēn bēchicē, Isaac, 'imainun Isaacnēn bēchicē, Jacob, cacēxa. ¹⁰Usaquin cacēxun ca Abrahamnēn 'unáncēxa, —Nucēn Papa Diosan, usai ca 'iti 'icē quixun mēnío 'ain cananuna ēnē menu tsócē 'aishbi Nucēn Papa Diosnan 'aish, an sináncēsabi oquin mēnío aín nētē anu 'iti 'ai quixun. Usaquin sinani ca cuēēancēxa.

¹¹Abrahamnēn xanu, Sara, anribi ca Nucēn Papa Diosan Abraham cacēsabi oquin, caniacēquinbi tuacēxa, Nucēn Papa Dios quicēsabi oi cana 'iti 'ai quixun sináncē cupí. Usai tuutancēx ca Sara bēbu tuá, Isaac cacē, bacéancēxa. ¹²Usa 'ain ca, Abraham caniacēcēra 'aishbi bēchicēñu 'iacēxa. Aín bēchicē nēn rēbúnqui ca 'itsaira 'iacēxa. Naínu 'icē 'ispacama cananuna tupúncasmati 'ain. Parúnppa cuēbí 'icē masiribi cananuna tupúntima 'ain. Usaribiti ca

Abrahamnēn rēbúnqui 'aisamaira 'aish unin tupúntisama 'iacēxa.

¹³Abraham, Sara, Isaac, Jacob, acamax ca Nucēn Papa Diosan űuiasa oi 'icēma pan 'ain bamacēxa. Usa 'aínbi ca aín bamati nētē sēnéntamainun masá nuituquinma cuēēnquin, Nucēn Papa Diosan nu cacēsabi oi ca nun rēbúnqui 'iti 'icē quixun 'unáncēxa. Usaquin 'unani ca ēsai quicēsa 'iacēxa: nux ēnē menu 'icē 'aishbi cananuna uníxa aín menumabi bētsi menu cuanúxbi tsócēsa 'ain. ¹⁴Usaia quiása 'ain cananuna 'unanin, a unicamax a menu bucuxunbi ca —ēnē menu 'iti unima, bētsi menu 'iti uni cananuna nux 'ai —quixun sináncēxa. ¹⁵Anuaxa cuancē me, Ur cacē, anu quantēcēinsa tani ca Abraham anu quantēcēan 'itsianxa. ¹⁶Cuantēcēnti 'aishbi ca anu quantēcēinsama tancēxa. A menu 'icēsamaira oi bētsi nētē, upíira a Nucēn Papa Diosan atu mēnío xuncē, anu 'iti ca cuēēancēxa. Usa 'ain ca Nucēn Papa Dios —'ēx cana atun Dios 'ai —quixun sinani cuēēnia. Usai cuēēnquin ca anua atux abē 'iti nētē mēnío cēxa.

^{17,18}Abraham ca —asérabi ca Nucēn Papa Diosan aín quicēsabi 'oquin 'ati 'icē —quixun 'unani ami catamēacēxa. Ēsai ca 'iacēxa. Nucēn Papa Diosan ca Abraham cacēxa: “Min bēchicē Isaacnēn rēbúnqui ca asérabi 'itsaira 'ianan 'ēnan 'iti 'icē” quixun. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan —asérabi cara Abrahamnēn 'ēn cacēsabi oquin 'ati 'icē —quixun 'unántisa tanquin, Abraham cacēxa —min camina 'aracacē űuina 'axunquinma, min bēchicē Isaac abi 'ē rabiquin 'ē 'axunti 'ai —quixun. Cacēxun ca usoquin anuxun 'atinu Isaac buáncēxa. ¹⁹Buánquin ca sináncēxa:

—'Ēn bēchicē achúshi, Isaac, aín rēbúnqui ca asérabi 'itsaira 'iti 'icēn, Nucēn Papa Diosan 'ē cacēsabi oi. Usaía

'inun ca bamacēbi baísquimiti 'icē —quixun. Usaquin sinánquian Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin Abraham-nēn 'ati 'aíshbi ca Nucēn Papa Diosan xucēxun ángelnēn Abraham cacēbē Isaac bamati 'aíshbi iéacēxa.

²⁰Usa 'ain ca Isaacnēnribi, —Nucēn Papa Diosan ca aín quicēsabi oquin 'ati 'icē —quixun 'unánquin, aín bēhicē rabé, Jacob 'imainun Esaú, —Nucēn Papa Diosan ca an 'ē cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icē —quixun caquin atu Nucēn Papa Dios nūcáxuancēxa.

²¹Jacobnēnribi, —Nucēn Papa Diosan ca aín quicēsabi oquin 'ati 'icē —quixun 'unánquin ca aín bamati sēnécēbētan, xēni 'aish, aín tsatimi cēpíxun aín xuta Josénēn bēhicē rabé, —Nucēn Papa Diosan ca an 'ē cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icē —quixun caquin atu Nucēn Papa Dios nūcáxuancēxa. ²²José, Egipto menu 'ixun ca —ax quicēsabi oquin ca Nucēn Papa Diosan nun rēbúnqui Egipto menua nun nētē, Canaan, anu 'itēcēnun buánti 'icē —quixun sinánquin aín aintsí cacēxa: Ēnē nētēnuax nun nētēnu cuanquin ca mitsun rēbúnquinēn 'ēn xoribi buánxun anu maínti 'icē quixun.

²³Itsa baritia Egipto menu Jacobnēn rēbúnquicama 'icēbē ca a menu 'icē 'apu, Faraón cacē, ax Jacobnēn rēbúnquimi nishacēxa. Nishi ca bēbu tuácama bērí bacēncē —ax ca bamati 'icē —quiacēxa. Quicēbētanbi ca achúshi bēbu tuá, Moisés cacē, aín papabē aín tita Nucēn Papa Diosmi catamēti, Faraónmi racuēquinma —ēnē tuá ca upíra upí 'icēn, usa 'ain cananuna 'apun bana tanquinma unēti 'ai —quixun sináncēxa. Usaquin sinánxun ca rabé 'imainun achúshi 'uxēn Moisés unēacēxa. ²⁴Usaquian unēcē 'icē ca a 'apun bēhicēnēn Moisés aín tuása 'inun caniocēxa. Usa 'aínbi ca Moisés canitancēx a 'apun bēhicēnēn

tuása 'iisama tancēxa. ²⁵Ca sináncēxa, Egiptonu 'icē 'apu ēnēbē 'aish cana aín xutasa 'aish 'ēx camabi ñuñu 'iti 'ain. Usa 'aínbi ca Egipto menu 'icē unicama ēnēn Nucēn Papa Dios cuēēncēsama oquin ñu 'atimashi 'ati cuēnēnia. Usaquin 'anan ca axa Nucēn Papa Diosmi sináncē unicamaribi 'atimoia. Usaquin sinani ca ax Egiptonu 'icē 'apun xutasa 'itsíanxbi aín aintsí judfos unicama, a Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caiscē, acamabē tēmēraibi 'iti cuēēancēxa. ²⁶Cuēēnquin ca sináncēxa, Egiptonu 'icē unicamax ñuñu 'aish cuēēncēsamaira oi cana 'ēx Nucēn Papa Diosmi sináncē 'aish tēmēraibi cuēēnti 'ain. Cristonan 'icēa unin 'atimocēx tēmēraibi aín unicama cuēēncēsaribi oi ca Moisés tēmēraibi Nucēn Papa Diosan unicamabē 'i cuēēancēxa. Ax ca —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin nu ainan 'aish aín nētēnu abē 'inun 'imia —quixun 'unani ami catamēti cuēēancēxa.

²⁷—Ēn bērúnbi isquimabi cana Nucēn Papa Dios ca aséribi 'ēbē 'icē quixun 'unani —quixun sinani ca Moisés ami catamēti Egipto menuax Madian cacē menu cuancēxa, racuētima ax cuancēbēa 'apu nishtánunbi.

²⁸Madianuax Egipto menu cuantēcēntancēxun ca Moisésnēn —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin aséribi 'ati 'icē —quixun sinánquin, an cacēsabi oquin judfós unicaman xubucama 'unánti oquin, aín xēcuē ēman carnero imi shimiacēxa, Nucēn Papa Diosan ángelnēn atun rēcuēn bēhicēcama 'atin rabanan. ²⁹Egipto menuax cuani ca judfós unicama —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin nu 'aquinia —quixun sinani parúnppa Xonsa cacē, a nēbētsi me racacēbē sicaracēacēxa, me ēsquicēnu cuancēsabiquiani. Atúxa usai cuancēbē ca axa atu catícabiani cuancē

Egiptonu 'icë suntárucamax —nuxribi cananuna usai sicaracëti 'ai —quixun sinanx cuanibi, 'unpax anu racátëcëncë bë bacamiquiácëxa.

³⁰Judíos unicama Egiptonuax cuantancëx anu atux cuancë me anu bëbatancëxun, a mecama 'ibuanux ca Nucën Papa Diosmi catamëti aín quicësabi oi judíos suntárucama siete nëtë, Jericó cacë ëma ratanarati cuainácëti niácëxa. Nicëbë ca Nucën Papa Diosan sinanënshi, a ëma anun cënëcë, ax rurucubuacëxa. ³¹A cënë rurucubúcebëa anu 'icë unicama an Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish cëñúmainun ca 'atima xanu Rahab cacë, axëshi 'iacëacëxa, an Nucën Papa Diosmi sinánquin judíos unibunën xucë uni rabé 'aquincë cupí.

³²¿Uisaquinribi carana mitsu cati 'ain? Gideón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, acama 'iá 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaribi mitsu ñuixunquinbi cana sënëöntima 'ain. ³³Raíri unínribi ca Nucën Papa Diosmi catamëquin —an ca nu 'aquinia —quixun 'unánquin bëtsi 'apun suntárucamabë 'acananquin ñusmocëxa. Raíri uniribi 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosmi sinánquin a unicama upíti bucunun, upí oquin 'aquiancëxa. Ami sinania ca a unicama ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aquiancëxa. Raíriribi ca ami nishquian, unin 'inun pinun quixun aín cënënu niabi, Nucën Papa Diosan sinanën 'inúnbi piama 'icën. ³⁴Axa Nucën Papa Diosmi catamëcë uni raíriribi ca tsi rëquirucë an nëntanun quixun anu niabi Nucën Papa Diosan sinanën tsinbi uisabi oma 'icën. Raíri uníxribi ca suntárunën 'ati 'aishbi Nucën Papa Diosan sinanën iéacëxa. Raírinëx-ribi 'insíncë 'aish cushima 'aishbi ca Nucën Papa Diosan sinanën cushi 'iacëxa. Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca

suntárunën cushiira 'ixun abë 'acanancë bëtsi 'apun suntárucama abámiacëxa. ³⁵Bëtsi bëtsi xanun ca aín tuá bamacë 'icëbi Nucën Papa Diosan sinanën baísqüia biacëxa.

Raíri unin ca unin Nucën Papa Diosan bana ënun quixun bëtsi bëtsi oquin paë tanmicëxunbi, ami sinánquin ëníma —'ëx masócë 'aish bamaibi cana Jesucristobë 'iti 'ai —quixun sinánquin ami catamëti ënquinma tanshiacëxa. ³⁶Raíri uni ca Nucën Papa Diosmi catamëcë cupí unin ami cuaianan rishquiacëxa. Raíri ca unin manë risin nëaxun sipuacëxa. ³⁷Nucën Papa Diosmi catamëcë uni raíri ca unin maxaxan rëacëxa. Raíri ca Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun unin bëtsi bëtsi ocëxa. Raíri ca unin tëarabëocëxa. Raíri ca manë xëtocën 'acëxa. Raírinëx ca chupañuma 'ixun carnero rani pañuanan chivo rani pañuax cuaínbëquini niacëxa. Ñuñuma 'aish nuibacacë 'ianan ca bëtsi bëtsi ocë 'iacëxa. ³⁸A unicama aín nuitu upíira 'aish ënë nëtënu 'ima Nucën Papa Diosan nëtënuira 'iisa 'aishbi ca anu uni 'icëma menu nitsi aín bashinuribi cuaínbë quini xubuñuma 'aish bashi quininu 'iacëxa. ³⁹A unicama ñuiquin cuënëo bana isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosmi ca asérabi catamëacëxa quixun. Ami catamëquinbi ca uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, Cristo cupí, aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánma 'icën. ⁴⁰A ñucama 'unánma 'aishbi ca utancëxa Cristo bama cupí nux 'icësaribiti, axa bëráma ami sinan unicamax Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan asérabi ainan 'aish nubë aín nëtënu nëtëtimoí 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca camáxbi Nucën Papa Diosan aín unicama cásabi oi 'inuxun 'aia.

Jesúsmi cananuna catamëti 'ai quicë bana

12 ¹A unicamaxa 'iásaribiquin ca nubë 'icë 'itsa unin tëmëra-quinbi —Nucën Papa Diosan ca asérabi

aín quicēsabi oquin nu 'aquinti 'icē
 —quixun 'unánquin ami catamēquin
 ěnima. Atúxa 'icēsaribiti 'inuxun
 cananuna an nu 'atimaquin sinánmicē a
 ñucama ěanan an usabi 'itioquin nu
 'atima 'imicē ñucamaribi ěnti 'ain.
 Acama ěnquin cananuna bĕnĕquinma
 añu ñu 'ěn 'ati cara Nucĕn Papa Dios
 cuĕĕnia quixun sinánquin upí oquin 'ati
 'ain. Cuai bĕtsibĕ upiti abáti cupí ca
 unin an iĕocē ñu nania, usaribiquin
 cananuna upí oquin nun 'ati ñu 'anuxun,
 uisa ñun cara nu 'atimaquin sinánmia, a
 ěnti 'ain. ²Jesús, a cupí nux ami
 catamĕcĕ 'aish ainan 'ianan asaribi upí
 'aish aín nĕtĕnu abĕ 'iti, ax 'iásaribiti
 'inuxun cananuna uisai cara ax 'iacĕxa
 quixun sinánti 'ain. 'Uchañuira uni
 'acĕsa oquin ca unin i curúsocĕnu a
 matásti 'icĕ quixun 'unánxbi ca ěnĕ
 menu uacĕxa, —ěnĕ ñucama inúcĕbĕ
 unicama upí 'iti mĕnĕfotancĕx cana 'ěn
 Papa Diosbĕ 'i cuĕĕntĕcĕnti 'ai —quixun
 'unani. Usai bamax bafsqiua 'aish ca
 Nucĕn Papa Diosan nĕtĕnu abĕ 'Apu
 'icĕn.

³Tĕmĕraquin —axa ami sináncĕma
 unicaman ca 'ĕx Jesucristonan 'icĕ cupí
 'ĕ bĕtsi bĕtsi oia —quixun sinánquin
 ami catamĕti ěntin rabanan camina
 —usaribi oquian ami nishquin unin
 'acĕxunbi ca Jesucristonĕn tanshiacĕxa
 —quixun sinánti 'ain. Usaquin sinani
 camina ami catamĕtia unin bĕtsi bĕtsi
 ocĕxun oquin a ěnti sinanima ami
 cushiti 'ain. ⁴Mitsux 'uchati rabanan
 tĕmĕranan Jesucristonan cupí bĕtsi bĕtsi
 ocĕ 'afshbi camina bamacĕma 'ain.

^{5,6}¿A bana mitsúxmi aín bĕchicĕ 'icĕa
 'ĕsĕquin Nucĕn Papa Diosan cacĕ a
 caramina manuan? ĕsai quicĕ:

'Ēn bĕchicĕ 'icĕ cana mi cain, Nucĕn
 'Ibu Diosan ca an nuibacĕ
 unicama 'ixunbia ñu 'atima 'aia
 oquin amiribishi 'atĕcĕnxunma

'anun quixun 'unánmiquin
 uisoquin cara 'ati 'icĕ usoquin
 'aia. Uicama cara aín bĕchicĕ
 'inun 'imiaxa acama ca usoquin
 'aia. Usa 'ain camina ñu 'aisama
 'aia Nucĕn 'Ibu Diosan mi uisa
 cara mi ocĕxbi aín bana cuaisama
 tani bĕnĕtima 'ain. 'Ianan camina
 masá nuituti sináncasmaquin,
 uisai carana 'iti 'ai quixun
 sinántima 'ain.

⁷Camabi unin ca aín bĕchicĕ ñu 'atima
 'aia oquin upí 'inun quixun 'unánmia.
 Usa 'ain camina mitsun Nucĕn 'Ibu
 Diosan ñu 'atima 'aia oquin uisa cara
 ocĕxunbi a tani masá nuituquinma upí
 oquinshi sinánti 'ain, an ca mitsúxmi
 aín bĕchicĕ 'icĕ cupí usoquin 'aia
 quixun 'unánquin. ⁸Nucĕn Papa Diosan
 ca aín unicama ñu 'atima 'aia oquin
 amiribishi 'atĕcĕnxunma 'anun quixun
 'unánmiquin uisa oquin cara 'ati 'icĕ
 usoquin 'aia. Usoquin mitsu 'acĕma
 'aish camina mitsux asĕrabi ainanma
 'aish aín bĕchicĕma 'ain. ⁹Nux xu 'ixun
 ñu 'atima 'aia oquin ca amiribishi
 'atĕcĕnxunma 'anun numi nishquinmabi
 nu 'unánmiquin nucĕn papan nu
 mĕĕacĕxa. Mĕĕcĕxunbi cananuna ami
 nishquinma ax cuĕĕncĕsabi oquin 'acĕn.
 ¿Usa 'ain caranuna uisa cupí Nucĕn
 Papa Diosan nux abĕ upí 'inun quixun,
 uisa oquin cara nu 'ati 'icĕ usoquin
 'acĕxunbi upí oquin sinántima 'ain?
¹⁰Nux canitancĕxnu upí 'inun quixun ca
 aín sináncĕsa oquin 'unánmiquin
 usoquin nucĕn papan nu 'acĕxa. Usa
 'aínbi ca Nucĕn Papa Diosan asaribi upí
 'iminuxun upí oquin nu 'unánmia.
¹¹Cananuna 'unanin, Nucĕn Papa
 Diosan usoquin nu 'acĕxun taní
 cananuna masá nuitupanin. Usai
 'itancĕxbi cananuna usaquian nu 'acĕ a
 inúcĕbĕ Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'iquin
 upí oquin sinani cuĕĕnti 'ain.

**Jesucristo ñui quicë bana
timati rabanan bërúancati**

¹²Usa 'ain camina tèmëraibi masá nuituquinma upí oquin sinani ami cushi Cristomi catamëti 'ain. ¹³Usa 'ixunmi mitsun aín cuëencësa oquin 'aia isquin ca raíri uniribi ami catamëti upí oquin 'unáncëma 'aishbi a éníma mitsux 'icësaribiti 'iti 'icën. Usaía atux 'inun camina Jesucristomí catamëquin aín cuëencësa oquin 'ati 'ain.

¹⁴Nishananima camina upitaxëshi bucuti 'ain. Aín 'ucha ëncëma unix ca Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'ain camina nishananima upitax bucuquin uisa 'uchabi 'ati sinántima 'ain. ¹⁵Nucën Papa Diosan ax cuëencësabi oquin mitsu 'aquincëma 'itin rabanan camina an mitsu 'unánmicësabi oi 'inux bërúancati 'ain. Usai 'iquin camina uni raíri 'aisama nuituñu 'inun 'atimaquin sinánmitima 'ain. ¹⁶Uni aín xanubëishi 'itioquin mënío 'ain ca micama ui uníxbi aín xanuma 'ain, xanu itsibë 'itima 'icën, bëbúxribi ca xanúxmabi uni itsibë 'itima 'icën. Nucën Papa Dios ca uni 'imainun xanuribi usai 'iti cuëënima. Usai 'itin rabanan camina camáxbi upí sinánñu 'inun 'aquiananti 'ain. Esaúnën ca Nucën Papa Diosan cacë bana sinánquinma, ax rëcuën 'ixunbi aín piti cuëencë cupíshi aín xucën aín rëcuën 'imiacëxa. Ax piti cuëencë cupía Esaú 'iásaribiti camina 'itima 'ain. ¹⁷Camina 'unanin, 'itsa baritia 'icëbë ca Esaú aín papan rëcuën bëchicë 'itëcënti sináncëxa. Usaquin sinani masá nuituti iníbi ca 'iáma 'icën. Usa 'ain ca Esaúma, aín xucën Jacob, axa aín rëcuën bëchicësa 'icë, aín papan Isaacnën upí oquin sinánxunquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

¹⁸Mitsux camina aín bashi Sinaí, anuxuan nucën raracaman Nucën Papa Diosan bana cua, anu cuánma 'ain.

Anuaxa canacamë"ëo sharaquimainun ca a bashix nëtë cuinan mapucë bëánquibucë 'iacëxa. Aín bashicama-nubi ca tsi rëquirucë tñbu 'iacëxa. Anu camina mitsux 'iáma 'ain. ¹⁹Manë bana ocë sharatia camina cuama 'ain. Cuatíma 'ianan camina Nucën Papa Dios banaiaribi cuama 'ain. Nucën Papa Dios banacëbëa 'aisamaira ñu 'ia isquin ca nucën raracaman racuëquin Moisés cacëxa:

—Nux bamatima cupí camina minbi Nucën Papa Diosan cacëxun nu cati 'ain. ²⁰Bananuxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “Uinu 'icë uníxbi ca aín bashi tanáin cuantima 'icën, ñuinacaxribi ca cuantima 'icën. Uni 'imainun ñuina ax anu cuancëcamax ca maxaxan rëanan masíbuñën 'acë 'iti 'icën”. A bana sinani ca nucën raracamax racuëacëxa. ²¹Usaía 'aisamaira ñu 'ia isi ca Moisésnëxribi quiacëxa: “Ëxribi cana racuëti bërëin”.

²²Mitsux camina aín bashi Sinaí anuaxa Nucën Papa Dios baná anu cuanma 'ain. Bëráma camina mitsux Nucën Papa Dios rabinux Sión cacë matá, anua Jerusalén 'icë, anu cuancën. Usai 'iá 'aishbi camina Jesucristonan 'aish, uinu caramina 'ai anuax, Nucën Papa Dios axa bamatimoi naínu 'icë Jerusalén aín nëtënu tsócë, abë banain. Anuxun ca 'itsaira 'ixun aín ángelcama tímëxun a rabia. ²³Anuribi uicamax cara ainan 'icë, aín anë 'acë, acamanribi ca a rabia. Anu ca ax 'Apuira 'ixuan an camabi unin 'acë ñu iscë, Nucën Papa Dios, ax 'icën. Anuribi ca Nucën Papa Diosan ainan 'icë upí 'imicë 'aisha bamacë unicama aín bëru ñunshin 'icën. ²⁴Anuribi ca ax aín imi 'apati bama 'ixuan an nuxribinu anu 'inun mëníocë, Jesús, ax 'icën. —Cain, an Abel 'acë uni, ax ca cupicë 'iti 'icë —quiax Nucën Papa Dios quicëbë ca usai 'iacëxa. Usa 'aínbí ca Jesús bamacë cupí uínbí an 'acë uni

cupiama 'icën. Usoquian Jesús unin 'á 'ixunbi ca aribi cupiquinma uicamax cara ami catamëtia, a aín 'ucha sinántécëntimoquin tērēnia.

²⁵Cananuna 'unanin, Moisésnēan Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēxunbia an a bana timaquin cuaisama tancē, nucēn raracamax ca castíancē 'iacēxa. Moisésnēn ñuíá banasamaira ca Jesucristo ñuí quicē bana, Nucēn Papa Diosan naínu 'ixun nu 'inan, ax 'icën. Usa 'ain ca nucēn raracamaxa 'íasamaira oi an Jesucristo ñuí quicē bana timaquin cuaisama tancē unicama iétima 'icën. Usa 'ain camina asérabi Jesucristo, Nucēn Papa Diosan a aín nētēnu xua, a ñuí quicē bana timaquinma upí oquin cuati 'ain. ²⁶Bērāma ca Moisésbēa Nucēn Papa Dios banacēbē mecama shaíquia-cēxa. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Dios ësairibi quia: “Mecama amiribishi shaícatēcēnquin cana ashi 'aquinma naínu 'icē ñu, bari, 'uxē, 'ispa acamaribi shaícati 'ain”. ²⁷Nucēn Papa Dios “cana amiribishi ñucama shaícatēcēni” quíá 'ain cananuna 'unanin, usoquin shaícacēx ca a ñucama cēñúcē 'aish 'aíma 'iti 'icën. Acama 'aíma 'aínbi ca uisai cara aín unicama abē 'iti 'icē quixun an mēñosabi oi 'iti 'icën. ²⁸Ax xēñibua 'aínbi cēñútimo nucēn 'Apúira 'ain cananuna nux nētētima anu abē 'ianan aín unicamabē 'iti 'ain. Usai 'iti sinánquin cananuna Nucēn Papa Diosmi sinánquin aín bana cuaquin —asábi ca —caí cuēnquin a rabiti 'ain, ax cuēncē sabi oquin, ²⁹ax upíira 'ixun ca rēquiruquin tsín 'acésaribi oquin ñu 'aisamacama cēñuti 'icē quixun sinánquin.

**Usaquian aín unicaman
Nucēn Papa Dios cuēnmiti bana**

13 ¹Mitsux Jesucristonan 'aish camáxbi xucēnsa 'aish camina mitsux 'icēsabi bētsibē bētsibē

nuibanani 'iti 'ain. ²Mitsun 'unáncēma unibi camina mitsun xubunu bēbaia cuēnquin biti 'ain. Usai 'iquin ca raífrinēn 'unánquinmabi ángel, unisaribi 'icē, biacēxa.

³Mitsúxribi atubē sipuacē 'aish tēmēracēsa 'ixun camina axa Jesucristonan cupí sipuacē unicama manuquinma a sinánquin 'aquinti 'ain. Mitsúxribi usaribi uni 'ixun camina —usaribi oquin ca unin 'ē 'ati 'icē —quixun sinánquin unían bētsi bētsi ocē uni a 'aquinti 'ain.

⁴Min xanuma 'ain camina xanu itsibē 'itima 'ain. Xanu minan 'iti bitancēxun camina abē nuibananquin upí oxun 'iquinti 'ain. Aín xanuma 'ain bēñēñuma xanubē 'iti 'imainun uni itsin xanubē 'iti ca Nucēn Papa Dios cuēñima. Cuēnquinma ca usa uni 'imainun usa xanuribi 'uchoquin uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icën.

⁵Aisamaira curíquiñu 'iti camina sinántima 'ain. Nucēn Papa Diosan “Ēñ cana mi 'aquinquin ěntima 'ai” quixun cacē a sinani camina mitsux 'aisamaira ñuñuma 'aishbi masá nuituti bēñētima cuēñti 'ain. ⁶Usaquin sinánquin cananuna ěñē bana cuēñeo quicēsabi oquin sinánti 'ain:

Nucēn 'Ibu Diosan ca 'ē 'aquinia.

Usa 'ain cana unin uisa cara ocēxbi racuétima 'ain.

⁷Jesucristo ñuíquin mitsu bana ñuixuncē unicama camina manuquinma sinánti 'ain. —Atun ca Jesucristomi catamēquin upí ñuishi 'aia —quixun sinani camina usaribiti 'iti 'ain.

⁸Jesucristo ax ca usabi 'iá 'aish bēríribi usabi 'aish, usabi 'iti 'icën. ⁹Usa 'ain camina uni itsían mitsu bētsi bētsi bana ñuixunquin Jesucristomi sinánti ěnun quixun cacēxunbi ěntima 'ain. A unicamax ca —bētsi bētsi ñu piquinbi camina bētsi bētsi ñu pitima 'ai —quia. Atúxa usai quia a bana cuatibi ca uni

aín nuitu upí 'ima. Usa 'ain camina —Cristo cupíshi ca Nucèn Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha téréanan nux ainan 'inun 'imia —quixun 'unani amishi cushicanti 'ain.

¹⁰Nun nu —Jesucristo bama cupí ca nun 'uchacama téréncē 'icē —quixun 'unancē 'aínbi ca judíos sacerdotecaman 'aracacē ñuina rēcē aín nami picē 'aishbi, amí catamécēma 'ixun, —Jesucristo bama cupí cana 'ën 'uchacama téréncē 'ai —quixun 'unanima. ¹¹Unicaman 'ucha téréncē 'inun ca sacerdotenēn cushicaman 'apun, 'aracacē ñuina rēcē aín imi, anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu 'ucē mēu, Cata Upíra cacē, anu buánxun anuxun ánscaia. Usoquin 'anan ca a ñuinacan namicama a ěma 'ura buánxun nēēnia. ¹²Usaribiti ca Jesús, Jerusalén 'uri aín imi 'apati i curúsocēnu, camabi uníxa aín 'ucha téréncē 'aish Nucèn Papa Diosnan 'inun, bamacēxa. ¹³Usa 'ain cananuna Jesús, axa ěma 'uracēox 'uchañuira uni 'icēsari bama, a nuxnu ainan 'icēa uni itsin tēmēramianan 'usáncēxunbi, ainan 'iti ěntima 'ain. ¹⁴Ěnē nētēnu ca axa cēñútima usabi 'icēbēnu anu 'iti ěma 'aíma 'icēn. Usa 'ain cananuna axa cēñútima nētē Nucèn Papa Diosbēnu anu 'iti a cainin. ¹⁵Usa 'ain cananuna Jesucristo cupí camabi nētēn abē banai cuēēnquin Nucèn Papa Dios nun cuēēbitan rabianan —mix camina asérabi nun 'Apu 'ai —quixun caquin a rabiti 'ain. ¹⁶Rabianan camina uni raíri 'aquinquin ñu upí 'ati manutima 'ain. Ñuñuma uniríbí camina nuibaquin mín ñu mēsú 'inánti 'ain. Unían usaquin 'aia isi ca Nucèn Papa Dios cuēēnia.

¹⁷Mitsun cushicaman ca mitsúxmi upiti Jesucristomi sinánun mitsu 'aquinia. Usaquin mitsu 'aquinuan Nucèn Papa Diosan caiscē 'ixun ca an cacēsabi oquin upí oquin 'aia tania, ax cuēētanun. Usa

'ain camina aín bana cuaquin atux quicēsabi oquin 'ati 'ain. Mitsun usaquin 'aia isquin ca atun masá nuituquinma cuēēnquin mitsu 'aquinti 'icēn. A unicaman bana cuaquinbimi an cacēsa oquin 'aia isi ca Nucèn Papa Dios cuēēntima 'icēn.

¹⁸Cananuna 'unanin, ñu 'atima 'aquinma upí ñuishi 'aia tania ca Nucèn Papa Diosan nu upí isia quixun. Usa 'icē camina nu Nucèn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹Ěx mitsubē 'itēcēni bēnētishi cuanun camina manúquinma Nucèn Papa Dios 'ē ñucáxunti 'ain.

Upí oquin sinania bēruánx 'inuan Pablonēn ca

²⁰Nucèn Papa Dios, an aín unicama abē upí 'inun 'imicē, an ca Nucèn 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bēruáinracē, a bamacēbi baísquimiacēxa. An Jesús aín imi 'apati bamacē cupí nun 'uchacama térénquin nux xēnibua 'aínbi ainan 'inun 'imicē, ²¹anbia an iscéxmi upí 'inun 'imianan ax cuēēncēsabi oquinmi upí ñuishi 'anun mitsu 'imiti cana cuēēnin. 'Ianan cana an, Jesucristo cupí, ax cuēēncēsabi oquin nu 'imiti cuēēnin. A ca aín unicaman xēnibua 'aínbi ěnquinma rabiti 'icēn. Usaquin ca 'ati 'icēn.

²²Ěn xucéantu, 'ën mitsu 'ēsēquin, 'itsamashi cuēēnoxuncē banacama ěnē camina upí oquin sinánquin cuati 'ain.

²³Mitsun camina 'unánti 'ain, nucèn xucēn, Timoteo, a ca sipuacē 'icēbi chiquíncanxa. 'Itíxa bēnētishi bēbaia cana mitsu isi cuanquin a buánti 'ain.

²⁴Anu 'icē Jesucristomi catamécē unicama 'imainun mitsun cushicama a camina bēruánxa 'inun 'ē caxunti 'ain. Italianuax ucē unicamanribi ca mitsu bēruánxmi 'inun mitsu camia.

²⁵Nucèn Papa Diosan nuibaquin 'aquinccēxmi chuámarua 'aish bucuti cana cuēēnin. Ashi.

SANTIAGONĒAN JUDIOS UNICAMA BUANMIA QUIRICA

**Aín menuma 'icē judíos unicama
Santiagonĕn quirica cuĕnĕoxuan**

1 ¹Ēx cana Santiago, an Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn cacĕsabi oquin ñu 'acĕ 'ain. Israelnĕn bĕchicĕ mĕcĕn rabĕ 'imainun rabĕ aín rĕbúnqui 'aíshmi bĕtsi bĕtsi menu tsóti cuan 'icĕ cana mitsu ĕnĕ quirica buánmin.

**Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕ 'aísha aín
unicamax bĕtsi sinánñu 'iti**

²Ēn xucĕantu, cana mitsu cain, uisai caramina 'iti 'ain, uisa ñu cara mitsumi 'icĕbĕbi camina upí oquinshi sinani cuĕĕnti 'ain. ³Camina 'unanin, usai 'i bĕnéquinma tanshiquin camina uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕtima upiti Jesucristomi catamĕti 'unánti 'ain. ⁴Mitsux usai 'inux camina ĕníma Jesucristomi sinani uisa ñu cara 'icĕbĕbi masá nuitutima ami catamĕcanti 'ain.

⁵Uisaira caramina ami cushiti 'ai quixun 'unáncĕma 'ixun camina Nucĕn Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucácĕxun ca an mi usaími 'iti 'unánmiquin cushiote 'icĕn. An ca an a ñucácĕ unimi nishquinma cuĕĕnquin upí oquin 'unánmia. ⁶Ixunbi camina —Nucĕn Papa Diosan sapi ca 'ĕn cacĕxun cuatima 'icĕ —quixun sinánquinma, —an ca asérabi 'ĕn cacĕxun cuati 'icĕ —quixun sinánquin ñucáti 'ain. An cara

'ĕ 'aquinti 'icĕ, cara 'ĕ 'aquintima 'icĕ quixun sináncĕ uni ax ca suñun bĕcacĕxa parún papa amami amamiqui tucánquicĕsa 'icĕn. ⁷Mitsux usa 'ixun camina Nucĕn Papa Diosan ca 'ĕn bana cuatia quixun sinántima 'ain. ⁸Usaquin sinánbĕquincĕ unix ca an sináncĕsabi oi 'ima cĕmĕbĕquinia.

⁹Uicamax cara unían —ñuumara ca —quixun iscĕ 'iaxbi Jesucristomi catamĕtia, Nucĕn Papa Diosan 'aquincĕx bĕráma 'íasama 'icĕ, ax ca cuĕĕnti 'icĕn. ¹⁰Imainun ca ñuñuira ax Jesucristomi catamĕti ñuñumaíbi cuĕĕnti 'icĕn. Axa ñuñuira uni ax ca ro uáxa upíra upí 'itancĕxbi aín upí bĕnĕtishi nĕtĕcĕsaribi 'icĕn. ¹¹Barin uruquin pĕcaquin xarocĕx ca ro uá chushia. Usari 'i ca ro uá rĕucuti aín upí nĕtĕtia. Usaribiti ca ñuñu uni ax curíquiñuira 'iti sinánxun ñu 'aíbi 'iti 'icĕn.

**Uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi Jesucristomi
catamĕti ĕntima**

¹²An uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnéquinma tanshiquin Jesucristomi catamĕti ĕncĕma unicama a ca usaía ax ami sináncĕ unicama 'iti ñuia quiásabi oquin Nucĕn Papa Diosan aín nĕtĕnu abĕ 'aish chuámarua 'aish cuĕĕnun 'imiti 'icĕn. ¹³Usa 'ain ca ui unin cara 'atima ñu 'ati sinania, a unin —Nucĕn Papa Diosan ca usaquin 'anun 'ĕ sinánmia —quixun sinántima 'icĕn. Nucĕn Papa

Dios a ca uínbi 'atima ñu 'anun sinánmimita 'icën. Usa 'ixun ca anribi uinu 'icë unibi 'atima ñua 'anun sinánmima.

¹⁴Unían ñu 'atima 'acë ax ca Nucën Papa Diosan 'amicëma 'icën. Abi aín sinan 'atima 'ixun ca usoquin 'aia.

¹⁵Usaquian sináncë cupí ca unin ñu 'atima 'aia. Ñu 'atima ënquinma amiribi amiribi 'ai 'uchacë cupí ca bamai Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën.

¹⁶Ën nuibacë xucéantu, uinu 'icë unínbi paráncë camina 'icantima 'ain.

¹⁷Camabi uisa ñu cara upí 'icë, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an bari, 'uxë, 'ispa acama unio, an camabi uni 'ináncë 'icën. A ñucamaxa bënamëanan bëánquicë 'aínbi ca Nucën Papa Dios axira usabi 'iá 'aish usabi 'icën. ¹⁸An ca unían aín bana ñuixuncëxun cuatínu ainan 'inun nu 'imiáxa, nux pain 'icë cupía raíri uníxribi Jesucristomi catamëcë 'aish camabi ñu an uniosamaira 'inun.

Asérabi Jesúsmi catamëtia usai uni 'iti bana

¹⁹Ën nuibacë xucéantu, usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun mitsun unían bana ñuia upí oquin pain cuati 'ain. Cuati camina mitsux munu pain sinántancëx bananan bënëtishi nishtima 'ain. ²⁰Axa nishcë unix ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'ima.

²¹Usa 'ain camina ñu 'atima 'aisamaira oquinmi mitsun 'acë a ëanan uisa ñucama cara 'aisama 'icë ënti 'ain. A ënquin camina ami cuacë Nucën Papa Diosan bana a mitsun nuitu mëu racanaquin upí oquin sinánti 'ain. Mitsúnmi cuacë bana ënéxa quicësabi oquin, Jesucristomi catamëcë 'ixun, 'acë 'aish camina Nucën Papa Diosnan 'inux 'icëcanti 'ain.

²²Usa 'ain camina mitsun pabitainshi cuaquinma upí oquin sinánquin a bana

quicësabi oquin 'ati 'ain. Usoquin 'acëma 'aish camina —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinanibi cëmëcë mitsux 'iti 'ain. ²³Axa Nucën Papa Diosan bana aín pabitainshi cuati, a bana isi ax quicësabi oi 'icëma uni ax ca an aín bëmánan espëjonën iscë unisaribi 'icën. ²⁴—Uisa carana 'ai —quixun istancëxbi ca mëníocatima manúquiiani usabi cuania. ²⁵Usa 'aínbi ca an a bana cuaquin manuquinma sináncë uni, ax a bana quicësabi oquin ënquinma 'acë 'aish chuámarua tani cuënti 'icën. A banax ca anúnu upí 'ianan, ñunshin 'atima cuëncësä oi 'ima Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inux iéti a 'icën.

²⁶Ui unix cara —'ëx cana Nucën Papa Diosan bana cuacë 'ai —quibi sinánxmaishi 'aisamairai banaia a unix ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'íma cëmëia. ²⁷An Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë unin ca ësaquin 'ati 'icën: Papañuma titañuma tuácama 'imainun casanamëcë xanucamaribi 'aquinsa 'ianan masá nuitutia isquin ca 'aquinti 'icën. 'Aquianan ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin 'acësaribi oquin ñu 'aisama 'atima 'icën.

Raíri unishi nuibanan raíri 'atimotima

2 ¹Ën xucéantu, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristo, ax Diossaribi upí, ami catamëcë 'ixun camina raíri unibëishi nuibananquin raíri uni timatima 'ain. ²Ënëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni axa upiti mënfocanan, upí chupa pañuanan, curi manë mënuax, anu mitsux timécënu atsínmainun ca ñuñuma uníxribi chupa 'atimará pañuax atsínti 'icën. ³Atsiniami mitsun ñuñu uni a upí oquin biquin: Anu tsóti upí ënu ca tsót quixun canan ñuñuma uni aribi: 'Iisa tani nianan ca menu tsóbut cati, ax ca 'aisama 'icën.

⁴Usoquin 'aquin camina camabi uni sēnēn nuibaquinma 'atima sināññu 'ixun raírishi nuibanan raíri uni 'atimoin.

⁵Ēn nuibacē xucéantu, 'ēn mitsu camainun ca cuat. Nucēn Papa Diosan ca axa ēnē menuax ñuñuirama unicama a caísa, atúxa ami upiti catamēcē 'ianan aín nētēnu abē 'inun, an nuibacē unicamax ca usai 'iti 'icē quiáxa aín bana quicēsabi oquin. ⁶Usa 'aínbi camina mitsun ñuñuma uni a —'aisama ca —quixun timaquin rabínmin. Ñuñuira uni an ca mitsu paránquin ñu mēēmianan tēmēramiquin mitsumi manánquin, an uníxa ami bētsi uni ñui manáncēxun cuacē uninu buania. ¿Atux cara usama 'ic? ⁷Usaquin 'ai ca Cristo, ax upí 'ixuan an mitsu ainan 'imicē a ñui 'atimati banaia. ¿Atux cara usama 'ic?

⁸Aín bana raírínēxa quicēsai 'icēsamaira oi a bana quicēsai 'iti Nucēn Papa Diosan banax ca ésaí quia: “Míxmi upiti bérúancacēsari bi oquin camina mín aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain”. A bana quicēsabi oquin 'acē 'ixun camina mitsun Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'ain. ⁹Usa 'aínbi camina mitsun, raíri unishi nuibanan raíri uni nuibacēma 'ixun, 'uchaquin Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo quicēsabi oquin 'aiman. ¹⁰Ésa ca. An camabi aín bana cuēnēo quicēsabi oquin 'aquinbi Nucēn Papa Diosan bana achúshi quicēsa oquin 'acēma uni, an ca camabi Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo quicēsa oquin 'acēmasa 'aish 'uchaia. ¹¹Nucēn Papa Dios axa “Min xanuma 'ain camina xanubē 'itima 'ain” quiá, axbi ca “Uni camina 'atima 'ain” quiacēxa. Usa 'aínbi ca an aín xanuma 'ain, xanubē 'iquinmabi uni 'acē uni an Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'aima.

¹²Usa 'aínbi camina mitsux Nucēn Papa

Diosan, anun camabi unían ñu 'acē isti nētēn, mitsux caramina Jesucristomi catamēti axa cuēēncēsabi oi 'ia quixun isti cupí, upitishi bananan upíshi 'iti 'ain. ¹³Anúan an camabi unin ñu 'acē isti nētēn anun ca Nucēn Papa Diosan, an bētsi uni nuibaquin 'aquincēma unicama a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icēn. Usonan ca an bētsi uni nuibaquin 'aquincē unicama ashi uisabi otima 'icēn.

Jesucristomi catamēcē 'ixuan unin ñu upíshi 'ati

¹⁴Ēn xucéantu, an “'ēx cana ami catamēti Jesucristonan 'ain” quiquinbi, Jesusan bana quicēsabi oquin upí ñuishi 'acēma uni ax ca aín bana ñancáishi 'icēn. ¿Usa unix cara Jesucristonan 'aish iéti 'ic? Ca 'itima 'icēn. ¹⁵Ésa ca. Axa Jesucristomi sináncē uni, bēbu 'imainunbi xanu, chupañuma 'ianan a piti ñuñuma isquin, ¹⁶sapi camina mitsu achúshinēn cati 'ain: Bérúanx ca cuantan, mina matsi ca mapút, pucháquin ca pit quixun. Usaquin caquinbi aña ñubi 'ináncēma 'aish camina min bana ñancáishi 'aish banáinshi quicē 'ain. ¹⁷Usaribiti ca uni Jesucristomiisa catamētia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincēma 'aish asérabi Jesucristomi catamēcēma 'icēn.

¹⁸Unin sapi ca uni itsi cati 'icēn: Míxmi Jesucristomi cana catamēti quimainunbi cana 'ēn upí ñu 'ain. Míxmi —Jesucristomi cana catamēti —quicēbētanbi cana mínmi upí ñu 'aia iscēma 'ixun asérabi camina usa 'ai quixun sinántima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ēn ñu upí 'acē 'ixun mi ismiti 'ain, 'ēx cana asérabi Jesucristomi catamēcē 'ai quixun. Usaía a uni quicē ax ca asérabi 'icēn. ¹⁹Min camina Nucēn Papa Dios ax ca achúshishi 'icē quixun sinanin. Usaquin sinánti ca asábi 'icēn. Usaquinmi sináncē 'aínbi ca ñunshin

'atimacamanribi —usa ca —quixun 'unani ami racuëtan bamai bërëruia.
²⁰¿Mix sinánñumasa 'ixun caramina 'unaniman, Jesucristomi cana catamëti quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish ca a uni Jesucristomi catamëcëmasa 'icën? ²¹Ësa ca. Nucën rara, Abraham, an ca Nucën Papa Dios rabinuxun an cacësabi oquin aín bëchicë Isaac 'ati mëñocëxa. Usaquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios —Abrahannën ca 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'aia, usa 'aish ca 'ënan 'icë —quiax quiaçëxa. ²²Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin Abrahamnën 'á cupí camina 'unanin, Abrahamnëx ca asérabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iacëxa quixun. Usa 'ixun an cacësabi oquin 'acë 'aish ca Abraham asérabi ax 'icësamaira oi Nucën Papa Diosmi sináncëxa. ²³Nucën Papa Diosan bana cuëñëo axa a ñui quicësabi oi ca Abraham 'iacëxa, ësai quicë: “Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unani ca Abraham ami catamëacëxa. Usaía 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan iscëx Abraham upíra uni 'iacëxa”. Usa 'icë ca Abraham unin, Nucën Papa Diosbë nuibanancë uni caquin anëacëxa.

²⁴Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ami sináncë cupíshima, ami sinánquian ax cuëncë sabi oquin ñu upí 'acë cupíribi, uni —ax ca asérabi upí 'icë —quixun isia.

²⁵Usaribi oquin ca Rahab cacë xanu ax 'aisama 'ixunbia Israel uni rabé Jericó ëmanu 'icë unicaman 'atin rabanán, aín xubunu unëxun bëtsi bain cuantánun xucë, a cupí Nucën Papa Diosan upí isacëxa. ²⁶Cananuna 'unanin, bamatan-cëx ca bëru ñunshínñuma 'aish uni aín nami ñancáishi 'icën. Usaribi ca uni ax isa Jesucristomi catamëtia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish, aín banax ñancáishi 'icën.

Upitishi cananuna banati 'ai quicë bana

3 ¹Ën xucéantu, mitsux camina camáxëshiira an axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmicë uni 'itima 'ain. Camina 'unanin, usa uni 'ixunbi 'atima ñu 'ai camina raíri unicama 'acësamaira oquin 'uchocë 'iti 'ain. ²Camaxunbi cananuna ñu 'aisama 'ain. Axa uisaíbi 'atimati banacëma uni ax ca asérabi upí uni 'icën. A unin ca 'atimati banatisa tanquinbi tënëti 'unáncë 'ixun uisa ñu 'atima 'ati cara sinania, abi tënëti 'icën. ³Ësa ca. Caballo niquinquin cananuna anun nitsinanambi anun buinati itsi aín cuëbínu təcërcëcin. Usoxun cananuna nun cuëncësa oquin niquínti 'ain. ⁴Usaribi ca manë nunti 'icën. Chaira 'icëbi ca suñun bëcaquin buania. Usa 'icëbi ca an niquincë unin, uinu cara cuainsa tania ami oquin anun chibíti axa chairama 'aínbi anúinshi puntëbianquin buania. ⁵Usaribi ca nun ana anúnu banacë ax 'icën. Chamaratsu nun cuëbí 'aínbi cananuna uisa ñuishi ñui cara, anun banain. Tsi chamaratsu bimicëxunbi ca chaira 'icëbi naë rëquiquiani chaquin cëñuia. Usaribi oquin ca nun anáxa chamará 'aínbi uisa banaratsu cara unin uni itsi ñuiabi, a bana chanioquin tsuácaruia, camabi menuxuan unin cuanun. ⁶Tsi chamara-tsu usaribi ca nun ana, a cupínu nun cuëbitan banacë, ax 'icën. Chamaratsu 'aínbi cananuna anun 'atimati banati 'ain. Usai banacë cupí nun sinánribi 'atima 'ixun cananuna ñu 'atimaribi 'ain. Usa 'ixun ca anúnu 'atimati banacë 'ixun nun bamati nëtë utámainun usabi nu 'imiti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apu anbi ca uni 'atimati banati sinánmia.

⁷Unin ca camabi ñuina axa piánancë 'imainun ñuina pëchiu 'imainun men nircë ñuina 'imainun baca mëu 'icë ñuina a camabi aín cuëncësa oquin 'ati

'icën, usoquin ca 'aia. ⁸Usa 'aínbi ca unin aín cuëbitan 'atimati banati ashi tēnētima 'icën. Usa 'ain ca uni usabi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unin bana anun uni bamati muca rosaribi 'icën. ⁹Nun ana anúnu banacë, anúnbi cananuna Nucën 'Ibu Dios rabin, anúnribi cananuna uni, a Nucën 'Ibu Diosan asaribi oquin unio 'icëbi ami nishquin ami 'atimati banauin ñu cain. ¹⁰Nun cuëbitanbi cananuna Nucën Papa Dios rabin. Rabianan cananuna nun cuëbitan 'atimati banain. 'Ēn xucéantu, usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹¹Ānuaxa me meücüax 'unpax chiquícë, anuax cara bata 'unpax 'imainun muca 'unpáxribi uti 'ic? Ca utima 'icën. ¹²Ēn xucéantu, ħhigueranēn cara aceitunanēn bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. ħUvasnēnribi cara higueranēn bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. Usaribiti ca anuaxa me meücüax 'unpax chiquícë anuax tashiñu 'unpáxbëbi bata 'unpax utima 'icën. Usaribiti cananuna nun cuëbitan Nucën Papa Dios rabianan 'atimati banatima 'ain.

Aserabi ñu 'unáncë 'iti bana

¹³Micama uinu 'icëx caramina sinánñuira 'ianan upí oquin bana cuacë 'ain camina cëruti rabíquinma ñu upíshi 'ati 'ain. Usaquinmi 'aia isquin ca —a unix ca asérabi sinánñu 'ianan upí oquin bana cuacë 'icë —quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁴Usa 'aínbi camina mitsux unimi nishcë 'ianan uni itsimi sinánanima nutsi mixēshi ñuñu 'iti cuëncë 'ixun, rabiacaquin —'ëx cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sináncë 'aish ca min bana cëmëcë 'icën. ¹⁵Usaquin sináncë unix ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma 'icën. Ax ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa 'icën. Ñunshin 'atimanēn sinánmicë ca usa uni 'icën. ¹⁶Axa nishanan ami

sinanima uni itsimi nutsianan axēshi ñuñu 'iti cuëncë uni an ca upí oquin sináncëma 'ixun camabi 'atima ñu 'atishi sinania. ¹⁷Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinánmicë unin upí oquinshi sinánquin upí ñu 'aia. Ca unibë nishananquinma nuibananquin bëtsi unían cacëxun cuaquin upí oquin bana sinánan uni itsiribi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia. Usa unin ca cëmëma 'ixun paránanquinma aín quicësabi oquin 'aia. ¹⁸Axa unibë nishananima upitishi banacë unicama an ca chuámarua 'ixun upí ñuishi 'aquin uni rafriribi chuámarua 'inun 'imia.

An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicamasaribi 'itima bana

4 ¹ĤUisa cupí caramina mitsúxbi nishananan ñu cananin? Mitsúnbi bëtsi bëtsi ñu 'atimaquin sinani camina usai 'icanin. ²Mitsun cuëncë ñu bicasi bënëquinbi bicëma 'ixun camina binuxun ami nishquin uni itsi 'acësa 'ain. Usa 'ixun bëtsi uni 'icësaribiti ñuñu 'iisa tani bënëquinbi bicasmati camina nishananan mëëananin. Usai 'iquinbi camina Nucën Papa Diosmi ñucácëma cupí mitsun cuëncë ñu bitsiman. ³Ñucáquinbi camina ami ñucácë ñu a bitsiman, ax cuëncësabi oquinmami mitsux cuëncësa oquinshi Nucën Papa Dios ñucácë cupí. ⁴Nucën Papa Diosmi manúxunmi mitsun cuëncësa oquinshi 'aia cana ësaquin mitsu cain: ĤMitsun caramina 'unaniman, ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë upíma 'icë quixun? Uinu 'icë unin cara ënë menu 'icë ñuishi sinania ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosmi nishcësa 'icën. ⁵Nucën Papa Diosan bana cuënëo ax ca ësai quia: “Nucën Papa Diosan ca ainan 'icë nu ñuñu. Usa 'ain ca an nubë 'inun nu 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí ax bëtsi ñu 'aquinmanu ax

cuëencësa oquinshi 'ati cuëënia". A banax ca asérabi 'icën. Usa ca ax 'icë quixunu 'unánti oquin ca Nucën Papa Diosan aín uní usóquin cuëñëomiacëxa. ⁶An nu sinánmicë ñuishi nun 'anun ca Nucën Papa Diosan nu 'aquintancëxun nuibaquin nua 'aquincë usamaira oquin 'aquintécënia. Usa 'ain ca aín bana ësai quia: "Nucën Papa Diosan ca axa rabícë unicama a timanan axa —'ëx cana usa 'ai —quix rabícëma unicama nuibaquin 'aquinia". ⁷Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamëti ax cuëëncësabi oishi 'iti 'ain. Usai 'iquin camina ñunshin 'atimanëan 'atima ñu 'ati mitsu sinánmisa tancëxunbi a ñu 'ati tënëquin 'atima 'ain. Usai 'ia ca ñunshin 'atimanën ubfoquinma mitsu ënti 'icën. ⁸Asérabi upiti ami sinani Nucën Papa Diosbë banaquin camina an nuibaquin sinánmicëxun, ax ca mitsubë 'icë quixun mitsun nuitu mëu upí oquin 'unánti 'ain. An ñu 'aisama 'acë unicama, cana mitsu cain: Unia aín mëcën chuañuma 'inun mëchucacësaribiquin ca min sinan upí 'inun min ñu 'atima 'acëcama ën. —Nucën Papa Diosnan cana 'ai —quicë 'ixunbi ainanma unicaman 'acësaribi oquin ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicama, mitsúxribi ca sinanat, Nucën Papa Dios cuëëncësabi oíshimi 'inun. ⁹—Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi cana 'ima —quixun sinani ca masá nuituti 'in. Cuëëni cuaicë 'aishbi ca a ëni masá nuituti bëunan mëscut. Chuámarua taními cuëëncë a ëni ca masá nuitut. ¹⁰—'Ëx cana an iscëx 'aisamaira 'uchañu 'ai —quixun sinánquinmi cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsun 'uchacama téréñquin upíira 'aishmi cuëënun mitsu 'imiti 'icën.

Ñuiquin uni itsi 'atimotima

¹¹Ën xucéantu, cana mitsu cain, Jesucristomi sináncë 'aish camina

axribia ami sináncë unicamabë ñuianan-tima 'ain. Axa abëa Jesucristomi sináncë uni ñui —ax ca 'aisama 'icë —quicë uni ax ca —Nucën Papa Diosan banax ca 'aisama 'icë —quicësa 'icën. Usai qui camina mitsux Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aíma a banax ca cuatima 'icë quicësa 'ain. ¹²Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana nu 'inan ax ca achúshi, Nucën Papa Dios, ashí 'icën. A bana 'inan 'ixun ca unín cara a bana quicësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Usa 'ixun ca axa xëñibua 'aínbi abë 'iti unicama a iéñianan axa abë 'itima unicama a xëñibua 'aínbi abë 'itimoquin ënti 'icën. ¿Usa 'aínbi caramina minmi uni itsi 'atimonun mix añu 'ain?

Uisai caranuna iméishi 'iti 'ai quixun cananuna 'unanima quicë bana

¹³Ënë banaribi 'ën mitsu camainun ca cuat. Micama rafrinëx camina ësai quin: —Béři cuanima cananuna iméishi anuxun ñu 'ai bëtsi ëmanu cuanti 'ain. Cuanx bëbatancëxun cananuna achúshi barin anu 'iquin ñu bitancëxun maruquin 'itsa curíqui biti 'ain. ¹⁴Usai quiquinbi camina uisai caramina iméishi 'iti 'ai quixun 'unaniman. Uisa cara nun tsóti 'icë cananuna 'unaniman. Ax ca 'ibútancëxa curu nëtë bënëtishi nëtécë usaribi 'icën. ¹⁵Usai quima camina ësai quti 'ain: Nucën 'Ibu Dios cuëëncëbë, bamacëma 'ixun cananuna nun sináncë ñu 'ati 'ain. ¹⁶Usa 'aínbi camina mitsux —'ënbi cana usaquin ñu 'ati 'ai —quixun cërúanan rabbitin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹⁷Ësa ca: An usaquin 'ati ca upí 'icë quixun 'unánquinbi usaquin 'acëma uni ax ca 'uchaia.

Ñuñu uni usai 'iti ca 'aisama 'icë quicë bana

5 ¹Ñuñuira unicama, mitsúnribi camina 'ën cacëxun cuati 'ain. Mitsúxmi 'aisamaira ñuñu 'ianan

curíquiñu 'aish, a cupí tēmēрати sinani camina masá nuituti inti 'ain. ²Mitsun curíqui 'imainun mitsun ñucamaribi ca chēquiusa 'icēn, mitsun chupa up'buribi ca nacuaxan piisa 'icēn. ³Mitsun manē ñu curi 'acē 'imainun manē uxua 'acē, mitsun curíquicamaribi ca puibuisa 'icēn. Usa 'aish ca a ñucama chēqui nētēti 'icēn. Tsin nēncēxa ñu nētēcēsa usaribitia mitsun ñucama nētēmainun camina mitsúxribi tēmēрати 'ain. Nucēn 'Ibu Jesucristo utēcēnti 'urama 'ainbi camina ñuñu 'itishi sinánquin mitsunainshia 'inun ñu bucúnruan. ⁴An mitsu naēnuxun ñu mēēxuncē uni camina cupíocēma 'ain. Cupíocēma 'aish ca mitsu ñui banaia. Usaquian mitsu ñuia ca ángelcaman 'apu, Nucēn 'Ibu Dios, an cuaxa. ⁵Ēnē menuax camina 'aisamaira ñu up'ñu 'aish mitsux cuēēncēsabi oi 'ian. Usa 'aish camina aín 'ibúan 'aracacē ñuina anun 'ati nētē sēnēncēbētan 'anuxun rēracamicēsa 'ain. ⁶Mitsun camina 'uchañuma unibi 'uchoquin 'an. Usoquinmi 'acēxunbi ca atun mitsu cupicēma 'icēn.

**Uisai cara ñu 'icēbēbi bēnētima Nucēn
Papa Diosbē banati**

⁷Ēn xucēantu, Nucēn 'Ibu Jesucristo utámmainun camina tēmēraibi bēnēquinma anúan uti nētē caínti 'ain. An ñu 'apacē unin ca ñu 'apátancēxun anun aín bimi biti nētē sēnētmainun cainia. Usa 'ixun ca mitabutancēxa sēnēncēbētan ñu 'apátancēxun bēnēquinma canitancēxuan tuaia aín bimi binuxun cainia. ⁸Usaribi oquin camina mitsun, —Nucēn 'Ibu Jesucristo anun utēcēnti nētē ca 'urama 'icē —quixun sinánan masá nuituti bēnētima cuēēnquin caínti 'ain. ⁹Ēn xucēantu, Nucēn Papa Diosan anun camabi uni aín nuitu 'unánquin uisoquin cara ñu 'axa quixun isti nētē

'urama 'ain, camina mitsúxmi an 'uchocēma 'inun, uni raíribē ñuianani nishanantima 'ain. ¹⁰Ēn xucēantu, camina an Nucēn 'Ibu Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama 'iásaribiti 'iti 'ain. Atun ca tēmēraquinbi bēnēquinma tanshiacēxa. ¹¹Uicaman cara tēmēraquinbi bēnēquinma tanshitia ax ca upí oquinshi sinani cuēēnia quixun cananuna 'unanin. Mitsun camina Jobnēxa 'aisamaira tēmēraibi Nucēn 'Ibu Diosmi catamēa a bana ñuia cuan. Cuacē 'ixun camina 'unáncanin, uisaira oquin cara Nucēn 'Ibu Dios an nuibaquin uni 'aquincē 'ixun a uni 'aquiancēxa quixun.

¹²Ēn xucēantu, bētsi banacama cuaquinbi camina ēnē banaira sinánti 'ain. Mitsux camina mitsun bana isa asérabi 'icē quixun unin cuanun —naitanbi cuamainun cana mi cain —quianan —menbi cuamainun cana mi cai —quitima 'ain. Uisa ñubi cara, a ñui camina —cana asérabi mi cai —quix quitima 'ain. Usai quima camina asérabi banáinshi banati 'ain, Nucēn Papa Diosan mitsu 'uchotima cupí.

¹³Micama uinu 'icēx caramina masá nuituti bētsi sinani camina Nucēn Papa Diosbē banati 'ain. Micama uinu 'icēx caramina cuēēni chuámarua tani camina Nucēn Papa Dios rabi cantati 'ain. ¹⁴Uix cara ñucē 'icē, anribi ca Jesucristomi catamēcē unicaman cushicama camiti 'icēn, xēni ron 'aquian, an pēxcunun Nucēn 'Ibu Jesucristo ñucáxuni unin. ¹⁵Asérabi ca an ēnē uni pēxcuti 'icē quixun sinánquinmi a ñucáxuncēxun ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn ñucē uni pēxcuti 'icēn. Pēxcüanan ca aín 'uchacama tērēnxunti 'icēn. ¹⁶Usa 'ain camina mitsúnmi min 'atimaquin sináncē a ñuixuanquin abēmi Jesucristomi catamēcē uni raíribē mia usa ñucama

měníoxunun Nucën Papa Dios ñucáxuananti 'ain. Upíra oquin sinánquin ñucácë cupí ca Nucën Papa Diosan upí oquin uni 'aquinti 'icën. ¹⁷Elías, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni, an ca nusaribi uni 'ixunbi 'uíá 'ibuaxma 'inun Nucën Papa Dios ñucácëxa. Usa 'ain ca an ñucácësabi oi rabé 'imainun achúshi baritia, 'imainun achúshi męcën 'imainun achúshi 'uxën 'uí 'ibuama 'icën. ¹⁸Usaía 'icëbëtan Nucën Papa

Dios amiribishi ñucátëcëncëbëa, 'uí 'ibútëcëncëbë ca menu 'icë ñucama cotëcëni bimiacëxa.

¹⁹Ën xucëantu, micama achúshinën Nucën Papa Diosan bana ëncë 'icëbi bëtsi uni sinanamiquin ami catamëtëcë nun 'imicëbëtan, ²⁰camina 'unánti 'ain, ui unin cara usoquin uni 'uchañu 'icëbi sinanamia, an ca a uni Nucën Papa Diosnan 'inun iécë 'ianan aín 'uchacama tërëncë 'inun 'imiti 'icë quixun. Ashí, Santiago.

PEDRONĒAN A PAIN BUANMIA QUIRICA

Axa bētsi bētsi menuax Jesucristomi
catamēcē unicama Pedronēn quirica
cuēñoxuan

1 ¹Ēx cana Pedro, aín bana unicama
ñuixunuan Jesucristonēn caísa 'ain.
Mitsun nētēnuax bētsi bētsi menu tsóti
cuan 'aishmi Ponto, Galacia, Capadocia,
Asia, Bitinia, a nētēcamanu 'icē cana
ēñē quirica mitsu buánmin. ²An
sinánsabi oquin ainan 'inun ca Nucēn
Papa Diosan mitsu caísacēxa. Aín Bēru
Ñunshin Upitan 'imicēxmi ainanshi 'aish
ax quicēsabi oi 'inun mitsu 'imianan ca
Jesucristo bama cupí mitsun 'uchacama
tērēnquin mitsun nuitu upí 'imiāxa.
Usaími mitsux Nucēn Papa Diosan
nuibacēx 'icēsamaira oi chuámarua 'aish
bucucanti cana cuēñin.

Usai 'itia unin ñuia

³Nucēn Papa Dios, ax Nucēn 'Ibu
Jesucristonēn Dios 'ianan aín Papparibi, a
cananuna rabiti 'ain. An ca nu
nuibaquin bamaxbia baísquia Jesucristo
an nun 'uchacama tērēncēxnu
bacéntēcēncēsa 'aish, ainan 'inun nu
'imiāxa, ēñē nētēnuax ainan 'aishnu aín
nētēnuribi 'inun. ⁴Nucēn Papa Diosan ca
mitsúxmi aín nētēnu abē 'itioquin
mēniócēxa. A nētēnuax ca uisa ñubi,
ēñē nētēnuax 'icēsari chēquiānan
cēñútima 'icēn, anu ca uisa 'uchabi
'aíma 'icēn. Usabi ca xēnibua 'aínbi 'iti
'icēn. ⁵A nētēnu 'iisama pain 'aishmi ēñē

nētēnuaxbi ami catamētia isquin ca
Nucēn Papa Diosan aín cushínmi ñu
'atima 'aíma upíshi 'inun mitsu bēruán-
quin 'aquinia, an mēñfosabi oími
Jesucristoa utēcēncēbē aín nētēnu abē
tsónun.

⁶Acama sinani camina mitsux uisa ñu
cara 'icēbēbi bēñētima cuēñin, ēñē
menu 'aish tēmēraibi. ⁷Ēñēx ca ēsa 'icēn.
Asérabi cara curishi 'icē isnuxun ca unin
curi tsi rēquirucēnu xaroquin tania.
Usaribiti camina mitsux caramina ami
catamēcē 'ai quixun isnuxun Nucēn
Papa Diosan tancē 'iti 'ain. Curi 'aíshbi
ca cēñúti 'icēn. Usa 'aínbi camina
tēmēraquinbi Nucēn Papa Diosmi
catamēquin ēñcēma 'aish curisamaira
'iti 'ain. Usaquin tancēxbimi asérabi ami
catamēti 'ain ca utēcēnquin Jesucristo-
nēn —asérabi 'ēnan 'aish camina 'ēbē
'aish cuēñti 'ai —quixun mitsu cati
'icēn.

⁸A isúnmabi camina mitsun Jesucristo
sinanin. Usa 'ain camina a isaxmabi ami
sinani chuámarua tani cuēñinra cuēñin,
anúnmi uisairai caramina cuēñi quixun
nu ñuixunti bana 'aíma 'aínbi. ⁹Ami
catamēcē cupí ca mitsun 'uchacama
tērēncē 'iananmi ainan 'inun Nucēn
Papa Diosan mitsu iémiāxa.

¹⁰An Nucēn Papa Dios quicē bana uni
ñuixuncē unicaman ca —Nucēn Papa
Diosan ca aín 'uchacama tērēnan uni
ainan 'inun iémiti 'icē —quixun cuēñō-
quinbi uisai quicē cara a bana 'icē

quixun 'unánma 'icén. 'Unáncatsi quiax ñucacanáquin Nucén Papa Diosan bana amiribi amiribi isquinbi ca 'unánma 'icén. ¹¹Cristo ènè menu ucéma 'aínbi ca aín Bèru Ñunshin Upitan sinánmicè 'ixun, an Nucén Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicaman 'unáncèxa, tëmèrax bamatancèx baísquitançèx ca Cristo aín Papasaribi 'Apu 'aish abè tsóti 'icè quixun. Usaqin 'unánquin ca uisa uni cara Cristo 'iti 'icè quixun 'unántisa tanan únsaran cara uti 'icè quixun 'unántisa tancèxa. ¹²Usai Cristo 'itia Nucén Papa Diosan 'unánmicèxun ca atun isquinmabi, atun rëbúnqui 'ixun cananuna nun a ñucama isnuxun 'ai quixun 'unáncèxa. A bana Cristo ñui quicè, a ca a Nucén Papa Diosan naínua xucè aín Bèru Ñunshin Upitan 'amicèxun aín unicaman mitsu ñuixunia. A bana ca ángelcamanribi uisai quicè cara quixun cuaisa tania.

**Jesucristomi catamècè uníxa
usai upí 'iti bana**

¹³Usa 'ain camina Jesucristonan 'ixun upí oquin sinani ax quicèsabi oi 'iti 'ain. 'Iquin camina Nucén Papa Diosan ca abèmi aín nètènu 'iti mëníocèxa quixun sinani cuèenquin Jesucristo anun uti nètè cañti 'ain. ¹⁴Ainan 'ixun ax quicèsabi oquinshi ñu 'aquin camina bërâma Jesucristomi catamèquin Nucén Papa Dios 'unáncèma 'ixunmi cuèéan ñucama 'atècëntima 'ain. ¹⁵Nucén Papa Dios, an mitsu ainan 'inun Jesucristomi sinánmia, ax ca uisa 'uchañumabi 'icén. Usa 'ain camina mitsúnribi añu 'uchabi 'atima 'ain. ¹⁶Èsai ca Nucén Papa Diosan bana cuèneo quia: “Èx uisa 'uchañumabi 'aish upíira 'ain camina mitsúxribimi upíira 'inun uisa 'uchabi 'atima 'ain”.

¹⁷Nucén Papa Diosan ca camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun isia. Usa 'ain

camina mitsun —Nucén Papa Dios ax ca 'èn Papa 'icè —quixun sinani aín nètènu 'inux ènè nètènu pan 'iquin ñu 'atima 'atimi racuèquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁸Mitsun raran Jesucristomi sinánti 'unánma 'aínmi usaribi oquin sinaniabi ca Nucén Papa Diosan ainan 'inun iémiquin mitsu Jesucristomi sinánmiaxa. Camina 'unanin, curi 'imainun curíqui 'imainun bètsi ñucama axa cèñúti a cupíbi ca Nucén Papa Diosan mitsu iémicèma 'icén. ¹⁹Usama ca. Judíos unicaman aín 'ucha cupí uisaíbi 'icèma carnero aín upíira rëmia 'aínbi ca aín imi 'apati Cristo bamacè a cupí mitsun 'ucha tèrénquin ainan 'inun Nucén Papa Diosan mitsu iémiaxa. ²⁰Cristo ca usai 'iti 'icè quixun ca camabi ñu unioisama pain 'ixunbi Nucén Papa Diosan mëníocèxa. Usaqian mënío 'ain ca aín uti nètè sënëncèbèishi usai 'inux Cristo ènè menu uacèxa, mitsúxmi ami catamènun. ²¹Usa 'ain camina an Jesucristo bamacèbi baísquimitancèxun aín nètènu abè 'inun 'imicè cupí ami sinanin, Nucén Papa Dios an ca asérabi ax quicèsabi oquin mitsu 'imiti 'icè quixun 'unani.

²²Aín Bèru Ñunshin Upitan 'imicèx Jesucristomi catamèti ax cuèencèsabi oi 'iquin axa mitsux 'icèsaribiti Jesucristomi catamècè unicamabè upiti nuibananaxun camina ñu 'atima 'ati ashiquin èan. Usa 'aish camina bérí 'icèsamaira oi asérabi cuèenquin upí oquinra sinani atubè nuibananti 'ain. ²³Unishi 'inuan aín titan tuacè 'aish ca uni bamaia. Usa 'aínbi ca axa xëñibua 'aínbi usabi 'iti, aín bana a cuatia Nucén Papa Diosan mitsu bacéntècèncèsa 'imiaxa. ²⁴Nucén Papa Diosan bana cuèneo ca èsai quia:

Basix ca upí 'itancèxbi chushia. Ro
uax ca upíira 'itancèxbi tiriqiu

nētētia. Usaribiti ca camabi uni bamai aín upí nētētia. ²⁵Usa 'aínbi ca Nucèn 'Ibu Diosan bana xēnibua 'aínbi usabi 'ia.

Ēnē banax ca —Jesucristomi catamēti ca uni Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icē —quixuan aín unicaman mitsu ñuixuncē a 'icēn.

2 ¹Usa 'ain camina Nucèn Papa Diosnan 'ixun ñu 'atimacama, cēmēti, uni paránti, nutsiti, unibē ñuiananti, acama ėnti 'ain. ²Bĕrí bacéncē tuacēn ca anun caninuxun aín titan xuma 'ati cuēēnia. Usaribi oquin camina Nucèn Papa Diosan bana upí oquin 'unánti cuēēnti 'ain, ainan 'aish aín cuēēcēsabi oquin 'ai ami cushicē 'inuxun. ³Usai 'i camina Nucèn 'Ibu Diosmi sinánquin ax ca asĕrabi upí 'icē quixun 'unáncē 'aish aín bana 'unánti cuēēnti 'ain.

Cristo ami xubu raroti maxáxxa

⁴Usa 'ain camina axa bamatímoi tsócē, Jesucristo, a sinani ami catamēti 'ain. Judíos unían cuēēncēma 'aishbi ca anun cuēēnquin Nucèn Papa Diosan iscĕx ax upíira 'icēn. Unían xubu 'aquin maxax upí ami xubu raroti caíscē usaribi ca Jesucristo 'icēn. ⁵Usa 'ain camina mitsux a xubumi bucúnrucē maxáxxa 'ain. Jesucristomi catamēcē 'aishmi asaribi upí 'inun ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa. Usa 'ain camina Nucèn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upía mitsubē cupí bĕtsibē bĕtsibē nuibanani, bĕtsin sináncĕsaribi oquin sinani achúshisa 'ain. Usa 'ixun camina Jesucristo cupí ainan 'ixun Nucèn Papa Dios cuēēncēsabi oquin ñu 'anan a rabianan unicama a ñucáxunti 'ain. ⁶Nucèn Papa Diosan bana cuēnĕo ax ca ĕsai quia:

'Ēn cana maxax upí nancĕsa oquin uni achúshi, Sión cacē matá me

anua Jerusalén 'icē, anua 'inun 'imiti 'ain. Unían xubu 'anuxun maxax upí ami xubu raroti caíscē usaribi oquin 'ĕn caíscē ca ax 'icēn. Axa ami catamēcē unicaman ca isti 'icēn, an ca asĕrabi ax quicēsabi oquin atu 'aquinia quixun.

⁷Ami catamēcē 'ixun camina mitsun anun cuēēncē ñu upí sináncĕsamaira oquin a sinánti 'ain. Mitsux usai 'icēbĕbi ca axa ami catamēcēma unicamax Nucèn Papa Diosan bana cuēnĕo ĕsai quicĕsa 'icēn:

An maxax xubuacē unían bitancē xun a cuēēnquinma racáncē 'aishbi ca a maxax bĕrí amia xubu cushicē 'icēn, itá upímia xubu cushicē usaribiti.

⁸Imainun ca Nucèn Papa Diosan bana ĕsai quia:

A maxáxmi ca uni raírínĕx tatíqui chacátí 'icēn, a maxax chami chacati ca nipacĕti 'icēn.

Maxax ñui quicē 'aishbi ca a bana Cristo ñui quicē 'icēn. An Jesusan bana cuaquinbi asĕrabi ami catamēquin aín bana quicēsabi oquin 'acēma ax ca uni maxáxmi tatíqui nipacĕcĕsaribi 'icēn. Ui unicamax cara usai 'iti 'icē quixun ca Nucèn Papa Diosan bĕráma 'unáncĕxa.

Nucèn Papa Diosnan unicama ñuicē bana

⁹A unicama usa 'aínbi camina mitsux Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caísa 'ain. Usa 'ixun camina ax cuēēncēsabi oquin 'anan aín unicama a ñucáxunin. Camina an 'imicĕx upí 'aish aín uni 'ain. Usa 'ixunmi a rabiquin an 'acē ñucama camabi uni ñuixunun ca Nucèn Papa Diosan mitsu ainan 'inun caísaĕxa. Mitsux bĕráma bĕánquibucĕnu nicĕsa 'iá 'aishbi camina bĕrí an 'imicĕx xabánu nicĕsa 'ain, axa mitsubē 'ain.

¹⁰Bĕráma Nucèn Papa Dios 'unáncĕma

'iá 'aishbi camina mitsux bēri aín uni 'ain. An ca mitsu nuibaquin 'aquinti 'icē quixun 'unáncēma 'icēbia Nucēn Papa Diosan nuibaquin mitsun 'uchacama tērēnxuan 'aish camina ainan 'ain.

Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'iti bana

¹¹Ēn nuibacē xucéantu, cana mitsu cain, Nucēn Papa Dios mitsun 'Apu 'ain ca aín nētēx mitsunanribi 'icēn. Usa 'ain camina ēnē menu 'aish unia aín menumabi 'icēsaribi 'ain. Usa 'aish camina anbia 'atimaquin sináncē cupía 'atima ñu 'acē uníxa 'icēsaribiti 'itima 'ain. Usa unix ca Nucēn Papa Diosbē upí 'ima. ¹²An Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma unicaman isnun camina mitsux upitax bucuti 'ain. Usaími 'ia isi ca atux an ñu 'atima 'acē uni 'acēsa oquin mitsu ñui 'atimati banacē 'aishbi mitsúnmi upí oquin ñu 'aia isá 'ixun anúan an camabi unin ñu 'acē isti nētēn Nucēn Papa Dios rabiti 'icēn.

¹³Nucēn 'Ibu Jesucristomí sináncē 'ixun camina camaxunbi mitsun 'apucama ēnē menua unin 'apu 'imicē, axa quicēsabi oquin ñu 'ati 'ain. Amiira unicama cushicē 'apucēñunbi, ¹⁴camina an anēcē aín unicaman banaribi tanti 'ain. Atux ca unían uisa ñu cara 'aia mēñonuan 'apun 'imicē 'icēn. An 'amicēxun ca atun axa 'uchacē uni usaquin 'atēcēnxunma 'anun castícania. Usaquin 'anan ca an ñu upí 'acē unicama a nuibaquin —mix camina upí 'ai —quixun caia. ¹⁵Mitsúnmi upí ñuishi 'ati ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. Usaquinmi 'aia isí ca an Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'ixun an upí oquin sináncēma unicama ax mitsumi uisaíbi banatima 'icēn.

¹⁶Mitsun upí ñuishi 'ai camina 'apucamami racuétima 'ain. Usa 'aishbi camina —'ēx cana camabi unin iscēx upí uni 'ai —quixun sinánquin amo cēmēanan ñu

'atima unéxun 'ati sinántima 'ain. An asérabi Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquinshi 'acē unisa camina 'iti 'ain.

¹⁷Camabi uni camina upí oti 'ain. Axa Jesucristomí catamēcē unicama camina nuibati 'ain. Nucēn Papa Diosmi camina racuétí 'ain. Racuéanan camina mitsun 'apu quicēsabi oquin ñu 'ati 'ain.

Cristo tēmērasaribi oía aín unicamax tēmērati bana

¹⁸Uni ñu mēēxuncē 'ixun camina ami ñu mēēxuncē unían mi 'amicēxun 'aisama tanquinma a 'anúan mitsu cacē ñu a upí oquin 'axunti 'ain. Usaquin camina an mitsu nuibacē unishima, an mitsu nuibacēma uniribi upí oquin ñu 'axunti 'ain. ¹⁹An ñu mēēxuncē unían upí oquin ñu mēēxuncēxunbia an ñu mēēmicē unin 'atimoquin tēmēramicē xunbi ca an uni ñu mēēxuncē unin —'ēx cana Nucēn Papa Diosnan 'ai —quixun sinánquin tanshiti 'icēn. Usaí 'iti ca Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'icēn. ²⁰Usa 'aínbi ca upí oquin ñu mēēiama, an mitsu ñu mēēmicē unin mitsu 'atimoquin tēmēramicēxunmi tanshitiabi Nucēn Papa Diosan mitsu upí isima, mitsun 'ucha cupía usoquin mitsu 'aia isquin. Isanan ca upí oquinmi ñu mēēxuncēxunbia an mitsu ñu mēēmicē unin 'atimoquin tēmēramicē xunmi tanshiti Nucēn Papa Diosan mitsu upí isia. ²¹Usaími 'inun ca Nucēn Papa Diosan mitsu aín uni 'imiáxa. Cristonēn ca ñu 'atima 'acēma 'ixunbi mitsu cupí tēmēracēxa. Usaribi oquin camina ñu atima 'acēma 'aish tēmēraquinbi tanshiti 'ain. ²²Cristonēn ca uisa ñu 'atimabi 'ama 'icēn. 'Anan ca uisaquinbi uni paránma 'icēn. ²³Unían ami nishquin ñu cacēxunbi ca usaribi oquin cáma 'icēn. Usa 'ixun ca unían 'atimoquin tēmēramicēxunbi uni —cana mi cupiti 'ai —quixun cáma 'icēn. Cupiti

sinánquinma ca —'en Papa Diosan cuni ca upí oquin isquin mēnōti 'icē —quixun sináncēxa. ²⁴Nun 'uchacama cēñucē 'aishnu amiribishi ñu 'atima 'atēcēnima, ñu upíshi 'ai tsónun ca Cristo nun 'uchacama bicē cupí i curúsocēnu bamacēxa. Mitsúxmi ñu 'atima 'ai 'insíncēsa 'aishbi upí 'inun ca ax 'aisamaira oquin paē tēñēi bamacēxa. ²⁵Carneronēxa 'ibuñuma 'aish 'icēsari camina mitsux 'iacēn. Usa 'iá 'aishbi camina sinanati Cristomi catamēan. Amia catamēcēxuan aín 'ibun carnero bēruancēsa oquin ca an upími 'inun mitsu bēruánquin 'aquinia.

Usai uni aín xanubē 'iti bana

3 ¹Xanucama, mitsuribi cana cain, min bēñéan cacēxun cuaquin 'atimaquin sinanima camina abē upí 'iti 'ain. Usaími mitsux 'icēbē ca min bēñē, Cristo ñu quicē bana cuaisama tancē 'aishbi, min cacēxmabi upitax 'ia isi sinanati 'icēn, ²mixmi upí sinánñu 'aish abē upí 'ain. ³Upíra upí 'iisa tanquin camina min bu 'aisamaira oquin mēñonán, curi ñun mēñocanan, chupa cupíra cupícé pañutima 'ain. ⁴Usai 'ima camina mitsux upí sinánñu 'aish bētsibē nishananima upitishi banati 'ain. Usai 'ia isquin ca bētsin sinánti 'icēn —a xanux ca aín nuitu upí 'icē —quixun. Usai upí 'iti ax cuni ca uisa 'aishbi cēñutima. Usai 'imi mitsux upí 'icē isi ca Nucēn Papa Dios cuēñia. ⁵Usairibi ca an Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oquin 'aisa tancē xanucamaxribi 'iacēxa. Nucēn Papa Diosmi catamēanan aín bana cuaquin ca aín bēñē quicēsabi oquin 'acēxa. ⁶Usaribi oquin ca Saran aín bēñē Abraham cuēñcēsabi oquin 'anan aín bēñē 'icēbi —'en 'ibu —cacēxa. Mitsúxribi ñu upíshi 'anan, Nucēn Papa Diosmi catamēti, uisa ñu cara 'icēbēbi racuécēma 'aish camina Sara 'iásaribi 'iti 'ain.

⁷Xanuñu unicamaribi cana ēsaquin cain, min xanubē camina upí oquin sinani nuibananti 'ain. Axa xanu 'aish cushima cupíshima, mix 'icēsari bitia ax Nucēn Papa Diosmi catamēcē cupí camina a nuibaquin 'aquinti 'ain, mitsúnmi usoquin 'aia isquian Nucēn Papa Diosan mitsúnmi a ñucacē bana upí oquin cuati cupí.

Jesucristomi catamēquin upí ñu 'acē cupía ax tēmēracē unicama

⁸Ēñē banaribi cana mitsu cain, axa Jesucristomi catamēcē uni raírinēn sináncēsaribi oquin sinani camina atubē nuibananti 'ain, atúxa mitsun xucēsaribi 'ain. Camina bētsibē camáxbi nuibanani 'aquianani rabítima 'ain. ⁹An mitsu 'atimocē unicama camina cupiquin aribi 'atimotima 'ain. Axa mitsumi 'atimati banacē unimi camina mitsúxribi 'atimati banatima 'ain. Usai 'imi bētsibē nuibanani upitax buacunun ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun mitsu caíscacēxa. ¹⁰Ēsaribi ca Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo quia:

Ax upitax tsótisa tancē unix ca ñu 'aisama ñui banaima 'ianan cēmēi banatima 'icēn. ¹¹Ñu 'aisama 'ati ēnquin ca ñu upíshi 'ati 'icēn. Nishananíma ca unibē upíshi 'iti 'icēn. ¹²Usai 'iquin ca 'unánti 'icēn, Nucēn 'Ibu Diosan ca an upí ñu 'acē unicama bēruánquin 'aquinquin aín bana cuaquin an ñucacēsabi oquin 'aquinia quixun. Usa 'ixunbi ca an ñu 'atima 'acē unicama an 'aquinima.

¹³Mitsúnmi upí ñu 'aia isía mitsu ñui uni mimi manáncēxbi ca cēmēi quicē 'iti 'icēn. ¹⁴Mitsúnmi ñu upí 'acē cupí tēmēraibi camina Nucēn Papa Diosan 'aquincēx cuēñti 'ain. Mímia uni 'icēxbi camina racuēti masá nuitutima 'ain. ¹⁵Usai 'ima camina min nuitu mēu

—Cristo ca asérabi 'ën 'ibu 'icë —quixun sinani ami catamëti 'ain. Unin mitsu —uisa cupí caramina Jesucristomi catamëquin abë tsoti sinani —quixun ñucácëxun anun cati bana 'unáncë camina 'iti 'ain. Usa 'ixun camina cëruti rabíquinma upí oquinshi cati 'ain. ¹⁶A sinani masá nuitunuxun ñu 'atima 'aíma camina chuámashi 'iti 'ain. Usámi mitsu Cristonën 'imicëx upitax 'ia isi ca an mitsu 'atimaquin ñuicë unicama —nuxnu quicë bana ax ca cëmë 'icë —quixun sinani rabínti 'icën. ¹⁷Axa cuëncëbëa, Nucën Papa Diosan uni aín ñu upí 'acë, a cupí tëmëratí asábi 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë cupía uni tëmëratí ax aín 'uchabi 'icën.

¹⁸Ax upí 'aíshbi ca Cristo camabi unin 'ucha cupí achúshitishi bamacëxa, unicama ami catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun. Uni 'aish bamatancëxbi aín namibë aín bëru ñunshin 'itëcëni baísquiax ca bëtsi 'iacëxa. ¹⁹Cristo bamatancëx baísquicëma pain 'ixun ca anua bama unicaman bëru ñunshin sipuacësa 'icë, anu cuanxun bana ñuixuancëxa. ²⁰Bamacëma pain 'ixun ca a unicaman Nucën Papa Dios cuëncë sabi oquin 'aisama tancëxa. Noénëan aín manë nunti 'amainun ca unicama aín ñu 'atima 'acëcama ënun quixun Nucën Papa Diosan caíancëxa. Caíncëxunbia aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icëa aín patsan bacan cëñumainun ca 'itsamashi ocho uníxëshi manë nunti mëu atsini iéacëxa. ²¹Nucën Papa Diosan sinánmicëxa Noé manë nuntinu 'iruax iéasa, usaribíti cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aish iëtin. Nun namia chuañuma 'inun cananuna nashimicë 'itima 'ain. Usai 'íma cananuna —Jesucristo baísquia cupía Nucën Papa Diosan nu upí 'imicë 'aish cananuna nun 'uchacama tërénce 'aish an iscëx upí 'ai —quixun sinani

nashimicë 'ain. ²²Baísquitancëx naínu cuan 'aish ca Jesucristo ax Nucën Papa Diosbë 'Apu 'aish aín mëqueu 'icën. Usa 'icë ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara anribi aín bana cuatia.

Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'imicësabi oquin ñu upí oquin 'ati

4 ¹Uni 'ixun ca Cristonën tëmëraquin paë tancëxa. Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnribi camina —sapi cana tëmëraquin paë tanti 'ai —quixun sinánti 'ain. Uin cara Jesucristonan cupí tëmëraquin paë tanxa an ca ñu 'atima 'ai 'uchati éanxa. ²Usa 'ixun ca axa Jesucristomi sináncëma unin sináncësa oquin sinanima Nucën Papa Dios cuëncësa oishi 'ia, anúan bamati nëtëa 'itámainun. ³Béráma camina axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman 'acësaribi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'anan paéanan, paénxun pi sharánan Nucën Papa Dios rabiquinma unían ambi sinánxun 'acë ñuishi rabiácën. Usaquin 'aquinbi camina a ñucama éancën. ⁴Usai 'iquinmi atubëtan ñu 'atëcëniama oquin ca unin —uisa cupí cara nubë niquinbi nu éanxa —quixun sinánquin mitsu 'atimaquin ñuia. ⁵Mitsu ñuiabi ca ax utëcëquin Cristonën a unicama 'imainun camabi uniribi, axa bamacë macama 'imainun bamacëcamaribi —uisa carana ënë unicama oti 'ai —quixun isti 'icën, an 'acë ñucama 'unánquin. ⁶Usai ca 'iti 'icë quixuan 'unánun ca bamacëma pain 'ixuan unicaman cuanun aín unicaman Cristo ñui quicë bana ñuixunia. A bana cuati Jesucristomi catamëcë 'aish ca aín unicama, camabi uni 'icësaribiti bamati 'aíshbi, Nucën Papa Dios 'icësaribiti nëtétimoi tsóti 'icën.

⁷Anúan ënë menu 'icë ñucama cëñúti nëtë ca 'uramatia. Usa 'ain camina camabi nëtën upí oquin sinani Nucën

Papa Diosbë banati 'ain. ⁸Ianan camina mitsux asérabi nishanani nuibanani upitax bucuti 'ain. Bëtsi uni nuibacë 'ixun ca unin a unin 'uchacama ñuiquinma manuia. ⁹Mín xubunua aia camina bëtsi uni biisama tani bëtsi sinánquinma upí oquinshi biti 'ain. ¹⁰Mitsúnmi raíri uni 'aquinun ca Nucën Papa Diosan uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mitsu 'imia. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan mitsu achúshi achúshi bëtsi bëtsi ñu mëëti 'anun 'imicë 'ixun mitsun ñu mëëti upí oquin 'ati 'ain. ¹¹Uix cara banati 'icë, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oi banati 'icën. Uin cara raíri uni ñu 'axunia an ca Nucën Papa Diosan cushiocëxun upí oquin 'ati 'icën. Usoquin camina Jesucristonan 'ixun, añu ñu caramina 'ai a Nucën Papa Diosa cuëëntanun 'ati 'ain. Ax 'Apuira 'aish cushiira 'icë ca camabi unin rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca 'ati 'icën.

Jesucristonan 'aish tëmëratí

¹²Ën nuibacë xucéantu, mitsúnmi asérabi caramina Jesucristomi catamëti quixun 'unánuan bëtsi bëtsi ñu 'icëbë tëmëraíbi camina ratuti —uisa cupí carana ësai 'i —quiãx bënëtima 'ain. Camina sinánti 'ain, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca usari 'ia quixun. ¹³Bënëquinma camina sinánti 'ain, ami nishquian unin bëtsi bëtsi océxa Cristo tëmërasaríbi oquin cananuna nunribi tëmëraí quixun. Usaquin sinani camina tëmëraíbi cuëënti 'ain, usaríbiti 'Apuira 'aisha Cristo aia isi cuëëñux. ¹⁴Cristonan cupía unin mitsumi nishquin 'atimaquin ñuicëxbi camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí cushiira, axa mitsubë 'ain, cuëënti 'ain. Unían 'atimaquin ñuiabi camina mitsun Cristo rabin. ¹⁵Mitsua Jesucristonan cupí unin bëtsi bëtsi ocëx camina a sinani rabíntima

'ain. Usa 'aíshbi camina uni 'acë cupí 'ianan ñu mëcamacë cupí 'ianan ñu 'atima 'acë cupí 'ianan ñuianancë cupími tëmëracë a sinani rabínti 'ain. ¹⁶Usaquin ñu 'acëma 'aíshbi Cristonan 'icë cupía unin tëmëramicëxbi camina rabíntima 'ain. Rabínquinma camina Nucën Papa Dios rabiti 'ain, mitsúxmi asérabi ainan cupí.

¹⁷An aín bana 'acë unibi ca Nucën Papa Diosan uisai cara 'ia quixun isia. Usa 'ixun ca an aín bana cuacëma unicama aira atun ñu 'atima 'acë isquin uisaira cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. ¹⁸¿Atux aín ñu 'atima 'acë ënquin ñu upí 'acë 'aíshbia, aín unicama iétima 'aíshbi iéccë 'ain, cara ax ami catamëcëma 'uchañu unicama uisairai 'iti 'ic? ¹⁹Usa 'ain camina tëmëraíbi —Nucën Papa Dios cuëëncëbë cana ësai 'i —quixun sinánquin mitsun 'acësabi oquin upí ñuishi 'anan Nucën Papa Dios, an mitsu unio, an bërúanun ami catamëti 'ain, an ca aín quicësabi oquin 'ë bërúanti 'icë quixun 'unani.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësëti bana

5 ¹Axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamasaríbi cana 'ëx 'ain. Usa 'ixun cana atúan 'acësaríbi oquin Cristo camabi unin 'ucha cupía tëmëra, a ñuiquin bana ñuixunin. 'Anan cana atúxa 'icësaríbiti Cristo utëcëncëbë aín nëtënu abë 'iti sinanin. Usa 'ixun cana axa Jesucristomi catamëcë unin cushicama mitsu ësáquin cain: ²Atun cushicama 'ixun camina Nucën Papa Diosan unicama bana ñuixunquin, atúxa upí nuituñu 'aish chuámarua bucunun 'aquinti 'ain. An carnero bërúancë unin aín carnero 'acësaríbi oquin camina a unicama upía 'inun bërúanti 'ain. Usoquinmi 'anúan mitsu unin caíscë cupíshima camina asérabi 'aísa tanquin

'ati 'ain. 'Anan camina curíqui biti sinánxuinshima minbi asérabi 'aquinsa tanquin 'ati 'ain. ³'Apúxa unían ax quicësa oquinshi 'anun quiax quicësari-biti camina banatima 'ain. Usari 'íma camina mitsúnmi bana ñuixuncë unicomaxa usaribiti 'inun, upíshi 'iti 'ain. ⁴Usoquin 'aia ca Jesucristo, unin 'acësamaira oquian an aín unicama bërúancë, an utécënquin mitsu —asábi ca —quixun catancëxun aín nètënuaxmi xëñibua 'aínbi abë cuëñun mitsu 'imiti 'icën. Ënë nètënuax cuaiquin canania uisa ñu cara 'inancëxun bitsia uni cuëñcëbëbi ca an bicë ñu chëquia. Usaía uni 'icë 'aínbi camina mitsux xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'aish cuëñti 'ain.

⁵Usaribi oquin cana bëná unicama ësaquin cain, mitsun cushicaman bana camina timaquinma cuati 'ain:

Nucën Papa Dios ca unia rabíti cuëñima. Usa 'ixunbi ca axa rabíçëma unicama nuibaquin 'aquinia.

Usa 'ain camina —'ëx cana bëtsi unisamaira 'ai —quixun sinanima camáxbi bëtsin sináncësaribi oquin sinani upiti 'ësëananti 'ain. ⁶Usa 'ain camina aín bana timaima uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima Nucën Papa Dios 'Apuira ami catamëti 'ain. Usaími 'ia ca an anúan 'ati nëtë ucëbëtan uisai cara 'iquin tëmëracë 'aishbimi usai 'icëmasa 'ianan asábiira 'inun mitsu 'imiti 'icën. ⁷Uisaquin sinani caramina masá nuituti, añu ñu sinani caramina racuëti, a ñuiquin camina Nucën Papa Dios cati 'ain, an ca mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinia quixun 'unánquin.

⁸Paru 'inúan cuëéruí aín piti bari nicësa, usaribiti ca ñunshin 'atimanën 'apu, uni ñu 'atima 'anun quixun sinánmianan Nucën Papa Diosmi sinánti ënminuxun bari nitsia. Usa 'ain camina

mitsua paránti rabanan bërúancati 'ain. ⁹Usa 'ixun camina ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbi Jesucristomi catamëquin usa ñu 'atima 'ain. Camina 'unánti 'ain, mitsu 'acësaribi oquin ca ñunshin 'atimanën 'apun, camabi menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama tania quixun. ¹⁰Usabi 'inúxmabimi tëmëracë ca Nucën Papa Diosan mitsu cushioquin Jesucristosaribi upí 'inun mitsu 'imianan —aín bana quicësabi oi cana asérabi 'iti 'ai —quixun 'unani ami cushinun mitsu 'imiti 'icën. Ax ca an mitsu nuibaquin 'aquincë 'ianan Jesucristonan cupí abémi xëñibua 'aínbi upitax 'inun caíscë a 'icën. ¹¹Camabi unin ca Nucën Papa Dios rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Cëñútimoi ca axira cushiira 'Apu 'ia. Usai ca 'ia.

Bërúanxa 'inúan Pedronën Jesucristomi catamëcë unicama ca

¹²Nucën xucën Silvano, ax ca 'ën iscëx upiti Jesucristomi sináncë 'icën. Usa 'ain cana an mitsu buánxunun ënë quirica mitsu 'axuan. Ënë quiricanu 'ësëanan cana mitsu cain, an mitsu upí oquin cushionan 'aquincë cupí camina asérabi 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan mitsu nuibatia quixun. A ënima camina mixmi 'icësabi oi ami upiti catamëti 'ain.

¹³Babilonianu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama, mitsu 'acësaribi oquian Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë, acaman ca bërúanxmi 'icanun 'ën mitsu canun 'ë caxa. Marcos, 'ën bëhçicësa, anribi ca bërúanxmi 'inun 'ën mi canun 'ë caxa.

¹⁴Jesucristo cupí micamaxbi xucënsa 'aish camina nuibanani bërúanx 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

Uicamax cara Jesucristonan 'icë ax chuámarua bucucanti cana cuëñin. Ashi, Pedro.

PEDRONĒAN ARIBI BUANMITĒCĒAN QUIRICA

PedronĒan axa Jesucristomi catamēcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

1 ¹Ēx cana Simón Pedro, ax cuĕncĕ sabi oquin 'anan aín bana uni ñuxunuan Jesucristonĕn caísa 'ain. An nu iémicĕ Jesucristo, axbi Nucĕn Papa Diosribi 'aish upí 'ixuan nu 'acĕsaribi oquin ainan 'inun iémicĕ, mitsu cana ĕnĕ quirica buánmin. ²Mitsux Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesús an 'unánmicĕ 'aíshmi mitsúxmi 'icĕsamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

Usai cara axa Cristomi catamēcĕ unicama 'iti 'icĕ quicĕ bana

³Nucĕn Papa Dios cushiira 'ianan aín nuitu upíra 'ixuan an nu ainan 'aish asaribi 'inun caíscĕ, an ca uisaira cara aín cushi 'icĕ quixun nu 'unánmiquin anúnu upítax 'iti 'imainun anúnu ax cuĕĕncĕsa oi 'iti a nu 'inánxa. ⁴Ainan 'imiquin ca aín bana 'inánquin Nucĕn Papa Diosan uisaira oquin cara nu 'aquinti 'icĕ quixun nu 'unánmia. Usaquian 'unánmicĕx, a banami catamĕti camina an sinánmicĕsabi oquin sinánan uni itsían ñunshínquin ñu 'atima 'aia isquinbi, usaribi oquin 'aquinma upí ñuishi sinánti 'ain. ⁵Usai mitsux Nucĕn Papa Diosmi catamēcĕ 'ixun camina upí 'ixun ĕnquinma ñu upíshi 'ati sinánquin 'ati 'ain. Upí ñu 'acĕ 'ixun camina Nucĕn Papa Dios

cuĕĕncĕsabi oi caramina usai 'iti 'ai quixun 'unánti 'ain. ⁶Usai 'iti 'unáncĕ 'ixun camina ñu 'aisama 'aisa tanquinbi tĕnĕanan cushixun Nucĕn Papa Diosan a 'anun mitsu 'ináncĕ ñu asĕrabi 'ati 'ain. Usaquin 'acĕ 'ixun camina mitsumi uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi bĕnéquinma tanshiti 'ain. Usaquin 'ai camina Nucĕn Papa Diosmi asĕrabi sinánti 'ain. ⁷Usaquin sináncĕ 'aish camina bĕtsibĕ nuibananti 'ain. Usai 'iquin camina camabi uni nuibati 'ain.

⁸Asĕrabi usai 'i camina an uni itsin Jesucristomi sinánun 'aquincĕma unisa 'itima 'ain. Usai 'i camina ñancábimi Nucĕn 'Ibu Jesucristomi sináncĕ 'itima 'ain. ⁹Usa 'aínbi ca axa usai 'icĕma uni ax bĕxuñu unisa 'ianan a ñubi sináncĕma unisa 'icĕn. Usa 'ixun ca aín 'ucha ca tĕrĕncĕ 'icĕ quixun sinanima manúaxa. ¹⁰Ēn xucĕántu, usa 'ain Nucĕn Papa Diosan ainan 'iti caíscĕ 'aish camina an cacĕsabi oi 'inux bĕrúanracati 'ain. Usa 'iquin camina Nucĕn Papa Diosmi sinánti ĕnquin ñu 'atima 'atima 'ain. ¹¹Usai 'itancĕx camina Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tĕrĕnquin Nucĕn Papa Diosan 'inun nu iémicĕ, an mĕnĕfosabi oi asĕrabi aín nĕtĕnu abĕ cĕnútitimoi 'iti 'ain.

¹²Usai caramina Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'iti 'ai quixun 'unani camina usai 'in. Usáimi 'iabi cana ĕnímami mitsux 'icĕsabi oi 'inun sinánmitĕcĕnti 'ain, manúti rabanan.

13,14 Nucën 'Ibu Jesucristonën 'unánmicë xun cana 'unanin, 'ën bamati nètë ca 'urama 'icë quixun. Usa 'ain ca 'ën sináncëx bamaquin ënë nètë ëncëma pan 'ixuinshi ënë ñucama 'ën mitsu sinánmitëcënti asábi 'icën. 15 'Ëx bamacë bëtanmi ënquinma usabi oquin 'anun quixun cana ënë banacama mitsu cuënëoxunin.

An Nucën 'Ibu Jesucristonën aín cushínbi ñu 'aia isa unicama

16 Nucën 'Ibu Jesucristonën cushi ñuixuanan aín utëcënti ñuiquin nun mitsu cacë bana ax ca unían anbi sinánxun ñuicë banama 'icën. Nucën bërúnbi cananuna Nucën 'Ibu Jesucristonëan aín cushínbi ñu 'aia isacën. 17 Usaquin iscë 'ixun cananuna camabi unin 'unánuan, a ñui, Nucën Papa Dios ësai quia cuacën: "Ënëx ca 'ën nuibairacë 'ën Bacë Béchicë 'icën, a cupí cana chuáma tani cuëñin" —quiaux. 18 Anua Nucën Papa Diosan cushi 'ain cananuna matánu Nucën 'Ibu Jesúsbé 'ixun, Nucën Papa Dios naínuax usai Jesucristo rabi quia asérami cuacën.

19 Usai banaia cuaquin cananuna 'unáncën, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quiásabi oi ca Jesucristo 'iáxa quixun. Mitsúnmi upí oquin a bana sinánti ca asábi 'icën. Lamparinën beánquibucënu-xun pëcacëbëtan cananuna xubunu 'icë ñu upí oquin isquinmabi isin. Usaquin isquinbi cananuna barían pëcacëbé tainra upí oquin isin. Usaribi oquin camina a unicaman bëráma cuënëo bana 'unánquinbi asérami mitsu nuitunubi Cristo 'icëbëtainra, uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unánti 'ain. 20,21 An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca anbi sináncë bana unicama ñuixuanma 'icën. Ax asérami aín Bëru Ñunshin Upitan

sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Diosmi upiti catamëcë 'ixun ax cuëncësabi oquin bana ñuixuancëxa. Usa 'ain camina asérami 'unánti 'ain, unin ca anbi sinántancëxun Jesucristo ñuiquin bana cuënëoma 'icë quixun.

An Nucën Papa Diosan banama, bana itsi ñuixuncë uni ñui quicë

2 1 Usa 'aínbi ca 'iacëxa, uni raíri, an —Nucën Papa Dios ca usai quia —quixun cëmëquin anbi sináncë bana nucën raracama ñuixuncë. Usaribiti ca an mitsu bana ñuixunti uni cëmëquin parani mitsubë 'iti 'icën. Atúnbi sinánxun ca Nucën Papa Diosan banamabi 'atima bana ñuixunquin, Nucën 'Ibu Jesucristo ami catamëtia uni Nucën Papa Diosnan 'iti, ami catamëaxma 'inun quixun ñuixunquin uni sinanamiti 'icën. Usaquin 'acë 'aish ca a unicamax bënëtishi cëñúti 'icën. 2 A unicaman 'aia isquin ca 'itsa unin usaribi oquin ñu 'atima 'ati 'icën. Atúxa usai 'icë cupí ca uni Jesucristo ñuicë bana ñui 'atimati banati 'icën. 3 A unicaman ca mitsun curíqui biti cupíshi cëmëquin paránquin Nucën Papa Diosan banamabi, anbi sináncë bana mitsu ñuixunti 'icën. Usaquian 'acë cupí ca iétima cëñúti 'icën, usai atux 'itia Nucën Papa Diosan mënfosabi oi.

4 Nucën Papa Diosan ca axa 'uchacë ángelcama aín 'ucha tërénquinma aín nëtënu chiquínquin anúan an camabi uni isti nètë utámainuan, anu atux tëmërai 'iti, beánquibucënu manë risin təcërëcacësa 'aish anubi 'inun 'imiácëxa.

5 Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan nètë ióñu, an aín bana cuacëma unicama atun ñu 'atima 'acë tërénquinma camabi me mapumiquin baca cëñumiácëxa. Usonan ca an ami sinánun aín bana ñuixuncë, Noé, acëñun męcën achúshi 'imainun rabé unishi

Nucèn Papa Diosan iémiacëxa. ⁶Usonan ca Nucèn Papa Diosan ëma rabé,
Sodoma 'imainun Gomorra cacé,
'imainun anu 'icé unicamaribi atun ñu
'aisama 'acé cupí aín chimapuishi
'itánun nëancëxa. A bana cuatía an ñu
'atima 'acé unicama ñu 'atima 'atimi
racuéti oquin ca Nucèn Papa Diosan
usoquin Sodoma 'imainun Gomorra
'acëxa. ⁷Sodomacëñun Gomorra
nënquinbi ca Nucèn Papa Diosan Lot
cacé uni, axa upí 'aish unicaman ñu
'atima 'aia isi masá nuitucé, a
iémiacëxa. ⁸Ax atubé 'aish ca Lot aín
nuitu upí 'aish a ëma rabénu 'icé
unicaman ñu 'atima 'aia isanan cuati,
camabi nētēn masá nuituacëxa. ⁹A
unicama atun 'ucha cupí Nucèn 'Ibu
Diosan 'atimocëbëbia Noé 'iásaribiti Lot
iéa, a sinánquin cananuna 'unánti 'ain,
Nucèn 'Ibu Diosan ca axa ami catamëti
ax quicësabi oi 'icé unicama, uisa ñu
cara 'icëbëtanbi iémiti 'icé quixun.
Usonan ca an ñu 'atima 'acé unicama
iémiquinma, anúan an camabi uni isti
nētē utámainun tēmëranun ënti 'icën.

¹⁰Nucèn 'Ibu Diosan ca anbia
masáquin sináncé 'ixun ñunshínquin
'atima ñu 'anan aín bana cuacëma
unicama asérabi uisoquin cara 'ati 'icé
usoquin 'ati 'icën. A unicaman ca
rabinquinma ax cuëncësa oquinshi ñu
'aisama 'anan, ami racuéquinma Nucèn
Papa Diosan 'imicé 'icëbi unin cushica-
maribi 'atimaquin ñuia. ¹¹Ax atubëtan
sënénma 'aish cushiira 'ixunbi ca
ángelcaman, axa usai quicé unicaman
'acésaribi oquin, cushicama 'atimaquin
ñuiquin Nucèn 'Ibu Dios caima.

¹²Ënë unicamax ca sinánñuma 'ixuan
ñuinacan, uisa cara oia quixun
sinánquinmabi, ñu 'acésaribi oquin
'anan ñuinanëxa mëraquian unin
'anúnbi nicësa, usaribi 'icën. Atux ca an
'unáncëma ñu ñui 'atimati banaia. Usa

'aish ca ñuina bamacësaribi bamati
'icën. ¹³An bëtsi uni tēmëramicé cupí ca
usaribiti tēmërai bamati 'icën. Atun ca
—camabi nētēn nun cuëncé ñu 'ai
cananuna cuëinshiti 'ai —quixun
sinania. 'Aisama ñu 'atishi sináncé 'aish
ca usai 'i cuënia. Mitsux Nucèn Papa
Dios rabinux timécé 'ain, mitsubëtan
pibi ca atux ñu 'atima 'ai cuënia. Ax ca
'aisama 'icën. Usa 'aish ca a unicamax
axa Jesucristomi sináncé unisama 'icën.

¹⁴Usa 'aish ca xanu isíma isímashi
anun cuënia, aín 'ucha ëníma ca
amiribi amiribi 'uchaia. Atúxa 'icësaribi-
tia 'inun ca axa Jesucristomi upiti
sináncëma xanu 'imainun bëburibi
sinánmia. Ax ñun cuëñ 'aish ca 'itsa
ñuñu 'iti cuënia. A unicama ca Nucèn
Papa Diosan aín 'ucha cupí uisoquin
cara 'ati 'icé, usoquin 'ati 'icën. ¹⁵A
unicaman ca Nucèn Papa Diosan bana
quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'aia.
Usa 'aish ca Balaam, Beornën bëchicé,
axa 'iásaribiti 'ia. Balaanën ca an Nucèn
Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni
'ixunbi curíqui biti sinánxun ñu 'atima
'ati sináncëxa. ¹⁶An cacëxunbia aín bana
cuacëma cupí ca Nucèn Papa Diosan, ñu
'atima 'axunma 'anun quixun anúan
cuancé aín burro bëaracëxa. Bëaracëx
Nucèn Papa Diosan 'imicëx, uni 'icësari
banaquin, ca aín burron Balaam
sinanamiacëxa. A unicamax ca Balaam
'iásaribiti 'ia.

¹⁷Uni raíri 'aquincëma 'aish ca xëxá
ësquiaxa 'unpáxñuma 'icësa 'ianan 'uí
'ibúnux nētē bënamiabi suñun bëcacëx
nētécësa, usaribi 'icën. Usa 'aish ca anua
atux tēmërai 'iti bëánquibucëira anu
nētétimo xëñibua 'aínbi 'iti 'icën. ¹⁸Usa
unicaman ca axbi cërúanan rabiacati
sinánñumasa 'ixun, an 'acésaribi oquian
ñunshínquin ñu 'atima 'anun quixun, an
ñu 'atima 'ati ëinsa tancé uni raíri
sinanamitëcënia. ¹⁹Usoquin 'aquin ca caia,

uisari caramina 'iisa tani usai camina 'iti 'ain. Usaími 'iabi ca Nucén Papa Diosan mi uisabi oima. Usai quicé 'ixunbi ca atun ñu upí 'aisa tanquinbi 'atima 'icén, atun sinan upíma 'ixun. Aín sinan upí 'ixun ca unin aín 'acésabi oquin upí ñu 'aia. Usa 'aínbi ca aín sinan 'aisama 'ixun unin usabi 'atima ñu 'aia. ²⁰Ēñex ca esa 'icén: Ui unicaman cara Nucén 'Ibu Jesucristomi cataméquin ñu 'atima 'ati éncé 'ixunbi amiribishi ñunshínquin ñu 'atima 'atécènia, a unicamax ca béráma 'iásamaira 'inun 'uchaia. ²¹Jesucristomi catamécé 'ixunbi éncé 'aish an 'unáncema unicamax 'icésamairai 'uchatima cupí Jesucristomi sinanima 'itibi ca a unicama 'ia. ²²Usaquian upí 'iti éncé unicamax ca unia esaí quicésa 'icén: “Camunan ca quinántancèxunbi amiribishi aín quinan pitécènia. Usaribiti ca cuchi nashitancèxbi me chabánu racátécèni chuatécènia”.

**Nucén 'Ibu Jesucristo utécènti
ñui quicé bana**

3 ¹Ēn nuibacé xucéantu, bétsi quirica pan buánmixunbi cana èné quiricari mitsu buánmin. Quirica buánmiquin cana asérabi Jesucristomi sináncé 'ixunmi aín banacama manuquinma upí oquin sinánun mitsu 'éséan. ²An Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman Jesucristo ñui quiá banacama a manuquinma sinánan, camina Nucén 'Ibu Jesucristo, an Nucén Papa Diosnan 'inun uni iémicé, an aín bana ñuixunun caiscé unicaman mitsu ñuixuncé banaribi manuquinma sinánti 'ain.

³Ésoquin camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utécènti nètèa 'urama 'ain ca 'itsa uni aín cuéèncé ñuishi 'ai, anun Jesucristonan 'iti bana 'atimaquin ñui, ami cuaiti 'icén. ⁴Cuai ca quití 'icén:

— Jesús ca utécènti 'icé quiáxa uni quiá 'aínbi ca ucéma 'icén. Nucén raracama bamacébèa 'iásabi oi ca

camabi uni bamaia, 'imainun ca nètè ióñua 'iásabi camabi ñu 'ia. ⁵A unicaman ca sinántisama tania, Nucén Papa Diosan usai ca 'iti 'icé quixun cacèxèshi ca naicamé'ëo 'imainun bacacama, anua racátinubi racámáinun, mecamaribi anubia 'iti anu 'iacéxa. ⁶Usaia 'iá 'icébi ca Nucén Papa Diosan sinanéinshi mapuquin, bacan èné menu 'icé ñucama cènuacéxa. ⁷Usa 'aínbi ca naf 'imainun mecama anúan Nucén Papa Dios quicébètainshi tsin cèñuti nètè utámáinun usabi 'iti 'icén. A nètèn ca an ñu 'atima 'acé unicama Nucén Papa Diosan uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'icén.

⁸Ēn nuibacé xucéantu, camina manuquinma esaquin sinánti 'ain, Nucén 'Ibu Diosan, an nètétimoí tsócé 'ixun, tancèx ca nun nu tancé achúshi nètèx mil barisa 'icén. Usaribiti ca nun nu mil barisa tancé ax Nucén Papa Diosan tancèx achúshi nètèsa 'icén. ⁹Usa 'ain ca —ca uti 'icé quiá 'aíshbi ca Jesucristo xèñibutia —quiáxa uni quicé 'aínbi uti 'ixúnbi Jesucristonèn achúshira uníxbia ainanma 'aish castífcancé 'iti cuéènimá, camabi unia sinanati ami cataméti cuéènia.

¹⁰Usaquin caíntancèx ca unin sinánmabi, an ñu mécamacé uni imé ucé usaribiti unífan sinánmabi Jesucristo uti 'icén. A nètè ucébè ca canacamé'ëo 'icésaífa anuax banacébè nafu 'icé 'uxé, bari, 'ispa acama, mané tsin cèñumáinun anu ax 'iti 'aíma 'iti 'icén. Usaribiquin ca camabi mecèñun anua 'icé ñucamaribi tsin cèñuti 'icén.

¹¹Usai ca ñucama cèñúti 'icé quixun sinani camina Nucén Papa Dios quicésabi oi 'i uisaíbi 'uchaima bucuti 'ain. ¹²Usa 'ain camina Jesucristo Nucén Papa Diosan mèníósabi oi uti caínquin unicama sinanatia ami catamènun 'aquinti 'ain. A nètèn ca nafu 'icé 'uxé,

bari, 'ispa acama manë tsin rëquiruquin tsatsacacësa 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca anua usa ñucama 'icë axribi manë tsin cëñucë 'iti 'icën. ¹³Usafa ñu 'iti 'aïnbi cananuna Nucën 'Ibu Dios quiásabi oía me 'imainun naí ió 'iti cainin. Anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'iti 'icën.

¹⁴Ën nuibacë xucéantu, usaía 'iti caíncë 'aish camina Nucën Papa Diosan 'uchañumarua isanan uisa ñu 'atimabi 'acëma isti cupí ñu 'atima 'aíma unicamabë nuibananishi upitax bucuti 'ain. ¹⁵Camina 'unánti 'ain, axa ainan 'iticama camabi aín 'ucha téréncë 'inun ami catamënun quixun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cainia. Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin ca abénu nuibanancë nucën xucën, Pablonënríbi quirica buánmi-quin, usaríbi oquin mitsu caxa. ¹⁶A mitsu buánmicë quircacamanu ca Pablonënríbi 'ën cacësa ësaríbi oquin mitsu caxa. A bana raírinëx ca unían upí oquin cuaisama 'icën. Usa 'ain ca

an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma uni 'imainun axa upiti ami catamëcëma unin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun upí oquin sinánquinma bëtsi oquin sinania. Pablonëan cuënëocë quiricaishima, bëtsi banaríbi upí oquin sináncëma 'ixun bëtsi oquin sinani ca upiti Jesucristomi catamëti 'unanima.

¹⁷Ën nuibacë xucéantu, 'ën mitsu ñuixuncë ñu 'icëma pain 'ain, ca usai 'iti 'icë quixun 'unani camina an ñu 'atima 'acë unicaman paráncëxmi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iti ëntin rabanan bërúanracati 'ain. ¹⁸Nucën 'Ibu Jesucristo an Nucën Papa Diosan 'inun mitsu iémicë, ax quicësabi oi 'iti 'unánquinbi camina bëríbi 'unácësa-maira oquin 'unánti 'ain. 'Unánan camina an ca mitsu nuibatia quixun 'unani ainainra 'iti 'ain. Bërí 'acësaríbi oquin ca usabi oquin nëtë xëñibua 'aínbi camabi aín unicaman a rabiti 'icën. Ashi, Pedro.

JUANĒAN A PAIN BUANMIA QUIRICA

Anun Jesucristonan 'iti bana

1 ¹Ēnē mecama unioisama 'ańbia ań Papabē 'ía axa ěnē menu uá, a űniquin cananuna ěnē quirica mitsu cuēñoxunin. A cananuna ań bana cuanan nun bērúnbi isacēn. Nun bērúnbi űachaquin isanan cananuna nun mēcēnanribi ramēacēn. Ax bamati-moi tsócē 'ixuan ań unicamaribi abē 'inun 'imicē, a űniquin cananuna mitsu cain. ²A cananuna nusaribi 'aish uni 'icē nun 'unáncēn. Usa 'ixun cananuna asērabi a isacēn. Isá 'ixun cananuna a mitsu űniuxunin. Ax ań Papabē 'itancēxbi ěnē menu uá 'ixun ca bamati-moi tsócē 'ixun, usaribitinu abē 'inun nu 'imiti 'icē quixun cananuna mitsu űniuxunin. ³Nuxnu asērabi Nucēn Papa Dios 'imainun ań Bēhicē Jesucristobē upí 'icēsaribitimi mitsúxribi nubē Jesucristomi upiti sinánun quixun cananuna nun nu isanan cuacē, ěnē űucama mitsu űniuxunin. ⁴Upí oquin sinanimi chuámaishirua tani cuēñun cananuna ěnē banacama ēsoquin mitsu cuēñoxunin.

Nucēn Papa Diosan unían űu 'atima 'ati sinántima bana

⁵Jesucristonēńbia nu pain 'unánmia 'ixun cananuna ěnē bana mitsu űniuxunin: Nucēn Papa Dios an ca asērabi upíira 'ixun űu upíshi 'aia. An ca unēxun űu 'aima. Usa 'ain ca uisa

'uchabi anu 'aíma 'icēn. ⁶űu 'aisama 'aíbi —ainan 'aish cana Nucēn Papa Diosbē upí 'ai —qui cananuna cēmēin. Ainan cana 'ai quicē 'ixunbi ax quicēsabi oquin 'aquinma űu 'atima 'ai cananuna cēmēin. ⁷Usa 'ańbi cananuna axa 'icēsaribiti űu 'atima 'ati sináncēma 'ianan Nucēn Papa Diosbē upí 'aish, axa ami catamēcē unicamabēribi upiti nuibananin. Usafnu 'ia ca an, ań Bēhicē Jesucristo ań imi 'apati bama cupí, uisa űu 'ai caranuna 'uchai, abi nu tērēnxunia.

⁸—'Ēx cana 'uchańuma 'ai —qui cananuna nuxbi cēmēin. Usa 'ain ca nun bana asērabima 'icēn. ⁹Usa 'ańbi cananuna 'unánti 'ain, nun nu nun 'uchacama chiquinaxuncēxun ca Nucēn Papa Diosan, ax upí 'ixun ax quicēsabi oquin 'aquin, nun 'uchacama nu tērēnxunquin upí 'inun nu 'imiti 'icēn. ¹⁰Nucēn Papa Diosan bana ca quia —camabi unin ca űu 'atima 'aia —qui ax. Usaía quicē 'ańbi —'ēn cana űu 'atima 'acēma 'ai —qui cananuna —Nucēn Papa Diosan bana ca cēmē 'icē —quicēsa 'ain. Usai quicē 'ixun cananuna, asērabi ca ań bana 'icē quixun sinaniman.

Cristo, an Nucēn Papa Dios nu űucáxuncē

2 ¹Ēn bēhicēsa 'icē, cana űu 'atimami 'atin rabanana ěnē űucama mitsu cuēñoxunin. Usa 'ańbia uinu 'icē unix cara 'uchaía, a an űucáxunti ca

Nucën Papa Diosbëa 'icë Jesucristo, ax 'icën. Ax ca uisa 'uchañumabi asérabi upíira 'icën. ²Jesucristo axa bama cupí ca nun 'uchacama téréncë 'icën. Nunanshima camabi unin 'uchacamari-bia téréncë 'inun ca Jesucristo bamacëxa.

³Aín bana quicësabi oquin 'acë 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asérabi ainan 'aish a 'unáncë 'ai quixun. ⁴Usa 'aínbi ca uix cara —'ën cana ainan 'ixun Nucën Papa Dios 'unani —quibi aín bana quicësabi oi 'ima, a uni cëmë 'icën. Usa 'aish ca cëmëishi banaia. ⁵Usa 'aínbi ca an aín bana quicësabi oquin 'acë uni ax éníma upíti Nucën Papa Diosmi sinania. Usa 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asérabi ainan 'ai quixun. ⁶Usa 'ain ca axa —ainan 'aish abë 'icë ca Nucën Papa Diosan 'ë sinánmia —quicë uni, ax Jesucristo 'iásaribiti 'iti 'icën.

Axa quicësaribiti 'iti bana

⁷Ën xucéantu, mitsun 'unáncëma bana ñuiquin cuëñoquin cana mitsu caiman. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua bana abi cana mitsu ñuixuntécënin. ⁸Ën mitsu ñuixuncë bana ióma 'aínbi camina a banabi mitsun 'ásamaira oquin 'unáncë 'aish ax quicësabi oi 'in, Cristo 'iásaribiti. Usari 'i camina mitsun ñu 'atima 'acëcama éni Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëncësabi oi 'in.

⁹Uix cara —'ëx cana ainan 'aish Nucën Papa Diosbë upí 'ai —quibi nuibatíma uni itsimi nishia, ax ca Nucën Papa Diosnanma pain 'icën. ¹⁰An uni itsi nuibacë uni ax ca Nucën Papa Diosnan 'aish abë upí 'icën. Usa 'ain ca a cupía a uni 'uchati ñu 'aíma 'icën. ¹¹Usa 'aínbi ca nuibatíma bëtsi unimi nishcë uni an Nucën Papa Diosbë upíma 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncë cupí sinánñumasa 'ixun uisai cara 'iti 'icë quixun 'unanima.

¹²Ën bëhichësa 'icë, cana Jesucristo cupía Nucën Papa Diosan mitsun 'uchacama téréncë cupí mitsu quirica cuëñëoxunin. ¹³Uni apáncama, mitsúnmi axa ënë mecama unioisama pain 'aishbi 'iá, Nucën Papa Dios, a ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuëñëoxunin. Bëná unicama, mitsuribishi cana ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxun-bimi 'acëma cupí quirica cuëñëoxunin.

'Ën bëhichësa 'aishmi ainan 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncë cupí cana mitsuribi quirica cuëñëoxuan. ¹⁴Uni apáncama, mitsúnmi axa ënë mecama unioisama pain 'aishbi 'iá, Nucën Papa Dios, ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuëñëoxuan. Bëná unicama, mitsux Jesucristomi cushicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsun nuitunënbí sináncë 'ixun ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbi 'acëma cupí cana mitsu quirica cuëñëoxuan.

¹⁵Ënë nëtënxuan Nucën Papa Dios cuëñcëma ñu an 'unáncëma unin 'acësa oquin 'ati camina cuëñtíma 'ain. Uix cara ax cuëñcëma ñu 'ai cuëñia, ax ca Nucën Papa Diosmi sinanima. ¹⁶An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unix ca ñunshínquin piti, xëati, xanubë 'iti acama sinánan ñu 'atima isti cuëëanan —ñuñu cana 'ai —quixun sinani rabitia. Nucën Papa Diosan ca usaía 'inun uni sinánmi-cëma 'icën. Abi ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni usai 'ia.

¹⁷Mecama 'imainun anu 'icë ñucamax-ribe ca cëñúti 'icën. 'Imainun ca ñunshínquian unin a 'atishi sináncë ñu 'atimacamaxribe cënúti 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi 'icë unicama xëñibua 'aínbi abë 'iti 'icën.

An —Jesús ax ca asérami Cristo 'icē cacē unicama 'imainun axa —cēmē ca a bana 'icē —quicē unicama ñuicē bana

¹⁸Ën bëchicēsa 'icē, cana mitsu cain, anúan ënë mecama cēñúti nētē ca 'urama 'icēn. A nētēa ucēma pan 'ain ca axa Cristo 'atimaquin ñui banacē uni uti 'icē quixun camina cuan. Ca uti 'icē 'aínbi ca bëríbi 'itsa unin Cristo 'atimaquin ñuia. Usa 'ain cananuna 'unanin, anúan ënë mecama cēñúti nētē ca 'urama 'icē quixun. ¹⁹An Cristo 'atimaquin ñuicē unicama nubē 'ixunbi ca nu éanxa, asérami nun 'acésaribi oquin Jesucristo sináncēma 'ixun. Nux 'icésaribiti asérami Jesucristomi sináncē 'aish ca nubē bërúcé 'itsianxa. Usa 'ain ca atúan nu ëncē cupí camaxunbi 'unánti 'icēn, nubēa ax timécē unicamax ca camáxira asérami nux 'icésaribiti Jesucristomi sináncēma 'iaxa quixun.

²⁰Usa 'aínbia Cristo cupí Nucēn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubē 'ain camina 'unanin, atúan Jesucristo 'atimaquin ñuicē banacamax ca cēmē 'icē quixun. ²¹Mitsúnmi Cristonan 'ixun ax cuëncēsabi oi 'iti 'unáncēma cupí cana mitsu caiman. Mitsúnmi a ñucama 'unáncē cupí cana mitsu ënë quirica cuëñëoxunin. Camina 'unanin, Cristonan 'ixun ax cuëncēsabi oi 'iti 'unáncē uni ax ca cēmētima 'icēn.

²²¿Uix cara cēmē uni 'ic? Axa —Jesús ax ca Cristoma 'icē —quicē uni ax ca a 'icēn. A unix ca axa Cristomi 'atimati banacē a 'icēn. Ax ca aín Bëchicē 'imainun Nucēn Papa Diosmiribi 'atimati banaia. ²³Camabi uni axa —Jesús ax Cristoma 'icē, cana ami catamētima 'ai —quicē uni, ax ca Nucēn Papa Diosmiribi catamécēma 'icēn. Usa 'aínbi ca axa —Jesús asérami Nucēn Papa Diosan Bëchicē 'aish asaribi 'icē cana ami catamēti —quicē unicama, abē

Jesucristo 'imainun Nucēn Papa Diosribi 'icēn.

²⁴Usa 'ain camina Jesucristomi catamëtabaquinmi cua a bana manuquinma upí oquin sinánti 'ain. A bana asérami sináncē 'aish camina abē upí 'aish ënima camabi nētēn aín Bëchicē 'ianan Nucēn Papa Diosbëribi 'iti 'ain. ²⁵Jesucristonëxbi ca quiacēxa, a cupíshi cananuna ainan 'aish Nucēn Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'iti 'ai quiax.

²⁶An mitsu parántisa tancē unicama ñuiquin cana ënë banacamama mitsu cuëñëoxuan. ²⁷Atúxa usa 'aínbi ca Jesucristonën aín Bëru Ñunshin Upí mitsubēa 'inun 'ináncē, ax mitsubē 'ixun uni itsían 'unánmiamabi an mitsu 'unánmia. An mitsu 'unánmicē ñux ca asérami 'aish cēmēma 'icēn. Usa 'ain camina aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmiquin sinánmicēsabi oi camabi nētēn Cristobē 'iti 'ain.

²⁸Ën bëchicēsa 'icē, cana mitsu cain, utëcënquian Jesucristonën nu upí isti cupí camina camabi nētēn an sinánmicē sabi oquin sinánti 'ain, axa ucëbë rabíntima cupí. ²⁹Mitsun camina, Jesucristo ax ca asérami upí 'icē quixun 'unanin. Usa 'ixun camina ësaquinribi 'unánti 'ain, an upí ñu 'acē unicamax ca Nucēn Papa Diosan bëchicē 'icē quixun.

Nucēn Papa Diosan bëchicēcama ñuicē bana

3 ¹Nux cananuna Nucēn Papa Diosan bëchicē 'ain, an cacēsabi oi. An aín bëchicē ca quixun nu cacē cupí cananuna 'unánti 'ain, uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun. Usa 'aínbi ca an ënë menu 'icē ñuishi sináncē unicaman ainanma 'ixun Nucēn Papa Dios 'unáncēma cupí, nux cananuna aín bëchicē 'ai quixun 'unanima. ²Ën nuibacē xucéantu, bërí cananuna Nucēn Papa Diosan bëchicē 'ain. Usa 'icëbi ca

uisaira caranuna 'inuxun 'ai quixun an nu 'unánmicēma pan 'icēn. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, Jesucristo utēcēncē bētan cananuna upí oquin uisa cara ax 'icē quixun isti 'ain. A isi cananuna asaribi 'iti 'ain. ³Uicaman cara —asaribi cana 'iti 'ai —quixun sinania, a unicamax ca Jesucristosaribi 'iti cupí, aín 'uchacama ēni upí 'ia.

⁴Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē unicama, ax Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi 'ima 'uchaia. Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquinu 'acēma, ax ca 'ucha 'icēn. ⁵Camina 'unanin, unin 'uchacama tērēnux ca Jesucristo uacēxa, ax uisa 'uchañumabi 'ixun. ⁶Usa 'ain ca uix cara ainan 'aísha, a ēníma abē 'icēa Nucēn Papa Diosan sinánmicē 'icē, a unin ñu 'atima amiribi amiribi 'aima. An ñu 'atima amiribi amiribi 'acē uni ax ca ami catamēcēma 'ianan uisa cara ax 'icē quixun Jesucristo 'unáncēma 'icēn. ⁷Ēn bēchicēsa 'icē, cana mitsu cain, unin paráncē camina 'itima 'ain. An upí ñu 'acē uni ax ca Jesucristosaribi 'aish aín nuitu upí 'icēn. ⁸Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē unicama ax ñunshin 'atimanēn 'apun uni 'icēn, ñunshin 'atimanēn 'apu ax ca nētē ióñubi 'ucha 'aish usabii bērf nētēnbi 'uchaia, usa 'ain. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñu 'atima 'acēcama cēñui Nucēn Papa Diosan Bēchicē uacēxa.

⁹Uix cara asérabi Nucēn Papa Diosan bēchicē 'icē, an ca ñu 'atima 'ati sinanima. An 'acēsaribi oquin sinánun Nucēn Papa Diosan 'imicē 'ixun ca aín bēchicēcaman ñu 'atima 'ati sinanima. Usa 'ixun ca 'uchatēcēnti sinanima.

¹⁰Ēnēx ca ēsa 'icēn. Ui unin cara ñu upí 'aima ax ca Nucēn Papa Diosnanma 'icēn, ui unin cara uni itsiribi nuibatima axribi ca Nucēn Papa Diosnanma 'icēn. Usa 'ain cananuna uinu 'icē unix cara Nucēn Papa Diosan bēchicē 'icē quixun

'unánan uinu 'icē unix cara ñunshin 'atimanēn 'apunan 'icē quixun 'unánti 'ain.

Unicamaxa bētsibē bētsibē nuibananti bana

¹¹Jesucristomi catamētabaquinbimi mitsun cua a bana ca ēnēx 'icēn, bētsibē bētsibē cananuna nuibananti 'ai quicē.

¹²Ñunshin 'atimanēn 'apunan 'ixun ca Cainan aín xucēnbi 'acēxa. Usaribi cananuna 'itima 'ain. ¿Uisa cupí cara Cainan aín xucēn 'acēx? Aín xucēnan 'acē ñu upí 'imainuan an 'acē ñu upíma 'ain ca Cainan aín xucēn 'acēxa.

¹³Ēn xucēantu, axa Jesucristomi catamēquinma ēnē menu 'icē ñuishi sináncē unicaman mitsumi nishquin nuibacēxunmabi camina —uisacatsi cara 'ēmi nishia —quixun masá nuituquin sinántima 'ain. ¹⁴Nux 'icēsari-bitia ax Jesucristomi catamēcē unicama nuibacē 'ixun cananuna 'unanin, nux ainanma 'ía 'aíshbi cananuna bērf Nucēn Papa Diosnan 'ai quixun. An uni itsiribi nuibacēma uni ax ca Nucēn Papa Diosnanma 'aish usabi 'icēn. ¹⁵An ami nishquin uni raíri nuibacēma uni ax ca an uni 'acē unisa 'aish 'aisama 'icēn. Camina 'unanin, an uni 'acē unix ca Nucēn Papa Diosnanma 'aish xēnibua 'aínbi abē 'itima 'icē quixun.

¹⁶Jesucristo nu nuibati bama cupí cananuna 'unanin, usari ca uni nuibati 'iti 'icē quixun. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, Jesucristonēn 'ásaribi oquin cananuna nunribi a 'aquincē cupí bamanuxunbi 'aquinquin bētsi uni nuibati 'ai quixun. ¹⁷¿Usa 'ain cara an ñuñu 'ixunbi axa 'aquinsa 'icē isquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincēma uni, ax Nucēn Papa Diosmi sináncē 'ic? Usama ca. ¹⁸Ēn bēchicēsa 'icē, cana mitsu cain, nun cuēbitanshi uni —ēn cana mi nuibati —quixun caquinma cananuna

asérabi nuibaquin 'aquinsa 'icë a
'aquinti 'ain.

**Cananuna asérabi Nucën Papa Diosnan
'ai quixun 'unánti bana**

¹⁹Nun uni nuibaquin 'aquincë 'ixun cananuna 'unánti 'ain, nun cananuna asérabi ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ai quixun. Usaquin 'unani cananuna bënëtima chuámarua 'iti 'ain. ²⁰Usa 'ain ca nun —'ëx cana upíma 'ai —quixun sinaniabi Nucën Papa Diosan, an camabi ñu 'unáncë 'ixun, nun sinánribi 'unania. ²¹'Ën nuibacë xucéantu, nun ñu 'atima 'acécama a mëníocë 'ain cananuna a sinani masá nuitutima Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²²Nun ax quiásabi oquin 'anan, ax cuëëncësabi oquin 'aia isquin ca an nun ñucácsëabi oquin nu 'axunia. ²³Axa quicësabi oquin 'ati bana ax ca ësa 'icën, cananuna aín Bëchicë Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain, an nu cacësabi oi. ²⁴Axa aín bana quicësabi oi 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosbë 'icën, 'imainun ca axribi atubë 'icën. An nu 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí ax nubë 'ain cananuna asérabi 'unanin, Nucën Papa Dios ca nubë 'icë quixun.

**Axa ami sináncëma uni 'imainun axa
Nucën Papa Diosmi sináncë uni
ñui quicë bana**

4 ¹'Ën nuibacë xucéantu, ënë nētēnu-xun ca 'itsa unin —Nucën Papa Diosan sinánmicëxun cana uni bana ñuixuni —quiquinbi an sinánmicëxun-mabi anbia sináncë bana uni ñuixunia. Usa 'ain camina —Nucën Papa Diosan ca 'ë sinánmia —quiquian unin ñuicë bana acamaira cuatima 'ain. Upí oquin pain camina asérabi cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni ñuixunia quixun cuati 'ain. ²Ësaquin camina

'unánti 'ain, ui unix cara Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshínñu 'icë quixun: An —Jesucristo ca uni 'inux uacëxa —quixun asérabi 'unáncë uni, an ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan anu 'ixun 'unánmicëxun usaquin 'unania. ³Usa 'aínbi ca an usaquin Jesús 'unáncëma uni, ax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñuma 'icën. Usa 'aish ca an Cristo 'atimaquin ñuicë uni banacësa 'icën. An Cristo 'atimaquin ñuicë uni ca uti 'icë quixun camina cuan. Usa uni ca uti 'icë quiáxa quicë 'aínbi ca bëtsi bëtsi unin bërribi Cristo 'atimaquin ñuia.

⁴'Ën bëchicësa unicama, mitsux camina Nucën Papa Diosnan 'ain. Nucën Papa Dios axa mitsubë 'icë aín cushibë tan sënëmma ca an ënë nētēnu 'icë ñuishi sináncë unicaman cushi 'icën. Usa 'ain ca an Cristo 'atimaquin ñuicë unicaman sinanëx mitsun sinánbëtan sënëmma 'icën. ⁵A unicamax ca ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca ñuishi ñui banaia. Usa 'icë ca asaribi unicaman aín bana cuatia. ⁶Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosnan 'ain. Ainan cupí ca uicaman cara ainan 'ixun a 'unánxa an cuni nun bana cuatia. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosnanma unin nun bana cuatima. Usa 'ain cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatia ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë quixun. Usaribi oquin cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma, ñunshin 'atimanën sinánmicë 'icë quixun.

**Nucën Papa Dios an ca
nu nuibairia quicë bana**

⁷'Ën nuibacë xucéantu, cana mitsux cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca unin uni itsi nuibatia. Usa 'ain cananuna ainan 'aish bëtsibë bëtsibë

nuibananti 'ain. An uni itsi nuibacé unicamax ca Nucèn Papa Diosan bëchicé 'ianan a 'unáncé 'ixun an sináncësa oquin sinania. ⁸Nucèn Papa Dios ax ca an unicama nuibairacé a 'icën. Usa 'ain ca an bëtsi uni nuibacëma uni ax Nucèn Papa Dios 'unáncëma 'icën. ⁹Nucèn Papa Diosan ca aratsuishi 'icëbi aín Bëchicé ëné menu uni 'inun xuacëxa, a cupínu nux ainan 'aish nëtétimoi abë 'inun. Usoquian 'á 'ain cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucèn Papa Diosan camabi uni nuibatia quixun. ¹⁰Ami sináncëxunmabi unicama nuibaquin ca Nucèn Papa Diosan, a cupí unin 'uchacama tërécé 'inuan ëné menuax bamanun aín Bëchicé xuacëxa. Usoquin xuá 'ain cananuna 'unanin, usaira oquin ca Nucèn Papa Diosan unicama nuibatia quixun.

¹¹Ën nuibacé xucéantu, Nucèn Papa Diosan unicama usaira oquin nuibacé 'ain cananuna nuxribi usaribiti bëtsi unicamabë nuibananti 'ain. ¹²Nucèn Papa Dios ca uinu 'icë unínbí isáma 'icën. Usa 'aínbinu nux bëtsibë bëtsibë nuibanancëbë ca ax nubë 'icën. Nubë 'ixun ca an 'acësaribi oquinu unicama nuibanun nu 'imia. ¹³An aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun 'ináncé 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna abë 'ai quixun. 'Unánan cananuna —ax ca nubë 'icë —quixun 'unanin. ¹⁴Nunbi cananuna, an atun 'ucha tërénquin ëné menu 'icë unicama ainan 'inun iéminuan Nucèn Papa Diosan xuá, aín Bëchicé a isacën. Isá 'ixun cananuna a ñuiquin mitsu cain. ¹⁵Uin cara —Jesucristo ax ca aséribi Nucèn Papa Diosan Bëchicé 'aish asaribi 'icë —quixun 'unánquin unicama ñuixunia, ax ca Nucèn Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucèn Papa Diosribi a unibë 'icën.

¹⁶Usa 'ain cananuna aséribi 'unanin, Nucèn Papa Diosan ca nu nuibatia

quixun. Nucèn Papa Dios ax ca an unicama nuibairacé a 'icën. Usa 'ain ca an aín sinan upí 'ixun uni nuibacé uni ax Nucèn Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucèn Papa Diosribi a unibë 'icën. ¹⁷Usa 'ixun cananuna an nu nuibaquin sinánmicé 'ixun ax cuëncësa oquin Nucèn Papa Diosmi upiti sinánan unicama nuibatin. Usa 'aish cananuna nux ëné nëtënuax asaribi 'aish, anuan Jesucristo utécënti nëtën nux masá nuituti rabíntima 'ain. ¹⁸Usa 'ain ca an Nucèn Papa Diosmi sinánan bëtsi uniribi nuibacé uni, ax ami 'uchacëma 'aish unimi racuëtima. Anuan Jesucristo utécënti nëténribi ca racuëtima 'icën. Usa 'aínbi ca unix aséribi bëtsi unibë nuibanancëma 'aish racuëti 'atimaquin sinani bënëtia. Usa unin ca upiti nuibananti 'unanima.

¹⁹An paían nu nuiba 'ain cananuna nuxribi Nucèn Papa Diosmi sinani ami catamëtin. ²⁰An —'ëx cana Nucèn Papa Diosmi sinani ami catamëti —quicé 'aishbi ami nishquin uni itsi nuibacëma 'aish ca a uni cëmëia. Usa 'ixun ca a isquinbi uni itsi nuibaquin sináncëma 'ixun a iscëma, Nucèn Papa Dios, aribi sinanima. ²¹Ëné bana ca Nucèn Papa Diosan nu 'ináncëxa: axa ami sináncé uni ax ca uni itsimiribi sinánti 'icën.

Ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atëcëntima bana

5 ¹An —Jesús ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caían, Nucèn Papa Diosan Bëchicé, a 'icë —quixun sináncé unicamax ca Nucèn Papa Diosan bëchicëribi 'icën. Uicamax cara Nucèn Papa Diosmi sinania ax ca aín bëchicé camamiribi sinania. ²Usa 'ain cananuna 'unanin, nux ami sinánquin Nucèn Papa Dios quicësabi oquin 'acé 'aish cananuna aín bëchicëcamamiribi sinani quixun. ³Axa Nucèn Papa Diosmi

asérabi sináncë uni, an ca aín bana quicësabi oquin 'aia. Ax quicësabi oquin 'aia ca a bana 'icën. ⁴—Ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia —quixun 'unani ami catamëcë 'ixun ca aín bëhchicëcaman, an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman 'acësaribi oquin 'aquin ñu 'atima 'ati ashiquin ënia. ⁵Axa —Jesús ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëhchicë 'icë —quixun 'unani ami catamëcë uni an cuni ca ënë menuxuan ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atëcënima.

Jesús ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëhchicë 'icë quixun 'unánti bana

⁶Jesucristo ax ca axa 'unpaxan nashimicë 'ianan aín imi 'apati bama a 'icën. 'Unpaxan nashimia ashima aín imi 'apati bamaribi ca ax 'icën. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanribi ca —Jesús ax ca Cristo, asérabi Nucën Papa Diosan Bëhchicë, a 'icë —quixun nu 'unánmia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'icën. ⁷Usa 'ain ca naínu 'icë Nucën Papa Dios 'imainun aín Bana, Jesucristo, 'imainun aín Bëru Ñunshin Upí, acama 'aish rabé 'imainun achúshi 'icën. Usa 'aishbi ca achúshishi 'icën. Anribi ca nu 'unánmia, Jesus, ax ca asérabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëhchicë, a 'icë quixun. ⁸Ënë menuxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'ianan Jesucristo 'unpaxan nashimia sinánan axa aín imi 'apati bama, acama sinánquin cananuna 'unanin, Jesús ax ca asérabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëhchicë, a 'icë quixun. ⁹Unin bana cuananbi cananuna aín Bëhchicë Jesucristo ñuia, axira unin banabë sënénma 'aish Nucën Papa Dios quiá bana aira cuati 'ain. Ënëx ca aín Bëhchicë ñui Nucën Papa Dios quiá bana a 'icën. ¹⁰Axa aín Bëhchicëmi catamëcë

uni, an ca Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun asérabi 'unania, Jesucristo ax ca asérabi aín Bëhchicë 'icë quixun. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë quixun sináncëma uni, ax —Nucën Papa Dios ca cëmë 'icë —quicësa 'icën, an aín Bëhchicë ñui quicë bana ca aséribima 'icë quixun sináncë cupí. ¹¹Nucën Papa Dios ca quiacëxa, aín Bëhchicëmi catamëcë cupí cananuna an 'imicëx ainan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ai quiax. ¹²Uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan Bëhchicënan 'icë, a unix ca usaribiti nëtétimoi Nucën Papa Diosbë 'ia. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara aín Bëhchicënanma 'icë, a unix xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ima.

Bëruánx 'inun caquian ashiquin 'ësëa bana

¹³Aín Bëhchicëmi catamëcë 'aish camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'iti 'ai quixunmi 'unánun cana ënë ñucama mitsu cuënëoxunin.

¹⁴Cananuna 'unanin, nun nu aséribi ax cuëncësabi oquin ñu ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan nun bana cuatia quixun. ¹⁵Usaquin ñucáquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca nun ñucácëxun cuaquin, anu ñucácë ñu 'inánan nun ñucácësabi oquin nu 'aquinia quixun.

¹⁶Abëa Jesucristomi catamëcë uni itsían ñu 'atima 'aia 'unánquin ca unin —tëréntisama 'inun ca 'uchacëma 'icë —quixun sinánquin aín 'ucha tërénquin sinanamun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. Ñucáxuncëxun ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërénquin a uni upí 'itëcënnun 'imiti 'icën. Usa 'aínbi cana axa tëréntisama 'inun 'uchacë uni a Nucën Papa Dios ñucáxunun quixun mitsu caiman. ¹⁷Camabi ñu 'atima 'acë ax ca 'ucha 'icën. Bëtsi bëtsi

'ucha ca uisoxunbi tērēcaisama 'icēn.
Usa 'aínbi ca camabi 'uchax tērēcaisama
mama 'icēn.

¹⁸Cananuna 'unanin, asérabi Nucēn
Papa Diosan bēchicē 'aish ca uni amiribi
amiribi 'uchaima. Usa 'icēa Nucēn Papa
Diosan Bēchicē Jesucristonēn bēruan-
quin 'aquinia ca ñunshin 'atimanēn
uisabi oima.

¹⁹Cananuna 'unanin, nuxnu Nucēn
Papa Diosnan 'aínbi ca camabi menu
'icē unicamax ainanma 'aish ñunshin
'atimanēn 'apunan 'icē quixun.

²⁰'Unánan cananuna ēsaquinribi
'unanin, aín Bēchicēnēn ca ēnē menu ax
uá 'aínu ami catamētia uisa cara Nucēn
Papa Dios, axēshia asérabi Dios, ax 'icē
quixun nu 'unánmia. Aín Bēchicē,
Jesucristo, ax nubē 'ain cananuna an
'aquincēx ax cuēncēsabi oi tsotin. Ax
ca axēshi asérabi Dios 'aínu nux ainan
'aish abē xēnibua 'aínbi 'iti a 'icēn. ²¹'Ēn
bēchicēsa 'icē cana mitsu cain, anbi
sinánxuan dios isa quixun a rabinuxun
unínbi 'acē ñucama camina rabitima
'ain. Ashi, Juan.

JUANĒAN ARIBI BUANMITĒCĒAN QUIRICA

Cristo cuēncēsabi oi 'iti 'imainun unicama nuibati bana

¹Ēx axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'ixun cana mixmi Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caiscē xanu 'icē, 'ēn asérabi a nuibacē min tuácamacē-ñun, ēnē quirica an Nucēn Papa Diosan bana 'acē unicamabētan, mi cuēñeoxunin. ²Ainan 'aishnu xēñibua 'afñbi abē 'iti Jesucristo, a cupí cananuna mitsu nuibatín. ³Nucēn Papa Diosan ca aín Bēchicē Jesucristobētan nuibaquin mitsu 'aquinti 'icēn. An ca asérabi an nuibaquin 'aquincēxmi chuámarua 'aish bucunun mitsu 'imiti 'icēn.

⁴Mín tuá rafrinēn ca Nucēn Papa Dios quicēsabi oquin 'aia quixuan ñuicania cuati cana cuēēinra cuēēan. ⁵Mín 'unáncēma banama, Jesucristomi catamētabaquinu cua, a banabi cana mi ñuixuntēcēnin. A bana quicēsabi oi cananuna bētsibē bētsibē nuibananti 'ai quixun cana mi cain.

⁶Asérabi Nucēn Papa Diosmi sináncē unin ca axa quicēsabi oquin 'aia. Aín banax ca quia, camina bētsibē bētsibē nuibananti 'ai quiax. Jesucristomi catamētabaquinmi cua, abí ca a bana 'icēn.

An uni paráncē unicama ñui quicē bana

⁷Itsa unin ca camabi menu cuanquin uni paránquin —Nucēn Papa Diosan Bēchicē ca uni 'inux uacēxa —quixun caquinma, bētsi bana ñuiquin uni parania. Usa unix ca an uni paráncē 'ianan an 'atimaquinra

Cristo ñuicē uni a 'icēn. ⁸Usa 'aínbi ca an mitsun a 'ati 'ináncē ñucamami ax quicēsabi oquin sēnéonquin 'aia a cupí aín nētēnuxun Nucēn Papa Diosan an mēñósabi oquin mitsu 'imiti 'icēn. Uisaira oquin cara 'imiti 'icē usoquian mitsu 'iminun camina an 'atimaquin Cristo ñuicē unían mitsu paránunma bērúanracati 'ain.

⁹Ui unin cara Cristonēn bana quicēsabi oquin 'aquinma ax cuēncēsa oquínshi 'aia abēma ca Nucēn Papa Dios 'icēn. Usa 'aínbi ca axa Cristonēn bana quicēsabi oi 'icē uni abē cuni Nucēn Papa Dios 'imainun aín Bēchicē Jesucristo 'icēn. ¹⁰Ui unin cara mitsu isi cuanxun Jesucristo ñui quicē bana —ax ca asérabi 'icē —quixun ñuiquinma bētsi oquin ñuia, a camina mín xubunu atsínmima 'ianan —caina uan —quixunribi catima 'ain. ¹¹Axa usa unibē nuibanancē uni an ca an 'acēsaribi oquin ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca 'aisama uni 'ia.

Ashia Juanēn cá bana

¹²Ēn mitsu a ñuiquin cati ñu ca 'itsa 'icēn. 'Aínbi cana tintan quiricanu cuēñeoquin a ñucama mitsu ñuixuni-man. Usa 'ain cana mitsu isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mitsu 'ēn cuēbitanbi ñuixunquin cati 'ain. Usa 'ain cananuna camáxbi isánani, cánani chuámarua tani cuēēnti 'ain.

¹³Nucēn Papa Diosan atúxribia ainan 'inun caiscē mín xucēnan tuá atúnribi ca bērúanxmi 'inun quixun mi 'ē camia. Ashi, Juan.

JUANĒAN ARIBI AMIRIBISHI BUANMITĒCĒAN QUIRICA

Gayo upí oquin ñuia Juan quia

¹Ēx axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'ixun cana, axa 'ēx 'icēsaribiti asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'aish 'ē nuibacē Gayo, a ēnē quirica buánmin.

²Ēn nuibacē xucēn, mix Jesucristomi catamēcē 'ixun upí oquin sinanimiti chuámarua 'icēsaribitimi min namica-maribi chuámarua 'inun cana mi Nucēn Papa Dios ñucáxunin. ³Axa Jesucristomi catamēcē uni raírinen ca anumi 'icēnuax uxun 'ē caxa, mix ismina asérabi énima Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'i quixun. Usaquian cacēxun cuati cana cuēēan. ⁴Bētsi bana ñuia cuati 'icēsamaira oi cana miximi 'icēsaribitia axa 'ēn bēhicēsa unicamaxribi Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'ia ñuia cuati cuēēnin.

⁵Ēn nuibacē xucēn, min upí oquin axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquianan bētsi ēmanuaxa ucē unicamaribi 'aquinquin camina Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'ain. ⁶Anumi 'icē ēmanuax ucē unicaman ca ēnu bēbaxun, axa Jesucristomi catamēcē unicamaxa timēcēnuxun, asérabimi nuibaquin usaquin atu 'aquincē nu ñuixuanxa. A unicama camina bētsi ēmanuribi cuainsa tania añu cara cuēēnia a 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncē sabi oquin. ⁷A unicamax Jesucristomi

sináncē 'ixun ca aín bana ñuixuanan mi isi cuanxa. Usa 'aish ca an Nucēn Papa Diosmi sináncēma unicaman atu ñu 'inánti cuēēncēma 'icēn. ⁸Usa 'ain cananuna nunbi atu 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana upí oquin ñuia ninun.

Diótrefes ax ca 'aisama uni 'icē quicē bana

⁹Axa Jesucristomi catamēcē unicama cana atúan timéxun cuanun quixun quirica buánmia. Buámicēbi ca Diótrefes axēshi a unicaman cushi 'iti cuēēnquin, nun bana cuaisama tanxa. ¹⁰Usa 'ain cana anu cuanxun axa 'atimaquin nu ñui cēmēi banacē cupí cati 'ain. An ca axa Jesucristomi catamēcē uni raíri anua cuania biisama tanan, an biisa tancē unicamaribi bixunma 'anun quixun caquin, mitsubēa timénun 'imima.

¹¹Ēn nuibacē xucēn, an ñu 'atima 'acē unían 'acēsa oquin 'aquinma camina an ñu upí 'acē unían 'acēsa oquinshi ñu 'ati 'ain. An ñu upí 'acē uni ax ca Nucēn Papa Diosnan 'icēn. Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē uni an ainanma 'ixun Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'icēn.

Demetrio 'icēsaribiti upí 'iti bana

¹²Camabi unin ca —Demetrio ca upí uni 'icē —quixun ñuia. An upí ñu 'acē cupí ca ax asérabi usa 'icē quixun ca camabi unin 'unania. Ax ca aín sinan

upí 'icë quixun cananuna a ñuiquin
asérabi mi cain. Nun bana ca asérabi
'icë quixun camina 'unanin.

Ashiquian Juanën cá bana

¹³Ën cana 'itsa ñu ñuiquin mi caisa
tan, 'aínbi cana tintan cuëñoquin a
ñucama mi ñuixuniman. ¹⁴Usa 'ain cana
bënëtishi mi isi cuanti sinanin. Cuanxun

cuni cana mibë banaquin mi ñuixunti
'ain.

¹⁵Mixmi chuámarua 'iti cana cuëënin.
Axa ënuax nubë nuibanancë unicaman
ca bërúanxmi 'inun mi 'ë camiaxa. Usa
'ain camina anua 'icë axa nubë
nuibanancë unicama achúshi achúshi,
bërúanxa 'inun nu caxunti 'ain. Ashi,
Juan.

JUDASNĒN BUANMIA QUIRICA

Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun caiscĕ unicama Judasnĕn cuĕnĕoxuan quirica

¹Ēx cana Judas, an Jesucristonĕn cacĕsabi oquin ñu 'acĕ 'ianan Jacobonĕn xucĕn, a 'ain. Mitsúxmi ainan 'inun caiscĕ 'icĕa Nucĕn Papa Diosan Jesucristomi cushicĕ 'inun 'imicĕ 'icĕ, cana ĕnĕ quirica mitsu cuĕnĕoxunin. ²Nucĕn Papa Diosan nuibacĕxmi mitsun 'uchacama tĕrĕncĕ 'ianan bĕtsibĕ nuibanani chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

An cĕmĕ bana uni ñuixuncĕ uni (2 Pedro 2.1-17)

³Ēn nuibacĕ xucĕantu, Jesucristomi catamĕtia ca mitsun 'uchacama tĕrĕnquin ainan 'inun Nucĕn Papa Diosan mitsu iĕmiaxa, 'ĕ 'acĕsaribi oquin. Usami 'icĕ cana anun nux iĕti banacama ñuiquin mitsu cuĕnĕoxunti sinan. Usaquin sinánxunbi cana bĕtsi bana pain mitsu buánmin, uni raírinĕan Nucĕn Papa Diosan banamabi ñuicĕ bana a cuaxunma 'anun cananmi, Jesucristo ñui quicĕ bana, a Nucĕn Papa Diosan unicaman cuacĕ, ax ca asĕrabi 'icĕ quixuan camabi unin 'unánun, atu canun cana mitsu ĕnĕ quirica buánmin. ⁴Uni raírinĕx ca parani mitsubĕ timĕtia. Mitsubĕ timĕxunbi ca mitsun sináncĕ sabi oquin sinanima. A unicamax ca ĕsai quia: Nucĕn Papa Dios upí 'ixun ca nux cuĕĕncĕsa oquinshi ñu 'aiabi nu uisabi

oimá. Usaquin sinánquin ca 'aisama ñu 'aia. 'Ai ca —'ĕx cana Nucĕn Papa Diosnan 'ai —quibi axĕshi nun 'Tbu, ax cuĕĕncĕsabi oi 'ima. —Ēx cana Nucĕn 'Tbu Jesucristonan 'ai —quixunbi ca aín bana quicĕsabi oquin 'aima. Usa uni ñui ca Nucĕn Papa Diosan bana cuĕnĕo quia, usaía 'icĕ unicamax ca 'aisamaira oquin 'uchocĕ 'iti 'icĕ quiax.

⁵Upí oquinmi 'unáncĕbi cana ĕnĕ ñucama mitsu sinánmitĕcĕnin, Nucĕn 'Tbu Diosan ca Israel unicama Egipto menua buánxunbi ami catamĕtiana oquin raíri cĕñuacĕxa. ⁶Angelcama raíri, axa Nucĕn Papa Diosan nĕtĕnubi 'iti 'aishbi anu 'iisama tancĕ cupí chiquía, ax ca anúan an camabi uni isti nĕtĕ utámainuan bĕánquibucĕnu uisatima manĕ risin tĕcĕrĕcacĕsa 'aish, anubi 'inun Nucĕn Papa Diosan ĕan 'icĕn. ⁷A ángelcamaxa abĕ 'iisama tanan Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'iisama tani 'iásaribiti ca Sodoma 'imainun Gomorra 'imainun a 'urama 'icĕ ĕmacamanu 'icĕ unicamaxribi 'iacĕxa. Nucĕn Papa Diosan ca aín xanubĕishia 'iti uni 'anan xanuribi aín bĕnĕbĕishia 'iti uniocĕxa. Usa 'aínbi ca a ĕmacamanu 'icĕ unicama aín xanuma 'aínbi bĕtsi xanubĕ 'imainun xanúxribi aín bĕnĕma 'aínbi bĕtsi unibĕ 'imainun uníxribi xanúxmabi bĕtsi unibĕ 'i, 'aisamairai 'uchacĕxa. Usaía 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan aín 'ucha cupíbi, manĕ tsin nĕancĕxa, xĕnibua 'aínbi ainanma 'inun. Usaía 'iá a sinani

cananuna nuxribi usai 'itin rabanan bërúancati 'ain.

⁸Usa 'aínbi ca axa Sodoma 'imainun Gomorranu 'icè unicama usai 'já 'unanibi, mitsu parani mitsubè timécè unicama an, sinánñumasa 'aish aín xanuma 'aínbi xanubè 'ianan bana cuacëma 'ixun, Nucèn 'Ibu Diosmi sinánquinma cushi unicama 'imainun uisa cushi cara, ángelcamaribi 'atimaquin ñuia. ⁹Usaría a unicamax quicè 'aínbi ca usoquin caquinma ángelcaman cushi, Miguel, an abè banaquin ñunshin 'atimanèn 'apu 'atima bana 'inánquinma, Moisés bamacè rabanan abè cuëbicanancëxunbi, Miguelnèn ñunshin 'atimanèn 'apu ésaquinshí cacëxa: "Nucèn 'Ibu Diosan ca mi 'uchoquin ñu cati 'icè" quixun. ¹⁰Usa 'aínbi ca a unicama an 'unáncëma ñu ñui 'atimati banaia. Sinánñuma 'ixuan ñuinacan uisa cara oia quixun sinánquinmaishi ñu 'acësaribi oquin ca a unicaman aín cuëncësa oquinshí ñu 'aia. Usaquin 'ai ca atúxbi 'atimatia.

¹¹A unicaman ñu 'atima 'acè cara Nucèn Papa Diosan uisoti 'icèn. Cainan ñu 'atima 'ásaribi oquin 'anan ca Balaam an 'ásaribiquin curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'aia. Coré ax ca Nucèn Papa Diosan cacëxuan Moisésnèn ñuicè bana cuaisama tanquin, uni raíri Moisésmi nishquin tsuáquirumicè cupí, bamacëxa. Cain, Balaam, Coré, acamaxa 'íasaribiti ca a unicama cénúti 'icèn. ¹²Mitsúxmi Jesucristomi sinánquin pi timécè 'ain atúxribi mitsubè timécè 'aíshbi ca asérabi mitsúxmi 'icësaribiti 'ima. Usa 'aish ca atun cuëncësabi oquinshí pi rabinima sharati, uni raírimi sinanima. Uni raíri 'aquincëma 'aish ca 'uí 'ibúnux nètè bënamëtiabi suñun bëcacëx nètécësa usaribi 'icèn. 'Ianan ca anun bimiti nètëa ucëbébia i bimicëma usaribi 'icèn. Bëucutia i aín tapun

ëchiquicè, usaribi ca atux 'icèn.

¹³Bëchunan tucánquiquin masinu chinan purucësa, usaribi 'inun ca aín nuitu upíma 'ain 'atimati bananan ñu upíma 'aia. Chiquíquianxa 'ispa amanu tacúcè, usaribi ca atux 'icèn. Usa 'aish ca atux nètétimoí xëñibua 'aínbi bëánquibucënu 'iti 'icèn.

¹⁴Ax pain unia nucèn rara Adán aín rëbúnqui nucèn rara Enoc, ax ca Nucèn Papa Diosan sinánmicëx usa uni ñui ésaí quiacëxa: "Ën iscëx ca Nucèn 'Ibu Dios camabi 'aisamaira aín uni upícaman nëpúmainun uaxa. ¹⁵Uxun ca camabi uni uisa cara oti 'icè quixun isaxa, atúan ñu 'acëcama 'unánquin. An ñu 'atima 'acè unicama atun ñu 'atima 'acè cupí 'imainun atun a ñui 'atimati banacè a cupíribi, ca Nucèn 'Ibu Diosan 'uchoquin uisa cara oti 'icè quixun isaxa". ¹⁶A unicamax 'aisama 'ixun ca uni raírinen 'acè ñu 'atimaquin ñuianan atux cuëncësa oquinshí 'anan atux cuëncësa oíshi 'iti sanania. Usa 'ixun ca atúxbi cërúanan rabiacaquin, aín curíqui 'imainun aín ñu biti cupíshi abè upiti banaquinbi uni parania.

Uni itsin paránti rabanan bërúancati bana

¹⁷Ën nuibacè xucéantu, a unicamaxa usa 'aínbi camina mitsun, Nucèn 'Ibu Jesucristonëan aín bana ñuixunun caíscè unicaman mitsu ñuixun banacama, a manuginma sinánti 'ain, ¹⁸ésaquián nêtsu cacè: Jesucristo utécënti nètëa 'urama 'ain ca 'itsa unín Nucèn Papa Diosan banami cuaiquin, aín sináncësa oquinshí ñu 'atima 'ati 'icèn. ¹⁹Usa unicamax ca an ënë nètënu-xun aín cuëncësa oquin ñu 'atishi sináncè a 'icèn. A unicaman ca uni raírímia nishnun quixun unicama sinanamia. Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma ca atux 'icèn.

²⁰Ēn nuibacë xucéantu, ami catamécë 'aish camina camabi nētēn asérabi Jesucristomi sinánti 'ain. Ami sináncë xun ca an mitsu sinánmiti 'icën, an sináncesaribi oquinmi sinánun. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²¹Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima camabi nētēn ax cuëencësabi oi 'iti 'ain. 'Ianan camina a nētē anuan nuibaquin Nucën 'Ibu Jesucristonēn utēcēnquin aín nētēnunu xēnibua 'aínbi abë 'inun nu 'imiti, a caínti 'ain.

²²Caíanan camina —Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë —quixuan an sináncëma uni a 'ësëquin —usa ca —quixun upí oquin sinánmiti 'ain. ²³Uni raírinëxa aín ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'icëbi camina amia sinánun 'aquinti 'ain, tsinuaxa

xaráti 'icëbi uni bicësaribi oquin. Usaribi oquin camina uni raíriribi nuibaquin upí 'inun 'aquinquinbi axa 'atima 'icësaribi 'itin rabanán bërúinra oti 'ain, ax 'aisama cupía, aín chupáxbi chuaíracësa 'icë timacësa oquin aín 'ucha timaquin.

Ashiquiana, Nucën Papa Dios rabinun ca

²⁴An ñu 'atima 'axúnmami 'anun mitsu bërúanan an iscëxmi upí 'aish cuëeni aín nētēnu abë 'inun mitsu 'imiti, ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ²⁵Axëshi Nucën Papa Dios 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nu ainan 'inun iémicë, ax ca cushiira 'ianan upíra 'aish 'Apuira 'icën. Ax uisa ñubi uniocëma pan 'aish usabi 'iá 'aish ca ax usabi 'ia. Usabi ca ax 'icën. Ashi, Judas.

USAI ÑU 'ITIA JESUCRISTONËN JUAN ISMIA

1 ¹Nucën Papa Diosan ca ënë quiricanu cuëñöcë ñucama Jesucristo ismiäxa, xëñibuiracëma 'aínshi ca ësai 'iti 'icë quixuan aín unicama isminun. Nucën Papa Diosan a ismicë ñucama aín unicaman 'unánun ca Jesucristonën aín ángel achúshi Juan isminun xuäxa. ²Xucëxuan ismicëxun ca Juanën uisa ñu cara isäxa quixun cëmëquinma a ñucama cuëñöxa. Usaquin ca Juanën Nucën Papa Dios quicësabi oquian Jesucristonën a ismianan a ñuiquin cacë banacama cuëñöxa.

³Anun cuëñö banacama quicësabi oi 'iti nëtë ca xëñibuiracëma 'aínshi uti 'icën. A nëtën ca an ënë bana iscë unicama 'imainun an uni itsían ñuia cuacë unicama 'imainun a bana cuaquin —asérabi ca usaía quicësabi oi 'iti 'icë —quixun sinánquin a bana quicësabi oquin 'acë unicama cuëñöra cuëñti 'icën.

Axa męcën achúshi 'imainun rabé ëmanuax Jesucristomi catamęcë unicama Juanën quirica cuëñöxuan

⁴Ëx Juan 'ixun cana Asia menu 'icë męcën achúshi 'imainun rabé ëmanuax tímécë äxa Jesucristomi catamęcë unicama, mitsu ësäquin cain: Nucën Papa Dios äxa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, an nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua bucuti cana cuëñin. Cuëënan cana anua Nucën Papa Dios

'icë aín Bëru Ñunshin Upí anribi aín bana upí oquin cuanun 'aquianan, a bana quicësabi oi 'inun 'aquincëxmi mitsux chuámarua bucuti cuëñin. ⁵An uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun uni 'unánmicë, Jesucristonënri-bia nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuëñin. Ax utëcëncëbë aín unicamaxribi bama 'aishbi baísquinun, ca ax pain bamatan-cëx baísquiacëxa. Ax ca ënë nëtënu 'icë 'apucaman 'apu a 'icën. An ca nu nuibanan nun 'ucha cupí aín imi 'apati bama 'ixun nun 'uchacama téréanan, ⁶nuxnu ainan 'aish ax 'Apu 'ain nuxribi 'apu 'inun nu 'imianan, nux sacerdote an uni itsi a ñucáxuncë 'ixun aín Papa Dios rabinun nu 'imiaxa. A ca camabi unin rabiquin —mixëshi cushi 'aish camina mixira cëñútimoí 'Apu 'in —quixun caquin rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

⁷Ca is, Cristo, ax ca naí cuín mëu bëbacuatsini unuxun 'aia. Aia ca camabi unicaman isti 'icën, an manë xëtocën taro, acamánbi ca aia isti 'icën. Ax ucëbë ca camabi menu 'icë unicama ami sináncëma 'aish masá nuituti inti 'icën. Asérabi ca usai 'iti 'icën. ⁸Nucën 'Ibu Dios, äxa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, ax ca cushiira 'aish, uisa cushi cara, aín cushibëtanbi sënëñmaira 'icën. Usa 'aish ca ax ësai quia:

—'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa

'aish cana a pain 'unánti bana "A"
'imainun tsíanquinribi 'unánti bana "Z"
asaribi 'ain.

**Upíira 'aish cushiira 'icëa
Cristo Juanën isa**

⁹Ëx Juan 'aish cana mitsúxmi 'icësari-
biti Jesúsnan 'aish mitsun xucénsa 'ain.
Mitsúxmi 'icësaribiti cana Jesucristonan
cupí, unin 'atimocë 'aishbi aséرابي
Nucën Papa Diosan uni 'ain. Mitsu
'acësaribi oquian an cushiocëxun cana
uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquin ami
catamëti ëniman. Usa 'ixun Nucën Papa
Diosan bana ñuixuanan, Jesús ñui quicë
banaribi uni ñuixuncë cupí cana Patmos
cacë nasínu sipuacësa 'inun unin ëncë
'ain. ¹⁰Anun Nucën 'Ibu Dios rabiti
nëtën 'ëx ami sinánquin cana 'uxúnmabi
namácësa oquin, 'ë caxucüaxa manë
banaña banocëxa banacësari munuma
banaia cuan. ¹¹Banai ësai quia cana
cuan:

—'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi
'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë
ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa
'aish cana a pain 'unánti bana "A"
'imainun tsíanquinribi 'unánti bana "Z"
asaribi 'ain. Ënuxunmi min iscë ñucama
ñuiquin camina quiricanu cuënëoti 'ain.
Cuënëotancëxun camina axa 'ëmi sinani
'ëmi catamëcë unicama, męcën achúshi
'imainun rabé ëmanu 'icë, acamami
cuënëocë quirica buánmiti 'ain, Efeso,
Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis,
Filadelfia, Laodicea, a ëmacamanu 'icë
unicama a.

¹²Banaia cuati, uin cara 'ë usaquin
caia quixun istisa tani cana cuainacëan.
¹³Cuainacëquin cana męcën achúshi
'imainun rabé anu lamparín nanti curi
'acë isan. Anu lamparín nanti curi 'acë
achúshi achúshi sëtécë, acama
nëbëtsinua cana uni achúshi isan. Ax ca
uni 'aishbi Jesús 'iaxa. Aín taria chaxcé

'imainun ca anúan shitëcërëquicë ax
curi 'acë 'iaxa. ¹⁴A uni ca aín maxcánu
'icë aín bu uxua 'aish carnero rani
uxuira iscësa 'ianan matsi uxuira
iscësaribi 'iaxa. 'Ianan ca ax cushiira
'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë ënxáira
iscësa 'iaxa. ¹⁵Aín taëx ca cashtá
manéxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa
'iaxa. 'Imainun ca aín banax baxa xuqui
cushínra banarua cuacësa 'iaxa. ¹⁶Aín
męcën mëqueunën męcën achúshi
'imainun rabé 'ispa tuíanan aín
cuëbínuax machítusa manë xëtocë, amo
rabébi cuënuçë 'aish, chiquitia cana
isan. Isanan cana aín bëmánanëxa barin
cushínra pëcacësaribiti pëquia isan.

¹⁷Usa isi cana racuëtan bamai a
tanáin nipacëan. Nipacëtia ca aín męcën
mëqueunën ramëquin 'ë caxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ëx cana ñu 'aíma
pan 'ain 'iacën. Usa 'aish cana camabi
ñu cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. ¹⁸Ëx cana
axa bamatimoi tsócë a 'ain. Bamatancëx
baísquia 'aish cana bamatëcëntimoi
tsotin. Ui unicamax cara uiti nëtën tsóti
'icë, uisa nëtën cara bamati 'icë quixun
cana 'ën mënfoin. Bamatancëx cara aín
'ucha cupí anuax uni tëmëracë anu
cuanti 'icë, cara anua aín 'ucha tërëncë
uni 'icë anu cuanti 'icë quixun cana
mënfoin. ¹⁹A min iscë ñucama 'imainun
a min isti ñucama, acama camina usai
ca 'ia quixun ñuianan usai ca 'icëma
'aishbi ñu 'iti 'icë quixun cuënëoti 'ain.
²⁰'Ispa męcën achúshi 'imainun rabémi
'ën męcën mëquena iscë, 'imainun anu
lamparín nanti męcën achúshi 'imainun
rabémi iscë, ax cara uisa 'icë quixun
'unánquinmabi camina ësa ca quixun
'unánti 'ain, anu lamparín nanticama ax
ca a męcën achúshi 'imainun rabé
ëmanuaxa 'ëmi catamëti unicama
'unántioquin nancë 'icën. 'Imainun ca
męcën achúshi 'imainun rabé 'ispa ami
iscë, ax a ëmacamanuxun an Nucën

Papa Diosan bana unicama ñuixunquin 'unánmicé a unicama anun 'unántiocé 'icén.

Efesonu 'icé unicama quirica buánmia

2¹Catancëxun ca ësaquinribi 'ë caxa: —An axa Efesonuax 'ëmi catamécé unicama 'ë ñui quicé bana ñuixuncé uni, a buánminuxun camina ësöquin cuënëoti 'ain: An aín məcën mëqueu 'icé anun məcën achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíncé 'ianan axa məcën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti nēbētsi nicé, Jesús, an ca anuaxa timécé unicamami ësaquin a caxúnun quixun mi caia: ²Mitsúnmi ñu 'acécama cana 'unanin, chiquíshquinma camina ñu upí 'ain. Uisa ñu cara 'icébētanbi camina 'ëmi sinánti ëncéma 'ain. An ñu 'aisama 'acé unicama timaquin camina an 'acésaribi oquin 'aiman. Usai 'iquin camina uni raíri axa —'ë ca Nucén Papa Diosan aín bana unicama ñuixunun 'imia —quicé, ax cara asérabia Nucén Papa Diosan usoquin 'imicé 'icé quixun 'unánuxun isquinbi camina atúxbia cēmēi quia isan. ³Usai tēmëraquinbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncéma 'ain. 'Ēnan 'icé cupí unin 'atimocëxunbi camina ënquinma 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncésabi oquin 'an.

⁴Mitsúxmi usa 'icēbi cana ësaquin mitsu cain, mitsux camina 'ëmi catamētabati 'itsaira 'ëmi sináncēn. Usai 'iá 'aishbi camina bēri usai 'ima. ⁵Usa 'ain camina uisairai caramina 'ëmi sináncé quixun sinani usai 'ëmi sinántécēnux 'ëmi sinanatécēnti 'ain. Usai 'ëmi sinanaquin camina mitsúnmi 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncésabi oquin 'ásabi oquin 'atécēnti 'ain. Usai mitsux 'ëmi sinanacēbētanma cana a anu lamparín nanti mitsu 'unántioquin nancé, a raíri 'ura 'inun nanti 'ain.

⁶Mitsúnmi bēráma 'iásaribiti 'ëmi

sináncéma 'aínbi cana 'unanin, 'ëx 'icésaribiti camina nicolaífas cacé unicaman ñu 'atima 'acé cuëñiman.

⁷An cuaisa tancé unicaman ca axa 'ëmi catamécé unicama Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncé bana, ëné aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icén. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncé sabi oi 'iti ëncéma uni, a cana Nucén Papa Diosan nētēnu 'icé i, aín bimi a cūax bamatima, a cunun 'inánti 'ain.

Esmiranu 'icé unicama quirica buánmia

⁸Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun 'ë caxa:

—An axa Esmiranuax 'ëmi catamécé unicama 'ë ñui quicé bana ñuixuncé uni, a buánminuxun camina ësöquin cuënëoti 'ain: Axa ñu 'áima pan 'ain 'iá 'aish camabi ñu cēñúcēbē usabi 'iti, axa bamaxbi bamatécēntimoi baísquicé, Jesús, an ca ësaquin mi caia: ⁹Mitsúnmi ñu 'acécama cana 'unanin. 'Ēn cana 'unanin, mitsux 'ëmi catamécé cupí camina tēmëranan ñuñuma unisa 'ain. Ñuñuma 'aishbi camina 'ën nētēnu 'ëbē 'aish ñuñu unicamax 'icésamaira oi anu 'icé ñuñu 'aish cuëñinra cuëñti 'ain. Ēsaquin cana 'unanin, bētsi bētsi uni, —nux cananuna judíos uni 'ai —quibi judíosma 'aish, ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanásnēn unishi 'ixun ca 'atimati banaquin mitsu ñuia. ¹⁰Unían bētsi bētsi oquin 'atimocëxbi camina racuétima 'ain. Ñunshin 'atimanēn 'amicëxun ca raíri unin mitsu sipuati 'icén, caramina 'ëmi sinánti ënti 'ai quixun isnuxun. Məcën rabé nētēn camina paē tani tēmëratí 'ain. Uisai cara ñu 'icébētanbi camina anúnmi mitsux bamati nētē utámainun 'ëmi sinánti ëntima 'ain. Usaími 'ia cana mitsu 'ën nētēnuaxmi nētétimoi 'ëbē cuëñun 'imiti 'ain.

¹¹An cuaisa tancé unicaman ca axa 'ëmi catamécé unicama Nucén Papa

Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'inancë bana ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëëncësabi oi 'iti ëncëma uni, ax ca bama 'aíshbi baísquitancëx Nucën Papa Diosan nëtënu bamatëcëntimoi 'iti 'icën. A unicamax ca anu axa 'ëmi catamëcëma unicama bamatëcëncësä 'iti anu 'itima 'icën.

Pérgamonu 'icë unicama quirica buánmia

¹²Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Pérgamonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa machitusa manë xëtocë amo rabébi cuëncëñu an ca ësaquin mi caia: ¹³Ën cana 'unanin, anumi mitsux 'icë anu ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, ax cushi 'icën. Anu 'icë unicama an sinánmicëxun 'atima ñu 'acëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. Micama achúshi, Antípas cacë, ax 'ëmi sinánti ëncëma 'ixun 'ë ñuiquin bana ñuixuncë cupía axa 'ëmi sináncëma unicaman 'acëxa bamacëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain.

¹⁴Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain: Micama raírinën camina unífan Balaanën cacëxun 'atima ñu 'ásaribi oquin 'ain. Balaanën ca an Israel unicama ñusmoisa tancë capitán, Balac cacë, a ësaquin cacëxa: Mìn menu 'icë bënëñuma xanucama camina Israel uni parania atubë 'inun cati 'ain. Usai abë 'iquin ca ax isa díos 'icë quixuan mìn unicaman rabicë ñu a rabiquian ñu pinun 'imiti 'icën. Balaanëan usoquin sinánmia 'aífan usaribi oquin axa mitsubë 'icë uni raírinënribi sinánmicë xun camina mitsu raírinën usaribi oquin ñu 'atima 'ain. ¹⁵Imainun camina micama rarírinën nicolaífas cacë

unicaman 'unánmicësaribi oquin 'ati ëinsama tanin, atúan a 'unánmicë bana 'ëx cuëëncëbëtanmabi. ¹⁶Usaquin 'aquinbi camina sinanaquin acama ënti 'ain. Usaquinmi ëncëbëtanma cana xënbuiracëma 'aínshi mitsunu cuanquin, manë xëtocë 'ën cuëbínuax chiquicë, anun usa unicama 'atimoti 'ain.

¹⁷An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'inancë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëëncësabi oi 'iti ëncëma unicama cana anúan masá nuitutíma upitax 'iti a 'inánti 'ain. Béráma Nucën Papa Diosan camabi nëtën maná cacë piti judífos unicama 'inánsaribi oquin cana maná, 'ën nëtënu necë, a unicama 'inánti 'ain. 'Inánan cana maxax uxua, a unicama achúshi achúshi, anu aín anë itsi cuënëocë, a 'inánti 'ain. Uni itsían 'unaniamabi ca acama achúshi achúshi-nëshí aín anë 'unánti 'icën.

Tiatíranu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁸Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Tiatíranuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëhicicë, axa cushiira 'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë ënxáira iscësä 'ianan aín taëx cashtá manëxa niba nibaquicë 'aish ichúcësä, an ca ësaquin mi caia:

¹⁹Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin, camina 'ëmi catamëti bëtsibë nuibanani 'ëx cuëëncësabi oi 'in. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. 'Ëmi catamëtabaquinmi 'acësamaira oquin camina bërí mitsun 'ëx cuëëncësabi oquin ñu 'ain.

²⁰Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain. Béráma ca Jezabal ax 'atima

xanu 'aishbi judfos unicaman 'apu 'iacëxa. Usaribi oquin ca micamáxmi timécëbëtan achúshi xanu 'atimanën bana ñuixunia. An isa Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia quiquinbi ca axa 'ëmi sináncë unicama parania. Paránquin ca aín xanuma 'aínbia uni xanu itsibë 'iti ca asábi 'icë quixun 'unánmianan ñu ax isa díos 'icë quixuan unin cacë a rabiqun ñuina rëcë piti isa asábi 'icë quixun unicama 'unánmia. An usaquin 'atima ñu 'anun uni 'unánmiabi camina isëshitin. ²¹Axa usai 'iabi cana usa ñu ënía 'ëmi sinánun cafan. Caíncëxunbi ca ëmi catamëquin sinanaquin aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icën. ²²An a xanúan 'unánmicësa oquin 'acë unicaman usai 'iti ëncëma 'ain cana anua 'uxcë anubia 'inun a xanu 'insínmiti 'ain. 'Anan cana axa a xanubë 'icë unicamaribi 'aisamairaia tëmëranun 'imiti 'ain. ²³Anan cana a xanun 'unánmicë 'ixuan an 'atima ñu 'acë unicamaribi aín tuása 'icë acama bamamiti 'ain. 'Ën usaquin 'acëbëtan ca camabi ëmanu 'icë axa 'ëmi catamëcë unicaman 'unánti 'icën, 'ën cana camabi unían sináncë ñu 'unanin, uisaquin cara aín nuitu mëu sinania quixunribi cana 'unanin. 'Unánquin cana an upí oquin sinánquin ñu 'acë uni axa upítax 'inun 'imianan, an 'atima ñu 'acë uni a aín 'ucha cupí uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain.

²⁴Itsa uníxa usai 'icëbëtanbi camina Tiatíranu 'icë mitsu raírinën aín bana ca cëmë 'icë quixun 'unánquin a xanun bana cuacëma 'ain. Bëtsi bëtsi uníxa, nun cananuna mitsun 'unáncëma ñu, ñunshin 'atimanën 'apúan nu 'unánmicë, a mitsu 'unánmiti 'ai quiabi camina a 'unántisama tan. Mitsúxmi usai 'iti ca asábi 'icën. Usaíbi camina 'iti 'ain. Bëtsi ñumi 'anun cana mitsu caiman. ²⁵Ëx utëcëntámainun camina usabii 'iti 'ain.

²⁶Axa aín bamati nëtë utámainun 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma uni, acama cana 'ëx utëcënquin aín cushi 'ixun camabi menu 'icë unicaman aín bana cuaquin aín quicësabi oquin 'anun 'aminun 'imiti 'ain. ²⁷Ën Papa Diosan aín cushi 'ë 'ináncësabi oquin cana a unicama 'ën cushi 'inánquin unían aín bana cuanun 'imiti 'ain. 'Ën usaquin 'imicëxun ca atun, camabi unían aín bana cuanun 'imiti 'icën, uni itsían uni itsi aín bana cuanun quixun aín manë xo tuínxun racuëocësaribi oquin. ²⁸Pëcaracëbëtan ca 'isponën pëcaia. A 'ispon cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma unicama 'inánti 'ain. ²⁹An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunëni sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Sardisnu 'icë unicama quirica buánmia

3 ¹Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Sardisnuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan an aín mëcënan 'ispa mëcën achúshi 'imainun rabé tuíncë, an ca ësaquin mi caia:

—Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. Unin ca mitsux camina Nucën Papa Diosbë upí 'ai quixun ñuia. Ñuicëxbi camina usama 'aish bamacë unisa 'ain. ²Mitsux axa 'uxcë unisa 'aishbi camina bësucësa 'iti 'ain. 'Ën iscëxun ca mitsúnmi 'acë ñucama 'ën Papa Diosan upí isima. Usa 'ain camina mitsúnmi bërí 'acë ñu axribia an iscëx 'aisama 'itin rabanan, upí oquin sinánquin ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. ³Usoquin 'aquin camina mitsua 'ën

sinánmicëxun 'ën unicaman ñuixuncë bana a sinánti 'ain. A sinánquin camina a bana quicësabi oquin 'anan sinanaquin mitsun ñu 'atima 'acëcama ënti 'ain. Usai 'icëbëma cana an ñu mëcamacë uníxa, unin sináncëbëmabi ucësaribicuatsini, 'ëx mitsun 'unáncëma nëtën uisoquin carana 'ati 'ai usoquin mitsu 'ai uti 'ain. ⁴Mitsúnmi 'ëx cuëncëma ñu 'acë 'aínbi ca Sardisnu 'icë uni 'itsamashinën ñu 'aisama 'acëma 'icën. Usa 'aish ca aín nuitu upí 'ain chupa uxua pañucësa 'aish 'ëbë niti 'icën. ⁵Axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncë sabi oi 'iti ëncëma unicama atux ca usoquin chupa uxua pañucë 'iti 'icën. A unicaman anë cana 'ën quiricanua tërëntima 'ain. Tërénquinma cana acama achúshi achúshi ñuiquin —ax ca 'ënan 'aish xëñibua 'aínbi 'ëbë 'iti 'icë —quixun 'ën Papa Dios 'imainun aín ángelcama cati 'ain. ⁶An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Filadelfianu 'icë unicama quirica buánmia

⁷Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuëñëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Filadelfianuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuëñëoti 'ain: A aín chaitiocë David 'iásaribi 'Apu 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë, Jesús, axa 'uchañuma 'aish aín bana asérami 'ice, ax ca an xëcuë bërúancë unisaribi 'icën. An xëcuë bërúancë 'ixuan an xëocaia ca uinu 'icë unínbi xëcuë xëputima 'icën. 'Imainun ca an xëpuia uinu 'icë unínbi xëcuë xëocatima 'icën. Usaribi oquin ca ui uníx cara ainan 'iti 'icë, ui unin cara aín bana unicama ñuixunti 'icë, acama

ainshi mëñoia. Usoquian an mëñocë 'ain ca uinu 'icë unínbi —usama ca —catima 'icën. Ax usa 'ixun ca ësaquin mi caia: ⁸Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. 'Ën cana 'unanin, mitsux 'itsairama 'ixunbi camina 'ën bana quicësabi oquin 'anan, 'ëx cana Cristonanma 'ai quiax quicëma 'ain. Usa 'icë cana anun atsínti xëcuën atsíncësa 'inun 'ën bana unicama ñuixun mitsu 'imian. Usoquin 'imia ca ui unínbi mitsúnmi usoquin 'axunma 'anun mitsu 'imitima 'icën. ⁹Usa 'ain cana ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicë unicama axa, 'ëx cana asérami judío uni 'ai quibi cëmëi 'ëmi sináncëma unicama a mitsun bana cuatia mitsumi sinánun 'imiti 'ain. 'Imicëxun ca 'unánti 'icën, 'ën cana asérami mitsu nuibati quixun. ¹⁰Mitsun camina uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi catamëanan 'ën bana quicësabi oquin 'ati ëncëma 'ain. Usaími 'icë cupí cana anúan unicama paë tani tëmëratí nëtëa ucëbëmi tëmëraxma 'inun mitsu 'imiti 'ain.

¹¹Xëñibucëma 'ainshi cana utëcënti 'ain. 'Ëx umainun min 'acësabi oquin 'ëmi sinánti ënquinma 'ën mitsu cacë bana 'acë 'aish camina 'ëbë 'ën nëtënu 'i cuëñti 'ain. Usai 'imi 'iti cupí camina unían mitsu sinanaminun 'amítima 'ain. ¹²Axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma unicama, a cana anua Nucën Papa Dios 'icë anubia nëtétimoí 'inun 'imiti 'ain. Anuaxa chiquítimoquin ca Nucën Papa Diosan 'imiti 'icën. 'Ën Papa Diosan anëbi cana a unicamanu cuëñëoti 'ain. Cuëñëonan cana anu Nucën Papa Dios 'iti Jerusalén ió, axa naínuax ubúti, aín anëribi 'anan cana 'ën anë ióribi atunu cuëñëoti 'ain. ¹³An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Laodiceanu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁴Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—Axa Laodiceanuax 'ëmi catamëcë unicama an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Ax upíira upí 'ixun uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun paránquinma uni 'unánmicë, an Nucën Papa Diosbëtan camabi ñu unio, an ca ësaquin mi caia: ¹⁵Ën cana usafimi mitsux 'icë acama 'unanin. Usa 'ixun cana 'ën 'unanin, mitsúnmi upí oquin sinánxun ax cuëncësabi oquinra Nucën Papa Dios 'axuniama. Usa 'ixun camina mitsun sinanin, mitsúxbi usai 'ia isquin sapí isa Nucën Papa Diosan upí oquin sinania quixun. Usa 'aish camina mitsux an Nucën Papa Diosan bana cuacë unicama 'icësaí 'iman. Usa 'aish camina a Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama 'icësaíribi 'iman. Usa 'ain cana cuëënin, mitsux an aséabiira Nucën Papa Diosan bana cuacë 'iti. Usai 'icëma 'ixun, mitsun 'aisama ñu 'acë 'ixun, —'aisama ñu 'acë cupí cana ainanma 'ai —quixun 'unáncë 'iti cana cuëënin.

¹⁶Usoquinmi mitsun aséabiira 'ën bana 'acëma 'aish camina 'unpax 'itsístanisa 'ain. Ënëx ca 'ësa 'icën. 'Unpax matsi xëati ca asábi 'icën, 'unpax 'itsísocëribi xëati ca asábi 'icën. Usa 'aínbí ca uni 'unpax 'itsístanishi xëax anábuisa tanti 'icën. Usaribi cana mitsu isin. Mitsúxmi asábitanishi 'iti cana cuëëniman. Unían 'unpax 'itsístanishi xëax aín picë anáquin chiquíncësaribi oquin cana 'ëbë 'iáxma 'inun mitsu chiquínti 'ain.

¹⁷Mitsux camina quin, 'ëx cana asábi 'ain, ñuñu 'aish cana cha 'ain, uisa ñu carana cuëëni, a cana bitsin. Mitsux ënë nëtënu 'icë ñuñu 'aíshbí camina Nucën Papa Diosan iscëx ñuumasa 'ianan bëxuxuusa 'ianan chupañumasa 'ain.

¹⁸Mitsúxmi usai 'inúnma cana mitsu 'ësëquin ësaquin cain: Curi manë ax ca 'itsísirocëx aín chuacama nëtëtia. Nëtécëbë ca aín upíshi bërutia. Usaribi oquin aséabi mitsun nuitu upí 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun 'atima ñu 'acëcama téréncë 'ianan 'ëmi sinánquin ñu upí 'acë 'aish chupa uxua pañucësa 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun uisa ñu 'ati cara 'atima 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'aish bëxuxu unisa 'ixunbí, acama mitsu 'unánminun camina 'ë ñucáti 'ain. ¹⁹Uicama carana nuibatin, acama cana ñu 'atima 'atécënxunma 'anun 'ësëanan uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ain. Usoquin 'ën 'acëxmashi camina sinanati 'ëx cuëncësabi oi aséabi 'iti 'ain. ²⁰Ënëx ca ësa 'icën. Bëtsi uni isi cuanxun ca unin aín xëpúti taxcaquin a xëocaxunun quixun caia. An aín xëpúti taxcaquin uni itsi cuëncë uni usaribi cana 'ëx 'ain. A unísaribi 'ixun cana uí unin cara 'ëmi sinánquin 'ëx abë 'inun 'ë caia a unibë 'iti 'ain. Usai 'iquin cana unían abëtan piquin uni itsi 'unáncësaribi oquian 'ë 'unánun a uni 'imiti 'ain. ²¹Anan cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma unicamax 'ëbë 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'ëx tëmëraibi ax cuëncësabi oi 'iti ëncëma 'icëa 'ën Papan 'ë abë 'apu 'inun 'imicësaribi oquin. ²²An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbí sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Aín nëtënuuxun**Nucën Papa Dios rabiti bana**

4 ^{1A} ñucama pain cuatancëxun cana xëcuë xëocacësa 'inuan naí panára-bëcë isan. Isquin cana anun pañan 'ë

cacë bana axa manë banañu banocéxa banacësari banaia cuatécëan, ësai qui:

—Ènu ca 'irui ut, mixmi aia cana uisa ñucama cara 'iti 'icë quixun mi ismiti 'ain.

²Cacëxunshi Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun cana 'uxúnmabi namácësa oquin naicamë'ëo-nua anu tsóti upíra upí anu 'Apuira tsóti, a isan. Isanan cana axa anu tsócë Nucën Papa Dios aribi isan. ³Axa anu tsócë ax ca upíra upí 'iixa, maxax nibá upíra upí, paxa 'aishbi tunántani, jaspe cacë, a iscësa 'ianan bëtsi maxax ushíantani, cornalina cacë, a iscësaribi ca aín ichúcë 'iixa. Anu ax tsócë a nëbëtsioracë ca nónbai upíra upí, maxax ñu paxa iscësa, esmeralda cacë, axa ichutia iscësa 'iixa. ⁴Anu ax tsócë aribi nëbëtsioracë ca męcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé anu tsóti itsi 'iixa. Axa a anu tsótinu tsócëcamax ca męcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama 'iixa. Acamax ca aín chupa uxua 'ianan curi 'acë mañuti mañucë 'iixa. ⁵Anu tsóti upíra upí anuaxa caná mëriti banaia cana cuan. Cuanan cana anuaxribia bëtsi ñuribi sharatia cuan. Anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánoncúa, cana męcën achúshi 'imainun rabé i tęcënu nanxun bimicéxa 'apú rëquirucësaria rëquiruia isan. Isquin cana anu ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'icë quixun 'unan. ⁶Anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon ca parún papa upí, bëxnan bëxnanquicë iscësa 'aishbi 'unpáxma 'iixa.

Anua Nucën Papa Dios 'icë a nëbétsi 'ianan a nëbëtsioracë ca 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axa batatimoi tsócë, axribi 'iixa. Aín bëmánon 'itsaira bëruñu 'ianan ca aín caxumiribi a ñu 'itsaira bëruñu 'iixa. ⁷A ñu achúshi ca

paru 'inúansa 'iixa, bëtsix ca vaca bënësa 'iixa, bëtsix ca unin bëmánon iscësa 'iixa, bëtsix ca tëtëcamë'ëo nuania iscësa 'iixa. ⁸A ñucama achúshi achúshinëx ca anúan nuánti męcën achúshi 'imainun achúshi pëchiñu 'iixa. Aín bërucamax ca ëman 'ianan 'ucë mëúribi 'iixa. A ñux ca nëténbi imébi nëtétima Nucën Papa Dios rabi ësai quiaxa:

Nucën Papa Dios, ax ca upíra upí, upíra upí upíra upí 'icën. Aín cushix ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icën. Ax ca usabi 'iá 'aish, usabi 'aish, usabi 'iti 'icën.

⁹Usaquian 'itsa bëruñu ñu an Nucën Papa Dios, axa anu 'Apuira tsóti, anu 'ianan batatimoi tsócë, a nëtétimoquin rabianan —ca asábi 'icë —quixun cacëbëtan cacëbëtan, ¹⁰ca męcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé a caniacëcë unicama an axa xëñibua 'aínbi batatimoi tsócë Nucën Papa Dios ami bësui, rantin puruni tsóbuquin a rabiia. Rabiquin ca curi 'acë mañuti atúan mañucë Nucën Papa Dios 'inánquin anua ax 'icë aín bëmánon nanquin rabiquin ësaquin caia:

¹¹ Nucën 'Ibu Dios, min camina camabi ñu uniocën. Mix cuëncë sabi oi ca 'iacëxa, mix cuëncë sabi oquin camina min cushínbi camabi ñu ënë menu 'icë 'imainun naínu 'icë ñuribi uniocën. Usa 'aish camina camabi unicama 'imainun ángelcamaribi rabitisa 'ain.

Nucën Papa Diosan tuñcë quirica 'imainun Carnero ñuicë bana

5 ¹Axa anu tsócë Nucën Papa Dios aín męcën mëquenën tuñcë cana quirica taráncë isan. Iscëx ca aín namënu cuëñocë 'ianan aín caxunuribi

cuëñocë 'iixa. A quirica aín namé
 istisama 'ítánun upí oquin tacáshcacé
 'aish ca anúan tacáshcacé ñu mēcēn
 achúshi 'imainun rabé 'iixa. ²A isanan
 cana achúshi ángel cushiira axa ësai qui
 munuma banaia isan:

—¿Uínra cara ax bëtsibë sēñénmaira
 'ixun ènë quirica anúan tacáshcacé
 pëóshxun bacati 'ic?

³Quicëbëbi ca an pëóshti 'aíma 'iixa.
 Nainu 'icë ángelcama 'imainun menu
 'icë unicama 'imainun anua bamacé
 unicama 'icë, anu 'icë unicama achúshi-
 nēxbi ca an a quirica bacanan isti 'aíma
 'iixa. ⁴An bacanan uisai quicë cara
 quixun isti 'aíma 'imainun an ami
 bësuquin a quirica ñachati unibi 'aíma
 'icë isi cana ini bëunan mēscúan. ⁵Usai
 bëunan mēscutiabi ca a caniacëcë
 unicama achúshinēn 'ë caxa:

—Camina ini bëunan mēscútima 'ain.
 Ca is, Judatan rēbúnquicama achúshi,
 'Inúan cacé, ax Davidnēn rēbúnquiribi
 'icë, Jesús, ax bamáxbi baísquia 'aish
 camabi ñun 'ibuira, an ca a quirica
 tarancë bacaquin, anúan a tacáshcacé
 cama pëóshti 'icēn.

⁶Usai quicëbëtan cana anua Nucēn
 Papa Dios 'icë, 'imainun anu axa 'itsa
 bëruñu rabé 'imainun rabé ñu axribia
 bamatimoi tsócë, 'imainun caniacëcë
 unicama, acama nēbëtsia nicë, carnero
 'icēsariibitia unin 'ucha cupí bama Cristo
 a isan. Ax ca unin 'ucha cupí carnero
 'acësa oquin 'aquian unin anu 'á aín
 namicama istisabi 'aish nicë 'iixa. 'Ēn
 iscëx ca ax mēcēn achúshi 'imainun
 rab'ë matúxcañu 'ianan mēcēn achúshi
 'imainun rabé bëruñu 'iixa. Aín bëru
 mēcēn achúshi 'imainun rabé ax ca aín
 Bëru Ñunshin Upí Nucēn Papa Diosan
 camabi menu 'icë unicamanu cuanun
 xucé a 'icēn. ⁷Anu cuanquin ca Carnero
 'icēsariibitia unin 'ucha cupí bama, an
 axa tsócë Nucēn Papa Dios aín mēcēn

mëqueua 'icë quirica a biaxa. ⁸Bicëbë ca
 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu,
 axribia bamatimoi tsócë, acama
 'imainun mēcēn rabé 'imainun taë rabé
 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë
 unicamaribi, Carnero 'icēsariibitia unin
 'ucha cupí bama ami bësucë 'aish a rabi
 rantin purúanxa. A caniacëcë unicaman
 ca arpa cacé ñu a 'ai cuëñi cantati, a
 'imainun curi 'acë manë xanpa anua
 sanutanun nēenti tsépasa ñu 'icë, acama
 tuíanxa. A xanpanuax cuin tēxéquianxa
 'irucë, ax ca aín unicaman Nucēn Papa
 Dios rabianan ñucacé banacama a 'iixa.
⁹Carnero 'icēsariibitia unin 'ucha cupí
 bama, ami bësuax ca cantati ió cantaxa,
 ësai qui:

—Mín camina bëtsibë sēñénmaira
 'ixun a quirica anúan tacáshcacé
 pëóshxun bacati 'ain. Mix bamax
 baísquia 'ixun camina nucama
 bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi
 banan banacé, 'imainun camabi
 nētēnuax ucë, 'imainun bëtsi bëtsi
 'apuñu unicama, Nucēn Papa
 Diosnan 'inun iémian. ¹⁰Iémianan
 camina atu Nucēn Papa Diosbë
 'apu 'inun 'imianan judíos
 sacerdotesa 'imiquin an Nucēn
 Papa Diosbë banaquin a rabicé
 'imian. Usaquinmi 'imicëx ca
 mibë ènë menu 'icë unicaman
 'apusa 'iti 'ain.

¹¹A cantati cuatancëxun isquin cana
 anu Nucēn Papa Dios 'icë a 'imainun
 anua 'itsa bëruñu ñu, axribia bamatimoi
 tsócë acama 'icë, 'imainun anua caniacé
 cë unicama 'icë, a nēbëtsioratia
 'aisamaira tupúntisama 'aish ángelcama
 munuma banaia cuan. ¹²Ësai ca
 munuma banai quiaxa:

—Carnero 'icēsariibitia unin 'ucha
 cupí bama, ax ca bëtsibë
 sēñénmaira 'icēn. A unin 'acë, axa
 camabi unicaman 'apu 'ianan,

camabi ñun 'ibu 'ianan, camabi ñu 'unáncë, 'ianan cushiira a ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi rabiti 'icën. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacë banacama cuati 'icën. Cuëenquin ca axribia cuëenun rabiti 'icën.

¹³Usai banaia cuanan cana Nucën Papa Diosan unio ñucama, nañu 'icë ñucama, 'imainun menu 'icë 'imainun bacanu 'icë, anua bamacë unicama 'icë anu 'icë unicama, acamaxa munuma banai ësai quia cuan:

Ax anu tsócë Nucën Papa Dios, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aribi ca camaxunbi cuëenquin axribia cuëenun rabiti 'icën. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacë bana cuati 'icën. Ax cushiira 'aísha bëtsi 'apusama 'icë ca camaxunbi xëñibua 'aínbi a rabiti 'icën. Cuëenquin ca axribia cuëenun rabiti 'icën.

¹⁴Usaía cantaia ca 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acaman —usai ca 'iti 'icë —quixun caxa. Cacëbë rantin purúnquin ca a caniacëcë unicamanribi axa bamatimoi tsócë a rabiaxa.

Mëcën achúshi 'imainun rabé anúan quirica tacáshcacë ñucama ñuicë bana

6 ¹Usaquin istancëxun cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë mëcën achúshi 'imainun rabé ñu a achúshi pëóshia isan. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama achúshinëxa caná banacësari munuma banai —ca chiquiti ut —quia cuan. ²Quicëbëtan isquin cana achúshi caballo uxua chiquitia isan. Axa a caballonu tsócë

unin ca canti achúshi tuíanxa. Tuíanx uquin Nucën Papa Diosan 'ináncëxun biquin, 'apúan mañucë mañuti mañutancëx ca axa ami nishcë unicama ñusmoi abë 'acananian cuanxa.

³Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan.

⁴Quicëbë ca bëtsi caballo, ushían chëxëira, anuax chiquífaxa. Axa a caballonu tsócë uni an ca bëtsibë bëtsibë 'acánani cëñuanánun unicama 'iminuan, Nucën Papa Diosan 'ináncëxun, aín manë masínbu biaxa.

⁵Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan.

Cuaquin isquin cana caballo tunan chiquitia isan. 'En iscëxun ca anu tsócë unin, piti ñua 'itsairama 'ain, anun ñu 'ië tupúnti tuíanxa. ⁶Isquin cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbëtsinuaxa banaia cuan, piti ñu cupíira 'afan ësai quia:

—Achúshi nëtën ñu mëëtancëxun bicë curíquinën camina achúshi kiloishi trigo biti 'ain. A biquinma camina rabé 'imainun achúshi kilo cebada biti 'ain. Usa 'aínbi ca i bimin xëni 'imainun vinoribi aín cupí usabi 'iti 'icën.

⁷Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan.

⁸Cuaquin isquin cana bëtsi caballo, curua, chiquitia isan. Axa anu tsócë uni

aín anëx ca Bamati cacë 'iäxa. An Bamati cacë uni a nuibiancë, a unix ca Anua Uni Bamacë 'Iti caquin anëcë a 'iäxa. A uni rabé ca, ënë menu 'icë unicama 'aisamaira 'aísha nëbétsi, rabé 'imainun rabé oquin tëacësa 'icëbia amo 'icë achúshi cëñunun Nucën Papa Diosan 'imiäxa. Usaqin 'imicëxun ca a uni rabëtan 'acananía 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'acëñuma 'aísha 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'insinan 'aisamaira uni bamanun 'imianan äxa piánancë ñuinacan picéxa 'aisamaira uni bamanun 'imiäxa.

⁹Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsiribi pëóshaxa. Pëóshcë bëtan cana Nucën Papa Diosan bana cuanan, a banax ca asérabí 'icë quiax quicë cupí unin 'acéxa bama unicaman ñunshin, anuxun ñuina xaroti bucúncë maxax, a tëmúciä isan. ¹⁰A ñunshinax ca munuma banaí quiaxa:

—Nucën 'Ibu Dios, upíira upí 'aish 'uchañumaira 'ixun mix quicësabi oquin 'acë 'icë, ¿uínsarainra caramina menu 'icë unicama, an nu 'a, a cupiti 'ain?

¹¹Usai quia Nucën Papa Diosan 'inancëxun ca acama achúshi achúshinën chupa uxua biaxa. 'Inancëxuan bicëbëa ésoquin atu cai banaia cana cuan:

—Mitsu 'acësaribi oquin äxa Cristomi catamëcë raíri uniribi, unin 'aquin sënëontamainun, camina cañpainti 'ain.

¹²Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacë ñu itsiribi pëóshaxa. Pëóshcëbë ca mecama shaíquiäxa. Usai 'icëbë ca bari bëánquiäxa, chupa tunánxa 'inun. 'Imainun ca 'uxë imi iscësa 'iäxa. ¹³Usaía 'imainun ca suñúanëan bëcacéxa higos bimi paxa réucucësari 'ispa réucüäxa. ¹⁴Quirica tarancësa 'inun taramëti ca naicamë"ëo

nëtéäxa. 'Imainun ca aín bashicama 'imainun nasícama anua 'icënuax tacüäxa. ¹⁵Usai 'icëbë ca äxa Nucën Papa Diosmi sinancëma unicama, 'apucama 'imainun uni cushibubë ñuñu unicama, 'imainun capitancama, 'imainun uni chacama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncë unicama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncëma unicama, a camáxbi racuëti matá me shimú 'icë quinicamanu 'ianan aín bashinu 'icë xaxu chacama nëbétsi unéäxa.

^{16,17}Unéquin ca aín bashi 'imainun xaxu chacama caxa:

—A nëtë anúan äxa anu tsóti upíira upí, anu 'Apüira tsóti, anu tsócë Nucën Papa Dios a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an äxa ami sinancëma unicamami nishquin castfcanti nëtë ca uäxa. Usa 'ain ca unicamax uíxbi iétima 'icën. Usa 'ain ca nunu rurucubut, 'Apüira an nu isnúnma ca rurucubúquin nu unput. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, äxa nun 'ucha cupí numi nishcë, an nu castfcanxunma 'anun ca nu unët.

'Itsaira judíos unicamax Nucën Papa Diosnan 'aish 'unántiocë 'iä bana

7 ¹Usaqin istancëxun cana rabé 'imainun rabé ángel isan. Achúshinëx ca aucüäxa bari urucë anu nicë 'iäxa. Bëtsix ca ami bari cuabúcë anu nicë 'iäxa. Bëtsíäxa baca rëbumi 'imainun ca bëtsix baca tsipúmi 'iäxa. A ángelcaman ca suñun me bëcanan parúnppapa bëcaisama oquin bëaranan íribi bëcaisama oquin bëaräxa. ²Usaqin bëaranan mecamacëñun anu 'icë ñucama, 'imainun parúnppacëñun anu 'icë ñucamaribi 'atimonun ca Nucën Papa Diosan a ángelcama aín cushi 'inánxa. Acama istancëxun cana bëtsi ángel aucüäxa bari urucë anuax aia isan. An ca uquin äxa bamatimoi tsócë,

Nucën Papa Diosan unicama, anun Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anë aín bëmánanu cuënëoti ñu bëaxa. Usa 'ixun ca a ángelnën munuma cuëncëni banaquin rabé 'imainun rabé ángelcama a caxa: ³—Nun an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama 'unánti oquin atun bëmánancama cuënëocëma pan 'ain camina mecama 'imainun parúnpapacama 'imainun icamaribi 'atimotima 'ain.

⁴Catancëxun ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánti oquin cuënëoxa, uiti cara cuënëocë 'icë quixun 'ën cuanun ca a ángel ësai quiaxa:

—A 'unánti oquin cuënëocë unicamax ca 'aisamaira, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) uni 'icën, atux ca Israelnën mecën rabé 'imainun rabé bëchicëcaman rëbúnqui 'icën. ⁵Doce mil ax ca Judatan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Rubénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Gadnën rëbúnqui 'icën. ⁶'Imainun ca doce mil Asernën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Neftalínën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Manasésnën rëbúnqui 'icën. ⁷'Imainun ca doce milribi Simeonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Levitan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Isacarnën rëbúnqui 'icën. ⁸'Imainun ca doce milribi Zabulonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Josénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Benjaminën rëbúnqui 'icën.

Usai ca 'ën cuanun quiaxa.

'Aisamaira unían chupa uxua pañucë

⁹Usaquin cuatancëxun cana unin tupúntisama, 'aisamaira uni isan. Acamax ca camabi menuax ucë 'aish bëtsi bëtsi inibu 'iaxa. Usa 'aish ca bëtsi bëtsi banan bananan anua Nucën Papa Dios, ax 'Apuira 'icë, a 'imainun Carnero

'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín bëmánon sëtécë 'iaxa. A camáxbi ca aín chupa uxua 'ianan xëbin pëchisa ñu pëchi tuíncë 'iaxa. ¹⁰Usa 'aish ca camáxbi munuma banai quiaxa:

Anu 'Apuira tsóti, axa anu tsócé Nucën Papa Dios, an ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a cupí nun 'uchacama tërénquin xënbua 'aínbi ainan 'inun nu iémiaxa.

¹¹A unicamaxa quicëbë ca camabi ángelcaman, anu 'Apuira tsóti anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun mecën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama, 'imainun axa 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia batatimoi tsócé, acama nëbëtsioraxa.

Nëbëtsioraquin ca anua ax 'icë anuax rantin puruni, meu bësuquin, Nucën Papa Dios rabiáxa. ¹²Rabiquin ca caxa:

Èsai ca 'iti 'icën. Mix cuëënun ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi mi rabiti 'icën. Camabi unicaman 'Apu 'ianan, camabi ñu 'unáncë 'icë cananuna —asábi ca —quiquin mi rabin. Mín cushix ca chaira 'icën. Mixmi cëñútimoi usabi 'ia cananuna xënbua 'aínbi mi rabiti 'ain. Usaquin cananuna 'ati 'ain.

¹³Nucën Papa Dios rabicëbëtan ca aín anu tsótinu tsócé caniacëcë uni achúshinën 'ë ñucáxa:

—¿An chupa uxua pañucë unicama ënëx cara ui 'ic? ¿Uinuax cara uax?

¹⁴Cacëxun cana can:

—'Ën cana 'unaniman. Mín camina 'unanin.

Cacëxun ca 'ë caxa:

—'Ënë unicaman ca ami sináncë cupí 'aisamaira tëmëraquinbi Nucën Papa Diosmi catamëti ëncëma 'icën. Atux ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí aín

imi 'apati bama, ami catamēti aín 'uchacama tērēncē 'aish aín nuitu upí 'aish chucacēsa 'icēn, aín chupa uxuira axa chuañumasa 'inun. ¹⁵Usa 'aish ca anua Nucēn Papa Dios 'icē anubi 'icēn. Anuxun ca nētēnbi, imēbi rabiquin, ax cuēēncēsabi oquin a ñu 'axunia. Usoia ca Nucēn Papa Dios ax 'Apuira 'aish cushi 'ixun, acama ēnquinma bērúanti 'icēn. ^{16,17}Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax anua Nucēn Papa Dios 'icē anu 'ixun ca acamaxa nētētimo upitax tsónun bērúanti 'icēn. An 'aracacē ñuina aín 'ibun upí oquin 'unpax 'amianan bērúancēsaribi oquin ca an aín unicama bērúanti 'icēn. An ca acama chuámarua tani cuēēnun 'imiti 'icēn. 'Imainun ca Nucēn Papa Diosan-ribi atúxa iní masá nuitutia nētēmīti 'icēn. Nētēmianan ca atúxa bēunan mēscutiabi aín bēun tērēnti 'icēn. Usa 'ain ca anu 'icē aín unicamax tēmēratēcē nima, 'ianan 'acēñuma 'itēcēnima, 'ianan shimatēcēnima, 'ianan bari cushin xarotēcēncēma 'ianan añu 'itsísbi tantēcēntima 'icēn.

8 ¹Usai a caniacēcē uni quicēbētan cana Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacē itsi, ashiquin pēóshia isan. Pēóshcēbē ca banai sharatima nētēishiaxa, media hora 'itámainun.

Mēcēn achúshi 'imainun achúshi anun quirica tacáshcacē ñu pēóshcēncēxun ashiquin pēóshcēncēbētan Juanēn ñu isa

²Usaía 'icēbētan cana mēcēn achúshi 'imainun rabé ángel Nucēn Papa Dios bēmánon nicē isan. Iscēxun ca Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun, a ángelcama achúshi achúshinēn manē banañu biaxa. ³Usa 'ain ca bētsi ángelribi, aín curi xanpa tuíanx uax, anua Nucēn Papa Dios 'icē a bēmánon 'icē anuxun

sanutanun tsēpasa ñu nēēnti, curi 'acēribi, a rapasu niracēaxa. Usai 'ia ca aín unicaman a rabianan ñucácē banacamabēa aín cuin tēxēquianx 'irutanuan nēēnun Nucēn Papa Diosan 'itsaira tsēpasa ñu a ángel 'inánxa. ⁴Ángelnēan tuíncē xanpa anuax ca sanu cuínbē, aín unicaman a rabianan ñucácē bana, ax anu Nucēn Papa Dios 'icē anu cuaruaxa. ⁵Usai 'icēbētan ca ángelnēn anuxun sanutanun tsēpasa ñu nēēnti, anua tsisu rēquirucē biquin, a xanpanu 'aruquin buácatancēxun menu niaxa. Nicēbēa caná mēriti banacēbē ca bētsi ñuribi sharámainun mecama shaíquiaxa.

Manē banañucama

⁶Usai 'icēbētan ca a ángelcama mēcēn achúshi 'imainun rabé, an aín manē banañu banonuxun mēníoxa.

⁷Achúshi ángelnēn pain ca aín manē banañu banoxa. Banocēbē ca 'uí 'aishbi matsiira 'aish iru, a 'imainun tsi rēquirucē, acamabē imi mēscúcē, acamax meu nicēx rēucüaxa. Rēucucēbē ca 'aisamaira 'aishbi mecama nēbētsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēcēsa 'aishbi amo 'icē achúshi nēmēti nētéaxa. Icamá 'imainun basi paxacamariabi nēbētsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēcēsa 'aishbi, amo 'icē achúshi ca nēmēaxa.

⁸Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín manē banañu banoxa. Usocēbē ca achúshi ñu chaira aín bashi nēmēcēsa 'icē nicéxa parúnpanu nipacēcēbē parúnpana chaira 'aishbi nēbētsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēcēsa 'aishbi amo 'icē achúshi imisa 'iaxa. ⁹Usai 'icēbē ca anu 'icē ñuinacama 'imainun anu 'icē manē nunticamaribi, 'itsa 'aishbi nēbētsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēcēsa 'aishbi amo 'icē achúshi cēñuti nētéaxa.

¹⁰Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca 'ispa chaira, bimicëxa taban rëquirucësa 'aish nañnuax rëquícuaianx nipacëaxa. Usari 'i ca bacacamabëa xëxácama 'itsa 'aishbi nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'ain, amo 'icë achúshinu nipacëaxa. ¹¹A 'ispax ca Mucaira caquin anëcë 'i axa. Anu a 'ispa nipacëcë bacacamabë ca xëxácamarìbi mucaxa. Usai 'ia mucacë cupí ca 'aisamaira uni bamaxa.

¹²Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca bari, 'uxë 'imainun 'ispacamarìbi 'itsa 'aishbi nëbëtsi rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aishbi amo 'icë achúshi bënarnëti pëquicëma 'icën. Usa 'ain ca nëtë 'imainun imëribi nëbëtsi rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aishbi amo 'icë achúshi bari, 'uxë, 'ispacaman pëcacëma 'i axa.

¹³Usacëbëtan istëcënquin cana ángel nañnuax nuania isan. Nuania, munuma banai ësaì quia cana cuan:

—Manë banañu rabé 'imainun rabé banocë 'aínbi ca rabé 'imainun achúshi ángelnënrìbia banocëbëtan, axa menu bucuçë unicaman masóçë 'ixun 'aisamaira paë tanti 'icën. Achúshi banocëbë tëmëranan ca bëtsi banocëbë ribi tëmëranan bëtsirìbia banocëbë usarìbiti tëmëratëcënti 'icën.

9 ¹Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana nañnuaxa 'ispa achúshi menu nipacëcë isan. Nucën Papa Diosan 'inancëxun ca anun quini chaira 'aish nëmínra xëocati ñu bixun tuíanxa. ²A tuíncë ñu anun ca quini chaira 'aish nëmínra a xëocaxa. Xëocacëx ca anuax tsin cuin chiquíaxa, manë tsi rëquirucë aín cuin chiquícësarìbi 'inun. Chiquíquin a cuinan mapucëx ca bari bëanquicësa 'i axa. ³A tsin

cuínuax ca 'aisamaira chanpusarìbi ñu chiquíaxa, mecamanu cuanux. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca a chanpucaman paëx, nibantan paësarìbi 'i axa. ⁴Tsin cuínuax chiquitia ca Nucën Papa Diosan a chanpucama caxa: Menu 'icë basi, imaxu, chucu, ro, i acama camina 'atimotima 'ain. A 'aquinma camina, ax ca 'ënan 'icë quixun 'unánun aín bëmánanu 'ën anë 'aquin 'unántiocëma uni acama cuni 'atimoti 'ain. ⁵Mëcën achúshi 'uxéan paë tanun 'aquinbi camina a unicama bamamitima 'ain. Usoquian cacëxun 'acëx ca aín paëx nibantan uni 'acëxuan paëocësa usarìbi 'i axa. ⁶Usafa 'imainun ca a 'acë unicamax axbi bamatisa taníbi bamatima 'icën. Asërabi cana bamatisa tani quibi ca 'aisamaira oquin paë taníbi bamatima 'icën.

⁷A chanpucamax ca anúan 'acánani suntáru cuancë caballo usarìbi 'i axa. Aín maxcánu ca curi mañuti 'acësa 'i axa. 'Imainun ca aín bëmánan unín bëmánansa 'i axa. ⁸Aín bux ca xanun busa 'i axa, aín xëtax ca 'inúanën xëtasa 'i axa. ⁹Aín namicamax ca manë chupan rabumëcësa 'i axa. 'Ianan ca aín pëchi banami axa. Nuánquianquin ca 'aisamaira autua an niquincë caballonën 'acánani cuanquin buancëxa banacësarìbi oquin aín pëchi banami axa. ¹⁰A chanpucaman tsispin ca nibanta inasarìbi 'i axa. Ax ca anúan mëcën achúshi 'uxën uni paë tanmiti 'i axa. ¹¹A chanpucaman 'apu ax ca quini chaira 'aish nëmínra anu 'icë ñunshíncaman cushi 'i axa. A ñunshinan anëx ca hebreo banan cacë Abadón 'icën, griego banan cacë ca Apolión 'icën.

¹²Usaquin ca rabé 'imainun rabé ángelnëan aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnënrìbi aín manë banañu banocëbëtan chanpun pain 'aisamaira oquin unicaman paë tanmi axa.

Usaquian 'acëbëtanbi ca rabé ángelnën aín manë banañu unicama paë tanun banocëma pan 'icën.

¹³Banoíma 'ixun ca a rabé ángel achúshinën aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, curi 'acë, aín cuëbícamanu i, vaca matúxcasa 'ítánun 'acë, rabé 'imainun rabé, anuaxa banaia cuan. ¹⁴Banaquin an bërí manë banañu banocë ángel a caía, ësai quia cana cuan:

—Camina Eufrates cacë baca rapasunuxuan nëacë rabé 'imainun rabé ángel a tubuxun ënti 'ain.

¹⁵A rabé 'imainun rabé ángelcama Eufrates baca rapasunuxuan nëacë, ax ca anúan camabi unicama rabé 'imainun achúshi oquin təcësa 'aíshbi amo 'icë achúshi acama 'ati nètë utámainun nëacë 'iixa. Usa 'ain ca anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti anuaxa banaia a cuaxun, manë banañu tuíncë ángel an nëacë ángelcama tubuxun éanxa. Usaquin ca a baritia, a 'uxë, a nètë, a horabi ca unia 'anun ëncë 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin 'axa. ¹⁶A rabé 'imainun rabé ángelcama aín suntárucamax ca 'aisamaira caballonu tsócë 'iixa. Acamax ca 'aisamaira 'aish doscientos millones 'icë quiáxa quia cana cuan.

¹⁷Ën iscëx ca a caballocama ësá 'iixa: anu tsócë suntárucaman manë chupa atun shicánu 'icë ax ca tsi rëquirucësa 'ianan cumán batsisa 'aíshbi tunántani 'ianan curúnsa 'iixa. A caballocaman maxcatax ca 'inúanën maxcása 'iixa. Aín cuëbínuaax ca tsi rëquirucë 'imainun tsin cuin 'imainun azufre cacë ñu nëëmëti chiquíaxa. ¹⁸Caballonën cuëbínuaax chiquíicë ñucamax chiquíquin ca unicama nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin təcësa 'aíshbi amo 'icë

achúshi cëñuaxa. ¹⁹A caballocaman inax ca maxcáñu 'aish runusa 'iixa. Anun ca unicama paë tanmiquin 'atimoxa. Usai 'iquin ca caballocaman aín cuëbínuaax chiquíicë ñucama 'imainun aín ina runusa, anun unicama 'aisamaira oquin 'atimoquin cëñuaxa.

²⁰Aisamaira oquin 'atimocëxbia bamacëma unicamax ca sinanaquin, atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'iixa. Ñunshin 'atimacama rabiñan ca unin 'acë ñu, curi 'acë 'imainun uxua manë 'acë 'imainun panshían manë 'acë 'imainun maxax 'acë 'imainun i 'acë, a ñucaman isíma 'ianan cuatíma 'ianan nitsíamabi, a rabiquin an 'acësabi oquin ñu 'atima 'ati ënquinma 'axa. ²¹Uni 'ati, 'imainun ñu xëax ñubé 'iti, 'imainun aín xanuma 'aínbi xanu itsibé 'iti, 'imainun aín bënëma 'aínbi uni itsibé 'iti, 'imainun ñu mëcamati, acama sinanaquin ënquinma usabi oquin 'axa.

Quiricaratsuñu ángel 'ia

10 ¹Bëtsi ángel cushiira, axribia naínuaax aia cana isan. Ax ca nètë cuin mëu nicësa 'ianan aín maxcá manámi nónbai 'imainun aín bëmánan bari pëquicësa 'iixa. 'Ianan ca aín quisi rabé tsi rëquiruía iscësa 'iixa. ²Aín męcënan ca bacacë quiricaratsu tuíanxa. Usai 'iquin ca aín taë mëqueunën parún-papa amánan aín taë mëmiunën me amáxa. ³Usai 'itancëx ca 'inúan munuma banacësari banaxa. Banacëbë ca męcën achúshi 'imainun rabé canacamë'ëoribi banaxa. ⁴Caná banacëbëtan a banacam cuënëoti 'ixunbi cana naínuaaxa ësai banaia cuan:

—Canacaxa quicëcama camina uisai quicë cara quixun unin 'unánun cuënëo-tima 'ain.

⁵Ángel an aín taë itsin parún-papa amánan aín taë itsin me amácë, an ca aín męcën mëqueu 'icë manámi oxa.

⁶Manámi oquin ca caxa:

—Axa bamatimoi tsócë, an naí, me, parún papa, acama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio Nucën Papa Dios, an cuamainun cana cain: Ax quiasabi oi ca béri 'iti 'icën. 7Bëtsi ángelnën aín manë banañu banocëbë ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa, usai ca 'iti 'icë quiásabi oi 'iti 'icën. A bana usai quicë cara quixun unin 'unánma 'aínbi ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën, manë banañu banocëbë.

⁸A ángelnëxa quicëbëtan cana nañucüax banaia cuatëcëan, ësai qui:

—A ángel, axa parún papa 'imainun menuribi nixun aín mëcënan bacanuxun tuíncë quiricaratsu a ca bitsi cuan.

⁹Usaquian 'ë cacëx, ángelnu cuanquin cana —quiricaratsu camina 'ë 'inánti 'ai —quixun can. Cacëxun ca 'ë caxa:

—A cënë 'icë, ca bit. Bixun ca pit. Picëx ca min cuëbínuax bataira 'aish buna rëpasaribi 'iti 'icën. Usa 'aishbi ca min pucu 'ucë mëucüax mucaira 'iti 'icën.

¹⁰Usaquin caquian 'ë 'inancëxun, aín mëcënúa bixun cana a quiricaratsu pian. Picëx ca 'ën cuëbínuax bataira 'aish buna rëpasa 'iixa. Bata 'aishbi ca 'ën 'ecëx 'ën pucunax mucaxa. ¹¹Usai 'icëbëtan cana ënë banaribi cuan:

—Bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi nëtënu 'ianan bëtsi bëtsi banan banacë, a unicama ñuia Nucën Papa Dios quicë bana camina unicama ñuixuntëcënti 'ain.

**Jesucristo ñuiquin an cacë
ca rabé 'icë quicë bana**

11 ¹Usai 'icëbëtan cana Nucën Papa Diosan 'inancëxun i tsatisa biquin ësai quiaribi cuan:

—Tsatisa ënë i bixun camina anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín chaxcë tupúnti 'ain. Tupúanan camina anuxun ñu sanutanun nëënti, aín

chaxcëribi tupúnti 'ain. Tupúanan camina an anuxun Nucën Papa Dios rabicë unicama cara uiti 'icë quixun 'unánuxun tupúnti 'ain. ²A xubu rapasu 'icë me mëñocë, ashí camina tupúntima 'ain. Ax ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicamaxa anu 'inun ëncë 'iti 'icën. A unicaman ca cuarenta y dos 'uxëcama anu a xubu 'icë ëma, Jerusalén, a 'atimoi niti 'icën. Usa 'ain camina a xubu rapasu 'icë me mëñocë, a tupúntima 'ain. ³A unicamaxa 'atimati anu nimainun cana an 'ë ñuiquin unicama canun rabé uni xuti 'ain. A uni rabé ax ca rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icën. An ca 'ën xucëxun 'aisamaira nëtë, mil doscientos sesenta, a nëtëcama 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunti 'icën. Atux ca masá nuitucë unían pañucësaribi chupa pañucë 'iti 'icën.

⁴An 'ë ñuiquin unicama cati rabé uni axa rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icë ax ca anua Nucën 'Ibu Dios, axa camabi menu 'icë unicaman 'ibu 'icë, a bëmánon nitsíncë, a 'icën. ⁵Unían a 'atimoisa tancëxun ca atun aín cuëbínua tsi rëquiruia chiquínquin cëñuia. An a 'atimoisa tancë unix ca usaquian 'acëx bamati 'icën. ⁶A rabëtax ca cushifü 'icën. Usa 'ixun ca 'aisa tanquin atúan Nucën Papa Dios quicësabi oquin bana ñuixunmainuan 'uí 'ibúaxma 'inun 'imiti 'icën. 'Aisa tanquin ca bacanu 'icë 'unpax imi 'imiti 'icën. 'Aisa tanquin ca bëtsi bëtsi ñu 'aquin paë tania tëmëranun unicama 'imiti 'icën. Uiti oquin cara usoquin 'aisa tania usoquin ca 'ati 'icën.

⁷Atúan unicama bana ñuixuncë nëtëcama inúcëbë ca piánancë ñuinasa ñu, ax quini chaira 'aish nëmíinra, anuax chiquíti 'icën. Chiquítancëxun ca an unicama bana ñuixuncë rabé, ami nishi abë 'acánanquin ñusmoquin

bamamiti 'icën. ⁸Bamamicë 'aishbi maíncëma 'aish ca a ëma cha, anu Nucën 'Ibu Jesús i curúsocënu matása, Jerusalén, anu 'icë bainu racáti 'icën. A ëmax ca Sodoma 'imainun Egipto caquin anëcëribi 'icën, anu 'icë unicamaxa Sodoma 'imainun Egiptonu 'icë uníxa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ain. ⁹Rabé 'imainun achúshi nëtë 'imainun nëtë itsi bari xamáruta-mainun anu racacë ca anu cuancë unicama, bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menuax ucë 'ianan bëtsi bëtsi banan banacë, acaman isquin, uni raírinëan maíntisa taniabi 'amítima 'icën. ¹⁰A rabëtan Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin atun 'uchacama sinánmicë cupí ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicama a rabé bamacë isi cuëënti 'icën. Cuëëni ca abëa nuibanancë unicamabë ñu 'inánanti 'icën.

¹¹Rabé 'imainun achúshi nëtë 'imainun nëtë itsi bari xamárucëbë ca a rabëtax bamaxbi Nucën Papa Diosan 'imicëx uinacëtëcëni niruaxa. Nirucëbë ca an atu iscë unicama ratuti racuëíra racuëáxa. ¹²Racuëcëbëtan ca a rabëtan ësaquin caía naínuax banaia cuaxa: —Nëri ca ut.

Cacëx ca axa atumi nishcë unicaman ismainunbi nëtë cuinan nëbëtsiocëx naínu cuanxa. ¹³Usai 'icëbë ca me 'aisamaira shaíquiáxa. Shaíqui ca Jerusalén ëma nëbëtsi rabé, mëcën rabé oquin téacësa 'aishbi amo 'icë achúshi rurucubuaxa. Rurucubucëbë ca 'aisamaira uni siete mil bamaxa. Acama bamacëbëtan ca bamacëma unicaman racuëquin, Nucën Papa Dios naínu 'icë rabiáxa.

¹⁴Usaquin ca mëcën achúshi ángelnën aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnënríbi aín manë banañu banocëbëtan unicaman 'aisamaira paë tantëcëanxa. Usocëbëtan ca ángel itsi an

tsiánquiira aín manë banañu, unicama paë tanun banocëma pan 'ixunbi bërí banoti 'icën.

Ashiquin manë banañu banoti

¹⁵Usa 'ain ca a ángelnënbi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuax sharati munuma banaia ëesai quia cuan:

Bërí ca Nucën 'Ibu Dios 'imainun Cristo, Nucën Papa Dios an uni iéminun caísa, axëshi 'Apu 'ia. Nëtëtímoi usabi 'inux ca 'ia.

¹⁶Usai banacëbë ca caniacëcë unicama mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, axa anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon tsócë, acaman rantin puruni racábuti meu bësuquin Nucën Papa Dios rabiáxa. ¹⁷Rabiquin ca caxa:

Nucën 'Ibu Dios, min cushi ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icën. Camina usabi 'iá 'ianan usabi 'aish, usabi 'iti 'ain. Cushíira 'ixun camina min cuëëncësabi oquin 'ain. 'Ai camina bërí mixëshi min unicaman 'Apu 'ain. Usa 'icë cananuna bërí —asábi ca —quixun caquin mi rabin. ¹⁸Axa mimi sináncëma unicamax ca mimi xuamati nishaxa. Nishcë 'aínbi ca anun min uisoquin caramina atu 'ati 'ai, usoquin 'ati nëtë uaxa. Anun min camabi uni bama 'aishbia baísquicë isti nëtë ca uaxa. An mix quicë bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa min aín 'uchacama tërënun mimi catamëcë 'ixun min bana cuacë unicama, aín cushi unicama 'imainun cushima unicamaríbi, camabi isquinmi anun mibëa 'inun bití nëtë ca uaxa. 'Imainun ca anúan 'uchañu unicama anua atun ñu 'atima 'acë cupí camabi

'uchañu uni 'iti anu cuanti
nētēribi uaxa.

¹⁹Usai 'icēbē ca nañu 'icē anuxun
Nucēn Papa Dios rabiti xubu aín xēcuē
xēoquiaxa. Xēoquicēbētan cana bunánti,
anua Nucēn Papa Diosan cuēñeo maxax
pará rabé nancē, a isan. Iscēbēa
munuma caná mēriti banacēbē ca bētsi
ñuribi sharámainun mecama shaíquiaxa.
'Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru
ax rēucubuaxa.

Xanu 'imainun pianancē ñuina chaira
capésa 'aíshbi ushíainra ñui quicé bana

12 ¹Usai 'icēbētan cana achúshi ñu
nañu 'icē isan, ax ca xanu 'iixa. Xanu
'aíshbi bari mēu nicēsa 'ianan ca
aín taē shimú 'uxē 'iixa. Aín maxcánu ca
mēcēn rabé 'imainun rabé 'ispa mañutio-
cē 'iixa. ²Tuñu 'aish ca a xanu bacēnux
paē tani bēñeti cuēncēanxa. ³A
istancēxun cana bētsi ñuribi nañua isan,
ax ca pianancē ñuina chaira, maxē capésa
'iixa. Aín maxcá ca mēcēn achúshi
'imainun rabé 'iixa. Usa 'aish ca aín
maxcá achúshi achúshinu mañuti 'iixa.
Aín matúxcacama ca mēcēn rabé 'iixa.
⁴Aín ina chaira anun ca maēncēsoquin
'ispacama nēbētsi, rabé 'imainun achúshi
oquin tēacēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi
menua nipacēnun rēupaxa. Usoquin 'ispa
rēupatancēx ca bacēnia aín tuá 'enux,
tuñu xanu bēmánon niracēaxa.
⁵Niracēxuan cañmainun ca a xanu bēbu
tuá bacēanxa, ax canitancēx cushi 'ixun
ca camabi menu 'icē unían aín bana
cuanun 'imíti 'icēn. Usa 'ain ca aín tita
bacēncē 'icē, anua ax 'icē anu abē 'Apu
'inun Nucēn Papa Diosan buánxa.
⁶Bacēntancēx ca a xanu anu uni 'icēma
menu cuanxa, anua ax 'iti Nucēn Papa
Diosan mēñío anu. Míl doscientos sesenta
nētēn 'i anu 'ia ca an mēñíosabi oquin
Nucēn Papa Diosan anúan ax upitax
tsónun piti 'inánti 'icēn.

⁷Usaía 'ian ca Nucēn Papa Diosan
nētēnuax, ángelcaman cushi, Miguel, a
'imainun aín ángelcamax, pianancē
ñuina chaira maxē capésa a 'imainun
aín ángelcamabē 'acananxa. ⁸'Acanan-
quin ca Miguel 'imainun aín ángelca-
man, pianancē ñuina chaira maxē
capésacēñun aín ángelcama ñusmoxa.
Ñusmocēbē ca Nucēn Papa Diosan
nētēnu anua atux 'iti 'aíma 'iixa. ⁹Anua
atux 'iti 'aíma 'ain ca pianancē ñuina
chaira maxē capésa a aín ángelcamacē-
ñunbi Nucēn Papa Diosan chiquínxun
menu niixa. A capésa ñuina ax ca an
bērāma Nucēn Papa Diosan uniotabatia
uni paran 'aish ñunshin 'atimanēn 'apu,
Satanás, an camabi menu 'icē unicama
parancē a 'icēn.

¹⁰Usaía 'icēbētan cana Nucēn Papa
Diosan nētēnuaxa ēsai munuma banaia
cuan:

—An ami catamēcē unicama, nucēn
xucéantu, 'atimaquin ñuiquin
nētēquinma nētēnbi 'imēbi Nucēn Papa
Dios manóncē, ax ca ēnua chiquíncē
'icēn. Usa 'ain ca bērf an aín cushínbi
ainan 'inun uni iémicē, Nucēn Papa
Dios, ainshi asérabi aín 'Apu 'ixun, aín
unicama bērúanan Cristo atun 'Ibu 'inun
'imíaxa. ¹¹Aín unicama, nucēn
xucéantu, ax ca Carnero 'icēsaribitia
unin 'ucha cupí bama, ami catamēcē
cupí atun 'ucha tērcē 'ianan aín bana
ēnquinma sináncē 'aish, ñunshin
'atimanēn 'apúan 'atima ñu 'amicēma
'iixa. Atun ca axa ami nishcē unin bētsi
bētsi ocēx bamatisa 'ixunbi Nucēn Papa
Diosmi sinánti éncēma 'icēn. ¹²Ñunshin
'atimanēn 'apu a Nucēn Papa Diosan aín
nētēnu chiquíncē 'ain, camina a nētēnu
'icēcama, mitsux cuēenti 'ain. Mitsu
usaquin canan cana axa menu 'icēcama
'imainun axa parúnpapanu 'icēcama
ēsaquin cain: Nucēn Papa Diosan aín
nētēnu chiquíncē 'aish ca ñunshin

'atimanen 'apu 'aisamairai nishaxa, anun an ñu 'ati nètè ca 'itsama 'icè quixun 'unani. Nishquian ñu 'acèbètan camina 'aisamaira masá nuituquin tèmèrati 'ain.

¹³Usaia naínuax banaia 'en cuacèbètan ca pianancè ñuina chaira maxè capésa an —naína chiquínxun ca 'è menu niaxa —quixun 'unánquin, xanu axa bèbu tuá bacéncè, a 'atimonuxun nuiaxa. ¹⁴Nuicéxbi ca a xanux Nucèn Papa Diosan 'imicèx, tètècamè'èon pèchisa rabé 'aish aín pèchi chaira 'iaxa. Anun anu uni 'icèma me, anu a ñuina chaira capésa ax cuantima, anu nuánti cupí ca usaquin Nucèn Papa Diosan 'imiáxa, anuxun an mènósabi oquin rabé 'imainun achúshi baritia 'imainun mēcèn achúshi 'imainun achúshi 'uxèn piti 'inánuxun. ¹⁵Ñuina chaira capésa an ca a xanua bacan buántanun quixun aín cuèbitan 'unpax chaira, a caxuxun xucaxa. ¹⁶Usocèbè ca me amo rabé tuquí baquicèbè, a ñuinanac xucacè 'unpax me 'ucè mèu atsiní nètéaxa. Usai 'iá 'unpax me 'ucè mèu atsinècèbètan ca a xanu bacan buáncèma 'icèn. ¹⁷Usai 'ia isi ca ñuina chaira capésa ax 'aisamairai xuatemati xanumi nishaxa. Nishi ca a xanun rēbúnqui raíri, an Nucèn Papa Diosan bana quicésabi oquin 'acè 'ianan an Jesucristomi sinánti èncèma, a unicamabè 'acananí cuanxa.

Ñuinanac'èo rabé ñui quicé bana

13 ¹Usai 'icèbètan cana parúnpapa masinu nixun ñuinanac'èo parúnpapanuax uax 'iruiá isan. A ñuinanac'èo ax ca aín matúxcanèx mēcèn rabé 'imainun aín matúxcanu 'icè mañutiribi mēcèn rabé 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcataxribi mēcèn achúshi 'imainun rabé 'imainun, aín maxcácamanuribi Nucèn Papa Dios 'atimaquin ñui quicé bana cuèñèocè 'iaxa. ²A

parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èox ca paru 'inúansa 'ianan aín taè xaéon taésa 'ianan aín cuèbitax 'inúan cuèbisa 'iaxa. A parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èo ca capésa ñuinanac aín cushi 'inánan, aín bana cuacésaribi oquin aín bana cuanan unicaman an sinánmicèsa oquin 'anun 'imiáxa. ³Èn iscèx ca a parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èo aín maxcá achúshi, unin motisama oquin tēcèsa 'aíshbi mooxa. Mocèbè ratúquin ca camabi menu 'icè unin —cushiira ca ax 'icè —quixun sinánxa. Usaquin sinánquin ca aín bana cuaxa. ⁴Parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èo a, aín cushi 'inánce cupí, ca capésa ñuina chaira a camabi menu 'icè unicaman rabiáxa. Rabianan ca parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èoribi rabi —asaribi ñu ca 'aíma 'icè —quianan ca —axa abè 'acananí ca 'aíma 'icè —quiáxa.

⁵Usai quicèbètan ca parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èo, ax a cèrúai ami 'atimatí bananun Nucèn Papa Diosan èanxa. Usaquin ca cuarenta y dos 'uxéan unicaman aín bana cuanun èanxa. ⁶Usaquian èncèxun ca aín cuèbitan Nucèn Papa Dios 'imainun anua ax 'icè 'atimaquin ñui bananan, aín nètènu abè 'icè aín unicamaribi 'atimatí banaquin ñuiaxa. ⁷Usaquian èncèxun ca camabi menu 'icè unicama, axa Nucèn Papa Diosmi catamècè, abè 'acananquin ñusmoxa. Ñusmoxun ca camabi menu 'icè unicama, bètsi bètsi unibu, bètsi bètsi banan banacècama, aín bana cuanun 'imiáxa. ⁸Ènè menu bucuçé, ui unicamax cara me uniotabacè 'ain, Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu aín anè cuèñèoma 'icè, a unicaman ca axa parúnpapanuax uax 'irucé ñuinanac'èo aín bana cuanan rabiáxa.

⁹Uicaman cara upí oquin 'unántisa tania an ca aín pabitan ènè bana

cuaquin aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën, ësai quicë: ¹⁰Uicaman cara uni itsi sipuanun 'inania, acamaxribi ca sipuacë 'iti 'icën. An uni itsi manë xëtocën 'acë uni, a ca bëtsi unínribi usaribi oquin 'ati 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicaman uisai cara ñu 'icëbëtanbi Nucën Papa Diosmi sinánti ëntima 'icën.

¹¹Bëtsi ñuinacan'ëoribi cana me mëucüaxa aia isan. Aín matúxca rabëtax ca carneronën matúxcasaribi 'iixa. Ax ca capësa ñuina chaira ax banacësaribi banaxa. ¹²A ñuinacan'ëo me mëucüax ucë, aín cushi ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo abë 'aish aín cushisaribi 'iixa. Usa 'ixun ca camabi menu 'icë unicaman parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, axa motisama oquin tëacë 'aishbi mocë, a rabinun me mëucüaxa ucë ñuinacan'ëon rabimiixa. ¹³Me mëucüaxa ucë ñuinacan'ëo an ca unían iscëma ñu 'anan unin 'acëma ñu 'axa. Usaquin 'anan ca unicaman ismainunbi tsi naínua menu 'ibúmiixa. ¹⁴Parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëon ismainun, usoquin 'anúan Nucën Papa Diosan ëncëxun ca unían iscëma ñu 'anan acëma ñuribi 'aquin, ënë menu 'icë unicama paránxa. Paránan ca a ñuinacan'ëo parúnpapanuax uaxa 'irucë axa manë xëtocën motisama oquin tëacë 'aishbi mocë, abi tanquin a iscësaribi 'itánun 'anun uni 'amiixa. ¹⁵Amitancë xun ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo a tanquin 'acë ñu a banamiixa. Banamiquin ca uicaman cara a ñu ax isa dios 'icë quixun rabiçëma 'icë, acama 'anun quixun uni 'amiixa. ¹⁶Usaquin 'anan ca camabi uni, 'apu unicama 'imainun 'apuma unicamaribi, ñuñu unicama 'imainun ñuñuma unicamaribi, an uni ñu mëëxuncë unicamaribi, camabi aín mëcën mëqueu

parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëonan 'inun 'unántioquin cuënëocë 'inun 'amiixa. 'Amianan ca aín mëcën mëqueu 'unántiocëma 'icë, aín bëmánanu 'unántioquin cuënëomiixa. ¹⁷'Unántioquin cuënëocë bana ax ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo aín anë 'iixa. Aín anë 'acëma 'ain ca aín número cuënëocë 'iixa. Ui unicamax cara 'unántioquin cuënëocëma 'icë an ñu maruanan ñu biti ca 'aíma 'iixa. ¹⁸An ñu 'unáncë unin ca parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëo uisai quicë cara aín número 'icë quixun 'unánti 'icën. Aín número nëx ca, seiscientos sesenta y seis (666) 'icën. Anëñu 'aishbia número ñu unisaribi ca a ñuinacan'ëon número 'icën.

Ciento cuarenta y cuatro mil uníxa cantati bana

14 ¹Usaquin istancëxun istëcënquin cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a matá me Sión cacë, anua Jerusalén 'icë, anu nicë isan. 'En iscëx ca abë 'aisamaira uni, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) unicama, axa aín bëmánanu Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anënribi cuënëocë, a unicamax 'iixa. ²A isanan cana naínuaxa banaia cuan. A banax ca baca xuquí cushíinra banaruia cuacësa 'ianan caná munuma banacësaribi 'aish 'itsa unían aín arpa 'aia cuacësaribi 'iixa. ³Acama ciento cuarenta y cuatro mil unicamax ca anun cantacëma, canta iotan cantaxa. A cantax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'imainun axa batatimoi tsócé 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, acama 'imainun anu 'icë caniacëcë unicama mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, acaman bëmánauncüaxa cantacë 'iixa. Uinu 'icë unínbi ca a canta 'unántima 'icën,

unicama ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) a Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë, acaman cuni ca a canta 'unánxa. ⁴A unicamax ca xanubë 'uchacëma 'ianan ñu 'atima 'ati cuëënima Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ainanshi 'aish, ax quicësabi oi 'ia. Acamax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë 'ianan Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ainanribi 'inun aín 'uchacama tērécë a 'icën. ⁵Ënë unicamax ca aín nuitu asérabi upí 'aish cēmēi banacëma 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon 'ia.

Rabé 'imainun achúshi ángelnëxa bana

⁶Usa 'ain cana bëtsi ángelribi isan. Camabi unin cuanun ca naínu nuani munuma banai, Cristo cupí ca unicamax xëñbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiaxa. Camabi menu 'icë unicama bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menu 'icë, bëtsi bëtsi banan banacë an cuanun, ⁷ca ësai munuma banaquin caxa:

—Anun Nucën Papa Diosan camabi uni aín ñu 'acësabi oquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'ati nētë ca uaxa. Usa 'ain camina ami racuéquin a rabiti 'ain. An naícamá, mecama, parúnpapacama, xëxácama unio, a camina rabiti 'ain.

⁸Usai quicëbë ca bëtsi ángelribi a caxu ai quiaxa:

—Babilonia, a ëma chaira, anu 'icë unicaman ca aín xanuma 'aínbi xanu itsin ñunshini cuëënti, 'imainun 'aisamaira ñu 'atima, an 'acësaribi oquian 'anun quixun camabi menu 'icë unicama 'unánmiaxa. A ëma 'imainun anu 'icë unicamax ca bërí cëñúaxa, ca 'aíma 'icën.

⁹Usai 'icëbë ai ca bëtsi ángelribi munuma banai ësai quiaxa:

—Uicaman cara parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo 'imainun a tanquian

a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabicë cupí aín bëmánanu cuëñeocë unicama, 'imainun aín bëmánanu cuëñeocëma 'aish aín mēcënu cuëñeocë 'icë ¹⁰a unicama ca Nucën Papa Diosan 'aisamairai ami nishquin castícantí 'icën. Acaman ca anuaxa manë tsi 'imainun azufre rëquirucë, anuxun 'aisamaira oquin paë tanti 'icën. Nucën Papa Diosan ángelcama 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, acaman ca atúxa usai 'ia isti 'icën.

¹¹Manë tsi anuxuan atun xëñbua 'aínbi paë tanti, anuax ca aín cuin nētëtima tēxëquiruia. Usai ca an parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabicë unicama, 'imainun ñuinacan'ëon anë anu cuëñeocë unicaman nētëtimoquin nēténbi imébi paë tanti 'icën. ¹²Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unicama, an aín bana quicësabi oquin 'anan Jesúsmi catamécë, acaman uisai cara ñu 'icëbë tēmëraquinbi asérabi ami sinánti ëntima 'icën.

¹³Usai ángel banaia cuatancëxun cana naínuaxa ësáquin 'ë cai banaia cuan:

—Ënë bana ca cuëñeot: Ax Nucën 'Ibu Jesucristomi catamécë unicamax ca bamatancëx chuámarua tani cuëënti 'icën. Naínuaxa banai quicësaribi oi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ësai quia: Usa unicaman ca bamatancë xun tēmëratécënquin paë tantécëntima 'icën. Añu ñucama cara Jesucristonan 'ixun a 'axuanxa, acama ca Nucën Papa Diosan manuquinma sinania. Usa 'ain ca a unicama chuámarua tani cuëënti 'icën.

Uva bimi bicësaribi oquin uni biti bana

¹⁴Usáquin istancëxun istécënquin cana nētë cuin uxuanua unisa 'aish tsócé isan. Aín maxcánu curi 'acë mañuti 'imainun ca aín mēcënan machítusa 'aishbi tëntúñu manë cuëñucë tuíncë

'iaxa. ¹⁵Usai 'imainun ca anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu anuax bètsi ángel chiquífaxa. Chiquiti munuma banaquin ca axa nètè cuínu tsócè a caxa:

—Bimicama ca pécèti sènéanxa, anun a biti nètè ca uaxa. Min manè cuèñucè, anun camina bimicama biti 'ain, bixun camina timèti 'ain.

Usai bimi biti ñui quíbi ca ángel, uni biti ñui quíaxa. ¹⁶Quicèbètainshi ca axa nètè cuínu tsócè an, unían manèn tēaquin bimi upíbu bicēsaribi oquin, camabi uni upíbu biaxa.

¹⁷Usoquin axa nètè cuínu tsócè uni an upí unibu bicèbè ca bètsi ángel naínu 'icè anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunuax chiquífaxa. Chiquíquiani ca anribi machítusa 'aíshbi tēntúñu manè cuèñucè buánxa. ¹⁸Buania chiquíicèbè ca ángel itsi, an ñu tsi nēenmianan tsi bēnánti cushiñu, ax anuxun sanutanun tsēpasa ñu nēenti anuan chiquífaxa. Chiquítancēxun ca munuma banaquin axa manè cuèñucèñu ángel caxa:

—Uvas bimicama ca pécèti sènéanxa. Usa 'ain camina min manè cuèñucè, anun tēaquin uvas bimicama biti 'ain, bixun camina timèti 'ain.

¹⁹Quicèbètan ca ángelcaman aín manè cuèñucè, anun tēaquin biquin timētancè xun, anuxun chinínti anu buánxun bucúanxa. Usoquin 'acè, ax ca an aín bana cuaisama tanquin Nucèn Papa Dios nishmia unicama a ñui quicè 'icèn. Ax ca uisaira oquinshi cara Nucèn Papa Diosan a unicama castícanti 'icè qui quicè 'icèn. ²⁰Usoquin anuxun uvas bimí chinínti anu buconia cana isan. Iscèx ca ēmanuax anuxuan chiníncancèx 'aisamaira imi ēbánquianxa. A imi ēbanquianxa racácè, aín nēmin ca caballo nicè aín cuébí sēnēn 'iaxa. Usa 'aish ca a imia me mapubiani ēbánquiancè, ax trescientos kilómetros sēnēn 'iaxa.

Ashiquian ángelnēn, mēcēn achúshi 'imainun rabé oquin unicama paè tanmia

15 ¹Usai 'icèbètan cana bètsi ñuribi naínu 'icè isan. A isi cana ratúan. Ratúquin cana ángel mēcēn achúshi 'imainun rabé isan. Acama achúshi achúshinēx ca anun menu 'icè unicama aín 'ucha cupí castícanti ñuñu 'iaxa. Usoquin ca anuishi sēnéonquin aín nishcè sēnéntanun Nucèn Papa Diosan 'amiaxa.

²Usoquin ángelcama isanan cana parúnpapa upí, bēxnān bēxnānquicè iscēsa 'aíshbi 'unpáxma 'aish tsi rēquiru-cēcēñun mēscucè iscēsa isan. Anu ca 'aisamaira uni, arpa, anun Nucèn Papa Dios rabiti, a ñuñu sētēaxa. A unicamax ca parúnpapanuax uaxa 'irucè ñuinacan 'ēo, a rabicēma, 'ianan a tanquin unin 'acè ñu rabicēma, 'ianan aín número aín bēmānan 'imainun aín mēcēnu 'acēma 'iaxa. ³Anuax ca Nucèn Papa Dios rabi cantaxa. Moisés, an Nucèn Papa Diosan cacēsabi oquin 'á, a sinánan Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an Nucèn Papa Dios cuēñcēsabi oquin 'á, aribi sinani ca Nucèn Papa Dios rabi cantaxa. Èsai quicè ca a canta 'iaxa:

Minmi 'acè ñucamax ca upíra 'icèn, unin sináncēsamaira oquin sinánquin camina ñu 'acèn. Mix camina Nucèn 'Ibu Dios 'ain. Min cushix ca chaira 'aish bètsi cushisama 'icèn. Mix cushiira 'aish camina camabi menu 'icè unicaman 'Apu 'ain. Usa 'aish camina sinánñuira 'ixun parán-quinma atúxribia upí 'inun 'iminux atun 'Apu 'ain. ⁴Nucèn 'Ibu Dios, ¿uix cara mimi racuétima 'ic? ¿Uin cara mi rabitima 'ic? Mixēshi camina upíra upí sinánñu 'ain. Mix upí sinánñu 'ixun ñu upíshi 'aia iscè

'ixun ca camabi menu 'icë unicaman mimi sinánquin mi rabiti 'icën.

⁵A unicama cantaia istancëxun istëcënquin cana naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu, aín xëcuëa xëóquia isan. A xubu mëúira 'icë 'iti anu ca bunánti anua Nucën Papa Diosan cuëñëo maxax pará rabé nancë 'iaxa. ⁶Xëóquicëbë ca ángel, axa anun menu 'icë unicama 'aisamaira oquin tëmëramiti ñuñu mëcën achúshi 'imainun rabé, acamax anuax chiquíaxa. Aín chupax ca xapusa ñu uxuira 'acë, 'ianan chuañuma upíira upí 'iaxa. Anúan shitëcërëquicë ax ca curi 'acë 'iaxa. ⁷Usa 'ain ca ángelcama chiquitía axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu acama achúshinën a ángelcama achúshi achúshi, xanpa curi 'acë 'inánxa. A xanpacamanu ca axa bamatimoi tsócë Nucën Papa Diosan, anun atumi nishquin an 'atima ñu 'acë unicama castícantí ñu 'iaxa. ⁸Ángelcama anuax chiquicëbë ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua aín cushi 'ain, tsin cuinan nuturuçësa 'iaxa. Usai 'icë cupí ca a mëcën achúshi 'imainun rabé ángelcaman ñu 'atia sënëntamainun uinu 'icë uníxbi a xubunu atsíncëma 'icën.

Anun uni paë tanmiti xanpanu 'icë ñucama ñui quicë bana

16 ¹Usai 'icëbëtan cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'ucë mëúciax munuma banaquin a ángelcama caía ésaí quia cuan:

—Mitsun xanpa buani camina anu 'icë ñucama, anun Nucën Papa Diosan an ñu 'atima 'acë unicama castícantí, acama menu tutucaí cuanti 'ain.

²Cacëx cuanxun ca achúshi ángelnën pain aín xanpanua 'icë ñu menu tutucaxa. Tutucacëbë ca uicamax cara axa parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan

'ëonan 'icë 'unántioquin cuëñëocë, 'ianan a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu rabicë unicamanu 'aisamaira chancu 'iruaxa. Usai 'iquin ca aín nami chëquimiquin 'aisamaira oquin paëoxa.

³Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnën aín xanpanu 'icë ñu parúnpapanu tutucaxa. Tutucacëbë ca parún papa, uni bamacë nën imisa 'iaxa. Parún papa axa imi 'ain ca anu 'icë ñuinacama bamaxa.

⁴Usai 'icëbëtan bëtsi ángelnënríbi aín xanpanu 'icë ñu bacacamanu 'anan xëxácamanu tutucacëbë ca a 'unpáxcamaribi imi 'iaxa. ⁵Usaía 'unpáxcama 'icëbëtan cana an bacacama iscë ángel ésaí quia cuan:

—Nucën 'Ibu Dios 'aish ca min sinan usabi asérabi upíira upí 'icën. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'ain. A 'unpáxcamami usoquin imi 'imia isquin cana 'unan, min sinan upí 'ixúnmi ñu 'aisama cuëncëma cupí camina usoquin 'an. ⁶Minmi usoquin tëmëramicë unicama an ca min uni 'itsaira 'anan an mixmi quicë bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamami axa. Usaquian 'acë cupí camina a xëanun imi 'inan. Atun 'ucha cupíbi ca usai 'ia.

⁷Usaquin cuanan cana anuxun tsëpasa ñu sanutanun nënti, anuax ésaí qui banaia cuan:

—Usa ca. Nucën 'Ibu Dios 'aish camina min cushi chaira 'aish, bëtsi cushisama 'ain. Min sinan upíira 'ixun camina uisa caramina oti 'ai usoquin 'an. Mixmi ñu 'atima cuëncëma cupí camina usoquin 'an.

⁸Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënríbi aín xanpanu 'icë ñu tutucaquin barinu anpéncaxa. Anpéncacëbëtan ca cushiira pëquiquin, barin 'itsisan unicama xaronun Nucën Papa Diosan 'imi axa. ⁹Usoquian 'aisamaira oquin 'itsis oquin xarocëxunbi ca unicaman sinanaquin atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'icën.

Ēnīma 'ianan ca Nucēn Papa Dios rabicēma 'icēn. Nucēn Papa Diosan ca anūan atu castīcancē űucama nētēntīanxa. Usaquian 'ati 'aīshbi ca sinanatīma ami xuatī nīshī Nucēn Papa Diosmī 'atīmātī banaxa.

¹⁰Usai 'icēbētān ca bētsī āngelnēnribī aīn xanpanu 'icē űū, anua parūnpapanuax uax 'irucē űūinacan'ēo 'icē, anu tutucaxa. Tutucacēbē ca anua an 'ībuacē unicama 'icē ax bēānquīaxa. Usai 'icēbētān 'aisamaira oquīn paē tani ca aīn unicama bēnēāxa. ¹¹Paē tani bēnēquīn ca aīn paē 'imainun aīn chancu 'aisamaira 'ain, axa naīnu 'icē Nucēn Papa Dios, ami nīshī 'atīmātī banaquīn űūīaxa. Usai 'i ca űū 'atīma 'atī ēnī sinanacēma 'icēn.

¹²Usai 'icēbētān ca bētsī āngelnēnribī aīn xanpanu 'icē űū Eufrates bacanu tutucaxa. Tutucacēbē ca aīn 'unpax ēsquīaxa, aucūaxa bari urucē menu 'icē 'apucamaxa anun unun. ¹³Ēsaquīn isanan cana capēsa űūīna chaira, 'imainun parūnpapanuax uax 'irucē űūinacan'ēo, 'imainun an Nucēn Papa Dios rabiquīnma űūinacan'ēo rabinun quīxun unicama parāncē, acaman cuēbīnuaxa űūnshīn 'atīma, tuan tīta iscēsa űū rabē 'imainun achūshī chīquītīa isan. ¹⁴A űūnshīn 'atīmācama tuan tīta iscēsa, acaman ca unicama parānuxun unīn 'acēma űū 'axa. Usoquīn 'anan ca camabī menu cuanquīn, anu 'icē 'apucama aīn suntārucamaxa bētsī menu 'icē suntārubē 'acananux tsuāquīrunun sīnānmiāxa. Usa 'ixun ca camabī unī timēāxa, axa aīn cushī chaira 'aīsh bētsī cushīsamaira Nucēn Papa Dios, an anun 'aisamaira oquīn atu castīcanti nētē sēnēcēbētān. ¹⁵“Ēsai ca 'itī 'icēn: An űū mēcamacē unīxa unīn sīnāncēma 'aīnbi 'icēsarībī-cuatīnī cana 'ēx utī 'ain. 'Ēx ucēbē ca an upī űū 'aquīn 'ēx utī caīncē unī, ax

cuēntī 'icēn. Ax ca chupa upī pañucēsa 'aīsh rabīntīma 'icēn. Usa 'aīsh ca chupañuma 'icēa unī raīrīnēn iscēxa unī rabīncēsarībī 'itīma 'icēn”. ¹⁶űūnshīn 'atīmācama tuan tīta iscēsa, an sīnānmīcēx ca camabī menu 'icē 'apucama 'imainun aīn suntārucamax Armagedōn cacē me anu timēāxa. A mex ca hebreo banan Armagedōn cacē 'icēn.

¹⁷Usai 'icēbētān ca anuxun Nucēn Papa Dios rabītī xubunuax chīquīcē āngel itsīnribī aīn xanpanu 'icē űū tutucaxa. Tutucacēbēa naīnu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabītī xubu anua Nucēn Papa Dios 'icē anuax ēsai banaia cana cuan:

—Anuīshī sēnēnquīn cana 'an.

¹⁸Usai 'icēbē ca canā mēritī banacēbē bētsī űūribī sharāmāinun mecama shaīquīaxa, uīsa nētēnbīa unīn tansamaira oi. ¹⁹Icēbē ca Babilonia cacē ēma, ax achūshī 'aīshbī rabē 'imainun achūshīsa 'itānūn tuquīmāinun camabī menu 'icē ēma chanu 'icē xubucamax rurucubuaxa. Usarībī oquīn ca Nucēn Papa Diosan Babilonīanu 'icē unicamamī nīshquīn, atun űū 'atīma 'acē a manucēma 'ixun paē tanīa tēmēratānūn castīcanxa. ²⁰Mecama shaīquīcēbē ca nasīcama 'imainun matā me 'imainun aīn bashīcamarībī 'aīma 'inun nētēāxa. ²¹'Imainun ca 'uī 'aīshbī matsīira 'aīsh īru, acamax naīnuax achūshī achūshīnēx cuarenta (40) kilosa 'aīsh rēucubuaxa. Rēucubucēbētān 'aisamaira oquīn paē tani ca ami nīshī a unicamax Nucēn Papa Diosmī 'atīmātī banaxa.

**'Atīma xanu űūībī Babilonia
'atīmōtī űūī quīa bana**

17 ¹Usai 'icēbētān ca xanpañū mēcēn achūshī 'imainun rabē āngelcama, a achūshīnēx 'ēnu uquīn, xanu űūīcēsōquīnbi Babilonia űūīquīn ēsaquīn 'ē caxa:

—'Aisama 'aish ca Babilonia ëmanu 'icë unicamax ënë xanusa 'icën. Ca ut. Mi cana xanu 'atima, axa parún papa camánan tsócë, a cara aín 'ucha cupí uisoquin Nucën Papa Diosan castí cantí 'icë quixun mi ismiti 'ain. ²A ëmanu 'icë unicanan ca bëtsi menu 'icë unicamacë-ñun atun 'apuburibi, atun 'acësaribi oquian ñunshínquin 'atima ñu 'anun 'amiaxa.

³Usaquin catancëxuan ángelnën, namáquin iscësa oquin isnun anu uni 'icëma menu 'ë buáncëxun cana xanu achúshi ñuinacan'ëo ushían a camánan tsócë 'isan. A ñuinacan'ëo anu ca 'itsa anë cuënëocë 'i axa, anë 'aisama, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë ca a anëcamax 'i axa. Usa 'aish ca aín maxcácam męcën achúshi 'imainun rabé 'aish aín matúxcacama męcën rabé 'i axa. ⁴A xanu anu tsócë ax ca aín chupa minanën pucucësa 'imainun ushían 'i axa. 'Imainun ca ñun curánan curi 'acë 'ianan maxax upíra upí 'acë 'ianan perla pañucë 'ixun curi 'acë xanpa tuíncë 'i axa. A xanpanu ca aín ñu 'aisama 'acëcam purucësa 'i axa. ⁵Usa 'aish ca aín bëmánanu achúshi anë unin 'unáncëma 'aishbi ësai quicë 'i axa: “Ënë ëma cha, Babilonia, ax ca 'aisama xanucharibi 'icën. Usa 'aish ca a an 'unánmicë 'aish camabi uni 'imainun xanu, an nu 'aisama 'acë aín titasa 'icën”. ⁶A xanúxa, Nucën Papa Diosan uni 'icëa unin 'acë 'imainun an Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupía unin 'acëx bamacë unicanan imi xëax, anun paëanx cuëëinra cuëënia cana isan. Isí, cana ratúira ratúan. ⁷Ratutiabi ca xanpa tuíncë ángelnën 'ë caxa:

—¿Uisacatsi caramina ratutin? A xanu 'imainun ñuinacan'ëo anu a xanu tsócë, axa aín maxcá męcën achúshi 'imainun rabé 'ianan aín matúxc męcën rabé, a

rabëtax cara uisa 'icë quixuan unin 'unáncëbëtanmabi cana mi 'unánmiti 'ain. ⁸A ñuinacan'ëo a min iscë, ax ca 'iacëxa, 'aishbi ca bërí 'aíma 'icën. Ca quini cha nëmíinra anu 'icën. Anu 'aishbi ca anu xëñibua 'aínbi paëira tani tëmëрати anu cuanux, quini cha nëmíinra anuax chiquíti 'icën. A ñuinacan'ëo anua xanu tsócë, axa parúnpapanu 'ia, axa anu 'iá, 'aishbi nëtéa 'aish utëcënia isi ca a Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti oquin nëtë ióñubi aín anë cuënëoma unicanan, ax ratúira ratúti 'icën.

⁹Sinánñu 'ixun camina 'ën mi cacë bana upí oquin cuati 'ain. Ënëx ca ësá 'icën: Anua xanu tsócë ñuinacan'ëo, aín maxcácam męcën achúshi 'imainun rabé, acamax ca matá me męcën achúshi 'imainun rabé, anu a xanu tsócë, asaribi 'icën. ¹⁰Usa 'aish ca męcën achúshi 'imainun rabé 'apucama asaribi 'icën. A 'apucamax ca męcën amo 'icë sënën, axira paían cushi 'icë axa bamacë bë bamacëbë 'apu 'iacëxa. Achúshinëx ca bërí usaribi 'apu 'icën, bëtsi ca 'icëma pain 'icën. Ax ca 'apu 'aishbi xëñibunuxunma 'aia. ¹¹Acamax achúshi achúshinëx 'icëbë ca acama 'icësaribi 'aishbi bëtsi axribi 'apu 'iti 'icën. Ax ca ñuinacan'ëo, anu a xanu tsócë, axa 'iá 'aishbi nëtécë, a 'iti 'icën. 'Apu 'itancëx ca anu ax xëñibua 'aínbi paëira tani tëmëрати anu cuanti 'icën.

¹²A ñuinacan'ëon matúxc męcën rabé isquin camina męcën rabé 'apu sinánti 'ain. Ax 'apu 'aishbi ca 'apu 'icëma pain 'icën. Atux ca a ñuinacan'ëo abë 'apu 'iti 'icën, 'aishbi ca xëñibuti 'ima achúshi horaishi 'apu 'iti 'icën. ¹³A męcën rabé 'apucaman ca raírinën sináncësaribi oquin sinania. Acaman ca a ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicanan usaribi oquin 'anun 'amiti 'icën. ¹⁴Acamax ca Carnero

'icēsāribitia unin 'ucha cupí bama abē 'acānanti 'icēn. 'Acānanquin ca Carnero 'icēsāribitia unin 'ucha cupí bama, ax cushiira 'aish, 'ibucaman 'Ibu 'ianan 'apucaman 'Apu 'ixun axa abē 'acānancē cama ñusmoti 'icēn. Axa abē 'icēcaman ca a amia catamēnun caisquin Nucēn Papa Diosan sinānmicē 'ixun uisai cara ñu 'icēbētanbi a ēncēma 'icēn. Usa 'ixun ca Carnero 'icēsāribitia unin 'ucha cupí bama abē 'icēcaman axa abē 'acānancē cama ñusmoti 'icēn.

¹⁵Usaquin catāncēxun ca ángelnēn ēsaquin 'ē catēcēanxa:

—Parúnpapacama, anua 'atima xanu tsócē, a isquin camina 'aisamaira uni, camabi menu 'icē unibu 'ianan camabi banan banacē unibu acama sinánti 'ain.

¹⁶A mēcēn rabé matúxca a isquinmi mēcēn rabé 'apu sināncē, acaman ca ami nishquin a xanu ñusmoti 'icēn. Ñusmonan ca chupañuma 'imianan aín nami pianan tsin nēnti 'icēn. ¹⁷Usaía 'inun ca Nucēn Papa Diosan a mēcēn rabé 'apucama bētsin sināncēsāribi oquían sinānun 'imiāxa. Nucēn Papa Diosan 'imicēxun ca atun, anua a xanu tsócē ñuinacan'ēon cacēsabi oquin 'anan atúan 'ibuacē unicama usaribi oquin 'anun 'amiāxa. Aín banacama sēnētamainun usai 'inun ca Nucēn Papa Diosan 'imiāxa. ¹⁸Ami iscē xanu a sinānquin camina ēma cha, anu 'icē unicama 'aisama 'ixun camabi menu 'icē 'apucama 'imainun atun unicama, asaribia 'inun 'unānmicē, a sinánti 'ain.

Babilonianu 'icē unicama ñusmo

18 ¹Usai 'icēbētan cana bētsi ángel naínuax aia isan. Ax cushiira 'ixun ca aín pēcacēn mecama pēcaxa.

^{2,3}Ai ca munuma banai quiāxa:

—Babilonianu 'icē unicaman 'aisamaira oquin ñu 'atima 'acē 'ixun ca bētsi mecamanu 'icē unicamanribia

usaquin 'anun sinānmiāxa. Camabi nētēnu 'icē 'apucamaxribi ca Babilonianu 'icē unicaman 'aia isi aín unicamabē usaribiti 'i cuēēanxa. Babilonianu 'icē an ñu marucē unicamax ca 'itsa ñu upíra 'imainun cupíra bianan maruanan aín nuitunēn upí oquin sinanima 'itsa curíquiñuishi 'iti sinānxa. Atúxa usai 'ia isi ca camabi menu 'icē an ñu marucē uni, Babilonianu 'icē ñu biquin marui 'itsa curíquiñu 'iāxa. A ēmanu 'icē unicamaxa usai 'i 'aisama 'icē ca Nucēn Papa Diosan ñusmoxa. Ñusmocēbē ca anu 'icē xubucama rurucubuaxa. Usa 'ain ca ñunshin 'atimacama anu bēri 'ia, uisaira ñunshin 'atimacama cara, ax ca anu 'ia, 'imainun ca uisa ñu pēchiu 'atima cara unin cuēēncēma, axribi anu 'ia.

⁴Usai naínuax ucē ángel quicēbētan cana naínuaxa bētsi banan banaia cuan, ēsai quicē:

—'Ēn unicamax, mina anu 'icē unicama 'icēsāribiti 'uchain camina a ēmanuax cuanti 'ain, a unicama atun 'ucha cupí tēmēramicēsāribi oquin mitsuribi tēmēramiti rabanān. ⁵Atun 'ucha ca 'aisamaira 'icēn, ñu manámi chāioruquin bucúncēsa ca ax 'icēn. Usa 'icē ca Nucēn Papa Diosan atun 'uchacama manuquinma sinānxa. ⁶Anu 'icē unicaman uni raíri tēmēramicēsāribi oquin camina mitsun atu tēmēramiti 'ain. Atúan uni raíri tēmēramicēsamaira oquin camina aturibi tēmēramiti 'ain. ⁷Anu 'icē unicaman rabíquin, —nux cananuna bētsi unicamabētan sēnēnmaira 'ai —quixun sinānan atux cuēēncēsabi oquinshi 'aiabi camina acama 'aisamairai tēmēranun 'imiti 'ain. Atun ca “'ēn cana casunamēcē xanun 'acēsoquin tēmēratima 'ai” quixun sinania. ⁸Usaquiān sināncēbēbi ca anúan atu tēmēramiti nētē uti 'icēn. A

nētēn ca 'itsa uni bamati 'icēn. 'Imainun ca raíricamax rarumati tēmēranan 'acēñuma 'aish bamatisa tanti 'icēn. A nētēn ca a ēmacamax tsin picē 'iti 'icēn. Usaquin ca Nucēn 'Ibu Diosan ax cushiira 'ixun atun 'uchacama cupí atu 'uchoquin castícantí 'icēn.

Usai náinuaxa banaia cana cuan. ⁹Bētsi 'apucama, an aín unícamaribia Babilonianu 'icē unícaman ñu 'atíma 'acēsaribi oquin 'anun 'amicē, ax ca Babilonia tsin piquin cēñucēbēa, aín cuin tēxēruia isi, munuma rarumati inti 'icēn. ¹⁰Ianan ca racuēti 'uracēox quití icēn:

—Usai 'imari 'itibi camina 'in. Babilonia chaira, mix bētsi ēmasama 'iá 'aishbi camina bēnētishi Nucēn Papa Diosan 'uchoquin castícantē 'ain.

Usai ca 'apucama quití 'icēn. ¹¹A ēmanu 'icē unícamaxa cēñúcē 'ain ca camabi menu 'icē an ñu marucē unícamax rarumati inti 'icēn, bēría an atun ñu maruti 'aíma 'ain. ¹²Ñu curi 'acē, manē uxua 'acē, maxax upíra upí ichúcēsa, perlas, chupa xapu 'acēsa upí oquin xēocē, bētsi chupa minanēn pucucēsa, chupa ushían, acama 'imainun bētsi bētsi sanu i, elefante xēta 'acē ñu, cupíra cupí ñu, i 'acē, 'imainun cashtá manē 'acē 'imainun bētsi manē 'acē 'imainun upíra maxax uxua 'acē acama, ¹³'imainun sanu ro, i baca sanuira oquin 'acē, tsēpasa 'aishbi nēncēx sanuira ñu, vino, xēni, trigo, trigo rēncē, acama 'imainun a ñu papimítí 'aracabē ñuina 'imainun carnero, caballo, caballonēan niquincē auto, 'imainun uní, an uní itsi ñu 'axúnun maruti, a ñucama bēia —an bití ca bēri 'aíma 'icē —quixun sinani ca an usa ñu marunuxun bēcē unícamax rarumati inti 'icēn. ¹⁴Inquin ca ēsaquin a ēmanu 'icē unícamax catí 'icēn:

—Anúnmi cuēēan bimiñuma camina 'ain. Mítsun ñu upícamax 'imainun

mitsun ñun curánacama ca cēñúti nētéaxa, camina acama istēcēntíma 'ain.

¹⁵Usa 'ain ca an axa Babilonianu 'icē unícamax ñu 'inánquin 'itsa curíqui bicē unícamax racuēti 'ura sētētāx rarumati inti 'icēn. ¹⁶Iní ca ēsai quití 'icēn:

—'Imari 'itibi ca 'iaxa. A ēma cha anu 'icē unícamax ca xanun atun chupa upíra upí minanēn pucucēsa 'imainun ushíanēn pucucē pañucēsa 'iaxa. 'Ianan ca xanu ñu cupíra cupí, curi 'acē, maxax upí 'acē, 'imainun perla, po namē iscēsa, usa ñucaman mēñocacēsa 'iaxa. ¹⁷Usa 'aínbi ca bēnētishi a ñu cupíra cupí ax cēñúaxa.

Usai quicēbē ca ax manē nuntiñu 'icē unícamax, 'imainun an a nuntícamax niquincē unícamax, 'imainun axa a nuntícamax cuancē unícamax 'imainun parúnpapan bētsi bētsi nētēnuaxa maruti ñu bēnux cuancē unícamaxribi 'ura sētéaxa. ¹⁸Sētētāx ca a ēma usoquin nēncēxaxa aín tsin cuin tēxēruia isi cuēncēni ēsai quíaxa:

—Uinu 'icē ēmáxbi ca ēnē ēmasama 'iaxa.

¹⁹Quianan ca masá nuitucē uníaxa 'icēsaribiti me cupúcē bitancēx aín maxcánu mapucuti rarumati ini quíaxa:

—Usai 'imari 'itibi ca 'ia. A ēmanu 'icē unícamax 'aisamaira curíquiñu 'ixun ca an aín manē nuntin maruti ñu bēcē unícamax ñu biaxa. Bicēbē ca a unícamaxribi 'aisamaira curíquiñu 'iaxa. Usa 'aínbi ca bēnētishi a ēmanu 'icē unícamax cēñúaxa.

²⁰Usai quíanan ca ēsaribi quíaxa:

—Aín unícamax paē tanmíquin tēmēramicē, a cupíquin ca Nucēn Papa Diosan Babilonianu 'icē unícamax cēñúaxa. Usaquin 'an ca naínu 'icēcama, 'imainun an aín bana ñuixunun Jesusan caíscē unícamax, 'imainun an Nucēn Papa Diosan bana uní ñuixuncē unícamax, 'imainun axa ami catamēcē aín unícamax, camáxbi cuēntí 'icēn.

²¹Usai a unicamax quicëbëtan ca anun ñu bacati cushiñu ángel achúshinën maxax chaira, anun ñu rënti maxáxxa, a biquin parúnpapanu niáxa. Ni ca quiáxa:

—A maxax istëcëntimoquin nicë usaribi ca Babilonia, a ëma chaira, 'imainun anu 'icë unicamaxribi unin a istëcëntimoquin cëñucë 'iti 'icën. ^{22,23}Anu 'icë, an ñu marucë unicama bëtsi menu 'icë an ñu marucë unicama-sama 'aish, ñubé 'ixun ca camabi menu 'icë unicama paránquin 'atima ñu 'amiáxa. Usa 'aínbi ca Babilonia ëma cha anuxun arpa cacë ñua raírinën 'amainun raírinënríbi pacon banomai-nun bëtsi bëtsi ñucamaríbi 'ai cuëëni sharatia unin cuatëcëntima 'icën. An i 'anan manë unioçë unían anuxun 'atëcënti ca 'aíma 'iti 'icën. An ñu rëncë xanúan ñu rënquin tarúncaia ca unin cuatëcëntima 'icën. Anun xubucama pëcati lamparín ca 'aíma 'iti 'icën. Unin xanu biti nètë ca 'itëcëntima 'icën.

²⁴An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa ami sináncë unicama 'imainun camabi menu 'icë unia unin 'acë, ax ca Babilonianu 'icë unicaman 'ucha 'iáxa. Usa 'ain ca Babilonianu 'icë unicama Nucën Papa Diosan cëñuáxa.

19 ¹Usaquian 'an cana 'aisamaira uníxa naínuax munuma sharati banaia cuan, ësai qui:

Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Axa 'Apuira 'aish cushiira an ca uni ainan 'inun iémíaxa quiquin ca camabi unin a rabiti 'icën. ²Ax aín sinan upíira 'ixun ca uisa cara oti 'icë usoquin 'aia. Ñu 'atima cuëenquinma ca usoquin 'aia. Usa 'ixun ca Babilonia ëmanu 'icë unicama, an camabi menu 'icë unicama 'atima ñu 'anun 'unán-

mianan ami sinánxma 'inun 'unánmicë cupí acama 'uchoquin castícanxa. Usaquin 'aquin ca an aín unicama 'acë unicama cupíaxa.

³Usai quianan ca ësairibi quitëcëanxa:

—Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Nëëmëti ca Babilonia bënámëtima 'icën. Usa 'aish ca xëñibua 'aínbi aín tsin cuin nëtëtima 'icën.

⁴Usai 'imainun ca mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama 'imainun axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsóçë, acaman ca aín bëmánon meu bësuquin Nucën Papa Dios, 'Apuira, a rabi cuëenquin caxa:

—Usai ca 'iti 'icën. Miishi cananuna munuma banaquin rabin.

⁵Cacéxa anu Nucën Papa Dios 'icë anuax ësai banaia cana cuan:

An axa cuëencësabi oquin 'acë unicama, aín cushibu 'imainun aín cushimabu, mitsun camina camaxunbi Nucën Papa Dios rabiti 'ain.

Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a unin xanu bicësa isá bana

⁶Usai quicëbëtan cana 'aisamaira uni munuma cushin banacësari banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushiínra banarucësari 'ianan caná munuma banacësaribi 'iáxa. Èsai banaia cana cuan:

Nucën 'Ibu Dios axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisama, ax ca 'Apuira 'icën. A cananuna munuma banaquin rabin.

⁷Cuëeinra cuëenquin a rabinun ca rabican. Anúan a Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax aín unicamabë biránanti nëtë ca

uaxa. Aín unicamax ca abè 'inux mēniocaxa, unían bití xanúxa aín bēnēbē biránanux upití mēniocacēsari bití. ⁸Usa 'ain ca aín unicama chupa chuañuma, uxua upíira pañucēsa 'icēn.

Banaia ēsai quia cana cuan. Axa Jesucristomi catamēcē unicaman pañucē chupa, ax ca aín nuitu upí 'ixun upí ñu 'acē a 'unántiocē 'icēn.

⁹Usai quicēbētan ca ángelnēn 'ē caxa: —Ēsaquinribi ca cuēñeot: “Uicamax cara Carnero 'icēsari bitia unin 'ucha cupí bama, anúan aín unicama abè 'iti nētéan abè 'inun camicē 'icē, acamax ca cuēēinra cuēēnti 'icēn, unían xanu biquin abētan pi unun camicē unicamax cuēēncēsamaira oi”.

Ēsaquinribi ca 'ē caxa:

—Ēñē bana a 'ēn mi cacē ax ca Nucēn Papa Diosaxa quicē 'icēn. Ca asérabi 'icēn.

¹⁰Quicēbē cana a rabinux a ángel tanáin rantin purán. Usai 'iabi ca 'ē caxa:

—Usai 'iáxma ca 'it. Uicaman cara Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunia an ca Jesús ñuiquin an 'unánmicē banacama uni ñuixunia. Mibētan ax Jesús quicē banacama quicēsabi oi 'icē unicaman 'acēsari bití oquin cana 'ēnribi ax quicēsari bití oquin 'aquin Nucēn Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'ē rabixunma Nucēn Papa Diosēshi rabit.

Axa caballo uxuanu tsócē

¹¹Usaquin ángelnēn cacēxun cana naí panárabēcē isan. Anuaxa caballo uxua chiquitia cana isan. Ax ca caballonu tsócē, ax ca Aín Quicēsabi Oquin 'Acē caquin anēcē 'ianan ca An Uni Paráncēma caquin anēcē 'iaxa. Usa ax 'ixun ca 'atima unicama a uisoquin cara 'aísa tania usoquin castícanan axa upí

sinánñucama a upí oia. ¹²Aín bēru rabé ca tsi rēquirucē ēnxáira iscēsa 'iaxa. Axa asérabi 'apuirá 'ain ca 'apun mañuti 'itsaira aín maxcánu 'iaxa. Aín anē cuēñeocē 'icē ca uinu 'icē unínbi uisai quicē cara a 'icē quixun 'unántima 'icēn, ainshi ca 'unania. ¹³Aín chupa ca imin pucucē 'iaxa. Ax ca aín anē Nucēn Papa Diosan Bana caquin anēcē 'iaxa. ¹⁴Axa naínu 'icē caballo uxuanu tsócē ax chiquitia ca aín caballo uxuanu tsotax naínuax chiquíquin axa abè 'icē unicaman a nuibianxa. An nuibiancēmax ca chupa uxua upíira upí chuañuma pañucē 'iaxa. ¹⁵Ax pain chiquicē aín cuēbínuxa machítusa manē xētocē chiquitia cana isan. A manē xētocē ax ca camabi menu 'icē axa ami sináncēma unicama anun 'ati 'iaxa. Ax cushi 'ixun ca camabi menu 'icē unían aín bana cuanun 'imiti 'icēn. 'Imainun ca ax cushiira 'ixun axa ami nishcē unicama Nucēn Papa Diosan mēñosabi oquin castícani 'icēn, uvas bímia taēn chacacēx cēñúcēsari bití 'inun. ¹⁶Aín chupanu 'imainun ca aín quisinuribi ēsaquin cuēñeocē 'iaxa: “Apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu”.

¹⁷Usaquin istancēxun cana ángel achúshi barinu nicē isan. An ca munuma banaquin axa me manámí nuáncē ñu pēchiucama ēsaquin cuēanxa:

—Ca ut, Nucēn Papa Diosan mitsúnmi pinun mēniocēsabi oquin nami pinux ca timēti ut. ¹⁸Apucama 'imainun suntárunēn capitáncama, 'imainun aín cushi unicama, 'imainun axa caballonu tsócē unicama a 'imainun atun caballocamaribi, 'imainun an uni ñu mēēxuncēma unicama, 'imainun an uni ñu mēēxuncē unicama, 'imainun aín cushima unibu, 'imainun aín cushi unibu acama bamacē pi ca ut.

¹⁹Usaquin caia cuatancēxun cana ñuinacan 'ēo, 'imainun camabi menu 'icē

'apucamacēñun aín suntárucama
'acananuxa tsuáquirui timécē isan.
Acamax ca aín suntárucamabē axa
caballo uxuanu tsócē abē 'acananuxa
timécē 'iixa. ²⁰Acanánia ca ñuinacan'ëo
acēñun a rabiQUIAN Nucēn Papa Dios
rabixunma 'anun quixun an unicama
paráncē ñuinacan'ëo aribi bicanxa. An
usoquin unicama paráncē ñuinacan'ëo
ax ca an bētsi ñuinacan'ëo 'itsa maxcáñu
an ismainun unin 'acēma ñu 'aquin uní
paran a 'iixa. Ax ca an 'itsa maxcáñu
ñuinacan'ëonan 'icē 'unántioquin
cuēñöcē unicama, 'imainun an a
tanquin 'acē ñu rabiCē, acama paran a
'iixa. 'Acananquin bitancēxun ca a
ñuinacan'ëo rabē 'ianēmē'ëosa manē tsi
anuaxa azufre 'imainun manē tsi
rēquirucē anu 'inun niixa. ²¹A rabéa
anu 'inun nicē 'ain ca axa caballo
uxuanu tsócē an aín cuēbínuxa
chiquicē manē xētocē anun axa
'acananux timécēcama cēñuquin 'axa.
UsaQUIAN 'acē aín nami pi ca camabi
ñuina pēchiucamax pucháxa.

**Mil baritia ca ñunshin 'atimacama
sipuacē 'iti 'icē quixun ñui quicē bana**

20 ¹Usaquin istancēxun cana ángel
naínuax ubutia isan. A ángelnēx
ca quini chaira, anun aín xēcuē xēocati
ñu a tuáfanan, manē risi chaira aribi
tuíncē 'iixa. ²Ubútancēxun ca a
ángelnēn capésa 'aíshbi pianancē
ñuinacan'ëo chaira, an béräma runusa
'ixun Nucēn Papa Diosan uniotabatia
uni paran 'ixun camabi menu 'icē uni
paráncē, ñunshin 'atimanēn 'apu
Satanás, a biQUIN mil baritia niaxma
'inun manē risin nēaxa. ³Usoquin
nēatancēxun ca quini chaira anu nipáxa.
Nipátancēxun xēpuquin ca uinu 'icē
unínbí xēocaisama oquin 'unántioxa.
Anuaxa unicama parántēcēnux
chiquítima, anu mil baritian sipuacē

'inun ca ángelnēn a capésa ñuina
nēaxun quini chairanu nipáxun
xēpuaxa. Usaquin nipácē 'aish ca mil
baritia 'icēbētan chiquíncē 'iti 'icēn,
'uráinra 'inuxmabi.

⁴Acama istancēxun cana anu tsóti cha
bētsi bētsi isan. Anu ca an uni raíri ñu
upí cara 'axa, ñu upíma cara 'axa
quixun isti, acama tsócē 'iixa. Acama
isanan cana axa —'ëx cana Jesúsnan 'ai
—quiquin bana ñuixuncē cupí tēbiscacē
unicama, 'imainun axa Nucēn Papa
Diosan bana cuacē cupí tēbiscacē
unicama, acaman ñunshínribi isan.
Acamax ca 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa
matúxca ñuinacan'ëo a rabima, 'ianan a
tanquin unin 'acē ñu a rabima, 'ianan
ainan 'inun 'unántioquin aín bēmánan
'imainun aín mēcēn cuēñöcēma 'iixa.
'Ën iscēx ca acamax bama aíshbi
baísquiaxa. Baísquitancēx ca Cristobē
mil baritia 'apu 'iixa. ⁵Acamax baísqui-
cē 'ainbi ca axa bama raíri baísqicēma
pan 'iixa, mil baritia inúcēbē cuni
baísquinux. ⁶Uicamax pain cara baísqui-
cē 'icē, acamax ca Nucēn Papa Diosan
'imicēx aín nuitu upíira 'aish cuēñinra
cuēñti 'icēn. Bamatēcēntimoí ca
xēnibua 'ainbi Nucēn Papa Diosbē 'iti
'icēn. Bamatēcēntimoí ca Nucēn Papa
Dios 'imainun Cristo cuēñquin
rabianan abē mil baritian 'apu 'iti 'icēn.

⁷Mil baritia inúcēbē ca Nucēn Papa
Diosan 'imicēx Satanás quini chaira
anuax chiquítí 'icēn. ⁸Chiquítancēxun ca
camabi menu 'icē unicama paránquin
bētsi oquin sinánmiti 'icēn. Usoquin
'anan ca Gog cacē 'apu 'imainun Magog
cacē 'apu 'imainun aín unicama
paránquin tsuáquirumiquin axa Nucēn
Papa Diosmi sináncē unicamabēa
'acananun timēti 'icēn. An timécē
unicamax ca 'aisamaira 'aish parúnppa
masisaribi 'iti 'icēn. ⁹Ën iscēxun ca
tsuácarucēxun mecamanu cuanquin a

suntárucaman anua an Nucën Papa Diosan bana cuacë suntárucama 'icë, a bëararanan a Nucën Papa Dios cuëncë ëma, Jerusalén, aribi bëararaxa. Bëararatiabi ca Nucën Papa Diosan naínuax ucë manë tsin a suntárucama cëñuaxa. ¹⁰Usoquin cëñuanan ca ñunshin 'atimanën 'apu, an unicama paráncë, a 'ianëmë'ëosa manë tsi, anuaxa azufreberi rëquirucë, anu 'inun niaxa. Anua 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxcañu ñuinacan'ëo a 'imainun bëtsi ñuinacan'ëo an Nucën Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama paráncë, anu atux 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apuribi anu niaxa. Anuxun ca acaman nëtënbi imëbi xëñibua 'aínbi nëtétimoquin paë tanquin tëmëratí 'icën.

Anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon unicama sëtécë isa

¹¹Usaquin istancëxun cana anua 'apu tsóti uxua chaira isan, anu tsócë aribi cana isan. Iscëxbi ca ax anu 'ain, me 'imainun naícama 'imainun anu 'icë ñucama nëtéaxa, nëtëti ca anua ax 'iti 'aíma 'iaxa. ¹²Usaquinribi isanan cana axa bama unicama, uni cushibu 'imainun uni cushimabu, acamaxa baísquitancëx anua Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon sëtécë isan. A unicamaxa sëtëmainun ca quirica achúshi, anu ui unicamax cara Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixun aín anë cuënëocë, ax bacacë 'iaxa. A isanan cana bëtsi quiricacamaribi isan. A quiricacamanu ca añu ñucama cara unicaman 'axa quixun cuënëocë 'iaxa. A quiricacama isquin ca Nucën Papa Diosan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isaxa. Isun ca aín ñu 'acësabi oquin mëníonan an ñu upí 'acë uni upí 'imainuan an ñu upíma 'acë unicama tëmëranun 'imiaxa. ¹³Bama

unicama 'imainun ca parúnpapanuax bacamiquia camaxribi baísqiuxa. Baísqiuxa ca uisoquin cara ñu 'atima 'axa, usoquinribi Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'axa. 'Anan ca uisoquin cara ñu upí 'axa usaribi oquin a upitia bamatimoi abë tsonun 'imiaxa. ^{14,15}Usaquin 'á 'ain ca bamati 'imainun anua uni bamacë 'icë ax 'ianëmë'ëosa manë tsi rëquirucë anu nicë 'iaxa. 'Imainun ca ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'inun aín anë cuënëoma 'icë, acamaxribi anuax bamatëcëncësa 'aish chiquítimoi 'inux, 'ianëmë'ëosa manë tsinu nicë 'iaxa.

Naíbëa me ió 'iti bana

21 ¹Usaquin istancëxun cana a pain unio naí, me, parún papa, acamaxa nëtécë 'aish 'aíma 'ain, naí ió 'imainun me ióribi isan. ²Isanan cana Jerusalén ëma ió, upíra upí, Nucën Papa Diosan nëtënuaxa ubutia isan. 'Ën iscëx ca upíra upí 'iaxa, xanúxa bërí bënunux upiti mënifocësaribi. ³Isanan cana naínuaxa munuma ësai qui banaia cuan:

—Camina isti 'ain, anua uni bucuë, anu ca Nucën Papa Dios bërí 'ia. Anu aín unicama 'icë anu ca Nucën Papa Dios 'iti 'icën. A unicamax ca aséribi aín uni 'iti 'icën. Ax aín Dios 'aish ca aín unicamabë 'iti 'icën. ⁴An ca aín unicama aín bëunan mëscutia ini masá nuitutiabi nëtëmiti 'icën, aín bëun tërénquin. A unicamax ca bamatëcëntima 'icën, usai 'ianan ca rarumatëcëntima 'icën, 'ianan ca intëcëntima 'icën, acaman ca paë tantëcëntima 'icën. Bëráma usai 'iá 'aíshbi ca usai 'itëcëntima 'icën.

⁵A bana 'ën cuacëbë ca Nucën Papa Dios, axa anu 'Apuira 'aish tsócë, ax ësai quiáxa:

—Camina 'unánti 'ain, cana camabi ñu ió 'inun 'atëcënin.

Quianan ca ësairibi quiaxa:

—Èx quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icën. Usa 'ain camina 'èx quicë banacama ënë cuënëoti 'ain.

⁶Caxun ca 'è caxa:

—Anuishi sënénquin cana 'an. Èx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bënëcësa, usaribitia 'ënan 'iisa tani bënëtia, cana 'ënan 'aísha 'ën Bëru Ñunshin Upíñu 'inun, cupí ñuixunquinma, 'imiti 'ain. ⁷Uicaman cara 'ëmi catamëquin 'èx cuëncësabi oi 'iti ëncëma 'icë, acama cana 'ënan 'aish 'ëbë tsóti 'imiti 'ain. 'Imainun cana 'èx aín Dios 'iti 'ain. 'Imainun ca ax 'ën bëchicë 'iti 'icën. ⁸Usa 'aínbi ca racuëquian an 'ëmi sinánti ëncë unicama, 'imainun an 'ëmi catamëcëma unicama, 'imainun an ñu 'atima 'acë unicama, 'imainun an ñu 'acëcama, 'imainun aín xanuma 'icëbi bëtsi xanu cuëncë unicama 'imainun aín bënëma 'icëbi bëtsi uni cuëncë xanucama 'imainun ñu xëacë ñubë unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmabi bëtsi ñu rabicë unicama 'imainun cëmë unicama, acamax anuaxa 'ianëmë'ëosa manë tsi azufrebë rëquirucë anu 'iti 'icën, anu bamatëcëncë 'aish chiquítimoi 'inux.

Jerusalén ío

⁹Usai quicëbëtan ca męcën achúshi 'imainun rabé ángelcama anun ënë menu 'icë unicama ashiquin tëmëramiti ñua aín xanpanu 'icë, acama achúshinën ësáquin 'è caxa:

—Ca ut. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an abëa 'inun binuxun cacë aín unicama a cana mi ismiti 'ain.

¹⁰Usaquin catancëxun ca 'uxcëmabi namácësoquin 'ën iscëxun aín bashi

chaira anu 'è buánxa. Buánquian ismicëxun cana Jerusalén ëma upíira upí, anua Nucën Papa Dios 'icë, anuaxa ubutia isan. ¹¹A ëma ca upíira upí, Nucën papa Diosan cushin pëcacë 'iaxa, maxax upíira upí ichúcësa 'aish, jasje cacë maxax nibaníbaquicë iscësa 'iaxa. ¹²Anun cënëcë ax ca manáinra 'iaxa. 'Imainun ca aín xëcuë anun atsínti męcën rabé 'imainun rabé 'iaxa. A xëcuëcamanu ca męcën rabé 'imainun rabé ángel, ax achúshi achúshitax nicë 'iaxa. A xëcuëcamanu cuënëocë ax ca Israelnën bëchicë, męcën rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa. ¹³A cënëcë anu ca amo camabi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. Aucúaxa bari urucë ami rabé 'imainun achúshi xëcuë, 'imainun ca anúan bari cuabúcë amiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. 'Imainun ca nortemiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë, 'imainun surmiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. ¹⁴Cënëquin nitsíncë maxáxcama ax ca męcën rabé 'imainun rabé 'iaxa. A maxax cha anuribi ca anë cuënëocë 'iaxa. Anu cuënëocë anëcamax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an aín bana uni ñuixunun caíscë unicama, męcën rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa.

¹⁵Axa 'ëbë banacë ángel ax ca curi 'acë tsatiñu 'iaxa, anúan a ëma tupúanan aín xëcuëcama tupúanan aín cënëcamaribi tupúnti. ¹⁶Tupunia cana isan, a ëmax ca amo 'icë rabé 'imainun rabé 'aish bëtsibëtan sënénbi 'iaxa. Anun tupúnti tsatían tupúncëx ca aín chaxcë dos mil doscientos kilometro 'iaxa. Usaribi ca aín namé 'imainun aín manámi 'iaxa. ¹⁷Unin tupúncësaribi oquin ca ángelnën aín cënëribi tupúanaxa. Tupúncëx ca aín manámi sesenta y cuatro metro 'iaxa.

¹⁸Cënëcë ax ca jasje cacë maxax paxa 'aishbi tunántani 'aish, nibaníbaquicë

'iixa. 'Imainun ca a ëmanu 'icë ñucama ax curi upí 'acë 'aish, bëxnan bëxnán-quicësa 'iixa. ¹⁹Cënëquin nitsincë maxáxcama abë mëscúcë ca maxax upíra upí 'iixa. Acamax ca jaspe cacë maxax, ax paxa 'aishbi tunántani 'aish nibanbaquicë, 'imainun zafiro, ax cumá batsisa, 'imainun ágata ax cumá batsisa 'aishbi tunántani, 'imainun esmeralda, ax ñu paxa iscësa, ²⁰'imainun ónicë, ax uxuatani 'aishbi sërisabë mëscúcë, 'imainun cornalina, ax ushíantani 'imainun crisólito, ax paxasa 'ianan bëtsibëribi mëscúcësa 'imainun berilo, ax ñu paxatanisa 'aish nibanbaquicë 'imainun topacio, ax curúnsa, 'imainun crisoprasa, ax curisa 'aishbi ñu paxasaribi, 'imainun jacinto, ax ushían 'aishbi tunántani, 'imainun amatista ax minánsa 'iixa. ²¹A ëma aín xëcuëcama ca perla chaira ax po namë iscësa 'iixa. Xëcuë achúshi achúshi ax ca perla achúshi 'iixa. A ëman bai cha anu niti ax ca curi 'acë 'aishbi bëxnan bëxnán-quicësa 'iixa.

²²Nucën 'Ibu Dios, axa aín cushi bëtsi cushisama, a 'imainun Carnero 'icësari-bitia unin 'ucha cupí bama, axbia uinu cara a ëma sënënia anubi 'ain, ca 'ën iscëx a ëmanu anuxun Nucën 'Ibu Dios rabiti xubu 'áima 'iixa. ²³A ëma ca Nucën Papa Diosanbi pëcaia. Carnero 'icësari-bitia unin 'ucha cupí bama, anribi ca a ëma pëcaia. Usa 'ain ca baribëtan 'uxën a ëma pëcaima.

²⁴Usaquin pëcacëx ca camabi menuaxa Nucën Papa Diosnan 'inux iécë unicama aín pëcacënu niti 'icën. 'Imainun ca axa iécë 'apucamaxribi anu 'iti 'icën. ²⁵A nëtënu ca baquish 'áima 'iti 'icën. Usa 'aish ca a nëtënu 'icë aín xëpúti ax xëñibua 'aínbi usabi xëocacë 'iti 'icën, a nëtëx ca baquishima, usa 'ain. ²⁶Aín tucuricu unicamaribi Jesucristonan 'aish ca anu 'iti 'icën. ²⁷Usa 'ain ca anu ñu

'aisama 'itima 'icën, ui unix cara 'aisama ñu 'acë 'icë 'imainun ui unix cara cëmëia, usa unix ca anu 'itima 'icën. Ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'itioquin aín anë Carnero 'icësari-bitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu cuënëo 'icë, acamax cuni ca anu 'iti 'icën.

22 ¹Usaquin 'ë ismitancëxun ca angelnën anua Nucën Papa Dios 'imainun Carnero 'icësari-bitia unin 'ucha cupí bama, ax 'icë, anuaxa baca aín 'unpax bëxnan bëxnánquicë chiquitia 'ë ismiaxa. ²A bacax ca a ëmanu 'icë bai cha anúnbi xobucë 'iixa. A bacax ca 'unpax 'aishbi Nucën Papa Diosan cushi anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iixa. A baca aín cuëbí rabé amo anu ca i achúshi 'iixa. Camabi baritian ca a in mëcën rabé 'imainun rabé oquin tuaxa, 'uxë camabi. A bimix i bimisa 'aishbi ca ax anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iixa. A i pëchix ca camabi menuax ucë uníxa anun 'insintëcëntimoi bucuti a 'iixa. ³Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati ñu anu 'áima 'iti 'icën. Anu ca Nucën Papa Dios 'imainun Carnero 'icësari-bitia unin 'ucha cupí bama, ax 'Apu 'iti 'icën. Usa 'icë ca anuxun aín unicaman a rabiti 'icën. ⁴Rabianan ca anuax abë isananti 'icën. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan anë atun bëmánanu cuënëocë 'iti 'icën. ⁵Anu ca bëánquicë 'áima 'iti 'icën. Anuxun ca Nucën 'Ibu Diosanbi a ëma pëcati 'icën. Usa 'ain ca lamparín 'imainun barin pëcacë anu 'áima 'iti 'icën. Nucën Papa Diosbë ca anuax aín unicama xëñibua 'aínbi 'apu 'iti 'icën.

**Jesucristo utëcënti nëtë ca
'urama 'icë quicë bana**

⁶Ismitancëxun ca a ángelnën 'ë caxa:
—'Ën mi cacësabi oi ca asërabi 'iti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, an ax quicë bana

uni ñuixuncë unicama sinánmicë, an ca uisai cara xëñibucëma 'aínshi ñu 'iti 'icë quixuan, aín unicaman 'unánun, aín ángel xuaxa.

⁷Xëñibucëma 'aínshi cana uti 'ain. An, ënë bana quicësabi oi ca aséribi 'iti 'icë quixun sinánquin a bana cuacë unicama, ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

⁸Ëx Juan 'ixun cana 'ën ënë ñucama cuanan isai cana ángel, an 'ë ismicë, a rabinux a tanáin rantin purúan. ⁹Ën a rabicasëxunbi ca 'ë caxa:

—Usai 'iaxma ca 'it. Mibëtan, an min 'acësaribi oquin an Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama 'imainun an ënë quiricanu cuënëocë banacama upí oquin sinánquin cuacë unicaman 'acësaribi oquin cana 'ënribi ax quicësabi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'ë rabixunma Nucën Papa Diosëshi rabit.

¹⁰Usaquin catancëxun ca ësaquinribi 'ë caxa:

—Ënë quiricanu cuënëocë ñucama camina unpuquinma chanioquin ñuuti 'ain, camabi unían 'unánun, anun ënë ñucama 'iti nëtë ca 'urama 'icë, usa 'ain. ¹¹A nëtë 'urama 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicaman an 'acësabi oquin 'ati 'icën, axa 'uchacë unix ca usabii 'uchati 'icën, an upí ñu 'acë unin ca an 'acësabi oquin 'ati 'icën, ax Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'icë unix ca usabi 'iti 'icën.

¹²Xëñibucëma 'ain cana uti 'ain. Uquin cana an ñu upí 'acë 'ën unicama uisoquin cara ñucama 'axa, usaribi oquin cupíoquin cuëënun 'imiti 'ain.

¹³Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacën. Usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsíanquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain.

¹⁴Ui unicamax cara a ëmanu atsínxun, anu 'icë anun uni bamatimoi tsóti i bimi bití sinani, chupa uxuira chuañumasa 'inun aín nuitua upí 'iminun Jesucristomi catamëtia, acamax ca anu 'aish cuëëinra cuëënti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca 'aisama unicamax a ëma ëmáinshi 'iti 'icën. An ñu 'aisama sináncë unicama, an ñu xëacë ñubë unicama, aín xanuma 'icëbi bëtsi xanu cuëëncë unicama, aín bënëma 'icëbi bëtsi uni cuëëncë xanucama, an uni 'acë unicama, an Nucën Papa Diosmabi bëtsi ñu rabicë unicama, axa uni paránti cuëëni cëmëcë unicama, acamax ca a ëmanu atsíntima 'icën. Ca ëmáinshi 'iti 'icën.

¹⁶Ëx cana Jesús 'ain. Usa 'ixun cana axa 'ëmi catamëcë unicaman ënë ñucama 'unánun 'ën ángel mia canun xuan. 'Ëx cana David, axa judíos unibunën 'apu 'iá, aín rëbúnqui 'ain. Usa 'aishbi cana 'ëx David 'icëma pan 'ain 'iacën. Pëcaratia xaba 'inúan 'ispon urucë usaribi cana 'ëx 'iti 'ain.

¹⁷Usoquin caia ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, Cristo, amia ax catamëcë unicamabëtan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan —bënëtishi ca ut —quixun a caia. An atun bana cuacë unicamanribi ca —bënëtishi ca utëcën —quixun a cati 'icën. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bënëcësa usaribitia ax Jesuscristonan 'icatsi bënëcë uni, an ca ami catamëquin Jesucristo —ëx cana minan 'iisa tani —quixun cati 'icën. Usaía 'ia ca Cristonën ainan 'imianan xëñibua 'aínbi abë 'inun 'imiti 'icën, cupímashi.

¹⁸An ënë quiricanu cuënëocë bana iscë unicama cana ësaquin cain:

—An ënë banacama isquinbi ax quicësama oquin bëtsi banacëñun mëscuquin ñuixuncë, a ca Nucën Papa Diosan ënë quiricanu cuënëocë banacamaxa uni tëmëramiti quicësabi oquin tëmëramiti 'icën. ¹⁹Uicamanribi cara

ënë quiricanu 'icë Nucën Papa Diosan bana
 ñuiquinbi bëtsi bëtsi bana —a banax ca
 'aisama 'icë —quiquin a uni ñuixunima,
 acama ca Nucën Papa Diosan ënë
 quiricanu cuëñoquin ñuicë Jerusalén ió
 anu abë 'itimoquin 'imianan anu 'icë
 quiricanua 'icë aín anë a tērēnti 'icën.

²⁰An ënë ñucama 'ë ismicë, an ca 'ë caia:

—Cana bënëtiishi utēcēnti 'ain.
 Cacēxun cana cuëëinra cuëëinquin
 —asábi ca, usai ca 'iti 'icën, ca ut
 —quixun, Nucën 'Ibu Jesús cain.

²¹Nucën 'Ibu Jesucristonën aín uni 'icë
 mitsu nuibaquin 'aquincēxmi upí 'iti
 cana cuëëinin. Usai 'iti cana cuëëinin.
 Ashi.